

Goti Hanjuwä Iqueqä
Kukṇui

The New Testament in the Menya language of Papua New Guinea

Goti Hanjuwä Iqueqä Kuknui
The New Testament in the Menya language of Papua New
Guinea
Nupela Testamen long tokples Menya long Niugini

copyright © 2017 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Menya

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2021-07-12

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 5 May 2021
b1d968ea-da2d-5306-b214-e238bbf38aac

Contents

Matiu	1
Makä	77
Lukä	121
Jonä	197
Wäunjuinqä	253
Romä	325
1 Korinä	361
2 Korinä	395
Galesiya	417
Epäsäsi	430
Pilipai	443
Kolosi	452
1 Tesälonaika	460
2 Tesälonaika	467
1 Timoti	472
2 Timoti	482
Talusi	490
Pilimänä	495
Hipru	498
Jemisi	523
1 Pitä	532
2 Pitä	541
1 Jonä	547
2 Jonä	556
3 Jonä	558
Jutä	560
Itkimäkqä	563

Kuknjuä änguä we-hunqä-täni, Matiu iqu äqäkqe Yätamäqkä kuknjuä hinuiqänjä iquvi

Bukä, kuknjuä änguä we-hunqä-tänjä 4 iqua, ii tiwiqä nätmätqä, hea Jisasi Iqu, qua täu pmetanğa ätimäuminqenqä. Bukä Matiu iqu äqäkqä tqueqä tiwiqä kinğanäni, ii nätmätqä Mäliyai, Jisasi Ique ämikqä ga ätimäukqeuta, Jisasi Ique qu pizqä äpäkukuwä iutanı, anđi ävaukqä iunqeyi. Ga Iqu, Iqueqä wäunuanqä ämotquaminqä iquaunı, qäukuä haqä yätunqä äväma ekqenqä.

Nätmatqä naqänänjä hñqu Matiu iqu ämänätquakqe, ii tiinji. Goti Iqu hinuiqänä kuknjuä guä ämäsäueqanđi, qu bukä yäüä iu äqäkuwä äqänänqce, Jisasi Iqu qayunanä timäutnqä dinqä imäkkqe. Goti Iqu kuknjuä guä ämäsäuetä, “Ämaqä Israitqä iquau anđu itmetnqä Hñque dowatmniqeqä” ätkqe. Bukä tqu tii ämänätqueqi. Jisasi Iqu, ii Qäqueyqä. Bukä Matiu tqenı, tiininqä-pqe ämänätqueqi. Jisasi Iqu nätmätqä kuapänä imäkminqce, kuknjuä Goti Iqueqä hinuä-tqä iqua, hinuiqänä ätäpu äqäkuwinqce, ii qäyunä naqä-qakuänä ätimäuminqenqä. Hiqñqä täu hinuä qunä. Saptä 1:22-23; 2:4-6; 2:14-15; 2:23; 4:13-16; 8:16-17; 12:15-21; 13:34-35; 21:2-5; 21:16; 26:24; 26:31; 26:54; 27:6-10.

Nätmatqä naqänänjä, bukä Matiu ique ätänqä huizi, ii Goti Qäukuä Yätutanä Iqunä miqä iunqä äyä äqänä. Jisasi Iqu wäunüä imäkkqeutanı, Goti Iqu, qokä-apäkä eeqäpnänjä iquauqä ämiqä naqä-qakuä äpmetä, ga qu Iqueqä äwinqä iunä qänaknä iqäpnqä äwinyä.

Bukä Matiu tqenı, Jisasi Iqueqä kuknjuä quäuqänänjä 5-qua ätminqenqä äqänä. Kinğanäni, saptä 5 iuta 7 iunqce, ii kuknjuä tiininqä ätänqeyi. Jisasi Iqu, qoqonjä hñqueqä haqä yatu ätqäüä, kuknjuä, Goti Iqueqä qokä-apäkä naqä-qakuänänjä iquauqä suqä imäqäpnqenqä, awä ätminqce. Kuknjuä huiziqu, saptä 10 iunı, Jisasi Iqu, Iqueqä wäunuanqä ämotquaminqä iqua, qokä-apäkä huiziu awä ätuäkipiyänğa imäqäpnuwänqenqä, kuknjuä äwikqe.

Kuknjuä quäuqä huiziqu, saptä 13 iunı, Jisasi Iqu kuknjuä awi, kuknjuä ktqä Goti Iqunä miqe äänä hitanğqenqä ätuminqce. Kuknjuä quäuqä huiziqu, saptä 18 iunı, Jisas Iqu, kuknjuä awi, Ique naqä-qakuänä äwivändäpiyä iqua, suqä imäqäpnuwänqä iinqä ätkqe. Kuknjuä quäuqä yäpakä iqu, saptä 24 iutä, 25 iutäni, Jisasi Iqu nätmätqä hea yäpakänğa timäuniqenqä ätkqe.

Qänakñi ämaqce, Jisasi Iquenqä, himä-wiunqä ipu, Iquenı hanä-iqä kuapänänı äwiminuwi. Kuknjuä änguä we-hunqä-täni, Matiu iqu äqäkqce, tiwiqä yäpaki, Jisasi iqu apäkonätä, anđi vaukqenqä äqäkqce.

Bukä tqu kiqä-kiuanı, ämaqä äsqu äqäkqenqä kuknjuä hui hmanji. Ii etanğqenqä, bukä tqueqä yoqe, qu ti änyuätkuwi. “Kuknjuä änguä we-hunqä-tänjä Matiu iqu äqäkqeqä.” Qu knuä iqe, ämaqä mbqä motauqä, iqueqä tiwiqä saptä 9:9-13 iu äqänänqä iqu, äqäkqeqä.

*Jisasi Iqueqä kaqä-kawäkaunqä**

¹ Kuknuä tä, Jisasi Kraisi Iqueqä kaqä-kawäkaunqä. Iqu häneqä Dewiti iquesani, itanga Dewiti iqu häneqä Aprähamä iquesani.

² Aprähamä iqu, Aisakä iqueqä kanique. Itanga Aisakä iqu, Jekopä iqueqä kanique. Jekopä iqu, Jutä iqueqätä, känguäkauqätä kanique.

³ Jutä iqu, Peresi iqueqätä, Sela iqueqätä kanique. Ingueqiyqä känai, Tema iyyi. Peresi iqu, Eslonä iqueqä kanique. Eslonä iqu, Lamä iqueqä kanique. ⁴ Lamä iqu, Aminätapä iqueqä kanique. Aminätapä iqu, Nasonä iqueqä kanique. Nasonä iqu, Salämonä iqueqä kanique. ⁵ Salämonä iqu, Boasi iqueqä kanique. Kiqä känai, Leopä iyyi. Boasi iqu, Opeti iqueqä kanique. Kiqä känai, Rutqi iyyi. Opeti iqu, Jesi iqueqä kanique. ⁶ Jesi iqu, ämaqä naqä Dewiti iqueqä kanique.

Dewiti iqu, Solomonä iqueqä kanique. Kiqä känai, hiñuiqänäñi Yuraya iqueqä apäkä emiñqe. ⁷ Solomonä iqu, Leopamä iqueqä kanique. Leopamä iqu, Apiya iqueqä kanique. Apiya iqu, Asa iqueqä kanique. ⁸ Asa iqu, Jeosapatä iqueqä kanique. Jeosapatä iqu, Jeolamä iqueqä kanique. Jeolamä iqu, Yusiya iqueqä kanique. ⁹ Yusiya iqu, Jotamä iqueqä kanique. Jotamä iqu, Ahasi iqueqä kanique. Ahasi iqu, Hesekiya iqueqä kanique. ¹⁰ Hesekiya iqu, Mänasa iqueqä kanique. Mänasa iqu, Amonä iqueqä kanique. Amonä iqu, Josiya iqueqä kaniquvi. ¹¹ Josiya iqu, Joakinä iqueqätä, kätä-känguäkauqätä kanique. Inğanj, mäkä-hunqä hñqua Israitqä iquauñi, Bapilonä iunqä ätuma äwäpu, iquauqä yäpä imä äpmuatekuwi.

¹² I äpmapiyitani, Joakinä iqu, Selatiyoli iqueqä kaniqu ekqe. Selatiyoli iqu, Serupapelä iqueqä kaniqu ekqe. ¹³ Serupapelä iqu, Apiyutä iqueqä kaniqu ekqe. Apiyutä iqu, Eliyakimä iqueqä kaniqu ekqe. Eliyakimä iqu, Asolä iqueqä kaniqu ekqe. ¹⁴ Asolä iqu, Satokä iqueqä kaniqu ekqe. Satokä iqu, Akimä iqueqä kaniqu ekqe. Akimä iqu, Eliyutä iqueqä kaniqu ekqe. ¹⁵ Eliyutä iqu, Eliyasa iqueqä kaniqu ekqe. Eliyasa iqu, Matanä iqueqä kaniqu ekqe. Matanä iqu, Jekopä iqueqä kaniqu ekqe. ¹⁶ Jekopä iqu, Josepä iqueqä kaniqu ekqe. Josepä iqu, Mäliyaqä qokique. Mäliyai, Jisasi Iqueqä känaiyi. Iquenyqe, qu tii ätäqtänjuwi. “Ämaqä Tqu, Iqu Kraisi ne ämineyätñqä Goti Hanjuwä Iqu atäunjuä ikqä Iquvi.”

¹⁷ Inñ etanñi Jisasi Iqu Aprähamä iquesanä hueqä-himqä Ique. Inñ Aprähamä iquesa, ämaqä 14 iquau eqiyämanguwitanj, Dewiti iqu ekqe. Itanga Dewiti iquesa, ämaqä 14 iquau inä eqiyämanguwitanj, mäkä-hunqä iqua Israitqä iquauñi Bapilonä iunqä ätuma äukuwi. Itanga Bapilonä iunqä äukuwitanj, ämaqä 14 iquau inä eqiyämanguwitanj, Jisasi Kraisi Ique ämikqe.

Mäliya, Jisasi Ique ämikqenqä†

¹⁸ Jisasi Kraisi ne ämineyätñqä Goti Hanjuwä Iqu atäunjuä ikqä Iquenj, Iqueqä känai ämikqenqä kukñui, tiñj. Iqueqä känai Mäliya, qu Josepä iquenyqä tuwakñä ae äunyqanguwängga, iqu mämeqä änä etanğanj, Dñä Ängüä Iqu iyyqä äwqä imda imäkqanñi, ii äwqä-tänj emiñqe. ¹⁹ Iyyqä qokä Josepä iqu, ii äwqä-tänj etanñi näqnqä ämeqe, ämaqä jänänju eä, qokä-apäkä iquauqä hiñjuä iqinji, ii womba inqä meqänqä mäwinğanñi, hiñuinä qunäwatmätä ikqe. ²⁰ Iqu

* 1: Lukä 3:23-38 † 1:17 Lukä 2:1-7

iinjä imäkätņqä kņuä yqänä indqänätqätanğa, wätqä iunĭ Goti Naqä Iqueqä enätqä hņqu äwimeqe, tii ätukqe. “Josep Dewiti iqueqä kawiquki, Mäliya matņqä diņqe, si kņuä kuapänä mindqänqä panä. Ymeqä äwqä imä ämnänqä Iqu, Dņä Änguä Iqu änyueqeqä. ²¹ Itanğa ii Ymeqä Qokä Hņqu nyuänqiyä. Iqu Iqueqä qokä-apäkä iuqä suqä quvqetani, häņä imäkäqumuatäniqeqä. Inĭ si Iqueqä yoqe, ‘Jisasi† Iqukiyä’ nyuätņqeqä” ätukqe.

²² Nätmatqä eeqänänĭ tä ätimäukqe, Goti Naqä Iqueqä kukņui, qäyunä imäkätņqä ätimäukqe. Naqä Iqu hiņuä-tqä hņque kukņui tiinjä äwikqe.

²³ “*He qätä wipiyä. Apäkä, qokätä hiqaqä mäwiqä hui, äwqä-tänĭ eätä, ymeqä qokä hņque nyuäniqeqä. Qu iqueqä yoqe, ‘Imanueli iqueqä’ nyuätņnuwänqeqä. Yoqä tqueqä quati, tiinĭ. Goti Hanjuwä Iqu, nesä anä äpmenä.*”§

²⁴ Itanğa Josepä iqu, hiqaqä äwämiņqe ivatuwänäqe, Naqä Iqueqä ynaunqä iqu ätukqä-pa imäkätä, iqueqä apäki qe ämakqe. ²⁵ Iqu apäki ae ämakqä-qe, ii Ymeqä Qokä Ique ae nyquangqänğanqä, iisä hiqaqä anä mäwiqä imiņqe. Ga iqu Iqueqä yoqe, “Jisasi Iqukiyqä” änyuätkqe.

2

Näqņqä-tänĭ iqua, Jisasi Ique äwimakuwiņqä

¹ Ämaqä naqä Heroti iqu qua Jutiya iu mitqätanğa, Mäliya Jisasi Ique anä-himqä Betlemä iu ämikqe. Qänakndanĭ ämaqä mäptqä timäuqä mäņgisanä näqņqä-tänĭ iqua, Jerusälemä iunqä äyappiyi, yatņqä hiņginäwa ikäkuwi. ² “Ymeqä, ämaqä Jutiya pmeqä iquau mitņqä, tänĭga änyquä Iqu, äņgi winä? Ne Iqueqä qätäqueqä ique, mäptqä timäuqä mäņgisa äqunätanä, Iquenyqä qonĭ woktatunquä äyapqunä.”

³ Ämaqä naqä Heroti iqu qätä iinjä äwiyäqe, iqu kņuä kuapänä indqänätä, änämiqä imiņqe. Jerusälemä pmeqä iqua asä iinjä imiņuwĭ. ⁴ Iinjä hitanĭgi, Heroti iqu hiqäva-imäkqä naqä iquautä, kukņuä-suqenqä näqņqä iquautä, eeqänä tääqä ätuätumetä, yatņqä tiinjä äwikqe. “Kraisĭ, Goti Hanjuwä Iqu Iqueqä ämaqeu mitņqä Ique atäunĭä ikqä Iqu, anä äsqisa timäutņqäwä?” ätukqe.

⁵ Iqu yatņqä i vqanğa, qu kimanĭ tii qe ätukuwi. “Iqu anä-himqä Betlemä, qua Jutiya iuta timäutņqeqä. Hiņuä-tqä hņqu, Goti Hanjuwä Iqueqä kukņui ätätä, bukä iu tiinjä äqäkqeqä.

⁶ ‘*Qua Jutiya iunĭ, anä-himqä Betlemä iquki, huizi iquauqä yäpakä iquki manä. Ämaqä sitanĭ hņqu, huiziquau miqä timäuniqeqä. Iqu Nqä ämaqä Israitqä iquau miqänqä pmeniqeqä,*’ ätätä äqäkqeqä” ätukuwi.*

⁷ Heroti iqu kukņuä tä qätä äwiyäqe, ämaqä mäptqä timäuqä mäņgisanä näqņqä iquau tääqä maqņqä ätuätumeqe, yatņqä vqanğa, qu, “Qätäqueqä iqu hea inĭga ätimäuqeqä” ätukuwi. ⁸ Itanĭ iqu näqņqä ämeqe, iquau ätäwqatkqe. “He Betlemänqä äwipu, Ymeqä Iquenyqä qävqä äņĭuanä ipiyä. Itanğa he hiņuä ae äqumbiyi,

† 1:21 Yoqä Jisasi, kiqä quati tiinĭ. Qokä-apäki häņä imäkäqumuatqä. § 1:23 Asayä 7:14

* 2:6 Maika 5:2

nyi ndpñqä aŋgumä quveppiyä. Nyi-pqe äpätmä, Ique qoñä wöktäumqänänyä.”

⁹ Qu ique qätä äwipiyyi, qe äukuwi. Wätqätanġuwänġani, qätäqueqä mäptqä timäuqä inġi äqunġuwä iqu, iquauñi hiñuiqä äwimaminġe. Itanġa iqu äwätä, anġä Ymeqä Iqu witanġqä iu, haqä yätqä äpmakqe. ¹⁰ Inġani iqua iinġä äqumbiyi, yeeqä kiinġä qe äwiñġqe. ¹¹ Itanġa iqua anġä yäpä inġisa äpaquväpu, Ymeqä Iquesä, Iqueqä känäi Mäliyatänġi äqumbiyi, iqua Iqueqä yoqä haqeqä ämamäupu, qoñä äwöktäupu, hipenġui qua bu ekuwi. Itanġi iqua golqetä, eqä wetqä jinanġä äñġuänänġä weqetä, zä-wänunġuä eqetä, quwqä qa iuta ätaupu, Ique qe äwikuwi.

¹² Inġani Goti Hanjuwä Iqu wätqä äwätä, “Heroti iquenyqä aŋgumä mäwqä pambiyä” tquanġa, iqua quwqä anämqä hänaqä hui-mända qe äukuwi.

Isipänqä zä äwäkuwiñqä

¹³ Iqua ae uwqanġuwänġani, Naqä Iqueqä enätqä hñqu, Josepä ique wätqeu äwimetä ätukqe. “Heroti iqu, Ymeqä Tquenyqä qävqä itä, päsatñqä iqiyyä. Inġi si ävautnä, Ymeqä Iquesä, känäutä itmetnä, itanġa Isipä iunqä zä ätuma äwätinä, pmatñqeçqä” ätukqe. “Nyi si aŋgumä ktqanġmdqänġanqäüä.” ¹⁴ Itanġi heatqänġa, Josepä iqu ivatuwänäqe, Ymeqä Iquesä, känäutä Isipänqä qe ämitimäukqe. ¹⁵ Iqu iu yqänä pmetanġa, Heroti iqu qe äpäkonġqe. Nätmatqä tä ätimäukqe, Naqä Iqu Iqueqä hiñuä-tqä hñque ätukqä-pa, qäyunä ätimäukqe. “*Nqä ymeqä ique, Isipä buta ätuma äpkqeçqä*” ätkqe.†

Ymeqä qokä iquau äpäkkuwiñqä

¹⁶ Heroti iqu, ämaqä mäptqä timäuqä mänġgisanjä iqua, ique awä mätkuä, hänaqä hui-mända ämäwqätäukuwiñqä näqñqä ämeqe, iqueqä äwqe tnänġä wiñġanġa, ämaqä hui Betlemänqä ändowatätä ätukqe. “Betlemä iutä, anġä-himqä qäçiqi ämätnänqä iutänġi, he ymeqä qokä quväukuä hñquaqä mämäwqätäuqä iquauñi, pizqä päkpiyyä.” Iqu näqñqe, ämaqä mäptqä timäuqä mänġgisanjä iquauta ämeqe, ymeqä quväukuä iinġi mämäwqätäuqä iquauñqä ätukqe. ¹⁷ Qu ymeqä i äpäkkuwi, Goti Hanjuwä Iqu imäkätä, hiñuä-tqä Järämai ique ätukqä-pa, qäyunä ätimäukqe.

¹⁸ “*Anġä-himqä Lama iunġi, Lesoqä kaqäua ymeqä iquauñqe, kñuä äqiyäpu pmapqä iqanġuwänġa, qu qätä äwikuwi. Ymeqe mäpmeqä itanġuwiñqä, qokä-apäkä huizi iqua iuauqä äwqe jänä iwimäkññqä diñqe, mäwiñqä iminqe.*”‡

Isipäta, Nasäretqänqä anġi äukuwiñqä

¹⁹ Heroti iqu ae äyä päkonġanġa, Isipä iunġi, Naqä Iqueqä enätqä hñqu, Josepä ique äwimetä tiinġä ätukqe. ²⁰ “Ämaqä, Ymeqä Ique pizqä päsanä-tpu ikuwä iqua, ae äpäkonġuwiqä. Inġi si ävautnä, Ymeqä Iquesä känäutänġi itmetnä, qua Israitqänqä aŋgumä upñqeçqä.” ²¹ Kukñuä ii qätä äwiyäqe, iqu ävautä, imbaqi itmetä, qua Israitqä iunqä äukuwi. ²² Iu ätimäuqe, Akelausi iqu kanä Heroti iqueqä anġä ämetä, Jutiya iu mitqätanġqenqä qätä äwiyäqe, iqu zä wiñġanġi iunqä mäwqä ikqe. Iinġä etanġi Goti Hanjuwä Iqu wätqeu ta kñuä

vqanji, iqu qua Galilisänä ingisanqä äukqe. ²³ Iu ätimäuqe, iqu anä-himqä “Nasäretqävqä” ätmiñuwä iu qe äpmakqe. Iqinyqä äukuwi, hiñuä-tqä iquauqä kukñui qäyunä qe ätimäukqe. “*Qu iquenyqe, ‘ämaqä Nasäretqätanä-queqä’ tupnuwiqä.*”

3

*Jonä asñä-qäyqä iqu, kukñuä awä ätumiñqenqä**

¹ Itañi quväukuä hui ae äpäwqanqa, Jonä asñä-qäyqä iqu Jutiya iu änyä qe ätimäutä, anä avqñqä iu äpme, ämaqe kukñuä awä tii ätumiñqe. ² “Goti Qäukuä Yätutanä Iqunä miqe, qäukuä haqä yätuta qäqi täqi ae äquvepñeqe, hiqä knui äkunmäknäpu, suqä quvqe vquatämäupiyä.” ³ Kukñuä Goti Hanjuwä Iqu hiñuä-tqä Asayä iqueqä manä iuta ätkqe, ii Jonä iquenyqe. Ii tiinji.

“*Anä avqñqä imdani, ämaqä hñqueqä manä tääqä tii ätqiyä. ‘Naqä Iquenyqä hänaqe, näwinyä jänänä imäkepiyä.’*”†

⁴ Jonä iqueqä qäki, kametqä aa äyäuä, itanqa yaqueqä huiwi, aquvä ämuäsämäumiñqe. Itañi penüätä, wiyä-makñuä anitä ätetä äñgmanmiñqe. ⁵ Inğanji ämaqä Jerusälemä pmeqä, qua Jutiya iu pmeqä, itanqa eqä Jotänä iqueqä manä iu pmeqä iqua, qu eeqänä iquenyqä äpmiñuwi. ⁶ Qu i äpäpu, quwqä suqä quvqenqä awä tquanquwänğanji, Jonä iqu eqä Jotänä iu asñä äwqämiñqe.

⁷ Inğanji Jonä iqu, Parisi hñquatä, Satyusi hñquatä, asñä mapñqä kuapänä pñanqä äqunäqe, iqu tiinä ätukqe. “He qämakä quvqä iquauqä ymeqä-quenjqä. ‘Goti Hanjuwä Iqueqä äwqä tnänä äpäñqiyä. He zä upiyä-qe,’ tqu hitqanjikä?” ⁸ Hiqä knui äkunmäknäpu, suqä quvqe ae ävquatämäuqueqä äktmbu motquapiyä. Iinä imäkquwi, he zä hñqu häukuä-tänä enqä-pañuenjqä. ⁹ ‘Aprähamä iqu neqä awiçu hitanqgetañi, ne äñguä äpmeñunä-qe,’ matñqä pambiyä. Nyi he etqänä. Goti Hanjuwä Iqu hikä tä, Aprähamä iqueqä kaqä-kawäka epñqe, äñguä imäkänä. ¹⁰ Zä-häukuä äñguä mäwiqanqutqä iquauñi, tä täuvepñqä diñqe, japiñi zä-quatä iqi ae äwinä” ätukqe.

¹¹ “Hiqä knui äkunmäknäpu, ‘suqä quvqe ae ävquatämäuqueqä’ motquapñqe, nyi asñi eqetänä eqiyätqänä. Iinä etanji Ämaqä nyi ämanqutäunqä Iqu, qänaki änä äpäñqiyä. Nyi Iqueqä yukä ämuasmänqce mamqe, ämaqä äñguä-qunä ma, quvqunji. Iqu asñi, Goti Hanjuwä Iqueqä Dñä Äñguitä, tä itä heqiyänqiyä. ¹² Iqu pokä a äqätänä, kuä pa huätä ämatnämäutä, kuä naqe, aquvä äqiyätä kiqä anju pñqä maeniñqe. Itanqa kuä pai, tä maisquä du tnämäuniqeqä” ätukqe.

Jonä iqu, Jisasi Ique asñä äwqäkqenqä‡

¹³ Inğanji Jisasi Iqu qua Galili iu ävämanji, Jonä iqu asñä wuqiyätñqä, ique eqä Jotänä du äwimakqe. ¹⁴ Itanqa Jonä iqu, “Qäyä eenä. Asñi, Si nqiyänänä qäyünä-qe, nyi kqämqä äpñi, änäñqäwä?” ätukqe.

¹⁵ I tquanqa Jisasi Iqu kimanji, “Qäyä eenä. Täñganji Nyi äktqä-pa, ii imäkiyä. Goti Hanjuwä Iqueqä äwiñqä eeqänänji qäyunä timäutñqe,

* 3: Makä 1:1-8; Lukä 3:1-18; Jonä 1:19-28 † 3:3 Asayä 40:3 ‡ 3:12 Makä 1:9-11; Lukä 3:21-22

ye suqä ii imäkenqeqä” ätukqe. Inğanj Jonä iqu kuknjuä dunj qänaknä ikqe.

¹⁶ Jisasi Iqu asnä ae ämeqe, eqä bu äväma äyapqanga, maqänänji qäukui qnqanjä enqä-pa qe äutängqe. Itani Iqu, Goti Iqueqä Dnjä Ängguä Iqu, ynjä-heeqä enqä-pa äquvepätä, Iqueä huiwä iu pmeqangi hinjuä äqungqe. ¹⁷ Inğanj qäukuä yätutanj, manjä hnqu tiinjä äqängqe. “Ämaqä Tqu, Nqä Ymeqä Nyi kiinjä änyinätqä Iqueqä. Nqä äwqä imdanj, Iquenyqä aquvänä änyinätqänä” ätukqe.

4

*Setänä iqu, Jisasi Ique yamwiqä äwikqenqä**

¹ Inğanj Jisasi Iquenj, Dnjä Ängguä Iqu, anjä avqngqä iunqä ätma äukqe. Ii, Setänä iqu Ique yamwiqä vätnqä dinqä. ² Iqinj Iqu hiunjitä, heatqetä 40, buayä manqä äpmeqe, buayängqä dä äwikqe.

³ Inğanj dnjä quvqä yamwiqä vqä iqu, Ique äwimeqe, “Si Goti Hanjuwä Iqueqä Ymequki etangutqe, hikä tqua buayä kunmäkmbnqä, kuknjuä tuvä” ätukqe.

⁴ Jisasi Iqu kimanj, “Goti Hanjuwä Iqueqä kuknju tii äqänä.

‘Qokä-apäki buayä dutanä pmeqä hmanjqä. Qu Goti Hanjuwä

Iqueqä kuknjuä eeqänänjä iutanä pmeqeqä,’ ätä äqänänä” ätukqe.†

⁵ Iqu iinjä tquangä, Setänä iqu Ique Jerusälemä Goti Hanjuwä Iqueqä anjä-himqä iunqä ätuma äwäqe, hiqäva-imäqä anjä atääqä iu ätqäteqe, “Si Goti Hanjuwä Iqueqä Ymequki etangutqe, qua mänji ikuapmävä” ätukqe. “Tiinjä etangi, Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunji, tii äqänä.

⁶ *‘Goti Hanjuwä Iqu iqueqä enätqä iqua änguanä mikipnqä ätuänqiyä. Tqä yuki hikä iu hui matävqä ishqä dinqe, iqua hipae hevqä mäkiqutäpnqäuä.’”‡*

⁷ Iwä Jisasi Iqu tii ätukqe. “Bukä iunji, kuknjuä tiinjä-pqe inä äqänänä.

‘Si Goti Hanjuwä tqä Naqä Iquenj, yamwiqä mävvqä panä.’”§

⁸ Itanj Setänä iqu anqumä, qoqonjä haqä naqä ziimänjä hnquenyqä ätuma äyäqe, anjä-himqä eeqänänjä qua täunjitä, iquauqä nätmätqä ängguä eeqänänjä itä ämotquakqe. ⁹ Ga iqu tiinjä ätukqe. “Si qonjä änäuktäutnä, nyaqä yoqe haqeqä manmäuqangtqe, nyi eeqänänjä tä Si ktapmqänä.”

¹⁰ Jisasi Iqu tii ätukqe. “Setänä iquki, huätä päuvä! Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunji tii äqänä, ‘Si qonjä äwoktäutnä, Goti Hanjuwä tqä Naqä Iqueä yoqenä haqeqä ämamäutnä, wäunji Iqueqenä iqanginyä.’”*

¹¹ Inğanj Setänä iqu Ique ävämeqanga, enätqä iqua äpäpu, Ique yätamäqä äwikuwi.

Jisasi Iqu wäunji, Galili iuta ipäqäqenqä†

¹² “Qu Jonä ique, guä ae äkiqiyäquwiqä” tqangä äwiyäqe, Jisasi Iqu qua Galili iunqä anji äukqe. ¹³ Itanj Iqu anjä-himqä Nasäretqä iunji

* 4: Makä 1:12-13; Lukä 4:1-13 † 4:4 Kuknjuä-suqä 8:3 ‡ 4:6 Apqä Bukä 91:11-12 § 4:7 Kuknjuä-suqä 6:16 * 4:10 Kuknjuä-suqä 6:13 † 4:11 Makä 1:14-15; Lukä 4:14-15

ävamanji, anä-himqä Kapänamä bunqä äwitä äpmakqe. Kapänamäni, eqä-huänä Galili-tänjä qäqiqi eä, Seplonä, Näptali gueqiyqä hueqä-himqä iquauqä qua iuvi. ¹⁴ Iqu e imäkätä, kuknuä hñqu Goti Hanjuwä Iqu hiñuä-tqä Asayä iqueqä manjä iu ätimekqeuñi, qäyunä timäutñqä ikqe.

¹⁵ “Seplonä, Näptali gueqiyqä quae, hänaqä eqä-huänä dunqä änyäwänqä qäqiqi eä, eqä Jotänä-tänjä inñi-mända, qua Galili-tänjä inñisayi. Itanğa ämaqä Israitqä iquanä ma, huiziqua iqi anä äpmeñäuä. ¹⁶ Ämaqä pisqukuä imä äpmeñuwä iqua, qu we-hunqä naqä ique hiñuä ae äqunänäuä. Ga ämaqä ae äpäkonquwä iqua enqä-parñä äpmeñuwä iquauñi, we ae äwiomäkqiyä” ätkqeqä. †

¹⁷ Inğanji Jisasi Iqu, qokä-apäkä iu kuknuä awä ätipäqiyätä, tiñjä ätukqe. “Goti Qäukuä Yätutanä Iqunä miqe, qäukuä haqä yätuta qäqi täqi äwiñqä-qae, hiqä knui äkunmäknäpu, suqä quvqe vquatämäupiyä.”

Jisasi Iqu, hämapäkä piqä iquau tääqä ätuätumakqenqäS

¹⁸ Iqu eqä-huänä manjä Galili iu qanä äwätäqanğanji, Saimonä, Endru gueqi hämapäkä-piqä qa ätnämäutqätanğinyä äqunqce. Saimonä iqueqä yoqä huizi, Pitä ique. Inğueqi hämapäkä äpisinyä, mbqä ämaminjiyi. ¹⁹ Iqu iquauñi hiñuä äqunäqe, “Nyì qänaki nyivänjinyqä. Ämaqä-piqenqce ämäqesquamqänännyä” ätukqe. ²⁰ I tquanğanji, inğueqi hämapäkä qae, maqänä iqi emänji, Ique qänaki äwivändkiyi.

²¹ Iqisanji haqä nänä hmbu tii äwäqe, ämaqä hñgueqi, Jemisi iquesä, Jonä iquesä hiñuä äqunqce. Iquau Sepri iqueqä hiknä-quaqu eänyä, imätqua yimba iu äpmapu, hämapäkä-piqä qae dakmäuqanği anä imäkqämanminjuwi. Jisasi Iqu inğueqi hiñuä äqunäqe, tääqä ätuätumakqe. ²² I tuätumeqanğanji, inğueqi yimbaetä, kaniquesä maqänä ävamanji, Ique qänaki äwivändkiyi.

Ämaqä tänjä-yaqä hñquau, äñguä iwimäkkqenqä

²³ Inğanji Jisasi Iqu qua Galili iunji qanä ikitä, quwqä anä aquväqñqä iunji näqñqä ävätä, kuknuä äñguänänjä Goti Iqunä qäukuä haqä yätuta miqenqä awä ätuätä, tänjä-yaqä huitanjä-huitanjä eeqänä äñguä imäkätä ikäminqce. ²⁴ Iquenyqä kukñui, qua Siliya iunji eeqänä im-imä qe äukqe. Ga ämaqe Jisasi Iquenyqä, tänjä-yaqä huitanjä-huitanjä-tänjitä, dnä quvqä-tänjitä, yaqä ppqä-tänjitä, yaqä nñuä-tänjitä, eeqänä äma pқанquwänğanji, Iqu eeqänä äñguä imäkkqe. ²⁵ Itanğa ämaqä kuapanä qua Galilisanjä iquatä, qua Dekapolisisanjä iquatä, Jerusälemätanjä iquatä, qua Jutiyanänjä iquatä, eqä Jotänä yätäqanğisa pmeqä iquatänji, qu eeqä Ique qänaki äwivändkuwi.

Jisasi Iqu qoqonä yätu äpme, kuknuä awä ätukqenqä (5:1-7:27)

5

*Ämaqä äwqä yeeqä-wiñqä iquauñqä**

† 4:16 Asayä 9:1-2 § 4:17 Makä 1:16-20 * 5: Lukä 6:20-23

1 Jisasi Iqu ämaqä kuapänä pqaŋgä äqunäqe, qoqonä yätunqä ekqe. Iqu iqi quamä pmeqanqa, Iqueqä wäunüanqä ämotquaminqä iqua, Iquenqä äpkuwi. 2 Inqanji Iqu iquau tiinjä ämotquakqe.

3 “Ämaqe, ‘Nyi ämaqä äwa iqunä eämä, Goti Iqueqä hinuä iqi qäyunänünä hmanjqä’ kjuä indqänätqänjuwä iqua, Goti Qäukuä Yätutanjä Iqu ämaqä iinjä iquau ämitqätanqenqe, äwqä yeeqä ipnqe. 4 Ämaqä, suqä quvqenqä kjuä äqiyätqänjuwä iqua, Goti Hanjuwä Iqu äwqä hanjuä iwimäkätjqä iinjqe, äwqä yeeqä ipnqe. 5 Ämaqä, iquauqä yoqe mändi äkittqänätqänjuwä iqua, qua tä quwqä heniqä iinjqe, äwqä yeeqä ipnqe. 6 Ämaqä, suqä jänäninqä äwa ipu, ique mapnqä kiinjä äwinyätjqä iqua, Goti Hanjuwä Iqu jänä imäkpnqä qäyunä väniqä iinjqe, äwqä yeeqä ipnqe. 7 Ämaqä, huizi iquaujqä qeqä äwimänätä yätamäkqä ävätqänjuwä iqua, Goti Hanjuwä Iqu qunqe asä inä wimänäniqä iinjqe, äwqä yeeqä ipnqe. 8 Ämaqä, qeqä-quuvqä ikikinyänä änyänjuwä iqua, Goti Hanjuwä Ique hinuä qumbnuwänqe, qu äwqä yeeqä ipnqe. 9 Ämaqä, äkasuwä-mäkä mändi kittqäpnqä imäkätqänjuwä iqua, Goti Hanjuwä Iqu iquaujqe, ‘Nqä ymeqä-quaiqä’ tuäniqä iinjqe, äwqä yeeqä ipnqe. 10 Ämaqä, suqä jänänjä iu qänaki itqätanquwiuta, huizi iquauqä hipa iuta hanjä-iqä ämetqänjuwä iqua, Goti Qäukuä Yätutanjä Iqu ämaqä iinjä iquau ämitqätanqenqe, äwqä yeeqä ipnqe. 11 He Nyaqä yoqä ämetqätanquwijqä, ämaqe kukjuä quvqä etäpu, quvqä etquepu, henyqä quanqä tqanquwänqanji, he äwqä yeeqä ipnqe. 12 Hinuä-tqä he mäpmeqänqa äpmamiñuwä iquauñi, ämaqe suqä quvqä asä iinjä itquamiñuwiqä. Itanqa he Nyaqä yoqä ämetqänjuwitanji, nätmätqä anqunänäñi qäukuä haqä yätu henyqä näwi äwinä. Iinjqe, he äwqä yeeqä kiinjä ipnqe.”

“He hakitä, we-hunqetä, enqä-pañuenjqä”

13 “Qua täu qui maqänä mimäkjqä, äpakänä witätjqe, he hakä enqä-pañuenjqä. Haki ätquänqä qäpu heqanqutqe, hakä ätquänätjqe, anqumä äänä timäuniqiyä? Oeyqä. Anqji wäunüä miqä iqanquti, ämaqe bi ätnämäupu, qonjqä ipnqä.† 14 Qua täuñi, he we-hunqä enqä-pañuenjqä. Anqä-himqä hñqu qoqonä iu ämätñäñqe, zä mamätjqä itänqiyä. 15 Asä iinjä, ämaqä anqä iu pmetanquwä iquau we wunätjqe, ämaqe hiqi-tä ämäsäupu häkä imä matqäteqä ipu, kiqä ätqäquqä iqinyä tqätepnqä.‡ 16 Iinjä etanqji heqä we-hunqe, ämaqeu we wunätätjqänänjqä. Inji iqua, he suqä anqunänäñä imäkätqätanqä eqämbiyi, Apiqu Qäukuä Yätu Äpmenqä Iqueqä yoqe haqeqä mamäupnqä.”

Kukjuä-suqä, Goti Iqu Mosisi ique äwikqenqä

17 “He Nyinyqe, ‘Iqu kukjuä-suqä Mosisi iqu äqäkqä itä, kukjuä hinuä-tqä iqua äqäkuwä itä, huätä mamäutjqä äpqqä’ kjuä mindqänqä pambiyä. Oeyä! Nyi huätä mamäumqä äpqä ma, qäyunä naqä-qakuä timäutjqä äpqqä. 18 Nyi he naqä-qakuänä etqänä. Qäukuitä, quäetä, aanqä hiqanqanqe, kukjuä-suqä iutanjä wänqä hmbu aanqe, maeqä yäniqeqä. Oeyqä. Nätmätqä Goti Hanjuwä

† 5:13 Makä 9:50; Lukä 14:34-35 ‡ 5:15 Matiu 6:22-23; Lukä 11:33-36

Iqu äwinyänqä eeqänäni ae ätimäuqanqä, hiqñqä wänqä suqä iu äqäkuwi, eeqänäni äwitäniqeqä. ¹⁹ Inäqä ämaqä hñqu, suqä Mosisi iqu äqäqä iutanä wänqä hmbi mändi äkittqiyätä, ämaqä hñquau mända-pqä inä eyäqiyämetqe, suqä ipu huiziquauqä yäpä imä qäyä witanqä-qe, Goti Qäukuä Yätutanä Iqunä miqä iunji, ämaqä tqueqä yoqe wänqäpu, huiziquauqä yäpä imä winiqeqä. Itanji ämaqä hñqu suqä iunji qänaknä itä, ämaqä iunji ämotquamitätqe, Goti Qäukuä Yätutanä Iqunä miqä iunji, iqu yoqä naqä meniqeqä. ²⁰ Nyi he etqänä. He Goti Hanjuwä Iqueqä äwiñqä iunji, jänänänä imäkäpiyänqäni, ämaqä kukñuä-suqenqä näqñqä iquauqätä, Parisi iquauqätä, suqä jänänä imäkqä iunji mämawqätäuqä ipu qänaki iquwi, he Goti Qäukuä Yätutanä Iqunä miqä iunqä änä mäyqänäniqä.”

Äwqä tnäñiqätä, ämaqä päsqenqätä

²¹ “Kukñuä hiqä taqä-tawäkiqua qätä äwiyäpu ämakuwi, he qätä tiinjä ae äyä äwiyätpänuwiqä. ‘Ämaqä pizqä mapäsqä ipñqeqä.’[§] Itanğa ‘Ämaqä hñqu ämaqä hñque pizqä äpäsätqe, iqueni kukñuä wimeniqeqä.’^{*} ²² Itanji Nyi he tiinjä etqänä. Ämaqä hñqu ämaqä hñququque äkasuwä ätuätqe, iqueni kukñuä wimeniqeqä. Itanji, ämaqä hñqu hñquququeni, ‘Hiñginqukiyqä’ ätuätqä iqu, kukñuä iwäsäuqä naqä iquau wimeniqeqä. Itanji ämaqä huizi ique-mända, ‘Si ämaqä kñuä maeqä hñgisanä iqä iqukiyqä’ ätuätqä iqu, tä quvqä iqu äsänqä iunqä wäniqeqä. ²³⁻²⁴ Iinjñqe, si hiqäva äma äpätnä, hiqäva-imäkqä ttawä iu ätqäutjäñqäni, tqä sämaquenyqe, ‘Iqu nyitä kukñuä-tänueqä’ kñuä indqänqäni, tqä hiqäva iqi pñqä eätnä, iquenyqä äwätnä, äwqä naqä-hñqunä ganä nyiyñqeqä. E ae imäknyiyi, si äwätnä, tqä hiqävae Goti Hanjuwä Ique inğanä wisñqeqä. ²⁵ Ämaqä hñqu si kukñuä miktätñqä iqanqutqe, itanji iquä sitä kukñuä tqä anjunqä hänaqä iu qanä anä äwäsiyänqäni, si maqänäni ique äwqä hanjä iwimäkätnä, iquä jänä imäkqä iqueni. Si e mimäkqä iqanqutqe, iqu ämaqä jänä imäkqä iqueqä hipa iu kivqanquti, jänä imäkqä iqu guä kiqiyäueqä anä iu miqä iqueqä hipa iu kivqanquti, itanğa iqu guä kiqiyäueqä anä iu mäqumuatekiyäniqeqä. ²⁶ Nyi sinji naqä-qakuänä äktqänä. Mbqä qu si atäunqä äkipqä iunji qäyunä vätnänqanqä, si guä kiqiyäueqä anju mävämeqä yqänä pmettñiqä.”[†]

Huiwä yanä ikiqä suqenqä

²⁷ “Qu tiinjä ätätqänjuwñqe, he qätä ae äyä äwiyätpänjuwiqä. ‘Qokä-apäkä ämanqe, huizitä huiwi yanä mikiqä ipñqeqä!’[‡] ²⁸ Itanji Nyi he tiinjä etqänä. Ämaqä hñqu apäkä hui hinuä äqunä, ‘Iisä hiqäqä anä womqe’ kñuä ävqäqe, iqu iqueqä äwqä iutanji, suqä quvqe ae imäkqeqä. ²⁹ Tqä hinuä ämuangisanji suqä quvqenqä äkiyqiyämeqanqutqe, huätä ätquätnä bi tnämävä. Si iinjä imäkqanqutqe, tqä huiwitanä hmbu yuuwä ätänänqä-qe, suqä quvqä iinjä mimäkqä inä-qae, saqä huiwi, tä quvqä iqu äsänqä iu matnämäuqä ipñqäuä. Huiwä hmbi yuuwä ätänänqä, ii hanjä-iqä wänqäpiyqä. Tä dunqä uwqe, hanjä-iqä naqänäniqä. ³⁰ Itanğa tqä hipa ämuangisanji suqä quvqenqä äkiyqiyämeqanqutqe, huätä

§ 5:21 Anqumä Itmakqä 20:13, Kukñuä-suqä 5:17 * 5:21 Anqumä Itmakqä 21:12 † 5:26
Lukä 12:58-59 ‡ 5:27 Anqumä Itmakqä 20:14, Kukñuä-suqä 5:18

ätävätinä bi tnämävä. Si iinjä imäkqanqtqe, tqä huiwitanjä hmbu yuuwä ätänänqä-qe, suqä quvqä iinjä mimäkqä injä-qae, saqä huiwi, tä quvqä iqu äsänqä iu matnämäuqä ipnqäüä. Huiwä hmbi yuuwä ätänänqä, ii hanjä-iqä wänqäpiyqä. Tä dunqä uwqe, hanjä-iqä naqänänqä.”

Okiqutä, apäkisä, anä näweqä pmesiyqenqä§

³¹ “Qu tiinjä ätätqänjuwiqä. ‘Ämaqä hñqu iqueqä apäki huätä ändowatätäqänqä, iqu iinjä imäkätqenqä ämotquetñqe, iinjä, tuwanjä hui äqiyätä vätñqeä.’* ³² Itanji Nyi he etqänä. Ämaqä hñqueqä apäki, huizitä huiwä yanjä mäwqä itqä qäyä etanji, iqu ii huätä ändowatätqe, ämaqä iqu iqueqä apäki kuknuä-suqä ävausätñqä iunqä iwimäkqiyä. Kuknuä tqueqä quati, tiinjä. Ämaqä hñqu apäkä iinjä ämeqe, iqutä iisä, suqä qokä hñqutä apäkä huisä hiqäqä anä mäwiqä iunji ävausqinyqä.”

Kuknuä yänänäqñqä wimäkqä suqenqä

³³ “Kuknuä hiqä taqä-tawäkiqua hinjuiqänä qätä äwiyäpu ämakuwi, he qätä tiinjä ae äyä äwiyätqänjuwiqä. ‘Si nätmatqä hñqu imäkñqä diñqä kuknuä yänänäqñqä ätätñänqä, qanñgi matqä panä. Si ätätñä-pa Naqä Iqueqä hinjuä iqinjä ii imäkñqä.’† ³⁴ I etanji Nyi he etqänä. Hiqä kuknuä hñqu yänänäqñqä imäkñqä etanqutqe, he nätmatqä hñqueqä yoqe matqä pambiyä. Oeyqä. Iinjä imäkñqä etanqutqe, qäukuiñqä matqä pambiyä. Ii tiinjä. Qäukui, tqä ma, Goti Hanjuwä Iqueqä zä-hawä, Iqu äpme ämitñqeyqä. ³⁵ Itanña quaenqä matqä pambiyä. Ii tiinjä. Qua iunji, Goti Hanjuwä Iqu Iqueqä yuki qutatä haqeqä äui äpmeñqeyqä. Itanña Jerusälemänqä matqä pambiyä. Ii tiinjä. Jerusälemäni, Ämiqä Kinqanänä Iqueqä anjä-himqeqä. ³⁶ I etanji si kuknuä hñqu yänänäqñqä imäkñqä etanqutqe, tqä nyuänä iquenyqe matqä panä. Oeyqä. Si tqä nyuänä iunji, dä qaandätä nätqätä huitñqe, mimäkqä isñqinyä. ³⁷ Hiqä kuknuä, ‘Auäqä’ ätäpu, ‘Oeyqä’ tññqeqä. Ii qäyuvqä. Kuknuä haqä nändi ätätqänjuwi, quvqä imäkqä iquesanjqä.”

Hiqä himä-wiunqä iquauñqe, kiinjä enñuätñqä‡

³⁸ “Qu tiinjä ätätqänjuwiñqe, he qätä ae äyä äwiyätqänjuwiqä. ‘Ämaqä hñqu huiziqueqä hinjuä qui imäkqanqutqe, he iqueqä-pqe, inä imäkñqeqä. Itanña ämaqä hñqu hñqueqä hiqanñ ämisqiyqanqutqe, he iqueqe, inä misqäpñqeqä.’§ ³⁹ Iinjä etanji Nyi he tiinjänqä etqänä. Hñqu quvqä etqueqanqutqe, iqueni he kimanñi mitqueqä pambiyä. Hñqu saqä manğawä iu kpäsqanqutqe, si hñgisa inä wisuätñqeqä. ⁴⁰ Hñqu si kuknuä ämiktätä, tqä gñqe metñqä iqanqutqe, si tqä gquä quäuqä-pqe inä wisñqeqä. ⁴¹ Hñqu iqueqä yquayä äma qäqi wisñqä ktqanqutqe, si iqutänñi kinä nänñi tii äma wisñqeqä. ⁴² Hñqu si nätmatqänqä yatñqä kiyqanqutqe, ique äwisñqeqä. Itanña ämaqä hñqu, ‘Si yakuä dapiyä’ ktqanqutqe, si ique tuwä mäwiqä panä.”

§ 5:30 Matiu 19:1-12; Makä 10:1-12; Lukä 16:18 * 5:31 Kuknuä-suqä 24:1, 3 † 5:33 A Täuqä 13:2 ‡ 5:37 Lukä 6:27-36 § 5:38 Angumä Itmakqä 21:24; Hiqäva-imäkqä 24:20; Kuknuä-suqä 19:21

43 “Qu tiinjä ätätqänuwiñqä, he qätä ae äyä äwiyätqänuwiqä. ‘Si sämaqä iquenyqe kiinjä äkinyätä,* tqä himä-wiunqä iquenyqe, äwqä quvqä imäktñqeqä.’ 44 Itanji Nyi he tiinjä etqänä. He hiqä himä-wiunqä iquauñqe kiinjä enyätä, ä ämaqä suqä quvqä emäkquwä iquauñqe, Goti Hanjuwä Iqu iquau äñguä itquetñqä tääqä tñqeqä. 45 He iinjä ipqe, Hiniqu Qäukuä Yätu Äpmenqä Iqueqä ymeqä-quenä eäpu, Iqu imäkätñqä-pa imäkpñqeqä. Iqu Iqueqä mäptqe, ätimäutä ämaqä änguitä, quvqetä asänä tuätñqä iwimäkätqänä. Itanğa piyä-pqe, ämaqä jänänjä iquauñqätä, suqä qäyunä mimäkqä iquauñqätä, qiyätñqä imäkätqänä. 46 Nyi kukñuä iinjä etqe, kiqä quati tiiniqä. He äwqe, ämaqä henqänä äwinyätñqä iquauñqänä hinğanqutqe, kimanji Goti Hanjuwä Iqu nätmätqä squä hitapäniñqäwä? Ämaqä mbqä ämotautqänuwä iqua-pqe, Goti Hanjuwä Ique qätä mäwiyqä ipiyä-qe, asä inä imäkätqänuwiqä. 47 Iinjä etanğqä-qe, he hiqä hita-hinğuaakaunä yeeqä ävapu itmapqe, ämaqä huizi iquauñi äänä mäwqätäupñqäwä? Suqä kätä-kñguäkaunqänä äwiñqä ii, ämaqä Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä maeqiyqä iqua-pqe inä imäkätqänuwiqä. 48 Inji Hiniqu Qäukuä Yätu Äpmenqä Iqu ikikinyänjä äpmenqä-pa, he-pqe ikikinyänjä iinjä pmepñqeqä.”

Suqä, äñgui huiziquauqä hinuä iqi mimäkqenqä (6:1-18)

6

1 “He äñguänänjä wimasipiyä. He suqä jänänji imäkpinyänğanji, ‘Hinuä naqämbñqäüä’ kñuä hiyqanğuti, ämaqä iuqä hinuä iqisa mimäkqä ipñqeqä. He iquauqä hinuä iqi imäkqanğppqe, Hiniqu Qäukuä Yätu Äpmenqä Iqu kimanji metapqä yänqiyä.

Nätmatqä maeqä iquau yätamäkqä vqenqä

2 Inji si ämaqä nätmatqä maeqä iquau yätamäkqä wisñqä itñanğanji, ämaqä hääwä-tqä hñqu hinuiqä äkimetä, ämaqe hinuä kqämbñqä tuätumetñqenqe, mändowatqä isñqeqä. Ämaqä wopqä ipu, kukñuinä tqä iqua, yoqe hageqä muämäupñqä anjä aquvächñqä iutä, hänaqä iutä, iinjä itqänuwä iquaiqä. Nyi naqä-qakuänänjä etqänä. Ämaqä tqua, iquauqä suqä iutani kima ae ämeqäüä. 3 Inñqe si ämaqä nätmätqä maeqä hñque yätamäkqä wisñqä itñanğanji, sämaqä iqua-pqä maqñqä hipñqeqä.* 4 Iinjä etanği suqä tqu zä witätñqeqä. Inji tqä Tniqu zä wiqä imä hinuä äqunänqe, Iqu suqä iutani kima ktapaniqeqä.

Goti Iquenyqä tääqä tqenqä

5 Itanğa he tääqä ätäpiyanğanji, ämaqä wopqä ipu, kukñuinä tqä iqua imäkätqänuwä-pa, mimäkqä pa iqäpñqeqä. Ämaqe, iquau hinuä qumbñqä diñqä, anjä aquvächñqä yäpä inğisatä, hänaqä äuktäuqä iutatä pämä ätqäupu, tääqä tñqä äwinyätñqä iquaiqä. Nyi naqä-qakuä etqänä. Ämaqä tqua, iquauqä suqä iutani, kima ae ämeqäüä. 6 Inji si Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätätñanğanji, anjä

* 5:43 Hiqäva-imäkqä 19:18 * 6:3 Jisasi Iqu, sämaqä iquauä-qe ätnänjäqi matqä, kukñuä ktqenä tii ätkqe. ‘Tqä hipa qunamäuqänğisanjiqu, nätmatqä hipa ämuangisanjiqu imäkätñqä iinjqe, änyä maqñqä enqiyä.’

hiqñqä ämaqä maeqä iñgisa äwätinä, qñqañä ämäyeni, zä äpmanä tääqä tquätñqe. Si iinjä imäkqañgñāngañi, tqä Tñiqu zä wiqä imä hiñjuä äqunāñqe, Iqu tqä suqä iutanj, kima ktapāñiqeqä.

⁷ He tääqä ätäpiyāngañi, tääqä kuapānä hiñgināwa, ämaqä Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä maeqiyqä iqua ätätqāñuwä-pa, matqä iqāññeqä. Ämaqä iqua kñuä tiinjä indqāñätqāñuwä. ‘Ne Iquenyqä tääqä, quāuqānä ätquque, Goti Iqu qätä neyāñqiyä.’ Inäqe, oeyqä. ⁸ He iquauqä suqä iunji qānaki miqä pambiyä. Ii tiññiqä. He yatñqä mäwqä änä etañgani, hiqä Hiniqu nātmatqä eeqāñāññiqä äwa itqāñuwññqe, Iqu näqñqä ae eänä. ⁹ Inji he tääqä, tiinjä tqāññeqä.†

‘Neqä Apä Qäukuä Yätu Äpmenä Iquki, Tqä yoqe huiziquau ämäwqätäuä, naqāñāñä äqonāñinyä. ¹⁰ Tqānä miqe, äpānä. Qu qäukuä haqä yätunji, Tqä äkinyāññe qānaknä itqāñuwä-pa, qua täunä-pqe, asä ii iqāññeqä. ¹¹ Täñgani Si buayä hiunji tquenyqe, änätaptñeqä. ¹² Ämaqä quvqä inetqueqañguwä iquauñqä ne äwqä hanjuä imäknätunquä-pa, Si nenyqä äwqä hanjuä imäknätinä, neqä suqä quvqe huätä mänamäutñqe. ¹³ Yamwiqä nemetñqä itñqä iunji, Si hiñuinä mäqunquä panä. Ämaqä quvqä imäkqä iqueqä hipa iuta anqu inätmetnä, metäuku neyä.’

¹⁴ He iinjä ätquwi, ii tiññiqä. He ämaqeuaqä suqä quvqenqä äwqä hanjuä imäkñgañgpqe, hiqä Hiniqu Qäukuä Haqä Yätutanjä Iqu äwqä hanjuä imäknätä, hiqä suqä quvqe huätä maitnämäunñqiyä. ¹⁵ Iinjä etañgqä-qe, he ämaqeuaqä suqä quvqenqä äwqä hanjuä mimäkñqä iqañgpqe, hiqä Hiniqu äwqä hanjuä mimäkñqä itä, hiqä suqä quvqe huätä mämaitnämäuqä yāññiyä.

Suqä, buayä pmua imäkñqenqä

¹⁶ Itañga he hiqä tääqä yāññäñqñqä imäkñqenqä buayä pmua imäknäpiyāngañi, ämaqä wopqä ipu, kukñuinä tqä iqua, hipenji iuismäknätqāñuwä-pa, mimäkñqä iqāññqe. Qu hipenjuä quvqä iinjä imäknätqāñuwä, ämaqä huiziqua, qu buayä pmua imäkñgañguwññqä näqñqä mapñqä imäkätqāñuwä. Nyi kukñuä naqä-qakuänāñä etqānä. Ämaqä iqua, iquauqä suqä iutanjä kimanji ae ämeqäuä. ¹⁷ Itañgi si buayä pmua imäknätñji, eqä jināñä-weqe tqä nyuāñä iu equatnätinä, tqä hipenjuä iunji asñä qāndñeqä. ¹⁸ Si iinjä imäkätñji, buayä pmua imäknätqāñññqe, ämaqe qu sinyqe maqñqä iqañguwä-qe, tqä Tñiqu si hiñjuä mäqunquä enjä Iqu kiqä-kiuänä näqññeqä. Itañji Iqu nātmatqä zä wiqä imä hiñjuä äqunāñqe, tqä suqä iutanjä kima ktapāñiqeqä.”

Suqä, nātmatqä āñguvi aqvü qäyqenqä

¹⁹ “He nātmatqä āñguänāñä, qua täunji aqvü maqiyqä ipññeqä. Nātmatqä qua täunji, imätanjuä äquvätä, kukñuinä itä, itañga ämaqä quwä-meqä iqua täkñji äpnasäpu mapñqäuä. ²⁰ Inññqe he nātmatqä āñguänāñä aqvü, qäukuä yätutanji qāññeqä. Yätunji, imätanjuä maquvqä itä, kukñuinä miqä itä, itañga ämaqä quwä-meqe, täkñjä mäpnasqä ipu, quwä mämeqä da ipññuwä. ²¹ Tqä kñuä indqāñqä imññitä, äkiñqä imññitä nātmatqä äsquenyqe, ‘Ii

† 6:9 Lukä 11:2-4

ännguiqä. Nyi ämamqänä' kñuä äkiyätñqe, tqä kñuä indqänqe, asä iunä witätñqeä.†

22 Tqä hiñui, huiwä iqueqä hiqi-tä enqä-paniqä.§ Tqä hiñui ängüä äqännä, si ämaqe yätamäkqä wiyquki hitanqutqe, tqä huiwä eeqänänjä imñi, we ängüä äkunänä. 23 Inäqe, tqä hiñui quvqä äqännä yätamäkqä mäwquki hitanqutqe, tqä huiwi eeqänänjä imñi hea äwinä. Inji we-huñqä tqä huiwä imä äwiñqä ii hea witanqutqe, pisqukuinänjqä.

24 Ämaqä hñqu, ämiqä hñquaquiyqä yäpä inqisa mäpmeqä yänqiyä. Iqu hñquenyqänä äwinyätä, huiziquenyqä mäwiñqä yänqiyä. Itanqa iqu kukñuä qäte, hñquenyä äwiyyətä, hñqueni qätä mäwiyyä yänqiyä. Ämaqä hñqu mbqänqä äwiñqä iunji, yäpä iqi imitätqe, iqu Goti Hanjuwä Iqueqä yäpä iqinji mäpmeqä yänqiyä.

*Nätmatqä huitanä-huitanñjqä qundqändqä miqenqä**

25 Iinñqä Nyi he etqänä. He 'Ne ymisanitä, eqetä, squä natunquäwä?' kñuä indqänäpu, hiqä hññä-pmeqä iunqä qundqändqä kiinjä miqä pambiyä. Itanqa 'Qäki äki yäuatunquäwä?' kñuä indqänäpu, hiqä huiwä iunqe, äwäwa kiinjä miqä pambiyä. Ymisanitä qäkitänji, huiwä iunjitä hññä-pmeqä iunjitänji, mämwäqätäuqä yänqiyä. 26 He yññä iquauñi hiñuä qumbiyä. Qu ymisanä vowä mamäuqä ipu, aquvä mämaquiyqä ipu, buayä anä iu maeqä itqänjuwä-qe, hiqä Hiniqu Qäukuä Yätu Äpmeñqä Iqu iquauñi buayi ävätqänä. Yññä iqua ämaqä-qunenji mämanaqutäuqä inäüä. 27 Itanqi hesanä hñqu iqueqä hññä-pmeqenqä äwäwa kiinjä itä, wiyä nändi iqa wäniqiyä? Oeyä. Änä maeqä inä.

28 He qäkä-gquä isuanqe, äwäwa sunqä itqänäuä? Qätaqä hutqä hiñginäwa ätänqä iunji, he hiñuä ängüänä qumbiyä. Qu hutqä tññqe, äänä imäkqäpiyä? Qu wäunjuä yänänäqñqä miqä ipu, qäkä ämuasmänqä mimäkqä itqänäuä. 29 Itanqi Nyi he etqänä. Hiñuiqänänji ämaqä miqä Solomonä iqu, iqueqä yoqä naqä motquetñqä vä-yauqä ängüä-tänjä qäyä etanqä-qe, vä-yauqe, qätaqä iquauqä hutqe mämwäqätäuqä inä. 30 Qätaqä hutqe, tanqa hiñginäwa ätqäwänqe, awiñganji yäuä piqanquti, qu ätäupu tä du tnämäupñqä iqanqppä-qe, Goti Hanjuwä Iqu huvä-quayunjuä iwimäkätqänä. Iqu heñi asä inä emäkänqutiyä, memäkqä yänqutiyä? He Iquenyqä quuvqä wänqäpu eqiyätqänjuwä iquenä, Iqu heñi haqä nändi emäkänqiyä. 31 Iinñqe, 'Ne ymisanitä, eqetä äkitanji natunquäwä? Ä, qäkä-gque äki yäuatunquäwä?' ätäpu, äwäwa kiinjä miqä pambiyä. 32 Ii tiñiqä. Ämaqä Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä maequiyqä iqua, nätmatqä eeqänänjä iinqe, äwäwa ipu qävqä itqänäuä. Itanqi he ängüä pmapñqenqe, nätmatqä ii mapñqä diñqe, hiqä Hiniqu Qäukuä Yätu Äpmeñqä Iqu näqñqä ae eänä. 33 Itanqi kinjanänji he Goti Hanjuwä Iqunä miqä iu äpmequ, Iqueqä suqä jänänji mapñqe, qävqä ipñqe. Itanqanji he nätmatqä huizinqä äwäwa itqänjuwi, Iqu eeqänä inä hitapanqiyä. 34 Iinñqe he awiñganqe äwäwa miqä pambiyä. Hiunji iqu, äwäwa iqueqä-kiuänqä iquänqä. Hanjä-iqä hiunji hñque ätimäuqe, ii hiunji iqueqe, qäyuvqä."

† 6:21 Lukä 12:33-34 § 6:22 Matiu 5:15-16; Lukä 11:33-36 * 6:24 Lukä 12:22-31

7

*Āmaqā huiziquauqā suqe iwäsäuqenqā**

¹ “Āmaqā hñquauñqe, ‘Āmaqā quvqā-quaiqā’ ätäpu, miwäsäuqā pambiyä. Goti Hanjuwä Iqu suqā asä iinjä di, he-pqe inä emäkqänqäüä. ² Ii tiinjqä. He āmaqā hñquauä suqe iwäsäutqänjuwä-panjä iinjä, Goti Hanjuwä Iqu heyaqe, inä iwäsäutqänqanji, asä e iwäsäuniceqä. ³ Si hinoqukuä wänqä hmbu tqä tta-tunqueqä hinuä iu witanji äqunätñä-qe, zä naqänänjä tqä hinuä iu äwinqce, hinuä mäqunquä injinyä. Ii sunqäwä? ⁴ Zä naqänänjä iqu, tqä hinuä iu yqänä witanjuti, si tqä tta-tunquenji, ‘Hinoqukuä tqä hinuä iu änyänqce, huätä mäkmäumqänä-qe’ äänä tutñqäwä? ⁵ Si wopqä itnä, kukñuinä tqä iqukiyyä. Si zä tqä hinuä iu äwinqce, huätä ganä mamänyä. Itanji injganä hinuä äñguänä äqänätñä, hinoqukuä huiziqueqä hinuä iu änyänqce, huätä mamäutñqceqä.

⁶ He nätmatqä Goti Hanjuwä Iquenyqä ätä äwinqä iunji ämepu, hiveqä quvqä iquau mäwqä pambiyä. Iqua nätmatqä iinjä, hinuinä ämäqunqwa hiqanjä hitäpñqäüä. Itanğa wimñä äñguänänji, yaqueqä iquau matnämäuqä pambiyä. Iqua qonjqenä ipñqäüä.”

Goti Iqueni, nätmatqänqä yatñqä vqenqä

⁷ “He tääqä ätuäpu, Goti Hanjuwä Ique yatñqä vqäpñqceqä. Iqu etapänqiyä. He qävqä iqa uwqäpñqceqä. Goti Iqu he ämäqumuapñqenqä yätamäkqä hiyänqiyä. He qñqanji ptqä qäyqäpñqceqä. Goti Iqu qñqanjä euteyänqiyä. ⁸ Āmaqä nätmatqänqä tääqä ätuäpiyä iqua, qu ämapñqäüä. Āmaqä qävqä ipiyä iqua, ämäqumuapñqäüä. Āmaqä qñqanjä ptqä qiyäpiyä iqua, Goti Iqu qñqanjä wuäteyänqiyä.

⁹ Hesanjä hñqueqä ymeqä hñqu, bretqänqä kiqä kaniqce yatñqä vqanqutqe, iqu hiki muayäniqiyä? Oeyä. ¹⁰ Itanğa ymeqä iqu kaniqce hämapäkänqä yatñqä vqanqutqe, iqu qämakä quvqce muayäniqiyä? Oeyä. ¹¹ Kaniqenä, suqä quvqä kuapänä imäkäpiyä-qe, hiqä ymeqä iunji, nätmatqä äñguänänji äyä ämuayätqänjuwiqä. I etanji hiqä Hiniqu Qäukuä Yätu Äpmenqä Iquenyqä näqñqä äñguänänji mapñqceqä. Iquenyqä tääqä tquanquwä iquauñi, nätmatqä äñguänänji vänqiyä.†

¹² Itanji, suqä āmaqā huiziqua he emäkñqä enganqutqe, he-pqe suqä asiqunä motquapiyä. Suqä iinjä iqu, kukñuä-suqä Mosisi iqu ätätä äqäkqetä, hinuä-tqä iqua äqäkuwitänji, kiqä quatiyyä.”

Hänaqä, anä hññä-pmeqä ämepu pmeqä iunqä‡

¹³ “Hänaqä anä qui imäkñqä iunqä änyänqä iqu, aanjä hiqñqä naqänänjiqä. Iwä āmaqā hänaqä iu qänakñä itqänjuwä iqua, kuapänänjiqä. ¹⁴ Inqce hänaqä anä hññä-pmeqä ämepu pmeqä iunqce, äpätäuqumäkqä änyä, änä mäwqänänjiqä. Itanğa hänaqä iunji, āmaqä hñqunä-hñqunä ämäqumuepu qänakñä itqänjuä. He hänaqä iunä uwqäpñqceqä.”

Āmaqeqä wäunui, quwqä quuvqä heqiyqenqä ämänätquenäs

* 7: Lukä 6:37-38, 41-42 † 7:11 Lukä 11:9-13 ‡ 7:12 Lukä 13:24 § 7:14 Matiu 12:33-37; Lukä 6:43-45

15 “He hiñuä-tqä quanğä iquauñi, äñguänä wimasipiyä! He iquauñqe, ‘Iqua sipsipqä enqä-pa äwqä hanuä änyänäuä’ kñuä eyätanğqä-qe, quwqä kñuä indqänqe, hiveqä hiqiyqä iquauqä enqä-panğ-qae, qui emäkñqäuä. 16 He zä hñqueqä häuku iwäsäupu, iquenyqä näqñqä ämetqänuwä-pa, ämaqä iñjä iquauqä wäunui, iwäsäupu näqñqä mapñqeğä. Ämaqe, guä-wainqä häuku dupñqe, guä yänä-tänjä iunqä upñqätanä? Ä, zä-eaqä häukuä dupñqe, qu qätaqä guaqä-tänjä iunqä upñqätanä? Oeyä. 17 Zä äñguä eeqänänjä iqua, häuku äñguä wiñqiyä. Zä quvqä iqua, häuku quvqä wiñqiyä. 18 Zä äñguänänñi, häuku quvqä maqiyqä yänqiyä. Zä quvqä iqua, häuku äñguä maqiyqä yänqiyä. 19 Zä kiqä häuku äñguä maqiyqä iqua, ätäupu tä du väupñqäuä. 20 Iitä asänänñi. Hiñuä-tqä quanğä iquauqä suqe, hiñuä äqunäpu, iquauñqe näqñqä mapñqeğä.

21 Ämaqä Nyiñi, ‘Naqä Iqukiyqä’ ändätqänuwä iquauñqe, he kñuä tiñjä maeyqä pa inä, ‘Qu eeqänänñi Goti Qäukuä Yätutanjä Iqunä miqeunqä epnuwiqä.’ Ämaqä Nyaqä Apiqu Qäukuä Yätu Äpmeñqä Iqueqä äwinqä iunä qänaknä imitpqä iquanä hipnuwiqä. 22 Hiunji Goti Iqueqä kukñuä mitqä naqä ingañi, ämaqä kuapänänñi tii dpnuwiqä. ‘Naqä Iqukiyä, ne hiñuä-tqä wäunui imäkätanä, dnjä quvqä iquau huätä ändowatätanä, ämaqä mimäkqänänñi iunñi imäkätanəngañi, Tqä yoqetanä imäkminqueqä.’ 23 Iquauñi, Nyi kimanñi tii tumniqeğä. ‘Nyi tutqä qäpu henyñqe änyä maqñqä eänänä. He ämaqä suqä quvqä kuapänä imäkqenjqä. Huätä upiyä!’ ”*

Kukñuä ktqä, ämaqä anä mätqä hñquaquinğä†

24 “Nyi kukñuä etqä tä, ämaqä hñqu qätä änyiyätä qänaknä imitätqe, ii tiñjiqä. Ämaqä kñuä äñguänänñi indqänätä, anñi hikä haqeu ämätqä-paniqä. 25 Piyä äqiyätä, huakä äpätä, yunüä naqänänñä äqunätä, anñi ique hevqänğangutqänğga, hiki qua buta äknä, ique a yänänäqñqä kiqätatanği, qua iqä mäpnasqiyäuqä yäniqeğä. 26 I etanği, ämaqä hñqu, Nyaqä kukñuä iu qänaknä miqä imitätqe, ii tiñjiqä. Ämaqä kñuä mämeqä itä, anñi weä haqeqi ämätqä-paniqä. 27 Itanğa piyä äqiyätä, huakä äpätä, yunüä naqänänñä äqunätä, anñi ique hevqänğangutqänğga, anñi iqu äpisäutä, qui eeqänä imäkñäniqeğä” ätukqe.

28 Jisasi Iqu kukñuä ii qäpu tqanğa, ämaqä Iqueqä kukñuä qätä äwipiyä kuapänänñä iqua, Iqueqä näqñqä motquetqätanğqenqä yäunüä naqänänñä ikuwi. 29 Quwqä ämaqä kukñuä-suqenqä näqñqä iqua ämotquaminuwä-pa, mämotqueqä itä, Yoqä-tänjä-qu eä, ämotquakqe.

8

*Jisasi Iqu, wänymänğqä-tänjä hñque äñguä iwimäkkqenğä**

1 Iqu qoqonñi iunñi äväma quveqeğanğga, qokä-apäkä kuapänänñi, Ique qänaki äwivändqä äquveqäkuwi. 2 Inğañi ämaqä wänymänğqä-tänjä hñqu Ique äwimeqe, qonñi äwoktäutä ätukqe. “Naqä Iqukiyä. Si äkiñğanğutqe, nyi äñguä nyimäkñqeğä.”

* 7:23 Lukä 13:23-27 † 7:23 Lukä 6:46-49 * 8: Makä 1:40-45; Lukä 5:12-15

³ I tquanğa, Iqueqä hipae, ämaqä iqueqä huiwiu itmaqiätä, “Nyi änyinğiyä. Si änguä kimänänä” tquanğa, maqänäni wänymänğe qäpu eätä, ämaqä iqu änguä qe imänğqe. ⁴ Itanı Jisasi Iqu iqueni, “Si äkimeqenqe, ämaqen mätquä panä. Si äwätnä, tqä huiwi ämaqä Goti Iquenyqä hiqäva-imäkqä ique ämotquetnä, Mosisi iqu hiñuiqänä ätkqä-pa hiqäva imäkiyä. Tqä yaqe qäpu eqenqe, ämaqe, näqñqä iuta hipñqeğä” ätukqe.

Mäkä-iqä iutanä naqä hñqueqä quuvqä heqiyqenqät

⁵ Jisasi Iqu anä-himqä Kapänamäni yänğisa peyqanğa, ämaqä Romätanä mäkä-iqä iutanä naqä hñqu äwimetä, yatñqä yänänäqñqä äwikqe. ⁶ “Naqä Iquki, nyaqä wäunüä-nyiyqä hñqu yaqä vqanği, anä du hiqaqä äwinä. Iqueqä yäni nñuä itä, täñä-hunğqä naqänänä ämetqäuä.”

⁷ Kimanı Jisasi Iqu, “Nyi äwätmä änguä iwimäkmqänä” ätukqe.

⁸ E tquanğa, ämiqä iqu kimanı, tiñä ätukqe. “Naqä Iquki, Si nyaqä anä tängisanqä yaptñqe, nyi ämaqä änguänänä-qunä hmanjqä. İnı Si kukñuinä tqanğti, nyaqä wäunüä-nyiyqä iqu änguä imänänä. ⁹ Nyi-pqe inänji. Nyi ämaqä yoqä-tänä hñqueqä yäpä imä äpmamä, ique qänaknä inä wimqänä. Nyaqä ämaqä mäkä-iqä nyi ämitñqä iquauñi, hñque ‘Si uvä’ tquanğundqe, iqu äwänğiyä. Hñque ‘Si biyä’ tquanğundqe, iqu äpänğiyä. Itanğa nğä wäunüä-nyiyqä hñque ‘Si tä imäkiyä’ tquanğundqe, iqu imäkänğiyä” ätukqe.

¹⁰ Jisasi Iqu kukñuä ii qätä äwiyäqe, yäunüä itä, ämaqä Ique qänaki wivändätanğuwä iu ätukqe. “Nyi he etqänä. Ämaqä yäpaqänğisanä tqueqä quuvqä eqiyätñqä-panä iinı, Israitqä dunı, Nyi hiñuä mäqunquä itñqeğä. ¹¹ Tiñä-pqe etqänä. Ämaqä kuapänänı mäptqä yapqä inğisatä, mäptqä wiqä inğisanä iqua, qu Goti Qäukuä Yätutanä Iqunä miqeu ätimäupu, Aprähämä iqutä, Aisakä iqutä, Jekopä iqutä buayä anä hñqä quamä pmapnuwiqä. ¹² İnäqe Israitqä, Goti Hanjuwä Iqunä miqeu pmepñqä atäunüä kiñganä ikqä iquauñi, Goti Iqu hiawiqä inğisanqä huätä dowatäniceğä. Iqinı qu kñuä kuapänä äqiyäpu, hiqanä mañgtäsqukuä mäuqäpnuwiqä.”

¹³ E ätuäqetanı, Iqu ämiqä ique, “Si ätunqueqä. Nyi imäkmqenqä quuvqä ae eqñä-pa timäunğiyä” ätukqe. İnä tquanğa, asänğanı ämiqä iqueqä wäunüä imäkqä iqu, änguä qe imänğqe.

Jisasi Iqu, Pitä iqueqä känemisä, ämaqä kuapänä hñquautä, änguä iwimäkkqenqät

¹⁴⁻¹⁵ İnğanı Jisasi Iqu Pitä iqueqä anä yäpä inğisa äpaquväqe, Pitä iqueqä känemi huiwä tnänä wimänğanği, iquvanä iu witanği äqunäqe, kiqä hipa iu itmaqiyanğa, huiwä tnänä iqu ävämeqanğa, ii ävautä Iquenyqä buayä näwenyä imäkkqe.

¹⁶ Mäptqä äwitñqä iqanğanı, Jisasi Iquenyqä ämaqä penğä-tänä kuapänänä ätuma äpkuwi. Iqu penğä iquau kukñuä ätuätä huätä ändowatätä, yaqä-tänä iquauñi änguä qe imäkkqe. ¹⁷ Iqu iinä imäkätä, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui, hiñuä-tqä Asayä iqueqä manä iuta ätkqä hñque, qäyunä imäkqanği ätimäukqe.

“Iqueqä-kiuäñi, neqä yaqä huitañä-huitañi ämetä, huätä ämamäueqä.”§

*Jisasi Ique qänaki wivändqenqä**

¹⁸ Jisasi Iqu, ämaqä kuapänäñi Ique qäuiqä enqä-pa äkutäupu, pämä tqäutangä äqunäqe, Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iquaunji, “Ne eqä-huänjä yätäqä nängisanqä äwanä” ätukqe.

¹⁹ Inğanji ämaqä kukñuä-suqenqä näqñqä hñqu äpäqe, Jisasi Ique tiinjä ätukqe. “Ämotqueqä Iqukiyä, Si anjä-himqä eeqänänjä iunqä uwqanqtqe, nyi qänaknä kivändmqänä.”

²⁰ Jisasi Iqu kimanji tii ätukqe. “Hiveqä hiqiyqä iqua, iquauqä anjätänjiqä. Yññä iqua, anjä-tänjiqä. Injäqe, Ämaqeueqä Ymeqä Ekqä Iqu, Iqueqä anjä hiqaqä wiqe, hmanjqä.”

²¹ Itanğa wäunjuänqä ämotquaminqä hñquququ tii ätukqe. “Naqä Iquki, ñqä apique ganä, qua qäyä mapteumqänä, hiñuinä ñqänäwqatiyä.”

²² I tquanğanji, Jisasi Iqu kimanji tii ätukqe. “Qäyä eänä. Ämaqä ae äpäkombqä iqua,† quwqä ämaqä pizqä iquenji, qua qäyä pteñqeä. Si Nyi qänaki nyivändiyä.”

Yunjuä iqtä, eqä iqtä, Jisasi Iqueqä kukñui qätä äwikiyinqä‡

²³ Kukñuä e ätmbiyitanji, Jisasi Iqu yimba iu tkamäucanğa, Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iqua anä ätkamäukuwi. ²⁴ Qu eqä-huänjä Galilii awä iqi wätqätanğuwänğa, yunjuä naqänänjä hñqu ätimäutä, eqä änyuämäwa äpäyätä, yimba iquenji qui imäkätñqä iqanğqä-qe, Jisasi Iqu hiqaqä yqänä äwäminqce. ²⁵ Inqce qu äwäpu, Ique ämenjä äväpu tii ätukuwi. “Naqä Iquki, ne qui imäknatñqä iqunä. Yätamäkqä neyä.”

²⁶ Iwä Iqu, “Täukueqä! Hiqä quuvqä heqiyqe, wänqäpiyqä. He ze, sunqä engiyä?” ätukqe. Itanji Iqu yunjuä iquesä, eqä iquesä, “Iñji miqä manyinyqä” tquanğa, iquaqu ämñänjiyji.

²⁷ Inğanji ämaqä iqua yäunjuä ipu, tii ätnğuwii. “Ae! Ämaqä Tqu äkitanjä änäññukä? Yunjuä iqtä, eqä iqtä, Iqueqä kukñui qätä äwiyqiyuä.”

Ämaqä penqä-tänjä hñquaquinyqä§

²⁸ Itanji Jisasi Iqu eqä-huänjä yätäqä nängisa ätimäucqe, qua Gatala iu iuäqämakqe. Iqinjä ämaqä penqä-tänjä hñquaqu hikä hovqä ämaqä pizqä eminjuä iuta äpäsinyä äwimakiyi. Iquaqu hiqi tqäutanginyinqä, ämaqe huänqä iunji mäwqä iminjuwi. ²⁹ Ique äwimayi, zääqä yänänäqñqä ätukiyi. “Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä Iquki, squä nemäkñqäwä? Hea qäyünji matimäucqä qäyä etanği, Si qui nemäkñqä äpinyä?” ³⁰ Yaqueqä kuapänäñi kinjä näñji ätqäupu, ymisanjä änminjuwi. ³¹ Itanğa penqä iqua yatñqä yänänäqñqä äväpu, “Si huätä nandowatqanqtqe, ne yaqueqä iquau-mända paquvatunquä hiñuinä naqänyä!” ätukuwi.

³² I tquanğuwänğa, Iqu “He upuiyä” ätukqe. Itanji penqä iqua ämaqä iquaquinjä äväma, yaqueqä iquauqä yäpä inğisa äpaqukuwi.

§ 8:17 Asayä 53:4 * 8:17 Lukä 9:57-60 † 8:22 Jisasi Iqu ii ätkqe, Iqu ämaqä hänjä yqänä äpmapiyä-qe, quuvqä maeqiyqä iquaunqä ätkqe. ‡ 8:22 Makä 4:35-41; Lukä 8:22-25

§ 8:27 Makä 5:1-20; Lukä 8:26-39

Ingañi yaqueqä eeqänänjä iqua tnänjä äwäpu, iwaqä iuta eqä-huänjä bunqä äpäquveqäpiyi, eeqänänji eqä änyuäpätäkqe.

³³ Ämaqä yaqueqä miqä iqua hinuä e äqumbiyi, zä anjä-himqä iunqä äwäpu, iinjä timäuqanqenqätä, itanğa ämaqä penqä-tänjä iquaqui äwimakqenqätänji, ämaqeu ätukuwi. ³⁴ Itanğa ämaqä anjä iutanjä eeqänänji, Jisasi Ique wimapnqä äpkuwi. Qu Ique hinuä ae äqumbiyi, Iqu qua iu ävämetnqä yatnqä yänänäqñqä äwiminuwi.

9

*Jisasi Iqu, ämaqä yänjä njuä-tänjä hnque ängua iwimäkkqenqä**

¹ I tquanğuwänğa, Jisasi Iqu yimba hnque ätkapmäuqe, eqä-huänjä yätäqänğisanqä anğumä äwätä, Iqueqä anjä-himqä iu ätimäukqe.

² Ingañi ämaqä hnqua, yänjä njuä-tänjä hnque, iqueqä yquvanjä iunä witanği Iquenyqä ätuma äpkuwi. Itanği Iqu iquauqä quuvqä heqiyqe naqä-qakuänänjä äqunäqe, njuä-tänjä iqueni tii ätukqe. “Nqä ymeqä iquki, tqä äwqe hanuä äkinyänä. Nyi tqä suqä quvqe, huätä ae ämakmäuqänä.”

³ Ämaqä kuknuä-suqenqä näqñqä hnqua, Iqu e tquanği äwipiysi, quwqä knuä indqänqä imnä tiinjä indqänğuwı. “Ämaqä Tqu Goti Hanjuwä Iqu enqä-pa timäutnqä iqiya.”

⁴ Jisasi Iqu iquauqä knuä indqänğeuñi näqñqä eätä, tii ätukqe. “He heqä knuä indqänqä iutanji, knuä quvqe sunqä indqänätqänäuä? ⁵ Nyi iqueni, ‘Tqä suqä quvqe huätä ämakmäuqänä’ ätuätmä imäkmqe, yänänäqñqä-tänjunqä. Itanğa Nyi iqueni, ‘Si ävautnä qanä uvä’ ätuätmä imäkmqä-pqe yänänäqñqä-tänjunqä. Qäquauqä asänänji.

⁶ Inji Ämaqeuaqä Ymeqä Ekqä Iqu, qua täuñi suqä quvqe huätä mamäunqiyä-qe, he näqñqä mapnqä änyinğiyä.” E ätuäqetanji, yänjä njuä-tänjä iqueni, “Si pämä ätqäutnä, yquvanjä ämetnä, tqä anjä iunqä uvä” ätukqe.

⁷ I tquanğa ämaqä iqu ävauqe, iqueqä anjä iunqä äukqe. ⁸ Ämaqä iqua hinuä iinjä äqumbiyi, zä ipu, Goti Iqu ämaqeunji yänänäqñqä iinjä vqanğenqä, Iqueqä yoqe haqeqä ämamäukuwi.

Matiu mbqä motauqä iquenyqät†

⁹ Jisasi Iqu anjä ique äväma äwätäqänğanji, ämaqä hnqu mbqä motauqä anjä iu pmetanği äqunğqe. Iqueqä yoqe, Matiu ique. E äqunäqe, iqueni, “Qänaki nyivändiyä” ätukqe. Inji, Matiu iqu ivatuwänäqe, Ique qänaki qe äwivändkqe.

¹⁰ Ga Jisasi Iqu, iinjä iqueqä anjä iu buayä änätä pmetanğa, ämaqä mbqä motauqä kuapanänjä hnquatä, suqä quvqä imäkkqä kuapanänjä hnquatä äpäpu, Iqutä, Iqueqä wäunuanğqä ämotquaminqä iquapqetä buayä anä anğmanminuwi. ¹¹ Parisi hnqua hinuä e äqumbiyi, wäunuanğqä ämotquaminqä iquau yatnqä äwikuwi. “Hiqä Ämetqueqä Iqu buayi, ämaqä mbqä motauqä iquatä, suqä quvqä imäkkqä iquatä, anä änätñqe, äänä etanğiwä?”

¹² Jisasi Iqu qätä e äwiyäqe, tii ätukqe. “Ämaqä yaqä maeqä iqua, duuta iquauñqe, mäwqä ipñqäuä. Ämaqä yaqä-tänjä iquanä upñqäuä. ¹³ Nyi äpqe, ämaqä jänänjä iquau tääqä tuätumamqä äpqä hmanjqä.

* 9: Makä 2:1-12; Lukä 5:17-26 † 9:8 Makä 2:13-17; Lukä 5:27-32

Oeyä. Nyi ämaqä suqä quvqä imäkqä iquau tääqä tuätumamqä äpqqä. Iinjçe he Goti Hanjuwä Iqueä bukä iu tiinjä äqänänqçe, näñqä mapiyä.

He hiqäva imäkätqänjuwinqçe, manyinqä iqiyä. He ämaqä iquauñqä qeqä emänqanquti äñguä itquapñqä änyinqiyä.”†

Suqä, buayä mañqä imäkmbu, pmeqenqäš

14 Inqanji ämaqä Jonä iqu ämotquaminqä iqua, Jisasi Ique äwimepu yatñqä äwikuwi. “Ii änäññänqäwä? Nesä, Parisi iqua ämotquetqänjuwä iquatä, tääqä yänänäqñqä imäkatunqä dinqä, buayä mañqä imäknätanä yakuä äpmetunqçeqä. Inqçe ämaqä Si ämotquetqänjä iqua, iinjä miqä itqänjuwiqä.”

15 Jisasi Iqu kimanji, kukñuä ktqä tii ätukqçe. “Ämaqä apäkä metñqä hñqu, iqueqä käyämaqä iquatä yqänä pmetanqa, qu äwqä hanjä iuta hipenjä iuismäknäpu pmapnuwänqätanä? Oeyä. Qänakndanji, huiziqua ique ätuma uwqanquwänqa, iqueqä käyämaqä iqua inqanä imäkmbu pmapnuwänqçeqä.

16 Itanqa, gquä yäuä hñqu äpkñqçe, ämaqä hñqu yuä änyä-hänjä hñquesanjä ätävätä, hovqä yäuä ique mapmävqä yänqiyä. Iqu e imäkätqçe, asnjä äqiyätäqänqanji änyä-hänjä guä e äktäpitqä iqu, yäuä iquenji qui naqänänjä imäkätä, hovqä naqä vänqiyä. 17 Tiinjä iinänjqä. Ämaqä hñqu wainqä-eqä änyä-hänjä hui yaqueqä huiwä yäuä du mequatimäuqä yänqiyä. Iqu e imäkätqçe, wainqä-eqä änyä-hänji, yaqueqä huiwä yäuä iquenji äpisätä, qua bu hiquatäunqiyä. Yaqueqä huiwä-pqçe, qui inä imäknänqiyä. Wainqä-eqä änyä-hänji, qu yaqueqä huiwä hänjä iu iquatimepñqäuä. Inji qäquaqu äñguänänänqçeqä.”

*Jisasi Iqu apäkä hiuaqui, äñguä iwimäkkqenqä**

18 Jisasi Iqu, ämaqä Jonä iqu ämotquaminqä iquau, kukñuä ii yqänä tuätqätanqa, ämaqä miqä hñqu äpäqçe, Ique qonjä äwoktäutä tii ätukqçe. “Nqä ymeqä apäkä ii, tanqa äpäkonqçqä-qe, Si äpätnä Saqä hipae haqeqi wiyqanqti, hänjä vautñqänänjä.” 19 Iqu e tquanqa, Jisasi Iqutä, Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iquatä pämä ätqäpiyi, ique äwivändkuwi.

20 E äwäpiyä imdanji, apäkä hui Jisasi Iqueä tuwä-tänjä qäqiqi äpäqçe, Iqueqä gquä iu itmaqänqçe. Ii hea ique-iquenji, qanjä yaqä e pmetanji, quväukuä 12 ämäwqätäukqçe. 21 Ii knui, “Nyi Iqueqä gquä iu itmaqänmqçe, äñguä nyimänänqiyä” indqänätä, iinjä ikqçe. 22 Ii Ique itmaqiyqanqa, Iqu hiqumuanjä äwiyäqçe, ii hinjä äqunätä tii ätukqçe. “Nqä ymeqä iiki, tqä äwqçe hanjä äkinyänä. Si Nyinyqä quuvqä eqänä-qae, äñguä äyä ikimäqänä.” Hea inqata-tinjä, äñguä äpmaka äukqçe.

23 Itanqanji Jisasi Iqu ämiqä iqueqä anjä iu äpaquväqçe, ämaqä hñqua hääwä ätäpu, qokä-apäkä kuapanänji knuä yänänäqñqä qäkmanätqätanqä äqunqçe. 24 Itanji Iqu tii ätukqçe. “Ii mäpäkonqä iqueqä. Oeyä. Ii hiqaqenä äwinä. He huätä upiyä.” E tquanqçetanji, qu Iquenji tä äsukuwi. 25 Qu iquau yäpaqä mäñgisa huätä dowatqanquwänqa, Iqu hiqñqä ii witanqçqä inqisa äpäwäqçe, iiyqä hipa iu a maqätqanqa, ii ävaukqçe. 26 Inji Iqu i imäqanqçenqçe, kukñui hinqinäwa im-imä ätqa äukuwi.

† 9:13 Hosiya 6:6 S 9:13 Makä 2:18-22; Lukä 5:33-39 * 9:17 Makä 5:21-43; Lukä 8:40-56

Jisasi Iqu, ämaqä hinuä pisqä hñquaqui äñguä iwimäkkqenqä

²⁷ Jisasi Iqu anä ique äväma wätqätanğani, ämaqä hinuä pisqä hñquaqu, Ique qänaki äwivändäsinyä, tääqäqä äuminjiyi. “Dewiti iqueqä Kawiquki, Si yenyqä qeqä kimänänä.” ²⁸ Iqu äwätä anä iu paquvqanğani, iquaqu Ique wimeqanğiyänğa, Iqu yatñqä äwikqe. “Nätmatqä iinji, Nyi qäyunä imäkmqenqe, qe quuvqä eqiyqinyqä?”

Kimani iquaqu, “Naqä Iquki, ye quuvqä eqiyqueä” ätukiyi.

²⁹ Itanji Iqu iquaquiyqä hinuä iu itmaqiyätä, “Qe Nyinyqä quuvqä eqiyqiyä-panji, nätmatqä iinji äqemenqiyä” ätukqe. ³⁰ I tquanğa iquaquiyqä hinui äñguä äqänğiyi. Itanğa Jisasi Iqu kukñuä yänänäqñqä tiinjä ätukqe. “Nätmatqä äqemeqenqe, ämaqä hñque awä mätquä panyinyqä.” ³¹ Iqu i tquanğqä-qe, iquaqu äwiyi, Iqu iwimäkkqanğqenqe, ämaqä eeqänänjiu awä ätuäkämijiyi.

Jisasi Iqu, ämaqä penqä-tänjä, kukñuä matqä hñque äñguä iwimäkkqenqä

³² Ämaqä iquaqu Ique tii vämeqanğiyänğa, qu ämaqä penqä-tänjä, kukñuä matqä hñque ätuma äpkuwi. ³³ Jisasi Iqu penqä ique huätä mamäuqanğa, ämaqä kukñuä matqä iqu kukñuä tquanğa, ämaqe kñuä kuapä indqänäpu, tii ätkuwi. “Israitqä täunji, nätmatqä huitanjä tiinji, hinjuiqänänji matimäuqä iminqeçä.” ³⁴ Itanği Parisi iqua, “Iqu penqä iquau huätä ämamäuqe, penqä naqä iqueqä yänänäqñqetä imäkqiyä” ätkuwi.

Jisasi Iqu, ämaqeunqä huäqä kiinjä äwunminqenqä

³⁵ Jisasi Iqu anä-himqä eeqänänjä iu ikitä, anä aquväqñqä iunji ämaqeü ämotquetä, Goti Iqunä ämitñqä iunqä kukñuä äñgui awä ätuäkita, yaqä huitanjä-huitanjä eeqänänji äñguä iwimäkäkäminqe. ³⁶ Iqu gokä-apäkä kuapänä pmetanğä äqunätä, iquaunqä huäqä kiinjä äwunminqe. Qu sipsipqä quwqä ämiqe hma etanği, äwäwa kiinjä ipu, qui imäkmbñqä itqänjuwä-pa pmetanğä äqunminqe. ³⁷ E äqunäqetani, Iqu Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iquaunji, tiinjä ätukqe. “Wäunjuä iunji, ymisanjä yäüä kuapänä iinä, injä etanği ämaqä wäunjuä iqe, hmbnänjqä. ³⁸ Iinjqe ämaqä wäunjuä iqä hänjä hñqua, ymisanjä aquvä ptpñqä dowatätñqä iinqe, he wäunjuä Kaniquenyqä tääqä tupñqeqä” ätukqe.

10

*Jisasi Iqueqä kukñuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä iquauqä yoqeyi**

¹ Jisasi Iqu, Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä 12 iquau tääqä ätuätumeqe, dnjä quvqe huätä ändowatäpu, tänjä-yaqä hiutanjä-huitanjä-tänjä iquau äñguä wimäkpnqä diñqä, yänänäqñqetä yoqä naqetä äwikqe. ² Ämaqä kukñuä awä tuäkiqäpñqä dowatätñqä 12 iquauqä yoqe, tiinji. Kinğanänji Saimonä, iqueqä yoqä huizi Pitä iquvi. Itanğa känğuequ, Endru iquvi. Itanji Sepri iqueqä hikñä iquaqu, Jemisi iqtä Jonä iqtänji. ³⁻⁴ Itanğa Pilipä ique, Batromi ique, Tomasi ique, Matiu mbqä motauqä ique, Jemisi Aläpiyasi iqueqä hikñä ique, Tatiyusi ique, Saimonä ämaqä Selotqä iutanjä ique, itanğa Jutasi

* 10: Makä 3:13-19; Lukä 6:12-16

Iskarioti,† ämaqä qänaknda Jisasi Ique ämaqä huiziuqä hipa iu qui imäkpnqä väniqnqä iquvi.

Jisasi Iqu, Iqueqä ämaqä iqua wäunuä imäkpnqä, näqnqä äwikqenqä‡

⁵ Ämaqä 12 iquauñi, Jisasi Iqu wäunuänqä ändowatätä tii ätukqe. “Ämaqä Israitqä iqune qäyä etanji huiziquauñqä mäwqä pambiyä. Sämalia pmeqä iquauqä anjä-himqä iunji, mäpaquvqä pambiyä. Oeyqä. ⁶ He Israitqä iquauñqänä upnqeqä. Qu sipsipqä, hänaqä qäyunänñinqä maqnqä enqä-panä-quai. ⁷ He äwäpu kukñuä awi, ‘Goti Qäukuä Yätutanjä Iqunä miqe, qäukuä yätuta qäqi täqi ae äquvepqqeqä’ tupnqeqä. ⁸ Ämaqä tänjä-yaqä-tänjä iquau äñguä iwimäkäpu, ämaqä ae äpäkonquwä iquau ävauqumuatäpu, ämaqä wänymänñinqä-tänjä iquau äñguä iwimäkäpu, dnä quvqä penqä, ämaqä iquau ätqäunqeqe, huätä dowatäpu iqäupiyä. Nätmätqä he ämenjuwi, mbqä mäwqä ipu hinji ämequwitanji, ämaqä iunji, hinji wipiyä” ätukqe.

⁹⁻¹⁰ “He qanä äwäpiyänğanji, mbqä-qatä, yquayä qa-mnqetä, gquä tnänqä hnqutä, yukä iu ämuasmäuqetä, qanä uwqä yäqetä, qäsä mämeqä pambiyä. Oeyä. Ii tiinjä hitanjiyi. Ämaqä wäunuä iqanqppqä iquauñi, ämaqä quwqä yätamäkqä ämetqänjuwä iqua buayi äwipnqäüä.

¹¹ He anjä-himqä hnqeqe äpaquväpiyänğanji, ämaqä suqä äñguä-tänjä hnquenyqä qävqä ipu, anjä-himqä iu ävämepiyänğanqeqe, ämaqä iqueqä anjunä pmeqäpnqä. ¹² He iqueqä anju äpaquväpiyänğanji, iqi pmamitppqä iquauñi, ‘Goti Hanjuwä Iqu äñguänä emäkänqiyä’ tquäpnqä. ¹³ Iqua aquvänä ipu he etmeqanqppqe, hiyaqä kukñuä äñgui, iquatä witäniqeqä. I etanqä-qe, qu he etmapnqeqe aquvänä miqä iqanqppqe, hiqä kukñuä ii iquau yätamäkqä mäwqä da yänqiyä. ¹⁴ Ämaqä hnqu he etmetä iqueqä anjä iunqä etma mäwqä itä, hiyaqä kukñui qätä maeyqä iqanqutqeqe, he anjä-himqä ique ävämepiyänğanji, qua hinoqukuä yukä iu täka emäkmitätqeqe, ptä quväteqämä emä uwqäpnqä. ¹⁵ Nyi naqä-qakuä etqänä. Hiunji Goti Hanjuwä Iqu ämaqä kukñuä mitäniqänğanji, qokä-apäkä anjä-himqä iquesanji iquauqä kimanji hanjä-iqe, Sotomä iutä Gomora iutä äpmaminjuwä iquauqeuñi, § aanjä ämäwqätäuniqeqä.”

*Jisasi Iqueqä wäunuä imäkqä iquauñi, hanjä-iqä wimeninqenqä**

¹⁶ “Nyi endowatqeqe, tiinjäqä. Sipsipqä iqua, hiveqä hiqiyqä iquauqä awä imä äwquwä enqä-panä iinjä endowatqänä. Ämaqä hui he qui emäkpnqä iqäpnqäüä. Inji he qämakä iquauqä suqä iunä qänaknä ipu, knjä äñguä ganä indqämbiyi imäkqäpnqä. Inäqeqe ynñä-heeqe, suqä quvqä mimäkqä itqänjuwä-pa, he-pqe asä ii iqäpnqeqä. ¹⁷ He ämaqä iquauñi äñguänä wimasipiyä. Qu quwqä ämiqä iquauä hinuä iqinjä kukñuä metpnuwiqä. Quwqä anjä aquväqnqä iunji, täua hitäwipnuwiqä. ¹⁸ Qu Nyi mändi ängittqiyäpu, ämiqä Romätanjä iquauñqätä, anjä-himqä naqä ämiqä iquauñqätä, henji eyqiyäma

† **10:3-4** Näqnqä-tänjä kuapanä iqua, knjuä tiinjä indqänätqänä. Yoqe Iskarioti, kiqä quati, ‘ämaqä anjä-himqä Karioti iquesanjä ique’. ‡ **10:3-4** Makä 6:6b-13; Lukä 9:1-6 § **10:15**

Ipäqäqä 18:16-19:29 * **10:15** Makä 13:9-13; Lukä 21:12-19

upnuwiqä. Inğanı he ämaqä naqä iinjä iquautä, ämaqä Israitqä qäyä etanġi huizi iquautäni, kuknjuä ängui awä tupnuwänqeqä. ¹⁹ Qu henı, kuknjuänqä eyqiyäma uwqanġuwänġanı, ‘Ne kuknjuı, äki tanġuatiyä? Ä kimanı, äänä tuanġuatiyä?’ knjuä mindqänqä pa iqänqä. Oeyä. He kuknjuä tınqänġanı, Goti Hanjuwä Iqu he kuknjuä tupnqce, ämetquenġiyä. ²⁰ İi tiinjä. Kuknjuı, hiqä-hiuä matqä ipnqäüä. Hiniqeqä Dnjä Änġuä Iqu hiyaqä manjä iuta awä tuänġiyä.

²¹ Ämaqä hui quwqä kätä-känġueque, huiziqua ique pizqä päkpınqä iinjce, quwqä hipa iu wipnuwiqä. İtanı kaniqukua, quwqä ymeqä iquauıı-pqce, suqä asitanı itquapnuwiqä. İtanġa ymeqä iqua, kunaqä-kunuııuau-pqce, mäkä äunäpu asä inä ipnuwiqä. ²² He Nyaqä yoqä-tänuenä etanġi, ämaqä eeqänänı äwqä quvqä emäkqäpnuwiqä. İnjäqce qokä-apäkä hanjä-iqä qäpu etqänġanqä yänjä äqämbu äpmamitpqä iqua, Goti Hanjuwä Iqu hänjä iqumuatänıqeqä.

²³ Ämaqä anä-himqä hıġquesanı quvqä etqueqanġpce, he ävämeııu, anä-himqä hıġquenyqä zä uwqäpınqä. Nyı naqänä etqänä. He Israitqä iquauqä anä-himqä eeqänänä iunı änyä mikiqänġa, Ämaqeııqä Ymeqä Ekqä Iqu äpänıqeqä.

²⁴ Ämaqä näcnqä ämetqänuwä iqua, näcnqä ävätnqä iqueni, mämwqätäuqä ipnqäüä. İtanġa ämaqä wäııjuä imäkätqänuwä iqua, iquauqä naqä iqueni, mämwqätäuqä ipnqäüä. ²⁵ Näcnqä ämetqänuwä iqua, ämotquetnqä iqtänı, asänänä eänıwi, ii qäyunjqä. Wäııjuä imäkätqänuwä iqua, naqä iqtä asänä eänıwi, ii-pqce qäyunjqä. İnjä ämaqä ämiqä iquenyqce, qu ‘Iqu dnjä quvqä Belsäpulä iqueqä’ ätpqce,† iqueqä yäpä iqi itqänuwä iquauııqce, yoqä quvqänänä asä inä tınqäüä.

Zä tquenyqä winġenqä?‡

²⁶ He ämaqä iinjä etqueqanġpqä iquauııqce, zä miqä pambiyä. Nätmatqä eeqänänı huäqä äutnmitätqce, ätnänä iqi timäunġiyä. Nätmatqä eeqänänı zä äwämıtätqce, ämaqe näcnqä hipnqäüä. ²⁷ Kuknjuä Nyı ämaqeıı matquä henyä etätnqce, he ätnänäqı tquäpınqce. Kuknjuä Nyı qeiqinyä etqce, he ämaqeııqä hiııjuä iqi ätqäııpu awä tquäpınqce. ²⁸ Ämaqä hiqä huiwä iunä päsqä iquauııqce, zä miqä pambiyä. Qu quuvqce, pizqä mapäsqä ipnqäüä. Goti Hanjuwä Iqu, huiwitä, quuvqetä, tä iunqä dowatätä, qui İmäkqä-qu etanġi, he ze İquenyqänä iqäpınqeqä. ²⁹ He näcnqeqä. Ynjä wänqä isuaııqce, ämaqe, qu hıııjuaqıınyqä mbqä wänqä hıııqunä itqänjä. İnjäqce hiqä Hiniqu, isuaıı änġuä ämitäqetanı, Iqu hiıııınä mäqunqä iqanġutqce, isuaııtanjä hmbu qua mäıııı mapäknqä inġıııı. ³⁰⁻³¹ Goti Hanjuwä İqueqä hiııjuä iqıııı, he ynjä isuaıııı, ämwqätäııııüä. Hiyaqä dä nyuänä iunı, Iqu a ae ätäuqeqä. İinjä etanġi he hanjä-iqä emeqanġutqenqä, zä miqä pambiyä.

Jisasi İquenyqä kuapänä winġanı, İquenyqä awä-tqenqä§

³² Ämaqä hıııqu, ämaqä iunı, ‘Nyı Jisasi İquesanıııqä’ tquanġutqce, ga Nyı-pqce iquenyqce, Apiqu Qäukuä Yätu Äpmeııqä İqueä hiııjuä iqıııı, ‘Ämaqä tqu, Nqceqä’ tumnıqeqä. ³³ İtanġa ämaqä hıııqu, ‘Nyı

Jisasi Iquesanunä manä' tquanğutqe, ga Nyi-pqe iquenqe, Apiqu Qäukuä Yätu Äpmeñqä Iqueä hiñuä iqinji, 'Ämaqä tqu, Nyitanju manä' tumniqeğä.

³⁴ He Nyinyqe, 'Iqu mäkä eeqäpnäñi, mäñdi kittqiyätñqä äpqeğä' kñuä maeyqä pa inä. Oeyä. Nyi ämaqe, äwqä hanjuä inqä pmetpnuwä diñqe, mäma mapqä, ipäqäyujä äma äpqeğä. ³⁵ Nyi tiinñqä äpqe.

'Hikñuiqu, kanique mäkänqä vqä iinğätä, meqi, känäu mäkänqä vqä iinğätä, hikñueqä apäki, keenqä mäkänqä vqä iinğätä, äpqeğä.

³⁶ *Itanğa ämaqä hñqueqä käyämaqä iquautañä hñqua, iqueni himä-wiunqä wipnuwiqä.'**

³⁷ Ämaqä hñqu kaniquenyqätä, känäuñqätä kuapänä äwinyätä, Nyinyqe wänğäpu äwinymitätqe, iqu Nyaqä näueqä-qu hmanjqä. Ämaqä hñqu iqueqä ymeqä qokä iquauñqätä, apäkä iuauñqätä kuapänä äwinyätä, Nyinyqe wänğäpu äwinymitätqe, iqu Nyaqä näueqä-qu hmanjqä. ³⁸ Itanğa ämaqä hñqu hanjä-iqä Nyaqä yoqeta wimeqanğutqe mämeqä itä, Nyinyqä qänaknä miqä im-itätqe, iqu Nyaqä näueqä-qu manä.† ³⁹ Ämaqä hñjä-pmeqä äñgui ämäqumuetä, a yänänäqñqä äqätmitätqä iqu, iqueqä hñjä-pmeqe qui imäknänqiyä. Itanği ämaqä Nyinyqä kñuä indqänätä, iqueqä hñjä-pmeqe huätä ävquatämäumitätqä iqu, hñjä-pmeqä naqä-qakuänäñi ämeniqeqä" ätukqe.

Yätamäkqä vqä iqua, kima äñguä mapnuwänqä

⁴⁰ "Ämaqä hñqu, he etmetä äñguänä emäkqanğutqe, iqu Nyi-pqe inä inyimäkqiyä. Ämaqä Nyi indmetqä iqu, Nyi änändowatkqä Ique-pqe inä itmeqiyä. ⁴¹ Ämaqä hñque, Goti Iqueqä kukñuinqä hiñuä-tqä hñqu ique wimeqanğa, iqu iquenyqe, 'Hiñuä-tqä-queqä' kñuä indqänätä, iqueni itmetä äñguä iwimäkätqä iqu, Goti Hanjuwä Iqu ämaqä iqueni, nätmätqä äñgui, hiñuä-tqä iquau ävätñqä-pa vñiqeqä. Itanğa ämaqä hñque, ämaqä jänänä hñqu ique wimeqanğa, iqu iquenyqe, 'Ämaqä jänänä-queqä' kñuä indqänätä, iqueni itmetä äñguä iwimäkätqä iqu, Goti Hanjuwä Iqu ämaqä iqueni, nätmätqä äñguä, ämaqä jänänä iquau ävätñqä-pani vñiqeqä. ⁴² Itanğanji ämaqä hñqu, Nyaqä ämaqä tquautañä yoqä naqä-tänä maeqä hñquenyqe, 'Iqu Jisasi Iquenyqä qänaknä itñqä-queqä' kñuä indqänätä, ique eqä isqä ävätqä iqu, Nyi iquenyqe, 'Ämaqä tqueqä wäñjuä äñguä iutanä kimanji, ämeniqeqä' naqä-qakuänänä etqänä" ätukqe.

11

*Jonä asñä-qäyqä iqu, yatñqä äwikqenqä**

¹ Jisasi Iqu, Iqueqä wäñjuänğqä ämotquaminğä 12 iquauñi kukñuä ii ae ämotqueqe, Iqu iqinji ävâma, anjä-himqä huizi, qua Galili iu äwiñqä iu, ämaqeu ämotquetä, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui awä ätuäkäminqe.

² Jonä iqu guä kiqiyäueqä anju äpmeqänğanji, iqu wäñjuä eeqänänji Kraisi Iqu imäkqanğqenqä qätä äwiyäqe, iqueqä wäñjuänğqä ämotquaminğä hñquaqu, Jisasi Ique yatñqä wiynqä ändowatkqe.

* 10:36 Maika 7:6 † 10:38 Lukä 14:26-27 * 11: Lukä 7:18-23

3 Iquaqu Ique äwimayi, yatnqä tiinjä äwikiyi. “Qu ‘Kraisu Iqu äpänqiyä’† ätätqäjuwi, Si Qäqukitanä, ä hñquenyqä hinuä inä äqänänä pmetunqutanä?”

4 Jisasi Iqu kimanji, iquaqi tiinjä ätukqe. “Qe nätmätqä hinuä äqunäsinyä qätä äwiyänjiynqe, äwäsinyä Jonä ique awä tiinjä suinyqä. 5 ‘Ämaqä hinuä pisqä iqua, hinuä ängüä äqängäuä. Yukä quvqä iqua, qanä ängüä äwqäuä. Wänyimänqä-tänjä iqua, ängüä imänqäuä. Qätä äyqä iqua, qätä äwiyäuä. Ae äpäkonjuwä iqua, anji ävauqäuä. Nätmätqä maeqä iqua, Goti Hanjuwä Iqueqä kuknuä ängui qätä äwiyäuä.‡ 6 Ämaqe, qu Nyi imäkqanqenqä knuä indqänäpiyā iqua, quwqä quuvqä heqiyqe qui mimäkñqä iqanqutqe, qu aquvänä ipñqäuä” ätukqe.

Jisasi Iqu, Jonä iquenyqä ätukqenqäS

7 Jonä iqueqä ämaqä iquaqu ae uwqanqiyänqa, Jisasi Iqu qokä-apäkä iunji, Jonä iquenyqä tii ätukqe. “He anjä avqñqä dunqe, squä hinuä qumbñqä äkuwäwä? Qoä-qamqä yunuä miqanqqe qumbñqä äkuwätanä? Oeyä. 8 Squä hinuä qumbñqä äkuwäwä? He ämaqä qäkä ängüänänjä yäuqä pmetanqä hñque hinuä qumbñqä äkuwätanä? Oeyä. Ämaqä qäkä ängüä äyäuñuwä iqua, ämiqä naqä iqueqä anjä du pmetñqäuä. 9 He squä hinuä qumbñqä äkuwäwä? Ämaqä hinuä-tqä hñque hinuä qumbñqä äkuwätanä? Nñqä. Iinjä sätäti, Nyi tiinjä etqänä. Iqu, Goti Hanjuwä Iqueuä hinuä-tqä huizi iquauñi ämäwqätäunä” ätukqe. 10 “Bukä iunji, Goti Hanjuwä Iqueqä tuwanji tii ätä äqänänä.

*‘Qätä wipiyä. Ämaqä Nyaqä kuknuä ämapqä hñque, Si hinuiqä kimetñqä ändowatqänä. Sinyqä hänaqä näwinyä imäuetñqänänyä,’ ätä äqänänä.**

Kuknuä ii, ämaqä tätquenyqä ätqiyä. 11 Itanji Nyi he naqä-qakuä tiinjä etqänä. Ämaqä eeqänänjä iutanji, Jonä asnjä-qäyqä ique ämäwqätäutñqe, aanqeqä. Inäqe Goti Qäukuä Yätutanjä Iqunä miqä iunji, ämaqä yäpakä quvqä äpmeñqä iqu, Jonä iquenji ämäwqätäunä” ätukqe.

12 “Jonä asnjä-qäyqä iqu kuknuä awä ätuminqänqanji, ämaqä yänänäqñqä-tänjä iqua, Goti Qäukuä Yätutanjä Iqunä miqä iu paqunqenqqe, qu wäuñuä yänänäqñqä ipñqä ipäqäkuwi. Tänganji qu wäuñuä iinj yqänä imäkäpu, Goti Iqueqä miqeuñi hanjä-iqä kuapanä ävätqänäuä. 13 Jonä iqu ätimäukqänqanqe, ämaqe, Goti Hanjuwä Iqueqä kuknuñqä näqñqe, qu bukä hinuä-tqä iqua äqäkuwiutatä, Mosisi iqu kuknuä-suqenqä äqäkqeutatä ämaminjuwiqä. 14 Goti Iqueqä bukä iunji, ‘Hinuä-tqä Laisa iqu äpänqiyä’ ätätä äqänänqe,† ii Jonä iquenyqänä äqänänä. He Nyaqä kuknuä iinqe, quuvqä heqänqäpiyā, maeqiyqä ipñqäpiyā? 15 He qätä-tänqenä epiyi, kuknuä iinqe knuä ängüänä indqämbiyä” ätukqe.

16 “Ämaqä tänqä äpmeñuwä iunqe, Nyi änänyä tmqäwä? Tiinuaiqä. Ymeqä ququawä aquvāqñqä iu quamä äpmapu, ymeqä huizi iquauñqä tääqä tiinjä ätätqänjuwä-panjä-quaiqä. 17 ‘Ne henyqä

† 11:3 Matiu 3:1-12; Malakai 3:1 ‡ 11:5 Asayä 35:5-6 § 11:6 Lukä 7:24-35 * 11:10

Malakai 3:1 † 11:14 Malakai 4:5

hääwä qäyā ätqan̄gu, he himnun̄uä miqā iquwiqā. Ne pmapqā qäyā iqan̄gu, he kn̄uä maqiyqā iquwiqā' ätätqānuwiqā. Ämaqā tan̄ga äpmen̄uwä iqua, qu ymeqā tqua en̄qā-pan̄ä eäpu, suqā äsque-äsquen̄qā mäwin̄gan̄giyi. ¹⁸ Jonä asn̄ä-qäyqā iqu äpäqetani, buayä änatä, wain̄qä-eqā man̄qā iqan̄ga, qu 'Dn̄ä quvqā-tān̄ä-queqā' äyā ätkuwiqā. ¹⁹ In̄äqe Ämaqeuqā Ymeqā Ekqā Iqu äpäqetani, buayätä eqätä gangqān̄ga, qu tii ätqäuä. 'Ämaqā buayä eqā yaqäpiqā itä änatä, wain̄qä-eqā kuapā n̄queqā. Itan̄ga ämaqā mbqā motauqā iquauqätä, suqā quvqā imäkkqā iquauqätä näueqā-queqā' inä ätqäuä. In̄äqe, Goti Hanjuwä Iqueqā ämaqā iquauqā wäun̄ui, tiin̄ä motquapnā. Iqueqā kn̄uä indqān̄qe, ii aan̄ä naqā-qakuiqā" ätukqe.

Ämaqā, quwqā suqā quvqen̄qā mäwquatämäuqā iquauqā han̄ä-iqen̄qā[†]

²⁰ I ätuäqetani, Iqu ämaqā an̄ä-himqā hui-huiu äpmen̄uwä iquaun̄i, äkasuwä ätukqe. An̄ä-himqā iun̄i, Iqu wäun̄uä ämaqā mimäkkqān̄än̄ä di kuapänä qäyā imäkkqān̄gi, quwqā kn̄ui äkunmäkn̄äpu, suqā quvqā mäwquatämäuqā imin̄uwi. ²¹ Iquaun̄i Iqu tiin̄ä ätukqe. "Ämaqā Kolasinä pmeqā iquendä, Betsaitä pmeqā iquendä, hiqā han̄ä-iqen̄qe, Nyi 'Oänä' etqänä. Tiin̄ä etan̄giyā. Nätmatqā ämaqā mimäkkqān̄än̄ä di, Nyi heyaqā awä iqisa imäkkqā-pan̄i, ämaqā hn̄qu Tayä pmeqā iquauätä, Saitonä pmeqā iquauätä awä iqisa imäkkqā-säpi, qu qān̄ganä tiin̄i ae pmeqāpningä. Quwqā kn̄ui äkunmäkn̄äpu, suqā quvqā ävquatämäupiyitani, huäqā-hun̄qā qäki ämäyäupu, tä wätakiu ae pmeqāpningä. ²² In̄in̄qe Nyi he etqänä. Hiun̄ji Goti Hanjuwä Iqu ämaqeuqā suqā iwäsäun̄inqā atäun̄uä ikqeuñi, heyaqā han̄ä-iqe, Tayä pmeqā iquauqätä, Saitonä pmeqā iquauqätän̄i, ämäwqätäun̄iqeqā. ²³ Itan̄ga Kapänamä pmeqā iquenyä, Goti Iqu hen̄i, qäukuä haqā yätun̄qā etma yäniqätänä? Oeyä, Iqu he ämaqā pizqā iquauqā an̄ä bun̄qā endowatän̄iqeqā. Nätmatqā ämaqā mimäkkqān̄än̄ä di, Nyi heyaqā awä iqisa imäkkqā en̄qā-pan̄i, ämaqā hn̄qu Sotomä pmeqā iquauä awä iqisa imäkkqā-säpi, an̄ä-himqā iqu yqänä witän̄inqä. ²⁴ In̄ä etan̄gi hiun̄ji Goti Hanjuwä Iqu ämaqeuqā suqā iwäsäun̄inqā atäun̄uä ikqeuñi, heyaqā han̄ä-iqe Sotomä pmeqā iquauqeuñi ämäwqätäun̄iqeqā" ätukqe.

Hapä pmeqe, Jisasi Iquesan̄ji

²⁵ In̄gan̄i, Iqu tii ätukqe. "Apä, Qäukuitä Quaetä Miqā Iquki, ämaqā näqn̄qā kn̄uä-tān̄ä iquaun̄qā si nätmatqā tä zä äkittqiyen̄ä-qe, ymeqā dän̄ä-sua en̄qā-pa äyā ämotquenyä. Si e imäkkqān̄ä, Nyi 'än̄guiqā' äktqänä. ²⁶ Auä, Apä, Si Tqä-täuä yeeqā imäkn̄dn̄qā din̄qā, imäkn̄iqā" ätukqe.

²⁷ Tiin̄ä-pqā inä ätukqe. "Nqā Apiqu nätmatqā eeqänän̄i, Nqā hipa täu än̄jiyqeqā. Ämaqe, Ymeqā Iquenyqā näqn̄qe, aan̄qeqā. Apiquan̄jqā. Ämaqe, Apiquenyqā näqn̄qe, aan̄qeqā. Ymeqā Iqutä, ämaqā Ymeqā Iqu ämotquetn̄qā iquatänä, Apiquenyqā näqn̄qā eän̄äuä" ätukqe. §

²⁸ "Ämaqā wäun̄uä tn̄än̄ä ipu, han̄ä-iqä ämepu, huiwä han̄uä en̄yätn̄qā iquenä, he eeqänän̄uenä hapä hitapmqā Nyinyqā ppiyā.

29 Nyi Nqä-näüä äkittqänätmä, ämaqeunji hanjuä itquetņqe. Inji, bulumäka iqua nätmätqä eyqiyämapņqä, zä quavqä hiñuä-qo iu guä ämäsäutqänjuwä-panä iñji, he Nyaqä yäpä iqi äpmapu, Nyita näqņqä meqäņqeqä. Itanğa he hanä-iqä naqänänä mämeqä, hapä pmeņqäüä. ³⁰ Kukņuä Nyi etmqe, hanä-iqä naqä manä, he qeiqinyänä mapņqäüä” ätukqe.

12

*Sämbatqä hiunji hapä pmeqä iquenqä**

¹ Qänakndanji, Sämbatqä hiunji hapä pmeqänğanji, Jisasi Iqu kuä-witqä wäñuä awä iu qanä ikäminqe. Inğanji Iqueqä wäñuänqä ämotquaminqä iqua buayä dä vqanğa, qu kuä-witqä häukui, ätäkäpu änminjuwi. ² Parisi hñqua hiñuä iñä äqumbiyi, Jisasi Ique tiñä ätukuwi. “Hiñuä qunyä! Suqä Tqä ämaqä wäñuänqä ämotquetqänä iqua iquwi, hiunji hapä pmeqänğa imäkqenqe, pmua imäknänä.”

³ I tquanğuwänğa, Iqu kima tii ätukqe. “Änäänğä? Hiñuiqänänji neqä awiqu Dewiti iqtä, iqueqä ämaqä iquatä, buayä dä äpäkombiyi, Dewiti iqu imäkkqenqe, he kukņuä iunji a matäuqä itqänjuwätanä?

⁴ Dewiti iqu Goti Hanjuwä Iqueqä anä yäpä yänğisa äpaquvāqe, bretqä Goti Hanjuwä Iqueqä hiñuä iqi äwäminqe, iqtä iqueqä ämaqä iquatänji, ämepu äñguwiqä.† Buayä Goti Hanjuwä Iqueqä hiñuä iqi äwiñqe, ämaqe ämepu ñqänqe, pmua imäknänä. Hiqäva-imäkqä iquanä ämepu bñqä inä äwinä.‡ ⁵ Änäänğawä? Bukä Mosisi iqu kukņuä-suqenqä äqäkqä iunji, he kukņuä tä a matäuqä itqänjuwätanä? Sämbatqä hiunji hapä pmeqänğanji, hiqäva-imäkqä iqua Goti Hanjuwä Iqueqä hiqäva-imäkqä anä iu, Sämbatqänqä suqä ätä äwiñqä iunji ävausäpiyā-qe, Goti Hanjuwä Iqueqä hiñuä iqñji, qu suqä quvqä mimäkqä itqänjäuä. ⁶ I etanği Nyi he etqänä. Goti Hanjuwä Iqueqä hiqäva-imäkqä anä ique Ämäwqätäunqä Hñqu, täqi äwinä.

⁷ Inäqe, Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunji, kukņuä hñqu tiñä äqänänä.

‘He hiqäva imäkätqänjuwiñqe, manyiñqä iqiyä. He ämaqä iquauñqä qeqä emänğanğuti äñguä itquapņqä änyinğiyä.’§

He kukņuä iñä iqueqä quatinqä näqņqä meqä-säpi, he ämaqä suqä quvqä mimäkqä itqänjuwä iquauñji, hanä-iqä mäwqä iqäpñningä. ⁸ Inä etanği he iqueqä quatinqä maqņqä epu, Nyaqä ämaqä iquauñji hanä-iqä hiñgi ävätqänä. Nyi iñä etqe, tiñiqä. Ämaqeüqä Ymeqä Ekqä Iqu Sämbatqä hiunji hapä pmeqä iunji ämitqänä. Nyi tä qäqunjqä” ätukqe.

*Jisasi Iqu, ämaqä hipa hñginji quvqä-tänä hñque äñguä iwimäkkqenqä**

⁹ Jisasi Iqu iqñji äväma äwätä, iquauqä anä aquvāqņqä yäpä inğisa qe äpaqukqe. ¹⁰ Iqñji, ämaqä hipa hñginji quvqä-tänä hñqu äpmaminqe. Inğanji Parisi iqua Jisasi Ique kukņuä mitpnuwä diñqä

* 12: Makä 2:23-28; Lukä 6:1-5 † 12:4 1 Samueli 21:1-6 ‡ 12:4 Hiqäva-imäkqä 25:5-9

§ 12:7 Hosiya 6:6 * 12:8 Makä 3:1-6; Lukä 6:6-11

yatŋqä tiinjä äwikuwi. “Sämbatqä hiunji hapä pmeqänġanji, ne ämaqä yaqä iquauŋi äŋġuä imäkqce, ii äŋġuätanä, ä änäänġä?”

¹¹ Iqu kimanji, tiinjä ätukqce. “Ämaqä hiyaqä awä iqisanä hŋqu, sipsipqä-tänjä-qu eä, itanġa Sämbatqä hiunji hapä pmeqänġanji sip-sipqä iqu qua hovqä iu äpäwitqce, iqu äänä imäkäniqiyä? He näŋŋqeqä. Ämaqä iqu sipsipqce a ämaqätätä, äkäka yäpaqä tänġisa ätuma yapänqiyä. ¹² Inji ämaqä di sipsipqä dunji ämäwqätäutanġqeqce, Sämbatqä hiunji hapä pmeqänġa suqä äŋġuä imäkqce, ii äŋġuänäŋiqä” ätukqce.

¹³ I ätuäqetanji, Iqu ämaqä hipa quvqä-tänjä iqueni, “Tqä hipa jänä imäkinyä” ätukqce. I tquanġa ämaqä iqu hipa jänä i imäkŋġanġa, hipae, äŋġuänġisa änyänqä-pa, e inġqce. ¹⁴ Inġanji Parisi iqua anjä iu äväma, hŋqäqi aquvä äqänäpu, Jisasi Ique pizqä päkpnuwä iinġä hänaqenqä qävqä ikuwi.

Goti Iqu Jisasi Ique, wäuŋuänqä atäuŋuä ikqenqä

¹⁵ Jisasi Iqu qu iinjä iqanġuwinqä näŋŋqä eäqce, anjä-himqä iunji qce äväma äukqce. Itanji qokä-apäkä kuapänänji Ique qänaki qce äwivändkuwi. Itanġanji iquautanjä tänjä-yaqä-tänjä iquauŋi, Iqu eeqänänjä äŋġuänä qce iwimäkkqce. ¹⁶ Ii iwimäkätäqänġanji, Iqu iqua Iquenyqä kukŋuä awä matqä ipŋqänä pmua imäkkqce. ¹⁷ Suqä e imäkminqce, Iqu kukŋuä Goti Hanjuwä Iqu hinuä-tqä Asayä iqueqä manjä iuta ätkqä iunä naqä-qakuä timäutŋqä imäkkqce. Kukŋui, tiinjä.

¹⁸ “Ämaqä tqe, Nyaqä wäuŋuä imäkqä iqueqä. Nyi ique atäuŋuä ikqeqä. Nyi iquenyqce, kiinjä änyinätŋqeqä. Itanġa Nyaqä äwqce, iquenyqä aquvänä kuapänä itqänä. Nyi Nqä Dŋä Äŋġui, ique wimqänä. Itanji ämaqä qua täutanjä eeqänänjä iunji, iqu suqä jänänġinqä kukŋui awä tquätŋqänänjä.

¹⁹ Iqu kukŋuä äkasuwä ätätä manjä tnänjä matqä yätŋqänänjä. Inji hänaqä iutanji qokä-apäki, iqu manjä yänänäqŋqä tqanġuti qätä mäwiyqä ipŋqänänjä.

²⁰ Tuuwä-hiyawä äukinymätä iqanġutqä iqua, iqu mäquasqä yänqiyä. Hiqi-tä hikui-hikui iqanġutqce, iqu maiqupisqä yänqiyä. Hea suqä jänänji, suqä quvqä iu ämäwqätäuninġqänġanġqce, iqu wäuŋuä yqänä iqämanġuänqiyä.

²¹ Itanji ämaqä qua täutanjä eeqänänjä iqua, iquenyqä quuvqä eqiyäpu, iqu yätamakqä vätnqä hinuä äqämbu pmepnuwiqä.”†

Jisasi Iquenyqätä, dŋä quvqä iquauŋqätä‡

²² Hea inġanji qu ämaqä dŋä quvqä-tänjä hŋque, Jisasi Iquenyqä qce ätma äukuwi. Ämaqä iqu hinuä pisqä eä, manjä matqä-qce. Inġanji Jisasi Iqu iqueni äŋġuä imäkqanġa, hinuä äqänätä kukŋuä ätkqce. ²³ E äqumbiyi, qokä-apäkä iqua yäuŋuä ipu, “Täukueqä. Ämaqä Dewiti iquesanä ne hinuä äqunanä äpmeŋquä iqu, qäqutiyä?” ätnġuwi.

²⁴ Parisitanjä hŋqua kukŋuä tä qätä äwipiyyi, tiinjä ätkuwi. “Ämaqä Tqce, dŋä quvqä iquau huätä ändowatätŋqce, Iqu Belsäpulä, dŋä quvqä iquau miqä iqueqä yänänäqŋqä iutanänjqä.”

† 12:21 Asayä 42:1-4 ‡ 12:21 Makä 3:22-30; Lukä 11:14-23

²⁵ Jisasi Iqu iquauqä kñuä indqänqä iunji näqñqä eä, tii ätukqe. “Ämaqä, qua naqä hñquesañä iqua, iwäsänäpu mäkä hñganqppqe, ämaqä iqua qui imäkmbñqäüä. Itanqa ämaqä añä-himqä hñquesañä-qe, hueqä-himqä huitañä-qe, qu awä äkutnäpu mäkä hñganqppqe, yänänäqñqe änä matqäüqä ipñqäüä. ²⁶ Inji tiñjä-pqe inänji. Setänä iqu, iqueqä dnjä hñque huätä ändowätätqe, ne näqñqeqä, iqueqä ämaqä iqua awä äpatñqäüä. Inji iqu qua täu ämitñqe, äpakänä mämiqä yäniqe. ²⁷ He Nyinyqe, ‘Iqu Belsäpulä iqueqä yänänäqñqeta dnjä quvqä iquau huätä ändowätätñqeqä’ qäyunä tqanqppqe, hiqä ämaqä iqua dnjä quvqä huätä ändowätätqänjuwi, yänänäqñqä tqeqeta imäkätqänjuwäwä? Hiqä ämaqä iñjä imäkätqänjuwä iqua, heyaqä kukñuä iñji, ii qäyunä hma hitanqñqä ämetquapñqeqä. ²⁸ I etanqñqä-qe, Nyi, Goti Iqueqä Dñä Äñguä Iqueqä yänänäqñqä iquesa, dnjä quvqä iquau huätä dowätqanqñqä, iñqe he näqñqä tiñjä mapñqeqä. ‘Goti Hanjuwä Iqunä miqe, ae emeqeqä.’

²⁹ Quwä-meqä hñqu, ämaqä yänänäqñqä hñqueqä añä iu äpaquvätä, iqueqä nätmätqe metñqä wiñganqñqä, iqu äänä imäkäniqiyä? Iqu ämaqä yänänäqñqä iqueni, guä ganä äkiqiyäueqe, iqueqä nätmätqe hiñgi iñga menqiyä.

³⁰ Ämaqä hñqu wäunjuä yätamakqä manyqä imitätqe, iqu Nyaqä himä-wiunqä-queqä. Ämaqä hñqu, qokä-apäkä aquvä-qäyqñqä yätamakqä manyqä imitätqe, iqu ämaqe im-imä ändowätqiyä. ³¹ Iññqe, Nyi he tiñjä etqänä. § Suqä quvqä eeqänänitä, kukñuä quvqetä, qokä-apäkä iqua imäkmiqqe, Goti Hanjuwä Iqu huätä mamäunqiyä. Inäqe, ämaqä hñqu Dñä Äñguä Iquenyqä kukñuä quvqä ätmitätqe, Goti Hanjuwä Iqu iqueqä suqä quvqe, huätäñji änä mämamäüqä da iniqeqä. ³² Ämaqä hñqu, Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iquenyqä kukñuä quvqä tqanqñqä, Goti Hanjuwä Iqu iqueqä suqä quvqä di, huätä mamäunqiyä. I etanqñqä ämaqä hñqu, Dñä Äñguä Iquenyqä kukñuä ququvqä di tqanqñqä, Goti Iqu, iqueqä suqä quvqä huätäñji, täñga mämamäüqä yänqiyä. Ga qänakndañä-pqe, mämamäüqä yäniqeqä.”

*Zä iquauqä häukuñqätä, ämaqeuqä suqenqätä**

³³ “Ämaqe zä hñquenyqä, ‘Zä tqqu quvqätiyä, äñguänänätiyä’ kñuä indqänäpiyänqani, kiqä häukui, hiñjuä ganä äqumbiyi, iñqani qu näqñqä mapñqäüä. Zä hñqu äñguänänä eänqe, kiqä häukuä-pqe, äñguänänäqä. Inäqe zä hñqu quvqä eänqe, kiqä häukuä-pqe, quvqeqä. ³⁴ Inji henji, qämäkä quvqä iqua eämakuwänänä eqänänänä. He ämaqä quvqä eänjuwi, kukñuä äñgui äänä tññqäwä? Ämaqä iquauqä kukñuä tqe, ii iquauqä kñuä indqänqä dutanqñqä. ³⁵ Ämaqä äñguänänä iqua, kñuä äñguänänä indqänäpu, suqä äñguänänä dinä imäkñqäüä. Ämaqä quvqä iqua, kñuä quvqä huitañä-huitañä indqänäpu, suqä quvqä imäkñqäüä. ³⁶ Itanqñqä Nyi he etqänä. Hiunji Goti Hanjuwä Iqu ämaqeu kukñuä mitäniqänqani, Iqu quwqä kukñuä hiñgi ätmitpñqñqä kñuä indqänätä, iuta iwäsäuniqeqä. ³⁷ Si kukñuä äñguä tquki etanqñqä, Goti Hanjuwä Iqu, ‘Si ämaqä jänänäñkuiqä’

ktäniqueqä, ηη si kuknuä quvqä tquki etanğutqe, Goti Hanjuwä Iqu, ‘Si ämaqä quvqukiyqä’ ktäniqueqä” ätukqe.

Qu Jisasi Ique, “Ne Sinyqä näqñqä metunquä mänätquayä” ätukuwiñqä†

³⁸ Iqu e tquanğa, ämaqä kuknuä-suqenqä näqñqä hñquatä, Parisi hñquatä, Iqueni tiinjä ätukuwi. “Ämotqueqä Iqukiyä, ne tiinjñqä änenğiyä. Si Goti Hanjuwä Iqueqä Wäunüä Imäkquki eäñi, ne ‘naqä-qakuä-queqä’ kñuä neyätñqe, mänätquayä.”

³⁹ Iqu iquauqä kukñui, kimanji tiinjä ätukqe. “Qokä-apäkä tänğa äpmeñuwä iquenä, he apäkä qokiqu äväma qañä hiñgi qñqä enqä-panä, quvqä eäpu, Goti Hanjuwä Iquenqe qänaknä miqä-queñjçä. He ‘Ne Sinyqä näqñqä metunquä diñqä, mänätquayä’ ändquwä-qe, Nyi iinj mimäkqä imqänä. He näqñqä mapñqe, hiñuä-tqä Jona iqu qeyqä. ⁴⁰ Jona iqu hiunji hñquaqui-hñque, heatqä hñquaqui-hñque, hämapäkä naqänänjä iqueqä äwqä yäpä ingisa äpmakqä-pa, Ämaqeucä Ymeqä Ekqä Iqu asä inänjçä. Hiunji hñquaqui-hñque, heatqä hñquaqui-hñque, qua yäpä ingisa pmeñiyä. ⁴¹ Hiñuiqänänji, ämaqä Ninipe äpmamiñuwä iqua, Jona iqueqä kukñui qätä äwipiyyi, iquauqä kñui äkunmäknäpu quwqä suqä quvqe huätä ävquatämäukuwiqä. Inäqe tänğanji, ämaqä Jona ique Ämäwqätäunqä Iqu, täqi qäyä pmetanği, ämaqe iquauqä kñui äkunmäknäpu quwqä suqä quvqe mäwquatämäuqä iquwiqä. Inññqe, hiunji Goti Hanjuwä Iqu qokä-apäkä iwäsäutqänğanji, ämaqä Ninipe äpmamiñuwä iqua ävaupu, ämaqä tänğa äpmeñuwä iquauqä suqä quvqenqä awä tñnuwiqä. ⁴² Hiñuiqänänji apäkä, qua hituñuä nämä äwiñqä iu miqä naqä ii, Solomonä iqueqä kuknuä näqñqe qätä wiyätñqä äpkqeçä.† Inäqe tänğanji Ämaqä Solomonä ique Ämäwqätäunqä Iqu täqi qäyä pmetanği, ämaqe Ique qätä mäwiqä itqänjuwiqä. Inññqe hiunji Goti Hanjuwä Iqu qokä-apäkä iwäsäutqänğanji, apäkä naqä ii, ävautä ämaqä tänğa äpmeñuwä iquauqä suqä quvqenqä awä täniqeçä.

Dñä quvqä ämaqä hñque ävämetä, anği äwimakqenqä§

⁴³ Dñä quvqä hñqu ämaqä hñque ävämanji, anjä yeñuä duñqä äwäqe, iqu anjä hapä pmeqä diñqä qävqä ikuqänğiyä. Itanğa hñque mämaqumueqä iäqe, ‘Nyi anjä hiñuiqänä ävämakqä duñqä anği umqänä,’ tänğiyä. ⁴⁴ I ätäqe, iqu äwäqe, ämaqä hñqua anjä iqueni siiyä äpipu anğüä imäkepiyä-qe, mäpmetanğä qunänğiyä. ⁴⁵ Injä äqunäqe, iqu äwätä dñä quvqä 7 hñqua itmeñiyä. Dñä iquauqä quvqe, dñä kiñganänjä iqueqä quvqe ämäwqätäunğiyä. Iquau itmetä, qu anjä yäpä yänğisa äpaquväpu pmapñqäuä. Ämaqä iqu hiñuiqänänji iñänänjä quvqä äpmamiñqä-qe, tänğanji aañä quvqä kuapänä pmeñiyä. Suqä quvqä asä iutanji, ämaqä quvqä tänğa äpmeñuwä iquauñi äwimeñiyä” ätukqe.

*Jisasi Iqueqä känaisä, känğukuatä, äwimakuwiñqä**

⁴⁶ Jisasi Iqu qokä-apäkä iquau kuknuä iinjä yqänä tuätqätanğa, Iqueqä känatä känğukuatä äpäpu, Iqutä kuknuä anä tññqä yäpaqä

† 12:37 Lukä 11:29-32 ‡ 12:42 1 Ämiqä Naqä 10:1-13 § 12:42 Lukä 11:24-26 * 12:45 Makä 3:31-35; Lukä 8:19-21

mänggisa ätqäuminuwi. ⁴⁷ Itanji ämaqä hñqu Iqueni, “Hueqä” ätukqe, “Tqä tnatä tungukuatä, Sitä kukñuä anä tññqä yäpaqä tänggisa ätqäunäuä.” ⁴⁸ Ii ätukqä iqueni, Jisasi Iqu kima tii ätukqe. “Nqä nipatä guäkatäñi, tqukuakä?” ⁴⁹ Itanji Iqu Iqueqä wäunjuñqä ämotquaminqä iquau atäunjuä ävätä, “Qätä nyipiyä” ätukqe. “Nqä nipatä guäkatäñi, täsquakänä. ⁵⁰ Ii tiinjä. Qokä-apäkä, Nyaqä Apiqu Qäukuä Yätu Äpmenqä Iqueqä äwinqä iu qänaknä imitpqa iqua, qu Nyaqä tasi-guäka, nanyi-napqa, itannga nipaqtänjqä” ätukqe.

13

*Kukñuä ktqä, kuä-witqä uwqä tnämäwäwqanqä**

¹ Hiunji asä qäqueni, Jisasi Iqu anä iu ävämanji, yäpaqä mänggisa ävätä, eqä-huñä Galili iqueqä manjä iqi quamä äpmaminqe. ² I pmetannga, ämaqä kuapänäñi Iquenyqä pqañguwitanji, Iqu yimba hñque ätkamäuqe, quamä qe äpmakqe. Itanji ämaqä eeqänäñi, eqä-huñä manjä iqi pämä tqäutangä, Iqu yimba iu äpme näqñqä äwikqe. ³ Iqu iquauñi kukñuä ktqä ätuätä, näqñqä kuapänäñi äwikqe. Kukñuä ktqä hñqu tiinjä ätukqe. “Ämaqä hñqu kuä-witqä uwqä tnämäwäwätñqä wänqiyä. ⁴ Iqu ätnämäwäwqannga, hui hänaqä iqi päknätqe, yññä äpäpu ämambnä. ⁵ Itannga hui qua kuapänä hma etanngi, hikä-tänjä qäsä äwitanngqä iu päknätqe, qua äñgui äwa itannguti, kuä uwqä ii bakä maqänä hukauñqiyä. ⁶ Inji mäptqä haqä tiqä ae äyapätä tnänjä tqannga, kuä kiqä tapinji wänqäpu etanngi, yäuä hämänä pinqiyä. ⁷ Itannga kuä uwqä hui guä yänjä-tänjä awä imä päknätqe, guä quvqä iqua qäsä naqä-huinyä epiyi, kuä-witqeyeni, qua aowi äñguä mäwqä yänqiyä. ⁸ Itannga kuä uwqä hui qua äñguänänjä iu päknätqe, kiqä näññqe 100 huknänä, hui 60 huknänä, itannga hui 30 huknänqiyä. ⁹ Ämaqä qätä-tänjuenä etanngutqe, kukñuä iinqe kñuä äñguänä indqämbiyä” ätukqe.

¹⁰ Qänakndanji, Iqueqä wäunjuñqä ämotquaminqä iqua äpäpu, Jisasi Iqueni yatñqä äväpu, “Si qokä-apäkä iquauñi, kukñuä ktqä inä sunqä tuätqäninyä?” ätukuwi.

¹¹ Iqu kimanji tiinjä ätukqe. “Goti Qäukuä Yätutanä Iqunä miqenqä kukñuä qaku i zä witanngqä-qe, he näqñqä mapñqe, Iqu henyä etapqiyä. Inäqe ämaqä huizi iquauñi, mäwqä itñqe. ¹² Ii tiinjä etanngi. Ämaqä näqñqä hui ae ämequwä iqua, Goti Hanjuwä Iqu hui inä ävätä, qu näqñqä kuapänänjä-tänjä-qua hipñqä iwimäkänä. Iinjä etanngqä-qe, ämaqä näqñqä maeqä iqua, näqñqä wänqä qu ämenjuwi, Goti Hanjuwä Iqu huätä mamauñqiyä. ¹³ Injitanji, Nyi ämaqä iquauñi kukñuä ktqenä ätuätñqe. Qu hinjuä äqunäpu qätä äwiyäpiyä-qe, näqñqä maeqä-quayqä. ¹⁴ Qu iinjä epu, kukñuä hinjuä-tqä Asayä iqu äqäkqä tqenji, ii naqä-qakuänänjä ämotquetqänä. Iqu pmetannga äpmaminjuwä iquauñqe, tiinjä ätätä äqäkqeqä.

He kukñuä qätä äwika äwäpiyä-qe, kiqä quatinqe änyä maññqä hipnuwiqä. He hinjuä äqunqä äwäpiyä-qe, nätmätqä hñquenyqe näqñqä maeqä ipnuwiqä.

¹⁵ Ämaqä iinjä iqua näqñqä äñguä mämeqänqe, quwqä nyuänji woyqä ae imaqundänngqeqä. Kukñuä qätä äñguä mäwiyqänqe,

* 13: Makä 4:1-20; Lukä 8:4-15

quwqä qäte, ae imaqundängqeqä. Nätmatqä hiñuä äñguä mäqunquä ipñqe, quwqä hiñuä-pqe, ae yämaqundi ingqeqä.

Qu iñä mimäkqä-säpi, quwqä kñui äkunmäknäpu, Nyinyñqä añgumä quvepqanñpi, ga Nyi iquauñi añguä iwimäkqäminñqä.†

¹⁶ Inäqe he Nyi nätmatqä imäkqanñqe hiñuä äqunäpu, Nyaqä kukñui qätä änyiyätqänuwitanñi, Goti Hanjuwä Iqu añguä ae emäkqä iñqe, näqñqä enä. ¹⁷ Nyi naqä-qakui tiñjä etqänä. Nätmätqä he hiñuä äqunätqänjuwi, hiñuä-tqä iquatä, ämaqä jänänjä iquatä, qu kuapänänñi hiñuä qunqänqä naqänänñä winyätqätanñqä-qe, qu hiñuä mäqunquä imiñuwiqä. Kukñuä he qätä äwiyätqänjuwi, qu qätä wiyqänqä naqänänñä winyätqätanñqä-qe, qu qätä mäwiyqä imiñuwiqä” ätukqe.

¹⁸ Jisasi Iqu kukñuä äpakänä yqänänñi, tiñjä ätukqe. “Goti Iqu he näqñqä mapñqä etapqetanñi, täñganñi kukñuä ktqä ämaqä kuä-witqä wäunjuä iu tnämäuqä-quenñqe, kiqä qakuñqä Nyi awä tqanñgundi, he qätä nyipiyä. ¹⁹ Ämaqe, qu Goti Qäukuä Yätutanä Iqunä miqeuñqä kukñui qätä äwiyäpu, kiqä qakuñqä näqñqä mämeqä itqänjuwä iqua, qu kuä uwqä hänaqä iqi äpäknñqä-panñ-quaiqä. Setänä iqu äwimetä, kukñuä Goti Hanjuwä Iqu quwqä kñuä indqänñgeu hiqanñqe, huätä maqänä ämotautñqe. ²⁰ Itanña kuä uwqä qua hikä-tänä iu äpäknñqä ii, tiññqä. Ämaqä kukñuä iñjä ique qätä äwiyäpu, maqänä ämepu, aquvänä iquwä iquaiqä. ²¹ Inäqe iquauqä quuvqä heqiyqe, kuä tapinñ wänqäpu uwqätätä, yäüä äpiqä i enqä-panñqä. Ämaqä Goti Hanjuwä Iqueuä kukñui mäñdi kittqiyänä-tpu itqänjuwä iqua, ämaqä tqauñi hanñ-iqä äväpu quvqä itqueqanñguwänñga, iquauqä quuvqä heqiyqe, qui maqänä imäknänä. ²² Itanña kuä uwqä guä yänñ-tänä awä imä äpäknñqä ii, tiññqä. Ämaqä kukñuä iñjä ique qätä äwiyäpiyä-qe, qu nätmatqä qua täutanññqä äwäwa ipu, mbqä aquvä kuapänä qänñqenqä kñuä kuapänä indqänätqänjuwä iquaiqä. Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuiñi, suqä iñjä iqu qnqanñ yeqanñi, qu suqä jänänñä imäkñqe, yänñänñqñqä mäwqä yänñqiyä. ²³ Itanña kuä uwqä qua añguä iu äpäknñqe, ii ämaqä kukñuä iñjä ique qätä añguä äwiyäpu, kiqä quatinñqä näqñqä ämetqänjuwä iquaiqä. Inñi, kukñuä iqueqä näänñqe, hui 100 huknänä, ga hui 60 huknänä, itanña hui 30 huknänñqiyä” ätukqe.

Kukñuä ktqe, qätaqä quvqenqä

²⁴ Iqu ämaqeñi, kukñuä ktqä huizi tiñjä ätukqe. “Goti Qäukuä Yätutanä Iqunä miqe, ii ämaqä hñqu iqueqä wäunjuä iu kuä uwqä añguinä ätnämäwäwqä-panñ iññqä. ²⁵ Inäqe ämaqä iqi äpmamitpqä iqua hiqaqä witanñguwänñga, ämaqä iqueqä himä-wiunñqä iqu ätimäütä, qätaqä quvqe, asä iu ätnämäwanñ äwänñqiyä. ²⁶ Qänakndanñi kuä-witqä uwqä bakä ae äukaupu äpepiyi, näänñqe äkumbanñganñi, wäunjuä-wiyqä iqua, qätaqä quvqä hui anä ätqäunjuwi, qumbnuwiqä. ²⁷ Inñganñi iqua äwäpu, ämaqä wäunjuä kaniquenñi tiñjä tupnuwiqä. ‘Ämaqä naqä iquki, ne si tqä wäunjuä iñi, kuä uwqä añguinä ätnämäuqiyä-tanä ikqe. Qätaqä quvqä hui anä ätqäunjuwi, anänñänñqäwä?’ ²⁸ Iqu iquau kimañi, ‘Suqä iqu, ämaqä himä-wiunñqä hñqu imäkkqeqä’ tuänñqeqä. Itanñi iqua yatñqä wipnuwiqä. ‘Ne äwätanä, qätaqä quvqe ekautanä, aquvä maqiyatunñqenqä

† 13:15 Asayä 6:9-10

äkingiyä?’ tupnuwiqä. ²⁹ Inğanı iqu iquaunı kimanı tuäniqeqä. ‘Oeyä. He qätaqä quvqe ekaupiyänğanı, kuä-witqä itä qäsä hikauqñqäuä. ³⁰ Kuä täkqänğanı, qäquaqu qäyä ätqäunyqä. Kuä täkqänğanı, nyi ämaqä kuä täkññqä iquau tii tumniqeqä. “He qätaqä quvqe ganä ekaupu, aquvä äqiyäpu, tä väuepnuwänqä hatñä äquqotäupu epiyä. Inğanı he kuä-witqe ätäupu, aquvä äqiyäpu nyaqä buayä pñqä wiqä anä iu pñqä hipiyä” tumniqeqä, tuänqiyä” ätukqe.

Kukñuä ktqä hnjuaqinñqä†

³¹ Iqu kukñuä ktqä huizi tiinä ätukqe. “Goti Qäukuä Yätutanä Iqunä miqe, ii zä-guawä§ piikä, ämaqä hñqu iqueqä wäunñuä iu vowä ämäutñqä enqä-panä iinñqä. ³² Zä iqueqä piiki, wänqänänñä-sua etanji, piikä huiziqua, ique ämäwqätäunñuä. Inäqe, kiqä baki äukautä naqä äpeyätäqänğanı, nätmätqä huizi wäunñuä iu ätqäunqä iquaunı ämäwqätäutanğuti, yññä iqua äpäpu, kiqä äpa iunı yuuwä imäkññqäuä.”

³³ Itanğa Iqu kukñuä ktqä hñqu-mända inä ätukqe. “Goti Qäukuä Yätutanä Iqunä miqe, ii nätmätqä änyuämäuqä enqä-panñqä. Apäkä hui nätmätqä änyuämäuqe, hmbunä ämetä, kuä-witqä* kuapanä ämetä naqä-huinyä imäkänä, buayä pälawä eeqänänñi änyuämäutñqä diñgeuä” ätukqe.

Jisasi Iqu kukñuä ktqe, sunqä ätuminñqätiyä

³⁴ Kukñuä eeqänänñä Jisasi Iqu qokä-apäkä iu e ätuminñqe, Iqu kukñui ätnänñä iqi matqä, ktqä dinä ätuminñqe. ³⁵ Kukñuä, Goti Iqu hinñuä-tqä hñqueqä manä iuta ätimekqä hñqu qäyunä timäutñqe, Iqu iinñä imäkminñqe. Ämaqä hinñuä-tqä iqu tiinä ätkqe.

Nyi kukñuä ktqe etätmä, nätmätqä qua täu imäkkqänğatqä zä äwäka äpäänñenqe, täñga awä etmqänä.†

Qätaqä quvqä iqueqä kukñuä ktqä quatinñqä

³⁶ Jisasi Iqu ämaqä iu ävämanı, anä yäpä ingisa qe äpaqukke. Itanı Iqueqä wäunñuänqä ämotquaminñqä iqua Inqenyqä äpäpu ätukuwi. “Kukñuä ktqä qätaqä quvqä wäunñuä iuta äukautñqenqe, Si ne kiqä quatinñqä awä natiyä.”

³⁷ Iqu kimanı tii ätukqe. “Ämaqä kuä uwqä äñguänänñi tnämäwäwqä iqu, Ämaqeucqä Ymeqä Ekqä Iqueqä. ³⁸ Wäunñui, ii qua tqueqä. Kuä uwqä äñguänänñi, qokä-apäkä Goti Qäukuä Yätutanä Iqunä miqä iutanä iquaiqä. Qätaqä quvqe, Setänä iqueqä ämaqä iquayqä. ³⁹ Himä-wiunqä, qätaqä quvqä tnämäwäwqä iqu, Setänä iqueqä. Kuä täkqänğanı, qua täunı iqueqä yäpakänğanıqä. Itanğa kuä täkqä iqua, enätqä iquaiqä. ⁴⁰ Qu qätaqä quvqä aquvä ämaqiyaupu, tä väuepñqä imäkätqänñuwä-pa, qua täunı iqueqä yäpakänğanä-pqe asä iinñä imäkpnuwıqä. ⁴¹ Ämaqeucqä Ymeqä Ekqä Iqu, Iqueqä enätqä iquau dowatqanğa, Iqueqänä miqä iutanı, nätmätqä ämaqeucqä quuvqä heqiyqä qui iwimäkqä iutä, ämaqä suqä quvqä imäkqä iquautänı, eeqänänñi huätä mamäupnuwiqä. ⁴² Itanı qu tä naqänänñä iu tnämäupnuwiqä. Tä iu tnämäuqanğuwänğa, qu

† **13:30** Makä 4:30-32; Lukä 13:18-21 § **13:31** Jisasi Iqu guawä matqä ikqe. Iqu zä huizinñqä ätkqe. Kiqä yoqe, mastetqä. * **13:33** Jisasi Iqu kuä-witqä iqueqä hanä-iqe, 20 kilo iqä ätukqe. † **13:35** Apqä Bukä 78:2

kɲuä naqänänjä äqiyäpu, hiquna jä mangtäsqukuä mäuqäpnuwiqä.
 43 Inganji ämaqä jänänjä iqua, iquauqä Kaniqunä ämitnqä yäpä ingisa
 äpmepu, quwqä huiwitanji mäptqä enqä-pa we hunäniqeqä.† He
 qätä-tänjuenä epiyi, kukɲuä iinqe kɲuä indqämbiyä” ätukqe.

Kukɲuä ktqe, mbqä pɲqä wiqä ipnä iquenqä

44 “Goti Qäukuä Yätutanä Iqunä miqe, mbqä pɲqä wiqä ipnä
 imäkäpu, wäunuä iu qua zä äptekuwä enqä-paniqä. Ämaqä hɲqu
 mbqä ipnä ique ämäqumuetä hiɲuä äqunäqetani, iqu ‘Nätmatqä
 iinji mbqeuɲi ämäwqatäuna’ kɲuä indqänätä, hiɲuä qunämapenä
 yeenqiyä. Inganji iqu aquvänä itä, iqueqä nätmatqä eeqänäni aquvä
 ämaqiyätä, ämaqä hɲquququa mbqä ipnqä imäkänqiyä. Mbqä iinji
 ae ämeqe, iqu äwätä wäunuä iqueni mbqä inqiyä” ätukqe.

Kukɲuä ktqe, wimɲä änguänänjinqä

45 “Anqumɲi, Goti Qäukuä Yätutanä Iqunä miqe, ämaqä hɲqu
 mbqä wäunuä imäkätä, wimɲä änguänänjinqä qävqä ikitnqä-paniqä.
 46 Iqu änguänänjä hɲque ämäqumueqe, iqu äwätä, iqueqä nätmatqä
 eeqänäni aquvä ämaqiyätä, ämaqä huiziqua mbqä ipnqä imäkänqiyä.
 Mbqä iinji ae ämeqe, iqu wimɲi mbqä yänqiyä” ätukqe.

Kukɲuä ktqe, hämapäkä qaenqä

47 “Anqumɲi, Goti Qäukuä Yätutanä Iqunä miqe, ii tiinjqä.
 Hämapäkä qa, qu eqä-huänjä bu ätnämäupu, hämapäkä huitanjä-
 huitanjä äqupuquwä enqä-paniqä. 48 Hämapäkä qa mɲqä iunji
 manguä mɲganqa, qu hikä weä aanqä tängisa eyqiyäma äyapäpu,
 quamä äpmapu, itanqa hämapäkä änguänänjä iquauɲi häkiu
 ämimepu, hämapäkä quvqä iquauɲi bi tnämäupnuwiqä” ätukqe.
 49 “Itanqa qua tqueqä hiunji yäpakänqani, asä iinänqeqä. Ynaunjqä
 iqua äpäpu, ämaqä quvqä iqua, jänänjä iquauqä awä iqi pmetanquwä
 iquauɲi itmapnuwiqä. 50 Itanji qu tä naqänänjä iu tnämäupnuwiqä.
 Tä iu tnämäuqanquwänqa, kɲuä naqänänjä äqiyäpu, hiquna jä
 mangtäsqukuä mäuqäpnuwiqä” ätukqe.

51 Itanji Iqueqä wäunuänqä ämotquaminjqä iquauɲi, yatnqä tiinjä qe
 äwikqe. “Kukɲuä tquauqä quatinqe, he näqnqä ae ämequwätanä?”

Qu “Auqä, ne näqnqä ae ämeququeqä” ätukuwi.

52 I ätuäqetani, tiinjä-pqe inä ätukqe. “Iinjä etanji ämaqä Goti
 Iqueqä kukɲuä-suqenqä näqnqä iquatanä hɲqua, qu Goti Qäukuä
 Yätutanä Iqunä miqenqä näqnqä ämepu qänaknä imipqä iqua, qu anjä
 naqä hɲqueqä kaniqu enqä-panjä hipnuwiqä. Iqu iqueqä nätmatqä
 änguänänjä pɲqä wiqä iu äpaquväqe, nätmatqä änyä-hänjitä yäuetä
 qäsä äma pänqiyä” ätukqe. §

*Nasäretqätanä iqua, Jisasi Ique tuwä äwikuwinjqä**

53 Jisasi Iqu kukɲuä ktqä tä awä ae ätuäqe, anjä-himqä iunji
 qe ävämakqe. 54 Äväma äwäqe, Iqu kaniqueqä anjä-himqä† iu
 ätimäuqe, iquauä anjä aquväqɲqä iu äpaquväqe, ämaqä iunji Goti
 Hanjuwä Iqueqä kukɲuinjqä näqnqä äwikqe. Qu Iqueqä kukɲui qätä

† 13:43 Deniyäli 12:3 § 13:52 Näqnqä-tänjä iqua, “Jisasi Iqu ii ätkqe, suqenqäti, kukɲuä
 naqä-qakuinjqätiyä, ätkqeqä” ätätqänjä. * 13:52 Makä 6:1-6a; Lukä 4:16-30 † 13:54
 Iqueqä kaniqueqä anjä-himqe, Nasäretqä iiyi.

äwipiyitani, yäunuä ipu, “Ämaqä Tqu näqñqä tä ängisa ämeqäwä? Itanğa änäänänqäwä, Iqu ämaqä mimäkqänäni imäkätñqeuä?” ätkuwi. ⁵⁵ “Ne Ämaqä Tquenyqe, näqñqeqä. Iqu ämaqä anä imäkqä iqueqä Ymeqä Iqueqä. Itanğa Mäliya ii, Iqueqä känäiyqä. Inji Jemisi ique, Josepä ique, Saimonä ique, Jutasi ique, iqua Iqueqä kängukuayqä. ⁵⁶ Täqñni Iqueqä känäpqa, nesä anä äyä äpmejunä. Inji Iqu ii imäkätñqe, näqñqeqe ängisa ämeqäwä?” ätñguwi. ⁵⁷ Qu iinjä ätnäpu, Iquenyqe äwqä quvqä ätimäukñguwi.

Inğanji Iqu iquauñi tii ätukqe. “Hinüä-tqä iqua, anä-himqä eeqänänjä iunji, yoqä-täñuae. Etanğqä-qe, hñqunä-hñqunäni, iqueqä anä-himqä iutä, iqueqä anju anä äpmejuwä iutäni, iqu yoqä maiqä-queqä.” ⁵⁸ Inji Jisasi Iqu-pqe, Iqueqä anä-himqä iunji, qu Iquenyqä quuvqä maeqiyqä itqätanğä, Iqu wäunuä ämaqä mimäkqänäni, kuapänä mimäkqä iminğe.

14

*Heroti iqu, Jonä ique pizqä äpäkkqenqä**

¹ Hea inğanji ämaqä ämiqä Heroti iqu, qu Jisasi Iqu wäunuä imäkqanğqenqä tqanğä qätä äwikqe. ² Iwä, iqueqä wäunuä-wiyqä iquauñi, tiinjä ätukqe. “Ämaqä Tqu, Jonä asñä-qäyqä iqueqä. Iqu qua äptekuwä iuta anğumä ävaukqä iqueqä. Injinğe Iqu yänänänğqä-tänju eä, wäunuä ämaqä mimäkqänäni, imäkqiyä” ätukqe.

³⁻⁴ Kukñuä iinjä iqueqä quati, tiinjä. Qanğanäni Heroti iqueqä kätä Pilipä iqu, apäkä Herotiyasi ämaminğe. Ii Pilipä ique ävämanji, Heroti ique ämuangqe. Heroti iqu ii ämakqenqe, Jonä iqu iqueni tiinjä ätuminğe. “Si apäkä täsi ämeni, ii qäyunä hmanjqä.” Iqu e tquangqetani, Heroti iqu iqueni a äkiqätätä, guä äkiqiyäutä, guä pmuateqä anju äpmuatekqe. ⁵ Iqu iqueni pizqä päsqanğqä kñuä wiyqanğqä-qe, qokä-apäkä iqua, “Jonä iqu hinüä-tqä-queqä” kñuä indqänätanğuwinqä, iqu iquauñqä zä äwiñgqe.

⁶ Hiunji hñqenji ämaqä hñqua, Heroti iqueqä känäi ique ämikqenqä kñuä indqänäpu, iqutä buayä anä anğuwä. Inğanji Herotiyasiyqä meqi ätimäuqe, iquauqä awä iqisa yeewä iminğe. ⁷ Itanğa Heroti iqu iyyqä yeewä iqanğqenqä kiinjä wiñganji, kukñuä guä tiinjä ämäsäukqe. “Si nämatqä äkitanä äkinğä kinganji, yatñqä nyisqe, nyi äktapmqänä” ätukqe. ⁸ Iinjä etanği apäkä hitqiyqä kanai, meqiu kñuä yändqanğqä vqanği, ii Heroti iqueni tiinjä ätukqe. “Jonä asñä-qäyqä iqueqä nyuänji, ätäväpu hevqä iu eqanğpi, si äma äpätnä, nyi dapiyä” ätukqe.† ⁹ Heroti iqu qätä iinjä äwiyäqe, iqueqä äwqe hanä qäyä vqanği, iqu kukñuä guä ae ämäsäukqenqä kñuä indqänätä, ämaqä iqutä buayä anä änminjuwä iquauqä hinüä iqi womba metñqe mäwiñganji, iqu “Apäkä hitqä ii ätqä-pa, ii imäkpiyä” ätukqe. ¹⁰⁻¹¹ Iqu ämaqä hñque guä kiyäueqä anä dunğä dowatqanğa, qu Jonä iqueqä hinüä-qo iu häuä ätäväpu, iqueuä nyuänji hevqä hñque ämiqutäwa äma äppi, hitqä ii äwikuwi. Ii äma äwätä, känäu äwikqe. ¹² Iinjä imäkqanğuwänğa, iqueqä wäunuänğqä

* **14:** Makä 6:14-29; Lukä 3:19-20; 9:7-9 † **14:8** Ii Jonä iqueqä nyuänji, iinjä imäkqenqä ätukqe, “Iqu ae äpäkonğqätiyä” tä näqñqä metñqä inğeyi.

ämotquaminqä iqua äppiwi, iqueqä huiwi äma äwäpu, qua äptekuwi. Iqua qua ae äptepiwi, äwäpu Jisasi Ique qe ätukuwi.

Jisasi Iqu, qokä 5,000 iquau buayä äwikqenqä[‡]

¹³ Jisasi Iqu Jonä ique pizqä äpäkkuwinqä qätä äwiyäqe, Iqu anjä iunji äväma, yimba ikuapmäutä anjä avqñqä imqä äukqe. Iqutä Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iquatänä äukuwi. Itangi qokä-apäki, “Jisasi Iqu äwqiyä” tqanqä qätä äwipiwi, qu quwqä anjä-himqä äväma, Iqutä ämimbñqä eqä manjä iu qanjä äukuwi. ¹⁴ Iinjä etangi, Jisasi Iqu iuäqämetäqänqani, qokä-apäkä kuapänänjä pmetanqä äqunqce. Iqu iquauñqä huäqä wunqanqi, iquautanjä ämaqä täñä-yaqä iquauñi äñguä imäkkqe.

¹⁵ Mäptqä äwitñqä iqanqani, Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iqua äpäupiwi, Jisasi Iquenji tinjä ätukuwi. “Mäptqce ae äquveqetñqä iqiyä. Täqinji qua avqñqäqiyä-qae, Si ämaqeunji anjä-himqä ämätñgäwänqä iunqä ymisänjä mbqä ipu bñqä dowatiyä.”

¹⁶ Iqu kimanji, “Qu täqinji sunqä äväma upñqäwä? He hiqä-hiuä ymisänjä wipiwyä” ätukqe.

¹⁷ Iwä, qu Iquenji, “Ne ymisänji kuapänä hmanjqä. Bretqä hipa hñginjtä, hämapäkä hñquaqutänä ämenünä” ätukuwi.

¹⁸ Inqanji Iqu “Ymisänjä iinji, Nyinyqä ämappiyä” ätukqe.

¹⁹ Itanji Iqu ämaqe, qätaqä iqi quamä pmapñqä ätukqe. Quamä pmegañguwänqga, Iqu bretqä hipa hñginjtä, hämapäkä iquaqutä ämeqe, hinuä haqä yätu äqänä, Goti Hanjuwä Iquenyqä “änqiuqä” ätäqe, buayitä hämapäkitä äkutätä, Kiqä ämaqä iquau äwikqe. Iqua ämepu, ämaqä iu äwikuwi. ²⁰ Qu buayä änäpu, äwqä puäsqañga, iqi änätqutekuwi, iqua qa naqä 12 ämamikuwi. ²¹ Qokä iqua buayä äñguwi, kuapänänji 5,000. Apäkiutä ymeqeutänji, a matäuqä ikuwi.

Jisasi Iqu, eqä haqeqi qanjä äukqenqä[‡]

²² Qu iinji qäpu iqanqawänqga, Jisasi Iqu wäunjuänqä ämotquaminqä iquauñi, “He yimba iu ätkamäupu, eqä yätäqä näñqisanqä hinuqä upuiyä. Nyi ämaqä täu dowatmqänä” ätukqe. ²³ Iqu ämaqe ae ändowatäqetanji, Iqueqä-kiuänä qoqonjä yätunqä Kaniquenyqä tääqä tätñqä ekqe.

Mäptqä ae äquvqanqga, Iqu Iqueqä-kiuänä qoqonjä iu yqänä äpmaminqce. ²⁴ Injäqe yimbäe kiinjä näñji ae äwqanqga, yunui himänqisa yänänäqñqä äqunätä, eqä änyämäwa äpeyätä, yimba iquenji ämäquvasämäuqänä itä, näñgi-tänqi ämiminqce. ²⁵ Zä vätnqä qäqiqinji, Jisasi Iqu eqä-huänjä haqeqä iquau wimetñqä äukqe. ²⁶ Iqua Iqu eqä-huänjä haqeqi qanjä quvepñqanqi äqumbiyi, “Hiwiyyeqä” kñuä indqänäpu, zä kiinjä ipu, zä-zääqä, ätkuwi. ²⁷ Itangi maqänänji, Iqu iquauñi ätukqe. “He zä miqä pambiyä! Yänänäqñqä pmapiyä! Ii Nyinjä.”

²⁸ I tqanqga, Pitä iqu kimanji, “Naqä Iquki, Si Qäquki etanqutqe, ‘Eqä haqeqi qanjä biyä’ diyä” ätukqe. ²⁹ Itanji Jisasi Iqu, “Si yqä biyä!” ätukqe. I tqanqga Pitä iqu yimba iu ävämanji, eqä-huänjä haqeqi Jisasi Ique wimetñqä äukqe. ³⁰ Itanji yunui yänänäqñqä yqänä qunätqätanji äqunäqe, iqu zä äwiñqce. Ga eqä-huänjä

[‡] 14:12 Makä 6:30-44; Lukä 9:10-17; Jonä 6:1-15 § 14:21 Makä 6:45-52; Jonä 6:16-21

yäpä ingisa quveqetqänä tii itäqängani, zääqä ätätä tiinjä ätukqe. “Naqä Iquki, nyi yätamakqä nyiyä!”³¹ Maqänäni Jisasi Iqu iqueni a äkiqätätä ätukqe. “Si ämaqä quuvqä wänqäpu heqiyä iqukiyqä. Knuä hñquaquñi, suñqä indqänätqäninyä?”³² E ätuäqetani, iquaqu yimba iu ikuapmäuqanqiyänqä, yunui qäpu qe ämñänqge. ³³ Inqani ämaqä yimba iu äpmamiñuwä iqua, qu Ique qonä äwoktäupu, Iqueqä yoqe, hageqä ämamäupu tii ätkuwi. “Naqä-qakuiqä. Si Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä Qäqukiyqä.”

*Jisasi Iqu, Genesäretqä pmeqä iquau äñguä iwimäkkqenqä**

³⁴ Itanqä iqua eqä-huänä iunji qäyakämä ipiyi, qua Genesäretqä iu iuäqäma kuwi. ³⁵ Ämaqä anä iutanä iqua Ique hiñuä äqunäpu, Jisasi Iqu iqi timäuqanqä näqñqä epiyi, qu kuknuä anä qäqiqinñuñqä ändowatkuwi. Itani qu ämaqä täñä-yaqä-tänä eeqänänä iquauñi, Iquenyqä qe ätuma äpkuwi. ³⁶ Äwimapiyi, qu Iqueni yatñqä änäänä äväpu, tiinjä ätkuwi. “Ämaqä yaqä-tänä iqua hipae tqä gquä hämänänä iu qäyä itmaqämbñqä hiñuinä qunyä.” Itani qokä-apäkä inyänä ipiyitani, qu eeqänäni äñguä imänqguwi.

15

*Goti Iqueqä kuknuä-suqä iqu, suqä kaqä-kawäka äwikuwii ämäwqätäunqenqä**

¹ Inqani Parisi hñquatä, ämaqä kuknuä-suqenqä näqñqä hñquatä, qu Jerusälemä iu ävämani, Jisasi Iquenyqä äquveppiyi, yatñqä tii qe äwikuwi. ² “Äänä etanqikä? Tqä ämaqä wäunqänqä ämotquetqänä iqua, suqä atqä-awäka änatäpukuwi, qu qui imäkätqänjuwiiä. Qu buayä hñqänqani, hipa asñi eqä akiyä inqä du,† ganä maqñqä, hipa kiyä mäqtetä änatqänjuwiiä.”

³ Jisasi Iqu iquauñi kimanji tiinjä ätukqe. “Änäñänqäwä? Hiqä-hiuänji, he Goti Hanjuwä Iqueqä kuknuä-suqä iunji ävasäupu, hiqä suqä iunji qänaknä itqänjuwiiä. ⁴ Goti Hanjuwä Iqu kuknuä hñquaqu tii ätkqeqä. ‘Si tqä tñiquetä, tñäwqätä, kuknuä qänaknä itnä, yäpä iqinyä ishqe qä.’† Itanqä ‘Ämaqä hñqu kiqä kaniqenqätä, känäunqätä, kuknuä quvqä ätätqe, qu iqueni pizqä päkññeqä.’§ ⁵⁻⁶ Goti Iqu iinjä ätkqä-qe, he tii tqenqä. Ämaqä hñqu iqueqä kaniquesä känäütäñi, ‘Nätmatqä nyi yätamakqä gemätmä ämenqge, nyi Goti Hanjuwä Ique wimqä a ae ätäuqeqä’ ätuätqe, ämaqä iqu kaniqueqätä känäwqätä, yäpä iqi itä mäwqä yänqiyä. Suqä iinjä dutani, he Goti Hanjuwä Iqueqä kuknuä mäñdi äkittqiyäpu, hiqä taqä-tawäkauqä suqe, hageqä ävauqumuatätqänäuä. ⁷ He wopqä ipu, kuknuäni tqä-qenqä! Hiñuä-tqä Asayä iqu hiqä suqä iinjqe, atäunqä qäyunä itä, tiinjä ätkqe.

⁸ *Ämaqä tä, qu Nyaqä yoqe, manitänä hageqä ämamäutqänjuwä-qe, quwqä qeqä-quuvqe, Nyinyqe kiñä nämä äwinä.*

⁹ *Qu ämaqä iquauqä kuknuä-suqä dinä awä ätäpiyä-qe, “Kuknuä tä Goti Hanjuwä Iqueqe-qe” qanqä ätätqänä. Iñqe, qu Nqä*

* 14:33 Makä 6:53-56 * 15: Makä 7:1-13 † 15:2 Quwqä suqä asñä-qñqe, tiñji. Qu eqä akiyä inqä ämepu, hipa iu hiñgi equatemhñqäuä. ‡ 15:4 Anqumä Itmaqä 20:12; Kuknuä-suqä 5:16 § 15:4 Anqumä Itmaqä 21:17; Hiqäva-imäqä 20:9

yoqe haqeqä mamäupñqä qonjä änäuktäutqäñuwi, hiñginäwa itqäñuwiqä.”*

Jisasi Iqu, ämaqeu kiyä mätqä imäkqenqä ätkqe†

¹⁰ Iqu iinjä ätuäqetani, qokä-apäkä iquauñi, tääqä ätuätumetä tiinjä ätukqe. “He qätä änyiyäpu, kñuä äñguänä indqämbiyä! ¹¹ Nätmatqe ämaqä hñqueqä manjä iu äpaquvqe, ii ämaqä iqueni Goti Iqueqä hiñuä iqinjä kiyä mätqä mimäkqä iqiyä. Oeyqä. Ämaqä kiyä mätqä imäkqe, nätmatqä manjä iuta ätimäutä awä ätqe, ii qäqunänjqä” ätukqe.

¹² Qänakndanji wäunuäjñqä ämotquaminqä iqua äppiyyi, Jisasi Ique tiinjä ätukuwi. “Parisi iqua, Saqä kukñui qätä äkipiyitani, qu äwqä quvqä äwiñgqenqe, Si näññqä ae eäjätanä, änäänandanä?”

¹³ Itanji Iqu kimanji tiinjä ätukqe. “Nqä Apiqu Qäukuä Yätu Äpmenqä Iqu wäunuä-täñueqä. Itanğa nätmatqä eeqänänjä Iqu vowä mikqä ikqä iunji, hukä qäsä äyauniqeqä. ¹⁴ Ämaqä tqauñqe, he äwäwa miqä pambiyä. Iqua hiñuä pisqä epu, hiñuä pisqä hñquau-mända hänaqä ämotqetqäñuwä-panjqä. Hiñuä pisqä hñqu, hiñuä pisqä hñque-mända hänaqä motquamätä itqe, qäquaqu qua hovqä iu quannä päkinyiyäjñqinyqä.”

¹⁵ Itanji Pitä iqu Jisasi Iqueni tiinjä ätukqe. “Kukñuä ktqä kiqä quatiñqe, awä natiyä.”

¹⁶ Jisasi Iqu kimanji, “Inji sunqäwä? He kñuä mämeqä iquwätanä?” ätukqe. ¹⁷ “Tiinjñqä he maññqätanä? Nätmatqä eeqänänji, manjä iu äpaquvätñqe, ii tuqä iunqä äwitä, iqisanji zä-anjä buñqä äquveqänä. ¹⁸ I etanji nätmatqe, manjä iqu awä ätätñqe, ii kñuä indqäñqä iutanjqä. Nätmatqä ämaqeu, Goti Iqueqä hiñuä iqi kiyä mätqä imäkätñqe, ii qäqunänjqä. ¹⁹ Nyi ‘kñuä indqäñqä iutanjqä’ etqe, ii suqä tiinjñqä ätqä. Kñuä indqäñqä quvqä, suqä ämaqä pizqä päsqä, huiziqeqä apäkänjqä iqä, huiwä yanjä hiñgi inqä, quwä-meqä, kukñuä mitqeta quanğä-tqä, itanğa hñquauñqä kukñuä quvqä tqä, iquayl. ²⁰ Suqä tqau ämaqä iunji, Goti Hanjuwä Iqueqä hiñuä iqinjä kiyä mätqä imäkätqänä. Itanği ämaqä hñqu hipa asñä maññqä buayä äñgqäqe, suqä iinji, ique kiyä mätqä mimäkqä iqiyä” ätukqe.

Apäkä Kenanätanjä hui quuvqä eqäkqenqä‡

²¹ Jisasi Iqu iqi ävämanji, anjä-himqä Tayätä Saitonätä ämätnänjqä-tänjä inginyqä äukqe. ²² Apäkä hueqä-himqä Kenanätanjä iqi äpmaminqä hui, ii äpätä tääqä tiinjä ätukqe. “Naqä Iqukiyä, Dewiti iqueqä kawiquki, dnä quvqä hñqu nyaqä ymeqä apäkä hmbi qui imäkätqäuä. Si nyinyqä qeqä kimänänä” ätukqe.

²³ Itanği Iqu iinjä, kimanji hui mätquä ikqe. Itanğa Iqueqä wäunuäjñqä ämotquaminqä iqua äpäpu, Iqueni tii ätukuwi. “Apäkä ne änavändä, tääqä ätqapätñqä täsiinjä, huätä dowatiyä.”

²⁴ Itanji Iqu kimanji tiinjä ätukqe. “Goti Hanjuwä Iqu, Nyi Israitqä iquauñä yätamakqä wimqä änändowatkqe. Qu sipsipqä hänaqä qäyunänñinqä maññqä enqä-panjä-qua etanğä.”

²⁵ I tquanği äwiyäqe, apäkä ii Iqu-tänjä qäqi äpätä, qonjä äusäuepätä, “Naqä Iqukiyä. Si nyi yätamakqä nyiyä” ätukqe.

* 15:9 Asayä 29:13 † 15:9 Makä 7:14-23 ‡ 15:20 Makä 7:24-30

²⁶ Iiyqä kukñui, Iqu kima tii ätukqe. “Ne ymeqä iquauqä buayi ämetanä, hiveqä iquau-mända vatunqve, ii qäyu manä.”

²⁷ Itanji apakä ii, “Naqä Iquki, Si naqä-qakuänä ätnyä” ätukqe. “Itanji buayä hitunüä hñjua, quwqä kaniqueqä hevqä iuta qua iqi ätiväutqe, hiveqä iqua pänanqä ipu, ämambñqäüä.”

²⁸ Jisasi Iqu kukñuä tä qätä äwiyäqe, Iqu kimanji tii ätukqe. “Tqä quuvqä heqiyqe, naqänänñiqä. Nätmatqä si äkingqve, äkimenqiyä.” Asänğanji iyyqä hitqä ii, ängüä qe imängqve.

Jisasi Iqu, ämaqä kuapänä ängüä imäkkqenqä

²⁹ Jisasi Iqu anä iunji ävämanji, eqä-huänä Galili manjä iunqä äpäquveqäkqe. Iqisanji Iqu qoqonjä yätunqä äyätä, iqi äpmaminqve.

³⁰ Iqu iqi pmetanğa, qokä-apäkä kuapänänji, qu yukä quvqä iquautä, hiñuä pisqä iquautä, yukä ññuä iquautä, manjä matqä iquautä, itanğa ämaqä täñä-yaqä-tänjä kuapänänjä iquauñi, Iquenqä ätuma äpkuwi. Äwimapiyi, qu Iqueuä yukä-tänjä qäqi pmuateqanğuwänğa, Iqu iquauñi ängüä imäkkqe. ³¹ Itanji ämaqve, qu manjä matqä iqua kukñuä tqanğä, yukä quvqä iqua ängüä imänganğä, yukä ññuä iqua qanjä uwqanğä, hiñuä pisqä iqua hiñuä qänğanğä, hiñuä äqunğuwı. Hiñuä iinjä äqumbiyitanji, qu yäunüä ipu, “Täukueqä” ätäpu, Goti Hanjuwä Israitqä iquau Miqä Iqueqä yoqve, haqeqä ämamäukuwi.

Jisasi Iqu, qokä 4,000 iu buayä äwikqenqäs

³² Hiunji hñquaqui-hñque ae äpäwqanğa, Jisasi Iqu Iqueqä wäunüänqä ämotquaminqä iquauñi, tääqä ätuätumetä, tiinjä ätukqe. “Nyi qokä-apäkä täunqve huäqä änunqiyä. Qu Nyitä hiunji hñquaqui-hñque äpmequwi, buayi hmayqä. Buayä dä qäsä dowatmqve, hänaqä awä ipe popo ipu päknqenqve, Nyi manyinqä iqi yä” ätukqe.

³³ Iqu e tquanğa, iqua kimanji ätukuwi. “Täqinji anä avqñqä eänqve, ämaqä kuapänänjä tiinjä du ymisanjä vatunqä dinqve, ne bretqve ängisa metunqäwä?”

³⁴ Itanğa Iqu yatñqä tii äwikqe. “He bretqve, äänä menäüä?”

Itanji iqua, “Ne bretqve, 7 hñquatä, hämapäkä wänqä hñjuatä ämenünä” ätukuwi.

³⁵ I tqanğuwänğa Iqu qokä-apäkä iquauñi, “Qua iqi quama pmapiyä!” ätukqe. ³⁶ Inğanji Iqu bretqetä, hämapäkitä ämeqe, Goti Hanjuwä Ique “änguiqä” ätuäqe, äkutätä, itanji wäunüänqä ämotquaminqä iquau qe äwikqe. Itanğanji iqua ämotaupiyi, ämaqä iu qe äwikuwi. ³⁷ Qu eeqänji äwqä änäpäsäpu, iqi änätqutekuwi, iqua hiqokä-qa 7 ämamikuwi. ³⁸ Qokä iqua buayä ängüwi, kuapänänji 4,000. Apäkiutä ymeqeutäni, a matäuqä ikuwi. ³⁹ Itanji Jisasi Iqu qokä-apäkä iu ae ändowatäqe, Iqu yimba iu ätkamäutä, Makändanä iunqä äukqe.

16

*“Si Tquki eänññqä ämänätquetnä, wäunüä hui imäkiyä” ätukuwinqä**

¹ Parisi hñquatä, Satyusi hñquatä Jisasi Ique äwimapiyi, yamwiqä äväpu tii ätukuwi. “Si Goti Qäukuä Yätu Äpmenqä Iqueqä

wäunuä imäkquki etanğutqe, si wäunuä ämaqä mimäkqänänğä hñqu imäkätñä mänätquayä.”

² Itanğı Iqu iquau kimanı, tiñğä ätukqe. “Mäptqä äquveqetä, qäukui qua häñesqä qäyqanğanı, he ‘Qäukui häñesqä äqiyqe, zinquitanı mäptqä äñguänä tñqiyä’ tğä-quenjqä. ³ Itanğa zinquitanı, he tii tğä-quenjqä. ‘Qaquvqe hea äwitä, qäukui häñesqä imänğqenqe, ii yunuä äqunätä piyä qiyänqiyä.’ Auğä, qäukuä iutanğä hiqñqe, he hiñuä äqunäpu, iuta iwäsäupñqenqe, näqñğä äñguänä ämenäüä. İnəqe Goti Hanjuwä Iqu tñğa imäkätñqenqä hiqñqe, he hiñuä äqumbiyi, iuta iuwäsäupñqä iñqe, he maqñquenjqä. ⁴ He qokä-apäkä tñğa äpmeñuwä iquenä, he apäkä qokiqi äväma qanğä hiñgi qñğä enqäpanğä, quvqä eäpu, Goti Hanjuwä Iquenı qänakñä miğä-quenjqä. He ‘Si Tquki eänñğä ämänätquetñä, wäunuä hui imäkiyä’ ändquwäqe, Nyi wäunuä hui mimäkqä imqänä. He näqñğä mapñğä hiqñqe, hiñuä-tğä Jona iqu qeyqä” ätukqe. I ätuäqe, qunı äväma äukqe.

Jisasi Iqu, Parisi iquauñğätä, Satyusi iquauñğätä, ätkqenğät†

⁵ Jisasi Iqueğä wäunuänğä ämotquaminğä iqua eqä-huänğä-tänğä yätäqänğisanğä äukuwi. Iqua qanğä äwäpiyanğanı, bretqe qäsä äma ppenqe, kñuä hui imäukuwi. ⁶ İnğanı, Jisasi Iqu iquauñi tiñğä ätukqe. “Parisi iquauätä, Satyusi iquauätä, nätmätqä änyuämäuqä iñqe, he manğitä ämäwqätäupu äñguänä mimbiyä.”

⁷ Iqu i tquanğqenqä kñuä indqänäpu, quwqä-quwä tiñğä ätñguwi. “Ne bretqe äma mapqä iququenqä, i änatqiyä.”

⁸ Qu kukñuä iñğä ätnminuwinqe, Jisasi Iqu näqñğä eä, tii ätukqe. “Hiğä quuvqä heqiyqe, wänğänänğapiyqä. ‘Ne bretqe hmanjqe’ sunğä ätätqänğäuä? Nyi bretqenqä maetqä da iqänä. ⁹ He Nyinyğätä, Nyağä kukñuinğätanı, näqñğä änä mämeqä iquwätanä? Buayä hipa hñgininanı, ämaqä kuapanänğä 5,000 äñguwinqe, he hui imäuquwätanä? He qae squmä ämamikuwäwä? ¹⁰ Itanğa buayä hipa hiñgi eeqä hñgi hñquaqunanı, ämaqä kuapanänğä 4,000 iqua äñguwinqä-pqe, he hui imäuquwätanä? İnğanı he qae squmä ämanyuequwäwä? ¹¹ He iññğä maqñğä eñjuwi, ii sunğäwä? Nyi bretqenqä kñuä nyiyqanğı maetqä da iqänä. Nyi Parisi iquauätä, Satyusi iquauätä, nätmätqä änyuämäuqä iñqe, ‘He manğitä ämäwqätäupu äñguänä mimbiyä’ etqänä” ätukqe. ¹² Qu kukñuä tğä qätä äwipiyitanı, näqñğä tiñğä ämakuwi. “Iqu nätmätqä bretqä änyuämäuqä iñğä mänatqä iqiyä. Oeyä. Iqu Parisi iquauätä, Satyusi iquauätä, kukñuinğä änatqiyä-qe” näqñğä ämakuwi.

Pitä iqu, “Jisasi Iqu, Kraisi Iqueyqä” ätkqenğä†

¹³ Jisasi Iqu anğä-himqä Sisariya-Pilipai-tänğä inğisanğä äwäqetanı, Iqu Iqueğä wäunuänğä ämotquaminğä iquauñi, yatñğä äwikqe. “Ämaqeugä Ymeğä Ekqä Iquenyqe, qokä-apäki kñuä äänä indqänätqänjuwäwä? Iqu tqukä?”

¹⁴ I tquanğa iqua kimanı, “Hñqua ‘Jonä asñä-qäyqä iqueğä,’ hñqua ‘Laisa iqueğä,’ itanğa hñqua ‘Järämai iqudiyä, hiñuä-tğä hñququtiyä?’ ätätqänjuwiqä” ätukuwi.

¹⁵ Iqua e tquanjuwänga, Iqu “Hiyaqä kjuä dunj, Nyi tqunqä?” ätukqe.

¹⁶ Saimonä Pitä iqu kimanj, tii ätukqe. “Si Kraisi, Goti Hanjuwä Iqu ne äminesnjä atäunjuä äkikqä Iqukiyqä. Si Goti Hänjä Pmeqä-tänjä Iqueqä Ymeqä Iqukiyqä” ätukqe.

¹⁷ Itanji Jisasi Iqu kimanj tiinj ätukqe. “Jona iqueqä ymeqä Saimonä iquki, Goti Hanjuwä Iqu ängüä ikimäkqeqä. Ämaqä qua täutanjä hñqu, kukjuä tä si mämäktqeqä iqueqä. Oeyä. Nqä Apiqu Qäukuä Yätu Äpmeñqä Iqunä si ämäktqeqeqä. ¹⁸ Itanqä Nyi si tiinj äktqänä. Si Pitä^S iqukiyqä. Itanqanji ämaqe, anjä yänänäñqä hikä haqeqi ämätätqänwä-pa, Nyi Nqä ämaqä iquau aquv ämaçiyätmä, hikä tqeqä haqeqi pmutemniqeqä. Itanqanji äpäkonqä iqueqä yänänäñqeqe, Nyaqä ämaqä aquvächqä tquauñi, änä makittqiyqä yäniqeqä. ¹⁹ Goti Qäukuä Yätutanjä Iqunä miqetanä qnqanä hutäuqe, Nyi si ktapmniqeqä. Nätmatqe, si qua täunji pmua imäkqanqtqe, Goti Qäukuä Yätu Äpmeñqä Iqu-pqä inä imäkänqiyä. Itanqä nätmatqä qua täunji hinuinä qunqanqtqe, Goti Qäukuä Yätu Äpmeñqä Iqu-pqä asä e imäkänqiyä” ätukqe. ²⁰ Itanji Jisasi Iqu Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iquauñi, pmua yänänäñqä iwimäkätä, tii ätukqe. “Ämaqä Goti Hanjuwä Iqu ämaqä miqenqä atäunjuä ikqä Kraisi Iqu, Nyi Qäqunjqae, he ämaqeunji awä mätquä pambiyä.”

Jisasi Iqu, nätmatqä äwimeniqenqä ätukqenqä (16:21-17:27)

²¹ Inqanji Jisasi Iqu wäunjuänqä ämotquaminqä iquauñi kukjuä tiinj tuätñqä ätipäqäkqe. “Nyi Jerusälemä iunqä umqe. Iqinj, ämaqe u miqä iquatä, hiqäva-imäkqä naqä iquatä, kukjuä-suqenqä näqñqä iquatänji, qu hanä-iqä naqänänjä ändapäpu, Nyi pizqä bäkpnuwiqä. Iwä hea hñquaqu-hñque ae äpäwqanqanji, Goti Hanjuwä Iqu Nyi anqji änyivauqumuatäniqeqä.”

²² Pitä iqu kukjuä tä qätä äwiyäqe, Jisasi Ique manjitä ätuma äwäqe, Ique äkasuwä tuätñqä ätipäqäkqe. “Naqä Iquki, oeyä! Nätmatqä tä, Si mäkimeqä inqiyä!” ätukqe.

²³ Itanji Jisasi Iqu hiqumuanjä äwiyäqe, Pitä iqueni tiinj qe ätukqe. “Setänä iquki, wawiyä! Si hikä hänaqä iu äknänä, Nyi qunanjä päknmqä nyimäkñä-panjä iqukiyqä. Si qänaknänji, Goti Hanjuwä Iqueqä kjuä indqänqä iunä miqä itnä, ämaqe uqä kjuä iunä inyä” ätukqe.

²⁴ Inqanji Iqu Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iquau tii ätukqe. “Ämaqä hñqu Nyi qänaknä nyivändätñqä winqanqutqe, iqueqä äwinqä eeqänänji, kiuä mändi äkittqänätä, iqueqä zä-huätatä hunqe ämetä, Nyi qänaki nyivändänä. ²⁵ Ii tiñiqä. Ämaqä hñqu, iqueqä hänjä-pmeqe a yänänäñqä äkiqätmitätqe, qui imäkñäniqeqä. Inäqe ämaqä hñqu, Nyinyqä kjuä indqänätä, iqueqä hänjä-pmeqe ävquatämämitätqe, iqu hänjä pmetäniqeqä. ²⁶ Itanqä ämaqä hñqu nätmatqä qua täunji eeqänä ämetä, iqueqä hänjä-pmeqe qui imäkñanqutqe, iqueqä nätmatqä eeqänänjä iinj, yätamäkqä äänä väniqiyä? Itanqä ämaqä hñqu, iqueqä hänjä-pmeqe anqumä metñqe,

^S 16:18 Yoqä Pitä iqueqä quati, ii hikiqä.

squä di väniqiyä? ²⁷ Nyi iinjä etqäqe, kiqä quati tiinjäqä. Ämaqeüqä Ymeqä Ekqä Iqu Kaniqueqä yänänäqñqe ämetä, Iqueqä enätqä iquatä quvepäniqeqä. Itanğa Iqu ämaqä eeqänänä iunji, qu suqä imäkmitpçenqe, kimañi inja väniqeqä. ²⁸ Nyi naqä-qakuänä etqänä. Ämaqä täqi pämä ätqäunuwä hñqua, mapäkoñqä änä yqänä pmetanğuwänğani, Ämaqeüqä Ymeqä Ekqä Iqu, ämiqä naqä enqä-panjä-qu pçanği qumbnuwiqä” ätukqe.

17

*Jisasi Iqueqä huiwi, huitanä ingqenqä**

¹ Hiunji 6 ae äpäwqanğani, Jisasi Iqu, Pitä ique, Jemisi ique, itanğa känğua Jonä ique itmeqe, qoqonä quäuqä hñquenqä ätuma ekqe. Iqinjä iquauqä-quwänä äpmamiñuwi. ² Iquauqä hiñuä iqisañi, Jisasi Iqueqä huiwi huitanä änyätä, Iqueqä hipenji mäptqä enqä-panjä ätätä, qäki qäpaiqänänä imänätä we äñğqe. ³ Iunä äqunänunä tpu ikuwi, Jisasi Iqutänji, Mosisi iqutä, Laisa iqutä, anä ätqäunuyä kukñuä tätqätanğä äqunğuwu.

⁴ Ii äqunäpiyinqä, Pitä iqu, Jisasi Iquenji tiinjä ätukqe. “Naqä Iqukiyä. Ne täqi äpmeñque, ii äñğuanänjiqä. Inji Si äkinganğutqe, nyi ittänä anä hñquaqui-hñque mätmqänä. Hñqu Tqäuä. Hñqu Mosisi iqueqäuä. Itanğa hñqu Laisa iqueqäuä” ätukqe.

⁵ Pitä iqu kukñuä änä tätqätanğa, qaquvqä wenyä-hunqä hñqu iquauñi qe äpatqäkqe. Itanji qaquvqä iqueqä yäpä imdanji, manä hñqu tiinjä ätukqe. “Tqu Nqä Ymeqä Nyi kuapänä änyinätñqä Iqueyqä. Iquenyqe, Nyi aquvänä kiinjä itqänänä. He Iqueqä kukñui qätä wipñqeçqä” ätukqe. ⁶ Iqueqä ämaqä iqua kukñuä tä qätä äwipiyyi, qu zä kiinjä wiñğanği qonä äusäukipu, hipenji qua bu ekuwi. ⁷ Itanji Jisasi Iqu iqua-tänä qäqiqi äquvepäqe, iquauñi itmaqiyätä, tii ätukqe. “He zä miqä pambiyä. Pämä tqäpiyä.” ⁸ Qu ätkimbu hiñuä ämaqunğuwu, ämaqä huizi iquaqu aanqä etanği, Jisasi Iqu Iqueqä-kiuänä tqäutani äqunğuwu.

⁹ Itanğa qu qoqonä yätuta äpäwipiyanğani, Jisasi Iqu iquauñi yänänäqñqä tiinjä ätukqe. “Nätmatqä he hiñuä äqunänjuwinqe, ämaqä hñque mätmqä pambiyä. Ämaqeüqä Ymeqä Ekqä Iqu, qua äptepqetani ävämetä, anğumä ävauqanğutqänğanğäuä” ätukqe.

¹⁰ I tquanğa, iqua Iquenji yatñqä tiinjä äwikuwi. “Laisa iqu tänğanä quvepçanği äqunänjunä. Inji ämaqä kukñuä-suçenqä näqñqä iqua tiinjä, suñqä ätätqänuwäwä? ‘Laisa iqu Kraisi Iquenji hiñuiqä wimeñqiyäqeuä.’”

¹¹ Iqu kimañi, tii ätukqe. “Qu qäyunä ätätqänuwuqä. Laisa iqu äpätä, nätmatqä eeqänänä anğumä jänä imäkänqiyä. ¹² Itanği Nyi tiinjä hitmqeqä. Laisa iqu ae äquvepkqeçqä. Itanğa ämaqä iqua qu iquenyqä maqñqä eäpu, iquauqä äwiñqä dunä imäkäpu, suqä huitanä-huitanä itquaminiñuwiqä. Itanği Ämaqeüqä Ymeqä Ekqä Iqu, iquauqä huiqä iutani, asä iinjä meñqiyä” ätukqe. ¹³ Iqu iinjä tquanğqenqe, iqua näqñqä tiinjä ämakuwi. “Tä, Jonä asñä-qäyqä iquenyqä ätqiyä.”

* 17: Makä 9:2-13; Lukä 9:28-36

Jisasi Iqu, ymeqä dnä quvqä-tänjä hñque ängüä iwimäkkqenqä†

¹⁴ Iqua qoqonä yätuta äquveppi, qokä-apäkä kuapanä imänätanguwä iu äwimakuwi. Inğanj ämaqä hñqu Jisasi Iquenqä äpäqe, qonä äusäuepätä tii ätukqe. ¹⁵ “Naqä Iqukiyä. Nyaqä ymeqä qokä iqu ppqä-tänjä etanji, Si iquenyqä qeqä äkimänänä. Iqu tä iu äpäknätä, ä eqä iu äpäknätä, qui kuapanä imäknätñqeqä. ¹⁶ Itanğa nyi iqueni, Tqä wäunuänqä ämotquetqänjä iquauñqä ätuma äpqä-qe, iqua iqueni, ängüä mimäkkqä iquwiqä” ätukqe.

¹⁷ Kimañi, Jisasi Iqu tii ätukqe. “Ämaqä tänğa äpmeñuwä iquenä, he quuvqä maeqiyqä itqänjuwiqä. Hiqä kñuä indqänqetä, suqetäñi, jänä hmanjqä. Nyi hesä anäñi, squänğanqä pmamqäwä? Ä, hesanji hanjä-iqä squänğanqä meqämqäwä? Ymeqä iqueni, ätuma bpiyä” ätukqe. ¹⁸ Itanji Jisasi Iqu dnä quvqä ique äkasuwä tquanğa, dnä quvqä iqu ymeqä iqueni ävämeqanğa, maqänänji ymeqä iqu ängüä qe imänqge.

¹⁹ Qänakñi wäunuänqä ämotquaminjqä iqua, Jisasi Ique äwimepu, yatñqä tiñjä äwikuwi. “Ne dnä quvqä ique huätä mämamäuqe, äänä hitanqikä?”

²⁰⁻²¹ Iqu kimañi tiñjä ätukqe. “Hiqä quuvqä heqiyqe, aanjä wänqänänäpu etanji, he iñji änä mimäkkqä ipñqäüä. Nyi naqä-qakuä hitmqeqä. Hiqä quuvqä heqiyqe, zä-guawä† piikä wänqä isua enqä-panä etanqutqe, he qoqonä tqueni, ‘Täqisanji, näñinjqä uv’ tquanğuwänğanji, iqu äwänqiyä. He eeqänänjä inji, qeiqinyä imäkñqäüä.”§

*Jisasi Iqu, nätmatqä äwimeniqenqä anji ätukqenqä**

²² Jisasi Iqutä wäunuänqä ämotquaminjqä iquatä, qua naqä Galili iu aquvä äqämbiyi, Iqu iquauñi tiñjä ätukqe. “Hea hatñä mäpäwqanğa, qu Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iqueni ämaqä iquauqä hipa iu wipñqäüä. ²³ Itanji iqua Iqueni pizqä päkñqäüä. Ga hiunji hñquaqi-hñqueni iunji, Goti Hanjuwä Iqu Ique anğumä vauqumuatänqiyä.” Iqua qätä tiñjä äwipiyyi, äwqä hanjä kiñjä qe äwikqe.

Hiqäva-imäkkqä anjqä mbqä vqenqä

²⁴ Qänakñi iqua äwäpu, anjä-himqä Kapänamä iu ätimäukuwi. Iqini Goti Iqueqä hiqäva-imäkkqä anjä Jerusälemä iu ämätñnjqä iñqge, mbqä motauqä hñqua, Pitä iquenyqä äpäpu, yatñqä tiñjä äwikuwi. “Hiqä Ämetqueqä Iqu, hiqäva-imäkkqä anjqge, mbqä ävätnqätanä, ä mäwqä itñqätanä?”

²⁵ Pitä iqu “Nñqä. Iqu ävätnqeqä” ätukqe.

Itanji iqu anjä yäpä yänğisa äpaquväqe, kukñuä hui matqänğa, Jisasi Iqu yatñqä tii äwikqe. “Saimonä iquki, si kñuä äänä kiyqiyä? Ämaqä ämiqä qua täutanjä iqua, mbqä huitanjä-huitanji, tquesa ämotautqänuwäwä? Iquauqä ymeqä iquautatanä, ä ämaqä hñquau-mändatanä?”

²⁶ Kimañi iqu, “Ämaqä huizi iquaiqä” ätukqe.

† 17:13 Makä 9:14-29; Lukä 9:37-43a ‡ 17:20-21 Jisasi Iqu zä-guawä matqä ikqe. Iqu zä huizinqä ätkqe. Kiqä yoqe, mastetqä. § 17:20-21 Ämaqä näqñqä-tänjä hñqua, “Matiu iqu kukñuä hui inä äqäkkqeqä” kñuä indqänätqänjä. Kukñui tiñjqä. “Dñä quvqä tiñjä iqua huätä dowatqe, Goti Iquenyqä tääqä ätätnä, buayä manqä itnä dutanjqä.” * 17:20-21 Makä 9:30-32; Lukä 9:43b-45

I tquanga, Jisasi Iqu iqueni tiinjä ätukqe. “Iinjitanj, ämaqä miqä iquauqä ymeqä iqua mäwqä itqänuwä-pa, Goti Iqu Iqueqä ymeqä-quauta mämotauqä yänä. ²⁷ Ii qäyä etanngqä-qe, ne iquau äwqä äkasuwä iwimäkqä iinj, si äwätinä, eqä-huänä iunji hämapäkänqä guä quväyä. Hämapäkä kinganä äpinä iqueni, si iqueqä manji a hutamakätinä, mbqä hñqu yäpä ingisa witanngi qundñqinyä. Si mbqä iqu ämetnä, Goti Iqueqä hiqäva-imäkqä aninj, yeqä-yeuänqä iquau wisñqeä” ätukqe.

Jisasi Iqu, Iqunä miqeuñqä ätkqenqä (18:1-20:34)

18

*Yoqä naqä, tqukua mapnuwänqe?**

¹ Inñanji wänuñqä ämotquaminqä iqua Jisasi Ique äwimepu, yatñqä tii äwikuwi. “Goti Qäukuä Yätutanjä Iqunä miqeu äpmeñuwä iquautanji, huizi iquau mipñqe, yoqä naqä tqukua mapnuwänqäwä?”

²⁻³ I tquanguwännga, Iqu ymeqä hmbi tääqä ätuätumeqe, iquauqä awä iqi pämä ämatqätetä, tii ätukqe. “Nyi naqä-qakuänä etmqänä. He hiqä kñuä äkunmäknäpu, ymeqä täpu enqä-pa matimäuqä iqanngqe, he Goti Qäukuä Yätutanjä Iqunä miqeuñji, mäpaquvqä ipnuwiqä. ⁴ Ämaqä hñqu iqueqä-kiuä mändi äkittqänätä, ymeqä täpu enqä-pa ätimäutqe, iqu yoqä naqä ämetä, Goti Qäukuä Yätutanjä Iqunä miqeuñji, huizi iquau ämäwqätäunqiyä.

⁵ Ämaqä hñqu Nyinyqä kñuä indqänätä, ymeqä täpu enqä-panjä tiinj hmbi itmetä, äñguänä iwimäkätqe, iqu Nyi-pqe asä iinj ny-imäkqiyä. ⁶ Ymeqä Nyinyqä quuvqä eqiyätñqä täutanjä hmbu, ämaqä hñqueuä suqä imäkqanngqä du hiñuä äqunätä, asä iinj imäkätä quannä päkñganngutqe, ämaqä iqueni, hanjä-iqä naqänänji wimenä. Ämaqä hñqua hikä naqänänjä hñqu ämepu, iqueqä hiñuä-qo iu guä äkiqiyepu, eqä-huänä bu tnämäueqanngqe, ii hanjä-iqä wänqäpiyqä. Hanjä-iqä ique wimeniqä iqu, tqueni aanjä naqänänjä ämäwqätäunä.

Quuvqä heqiyqä qui mimäkqenqät

⁷ Oänä, ämaqä qua täutanjä eeqänänjä iquenä. Naqä-qakuqä. Ämaqe, qu suqä quvqä du quannä päkmbñqenqe, nätmätqä huitanjä-huitanji wimenä. Inñqe, ämaqä suqä quvqä iinj iqua äma äpätqä iqu, hanjä-iqä naqänänjä meniqeä. ⁸ Tqä hipainjä-qe, yukiñä-qe suqä quvqenqä äkiyqiyämeqanngutqe, huätä ätävätnä bi tnämävä. Si iinj imäkqanngtqe, tqä huiwitanjä hmbu yuuwä ätänätqä-qe, si suqä quvqä iinj mimäkqä injä-qae, hññä-pmeqe ämatñqinyä. Si iinj mimäkqä iqanngtqe, huiwä yuuwä matänqä-qe, qu si tä maisquä inqä iu ktnämäupnuwiqä. Huiwä hmbi yuuwä täñqe, hanjä-iqä ii, wänqäpiyqä. Tä dunqä uwqe, hanjä-iqä naqänänjiqä. ⁹ Tqä hiñui suqä quvqenqä äkiyqiyämeqanngutqe, huätä ätqoätnä bi tnämävä. Si iinj imäkqanngtqe, hiñuä hñqunä äqänä, hññä-pmeqe ämatñqinyä. Si iinj mimäkqä iqanngtqe, hiñuä hñquaqu yqänä qänätanngnä, qu si tä maisquä inqä iu ktnämäupnuwiqä. Hiñuä hñqunä qñqe, hanjä-iqä ii, wänqäpiyqä. Tä dunqä uwqe, hanjä-iqä naqänänjiqä.

* 18: Makä 9:33-37; Lukä 9:46-48 † 18:6 Makä 9:42-48

10-11 Ymeqä wänqä isuaü awä iqisanä hmbinyqe, ‘Ipu nätmatqä hinjinäwanqeqä’ knuä miqä pambiyä. Knüä iquenyqe, he änguänä wimasipiyä. Nyi he tii hitmqeqä. Ynaunjqä qäukuä yätunä ymeqä tqauä ämitqänuwä iqua, qu Nqä Apiqu Qäukuä Yätu Äpmenqä Iqueqä hinuä iqi ätqäunäü.”†

Kuknuä ktqä, sipsipqä imatngqenqäS

12 “He knüä äänä heyqiyä? Ämaqä hñqu sipsipqä kuapänänä 100 tänjä-qu emitätqe, ga iquautanjä hñqu imatnätqe, iqu qävqä miqä iniqiyä? Oeyä. Iqu kuapänänä 99 iquau qoqonjä iu äpmuatemä äwätä, imatnätqä iquenyqä qävqä yäkinqiyä. 13 Nyi naqä-qakuänänä etqänä. Iqu sipsipqä kuapänänä 99 mimatnqä iquauñqe yeeqä itäqä-qe, sipsipqä kiuänänä imatnätqä iqueni, angi itmetqe, inğanj iqueqä yeeqä iñqe, aanjä naqänänä yäniqeqä. 14 Asä iinj, hiqä Hiniqu Qäukuä Yätu Äpmenqä Iqu, ymeqä isua enqä-panjä hmbu imatnätä qui imäknätñqe mäwinqä inä” ätukqe.

Tqä quuvqä anä heqiyqä iqu, si quvqä ikitqueqä iñqä

15 I ätuätäqänğanj, Iqu kuknuä hui-pqe inä ätukqe. “Tqä quuvqä anä heqiyqä iqu si quvqä ikitqueqanğutqe, si iquenyqä äwätinä, qeeqä-qeuänä äpmanyä, iqueqä suqä imäkätqenqä kuknuä ätäsinyä, kuknuä jänä imäkiyänqä yamwiqä inyqä. Iqu saqä kuknui qätä kiyqanğutqe, si tqä näueqä iqueni anğumä itmenyä. 16 Iqu saqä kuknui qätä makiyqä iqanğutqe, si Goti Hanjuwä Iqu kuknuä ätkqä-pa qänaknä itnä, ämaqä hñqunänä-qe, hñquaquinä-qe itmetnä, iquä kuknuä anä tñqe. Goti Iqu tii ätkqe. ‘Ämaqä hñquaquinä-qe, hñquaqui-hñquenä-qe kuknuä asänänä dinä tqanğpqe, he qätä iunä wiyqäpnä.’” 17 Itanği iqu iquauqä kuknui qätä mawiyqä iqanğutqe, si ämaqä Goti Hanjuwä Iqueqä yoqenqä aquvü äqänätqänuwä iquauñj, iqueqä suqenqä tutñqe. Itanj iqu iquau-pqe qätä mäwiyqä iqanğutqe, suqä si ämaqä quuvqä maeqiyqä iquautä, mbqä motauqä iquautä, itquetqänä-pa, ga si ique-pqe asä inä itquatñqe.

18 Nyi naqä-qakuänänä tii etmqänä. Nätmatqe he qua täunj pmua imäkqanğpqe, Goti Qäukuä Yätu Äpmenqä Iqu-pqä inä imäkänqiyä. Itanğa nätmatqä qua täunj hinuinä qunğanğpqe, Goti Qäukuä Yätu Äpmenqä Iqu-pqä asä e imäkänqiyä.

19-20 Itanğa Nyi kuknuä hui inä hitmqeqä. Ämaqä hñquaqunä-qe, hñquaqui-hñquenä-qe Nyaqä yoqenqä aquvü qänğanğpqe, Nyi iquatä anä pmamqänä. Iñinqe, ämaqä hesanjä qua täutanjä hñquaqu, iquaquiyqä knui nätmatqä hñquenyqä naqä-hñqunä indqänäsinyä tääqä siyqe, Nyaqä Apiqu Qäukuä Yätu Äpmenqä Iqu ävänqiyä” ätukqe.

Kuknuä ktqä, wäunüä-wiyqä hñqu, hñquququenyqä huäqä mäwunqä ikqenqä

21 Inğanj Pitä iqu Jisasi Iqu-tänjä qäqiqi äpäqe, yatñqä tii äwikqe. “Naqä Iquki, nqä näueqä hñqu suqä quvqä indqueqanğutqe, iqueqä

† **18:10-11** Ämaqä näqñqä-tänjä hñqua, “Matiu iqu kuknuä hui inä äqäkqeqä” knüä indqänätqänjä. Kuknui tiñiqä. “Ii tiñiqä. Ämaquqä Ymeqä Ekqä Iqu ämaqä qui imäkmbñqä iqanğuwä iquau hänjä iqumuatätñqä äpqqeqä.” **S 18:10-11** Lukä 15:3-7

* **18:16** Kuknuä-suqä 19:15

suqä quvqenqce, nyi äwqä hanjui, squmä änä imäknmniñqäwä? Hipa hñgiñi eeqä hñgiñi hñquaquñi, ii äñguätanä?”

²² I tquanğa kimanji, tii ätukqe. “Suqä quvqenqä äwqä hanjuä imäkñqenqe, Nyi hipa hñgiñi eeqä eäqe, hñgiñi hñquaquñä iunqe, maktqä da iqänä. Si suqä quvqenqä äwqä hanjui imäkñga-imäkñga äwätinä, aanä kuapänänjä 490 iuñi ämäwqätäutñqeqä.

²³ Nyi e äktqe, Goti Qäukuä Yätutanjä Iqunä miqe, kukñjuä ktqä tiñjä etanğiyqä. Ämiqä naqä hñqu, iqueqä wäunjuä-wiyqä iqua mbqä hñginäwa ämequwi, anği wipñqä winyänğiyä. ²⁴ Iqu anği metñqä ipäqiyqanğani, qu wäunjuä-wiyqä hñque iquenyqä ätuma pññqäwä. Iqueqä hñginäwa meqe, mbqä aanä kuapänänjä 10,000,000 kinaiqä. ²⁵ Inäqe, iqu kima vätnqe hma etanğutqe, ämiqä iqu tii tuänğiyä. ‘He ämaqä tqesä, iqueqä ymeqä-apäkä iutä, iqueuä nätmatqä eeqänänjä-pqe, ämaqä hñqua mbqä ipñqä qäsä ätuma upuiyä. Inji, imbqua ämaqä iquauqä wäunjuä-wiyqä hñginğä hipñqänänjä. Itanğa he mbqä kimanji, iuta mapñqänänjä.’ ²⁶ Wäunjuä-wiyqä iqu kukñjuä tä qätä äwiyäqe, iqu ämiqä iqu-tänjä qäqici apäknätä, qonjä äuktäuä, tii tuänğiyä. ‘Yää, si nyinyqä huäqä kunğanğuti, hiñjuä äqännä pmayä. Itanğa nyi si hñginäwa ämäktaukqe, kimanji äktapmğänä.’ ²⁷ Itanji ämiqä naqä iqu iquenyqä huäqä wunğanği, iqueni ävquatawatätä, iqueqä hñginäwa ämamiñqä-pqe, pipa iuñi, yoqe huätä kutänğiyä.

²⁸ Itanji wäunjuä-wiyqä iqu yäpaqä mäñgisa äpäwäqe, iqueqä wäunjuä anä isinyä 10 kina hñginäwa ämotaukqä hñque wimenğiyä. Iqu ique a äkiqätätä, hiñjuä-qo iu a äkiyamäkätä, tii tuänğiyä. ‘Si hñginäwa ämakñä eeqänänji, tänğa maqä dapiyä!’ ²⁹ Iutanji wäunjuä anä imisiyqä iqu qunanjä äpäknätä, ‘Yää, nyinyqä huäqä kunğanğuti, hiñjuä äqännä pmayä’ tuänğiyä. ‘Nyi si hñginäwa ämäktaukqe, kima ktapmğänä.’ ³⁰ I tquanğani, kiñganänjä iqu iinğqe mäwiñğanği, ‘Oeyqä’ ätuätä, iqueni guä pmuateqä anjä iunqä ätuma wänğiyä. Iqueqä hñginäwa ämotaukqe, kimanji qäyunä äyä hiqanğanqce, iu yqänä pmetänğiyä.

³¹ Ämaqä wäunjuä anä imipqä huizi iqua, ämaqä iqu i imäkqanği äqumbiyi, qu äwqä hanjä wiñğanğuti äwäpu, iquauqä ämiqä naqä ique, suqä e timäuqanği äqumbqenqä tupñqäuä. ³² Inğanji ämiqä naqä iqu, iqueni tääqä ätuätumetä, tiñjä tuänğiyä. ‘Si wäunjuä imäkqä ququvqä-qukiyqä. Kiñganänji si zääqä dqanğnä, tqä hñginäwa naqänänjä ämändaukñi, nyi pipa iuñi huätä äyä äkuteqeqä. ³³ Nyi sinyqä huäqä änuñqeqä. Inji sunqäwä? Si tqä wäunjuä anä imäkqä iquenyqä huäqä makunqä iqueuä’ tuänğiyä. ³⁴ Itanji iqu äwqä tnänjä wiñğanğuti, ämaqä tänjä-hunqä vqä iquauqä hipa iu väniqeqä. Iqueqä hñginäwa ämotaukqe, kimanji qäyunä äyä hiqanğanqä, iu yqänä pmetänğiyä.

³⁵ He hiqä näueqä hñqu suqä quvqä etqueqanğani, iqueqä suqä quvqenqä äwqä hanjuä mimäkñqä iqanğpqe, Nyaqä Apiqu Qäukuä Yätu Äpmenqä Iqu-pqe, ämiqä iqu iqä-pa iinjä emäkänğiyä” ätukqe.

19

*Suqä, apäkä huätä dowatqenqä**

* 19: Matiu 5:31-32; Makä 10:1-12; Lukä 16:18

¹ Jisasi Iqu kukñuä tä qäpu ätuäqetani, Iqu qua Galili iunji äväma, qua Jutiya eqä Jotänä ique yätäqä nängisanqä äukqe. ² Itani ämaqä aanjä kuapanänä, Iqueni qänaki äwivändkuwi. Itanga iqiñi, Iqu iquaquä yaqe änguä iwimäkminqce.

³ Itanğani Parisi hñqua Ique äwimepu, “Iqu kukñuä quvqä hui natqanğutqce, Ique kukñuä mitqanğqä” kñuä ämapu, yatñqä tiinjä äwikuwi. “Ämaqä hñqu iqueqä äwiñqetanä apäki huätä dowatqce, näyaqä suqä iunji, änguätanä, quvqätanä?”

⁴ Kimani, Iqu tii ätukqe. “He Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iu äqänänqce, kukñuä tiinji a matäuqä itqänuwätanä? Kinğanäñi, Goti Nätmatqä Eeqänänjä Imäkqä Iqu, ämaqe imäkätäqänğani, Iqu qokätä apäkätä imäkkqeqä.”[†] ⁵ Iinjä imäkätäqetani, tiinjä ätkqeqä. ‘Qokä hñqu, kandä-känatä ävämetä, iqueqä apäkisä guä ämänyinyä, huiwä naqä-hñqunä änyinyä pmeqänğqeqä.’[‡] ⁶ Goti Hanjuwä Iqu iinjä ätkqeqä, qäyaqu huiwi hñquaqu minğqä, hñqunä änyinyä pmesiyänğqeqä. Iinjä etanği nätmatqä Goti Hanjuwä Iqu naqä hñqunä ämamonyetqce, ii ämaqä hñqu mandumakğñqeqä” ätukqe.

⁷ E tquanğa, Parisi iqua Iqueni, yatñqä änyä-hänjä hñqu tiinjä äwikuwi. “Inji, Mosisi iqu suqä tiinji, änäänqä änätapqäwä? Iqu suqe, Ämaqä hñqu huätä dowatqä tuwanuä äqiyätä, apäki ävätä, ii huätä dowatätñqeqä” ätätä änätapqeqä.”

⁸ I tquanğuwänğa, Iqu kimani tii ätukqe. “He ämaqä hñgisana iquendanği, Mosisi iqu apäkä huätä qäyä dowatpñqä hiñuinä eqänğqeqä. Inğce kinğanäñi suqä täutanji maeqä iminğce. ⁹ Nyi tiinjä hitmqeqä. Ämaqä hñqueqä apäki, ii ämaqä hñqutä miqä imitätqä, iyyqä qokiqu iinji hiñgi huätä ändowatätä, apäkä hui-mända ämetqce, iqu suqä huiwä yanä ikiqe, imäkqiyä” ätukqe.

¹⁰ Iqueqä wäunğänğqä ämotquaminğqä iqua, qu kukñuä tä qätä äwipiyyi, Iqueni tiinjä ätukuwi. “Täukueqä! Ämaqä hñqu Si ätnjä täunji qänaknä itä, iqueqä apakitä anä äpmamitätqce, iqu hanğ-iqä naqänänjä ämattqiyenänğqiyä. Suqä apäkä mämeqä iqe, ämäwqätäuänä.”

¹¹ Itanga Iqu tiinjä ätukqe. “Kukñuä ii meqe, ämaqä eeqänänjä iuqä hmanjğä. Oeyqä. Ämaqä Goti Hanjuwä Iqu yanğänğñqä ävqä iquanä mapñqäuä. ¹² Ämaqä kukñuä ii ämetqä iqu, änguä menğqiyä. Nyi e ätqäqce, ii tiinjiqä. Ämaqä hñqua, känai ämikqänğatqä huiwi qui imäknätä, apäkä mämeqä ipñqäuä. Ämaqä hñqua, hñqua-mända ya äyitqätanğä, iqua apäkä mämeqä ipñqäuä. Itanga hñqua, Goti Qäukuä Yätutanjä Iqunä miqeuñqä kñuä indqänäpu, quwqä-quwä pmua imäknäpu, apäkä mämeqä ipñqäuä” ätukqe.

Jisasi Iqu, ymeqä isuau hipa haqeqi äwikqenğäS

¹³ Inğani ämaqe, Jisasi Iqu ymeqä isuau hipa haqeqi äwiyätä, Goti Hanjuwä Iqu änguä wimäkätñqä tääqä tuätñqä wiñğanği, quwqä ymeqä isuau ätuma äpkuwi. Inğce, wäunğänğqä ämotquaminğqä iqua, “Ymeqe, ätuma mapqä pambiyä” ätukuwi.

¹⁴ I tquanğuwänğa, Iqu “He ‘oeyä’ mätquä pambiyä. Isua änyimapñqä qäyä äppiyä. Goti Qäukuä Yätutanjä Iqunä miqeuñi,

ymeqä täsua enqä-panä iinjä isuaueqä.”¹⁵ Itanji Iqu ymeqä isuau ängüä iwimäkätñqä, hipa haqeqi äwiyäqetanji, iqiñi äväma äukqe.

*Hikñä mbqä kuapä-tänjä hñqu, Jisasi Iqutä kukñuä ätkiyinqä**

¹⁶ Hea hñqueni, hikñä hñqu Jisasi Iquenyqä äpätä, tii ätukqe. “Näqñqä-vqä Iqukiyä. Nyi häñä hea ique-ique pmeqä mamqe, suqä äñgui äänä imqäwä?”

¹⁷ I tqaŋga, Iqu iqueni tiinjä ätukqe. “Si suqä äñguinqä sunqä yatñqä änyinyä? Äñgüänäñi, Goti Hanjuwä Iqu kiqä-kiuänänjqä. Inäqe si häñä hea ique-ique pmeqe matñqä kingaŋgutqe, si Goti Hanjuwä Iqueqä suqeuni qänaknä isñqeqä” ätukqe.

¹⁸ Inŋaŋi ämaqä iqu yatñqä tii inä äwikqe. “Si suqe, äkitañinqä tnyä?”

Kimañi, Iqu “Suqä tiinjä ätnänjqä iquanqä ätqänä” ätukqe.

“Si ämaqä pizqä mapäsqä panä. Qokä-apäkä ämañqe, huizitä huiwi yañä mikiqä panä. Quwä mämeqä panä. Kukñuä jänä imäkqä iqueni, quañgä matquä panä. ¹⁹ Tnaqä-tnuñuau yäpä iqi qänaknä iqätñqe.† Itanŋa tqä-täunqä äkinyätñqä-panji, ämaqä si-tänjä qäqiqinjä iquañqe, asä ii kinyätñqeqä.”‡

²⁰ Jisasi Iqu i tqaŋga, hikñä iqu tiinjä ätukqe. “Suqä eeqänänjä täunji, nyi qänaknä itñqeqä. Ga nyi äwañi, nätmätqä äkinqä itqäñänä?”

²¹ Itanji Jisasi Iqu iqueni tiinjä qe ätukqe. “Si jänänänjukui hisñqä kingaŋgutqe, tqä nätmätqä eeqänänji, ämaqä hñqua mbqä ipñqä äma äwätñä, iuta mbqä ämatqe, ämaqä nätmätqä maeqä iquau yañä wisñqeqä. Si iinjä imäkqañgtqe, qäukuä yätutañä nätmätqä äñgüänänjä-tänjukui hisñqinyä. Ga si Nyi qänaki nyivändiyä” ätukqe.

²² Hikñä iqu kukñuä ii qätä äwiyäqe, nätmätqä kuapänänjä-tänju etañgi, iqueqä äwqä imdanji hañä-iqä ämeqe, äväma äukqe.

²³ Iqu ae äväma uwqañga, Jisasi Iqu Iqueqä wäunüañqä ämotquamiñqä iquañji, tiinjä ätukqe. “Nyi naqä-qakuänä etqänä. Ämaqä mbqä kuapä-tänjä iqua, Goti Qäukuä Yätutañä Iqunä miqä iu paqupñqe, qeiqinyä manä, yänänäqñqeutana paqupnuwi. ²⁴ Nyi he aŋgumä etqänä. Kametqä hñqu, qäkä guä ktäpiqä yänä hovqä iu wätñqe, iqu yänänäqñqeutana wänä. Inäqe, ämaqä mbqä kuapä-tänjä iqua, Goti Iqueqä miqeunqä paqupñqä yänänäqñqe, kametqä iqueqeuni ämäwqätäunä.”

²⁵ Wäunüañqä ämotquamiñqä iqua kukñuä ii qätä äwipiyyi, qu yäunüä naqänänjä ipu, tii ätkuwi. “Mbqä kuapä-tänjä iqua yänänäqñqeutana paqupñqä etañgutqe, ämaqä qui imäkñätqañuwitani, häñä hea ique-ique pmeqe, tqe meniñiyä?”

²⁶ Itanji Jisasi Iqu iquañji hiñuä jänä äqunä, tii ätukqe. “Ämaqe, iinjä änä mimäkqä iqañgpqä-qe, Goti Hanjuwä Iqu nätmätqä eeqänänjä imäkätñqe, Yänänäqñqä-tänñqeqä.”

²⁷ Inŋaŋi, Pitä iqu kimañi, tiinjä ätukqe. “Nenyäñqe äänä etañgiwä? Ne nätmätqä eeqänänji ävämañi, Si qänaki äyä äkivändänünä. Inji ne nätmätqe, äkitañi metunquäwä?”

* 19:15 Makä 10:17-31; Lukä 18:18-30 † 19:19 Aŋgumä Itmakqä 20:12-16; Kukñuä-suqä 5:16-20 ‡ 19:19 Hiqäva-imäkqä 19:18

²⁸ Itani Jisasi Iqu iquauñi tiinjä ätukqe. “Nyi naqä-qakuänänjä etqänä. Hea nätmätqä eeqänäñi änyä-hänjä ätimäutqänggani, Ämaqeugä Ymeqä Ekqä Iqu yoqä naqä-tänjä-qu eätä, zä-hawä aanjä ängüänänjä iu pmeniqeqä. Ingani he ämaqä Nyi qänaki änyivändänuwä iquenä-pqe, zä-hawä ängüänänjä huizi 12 iu äpmapu, Israitqä iquauqä hueqä-himqä 12 iquau mipnuwänqeqä. ²⁹ Itanğa qokä-apäkä Nyaqä yoqenqä krjuä indqänäpu, quwqä anjä iutä, kätäkänguäkautä, känanyi-känapqautä, kanuñuautä, kánaqautä, ymeqä iquautä, qua itä, ävämapqä iqua, qu eeqänäñi, kuapänä 100 inä ämepu, hänjä hea ique-ique pmeqe, ämapnuwiqä. ³⁰ Ämaqä tänğa yoqä-tänjä äpmenuwä iutani, kuapänänjä hñqua qänaki pmapnuwiqä. Itanğa ämaqä tänğa yoqä maeqä äpmenuwä iutani, kuapänänjä hñqua yoqä-tänjä pmapnuwiqä” ätukqe.

20

Kukñuä ktqä, ämaqä wainqä wäunjuä iu ipnuwänqä iinjä

¹ “Nyi kukñuä ämaqä yoqä-tänjä pmapnuwä iquauñqä i etqe, ii tiinjä etangi. Goti Qäukuä Yätutanä Iqunä miqe, tiinjä enqäpaniqä. Ämaqä hñqu qua kanä eä, zinjüä quaesqänğa 6 klokiunji ämaqä hñquau, iqueqä wainqä wäunjuä iu wipñqä, itmewänqiyä.

² Ämaqä wäunjuä imipqä iqua, ‘Ne hiunji tqe wäunjuä itanä, mbqä huätäkñqä metunqeqä’ tquanğuwänğa, ämaqä naqä iqu iquauñi, iqueqä wainqä wäunjuä iunqä dowatänqiyä. ³⁻⁴ Hiunji zinjuitänji 9 kloknğa, iqu äwätä, ämaqä hñqua ququawä aquväqñqä iu hiñginäwa tqäutangä äqunäqe, tiinjä tuänqiyä. ‘He-pqe äwäpu, nyaqä wainqä wäunjuä iu wäunjuä iqanğppqe, nyi mbqe, qäyunä etapmqänä.’ ⁵ I tquanğa, qu upñqäuwä. Hiunji quemisqä 12 kloknğatä, äwiyqä 3 kloknğatä, ämaqä naqä iqu ququawä aquväqñqä iunqä anji äwätä, suqä asitanjinä imäkänqiyä.

⁶ Itani heatqä awiyqä 5 klokiunji, iqu äwätä, ämaqä huizi iquau-pqe, hiñginäwa pämä tqäutangä äqunäqe, yatñqä tiinjä vänqiyä. ‘Änä etanjikä? He hiunji tqenji, wäunjuä maeqä hiñgi, sunqä tqäunjuä?’

⁷ Qu kimañi, ‘Ämaqä hñqu, ne wäunjuä mänätapqä iqeğä’ tupñqäuwä. Itani iqu iquauñi, ‘He-pqe äwäpu, nyaqä wainqä wäunjuä iu, wäunjuä nyipiyä’ tuänqiyä.

⁸ Hiappkä ae äyä wiqanğa, wäunjuä kaniqu, iqueqä wäunjuä-wiyqä iquau miqä ique, tiinjä tuänqiyä. ‘Si ämaqä wäunjuä imäkqä iquau tääqä ätuätumetnä, mbqä wiyä. Si mbqä wisñqä ipäqiyätñänğani, qänaki ätimäupqä iquau ganä ävätnä, qu-ganä ätimäupqä iquauñi qänaki wisñänqeqä.’ ⁹ Ga ämaqä wäunjuä heatqä awiyqä 5 klokiu ipäqäpñqä iqua äpäpu, hñqunä-hñqunä mbqä huätäkñqä mapñqäuwä.

¹⁰ Itanğa ämaqä wäunjuä qu-ganä ipäqäpñqä iqua äpäpu, ‘Ne mbqä kuapänä menqunä’ kñuä indqänğanğppqä-qe, oeyqä. Iqua-pqe hñqunä-hñqunä mbqä huätäkñqä hñqunä mapñqäuwä. ¹¹ Qu quwqä mbqä ämepiyä du hiñjuä äqumbiyi, wäunjuä kaniquenji äkasuwä tiinjä tupñqäuwä. ¹² ‘Ämaqä qänaki ätimäuquwä iqua, wäunjuä wänğäpu qäyä iquwä-qe, si mbqe ne änätapñä-panji, iquau-pqe asänä äwinyä. Ne wäunjuä tnänjä iqa päqtätanğu, mäptqä-pqä natätñqe, tänğa täsuwänä.’

13 Wäunjuä kaniqu qätä iinjä äwiyäqe, ämaqä iquautanä hñqueni tiinjä tuänqiyä. ‘Näueqä iqukiyä. Nyi sini, quvqä miktqueqä iqänä. Tänga zinjuitäni, ye mbqä huätäkñqenqä “änqiuqä” ätquee. Qäyutanä? 14 Si tqä mbqe ämetnä, uvä. Nqä änyinqä dutanä, ämaqä yäpakä äpätqä iqueni mbqä asiqunä wimqänä. 15 I nätmätqä tqä ma, nqeqä. Nyaqä mbqe iwäsäucanqani, nqä änyinqä iunji, pmua tqu nyimäkätñqäwä? Aanqeqä. Nyi ämaqä tquauñi suqä ängüä di iwimäkqanqenqe, si äkasuwä suñqä kmñqiyä?’ tuänqiyä.” 16 Itañi Jisasi Iqu tii ätukqe. “Kukñuä ktqä ämänätqueqä-pa, asä iinjä, ämaqä tänga yäpakä äpmeñuwä iqua, hiñuiqä pmapnuwiqä. Itänga ämaqä tänga hiñuiqä äpmeñuwä iqua, qänaki pmapnuwiqä” ätukqe.

*Jisasi Iqu, nätmätqä äwimeneñqä angumä ätukqenqä**

17 Jisasi Iqu Jerusälemänqä qanjä äwätäqanqani, Iqu Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä 12 iquaunä ämitmetä, qeiqi tiinjä ätqäuminqe. 18 “Qätä nyipiyä. Tängani ne Jerusälemänqä äyätanä, äyä ätqeyqunä. Yänjini, Ämaqeueqä Ymeqä Ekqä Iqueni, qu hiqäva-imäkqä naqä iquauqätä, kukñuä-suqenqä näqnqä iquauqätä, hipa iunä wipñqäuä. Itänga iqua Iqueni, kukñuä ämitäpu, ‘Iqu äpäkonätñqeqä’ tññqäuä. 19 Inqani qu Iqueni, ämaqä Israitqä iqua qäyä etanji huizi iquau-mända wipñqäuä. Ämaqä iinjä iqua, Iqueni ewiinqä kukñuä ämitäpu, täuatätäu ipu, itänga zä-huätati äuepñqäuä. Itañi hiunji hñquaqi-hñquenjä iunji, Goti Hanjuwä Iqu Ique angumä ävauqumatänqiyä” ätukqe.

Jemisi Jonä gueqiyqä känai, Jisasi Ique yatñqä äwikqenqä†

20 Qänakñi Sepri iqueqä ymeqä ingueqiyqä känai, Jemisi iquesä Jonä iquesä ätuma, Jisasi Ique äwimakuwi. Äwimapiyi, ii Iqu-tänjä iqi qonjä äwoktäutä, “Nyi yatñqä hñqu kimqänänjqä” ätukqe.

21 Itañi Iqu iinjä yatñqe, “Si nätmätqä äkitaninjä kingiyä?” ätukqe.

Ii kimanji tii ätukqe. “Nyi Si ämaqä ämitñanqani, tii ttñqenqä änyinjiyä. Nqä hikñä tquaqu, hñqu saqä hipa ämuangisa pmeqanqä, hñquququ hipa qunamäucanqisa pmenñqeqä.”

22 Iqu kima tiinjä ätukqe. “Nätmatqä he yatñqä änyiquwinqe, he änyä maqnqä yqänä enäuä. Eqä-häkä Nyi nmqä änyänqe, † qe-pqä inä nyiyñqätanä?”

Itañi iquaqu, “Nñqä. Ye-pqä qäyu änenqeeä” ätukiyi.

23 Iqu iquaqiñi tii ätukqe. “Qe naqä-qakuä ändqinyqä. Eqä-häkä Nyi nmqä änyänqe, qe nyiyñqeqä. Inäqe Nqä hipa ämuangisatä, qunamäucanqisatä pmanyiänqe, Nyi atäunjuä miqä da imqänä. Nyaqä Apiqu ämaqä hñquaqu atäunjuä itä, zä-hawi ämaqä iquaqiñyqä näwenyä ämaeqeqä.”

24 Wäunjuänqä ämotquaminqä 10 iqua, ingueqi Ique tquangiyinqä qätä äwipiyitanji, qu iquaqi himänä äwiyäpu, äwqä äkasuwä imäkkuwi. 25 Iwä Jisasi Iqu iquau tääqä ätuätumeqe, tii ätukqe. “He näqnqeqä. Ne Israitqä qäyä etanji huizi iquau miqä iqua, yänänäqnqetä, yoqä naqetä ämapu, quwqä ämaqeunji, äwiñqä quwqä

* 20:16 Makä 10:32-34; Lukä 18:31-34 † 20:19 Makä 10:35-45 ‡ 20:22 Jisasi Iqu eqä-häkinqä naqä-qakuä ätkqä hmanä. Ktqe ätkqeqä. Iqu hanä-iqä Goti Iqueqä äwqä tnänjä iuta wimeninqä diñqä ätkqe. Matiu 26:39; Jonä 18:11; Itkimäkqä 16:19.

dunä qänaknä ipnqä iwimäkätqänäuä. ²⁶ Inäqce, hiyaqä awä iqini, suqä tä mäwiqä itnqeqä. Oeyqä. Ämaqä hñqu, hiyaqä awä iqisanj hiqä ämeyätñqä winğanğutqe, iqu heqä wäunuä-eyqä-qu pmetñqeqä. ²⁷ Auä, ämaqä hñqu, hiqä naqä pmetñqä winğanğutqe, iqu hiyaqä wäunuä-eyqä hinqänqä-qu pmetñqeqä. ²⁸ Ämaqeugä Ymeqä Ekqä Iqu suqä iñi asä inä imäkqiyä. Iqu äpkqe, ämaqe Ique wäunuä yätamäkqä wipnqä äpkqä manä, oeyqä. Iqu äpkqe, iquau wäunuä yätamäkqä ävätä, Iqueqä hñjä-pmeqe ävätä, qokä-apäkä kuapänänjä iquau anğu mbqä imetñqä äpkqeqä” ätukqe.

Jisasi Iqu, hiñuä pisqä hñquaqi äñguä iwimäkkqenqäš

²⁹ Iqua anjä-himqä Jeriko ävämeqanğuwänğa, qokä-apäkä kuapänänjä Ique qänaki äwivändkuwi. ³⁰ Inğanj ämaqä hiñuä pisqä, hänaqä manä iqi äpmeqäsminiyä hñquaqu, “Jisasi Iqu qanä äpqiya” tqanğä äwiyitanj, tääqä yänänäqñqä tiñjä ätukiyi. “Naqä Iqukiya. Dewiti iqueqä Ymeqä Iquki, Si yenyqä qeqä äkimänänä.” ³¹ Qokä-apäki, qu iquaqu tääqä tqanğinyä qätä äwipiyyi, manä matqä iynqä yänänäqñqä ätukui. Injä qäyä ätquanğuwä-qe, iquaqu aanä tääqä yänänäqñqä ätkiyi. “Naqä Iqukiya. Dewiti iqueqä Ymeqä Iqukiya. Si yenyqä qeqä äkimänänä.”

³² Jisasi Iqu qanä äuminqe, tääqä tqanğinyä äwiyäqe, Iqu iqi ätqäuwäqe, iquaqi tääqä ätuätumetä, tii ätukqe. “Qenji, äänä qemäkmqä qenğiyä?”

³³ Itanji iquaqu kimanj, tiñjä ätukiyi. “Naqä Iqukiya. Yeyaqä hiñui äñguä qänenqä yemäkñqä äyenğiyä.”

³⁴ I tqanğiyänğa, Iqu iquaquinyqä huäqä wunğanji, iquaquiuä hiñuä iunji, a qe ämikqe. Maqänänjä, äñguä imänyiyi, hiñuä äqänäsinyä, Ique qänaki äwivändqä äukiyi.

21

*Jisasi Iqu, Jerusälemä yäpä inğisa, yoqä naqä qonqä-qu enqä-pa äpekqenqä**

¹ Itanğa iqua, Jerusälemä-tänjä qäqi timäupñqä ipiyänğanj, qoqonä Olipä inğisa anjä-himqä Betäpake iu ätimäukuwi. Inğanj Jisasi Iqu Iqueqä ämaqä hñquaqi ändowatätä, tii ätukqe. ² “Qe anjä-himqä nänğisanqä winyqä. Ique äpaquväsiyänğanj, qe donji hñqu, guä äkiqiyäuequwä, kiqä meqä iquä anä pmetanğinyä, qunyiyänğinyqä. Injä äqunyiyi, gue iwäsqiäsinyä, Nyinyqä ätuma binyqä. ³ Ämaqä hñqu kukñuä hui qesqanğutqe, ga qe tiñjä tquninyqä. ‘Naqä Iqu iquaqi wäunuä vätnqeqä.’ Qe i tqanğisqe, maqänänjä iqu hiñuinä qeqänäwqatänqiyä.”

⁴ Nätmatqä ii ätimäukqe, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui, hiñuä-tqä iqueqä manä iuta ätkqe, qäyunä imäkätñqä ätimäukqe. Hiñuä-tqä iqu kukñui tiñjä ätäñqe.

⁵ “Kukñuä tä, ämaqä Sayonät äpmeñuwä iu awä tii tuvä. ‘Hiñuä qumbiyä! Hiyaqä ämeyqä naqä iqu, emetñqä äpqiya. Iqu ämaqä

Š 20:28 Makä 10:46-52; Lukä 18:35-43 * 21: Makä 11:1-11; Lukä 19:29-40; Jonä 12:12-19
† 21:5 Sayonä, ii anjä-himqä Jerusälemä iqueqä yoqä huiziyi.

yoqä maeqä-qu enqä-pa, dongi haqeu pmeqä äyä äquvepqiya. Iqu dongi iiyqä meqä iqueqä haqeu pmeqä äquvepqiya.”†

⁶ Itanğa ämaqä wäunuä imäkkä iquaqu äwäsinyä, Jisasi Iqu ätukqä-pa iinjä imäkkiyi. ⁷ Iquaqu dongi känäutä meqä iquesä ätuma äpäsinä, iquaquvqä gquä quäuqe, dongi iquaquiyqä haqeqi eqanğiyänğa, Jisasi Iqu haqeu qe äpmakqe. ⁸ Itanji ämaqä kuapänäni quwqä gquä quäuqe, äquvätäpu, hänaqeu äqäqasäueqäkuwi. Ga ämaqä huiziqua zä-äpa ätävāpu, hänaqä iqi äqäqasäueqäkuwi. ⁹ Itanji qokä-apäkä Jisasi Ique hiñuiqä äwimamiñuwä iquatä, qänaki äwivändmiñuwä iquatä, tääqä tii ätmiñuwi.

“Dewiti iqueqä Ymeqä Iqueqä yoqe, haqeqä ämamäunä.

Naqä Iqueqä yoqeta äquvepätñqä Iqenji, Goti Hanjuwä Iqu äñguänänjä iwimäkkiyä.§

Goti Haqä Yätu Äpmeñqä Iqueqä yoqe, haqeqä ämamäunä.”

¹⁰ Jisasi Iqu Jerusälemä yäpä ingisa peyqanğa, ämaqä anjä-himqä iutanä iqua, yäunuä ipiyi, yatñqä hiñginäwa, “Ämaqä Tqu, äsqukuä?” ätukuwi. ¹¹ Itanğani qokä-apäkä Iqutä anä äpmamiñuwi, kima tii qe ätukuwi. “Ii Jisasi Iqueqä. Iqu Hiñuä-tqä anjä-himqä Nasäretqä qua Galili iutanä Iqueqä.”

*Jisasi Iqu, mbqä wäunuä imäkmñuwä iquau, huätä äpäsäwqatkqenqä**

¹² Itanğa Jisasi Iqu hiqäva-imäkkä anjä täknä yäpä ingisa äpäyāqe, Iqu ämaqä mbqä wäunuä imäkätqätanğuwä eeqänäni, huätä äpäsäwqatkqe. Itanğa ämaqä mbqä huitanji tñänqä imäkäpu vätkätanğuwä iquauqä hevqetä, ämaqä yññä-heeqe mbqä itqätanğuwä iquauqä zä-hawitä ämäquvasqiyekqe. ¹³ Injä imäkkäqe, tii ätukqe. “Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunji, tiinjä äqänänä.

Nyaqä anñqe, qu “Anjä tääqä dqä aniqä” tpnuwiqä.†

Injäqe, he ämaqä quwä-meqä iquauqä zä pmeqä anjä† enqä-panjä imäkätqänäuä.”

¹⁴ Iqu hiqäva-imäkkä anjä täknä yäpä ingisa yqänä äpme, ämaqä hiñuä pisqä iquatä, itanğa yukä quvqä iquatä, Ique wimeqanğuwä iquauñi, äñguä qe imäkkqe. ¹⁵ Itanği hiqäva-imäkkä naqä iquatä, ämaqä kukñuä-suqenqä näqnqä iquatä, Iqu nätmatqä ämaqä mimäkkänäni imäkkqanği äqumbiyi, itanğa ymeqe, hiqäva-imäkkä anjä täknä yäpä ingisa äpmapu, “Dewiti iqueqä Ymeqä Iqueqä yoqe, haqeqä ämamäunä” ätäpu, tääqä tqanğä äwipiyyi, äwqä quvqä äwiñqqe. ¹⁶ Itanji qu Jisasi Iqenji, yatñqä tiinjä qe äwikiwi. “Tääqä tä tqanğuwä, Si qätenä äwiyätnä, hiñuinä äqunänjä?”

Kimanji Iqu tii ätukqe. “Auä, itanği änäññanğawä? He kukñuä Dewiti iqu Goti Ique ätukqä tä, a matäuqä itqänuwäta?”

Si ymeqä wänqänänjä isua, Tqä yoqe haqeqä makmäupñqä ämotqetqänijä.”§

¹⁷ Itanğa Iqu iquau ävämeqe, anjä-himqä naqä iunji, yäpaqä mäñgisa äwāqe, anjä-himqä Betani ätimäutä, heatqä iqenji iqi äpmakqe.

† 21:5 Sakätiyasi 9:9 § 21:9 Apqä Bukä 118:26 * 21:11 Makä 11:15-17; Lukä 19:45-46; Jonä 2:13-17 † 21:13 Asayä 56:7 † 21:13 Järämai 7:11 § 21:16 Apqä Bukä 8:2

*Jisasi Iqu, zä-eaqä hñque qui imäkkqenqä**

¹⁸ Aanä zinuä matqänggani, Jisasi Iqu anä-himqä naqä iunqä angumä äwätäqänggani, buayänqä dä äwikqe. ¹⁹ Iqu zä-eaqä hñqu, hänaqä manä iqi tqäutangi äqunäqe, qäqiqi äwäqe, kiqä häukuä nänqe aanqä, quwqenä nyätangi äqunqqe. Itanji Iqu zä-eaqä iqueni, tiinjä qe ätukqe. “Si häukui angumä maqiyqä isñqinyä.” I tquanqgetani, zä-eaqä iqu maqänä yäuä qe äpäkqe.

²⁰ Iqueqä wäunuänqä ämotquaminqä iqua, hinuä iinjä äqumbiyi, yäunuä ipu, “Änäänqäwä? Zä-eaqä iqu yäuä maqänänji, äänä itä piqiyä?” ätkuwi.

²¹ Iqu kimanji, tii ätukqe. “Nyi heñi naqä-qakuänä etqänä. He kñui, ‘Nqä änyinqe ätimäunqutiyä, matimäuqä yänqutiyä-qe?’ kñuä hñquaqu mindqänqä ipu, quuvqe yänänäqñqä heqäpqe, he zä-eaqä tqueni, Nyi imäkkä-pa asä iinjä imäkkñqäüä. Itannga he imäkkñqä, iquenyä ma. He qoqonä tquenä-pqe, ‘Goti Iqu si äkiyautä, eqä-huänä bu äktnämäunä’ ätupqe, ii ätimäunqiyä. ²² Asä iinji, he quuvqä eqiyäpu tääqä tupqe, nätmätqä eeqänänä he yatñqä äwipqä iunji, ämapñqäüä” ätukqe.

Jisasi Ique, “Yoqä naqe, ängisa ämenäwä?” ätukuwinqä†

²³ Jisasi Iqu hiqäva-imäkkä anä täknä yäpä ingisa äpäyätä, ämaqeu ämotquetqätanğa, hiqäva-imäkkä naqä iquatä, Israitqeu miqä iquatä Ique äwimepu, yatñqä tiinjä äwikiwi. “Wäunuä tä imäkätqänjinqe, yoqä naqä ängisa ämenäwä? ‘Si ii imäktñqe’ tqu ktkäwä?”

²⁴ Iqu kimanji tii ätukqe. “Nyi-pqe nätmätqä hñquenyqe, yatñqä inä heyqanğmdi, ga he kima qäyunä ändquwi, Nyi wäunuä tä imäkmqä yoqä ändapkqä Iquenyqe, etmqänä. ²⁵ Jonä asñä-qäyqä iqu wäunuä imäkminqä, ängisa ämetä imäkkäwä? Iqu yänänäqñqä, qäukuä haqä yätuta ämakqätanä, ä ämaqä iquauta ämakqätanä?” ätukqe.

I tquanğa, iquauqä-quwä kukñuä tiinjä qe ätñquwi. “Ne kimanji, ‘Qäukuä haqä yätutanijä’ tquanqatqe, Iqu tiinjä natänqiyä. ‘He iquenyqä quuvqä maeqiyqe, sunqä itqänuwäwä?’ ²⁶ Inäqe, ne kimanji, ‘Ämaqä iquautanijä’ ätuatqe, änäänqätiyä? Ämaqä, ‘Jonä iqu hinuä-tqä iqueqä’ kñuä indqänätqänjuwinqe, iquauqä ne zä änenqiyä.” ²⁷ E ätmbyitanji, Jisasi Iqueni, “Ne maqñqeqä” ätkuwi.

Ga Iqu kimanji, “Nyi-pqe inänjqä. Nyi yoqä naqä-tänä eämä, wäunuä e imäkätñqenqe, he awä maetqä ymqänä” ätukqe.

Kukñuä ktqä, ämaqä hñqueqä hikñä iquaquinyqä

²⁸ “Itanğa he kñui äänä heyqiyä? Ämaqä hikñä hñquaqu-tänä hñqu, iqueqä ymeqä hitmqä ique äwimeqe, tuänqiyä. ‘Ymeqä iquki, tänğani si äwätinä wainqä wäunui iyä.’ ²⁹ Itanji ymeqä iqu, ‘Nyi enyqä änyinqiyä’ ätuäqe, qänakndanji iqu tñänqä imäkkäqe, äwänqiyä. ³⁰ Itanğa kaniqu iqueqä ymeqä kängueqe-pqä inä äwimeqe, kukñuä asä iqunä tuänqiyä. Ymeqä iqu, ‘Apä, nyi imäkmqänä’ ätuäqe, mäwqä yänqiyä. ³¹⁻³² Inji kaniqueqä äwinqä iu qänaknä itñqe, ymeqä iquaquisanji, äsqutiyä?”

Kimanji hiqäva-imäkkä naqä iquatä, Israitqeu miqä iquatä, “Hitmqä iqueqä” ätkuwi.

* 21:17 Makä 11:12-14; 11:20-26 † 21:22 Makä 11:27-33; Lukä 20:1-8

Itaŋi Iqu tii ätukqe. “Nyi naqä-qakuä etqänä. Jonä iqu he emetä, suqä jänäni qäyä ämetqueganŋi, he iquenyqe quuvqä maeqiyqä äyä iminjuwiqä. Itaŋi ämaqä mbqä motauqä iquatä, apäkä qanä hiŋginäwa ikiqä iuatäni, qu iquenyqä quuvqä eqäminjuwiqä. He iunŋi hiŋjuä qäyä äqunäpiyä-qe, kŋuä indqänŋqe tŋänqä mimäkqä ipu, iquenyqä quuvqä maeqiyqä iminjuwiqä. Iiŋŋqe, ämaqä mbqä motauqä iquatä, itaŋga apäkä qanä hiŋginäwa ikiqä iuatäni, Goti Hanjuwä Iqunä ämitŋqä iunŋqe, qu-ganä hiŋjuiqä hemapŋqäüä” ätukqe.

Kukŋuä ktqä, wainqä wäunjuä miqä quvqä iquauŋqä[‡]

³³ “He kukŋuä ktqä huizi tqu qätä nyipyä. Ämaqä hŋqu guä-wainqä vovä ikqäwäqe, täkŋä äqäyäqe, kiqä häukui qonŋqä itä, eqä päquveqätŋqä hikä huä ätäkätä iquqonmäuqe, ämaqä wäunjuuŋqä hiŋjuä äqumbu pmeqä anä quäuqä ämätäqe, itaŋga wäunjui, ämaqä mbqä meqä imäkŋqä hŋquauqä hipa iu äwimä, anä kinä nämqä wänŋqiyä. ³⁴ Itaŋganŋi guä-wainqä häukuä nänŋqe äyä qäyqanŋanŋi, iqu iqueqä wäunjuä-wiyqä hiŋŋinŋqä hŋquau, ämaqä wäunjuä ämimitpŋqä iquauŋqä, häukui iqueqe mapŋqä dowatänŋqiyä. ³⁵ Itaŋgi iquauŋi, ämaqä wäunjuä ämimitpŋqä iqua, a äkiqätäpu, hŋque häptqä äpäsäpu, huiziquenŋi pizqä hämänä äpäsäpu, itaŋga huiziquenŋi hikä päkŋqäüä. ³⁶ Anŋinŋi kaniqu wäunjuä-wiyqä kuapänänŋä hui inä dowatänŋqiyä. Inäqe ämaqä wäunjuä ämimitpŋqä iqua, iquauŋä-pqe suqä asä iqunä iwimäkŋqäüä. ³⁷ Qänakŋi iqu, ‘Qu nyaqä ymeqä iqueni qätä wipŋqäüä’ ätätä, iqueni iquauŋqä dowatänŋqiyä. ³⁸ Inäqe, ämaqä wäunjuä ämimitpŋqä iqua, hikjuqu äpŋqanŋi äqumbiyi, tii tmbŋqäüä. ‘Wäunjuä kaniqueqä hikjuqu äpŋqiyä. Kaniqu äpäkonŋanŋanŋi, kanmä nätmätqä eeqänänŋi, iqu ämeniqueqä. Iiŋŋqe ne ique pizqä äpäsätanä, wäunjui neqä metuŋqueqä’ tmbŋqäüä. ³⁹ Iiŋä ätmbiyi, qu ique a äkiqätäpu, wäunjuä yäpaqä mäŋgisa ätnämäupu, pizqä päkŋqäüä. ⁴⁰ Itaŋganŋi he kŋui äänä heyqiyä? Qänakndanŋi wäunjuä kaniqu äpäqe, wäunjuä ämimitpŋqä iquauŋi suqä äänä iwimäkänŋqutiyä?” ätukqe.

⁴¹ Ga hiqäva-imäkqä naqä iquatä, Israitqeu miqä iquatä, Ique kima tii ätukuwi. “Iqu ämaqä quvqä tquauŋi, qui wimäkänŋqiyä. Itaŋga wäunjui, iqu ämaqä hŋquau-mända muayänŋqiyä. Ämaqä ymisänŋä meqänŋanŋi, ymisänŋä aquvä äqämipqe, ique-pqe wipnuwänŋqä iquau, muayänŋqiyä” ätukuwi.

⁴² Inŋi, Iqu yatŋqä tii äwikqe. “Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iu äqänänŋqe, he a matäuqä itqänjuwätanä? Kukŋuä tä, tiinŋqä.

Hikä-anä-mätqä iqua, hiki quvqä wäunjuä maeqä hiŋjuinä äquŋguwi, hikä iinä iqu, anä quea enqä-panä, anä yänänänŋqä imäkqä-queqä. Nätmätqä tä ätimäuqe, Naqä Iqu Iqueqä-kiuä imäkqiyä. Itaŋi ne hiŋjuä äqunani, ‘Äi, aanä äŋguänänŋiqä’ äyä ätqunä.‡

⁴³ Iiŋä etaŋgi, Nyi he etqänä. Goti Hanjuwä Iqunä miqä yäpä inŋgisänŋqä uwqänŋqe, hiyaqä hipa iutaŋi huätä ämetautä, ämaqä hŋquau-mända muayänŋqiyä. Qu Iqueqä ämiqä iu äpmapu, kiqä häukui imäkŋqä iquau muayänŋqiyä. ⁴⁴ Itaŋga ämaqä, Hikä Tqueqä haqeqi äpäknätqe, iqu qui imäkänŋqiyä. Ga Hikä Tqu

haqä yätqä äwämitätqe, ämaqä hñqueqä hageqi äpäkñätqe, iqueni guipäyäuñqiyä” ätukqe.

⁴⁵ I tquanğa, hiqäva-imäkqä naqä iquatä, Parisi iquatä, qu Jisasi Iqueä kukñui qätä äwipiyyi, Iqueä kukñuä ktqe, iquauqä-quwänqä äyä äwqanği näñqä ekuwi. ⁴⁶ Qu näñqä iinjä epiyyi, a kiqätanä-tpu ipiyä-qe, ämaqä huizi iqua, “Jisasi Iqu hinuä-tqä hñqueqä” kñuä indqänğanquwiñqä, zä ikuwi.

22

*Kukñuä ktqä, ämanqä ymisañä naqänänñqä**

¹ Asä qänğanj, Jisasi Iqu kukñuä ktqä huiziqu, ämaqä naqä iquauñi tiinjä qe ätukqe. ² “Goti Qäukuä Yätutanä Iqunä miqe, ämiqä naqä hñqu imäktqä enqä-paniqä. Iqueqä ymeqä qokä iqu apäkä metñqänğanj, ämaqä ämiqä iqu, ymisañä naqänänñä imäkänqiyä. ³ Kinğanänñi iqu ämaqä hñquauñi, ‘Nyi ymisañä naqänänñä imäkmqänğanj, he nyitä ymisañä anä natunquä pp-nuwänqeqä’ tuänqiyä. Itanğa hiunji ymisañä-ñqä iqueni, iqu iqueqä wäunüä-wiyqä iquauñi, tääqä tuätumapñqä dowatqanğa, qu äpçenqe, enyqä winyänqiyä. ⁴ Itanji iqu wäunüä imäkqä huiziquau-mända ändowatätä tii tuänqiyä. ‘He ämaqä nyi tääqä ätukqä iquauñqä äwäpu, nyaqä kukñui, tii jipiyä. “Qätä nyipiyä. Nyi ymisañä näwe ae imäkeqeqä. Bulumäka qokä iquautä, nanjuä äñguänänñitä äpäsätanä, nätmätqä eeqänänñi näwenyä ae imäkequä äwinä. He ämanqä ymisañä täunqe, ppiyä” tupñqä äupiyä’ tuänqiyä.

⁵ Ämaqä wäunüä imäkqä iqua äupiyi, kukñuä tä iquau tquanğuwänğa, ämaqä iqua qätä mäwiyqä ipu, hinğinäwa wepñqäuä. Hñqu iqueqä wäunğuwä-anğuwunqä wänqiyä. Hñqu iqueqä mbqä wäunüä yätñqä wänqiyä. ⁶ Ga huiziqua, wäunüä imäkqä iquau a äkiqätäpu, ämuamuapqä ämipu, pizqä päkpnqäuä. ⁷ Iutanji, ämaqä ämiqä iqu, äwqä tnänñä winğanğuti, iqueqä ämaqä mäkä-iqä iquau, ämaqä pizqä päsqä iquauñqä dowatänqiyä. Qu äwäpu, iquau pizqä äpäsäpu, iquauqä anä-himqe tä qäyävärñqäuä.

⁸ Inğanj ämiqä iqu, iqueqä wäunüä-wiyqä iquauñi tuänqiyä. ‘Ämanqä ymisañä näwenyä witanğqä-qe, ämaqä nyi tääqä kinğanä ätquäqä iqua, buayä täñqä pññqe, äñguä-qua manä. ⁹ Iinjä etanği, he hänaqä manä eeqänänñä iunqä äwäpu, ämaqä iqi pmetanğä äqunänjuwä iquau, ämanqä ymisañä tä bnqä tääqä tuätumapiyä’ tuänqiyä. ¹⁰ Ga iqua hänaqä eeqänänñä im-imä äwäpu, qokä-apäkä quvqä iquautä, äñguä iquautä äwindäpñqä iquauñi, aquvä maqäpñqäuä. Itanji qu äpäpu, ämanqä ymisañä täu äpmepiyänğanj, anä iunji täptembñqäuä.

¹¹ Inäqe ämiqä iqu, yäpä inğisa iquau hinuä qunätñqä äpäyäqe, ämaqä hñqu ämanqä gque mipñnätanği qunänqiyä. ¹² Iinjä äqunäqe, iqueni, ‘Näueqä iqukiyä’ tuänqiyä. ‘Si ämanqä gque, mipñğa mäyapqä inji, äänä etanğikä?’ Iqu kimanji matqä yänqiyä. ¹³ Itanji ämiqä iqu iqueqä wäunüä imäkqä iquauñi, tiinjä tuänqiyä. ‘He iqueqä yukä hipa iunji hatñä äququätäpu, hiawiqä imä pmetñqä yäpaqä mäñğisa tnämäupiyä. Anä hiawiqe, ii kñuä äqiyäpu hiqunanä

* 22: Lukä 14:15-24

manjgtäsqukuä ämäutqänjuwä ivqä' tuänqiyä. ¹⁴ Ii tiinjä etanqiyqä. Goti Hanjuwä Iqu ämaqä kuapänänjä iquauñi, tääqä ätuätñeqqä. Itanji yäpä inqisa upñqä iinjce, Iqu hñqunä-hñqunänji atäunjuä itñqeqä" ätukqe.

Ämiqä naqä Sisa ique, mbqä takisi vqenqät

¹⁵ Inqanji Parisi iqua äupiysi, "Jisasi Iquenji, kukñuä äänä mitaniquäwä?" ätnäpu, kñuä yanä änyäpu, iqueä kukñuä quvqä hui tqanqutqe, äkäpñqä kukñuä guä ämäsäukuwi. ¹⁶ Qu iquauqä wäunjuänqä ämotquaminjuwä hñquautä, ämiqä naqä Heroti iquenqä äwinyäminqä hñquautä[†] Jisasi Ique tii tupñqä ändowatkuwi. "Ämotqueqä Iquki, ne näqñqä eänjunä. Si kukñuä naqä-qakuä Tqukiyqä. Itanqa Goti Hanjuwä Iqueqä suqenqe, Si qokä-apäkä iquau naqä-qakuä ämotquetqänjä qäyuna-qe, Si ämaqä hñquenyqä zä miqä itnä, yoqä-tänjä iquautä, yoqä maeqä iquautänji, kukñuä asänänji ätuätqänjiqä. ¹⁷ Inji ne Romätanjä ämiqä naqä Sisa ique mbqä takisi ävätunqce, ii ängüätiyä, quvqätiyä? Si kñuä äänä äkiyänqce, ne natiyä" ätukuwi.

¹⁸ Itanji Iqu iquauqä kñuä indqänqä quvqä iunqce näqñqä ae eätä, tiinjä ätukqe. "He wopqä ipu, kukñuinä tqä iquenä, sunqä yamwiqä nyiyqäuä? ¹⁹ He mbqä takisi iunä ävätqänjuwitanjä hñqu, Nyi mändquapiyä." Inqanji qu mbqä hñqu Iquenyqä äma äpkuwi. ²⁰ Itanji Jisasi Iqu iquauñi, "Ktqä itä, yoqä itä, ii tqeqäwä?" ätukqe. ²¹ Qu "Sisa iqueqä" tqanqguwänqca, Iqu iquau tii ätukqe. "Inji, nätmätqä Sisa iqueqä etanqutqe, ii kaqäqce wipñqeqä. Ä nätmätqä Goti Hanjuwä Iqueqä etanqutqe, ii Goti Ique wipñqeqä." ²² Qu kukñuä tä qätä äwipiysi, eämepu, Iquenji äväma äukuwi.

Jisasi Iqu, ämaqä ae äpäkombqä iqua anqumä vauqenqä ätukqeS

²³ Hiunji iquenji Satyusi hñqua, Jisasi Iquenyqä qe äpkuwi. Satyusi iqua, tii tqä-qua. "Ämaqä ae äpäkombqä iqua, anqumä mävaucä ipñqäuä." Itanji qu Jisasi Iquenji, yatñqä tiinjä äwikiwi. ²⁴ "Ämotqueqä Iquki, Mosisi iqu bukä iunji tiinjä ätätä äqäkqe.

'Ämaqä hñqu apäkä ämetä, ymeqä maeqä äpäkonätqe, iquenyqä tñänqce, känguequ apäqñqce ämetä, ymeqä hemeñqiyä.'^{*}

²⁵ Hiñuiqänänji, ämaqä 7 hñguiqua, neyaqä awä iqi äpmaminjuwiqä. Itanqa inñuiquautanji, kätequ apäkä ämeqetanji, äpäkonqceqä. Iqu ymeqä meämeqänqca äpäkonqangi, apäqñqä iinji, känguequ ämakqeqä. ²⁶ Itanji känguequ-pqe, asä inä ikqeqä. Itanji kängua huiziqu-pqe, asä inyänä ikqeqä. Itanqa inyänä-inyänä iqanji, kängua yäpakä iquenyqäuä. ²⁷ Eeqänqguiqua äpäkonqanguwänqca, yäpaki, apäqñqä ii inä äpäkonqceqä. ²⁸ Inji qänakndanji, ämaqä äpäkombqä iqua anqumä ävauqanqguwänqcanji, apäkä eeqänqguiqua ämaminjuwä ii, tqeqä heäniqäwä?" ätukuwi.

[†] 22:14 Makä 12:13-17; Lukä 20:20-26 [‡] 22:16 Ämaqä iqua, Heroti ique quea äwisäuminjuwä iquayi. Qu kñui, 'Mbqä takisi Romätanjä iquau vqe, ii änguiqä' indqänminjuwi. Parisi iqua, 'Ii suqä quvqeqä' kñuä indqänminjuwi. ^S 22:22 Makä 12:18-27; Lukä 20:27-40

^{*} 22:24 Kukñuä-suqä 25:5

²⁹ Kimañi Iqu tii ätukqe. “He Goti Iqueä bukä iu äqänänqenqätä, itanğa Iqueä yänänäqnenqätä maqñqä epu, kukñuä iunqe qämä-qämä ipu ätqäuä. ³⁰ Hea inğanı, ämaqä ae äpäkombqä iqua anğumä ävaupiyänğanı, qokä-apäkä mämanqä ipnuwiqä. Oeyä. Qu enätqä qäukuä yätunä iqua äpmenuwä-pa, iinjä pmapnuwiqä.

³¹ Itanği ämaqä äpäkombqä anğumä ävaupnuwänqe, Nyi yatñqä hemqeğä. Kukñuä Goti Hanjuwä Iqu etkqä bukä iu äqänänqe, he a matäuqä itqänuwätanä?

³² *Nyi Aprähämä, Aisakä, ä Jekopä iquauqä, Goti Iqunjqä.*†

Goti Iqu, ämaqä ae äpäkonğuwä iquauqä manä. Ämaqä hänä äpmenuwä iquauqä Goti Iqueğä” ätukqe.

³³ Qokä-apäkä iqua i tqanği äwipiıı, näqñqä Iqu vqanğqenqä yäunüä kiinjä ikuwi.

Kukñuä-suqä naqänänä, huizi iquau ämäwqätäunqä iqu, äsqukuä?‡

³⁴ Parisi iqua, Jisasi Iqu Satyusi iquauñı, qu kukñuä matqä ipñqä imäkqanğqenqä, qätä äwipiıı, iqua aquvä äqänäpu Iquenyqä äpkuwi. ³⁵ Iquautanä kukñuä-suqenqä näqñqä hñqu, Jisasi Ique yamwiqä ävätä, yatñqä tii äwikqe. ³⁶ “Ämotqueğä Iquki, kukñuä-suqä naqänänä, huizi iquau ämäwqätäunqä iqu, äsqukuä?”

³⁷ Itanği Iqu kimañı tii ätukqe. “*Goti Hanjuwä tqä Naqä Iqueni, si tqä äwqetä, qeqä-quuvqetä, kñuä indqänqetä Ique äwinyätnä, Iquenyqänä kuapänä kinguätñqeğä.*’§ ³⁸ Kukñuä-suqä tqı, naqä kinganänä-qu eä, huizi iquau ämäwqätäunä. ³⁹ Itanğa kukñuä-suqä tqueğä tuwä iqinjä iqu, asä tiinjäqä. ‘*Si tqä-täunqä äkinyätñqä-parı, ämaqä si-tänä iqı äpmenuwä iquauñqä-pqe, inä kinyätñqeğä.*’*

⁴⁰ Mosisi iqu ätätä äqäkqetä, hiñuä-tqä iqua äqäkuwitänı, kukñuä-suqä tquaqu, kiqä quatiyqä” ätukqe.

Kraisı Iqu, tqueğä ymeqäwä?†

⁴¹ Parisi iqua aquvä yqänä äqämbu pmetanğuwänğa, Jisasi Iqu iquau yatñqä äwikqe. ⁴² “Kraisı, Goti Hanjuwä Iqu Iqueğä ämaqä iquau ämitñqä atañä ikqä Iquenyqe, he kñui äänä hiyqiyä? Iqu tqueğä ymeqäwä?”

Itanği qu Iqueni, “Dewiti iqueğä Ymeqä Iqueğä” ätukuwi.

⁴³ Iinjä tquanğuwänğa, Iqu iquauñı tii ätukqe. “Inı änäänänqäwä? Dñä Anğua Iqu Dewiti ique kñuä indqänqä vqanği, ga iqu Kraisı Iqueni, ‘Nqä Naqä Iqueğä’ ätuätäqe, inı änäänänqä äqäkqäwä?”

⁴⁴ “*Naqä Hanjuwä Iqu, nqä Naqä Ique tii ätukqeğä, “Nyi Tqä himä-wiunqä iquauñı, Saqä yäpä iqı pmuatekimniqänğanqe, Si Nyaqä hipa ämuangisa pmatñqinyä” ätkqeğä,*’ ätätä äqäkqeğä.‡

⁴⁵ Inı änäänğä? Kraisı Iqueni, Dewiti iqu, ‘Nqä naqueä’ ätukqä-qe, ämaqe, iquenyqe, ‘Dewiti iqueğä ymeqeğä’ änäänqä tätqänäuä?” ätukqe. ⁴⁶ Iqu e tqanğa, qu kimañı änä matquä ikuwi. Hiunñı iquesanı, qu zä ipu, yatñqä hui inä mäwqä iminjuwi.

† 22:32 Anğumä Itmakqä 3:6 ‡ 22:33 Makä 12:28-31; Lukä 10:25-28 § 22:37 Kukñuä-suqä 6:5 * 22:39 Hiqäva-imäkqä 19:18 † 22:40 Makä 12:35-37; Lukä 20:41-44 ‡ 22:44 Apqä Bukä 110:1

23

*“Wopqä ipu, kukñuinä tqä-quaunqä, wa wipiyä”**

¹ Inğanj Jisasi Iqu qokä-apäkä iquautä, Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iquautä, kukñuä awä tiinjä ätukqe. ² “Kukñuä-suqenqä näqñqä iquatä, Parisi iquatä yoqä naqä ämapu, suqä Mosisi iqu ätkqenqä näqñqä äyä etapätqänäuä. ³ Iinjñqe, kukñuä eeqänänji qu he hitqanqpe, he qätä äwiyäpu qänaknä iqäpñqeqä. Inäqe qu kukñuinä kuapänä ätäpu, iquauqä-quwäni qänaknä miqä-qua etanji, suqä qu imäkquwi, he qänaknä miqä iqäpñqeqä. ⁴ Quwqä suqe, ktqä tii enqä-paniqä. Nätmatqä hui aquvä äqiyäpu, qa enqä-ma manguä ämanyuäpu, ämaqä iquau hanä-iqä ävätqänäuä. Inäqe iquauqä-quwäni, ämaqä hanä-iqä metanquwä iquauñi, yätamäqä mäwqä-quaiqä. ⁵ Suqä eeqänänjä qu imäkätqänjuwi, ii ämaqe qu hiñuä äqumbu yoqä naqä wipñqä iyyqä. Qu tääqä tññqä ipiyänğanj, wäpiqä-qatäwä, naqänänjä imäkmbñqäuä. Itanji qu Goti Iquenyqä qänaknä iqä iquaiqä motquapñqä iññqe, quwqä gquä quäuqä manä iunji, tññuä-tänjä quäuqe imäkmbñqäuä. ⁶ Ymisanjä naqä imäkqänğanji, anjä äñguäqinyä pmapñqä winyänqiyä. Anjä aquväqñqä iunä-pqe, zä-hawä äñguänänjä iqinyä pmapñqä winyänqiyä. ⁷ Ququawä aquväqñqä iu pmetanquwänğa, ämaqe iquauñi, ‘hiunjinğanjqä’ tupñqätä, ‘Ämotqueqä naqä iqukiyä’ tupñqätä, winyänqiyä.

⁸ Inäqe hiyaqä Ämetqueqä Naqe, Hñqunänjqä. Ga he hiñguiquenqä huiänjqä. Iutanji, he hñqunä-hñqunänji, huiziqua, ‘Si ämotqueqä naqä iqukiyä’ ktpñqä iññqe, hiñuinä mäqunquä isñqeqä. Oeyä. ⁹ Itanğa hiqä Hiniqu Hñqunä eä, qäukuä yätu äyä äpmenä. Iutanji, he ämaqä qua täutanä hñque, ‘Apä-qä’ mätquä pambiyä. ¹⁰ Ga heqä näqñqä etapqe, Kiuänänjä Hñqunänjqä. Ii Kraisi, Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä ämaqeu ämitñqä atäunjuä ikqä Iquvqä. Iutanji he hñqunä-hñqunänji, huiziqua, ‘Näqñqä nätapqä iqukiyqä’ ktpñqä iññqe, hiñuinä mäqunquä isñqeqä. ¹¹ Hesanjä ämaequtäunqä iqu, hiqä wäunjuä emäkiyqä pmeniqeqä. ¹² Ämaqä hñqu iqueqä yoqe haqeqä mamänğanqutqe, Goti Iqu iquenji mändi kittqiyänqiyä. Itanğa ämaqä hñqu iqueqä yoqe mändi äkittqänqpe, Goti Iqu iqueqä yoqe yäänä imäkänqiyä” ätukqe.

Wopqä ipu, kukñuinä tqä-quau, hanä-iqä wimapnuwänqä†

¹³⁻¹⁴ “Kukñuä-suqenqä näqñqä iquendä, Parisi iquendänji, he wopqä ipu, kukñuinä tqä-quenjqä. Hanä-iqe, tiinjñqä emenqiyä. Ämaqe, Goti Qäukuä Yätutanä Iqunä miqeuñqä yäpä inğisa peyqenqe, he hoptäwä äyä ävätqänäuä. He hiqä-hiuänji yäpä inğisa mäyqä ipu, ämaqä yäpä inğisa yanä-tpu iqanquwä iquauñi, hoptäwä äyä ävätqänäuä.‡

* **23:** Makä 12:38-40; Lukä 11:43, 46; 20:45-47 † **23:12** Lukä 11:37-52 ‡ **23:13-14** Näqñqä-tänjä hñqua tii ätäqänä. Täqinji Matiu iqu tiinjä-pqä äqäkqe. “He kukñuä-suqenqä näqñqä iquendä, Parisi iquendänji, hanä-iqe tññqe emenqiyä. He wopqä ipu, kukñuinä tquenjqä. Inji he apäqñqä iquauñi, quanğä ätuäpu, quwqä anji quwä mapñqäuä. He wopqä ipu, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqe, quäuqä tquapñqäuä. Iinjñqä, hiqä hanä-iqe, ämaqä huizi iquauqe ämäwqätäuniqeqä.” Makä 12:40 itanğa Lukä 20:47 asänänji ätä äqänänä.

15 Kuknuä-suqenqä näqñqä iquendä, Parisi iquendäni, he wopqä ipu, kuknuinä tqä-quenjqä. Hanä-iqe, tiñinjqä emenqiyä. Ämaqä yäpaqängisanä hñqu, iqueqä kñuä äkunmäknätä, Israitqä iquene Goti Hanjuwä Iqueqä yoqä haqeqä ämamäutunquä-pa mamäutñqä iinqe, he eqä-huanä ätäutqutänqä iutä, qua hitunüä äwitqutänqä iutä, qanä ikiquenjqä. He iñi änguänä imäkpiyä-qe, hñqu kñuä kunmäknğanqutqänqani, he iqueqä suqä quvqe, hiqeuñi ämäwqätäutñqä iwimäkätqänäuä. Inñi iqu-pqä tä maisquä iunqä wänqiyä.

16 He hinuä pisqä eäpu, huiziu hänaqä motquapñqä itqänjuwäpanuenji. He tiñä ätätqänjuwitanñi, hanä-iqe emenqiyä. 'Ämaqä hñqu, "Iñä-iñä imäkmqänä" ätätqänqani, kuknui naqä-qakuiqä tqe motquetñqe, hiqäva-imäkqä anä iunqänä ätätqe, ii nätmätqä hinñinqe. Inäqe iqu golqä hiqäva-imäkqä anju äwinqenqä ätätqe, iqu iñä ätätqä-pa imäkänqiyä' ätätqänäuä. § 17 He hinuä pisqä qämä-qämä iqä-quenjqä. Golqä hiqäva-imäkqä anä iu äwinqä ii, hänaqä äkiutanqä, Goti Iqueqänä ätimäuqeuä? Ii, Iqueqä anä iutanñqä. Iutanñi, Iqueqä hinñiqinñi, nätmätqä kinñanäñi, äsqukä? Ii golqetanä, ä Iqueqä hiqäva-imäkqä anñitanä? Ii Iqueqä hiqäva-imäkqä anñiqä. 18 Ga he tiñä-pqä ätätqänäuä. 'Ämaqä hñqu "Iñä-iñä imäkmqänä" ätätqänqani, kuknui naqä-qakuiqä tqe, ämotquetñqe, hiqäva-qäyqä ttawinñänä ätätqe, ii nätmätqä hinñinqe. Inäqe, iqu nanuä hiqäva-qäyqä ttawä haqeuñinñqä ätätqe, iqu iñä ätätqä-pa imäkänqiyä' ätätqänäuä. 19 He hinuä pisqä-quenjqä. Nanuä hiqäva-imäkqänqä ii, hänaqä äkiutanqä, Goti Iqueqänä etñqeuä? Ii Goti Hanjuwä Iquenyqä hiqäva-qäyqä ttawä iutanänñqä. Iutanñi, Goti Iqueqä hinñiqinñi, nätmätqä kinñanäñi äsqukä? Ii nanñitanä, ä hiqäva-qäyqä ttawitanä? Ii ttawiyqä. 20 Iñinñqe, ämaqä, kuknuä naqä-qakuiqä motquetñqä, hiqäva-qäyqä ttawinñqä ätätqä iqu, iqu hiqäva-qäyqä ttawinñqätä, nätmätqä eeqänänä haqeqi äwinqä inñqätä, ätqiyä. 21 Itanğa ämaqä, kuknuä naqä-qakuiqä motquetñqä, hiqäva-imäkqä anñqä ätätqä iqu, iqu anä iquenñqätä, Goti anä iu äpmenñqä Iquenñqätä ätqiyä. 22 Itanñi ämaqä, kuknuä naqä-qakuiqä motquetñqä qäukuä yätunqä ätätqä iqu, iqu Goti Hanjuwä Iqueqä zä-hawinñqätä, itanğa Goti iu äpmenñqä Iquenyqätä ätqiyä.

23 Kuknuä-suqenqä näqñqä iquendä, Parisi iquendäni, he wopqä ipu, kuknuinä tqä-quenjqä. Hanä-iqe, tiñinjqä emenqiyä. He kuknuä-suqä hñquenqä* kñuä indqänäpu, iwuneqätä, kuämigätä, itanğa andñätä ämepu, iwäsäupu 10 imäkäpu, hñqu Goti Hanjuwä Ique ävätqänjuwiqä. I etanñi kuknuä-suqä iutanä naqänänä, suqä wänqä iñä iquenñi ämäwqätäunqä tiñä iquauñi, he tuwä wiyquenjqä. Suqä ämaqä qäyunä itqueqetä, ämaqeunqä qeqä imänqetä, Goti Iquenyqä quuvqä hämänänä wiyqä itänñi, he mimäkqä itqänjuwiqä. Änguänänñi, tiñiqä. Suqä he hiqä nätmätqä iwäsäupu, hñqu Goti Ique vqe mäwquatämäuqä ipu, suqä iquauñä-pqe qänaknä iqanñpqe, ii änguä wänqiyä. 24 He ämaqä hinuä pisqä qäyä etanñi, huiziquau

§ 23:16 Ämaqä inğa äpmaminjuwä iqua, kñuä tii indqänminjuwi. Nyi ämaqä änguänänñä hñqueqä yoqä-qe, nätmätqä änguänänñä hñqunä-qe, qäsä tmqe, nyi suqä iquesa nyaqä kuknui yänänqñqä imäkmä. Hipru 6:16 * 23:23 Kuknuä-suqä 14:23

hānaqā motquapnqā itqānjuwā iquenā, he tiinjā-quenjqā. Āmaqā hñqu quinanjuā meqā isua wanā iu witanuguti, hiñuā āqunātā huātā āmatnāmāutñqā-qe, kametqā wanā iu āwinqe, hiñuā māqunquā, eqetā eeqānā ānguneqāqā-parñā-quenjqā.

²⁵ Kukñuā-suqenqā nāqñqā iquendā, Parisi iquendāñi, he wopqā ipu, kukñuinā tqā-quenjqā. Hanñā-iqe, tiinjñqā emenqiyā. Eqā-hākitā, hevqetā haqānggisani asñā ānguanā āqiyāpiyā-qe, ymisanā wiqā iñgisani, suqā quwā meqetā, kñuā hiqā-hiuāñqānā indqāñqetāñi, manguā āyā imākātqāñāuā. ²⁶ Si Parisi hiñuā pisqā-qukiyqā. Kinñanāñi, si eqā-hākā yāpā iñgisani asñā ānguanā qāyqanqtqe, ga haqānggisani-pqe asā iinjā timāutñqeqā.

²⁷ Kukñuā-suqenqā nāqñqā iquendā, Parisi iquendāñi, he wopqā ipu, kukñuinā tqā-quenjqā. Hanñā-iqe, tiinjñqā emenqiyā. He āmaqā qua āptepqā haqānggisani, qātāqua āqiyequwā-pañuenjqā. Qua āptepqā yāpaqā iñgisani, aañā ānguanāñā āqunātñā-qe, yāpā iñgisani āmaqā pizqā iquauqā yāñitā, nātmatqā kiyā mātqā eeqānāñitā witanqi qundñqinyā. ²⁸ He-pqe asā iinjā-quenjqā. Āmaqā iqua, hiyaqā huiwi hiñuā eqānāpiyi, qu he āmaqā jānāñuayqā kñuā indqānātqātāñguwā-qe, hiqā yāpā iñgisani suqā wopqā ipu kukñuinā tqetā, suqā hñgisa mamāuqetāñi, kuapānā emnānā.

²⁹ Kukñuā-suqenqā nāqñqā iquendā, Parisi iquendāñi, he wopqā ipu, kukñuinā tqā-quenjqā. Hanñā-iqe, tiinjñqā emenqiyā. He hiñuā-tqā qāñganā āpākonguwā iquauqā yāñā qua āptekuwiu ānyā-hāñā imākāpu, itanqa āmaqā jānāñāñā iqua qua āptekuwa iunñi ātnāñā imākāpu ānguanā imākquenjqā. ³⁰ He iinjā imākāpu tiinjā ātātqāñāuā. ‘Ne atqā-awākatā anā pmeqā-sāpi, qu hiñuā-tqā iquau pizqā pākñqe, yātamāqā māvqā iquaningā’ ātātqāñāuā. ³¹ Kukñuā iinjā ātātqāñuwi, hiqā-hiuā tiinjā āyā āmānātqueqāuā. He hiñuā-tqā iquau pizqā āpākkuwā iutañā ymeqā hueqā-himqā iquenjqā. ³² I etanqi hiqā tawāka suqā quvqā imākqātāñuenjqae, he-pqe imākqa qae upiyā. ³³ He qāmākā quvqā iqua eāmakuwāñāñā iquenjqā. Goti Hanjuwā Iqu kukñuā āmetātqāñgani, he ānā māwqātāupnuwāñqāwā? Oeyā! He tā maisquā iunqā upnuwiqā. ³⁴ Iinjñqe, he qātā nyipiyā. Nyi hiñuā-tqā hñquautā, āmaqā kñuā āngua-tāñā hñquautā, itanqa āmaqā kukñuā-suqenqā nāqñqā hñquautāñi, henynqā dowatmāñā. Itanqi he hñquauñi pizqā āpāsāpu, zā-huātātā huepnuwiqā. Itanqa hñquauñi anā aquvāqñqā iunñi tāuatātāu ipu, anñā-himqā hñquenqā pāsawatpnuwiqā. ³⁵ Iinjā etanqi qu āmaqā jānāñā iquauñi, qua tāu pizqā āpākka āpminjuwā iquauqā suqā quvqe, he kima eeqānāñi āmapñqāuā. Epo iquesa āpāsipāqākani, yāpaki Belākiya iqueqā hikñā Sakātiyasi ique āpāsātqutukuwiqā. He Sakātiyasi ique āpākkuwi, hiqāva-imākqā anñā iunñi, hiqāva-imākqā ttawā iutā, hiqñqā Goti Hanjuwā Iqunā pmeqā iutā, awā iqi āpākkuwiqā. ³⁶ Nyi henñi naqā-qakuā etqānā. Suqā quvqā eeqānāñā iñqe, kiqā kimanñi hanñā-iqe, qokā-apākā tāñga āpmenjuwi āmapñqāuā.

³⁷ Jerusālemā iquenyā, Goti Hanjuwā Iqu Iqueqā hiñuā-tqā henynqā dowatqanqā iquauñi, hikā pizqā pāsquenjqā. Hea kuapāñāñā iunñi, Nyi heyaqā ymeqā iquauñi, kukutakisqā kiqā meqā itmetā hikuwā yāpā iqi āmāqumatetñqā-pa, naqā hmbinyā i māqumuatemātmā iqa āpātñqeqā. Iinjā etanqñqā-qe, he iñqe maenqā enā. ³⁸ Qātā

nyipiyä. Goti Hanjuwä Iqu heyaqä anj ae ävämeqanğa, aanqä hiäniqeqä. ³⁹ Itanğa Nyi he tiinjä etqänä. Tängata tiinji, he hinuä manqänqä ipnqäüä. Qänakndanji he kuknui, ‘*Ämaqä, Goti Naqä Iqueqä kuknuä awä tuätñqä pätqätanğqä Iqueni, Goti Iqu ängui iwimäkänqiyä*’† ätpqänğanji, he anji hinuä nğämbnuwiqä” ätukqe.

24

*Hanjä-iqä hea yäpakiŋğa timäuniqenqä**

¹ Jisasi Iqu hiqäva-imäqä anj ävämetqätanğanji, Iqueqä wäunuänqä ämotquaminqä iqua, hiqäva-imäqä anj iqi mätnätanğqä iquauŋqä tupñqä äwimakuwi. ² Iqu iquauŋi, kima tiinjä ätukqe. “He anj eeqänänj iquauŋi, hinuä qumbiyä! Iqua änguanänj-qe, Nyi naqä-qakuänä etqänä. Qänakndanji hikä hñqu huizi iqueuä haqä yänji mäwiqä yäniqeqä. Qu eeqänänji ämisqiyäpu, qua mäñi tnämäupnuwiqä” ätukqe.

³ Iqu qoqonjä Olipänqä äwätä pmetanğa, Iqueqä wäunuänqä ämotquaminqä iquanä Iquenyqä äpäpu, yatñqä tiinjä qe äwikiwi. “Nätmatqä Si ne änatñi, hea äknğa timäuniqä iinqe, awä natiyä. Si anğumä quveptñiqätä, qua tä qäpu hiäniqñqätänji, ‘Tänğa timäunqiyä’ kñuä neyätñqä iinqe, ne hiqñqä äkisque qunaninğuäwä?” ätukuwi.

⁴ Yatñqä e vqanğuwänğa, Iqu iquauŋi, “He yasämä mimbiyä, qu qanğä etäpu, hiqä kñuä indqänqe, qui emäqäpnuwiqä” ätukqe.

⁵ “Ii tiinñqä etqänä. Ämaqä kuapänä hñqunä-hñqunä ätimäuqisäpu, Nqä yoqe ätäqisäpu, ‘Krais i ämaqä he ämeyätñqä Goti Hanjuwä Iqu atäunüä ikqe, nyi qäqunqä’ ätäpu, ämaqä kuapänänj iuqä kñuä indqänqe, qui iwimäkäqisqäpnuwiqä. ⁶ Itanğa he ämaqä mäkä naqänänj päunğeyqanğuw i qätä äwiyäpu, ‘Ämaqä kinj danj hui mäkä äunätqänäu’ tqanğä qätä äwiyäpiyänğanji, he zä ipu, yäunüä-yäunüä miqä pa iqäpñqä. Nätmatqä iinji ätimäutäqä-qe, hiunji yäpaki änanjñqä. ⁷ Ämaqä huitanä iqua, hueqä-himqä huitanä iquatänji mäkä vauqumuatpnuwiqä. Ämaqä miqä hñqueqä mäkä-iqä iqua, huiziqueqä iquatänji mäkä hmbnuwiqä. Hñqäqinji buayä dä naqänänj timäuniqeqä. Itanğa hñqäqinji qua ekä yäniqeqä. ⁸ Apäkä iua ymeqä änä ämipñqä tänjä-hunqä ämetqänjuwä-panji, nätmatqä iinjä iqua ganä timäuniqeqä.

⁹ Hea inğanji, qu henji etmepu, huizi iquauqä hipa iu hanj-iqä mapñqä hiwipnuwiqä. Hesanj hui, qu pizqä hipäkipnuwiqä. Itanğa he Nyinyqä quuvqä heqiyätqätanğuwitanji, ämaqä eeqänänji, qu henyqä äwqä quvqä wiŋguäniqeqä. ¹⁰ Hea inğanji, qokä-apäkä Nyinyqä quuvqä eqämipqä kuapänänji, quwqä quuvqä heqiyqe qui imäknäpu, quwqä-quwänqä äwqä quvqä wiŋganguti, qutanj hñquauŋi, mäkä-hunqä iquauqä hipa iu wipnuwiqä. ¹¹ Itanğa hinuä-tqä kuapänänji, qu qanğä ätuäpu, ämaqä kuapänänj iuqä kñuä indqänqe, qui wimäkpnuwiqä. ¹² Kukñuä-suqeu yäpä imä mäpmeqä ii, naqänänj ätimäutä, ämaqä kuapänänji suqä ämaqeunqä wiñqe ävquatämäupnuwiqä. ¹³ Injñqe ämaqä hiunji yäpakänğanqä Nyinyqä

† 23:39 Apqä Bukä 118:26 * 24: Makä 13:1-37; Lukä 21:5-36

quuvqä yänänäqñqä eqiyäpu äpmamitpqä iquauni, Goti Hanjuwä Iqu hänä iqumuatäniqeqä. ¹⁴ Itañi Goti Hanjuwä Iqunä ämitñqä iunqä kukuñuä änguänäñi, qu qua äwitqutänqä-pa, awä tuäkiqäpnuwiqä. Ämaqä eeqänäñi tquanqä qätä ae äwiyqanqawänqani, hiunji yäpaki, inqä timäuniqeqä” ätukqe.

¹⁵ “Inji, tiinjqä. Hinuä-tqä Deniyäli iqu hiñuiqänä nätmatqä qui imäkqä quvqänänqä iquenyqä ätätä äqäkqe, nätmatqä iinjä iqu Goti Hanjuwä Iqueqä hiqäva-imäkqä anä iu pämä tqäutangi qumbnuwiqä. (Ämaqä, hinuä-tqä iqu äqäkqä iu a ätäutqä iqu, kñuä änguänä mequänqä.) ¹⁶ E äqumbiyänqani, ämaqä qua Jutiya pmeqe, qo-qonqä iunqä zä maqänä uwqäpñqä. ¹⁷ Ämaqä anä atääqä hevqä iu äpmamitätqä iqu, qua mäñi ikuapmäütäqänqani, iqu iqueqä nätmatqä anä yäpä ingisa witanqutqenqä kñuä mindqänqä itä, hämänänä zä wänqiyä. ¹⁸ Ämaqä, iqueqä wäñuä iu äpmamitätqä iqu, iqueqä gquä quäuqä metñqä angumä mäwqä yänqiyä. ¹⁹ Itanqa, apäkä äwqä-tänqä iuaunqätä, ymeqä anuänqä-tänqä iuaunqätänqä, zä maqänä mäwqä iqanqppenqä, huäqä kiinjä hunqeqä. ²⁰ Ga hiqä zä maqänä uwqe, yunqänqatä, Sämbatqä hiunji hapä pmeqänqatä, matimäuqä yätñqä diñqe, he Goti Hanjuwä Iquenqä tääqä tqäpñqeqä. ²¹ Itanqa hanä-iqä inqä timäuniqe, naqänänqä ämäwqätäuniqeqä. Qua änyä qe ipäqäkqänqatqä tänqä ti täunqe, hanä-iqä tqutä asänäñi matimäuqä iminjeqä. Qänakndanqä-pqe, tqutä asänäñi hñqu-pqe matimäuqä yäniqeqä. ²² Hanä-iqenqä, Naqä Iqu ‘Wänqäpu wäniqeqä’ ae ätkqeqä. Iqu iinjä mimäkqä-säpi, ämaqä eeqänä qui imäkñgäpäniñqä. Inäqe Iqu qokä-apäkä Iqueqänqä atäñuä ikqä iquaunqä kñuä indqänätä, wänqäpu hiätñqä imäkäniqeqä.

²³ Inqani ämaqä hui, ‘He hinuä qumbiyä! Kraisi ne ämineyätñqä Goti Iqu ique atäñuä ikqä iqu täqi äpmenä,’ ä ‘Nänqä äpmenä’ etqanqppqe, he qätä mäwiyqä pa iqäpñqä. ²⁴ Ii tiinjä etanqi. Ämaqä quanqä-tqä hui ätimäupu, ‘Nyi Kraisi he ämeyqänqä Goti Hanjuwä Iqu atäñuä änyikqä iqunqä’ etäpu, ämaqe kñuä iqä mapñqenqä, nätmatqä ämaqä mimäkqänänqä huitanjä-huitanji imäkpnuiqä. Quanqä iinjä tqä iqua, ämaqä Goti Hanjuwä Iqu Iqueqänqä atäñuä ikqä iquauni, qäyasäqi ätuma wanä-tpu ipnuwiqä. Itanqa ämaqä huizi, ‘Nyi hinuä-tqä iqunqä’ ätäpu, asänänqä imäkpnuiqä.

²⁵ Qätä nyipiyä! Nätmatqä ii ätimäuninqenqä, Nyi ae äyä etätñqeqä. ²⁶ Inji ämaqä hui, ‘He hinuä qumbiyä! Kraisi Iqu anä avqñqä imä äpmenä,’ ä ‘Iqu anä yäpä ingisa äpmenä’ hitqanqppqe, qätä mäwiyqä pa iqäpñqä. ²⁷ Ämaqeunqä Ymeqä Ekqä Iqu äpätnqänqani, nyuauä itä qäukuä haqä yätuta we im-imä eeqänänqä äunätñqä-pañi, Iquesañi, we asä iinjä hunäniqeqä. Inji ämaqä eeqänänqä hinuä qumbnuwiqä. ²⁸ Nätmatqä äpäkonä pizqä witanqñqä iunji, yñqä quvqä iqua äpäpu, äpputmäupu äñgpnqäuä.

²⁹ Itanqa, hanä-iqä naqänänqä ae etqä iqua qäpu hiqanqani, maqänänqä mäptqä iqu hea äwitä, qanqä iqu mäyänqä itä, qätäqueqä iqua qäukuä yätunji äväma, qua täu qiyäpäñqanqawänqä, ga nätmatqä yänänäqñqä qäukuä yätu äwiñuwi, ämenjä ipnuwiqä.†

† 24:29 Asayä 13:10; Joeli 2:10

³⁰ Inġanġi Āmaqeugā Ymeqā Ekqā Iqueqā hiqñqe, qāukuā iu timāuqanġa, hueqā-himqā eeqānā qua tāu āpmeñuwi, zā ipu zāāqā ātāpu, hiñuā tiññā qumbnuwiqā. Āmaqeugā Ymeqā Ekqā Iqu qaquvqā iu āpme, Iqueqā yāñānāqñqetā, Iqueqā yoqā naqe motquetñqetā pqañġi qumbnuwiqā. ³¹ Itanġa hāāwā naqānāññā tqanġa, Iqu Iqueqā eñātqā iqua qua maññā eqiyāñqā-pa āwāpu, qokā-apākā Iqueqāñqā atāuñuā ikqā iu, aquvā maqāpñqā dawatāñiqeqā” ātukqe.

³² “Itanġa he zā-eaqā iqu āmetquetñqenqā nāqñqā mapiyā. Kiqā āpa iuñi, eqā yqānā ānyā, quwqā mñi ānyā-hāññā inġqāqe, nāqñqā tiññā iqāpñqā. Yuñuā āqunātñqe qāpu eātā, māptqā dññā hinātñqe, qāqi etanġiyqā. ³³ Asā iñi, he nātmatqā Nyi etqāqā iññā ii timāwāwqanġi āqumbiyāñġanġi, he nāqñqā tiññā hipnuwiqā. Āmaqeugā Ymeqā Ekqā Iqu āpātñqā anā hānaqā iu nāwe tqāutāñiyqā. ³⁴ Nyi he naqā-qakuā etqā. Āmaqā hea inġa pmāpnuwā iqua, qu mapākoñqā yqānā pmetanġuwāñġa, nātmatqā eeqānāñi timāuniqeqā. ³⁵ Qāukuitā, quaetā, qui imāknāñiqeqā. I etanġi Nyaqā kukñui, qui mimākñqā yāñiqeqā” ātukqe.

³⁶ “Ināqe nātmatqā iñi ākñġa timāuniqā iññqe, āmaqā hñqu ānyā maqñqā eānā. Ynaunġqā qāukuā yātutaññā iquatā, Nyi Ymeqā Iqundāñi, ne ānyā maqñqā eāñunā. Apiqu Iqueqā-kiuānāñqā. ³⁷ Noa iqu pmetanġa, huakā naqānāññā ātimāukqā-paññā iñi, Āmaqeugā Ymeqā Ekqā Iqu āpātñqāñġanġi, asā iññā timāuniqeqā. ³⁸ Huakā naqānāññi matimāuqā ānā etanġanġi, qu ymisāññā ānāpu, eqā ānāpu, apākā āmepu, apākā yaññā ānyāpu, Noa iqu yimba paquvqanġanġā imākqā āuminuwi. ³⁹ Qu nātmatqā timāutñqā iññqe maqñqā eāpu, iññā iqa wātqātāñġuwāñġa, huakā naqānāññā ātimāutā, āmaqā eeqānāññā iññā iuñi pizqā āpākkqeqā. Āmaqeugā Ymeqā Ekqā Iqu āpātñqāñġanġi, asā iññā timāuniqeqā. ⁴⁰ Āmaqā hñquaqu qeeqā wāuñuā iu āpmamisiyqe, iwā Goti Hanjuwā Iqu hñque itmetā, hñquenġi hiñuinā qunāñiqeqā. ⁴¹ Itanġa apākā hiuaqu sñġumetqā quqowā āqāmisiyqe, iwā Goti Hanjuwā Iqu hui itmetā, ga huiñi hiñuinā qunāñiqeqā. ⁴² Inġi hiqā Naqā Iqu āñġa pāñiqātiyā maqñqā eāñuwitāñi, he nāwenyā imāknāpu āñġuānā mimbiyā.† ⁴³ Itanġa he tiññā-pqenqā kñuā indqāmbiyā. Āmaqā anā-tāññā hñqu, āmaqā quwā-meqā hñquenyqe, ‘Iqu heatqā āsqueti pāñqutiya’ tā nāqñqā ae eātqe, iqu hiñuā āñġuā āqunātā, quwā-meqā iqu iqueqā anġi qāyāpnasqiyātā, yāpā yāñġisa pāyātñqe, hiñuinā māqunquā yāñqiyā. ⁴⁴ Inġiñqe, he-pqe nāwinyā imākmbu pmāpiyā! Hea hñquenġi, he ‘Tāñġanġe mapqā yāñqiyā’ kñuā indqānātqātāñġuwāñġanġi, Āmaqeugā Ymeqā Ekqā Iqu āpāñqiyā” ātukqe.

⁴⁵ “Wāuñuā-wiyqā, kñuā āñġuā āme, kiqā wāuñui āñġuā imākqā iquenyqe, Nyi awā etmqe. Āmaqā naqā iqu, āmaqā iññā iqueni, iqueqā wāuñuā-wiyqā iquau āmitā, iquauqā ymisāññā hea qayunāñġanġa vāñiqā iññqe atāuñuā vāñqiyā. ⁴⁶ Naqā Iqu āpāqe, iqueqā wāuñuā imitātqā di hiñuā qunġanġanġi, iqu aquvānā yāñqiyā. ⁴⁷ Nyi naqā-qakuānā etqānā. Āmaqā naqā iqu, iqueqā nātmatqā eeqānāñi

† 24:42 Lukā 12:35-48

ämītḡeḡe, ique atäunuä vänḡiyä. 48-50 I etanḡqä-qe, wäunuä-wiyqä tqu, ‘Nyaqä naqä iqu maqänä mapqä vänḡiyä’ kḡuä in-dqänätä, wäunuä-wiyqä huizi iquau äpäsätä, itanḡa buayätä eqätä ämaqä hiqiyqä imitpqä iquatä änmitätqe, hea hḡueni, iqu maḡḡqä eätä näwenyā mimäkḡqä etanḡani, iqueqä ämaqä naqä iqu anḡi äpäniqeqä. 51 Iqu quvqä e imäkḡanḡi äqunäqce, iqueni mḡä ätävätä, ämaqä wopqä ipu kukḡuinä tqä iquatä äpmamitpqä iunḡä huätä dowatäniqeqä. Iqi äpmapiyänḡani, kḡuä naqänänä äqiyäpu, hiquanḡa maḡtäsqukuä mäuqäpnuwiqä” ätukqe.

25

Kukḡuä ktqä, hitqä 10 iuaunḡä

1 “Ga Ämaqeucä Ymeqä Ekqä Iqu äpätnḡänḡani, Goti Qäukuä Yätutanä Iqunä miqe, apäkä hitqä hipa eeqänä iuaucä tiwiqä enḡapani hiäniqeqä. Ämaqä apäkä metḡqä imäknätä äpätnḡä iqanḡi, iua iqutä ämimbḡqä hiqi-tä ämäsäupu upnuwiqä. 2 Apäkä iuatanä hipa hḡinḡä iua, kḡuä maiqe. Itanḡa huizi iua, kḡuä äḡguä meqä iuai. 3 Apäkä kḡuä maeqä iua hiqi-tä ämäsäupi, ga olipqä eqä aowä hiqi-tä anḡi iquatimepu ämäsäuqe, qäsä mäma mapqä ipnuwiqä. 4 Inäqce näḡḡqä epiyā iua, eqä-häkä iu equatimepiyi, quwqä hiqi-tä mäsäuqetä qäsä äma ppnuwiqä. 5 Ämaqä apäkä metḡqä iqu maqänä mapḡanḡi, iua hiḡuä hiqaḡänḡä ipiyi, hiqaqä wopnuwiqä. 6 Heatqä quaesḡänḡani, tääqce, ‘Ämaqä apäkä metḡqä iqu äpqiyä. Iqutä mimbḡqä ppiyā’ tuäniqeqä. 7 Itani apäkä hitqä iua eeqänänä ivatuwämbiyi, iuaucä hiqi-tä näwenyā imäkḡnuwiqä. 8 Apäkä maḡḡqä iua näḡḡqä iuaumända tii tupnuwiqä. ‘Neyaqä hiqi-te esuätḡqä iqanḡi, olipqä eqä aowä hui nätappiyā.’ 9 Iinḡä tquanḡuwänḡa näḡḡqä iua kimanḡi, ‘Oeyqä’ tupnuwiqä, ‘Eqä tä, nenyqätä, henyqätä qäyunä maeqä eänä. Eqä miqä iquauḡä äwäpu, hiqe mbqä ipiyä.’ 10 Itani apäkä maḡḡqä iua, eqä mbqä ipḡqä uwḡanḡuwänḡa, apäkä metḡqä iqu ätimäucanḡa, apäkä näwenyā imäkḡmipqä iua, anḡä yäpä inḡisa iqutä anä ymisänä naqänänä hḡqä paquvḡanḡuwänḡa, qu ḡḡanḡä mäyepnuwiqä. 11 Qänakndanḡi apäkä hitqä huizi iua äppi, tupnuwiqä. ‘Naqä Iqukiyā. Si äpätnä, ḡḡanḡä nauteyā.’ 12 I tquanḡuwänḡa, iqu kimanḡi tiinḡä tuäniqeqä. ‘Nyi henyqe, tutqä qäpu änyä maḡḡqä eänänä.’”

13 Tiwiqä e ätuäqetanḡi tii ätukqe. “Inḡitanḡi, hiqä Naqä Iqu äḡḡati päniqenḡe maḡḡqä eänuwä-qae, he näwenyā imäkḡnäpu äḡguänä mimbiyä.”

*Kukḡuä ktqä, wäunuä-wiyqä mbqä mipḡqä iquauḡä**

14 “Huizi, Goti Qäukuä Yätu Äpmenḡä Iqunä miqe, ii tiinḡä enḡapaniqä. Ämaqä hḡqu kinämqä qanḡä wätḡqä imäknätäqänḡani, iqueqä wäunuä-wiyqä iquauḡi tääqä ätuätumetä, qu iqueqä nätmätqe miqäpḡqä iquauḡä hipa iu väniqeqä. 15 Iqu wäunuä-wiyqä iquauḡä näḡḡenḡä iwäsäuqe, ga hḡquenḡi mbqä kuapänä 5,000 ävätä, hḡquenḡi iinänänä 2,000 ävätä, itanḡa yäpakä iqueni 1,000 äväqe, väniqeqä. 16 Ae uwḡanḡa, maqänänä wäunuä-wiyqä

* 25:13 Lukä 19:11-27

mbqä 5,000 ämetqä iqu mbqä wäunüä imäkätä, mbqä haqeqini, 5,000 inä meniyeqä. ¹⁷ Itanğa ämaqä mbqä 2,000 ämetqä iqu-pqe, mbqä wäunüä inä imäkäqe, 2,000 inä meniyeqä. ¹⁸ Itanği ämaqä mbqä 1,000 ämetqä iqu äma äwätä, iqueqä ämaqä naqä iqueä mbqe, qua hovqä äptätä, imä zä pteäniyeqä.

¹⁹ Hea quäuqä ae äpawqanğani, ämaqä naqä iqu anğumä äpäqe, iqueqä mbqä ävätqenqä näqñqä metñqä, wäunüä imäkqä iquau tääqä tuätumeniyeqä. ²⁰ Itanğa ämaqä mbqä 5,000 ämetqä iqu äpätä, mbqä 5,000 haqeqi hutäkñä ämetqe, qäsä äma äpätä, tiñjä tuäniyeqä. ‘Ämaqä naqä iqukiyä. Si mbqä 5,000 ändapknıqä. Hinüä qunyä. Nyi wäunüä imäkätmä, 5,000 haqeqi äyä ämeqeçqä.’ ²¹ Itanği ämaqä naqä iqu tiñjä tuäniyeqä. ‘Si ämaqä anğuki eänä, wäunüä qäyunä imäkqukiyqä. Nätmatqä wänğqä isua anğuanänğä ämitqänğä-qae, si nätmatqä kuapä misñqä atäunüä kimqänänğqä. Äpätnä, nyitä aquvänä yeñqeçqä’ tuäniyeqä.

²² Ämaqä mbqä 2,000 ämetqä iqu inä äpätä, tiñjä tuäniyeqä. ‘Ämaqä naqä iqukiyä. Si nyini 2,000 äyä ändapknıqä. Hinüä qunyä. Nyi wäunüä ämitmä, kiqä haqeqini 2,000 inä äyä ämeqeçqä’ tuäniyeqä. ²³ Itanği ämaqä naqä iqu tiñjä tuäniyeqä. ‘Si ämaqä anğuki eänä, wäunüä qäyunä imäkqukiyqä. Nätmatqä wänğqä isua anğuanänğä ämitqänğä-qae, si nätmatqä kuapä misñqä atäunüä kimqänänğqä. Äpätnä, nyitä aquvänä yeñqeçqä’ tuäniyeqä.

²⁴ Itanği ämaqä mbqä 1,000 ämetqä iqu-pqe äpätä, tii tuäniyeqä. ‘Naqä iquki, nyi sinyqe näqñqeçqä. Si ämaqä tnänğänğä iqukiyqä. Ämaqä hñqua wäunüä iu ymisänğä vowä ämäuepqe ptqukiyqä. Ämaqä hñqua kuä uwqä tnämawäpçeuni, kiqä näänğqe mequkiyqä. ²⁵ Si suqä iñğä iquki etanği, nyi zä itmä, tqä mbqä 1,000 qua hovqä iu zä äptekqä-qae, ga täsuwänä’ tuäniyeqä. ²⁶ I tquanğa, naqä iqu kimanği tiñjä tuänğiyä. ‘Si wäunüä-wiyqä quvqä enyqä iqukiyqä. Nyinyqe, si näqñqä ae eänğä. Nyi ämaqä hñqua wäunüä iu ymisänğä vowä ämäuepqe ptqunğqä. Ämaqä hñqua kuä uwqä tnämawäpçeuni, kiqä näänğqe mequnğqä. ²⁷ Si näqñqä iñğä eänği, nyaqä mbqe, kiqä pñğä wiqä iunği, sunğä pñğä maeqä ikñäwä? Iñğä imäkqä-säpi, nyi anğumä äpmqänğani, nğä mbqä qäyunänğitä kiqä haqeqinğitä meqämingä.’ ²⁸ Itanği wäunüä-wiyqä huizi iquauñi, ‘He mbqä 1,000 ämotaupu, ämaqä mbqä 10,000-tänğä ique wipiyä’ tuäniyeqä. ²⁹ ‘Ii tiñjä etanği. Ämaqä nätmatqä-tänğä eeğänğä iquauñi, nyi hui anği vqanğa, qu kuapänänğä-tänğä hipnuwiqä. I etanği, ämaqä nätmatqä maeqä eä wänğqäpu ämeñuwä iquauñi, nyi anği ämotaumqänä. ³⁰ Itanğa wäunüä-wiyqä quvqä tqeñi, he yäpaqä inğisa anğä hiawiqä inğisanğä huätä dowatpiyä. Iqi äpmamipqä iqua, hiqanğä manğtäsqukuä ämäupu, kñuä qäkmanğpnuwiqä’ tuäniyeqä” ätukqe.

Ämaqeuyä Ymeqä Ekqä Iqu ämaqeu iwäsäuniqenğä

³¹ “Ämaqeuyä Ymeqä Ekqä Iqu anğü äpätmänğani, yoqä naqä-tänğä äpätä enätqä eeğänğä iquatä anä pñnuwiqä. Itanğa Iqu Iqueqä yoqä naqe motquetñqe, ämiqä iqueqä zä-hawä iu pmeniyeqä. ³² Inğanği hueqä-himqä eeğänğäni Iqueqä hinüä iqi tqäuqanğuwänğä, Iqu iquauñi iwäsäütä hñquaqu mäqäqasäueniyeqä. Yaqueqä

miqä iqu sipsipqä iquatä, meme iquatä ämaqäqasäuetñqä-pa, i imäkäniceqä. ³³ Iqu sipsipqä iquauñi ämuangisa, itañga meme iquauñi qunamäuqängisa, mäqäqasäueniceqä.

³⁴ I imäkäqetani, Ämiqä Naqä Iqu ämaqä iqueqä hipa ämuangisa tqäutanguwä iquauñi tiñjä tuäniceqä. ‘Ñqä Apiqu he äñguä emäkätñqä ae etkqeqä. Iqu nätmätqä äñguänäñi quae änä imäkätäqänga, henynqä näwenyä imäkekqe, he mapñqe, Iqunä ämitñqä yäpä tängisa yappiyä. ³⁵ Ii tiñjä etangiyä. Nyi buayä dä pmetañgani, he eqä äyä ändapminuwiqä. Nyi eqä manqä pmetañgani, he eqä äyä ändapminuwiqä. Nyi ämaqä hueqä-himqä huitañunä etañga, he Nyiñi hiqä anä iunqä ändma äminuwiqä. ³⁶ Nyi qäkä mäyäuqä itañga, he qäkä äyä ändapminuwiqä. Nyi yaqä witañgani, he äyä äminyiminuwiqä. Nyi guä pmetañgani, he äpäpu hiñuä äyä ämanqänminuwiqä’ tuäniceqä.

³⁷ I tquangä, qokä-apäkä jänänä iqua kimanji tiñjä tupnuwiqä. ‘Naqä Iqukiyä. Si buayä dä pmetañgnä hiñuä äkqänätanä, äkñga äktapminquäwä? Si eqä manqä pmetañgnä, eqä äkñga äktapminquäwä? ³⁸ Si ämaqä hueqä-himqä huitañänäñuki äkqänätanä, neqä anä iunqä, äkñga äktma äminquäwä? Si qäkä maiquki etañgnä, qäkä äkñga äktapminquäwä? ³⁹ Si yaqä witañgnä ä guä pmetañgnä, äpätanä hiñuä äkñga ämakqänminquäwä?’ tupnuwiqä.

⁴⁰ Itañga Ämiqä Naqä Iqu kimanji tiñjä tuäniceqä. ‘Nyi aanjä naqä-qakuänänä etqänä. Nätmätqä eeqänänäñi, he Nyaqä guäkautä, napqautä iwimäkmipqe, qu yoqä maeqä qäyä etañgqä-qe, iñi he Nyi nyimäkminuwiqä.’

⁴¹ Inqani Iqu ämaqä hipa qunamäuqängisa tqäutanguwä iquau tuäniceqä. ‘Henyqe, Ñqä Apiqu, “Qu qui imäkmbñqäuä” ae ätkqeqä. He tä maiusqänänä äsänqeunqä huätä upuiyä. Tä äsänqä iqu, Setänä iquenqätä, iqueqä enätqä iquauñqätä näwenyä äsänä. ⁴² Ii tiñjä etangiyä. Nyi buayä dä pmetañgani, he buayä mändapqä äyä iminuwiqä. Nyi eqä manqä pmetañgani, he eqä mändapqä äyä iminuwiqä. ⁴³ Nyi ämaqä hueqä-himqä huitañunä etañga, he Nyiñi hiqä anä iunqä mändma mäwqä äyä iminuwiqä. Nyi qäkä mäyäuqä itañga, he qäkä mänyiyätqä äyä iminuwiqä. Nyi yaqä äwitmä ä guä-pqä pmetañgani, he mäminyqä da äyä iminuwiqä’ tuäniceqä.

⁴⁴ I tquangä iqua-pqe kimanji tiñjä tupnuwiqä. ‘Naqä Iqukiyä. Si buayä dä pmetañgnä, ä eqä manqä pmetañgnä, ä, hueqä-himqä huitañänäñuki etañgnä, ä qäkä maiquki etañgnä, ä yaqä witañgnä ä guä pmetañgnä, hiñuä äkqänätanä yätamäkqä makiyqe, äkñga iminquäwä?’ tupnuwiqä.

⁴⁵ Itañga Ämiqä Naqä Iqu kimanji tiñjä tuäniceqä. ‘Nyi aanjä naqä-qakuänänä etqänä. Nätmätqä eeqänänäñi he Nyaqä guäkautä napqautä yoqä maeqä inäsquauñi miwimäkqä iminuwi, iñi he Nyi-pqe mänyimäkqä äyä iminuwiqä’ tuäniceqä. ⁴⁶ Ämaqä tqua äwäpiyi, hanjä-icqä qäpu maeqä eniqä di ämepu pmepnuwiqä. Iñjä etañgi qokä-apäkä jänänä iqua, hanjä hea ique-ique pmeqe ämepu pmetpnuwiqä’ ätukqe.

26

*Ämaqä naqä iqua, Jisasi Ique päkpnqä ätkuwinqä**

¹ Jisasi Iqu kuknuä tä eeqänä qäpu ätuäqetani, Iqueqä wäunuänqä ämotquaminqä iquauni tiinjä ätukqe. ² “He näqñqä äyuwänä. Hiunji hñquaqu yqänä äwinä. Inğanji hiunji naqänänjä Pasopa iqu timäunqiyä. Hiunji iqu ätimäuqanğanji, qu Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iquenji, mäkä-hunqä iqua zä-huätatä huepnqä wipnuwiqä.”

³ Hea asä qanğanji, hiqäva-imäqä naqä iquatä, Israitqeu miqä iquatä, hiqäva-imäqä naqä Käyäpasi iqueqä anjä iqi aquvä äqannguwi. ⁴ Iqua kuknuä ätqämanäpu, “Ne Jisasi Ique maqñqä itmetanä pizqä päsatunqje, äänä imäkatunquäwä?” ätnquwi. ⁵ “Ämaqe hinuä änaqänäpu mäkä ipäqiyqenqje, ne suqä iinj, hiunji naqänänjanga mimäqä yatunqjeqä” ätnquwi.

Apäkä hui, eqä jinanjä-weqe, Jisasi Iqueä nyuänju equatekqenqät

⁶ Jisasi Iqu anjä-himqä Betani, Saimonä Wänyimänqjeä† anjä iu äpmaminqje. ⁷ Iqu buayä gmanätqätanga, apäkä hui hikä häkä eqä jinanjä-weqä inqä hñqu, äma äwimetä, Iqueuä nyuänju equatkqe. Häkitä, eqä jinanjä-weqetä, kiqä mbqe naqänänji. ⁸ Iqueqä wäunuänqä ämotquaminqä iqua e äqumbiyi, äwqä tnänjä imäkäpu, “Eqä jinanjä-weqe, hingi qui sunqä imäqkiyä? ⁹ Ii eqä jinanjä-weqe, mbqänqä imäkätä, mbqä naqänänjä ämetä, ämaqä nätmätqä maeqä iquau mäwqä sunqä iqiyä?” ätnquwi.

¹⁰ Jisasi Iqu iquauqä kukñuinqä näqñqä eä, iquauni tiinjä ätukqe. “He apäkä täsinji, hanjä-iqe sunqä vqäüä? Ii suqä ängüänänji nyimäqkiyä. ¹¹ Ämaqä nätmätqä maeqä iqua hesä anänji, hea ique-ique äyä äpmeñäüä. Itanji Nyi hesä anänji, hea ique-ique mäpmeqä imqänä. ¹² Apäkä ii ege änjiquatqe, ii Nyaqä huiwi qua ptnänijä iinjä näwenyä inyimäqkiyä. ¹³ Nyi naqä-qakuänä etqänä. Qu qua eeqänänjä iunqä äwäpu, kuknuä ängüä we-hunqä-tänji awä ätuäkipiyänğanji, apäkä täsi inyimäqqenqje awä inä tqäpnqeqä. Inji qu iinjä hui mimäuqä ipñqenqä” ätukqe.

Jutasi iqu Jisasi Iquenji, himä-wiunqä iquau vätnqä ätukqenqäS

¹⁴ Inğanji wäunuä imäqä 12 iutanä Jutasi Iskarioti iqu, hiqäva-imäqä naqä iquaunqä äukqe. ¹⁵ Iquau äwimeqe, yatñqä tiinjä äwikqe. “Nyi Jisasi Ique he hitapmqje, he nätmätqje äkitanji dappñqäwä?” Yatñqä vqanğqänğa, qu mbqä-hiki, 30 qe äwikuwi. ¹⁶ Itanji Jutasi iqu, Jisasi Iquenji ämaqä iquau vätnqje, hänaqenqä qävqä yatñqä ipäqäkqe.

*Jisasi Iqu, Iqueqä wäunuä yätquakä iquatä, ymisanjä yäpakä änguwänğanqä**

* 26: Makä 14:1-2; Lukä 22:1-6; Jonä 11:45-57 † 26:5 Makä 14:3-9; Lukä 7:36-50; Jonä 12:1-8 ‡ 26:6 Saimonä iqu hinjiqänänji wänyimänqä-tänjä äpmaminqä etanji, qu iquenji “Wänyimänqjeä” ätuminjuwi. § 26:13 Makä 14:10-11; Lukä 22:3-6 * 26:16 Makä 14:12-26; Lukä 22:7-38; Jonä 13:1-17:26

17 Hiunji bretqä yenuä qo matäuqä bñqä iquauqä hiunji kinganänjä iqueni,† wänuänqä ämotquaminqä iqua Jisasi Iquenyqä äpäpu, yatñqä tiinjä äwikuwi. “Si hiunji naqänänjä Pasopa iutanjä buayä dñqe, ne näwenyänji, äsqi imäkekiyatunquäwä?”

18 Iinjä tquanqawännga, Iqu tii ätukqe. “He anjä-himqä yäpä ingisa äpaquväpu, ämaqä iinjä ique hinuä äqumbiyi, tii tupiyä. ‘Ämotqueqä iqu “Tupiyä” ätätä änandowatqiyä. “Hea Apiqu Nyinyqä atänuä ikqe, ae qäqiqi quvepqañgi, Nyitä Nqä ämaqä iquatä, hiunji naqänänjä Pasopa iutanjä ymisanjä natunqwe, tqä anjä iu nanquna” ätqiyä,’ tupiyä” ätukqe. 19 I tquanqä, iqua Jisasi Iqu ätukqä-pa, Pasopa iutanjä ymisanji näwenyä qe imäkekuwi.

20 Awiyqä ae eqanqä, Jisasi Iqutä, Iqueqä ämaqä 12 iquatä ymisanjä bñqä äpmakuwi. 21 Qu ymisanjä ängmanäpiyänqanji, “Nyi naqä-qakuä etqänä. Hesanjä hñqu Nyinji, himä-wiunqä iquau nyivänqiyä” ätukqe.

22 I tquanqä äwipiyyi, äwqä hanjä vqanqä, qu hñquna-hñquna yatñqä wipñqä ipäqäkuwi. “Naqä Iquki, Si e ätnji, ii nyi ma! Qäyutanä?”

23 Kimanji Iqu tiinjä ätukqe. “Buayä hevqä täu, Nyitä anä ämeququä iquenä, ämaqä Nyi himä-wiunqä iquau nyivätñqä iqu, heyaqä awä iqisanjä hñquvqä. 24 Ämaqueuqä Ymeqä Ekqä Iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunji äpäkonänqiyä ätkqä-pa, Iqu e päkonänqiyä. Itanji Ique himä-wiunqä iquau vätnqä iquenyqe, iqueni hanjä-iqä naqänänjä wimenqiyä. Ämaqä iinjä imäkätñqä iqueni, känai maunyqä-säpi, ii äñguä hitäninjäqä” ätukqe.

25 Jutasi, ämaqä himä-wiunqä iquau vätnqä ikqä iqu, Jisasi Iqueni, yatñqä tiinjä äwikqe. “Ämotqueqä iqukiyä. Si e ätnji, nyi ma. Qäyutanä?”

E tquanqä kimanji, “Si e ätnji qeyqä” ätukqe.

26 Iqua ymisanjä ängmanäpiyänqä,† Jisasi Iqu bretqä hñqu ämeqe, Goti Hanjuwä Ique “änguiqä” ätuäqe, äkutätä, wänuänqä ämotquaminqä iquau ävqäwätä, ätukqe. “He ämepu biyä. Tä Nqä huiwiyyä.” 27 Itanji Iqu wainqä-eqä-häki ämeqe, Goti Hanjuwä Ique “änguiqä” ätuäqe, iquau ävätä ätukqe. “He eeqänänji, eqä tä bñqe qä. 28 Tä Nqä häneqä, he yätamäqä heyätñqä kukñuä guä mäsaunqä iyyä. Ämaqä kuapänänjä iquauqä suqä quvqe, huätä mamäutñqe, Nyaqä häneqe, iuänqiyä. 29 Nyi he etqänä. Nqä Apiquna miqä iu wainqä-eqä änyä-hänjä hesä anä naniquänqanqe, Nyi wainqä-eqä anqumñi manqä imqänä” ätukqe.

30 I ätuäqetanji, qu apqä ätpiyyi, anjä-himqä iu äväma, qoqonjä Olipä iunqä äukuwi.

Jisasi Iqu Pitä iqueni, “Nyi Iquenyqe änyä maqñeqä’ tñqinyä” ätukqenqäš

31 Inqanji Jisasi Iqu iquauñi ätukqe. “Tänqä heatqeuñi, nätmätqä nyimeqanqutqetanji, heqä Nyinyqä quuvqä heqiyqe, mäñdi päwinqiyä. Ii Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunji, tiinjä ätä äqänänqä-payqä.

† 26:17 Quväukuä ique-iqueni, Israitqä iqua bretqä yenuä qo matäuqä änäpu hiunji 7 äpmaminjuwi. Hiunji kinganänjä iunji, qu hiunji enätqä ämaqä päsqä iqu Israitqä iquauqä kaqä-kawäka mapäsqä ämäwqätäukqenqä kñuä ämepu buayä naqänänjä äñminjuwi. Ii hiunji Pasopayä. † 26:26 Makä 14:22-24; Lukä 22:17-20; 1 Korinä 11:23-26 § 26:30 Makä 14:27-31; Lukä 22:31-34; Jonä 13:36-38

*Nyi sipsipqä-miqä ique päkmqänä. Iinjä imäkqanqmdqänqä, sipsipqä iqua zä im-imä wepnuwiqä.**

³² Itanji Goti Hanjuwä Iqu, Nyi anji nyivauqumuattqanqä, Nyi qua Galili iunqä hinuicqä emamnigeqä” ätukqe.

³³ I tquanqä Pitä iqu ämävaucqe, “Iqua eeqänä nätmattqä kimeqanqutqeta quwqä quuvqä heqiyqä mändi qäyä äpäwiqanquti, nyi injä miqä da ymqänä” ätukqe.

³⁴ I tquanqä Jisasi Iqu, “Nyi naqä-qakuänä äktqänä. Heatqä tqueni, kukutakisqä äkakä matqänqä, si Nyinyqe, ‘Iquenyqä maqñqeqä’ hñquaqui-hñque tutñqinyä” ätukqe.

³⁵ I tquanqä Pitä iqu ämävaucqe, “Qäyä eänä. Si äpäkongti, nyi-pqe anä päkonenqeqä. Nyi Sinyqe, ‘Iquenyqä maqñqeqe’ matqä imqänä” ätukqe. Itanji wäunqänqä ämotquaminqä eeqänänqä huiziqua-pqe, inyänä ätkuwi.

Jisasi Iqu, Gesemäniu Goti Iquenyqä tääqä ätkqenqät

³⁶ Inqani, Jisasi Iqutä, iquatä, ‘Gesemäniyqä’[†] ätmñuwä iu ätimäupiwi, Iqu iquauñi tiinjä qe ätukqe. “He täqi pmapiyä. Nyi tääqä tmqä, näññqä umqänä.” ³⁷ I ätuäqce, Iqu Pitä iquesä, Sepri iqueqä hikñä iquacuisä itmeqe, nänä qe äukuwi. Itanji Iqu änä mäwimänqä itä, Iqueqä äwqe hanjä kiinjä äwikqe. ³⁸ Inqani Iqu iquauñi, tiinjä qe ätukqe. “Hanjä-iqä tqe, Nyaqä qeqä-quuvqä tämñi imbätäumäkkä-qae, ae qäqi äpäkonmqä iqä. He täqi äpmapu, quvqä nemeqenqce äñguä äminyanä.” ³⁹ I ätuäqce, nändi ti äwäqce, Iqueqä hipenwi qua bu eäqce, tääqä tiinjä ätukqe. “Nqä Apiquki, hänaqä-pqä hui inä etanqutqce, häkä hanjä-iqä-tänqä tqe[§] huätä mändavä. Inqäce änyinjä Nyaqeuñi, qäyä etanquti, äkinqä Sageunä isñqeqä.”

⁴⁰ Iñi ae ätuäqetanji, Iqu Iqueqä ämaqä iquauñqä anji äpäqce, hiqaqä witanqä äqunäqce, Pitä iqueni tii ätukqe. “Änäññqäwä? He Nyitä anñji, wänqäpu mäminqä iquwiuä? ⁴¹ Yamwiqä ique, he mändi maekittiyqä yätñqä iinjce, he äminyäpu tääqä tupñqeqä. Hiqä quuvqce, qäyunä imäkñqänqä winqanqutqä-qe, huiwi yänänäñqä mäeqeqä” ätukqe.

⁴² Iqu anqumä äväma äwäqce, tääqä tiinjä ätukqe. “Nqä Apiquki, häkä hanjä-iqä-tänqä tqe, huätä mändautñqä etanqutqce, kiqä hanjä-iqce, Tqä äkinqä iunä mamqänä.”

⁴³ Itanqä iquauñqä anqumä äpäqce, iqua hinuä kukuänquä wiyqanqä hiqaqä witanqä äqunqce. ⁴⁴ Iqisanji Iqu iquauñi anqumä ävämanji, tääqä yäpaki, kinqanänqä iquacu ätkqä-pa, ätkqe.

⁴⁵ Qänakndanji Iqu Iqueqä ämaqä iquauñqä anqä äpäwäqce, ätukqe. “He hiqaqä yqänä äwinuwi, hapä äpmenäüä? Qätä nyipiyä. Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Ique, ämaqä suqä quvqä imäkqä iquauqä hipa iu wipñqce, ae qäciyqä. ⁴⁶ He pämä äpmepu äwanä! Hinuä qumbiyä. Huiziuqä hipa iu nyivätñqä iqu, ae qäqi ätimäutñqä iqiya” ätukqe.

*Jutasi iqu Jisasi Iqueni, himä-wiunqä iquau äwikqenqä**

* **26:31** Sakätiyasi 13:7 † **26:35** Makä 14:32-42; Lukä 22:39-46 ‡ **26:36** Yoqä ‘Gesemäni’ kiqä quati tiinji. ‘Zä-olipqä häukuwi quqowä päsqä.’ Ii olipqä wäunqä iu, qoqonä Olipä iu äwomñqce. § **26:39** Matiu 20:22; Jonä 18:11; Itkimäkkä 16:19. * **26:46** Makä 14:43-50; Lukä 22:47-53; Jonä 18:1-11

47 Jisasi Iqu kuknuä ii yqänä tätqätanġani, Jutasi ämaqä 12 iquau-tanġa iqu äpkqe. Iqutäni, ämaqä kuapänäni, ipäqäyunätä, jävqätä a äqätqa äquvepkuwi. Ämaqä iquauñi, hiqäva-imäkkä naqä iquatä, qokä-apäkä iu miqä huiziquatä ändowatkuwi. 48 Qu änyä upnqä imäknäpiyanġani, täkkä-tqä iqu, huiziquauñi tii ätukqe. “Nyi ‘Ämaqä Tqueyqä’ etätmi, kikiyä äwunġundi, he Iqueni a kiqätpnqe.” 49 Qu ätimäupiyyi, Jutasi iqu Jisasi Ique maqänä äwimeqe, “Ämotqueqä Iqukiyä, heatqevqä” ätuätä, manġawiu kikiyä äwunġqe.

50 Itani Jisasi Iqu iqueni, “Näueqä iquki, nätmätqä si imäktñqä äpñi, imäkiyä” ätukqe.

Inġani ämaqä iqua äppiyyi, Jisasi Ique a qe äkiqätkuwi.

51 Ique kiqätqanġuwänġa, Jisasi Iqueqä ämaqä hñqu, iqueqä ipäqäyunji ämäkäqiyäqe, hiqäva-imäkkä naqä iqueqä wäunü-wiyqä hñque, qätä mñä hämänä ätqavämäukqe. 52 I imäkkanġa, Jisasi Iqu iqueni tii ätukqe. “Tqä ipäqäyunji, kiqä anġa iu anġi qupuiseyä. Ämaqä ipäqäyunġa itä mäkä äumbqä eeqänänġa iqua, ipäqäyunġa iutanä päkombnuwiqä. 53 Si tiinñqä maqñqä ennä? Nyi Nqä Apique yatñqä vqanġndqe, Iqu enätqä kuapänä 50,000 iquauñi, yätamäkkä nyipñqä ändowatanġiyä. 54 Itanġqä-qe Nyi iinġa imäkkanġndqe, kuknuä Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iu äqänänqe, qäyunänji äänä timäuniqätiyä? Iqueqä bukä iunji, ‘Nätmatqä tä, Nyi nyimenqiyä’ ätä äqänänä” ätukqe.

55 Ique a kiqätqanġuwä iquauñi, Iqu tiinġa ätukqe. “He ipäqäyunätä, jävqätä a äqätqa äpquwi, ämaqä äpäsätä quwä-meqä hñque a äkiqätätqanġuwä-pa, Nyi-pqe, iinünä etanġä anġiqätqäuä? Hiunji eeqänänġa iunji, Nyi hiqäva-imäkkä anġa ququawä iu äpmamä, qokä-apäkä iu ämotquetqätanġani, inġa manġiqätqä, sunġä itqänuwäwä? 56 Nätmatqä eeqänänġa ii, hiñuä-tqä iqua kuknuä äqiyäpu ekuwä ii, qäyunä imäkatñqä ätimäueqä” ätukqe.

Itani wäunünqä ämotquaminqä eeqänänġa iqua, Jisasi Ique zä äväma äwekuwi.

Käyäpasi iqu, Jisasi Ique kuknuä ämitkqenqät

57 Ämaqä Jisasi Ique a äkiqätukuwä iqua, Iqueni Käyäpasi hiqäva-imäkkä naqä iqueqä anġa iunqä qe ätuma äukuwi. Iqinji, kuknuä-suqenqä näqñqä iquatä, ämaqeu miqä huiziquatä, aquvä äqämbu äpmaminuwi. 58 Pitä iqu Jisasi Ique kinġa-nänji ti äwivändqa äpätä, hiqäva-imäkkä naqä iqueqä anġa täknġa yäpä inġisa äpaquväqe, “Jisasi Iqueni nätmätqä äkitanji wimenqutiyä” tä, ämayukä-imanqä iquatä anä äpme, hiñuä äqunä äpmaminqe.

59 Hiqäva-imäkkä naqä iquatä, Israitqä iquau miqä naqä huiziquatä, Jisasi Ique pizqä päkpnqä diñqe, quanġä tññqä hñquau tääqä ätuätumepu, Iqu suqä quvqä hui imäkkänqä qävqä iminuwä.

60 Ämaqä kuapänä äpäpu, Iquenyqä quanġä täqisqanġuwä-qe, ämiqä naqä iqua, Ique pizqä päkpnqä iinqe, qakui mämäqumueqä ikuwi.

61 Qänakñi, ämaqä hñquaqu äpäsinyä, tii ätukiyyi. “Ämaqä Tqu, ‘Nyi Goti Hanjuwä Iqueqä hiqäva-imäkkä anġi äpnetmä, hiunji hñquaqui-hñquenyä anġi mätmqänä’ ätkqeqä” ätukiyyi.

⁶² I tquanġiyänġa, hiġäva-imäkqä naqä iqu pämä ätqäuqe, Jisasi Ique yatnqä tiinjä qe äwikqe. “Iquaqu e ätqiwi, änäängä? Si kima matqä isnqätanä?” ⁶³ Itanġi Jisasi Iqu kuknuä hui matqä ikqe. Itanġi hiġäva-imäkqä naqä iqu tii ätukqe. “Si kuknuä naqä-qakuänänjinä nattnqä iinjqe, nyi Goti Hänjä äpmeñqä Iqueqä yoqä iutanä yatnqä äkiyqänä. Si Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä-quki eänä, ä Kraisi, Goti Iqu ne äminesnqä atäunjuä äkikqä Iqukitanä?”

⁶⁴ I tquanġa, Jisasi Iqueuä kimanġi, “Si e ätñi qeyqä. Nyi he etqänä. Qänakndanġi, he Ämaqeueqä Ymeqä Ekqä Iqu, Yänänäqñqätänjä Iqueqä hipa ämuangisa pmetanġi hinjuä qumbnuwiqä. Itanġa Iqu qaquvqeu pmeqä qäukuä yätuta quvepñanġi, qumbnuwiqä” ätukqe.

⁶⁵ Käyäpasi iqu i tqanġi äwiwäqe, äwqä tnänjä wiñanġi, iqueqä gquä quäuqä äpisätä, tii ätukqe. “Iqu Goti Hanjuwä Iqu enqä-pa timäutnqä tqanġi, äyä äwiwänünä. Ne Ämaqä Tqueqä sugenqä awä natpñqe, ämaqä hñquaunqä qävqä miqä yatunqeeqä. ⁶⁶ Ne Ique änänä imäkatonqñenqe, he kñuä äänä hiyqiyä?” ätukqe.

I tquanġa qu kimanġi, “Iqu suqä quvqä-tänu-qae, äpäkonätñeeqä” ätukuwi. ⁶⁷ E ätupiwi, qu Iqueqä himä-hiqumuanjä iu makukuä äqutäupu, aanjä kuapänänjä äpäkmijnwi. ⁶⁸ Inġanġi iqua äpäsapu tii ätukuwi. “Si Kraisi, Goti Hanjuwä Iqu atäunjuä äkikqä Iquki, hinjuä natiyä. Ämaqä tä äkpäsquwä iqua, tqukuakä?” ätukuwi.

Pitä iqu, ‘Nyi Jisasi Iquenyqä maññeeqä’ ätkqenqä†

⁶⁹ Asänġanġi, Pitä iqu yäpaqä mäñgisa, anjä ququawä iqi äpmaminqñe. Apäkä wäunjuä imäkqä hui, iqu-tänjä qäqi äpäta, “Si Jisasi Galilisanjä Iqutä anä äpmetqänjiyiqä” ätukqe.

⁷⁰ Itanġi Pitä iqu ämaqä eeqänänjä iquauqä hinjuä iqisanġi, “Oeyqä. Si kuknuä tä ändñi, nyi maññeeqä” ätukqe.

⁷¹ Itanġi iqu äwäqe, täknjä hävqä iu miqä iquauqä anjä iu ätqäuminqñe. Iqinjä apäkä wäunjuä imäkqä hui, ique hinjuä äqunäqe, ämaqä qäqi pmetanġuwä iquauñi, “Ämaqä tqñ, Jisasi Nasäretqätanjä Iqutä anä äpmetqänjiyiqä” ätukqe.

⁷² I tquanġa, Pitä iqu anġumñi, “Oeyä” ätukqe. “Nyi aanjä naqä-qakuänänjä ätqänä. Ämaqä Iquenyqe, änyä maññeeqä eänänä.”

⁷³ Qänaki wänqäpñi, ämaqä qäqi ätqäuminjuwä iqua äpäpu, ique ätukuwi. “Naqä-qakuänänjqä. Si Ämaqä Iqutä anä äpmeñjuwä iquautanjä iqukiqä. Ne tqä quväki äkiyätanä, näqñqä ämequnä.”

⁷⁴ I tquanġuwänġa, Pitä iqu kukñui, yänänäqñqä tiinjä ätukqe. “Aanjä naqä-qakuä etqänä. Nyi Ämaqä Iquenyqe, maññeeqä. Nyi kuknuä naqä-qakuä matqä iqanġndqe, Goti Hanjuwä Iqu hanjä-iqä qäyä dapänä.” Iqu kuknuä qäpu ae tqanġa, maqänänji kukutakisqä äkakä qe ätkqe. ⁷⁵ Asä qänġanġi, Pitä iqu Jisasi Iqueqä kukñui, “Kukutakisqä äkakä matqänġa, si Nyinyqe, ‘Maññeeqä’ hñquaquihñque ttñiqä” ätukqenqä kñuä indqänäqe, yäpaqä mäñgisa äwäqe, kñuä naqänänjä äqäqqe.

27

*Piloti iquenyqä ätuma äukuwinqä**

¹ Zä ae äveqanğa, hiqäva-imäkkqä naqä iquatä, Israitqeu miqä huiziquatä, Jisasi Ique pizqä päkpnqä kuknuä imäkkuwi. ² Itanji qu Ique guä äkiqiyäupu, kiyapqä kinğanänjä Pailoti† ique wipnqä ätuma äukuwi.

Jutasi iqu imäkkqenqä‡

³ Jutasi, ämaqä Jisasi Ique himä-wiunqä iquau äwikqä iqu, qu Jisasi Ique kuknuä ämitäpu, “Iqu äpäkonänqiyä” tqanquwi näqñqä ämeqe, iqu suqä ii ikqenqä wombä ämetä, mbqä-hikä hiqäva-imäkkqä naqä iquatä ämaqä miqä huiziquatä äwikuwi, anji äma äukqe. ⁴ Iquau äwimeqe, tiinjä ätukqe. “Nyi suqä quvqä ae imäkkqeqä. Ämaqä nyi he etapqä Iqu, suqä quvqä mimäkkqä itñqä-queqä.”

I tquanğa, qu kimanji, “Ii nätmätqä neqä hmanjqä. Tqä dutanänjqä” ätukuwi.

⁵ Itanji Jutasi iqu mbqä-hiki, hiqäva-imäkkqä anjä ingisa ätnämäwanji, äväma äwäqe, iqueqä-kiauä guä äqupuäqänqge.

⁶ Hiqäva-imäkkqä naqä iqua mbqä-hikä iinjä ämapiyi, ätkuwi. “Mbqä tä ämaqä pizqä päsqä iutanä-qae, ga ne mbqä hiqäva-imäkkqä anjitanjitä pnqä qäsä maeqä yatunqeqä.” ⁷ Itanji qu kuknuä imäkpuyi, mbqä iqueni ämaqä qua qondä imäkkqä iqueqä qua hñqu, ämaqä kinjä nändanä iquau qua ptepnuwänqä mbqä qe ikuwi. ⁸ Iinjñqe, qu “Qua häneqeqä” änyuätminjuwi, tänğa-pqe inä ätqa äwätqänäuä. ⁹⁻¹⁰ Iinjä etanji, kuknuä hñqu Goti Iqu hinjuä-tqä Järämai iqueqä manjä iu hinjuiqänä ätimäuekqe, ii naqä-qakuä ätimäukqe. Ii tiyi.

“Mbqä hikä kuapänäni 30, Israitqä iqua ämaqä tque mbqä ip-nuwänqä ataunä ikuwi, qu ämepu, Naqä Iqu nyi ändkqä-pa, ämaqä qua qondä imäkkqä iqueqä quae mbqä ikuwi.”§

*Jisasi Iqu, Piloti iqueqä hinjuä iqi ätqäukqenqä**

¹¹ Jisasi Iqu Piloti iqueqä hinjuä iqi tqäutanğa, Piloti iqu Iqueni yatnqä tiinjä qe äwikqe. “Si Israitqä iquauqä Ämiqä Naqä Iqukitanä?”

E tquanğa kimanji, “Si e ätni qeyqä” ätukqe.

¹² Itanji hiqäva-imäkkqä naqä iquatä, ämaqeu miqä huizi iquatä, qu Jisasi Iquenyqe, “Suqä quvqä iinjä-iinjä imäkkätñqeqä” tuätqätanquwänğa, Iqu kuknuä hui kimanji, mätquä ikqe. ¹³ Iinjä etanji Pailoti iqu Iqueni yatnqä äwikqe. “Änäänğä? Kuknuä eeqänänjä tä Sinyqä äquvepqe, qätä mäwiyqä injinyä?”

¹⁴ Yatnqä i vqanğa, Jisasi Iqu kimanji mätquä ikqe. Iinjñqe, Pailoti iqu yäunjuä itä, knuä kuapänä indqänqge.

¹⁵ Quväkuä ique-ique, Pasopa imäkäpiyänğanji, Israitqä iqua, ämaqä guä äkiqiyäuepqa hñque atäunjuä iqanquwänğa, kiyapqä naqä iqu iqueni ewewqatminqeqä. ¹⁶ Jisasi Iqu Piloti iqueqä hinjuä iqi ätqäukqä quväkuä iqueni, ämaqä suqä quvqä huiz-iquau ämäwqätäuä, aanjä naqänänjä imäkkqä hñqu guä äpmaminqe.

* 27:1 Makä 15:1-20; Lukä 23:1-25; Jonä 18:28-19:16 † 27:2 Piloti iqueni, Romätanjä miqä kinğanänjä Sisa iqu qua Jutiya iu kiyapqä kinğanänjä pmetnqä atäunjuä ikqe. Israitqä iquau miqä eeqänänjä iqua, kiyapqäeqä yäpä iqi äpmaminjuwi. ‡ 27:2 Wäunjuinqä 1:18-19

§ 27:9-10 Järämai 32:6-9; Sakätiyasi 11:12-13 * 27:9-10 Makä 15:2-5; Lukä 23:3-5; Jonä 18:33-38

Iqueqä yoqe, Jisasi Baräpasi ique. ¹⁷ Qokä-apäkä iqua aquvä ae äqänätanġuwänġa, Pailoti iqu iquau yatnġä tiinjä qe äwikqe. “Henyqä pätnġä ewewqatmqä dinġe, tqenyqä hingiyä? Nyi Jisasi Baräpasi ique ewewqatmqätanä, ä Jisasi, ‘Krais iqueqä’ ätätqänuwä Ique ewewqatmqätanä?” ¹⁸ Israitqä iquau miqä iqua, Jisasi Iqu yoqä naqä metqätanġenġä äwqä quvqä imäkäpu ätuma äpkuwinġe, Pailoti iqu näqnġä eä, yatnġä i äwikqe.

¹⁹ Pailoti iqu zä-hawä iwäsäuqänġä iu pmetanġa, iqueqä apäki kuknġä iquenyqä tiinjä ätätä ändowatkqe. “Nyi Ämaqä Jänänġä Iquenġi wätqä äqunänġä-qae, hanġä naqänänġä änyiyqiyä. Inġi si Iquenġi, quvqä hui mitqueqä panä.”

²⁰ Inġäqe hiqäva-imäkqä naqä iquatä, ämaqe miqä iquatä, qu qokä-apäkiuqä kġuä iunġi hiñi-hiñi iwimäkäpu, “Baräpasi ique dowatätinä, Jisasi Ique pizqä päkiyä” tupnġä imäkkuwi. ²¹ Itanġi kiyapqä kinġanänġä iqu, iquauñi yatnġä anġumä, “Ämaqä tquaquisanġi, nyi äkisque hewasqiyäwqatmqä hingiyä?” tquanġa, iqua manġi tiinjä ätukuwi. “Baräpasi iquenyqeqä.”

²² I tquanġuwänġa, Pailoti iqu yatnġä tii äwikqe. “I etanġutqe, nyi Jisasi, ‘Krais iqueqä’ ätätqänuwä Iquenġi, äänä imäkmqenġä enġiyä?”

I tquanġa, iqua kimanġi, “Iquenġi, zä-huätatä hueyä” ätkuwi.

²³ Ga Pailoti iqu ämävauqe, “Sunqäwä? Iqu suqä quvqä äki imäkätġäwä?” ätukqe.

Inġä ae ätquanġa, qu aanġä yänänäqnġä ätkuwi. “Iquenġi, zä-huätatä hueyä.”

²⁴ Pailoti iqu qokä-apäki, iqueuä kuknġi qätä mäwiyqä ipu, mäkä naqä timäutnġänänġä ikutänġanġi näqnġä eäqe, iqu eqä hui ämeqe, iqueqä hipae, qokä-apäkä iquauqä hiñuä iqisa asñä äqänġqe. Inġä itä, tiinjä ätukqe. “Ämaqä Tqu äpäkonätä häneqä iuätġä iqe, nġä hmanġä. Ii hiqeqä.”†

²⁵ I tquanġa kimanġi, qokä-apäkä eeqänänġi, “Quvqä tä, nesä, näyaqä ymeqä-pqä iquatänġi, qäyä witätġeqä” ätukuwi.

²⁶ I tquanġuwitanġi, iqu Baräpasi iquenġi, iquauñqä hiñuinä qe äqunäwatkqe. Itanġa Jisasi Iquenġi, mäkä-iqä iqua täuatätäu iqanġuwänġa, iqu ämaqä zä-huätatä huepġä iquau äwikqe.

²⁷ Kiyapqä kinġanänġä iqueqä ämaqä mäkä-iqä iqua, Jisasi Iquenġi, kiyapqäeqä anġä iunġä ätuma äwäpu, mäkä-iqä huizi iquau-mända ique qäuiqä mamäupġä tääqä ätuätumakuwi. ²⁸ Inġanġi iqua Ique mändi äkittqiyäpu, quanġä ämiqä naqä enġä-pa hiätġä tii imäkkuwi. Iqueqä gquä quäuqä huätä äquvätäpu, hänesqä hġqu ämiqä naqä iqua ipnmiñuwä itanġi ämepu äwiptkuwi. ²⁹ Itanġa guä yänä-tänġi äkuiyäpu, nätmatqä ämiqä naqä iquauqä ynġa enġä-pa imäkäpu, Iqueqä nyuänġiu ämuasmäwiyäpu, jävqä hġqu ämepu Iqueqä hipa ämuänġisa a ämuätäpu, qonġä äwoktäpu, “Israitqä iquauqä Ämiqä Iquki, ne haqeqä ämakmäuqunä” ätuäpu, tä sisäwqä äwimiñuwi. ³⁰ Qu quanġä e iwimäkäpiyitanġi, Ique makukuä äwquväuqutäpu, jävqä iqueqä hipa iu a ämuätukuwi ämotaupu, Iqueqä nyuänġiu äpäkmiñuwi. ³¹ Qu mändi e äkittqiyepiyitanġi, gquä

† 27:24 Pailoti iqu iqueqä hipae asñä äqänätä kuknġuä i ätukqe, kiqä quati asänänġä.

hänesqe huätä äquvätäpu, Iqueqä qäki angi äwiyätäpu, zä-huätatä huepnqä ätuma äukuwi.

Jisasi Iquenj zä-huätatä äuekuwinqä†

³² Qu e äwäpiyanğanj, mäkä-iqä iqua, ämaqä anjä-himqä Sairini iutañä Saimonä igue hiñuä äqumbiyi, iqu Jisasi Iqu zä-huätatä hunätñqe, äma wätñqä kukñuä ätuätumakuwi. ³³ Qu äupiyyi, anjä yoqä Golketa qunätanğqä iu ätimäukuwi. Yoqä iinji, kiqä quati, ‘Ämaqä nyuänä-yänjiqä.’ ³⁴ Iqini, täñä-hunqce Iqueqä huiwiunji wipti iqiyätñqe, qu Jisasi Iqu nätnqä dinqe, wainqä-eqetä, marasingqä zä iqetä yuqui-yaqui imäkäpu äwikuwi. Iqu mänğä-mänğänqä itä, manqä ikqe. ³⁵ Mäkä-iqä iqua Ique zä-huätatä ae äuepiyyi, Iqueqä gquetä, ämuasmänqetä iwäsäupu, kikinä mapñqä hänä ikuwi. ³⁶ Iqi hänä ämiqämanäpu, ämaqä hui äpäpu, Ique yätamakqä vqänqä hiñuä äqumbu äpmaminjuwi.

³⁷ Iqueqä nyuänä haqeqäñi, qu kukñuä ämitkuwä iqu ätäpu äqiyekuwi. “Tä Jisasi, Israitqä iquauqä Ämiqä Naqä Iqueqä.” ³⁸ Jisasi Iqu-tänä qäqiqini, ämaqä äpäsäsinyä quwä-meqä hñquaquini, zä-huätatä äuekuwi. Hñquenji, hipa ämuangisa äuepu, hñquenji qunamäuqänğisa äuekuwi.

³⁹ Ämaqä iqi äpäwäpiyyi, qu nyuänä ptqä äqiyäpu, Iquenji tä sisäwqä äväpu, tii ätukuwi. ⁴⁰ “Si, ‘Nyi hiqäva-imäkqä anji äpnetmä, hiunji hñquaqui-hñquenyä angi mätqunjqä’ tqä-qukiyqä. İnji Si Tqä-täuä yätamakqä yqä inyä. Si Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä Iquki etanğutqe, zä-huätatä äunänjetani, äyaqäsqänğa biyä” ätukuwi.

⁴¹ Hiqäva-imäkqä naqä iquatä, kukñuä-suqenqä näqñqä iquatä, qokä-apäkä miqä huiziquatäñi, qu-pqe Ique tä sisäwqä inä äväpu, tii ätnğuwi. ⁴² “Iqu ämaqä huiziunji hänä iqumuätätñqä-qe, Iqueqä-kiauñi hänä miqumuätñqä iqiyä. Iqu Israitqä iquau Miqä Naqä-qu etanğutqe, ga zä-huätatä äunänqetani, äyaqäsqänğa pqanğuti, ne Iquenyqä quuvqä hiqiyatunquänänä. ⁴³ Iqu ‘Nyi Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä Iqunjqä’ ätätñqeqä. İnji Iqu Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä eqiyätñqä Iquvqä. Goti Iqu Iquenyqä äwınğanğutqe, täñğa yätamakqä vätñqänänjqä” ätnğuwi. §

⁴⁴ Ämaqä quwä-meqä Jisasi Iqu-tänä qäqiqi äuekuwä iquaqu-pqe inä itquesinyä, kukñuä quvqä ätukiyyi.

*Jisasi Iqu äpäkonğqenqä**

⁴⁵ Itani hiunji quemisqänğanj, qua eeqänänä iunji, hea äwäkqe. Mäptqä äwitñqä qäqä ti pmetanğa, we angi äunğqe.

⁴⁶ Mäptqä äwitñqä qäqä ti pmetanğanj, Jisasi Iqu tääqä yänänqñqe, tii ätkqe. “Eli! Eli! Lema säpäktani?” Kiqä kukñuä quati tiinji. “Nqä Goti Iqukiyä! Nqä Goti Iqukiyä! Si sunqä nyivquatämäunyä?”

⁴⁷ Ämaqä qäqiqi ätqäuminjuwä hñqua, kukñuä tä qätä äwipiyyi, “Ämaqä Tqu, Laisa iquenyqä tääqä ätqiyyä” ätukuwi. ⁴⁸ Itanğa maqänänji, ämaqä qutanjä hñqu tnänä äwäqe, yaanjuä hñqu ämeqe,

† 27:31 Makä 15:21-32; Lukä 23:26-43; Jonä 19:17-27 § 27:43 Ämaqä miqä iqua e ätukuwi, qu Apqä Bukä 22:8 iquenqä kñuä indqänäpu ätukuwi. * 27:44 Makä 15:33-41; Lukä 23:44-49; Jonä 19:28-37

wainqä-eqä iu äyeqe, wainqä manqä inqanqa, iqu jävqä iu ävätäutä, Jisasi Iqu nätnqä äwikqe. ⁴⁹ I imäkätqätanqa, huizi iqua Iqueni, “Qaiyä” ätukuwi. “Laisa iqu äpätä Iqueni yätamakqä ävänqutiyä, mävsqä yänqutiyä? Hinuä äqänanä äpmenä.”

⁵⁰ Inqanji Jisasi Iqu tääqä yänänäqñqä anqumä ätäqe, Iqueqä hindnä-meqe äwquatämäuqe, äpäkonqge. ⁵¹ Asä qänqanji, yuä naqänänä hiqäva-imäkqä anä yäpä inqisa imaknminqä iqu, hitunqä yätuta inqi-inqi äpkñga äpäwiqe, hñquaqu qe imäkñqge. Itanqa quae yäunqä-yäunqä itä, hikä naqä hñqua qe äqiyämisqänqge. ⁵² Itanji hikä hovqä ämaqä pizqä eminuwä iunji, Goti Iqu qñqanä äutäutä, Iqueqä ämaqä ae äpäkonqguwä hñquau anqi ävauqumuatkqe. ⁵³ Qu qua äptekuwä iu ävämäpiyi, qänakndanji Jisasi Iqu anqumä ävauqanqa, qu Goti Hanjuwä Iqueqä anä-himqä Jerusälemä yäpä inqisa äpaqukuwi. Iqinji, ämaqä kuapänänä iqua, iquauñi hinuä äqunqguwi.

⁵⁴ Mäkä-iqä Jisasi Ique hinuä äqumbu äpmaminuwä iquatä, quwqä ämiqä iqtä, qua yäunqä-yäunqä iqanqgetä, nätmätqä ätimäuqanqgetä hinuä äqumbiyi, zä kiinä winqanqi, tiinä ätnqguwi. “Naqä-qakuänänjqä. Ämaqä Tqu, Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä Iqueqä.”

⁵⁵ Qu Jisasi Ique i itqueqanqguwänqga, apäkä kuapänänä iua-pqe, kinä qäqiqi ätqäupu, hinuä inä äqunminuwä. Qu Jisasi Iqu Galili iu ävämeqanqgetanji, Ique yätamakqä äväpu, qänaki äwivändkuwä iuayi. ⁵⁶ Iuauqä awä iqisanji, tä Mäliya anä-himqä Maktälatanä iiji. Itanqa huizi, Mäliya Jemisi iqueqätä Josepä iqueqätä känaiyi. Itanqa huizi, Sepri iqueqä ymeqä iquaquiyqä känaiyi.

Jisasi Iqueqä huiwi, pñqä ekuwinqät

⁵⁷ Mäptqä äwitñqä ti pmetanqanji, mbqä-tänä hñqu anä-himqä Arämatiya iutanä, iqueqä yoqe Josepä iqu äpkqe. Iqu Jisasi Iqueqä kukñuä iu qänaknä iqä-que. ⁵⁸ Iqu Pailoti iquenyqä äwäqe, yatñqä ävätä, “Nyi Jisasi Iqueqä huiwi, äma umqä hinuinä ñqinyä” ätukqe. I tquanqa, Pailoti iqu iqueqä mäkä-iqä iqua, Jisasi Iqueuä huiwi ique wipñqä ätukqe. ⁵⁹⁻⁶⁰ Itanji Josepä iqu huiwi äma äwäqe, yuä anqänänä quäuqä hñqu ämetä, huäqä ätäqe, iqueqä-kiuä ptnqänqä mnä hänä ätänäkqä ique yäpä inqisa qe ekqe. Iinä ae eäqe, iqu hikä naqänänä hñque, huaqä-huaqä ämiqa äpätä, hovqä manä iu äpmäveqa äukqe. ⁶¹ Mäliya Maktälatanä iisä, Mäliya huizi iisä, iuaqu ämaqä qua ptnätanqgä qäqiqi hinuä äqunyinyä äpmaminjiyi.

Mäkä-iqä iqua, qua hovqä iu hinuä äqumbu ätqäuminuwinqä

⁶² Hiunji nätmätqä Sämbatqä hapä pmeqänqanqä hukiki imäkqä iqu qäpu eäqetanji, awinqanji hiqäva-imäkqä naqä iquatä, Parisi iquatä, Pailoti iqtä kukñuä tññqä äukuwi. ⁶³ Qu iqueni, tiinä qe ätukuwi. “Ämaqä naqä iqukiyä. Ne Ämaqä Quanqä-tqä Iqueqä kukñuä hñquenyqä kñuä äneyqiyä. Iqu yqänä äpmeqänqanji, ‘Hiunji hñquaqui-hñque päwqanqanji, Nyi anqumä ävamniqueqä’ ätkqe. ⁶⁴ Inji ämaqä qua ptnqä täunji, hiunji hñquaqui-hñquenänqanqge, qu qñqanä anqänänä ptäuepñqä tuätñqe. Iqueqä wäunqänqä

ämotquetnqä iqua äpäpu, Iqueqä huiwi quwä äma äwäpu, qokä-apäkä iquauni, 'Iqu qua iutani angumä ae ävauqeçä' ätupqe, ii quvqeçä. Quangä änyä-hänjä e ätpqe, qu Iqu kuknuä quangä hinjuiqänä ätminqä iuni, ämäwqätäupnqäüä" ätukuwi.

⁶⁵ Kimani Pailoti iqu iquauni, tiinjä qe ätukqe. "Ämaqä qua äptnänqä iuni hinjuä äqumbu tqäupnqçe, mäkä-iqä hnquau itmepu, hovqä iu pmäukuä yänänäçnqä ptäpnqä hiqä enqä iunä imäkpiyä" ätukqe.

⁶⁶ Iqu e tquanga, iqua Ique qua äptekuwä iunqä äupiye, hikä qua hovqä iu ptänätanqçä iqueni hiqnqçe pmua imäkäpu, mäkä-iqä iqua hinjuä äqumbu tqäutpnqä ätqätekuwi.

28

*Jisasi Iqu anji ävaukqenqä**

¹ Sämbatqä hiunji hapä pmeqä ae äpäwqanga, hiunji kinğanänjä iqueni, mäptqä timäutnqä qäqä etanğa, Mäliya Maktälatanä iisä, Mäliya huizi iisä, iuaqu qua äptekuwiu hinjuä qunyiynqä qe äpkiyi.

² I pätgätanqiyänğa maqänänji, ekä naqänänjä hnqu ikqe. Ii tiinjä etanqiyä. Naqä Iqueqä enätqä hnqu qäukuä yätuta äquvepätä, hikä ique kunmä-kunmä ämiqe, hikä iqueqä haqeqi äpmaminqe. ³ Enätqä iquesani we nyuauä iqäqä enqä-panjä äungqe. Itanğa iqueqä gquä quäuqä, qäpaiqä hiwiyä-häukuä enqä-paniqä. ⁴ Mäkä-iqä, hinjuä äqumbu ätqäuminjuwä iqua, qu iquenyqä zä ipu, yäunuä-yäunuä ipu, ämaqä ae äpäkonquwä enqä-panjä-qua ekuwi.

⁵ Apäkä iuaqu äwimeqanqiyänğa, enätqä iqu iuaquini ätukqe. "Qe zä miqä panyinyqä. Nyi näqnqeqä. Qe Jisasi, zä-huätatä äuequwä Iquenyqä qävqä iynqä äquvepqinyqä. ⁶ Iqu hinjuiqänä ätkqä-pa, ae ävauqeçä. Täqi mäwiqä eänä. Iqu äwiñqeu qunyiyanqä binyqä. ⁷ Itanğa qe maqänä äwäsinyä, Iqueqä wäunuänqä ämotquetnqä iquau tiinjä suinyqä. 'Iqu qua äptequwä iutani ae ävauqeçä. Tiinjä-pqä inänjqä. Iqu heñi hinjuiqä eväma, Galili iunqä äwqiyä. He Ique hinui, iu qumbnqäüä ätqiya' suinyqä. Nyi kuknuä tä hitmqä äquvepqeqä" ätukqe.

⁸ Iuaqu zä kiinjä äwiñqä-qe, yeeqä naqänänjä ikiyi. Maqänänji qua äptekuwä iu ävämanji, Iqueqä ämaqä iquau suiynqä tnänjä qe äukiyi. ⁹ Hänäqä awä iqini, Jisasi Iqu iuaqui äwimeqe, "Zinuitänjqä" ätukqe. Itani iuaqu Iqu-tänjä qäqiqi äwiye, Iqueqä yukiu a äkiqätäsinyä, Ique qonjä äwoktäukiye. ¹⁰ Inğanji Jisasi Iqu iuaqui tiinjä qe ätukqe. "Qe zä miqä panyinyqä. Äwäsinyä, Nqä guäkau suinyqä. Qu Galiliunqä äwäpu, iuni hinjuä nqämbnqeuä" ätukqe.

Mäkä-iqä iquauqä kuknuinqä

¹¹ Apäkä iuaqu yqänä wätqätanqiyänğa, mäkä-iqä, hinjuä äqumbu ätqäuminjuwä iutanjä hnqua, Jerusälemä yäpä ingisa äpepiyi, hiqäva-imäqä naqä iquau, nätmatqä eeqänänjä i timäuwqanqçenqä ätukuwi.

¹² Itani hiqäva-imäqä naqä iquatä, ämaqeu miqä huiziquatä aquvä äqänäpu kuknuä imäkpiyi, mäkä-iqä iquau mbqä kuapanänjä äväpu, tii ätukuwi. ¹³ "He tiinjä tquäpnqçe. 'Iqueqä wäunuänqä ämotquetnqä iqua heatqänğa äpäpu, ne hiqaqä witaunqwa, Iqueqä huiwi quwä

* 28: Makä 16:1-11; Lukä 24:1-12; Jonä 20:1-18

äma äwquwiqä.’¹⁴ Itanga kiyapqä kinğanänjä iqu kuknuä tä qätä wiyqanğa, hanjä-iqä memeqä yätñqä, ne iquenji kuknuä hanjuä ätuätanä imäkatunqeqä” ätukuwi.

¹⁵ Itanji mäkä-iqä iqua mbqä ämapiyi, ämaqä naqä iqua ätukuwä-pa ikuwi. Inji Israitqä iquauqä awä iqisanji, qu kuknuä tä ätqa äpätqänjuwi, tänga täsuänä.

Jisasi Iqu, Iqueqä kuknuä yäpakä ätukqenqä†

¹⁶ Inğanji Iqueqä wäunüäñqä ämotquaminqä 11 iqua, qua Galiliunqä qanä äwäpu, qoqonä Jisasi Iqu ätukqä iu ätimäukuwi. ¹⁷ Iqinji qu Ique hinjuä äqumbiyi, qonä äwoktäupu, Iqueqä yoqe hageu ämamäukuwi. Inäqe qutanä hñqua Iquenqe, kñuä hñquaqu indqänminjuwi.

¹⁸ Jisasi Iqu qäqiqi äpätä, iquaunji tiinjä ätukqe. “Nätmatqä eeqänänjä qäukuä iutä, qua täutä mimqe, Goti Hanjuwä Iqu Nyi yoqä naqetä, yänänäqñqetä ändapqeqä. ¹⁹ Iinjñqe, he hueqä-himqä eeqänänjä iunqä äwäpu, qokä-apäkä iunji, Nyaqä ämaqä hipñqä motquapiyä. He iquaunji, Apiqueqä yoqeu, Ymeqä Iqueqä yoqeu, Dñä Äñguä Iqueqä yoqeu, asñä qäpñqeqä. ²⁰ Itanga qu qänaknä ipñqä diñqe, kuknuä eeqänänjä Nyi ‘Iinjä-iinjä imäkpnuwänqeqä’ etqäqe, he ämotqeqäpñqeqä.

Kuknuä tiinjñqä kñuä metpñqänännyä. Qua tqu qäpu heniqenqe, Nyi hiunji eeqänänji, hesä anä pmetmqänä” ätukqe.

† 28:15 Makä 16:14-18; Lukä 24:36-49; Jonä 20:19-23

Kuknjuä änguä we-hunqä-täni, Makä iqu äqäkqe Yätamakqä kuknjuä hinuiqänjä iquvi

Makä iqueqä kuknjuä kinganänjä tii ätqi. Tä, Jisasi Kraisi, Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä Iquenqä kuknjuä änguä we-hunqä-tänjä, iquvi. Bukä tquenji, ne hinuä tiinjä äqunätqänu. Jisasi Iqu yoqä naqä, yänänäqñqä-tänjä-qu eä, wäunuä äki-äkitanji Imäkqä-que. Iqu qokä-apäkä iu ämotquetä, dnjä quvqä iquau huätä ändowatätä, qokä-apäkiuqä quvqe, huätä äwivquatämäuminqängani, Iqueqä yoqä naqetä, yänänäqñqetä, hinuä äqunätqänu. Iwä Iqu, Kiuäni, yoqä tiinjä änyuätñgqe. Ämaqe uqä Ymeqä Ekqä Iqunjqä. Ga iqu tii ätkqe. Iqu Iqueqä hänjä-pmeqe äwinyätä, ämaqä kuapänänjä iu mbqä imetjqä äpkqe. (10:45)

Makä iqu, Jisasi Iquenqä tiwiqä kuapänäni, Iqu wäunuä imäkminqenqä itäqä-qe, tiwiqe, Jisasi iqu qokä-apäkiu ämotquaminqenqe, kuapänäni, miqä iminqe. Kinganäni Makä iqu tiwiqe, Jonä asnjä-qäyqä iqueqä wäunuinqätä, Jisasi iqu asnjä ämakqeuñqätä, Setänä iqu Ique yamwiqä äwikqeuñqätä ikqe. Qänakñi ne hinuä tiinjä, äqunätqänu. Jisasi Iqu, ämaqe hanjä-iqä huitanjä-huitanjä metqätanguwinqe, qeqä äwutätä, qunji ämotquaminqe. Iqu wäunuä ipäqäkqängani, wäunuänqä ämotquaminqä iqua, nätmätqä tqueqä, quatinqä änyä maqñqä eminuwä-qe, qeiqi-qeiqini, qu näqñqä ämakuwi.

Qänakñi ämaqe, Jisasi Iquenqä himä-wiunqä ipu, Iquenji hanjä-iqä kuapänänji äwiminuwi. Kuknjuä änguä we-hunqä-täni, Makä iqu äqäkqe, tiwiqä yäpaki, Jisasi iqu apäkonätä, anji vaukqenqä ikqe.

*Jonä asnjä-qäyqä iquenqä**

¹ Kuknjuä änguä we-hunqä-tänjä tä, Goti Iqueqä Ymeqä Jisasi Kraisi Iquenqä kuknjuä nyuänjiyi. ² Itanqani Goti Iqueqä kuknjuä hinuä-tqä Asayä iqu, ätätä tuwanuä äqäkqä-panä ekqe. Iqu tii ätkqe.

“Qätä wipiyä. Ämaqä Nyaqä kuknjuä ämapqä hñque, Si hinuiqä kimetñqä ändowatqänä. Sinyqä hänaqä näwinyä imäuetñqänänyä.

³ *Ämaqä hñqu anjä avqñqä näunda manjä yänänäqñqä tii ätätqäüä. ‘Naqä Iqueqä hänaqe, näwinyä imäkpriyä. Itanga hänaqe, änguä jänä imäuepu, ga Iqu iu pätnqänänyä!’”†*

⁴ Iinjä etanji Jonä iqu anjä avqñqä iunda ätimäuä äpme, ämaqä asnjä äqiyätä, qokä-apäkä iunji, kuknjuä tii ätuminqe. “Goti Iqu äwqä hanuä imäknätä, heyaqä suqä quvqe huätä maemäutñqä iinqe, heqä kñuä äkunmäknäpu, hiqä suqä quvqe ävquatämäupu, asnjä mapiyä” ätuminqe. ⁵ Itanqani ämaqä, qua Jutiyatanjä kuapänänjitä, ä anjä-himqä Jerusälemä pmeqetä, Jonä iqu kuknjuä tqangqenqä äpäpu, qätä äwiminuwi. Iwä qu quwqä suqä quvqenqä awä tqanguwänqa, Jonä iqu eqä Jotänänji, asnjä äwqäkqe. ⁶ Jonä iqueqä qäki, kametqä

* 1: Matiu 3:1-12; Lukä 3:1-18; Jonä 1:19-28 † 1:3 Malakai 3:1; Asayä 40:3

aa äyäuä, itanğa yaqueqä huiwi, aquvä ämuäsämäuminqce. Iqueqä ymisañi, awikäta wiyä-mäkñuä anitä ätetä, änminqce. ⁷ Itanğanı iqu kukñuä awä tii ätuminqce. “Ämaqä nyaqä tuwıu qänaki pätñqä Iqu, Naqä nyi ämanqutäuä yänäjä Iquvi. Nyi Iqutä asänäjä ma, oee. Ä nyi ängüänäjünä ma, qua iqi äpawitmä, Iqueä yukä ämuasmänqä guä ämäsanäjce, huätä ewamqce, änä maeqä enä. ⁸ Nyi asñi, qanyä eqetanä eqiyätñqce. Mä Iqu asñi, Goti Iqueqä Dñä Änguitänä eqiyänıceqä” ätuminqce.

Jonä iqu, Jisasi Iqueni asñä äwqäkqenqä†

⁹ Qu iinjä itqätanğuwänğanı, Jisasi Iqu anä-himqä Nasäretqä, qua Galili iuta äpkqce. Iqu äpqanğa, Jonä iqu, Iqueni eqä Jotänäjä, asñä äwqäkqce. ¹⁰ Jisasi Iqu eqä mäunda ti iwunğa äpeyätäqänğanı, Iqu qäukuä qñqanjä hutänğanı äqunqce. Qñqanjä äütänäqce, Dñä Ängüä Iqu, Iquenyñqä yññä-heeqä enqä-pañä pqanğı äqunqce. ¹¹ İnğanı kukñuä qäukuä haqä yätutanı, “Si Nqä Ymeqä naqä-qakuä Iqukiyqä. Nyi Sinyñqä aanä kuapänä änyinätqänä” tqanğı äwikqce.

Setänä iqu, Jisasi Ique yamwiqä äwiminqenqä§

¹² İnğa qänğanı, Dñä Ängüä Iqu, Jisasi Iqueni anä avqñqä dunqä ätuma äukqce. ¹³ Jisasi Iqu nämñi, hiunji 40 äpmakqce. Iqu hiunji e pmetanğanı, Setänä, Goti Iqueqä himä-wiunqä iqu, Jisasi Iqu suqä quvqä imäkätñqä yamwiqä äwiminqce. Yññä-tänjä hiveqä-yaqueqä hiqiyqä iquatänä pmetanğı, enätqä iqua äpäpu, yätamäkqä äwikuwi.

*Jisasi Iqu, Galiliunı wäunüä ipäqäkqenqä**

¹⁴ Jonä iqu guä ae äpmetanğa, Jisasi Iqu qua Galili ätimäuqce, Goti Iqueä kukñuä we-hunqä-tänñqä tii ätukqce. ¹⁵ “Goti Iqu kukñuä ätätä ekqce, tä qänğa qe ätimäuqiyä. Goti Iqunä miqe, qäqiqi äpqi. Heqä kñuä äkunmäknäpu suqä quvqenqä ävquatämäupu, kukñuä ängüä we-hunqä-tänjä täunqä quuvqä heqäpiyä” ätukqce.

Jisasi Iqu, hämapäkä piqä hñquau tääqä ätuätumakqenqä†

¹⁶⁻¹⁷ Jisasi Iqu, eqä-huänjä Galili manä iu ikitä, ämaqä hämapäkä-piqä Saimonä, ä Endru gueqi äwindäukqce. İnğueqi hämapäkä qacetä hämapäkä pitqätanğinyä äqunäqce, Iqu inğueqinı, “Nytä anä äwätanä, ga Nyi qeni, ämaqä-piqenqä näqñqä äqesapätmä, itanğa ämäqesquamqänä” ätukqce. ¹⁸ I tquanğanä, iquaqu, hämapäkä qae iqi esinyä, Jisasi Ique qänaki äwivändkiyi.

¹⁹ Itanğa Jisasi Iqu hmbu ti äwäqce, Sepri iqueqä hikñä Jemisi, Jonä gueqi, imätquauqä yimba iu äpmanyä, hämapäkä-piqä qae guä ktäpitqätanğinyä äwimakqce. ²⁰ Iqu inğueqinı iqi äwimetä, tääqä tquanğa, iquaqu kaniquesä, itanğa ämaqä mbqänqä wäunüä anä iminuwä iquautä, yimba iu ävämesinyä, Ique qänaki äwivändkiyi.

Ämaqä dñä quvqä-tänjä hñquenyñqä†

²¹ Iqua anä-himqä Kapänamä yäpä inğisa ekuwi. Itanğa Jisasi Iqu, Sämbatqä hiunji hapä pmeqä inğanı, Goti Iqueä kukñui, anä aquväqñqä iuta näqñqä äwikqce. ²² Iqueä kukñui, qokä-apäki qätä

† 1:8 Matiu 3:13-17; Lukä 3:21-22 § 1:11 Matiu 4:1-11; Lukä 4:1-13 * 1:13 Matiu 4:12-17; Lukä 4:14-15 † 1:15 Matiu 4:18-22 † 1:20 Lukä 4:31-37

huitanänänä äwipiya, kñuä kuapänä ämepu, “Iqu, ämaqä Goti Iqueqä kukñuä-suqenqä näqñqä iqua enqä-pa matqä danä, yoqä naqä-tänä-qu ätqiya” ätñguwi. ²³ Inğanj, ämaqä dnä quvqä-tänä anä aquväqñqä yängisa äpmaminqä hñqu ämävauqe, awqä tii ätkqe. ²⁴ “Jisasi Nasäretqätanä Iquki, Si squä nemäktñqäwä? Si ne qui nemäktñqä äpñätanä? Nyi Sinyqe näqñqä enänä. Si Goti Hanjuwä Iqueqä Ämaqä Jänänänä Iqukiyqä” ätukqe.

²⁵ I tquanğa, Jisasi Iqu, dnä quvqä iqu kukñuä hui matqä yätñqä, “Qäyä eänä!” ätuätä, “Ämaqä iquesanji, tängisa huätä timäuvä!” ätukqe. ²⁶ I tquanğanj, dnä quvqä iqu, ämaqä iquenji vänyqä yänänäqñqä ämiqe, ‘zääqä’ ätäqe, ämaqä iquesanji huätä qe ätimäukqe.

²⁷ Iinä timäuqanğqenqä yäunä ipu, “Tä änäänqäwä? Ämaqä Tqu, squä-tänä-qutiya? Iqu yänänäqñqä-tänä-qu eä, kukñui, änyä-hänä huitanä hui änatqiya. Iinä ma, Iqu dnä quvqä-pqä dunji, ‘Huätä timäupiyä!’ tquanğqe, qu Ique qätä äwiyqäuwä” ätñguwi. ²⁸ Itanji kukñuä Jisasi Iquenyqä, “Ii iqiya” ätnäkiqanğuwitanji, qua Galili iunä-pqe, maqänänä qätä äwikuwi.

Jisasi Iqu, Pitä iqueqä känemisä, ämaqä kuapänä hñquautä, äñguä iwimäkkqenqäš

²⁹ Qu anä aquväqñqä iuta ätimäwanji, Saimonä, Endru gueqiyqä anjunqä jänänä äukuwi. Itanğa Jemisi, Jonä gueqi qutä anä äukiya. ³⁰ Qu Jisasi Iquenji, “Saimonä iqueqä apäkiyqä känäi, tänä-yaqä, huiwä dnä tnänä wiyqanji äwinä” ätukuwi. ³¹ Iqu qätä ii äwiyäqe, iinyqä äpeyäqe, hipa a ämäwqätätä, pämä ävauqumuatkqe. Iqu ii iqanğa, tänä-yaqe qäpu ekqe. Itanğa ii qunji, ymisanä häkiya äyäwqikqe.

³² Mäptqä ae äquvqanğanji, ämaqä tänä-yaqä-tänä, nñ ämaqä dnä quvqä huitanä-huitanä tqäuqe, Jisasi Iquenyqä ätuma ätimäukuwi. ³³ Inğanj ämaqä anä-himqä iutanji, eeqäpnä anä ququawä iqi ätimäukuwi. ³⁴ Inğanj, tänä-yaqä-tänä iquauñi, Iqu äñguä iwimäkätä, itanğa dnä quvqä iquauñi, huätä ändowatkqe. Dnä quvqä iqua, Iquenyqä näqñqä epiya dutanji, qu Ique kukñuä hui mätquä danä ipñqenqe, Iqu iquauñi, “Qaimbiya” ätukqe.

*Jisasi Iqu, qua Galili iu ikäminqenqä**

³⁵ Zinüä matqä, hea yqänä witanğanji, Jisasi Iqu ävamämä, ämaqä maeqä kiuänänä imñqä äwäqe, Goti Iquenyqä tääqä ätminqe. ³⁶ Iqu e pmetanğa, Saimonä iqutä, iqueqä käyämaqä iquatänji, Jisasi Iquenyqä qävqä ikäkuwi. ³⁷ Qu Ique äwimapiya, “Ämaqä eeqänänji, Sinyñqä qävqä ikitqänäuä” ätukuwi.

³⁸ Qu ii tquanğuwänğanji, Jisasi Iqu, “Nyi wäunüä tä qenqä äpqä-qae, anä-himqä huiunqä-pqä inä watunqueqä. Ga ämaqä anä iunä-pqe, Goti Iqueä kukñuä awä inä tumqänänyä” ätukqe. ³⁹ Iinä etanji, Iqu, qua Galili iu ikitä, quwqä anä aquväqñqä iuta, Goti Iqueä kukñui awä ätuätä, dnä quvqeunji, huätä ändowatminqe.

Ämaqä wänyimänqä-tänä iquenyñqä†

⁴⁰ Ämaqä wänyimänqä-tänä hñqu, Jisasi Ique äwimeqe, qonä äwoktäütä, “Iyä! Jisasi Iquki, yätamakqä nyisnqä kinğanqutqe, nyi ängüä nyimäktñqinyä!” ätukqe.

⁴¹ Jisasi Iqu, iquenyqä huäqä kiinjä wunğanji, Iqu ämaqä iqueä huiwiu a ämitä, “Nyi, si yätamakqä kimqä iqe, si ängüä esñqinyä” ätukqe. ⁴² Iqu i tquanğanä, ämaqä iqueqä wänyimänqä äsätä, ängüä qe ekqe.

⁴³ Itanğa Jisasi Iqu, ämaqä iqueni maqänä ändowatätä, kukñuä yänänäqñqä tii ätukqe. ⁴⁴ “Qätä nyi! Ämaqä-pqä hñquaunji, Nyi tä ikimäkqenqe, awä mätquä panä. Hiqäva-imäkqä iquenyqänä äwätinä, tqä huiwi ique ämotquetnä, ga si ängüä ikimäkqanğä enjñqe, Mosisi iqu, ‘Ii imäkpiyä!’ ätätä† ekqä-pa, hiqäva qänyä. Iinjä iqanğnä dutanji, ämaqä eeqänänji sinynqe, ‘Iqueqä tänä-yaqe qäpu egeqä’ kñuä wiyätñqänänjä.” ⁴⁵ Iqu ii qäyä ätquanğji, ämaqä iqu äwäqe, ämaqä eeqänänjä iu iqueqä-kiuä iwimäkkqenqä awä ätuäkaminqe. Iutanji Jisasi Iqu anğ-himqeuñji mikiqä, anğ avqñqä imä äpmaminqe. Ii qäyä etanğji, ämaqä inji-inqisa ätimäupu, iqi äwimaminjuwi.

2

*Ämaqä tänä-yaqä nñuä-tänä iquenyqä**

¹ Hiunji hatñä hmbu äpmeqe, Jisasi Iqu Kapänamänqä anğumä äukqe. Itanğa ämaqe, “Jisasi Iqu anğ iqi anği ätimäuciyä” tqanğä äwikuwi. ² Inji ämaqä kuapänänji, Iquenyqä aquvä äqänäpu, anğ iunji näwinyä tä äptembiyi, anğ huä, anğ ququawä-pqä iqinjä kiqä ämaqenä äpmakuwi. Inğanji Iqu qunji, Goti Iqueä kukñui awä ätukqe.

³ Itanğa, ämaqä hñquaqu-hñquaquinä hñqua, ämaqä tänä-yaqä nñuä-tänä hñque, Iquenyqä isuänä äqanğa ätimäukuwi. ⁴ Ämaqä kuapänä etanğä, Jisasi Iquenyqä änä mäma mäpeyqä ipiyi, anğ atääqä, Jisasi Iqu pmetanğqä iutanä ätaqäkuwi. Ii ätaqäpiyi, ämaqä iqu isuänju yqänä wiqä-que, Iquenyqä guä äqiyänğuatkuwi.

⁵ Inğanji Jisasi Iqu, quwqä Iquenyqä “tänä-yaqä huätä mamäunqiyä” kñui, yänänäqñqä metanğä äqunäqe, Iqu ämaqä iqueni, “Nqä ämaqä iquki, saqä suqä quvqe, huätä ämakmäucänä” ätukqe.

⁶ I tquanğa, kukñuä-suqenqä näqñqä hñqua, qätä äwipu äpmapiyänğanji, kñuä tii indqänminjuwi. ⁷ “Äi! Iqu kukñuä tä, qäyü matqä iqiya. Iqu Goti Ique äkittqiyeqiyä. Suqä quvqä, huätä mamäutñqe, tqukä? Naqä-hñqunänji, Goti Iqunänjqä.”

⁸ Jisasi Iqu, quwqä kñuä zä indqänminjuwä imñji, näqñqä maqänä ämeqetanji, tii ätukqe. “He kñuä injä di, sunqä indqänätqanğäuä?” ⁹ Ämaqä tänä-yaqä nñuä-tänä ique ängüä iwimäkmqe, “Tqä suqä quvqe huätä ämakmäucänä” tqüä iquta? Ä, ‘Pämä äpmetnä, tqä isuänji ämetnä, qanğä uvä!’ tqüä iquta? Wäunjuä hanğ mämiqä, qeiqinyänji, äkisque? ¹⁰⁻¹¹ Nyi he näqñqä epñqe, ämetquamqänä. Ämaqeüqä Ymeqä Ekqä Iqu, qua täutanğä suqä quvqe huätä mamäucenqe, yänänäqñqä-tänä Iquvqä.” Ii ätuäqetanji, ämaqä tänä-yaqä nñuä-tänä iqueni, “Si pämä äpmetnä, tqä isuänji ämetnä, tqä anjunqä uvä!” ätukqe.

† 1:44 Hiqäva-imäkqä 14:1-32 * 2: Matiu 9:1-8; Lukä 5:17-26

¹² I tquanqçenqä, ämaqä eeqänä hiñuä qunätanguwänggani, iqu pämä äpmeqe, iqueqä isuäñi maqänä ämetä, äukqe. Qu hiñuä iinñä äqumbiyi, näwi miiqä yänñä ipu, tii ätukuwi. “Ne nätmätqä tiinñä hui hiñuä maqunquä itunqçeqä” ätäpu, Goti Iqueä yoqe, haqeu ämamäukuwi.

Jisasi Iqu, Lipai ique tääqä ätuätumakqenqät†

¹³ Jisasi Iqu anqumä, eqä-huänñä Galili manñä iu äukqe. Itanqa ämaqä kuapänä Iquenqä pqañguwängga, Iqu qunji, Goti Iqueqä kukñuinqä näqñqä äwimiñqe. ¹⁴ Jisasi Iqu qanñä äwätäqänggani, mbqä motauqä Lipai, Aläpiyasi iqueqä hikñä iqu, mbqä motauqä anju pmetanqi äqunäqe, “Lipai iquki, si Nyi qänaki nyivändiyä!” ätukqe. I tquanqçani, Lipai iqu pämä ätqäuge, Jisasi Ique qänaki äwivändkqe.

¹⁵ Itanqçani Jisasi Iqutä, Iqueqä wänuänqä ämotquaminqä iquatä, Lipai iqueä anju buayä ganquwänggani, ämaqä mbqä motauqä kuapänänñä hui, ä suqä quvqä imäqä kuapänänñitänji, qutä buayä anä anqwi. Ämaqä iinñä iqua, Ique qänaki äwivändminuwi, qu aanñä hävemnäqñqä iquayi. ¹⁶ Parisi iquautanñä, Goti Iqueqä kukñuä-suqenqä näqñqä hñqqua, Jisasi Iqu, mbqä motauqä iquatä, ä suqä quvqä imäqä iquatä, buayä anä ganqi äqumbiyi, qu Iqueqä wänuänqä ämotquaminqä iquau, yatñqä tii äwikuwi. “Jisasi Iqu mbqä motauqä iquatä, suqä quvqä imäqä iquatänji, buayä anänji, sunqä anqiyä?” ätukuwi.

¹⁷ Qu yatñqä ii vqanqä äwiyäqe, Jisasi Iqu tii ätukqe. “Ämaqä täñä-yaqä maeqä anqñuä iqua, duuta iquaunqä mäwqä ipnä. Ämaqä täñä-yaqä-tänñä iquanä, iquaunqä upnä. Iinñä enqä-panji, Nyi ämaqä suqä quvqä mimäqä iquanqä tääqä tmqä mapqä iqäqe. Nyi ämaqä suqä quvqä imäqä iquaunqä äpçe.”

Ymisanñä manqä pmeqenqä‡

¹⁸ Jonä iqueqä wänuänqä ämotquaminqä iquatä, Parisi iquatä, Goti Iqueä kukñuä-suqeu qänaknä ipu, ymisanñä manqä pmetanqä, ämaqä hui Jisasi Iquenyqä äppiyyi, yatñqä tii äwikuwi. “Jonä iqueqä wänuänqä ämotquaminqä iquatä, Parisi iquauqä iquatänji, ymisanñä manqä äpmenäüä. Itanqa saqä iqua, iinji miqe, sunqäwä?”

¹⁹ Kimanji, Jisasi Iqu tii ätukqe. “Ämaqä hñqu apäkä metñqä itä, ämaqenqä tääqä tqanqi, ätimäupqe, qu ymisanñä manqä pmeqätanä? Iqu anä epiyyi, qu ii mimäqä ipnä. ²⁰ Qänakndani, ämaqä apäkä ämetqä ique ätuma uwqanquwänggani, qu ymisanñä manqçeqe, inqanä pmappnuwi. ²¹ Ii suqä tiinñä enqä-panjiyyi. Ämaqe, yuä änyä-hänñi ämepu, yuä yäuä äpknätanqçeu, guä mäktäpiqä ipnä. Ii imäkpqä iunji, asñä äqäpçqä, ga ye itqanqçani, yuä hänñi äväümetä, yäuä dunji naqänänñä pknätñqä imäqça wäniqe. ²² Tiinñä-pqä inänñi. Wainqä-eqä änyä-hänñi, yaqueqä huiwä häkä yäuä iu manquä mequatimäuqä danä ipnä. Qu qätäyqä equatimäupqe, wainqä-eqe manquä inga äpeyätä, yaqueqä huiwä iinji opnätä, ga eqetä, huiwitänñi, qui imäknyinyiyyi. Iinñiqe, wainqä-eqä änyä-hänñi, kiqä yaqueqä huiwä häkä änyä-hänñi iunä equatimepnuwi.”

† 2:12 Matiu 9:9-13; Lukä 5:27-32 ‡ 2:17 Matiu 9:14-17; Lukä 5:33-39

Jisasi Iqu, Sämbatqä hiunji hapä pmeqeu Ämiqä IquviS

²³ Jisasi Iqutä, Iqueqä wäunuänqä ämotquaminqä iquatä, Sämbatqä hiunji hapä pmeqänqä, kuä-witqä wäunuä ingäwätangqä iu äukuwi. Itanqä Iqueqä ämaqä iqua, kuä-witqä hui iwakkuwi. ²⁴ Ii iqanqiwinqä, Parisi iqua Jisasi Iqueni, “Hiñuä qunya! Tqä ämaqä iqua, neyaqä Sämbatqä hiunji hapä pmeqä suqeu qänaki miqe, sunqä iqäuä?” ätukuwi.

²⁵ I tquanquwängga, Jisasi Iqu ämävauqe tii ätukqe. “Dewiti iqutä, iqueqä ämaqä iquatä, buayä dä vqanqä imäkkuwinqe, he a matäuqä itqänquwätanä?*” ²⁶ Tiinjä etanqi. Apiata iqu, hiqäva-imäkkqä naqä pmetanqä, Dewiti iqu Goti Iqueä anju äpeyätä, breqä Goti Iqueä yoqe ätnä witanqge ämetä, ängqe. Neqä suqä duñi, ämaqä Goti Iquenyqä hiqäva-imäkkqä iquanä ängqe qäyä etanqi, iqu änätä, iqueqä ämaqä iquau-pqe inä äwikqe.”

²⁷ Inqanji Jisasi Iqu tii ätukqe. “Sämbatqä hiunji hapä pmeqä iqu, Goti Iqu, ämaqeu yätamäkkqä vätnqä imäkkqä iyyi. Ä ämaqe, Sämbatqä ique yätamäkkqä wipnqä mimäkkqä ikqe. ²⁸ Iinjä etanqi, Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iqu, Sämbatqeu Ämiqä Iquvi.”

3

*Ämaqä hipa nñuä-tänqä hñquenyqä**

¹ Itanqä Jisasi Iqu anä aquväqñqeu anqumä äpaqukqe. Anä iunji, ämaqä hipa hñqini nñuä-tänqä hñqu äpmaminqe. ² Inqanji, Sämbatqä hiunji hapä pmeqänqayqae, ämaqä hui Jisasi Iquenyqe, “Iqu ämaqä hipa nñuä-tänqä iqueni, ängqä imäkänquti, ä mimäkkqä yänqutiya” tpu ikuwi. Iqu ängqä wimäkkänqutqe, “Suqä quvqä imäkkqiyä” ätäpu, kukñuä mitpnuwänqenqä hiñuä äqumbu äpmaminqewi.

³⁻⁴ Itanqanji Jisasi Iqu ämaqä hipa nñuä-tänqä iqueni, “Si täqinqä biyä!” ätuäqetani, ämaqeu yatnqä tii äwikqe. “Neqä suqä Sämbatqänqanqe, äänä ätnä? Ämaqä hui yätamäkkqä vqänqä ätnä, ä qui imäkkänqä ätnä? Ämaqä hñque hñqä iqumuatqänqä ätnä, ä pizqä päsqänqä ätnänä?” ätukqe. I tquanqenqä, iqua kukñuä hui matqä ikuwi.

⁵ Qu knui, quwqä äwinqä dunä metanqä äqunätä yeeqä miqä, äwqä tnänjitä hiñuitänä hiñuä äqunäkiqetani, ämaqä iqueni, “Tqä hipae, hiyaepä iyä!” ätukqe. Itanji ämaqä iqu hipae hiyaepä iqanqä, iqueqä hipae ängqä qe imängqe. ⁶ I äqumbiyi, Parisi iqua anä aquväqñqä iutanji ävämapiyi, Jisasi Ique äpäknqä diñqä, ämiqä naqä Heroti iquenyqä äwinyäminqä iquatä, kukñuä ätipäqäkuwi.

Ämaqä kuapänä, Jisasi Ique qänaki äwivändkuwinqä

⁷⁻⁸ Itanqä Jisasi Iqutä, Iqueqä wäunuänqä ämotquaminqä iquatä, anä iunji äväma, eqä-huänqä Galilinqä uwqanquwängga, ämaqä kuapänä, Ique qänaki äwivändkuwi. Qu qua Galili pmeqä, qua Jutiya pmeqä, anä-himqä Jerusälemä pmeqä, qua Itumeä pmeqä, eqä Jotänä yätäqä-hñgisa pmeqä, anä-himqä Tayätä, Saitonätä qäqiqi pmeqe, kuapänäñi, “Jisasi Iqu, nätmätqä iinjä hui imäkkqiyä” tqanqä qätä äwipiynqä, ätimäukuwi.

9 Ämaqä kuapänänjä etanġuwinġä, Jisasi Iqu, Iqueqä ämaqä iquauñi tii atukqe. “Ämaqä kuapänänji, Nyi mambutmäuqä da ipñġänä, he Nyinyqä yimba hñqu-ganä näwi maepiyä. Ga qokä-apäkä kuapänä äkippisänġanġpqe, iwä Nyi yimbaeu ikuapmämi, kukñui iuta tminñġänänjä.”¹⁰ Iqu ämaqä täñä-yaqä kuapänä äñġuä iwimäkġanġqenġä, ga täñä-yaqä huizi iquauñi, Ique itmaqämbñqenġä, Iqu-tänjä iqi änäänä äkippisänminñuwi. Iinjä äqunäqe, Iqu yimbanġä ätukqe.¹¹ Itanġa dnjä quvqä ämaqeu ätqäunuwä iqua, Jisasi Ique hinuä äqumbiyänġanji, qu qonä äwoktäupu, mañä tii ätminñuwi. “Si Goti Iqueqä Ymeqä Iqukiyqä!”¹² Itanġa Jisasi Iqu dnjä quvqä iquauñi, kukñuä yänñänäqñqä tii ätukqe. “He Nyinġe, ‘Iinjä Iqueyqe,’ awä matqä pambiyä!”

Jisasi Iqu, ämaqä 12 iquauñä atäunjuä ikqenġä†

¹³ Itanġanji Jisasi Iqu qoqonä yätunġä äyäqe, ämaqä hñquau Iqueqä äwinġä iutanä, “Eä eänä” tqanġa, qu Iquenġä ekuwi.¹⁴ Ique i wimeġanġuwänġa, Iqu ämaqä 12 iquauñä atäunjuä ikqe. Itanġa Iqu iquauñi, yoqe, “Aposälqäuä” änyuätkqe. Yoqä iqueqä qakui tii etanġi, ‘ändowatqä iquae’. Iqua Iqutä anä ikipu äpmapu, itanġa Iqu iquauñi, wäunjuä hñquaquinġä ändowatätñqä äwinġqqe. Wäunjuä hñqu, iqua Goti Iqueä kukñuä äma awä täkiqä iqueyi.¹⁵ Wäunjuä huiziqu, iqua yoqä naqä Iquesa ämepu, dnjä quvqeuñi huätä mamäuqä iqueyi.¹⁶ Itanġa tä, ämaqä 12, Iqu itmakqä iquayi. Saimonä iqueni, “Pitäuä” änyuätkqe.¹⁷ Itanġa Sepri iqueqä hikñä Jemisi, Jonä gueqñi, yoqä “Bonänġesi” änyuätkqe. Yoqä iqueqä qakui, ‘käkaqä enġäpanä-quaquvi.’¹⁸⁻¹⁹ Itanġa Iqu, Endru ique, Pilipä ique, ä Batromi ique, Matiu ique, nñ Tomasi ique, Aläpiyasi iqueqä hikñä Jemisi ique, Tatiyusi ique, Saimonä Selotqä iquautanä ique, itanġa Jutasi Iskariotitanä, Jisasi Iquenyqä täkqä ätukqä ique, iquayi.

Jisasi Iqueqä känaisä, känġuäkatä, äwäwa ikuwinġä

²⁰ Itanġa Jisasi Iqu anä hñque äpaquvä pmetanġa, ämaqä kuapänä anġma aquvä qänġanġuwitanji, Jisasi Iqutä, Iqueqä wäunjuänġä ämotquaminġä iquatänji, buayä änä yasämä manġä da ikuwi.²¹ Jisasi Iqueqä känaisä, känġuäkatä, Iquenġä injä tqanġä qätä äwipiyyi, qu, “Iqu qämä-qämä iqiyä” ätnäpu, itmapñqä äukuwi.

‘Belsäpulä iqu, Jisasi Ique äminyasäuqiyä’ ätukuwinġä‡

²² Itanġa kukñuä-suqenġä näqñqä Jerusälemä iuta äpkuwä iqua, “Penġä iquauqä naqä Belsäpulä iqu, Jisasi Iqueni äminyasäuqanġi, dnjä quvqä huiziquau huätänji, iuta ändowatätqänä” ätukuwi.

²³ Itanġa Jisasi Iqu iquau tääqä ätuätumeqe, kukñuä ktqä tii ätukqe. “Setänä, Goti Iqueqä himä-wiuñqä iqu, iqueqä-kiuä huätä äänä dowatnätñqäwä?”²⁴ Itanġa qua naqänänjä hñquesanä ämaqe, quwqä-quwä iwäsänäpu mäkä äunġpi, qu yänñänäqñqä matqäuqä ipnä.²⁵ Itanġa hueqä-himqä hñquesanä iwäsänäpu, quwqä-quwä mäkä äunġpi, qu yänñänäqñqä matqäuqä ipnä.²⁶ Inji Setänä iqu, iqueqä-kiuä mäkä äpäknġqe, ga iqueqä dnjä iqua-pqe, ipipiyqä iwäsänäpu mäkä äunġpi, iutanji iqu yqänä mäpmeqä, qäpu hiänä.²⁷ Itanġa quwä-meqä hñqu, ämaqä yänñänäqñqä hñqueä anjuñi otasqiyätä, iqueqä

nätmatqä mämeqä da yänä. Ämaqä yänänäqñqä iqueni, guä ganä äkiqiyeqe, inğanj i ämaqä iqueä anjuñj otasqiyätä nätmatqä ämenä.

²⁸ Iinjä etanji, Nyi kukñuä naqä-quäkuänäñj, tii etmqe. ²⁹ Ämaqä suqä quvqä huitañä-huitañä imäkäpu, itanğa ämaqeunqä kukñuä quvqä ätämipqe, Goti Iqu äwqä hanuä imäknätä, quwqä quvqe huätä muämäuniqe. ³⁰ Itanğa ämaqä hñqu, Dñä Ängüä Iquenyqä qui kukñuä ätätä, Ique äkittqiyemitätqe, Goti Iqu suqä quvqä iinj, äwqä hanuä mimäkñqä itä, huätä mämuämäuqä yäniqe. Suqä quvqä iinj, hea ique-ique yqänä i witäniqe qä” ätukqe.

³⁰ Jisasi Iqu i ätkqe, iqua Iquenyqe, “Dñä quvqä-tänä-queqä” tätqätanğuwinqä, ii ätukqe.

*Jisasi Iqueqä känainyqätä, känguäkaunqätä**

³¹ Inğanj Jisasi Iqueqä känaisä, känguäkatä ätimäukuwi. Qu yäpaqä mäñgisa ätqäpiyanğa, ämaqä hñque, Jisasi Iqueni, ätämäkäqäka pätnqä ändowatkuwi. ³² Itanğa ämaqä kuapänäñj, Jisasi Ique inji-inğisa äwqäqämapiyä iqua, Ique ätukuwi. “Tqä tnatä, tunğüäkatä, Sinyñqä yäpaqä mäñgisa äpmeñäuä.”

³³ I tquanğuwänğa, Jisasi Iqu, “Nqä nipaisä, ä guäkatäñj, tqukuawä?” ätuätä yatñqä ikqe. ³⁴ Itanğanj Iqu ämaqä qäqiqi pmetanğuwä iu äqunä, “He hiñuä qumbiyä! Nqä nipaisä, guäkatäñj, täsä äpmeñäuä” ätukqe. ³⁵ “Ämaqä Goti Iqueä äwiñqä dunä imäkätqänğuwä iqua, ii Nqä guäka, ä napqa, itanğa nipağayqä.”

4

*Kukñuä ktqä, kuä-witqä uwqä tnämäuqenqä**

¹ Anğumñj, Jisasi Iqu eqä-huanjä Galili manjä iqisa, qokä-apäkä iu näqñqä vätnqä ipäqäkqe. Ämaqä aanjä kuapänä Iquenyqä äpäpu, eqä-huanjä manjä iqi tqäutänğuwitanj, Iqu yimba eqä-huanjä nänj pmetanğqä hñque ikuapmäuqe, ique äpmeqänğa kukñuä ätuminqe. ² Inğanj Jisasi Iqu kukñuä ktqä kuapänä ätätä, näqñqä ämotquaminqe. Iqu, qunj tii ätuminqe.

³ “Nyi qätä nyipu! Hea hñque ämaqä hñqu, kuä-witqä uwqä tnämäwäwätñqä wäniqe. ⁴ Iqu ätnämäwäwqanğanj, hui hänaqä iqi päkmbqe, yññä äppiwi, ämambnuwi. ⁵ Itanğa hui qua kuapänä hma etanji, hikä-tänä qäsä witanğqä iu päkmbqe, qua äñgui äwa itanğuti, kuä uwqä ii bakä mağänä hukaupnuwi. ⁶ Inj mäptqä haqä tiqä ae äyapätä tnänjä tqanğa, kuä kiqä tapinj wänğqäpu etanji, yäuä hämänä piniqe. ⁷ Itanğa kuä-witqä hui, guä yänä-tänä awä imä päkmbnuwi. Ga guä quvqä iqua, qäsä naqä-huinyä epiwi, kuä-witqeunji, qua aowi äñguä mäwqanğuti, häukuä äñguä maukñqä danä ipnuwi. ⁸ Itanğa kuä-witqä qua äñguänänjä iqi päkmbqe, bakä äkapu, äñguänä epeyäpu, kuapänä, hui 30, hui 60, itanğa hui 100 hukmbnuwi.”

⁹ Jisasi Iqu i ätuäqe, tii ätukqe. “Ämaqä qätä-tänğuenä etanğutqe, kukñuä iñqe kñuä äñguänä indqämbiyä.”

¹⁰ Itanğa ämaqä kuapänäñj ae äwqanğuwänğa, Iqueqä wäunğänğä ämotquaminqä, 12 iquatä, ä huizi iqi yqänä äpmaminğuwä iquatänj,

Jisasi Ique, “Kukñuä ktqenqä, iinjä-iinjänqä ätqeqä ätätnä, awä natiyâ” ätukuwi. ¹¹ Iqu iquauñi tii ätukqe. “Goti Iqunä miqeuñqä kukñuä quati zä ekqe, he näqñqä mapñqe, Iqu ae qe ämetqueqi. Itanğa ämaqä yäpaqänqisa äpmeñuwi, qu kukñuä ktqä dinä äwiyätqänä.

¹² Ii tiinjñqeyi. ‘*Qu hiñuä äqunäpu, qätä äwiyäpiyâ-qe, näqñqä maeqä-quayqä. Qu näqñqä meqä-säpi, quwqä kñui äkunmäknäpu, anğumä quvepqañgpi, Goti Iqu äwqä hanjuä imäknätä, quwqä suqä quvqe huätä mamäuquäninjqä.*’†

¹³ He kukñuä ktqä iinjqe, änyä maqñqä äyitanä? Ga kukñuä ktqä huizi iquauñqe, näqñqä äänä heñqäwä?” ätukqe.

¹⁴ “Ämaqä kuä-witqä uwqä tnämäwäwqä iqu, Goti Iqueqä kukñui, ämaqeuaqä qeqä-quuvqä imä vowä enqä-pa ikeqä iiyi. ¹⁵ Itanğa, kuä-witqä, hänaqä iqi äpäknätqä ii, ämaqä Goti Iqueqä kukñui qätä wiyqanğuwänğa, Setänä iqu, kukñuä Goti Iqu iquauqä qeqä-quuvqä imä vowä iketqe, ga huätä maqänä mamäunä. ¹⁶⁻¹⁷ Itanğanı, kuä-witqä, qua hikä-tänğä iqi äpäknätqä ii, ämaqä kukñui qätä äwiyäpu, asä qänğanä äwqä yeeqätä ämapiyi, hukä-tapınä yänänäqñqä mamäsäuqä ipu, äpakä mäpmeqä da ipnä. Ämaqä Goti Iqueqä kukñuiñqä mäwiñqä iqä iqua, quvqä iwitquepu, hanğä-iqä vqanğuwänğanı, qu maqänä ävquatämäupnä. ¹⁸⁻¹⁹ Itanğa kuä-witqä, guä yänğä-tänğä awä imä äpäknätqä ii, ämaqä kukñuä qätä äwiyäpiyâ-qe, mbqä, nätmatqä qua täutanğä äwiñqä iinjänä kñuä kuapänä indqämbnuwi. Ga nätmatqä huitanğä-hiutanğänqä äwiñqä ii, Goti Iqueqä kukñui huäqä äkeutätä, häukuä mäwiqä yänä. ²⁰ Itanğa kuä-witqä, qua anğuanänğä iqi äpäknätqä ii, ämaqä kukñuä qätä äwiyäpu, qänaknä ipu, häukuä qapñqä iquayi. Itanğa häukui, hui 30 huknänä, ä hui 60 huknänä, itanğa hui 100 huknänqiyä” ätukqe.

Kukñuä ktqä, hiqi-tä mäsaufenqä†

²¹ Jisasi Iqu kukñuä tii-pqä inä ätukqe. “Ämaqe hiqi-te äma äpäpu, häkä yäpä imñä-qe, ä hevqä imñä-qe matqäteqä ipnä. Qu hiqi-tä-tqäuqä iqi tqätepñqäüä. ²² Inı nätmatqä hiawiqä imä zä äwämitätqe, ga we-hunqä iqi äti winiqe. Iwä nätmatqä eeqänänğä zä äwämitätqe, ätnänğä iqi winiqe. ²³ I etanği, ämaqä qätä-tänğuenä etanğutqe, kukñuä iinjqe kñuä anğuanä indqämbiyä” ätukqe.

²⁴ Iqu kukñuä tii-pqä inä ätukqe. “Kukñuä qätä äwiyänuwä iunı, kñuä yasämä iwäsäupiyä. He kukñuä ii iwäsäuquwi, itanğa Goti Iqu he-pqä inä ewäsäutä, näqñqä hui haqeqi inänqeqä. ²⁵ Iinjä etanği, ämaqä näqñqä hui ae ämeñuwä iqua, Goti Hanjuwä Iqu hui inä väniqe. Itanğa ämaqä näqñqä maeqä iqua, näqñqä wänqä qu ämeñuwi, Goti Hanjuwä Iqu huätä mamäunqiyä” ätukqe.

Kukñuä ktqä, piikä äukaqenqä

²⁶ Itanğanı Jisasi Iqu kukñuä tii inä ätukqe. “Goti Iqunä miqeuñı, ii ämaqä hñqu, iqueqä wäunüä iu piikä ätnämäuqä-panğä iinjıqä. ²⁷ Itanğa ämaqä iqu hiunjinğatä, heatqänğatä hiqaqä äwitä, ävautä iqueqä wäunüä hui imäkäkiqänä. Itanğa piiki bakä äukatä, naqä äänä-äänä equtiyâ-qe, änyä maqñqä eänä. ²⁸ Qua iqu kiqä-kiuä piiki naqä imänätñqä imäkqanği, bakä-ganä ätimäuqe, huizi kiqä

† 4:12 Asayä 6:9-10; Jonä 12:40; Wäunjuñqä 28:26-27 ‡ 4:20 Lukä 8:16-18

nänqenqä hutqä ätäqe, itanğa häukuä winä. ²⁹ Ga häukui, ae yäüä etanğanı, ique ätävqänqä qäyu äyä timäuqanğanı, ämaqä iqu, iqueqä hionaqä äkkapınqetä täväniqe.”

Kuknuä ktqä, zä-guawä häukuinqäS

³⁰ Itanğa Iqu anğumä tii inä ätukqe. “Goti Iqunä miqeuñqe, ne äänä ätätanä, kuknuä ktqä äki tatunquäwä? ³¹ Ii zä-guawä* piikä enqä-panjä iinji. Iwä piikä iinji, huizi iqua enqä-panjä naqä ma. Isua aanjä naqämatqä-sua, ga vowä mäuquänä. ³² Piikä iinjä isua vowä ämäutqe, iwä naqä eätäqanğanı, huizi iquauñi ämäwqätäunä. Itanğa kiqä äpae nämä-tämä iqtäutança, ga yññi iu yuuwä äyäqäsqañnä.”

Jisasi Iqu, kuknuä ktqenä ätuminqenqä

³³ Jisasi Iqu kuknuä ktqä asä iinji, qokä-apäki qätä äwiyäpu, quwqä kñuä duñi qäyu mapñqä diñqe, kuapanä ätuminqe. ³⁴ Iqu qunji, kuknuä ätinyänä hñqu mätkuä, ktqenä ätuminqe. Injäqe Iqu, Iqueqä wäunüñqä ämotquaminqä iquatänä äpmapiyänğanı, quatä eeqänäninqe, “iinjqä-iinjqä” ätuminqe.

Yunuitä, eqetäñi, Jisasi Ique qätä äwikiyinqä†

³⁵ Hiunji qäque, mäptqä ae äquvqanğa, Jisasi Iqu, Iqueqä wäunüñqä ämotquaminqä iquauñi, “Ne eqä-huñä yätäqä nänğisanqä äwanä” ätukqe. ³⁶ I tqanğa, iqua ämaqä kuapanänjä iunji äväma, yimba Jisasi Iqu ae äpmetanğqeu ikuapmäupu, äukuwi. (Inğanı yimba huizi iqua-pqe anä äukuwi.) ³⁷ Inğanı yunüä-isisqä naqänänä äqunätä, eqe yimbaeue ämevqunäqe, yimba yäpä yänğisa äpeyätä, mañquä nymätä ikqe. ³⁸ Jisasi Iqu yimba tuwä mäñğisa nyuñäñ ekunqetä nyuñäñ ekunä hiqaqä äwäminqe. Iqueqä ämaqä iqua itukuwatpiyi, “Näqñqä-vqä Iquki, Ne qui imäknatunquä itunquä tä, Si hiñuinä naqändñqätanä?” ätukuwi.

³⁹ I tqanğuwänğa, Jisasi Iqu ävauqe, “Yunüä iquki, yänänäñqä mäqunquä panä. Eqä iquki, ämenä miqä panä” ätukqe. I tqanğa, yunui äqänäutä, eqe ämenä-miqä ätuukqe.

⁴⁰ Itanğa Iqu, ämaqä iquauñi, “He zä sunqä iqäüä? He quuvqä maeqiyqä itqänuwätanä?” ätukqe.

⁴¹ Iqu ii imäkqanğqenqä, qu zä kiinä ipu, quwqä-quwä tii ätnğuwı. “Yunuitä, ä eqetäñi, qätä äwiyäsinyä, qänaknä iqiyä tä, ämaqä tqu, tqukä?”

5

*Ämaqä dnjä quvqä-tqäüqä iqenqä**

¹⁻² Itanğanı qu eqä-huñä mañä Galili yätäqanğisa, Gerasa pmeqä iquauqä qua inğisa ätimäupiyi, Jisasi Iqu yimba iuta ti timäuqanğanı, ämaqä dnjä quvqä-tqäüqä hñqu, hikä himañä, ämaqä pizqä wiqä iuta, Jisasi Ique äwimakqe.

³ Ämaqä iqu, ämaqä pizqä pñqä witanğqä imä pmetanğanı, ämaqä-pqä hñqu, iquenji guä änä makiqiyäueqä iminqe. Senqä-guä ii äkiqiyäuepqä-qe, hmayi. ⁴ Itanğa ämaqä iquenji yukä hipa

§ 4:29 Matiu 13:31-32; Lukä 13:18-21 * 4:31 Jisasi Iqu guawä matqä ikqe. Iqu zä huizinqä ätkqe. Kiqä yoqe, mastetqä. † 4:34 Matiu 8:23-27; Lukä 8:22-25 * 5: Matiu 8:28-34; Lukä 8:26-39

iunji, senqä-guetä, kiqiyäuqanquwä-qe, äqiyändakminqe. Iqueqä yänänäqñqä di, aañä hävemnäqñqä etanji, ämaqä-pqä hñqu iqueni a makiqätqä iminqe. ⁵ Itanğa heatqänqatä, hiunjinqatäni, ämaqä pizqä wiqueu äpme, ä hipkä-qoqonju ikitä, zääqä ätäkitä, itanğa hikä ämetä, iqueqä huiwiu häuä äktänminqe.

⁶ Itanğa iqu, Jisasi Iqueni kiinjä nämda hinuä äqunäqe, Iquenyqä tnäjä äpäqetani, qonjä äwoktäukqe. ⁷⁻⁸ Ga Jisasi Iqu, “Dñä quvqä iquki, ämaqä iquesani, tängisa huätä timäuvä” tquanğa, dñä quvqä iqu zääqä ätätä, manä yänänäqñqä tii ätukqe. “Jisasi, Goti Haqä Yätutanä Iqueqä Ymeqä Iquki, nyi äänä nyisanqäwä? Nyi Goti Iqueä hinuä iqisani, ‘Si qui minyimäqä isñqä’ yatñqä äkiyqänä,” ätukqe.

⁹ Itanji Jisasi Iqu, “Tqä yoqe, äänä äqonänjinyä?” ätuätä, yatñqä äwikqe.

Ga iqu kimani, “Nqä yoqe, Hatñuneyi. Ne aañä kuapänänjune etanqunqä ätqänä” ätukqe.

¹⁰ Itanğanji iqu, Jisasi Ique, dñä quvqä iquauñi, qua iquesa huätä mändowatqä yätñqä, yatñqä yänänäqñqä ävqa äukqe.

¹¹ Itanğanji hipkä-qoqonjä iunji, yaqueqä aañä kuapänänjä hui ymisanä änminuwi. ¹² Inji dñä quvqä iqua, “Iyää! Ne yaqueqä nänjuau tquatunquänä nandowatiyä!” ätukuwi.

¹³ I tquanquwänğa, Jisasi Iqu quñi, “Yqänä!” ätukqe. Itanğa dñä quvqä iqua, ämaqä iquesa ätimäwanji, yaqueqä iquau ätqäukuwi. Yaqueqä eeqänänjä 2,000 iqua, qañä tnänänä iwaqetani, eqä-huänjä bu äpäwipu, eeqäpnä eqä änyuäpätäkqe.

¹⁴ Inğanji ämaqä yaqueqä miqä iqua, zä äupiyyi, anjä-himqä iutä, qua qäqi witanqä isuaütä awä ätuäkäkuwi. I tquanquwänğa, qokä-apäki qätä äwipiyyi, qu, “Ämaqä Iqu äänä iqanji natqäpiyyä” tpu, hinuänqä ätimäukuwi.

¹⁵ Qu Jisasi Ique äwimapiyyi, dñä quvqä kuapä-tänä eminqä iqu, ämaqä ängüä-qu, dñä quvqä maeqä eä, qäkämä ängüä imäkänä pmetanji äqumbiyyi, zä ikuwi. ¹⁶ Itanğa ämaqä, Jisasi Iqu iinjä imäkqanji hinuä äquñquwä iqua, huiziunji awä ätukuwi. Ämaqä, dñä quvqä ävämakuwä iquenyqätä, ä yaqueqä iquauñqätäni, “Iinjä-iinjä imäkqanji äqunänqqueqä” ätukuwi. ¹⁷ Iinjä tquanğä äwipiyyi, qu Jisasi Iqueni, “Iyää! Neqä anjä täqisanji huätä uvä” ätukuwi.

¹⁸ I tquanquwänğa, Jisasi Iqu yimba yätu ti peyqanğani, ämaqä dñä quvqä ävämakuwä iqu, Jisasi Iqueni, “Iyää! Nyi sitä anä wenqeqä” ätukqe.

¹⁹ I tquanğanji, Jisasi Iqu, iqu anä uwqenqe mäwiñqanji, tii ätukqe. “Tqä anämqä anğumä äwätinä, Naqä Iqu sinqä qeqä wimänqanji, ängüä ikimäkqenqe, sämaqeu awä tuvä!” ätukqe.

²⁰ Iinjä etanji, iqu qua Dekapolisi pmetanquwä iunji, “Jisasi Iqu, nyi ängüä sä nyimäkqiyä” ätuätä, awä ätäkäkqe. Iqu iinjä tqanji äwipiyyi, “Häwe! Si tä änäänqä tnyä?” ätukuwi.

Jisasi Iqu apäkä hiuaqui, ängüä iwimäkkqenqät†

²¹ Inğanji Jisasi Iqu, eqä-huänjä yätäqä nänğisanqä anğumä yimba äukqe. Iqinjä, Iqu eqä manä iqi pmetanğa, ämaqä aañä kuapänä, Ique inji-inğisa äwimakuwi. ²²⁻²³ Inğanji Jarusi, ämaqä iqi pmeqä iquauqä

anä aquväqñgeu miqä iquautanä hñqu ätimäuge, Jisasi Ique hinuä äqunäqe, Iqueä yukä iqi qonä äwoktäutä, “Iyää! Nyaqä ymeqä ii, yaqä quwqä, nawinyä äpäkonätñqä äwinä. Si äpätnä, tqä hipaitä ymeqä ii a uwqätqanñti, iwä ymeqä ii, äñguä hanä pmetñqänänyä” ätukqe.

²⁴ I tquanña, Jisasi Iqu, Jarusi iquä itmanña äukiwi. I uwqanñiyänña, ämaqä aanä kuapänänñi, Jisasi Ique anä äpuputmäwa äukuwi.

²⁵ Apäkä, qanua-yaqä qäpu maeqä, yqänä iminñä, quväkuä 12 ämawqätäukqä-pqä hui, ämaqä kuapänä äuminuwä awä imä äuminñe. ²⁶ Apäkä iinñi, duuta kuapänänñä iquauä hipaeutanñi tmi-tmiqä-tqä naqä ämetä, iyyqä mbqä eeqänänñi hinñi äwiminñe. Iwä, qäpu heqänänñä di, yändi-yändi imänña äpeminñe. ²⁷⁻²⁸ Ii, Jisasi Iquenñä qätä äwiyäqe, kñuä tii äwikqe. “Nyi Jisasi Iqueä ämuasmänñe itmaqänmqe, ye änyiyätä äñguä nyimänänñiyä.” Kñuä iinñä indqänäqe, ii ämaqä huizi ditä Iqueä tuwü qänaki äwivändä, Iqueä ämuasmänñe itmaqänñe. ²⁹ Inña qänñanä, ye vqanña, ii näqñqä tiinñä ekqe. “Nyi äñguä ae nyimänñiyä.”

³⁰ Ii iqanña, Jisasi Iqu, Iqueqä yänänänñqä hui ävämeqanñqenñä näqñqä ämeqe, ämaqä anä äuminuwä iu hiqumuanä äwiyä, yatñqä ävätä, tii ätukqe. “Nyaqä ämuasmänñä täunñi, tqi indmaqänñiyä?”

³¹ Yatñqä i vqanña, Iqueqä wäunuanñqä ämotquaminñä iqua, “Si hinuä mäqunquä danä inñiyä? Ämaqä kuapänä si inñi-inñisa äkivändänñuwi, ‘Tqi indmaqiyñiyä-qe,’ sunñä tnyä?” ätukuwi.

³² Iinñä qäyä ätquanñuwä-qe, Jisasi Iqu, “Tqutiya” tä, hinuä qävqä ikqe. ³³ Inñanñi apäkä ii, nätmatqä iinñi wimeqanñqenñä näqñqä ae eäqe, zä itä, yänua-yänuaqä äpäyäqe, Jisasi Iqueä hinuä iqi qonä äwoktäutä, nätmatqä äwimakqenñä awä eeqänä ätukqe.

³⁴ I tquanña, Jisasi Iqu, “Nqä ymeqä iiki, tqä quuvqä eqiyqe, äñguä ae qe ikimäkqiyä. Itanña äwqä hanuä inñä äwätinä, täñä-yaqä maeqä pmetññiqä” atukqe.

³⁵ Jisasi Iqu apäkä iinñi, kukñuä yqänä tuätqätanña, ämaqä hñqua Jarusi iqueqä anä iuta äwimapiyi, tii atukuwi. “Tqä meqi ae äpäkonñqeqä. Näqñqä-vqä Iquenñi, hanñä-iqä hui inä mäwqä panä.”

³⁶ Jisasi Iqu, qu ii tquanñuwinñä qätä mäwiyqä itä, iquenñi, “Si inñqä äwäwa miqä, quuvqenä heqiyä!” ätukqe.

³⁷ Inñanñi Jisasi Iqu, ämaqä eeqänänñi iqi ätäqumuatätä, Iqutä anänñi, Pitä ique, Jemisi, Jonä gueqi, iquatänä äukuwi. ³⁸ Iqua ämiqä iqueä anä iu ätimäupiyi, Jisasi Iqu, qokä-apäki näñi-täqi äqutäukipu, kñuä kiinñä qiyätqätanñä äqunñe. ³⁹ Iqu ii äqunäqe, anä yäpä yänñgisa äpeyätä, tii ätukqe. “He häänñqä kuapä äkitmäkäpu, kñuä tä sunñä äqiyätqänñau? Ymeqä täsi, hämä mapakonñä iqi. Ii hiqaqä äwinä” ätukqe.

⁴⁰ I tquanñqenñä, qu Iquenñi tä äwisukuwi. Inñanñi Iqu qunñi, yäpaqä mäññgisa huätä ändowatäqe, ymeqä iyyqä kanä-känäu, itanña Iqutä anä äukuwä iquau itumetä, hiqñqä ymeqä ii witanñqenñä äpekuwi.

⁴¹ Iqua äpepiyi, Jisasi Iqu ymeqä ipiyqä hipae a ämaqätäqe, iipinñi, quwqä anä-kukñuitänñi, “Talita kumä” atukqe. Kukñuä iqu, tiinñi. “Ymeqä iiki, ‘Pämä vayä!’ äktqä.”

⁴² I tquanña, ymeqä ii, asä qänñanä pämä ävauqe, qanñä ikäkqe. Inñanñi iyyqä quväuku 12 etanñanñi. Iqu iinñä iqanñqenñä, qu miqä

yänä ipu, yäunuä naqänänjä ikuwi. ⁴³ Ga Iqu qunji, “Tänqe, ämaqeunji awä mätquä pambiyä” ätuäqetani, “Qe ymeqä täpiñi, ymisanä hui nätnqä winyqä,” ätukqe.

6

*Nasäretqätanjä iqua, Jisasi Ique tuwä äwikuwiñqä**

¹ Jisasi Iqu anä iqini äväma, anä-himqä Iqueqeunqä angumä äukqe. Ii äwqanqa, Iqueqä wäunuänqä ämotquaminqä iqua äwivändkuwi. ² Sämbatqä, hiunji hapä pmeqänqani, Iqu anä aquväqñqä iunqä äwäqe, Goti Iqueqä kukñuinqä näqñqä vätnqä ätipäqäkqe. Ämaqä kuapänäñi, qu Iqueni qätä äwipiwi, “Äänä ätqutiyä” tpu ikuwi. Iñä ipiyi, “Ämaqä tqu, kukñuä tä ängisa ämeqäqäwä? Näqñqä Iqu ämenqä ätqäqä tä, äkitanjwä? Itanqa ämaqä mimäqänänji imäkätñqe, änäñäwä?” ätnquwi. ³ Itanqa, “Ne näqñqe, Iqu, anä Imäqäqä Ique. Ä Mäliyaqä Ymeqä Iquwi. Itanqa Jemisi, Josepä, Jutä, Saimonä, iquauqä Kätequwi. Ga qunapqa täqi nesä anä äpmeñunä” ätnquwi. Ii ätäpu, Iquenqä äwqä quvqä ätimäukñquwi.

⁴ Inqani Jisasi Iqu qunji, ätukqe. “Hiñuä-tqä iqua anä-himqä eeqänänjä iunji, yoqä-tänquae. Etanqä-qe, hñqunä-hñqunäñi, iqueqä anä-himqä iutä, iqueqä käyämaqä iutä, iqueqä anju anä äpmeñuwä iutäñi, iqu yoqä maiqä-queqä.” ⁵ Itanji Iqu, nätmätqä ämaqä mimäqänänji hui, iqi mimäqä danä ikqe. Mä Iqu ämaqä täñä-yaqä-tänjä huiunä a uwqätätä, ängüä imämbñqä inä imäkkqe. ⁶ Inji Iqu, iqua qätä äwiyäpu quuvqä maeqiyqanquwiñqä, yäunuä itä, knuä kuapänä indqänqqe.

Jisasi Iqu, ämaqä 12 iquau ändowatkqenqät†

Inqani Jisasi Iqu ämaqä anä-himqä pmetanquwä-pa äkoquväkitä, näqñqä äwiminqqe.

⁷ Iqu Iqueqä 12 iquauñi, aquvä ämaqiyäqe, inñi-inñi hñquaqu-hñquaqu ändowätätñqä ipäqäkqe. Iwä Iqu iquauñi, dnä quvqä qokä-apäkiu ätqänuwi, huätä ändowatpñqä yänänäqñqä äwikqe. ⁸ Iqu tii ätukqe. “He äwäpiyänqani, yäkqä qanä huisänqenä a maqätqäpñqä. Ä nätmätqä qanä qäsä äma uwqä hñjua, mämeqä iqäpñqä. Tiinä isua, bretqä, yquayä qa-mñqä, nñ mbqeu. Iñqe, ‘aanä oeyqä’ ätqä. ⁹ Itanqa yukä-su dinä ämuasmäupu, gqque hñquaqu mñpñqä danä iqäpñqä.”

¹⁰ Iqu tii-pqä inä ätukqe. “He anä himqä hñqe ätimäupiyänqani, hiqäqe, anä du-täu mäwäyäkqä, anä-himqä iunji ävämepiyänqanqe, anä hiqäqä äwipiwyä iquenyä wiqäpñqä. ¹¹ Itanqa anä-himqä hñqueni, qu yeeqä miqä danä ipu, qätä maeyqä iqanqppqe, he iqi ävämepiyänqani, qua yukä iu emäkänqqe, ptäquväteqämä imbnuwänqqe. Suqä iñi, qu quwqä suqä quvqenqä näqñqä mapñqänänyä” ätukqe.

¹² Itanji iqua äupiwi, qokä-apäkiunji, quwqä knuä äkunmäknäpu, suqä quvqe huätä vquatämäupñqä, awä ätuäkäminuwi. ¹³ Iqua ii ätäkipiyänqani, dnä quvqä kuapänäñi huätä ändowätäpu, itanqa ämaqä täñä-yaqä-tänjä etanquwä iunji, olipqä eqä aowätänji äwiqatäpu, ängüä iwimäkminuwi.

* 6: Matiu 13:53-58; Lukä 4:16-30 † 6:6 Matiu 10:5-15; Lukä 9:1-6

Jonä iqu äpäkongqenqä†

¹⁴⁻¹⁵ Jisasi Iqueä yoqe im-imä täkiqangä, ämaqeu miqä naqä, Heroti iqu qätä äwikqe. Ämaqä hui, “Jonä asnä-qäyqä iqu, pizqeuta angi hänä ävautä, yänänäqngä-tänä eä, ämaqä mimäkqänänä di täwäsi imäkqiyä” tqanjuwängga, hui, “Laisa iqueqä” tqanjuwängga, itanğa hui, “Ii, Goti Iqueqä kuknui hinuä-tqä qängatqä iqua enqä-panä iqueyqä” ätminuwi.

¹⁶ Heroti iqu qätä ii äwiyäqängani, tii ätkqe. “Jonä, nyi nyuänä ätäwikqä iqu, tänğa angi hänä ävautänjqä.”

¹⁷ Tiinjä etanği. Heroti iqu, iqueqä-kiuä ämaqä hui dowatqanği, ga qu Jonä ique itmepu, guä äkiqiyäupu, guä pmeqä anju äpmuatekuwi. Iqu ii ikqe, kätä, Pilipä iqueqä apäkä Herotiyasi iinj, iqu ämotautä, ämetäqenqä imäkkqe. ¹⁸ Jonä iqu Heroti iquenji, “Si tqä ttequeqä apäki ämotautnä ämeni, ängüä miqä danä inyä” ätuminqe.

¹⁹ Ii tuätqätanğqetani, Herotiyasi, Jonä Iquenyqä wiwunğanği, “Iquenji äpäkmä” knuä vqanğqä-qe, Heroti iquesa eqänminqe. ²⁰ Heroti iqu, Jonä iquenqe, iqu ämaqä jänänänä-qu, Goti Iqueqä yäpä iqi pmetanğqenqä zä itä, ängüänä ämiminqe. Iwä iqu Jonä iqueqä kuknui qätä äwiyätäqängani, knuä mäwiyqä iminqe. Ii qäyä itä, Jonä iqueqä kuknui qätä-wiyqänqe, yqänä äwinyminqe.

²¹ Qänaknı Herotiyasi, iyyqä äwinyätanğqä di imäkätngä hiunji iqu ätimäukqe. Hiunji Heroti iqu, iqueqä känai ämikqenqä knuä ämetä, ymisanä naqänänä hnqu imäkkqe. Iqu ii imäkkqe, ii ämaqä naqä, iqueqä gapmanqä wäunjuu yätamäkkqä wiminjuwä iquauñqätä, ä mäkä-ıqä iquauqä ämiqä kinğanänä iquauñqätä, nj ämiqä qua naqä Galili iutanä iquatä anä bnqeyi. ²² Inğanı Herotiyasiyqä meqi, yängisa äpâyäqe, Heroti iquesä, iqtä anä pmetanğuwä iquautä, himnujuä äwukoquvätä, yeeqä äwikqe. Inğanı ämiqä naqä iqu, hitqä iinyñqä yeeqä itä, “Si nätmatqä hnjuä matnqä, nyi yatnqä änyiyqanğtqe, ga äktapmqänä” ätukqe.

²³ Heroti iqu kuknuä guä yänänäqngä tii ämäsäukqe. “Hitqä iiki, naqä-qakuä äktqä. Nätmatqä tqä äkinyänqenqä yatnqä änyinj, ga nyi äktapmqänä. Itanğa qua nyi ämitnqe, hnquaqu ämisqiyätmä, hnğinj si ktapmqä dqanğtqe, nyi kikiyanğu miqä ymqänä” ätukqe.

²⁴ Iqu iinjä tquanğa, hitqi äwäqe, känäu yatnqä äwikqe. “Nyi iquenji yatnqe, nätmatqä äkinqä wimqäwä?”

Ii i tquanğa, känae, “Jonä asnä-qäyqä iqueqä nyuänı ktapätnqä tuvä” ätukqe.

²⁵ Känai i tquanğa, hitqi anğumä ämiqä naqä iquenqä tnänä äwäqe, “Nyi Jonä asnä-qäyqä iqueqä nyuänı, tänğanä hevqä iqtäwa daptnqeğä” ätukqe.

²⁶ Qätä ii äwiyäqe, iqu äwqä hanä naqänänä ämakqe. Inğanı, iqu hitqinj, iqueqä kuknuä guä yänänäqngä ämäsäukqenqä knuä ämetä, ga iqtä ymisanä anä änninjuwä iquauqä hinuä iqisa womba meqänqe mäwinqä itä, iyyqä äwinqeunı hnğisanä vqenqe mäwinqä ikqe. ²⁷⁻²⁸ Itanğa iqu mäkä-ıqä hnque, Jonä iqueqä nyuänı äma pätnqä maqänä ändowatkqe. Itanı iqu guä pmuateqä anä dunqä äwäqe, Jonä iqueä nyuänı ätävätä, hevqeu äma äpätä, hitqä ii äwikqe. Ga hitqä ii äma äwätä, känäu äwikqe.

²⁹ Itanġaġi Jonä iqueġä wäunġaġġä ämotquamiġġä iqua, haġä-iġä ii timäuqanġġenġä qätä äwipiġi, iqua ätimäupu, iqueä huiwi ämapiġi, hikä hovġeu pġġä ekuwi.

Jisasi Iqu, qokä 5,000 iu buayä äwikġenġäS

³⁰ Itanġa ämaġä kukġuä awä tuäkiqäpġġä ändowatkġä iqua, anġumä Jisasi Iqutä aquvä äqämbiġi, qu Iqueni, wäunġä imäkkuwiġġätä, kukġuä qokä-apäkiu ätukuwiġġätä, tiwiġä eeqänä äwikuwi.

³¹ Inġaġi ämaġä kuapänäġi, iquaunġä äpäpu, äwäpu iġanġä, iqua ymišanä änä maġġä ipu, hapä anġuä mäpmeġä ipiġyä iutaġi, Jisasi Iqu, “Hapä wänġä hmbu pmetunġuä, neġä-neuänä hġġäqinyġä watunġueġä” ätukġe.

³² I etanġi, quwġä-quwänä yimba ikuapmäupu, anä avġġġä imġġä upġġä ävämäkuwi. ³³ Iqua iinä iġanġuwiġġe, ämaġä anä-himġä eeqänänä iutaġä kuapänäġi, hiġuä äqunäpu, “Tä iqua äyä mändanä-ġe” näġġġä ämapiġi, ġanä maġä-maġä äwäpu, qu-ganä ätimäukuwi.

³⁴ Ga Jisasi Iqu yätäġä näġġisa ae iuäġämeġe, ämaġä kuapänä pmetanġä äqunäġe, ġunġä huäġä kiinä äwunġġe. Huäġä äwunġġe, tiinä iutayi. Qu sipsipġä, quwġä ämiwiġyġä iqu maeġä enuwä-panä iinä äġunġġe. Ii äqunäġe, Iqu näġġġä kuapänä äwimiġġe.

³⁵⁻³⁶ Qänġa awiyġeunġi, Iqueġä wäunġaġġä ämotquamiġġä iqua, Jisasi Ique äwimapiġi, tii ätukuwi. “Täġiġi anä avġġġä eä, ga ae awiyġä äyä eqä-ġae, ämaġä täunġi, ymišanä mbġä ipu bġġenġe, ämaġä anä ġäġi täpe pmakäwätanġuwä iunġä dowatiġyä” ätukuwi.

³⁷ I tġanġuwänġa, Jisasi Iqu, “Ymišanġi, hiġä-hiuä wipiġyä” ätukġe.

Iqua Iqueni, kima tii ätukuwi. “Ne mbġä 200 äma äwätanä, ymišanä mbġä itanä, iquau watunġuä änatnyä?” ätukuwi.

³⁸ Iqu, “He bretġe, äänä ämenä? Hiġuä-ganä ġumbġġä upiġyä!”

Itanġa qu näġġġä ae ämapiġi, tii ätukuwi. “Bretġe, hipa hġġi eeqä, ä hämapäkä hġġuaqu ġäsä äqunänġunä.”

³⁹ Inġaġi, Iqu ämaġeunġi, “Iwäsambu, ġätaġä hioätġä anġuä täġi pmakäupiġyä” ätukġe.

⁴⁰ Itanġa qu iwäsambuġi, hui 100, ä hui 50 äpmakuwi. ⁴¹ Itanġi, Jisasi Iqu bretġetä, hämapäkitä ämeġe, ġäukuä yätu äqunä, Goti Ique, “änġuiġä” ätuäġe, bretġe äkutätä, Iqueġä wäunġaġġä ämotquamiġġä iqua äma yanä väkäpġġä äwikġe. Itanġa hämapäkä iquaġuinä-pġe, ämaġä eeqänänġi bġġe, inä iwäsauġġe. ⁴²⁻⁴³ Ämaġä eeqänänġi äwġä änäpäkpiġi, iġi änätġuteġanġuwänġa, wäunġaġġä ämotquamiġġä iqua, bretġätä, hämapäkitänġi anġi aquvä ämaġäpiġi, ġa naġä 12 ämamikuwi. ⁴⁴ Ämaġä qokä ymišanä anġuwä iqua, 5,000.

*Jisasi Iqu, eqä-huänä haġeqi ġanä äukġenġä**

⁴⁵ Ymišanä ġäpu ti ämbiġi, Jisasi Iqu, Iqueġä wäunġaġġä ämotquamiġġä iquaunġi, “He yimba ikuapmäupu, eqä-huänä yätäġä Betsaitä näġġisaġġä, hiġuiġä upiġyä” ätukġe. “Nyi qokä-apäkä täunġi, quwġä anämġä dowatmġänä.” ⁴⁶ Inġaġi Iqu, ämaġä eeqänänġä iunġi ae ändowätäġe, Goti Iquenyġä tääġä tätnġä ġoġonä yätunġä ekġe.

⁴⁷ Heatqä asä qängani, yimba eqä-huänä awä iqi äwätqätanga, Jisasi Iqu kiuänä nängisa yqänä ätqäuminqe. ⁴⁸⁻⁵⁰ Inğani Iqueqä wäunüänqä ämotquaminqä iqua, yimba iqueni wäunüä tnänjä ämipiyä-qe, yunui anğumä ätakmä uwqänä itqätanği äquğqge. Zä we-hunätñetänği, Jisasi Iqu, iquauñqä eqä-huänjä haqeqi qanjä äukqe. Iqu iquauñi jänä mäwqätäutñqä pğanği äqumbiyi, iqua ‘hikuapqeqä’ knüä wiyqanği, zä ipu, zääqä ätukuwi. Jisasi Iqu maqänänği tii ätukqe. “Nyi tä Qäqunqä. He zä miqä, pemä pmapiyä.” ⁵¹ Ii ätuäqe, Iqu yimba iu äpeyätä, iquatä anä pmeqanğa, yunui qe äqänäkqe. Yunüä ii iqanğqenqä, iqua, “Tä änäänqä iqutiyä” tpu, miqä yänjä ikäkuwi. ⁵² Quwqä knui qnqanä enätanğqetani, Iqu Bretqä äkutätä ämaqeu yanjä ävqäkqueta, Iqueqä yänänäqñqenqä knüä yasämä mämeqä ikuwi.

Jisasi Iqu, ämaqä Genesäretqätanğä kuapänä anğua iwimäkkqenqät†

⁵³ Qu eqä-huänjä manjä nängisa, qua Genesäretqä iu iuäqämapiyi, yimba iqi guä äqäyekuwi. ⁵⁴ Qu yimbaeta ti ätimäwa uwqanğuwänğani, ämaqe, tä Jisasi Iqu äyä hitanği äquñguwi. ⁵⁵ Inğani qu qua ique äpmaminuwi, im-imä tnänjä ikipu, ämaqä täñjä-yaqä-tänği hevqä ämiqutäwa, Jisasi Iqu äkisqi pmetanğutqeu wimapñqä ätñgäukuwi. ⁵⁶ Itanğa Iqu anjä-himqä naqä iquau, ä wänqä isuau, nñ anjä hnqunä-hnqunänğä iu ikiqanğqä-pa, ämaqe, qu täñjä-yaqä-tänğä iquau ququawä aquväqñqä iqi ätuma äwäteminuwi. Itanğa Jisasi Iqueni, “Iyää! Ämaqä täñjä-yaqä-tänğä tqua, saqä qäkä hitunui qäyä itmaqämbñqä, hiñuinä qunyä” ätuminuwi. Inji, ämaqä Iqueä qäkä hitunui itmaqänäpiyä iqua, quwqä täñjä-yaqe qäpu eminqe.

7

*Goti Iqueqä kukñuä-suqe, aeqä iquauqä kukñuiñi yändi ämäwqätäunqenqä**

¹ Parisi iquatä, kukñuä-suqenqä näqñqä iquatä, Jerusälemäta äppiwi, Jisasi Iqutä aquvä äqänğuwuwi. ² Itanğa qu inğani, Iqueqä wäunüänqä ämotquaminqä hnqua, quwqä hipae asñi, eqä akiyä inqä ditä† maqiyqä ipu, ymisanji qanyä ganğä äqumbiyitanği, Goti Iqueqä hiñuä iqinji, quwqä hipae kiyä mämqä äquñguwi. ³ (Tiinji. Parisi iquatä, Israitqä huizi iquatä, eeqänänği quwqä quwokiqua iminuwä iunji qänaknä ipu, manqä, quwqä hipae eqä akiyä inqä ditä asñä-ganä äqämbiyi, inğa änminuwi. ⁴ Itanğa ququawä aquväqñqä iuta äpäpiyänğani, nätmataqä hnjuwa manqä, eqä akiyä inqä ditä asñä-ganä äqämbiyi, inğa änminuwi. Itanğa quwqä kaqä-kawäkauqä suqä, eqä-häkä, kuatä-häkä, häkiyä yäqiyqä hevqä iquau, hevqä äpmeqä iu, qu asñä-ganä äqäminuwä iunji, a yänänäqñqä äqätminuwi.)

⁵ Inğä äqumbiyi, Parisi iquatä, kukñuä-suqenqä näqñqä iquatä, Iqueni, “Sunqäwä? Tqä ämaqä wäunüänqä ämotquetqänä iqua, suqä neqä awiqukua hipa eqä akiyä inqä ditä asñä äqänminuwä-pa, mimäkqä ipu, ymisanji hipa kiyä mämqetä anğuwuä” ätukuwi.

† 6:52 Matiu 14:34-36 * 7: Matiu 15:1-9 † 7:2 Quwqä suqä asñä qñqe, tiinji. Qu eqä akiyä inqä ämepu, hipa iu hinği equatembñqäuä.

⁶ I tquanḡuwänḡa, Iqu tii ätukqe. “He wopqä ipu kukḡuinä tqä iquenänḡe, Asayä iqu, Goti Iqueqä kukḡui hiḡuä ätätä, naqä-qakuä tii äqäkqe.

‘Ämaqä tä, Nyi Goti Iqunäüä yoqe, maḡitänä haqeu ämandnäütqänḡuwä-qe, quwqä qeqä-quuvqe, kiḡä nämä äwi.

⁷ Qu ämaqä iquauqä kukḡuä-suqä dinä awä ätäpu, “Kukḡuä tä Goti Hanjuwä Iqueqe” quanḡä ätätqänḡä. Inḡä ipiyitaḡi, qu Nyqä yoqe haqeqä mamäupḡqä qonḡä änäuktäütqänḡuwi, hiḡḡinäwa itqänḡuwiqä,’ ätätä äqäkqe.†

⁸ He Goti Iqueqä kukḡuä-suqä duḡi ävquatämäupu, ämaqä iquauä suqä iunä qänaknä ipu, a yänänäqḡqä äqätänḡäuä” ätukqe.

⁹ Inḡi Jisasi Iqu tii-pqä inä ätukqe. “He kḡui qeiqinyä indqänäpiyitaḡi, kukḡuä-suqä Goti Iqueqe, huätä ätnämäupu, itanḡa qänaknäḡi suqä heqä dunä itqänḡäuä. ¹⁰ Ii tiḡi. Mosisi iqu, ‘Tniquesä, tnäütänḡi äḡḡuänä itqueqanḡnyä!’ ätätä,§ ga ‘Ämaqä hḡqu kaniquenḡqätä, känäunḡqätä qui kukḡuä tqanḡutqe, iqu häḡä mäpmeqä yänḡqiyä’ ätkqe.* ¹¹⁻¹² Mosisi iqu e ätkqä-qe, he tii äyä ätätqänḡä.

‘Ämaqä hḡqu kanä-käna-yaquḡḡä yätamäkqä vätnḡä nätmätqä hui ämamiätätqe, ga “Nätmatqä iḡi, nyi Goti Ique ae ävqeḡä” ätque, kanä-käna-yaquḡḡi, yätamäkqä mäwqä da yätḡqeḡä,’ ätätqänḡäuä” ätukqe. ¹³ “Heqä aeqä iquauqä suqä iunä imäkäpiyitaḡi, Goti Iqueä kukḡui, mändi äkittqiyätqänḡä. Itanḡa, he suqä iḡä iquauḡi, kuapänänḡä imäkqä äwätqänḡäuä” ätukqe.

Ämaqeu kiyä mätkä iwimäkqenḡät

¹⁴ Inḡanḡi Jisasi Iqu ämaqä kuapänänḡä iunḡi, anḡumä tääqä ätuätumeqe, “Eeqänänḡuenä, Nyaqä kukḡui qätä änyiyäpu, kḡuä mapiyä” ätukqe. ¹⁵⁻¹⁶ “Nätmatqä ämaqä hḡqueä yäpä inḡisa mäwitanḡqä hui, ique äpaquvqe, ii Goti Iqueqä hiḡuä iḡiḡi, kiyä mätkä miwimäkqä yänä. Nätmatqä iqueqä yäpä imä äwuwiḡḡä ii, iquenḡi kiyä mätkä iwimäkänḡqiyä” ätukqe.

¹⁷ Iqu ämaqä iunḡi äväma, anḡä yämä peyqanḡa, Iqueqä wäunḡuänḡä ämotquaminḡä iqua Iquenḡi, kukḡuä ktqä iquenyqä yatḡḡä äwikuwi.

¹⁸ Jisasi Iqu kimaḡi, “He-pqe kukḡuä ktqä iquenḡe, maḡḡqä eqä? Tiḡḡinḡä etqä. Nätmatqä yäpaḡänḡisa äwiḡqe, ämaqeu yäpä yänḡisa äpeyätä, kiyä mätkä miwimäkqä yänḡqiyä” ätukqe. ¹⁹ “Nätmatqä iḡi, qeqä-quuvqä imä mäpaquvqä, tuḡä iunḡä äwitä, iqisaḡi zä-anḡä buḡḡä äquveqänä.” (Jisasi Iqu ii ätätä, tii ätkqe. “Goti Iqueqä hiḡuä iḡiḡi, ymisaḡä eeqänänḡi, äḡḡuänänḡiqä.”)

²⁰ Jisasi Iqu ii ätuätä, tii ätukqe. “Nätmatqä ämaqeuta, yäpaḡänḡisa ätimäwa äpqäqe, ii kiyä mätkä iwimäkqiyä. ²¹⁻²² Ämaqeua qeqä-quuvqä imdanḡi, tiḡḡä iqua ätimäwa pänḡqiyä. Kḡuä indqänḡä quvqä, huiwä yanḡä hiḡḡi inḡä, quwä-meqä, ä ämaqä pizqä päsqä, nḡ huiziqeqä apäkänḡä iqä, hiḡuä aowä quḡḡä, quanḡä tquä, ä hḡḡisaḡä iqä, hḡquenḡä äwqä äkasuwä imäkätä qui äkasuwä tquä, ä kiuä nyuätḡḡä, kḡuä qäyasäqi ämetä imäkqä, itanḡa suqä quvqä huitanḡä-huitanḡä huizi-pqä imäkqä iquauḡḡä ätqä. ²³ Ga suqä

† 7:7 Asayä 29:13 § 7:10 Anḡumä Itmakqä 20:12; Kukḡuä-suqä 5:16 * 7:10 Anḡumä Itmakqä 21:17 † 7:13 Matiu 15:10-20

quvqä iinjä iqua, ämäqeuta ätimäwa äpqe, ämaqeunji, Goti Iqueqä hinjä iqinj, kiyä mätqä iwimäkänqiyä” ätukqe.

Siliya-Ponisiyatañä apäkä iyyqä quuvqä heqiyqenqä†

²⁴ Jisasi Iqu iqi äväma, anä-himqä Tayä-tänä qäqiqinyqä äukqe. Iqinj Iqu, “Ämaqe, Nyi täqi pmetanqqeunqe, änyä maqñqä epñqäüä” knjä wiyqanji, anä hñque äpaqukqe. Iqu knjä ii äwikqä-qe, ämaqe, qu Iqu pmetanqqeunqe näqñqä ämakuwi. ²⁵ Apäkä hui, iyyqä meqi dnä quvqä tqäutanji, ii Jisasi Iquenyqä qätä maqänä äwiyäqe, äpäqe, Iqueä yukä-tänä qäqiqi qonä äuktäukqe. ²⁶ Apäkä ii Israitqä iquautanä ma, qua Siliya-Ponisiya iu imänqqe. Ii Iqueä yukä iqi qonä äuktäuge, “Nyaqä meqe dnä quvqä tqäutanji, Si huätä dowatiyä” ätuätä, yatñqä äwikqe.

²⁷ Iqu kimanji, “Ne ymisani, ymeqeu-ganä käyä ävanä” ätukqe. “Ymegeuqä ymisani ämotautanä, hiveqä iquauñqä tnämäuge, qäyu maeqä danä eänä.”

²⁸ I tquanğa, apäkä ii, “Ämaqä Naqä Iquki, Si qäyu ätnä-qe, ymeqä ymisani änatquteqanquwi, hiveqä iqua ämambñqäüä” ätukqe.

²⁹ I tquanğa, Jisasi Iqu, “Si ii ätninqe, yqä uvä! Dñä quvqe, tqä meqinj huätä ae ävämeqiyä” ätukqe.

³⁰ Inğanji, apäkä ii, iyyqä anä iqi ätimäuge, meqä iinj, dnä quvqe ae ävämeqanğa, iyyqä yquvanä iu witanji äqunqqe.

Ämaqä qätäyqä kukñuä änä matqä iquenyqä

³¹ Jisasi Iqu anä himqä Tayänji äväma, anä-himqä Saitonä-tänä iu äwätä, qua Dekapolisi iu, eqä-huanä Galili ätimäukqe. ³² Iqi timäuqanğa, qu ämaqä qätäyqä, kukñuä wiñuä änä maqñqä hñque, Iquenyqä ätuma äppiyyi, “Iyää! Jisasi Iquki, Saqä hipae, ämaqä tqe itmaqiyä” ätukuwi.

³³ I tquanquwänğa, Jisasi Iqu, ämaqä iquenji kiuänä itmeqe, Iqueqä hipae ämaqä iqueä qätä hovqä ingi-ingisa ävätäqetani, anginji, Iqu makukuä äquteqe, ämaqä iqueä tewi itmaqäkqe. ³⁴ Ii iqe, Iqu hinji qäukuä haqä yätu äqunäqe, oänä ätätä, iquenji, “Epata” ätukqe. Kukñuä iinj, kiqä quati tiinj “Qäte äkivänä!” ³⁵ Iqu ii wimäkqanğa, ämaqä iqueä qäte äutanäqe, itanğa iqueä tewä-pqe anğua eätä, iqu kukñui, iqueqä tqä-pa qe ätkqe.

³⁶ Jisasi Iqu ii iqetani, Iqu qunji, “Ämaqeunji awä mätquä pambiyä” ätukqe. Iqu ii qäyä tquanji, qu awä ätäkäkuwi. ³⁷ Qätä äwiyäpiyä iqua, “Äänä imäkäqutiyyä” tpu ikuwi. “Iqu nätmätqä eeqä anğua imäkqiyä. Qätäyqä-pqe, qätä äwiyqäüä. Kukñuä matqä-pqe, kukñuä tqä imäkqiyä” ätukuwi.

8

*Jisasi Iqu, 4,000 iquau buayä äwikqenqä**

¹ Inğanji anğumñi, ämaqä kuapanänji Jisasi Ique äwimepu, ymisani anqenqe aanqä etanğa, Jisasi Iqu, Iqueqä wäunuanñqä ämotquaminqä iquau tääqä ätuätumeqe, tii ätukqe. ² “Ämaqä tä, Nyitä hiunji hñquaqu-hñque äpmeñuwi, ga ymisani bñqä di aanqä etanqenqä,

Nyi qunqä huäqä änuñgiyä. ³ Inji Nyi, quwqä anämqä dä yqänä iqä ändowatkqe, hñqua anä kinä-näunda äpquwä-qae, qanä änä mäwqä ipu, hänaqeunji dä päkombñqäuä” ätukqe.

⁴ I tquanğa, Iqueqä wänuñqä ämotquamiñqä iqua, “Anä avqñqä täqñji, ämaqä eeqänänä tä ymisanä hñqe, ne äñgi ämetanä vatunquäwä?” ätukuwi.

⁵ Jisasi Iqu iquauñi, “He bretqe, äänä ämenäüä?” tquanğa, qu kimanji, “Ne 7 ämenjunä” ätukuwi.

⁶ Inğanji Iqu ämaqä eeqänänäñi, “Quamä pmapiyā!” ätuäqe, bretqä 7 iquau ämeqe, Goti Ique “äñguiqä” ae ätuäqe, äqäyäkütätä, Iqueqä wänuñqä ämotquamiñqä iquau äwikqe. Ävqanğa, iqua ämaqe yañ wipñqä äma ikäkuwi. ⁷ Itanğa qu hämapäkä wänqä hñjua qäsä ämamiñuwi. Jisasi Iqu isuañqä, Goti Ique “äñguiqä” ae ätuäqe, “Hämapäkä-pqä tä, qäsä yañ wipiyä” ätukqe. ⁸ Inji ämaqä eeqänji äwqä änäpäsäpu iqi änätqutekuwi, Iqueqä wänuñqä ämotquamiñqä iqua, aquvä ämaqiyañu, hiqokä-qa 7 ämamikuwi. ⁹ Ymisanä ii ämamiñuwä iqua, 4,000 iquayi. Ga Jisasi Iqu, quwqä anämqä ändowatkqe. ¹⁰ Iqu ae ändowatäqe, inğa qanğa Iqueqä ämaqä iquatä yimbaeu ikuapmäupiwi, qua Dalämanuta iunqä äukuwi.

“Si Tquki eniñqä ämänätquetnä, wänuñuä hui imäkiyā” ätukuwiñqä†

¹¹ Parisi hñqua, Jisasi Ique äwimapiyi, Iqueqä kukñui mäñdi kittqäpñqä ipäqiyañu, yamwiqä äväpu, tii ätukuwi. “Si nätmätqä ämaqä mimäkqänänäñi imäkätñä, Tquki eniñqe, mänätquayä.”

¹² I tquanguwänğa, Jisasi Iqueqä äwqä imñi, qunqä hanjä-iqä ämetä, haaqä ätätä, “Ämaqä tänğa äpmeñuwä ii, wänuñuä imäkätñä ämänätquayä-qe, sunqä dqäuä?” ätukqe. “Nyi he naqä-qakuä etqä. Iqua nätmätqä hui hiñuä mäqunquä ipñä.” ¹³ I ätuäqe, Iqu qunji äväma, anği yimbaeu ikuapmäuqe, eqä-huänä yätäqänğisanqä äukqe.

Parisi iquauqätä, Heroti iqueqätä, nätmätqä änyuämäwa peyqenqä‡

¹⁴ Inğanji Iqueqä wänuñqä ämotquamiñqä iqua, bretqä hui inä mämeqä, hui imäukuwi. Iutanji, qu yimbaeunji, bretqä hñqunä ämapu äpmamiñuwi.

¹⁵ Itanğanji Jisasi Iqu, “Parisi iquauqätä, Heroti iqueqätä, bretqä änyuämäwa peyqenqe, äñguänä äminyäpu, wimasäpiyā” ätuätä, näqñqä äwikqe.

¹⁶ I tquanğa, iqua quwqä-quwä, “Ne bretqä aanqä etanğqenqä änatqiyä” ätnğäukuwi.

¹⁷ Iqu, qu iññä tnğanğuwñqä, näqñqä ämeqe, iquau yatñqä äwikqe. “He ‘Ne bretqä aanqeqä’ ätnğuwñi, sunqä tqauä? He näqñqä-pqä, ä kñuä-pqe, mämeqä iquwätanä? Heqä kñuä indqänqä iunji, kñuä wäunji yasämä miqä da iqiyä?” ¹⁸ He hiñuä-tänjä enuwi, hiñuä mäqunquä ipu, qätä-tänjä enuwi, qätä mäwiyyä ipu, kñuä äpakänänäñi mämeqä iquwi, ii sunqäwä? ¹⁹ Nyi bretqä hipa hñgi eeqä, 5,000

† 8:10 Matiu 16:1-4; Lukä 12:54-56 ‡ 8:13 Matiu 16:5-12

iquaunqä äkutkqe, ga änätqutekuwi, he qa naqä mangui, äänä ämamikuwäwä?”[§] ätukqe.

Iqua, “Ne qa 12 ämamikqueqä” ätukuwi.

²⁰ Itanji Iqu, “Ga Nyi bretqä 7, ämaqä 4,000 iquaunqä äkutkqä, änätqutekuwi, hiqokä-qa mangui, äänä ämamikuwäwä?”* ätukqe.

Qu, “Ne qa 7 ämamikqueqä” ätukuwi.

²¹ Ga Iqu, “He iinqe, näqñqä mämeqä yqänä itqänäuä?” ätukqe.

Jisasi Iqu, hinuä quvqä Betsaitañä hñque änguä imäkkqenqä

²² Itanğanji iqua anä-himqä Betsaitä qe ätimäukuwi. Iqñji, qu ämaqä hinuä quvqä hñque, Jisasi Iquenqä ätuma ätimäupiwi, “Iyää, Jisasi Iquki, tqä hipae itmaqiya” ätukuwi.

²³ I tquanquwännga, Jisasi Iqu, ämaqä iquenji, a ämasqännga, anä himqä yäpaqä mängisa ätuma äwäqe, iqueqä hinuii makukuä äwqutäqe, hinuä-huiwiu itmaqiyätä, yatñqä äwikqe. “Si nätmätqä hui hinuä äqunänjinyä?”

²⁴ Iqu hinuä äqänäqe, “Nñqä, nyi ämaqä hui qañä ikiqanqä äqunmä-qe, qunji ätnänäqñi mäqunquä enänä. Qu zä enqä-parñä-qua etanqä äqunänänä” ätukqe.

²⁵ I tqannga, Jisasi Iqu, Iqueqä hipae, ämaqä iqueä hinuä-huiwä iu itmaqiyqannga, iqueqä hinui hämänä äqänätä, änguä ätimäuqannga, iqu nätmätqä eeqänänji, ätnänäqñi äqunqge. ²⁶ Itanğanji Jisasi Iqu ämaqä iquenji, “Si anä-himqeuñi mäpaquvqä, tqä anjunqä jänä uvä” ätukqe.

Pitä iqu, Jisasi Iquenyqe, “Kraisi Iqueyqä” ätkqenqä†

²⁷ Itanji Jisasi Iqutä, Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iquatä, anä wänqä, anä-himqä Sisariya-Pilipai iu mätnätanqgeunqä äukuwi. Hänaqä äwäpiyä nämñi, Iqu qunji yatñqä äwikqe. “Ämaqä, Nyinqe, tqueqä ätätqänjuwäwä?”

²⁸ Iqu yatñqä ii vqannga, iqua tii ätukuwi. “Ämaqä hui Sinyqe, ‘Jonä asñä-qäyqä iqueqä,’ hui, ‘Laisa iqueqä,’ itannga hui, ‘hinuä-tqä-queqä,’ ätätqänjuwiqä” ätukuwi.

²⁹ Iqua iinjä tquanquwännga, Iqu iquaunji yatñqä tii äwikqe. “Hiyaqä kñuä dunji, Nyi tqunqä?”

Iqu i tqannga, Pitä iqu, “Si Kraisi ne äminesñqä, Goti Iqu atäunjuä äkikqä Iqukiyqä” ätukqe.

³⁰ Inğanji Iqu, qunji, “He Nyinqe, ämaqeuñi awä mätquä pampiyä” ätätä, kukñuä yänänäqñqä ätukqe.

Jisasi Iqu, äpäkonätä, angi vauninqä ätkqenqä‡

³¹ Ii ätuäqetani, Jisasi Iqu, iquau näqñqä änyä-hänjä hui ävätä, tii ätukqe. “Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iqu, hanä-iqä kuapanä meniyeqä. Itannga ämaqeu miqä iquau, hiqäva-imäkkqä naqä iquau, itannga kukñuä-suqenqä näqñqä-pqä iquau, Iquenji pizqä päsqanquwännga, Iqu hea hñquaqui-hñque äwiqe, anqumä vauniyeqä” ätukqe.

³² Jisasi Iqu eeqäpnä ätnänä iqi tqannga, Pitä iqu Iquenji, haqä nänä ätuma äwäqe, “Si kukñuä iinj, awä matqä panä. Ii quvqeqä” ätukqe.

³³ Pitä iqu i tquanğa, Jisasi Iqu yakmbä iqe, Iqueqä ämaqä iquau äqunä, Pitä iquenı, manä mi äminyätä, “Setänä, Goti Iqutä makä-hunqä iquki, hoptäwä manyqä, qänaki nyi! Tqä kñuä indqänqce, Goti Iqueä ma, ämaqä iquauqeqä” ätukqe.

³⁴ E ätuäqce, Iqu, ämaqeutä, Iqueqä ämaqä iquautä tääqä ätuätumeqe, tii ätukqe. “Ämaqä hñqu Nyi qänaki nyivändätñqä etanğutqe, iqu, iqueqä-kiuänğqä kñuä mämeqä, iqueqä zä-huätati hunqce ämetä, Nyi qänaki nyivändänä. ³⁵ Ii tiinğqä. Ämaqä hñqu, iqueqä hänğ-pmeqe a yänänäqñqä äkiqätmitätqe, qui imäknänıqeqä. Inğqce ämaqä hñqu, Nyinyqätä, kukñuä äñğua we-hunqä-tänğqätä, kñuä indqänätä, iqueqä hänğ-pmeqe ävquatämämitätqe, iqu hänğ pmetänıqeqä. ³⁶ Itanğa ämaqä hñqu, nätmatqä qua täutanı eeqä ämetä, äpäkönğqce, iqueqä nätmatqä eeqänänğ iinğ, yätamäkqä äänä väniqiyä? ³⁷ Itanğa ämaqä hñqu, iqueqä quuvqce anğumä metñqe, squäsua väniğqäwä? ³⁸ Itanğanı, apäkä, qokıque äväma qanğ hıngı qñqä enğä-panğ iinğ, ämaqä tanğa äpmeñuwi, asä e imäkäpu, Goti Iquenı tuwä äväpu, suqä quvqä imäkätqänğ. Inğ, ämaqä hñqu qutä anä äpme, Nyinğätä, Nyaqä kukñuinğqätä womba winğanğutqe, Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iqu, Kanıqueä yänänäqñqä motqueqä di ämetä, Goti Iqueqä enätqä iquatä äppqänğanı, Iqu ämaqä iquenyqä womba väniqeqä” ätukqe.

9

¹ Inğanı Jisasi Iqu qunğ, “Nyi naqä-qakuä etqä. Ämaqä täqi tä ätqäunuwä hñqua, mäpäkönğqä, hänğ yqänä äpmapiyänğanı, Goti Iqunä miqe, Iqueqä yänänäqñqetä äpçanğutqe, hiñuä qumbnuwiqä” ätukqe.

*Jisasi Iqueqä huiwi, huitanğ inğqenğä**

² Hiunği 6 ae äpäwqanğanı, Jisasi Iqu, Pitä ique, Jemisi ique, itanğa Jonä ique itmeqe, qoqonğ quäuqä hñquenğä ätuma ekqe. Iqinğ iquauğ-quwänä äpmaminuwi. Iquauä hiñuä iqısanğ, Jisasi Iqu huiwä huitanğ inğqäqce. ³ Iqueqä qäki, we-hunqä aanğ qäpaiqänänğ äyämınqce. Ämaqä qua täutanğ hñqu, ämuasmänğqä qäpaiqä iinğ enğä-pa timäutñqe, änä mimäkqä yänä. ⁴ Inğanı iqua, Laisa iqutä, Mosisi iqutä, iquaqu, Jisasi Iqutä anä ätqäunyä, kukñuä tätqätanğä äqunğuwı. ⁵ Ii äqunäpiyınğqä, Pitä iqu Jisasi Iquenı, “Ämotqueqä Naqä Iquki, ne täqi äpmeñque, ii äñğuanänğiqä. Ne ittänğ anğ hñquaqu-hñque mätatunğueqä. Hñqu Tqänğqä, nñ hñqu Mosisi iqueqänğqä, itanğa hñqu Laisa iqueqänğqänänğ” ätukqe. ⁶ Pitä iqu kukñuä ii ätukqe, iqua zä kiinğ ipu, ga iqu kukñuä äänä täninğce, kñuä yasämä mäwımeqä iqanği, ii ätkqe. ⁷ Inğanı qaquvqä hñqu äpäqce, iquauñ äpatqäkqe. Iwä qaquvqä iqueuä yäpä imdanğ kukñuä hñqu tii ätkqe. “Tä Nqä Ymeqä aanğ kiinğ änyinätñqä Iqueyqä. Iqueqä kukñui qätä wıpiyä.” ⁸ I tqanği äwıpiyi, qu hiñuä qävqä ikuwi, ämaqä aanğä eä, Jisasi Iqunä qutä tqäutanği äqunğuwı.

⁹ Qu qoqonğ yätuta äpäpiyänğanı, Jisasi Iqu iquauñ, “Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iqu hänğ vaunıqänğanğce, hiqä hiñuitä äqunänğuwınqce,

* 9:1 Matıu 17:1-13; Lukä 9:28-36

ämaqeunji, awä mätquä pambiyä” ätukqe. ¹⁰ Qu, Iqu tquanngqä-pa, awä matqä ipu, yatnqä tii inguwi. “Hänjä vauqe, ii squäwä?”

¹¹ Itanğa qu Iqueni, yatnqä tii äwikuwi. “Kuknjuä-suqenqä näqñqä iqua, ‘Laisa iqu-ganä pänqiyä-qe’ sunqä tätqänäüä?”

¹² I tquanuwänğa, Jisasi Iqu, “Ti naqä-qakuänäyi. Laisa iqu-ganä äpätä, nätmatqä eeqänäni, anjumä ängüä imäkänqiyä. İnä-qe, Goti Iqueqä bukä iunji, ‘Ämaqeüqä Ymeqä Ekqä Iqueni, qu himä-wiunqä küñä äväpu, täñä-hunqä kuapänä meniqeqe,’ tuwanuä iinji, sunqä ätä äqänänä?” ätukqe. ¹³ “I etanği Nyi he tiinjä etmqe. Laisa iqu ae äpkqe. Ga Goti Iqueqä bukiu äqänänqä-pa, qu quwqä äwinqeunä ipu, suqä quvqä huitanjä-huitanjä itquakuwiqä” ätukqe.

Jisasi Iqu, ymeqä qokä dnjä quvqä-tänjä hnque, ängüä iwimäkkqenqät

¹⁴ Iqua äppiyyi, Iqueqä wäunüänqä ämotquaminqä huizi iquau wimapñqä ipiyänğanji, ämaqä kuapänäni, iquau äpputmäupu, ga kuknjuä-suqenqä näqñqä hnqua, iquauqä kuknjui mäñdi kittqänqä itqätanğä äqunğuwi. ¹⁵ Ämaqä eeqänäni, Jisasi Iqu äpqanği äqumbiyänğanji, yäunüä ipu, Iquenyqä maqänä äupiyyi, yeeqä äwikuwi.

¹⁶ İnğanji Iqu qunji, yatnqä tii äwikqe. “He iquatäni, manä-mäkä sunqä äunätqänäüä?”

¹⁷ I tquanğa, ämaqä hnqu ämävauqe, “Näqñqä-vqä Iquki, nqä ymeqä dnjä quvqä ätqäuä kuknjuä matqä itqätanği, Sinyñqä ätuma äpqänä. ¹⁸ Dnjä quvqä iqu iqueni, ppqä yätñqä imäkätä, qua iqi ämatnmäutñqe. Ga, iqu makusewä kuä äsätä, hiquanji manğtäsqukuä ämäuqe, yukä hipa woä äwimäutñqe. Iinjä etanği nyi, Tqä wäunüänqä ämotquetqänä iquauñi, huätä mamäupñqä yatñqä vqanğa, iqua iinji änä mimäkkqä iqäuä” ätukqe.

¹⁹ I äwiyäqe, Jisasi Iqu iquauñi, “He ämaqä quuvqä maeqiyqä tquenä! Nyi hesä anäni, squänğanqä pmamqäwä? Ä, hesanji hanjä-ique, squänğanqä meqämqäwä?” ätuätä, tii ätukqe. “Ymeqä iqueni, ätuma bpiyä.”

²⁰ I tquanğa, qu ymeqä iqueni, Iquenyqä itmeqanğuwänğa, dnjä quvqä iqu, Ique hinüä äqunäqänğanji, ymeqä iqueni ppqä yätñqä imäkqanğa, ymeqä iqu qua iqi äpäknäqe, iqueqä manji makusewä kuä äsätä, qua iqi huaqä-huaqä ikqe.

²¹ I iqanğa, Jisasi Iqu kanique, yatñqä tii äwikqe. “Ymeqä tqueni, äknğata ti äwimäqäwä?”

Kimani, “Dänänğa äwimäkkeqä” ätukqe. ²² “Dnjä quvqä iqu, ymeqä ique pizqä päsatñqe, tä iu ämävetä, ä eqä du ämäyetä, ii iqa äwätñqe. Itanği Si nätmatqä hui yätamäkkqä iqä-tänjä enji, yenyqä huäqä kunğanğuti, yätamäkkqä yeyä” ätukqe.

²³ I tquanğa, Jisasi Iqu iqueni, “Si ‘Yätamäkkqä iqä-tänjä enjuä’ ändñi, sunqä ändnyä? Quuvqä eqiyätqunuwä iqua, nätmatqä eeqä timäutñqä imäkpñqäuä” ätukqe.

²⁴ I tquanğanä, kaniqu manä yänänäqñqe, “Nyi quuvqä eqiyänqä-qe, Si nyi äwa iqeunji, yätamäkkqä nyisñqä äktqänä” ätukqe.

²⁵ Inğanji, Jisasi Iqu ämaqä kuapänäni tnänjä pqaŋgä äqunäqe, Iqu dnä quvqä iqueni, “Dnä quvqä kuknuä matqä, qätä mäwiyqä imäkqä iquki, nyi si, ymeqä iqesa täŋgi huätä ätimäutnä, ga angi mäpaquvqä isŋqä äktqänä” ätukqe.

²⁶ I tquanğa, dnä quvqä iqu zääqä ganä ätäqe, ymeqä iqueni pppä yänänäŋqä yätŋqä iwimäkäqe, huätä ätimäukqe. Itanğa ymeqä iqu pizqänänjä-qu witanğa, ämaqä kuapänäni, “Ymeqä iqu näwi äpakonä äwinä” ätukuwi. ²⁷ I witanğa, Jisasi Iqu iqueqä hipaeu a ämaqätätä, pämä vauqumuatqanğa, iqu pämä ätqäukqe.

²⁸ Qänakŋi, Jisasi Iqu anä iu pmetanğanji, Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iqua, quwqä-quwänä anä äpmapu, “Ne dnä quvqä iqueni, huätä mandowatqe, suŋqä iququwä?” ätuäpu, yatŋqä äwikuwi.

²⁹ Iwä, Iqu iquaunji, “Dnä quvqä tiŋji, nätmätqä huisä mändowatqä, kiqä Goti Iquenyqä tääqä ätäpiyä iutanänjçä” ätukqe.

Jisasi Iqu, “Äpakonätmä, vaumninqeçä” angi ätkqenqä†

³⁰⁻³¹ Qu iqi ävämanji, qua Galili iurji jänä ämäwqätäukuwi. Inğanji Jisasi Iqu, Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iquaunä näqŋqä vätnqä wiŋanği, Iqu ämaqe, Iquenyqä “Iqiyqe” näqŋqä mapŋqä diŋqe, mawinqä ikqe. Iqu iquaunji tii ätuminqe. “Ämaqeuçä Ymeqä Ekqä Iqueni, itumepu ämaqä iquauä hipa iu wipnuwiqä. Itanğa qu Iqueni pizqänä päkpnuwiqä. Hiunji hŋquaqu-hŋque ae äpäwqanğanji, Iqu anğumä hänjä vaunigeqä” ätukqe. ³² Iqu kuknuä ii tquanğqenqe, iqua näqŋqä mämeqä qäyä ipu, ga zä wiŋanğqçetani, Iqueni yatŋqä mäwqä ikuwi.

Qu, “Neyaqä awä iqisanji, yoqä naqä-täŋji tqukä?” ätnğuwinqä§

³³ Iqua Kapänamä ätimäupiyyi, anju äpmapiyänğanji, Jisasi Iqu iquaunji, “He hänaqä dutani suŋqä ätnğapätqänjuwäwä?” ätuätä, yatŋqä äwikqe. ³⁴ I tquanğa, iqua hänaqä dutani, “Nyi nageqä, nyi nageqä” ätnğapkuwä etanğqenqä, kuknuä hui kima mätkuä äpmaminjuwi.

³⁵ Iqu quamä ae äpmeçetani, 12 iquau, “Eä-embiyä!” ätuäqe, tii ätukqe. “Ämaqä hŋqu naqä-pmeqänqä wiŋanğutqe, iinjä iqu eeqänänjä iquauqä yäpakä, itanğa iquauqä wäunjuä-wiyqä hetŋqeçä” ätukqe.

³⁶ I ätuäçetani, Iqu ymeqä wänqä hmbi itumeqe, iquauä awä iqi ätquteäqe, ymeqä iqueni atukuä ämaitä, iquau tii ätukqe. ³⁷ “Ämaqä hŋqu ymeqä wänqä hmbinji, Nyinqä knuä äme, yeeqä itumeqäqe, iqu Nyi indmeçiyä. Itanğa Nyi indmeqäqe, ii iqu Nyinä mindmeqä iqiyä. Iqu Nyi änändowatkqä Ique, inä itumeçiyä” ätukqe.

*‘Ämaqä ne hŋgisa minetqueqä iquwä iqua, neqä-quaiqä’ ätukqenqä**

³⁸ I tquanğa, Jonä iqu Jisasi Iqueni, “Näqŋqä-vqä Iquki, ämaqä nesä anä mikiqä itŋqä hŋqu, saqä yoçeta dnä quvqä huätä dowatqanği äqunätanä, ne iqueni, ‘Inji mimäkqä panä!’ ätukqueqä” ätukqe.

³⁹ Jonä iqu i tqaŋğa, Jisasi Iqu, “He ique pmua mimäkqä pambiyä” ätukqe. “Ämaqä hŋqu, nätmätqä ämaqä mimäkqänänjä di, Nyaqä

† 9:29 Matiu 17:22-23; Lukä 9:43b-45

§ 9:32 Matiu 18:1-5; Lukä 9:46-48

* 9:37 Lukä

yoqeta imäkqä iqu, Nyingä kuknuä quvqä di maqänä matqä yänqiyä.
⁴⁰ Ämaqä ne hngisa minetqueqä iguwä igua, neyaqä-quayqä. ⁴¹ Nyi
 naqä-qakuä etqä. He Kraisi Ique qänaki vändqä-quenä etanquwinqä,
 ämaqe, he eqä-häki, ämbnqä etapquwi, qu hinji metapqä iqä. Qu
 Goti Iquesanji, ängui ämapnuwiqä” ätukqe.

Suqä quvqe, quuvqä heqiyqe qui imäkqenqät

⁴² “Ymeqä Nyinyqä quuvqä eqiyätñqä täutañä hmbu, ämaqä
 hñqueuä suqä imäkqanqgä iu hinuä äqunätä, asä iinjä imäkätä
 quannä päknqanqutqe, ämaqä suqä ipäqiyqä iqueni, hanjä-
 iqä naqänänji wimenä. Ämaqä hñqua hikä naqänänjä hñqu
 ämepu, iqueqä hinuä-qa iu guä äkiqiyepu, eqä-huänjä bu
 tnämäueqanqppqe, ii hanjä-iqä naqä-qe, huizique mämäwqätäuqä
 yänqiyä” ätukqe. ⁴³⁻⁴⁴ “Tqä hipa hñqu suqä quvqeuñqä äkiqiyäma
 uwqanqutqe, huätä täwisñqe. Si iinjä inji, hanjä hea ique-ique
 pmeqe ämatñi. Iinjä miqä isqe, hipa qäquaqu yqänä nyqä-
 quki, tä maisquä yäniqä äsänqeu äktnämäupnuwi. Hipa hñqunä
 änyänji, ämäwqätäutñi. ⁴⁵⁻⁴⁶ Itanqa tqä yukä hñqu suqä quvqeuñqä
 äkiqiyäma uwqanqutqe, huätä täwisñqe. Si iinjä inji, hanjä hea
 ique-ique pmeqe ämatñi. Iinjä miqä isqe, yukä qäquaqu yqänä nyqä-
 quki, tä maisquä yäniqä äsänqeu äktnämäupnuwi. Yukä hñqunä
 änyänji, ämäwqätäutñi. ⁴⁷ Ä tqä hinuä hñqu suqä quvqeuñqä
 äkiqiyäma uwqanqutqe, huätä tquätñqe. Si iinjä inji, hanjä hea
 ique-ique pmeqä ämatñi. Iinjä miqä isqe, hinuä qäquaqu yqänä
 qñqä-quki, tä maisquä äsänqeu äktnämäupnuwi. Ä hinuä hñqunä
 äqänänji, Goti Iqunä miqeuñi äpaqutñi. ⁴⁸ Tä iinjä äsänqä iqueni,
Piweqe mapäkonqä ipu, itanqa te maisquä yäniqeqä. †

⁴⁹ Haki, nätmätqä äpakänä witpñqä imäkätñqä-pa, ämaqä
 eeqänänjä iunji, te äpakänä e imäkäniqeqä. § ⁵⁰ Haki änguänä
 etanqä-qe, kiqä ätquänqä di qäpu eqäqe, ga anji ätquänätñqenqe,
 äänä imäkpni? Hakä enqä-pañuenä ätimäupu, itanqa äwqä hanjä
 injqunä pmapñqeqä” ätukqe.*

10

*Suqä apäkä huätä dowatqenqä**

¹ Jisasi Iqu anjä-himqä iunji äväma, qua Jutiya iunqätä, itanqa eqä
 Jotänä yätäqänqisanqätä äukqe. Inqanji ämaqä kuapänänjä anqumä
 Ique wimeqanquwanqa, ga Iqueqä suqä hea ique-ique iminqä-pa, Goti
 Iqueqä kukñuinqä näqñqä anqumä äwiminqe.

² Inqanji Parisi hñqua, Jisasi Ique äwimapiyi, yamwiqä äväpu yatñqä
 tii äwikiwi. “Neqä suqä dunji, ‘Ämaqä hñqu iqueqä apäki huätä
 ändowatqänqä,’ ätnä, ‘ä mändowatqänqä’ ätnänä?”

³ I tquanguwänqa, Iqu tii ätukqe. “Mosisi iqu henji, suqä äki
 etapkäwä?”

† 9:41 Matiu 18:6-9 † 9:48 Asayä 66:24 § 9:49 Näqñqä-tñä hñqua, kuknuä iinjä iqueqä
 quatinqe, tii ätäqänäuä. Haki, hiqäva eeqänänji, ikikinyänjä iwimäkätqänuwä-pa, te ämaqä
 eeqänänji ikikinyänjä imäkänä. Hiqäva-imäkqä 2:13 * 9:50 Matiu 5:13; Lukä 14:34-35 * 10:
 Matiu 5:31-32; 19:1-12; Lukä 16:18

4 Inġani qu tii ätukuwi. “Mosisi iqu, ‘Ämaqä hñqu, iqueqä apäki huätä dowatätñqä etanġutqe, iqu huätä dowatqä tuwanuä äqiyätä, huätä inġa dowatätñqeqä,’ ätkqeqä” ätukuwi.

5 Jisasi Iqu, ġuñi kima tii ätukqe. “Mosisi iqu suqä iinä imäkqäpñqä ätätä tuwanuä äqäkqe, ii he nyuänä woyqä imbu, hñġisanä iqä-quenä etanġqetanänñqä” ätukqe. 6 “I etanġi, ainqani, Goti Iqu nätmatqä eeqänä ipäqiyätñqä imäkätäqanġani, ämaqe, ‘Iqu qokätä, apäkätä imäkkqe.’† 7-8 Iinä imäkätäqetani, tiinä ätkqeqä. ‘Qokä hñqu, kandäkänatä ävämetä, iqueqä apäkisä ġuä ämänynyä, huiwä naqä-hñqunä änyinyä pmeqänñqeqä.’† Goti Hanjuwä Iqu iinä ätkqetani, qäyaqu huiwi hñquaqu miñqä, hñqunä änyinyä pmesiyänñqeqä. 9 Iinä etanġi nätmatqä Goti Hanjuwä Iqu naqä hñqunä ämamonyetqe, ii ämaqä hñqu mandumakññqeqä” ätukqe.

10 Itanġa qu anju äpmapiyänġani, Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iqua, Jisasi Ique kukñuä iinqä yatñqä äwikuwi. 11 I vquanġuwänġa, Iqu iquauñi tii ätukqe. “Ämaqä hñqu iqueqä apäki huätä ändowatätä, apäkä änyä-hänä hui ämeqäqe, ämaqä iqu iqueqä apäkiñi qui imäkätä, huizitä huiwä yanä hiñġi ikiqä enqä-pa imäkkqi. 12 Itanġa apäkä-pqä ii, iyyqä qoki äväma, qokä änyä-hänä hñque ämuanġqe, ii-pqe huizitä huiwä yanä hiñġi ikiqä enqä-pa imäkkqiyä” ätukqe.

Ymeqä wänqä isuaunqeS

13 Ämaqä hui ymeqä wänqä isuaunji, Jisasi Iqu hipa haqeqi wiyätñqä, ätuma äwimakuwi. Ii ätuma wimeqanġuwänġa, wäunjuänqä ämotquaminqä iqua, “Huätä ätuma upiyä!” ätukuwi. 14 Jisasi Iqu hiñuä ii äqunäqe, Iqu iquauñi, upui-hiñuä ämoqunätä, “Ymeqä wänqe, Nyinyqä qäyä äppiyä. Goti Iqunä miqeuñi, täsua enqä-panä yäpänġisa epñqä-qae, ‘Oeyqä’ matqä pambiyä!” ätukqe. 15 “Nyi naqä-qakuä etqä. Ämaqä hñqu Goti Iqunä miqä duñi, ymeqä wänqä itmetqänjuwä-pa mitmeqä da itqe, iqu Goti Iqunä miqä iuñi, mäpaquvqä yäniqe.” 16 Ii ätuäqe, Iqu ymeqä hñqunä-hñqunä quvätäuku ämäqumueteqe, hipa nyuänä haqeqi äwiyätä, Goti Iqu äñġuä iwimäkätñqä yatñqä äwikqe.

*Ämiqä, nätmatqä kuapänänä-tänä hñqu, Jisasi Iqutä kukñuä ätñġiyinqä**

17 Jisasi Iqu qanä tii wätñqä iqanġa, ämaqä hñqu Iquenyqä tnänä äpeyäqe, qonä äwoktäutä, Iqueni yatñqä tii äwikqe. “Näqñqä-vqä Äñġuä Iquki, nyi hänä hea ique-ique pmeqe äänä itmä mamniqäwä?” ätukqe.

18 I tqanġa, Jisasi Iqu, “Äñġuä Iqukiyqe’ sunqä dnyä? Ämaqä äñġuänänä, Goti Hanjuwä Iqunänñqä” ätukqe. 19 “Si kukñuä-suqenqe, näqñqä äyä ennä. Ii tiinä iquauñqä,

‘Si ämaqä pizqä mapäsqä panä. Qokä-apäkä ämanqe, huizitä huiwi yanä mikiqä panä. Quwä mämeqä panä. Kukñuä jänä imäkkä iqueni, tiwiqä quanġä mätquä panä. Ämaqeu quanġä

† 10:6 Ipäqäkkä 1:27 † 10:7-8 Ipäqäkkä 2:24 S 10:12 Matiu 19:13-15; Lukä 18:15-17

* 10:16 Matiu 19:16-30; Lukä 18:18-30

ätuätinä, mämotauqä panä. Itanğa tnaqä-tnunjuau yäpä iqi qänaknä iqätñqe qä” ätukqe.†

²⁰ I tquanğa, ämaqä iqu, “Näqñqä-vqä Iquki, ymeqänğatqä suqä iunji qänaknä iqa äpätnqe, tänğa täsuwänä” ätukqe.

²¹ Inğanji Jisasi Iqu, ique hinuä äqunäqetani, Iquenyqä aanjä kuapänä winğanji, “Nätmatqä hñqu si äwa yqänä injinyä. Si nätmatqä ämenji, ga äwätinä, eeqänä mbqänğqä imäkätinä, itanğa ämaqä aanqä etanğuwu wisñqe qä. Itanğa si qäukuä yätunji yquayä-tänjä hesñqänänyä. Ii ae imäkñi, äpätnä, Nyi qänaki nyivändiyä” ätukqe.

²² Kukñuä iinjä qätä äwiyäqe, iqu yquayä kuapänänjä-tänju etanğqenqä, iqueqä äwqä imdanji hanä-iqä ämetä, hipenji yäüä äpitä, ävämakqe.

²³ I uwqanğa, Jisasi Iqu hinuä ipe-ipe äpäqunğueyätä, Iqueqä wäunjuänğqä ämotquaminğqä iquau tii ätukqe. “Qua-yquayä kuapätänjä iqua, Goti Iqunä miqä dunji, qeiqinyä ma, yänänäqñqeuta paquvqe qä.”

²⁴ I tquanğa, iqua Iqueä kukñuinqä yäunjuä ikuwi. Inğqe, Jisasi Iqu qunji anğumä, “Ymeqä tquenä, Goti Iqunä miqeu paquvqe, qeiqinyä ma, yänänäqñqeuta paquvqe qä!” ätukqe. ²⁵ “Kametqä hñqu, qäkä guä ktäpiqä yänä hovqä iu wätñqe, iqu yänänäqñqä iutanä wänä. Injäqe, ämaqä mbqä kuapätänjä iqua, Goti Iqunä miqeu paquvñqä yänänäqñqe, kametqä iqueqeunji, ämawqätäunä” ätukqe.

²⁶ Inğanji iqua yäunjuä naqänänjä ipu, tii ätnğuwu. “Inji ämaqä qui imäkñätqänjuwitanji, hanjä hea ique-ique pmeqe, tqu meniçiyä?”

²⁷ Jisasi Iqu, iquau hinuä jänä äqunä, tii ätukqe. “Ämaqä, iinjä änä mimäkqä iqanğp qä-qe, Goti Iqu äwa mämiqä yänçiyä. Nätmatqä eeqänänji, Iqu qäyunä imäkänçiyä.”

²⁸ I tquanğa, Pitä iqu Jisasi Iqueni, “Hinuä qunä! Ne nätmatqä eeqänänji ävämäni, Si qänaki äyä äkivändänjunä” ätukqe.

²⁹⁻³⁰ Jisasi Iqu kimanji, “Nyi heji naqä-qakuä etqänä. Qua täunji, ämaqä tqu-tqu iqueqä anä, kätä-käunğua, känanyi-känapqä, kanä-känäu, ymeqä, ä wäunjuä-pqe, Nyinğätä, Nqä kukñuä anğua we-hunğqä-tänñinğätä ävquatämäutqe, tnänqe, asä iinjä iqua, aanjä hävemänänğqe, inä ämeniçe. Itanğa iqu hanä-iqä qäsä mequänä. Inji hea yäpakänğanji, hanjä hea ique-ique pmeqä meniçe. ³¹ Injäqe ämaqä, tänğa yoqä-tänjä eänjuwä iutanjä kuapänänjä hñqua, qänakñi yoqä maeqänğqe. Itanğa tänğa yoqä maeqä eänjuwi, inğanji yoqä naqätänğñqe qä” ätukqe.

Jisasi Iqu, “Äpäkonätmä, vaumniqe qä” anji ätkqenğqä‡

³² Qu Jerusälemänğqä äyäpiyä iunji, Jisasi Iqu hinuinqä äwimaminğqe. Iqueqä wäunjuänğqä ämotquaminğqä iqua, yäunjuä ipu, qänaki äyminjuwi. Itanğa huiziqua zä ipu, qänaki äwivändminjuwi. Inğanji Iqueqä wäunjuänğqä ämotquaminğqä iquaunä itmeqe, Iqueqä-kiuä hanä-iqä wimeniqä dinğqä, iquauñi anğumä awä tii ätukqe. ³³ “Qätä nyipiyä. Tänğanji ne Jerusälemänğqä äyätänä, äyä ätqeyqunä. Yänjini, Ämaqe uqä Ymeqä Ekqä Iqueni, qu hiqäva-imäkqä naqä iquauqätä, kukñuä-suqenğqä näqñqä iquauqätä, hipa iunä wipñqäuä. Itanğa

† 10:19 Anğumä Itmakqä 20:12-16 ‡ 10:31 Matiu 20:17-19; Lukä 18:31-34

iqua Iquenji, kuknjuä ämitäpu, 'Iqu äpäkonätjgeqä' tpijqäüä. Inganji qu Iquenji, ämaqä Israitqä iqua qäyä etanji, huizi iquau-mända wipnqäüä. ³⁴ Inji ämaqä iinjä iqua, Iquenji ewiiqä kuknjuä ämitäpu, makukuä äwqutäpu, guä yänjä-täni ämepu, täua ätäväpu, pizqä päkpnuwiqä. I etanji hiunji hñquaqu päwqanğa, hñquququenji ävauniqeqä" ätukqe.

Jemisi, Jonä gueqi, Jisasi Ique yatnqä äwikiyinqäš

³⁵ Itanji, Jemisi, Jonä, Sepri iqueqä hiknjä iquaqu, Jisasi Ique äwimayi, "Näqñqä-vqä Iquki, Si yeqä äyengangi yatnqä äkiyqueunji, imäktñqeqä" ätukiyi.

³⁶ I tquanğiyänğa, Jisasi Iqu iquaquini, "Nyi qe squä qemäkmqä äqengiyä?" ätukqe.

³⁷ I tquanğa, iquaqu naqä pmanyiyänqä wiñganji, Jisasi Iquenji, "Si yoqä naqä ämetnä, ämaqä ämitnänğanji, ye hñqu saqä hipa ämuangisa, itanğa hñqu qunamäuqängisa pmenyquenqä äyengiyä" ätukiyi.

³⁸ Iinjä tquanğiyänğa, Jisasi Iqu iquaquini, "Qe iinjä yatnqä iqiysi, änyä maqñqä eninyqä. Eqä-häkä Nyi nmqä änyänqe, qe-pqä inä änyiyänqätanä? Itanğa, asnjä Nyi meqanğqä-pa, qe-pqe ämayänqä-tanä?"

³⁹ Inji, "Ye imäkenqueuä" ätukiyi.

Jisasi Iqu iquaquini, "Eqä-häkä nyi nmqä iqueunji, qe-pqe inä änyiyänqeqä, itanğa asnjä Nyi meqanğqeqeunji, qe-pqe inä mayänqeqä.

⁴⁰ I etanji, Nyaqä hipa ämuangisatä, ä qunamäuqängisatä pmanyiyänqeqe, Nyi atänuä miqä da imqänä. Goti Iqu ämaqä hñquaqu atänuä itä, zä-hawi ämaqä iquaquinyqä näwenyä ämaeqeqä" ätukqe.

⁴¹ Wäunuänqä ämotquaminqä 10 iqua, Jemisi, Jonä gueqi ii tquanğinyä äwiyäpiyä iutani, qu iquaqui himänä äwiyäpu, äwqä äkasuwä imäkkuwi. ⁴² Inganji Jisasi Iqu eeqäquau tääqä ätuätumeqe, tii ätukqe. "He näqñqä äyuwä. Ne Israitqä qäyä etanji, huizi iquau miqä epiyä iqua, yänänäqñqetä, yoqä naqetä ämapu, quwqä ämaqeunji, äwiñqä quwqä dunä qänaknä ipñqä iwimäktqänäüä.

⁴³ Iinjä etanji, hiyaqä awä iqini, suqä tä mäwiqä itñqeqä. Oeyqä. Ämaqä hñqu, hiyaqä awä iqisanji, hiqä ämeyätñqä wiñganğutqe, iqu heqä wäunuä-eyqä-qu pmetñqeqä. ⁴⁴ Auä, ämaqä hñqu, hiqä naqä pmetñqä wiñganğutqe, iqu hiyaqä wäunuä-eyqä hiñgänqä-qu pmetñqeqä. ⁴⁵ Ii tii etanğqä dutayi. Ämaqeüqä Ymeqä Ekqä Iqu suqä iinjä asä inä imäkkiyä. Iqu äpkqe, ämaqe Ique wäunuä yätamäkkä wipnqä äpkqä manä, oeyqä. Iqu äpkqe, iquau wäunuä yätamäkkä ävätä, Iqueqä hänjä-pmeqe ävätä, qokä-apäkä kuapänänjä iquau anğu mbqä imetñqä äpkqeqä" ätukqe.

*Jisasi Iqu, Batimiyasi ique äñguä iwimäkkqenqä**

⁴⁶ Itanji Jisasi Iqutä, Iqueqä wäunuänqä ämotquaminqä iquatä, anjä himqä Jeriko ätimäukuwi. Iquatä, ämaqä kuapänäğitä ävämeqanğuwänğanji, ämaqä hiñuä pisqä, Batimiyasi, Timiyasi iqueqä hiknjä iqu, huänqä manä iqi äpme, mbqä nätmätqä isuaunqä

tquämanminq̄e. ⁴⁷ Iqu, “Jisasi Nasäretqätanä Iqueqä” tqanqä äwiyäqetani, aawqä yänänäq̄nqä ätätä, tii ätkq̄e. “Jisasi, Dewiti iqueqä Ymeqä Iquki, Si nyinqä huäqä äkunänä.”

⁴⁸ I tqanq̄a, ämaqä kuapänäni, iqueni äminyäpu, “Aawqä matqä panä!” ätukuwi.

Ii qäyä ätquanqä, iqu aawqä yänänäq̄nqä yqänänä, “Dewiti iqueqä Ymeqä Iquki, nyinqä huäqä äkunänä” ätukq̄e.

⁴⁹ Jisasi Iqu iqi ätqepäq̄e, “Ique tääqä tuätumapiyā” ätukq̄e.

Inq̄ani qu hinuä pisqä iqueni, “Iqu sinqä ‘Äpänä!’ ätqi. Mä pämä ätqätinä, tqä äwq̄e hanuä äknätinä biyā” ätukuwi.

⁵⁰ I tqanq̄uwängq̄ani, iqueqä gquä quäuqä huätä äquvätämäuq̄e, ätkamäutä, Jisasi Iquenyqä äpkq̄e.

⁵¹ Iqu äwimeq̄anq̄a, Jisasi Iqu, “Nyi äänä ikimäkmq̄awä?” ätukq̄e.

“Näq̄nqä-vqä Iquki, nyi anq̄umä hinuä qänmqä nyimäkiyā” ätukq̄e.

⁵² I tqanq̄a, Jisasi Iqu “Si yqä uvä! Tqä quuvqä heqiyq̄e, ängüä ikimäkiyā” ätukq̄e. Asä q̄anq̄ani, iqu hinuä ängüä äqänätä, Jisasi Ique hänaq̄eu qänaki äwivändkq̄e.

11

*Jisasi Iqu, yoqä naqä qonqä-qu enqä-pa, Jerusälemä ätimäukq̄enqä**

¹ Itanq̄a iqua, Jerusälemä-tänä qäqi timäupnqä ipiyänq̄ani, anä-himqä Betäpaketä, Betanitä, qoqonä Olipä iu ätimäukuwi. Inq̄ani, Jisasi Iqu, Iqueqä wänuänqä ämotquaminqä hñquaq̄ui, hinuiqä ändowatätä, tii ätukq̄e. ² “Qe anä-himqä näninyqä winyqä. Qe yäpā inq̄isa äwäsinyänq̄ani, donqi hipkä hñque guä äkiq̄iyequwä qunyinyä. Donqi iqueni, ämaqä hñqu hageqi mäpmeqä iminqä iquvi. Iqueni guä ewesinyä, ätuma äquvepinyqä” ätukq̄e. ³ “Ämaqä hñqu, ‘Qe donqi gue, sunqä hiweq̄inyqä’ qesq̄anq̄utq̄e, qe kimanä, ‘Naqä Iqueqä wänuä-tänjqä. Ga Iqu ämaqä huisä anq̄umä maqänä dowatänq̄iyä,’ suinyqä” ätukq̄e.

⁴⁻⁵ I tqanq̄a, iquaqu äwiyi, donqi hipkä hñqu, hänaqä iqi, anä q̄nq̄anä-tänjqä iqi guä qäyänätanq̄i äqunq̄iyi. Iquaqu eweq̄anq̄iyänq̄a, ämaqä iqi ätq̄äuminuwä hñqua, iquaquini, “Donqi iqueni sunqä eweq̄inyqä?” ätukuwi.

⁶ I tqanq̄uwängq̄a, iquaqu q̄uni, Jisasi Iqu ätukqä-pa ätukiyi. I tqanq̄iyänq̄a, ämaqä iqua, iquaquini, “Yqä ätuma winyqä” ätukuwi.

⁷ Inq̄ani, iquaqu donqi, Jisasi Iquenyqä ätuma äpiyi, gquä quäuqä äquvätäsinyä, donqi iqueä hageqi ipteq̄anq̄iyänq̄a, Jisasi Iqu hagequ äpmakq̄e.

⁸ Inq̄ani ämaqä kuapänäni, quwqä gquä quäuq̄e, äquvätäpu, hänaq̄eu äqäq̄asäueq̄äkuwi. Ga ämaqä huiziqua, zä-äpa wänuini ätäväpu, hänaqä iqi äqäq̄asäueq̄äkuwi. ⁹ Ämaqä hinuiqä äwäpiyitä, ä qänaki äwivändäpiyitä, pu-aawqä ätäpu, tii ätkuwi.

“Goti Hanjuwä Iqueä yoq̄e hageqä äwinä! Naqä Iqueqä yoq̄eta äquvepät̄nqä Tqueni, Goti Hanjuwä Iqu ängüänänä iwimäkiyā.

¹⁰ Neqä awiqu Dewiti iquesanä äpät̄nqä Tqu, Iqueqä ämaq̄eu miq̄e, Goti Iqu ängüä itquenä. Goti Haqä Yätu Äpmenqä Iqueqä yoq̄e, hageqä ämamäunä.”

* 11: Matiu 21:1-11; Lukä 19:29-40; Jonä 12:12-19

11 Jisasi Iqu Jerusälemä ätimäuge, hiqäva-imäkqä anju äpaquväge, nätmatqä eeqä hinuä äqunäkäkqe. Ae hea äyä eqanğa, Iqueqä ämaqä 12 iquatä, Betaniñqä äukqe.

Jisasi Iqu, zä-eaqä hñque qui imäkkqenqät†

12 Awiñgani, qu Betanisa äpäpiyängani, Jisasi Iqu buayä dä äwikqe. 13 Inğani Iqu zä-eaqä hñqu quwqä kuapänä nanya änyä tqütanği äqunäqe, häukuä wiqänğä hinuänğä äukqe. Nänji ätimäuge, aanqä, quwqenä änyätanği äqunğqe. Inğani zä-eaqä häukuä qäyqänğa mayi. 14 İ äqunäqe, tii ätukqe. “Zä iquki, ämaqe-pqä hui anğumä häukui äkndopu, makñqä danä ipnuwiqä.”

Iwä Iqueqä wänuänğä ämotquaminğä iqua, iinä äyä tqunği äwikuwi.

Jisasi Iqu, mbqä wänuä imäkmiñuwä iquau huätä äpäsawqatkqenqät‡

15 Jerusälemä ätimäupiwi, Jisasi Iqu hiqäva-imäkqä anä täknä yäp ängisa äpäyäge, Iqu ämaqä mbqä wänuä imäkätqätanğuwä eeqänäni, huätä äpäsawqatkqe. Itanğa ämaqä mbqä huitanji tñänğä imäkäpu vätqätanğuwä iquauqä hevqetä, ämaqä ynñä-heeqe mbqä itqätanğuwä iquauqä zä-hawitä ämäquvasqiyekqe. 16 Itanğa hiqäva-imäkqä anä ququawä iqini, nätmatqä hui mbqä ipñqä mäpeyqänğä imäkkqe. 17 Iqu ämaqä näqñqä ävätä, “Goti Iqueä tuwanuiunji, tiinä äqänä.

‘Nqä aninqe, “Ämaqä eeqänä tääqä dqä aniqä” tñnuwiqä.’S

Injä-qe, he quwä-meqä iquauqä zä-pmeqä anä* enqä-panä imäkätqänäuä” ätukqe.

18 Inğani hiqäva-imäkqä naqä iquatä, kukñuä-suqenğä näqñqä iquatä, qätä iinä äwipiwi, Iquenyqä zä ipu, Ique äpäkpñqä diñqä huänğä huiñqä qävqä ikuwi. Qu zä ikuwi, ämaqä kuapänänji, Jisasi Iqueä näqñqä vqanğqenğä yänuä ipu, miqä yänj iqanğuwitanji.

19 Heaetäni, Jisasi İqutä, Iqueqä wänuänğä ämotquaminğä iquatä, anä-himqeunji äväma äukuwi.

Goti Iquenyqä tääqä ätäpu, yatñqä vqenqät†

20 Awiñğa zä-hinuitäni, qu huänqeü äwäpiyängani, zä-eaqä hinuä äqunğuwı, quatä buta himqä yätunğä yäuä pitanği äqunğuwı.

21 İ äqunäpiyinğä, Pitä iqu kñuä indqänäqe, “Näqñqä-vqä Iquki, Si hinuä qunyä! Zä-eaqä äkasuwä ätunğä iqu, yäuä ae äpiqeqä” ätukqe.

22 İ tqunğa Jisasi Iqu iquauñi, “He Goti Iquenyqä quuvqä heqäpiyä” ätukqe. 23 “Nyi naqä-qakuä etqä. Ämaqä hñqu qoqonğä hñque, ‘Ävauätnä eqä-pñä bu päkinyä’ ätque, iqueqä quuvqä mñi, ‘Matimäuqä yänqiyä’ kñuä mämeqä eä, ‘İinji ätimäuñqiyä’ kñuä äme, ätquäqe, iqueqä ätqanğutqä dunä ätimäuñqiyä” ätukqe. 24 “İinğ etanji Nyi he etqä, nätmatqä huiñqä Goti Ique tääqä ätäpu yatñqä ävquwi, ‘Ne ämeñqunä’ kñuä ämapu quuvqä eqäpqe, he ämapñqäuä. 25-26 Itanğa he Goti Iquenyqä tääqä tññqä ätqäpiyängani, he hñqutä äwqä äkasuwä-tänğ eänjuwi, inji iqueqä suqä qunğä etquetñqenğä äwqä hanuä imäkñäpu, hui imäuquwi, heqä Heniqu Qäukuä Haqä

† 11:11 Matiu 21:18-19 ‡ 11:14 Matiu 21:12-13; Lukä 19:45-46; Jonä 2:13-17 § 11:17

Asayä 56:7 * 11:17 Järämäi 7:11 † 11:19 Matiu 21:20-22

Yätunjä Iqu, heqä suqä quvqe huätä ämaemäütä, äwqä hanjuä imäknänqiyä” ätukqe.

Jisasi Ique, “Yoqä naqe, ängisa ämenäwä?” ätukuwinqä[‡]

²⁷⁻²⁸ Qu anğumä Jerusälemä ätimäupiyänğani, Jisasi Iqu hiqäva-imäkqä anjä täknjä yäpä inğisa ikitqätanğa, hiqäva-imäkqä naqä iquatä, kuknuä-suqenqä näqñqä iquatä, ämaqä naqä iquatä, Ique äwimapiyi, “Si nätmatqä tä imäktñqe, yoqä naqe, ängisa ämenäwä? ‘Si ii imäktñqe’ tqü äktkqäwä?” ätuäpu yatñqä äwikuwi.

²⁹ I tquanğuwänğa, Jisasi Iqu, “Nyi yatñqä hñqu hemqänänjñqä” ätukqe. “He Nyi yatñqä eyqe awä dqäpi, Nyi wäunjuä tä imäkmqä yoqä ändapqä Iquenqe, etmqänä. ³⁰ Häe! He Nyi awä dpu. Jonä asnjä-qäyqä iqu wäunjuä imäkminqe, yoqä naqe, qäukuä haqä yätuta ämakqäta, ä ämaqä iquauta ämakqätanä?”

³¹ Inğani quwqä-quwä tii ätñguwi. “Ne ‘Qäukuä haqä yätutanjñqä’ tquanğuatqe, Iqu tiñjä natänqiyä. ‘He iquenyqä quuvqä maeqiyqe, sunqä itqänjuwäwä?’ ³² Inäqe, ne ‘Ämaqetanjñqä’ tuatunquäta? I matqä yatunqueqä” ätñguwi. Ämaqä, “Jonä iqu, hiñjuä-tqä-queqä” kñjuä indqänätanğuwñqe, zä ipu, matqä ikuwi. ³³ Inji qu kimanji, “Ne maqñqeqä” ätukuwi.

I tquanğuwänğani, Jisasi Iqu, “Nyi-pqe inänji. Nyi yoqä naqä-tänjä eämä, wäunjuä e imäktñqenqe, he awä maetqä ymqänä” ätukqe.

12

*Kuknuä ktqä, wainqä wäunjuä miqä quvqä iquauñqä**

¹ Inğani Jisasi Iqu qunji, kuknuä ktqä tii ätukqe. “Ämaqä hñqu guä-wainqä vowä ikqäwätä, täknjä äqiyäqe, guä-wainqä häukui qonjqä itä, eqä päquveqätñqä, hikä huä ätäkätä iquqonmäuqe, ämaqä wäunjuñqä hiñjuä äqumbu pmeqä anjä quäuqä ämätäqe, itanğa wäunju, ämaqä mbqä meqä imäkpñqä hñquauqä hipa iu äwimä, anjä kinjä nämqä wäniqe. ² Iwä häukui yäuä änduqänğani, iqu iqueqä wäunjuä-wiyqä hñque, wainqä häukui hui äpatäpu wipñqä, wäunjuä miqä iquauñqä dowatäniqe. ³ Iqu ätimäuqanğani, wäunjuä miqä iqua, iqueni a äkiqätäpu, ptqä äpäsäpu, nätmatqä hui a maqätqä anğumä dowatpnuwi. ⁴ Inji wäunjuä-wiyqä hñque anğumä inä dowatäniqe. Wäunjuä miqä iqua iquenjä-pqe nyuänju äpäsäpu womba-inqä itquapnuwi. ⁵ Ii qäyä iqanğpi, Iqu hñqu-pqä inä dowatäniqe. Inğani qu iqueni pizqä päkpnuwi. Itanğa kuapänäni, suqä asä ii itquapnuwi. Hñquauñi, ptqä äpäsäpu, itanğa hñquauñi, pizqä päkpnuwi. ⁶ Inğani iqueqä ymeqä, iquenqä kuapänä äwinymitätqä iqunä yqänä pmetäniqe. Iwä yäpaki, ‘Wäunjuä miqä iqua, nyaqä ymeqä iqueni, qätä wipñqäuä’ ätätä, iqu, iqueqä ymeqä ique dowatäniqe. ⁷⁻⁸ Inğani wäunjuä miqä iqua, ‘Kaqä ämeniqä-qu, täsqukuänä’ tmbnuwi. ‘Maqänänyä! Pizqä äpäsänä. Ga iqueqä wäunjuä tä, neqä nemänätñqänänyä’ ätnäpu, ique a äkiqätäpu, pizqä äpäkpñi, iqueä huiwi wäunjuä täknjä yäpaqä mänğisa matnämäupnuwi.

[‡] 11:25-26 Matiu 21:23-27; Lukä 20:1-8 * 12: Matiu 21:33-46; Lukä 20:9-19

9 Inġanġi kaqä wäunüä iutänġa kawıqu, äänä yänıque? Iqu äpätä, wäunüä mıqä iquauñi pızqä äpäsätä, wäunui huizi iqua mıpñqä väñıque. 10 İnġi he Goti Iqueä buki a matäuqä itqänjuwäta?

‘Hikä-anġä-mätqä iqua, hiki quvqä wäunüä maeqä hiñuinä äquñguwi, hikä iññä iqu, anġä quea enqä-panġä, anġä yänänäññqä imäkqä-queqä. 11 İnġi tä, Naqä Iqueqä imäkqanġi ne hiñuä äqunätaqe, anġuanññä äqunänju.’†

12 Iqu i tquanġa, Israitqä iquauqä ämaqä naqä iqua, kukñuä ktqä ii, iquauñqä äyä tqanġqenqä näqñqä ekuwi. Inġanġi iqua, Iquenġi guä qäyanätpu ikuwi, ämaqä kuapänä etanġuwinqä zä wiñġanġi qanyä äväma äukuwi.

Ämiqä naqä Sisa ique, mbqä takisi vqenqä‡

13 Ämaqä naqä iqua, Parisi hñquatä, Heroti iquenqä äwinyäminqä hñquatanġi, Jisasi Iqu kukñuä quvqä hui tqanġutqe äkäpñqä, Ique yamwiqä wıpñqä ändowatkuwi. 14 Ique äwımapiyi, “Näqñqä-vqä Iquki, ne Tqä suqenqä näqñqä tii enju. Ämaqeüqä yoqenqätä, quwqä äwiñqenqätä kñuä mindqänqä itnä, suqä jänänäninä imäkätnä, Goti Iqueqä suqenqä qäyunä ämotquetqänñä. İnġi Si kñuä äänä äkiyqiyä? Romätanġä ämiqä naqä Sisa iquenġi, ne mbqä takisi ävquatuñquätanä, mäwqä iquatuñquätanä?” ätukuwi.

15 Iqua yatñqä naqä-qakuä mäwqä iqanġuwinqce, Iqu näqñqä eäqe, kima tii ätukqe. “He Nyi yamwiqe, sunqä nyiyqä? Mbqä hikä hñqu, Nyi hiñuä qunmqä äma quveppu.” 16 Iqua hñqu äma pñanġuwänġa, Iqu qunġi ämävauqe, “Ktqä tätä, ä yoqä tätänġi, tqueqä pmenä?” ätukqe.

Qu, “Romätanġä naqä iqueqeqä” ätukuwi.

17 Iqu kimanġi, “Inġi, nätmätqä Sisa iqueqä etanġutqe, ii kaqä-que wıpñqeqä. Ä nätmätqä Goti Hanjuwä Iqueqä etanġutqe, ii Goti Ique wıpñqeqä” ätukqe. I tquanġa, qu Iqueä kukñuinqä miiqä hii imäkäukuwi.

Jisasi Iqu, ämaqä ae äpäkombqä iqua anġumä vauqenqä ätukqe§

18 Satyusi, ‘Ämaqä pızqä äpäkombqä iqua, anġumä hänä mävauqä ipnuwiqä’ ätminjuwä iqua, Jisasi Ique äwımapiyi, yatñqä tii äwikiwi. 19 “Näqñqä-vqä Iquki, Mosisi iqu bukä iunġi, Israitqä iqunenyqä tiññä ätätä äqäkqe.

*‘Ämaqä hñqu apäkä ämetä, ymeqä maeqä äpäkonätqe, känġuequ apäññqä ämetä, kätequenyqä tñänqä hiätñqe, ymeqä hemenqiyä.’**

20 Itanġa hiñuiqänänġi, ämaqä 7 hñguiqua äpmaminjuwi. Itanġa inġuiquautanġi, kätequ apäkä ämeqe, ymeqä meämeqänġa äpäkonġqe. 21 Itanġi käunġuequ apäññqä iññi ämeqe, ymeqä meämeqänġa äpäkonġqe. Itanġa käunġua huizi iqu, apäkä asä ii ämetä, äpäkonġqe. 22 İnġi eeqänänġä inġuiqua, apäkä iññi ämapiyi, qu ymeqä meämeqänġa äpäkonġguwi. Yäpaki, apäkä ii inä äpäkonġqeqä. 23 İnġi, ämaqä äpäkombqä iqua anġumä ävauqanġuwänġanġi, apäkä eeqänġuiqua ämaminjuwä täsi, tqueqä heänıqäwä?” ätukuwi.

† 12:11 Apqä Bukä 118:22-23 ‡ 12:12 Matiu 22:15-22; Lukä 20:20-26 § 12:17 Matiu 22:23-33; Lukä 20:27-40 * 12:19 Kukñuä-suqä 25:5

²⁴ Iinjä tquanjuwänga, Jisasi Iqu tii ätukqe. “He Goti Iqueä bukiu äqänänqenqätä, itanğa Iqueä yänänänqenqätä maqñqä, qämä-qämä ipu, ii ätqäüä. ²⁵ Hea inganı, ämaqä ae äpäkombqä iqua anğumä ävaupiyänganı, qokä-apäkä mämanqä ipnuwiqä. Oeyä. Qu enätqä qäukuä yätunjä iqua äpmenjuwä-pa, iinjä pmapnuwiqä.

²⁶ Itanğı ämaqä äpäkombqä anğumä ävaupnuwängqe, Nyi yatñqä hemqeğä. He Mosisi iqueä tuwanjuä zä-yänä-tänji tä ängqenqä a matäuqä itqänjuwenda? Inğanı Goti Iqu Mosisi iqueni, ‘Nyi Aprähämä, Aisakä, ä Jekopä iquauqä, Goti Iqunjqä’† ätukqeğä. ²⁷ Goti Iqu, ämaqä ae äpäkonjuwä iquauqä manä. Ämaqä hänjä äpmenjuwä iquauqä Goti Iqueğä. Iinjä etanğı, Aprähämä, Aisakä, Jekopä, iqua ae äpäkonjuwä-qe, hänjä yqänä äpmenjä. Iinjä enqä di, he qämä-qämä kuapanä ipu ätätqänjuä” ätukqe.

Kukñuä-suqä naqänänjä, huizi iquau ämäwqätäunqä iqu, äsqukuä?‡

²⁸ Iqua kukñuä yqänä tätqätanjuwänga, kukñuä-suqenqä näqñqä hñqu äpäqe, qätä äwikqe. Jisasi Iqu quvaqä yatñqeuni, kima anğuanä äyä tquanğı äwiyäqe, iqu Jisasi Ique yatñqä tii äwikqe. “Kukñuä-suqä Goti Iqu Mosisi ique äwikqä, ga huizi iquau kınğanä ämäwqätäunqä, äkısqukuä?” ätukqe.

²⁹ Iqu yatñqä ii vqanğa, Jisasi Iqu kima tii ätukqe. “Suqä kınğanänjä iqu, tiinjı.

‘Israitqä iquenä, kukñuä tä qätä anğuanä wipu. Goti neqä Naqä Iqu, Kiqä-kiuanänjä Iquvqä. ³⁰ Itanğa Goti Hanjuwä tqä Naqä Iqueni, si tqä äwqetä, qeqä-quuvqetä, kñuä indqänqetä, yänänänqenqetäni, Ique näwe äwinyätinä, Iquenyqänä kuapanä kınğuatñqeğä.’§

³¹ Itanı huizi iqu tiyi.

*‘Si tqä-täunqä äkinyätñqä-panı, ämaqä si-tänjä iqi äpmenjuwä iquauñqä-pqe, inä kinyätñqeğä.’**

Suqä iquauñji, huizi iqua mämäwqätäuqä enjuä” ätukqe.

³² I tquanğa, kukñuä-suqenqä näqñqä iqu tii ätukqe. “Näqñqä-vqä Iquki, Si naqä-qakuä qäyunä ätnyä. Goti hui aanqe! Iqu Kiqä-kiuanä äpme. ³³ Itanğa ne neqä qeqä-quuvqe, kñuä indqänqe, yänänänqenqe, Goti Iqueni, ävätanä, Iquenyqä kiinjä nenğuatñqe. Itanğa neqä-neuänqä änenyätñqä-pa, ämaqä huizi iquauñqä-pqe inä nenğuatñqe. Ne iinjä itunqä, ii nanjuä, nämatqä huitanjä-huitanjä hiqäva äqiyätanä, Goti Iquenyqä tä ikeqenji, suqä tquauqä ämäwqätäunjuñqä” ätukqe.

³⁴ Jisasi Iqu, ämaqä iqu kñuä anğua indqänätä tquanğı äwiyäqe, iqueni tii ätukqe. “Si Goti Iqunä miqenji, qäqiqi äpmenjuñyä” ätukqe. Iutanı, ämaqä eeğä zä ipu, Ique yatñqä hui mäwqä ikuwi.

Kraisı Iqu, tqueğä ymeqäwä?†

³⁵ Jisasi Iqu hiqäva-imäkqä anjä mätnätanğqä iqi näqñqä ävätä, tii ätukqe. “Kukñuä-suqenqä näqñqä iqua, Kraisı ne ämineyätñqä Goti Hanjuwä Iqu Ique ätäunjuä ikqä Iquenyqe, ‘Dewiti iqueğä Ymeğä

† 12:26 Anğumä Itmakqä 3:6 ‡ 12:27 Matıu 22:34-40; Lukä 10:25-28 § 12:30
Kukñuä-suqä 6:5 * 12:31 Hiqäva-imäkqä 19:18 † 12:34 Matıu 22:41-46; Lukä 20:41-44

Iqueqe, 'iqua näqñqä äänä epu tätqänä? ³⁶ Dewiti iqunäñi, Goti Iqueqä Dñä Äñguä Iqu, ique kñuä vqanji, tii ätkqe.

'Naqä Hanjuwä Iqu, ñqä Naqä Ique tii ätukqe qä. "Nyi Tqä himä-wiñqä iquauñi, Saqä yäpä iqi pmuatekimniqänqanqe, Si Nyaqä hipa ämuangisa pmetñqinyä," ätkqe qä.'

³⁷ Inji änäñgä? Kraisi Iquenji, Dewiti iqunä, 'Ñqä naqueä' ätukqä-qe, ämaqe, Iquenyqe, 'Dewiti iqueqä ymeqe qä' änäñqä tätqänäüä?" ätukqe.

Ämaqä kuapänäñi, qu Jisasi Iqueqä kukñui qätä äwiyäpiyänqani, yeeqä imiñuwi.

Wopqä ipu, kukñuinä tqä iquauñqä, wa wipiyä[†]

³⁸ Jisasi Iqu näqñqä ävätäqä inqani, Iqu tii-pqä inä ätukqe. "Kukñuä-suqenqä näqñqä iquauqä suqä quvqenqe, wa wipiyä. Qu suqä tquauñqe, kiñä äwinyänä. Gquä quäuqä ipmbu qanä upñqäuä. Ququawä aquvāqñqeuñi, ämaqe iquauñi, 'Hiunjinqanqä' tupñqäuä. ³⁹ Anä aquvāqñqeuñi, anä äñguä iqinyä pmapñqäuä. Ymisanä naqä imäkqänqanä-pqe, anä äñguä iqinyä pmapñqäuä. ⁴⁰ Inji qu apāqñqä iuauñi, qanñgä ätuäpu, quwqä anji quwä mapñqäuä. Qu tääqä quäuqä ätäpu, Goti Hanjuwä Iquenyqä qanñgä tquäpñqäuä. Iqu suqä quvqä iwäsäuniqänqani, ämaqä iññä iqua, quwqä hanñ-iqe, ämaqä huizi iquauqe, ämäwqätäuniqeqä" ätukqe.

Apäkä apāqñqä nätmätqä maeqä hui, mbqä ätnämäukqenqä[§]

⁴¹ Inqani Jisasi Iqu, Goti Iquenyqä mbqä tnämäuqanquwä-tänä iqi äpmeqe, ämaqä mbqä tnämäuqanquwi, hiñuä äqunä äpmainqce. Ga ämaqä mbqä hatñä-tänä kuapänäñi, mbqä hävemnäqñqä ätnämäuminjuwi. ⁴² Inqani apäkä nätmätqä maeqä yawiqä hui äpäqe, mbqä wänqä hnjuaqunä ätnämäukqe. ⁴³ Iqu ii äqunäqe, Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iquau, tääqä ätuätumetä tii ätukqe. "Nyi naqä-qakuä etqä. Apäkä nätmätqä maeqä yawiqä täsiyqä mbqä ätnämäuqe, ämaqä Goti Iquenyqä mbqä tnämäuqä täu ätnämäuquwi, iyyqe, eeqänänä iuqe, ämäwqätäuqiyä. ⁴⁴ Itanğa qokä-apäkä quwqä mbqä kuapä iutani, wänqä hmbu ätnämäuqäuä. Apäkä täsi iññä ma, mbqänqä äwa itä iyyqä quuvqänqä äwiñqepu, eeqänä qe ätnämäuqä-qae, aanqä pmenqiyä" ätukqe.

13

*Hanñ-iqä hea yäpakänğa timäuniqenqä**

¹ I ätäqe, Jisasi Iqu hiqäva-imäqä anjutani yäpaqänqisa ätimäwa pñanqani, Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä hnqu, "Näqñqä-vqä Iquki, Si hiqäva-imäqä anji hiñuä qunya. Kiqä hikä naqetä, anä qeqätqetänji, äänä ämätukuwätiyä-qe, ne iññä manñ matqä yanqunä" ätukqe.

² I tquanğa Jisasi Iqu iqueni, "Si anñ naqä tä mätnätanqñqä tquauñi hiñuä äqunänñä? Hikä iqua yänqä-mänqeu yqänä tii makñqä, qäpu heniqeqä. Eeqäpnä qäpu äsisäupu, bi tnämäupnuwiqä" ätukqe.

[†] 12:37 Matiu 23:1-7; Lukä 20:45-47 § 12:40 Lukä 21:1-4 * 13: Matiu 24:1-51; Lukä 21:5-36

3-4 Jisasi Iqu qoqonä Olipä iu, hiqäva-imäkqä anä nängisa mätnätangi äqunä pmetanğani, Pitä ique, Jemisi ique, Jonä ique, itanğa Endru ique, iqua quwqä-quwänä Jisasi Iqueni yatnqä tii äwikuwi. “Nätmatqä iinji, äkñga timäuniqä iinğä, natiyä. Itanğa ne squä-ganä mänätqueqanğuti, ga ne iutanji näqñqä eätanä, ‘Ou, nätmatqä tiinğä tqua timäuniqenğä äyä änatqiyä,’ kñuä neyäninğäuü” ätukuwi.

5-6 Yatnqä ii vqanğuwänğa, Iqu iquauñi, tii ätukqe. “Qu quanğä etäpu, hiqä kñuä indqänğä qui emäkqänğe, he mim-biyä. Ämaqä kuapänä hñqunä-hñqunä ätimäuqisäpu, Nqä yoqe ätäqisäpu, ‘Nyi qäqunğä’ ätäpu, ämaqä kuapänänğä iuqä kñuä indqänğe, qui iwimäkäqisqäpnuwiqä. 7 Itanğa he ämaqe mäkä naqänänğä päunğeyqanğuwı qätä äwiyäpu, ‘Ämaqä kinğä danğä hui mäkä äunätqänğäuä’ tqanğä qätä äwiyäpiyanğani, he zä ipu, yäunüä-yäunüä miqä pa iqäpnğä. Nätmatqä iinji ätimäutäqä-qe, hiunji yäpaki änanğqä. 8 Ämaqä huitanğä iqua, hueqä-himqä huitanğä iquatänji, mäkä vauqumuatpnuwiqä. Ämaqä miqä hñqueqä mäkä-iqä iqua, huiziqueqä iquatänji, mäkä humbnuwiqä. Hñqäqinji, qua ekä yäniceqä. Itanğa hñqäqinji, buayä dä naqänänğä timäuniqeqä. Apäkä iua, ymeqä änä ämipñqä täñğä-hunğä ämetqänjuwä-panji, nätmatqä iinğä iqua-ganä timäuniqeqä.

9 Iinğä etanği, he yasämä mimbiyä.† Ämaqä naqä kukñuä mitqä iquauñqä etma upnuwi. Itanğa anä aquväqñqä iu ptqä hepäkpuwi. Itanğa qu Nyi mäñdi ängittqiyäpu, he anä-himqetanğä ämaqä naqä iquauä hinğä iqi ekitqätepnuwi. Ii he iquau kukñuä äñguä we-hunğä-tänji, awä eeqä tupñqenğä. 10 Itanğa Ämaqä eeqänänğä, qua äwitqutänğä-pa, qu kukñuä äñguä we-hunğä-täninğe, qätä-ganä wipnuwänğeqä. 11 Itanğa qu etmepu, kukñuänğä etma uwqanğppqe, ‘Ne kukñuä äänä tatunğquäwä?’ kñuä maeyqä itä, zä miqä iqäpnä. Inğani kukñui, he matqä, Goti Iqueqä Dñä Äñguä Iqu täniqeqä. Inji, he kñuä Goti Iqu etapqanğqenä tqäpnä.

12 Ämaqä hui quwqä kätä-känğueque, huiziqua ique pizqä päkpnğä iinğe, quwqä hipa iu wipnuwiqä. Itanji kaniqukuu, quwqä ymeqä iquau-pqe, suqä asitanjinä itquapnuwiqä. Itanğa ymeqä iqua, kunaqä-kununjuautä-pqe, mäkä äunäpu asä ii ipnuwiqä. 13 He Nyaqä yoqä-tänğuenä etanği, ämaqä eeqänänğä himä-wiunğä emäkqäpnuwiqä. Inğäqe qokä-apäkä hanğä-iqä qäpu etqänğanğä yänğä äqambu äpmamitpqä iqua, Goti Hanjuwä Iqu hanğä iqumuatäniceqä” ätukqe.

14 (Ämaqä kukñuä tä a ätäutäqä iqu, näqñqä äñğuanä mequätñqe.) “He nätmatqä qui imäkqä quvqänänğä iqu anğä pmua imäknänğä iqi tqäutanği qumbnuwiqä. Inğani qokä-apäkä qua Jutiya iu äpmeñuwä iqua, ze, qoqonğä yätunğä yqäpnğä. 15 Ä ämaqä anğä atääqä hevqä iu äpmamitätqä iqu, qua mäñji ikuapmäutäqänğani, iqu anğä yäpä yänğisa mäpeyqä itä, iqueqä nätmatqä anğä yäpä inğisa witanğutqenğä kñuä mindqänğä itä, hämänänä zä uwquänğä. 16 Nñ ämaqä, iqueqä wäunüä iu äpmamitätqä iqu, iqueqä gquä

† 13:9 Matiu 10:16-22; Lukä 21:12-19

quäuqä metnqä anqumä mäwqä iquänqä. ¹⁷ Itanqa, apäkä äwqä-tänjä iuaunqätä, ymeqä anuanqä-tänjä iuaunqätäni, zä maqänä mäwqä iqanqpenqe, huäqä kiinjä hunqeqä. ¹⁸ Nätmatqä quvqä iinj, yunüä qunqänqa matimäuqä yätñqä diñqe, he Goti Hanjuwä Iquenqä tääqä tqäpnqeqä. ¹⁹ Itanqa hanjä-iqä inga timäunice, naqänänjä ämäwqätäunice. Goti Iqu qua imäkkqängata tänqa tiñqe, hanjä-iqä tqutä asänänji matimäuqä iminqeqä. Qanakndanjä-pqe, iinj matimäuqä yäniqeqä. ²⁰ Hanjä-iqenqe, Naqä Iqu, 'Wänqäpu wäniqeqä' ae ätkqeqä. Iqu iinjä mimäqä-säpi, ämaqä eeqänä qui imäkñgäpningä. Inäqe Iqu qokä-apäkä Iqueqänqä atäunüä ikqä iquauñqä knüä indqänätä, wänqäpu hiätñqä imäkäniqeqä' ätukqe.

²¹ "Inganji ämaqä hui, 'He hiñuä qumbiyä! Kraisi ne ämineyätñqä Goti Iqu ique atäunüä ikqä iqu täqi äpmenä,' ä 'Nänji äpmenä' etqanqpe, he qätä mäwiqä pa iqäpnqä. ²² Ii tiñjä etanji. Ämaqä quanqä-tqä hui ätimäupu, 'Nyi Kraisi he ämeyqänqä Goti Hanjuwä Iqu atäunüä änyikqä iqunqä' etäpu, ämaqe knüä iqä mapñqenqä, nätmatqä ämaqä mimäkqänänjä huitanjä-huitanji imäkpnuiqä. Quanqä-tqä iinjä iqua, ämaqä Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqänqä atäunüä ikqä iquauñi, qäyasäqi ätuma wanä-tpu ipnuwiqä. Itanqa ämaqä huizi, 'Nyi hiñuä-tqä iqunqä' ätäpu, asänänjä imäkpnuiqä. ²³ Iinjä etanji nätmatqä eeqä timäuniceñqä Nyi ganä awä näwi etqä. Inji he yasämä mimbiyä.

²⁴⁻²⁵ Itanqa, hanjä-iqä naqänänjä ae etqä iqua qäpu hiqanqani, maqänänji mäptqä iqu hea äwitä, qanüä iqu mäyänqä itä, qätäqueqä iqua qäukuä yätunji äväma qua täu qiyäpäkñganquwänqa, ga nätmatqä yänänäqñqä qäukuä yätu äwiñuwi ämenä ipnuwiqä.†

²⁶ Inganji qu, Ämaqeüqä Ymeqä Ekqä Iqu qaquvqä iu äpme, Iqueqä yänänäqñqetä, Iqueqä we-hunqä naqänänjä itä pñqangi qumbnuwi.

²⁷ Inganji Iqu enätqä iquau ändowatätä, ämaqä 'Nqeçä' ätätä atäunüä ikqä iquauñi, qäukuä-qua hitunüä äwitqutänqä-pa, aquvä eeqänä maqiyäniqe.

²⁸ Itanqa zä-eaqä iqu ämetquetñqenqä näqñqä mapiyä. Kiqä äpa iunji, eqä yqänä änyä, quwqä mñi änyä-hänjä ingqäqe, näqñqä tiñjä iqäpnqä. Yunüä äqunätñqe qäpu eätä, mäptqä dnjä hinätñqe, qäqi etanqiyqä. ²⁹ Asä iinj, he nätmatqä Nyi etqäqä iinjä ii timäwäwqangi äqumbiyänqani, he näqñqä tiñjä hipnuwiqä. Ämaqeüqä Ymeqä Ekqä Iqu äpätnqä anjä hänaqä iu näwe tqäutanqiyqä. ³⁰ Nyi he naqä-qakuä etqä. Ämaqä hea inga pmapnuwä iqua, qu mapäkonqä yqänä pmetanquwänqa, nätmatqä eeqänänji timäuniceqä. ³¹ Qäukuitä, quaetä qäpu henice. Mä Nyaqä kukñui qäpu maeqä yäniqe.

³² Inäqe nätmatqä iinjä äkñga timäuniqä iñqe, ämaqä hñqu änyä maqñqä eänä. Ynaunqä qäukuä yätutanä iquatä, Nyi Ymeqä Iqundänji, ne änyä maqñqä eänunä. Apiqu Iqueqä-kiuanänjqä.

³³ Nätmatqä iinjä äkñga timäuniceñqä änyä maqñqä eänuwä-qae, yasämä ätuäqämepu, hiñuä äqumbu pmetñqe. ³⁴ Ii tiñjä enqä-panji. Ämaqä hñqu kiñä hmqä wätñqä, ga iqu, iqueqä wäunüä-wiyqä iqua, iqueqä anjä mipñqä ävqä-panjä iinjyi. Ga wäunüi, ique-iqueqä äpatätä, kikiñjä väniqe. Inji, hänaqä qñqanjä miqä iquenji, 'Yasämä ätuäqämanä

† 13:24-25 Asayä 13:10; Joeli 2:10

pmettŋqeä' tuäniqe. ³⁵⁻³⁶ Iiñä etaŋgi, 'Kaqa anä-täñä iqu, heaetänä-
qe, ä quaesqänğanä-qe, ä zänqä kñuä duätqätanğanä-qe, ŋñ zä we-
hunğanğanä-qe, äkñga ti päniqätiyä-qe' änyä mañqä eänjäuä. Iiñqe,
he yasämä ätuäqämepu, ga hui, 'Iqu iñga päñqiyä' kñuä maeyätanğa,
äpätqe, hiqäqä witanğä hiqänqä iinçäuä. ³⁷ Nyi kukñuä etqe, qokä-
apäkä eeqänänjä iu ätquä. 'Ga yasämä ätuäqämapu pmäpñqä iinçä'
etqänä" ätukqe.

14

*Ämaqä naqä iqua, Jisasi Ique päkñqä ätñguwiñqä**

¹ Hiunji naqänänjä Pasopa ätätqänjuwä iquä, bretqä yenüä qo-
matäuqä hiunji iquatä timäutñqä, hiunji hñquaqu änyä äwäminqe.
Iñganji hiqäva-imäkqä naqä iquatä, kukñuä-suqenqä näñqä
iquatäñi, kukñuä ätqämanäpu, "Ne Jisasi Ique mañqä itmetanä
pizqä päsatunqe, äänä imäkatunquäwä?" ätñguwi. ² "Ämaqä hiñuä
änaqänäpu mäkä ipäqiyenqe, ne suqä iinji, hiunji naqänänjanga
mimäkqä yatunqeä" ätñguwi.

Apäkä hui, eqä jinanä-weqe, Jisasi Iqueä nyuänju equatekqenqä†

³ Jisasi Iqu anä-himqä Betani, Saimonä Wänyimänqueä‡ anju
buayä gmanätqätanğa, apäkä hui hikä häkä eqä jinanä-weqä inçä
hñqu, äma äwimetä, häkä pmäukui ikuväqe, eqä jinanä-weqe
Jisasi Iqueä nyuänju äwiquatkqe. Häkitä, eqä jinanä-weqetä, kiqä
mbqe naqänänji. ⁴ Iñganji apäkä ii, ii imäkqanqenqä, ämaqä iqi
pmaminjuwä ii, äwqä äkasuwä imäkpiyi, quwqä-quwä, "Eqä jinanä-
weqe, suñqä hiñgi qui imäkqiyä?" ätñguwi. ⁵ "Eqä jinanä-weqe,
mbqä 300 täuqä imäknäqe, mbqä ämanäqe, ämaqä nätmätqä maeqä
iu winätñqänänjqä." Ii ätmbiyi, apäkä iinji äkasuwä ätukuwi.

⁶ I tquanğuwänğa, Jisasi Iqu ätukqe. "Iinji hiñuinä qumbiyä.
Sunqä hanä-iqä vqäuä? Ii Nyi suqä äñguänäñi inmäkqiyä. ⁷ Ämaqä
nätmatqä maeqe, hesä anñi, hea ique-ique pmetñqäuä. Iiñä etañgi,
'Yätamäkqä eanä' kñuä eyqe, yätamäkqä wipñqe. Mä Nyi iinjä maetqe,
Nyi hesä anänji, hea ique-ique mäpmeqä itmniqeä" ätukqe. ⁸ "Apäkä
täsiyqe, ae äyä imäkqiyä. Ii eqä jinanä-weqä äñjiquatqe, Nyaqä huiwi
qua witñqenqä näwi-ganä inmäkqiyä. ⁹ Nyi naqä-qakuä etqä. Anä
eeqänänjä im-imä kukñuä äñguä we-hunqä-tänji awä ätäkipiyänğanji,
apäkä täsi inmäkqenqä awä inä tqäpñqeä. Iñi qu iinçqe, hui
mimäuqä iqäpñqänänjä" ätukqe.

Jutasi iqu Jisasi Iquenji, himä-wiñqä iquau vätnqä ätukqenqä§

¹⁰ Itanğa Jutasi Iskarioti, Jisasi Iqueä ämaqä 12 iquautanä hñqu,
Jisasi Iquenji, hiqäva-imäkqä naqä iquauä hipa iu vätnqä, täkqä
tuätñqä äukqe. ¹¹ Qu iinjä qätä äwipiyi, yeeqä ipu, "Ne naqä-qakuä
mbqä hui ktapanqunä" ätukuwi. Iñganji iqu, "Äkñga ti itmetmä
wimqändiyä" tä iqe, huänqanqä qävqä iminqe.

* **14:** Matiu 26:1-5; Lukä 22:1-6; Jonä 11:45-57 † **14:2** Matiu 26:6-13; Lukä 7:36-50; Jonä
12:1-8 ‡ **14:3** Saimonä iqu hiñjuiqänänji wänyimänqä-tänjä äpmaminqä etañgi, qu iquenji
"Wänyimänqueä" ätuminjuwi. § **14:9** Matiu 26:14-16; Lukä 22:3-6

*Jisasi Iqu, Iqueqä wäunuä yätquakä iquatä ymisanä yäpakä änguwänganqä**

¹² Hiunji naqänänä bretqä yenüä qo matäuqä hñqä iquauqä hiunji kinganänä iqu ätimäukqe. Quväukuä ique-ique hiunji iqueni, Israitqä iqua Pasopanqä kñuä indqänäpiyänganji, sipsipqä hui äpäsäpu gpnä. Inğanji Iqueqä wäunuänqä ämotquaminqä iqua, “Si Pasopa iutanä ymisanä dnqe, ne nätmatqä näwinyäni ängi kimäkiyatunquäwä?” ätukuwi.

¹³ Inğanji Jisasi Iqu, Iqueqä wäunuänqä ämotquaminqä hñquaqui, ändowatätä tii atukqe. “Qe anä-himqä yätunqä hinyqä. Ämaqä eqä-häkä meqä hñqu äqemenqiyä. Ga iqueni, qänaki wivändqinyqä.

¹⁴ Iqu anä yäpä yängisa paquvqanğa, anä kaniqueni, ‘Ämotqueqä Iqu, si yatñqä kiyenqä äyandowatqiyä’ suinyqä. ‘“Niyitä, Nqä ämaqä wäunuänqä ämotquetñqä iquatä, hiunji naqä tque, buayä natunquä anä hiqñqä ängikä?” äyatqiyä,’ suinyqä” ätukqe. ¹⁵ “Qe ii tquanğiyänğa, iqu anä hiqñqä naqänänä haqä yätqä ämätñnqä iqueni ämäqesquenqiyä. Iquvanätä, buayä ñqätä, näwenyä imäknänä. Qe iqñji, buayä näwenyä inemäkinynqä” ätukqe.

¹⁶ I tquanğa, iquaqu eyi, anä-himqä yätu ätimäyi, nätmatqä eeqänä Jisasi Iqu ätukqä-pa imäknätanğa äqunyiyi, Pasopa iutanä ymisanä hñqenqä näwi imäkkiyi.

¹⁷ Heetäñji, Jisasi Iqutä, Iqueqä ämaqä 12 iquatä, eeqäqua ätimäukuwi. ¹⁸ Qu ymisanä änäpu äpmapiyänganji, Jisasi Iqu, “Nyi naqä-qakuä etqä. Hesanjä hñqu, Nynñqä täkqä tuänä. Ii ämaqä Niyitä ymisanä anä änatqänjuwä iquendanä hñquvqä” ätukqe.

¹⁹ I tquanğa, iqua äwqä-hañä ämepu, hñqunä-hñqunäñji, “Ii nyi ma! Qäyutanä?” ätukuwi.

²⁰ I tquanğuwänğa, Jisasi Iqu, “He 12 iquendanä hñqueyqä. Ämaqä Niyitä bretqä hevqä asiu äyämetä ängqäqä iqueyqä” ätukqe.

²¹ “Ämaqeucqä Ymeqä Ekqä Iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunji, ‘Äpäkonänqiyä’ ätkqä-pa, Iqu e päkonänqiyä. Itanji Ique himä-wiunqä iquau vätnqä iquenyqe, iqueni hanä-iqä naqänänä wimenqiyä. Ämaqä iinjä imäkätñqä iqueni, känai maunyqä-säpi, ii ängüä hitänñqä” ätukqe.

²² Qu ymisanä änäpiyänganji,† Jisasi Iqu bretqä hñqu ämeqe, Goti Ique “änguiqä” ätuäqe, äkutätä, Iqueqä wäunuänqä ämotquaminqä iquau, ävqäwätä tii ätukqe. “He mändaupiyä. Tä Nyaqä huiwiyyä.”

²³ Itanji Iqu wainqä-eqä-häkä ämeqe, Goti Ique “änguiqä” ätuäqe, iquau ae äväqetani, eeqäqua iuta änguwä. ²⁴ Itanji, Iqu tii ätukqe. “Tä Nyaqä häñequeqä, Goti Iqu kukñuä guä mäsaunenqe, yänänäqñqä imäkätñqä dñqeqä. Nyi ämaqä kuapanänä iu yätamäqä vätnqe, ñqä häñeque equatqänä” ätukqe. ²⁵ “Nyi naqä-qakuä etqä. Nyi wainqä-eqe, Goti Iqunä miqänğa häñji nmniqänğanqe, anğumä manqä imqänä” ätukqe.

²⁶ Inğanji qu apqä hñqu ätpiyi, anä-himqä iu äväma, qoqonä Olipänqä äukuwi.

* **14:11** Matiu 26:17-30; Lukä 22:7-38; Jonä 13:1-17:26 † **14:22** Matiu 26:26-28; Lukä 22:17-20; 1 Korinä 11:23-26

Jisasi Iqu Pitä iqueni, “Nyi Iquenqe änyä maqñqeqä’ ttñqinyä” ätukqenqä†

²⁷ Ii äwäpiyänğanı, Jisasi Iqu iquauñi, tii ätukqe. “Heqä Nyinyqä quuvqä heqiyqe, mäñdi päwiñqiyä. Ii Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunji, tiñjä ätä äqänänqä-payqä.

‘Nyi sipsipqä-miqä ique päkmqänä. Iñjä imäkqanğmdqänğa, sipsipqä iqua zä im-imä wepnuwiqä.’S

²⁸ Itañji Goti Hanjuwä Iqu, Nyi anği nyivauqumuatqanğa, Nyi qua Galili iunqä hiñuiqä emanniçeqä” ätukqe.

²⁹ I tquanğa Pitä iqu, “Iqua eeqänä, quwqä quuvqä heqiyqe mäñdi qäyä äpäwiqanğuti, nyi ii miqä ymqänä” ätukqe.

³⁰ I tquanğa Jisasi Iqu, “Nyi naqä-qakuä äktqänä. Heatqä tqueni, kukutakisqä äkakä hñquaqu matqänğa, si Nyinqe, ‘Nyi Iquenyqä maqñqeqe,’ hñquaqu-hñque ttñqinyä” ätukqe.

³¹ Jisasi Iqu ii tquanğa, Pitä iqu yanä äqänätä, “Qäyä eänä. Si äpäkoñgti, nyi-pqe anä päkoneñqeqä. Nyi Sinyqe, ‘Iquenyqä maqñqeqe’ matqä imqänä” ätukqe. Itañji wäunjanğqä ämotquamiñqä eeqänänjä huiziqua-pqe, inyänä ätkuwi.

*Gesemäniñi, Jisasi Iqu Goti Iquenyqä tääqä ätkqenqä**

³² Inğanı iqua, anä yoqä ‘Gesemäni’ qonätanğqeu ätimäupiyyi, Jisasi Iqu, Iqueqä wäunjanğqä ämotquamiñqä iquau, “Nyi Goti Iqutä kukñuä tenqueä. He täqi pmapiyä” ätukqe. ³³ I ätuäqe, Iqu Pitä ique, Jemisi ique, itanğa Jonä ique itumeqe, iqua Iqutä anä äukuwi. Inğanı Iqu hanjä-iqä wimetñqä iqanğqenqä, Iqueqä äwqä tämñi änä mäwimänğqä ikqe. ³⁴ Iñqe, Iqu tii ätukqe. “Hanjä-iqä tqu, Nyaqä qeqä-quuvqä tämñi imbtäumäkqä-qae, ae qäqi äpäkonmqä iqä. He täqinji yasämä äminyäpu, pmapiyä” ätukqe.

³⁵ Inğanı Iqu nänä hmbu äwäqe, qua iqi äqiyäpäknätä, hanjä-iqä wimeqanğqä iquenyqä huänğqä hui etanğutqe äwimasiyätñqä, Goti Ique kukñuä ätkqe. ³⁶ Iqu, “Aba,† Apikuqiyä. Si nätmätqä äwa mämiqä imäkqä Iquki, häkä hanjä-iqä-tänjä tqu, huätä mäñdavä. Injäqe Nyaqä änyinqeunji qäyä etanğuti, Tqä äkinğqä dunä isñqeqä” ätukqe.

³⁷ I ätäqe, anği äpäqe, ämaqä anä ätuma äukqä iqua hiqaqä witanğä äqunğqe. Iwä Pitä iqueni, “Saimonä iquki, änäänjanğawä? He Nyitä anänji, wänqäpu mämiñqä iquwiuä?” ätukqe.

³⁸ “Yamwiqä iqe, he mäñdi maekittqiyqä yätñqä diñqe, he äminyäpu, Goti Iqutä kukñuä tpiyä. Hiqä quuvqe, nätmätqä qäyunä imäkqänğqä äwinyätanğqä-qe, huiwi yanänanğqä maeqeqä” ätukqe.

³⁹ I ätuäqe, anğumä äwäqe, Goti Ique kukñuä asi, anğumä ätukqe. ⁴⁰ Ae ätuäqe, iquauñqä anğumä äpäqe, iqua hiñuä kukuänjuä wiyqanği, hiqaqä witanğä äqunğqe. Ique kukñuä äki-äki tupñqe, änyä maqñqä yqänä eminjuwi.

⁴¹ Hñquaqu-hñque äwimetäqänğanı, Iqu iquauñi, “He hiqaqä äwäpu, hapä yqänä äpmeräüä?” ätukqe. “Ga qäpu qenji. Hiunji tä, qänğa qe ätimäuciyyä. Hiñuä qumbu! Ämaqeucä Ymeqä Ekqä Iqueni,

† 14:26 Matiu 26:31-35; Lukä 22:31-34; Jonä 13:36-38 § 14:27 Sakätiyasi 13:7 * 14:31 Matiu 26:36-46; Lukä 22:39-46 † 14:36 Kukñuä “Aba” ii Israitqä iquauqä anä-kukñuiyi. Kiqä quati, “Apä.”

suqä quvqä imäkqä iquauä hipa iunji, täkqä tqä iuta ävqiyä. ⁴² He pämä äpmepu, äwanä! Hiñuä qumbiyä. Huiziuqä hipa iu nyivätñqä iqu, ae qäqi ätimäutñqä iqiya” ätukqe.

Jutasi iqu Jisasi Iqueni, himä-wiunqä iquau äwikqenqä†

⁴³ Jisasi Iqu kukñuä ii yqänä tätqätanğa, Jutasi ämaqä 12 iquautanğa iqu ätimäukqe. Iqutäñji ämaqä kuapänä, ipäqäyunjä, ä jävqä a äqätqä ätimäukuwi. Ämaqä ii, hiqäva-imäkqä naqä iquatä, ä kukñuä-suqenqä näqñqä iquatä, itanğa qokä-apäkä iu miqä iquatä dowatqanğa, ätimäukuwi. ⁴⁴ Qu änyä upñqä imäknäpiyanğanji, täkqä-tqä iqu huiziquaunji, tii ätukqe. “Nyi ‘Ämaqä Tqueyqä’ etätmi, kikiyä äwunğundi, he Iqueni a äkiqätäpu, yasämä ätuma uwqäpnä.” ⁴⁵ Qu ätimäupiyi, iqu Jisasi Ique äwimeqe, Iqueni, “Näqñqä-vqä Iqukiyä” ätuätä, Ique himä kikiyä äwutänğqe. ⁴⁶ Inğanji qu Jisasi Ique itumepu, a yänänäqñqä äkiqätukuwi. ⁴⁷ Iqua, Ique a kiqanğuwänğa, Iqutä qäqi anä tqäuminjuwä hñqu, iqueqä ipäqäyunjä ämäkäqiyäqe, hiqäva-imäkqä naqä iqueqä wäunjuä-wiyqä hñque, qätä mñjä hämänä ätqavämäukqe.

⁴⁸ Inğanji Jisasi Iqu, “He ipäqäyunjätä, jävqätä a äqätqä äpquwi, ämaqä äpäsätä quwä-meqä hñque a äkiqätätqänjuwä-pa, Nyi-pqe, iñjunä etanğa äñgiqätqäuä?” ätukqe. ⁴⁹ “Hiunji ique-ique Nyi hesä anä äpmamä, hiqäva-imäkqä anä ququawä iu näqñqä vätqätanğqä inğa manğiqätqeqe, sunqä itqänjuwäwä? Inäqe, he tä iquwi, kukñuä Goti Iqueqä bukiu ätnänğeunji, qäyunä ätätanğqenqeqä” ätukqe.

⁵⁰ Inğanji Iqueqä ämaqä iqua, eeqänä zä äväma äwekuwi.

Hikñä hñqu zä äukqenqä

⁵¹⁻⁵² Zä ii uwqanğuwänğa, hikñä gquä hñqunä huäqä hutñqä hñqu, Jisasi Ique qänaki ti äwivändqanğa, qu iqueni a kiqätqanğuwänğa, iqu gqce iqinyä iquvesemä, ipätäkqä zä äukqe.

Ämaqä naqä iqua, “Iqu qäyä päkonätñqeqä,” ätkuwinqäS

⁵³ Qu Jisasi Iqueni, hiqäva-imäkqä naqä iquenyqä ätuma äukuwi. Inğanji hiqäva-imäkqä naqä iquau, ämaqe miqä iquau, itanğa kukñuä-suqenqä näqñqä iquatä, qu iqi aquvä äqänğuwuwi. ⁵⁴ Pitä iqu, Jisasi Iqueniqä, kinjä-tämä qänaki äuminğqe. Hiqäva-imäkqä naqä iqueqä anä ququawä iqi ätimäuqe, iqinji, iqu ämaqä ämayukä-imanqä iquatä äpme, tä-diyeqä inyiminğqe.

⁵⁵ Inğanji, Jisasi Ique pizqä päkñqenqä, hiqäva-imäkqä naqä iquatä, Israitqä iquau miqä hiuzi iqua qäsänä, Jisasi Iqu suqä quvqä imäkätñqenqä qävqä yanätpiyi, ämävqänğuwuwi. ⁵⁶ Ämaqä kuapänä Iquenyqä quanğa kukñuä täqisqanğuwä-qe, quvaqä kukñui yamuätqänqä ikuwi, asänä mäwqanği äqunğuwuwi.

⁵⁷ Inğanji ämaqä hñqua pämä ämatqäupiyi, Jisasi Iquenyqä quanğa kukñuä tii ätukuwi. ⁵⁸ “Ne Ämaqä Tqu tii tqanği äwikque. ‘Goti Iqueqä hiqäva-imäkqä anä, ämaqä-qua mäte, Nyi äqiyäpnetmä, anğumñi, hiunji hñquaqü-hñque mätmniqeä. Inäqe Nyi hipaetä mamätqä imqänä’ tqanği, äwikqueqä” ätukuwi. ⁵⁹ I tqanğuwä-qe, quvaqä kukñui asänä mäwqä ikqe.

† 14:42 Matiu 26:47-56; Lukä 22:47-53; Jonä 18:1-11 S 14:51-52 Matiu 26:57-68; Lukä 22:54,63-71; Jonä 18:12-14,19-24

⁶⁰ I tqanġuwänġa, hiqäva-imäkqä naqä iqu, iquauä hinjuä iqi ätqäüä, Jisasi Ique yatnqä tii äwikqe. “Ämaqä tä kuknui Sinġä ätquwi, änänġä? Si kima hui matqä isnġätanä?” ätukqe. ⁶¹ I tqanġġä-qe, Jisasi Iqu kima miqä, Iqueä kuknuä hui mätquä da ikqe.

Inġi, hiqäva-imäkqä naqä iqu anġumä yatnqä tii äwikqe. “Kraisġ, Goti Iqu ne ämineyätnqä atäunuä äkikqä Iqukita? Ä Yoqä haqä yätu ämaetunquä Iqueqä Ymeqä Iqukitanä?” ätukqe.

⁶² I tqanġa, Jisasi Iqu, “Nyi qäqunġä. Itanġa Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iqu, Yänänäqnqä-tänġä Iqueqä hipa ämuänġisa pmetanġi hinjuä qumbnuwiqä. Itanġa Iqu qäquvqeu pmeqä qäukuä yätuta quvepqanġi qumbnuwiqä” ätukqe.

⁶³ Iqu i tqanġqenqä, hiqäva-imäkqä naqä iqu äwqä tnänġä winġanġi, iqueqä gquä quäuqä äpisätä, tii ätukqe. “Iquenyqä kuknuä hui inä natnqe, ne sunqä qävqä yatunquäwä? ⁶⁴ Iqueä kuknui, Goti Ique äkittqiyätä tqanġi, qätä äyä äwiyänunä. Ga heyaqä knuä imnġi, äänä eyqi?”

Inġanġi eeqänänġi qu, “Iqu suqä quvqä imäkqä-qae, qäyä päkonätnqeqä” ätukuwi. ⁶⁵ Itanġi ämaqä hnġua, Iqueni makukuä äwqutäpu, hinjuä huäqä äkeuätäpu, hipa äpäsäpu, “Si tqi kpäsġiyä? Hinjuä natiyä” ätuminuwi. Itanġa ämayukä-imanġä iqua, Iqueni itmepu hipa äpäkkuwi.

*Pitä iqu, ‘Jisasi Iquenyqä maġnqeqä’ ätkqenqä**

⁶⁶⁻⁶⁷ Pitä iqu täknä yänġisa ququawä mänġi pmetanġa, hiqäva-imäkqä naqä iqueqä wäunuä-wiyqä apäkä hui äpäqe, Pitä iqu tä diyeqä imäknätqätanġi äqunäqe, ique hinjuä yqänä äqunä, “Si Jisasi Nasäretqätanġä Iqutä anä äpmetqänġiyä iqukiuyqä” ätukqe.

⁶⁸ Ii iinġä tqanġqenqä, iqu, “Oeyqä, si ii ätnġi, nyi änyä maġnqä enänä” ätuäqe, yäpaqänġisa äwätä, täknä hävqä qänätanġqä iqi ätqäukqe. Inġanġi kukutakisqä hnġqu äkakä ätkqe.

⁶⁹ Wäunuä-wiyqä ii, iqueni iqi äqunäqe, anġumä ämaqä iqi tqäutanġuwiunġi, “Ämaqä tqi, qutä anä äpmetqänuwiqä” ätukqe. ⁷⁰ Ii käyä ätquanġi, Pitä iqu anġumä “Oeyä” ätkqe.

Iwä wänqä hmbu ti imänġanġa, ämaqä iqi ätqäuminuwiqä iqua, “Si Galilisanġä iqukiyqä. Inġi si oeyä matqä pa. Si, qutä anä äpmetqänuwiqä” ätukuwi.

⁷¹ Ga inġanġi iqu tii ätukqe. “Ämaqä tä ätätqänuwä Iquenyqe, nyi änyä maġnqä enä. Nyi quanġä etqändi, Goti Iqu, nyi qui nyimäkänqiyä.”

⁷² Iqu kuknuä iinġi ae ti tqanġa, kukutakisqä äkakä huiziqu ätkqe. Inġanġi Pitä iqu, Jisasi Iqu “Kukutakisqä äkakä hnġuaqu matqänġa, si Nyinġe, ‘Nyi Iquenyqä maġnqeqe,’ hnġuaqu-hnġue ttġinqinyä” ätukqenqä knuä äwikqe. Inġanġi, iqu iinġä imäkätäqenqä huäqä kiinġä wunġanġi, knuä kuapanä äqäkqe.

15

*Jisasi Iqu, Pailoti iqueqä hinjuä iqi ätqäukqenqä**

* **14:65** Matiu 26:69-75; Lukä 22:54-62; Jonä 18:15-18,25-27 * **15:** Matiu 27:1-2,11-31; Lukä 23:1-25; Jonä 18:28-19:16

1 Zä we-hungangqetäni, hiqäva-imäqä naqä iqua, kuknuä-suqenqä näqñqä iquautä, ηη ämaqä naqä huiziquautäni, qu Israitqä iquau miqä eeqänänä iqua qäsäni, kuknuä naqä-hñqunä imäkuwi. Itäni qu Jisasi Ique guä äkiqiyäupu, ätuma Pailoti ique äwikuwi.

2 Itanğa Pailoti iqu, “Si Israitqä iquau Miqä Naqä Iqukitanä?” ätuätä, yatñqä äwikqe.

Jisasi Iqu ämävauqe, “Iñi, si qe ätnyä” ätukqe.

3 Inğanı hiqäva-imäqä naqä iqua, Jisasi Iquenyqe, “Iqu suqä quvqä iinjä-iinjä imäkätñqeqä” ätqua äukuwi.

4 Iinjä etanği Pailoti iqu Iqueni, “Si kuknuä hui kima matqä isñqätänä?” ätuätä, yatñqä anğumä äwikqe. “Hiñuä qunyä. Qu Sinyqe, ‘Suqä quvqä iinjä-iinjä imäkätñqeqä’ äyä ätqäuä” ätukqe. ⁵ I tquanğa, Jisasi Iqu kuknuä hñqu mätquä ikqe. Iqu i iqanğqenqä, Pailoti iqu, “Kuknuä hui matqä sunqä iqutiyä” tä, kñuä kuapanä ämakqe.

6 Quväkuä ique-ique, Pasopa imäkäpiyänğanı, Israitqä iqua, “Ne guä pmetanğuwä iquautanä iquenyqä änenğiyä” tquanğuwä iqueni, Pailoti iqu huätä äwiquteminqe. ⁷ Inğanı ämaqä hñqua, ämiqä naqä iquau huätä mananä-tpu ipu, huiu pizqä äpäkkuwinğä guä äpmaminuwi. Qutanä hñqu, Baräpasi iquvi. ⁸ Itanğa ämaqä kuapä aquvä äqanğuwä iqua, Pailoti ique äwimepu, “Hiñuiqänä imäkminjä-pa, iinjä imäkiyä” ätuäpu, yatñqä äwikuwi.

9 Qu iinjä tquanğuwänğa, Pailoti iqu, “Israitqä iquau Miqä Naqä Tqueni, huätä equtäutmä etapmqätänä?” ätukqe. ¹⁰ Hiqäva-imäqä naqä iqua, Jisasi Iqu yoqä naqä metqätanğqenqä äwqä quvqä imäkäpu, Ique ätuma vqanğuwinqä, Pailoti iqu näqñqä yasämä eäqenqä, ii ätukqe. ¹¹ Pailoti iqu i tquanğqä-qe, hiqäva-imäqä naqä iqua, qokä-apäkiuqä kñuä iunı hiñi-hiñi iwimäkäpu, Pailoti iqueni, “Jisasi Iqu qäyä etanğuti, Baräpasi Iquenyqeqä” tupñqä ätukuwi.

¹² Inğanı Pailoti iqu, “Iñi, ‘Israitqä iquau Miqä Naqä Iqueqä’ ätätqänuwä Iqueni, nyi äänä imäkmqäwä?” ätukqe.

¹³ Iinjä tquanğa, qu kima tnänä tii ätukuwi, “Iqueni, zä-huätati hunätñqä imäkiyä!”

¹⁴ Iinjä tquanğuwänğa, “Iñi sunqe? Iqu suqä quvqä äki imäkätñqäwä?” ätukqe.

Kimanı, qu manä yänänäqñqä ätäpu, “Zä-huätati hunätñqä imäkiyä!” ätukuwi.

¹⁵ I tquanğuwänğa, iqu, qokä-apäkiu yeeqä iwimäkätñqä winğanı, Baräpasi iqueni qunqä huätä äwiqutekqe. Itanğa iqu, Jisasi Ique ptqä päkñqä imäkätä, ämaqä mäkä-iqä iquau hipa iu zä-huätatä huepñqä äwikqe.

¹⁶ Pailoti iqu, iquau vqanğa, mäkä-iqä iqua, Jisasi Iqueni, kiyapqä iqueqä anä ququawä yänğisa ätuma äpeyäpiyänğanı, mäkä-iqä huizi iquauñqä tääqä ätukuwi. ¹⁷ Inğanı iqua Ique mändi äkittqiyäpu, qunğä ämiqä naqä enqä-pa hiätñqä tii imäkuwi. Iqini qu iqueni, qäkä ipisqä hämänänä hñqu äwiyätpiyi, guä yänä-tänı ämaqä naqä hñqueä yñña-nänä äkuäquväpu, Iqueä nyuänju ämuäkuwi. ¹⁸⁻¹⁹ I imäkpiyi, qu iqueni, “Israitqä iquau Miqä Naqä Iquki! Hi-unjanganjqä” ätuäpu, häsuänitä Iqueä nyuänju äpäsäpu, Iqueni makukuä äwqutäpu, itanğa suqä ämaqä naqä hñqenqä ipqä-pa,

Iqueni qonä äwoktäupu iminuwu. ²⁰ Qu Iqueni quvqä iini qäpu itquapiyi, ingani qäkä ipisqä iqu huätä ätäuquväpu, Iqueqä qäki anjumä äwiyätukuwi. Itani Iqueni, zä-huätati huepñqä ätuma äukuwi.

Mäkä-iqä iqua, Jisasi Iqueni zä-huätati äuekuwiñqät†

²¹ Ämaqä anä-himqä Sairinisanä, Aleksandä iqueqätä, Rupesi iqueqätä, iquaquiyqä kanä Saimonä iqu, anä-himqä yäpaqänggisa äpmaminqe, yänggisa paquvqanqani, mäkä-iqä iqua, Jisasi Iqu zä-huätatä hunätñqä ze, iqu metñqä imäkuwi.

²² Qu Jisasi Iqueni, anä yoqä Golketa qonätanqgeuñqä ätuma äukuwi. Yoqä iini, kiqä quati, 'Ämaqä nyuänä-yänñiqä.' ²³ Iqini qu Jisasi Iqueni, wainqä-eqä dunji marasinqätä qäsä imäkñqe, täñä-hunqce Iqueqä huiwiuñi wipti iqiyätñqä wisäuqanqa, Iqu mämotanqä ikqe. ²⁴ Inqani, mäkä-iqä iqua, Iqueni zä-huätati äuekuwi. Iqua, Iqueqä gguetä ämuasmänqetä iwäsäupu, kikinä mapñqä häñä ikuwi.

²⁵ Qu Iqueni zä-huätatini, mäptqä awänä mämpeqä 9 klokñga äuekuwi. ²⁶ Quwqä suqä imäkminuwä dunji, kukñuä ämitkuwä iqu, ätäpu tii äqiyekuwi. "Israitqä iquau Miqä Naqä Iqueqä." ²⁷⁻²⁸ Itanga Iqu-tänä qäqiqini, ämaqä äpäsäsinyä quwä-meqä hñquaquini, zä-huätatä äuekuwi. Hñqueni, hipa ämuanggisa äuepu, hñqueni qunamäuqänggisa äuekuwi.† ²⁹⁻³⁰ Ämaqä iqi äpäwäpiyi, qu nyuänä ptqä äqiyäpu, Iqueni tä sisäwqä äväpu, tii ätukuwi. "Si, 'Nyi hiqäva-imäkqä ani äpnetmä, hiunji hñquaqui-hñquenyä anqi mäatqunjqä' tqä-qukiyqä. Inji Tqä-täuä häñä iqumuatnätinä, zä-huätatä äunänñitani, äyaqäsqänqa biyä!" ätuminuwu. ³¹ Inji, hiqäva-imäkqä naqä iquatä, kukñuä-suqenqä näqñqä iquatä, qu-pqä tä inä äsäpu, "Iqu ämaqä huiziuñi häñä iqumuatätñqä-qe, Iqueqä-kiuänji häñä miqumuatñqä iqiyä" ätñguwi. ³² "Kraisä ne ämineyätñqä Goti Iqu, Ique atäunjuä ikqä, Israitqeu Miqä Naqä Tqu, äyaqänqa qua täqinyqä äpä. Ga ne hiñuä äqunaqe, Iquenyqä quuvqä heqiyatunqünännyä" ätñguwi. Inji, ämaqä zä-huätati anä äunminiyä iquaqu-pqe, Iqueni kukñuä quvqä inä ätukiyi.

Jisasi Iqu äpäkonqenqäš

³³ Itanga hiunji quemisqä ae ätimäuqanqa, qua eeqänänjä iuni, hea äwäkqe. Awiyqä 3 klokñgani, we anqi äunqge. ³⁴ Awiyqä 3 klokñgani, Jisasi Iqu manä yänänäqñqä tii ätkqe. "Eloi, Eloi, lema sapatani." Kukñuä iqu, quati tiinji. "Nqä Goti Iqukiyä! Nqä Goti Iqukiyä! Si sunqä nyivquatämäunya?"

³⁵ Ämaqä qäqiqi ätqäuminuwä hñqua, kukñuä tä qätä äwipiysi, "Qätä wipu! Iqu Laisa iquenyqä tääqä ätqiyä" ätkuwi. ³⁶ Ga, ämaqä hñqu tnänjä äwäqe, yaanjuä hui ämeqe, wainqä-eqä yänänäqñqä iu äyameqe, hätäkqeu ikätäutä, Jisasi Iqu änätñqä äwisäukqe. Iinä itä, tii atukqe. "Laisa iqu äpätä, Iqueni zä-huätati äunänqce äyaqiyätä itumenqutiyä? Hiñuä äqänanä äpmenä." ³⁷ Inqani Jisasi Iqu manä yänänäqñqä ätäqe, hindñä-meqä äwquatämäuqe, äpäkonqge.

† 15:20 Matiu 27:32-44; Lukä 23:26-43; Jonä 19:17-27 † 15:27-28 Pipa Grikä pmegeuqä kukñuä iu äqänänqä huiunji, kukñuä tiinñä-pqä inä ätä äqänä. "Goti Iqueä bukiunji tii äyä äqänä. 'Qu Iqueni ämaqä quvqä iquatä qäsä itquakuwiqä ätnäqeuñi,' iini qäyu hetñqenqä ii itquakuwi." Š 15:32 Matiu 27:45-56; Lukä 23:44-49; Jonä 19:28-37

³⁸ Inġanġi yuä naġänänġä, hiġäva-imäkqä anġ yäpä inġisa imakn-minġä iqu, hituñuä yätuta inġi-inġi äpkñga äpäwiqe, hñquaqu qe imäkñgqe. ³⁹ Inġi mäkä-iqä iquau miqä, Jisasi Ique hiqumuñgä äwiyä ätqäuminġä iqu, Iqu äänä itä päkonġanġqe hiñuä äqunäqe tii ätkqe. “Naġä-qakui. Ämaqä Tqu, Goti Iqueqä Ymeqä Iqueyqä!” ätukqe.

⁴⁰ Itanġa apäkä hiua, kiñä näñisa hiñuä äqumbu ätqäuminuwi. Iuautanġi, Mäliya, anġ-himqä Maktälatanġä ii, itanġa Mäliya, Jemisi hikñä wänġä ique, ä Josepä gueqiyqä känäu, itanġa Solomiya. ⁴¹ Jisasi Iqu qua Galili iu pmetanġanġi, Ique qänaki äwivändäpu, yätamäkqä äwiminuwa iuae. Ga, apäkä kuapänänġä, Jisasi Iqutä Jerusälemänġä anä äpkuwä iua-pqe, qäsä iqi ätqäuminuwi.

*Jisasi Iqueqä huiwi, pñqä ekuwinġä**

⁴²⁻⁴³ Hiunġi iqueni, ii Sämbatqä hapä pmeqä iqueniqä, nätmätqä näwinyä imäkqänġanġi. Iutanġi, mäptqä äwitñqä ti pmetanġanġi, Josepä Arämatiyatanġä iqu, Pailoti Iquenyqä zä-miqä, ique äwimeqe, “Jisasi Iqueä huiwi ämamqeä” ätukqe. Ämaqä iinġä iqu, Israitqä iquau miqä eeqänänġä iquautanġä, yoqä naġä inänġä-tänu eä, Goti Iqunä miqeunġä hiñuä äqänä äpmaminġä iquwi.

⁴⁴ “Jisasi Iqueä huiwi ämamqeä” tquanġa, Pailoti iqu yäunüä iqe, ämaqä mäkä-iqä iquau miqä ique tääqä ätuätumeqe, “Jisasi Iqu ae äpäkonġqätanä, ä änäänġä?” ätuätä, yatñqä äwikqe. ⁴⁵ Ämaqä iquesa näqñqä ae ämeqetanġi, Pailoti iqu, Josepä iqueni, “Jisasi Iqueä huiwi, yqä mayä” ätukqe. ⁴⁶ Inġanġi, Josepä iqu yuä naġä hñqu mbqä iäqe, Jisasi Iqueä huiwi zä-huätati äuekuwiuta äyaqiyätä, qua mäñi ämaeqe, Iqueä huiwi huäqä äutäqe, ämaqä pizqä pñqä heqänġä hikä ätäñukuwä anġ-nänġä imä pñqä ekqe. Pñqä ae eäqe, hikä qñqanġä naġä hñqu, huaqä-huaqä ämiqa qñqanġä ämaptekqe. ⁴⁷ Mäliya Maktälatanġä iisä, nñ Mäliya Josepä iqueqä känaisä, Jisasi Ique pñqä eqanġqe, hiñuä äqunġiyi.

16

*Jisasi Iqu ävaukqenġä**

¹ Hiunġi Sämbatqe ae äpäwqanġanġi, Mäliya Maktälatanġä iu, Mäliya, Jemisi iqueqä känäu, itanġa Solomi, qu eqä jinanġä-weqe mbqä ikuwi. Ii, qu äma äwäpu, Jisasi Iqueä huiwiu equatpñqänänä.

² Hiunġi kiñganänġä iqueuä zi-hiñuä matqä, mäptqä ti eumäuqanġanġi, apäkä iua, Jisasi Ique pñqä ekqeunġä äwäpiyanġanġi, tii ätñguwi. ³ “Ne Jisasi Iqu hikä hovqä äwinġä iqueqä hikä qñqanġä äptänänġqe, huaqä-huaqä ämitä nauteyätñqe, tqukä?” ⁴ E äwäpiyä iunda hiñuä äqunäukuwi, hikä iinġä iqu, kätanänġä qäyä hitanġqä-qe, qñqanġä mäpmäwänätanġi äqunġuwi. ⁵ Itanġa apäkä iua, Jisasi Ique pñqä ekqä yämä äpaquväpiyanġanġi, hikñä gquä qäpaiqä hämänänänġä imäkñqä hñqu, hipa ämuangisa pmetanġi äqumbiyi, inġanġi iua miñqä yänġä ipu, äwäwa ikuwi.

⁶ I iqanġuwänġa, iqu iuaunġi, “He yäunüä miqä pampiyä” ätukqe. “He Jisasi Nasäretqätanġä, zä-huätati äuequwä Iquenyqä hiñuänġä äpqäüä. Iqu ae ävauqäqe. Hiñuä qumbiyä! Äwäteqä täqini, aanġä

* **15:41** Matiu 27:57-66; Lukä 23:50-56; Jonä 19:38-42 * **16:** Matiu 28:1-15; Lukä 24:1-12; Jonä 20:1-18

suänä. ⁷ Iinjä-qae, he äwäpu, Iqueqä wäunuänqä ämotquaminqä iquau, (Pitā ique qäsä), tii tupiyä. ‘Iqu qua Galilingä hinuiqä wänqiyä. Iqu ae etkqä-pa, he Ique iqi qumbnqäüä’ tupiyä” ätukqe.

⁸ Inganj apäkä iua zä ipu, yäunuä-yäunuä winganqa, ämaqä pnqä wiqeutä yäpaqä mänqisa ätimäupiyi, iqisanj zä äväma äukuwi. Iua äwäpiyänqan, zä yqänä iqäwäpu, ämaqeunj mätquä ikuwi.

Jisasi Iqu, Mäliya Maktälatanä ii äwimakqenqä†

⁹ Jisasi Iqu hiunji kinqanänqä iqueuä zinuä matqänqa ävauqetanj, Mäliya Maktälatanä ii-ganä äwimakqe. Iinj, dnä quvqä 7 tqäutangj, Iqu huätä ändowatkqe. ¹⁰ Itanji ii äwäqe, ämaqä, Iqutä anä ikäminuwä iqua, huäqä-hunqä ämepu, knjuä qiyätqätanquwä iu äwimetä, awä ätukqe. ¹¹ Ii, “Jisasi Iqu hänjä pmetanji, äqunänänä” tquanqä äwiyäpiyä-qe, qu, “Ii quanqä ätqiyä” knjuä äwikqe.

Jisasi Iqu, Iqueqä ämaqä hnquaqui äwimakqenqä‡

¹² Itanji huizi, Iqueqä wäunuänqä ämotquaminqä hnquaqu, anä-himqä iutanj äväma, qanä wätqätanqinyänqa, Jisasi Iqu, iquaquinj huitanä-qu imäknä äwimakqe. ¹³ Iquaqu anqumä äwiyi, huizi iquaunj, iquaqui wimeqanqenqä ätukiyi. I tquanqiyä-qe, iqua, “Iquaqu quanqä ätqinyqä” knjuä ämakuwi.

Jisasi Iqu, Iqueqä ämaqä iquau äwimetä, wäunuä äwikqenqä§

¹⁴ Itanji Iqu, wäunuänqä ämotquaminqä 11 iqua, ymisanj änäpu pmetanqunqä äwimakqe. Iqu äwimeqe, ämaqä, Ique hänjä anqj pmetanqj hinuä äqunqunqä qäyä ätquanqä, ga “Qu quanqä änatqäüä” ätuäpu pmetanqunqä, Iqu, “He nyuänqä woyqä imbu, quuvqä maeqiyqe, sunqä itqänäüä?” ätuätä, yänänäqnjä ätukqe. ¹⁵ Itanqa Iqu iquaunj, “He qua äwitqutänqä-pa kuknuä ängqä we-hunqä-tänj äma äwäpu, ämaqä eeqänänqä iu awä tupnqeqä” ätukqe. ¹⁶ “Ämaqä quuvqä eqiyätä asnj ämeqä iquenj, Goti Iqu hänjä iqumutäniqe. Itanqa ämaqä quuvqä maeqiyqä iqä iquenyqe, Goti Iqu, ‘Hänjä mäpmeqä yänqiyä’ täniqeqä.

¹⁷⁻¹⁸ Ämaqä quuvqä eqiyquwä iqua, wäunuä ämaqä mimäkqänänqä tiinj imäkäpnui. Nyaqä yoqeta, dnä quvqä huätä ändowatpnuwi. Iqua kuknuä änyä-hänj ätpnuwi. Quwqä hipaitä qämakä a ämaqätpnuwi. Eqä quvqä ämbqe, qui mäwimäkqä yäniqe. Itanqa ämaqä tänjä-yaqä witanqnpqun, hipae haqeqi äwiyquwi, ängqä imämbnuwiqä” ätukqe.

*Goti Iqu Jisasi Iquenj, qäukuä yätunqä ätuma ekqenqä**

¹⁹ Naqä Jisasi Iqu, iquaunj kuknuä qäpu tquanqa, Iquenj qäukuä yätunqä ätuma ekqe. Itanqa Iqu Goti Iqueä hipa ämuangisa äpmakqe. ²⁰ Inganj Iqueqä wäunuänqä ämotquaminqä iqua imimä äwäpu, kuknuä awä ätuäkäminuwi. Kuknuä naqä-qakuä hitanqenqä motquapnqe, Naqä Iqu yänänäqnjä vqanqj, iqua ämaqä mimäkqänänqä imäkäkäminuwi.

† **16:8** Pipa Grikä pmeqeüqä kuknuä iu äqänänqä huiunj, kuknuä hiqnjä 9 iuta 20 bunqe, maqnjä eänä. Näqnjä-tänj kuapänänj, Makä iqu maqiyqä ikqenqä knjuä indqänätqänä.

‡ **16:11** Lukä 24:13-35 § **16:13** Matiu 28:16-20; Lukä 24:36-49; Jonä 20:19-23 * **16:17-18** Lukä 24:50-53, Wäunuinjä 1:9-12

Kuknuä änguä we-hunqä-täni, Lukä iqu äqäkqe Yätamakqä kuknuä hinuiqänä iquvi

Bukä, kuknuä änguä we-hunqä-täjä Lukä iqu äqäkqeu, ne hinuä tiinjä äqunäñu. Jisasi Iqu, ämaqä Israitqä iquautä, qokä-apäkä huizitäni, Angumä Itmeqä-quvi. Jisasi Iqu, wäunuä ipäqiyätäqängani, qokä-apäkiu, tiinjä ätumiñqe. Dñä Änguä Iqu, iwimäkqangi, Iqu Goti Hanjuwä Iqueä kuknuä äñgui, ämaqä quvqä iquau ätukqe. Naqä-qakuiqä, Bukä tqi tiwiqä kuapänäñi, Jisasi Iqu, qokä-apäkä hanjä-iqä äki-äkitanji, metqätanguwinqe, huäqä äwunätä, änguä iwimäkmiñqeqä.

Jisasi Iqu, qunji äñguänä iwimäkqangqeuñqä, qokä-apäki aquvänä imiñuwi. Mäliyai, Ique nyquanga, qu yeeqä ikuwi. (Lukä 1:42-48 ä 2:10 hinuä qunyä.) Bukä Iqueqä qäpuni, Jisasi Iqu qäkuä yätunqä ekqetani, qu yeeqä naqänänä ikuwi. (Lukä 24:52 hinuä qunyä.)

Nätmatqä kuapänäñi, Jisasi Iqueä äpmeqeuñqe, Lukä iqunä tiwiqä ikqäqe. Kuknuä iinjä iqua, bukä tqe äqänänqe, huizi iquauñi mañqä eä. Kuknuä ktqä, ämaqä Sämalija pmeqä iqu, ämaqä äpäkuwä ique yätamakqä äwikqeqätä, ä kuknuä ktqä, ymeqä iqu kanique ävämakqeqätä, ä kuknuä ktqä huizi, Jisasi Iqu ätkqeqätäñi, Lukä iqunä äqäkqe. Tiwiqä Säkiyasi, ämaqä mbqä motauqä iquenyqe, Lukä iqunä äqäkqe.

Tiinäpqe inänji. Suqä tääqä yänänäqñqä tqeuñqä, ä Dñä Änguä Iqueä wäunuiñqä, ä Goti Hanjuwä Iqu qokä-apäkä iuqä suqä quvqä huätä mamäuqeqätäñi, ii äqäkqe. Itanga kuknuä kuapänäñi, apäkä iua imäkmiñuwä iinqätä, qäsä äqäkqe.

Lukä iqueä tuwanui, bukä tqi qapu miqä danä iqi, oee. Bukä, ne tänqa 'Wäunuiñqäuä' ätätunqeu, Lukä iqunä äqäkqe. Ii tiwiqä, nätmatqä eeqäpnänä, Jisasi Iqu qäukuä yätunqä ae ekqänga, ämaqä kuknuä awä tuäkiqänqä ändowatkqä iqua, imäkmiñuwinqeyi.

Lukä iqu, Jisasi Iquenyqä näqñqä änguä ämetä, tuwanuä äqäkqeqä

¹⁻² Jisasi Iqu nesä pmetangi, Goti Hanjuwä Iqu imäkätä ekqeqe, Iqueqä kuknuä awä-tqä iqua, nätmatqä eeqänäñi hinuä äqunäpu qätä äwiyäpiyä iqua qanä ikipu, kuknuä awä änatmiñuwi. Itanga ämaqä kuapänäñi, iqua qätä äwiyäpu, bukä yamwiqä äqäkuwi. ³⁻⁴ Nyi wäunuä ipäqäkqä duta, yatñqä iqa äpqiñjaqänmi, tängani nyi nätmatqä eeqänänä ätimäuqangqeqä kñuä äñguänäñi ämeqänä. Tipilusi naqä iquki, qu nätmatqä eeqänäñiñqä ämäktquakuwä iinqe, si näqñqä eätinä, "Ii naqä-qakuiqä" ttñä diñqe, tängani nyi sinyqä bukä qäyunä äqiyätmä emqä di ktapmqänä.

Enätqä hñqu Sakätiyasi iqueni, Jonä iquenyqä ätukqeqä

⁵ Ämaqeu miqä naqä Heroti iqu Jutiya iu mitqätangani, hiqäva-imäkqä hñqu äpmamiñqe. Iqueqä yoqe Sakätiyasi ique. Ämaqä

iqutä wäunüä anä iqe, iquauqä yoqe Äpaisa iquai. Sakätiyasi iqueqä apäkiyqä yoqe, Älisapetqi. Ii hiqäva-imäkqä iquauqä kaqä, Aronä iqesañä iiyi. ⁶ Iyaqu Goti Hanjuwä Iqueqä hiñuä iqini, Iqueqä kukñuitä, suqetä, eeqänä qänaknä isinyä, jänänänä äpmaminjiyi. ⁷ Älisapetqi qokitqä etañgi, iyaqu ymeqä maeqä enyä, qoyañä-äpayanä äpmaminjiyi.

⁸ Hea hñqueni, ämaqä Äpaisa iqua Goti Hanjuwä Iquenyqä hiqäva imäkätqätanquwänga, Sakätiyasi iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä hiñuä iqi wäunüä iqämanminqe. ⁹ Inğanj iqua quwqä suqä iwäsäuqänqä imäkäpu, Sakätiyasi iqu Naqä Iqueqä anä hiqñqä pmua inqisanqä äwätä, nätmätqä jinanä-weqä tä iketñqä diñqä, atäunüä ikuwi. ¹⁰ Iqu hiqñqä pmua iunqä uwqanqä, qokä-apäkä aquvä äqanquwi, qu yäpaqä mäñgisa äpmapu, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätqämanminjuwi.

¹¹ Inğanj Iqu Goti Hanjuwä Iqueqä enätqä hñqu, hiqñqä yäpä inqisa jinanä-weqä ttawä inju, hipa ämuangisa tqäutañgi äqunqce. ¹² Iqu ique hiñuä e äqunäqe, änä mäwimänqä itä, zä kiinjä ikqe.

¹³ Inğanj enätqä iqu, “Sakätiyasi iquki, si zä miqä panä” ätukqe. “Goti Hanjuwä Iqu saqä tääqä ätñi, qätä ae äkiyänqce. Tqä apäkä Älisapetqi, ymeqä qokä hñqu nyuänqiyä. Iqueqä yoqe, ‘Jonäüä’ nyuätqätñqä. ¹⁴ Inğanj, saqä äwqce, aanä yeeqä kuapä kinyäniceqä. Ämaqä kuapänänj, ymeqä iquenyqä aquvänä ipnuwiqä. ¹⁵ Aquvänä iqä qakui, tiinji. Iqu Goti Hanjuwä Iqueqä hiñuä iqini, ämaqä naqä-qu äpme, wainqätä, eqä ämaqä iquauqä kñuä indqänqce qui wimäkqetä, mañqä yäniceqä. Ymeqä iqu känäwä äwqä imä yqänä mnätanqani, Dñä Äñguä Iqu, iqutä anä pmetäniceqä. ¹⁶ Iqu iqueqä wäunüä imäkätqätanqni, Israitqä kuapänänj, iquauqä suqä hñqisanänj huätä ävquatämäpu, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui qätä äwiyäpu, qänaknä ipnuwiqä. ¹⁷ Iqu Laisa iqueuä suqetä, yänänäqñqetä ämetä, Naqä Ique hiñuä iqbñqä wimeniceqä. Qunuuatä, ymeqä iquatä, äwqä naqä-hñqunä imbñqä imäkätä, ämaqä hñqisanä itqänjuwä iquauj, kñuä äkunmäknäpu, iquauqä kñuä indqänqce äñguänänä metñqä imäkäniceqä. Iqu ämaqä iquauj, Naqä Iqu äpätqänqanqä näwenyä e imäkäniceqä” ätukqe.

¹⁸ Sakätiyasi iqu enätqä iqueni, “Saqä kukñuinqce, naqä-qakuiqä kñuä nyätñqce, nyi näqñqce äänä himqäwä? Nyitä ñqä apäkisä, ye quväukuä kuapänä ae ämäyaqutäuqeqä” ätukqe.

¹⁹ Enätqä iqu kimanj, “Nyi Gapleti iquñqä. Nyi Goti Hanjuwä Iqueqä hipenüä iqi ätqäunänä. Iqu nyi kukñuä äñguä täñqä awä ktmqä änändowatqiyä. ²⁰ Nyaqä kukñuä tä hea qayunänänqä, naqä-qakuänänä timäuniceqä. Inäqce si nyaqä kukñui qätä manyiyqä inä-qae, hea nätmätqä tä timäuqanqanqce, kukñuä matqä isñqinyä” ätukqe.

²¹ Sakätiyasi iqutä, enätqä iqutä, iquagu kukñuä tqämanätqätanqiyänqani, ämaqä yäpaqä mäñgisa ätqäuminjuwä iqua, Sakätiyasi iqu anä yäpä yänqisa äpakä pmetanqcenqä, iquenyqä hiñuä äqumbu äpmapu, kñuä kuapänä indqänminjuwi. ²² Iqu hñqanqä imänjaqänäqce, hñqani yäpaqä mäñgisa ätimäuqce, kukñuä mätkuä iqanqä, qu iquenyqce, iqu anä pmua inqisa äpme,

wätqä enqä-pa äqunätänjqe, näqñqä ämakuwi. Iqu kukñuä matqä itä, iqueqä hipa itänä wätqä enqä-pani imäkkqe.

²³ Qanakndañi Sakätiyasi iqu, iqueqä wäunuä Goti Hanjuwä Iqueqä anä iunji qäpu iäqe, iqueqä anämqa äukqe. ²⁴ Ingañi iqueqä apäkä Älisapetqi, äwqä-tänjä eä, iyyqä anä yäpä yängisa zä qañuä hipa hñgi eeqä äpmaminjqe. ²⁵ “Goti Hanjuwä Iqu huäqä äwunätä äñguänä inyimäqñiyä. Nyi qokitqä äpmamä womba änyinminjqe, täñganji Goti Hanjuwä Iqu huätä ämanmäuqñiyä” ätkqe.

Enätqä iqu Mäliyaunji, Jisasi Ique nyuäniqenqä ätukqenqä

²⁶ Älisapetqi äwqä-tänjä qañuä 6 pmetanğañi, Goti Hanjuwä Iqu enätqä Gapleti iqueni, Galilisänjä inñi anä-himqä Nasäretqanqä ändowatkqe. ²⁷ Iqñi iqu apäkä hitqä, qokätä hiqaqä mäwiqä iminqä hui, iyyqä yoqe Mäliyaun äwimakqe. Ii Josepä iquenyqä ätminjuwi. Josepä iqueqä kawiqu, ämaqä naqä Dewiti ique. ²⁸ Enätqä iqu apäkä ii äwimeqe, “Si äñguä äpmeñinyä. Goti Naqä Iqu sinyqä kñuä äñguänänjä indqänätä, sitä anä äpmenä” ätukqe.

²⁹ Ii kukñuä tä qätä äwiyäqe, änä-änä mäwimänqä itä, “Änäñqä dqutiyä?” kñuä äwikqe.

³⁰ Enätqä iqu, “Mäliya, si zä miqä panä!” ätukqe. “Goti Hanjuwä Iqu nätmatqä äñguänänñiqä, si atäunuä ae äkiyqe. ³¹ Si äwqä eätnä, Ymeqä Qokä Hñque misinñiqä. Iqueqä yoqe, ‘Jisasiuä’ nyuätñänqeqä. ³² Iqu Naqä-qu etanğuti, ämaqä iqua, ‘Goti Haqä Yätutanjä Iqueqä Ymeqeqä’ tpnuwiqä. Goti Hanjuwä Iqu iwimäqanğuti, Iqu qokä-apäkä iunji, Kiqä kawiqu Dewiti iqu äpmetä ämininqä-pa, e miniqeqä. ³³ Iqu hueqä-himqä Jekopä iquesanjä iquauqä Naqä-qu eä, hea ique-ique pmetäniqeqä. Iqueqä ämiqä iñji, qäpunä maeqä da, e witäniqeqä” ätukqe.

³⁴ I tquanğa Mäliya enätqä iqueni, “Tä äänä timäutñqä tnyä? Nyi qoki maeqinjqä” ätukqe.

³⁵ Enätqä iqu kimañi, “Goti Haqä Yätutanjä Iqueqä Dñä Äñguä Iqu si äkimetä, Iqueqä yänänäqñqe äkpatqiyänqiyä. Ymeqä si änyuesqä Iqu, Goti Iqueqänä hiätanğuti, qu Iquenyqe, ‘Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqeqä’ tpnuwiqä. ³⁶ Qätä nyiyä! Apäkä äpäyanjä tqä sämaqi Älisapetqi-pqe, ymeqä hñqu inä nyuänqiyä. Iinyqe, ämaqe, ‘Apäkä täsi qokitqeqä’ ätuminjuwä-qe, qañuä 6 päwqanğa, ii äwqä-tänjä äpmenä. ³⁷ Goti Hanjuwä Iqu nätmatqä ämaqä mimäqänänjä di imäkänqiyä” ätukqe.

³⁸ Iqu e tquanğa Mäliya ämävauqe, “Nyi Naqä Iqueqä wäunuä-wiyqinjqä. Si tä ändñä-manji, ätimäunqiyä” ätukqe. Ii iñjä tquanğa, enätqä iqu ävämakqe.

Mäliya äyätä, Älisapetqi äwimakqenqä

³⁹ Ingañi Mäliya, qoqonjä Jutiya-tänjä inñinqä anä-himqä hñquenyqä mağanä ekqe. ⁴⁰ Anä-himqä iu ätimäuqe, Sakätiyasi iqueqä anä yäpä yängisa äpäyätä, Älisapetqñi, “Hiunjinğanjqä” ätukqe. ⁴¹ Ingañi Älisapetqi, iuä manji qätä wiyqanğanji, ymeqä iqu äwqendañi ämenjä iqanğa, Dñä Äñguä Iqu Älisapetqiyqä äwqeuñi kuapanä ämñgqe. ⁴² Ingañi ii Mäliyaun tääqä yänänäqñqä tii ätukqe. “Apäkä eeqänänjä iua äpmetanğuwä-qe, Goti Hanjuwä Iqu si äñguä ikimäqñiyä. Ymeqä

si misnqä Iqueni, Goti Hanjuwä Iqu Ique-pqe änguä iwimäkiyä. 43 Nyi änäñäwä? Nyi apäkä naqinyä maeqä etanqqä-qe, nqä Naqä Iqueqä känäiki änyimenyä. 44 Qätä nyiyä. Si nyi tääqä ändñanğanj, nyi qätä kiyqanğa, ymeqä äwqä tämñi aquvänä itä, ämenjä iqäqeqä. 45 Si Goti Hanjuwä Iqu äktqenqä, 'Naqä-qakuä, ätimäunqiyä' kñuä indqänğni, äwqä yeeqä inqikiyqä" ätukqe.

Mäliya, Goti Iqueqä yoqä haqä ämamäutä, apqä ätkqenqä

46 Ii i tquanğa, Mäliya tii ätukqe.

"Nyaqä äwqe, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe haqeqä ämamäuciya. 47 Nyaqä quuvqe, Goti Hänjä Inyimäqä Iquenyqä yeeqä änyinğiyä. 48-49 Nyi Iqueqä wäunüä-wiyqä apäkä hiñinğä-qenyä, Iqu nyinyqä kñuä änguänänjä indqänği. Goti Yänänäqñqä Iqu änguänänjä nyimäqenqe, ämaqä täñğa äpmeñuwä iquatä, qänaknda pmapnuwä iquatä, 'Apäkä täsiñi, Goti Hanjuwä Iqu änguänänñi iwimäkkqeqä' tpuwiqä. Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe, aañä pmua äqonänä. 50 Ämaqä täñğa äpmeñuwä iquautä, qänaknda pmapnuwä iquautä, Ique qätä wiyqä iquauñqe, Iqu qeqä wimänğanği änguä imäqä-qeqä. 51 Iqu, hipa wäunüä yänänäqñqä iqä-qeqä. Ämaqä 'Nqänäuä änguä eänänä, nyi imäkmqänä' kñuä indqänğqä iquauñi, Iqu hiñinäwa dowatqä-qeqä. 52 Ämaqä naqä iquauqä yänänäqñqe huätä mamäuqä-qeqä. Ämaqä yäpä iqinjä iquauä yoqe, haqeqä vauqumuatqä-qeqä. 53 Ämaqä nätmätqänğqä äwa iqanğuwä iquauñi, kuapänä vqä-qeqä. Ämaqä nätmätqä kuapänä-tänjä iquauñi, huätä qanyä dowatqä-qeqä. 54-55 Iqu neqä atqä-awäkau kukñuä guä ämäsäutä, 'Aprähämä iqenqätä, iqueqä kaqä-kawäkaunqätä, qeqä hea ique-ique nyimänğuaniqueqä' ätukqeqä. Iqu kukñuä iñqe kñuä indqänätä, Iqueqä wäunüä-wiyqä Israitqä iquau yätamäqä vqä-qeqä" ätukqe.

56 Mäliya e ätuäqe, Älisapetqisä qanüä hñquaqui-hñque äpmeqe, kiqä anämqä anği äpäwäqke.

Älisapetqi, Jonä ique ämikqenqä

57 Älisapetqi inğanj ymeqä qokä hñque ämikqe. 58 Ämaqä iisä qäqiqi äpmamiñuwä iquatä, iyyqä käyämaqä iquatä, qätä äwipiyyi, Goti Hanjuwä Iqu qeqä äwutätä, yätamäqä vqanğqenqä, iqua iisä aquvänä anä ikuwi. 59-60 Hea 8 päwqanğa, qu ymeqä hayuqä-tänjä iqueqä huiwi häuä ktäupñqä aquvä äqämbiyyi, iqueqä kaniqueä yoqä, "Sakätiyasiuä" nyuätanä-tpu iqanğuwänğa, känäi, "Oeyä, ne iqueqä yoqe, 'Jonäuä' nyuätatunqeqä" ätukqe.

61 Inji, "Änäñänğäwä? Ämaqä sitanjä hui, yoqä iinji maqonqä inäuä" ätukuwi. 62 Iqua e ätupiyyi, Sakätiyasi iqu iqueqä kñui ämotquetñqä diñqä, ique atäunüä äwikuwi. 63 Itanğa iqu, iqua zä-heauqä muaepñqä hipaitänä atäunüä äwikqe. Iqu zä-heauqä iunji, "Iqueqä yoqe, Jonäuä" äqäqke. Iqu e qäyqanğqenqä iqua yäunüä ikuwi.

64 Inğanj, Sakätiyasi iqu kukñuä matqä äpmamiñqe, Goti Hanjuwä Iqu änguä iwimäqanği, iqu kukñuä ätätä, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe haqeqä ämamäukqe. 65 Nätmätqä huitanjä e timäucanğqenqä, ämaqä

iqi äpmaminjuwä iqua zä ikuwi. Inğanı ämaqä Jutiya iu qoqonä im-imä pmeqä iqua, kuknuä kuapä ätminjuwi. ⁶⁶ Ämaqä kuknuä qätä e äwikuwä iqua, “Goti Hanjuwä Iqu ymeqä dänjä igutänji, anä pmençiyä” knuä e indqämbiyi, “Ymeqä iqu, änääqu heniqätiyä?” ätkuwi.

Sakätiyasi iqu hiñuä ätukqenqä

⁶⁷ Dnä Äñguä Iqu, kaniqu Sakätiyasi iqtä kuapänä munğanji, iqu hiñuä tii ätukqe.

⁶⁸ “Israitqä iqueneqä Goti Hanjuwä Naqä Iqu, Iqueqä ämaqä iquene, hanä-iqä-tänä pmetanqu änemetä, yätamäkqä äneyätä anji inätmeqenqe, ne Iqueqä yoqe haqeqä ämamäuanä. ⁶⁹ Iqu imäkqanji, Ämaqä Yänänäqñqä Hñqu hänä inemäkätñqä eqi. Iqueqä wäñuä-wiyqä Dewiti iqueqä hueqä-himqä iuqä awä iqisa eqi. ⁷⁰ Iqu hiñuiqänä hiñuä-tqä iquauä manjuta ätkqä-pa, iñä ätimäuqiyä. ⁷¹ Neyaqä mäkä-hunqä iquauqä, himä-wiunqä iquauqätä, hipa iuta anji inetmetñqä e imäkqiyä. ⁷²⁻⁷³ Iqu atqä-awäkanqä qeqä äwutätä, awiqu Aprähämä iqtä kuknuä guä äumäsäuekqenqä knuä indqänätä e imäkqiyä. ⁷⁴ Neqä ämaqä mäkä-hunqä iquauqä hipa iuta anji inetmeqanqa, ne zä mänenqä iqanquti Iqueuä wäñui wiyquatunqeqä. ⁷⁵ Iñä etanji ne hea ique-iqueni, Iqueqä hiñuä iqini, suqä äñguänänjinä itanä, Iqueuä wäñui imäkquatunqeqä.

⁷⁶ Ga nqä ymeqä iquki, sinyqä tii tpuwiqä. ‘Iqu Goti Haqä Yätutanä Iqueqä hiñuä-tqä iqueqä.’ Quati tiinjä. Si Naqä Iquenyqä hiñuiqä äwätinä, hänaqä näwenyä imäktñanqeqä. ⁷⁷ Si iñä imäktñanqeqe, ii Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä iquauñi, Iqu iquauqä suqä quvqe huätä ämamäutä, hänä iwimäkäniqenqä näqñqä wisñanqä diñqeyi. ⁷⁸ Ämaqä iquauqä qeqä wimänğanji, e imäkqeqe, qäukuä yätutanji we-hunqä hñque mäptqä ätätñqä-panji, nenyqä iñä dowatäniqeqä. ⁷⁹ Ne anä hiawiqä imä pmetanqgua, Iqu neqä huiwä zä iñqeqe ktqä namäuqanqa, mäptqä ätätñqä-panji iñji we-hunqeqe ne naunätä hänaqä ämänätqeqanquti, ne äwqä hanuä änyätanä qeiqinyä pmetaniquaqä” ätukqe.

⁸⁰ Ymeqä iqu naqä eätä, iqueqä quuvqe yänänäqñqä ämeqe, qänakñi, Israitqä iquauqä hiñuä iqi tqäuniqänğanqeqe, iqu anä avqñqä imä äpmaminqeqe.

2

*Jisasi Ique ämikqenqä**

¹ Inğanı ämaqä naqä Romätanjä iqu, ämaqä iqueqä ämiminqä eeqänänä iuqä yoqä ämepu a täupñqä, kuknuä yänänäqñqä änyä-hänä hui imäkkqe. Iqueqä yoqe, Sisa Okastusi ique. ²⁻³ Iqu e tqanqa, ämaqä eeqänänä, qu quwqä yoqä inä mapñqänä, quwqä anä yäüä dunqä anqumä äukuwi. Inğanı qu ämaqä iuqä yoqe änyä qe ämakuwi. Siliya inqisanji, Kuiliniyäsä iqu kiyapqä wäñuä itä äpmaminqeqe.

⁴ Josepä iqu hueqä-himqä Dewiti iquesanjä eä etanji, iqu Nasäretqä iu ävämanji, Betlähemänqä ekqe. Ämiqä naqä Dewiti iqu hiñuiqänäñi, Betlähemä iu äpmaminqeqe. Nasäretqänji, qua Galilisänä inqisayi.

* 2: Matiu 1:18-25

Betlähemäni, qua Jutiya-tänä ingisayi. ⁵ Mäliyani, iquenyqä ätmiñuwi, ii äwqä-täni etanji, qu iyaquvqä yoqä mapñqä, Josepä iqu iisä anä äukiyi. ⁶ Iyaqu Betlähemä iu äpmayi, Mäliya ymeqä nyuätñqä hinuä äwqängqe. ⁷ Ga ii Ymeqä Qokä Hitmqä Ique änyuäqe, ämaqä iquauqä anä hiqaqä wiqe hma etanji, yuä huäqä ätuätä, bulumäka iquauqä buayänqä hevqä iu äwätekqe.

Enätqä iqua, sipsipqä-miqä iquau äwimakuwiñqä

⁸ Heatqä iqueni, Betlähemä-tänä qäqiqini, sipsipqä-miqä hñqua iquauqä sipsipqä ämipu, qamqä iqi äpmamiñuwi. ⁹ Inğanji Naqä Iqueqä enätqä hñqu, iquauqä hinuä iqi maqänä tqäuqanğa, Goti Hanjuwä Iqueqä we-hunqe, iquau we äwunqe. ¹⁰ Iqua iinä äqumbiyi, zä kiinä iqanğuwänğa, enätqä iqu, “He zä miqä pambiyä!” ätukqe. “Nyi henyqä kukñuä anğuanäni, ämaqä eeqänäni yeeqä naqä-qakuänänj ä ipñqä äma äpqänä. ¹¹ Tänganji Dewiti iqueqä anä-himqä täutanji, Ymeqä Hñqu eqiyä. Ymeqä Iqu, ämaqä eeqänänj hiqä hanj-iqetanji, hñjä equmuatäniñqä Iqueqä. Iqu Naqä-qu eä, Kraisi, he ämeyätñqä Goti Hanjuwä Iqu ätekqä Iquvqä. ¹² He Iqueni, hinuä tiinä äqumbiyitanji, näqñqä mapñqäuä. Iqu yuä huäqä äutnä, bulumäka iquauqä buayänqä hevqä iu witanğuti qumbñqäuä” ätukqe.

¹³ Enätqä iqu e tquanğa, enätqä kuapänänj iqua, qäukuä yätuta maqänä äquveppiyi, iquä anä äpmamiñuwi. Iqua Goti Hanjuwä Iqueqä yoqä haqeqä ämamäupu, tiinä ätkuwi.

¹⁴ “Qäukuä haqä yätunji, Goti Hanjuwä Iqu yoqä naqä-tänjiyi. Inji qua buñi, ämaqä, Goti Hanjuwä Iqu anğua wimäkätñqä äwinyätñqä iquauñi, äwqä hanuä di ävqiyä.”

¹⁵ Inğanji enätqä iqua äväma, qäukuä haqä yätunqä anğumä äyqanğuwänğa, sipsipqä-miqä iqua kukñuä tii ätñguwi. “Naqä Iqu nätmätqä ae ämänätqueqä-qae, ga e ätimäuqä-qinyqä hinuä qunatuñquä Betlähemä dunqä jänänä äwanä.” ¹⁶ E ätmbiyi, maqänä äupiyi, iqua Mäliyautä, Josepä iquesä, Ymeqä Hayuqä-tänä bulumäka buayänqä hevqä iu witanği ämäqumuakuwi. ¹⁷ Iqua e äqumbiyi, nätmätqä eeqänäni, enätqä iqu Ymeqä Iquenyqä ätukqenqä awä ätukuwi. ¹⁸ Iqua awä e tquanğa qätä äwikuwä iqua, kñuä kuapänä indqänğuwä. ¹⁹ Mäliya nätmätqä eeqänänjñqä kñuä huätä mäwquatämäuqä da, kñuä yqänä indqänä äpmamiñqe. ²⁰ Inğanji sipsipqä-miqä iqua anği äwäpiyänğanji, nätmätqä qätä äwiyäpu hinuä äqunğuwñqe, Goti Hanjuwä Ique yeeqä äväpu, Iqueqä yoqä haqeqä ämamäukuwi. Nätmätqä eeqänänj äenätqä iqu ätukqä-pa, qäyunä qe ätimäukqe.

Jisasi Ique yoqä änyuätkuwiñqä

²¹ Ii Ymeqä ämikqä hiunji 8 ae äpäwqanğa, Iqueqä huiwi häuä äktäupu, yoqä änyuätkuwi. Känai äwqä änyä etanğa enätqä iqu ätukqä-pa “Jisasiuä” änyuätkuwi.

Simiyonä iqu, Jisasi Iquenyqä hinuä ätkqenqä

²² Iyaqu Mosisi iqu ätkqeñi qänaknä isinyä, hea 40 qanyä ae äpmayi, akiyä änyäsinyä Ymeqä Iqueni Naqä Ique wiyñqä, Jerusälemänqä ätuma ekiyi. ²³ Ii tiinñqe. Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä-suqä iñji, ymeqä vqenqe, tiinä äqänätanğiyi. “Hiveqä-yaqueqä, ämaqä, ymeqä qokä hitmqä eeqänänj iquauñi, Naqä Ique

wipñqä.”† 24 Iyaqu yänñi, akiyä nyämänäsinyä, Goti Hanjuwä Iqueqä suqe qänaknä isinyä, hiqäva imäkiyñqä ekiyi. Bukä iuñi, tiññä qänätanji, “Yññä-heeqä hñquaqu mapñqti, ä yññä-quaunyqä meqä hñquaqu mapñqti.”‡

25 Inğanji ämaqä hñqu Jerusälemä iu äpmaminqe. Iqueqä yoqe, Simiyonä ique. Iqu suqä äñguänäninä imäkätä, Goti Hanjuwä Iquenyqä qänaknä iminqe. Iqu Israitqä iquauqä yätamakqä väniqä iquenqä hinuä äqänä pmetanji, Dñä Äñguä Iqu, iqutä anä äpmaminqe. 26 Qänğanäñi Dñä Äñguä Iqu, “Si Kraisi Ämaqä he ämeyätñqä Goti Hanjuwä Iqu atäunuä ikqä Ique hinuä ganä äqunñi, inğa päkondñanqe” ätukqe. 27-28 Hiunji iquenji, Dñä Äñguä Iqu kñuä vqanğa, iqu hiqäva-imäkqä anä duñqä äukqe. Inğanji Jisasi Iqueqä kanicutä, känaisä, kukñuä-suqä iu qänaki isinyä imäkiyñqä, Ique äma pqañgiyänğa, Simiyonä iqu atukuä ämaitä, Goti Hanjuwä Iquenyqä “änñuiqä” ätätä, tiññä ätkqe.

29 “Naqä Iquki, nyi Tqä wäunuä-kiyqunjqä. Si ändkñä-ma, nyi äwqä hanuä iinçetä umqä, hinuinä nqänäwqatiyä. 30 Nätmatqä Si imäkñi, ämaqä iqune hññä inemäkqä di etanji, nyi hinuä ae äqunänänä. 31 Si nätmatqä iinji, ämaqä huitañä-huitañä eeqänänñä iquauqä hinuä iqisanji näwinyä ae imäkñiqä. 32 Iqu Israitqä, Tqä sämaqä iquau, yoqä naqä ävätä, ämaqä huiziquau we-huñqä vätnqe” ätukqe.

33 Simiyonä iqu Ymeqä Iquenyqä e tquangqenqä, kandä-känatä, kñuä kuapänä indqänñiyi. 34 Inğanji iqu, Goti Iqu imbquau äñguä iwimäkätñqä tääqä ätäqetani, känäu Mäliyaunji tii ätukqe. “Ymeqä Tquenji, Goti Hanjuwä Iqu ae ätekqe. Inji Iquesanji, Israitqä hñqua qui imäkñganğuwänğa, itanğa huiziqua äñguänä pmapnuwiqä. Iqu, nätmatqä Goti Iqu imäkaniqenqä hiqñqä enqä-panä eqangqenqä, ämaqä kuapänä kukñuä quvqä tupnuwiqä. 35 Itanğa si ipäqäyuni tqä qeqä iu kiunjatäuqanji, tññä-huñqä i matqä-panä iinñä matñiqä. Iinñqe, ämaqä kuapänänñä iquauqä kñuä zä indqänmipqe, ätnänñäqi timäuniqeqä” ätukqe.

Anai, Jisasi Iquenyqä ätkqenqä

36 Apäkä hui Goti Hanjuwä Iqueqä hinuä-tqä äpmaminqe. Iyqä yoqe, Ana. Ii Panuelä iqueqä meqiyi. Panuelä iqu, Aseli iquesanäquvi. Ii äpäyanä ae ekqe. Ii hinñiqänänñi quväukuä 7 kiqä qokä iqutä äpmaminñiyi. 37 Qänakndanji kiqä qokiqu äpäkonğanğa, apäñqä quväukuä kuapänä äpmaminqe. Iyqä quväukuä eeqänänñi, 84 äpäukqe. Ii hiqäva-imäkqä anä iuñi mäwquatämäuqä itä, buayä manqä äpme, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätqämanätä, Iqueqä wäññi heatqänğatä hinñuinğatä itä, äpmaminqe. 38 Hiunji iquenji, Simiyonä iqu qäpu tqanğa, Anai imbquau äwimeqe, Goti Hanjuwä Iquenyqä “änñuiqä” ätkqe. Iinñä ätätä, ämaqä Goti Hanjuwä Iqu Jerusälemä iuñi anji itmetñqä diñqä hinuä äqambu pmetanğuwä iquauñi, ii Ymeqä Iquenyqä awi, iqisa ätipäqäqqe.

39 Inğanji iyaqu Naqä Iqueqä bukä iu äqänänqä-pa eeqänä ae imäkiyi, iyaquvqä anä-himqä Nasäretqänqä, qua Galilisänñä inğinyqä äwäkiyi. 40 Ymeqä Iqu naqä eätä, näññqä kuapänä ämetä,

yäjänäqñqä ekqe. Inğanj Goti Hanjuwä Iqu, Iquenyqä aquvänä itä, ängüä iwimäkminqe.

Hiknä Jisasi Iqu, näqñqä-vqä iquatä kukñuä ätkuwinqä

⁴¹ Quväukuä ique-iquenji, hiunji naqänänä Pasopangani, Jisasi Iqueqä känatä-kandä hiunji hinuä qunyinyqä, Jerusälemänqä iqäsminjiyi. ⁴² Jisasi Iqueqä quväukui hipa eeqäpnä eäqe hñquaqu päwqanğa, suqä iunji qänaknä ipu, Jerusälemänqä ekuwi. ⁴³ Qu hiunji yäpakä ique qäpu ae äqämbiyi, quwqä anämqä wiqängani, Hiknä Jisasi Iqu Jerusälemä yätu yqänä äpmaminqe. Inqe kaniqutä känaisä, “Iqu Jerusälemä yätu yqänä äpmenä-qe” kñuä mindqänqä ikiyi. ⁴⁴ Iyaqu, “Iqu ämaqä huizitä anä äpätqänäuä” kñuä vqanji, qu hiunji hñque qanä äwäminjuwi. E äwipiyängani, iyaqu Ique moqumuaynqä, quvämaqä awä iu qävqä iynqä ipäqäkiyi. ⁴⁵ Ique mämoqumueqä iyi, qävqä iynqänä Jerusälemänqä anji ekiyi. ⁴⁶ Hiunji hñquaqui-hñquenä iunji, iyaqu hiqäva-imäkqä anä iunji, Iqu näqñqä-vqä iquauä awä iqi pmetanji ämoqumuakiyi. Iqini Iqu iquauqä kukñui qätä äwiyätä, iquau yatnqä inä äwiminqe. ⁴⁷ Inğanj ämaqä iqueqä kukñui qätä äwipu äpmapiyä iqua, Iqueqä näqñqenqätä, Iqueqä kima tquanqenqätä, qu eeqänä yäunjuä ikuwi. ⁴⁸ Iyaqu hinuä äqunyyi, tä äktäuwanäsinyä, känai tii ätukqe. “Nqä Ymeqä Iquki, suqä iinji sunqä yetquenyä? Tniqutä tñandänji, äwqä hanä yeyqanji, ye Sinyqä qävqä itqänueä.”

⁴⁹ I tquanğa, Iqu kimani, “Qe Nyinyqä sunqä qävqä itqäninyqä? Änäänqä? Nyi Nqä Apiqueä anä täu pmetmqä dinqe, qe maqñqä eäninyqä?” ätukqe. ⁵⁰ Kukñuä kima iinqe, iyaqu kiqä quatinqe, maqñqä eminjiyi.

⁵¹ Inğanj Iqu iyaqutä Nasäretqänqä anä qe äwäkuwi. Ga Iqu iyaquiuä kukñui, qänaknä äwiminqe. E äpmapiyängani, känai kukñuä eeqänäni ämetä, iyyqä kñuä indqänqä imä yäjänäqñqä ämaeminqe. ⁵² Jisasi Iqu naqä eätä, Iqueqä näqñqä ängüänänä-tänju ekqe. Goti Hanjuwä Iqu Iquenyqä kuapanä winyätanji, ämaqä iquapqe inä äwinyminqe.

3

*Jonä asñä-qäyqä iqu, kukñuä awä ätuminqenqä**

¹ Sisa Taipiriyasi iqu, Romä pmeqä iquauqä naqä quväukui 15 pmetanğani, Pondisi Pailoti iqu, qua Jutiya du kiyapqä pmetanğa, Heroti iqu†, qua Galili du ämiminqe. Itanğa iqueqä känguequ Pilipä iqu, qua Ituriyä dutä, qua Tätakonitisi dutä ämiminqe. Itanğa Lisaniyasi iqu, qua Apilene du ämiminqe. ² Inğanj Anasi iqutä, Käyäpasi iqutä, iquaqu hiqäva-imäkqä naqä äpmaminjiyi. Inğanj Sakätiyasi iqueqä ymeqä Jonä iqu, anä avqñqä imä pmetanğa, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui iquenyqä äpkqe. ³ I etanğani, iqu anä eeqänänä eqä Jotänä-tänj iu ikitä, awä tii ätuminqe. “Goti Hanjuwä Iqu hiqä suqä quvqe huätä maemäutnqä dinqe, hiqä kñui äkunmäknäpu, suqä quvqe ävquatämäupu, asñä mapiyä” ätuminqe.

* 3: Matiu 3:1-12; Makä 1:1-8; Jonä 1:19-28 † 3:1 Heroti iqueqä yoqä huizi, Antipasiyi. Iqueqä kaniqueqä yoqä-pqe Heroti iqueyi.

⁴ Iqu iinjä imäkminqetani, hinuä-tqä Asayä iqueqä bukä iu äqänänqä-pa ätimäukqe.

“Anä avnqä duni, ämaqä hñqueqä manj tääqä tii ätqiyä. ‘Naqä Iquenyä hänaqe näwinyä jänänä tijnä imäkepiyä. ⁵ Hänaqä ätnänqe, qua äptätnyäpu, itanqa qoqonj ätqäunqe, yaquetä ipu, itanqa ätuqä änyänqe, hii iwqatäpu, itanqa äquvätä ätimäutä iqä änyänqe, ängüä nyätñqä imäkepiyä. ⁶ Inj ämaqä eeqänäñi, qu Goti Hanjuwä Iqueqä suqä, ämaqä qui imäknätqänjuwä iquau hänj iqumuatqe, hinuä qumbnuwiqä’ ätqiyä” ätätä äqänä.†

⁷ Inganj qokä-apäkä kuapänä, Jonä iqu asnj wuqiyätñqä wimeqanquwanqa, iqu tii ätukqe. “He qamakä quvqä iquauqä ymeqä-quenjqä. ‘Goti Hanjuwä Iqueqä äwqä tnänj äpänqiyä, he zä upiyä-qe’ tqu hitqanqikä? ⁸ Hiqä knui äkunmäknäpu, suqä quvqe ae ävquatämäuqueqä äktmbu motquapiyä. Iinj imäkquwi, he zä hñqu häukuä-tänj enqä-pañuenjqä. Ga ‘Aprähämä iqu neqä awiqu hitanqgetani, ne ängüä äpmejunä-qe,’ matñqä pambiyä. Nyi he etqänä. Goti Hanjuwä Iqu hikä tä, Aprähämä iqueqä kaqä-kawäka epñqe, ängüä imäkänä. ⁹ Zä-häukuä ängüä mäwiqanqutqä iquauñi tä täuveñqä dinqe, japiñi zä-quatä iqä ae äwinä” ätukqe.

¹⁰ Jonä iqu e tquanqa, qu yatñqä äväpu, “Inqe ne äänä imäkatunquäwä?” ätukuwi.

¹¹ I tquanquwanqa iqu kimanj, “Ämaqä hñqu gquä hñquaqu-tänju sätäti, ämaqä gquä maeqä ique vänqiyä. Itanqa ämaqä hñqu buayä-tänju eäqe, iqu-pqe asä e yänqiyä” ätukqe.

¹² Itanqa ämaqä mbqä motauqä hñqua, asnj mapñqä äwimepu, tii ätukuwi. “Ämaqä ämänätqueqä iquki, ne äänä imäkatunquäwä?”

¹³ Kimanj iqu iquauñi, “Heqä ämeyätqänjuwä iqua etquwä-pa, iunä motaupñqeqä” ätukqe.

¹⁴ Itanqa ämaqä mäkä-iqä iqua-pqe yatñqä äväpu, “Ne äänä imäkatunquäwä?” ätukuwi.

I tquanquwanqa iqu, “He ämaqeuni, ‘Mbqä nätappiyä’ ätuäpu, suqä quvqä mitqueqä pambiyä. Quñi kukñuä quanqä mämitqä pambiyä. Itanqa ‘Mbqe, wäunüä iququenqe, tä qäyunjqä’ knüä indqämbiyä” ätukqe.

¹⁵ Inganj qokä-apäki, Kraisi ämaqeuni mitñqä Goti Hanjuwä Iqu äteqä Iquenyqe hinuä äqämbu äpmaminjuwä iqua, Jonä iquenyqe, “Tqu Kraisi Qäqutiyä?” knüä äwiminqe. ¹⁶ Qu knüä e indqänätanquwinqe, Jonä iqu iquau tii ätukqe. “Nyi asnj, eqä ditänä eqiyätqänj. Iinj etanqi, Ämaqä nyi ämanqutäunqä Iqu, qänaki äänä äpänqiyä. Iqueqä yukä ämuasmänqä gue ewamqe, nyi ämaqä ängququnä manä, quvqunjqä. Iqu asnj, Goti Hanjuwä Iqueqä Dñj Änguitä, tä itä hiqiyänqiyä. ¹⁷ Iqu spetqä a äqätänä, kuä pa huätä ämatnämäutä, kuä naqe, aquvä äqiyätä Kiqä anju pñqä maeninqeqä. Itanqa kuä pai, tä maisquä du tnämäuniquaqä” ätukqe. ¹⁸ Inganj Jonä iqu, ämaqä knüä ängüä mapñqä iunqä, kukñuä hui inä ätuätä, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä ängui awä ätuminqe.

Heroti iqu, Jonä ique guä äpmuatekqenqä\$

¹⁹ Galilisanjä ämaqä naqä Heroti iqu, iqueqä känguequeqä apäkä Herotiyasi ämetä, suqä quvqä huizi, kuapänä imäkqanqgeta, Jonä iqu äkasuwä ätukqe. ²⁰ Iutanji Heroti iqu suqä quvqä hñqu anqu inä imäkätä, Jonä ique guä äkiqiyäuekqe.

*Jisasi Iqu, asnjä ämaqenqä**

²¹⁻²² Ämaqä eeqänänji, qu asnjä metqätanguwänggani, Jisasi Iqu-pqe asnjä ämaqqe. Iqu asnjä ae ämeqe, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä tqämanätqätanğa, qäukui qnqanä äütänäqe, Dnjä Änguä Iqu, yñnjä-heeqä enqä-pa, Iquenyqä äquvepkqe. Äquvepqanğa, qäukuä yätutanji, manjä tiinjä ätukqe. “Si Nqä Ymeqä Nyi kiinjä änyinätñqä Iqukiyqä. Nqä äwqe, Sinyqä yeeqä änyingiyä.”

Jisasi Iqueqä kawäkaunqät†

²³⁻³⁸ Jisasi Iqu, Iqueqä quväukui 30 päwqanğa, Iqueqä wäunjä ipäqäkqe. Inğanji qokä-apäki Iquenyqe, ‘Josepä iqueqä Ymeqe’ kñjuä indqänguwi.

Kinğanänji, Goti Hanjuwä Iqu Atamä ique imäkqqe. Atamä iqu Seti ique eämakqe. Seti iqu Inosi ique eämakqe. Inosi iqu Kenanä ique eämakqe. Kenanä iqu Mähaleli ique eämakqe. Mähaleli iqu Jareti ique eämakqe. Jareti iqu Inokä ique eämakqe. Inokä iqu Metusela ique eämakqe. Metusela iqu Lamekä ique eämakqe. Lamekä iqu Noa ique eämakqe. Noa iqu Semä ique eämakqe. Semä iqu Apäksati ique eämakqe. Apäksati iqu Kainanä ique eämakqe. Kainanä iqu Sela ique eämakqe. Sela iqu Epe ique eämakqe. Epe iqu Pelekä ique eämakqe. Pelekä iqu Reu ique eämakqe. Reu iqu Serukä ique eämakqe. Serukä iqu Neho ique eämakqe. Neho iqu Tera ique eämakqe. Tera iqu Aprähämä ique eämakqe. Aprähämä iqu Aisakä ique eämakqe. Aisakä iqu Jekopä ique eämakqe. Jekopä iqu Jutä ique eämakqe. Jutä iqu Peresi ique eämakqe. Peresi iqu Heslonä ique eämakqe. Heslonä iqu Ani ique eämakqe. Ani iqu Atäminä ique eämakqe. Atäminä iqu Aminätapä ique eämakqe. Aminätapä iqu Nesonä ique eämakqe. Nesonä iqu Salämonä ique eämakqe. Salämonä iqu Boasi ique eämakqe. Boasi iqu Opeti ique eämakqe. Opeti iqu Jesi ique eämakqe. Jesi iqu Dewiti ique eämakqe. Dewiti iqu Netenä ique eämakqe. Netenä iqu Mätati ique eämakqe. Mätati iqu Mena ique eämakqe. Mena iqu Melea ique eämakqe. Melea iqu Eliyakimä ique eämakqe. Eliyakimä iqu Jonamä ique eämakqe. Jonamä iqu Josepä ique eämakqe. Josepä iqu Jutä ique eämakqe. Jutä iqu Simiyonä ique eämakqe. Simiyonä iqu Lipai ique eämakqe. Lipai iqu Mätati ique eämakqe. Mätati iqu Jorimä ique eämakqe. Jorimä iqu Eliyesa ique eämakqe. Eliyesa iqu Josuwa ique eämakqe. Josuwa iqu Erä ique eämakqe. Erä iqu Elämatamä ique eämakqe. Elämatamä iqu Kosamä ique eämakqe. Kosamä iqu Ati ique eämakqe. Ati iqu Meläki ique eämakqe. Meläki iqu Neri ique eämakqe. Neri iqu Selatiyoli ique eämakqe. Selatiyoli iqu Serupapelä ique eämakqe. Serupapelä iqu Resa ique eämakqe. Resa iqu Joänanä ique eämakqe. Joänanä iqu Jota ique eämakqe. Jota iqu Josekä ique eämakqe. Josekä iqu Semenä ique eämakqe. Semenä iqu Mätatiyasi ique eämakqe. Mätatiyasi iqu

* 3:20 Matiu 3:13-17; Makä 1:9-11 † 3:21-22 Matiu 1:1-17

Matä ique eämakqe. Matä iqu Näkai ique eämakqe. Näkai iqu Esäli ique eämakqe. Esäli iqu Nahumä ique eämakqe. Nahumä iqu Amosi ique eämakqe. Amosi iqu Mätatiyasi ique eämakqe. Mätatiyasi iqu Josepä ique eämakqe. Josepä iqu Jänai ique eämakqe. Jänai iqu Meläki ique eämakqe. Meläki iqu Lipai ique eämakqe. Lipai iqu Mätati ique eämakqe. Mätati iqu Heli ique eämakqe. Heli iqu Josepä ique eämakqe. Inji qokä-apäki, “Josepä iqu Jisasi Ique eämaqeqä” kñuä indqänquwi.

4

*Setänä iqu, Jisasi Ique yamwiqä äwiminqenqä**

¹⁻² Inganji Dñä Änguä Iqu Jisasi Iqueqä äwqä imä kuapanä munğanğa, Iqu anğu wätñqä, eqä Jotänä iunji ävämakqe. Iqisanji Dñä Änguä Iqu Jisasi Ique iwimäkqanği, Iqu anğ avqñqä imä hiunji 40 äpmakqe. Iqu iu pmetanğa, Setänä iqu, Jisasi Iqu suqä quvqä imäkätñqä dunqä yamwiqä äwiminqenqä. Imñi Jisasi Iqu buayä manqä äpmenjaqänäqe, hiunji yäpakä iquenji Iqu buayä dä äwikqe.

³ Inganji Setänä iqu, “Si Goti Hanjuwä Iqueqä Ymequki etanğutqe, hikä tqu buayä kunmäknätñqä, kukñuä tuvä” ätukqe.

⁴ Inğqe Jisasi Iqu kimanji, “Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui tii äqänä.

‘Ämaqe buayä dutanä pmeqä hmanjqä’ † ätukqe.

⁵ I tquanğa, Setänä iqu ätuma äyäqe, anğ-himqä eeqänänğä qua täunji maqänä ämotquakqe. ⁶ Ämotquetä tii ätukqe. “Anğ-himqä eeqänänğä täunji, nyi Si misñqä ktapmqänä. Itanji, Si yoqä naqä qondñqinyä. Nätmatqä eeqänänği, nğä ae änyimänğqeqä. Itanği nyi ämaqä hñque wimqä etanğutqä di, nyi äwimqänä. ⁷ Inji Si qonğ änäuktäutnä, nyaqä yoqe haqeu mamäuqanğtqe, eeqänänğä tä Tqä hänqiyä” ätukqe.

⁸ I tquanğa Jisasi Iqu kimanji, “Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunji tii äqänä,

‘Si qonğ äuktäutnä, Goti Hanjuwä tqä Naqä Iqueä yoqenä haqeqä ämamäutnä, wäunui Iqueqenä iqanğinyä’ äqänänä” † ätukqe.

⁹ Itanji, Setänä iqu Jisasi Iquenji, Jerusälemänğä ätumä äwäqe, hiqäva-imäkqä anğ atääqä yänğisa ätqäteqe, “Si Goti Hanjuwä Iqueqä Ymequki etanğutqe, qua mäñi ikuapmäuvä. ¹⁰ Ii tiinjqä. Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunji tii äqänä.

‘Goti Hanjuwä Iqu Iqueqä enätqe, si änguä mikipñqänä ätuänqiyä.

¹¹ *Inji tqä yuki, hikä iu hui matäveqä isñqä diñqe, iqua hipae hevqä mäkiqutäñqäuä,’* äqänänä” § ätukqe.

¹² I tquanğa Jisasi Iqu kimanji tiinjä ätukqe. “Bukä iunji tii äqänä.

‘Si Goti Hanjuwä tqä Naqä Ique, yamwiqä mävvä panä’ äqänänä” * ätukqe.

¹³ Inganji Setänä iqu, Jisasi Iquenji yamwiqä eeqänänği qäpu äväqe, hea hñğanqä hiñuä äqänä pmetñqä diñqä ävämakqe.

Jisasi Iqu, Galili iuta wäunüä ipäqäkqenqä†

* 4: Matiu 4:1-11; Makä 1:12-13 † 4:4 Kukñuä-suqä 8:3 ‡ 4:8 Kukñuä-suqä 6:13 § 4:11 Apqä Bukä 91:11-12 * 4:12 Kukñuä-suqä 6:16 † 4:13 Matiu 4:12-17; Makä 1:14-15

14 Inġani Dnġ Änġuä Iqueqä yänänäqñqä ditä qäsä, Jisasi Iqu Galili dunqä anġumä äukqe. Ämaqä iqi pmeqe, Iquenyqä qätä äwikuwi. 15 Iqi äpme, iquauqä anġ aquväqñqä iu näqñqä äväkiqe, ämaqä eeqänänġä iuqä hiñuä iqi, yoqä naqä täñġ-qu emiñqe.

Nasäretqätanġä iqua, Jisasi Ique tuwä äwikuwiñqä†

16 Iqisanġi Iqu Nasäretqänqä, anġ Iqu hiñuiqänä äpme naqä ekqä dunqä ävämakqe. Iqi ätimäuqe, Iqueqä suqä dunä itä, Sämbatqä hiunġi hapä pmeqänġani, anġ aquväqñqä yänġisa äpeyätä, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui a täutñqä ätqäukqe. 17 Ämaqä hiñuä-tqä Asayä iqu bukä äqäkqe, ämaqä bukä miqä iqu ämetä, Jisasi Ique vqanġa, Iqu ävatäqe, kukñuä tiñġä qänätanġi äqunätä a ätäukqe.

18 *“Dnġ Änġuä Iqu nyaqä yäpä tämä äpmenä. Ii tiñiqä. Naqä Iqu nyi ätenjikqe. Qokä-apäkä nätmatqä maeqä du, Iqueqä kukñuä äñgui awä tumqätä, ämaqä guä pmetanġuwä iquau, ‘Hiñġinä upñqeä’ tumqätä, ämaqä hiñuä quvqä iquau-pqe, ‘Hiñuä anġu qämññqeä’ tumqätä, itanġa ämaqä, huizi iqua mäñdi kittqiyätqätanġuwä iquau, qanyä pmapñqä iwimäkämqä äñändowatkqeä. 19 ‘Hea Naqä Iqu ämaqä anġuä iwimäkäniqeñqä äpätñqe, qäqiyqä’ awä tquämqä äñändowatkqeä”*§ qänätanġi a ätäukqe.

20 Jisasi Iqu a qäpu ätäuäqe, bukä ämuänyätä, anġi äväqe, quamä äpmakqe. Inġani, ämaqä anġ aquväqñqä iu äpmamiñuwä iqua, qu eeqänä Jisasi Ique hiñuä yänänäqñqä äqunmiñuwi. 21 Iñġä iqanġuwänġa, Iqu tii ätukqe. “Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä bukä täu äqänänqä tä, he qätä äwiyänjuwä iunġi, täñġa ätimäuqiyä.”

22 Iqu i tquanġa, eeqänänġä iqua Iquenyqä yeeqä ipu, kukñuä äñġuä ätpiyi, Iqu kukñuä äñġuänänġä tquanġqenqä kñuä kuapä indqämbiyi, tiñġä ätñġuwi. “Tä Josepä iqueqä Hikñiqueqä. Kukñuä tä, Iqu äñġisa ämetä tqiyä?”

23 Jisasi Iqu kimanġi, tii ätukqe. “Ämaqä quamä äñġuänänġä pmeqeñqä kukñuä ätätqänjuwä-panġi, he ‘Si duuta iqukiyyä. Tqä-täuä äñġuä imäkinyä’ äñdpiyi, itanġa ‘Nätmatqä Si Kapänamä imäkñiñqe, ne qätä äwiyququeqä. Inġaqe Tqä anġ täqini, asä i imäkinyä’ dññqeä” ätukqe.

24 Inġani Iqu tiñġä-pqe inä ätukqe. “Nyi naqä-qakuä etqänä. Ämaqä, hiñuä-tqä quwqä anġ-himqä iutanġä iquenyqe, qu yeeqä miqä ipñqäuä. 25 Nyi naqä-qakuä tiñġä-pqä etqänä. Kinġanänġi, Laisa iqu pmetanġani, quväkui hñquaqñi-hñque, qanġi 6 iunä piyä maqiyqä itä, buayä dä naqänänġä ätimäukqeä. Inġani apäqñqä kuapänä hiua, Israitqä iu äpmamiñuwiqä. 26 Inġaqe Goti Hanjuwä Iqu Laisa iqueni, apäqñqä iuautanġä huinyqä mäñdowatqä danä ikqeä. Oeyä. Iqu iqueni, apäqñqä yäpaqänġisanġä anġ-himqä Säläpatqä pmeqä huinyqä, anġ-himqä naqä Saitonä inġisanqä äñdowatkqeä. 27 Tiñġä-pqä emiñqe. Hiñuä-tqä Elisa iqu pmetanġani, qokä-apäkä wänyimänqä-tänġä kuapä Israitqä iu äpmamiñuwiqä. Inġaqe, eeqänänġä iquauqä wänyimänqä qäpu maeqä da ikqe. Naimänä, qua Siliya pmeqä iqunä, äñġuä imänġqeä” ätukqe.

28 Jisasi Iqu e tquanğa, ämaqä anjä aquväqñqä iu äpmaminjuwä iqua, kukñuä qätä iinjä äwipiyyi, qu eeqänä äwqä tnänjä naqänänjä äwiñgqe. 29-30 Iinjä ipiyyi, iqua ävaupu, Iqueni anjä-himqä yäpaqänğisa äkiwqatämäkuwi. E imäkäpiyitani, qoqonjä, anjä-himqä iu mätnätanğqä yänğisanji, iwaqä bu ävqutäumanä-tpu, ätuma yqanğuwänğga, Iqu quvaqä awä iqisa äqupäwuñga äwekqe.

*Jisasi Iqu, ämaqä dnjä quvqä-tänjä hñque äñguä iwimäkkqenqä**

31 Iqisanji Iqu Kapänamä, anjä-himqä Galilisänjä iñğisanqä äwäkqe. Sämbatqä hiunji hapä pmeqänğani, Iqu ämaqä iquau näqñqä äwimiñqe. 32 Inğani Iqu, yoqä-tänjä-qu tquanğqenqä, qu qätä äwiyäpu, yäunjuä ikuwi.

33 Inğani, ämaqä dnjä quvqä-tänjä anjä aquväqñqä iu äpmamiñqä hñqu ämävaucqe, manjä yänänäqñqä tiinjä ätukqe. 34 “Äi! Jisasi Nasäretqätanjä Iquki, Si squä nemäkätñqäwä? Si ne qui nemäkätñqä äprätanä? Nyi Sinyñqe näqñqä enjänä. Si Goti Hanjuwä Iqueqä Ämaqä Jänänänjä Iqukiyqä” ätukqe.

35 E tquanğa, Jisasi Iqu yänänäqñqä tii ätukqe. “Si kukñuä matqä panä. Ämaqä iqueni huätä vämayä!” E tquanğa, dnjä quvqä iqu, iqueni qu-tänjä awä iqi qua mäñi äkimäucqe, ique qui mimäkkqä itä ävämakqe.

36 Ämaqe yäunjuä ipiyyi, tii ätñguwi. “Kukñui äkitanäwä? Iqueqä yoqetä yänänäqñqä iutatä tquanğa, dnjä quvqä iqua qätä äwiyäpu ävämeqäüä.” 37 Jisasi Iqu nätmatqä iinjä imäkkqenqä tiwiqe, anjä-himqä im-imä äwekqe.

Jisasi Iqu, Pitä iqueqä känemisä, ämaqä kuapänä hñquautä, äñguä iwimäkkqenqä†

38 Jisasi Iqu anjä aquväqñqä iunji ävämanji, Saimonä iqueqä anjä iu äpaqukqe. Iqinj Saimonä iqueqä känemi, huiwä dnjä tnänjä iqanği witanğqenqä, qu Iqu yätämäkkqä vätnqä diñqä yatñqä äwikuwi. 39 I tquanğuwänğga, Iqu äwäqe, apäkä ii-sänjä qäqiqi ätqäucqe, yaqä huätä wätñqänä kukñuä yänänäqñqä ätukqe. Iqu e tquanğa, yaqä qäpu eqanği, ii äñguä maqänä imänäqe, ymisanjä näwinyä imäkekqe.

40 Maptqä äqukunätñqä itqätanğa, qu ämaqä tänjä-yaqä huitanjä-huitanjä-tänji, Jisasi Iquenyqä ätuma ätimäukuwi. Iinjä iquauñi, Iqu hñqunä-hñqunä hipa haqeqi äwiyätä, äñguä iwimäkkqe. 41 Iqu e imäkätqätanğa, dnjä quvqe ämaqä kuapänänjä iunji ävämaquwi. Ävämepiyänğani, qu Iqueni, “Si Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä Iqukiyqä” ätukuwi. Qu, “Tqu Kraisi, Ämaqä mitñqä Goti Hanjuwä Iqu ätekqä Iqueqä” näqñqä etanğuwitani, Iqu, qu äkasuwä ätuätä, “He matqä pambiyä-qe,” yänänäqñqä ätukqe.

Jisasi Iqu, anjä-himqä huii awä ätuäkämiñqenqä‡

42 Zinuanğani, Jisasi Iqu anjä avqñqä dunqä äväma äukqe. Inğani ämaqe, qu Iquenyqä qävqä ikipu, ämäqumuapiyyi, iquau mävämeqä yätñqä, iqi ätäuqumuatekuwi. 43 E iqanğuwijnqä Iqu iquau tii ätukqe. “Henyä ma, anjä-himqä huiunji, Goti Hanjuwä Iqunä miqenqä awä inä tumqeğä. Goti Hanjuwä Iqu iinjñqä änändowatkqeğä” ätukqe.

* 4:29-30 Makä 1:21-28 † 4:37 Matiu 8:14-17; Makä 1:29-34 ‡ 4:41 Makä 1:35-39

44 Iqini ävämañi, Iqu qua Jutiya iu ikitä, iquauqä anä aquväqñqä iu awä ätuäkäminqe.

5

*Jisasi Iqu, hämapäkä piqä hñquau tääqä ätuätumakqenqä**

¹ Hiunji hñqueni, Jisasi Iqu eqä Genesäretqä iqueqä mañä iqi tqäutañga, ämaqä kuapänänjä Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä qätä wipñqä, Iqu-tänä qäqiqi ätqäuminjuwi. ² Jisasi Iqu kukñuä awä ätuätäqänqani, hämapäkä-piqä hñquauqä yimba hñquauqu eqä mañä iqi witañginyä äqunqce. Hämapäkä-piqä iqua yimba iu mäpmeqä, quwqä hämapäkä qa piunyqe, asñä äqäminjuwi. ³ Inqani Iqu Saimonä iqueqä yimba ique hiñuä äqunäqe, ätkamäutä, Saimonä ique, “Yimba nändi äma uvä” ätukqe. Itani Iqu yimba iu quamä äpmeqe, qokä-apäkä iquau kukñuä hui inä äwikqe.

⁴ Iqu näqñqä qäpu äväqe, Saimonä iqueni, “Si yimba eqä awä näñi äma äwätinä, iqisañi he qae hämapäkinqä eqä-huänjä bu tnämeqapiyā” ätukqe.

⁵ I tquanqa, Saimonä iqu kimañi, “Naqä Iquki, ne heatqä tqueni wäunjuä yänänqñqä itqätanqu, zä aanqä änavqiyä. Ne hämapäkä tutqä qäpu mapiqä iqunä. Ga Si iinjä ändiñi, nyi qa ätnämäumqänä” ätukqe.

⁶ Qu iinjä ipiyi, hämapäkä kuapä piqanquwänqga, qae ändakmäumätä ikqe. ⁷ Iquauqä käyämaqä yimba huizi du äpmaminjuwä iqua, yätamakqä wipñqä diñqä hipa äuqueqä äwikuwi. Iqua äppiyyi, hämapäki yimba hñquaqi ämaikuwi. Inqani yimba iquauqu eqä-huänjä mämä quveqenyäsinyä ikiyi.

⁸ Saimonä Pitä iqu, hämapäkä eeqänänjä äpäkuwä iu äqunäqänqani, iqu yäunjuä naqänänjä itä, Jisasi Iqueqä yukä yäpä iqi äpäknäqe, “Naqä Iquki, Si änyiväma uvä. Nyi ämaqä quvqunjqä” ätukqe. ⁹ Iqunä ma. Ämaqä Saimonä iqutä anä äpmaminjuwä iqua-pqe, yäunjuä ikuwi. ¹⁰ Iqueqä wäunjuä anä iqä, Jemisi iqutä, Jonä iqutä, Sepri iqueqä hikñä inqñueqi-pqe, yäunjuä inä ikiyi.

Saimonä iqu i tquanqa, Jisasi Iqu kimañi, “Si zä miqä panä. Nyi, si ämaqe, hämapäkä eqä-pa, piqätñänqä, ikimäkmqänä” ätukqe. ¹¹ Qu yimba eyqiyämañi, eqä mañä weä näñinyqä äpäupiyi, quwqä nätmätqä eeqänäñi hiñuinä äqunquani, Jisasi Ique qänaki äwivändkuwi.

Jisasi Iqu, ämaqä wänyimänqä-tänä hñque äñguä iwimäkkqenqät

¹² Hea hñqueni, Jisasi Iqu anä-himqä hñque äpmaminqe. Anä-himqä iunji, ämaqä wänyimänqä kuapänänjä-tänä hñqu äpmaminqe. Iqu Jisasi Ique hiñuä äqunäqe, qonä äwoktäutä, hipenjuä qua bu eätä, Jisasi Ique tii ätukqe. “Naqä Iquki, Si äkinqanqutqe, nyi äñguä iqu nyimäkätninyä.”

¹³ Itanqa Jisasi Iqu hipa haqeqä äwiyäqe, tii ätukqe. “Nyi änyinqiyä. Si äñguä imänyä.” I tquanqa, ämaqä iqueqä wänyimänqce, äñguä maqänä imänqce.

¹⁴ Iinqe Jisasi Iqu tiinjä ätukqe. “Nyi tä imäkqenqe, si ämaqä hñque mätquä panä. Si hiqäva-imäkqä iquenyqä äyätinä, tqä huiwi ique

* 5: Matiu 4:18-22; Makä 1:16-20 † 5:11 Matiu 8:1-4; Makä 1:40-45

motquayä. Mosisi iqu ätkqä-pa, tqä huiwä änguä ikimäkqenqä hiqäva imäkiyä. Iinqe, qu 'ämaqä tqü iqueqä yaqe, änguä ae imängqeqä' kñuä vätnqänänyä" ätukqe.

¹⁵ Iqu, "Si ämaqä hñque mätkuä panä" qäyä ätukqä-qe, ämaqä im-imä äpmapiyä iqua, Jisasi Iquenyqä kukñui qätä kuapanä äwimiñuwi. Inğanj ämaqä kuapanä kukñuä qätä wipñqätä, iquauqä yaqä änguä iwimäkätñqätä, Iquenyqä äpminiwi. ¹⁶ Qu iinjä itqätanguwänga, hea kuapanänñğanj Iqu äväma, anä avqñqä imqä äwätä, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätuäqisminqe.

Jisasi Iqu, ämaqä yänjä-a quvqä hñque änguä iwimäkkqenqä†

¹⁷ Hea hñqueni Jisasi Iqu qokä-apäkiu näqñqä vätnqätanga, Parisitanä hñquatä, kukñuä-suqenqä näqñqä hñquatä anä-himqä eeqänänjä Galilisanä, Jutiyanä, Jerusälemätanj iuta äppiwi, Jisasi Iqutä quamä anä äpmamiñuwi. Goti Hanjuwä Iqueqä yänänqñqe, Jisasi Iqu ämaqä tänjä-yaqä iquau änguä iwimäkätñqänä Iqutä äpmamiñqe. ¹⁸ Inğanj ämaqä hñqua, ämaqä yänjä-a quvqä hñque hevqä ämiqutäwa äpäpu, anä yäpä yängisa äma äpeyäpu, Jisasi Iqu-tänjä qäqñqä hianä-tpu ikuwi. ¹⁹ Ämaqä kuapanä pmetanğä änä mäpeyqä ipiyi, anä haqä yätunqä äma äpepiyi, atääqä yänjisa itäqäktäpu, ämaqä yänjä-a quvqä iqueni, iqueqä hevqeu guä ämäsäupiwi, ämaqä pmetanğuwä awä Jisasi Iqu tqäutangqä bunqä guä äyämäwatukuwi.

²⁰ Iqu quwqä quuvqä heqiyqä du hinuä äqunäqe, "Nqä näueqä iquki, tqä suqä quvqe, huätä ae ämakmäuqänä" ätukqe.

²¹ Iqu e iqanğqenqä, Parisi iquatä kukñuä-suqenqä näqñqä iquatä kñuä tiinjä indqänğuwä. "Suqä quvqä huätä mamäuqe, Goti Hanjuwä Iqunänjqä. Iqueni äkittqiyetä, naqä timäutñqä ätqäqä Tqu, ii Tqukä?"

²² Iquauqä kñuä indqänqä imñi, Jisasi Iqu näqñqä ae eäqe, "He Nyinyqä kñuä iinjä, sunqä indqänğäuä?" ätukqe. ²³ "Nyi qeiqinyä imäkätmä tmqe, kukñui äkikä? 'Tqä suqä quvqe huätä ämakmäuqänä' tmqätanä ä, 'Si ävautnä qanjä uvä' tmqätanä? ²⁴ Tiinjä eänä, Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iqu, qua täunji suqä quvqe huätä mamäunqiyä. He iinjñqe näqñqä mapñqe, Nyi ämaqä tänjä-yaqä iqueni tii ätquä. 'Si ävautnä, tqä yquvanä a ämaqätätinä, anämqä uvä' ätquänä" ätukqe.

²⁵ Jisasi Iqu e tquanğa, iqu maqänä ävauqe, iqueqä yquvanji a ämaqätäqe, Goti Hanjuwä Iquenyqä "änğuiqä" ätätä, iqueqä anämqä äukqe. ²⁶ E äqumbiyi, qu eeqänä yäunüä ipu, Goti Hanjuwä Iquenyqä "änğuiqä" ätkuwi. Iinjñqe, tiinjä ätkuwi. "Tänğa ne nätmätqä huitanjä yänänäqñqe timäuqanği hinuä äqunänjunä" ätäpu, Goti Hanjuwä Iqueqä yänänäqñqenqä kñuä kuapanä indqänğuwä.

Jisasi Iqu, Lipai (Matiu) ique tääqä ätuätumakqenqä§

²⁷ Iqisanj Jisasi Iqu äwäqe, ämaqä mbqä motauqä hñqu, mbqä motauqä anä iu pmetanği äqunğqe. Iqueqä yoqe, Lipai ique. Iqueni Jisasi Iqu, "Si qänaki nyivändiyä" ätukqe. ²⁸ I tquanğa, iqu nätmätqä eeqänänji iqi ävämetä, pämä ätqäuqe, Jisasi Ique qänaki äwivändkqe.

† 5:16 Matiu 9:1-8; Makä 2:1-12 § 5:26 Matiu 9:9-13; Makä 2:13-17

²⁹ Lipai iqu Jisasi Ique itmakqenqä, iqueqä anä du ymisänä naqänänjä imäkkqe. Ämaqä kuapänä mbqä motauqä iquatä, ämaqä huizi-pqä iquatä, buayä anä änäpu äpmaminjuwi. ³⁰ I pmetanjuwännga, Parisi iquatä, iquauqä ämaqä kuknuä-suqenqä näqñqä iquatä, Jisasi Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iquauñi, “He ämaqä mbqä motauqä iquatä, suqä quvqä imäkkqä iquatä buayä anäñi, suñqä nätcänäuä” ätukuwi.

³¹ I tquanjuwännga, Jisasi Iqu kimanji, “Ämaqä yaqä maeqä iqua, duuta iquauñqä mäwqä ipnä. Ämaqä yaqä iquanä unñqäuä” ätukqe. ³² “Inäqce, kñuä äkunmäknäpu suqä quvqä vquatamäupñqä diñqe, Nyi ämaqä suqä äñguä imäkkqä iquau tääqä tumqä mapqä iqäqceqä. Ämaqä suqä quvqä imäkkqä iquau tääqä tumqä äpqäqceqä” ätukqe.

*Qu Jisasi Ique, suqä buayä manqänqä yatñqä äwikuwinqä**

³³ Inğanji qu Jisasi Ique, tiñjä ätukuwi. “Ämaqä Jonä iqu wäunjuänqä ämotquetñqä iqua, buayä manqänqä imäkäpu, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätätqänjuwiqä. Itanğa, Parisi iquauqä-pqä iqua, asänänjqä. Inäqce Saqä iqua, buayätä eqätä änätqänäuä” ätukuwi.

³⁴ I tquanjuwännga, Jisasi Iqu tii ätukqe. “Ämaqä apäkä metñqä hñqu, iqueqä käyämaqä iquatä yqänä pmetanğanji, he iquauñi, ‘Buayä manqä pambiyä’ tupñqätanä? Oeyä! ³⁵ Qänakndanji, ämaqä hñqua ique ätuma uwqanjuwännga, iqueqä käyämaqä iqua buayä manqe, inğanä pmapunwänqceqä” ätukqe.

³⁶ E ätuäqce, Iqu kuknuä ktqä tii ätukqe. “Gquä yäuä hñqu äpäknqce, ämaqä hñqu gquä änyä-hänjä dutanji, yäuä näñuenyqä mapisqä yänqiyä. E äpisätqce, iqu änyä-hänjä ique qui imäkänqiyä. Itanğa änyä-hänjitanitä, yäuä ditänji, asänänjä maeqä etanji, yäuä iqu äñguä matimäuqä yänqiyä. ³⁷ Tiñji inänjqä. Ämaqä hñqu wainqä-eqä änyä-hänjä hui, yaqueqä huiwä yäuä du mequatimäuqä yänqiyä. Iqu e imäkätqce, wainqä-eqä änyä-hänji, yaqueqä huiwä yäuä iqueni äpisätä, qua bu iquasaunä. Yaqueqä huiwä-pqä qui inä imäknänqiyä. ³⁸ Inññqe, qu wainqä-eqä änyä-hänji, yaqueqä huiwä hänjä iu iquatimäupñqäuä. ³⁹ Itanğa ämaqä wainqä-eqä yäuä äñguwä iqua, änyä-hänjä duñqe mäwinqä inä. ‘Yäuä iqu ämäwqätäunä’ ätätqänäuä” ätukqe.

6

*Qu Jisasi Ique, suqä Sämbatqenqä yatñqä äwikuwinqä**

¹ Sämbatqä hiunji hapä pmeqä hñqueni, Jisasi Iqu kuä-witqä wäunjuä iu ikäminqce. Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iqua anä ikipu, kuä-witqce ätäkäpu änminjuwi. ² Iqua e iqanğä äqumbiyi, Parisi hñqua tii ätukuwi. “Nätmatqä iñji, neyaqä suqä hiunji hapä pmeqänğanji, ne pmua imäkätunqceqä. He iñji suñqä imäkkäuä?” ätukuwi.

³ Jisasi Iqu kimanji tii ätukqe. “Hinuiqänänji, neqä awiqu Dewiti iqutä, iqueqä ämaqä iquatä buayä dä äpäkonäpiyännga imäkkqenqce, he kukñui a matäuqä itqänjuwätanä? ⁴ Iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä

* 5:32 Matiu 9:14-17; Makä 2:18-22

* 6: Matiu 12:1-8; Makä 2:23-28

anä yäpä yängisa äpaquväqe, buayä Goti Hanjuwä Iqueqä hinuä iqi äwäminqe, ämakqe. Buayä iini, hiqäva-imäkkqä iquanä ämepu bñqä äwäminqe. Huiziquauñqe, ii pmuai. Inäqe, Dewiti iqu ämeqe, änätä, hui iqueqä ämaqä iquau äwikqeçqä” ätukqe. ⁵ Tiinä-pqe inä ätukqe. “Hiunji hapä pmeqeunji, Ämaqeuçqä Ymeqä Ekqä Iqu ämitqänä.”

Jisasi Iqu, ämaqä hipa quvqä-tänjä hñque, äñguä iwimäkkqenqä†

⁶ Hiunji hapä pmeqä huiziquenji, Jisasi Iqu anä aquväqñqä hñque äpaquväqe, näqñqä äwiminqe. Qutä anäñji, ämaqä hipa ämuangisanji quvqä-tänjä hñqu äpmaminqe. ⁷ Inğanji kukñuä-suqenqä näqñqä iquatä, Parisi iquatä kñui, “Ämaqä Iqu ämaqä tquenji, hiunji hapä pmeqä tänğanji, äñguä iwimäkänqutiyä, ä äñguä mäwimäkkqä yänqutiyä?” vqanqi, Jisasi Ique kukñuä mitpñuwänqä hänaqenqä qävqä ipu, hinuä äqumbu äpmaminuwi. ⁸ Itanqi Jisasi Iqu iquauqä kñuä indqänqä imñinqe näqñqe eäqe, Iqu ämaqä hipa quvqä ique ätukqe. “Si ävautnä, ämaqä iquauqä hinuä iqi pämä tqävä.” I tquanqa, iqu ävautä e imäkkqe.

⁹ Iqu e imäkkqanqa, Jisasi Iqu iquau ätukqe. “Nyi yatñqä eyqänä. Neyaqä suqä duñji, hiunji hapä pmeqänğanji, ne suqä äñguä imäkatunquätanä, ä quvqä imäkatunquätanä? Ne ämaqä qui imäkmbñqä pmetanquwä iquauñji, yätamäkkqä vatunquätanä, ä qui iwimäkatunquätanä?” ätukqe.

¹⁰ E ätuäqe, Iqu ämaqä eeqänänjä iu hinuä äqunqäwäqe, ämaqä hipa quvqä ique, “Si tqä hipae jänä väpävä” ätukqe. Iqu tquanqä-pa imäkkqanqa, iqueqä hipae äñguä qe imänqqe. ¹¹ Iinä äqumbiyi, ämaqä kukñuä-suqenqä näqñqä iquatä, Parisi iquatä äwqä äkasuwä kuapänä munğanqa, tiñ ätñquwi. “Ne Jisasi Iquenji, äänä imäkatunquäwä?”

Jisasi Iqu, ämaqä 12 hñquau atäunjuä äwikqenqä‡

¹² Heatqä hñquenji Jisasi Iqu, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä tuätñqä qoqonjä yatunqä äyäqe, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä tätqätanqi zä ävekqe. ¹³ Mäptqä timäuçanqa, Iqu Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iquau tääqä ätuätumeqe, qutanä 12 iquau atäunjuä äväqe, “ämaqä wäunjuänqä dowatqä” änyuätkqe. ¹⁴⁻¹⁶ Ämaqä iini, hñqu iqueqä yoqe Saimonä ique. Iquenji, Jisasi Iqu “Pitä iqukiyqä” ätukqe. Hñqu Endru, Saimonä iqueqä kängueqe, hñqu Jemisi ique, hñqu Jonä ique, hñqu Pilipä ique, hñqu Batromi ique, hñqu Matiu ique, hñqu Tomasi ique, hñqu Jemisi, Aläpiyasi iqueqä ymeqä ique, hñqu Saimonä, ämaqä Selotqä iutanä-qe, hñqu Jutasi, Jemisi iqueqä ymeqä ique, hñqu Jutasi Iskarioti ique. Ämaqä yäpakä tqu, qänakndanji Jisasi Ique ämaqä himä-wiunqä iquau väñinqä ique.

Jisasi Iqu, ämaqä kuapänänjä hñquau äñguä iwimäkkqenqä

¹⁷ Iqu iquau atäunjuä ae äväqe, iquatä anä äppiyyi, Iqu anä quauñä hñqäqi, ämaqä kuapänänjä iquatä pämä anä ätqäukuwi. Iqutä anä ätqäuminuäwä iqua, kuapänänjä hñqua, Iqueqä wäunjuä ämotquaminqä iquai. Ämaqä huiziqua, hui qua Jutiya im-imä äpmakäwänjuwä iutanji, hui anä-himqä Jerusälemä iutanji, hui

† 6:5 Matiu 12:9-14; Makä 3:1-6 ‡ 6:11 Matiu 10:1-4; Makä 3:13-19

eqä-huänä manä, anä-himqä Tayätä Saitonätä inggisanä-pqe anä äpmanjuwi. ¹⁸ Inğanj qu Jisasi Iqueä kukñui qätä wipñqätä, iquauqä tänjä-yaqä änguä imämbñqätä, äwimakui. Ga ämaqä dnä quvqä iquauta qui imäknätqätanğuwä iquauñi, Jisasi Iqu änguä qe iwimäkkqe. ¹⁹ Ämaqä eeqänäñi, qu Jisasi Iqueä yäñänäqñqä dutañi änguä imänäpiyä diñqä, äwutmaqänanä-tpu iminjuwi.

Hañä-iqä ämetqänuwä iqua, yeeqä ipñqenqäš

²⁰ Inğanj Iqu Iqueqä wäunuänqä ämotquaminqä iquau hinuä äqunäqe, tii ätukqe. “Ämaqä nätmatqä maeqä iquenyä, he yeeqä enyänä. Tinjqä. Goti Hanjuwä Iqunä miqeunji, hiqeçqä. ²¹ Ämaqä täñga buayä dä eyätñqä iquenyä, yeeqä enyänä. Tinjqä. Qänakndanji he buayä kuapänä änäpu, äwqä änguä hipäsäniqeçqä. Ämaqä kñuä äqiyätqänuwä iquenyä, he yeeqä enyänä. Tinjqä. He qänakndanji, tä spnuwiqä. ²² Qänakndanji, he Ämaçeuçqä Ymeqä Ekqä Iquenyqä quuvqä eqiyätqänuwä duta, qu äwqä äkasuwä kiñä etäpu, huätä endowatäpu, kukñuä quvqä etäpu, hiqä yoqeñqä ‘quvqeçqä’ etäpu, qui imäkqanğpñqanğani, he yeeqä iqäpñqä. ²³ Hea inğanji, he aquvänä ipu, häukuä qutäqäpñqä. Tinjqä. Nätmatqä änguanänjä kuapänänji, qäukuä haqä yätu henyqä näwinyä äwinä. Suqä qu emäkñqä-pañi, iquauqä kaqä-kawäka qänğanänji hinuä-tqä iquauñi iñjä imäkminjuwiqä” ätukqe.

Änguä äpmeñuwä iqua, hañä-iqä mapñqenqä

²⁴ “Itanğa ämaqä nätmatqä kuapä-tänjä iquenä, änguanä mimbiyä! Hañä-iqä hemeñqiyä! Nätmatqä hiqä äwqä änguä imäkmbñqe, he ae ämeñuä. ²⁵ He täñga buayä änäpu, änguä äpmeñuwä iquenä, änguanä mimbiyä! Hañä-iqä hemeñqiyä! Qänakndanji, he dä heyäniqeçqä. He täñga tä äsätqänuwä iquenä, he änguanä mimbiyä! Hañä-iqä hemeñqiyä! Qänakndanji, he ka ipu, kñuä qäyqäpñuwä. ²⁶ Ämaqä eeqänänji henyñqä aquvänä iqanğpñqanğani, he änguanä mimbiyä! Hañä-iqä hemeñqiyä! Qänğanänğanğani, hinuä-tqä quanğä iquauñi, kaqä-kawäka iquauñqä aquvänä asä e iminjuwä-qe, iquauñi hañä-iqe, äwimakqeçqä” ätukqe.

*Himä-wiunqä iquauñqä, naqä-qakuänä wiñqenqä**

²⁷ “Nyi he etqänä. Nyaqä kukñuä qätä änyiyätqänuwä iquenä, he hiqä himä-wiunqä iquauñqä, naqä-qakuänä heñguätñqeçqä. Ämaqä henyqä mäwiñqä itñqä iquauñi, he suqä änguanänjä dinä iwimäqäpñqeçqä. ²⁸ Ämaçe, he qui imäkmbñqä diñqä tääqä ätätqänuwä iquauñi, he iqua änguä pmapñqä diñqe, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä tquäpñqeçqä! He ämaqä qui emäkätqätanğuwä iquauñi, Goti Hanjuwä Iqu iquau yätamäqä vätnqä tääqä tquäpñqeçqä! ²⁹ Ämaqä hñqu saqä manğawä iu kpäsqañqutqe, si hñgisa inä wimäqätñqeçqä. Ämaqä hñqu saqä gquä quäuqä äquvätqe, gquetä qäsä qäyä ämequänä. ³⁰ Ämaqä eeqänänji, nätmatqänqä yatñqä kiyqanğuwä iquauñi, si äwisñqeçqä. Ämaqä hñqu saqä nätmatqä meqanğutqe, si ‘Anği dapiyäqe’ mätquä

pa iqätñqä. ³¹ Suqe, ämaqä qu he emäkññqä enyänqä-pani, he-pqe quñi inä iwimäkññqeqä” ätukqe.

³² “He ämaqä henyqä äwinyätñqä iquaunqänä engangutqe, iinjä itqänjuwitanj, he nätmatqä änguänänjä Goti Hanjuwä Iqueqä hipa iutanj, squä mapnuwänqäwä? Hmanjqä. Ii tiinjqä. Ämaqä suqä quvqä imäkqä iqua-pqe, iquaunqä winyätqätangqä iquaunqänä äwinyätä, asä inä imäkqä-quaiqä. ³³ He ämaqä änguä emäkqanquwä iquaunä änguä iwimäkqanqppqe, he nätmatqä änguänänjä Goti Hanjuwä Iqueqä hipa iutanj, squä mapnuwänqäwä? Hmanjqä. Ii tiinjqä. Ämaqä suqä quvqä imäkqä iquapqe, asä inä imäkqä-quaiqä. ³⁴ He ‘Iqu angumä kima dapqonqä’ kñuä indqämbu, ämaqä hñque qanyinä vqanqppqe, he nätmatqä änguänänjä squä mapnuwänqäwä? Hmanjqä. Ii tiinjqä. Suqä quvqä imäkqä iqua, ‘Iqu angumä dapqonqä’ kñuä indqämbu, suqä quvqä imäkqä huiziquau qanyinä wipñqäüä. ³⁵ Itanga, hiqä himä-wiunqä iquaunqä enganguti, iquaunj änguä iwimäkññqäüä. ‘Ämaqä tq, angumä mänapqä yänqiyä’ kñuä qäyä indqänäpu, qanyinä wipñqäüä. He suqä iinjä imäkqpe, Goti Haqä Yätutanä Iqueqä ymeqä äpmepu, qänakndanj nätmatqä kuapanä Iqueqä hipa iutanj mapnuwiqä. Goti Hanjuwä Iqu, ämaqä qu Iquenyqä ‘änguiqä’ mätquä ipu, suqä quvqä imäkätqätanquwä iquaunj, änguänä ämitqäüä. ³⁶ Goti Hiqä Heniqu, ämaqeuñqä wiunqä miqä, huäqä äwunätñqä-pa, he-pqä huäqä heunätñqeqä” ätukqe.

Huiziquauqä suqenqä miwäsäuqenqä

³⁷ “He ämaqä iquauqä suqenqä iwäsäupu, ‘Ämaqä quvqä-quaiqä’ matqä pambiyä. He iinjä mimäkqanqppqe, Goti Hanjuwä Iqu henäpqe memäkqä yänqiyä. Ämaqä hñqu suqä quvqä imäkqanqñqenqä, ‘Iqueni pizqä päkiyä’ mätquä pambiyä. He e mätquä iqanqppqe, Goti Hanjuwä Iqu henyqä e mätquä yänqiyä. He suqä quvqä qäyä etqueanqpi, heqä äwqe hanuä imäknäpu, hui enyänä. He iinjä imäkqanqppqe, Goti Hanjuwä Iqu henj, iinjä emäkänqiyä” ätukqe. ³⁸ “He nätmatqä ämaqeu vqanqppqe, Goti Hanjuwä Iqu nätmatqä tiinjä hetapänqiyä. Iqu qa manquä ämanyuäqe, mändi äkisäutä, angumä hui ämanyueqanqa manquä ämnätä, hui qua mäñi äpäknqñqä-panjä iinjä hetapänqiyä. He nätmatqä qäyunä äwipqä-panjä iinj, asä iinjä hetapänqiyä” ätukqe.†

³⁹ Iwä Iqu iquaunj, kukñuä ktqe tiinjä-pqe ätukqe. “Ämaqä hiñuä quvqä hñqu, hiñuä quvqä hñqueni, änguä itmetä hänaqenj änguä motqueniñqiyä? Oeyä, qäquaqu qua hovqä bu päwäyñqinyqä.

⁴⁰ Ämaqä hñqu näqnqä ämetqe, iqueqä näqnqä-vqä iqueni, mämäwqätäucqä yänqiyä. Ämaqä näqnqä eeqänä qäpu ämapqä iqua, quwqä näqnqä-vqä iqutanj, asänänjä hipñqäüä” ätukqe.

⁴¹ “Si tqä tta-tungueqä hiñuiu, hinoqukuä wänqä änyätangqä ipi äqunätinä, tqä hiñui zä naqänänjä iqu qäyä witanji kñuä mindqänquki, suñqä tutndi? ⁴² Inj äänä etangikä? Tqä hiñuiunj, zä naqänänjä hñqu qäyä witanji hiñuä änä mäqunquä itnä, tqä tta-tunguequeni, ‘Tasi-guequkiyä, tqä hiñuiunj, hinoqukui nyi huätä makmäumqänä-qe,’ äänä tutñqäwä? Si wopqä itnä, kukñuinä tqä-qukiyi. Zä naqänänjä tqä hiñuiu äwinqe, huätä ganä mamändñqeqä.

† 6:38 Matiu 7:1-2

Iinjä itñi, si hinuä änguä äqänätñä, tqä tta-tunguequeä hinoquki, huätä mamäutñeqeqä” ätukqe.†

Zä huitañä-huitañä iquauqä häukuiñqä^S

⁴³ “Zä änguä di, näñqä ququvqä maqiyqä yänä. Itanga, zä quvqä di, häukuä änguä maqiyqä yäñqiyä. ⁴⁴ Ämaqe, zä-häukuä hinuä äqunäpu, ‘äñguätiyä, quvqätiyä?’ kñuä indqämbñqäüä. Qu zä-yäunguä maeqä guä yänä-tänä iqini, zä-eaqä häukui dupñqe, mäwqä ipñqäüä. Qu wainqänqänä kñuä indqännga äupqe, guä yänä-tänä iquauñi, hinñgi manduqä ipñqäüä. ⁴⁵ Iinjä eqqä-panñi, ämaqä äñguänänñä iqua, kñuä äñguänänñä indqänäpu, suqä äñguänänñä di imäkññqäüä. Ämaqä quvqä iqua, kñuä quvqä huitañä-huitañä indqänäpu, suqä quvqä imäkññqäüä. Ämaqä iquauqä kukñui, ii iquauqä kñuä indqänqä dutañqä” ätukqe.

Anñä qäyunä mätqenqä^{*}

⁴⁶ Itanñi “He ‘Naqä Iqukiyä’ ändäpiyä-qe, Nyaqä kukñuiñqä qänakñä manyiyqä itqänjuwi, sunqäwä? ⁴⁷ Ämaqä Nyinyqä äpätä, Nyaqä kukñuä qätä änyiyätä, qänakñä iqäqä iquenyqe, Nyi näqñqä hitapmñänä. ⁴⁸ Ämaqä iqu tiinjqä. Ämaqä hñqu, qua mäñqä mämä äptäqe, hikä iunñi anñä haqeqi yänänäqñqä ämätqä-panñä, iinjñä. Maqñqä hitanñua, eqä huakä ätimäutä, anñä du yänänäqñqä äpäsqäqe, ämaqä iqu anñä yänänäqñqä ämätätqä-qae, anñi ämenñä miqä yänqiyä. ⁴⁹ Ämaqä hñqu Nyaqä kukñui qätä änyiyätä, qänakñä miqä iqä iqu, ii tiinjqä. Ämaqä qua mäqueqä anñä hinñginä ämätätqe, qänakñdanñi eqä huakä äpätä, anñi qui imäkätä, qua iqi äpäkñqä-panñä iinjñä” ätukqe.

7

Jisasi Iqu, Romätanñä mäkä-iqä hñqueqä wäunñuä-wiyqä hñque, äñguä iwimäkkqenqä^{*}

¹ Itanga Jisasi Iqu qokä-apäkä iquau kukñuä iinjä qäpu ätuäqe, Iqu anñä-himqä Kapänamänñqä äukqe. ²⁻³ Iqini Romätanñä mäkä-iqä iquauqä naqä hñqu äpmamññqe. Iqueqä wäunñuä-wiyqä hñqu, tänñä-yaqä ämetä, äpäkoñqänä äwominñqe. Ämaqä naqä iqu, iquenyqä kuapänä winñanñqetani, iqu Jisasi Iquenyqä qätä äwiyäqe, ämaqä Israitqätanñä naqä hñquau, Jisasi Iqu äpätä, iqueqä wäunñuä-wiyqä ique äñguä iwimäkätñqä diñqä ändowatkqe. ⁴ Qu Jisasi Ique äwimapiyi, kukñuä aquvänä ätuäpu, “Iyääqä” ätukuwi. “Ämaqä naqä tqä, äñguänänñä-queqä. Si yätamakqä wisñqeqä. ⁵ Iqu Israitqä iqunenqä äwinyätä, neqä anñä aquväqñqä änamäsikqeqä” ätukuwi.

⁶ E tquanñuwänñga, Jisasi Iqu qutä anä äukuwi. Qu äupiysi, ämaqä mäkä-iqä iquauqä naqä iqueqä anñä-tänñä qäqiqi pätkätanñua, iqu iqueqä quvämaqä iquau, Jisasi Ique tii tupñqä ändowatkqe. “Naqä Iquki, Si qae pmayä! Si nyaqä anñä täñgisanñqä yaptñqä diñqe, nyi ämaqä äñguänänñä-qunä hmanñqä. ⁷ ‘Nyi ämaqä äñguänänñunä manä’ kñuä nyiyqanñi, nqä-näuä mäkimeqä da iqänä. Inñi, Si kukñuinä

† 6:42 Matiu 7:3-5 S 6:42 Matiu 7:15-20, 12:33-37 * 6:45 Matiu 7:24-29 * 7: Matiu 8:5-13

tqanḡti, nyaqä wäunjuä-nyiyqä iqu äḡguä imänänä. ⁸ Nyi-pqe inänjqä. Nyi ämaqä yoqä-tänḡ hḡqueqä yäpä imä äpmamä, ique qänaknä inä wimqänä. Nyaqä mäkä-iqä nyi ämitḡqä iquauni, hḡque ‘Si uvä’ tquanḡmdqe, iqu äwänqiyä. Hḡque ‘Si biyä’ tquanḡmdqe, iqu äpäḡqiyä. Itanḡa ḡqä wäunjuä-nyiyqä hḡque, ‘Si tä imäkiyä’ tquanḡmdqe, iqu imäkänqiyä” ätukqe.

⁹ Inḡanḡi Jisasi Iqu kukḡuä iinjä qätä äwiyäqe, yäunjuä itä, qänaki hiḡuä ämaqunäqe, ämaqä Ique qänaki wivändätanḡuwiu ätukqe. “Täukue! Ämaqä tqu quuvqä eqiyätḡqä-panä iinj, Israitqä dunḡ, hiḡuä mäqunquä itḡqeḡä” ätukqe.

¹⁰ Inḡanḡi ämaqä, mäkä-iqä naqä iqu ändowatkqä iqua, iqueqä anḡ iunḡä anḡi äupiyyi, wäunjuä-wiyqä iqu äḡguä pmetanḡi äqunḡuwi.

Jisasi Iqu, hikḡä ae äpäkoḡqä hḡque, anḡi ävauqumuatkqenḡä

¹¹ Hiunḡi hui ae päwqanḡa, Jisasi Iqu anḡ-himqä, kiqä yoqe Nainḡä iunḡä äukqe. Inḡanḡi iqueqä wäunjuänḡä ämotquaminḡä iquatä, ämaqä kuapänä huizitä anä äukuwi. ¹² Qu iqi ätimäupiyyi, anḡ-himqä iqueqä täknḡä hävqä-tänḡ qäqiqi uwqanḡuwänḡa, ämaqä anḡ-himqä iutanḡä kuapänänḡä iqua, ämaqä pizqä hḡque täknḡä yäpaqä mäḡḡisanḡä äma äukuwi. Hikḡä e äpäkoḡqä iqueqä känai, apäḡḡä eä, ymeqä iqunänḡä-tänḡiyyi. ¹³ Naqä Iqu ii hiḡuä äqunäqe, huäqä wunḡanḡi, “Si knḡä maqiyqä panä” ätukqe. ¹⁴ E ätuäqe, qäqiqi äwäqe, isuänḡi a äqätkqe. I iqanḡa, ämaqä äma äpminḡuwä iqua iqi tqäunḡuwänḡa, ämaqä pizqä iqueni, “Hikḡä iquki, ‘Si pämä vayä!’ äktqänä” ätukqe. ¹⁵ I tquanḡa, ämaqä ae äpäkoḡqä iqu ävautä, kukḡuä ätipäqäkqe. Kukḡuä tqanḡa, Jisasi Iqu kiqä känäu anḡi äwikqe.

¹⁶ Inḡanḡi ämaqe, Goti Hanjuwä Iqueqä yänḡänäḡḡenḡä zä ipu, Iqueqä yoqe haqeḡä ämamäupu, “Hiḡuä-tqä Naqä Hḡqu ätimäuiyyä” ätkuwi. Itanḡa “Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä ämaqä yätamäkqä vätnḡä ätimäuiyyä” ätkuwi.

¹⁷ Jisasi Iqu iinjä imäkqanḡḡenḡe, ämaqä Jutiyatanḡtä, anḡ huiziu-tanḡ-pqetä, qu qätä äwikuwi.

Jonä asḡä-qäyqä iqu, Jisasi Iquenḡä yatḡqä äwikqenḡä†

¹⁸⁻¹⁹ Ämaqä Jonä iqu wäunjuänḡä ämotquaminḡä iqua, iqueni nätmätqä eeqänänḡä Jisasi Iqu imäkqanḡḡenḡä awä ätkuwi. Jonä iqu qätä äwiyäqe, iqueqä ämaqä hḡquaqui tääqä ätuätumeqe, Naqä Jisasi Iquenyqä ändowätätä, tii ätukqe. “Ämaqä äpäḡqiyä ätätqänuwi, Si Qäqukitanä, ä hḡquenyqä hiḡuä inä äqänanä pmetunḡuätanä?” qe yatḡqä e winyqä” ätukqe.

²⁰ Iquaqu Jisasi Ique äwimayi, tii ätukiyyi. “Jonä asḡä-qäyqä iqu, ye Si yatḡqä kiyenḡä äyändowätqiyä. Ämaqä äpäḡqiyä ätätqänuwi, Si Qäqukitanä, ä hḡquenyqä hiḡuä inä äqänanä pmetunḡuätanä?”

²¹ Iquaqu anä pmetanḡua, Jisasi Iqu ämaqä kuapänänḡä, täḡä-yaqä-tänḡä iquautä, dnḡä quvqä-tänḡä iquautä, hiḡuä pisqä iquautänḡi, äḡguä iwimäkḡqe. ²² Inḡanḡi iquaquvqä kimanḡi imäkätä, tiinjä ätukqe. “Qe nätmätqä hiḡuä äqunäsinyä qätä äwiyänḡiyyenḡe, äwäsinyä, Jonä ique awä tiinjä suinyqä. Ämaqä hiḡuä pisqä iqua, hiḡuä äḡguä

äqängäuä. Yukä quvqä iqua, qanä änguä äwqäuä. Wänyimängqätänjä iqua, änguä imängäuä. Qätäyqä iqua, qätä äwiyqäuä. Ae äpäkönjuwä iqua, anji ävauqäuä. Nätmatqä maeqä iqua, Goti Hanjuwä Iqueqä kuknuä ängui qätä äwiyqäuä. ²³ Ämaqä, qu Nyi imäkqanqenqä kjuä indqänäpiyä iqua, quwqä quuvqä heqiyqe qui mimäkjqä iqanqutqe, qu aquvänä ipnqäuä' suinyqä" ätukqe.

Jisasi Iqu, Jonä iquenqä ätukqenqä†

²⁴ Ämaqä Jonä iqueuä kuknuä äma äpkiyä iquaqu ae uwqanqiyänqanji, Jisasi Iqu qokä-apäkä iunji, Jonä iquenyqä tii ätukqe. "He anä avqñqä dunqe, squä hinuä qumbñqä äukuwäwä? Qoä-qamqä yunüä miqanqqe qumbñqä äukuwätanä? Oeyä. ²⁵ Squä hinuä qumbñqä äukuwäwä? He ämaqä hñqu qäkä ängüanänjä yäuqä pmetanqä ique, hinuä qumbñqä äukuwätanä? Oeyä. Ämaqä qäkä änguä äyäuupu, nätmatqä eeqänänjä änguä imäkjqä iqua, ämaqä miqä naqä iqueqä anä du pmetpñqäuä. ²⁶ He squä hinuä qumbñqä äukuwäwä? Ämaqä hinuä-tqä hñquenyqä hinuä qumbñqä äukuwätanä? Nñqä. Iinjä sätäti, Nyi tiinjä etqänä. Iqu, Goti Hanjuwä Iqueuä hinuä-tqä huizi iquaunji ämävqätäunä" ätukqe. ²⁷ "Bukä iunji, Goti Hanjuwä Iqueqä kuknui, tii äqänänä.

'Qätä wipiyä. Ämaqä Nyaqä kuknuä ämapqä hñque, Si hñuiqä kimetñqä ändowatqänä. Sinyqä hänaqä näwinyä imäuetñqä iqueqä'§ äqänänä.

Kuknuä iinjä, ämaqä tquenyqä ätqiyä. ²⁸ Itanji Nyi he tiinjä etqänä. Ämaqä qua täu pmeqä iqua, Jonä iqueni mämvqätäuqä ipnuwiqä. Inäqe anä Goti Hanjuwä Iqunä miqä iunji, ämaqä yäpakä quvqä äpmeñqä iqu, Jonä ique ämvqätäunä" ätukqe.

²⁹ Ämaqä eeqänänjä iquatä, ämaqä mbqä motauqä iquatä qäsänji, qu kuknuä iinjä tqanji äwipiyi, Jonä iquesa asnjä ämakuwitani, iqua "Goti Hanjuwä Iqueqä suqä eeqänänji, jänänänjiqä" ätkuwi. ³⁰ Itanji, Parisi iquatä, kuknuä-suqenqä näqñqä iquatä, Jonä iqu asnjä uwqiyätñqe mäwinqä ikqä iqua, qu hänaqä Goti Hanjuwä Iqu iquaunqä näwinyä imäuekqeuññqä kuknui, qätä mäwiyqä ikuwi.

³¹ Inqanji Jisasi Iqu tii ätukqe. "Ämaqä tännga äpmeñjuwä iquaunqqe, Nyi änäänjä tmqäwä? Qu ämaqä änäänjuakä? ³² Qu tiinjqä. Ymeqä ququawä aquvqñqä iu äpmapu, ymeqä huizi iquaunqä tääqä tiinjä ätätqänjuwiqä. 'Ne henyqä häawä qäyä ätqanqgu, he himnuñuä miqä iquwiqä. Ne pmapqä qäyä iqanqgu, he kjuä maqiyqä iquwiqä' ätätqänjuwiqä. Qu ymeqä tqua enqä-panjä iññqä. ³³ Jonä asnjä-qäyqä iqu äpäqetani, bretqetä, wainqä-eqetä manqä iqanqga, he 'Dñä quvqätänjä-queqä' äyä ätkuwiqä. ³⁴ Inäqe Ämaqeua Ymeqä Ekqä Iqu äpäqetani, buayä änätä eqä änätä iqanqga, he tii ätqäuä. 'Ämaqä buayä eqä yaqäpiqä itä änätä, wainqä-eqä kuapä nqueqä. Itanqga ämaqä mbqä motauqä iquauqätä, suqä quvqä imäkqä iquauqätä näueqä-queqä' inä ätqäuä. ³⁵ Inäqe, ämaqä Goti Hanjuwä Iqueqä kuknuä näqñqe ae ämapiyä iqua, tiinjä motquapnä. Goti Hanjuwä Iqueqä näqñqe, ii aanjä naqä-qakuiqä" ätukqe.

*Apäkä hui, Jisasi Iqueqä yukiü asnjä äqäkqenqä**

³⁶ Parisitanjä hñqu Jisasi Iqu buayä anä nyiyñqä tääqä ätuätumakqe. Tääqä tuätumeqanğa, Iqu iqueqä anjuñqä äwäqe, ymisanjä näñqä yuki ipämäüä hiqoti äweukqe. ³⁷ Apäkä, ämaqä, “Ii suqä quvqä imäkqiyqä” ätminjuwä ii, anjä-himqä iu äpmaminqe. Ii “Jisasi Iqu Parisi hñqutä buayä anä äñätqäninyqä” tqanğa qätä äwiyäqe, eqä-häkä jinanjä-weqä anğuanänä-tänji äma äpkqe. ³⁸ Ii äwäqe, Jisasi Iqueä tuwä iqi, yukä-tänjä qäqiqi ätqäüqe, kñuä äqäkqe. Iiyqä hinuä-eqe Jisasi Iqueqä yukä iu ioqanğa, iiyqä detä ye imäkätä, Iqueä yukiü kikiyä kuapänä äwunätä, aowä jinanjä-weqe equatekqe.

³⁹ Ii iinjä imäkqanğa, Parisi, Jisasi Ique itmakqä iqu, hinuä iinjä äqunäqe, kñuä tiinjä indqänğqä. “Ämaqä Tqu hinuä-tqä-qu etanğutqe, apäkä Ique a äwqätqä iinyqe, ‘Ii suqä quvqä imäkqiyqä’ näqñqä hiänqiyä.”

⁴⁰ Iqu kñuä iinjä indqänğanğa, Jisasi Iqu, “Saimonä iquki, Nyi kukñuä hñqu ktmqeğä” tqanğa, iqu, “Näqñqä-vqä Iquki, Tqä kukñui yqä tiyä!” ätukqe.

⁴¹ I tqanğa Jisasi Iqu tii ätukqe. “Ämaqä hñqu nätmätqä kuapä-tänjä pmetäniqe. Iquesanji, ämaqä hñquaqu nätmätqä anğü kima winyiyñqä meqä-quacu pmesinyiyiqä. Ämaqä anğü kima väniñqä meqä hñqu, kuapä-tänğue. Mä huiziqueqe, homänjqä. ⁴² Itanği iquagu, ique kima vqä di hma hiätqätanğani, iqu ‘qäyä eänä’ tuäniqeğä. Inji, Saimonä iquki, ämaqä tquaqu, ämaqä iquaquvqä kima vqenqä ‘qäyä eänä’ tqä iquenyqe, äwqä yeeqä iinqe, ämäwqätäuniqe, äsqukä?” ätukqe.

⁴³ I tqanğa Saimonä iqu kimanji, “Ämaqä nätmätqä anğü kima väniñqä, kuapänä meqä iqueqä’ kñuä änyänä” ätukqe.

Ga Jisasi Iqu, “Si qäyunä iwäsäunyä” ätukqe.

⁴⁴ I ätuäqe, Iqu tuwänği hinui, apäkä ii ämäqunätä, Saimonä ique tii ätukqe. “Si apäkä täsinji hinuä äqunäninyä? Nyi saqä anjä yäpä tängisa yapqanğani, si Nyaqä yukiunqe, eqä mäñdapqä inji. Inäqe, apäkä täsi, iiyqä hinuä-eqe Nyaqä yuki ioqäqe, iiyqä detä yenüä imäkqiyä. ⁴⁵ Itanğa Nyi saqä anjä tängisa äyapmä pmetanğani, si himä kikiyä manunqä iqanğnä, ii Nyaqä yukiü kikiyä yqänä äñunätqänä. ⁴⁶ Si olipqä eqä aowü, Nyaqä nuänjuñi mänjiquatqä iqanğnä, ii aowä jinanjä-weqe, Nyaqä yukiü änjiquatqiyä. ⁴⁷ Iinñqe Nyi si tii äktqänä. Ii Nyinyqä kuapänä äwinyätä, iinjä nyimäkqanğqetanji, iiyqä suqä quvqä kuapänänjä etanğqä-qe, huätä ae ämamäüqä. Inäqe, ämaqä hñqu, suqä quvqä wänğäpu imäkqäqä enqe, Goti Hanjuwä Iqu iqueqä suqä iinjä huätä ämamäüqe, iqu Iquenyqe, wänğäpu winyänqiyä” ätukqe.

⁴⁸ I ätuäqe, apäkä iinjä tii ätukqe. “Tqä suqä quvqe, huätä ae ämamäüqeğä.”

⁴⁹ I tqanğqenqä, ämaqä buayä anä äñäpu äpmaminjuwä iqua, qätä äwipiyyi, “Ämaqä, suqä quvqä huätä mamäüqänqä ätqäqä Tqu, Tqukä?” äñğüwi.

* 7:35 Matiu 26:6-13; Makä 14:3-9; Jonä 12:1-8

⁵⁰ Inji, Jisasi Iqu apäkä iinji tii ätukqe. “Si qäqiqi qui imäknmätnä iqanğnä, tqä quuvqä heqiyqe yätamäkqä äkiyqiyä. Si äwqä qeiqi inqä uvä” ätukqe.

8

Apäkä hiua, Jisasi Ique yätamäkqä äwimiñuwinqä

¹ Qänakñi, Jisasi Iqu anä-himqä wänqä iutä, naqä iutä, Goti Hanjuwä Iqunä miqä iunqä kukñuä ängui awä ätuäkäminqe. Inğani Iqueqä ämaqä 12 iqua-pqe, Iqutä anä ikäminjuwi. ² Itanğa apäkä, Jisasi Iqu iuauqä dnä quvqetä, tänjä-yaqetä hiñuiqänä huäta ändowatkqä iua, Iqutä qanä anä ikäminjuwi. Apäkä huizqä yoqe, Mäliya ‘Maktälatanä iyyqä’ ätminjuwi. Hiñuiqänänji, Jisasi Iqu dnä quvqä 7 huätä ämamäukqä iiyi. ³ Itanğa apäkä huiziyqä yoqe, Jonaiyi. Iiyqä qokiqueqä yoqe, Kusa, ämaqä naqä Heroti iqueqä anä ämiminqä ique. Itanğa huiziyqä yoqe Susenayi. Apäkä kuapänänjä hiua-pqe anänji. Iua iuauqä yquayä ämepu, Jisasi Iquesä, Iqueqä ämaqä iquautä yätamäkqä äväpu, anä ikäminjuwi.

*Kukñuä ktqä, kuä-witqä uwqä tnämäwqenqä**

⁴ Ämaqä kuapänänji, anä-himqä im-imda äpäpu, Jisasi Ique wimeqanğuwänğa, Iqu kukñuä ktqä ätukqe. ⁵ “Ämaqä hñqu kuä-witqä uwqä tnämäwäwätñqä wänä. Iqu ätnämäwäwqanğani, hui hänaqä iqi päkmbnä. Ii ämaqä qonjqä iqanğuwänğa, yññä äpäpu ämambnä. ⁶ Hui qua hikä-tänjä iqi päkmbnä. Ii bakä äukaupqe, eqä ye etanği, qänakndanji yäuä päpnä. ⁷ Hui guä yänjä-tänjä awä imä päkmbnä. Kuä bakitä, guä yänjä bakitä qäsä äukaupiyi, kuä baki qui imäkmbnä. ⁸ Hui qua ängüä du päkmbnä. Bakä äukaupiyi, nänqe kuapänä 100 hukmbnuwiqä” ätukqe. Jisasi Iqu e ätuäqe, Iqu manjä yänänäqñqä, “Ämaqä qätä-tänğuenä etanğutqe, kukñuä iinqe kñuä ängüänä indqämbiyä” ätukqe.

⁹ Iinjä tquanğa Iqueqä wäunüänqä ämotquaminqä iqua, kukñuä ktqä iqenqä yatñqä äwikuwi. ¹⁰ Iqu iquauñi tii ätukqe. “Goti Hanjuwä Iqunä miqenqä kukñuä qakui zä witanğqä-qe, Iqu he näqñqä mapñqe, etapqiyä. Injäqe ämaqä huizi iqua, qu kukñuä ktqenä äwiyätqanğuwiqä. Qu hiñuä äqunäpu qätä äwiyäpiyä-qe, näqñqä maeqä-quayqä” ätukqe.

¹¹ E ätuäqe tiinjä ätukqe. “Kukñuä ktqä qakui, tiinjqä. Kuä-witqä uwqä iinji, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuinqä atäunüä eänä. ¹² Kuä-witqä uwqä hänaqä iqi päknätqe, ii tiinjqä. Qokä-apäkä Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui qätä äwiyäpu, quwqä äwqä imä manyueqanğuwänğani, Setänä iqu, ‘Qu quuvqä maeqiyqanğpi, Goti Hanjuwä Iqu qunji anği mitmeqä yäniqeqä’ kñuä indqänätä äpätä, kukñuä iinji huätä mamäunqiyä. ¹³ Itanğa kuä-witqä uwqä qua hikä-tänjä iqi päknätqe, ii tiinjqä. Qu Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä qätä äwiyänğani, aquvänä ipu ämapqe, kuä hukä tapinjä maeqä enqä-panjä iinjqä. Qu quuvqä eqiyäpiyä-qe, yamwiqä wimeqanğa, qua iqi päkmbñqäuä. ¹⁴ Itanğa kuä-witqä uwqä guä yänjä-tänjä iqi päknätqe, ii tiinjqä. Qu Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä qätä äwiyäpiyi, hanjä-iqenqätä, mbqenqätä, nätmatqä yeeqä inqä isuaunqätä, kñuä

* 8:3 Matiu 13:1-23; Makä 4:1-20

kuapä indqänäpu quuvqä heqiyqe yänänäqñqä maeqä iänqiyä. Inji, qu kuä-witqä nänqä naqe, maeqä enqä-panä iinjäqä. ¹⁵ Itanğa kuä-witqä uwqä qua änguä iu päknätqe, ii tiinjäqä. Amaqä Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui qätä äwiyäpu, kñuä indqänqä imä änguänä ämaipu, quwqä qeqä-quuvqe jänänä imbu yänänäqñqä ätqänuwi, nänqä naqä äuknätñqä-panä iinjäqä” ätukqe.

Kukñuä ktqä, hiqi-tä mäsaüqenqä†

¹⁶ “Amaqä hiqi-tä ämäsaüpu, zä mäpatqiyeqä ipñqäüä. Iquvanjä yäpä imä maeqä ipñqäüä. Amaqä anjä yäpä ingisa äyappiyä iqua, hiñuä qumbñqä diñqe, qu hiqi-te, kiqä ätqäüqä ätnänä iqi tqätepnqäüä. ¹⁷ Ii tiinjäqä. Nätmatqä eeqänänä zä äwämitätqe, ätnänängisa witäniqeqä. Nätmatqä eeqänänä ämaqä iqua zä epqe, ätnänä iqi wiqanğuti, qu hiñuä äqunäpu näqñqä hipnuwiqä. ¹⁸ He kukñui qätä änguänä wipñqä diñqe, kñui änguänä indqämbiyä. Amaqä näqñqä hui ae ämequwä iqua, Goti Hanjuwä Iqu hui inä väniqe. Itanğa ämaqä näqñqä maeqä iqua, näqñqä wänqä qu ämenjuwi, Goti Hanjuwä Iqu huätä mamäunqiyä” ätukqe.

Jisasi Iqueqä känaisä, känguäkatä, Ique äwimakuwiñqä‡

¹⁹ Inğanji Jisasi Iqueqä känaisä, känguäkatä ätimäupiyyi, ämaqä kuapänä pmetanğa, qu Iqu-tänä qäqiqi mapqä ikuwi. ²⁰ I iqanğuwänğa ämaqä hñqu Jisasi Iquenji, “Tqä tñaisä, tunğüäkatä Sinyqä hiñuänqä äpquwi, yäpaqä tängisa ätqäunäüä” ätukqe.

²¹ I tqanğa, Iqu kimanji tii ätukqe. “Amaqä, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä qätä äwiyäpu qänaknä itqänuwä iqua, qu Nqä nipaqa, guäkayqä” ätukqe.

Jisasi Iqu yunuitä, eqetä, äminyekqenqä§

²² Hiunji hñquenji, Jisasi Iqutä, Iqueqä wäunüänqä ämotquaminqä iquatä, yimba ätkamäupu, Iqu iquaunji, tiinjä ätukqe. “Eqä-huänjä yätäqä nänğisanqä äwanä” ätukqe. I ätuäqe, iqua äukuwi. ²³ Yimba iu qanä äwäpiyä iunji, Jisasi Iqu hiqaqä äwäkqe. Inğanji yunüä naqänänä hñqu ätimäutä, eqe yimba iu huaquvämäqanğa, eqä-huänjä kuapänä ätuäqetanji, iqua qui imäkñqänä ikuwi.

²⁴ I imäkqanğa, qu Ique ävauqumuatäpu, “Naqä Iquki, Naqä Iqukiyä! Ne qui imäkñatunqä iqnä!” ätukuwi.

Inji Iqu ävauqe, yunuitä eqetä, “Qaiyä” ätukqe. E tqanğa, yunuitä eqetä ämñänğiyi. ²⁵ Jisasi Iqu iinjä imäkäqetanji, ämaqä iquaunji, “Hiqä quuvqä heqiyqe, ängikä?” ätukqe.

Inğanji qu zä ipu, kñuä kuapänä indqänäpu, quwqä-quwä kukñuä ätñguwi. “Yunuitä eqetä ‘qäyä enä’ ätuätä äminyeqäqä Tqu, Amaqä Tqukä?” ätñguwi.

*Jisasi Iqu, ämaqä dnä quvqä hui-tänä hñque, änguä iwimäkkqenqä**

²⁶ Inğanji Jisasi Iqutä, Iqueqä wäunüänqä ämotquaminqä iquatä, Gerasa iqua-tänä hiqñqä du ätimäukuwi. Gerasa, ii Galilisänjä eqä-huänjä nänğisanji. ²⁷⁻²⁹ Iqinj Jisasi Iqu yimba iutanji ätimäwa päwqanğa, ämaqä anjä-himqä iu pmeqä dnä quvqä hui-tänä hñqu

† 8:15 Makä 4:21-25 ‡ 8:18 Matiu 12:46-50; Makä 3:31-35 § 8:21 Matiu 8:23-27; Makä 4:35-41 * 8:25 Matiu 8:28-34; Makä 5:1-20

äwimakqe. Iqu ppqä itqätangi, ämaqä iqua yukä hipa iu guä äkiqiyäpu, hinuä äqumbu, qäyä äpmetangä, dnä quvqä iqua, iqu guä ändakemä wätñqä yänänäqñqä iwimäkäpu, anä avqñqä dunqä wätñqä iwimäkminjuwi. I imäkätqätangua, ämaqä iqu tpqäyäqä ikitä, anju mäpmeqä itä, hikä hovqä ämaqä pizqä wiqeu hinjinäwa äwäyäkäminqe. Iqu Jisasi Ique hinuä äqunäqe, zääqä ätätä, Jisasi Iqueuä yukä iqi äpäknäqe, manj tiinjä ätukqe. “Jisasi, Goti Haqä Yätutañä Iqueqä Ymeqä Iquki, Si äänä nyimäktnqäwä? Nyi yatñqä äkiyqänä, ‘Si qui minyimäkqä panä’ ” ätukqe. Iqu iinjä ätukqe, ii Jisasi Iqu “Dñä quvqe huätä äwänä” ae ätkqetanji.

³⁰ Ämaqä iqu e tquanğa, Jisasi Iqu yatñqä ävätä, “Tqä yoqe, squkukä?” ätukqe.

Ämaqä iqu kimanji, “Nqä yoqe ‘Hatñunenjqä’ ” ätukqe. Ti-injñqe, dnä quvqä kuapänänji, iqueä äwqänğisa äpekuwiñqä ätukqe. ³¹ Inğanji dnä quvqä iqua, Jisasi Ique yatñqä yänänäqñqä äväpu, “Si ne qua hovqä aanä mämnänä vänqä enqä-panä iunqä mänandowatqä panä” ätukuwi.

³² Inğanji yaqueqä kuapänänjä, hipkä hmbi buayä änäpu pmetangä, dnä quvqä iqua, Jisasi Ique yatñqä yänänäqñqä tii äwikuwi. “Ne yaqueqä iquauä äwqä yäpä duqumä paquvatuñquä, hinuinä naqänäwqatiyä” ätukuwi. I tquanğuwänğa, Iqu hinuinä äqunäwatqke. ³³ Inji, dnä quvqä iqua, ämaqä ique ävämanji, yaqueqä iquauä äwqä imä qe äpaqukuwi. Iinjä iqanğuwänğa, iqua iwaqä iu tnänä äwäpiyi, eqä bu quauqanğuwänğa, eqä qe änyuäpätäukqe.

³⁴ E iqanğä äqumbiyi, ämaqä yaqueqä miqä iqua zä äwäpu, kukñui anä-himqä iutä, im-imä pmetanğuwä iutä ätuäkäkuwi. ³⁵ Ämaqe qätä iinjä äwipiyi, “Nätmatqä iinjä äänä timäuqanği tqäpiyä” tpu, hinuä qumbñqä äpkuwi. Iqua Jisasi Ique äwimapiyi, ämaqä dnä quvqä iqua ävämakuwä iqu, qäkä äyäuä, kñuä anğua wimeqanğa, Jisasi Iqueqä yukä-tänä qäqiqi pmetanği hinuä äqunğuwu. Iqua hinuä iinjä äqumbiyi, zä äwiñgqe. ³⁶ “Dñä quvqä-tänä iqu, anğua äänä imänğutiyä” tpu kñuä kuapä indqänğanğuwänğa, ämaqä, Jisasi Iqu imäkqanği hinuä äqunğuwä iqua awä ätukuwi. ³⁷ Iinjä timäuqanğenqä, ämaqä Gerasa pmeqä iqua, zä kuapänä äwinyätä, Jisasi Ique, “Nevämayä” ätukuwi. Inji, Jisasi Iqu yimba ätkamäuqe, anği äukqe.

³⁸ Iqu äwätñqä iqanğa, ämaqä, dnä quvqä iqua ävämakuwä iqu, Jisasi Ique yatñqä yänänäqñqä ävätä, “Nyi Sitä anä wenqätänä?” ätukqe.

Yatñqä e vqanğa Jisasi Iqu ämaqä iquenji, anği ändowatätä, tii ätukqe. ³⁹ “Si tqä anä dunqä anği äwätinä, kukñuä eeqänänä Goti Hanjuwä Iqu si ikimäkqenqä, awä tuvä” ätukqe. I tquanğa ämaqä iqu äwäqe, nätmatqä eeqänänä Jisasi Iqu iwimäkqenqä, ämaqä anä himqä iu pmetanğuwä iu awä ätukqe.

Jisasi Iqu, apäkä hiuaqui anğua iwimäkqenqät

⁴⁰ Jisasi Iqu iqi ävämetä, qua Galiliu anği timäuqanğa, qokä-apäkä Iquenyqä hinuä äqumbu äpmaminjuwä iqua, yeeqä ipu itmakuwi. ⁴¹ Iqinjä, ämaqä naqä anä aquväqñqeu miqä hñqu, Jisasi Ique

äwimakqe. Iqueqä yoqe Jarusi, ique. Äwimeqe, iqu Jisasi Ique qonä äwoktäuqe, iqueuä anä dunqä wiyänqänä yatnqä yänänäqñqä äwikqe. ⁴² Iqu ymeqä apäkä hmbnänä-tänjä-qu eä, iipu äpäkonätñqä qäqiqä etanji, iinjä ätukqe. Ipiyyqä quväukui 12 inji.

Jisasi Iqu Jarusi iquä itmanja äwätqätanjiyänja, qokä-apäkä kuapänänä-pqä Iquä anä äwäpu, kukundä-kukundä äuminuwi. ⁴³ Quwqä awä iqinj, apäkä hui äuminqe. Li hea ique-iquenji, qanua yaqä e pmetanji, quväukuä 12 ämäwqätäukqe. Ämaqä ängua iwimäqänqe,† hma eminqe. ⁴⁴ Li Jisasi Iqueä tuwä-tänjä qäqiqi äpäqe, Iqueqä gguä quäuqä iu itmaqänngqe. Li iinjä iqanja, iyyqä yaqe, maqänä hma ekqe.

⁴⁵ Iinjä iqanja Jisasi Iqu, “Tqu indmaqänngiyä?” ätukqe.

Ämaqä eeqänänji qu hñqunä-hñqunä, “Nyi hmanjqä. Nyi hmanjqä” tqanjuwänja, Pitä iqu tii ätukqe. “Naqä Iquki, ämaqä hävemä tä äpätunquä imda ikitmaqänngäuä.”

⁴⁶ I tquanja Jisasi Iqu kimanji, tii ätukqe. “Ämaqä hñqu Nyi indmaqänngiyä. Nyaqä yänänäqñqä hui, änyivämeqanji ätqänä.”

⁴⁷ Iqu i tqanja, apäkä iinj, “Nyi zä mäpmeqä imä” knjuä ämeqe, yäunjuä itä, hipenji quamänji, Jisasi Iqu-tänjä qäqiqi eäqe, qokä-apäkä iuqä hiñuiqisanji awä tiinjä ätukqe. “Ii tiinjqä. Nyi tänjä-yaqä nyätanji iktmaqänngänä. Nyi iinjä imäqanja, nyaqä tänjä-yaqe, qäpu maqänä eqiyä” ätukqe.

⁴⁸ I tquanja, Jisasi Iqu tii ätukqe. “Apäkä iiki, tqä quuvqä heqiyqe, ängua ikimäqiyä. Si äwqä qeiqi injä uvä.”

⁴⁹ Jisasi Iqu kuknuä yqänä tätqätanja, ämaqä naqä anä aquväqñqä iu miqä iqueqä anä iutanä hñqu äpäqe, ämaqä naqä iquenji tii ätukqe. “Tqä ymeqe, ae äpäkonngiyä. Itanji, Ämaqä Näqñqä-vqä Iquenji, hanjä-iqä hui inä mäwqä panä.”

⁵⁰ Jisasi Iqu kuknuä ii qätä äwiyäqe, Jarusi iquenji, “Si zä miqä itnä, quuvqenä heqiyä. Li anji ängua imänänngiyä” ätukqe.

⁵¹ Iqisanji Jisasi Iqu, Jarusi iqueqä anä du ätimäuqe, qokä-apäkä huizi, anä yängisa pepñqe, hiñuinä mäqunquä ikqe. Pitä ique, Jonä ique, Jemisi ique, apäkä iyyqä kanä-känä-yaqutä, quwqä-quwänä pepñqä imäkkqe. ⁵² Injanji ämaqä anä yängisa äpmapiyä iqua, knjuä huäqä-huñqä qiyätqätanjuwänja, Jisasi Iqu, “He knjuä maqiyqä pambiyä. Mäpäkonqä iqäqe, hiqäqä äwinä” ätukqe.

⁵³ Iqu e tquanja, qu, hitqä ii pizqä witanngqenqä näqñqä epiyi, tä äsukuwi. ⁵⁴ Itanji Jisasi Iqu, iyyqä hipa a ämaqätätä, “Ymeqä iiki, si pämä pmayä” ätukqe. ⁵⁵ Iqu e tquanja, iyyqä quuvqe, anji wimeqanja, maqänä ävaukqe. Ävauqanja, “Buayä winyqä” ätukqe. ⁵⁶ Injanji kaniqutä känaisä yäunjuä kuapänä iqanjiyänja, Jisasi Iqu iyaquinji, yänänäqñqä ätukqe. “Qe ämaqä hñque nätmätqä tä timäuqanji äqunänjiyinqe, awä mätkuä panyinyqä” ätukqe.

9

*Jisasi Iqu, Iqueqä ämaqä 12 iquau, wäunjuänqä ändowatkqenqä**

† **8:43** Pipa Grikä pmeqequä kuknuä iu äqänänqä huiunji, kuknuä tiinjä-pqä inä ätä äqänä, “iyyqä mbqä eeqänä qäyä ae tnämäuqanngqä-qe,” * **9:** Matiu 10:5-15; Makä 6:6b-13

1 Jisasi Iqu Iqueqä ämaqä 12 iquau täaqä ätuätumeqe, dnä quvqe huätä dowatäpu, tänjä-yaqä hiutanjä-huitanjä-tänjä iquau änguä wimäkäpnqä dinqä, yänänäqnqetä yoqetä äwikqe. 2 Iqu iquauñi, Goti Hanjuwä Iqunä miqeuñqä awä ätuäpu, tänjä-yaqä-tänjä iquau änguä iwimäkpnqänä ändowatkqe. 3 Ändowatätä tii ätukqe. “He yäkqätä, qatä, buayätä, mbqätä, gquä hñquaqutä, mämeqä pam-biyä. 4 He anjä-himqä hñque äwimepu, ämaqä hñqueqä anjä iu äpaquvapiyi, anjä-himqä ique vämapnqänqanqe, iquenyä pmepnqä. 5 Anjä-himqä hñquenñi, ämaqä yeeqä maeyqanqppqe, anjä-himqä ique ävämepiyänqanñi, qu quwqä suqä quvqenqä näqnqä hipnqänä, hi-noqukuä heqä yukä iu täka emäkmitätqe, iqi ptä quväteqiyemä uwqäpnqä” ätukqe.

6 Iqu e tquanqga, qu Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä ängüanänñi awä ätuäpu, qokä-apäkä iuqä tänjä-yaqä quvqe, huätä ämamäupu, änguä iwimäkäpu, anjä-himqä eeqänänjä iu qanjä ikäpnqänä, Ique ävämakuwä.

Heroti iqu, Jisasi Iquenqä kñuä kuapänä indqänqenqät†

7 Inqanñi ämaqä naqä Heroti, anjä-himqä iu miqä iqu, Jisasi Iqu imäkqanqenqätä, ämaqe Iquenyqä tqanquwinqätä qätä äwiyäqe, iqu kñuä kuapänä indqänqqe. Hñqua, “Jonä, qua äptekuwä iqu, anñi ävauqiyä.” 8 Hñqua, “Laisa iqu ätimäuqiyä.” Hñqua, “Hiñuätqä hiñuiqändqä hñqu, anñu ävauqiyä.” 9 Iinjä äwiyäqe, Heroti iqu tii ätkqe. “Nyi Jonä iquenñi, hiñuä ae ätäwikqeä. Nyi qätä tä äwiyänqe, ii tquenyqä äwiyänänä?” Iinjä äwiyäqetanñi, iqu Jisasi Ique hiñuä qunmätä iminqe.

Jisasi Iqu, qokä 5,000 iquau buayä äwikqenqä‡

10 Ämaqä Jisasi Iqu ändowatkqä iqua, anñu äppiyyi, nätmätqä eeqänänjä qu imäkkuwinqe, Jisasi Ique ätukuwi. Inqanñi Jisasi Iqu, iquau ätuma äwäqe, quwqä-quwänä anä pmetanä-tpu, anjä-himqä Betsaitä inqisanqä äukuwi. 11 Inäqe ämaqe, qu näqnqä eäpu, iquau qänaknä äwivändkuwi. Qu Ique äwimeqanquwänqga, Iqu yeeqä itmetä, Goti Hanjuwä Iqunä miqeuñqä awä ätuätä, ämaqä tänjä-yaqä-tänjä iunñi, änguä iwimäkqqe.

12 Hiaitänñi, ämaqä 12 iqua Ique äwimapiyyi, tii ätukuwi. “Si ämaqä iunñi, qu anjä-himqä iunqä äwäpu, buayänqätä, anänqätä qävqä ipnqänä dowatiyä. Ne äpmenquä täunñi, anjä aanqeqä” ätukuwi.

13 I tquanquwänqga, Iqu iquauñi, “Hiqä-hiuä buayä wipiyä” ätukqe.

Qu kimanñi tii ätukuwi. “Ne buayä kuapänä mämeqä iänñu. Ne bretqä hipa hñginñi eeqätä, hämapäkä hñquaquñä ämenunä. Ne ämaqä eeqänänjä täunqe, buayä mbqä anñi yatunquäwä?” ätukuwi. 14 Iqinñi ämaqä qokinänñi, 5,000 äpmaminuwi.

I tquanquwänqga Iqu Iqueqä ämaqä iquauñi tiinjä ätukqe. “He iquauñi, ‘He 50-50 injä, quamä pmakäupiyä’ tupiyä.”

15 Iqua e tquanquwänqga, qokä-apäkä iqua qätä äwiyäpu, quamä e äpmakuwi. 16 Quamä pmeqanquwänqga, Jisasi Iqu, bretqä hipa hñginñi eeqä, hämapäkä hñquaquñitä ämeqe, hiñuä haqä yätu äqänä Goti Hanjuwä Iquenyqä “änquiqä” ätäqe, buayitä hämapäkita

† 9:6 Matiu 14:1-12; Makä 6:14-29; Lukä 3:19-20 ‡ 9:9 Matiu 14:13-21; Makä 6:30-44; Jonä 6:1-15

äkutätä, kiqä ämaqä iqua huiziu yanä wipnqä äwikqe. ¹⁷ Qu buayä qäpu änäpu, äwqä puäsqaŋga, iqi änätqutekuwi, iqua qa naqä 12 ämamikuwi.

Pitä iqu, “Jisasi Iqu, Kraisi Iqueyqä” ätkqenqä^S

¹⁸ Hea hñque Jisasi Iqu, Kiqä-kiuänä Goti Hanjuwä Iqutä kukñuä anä ätqämanminiyänŋaŋi, Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iqua, Iqutä anä äpmapu, Iqu iquau yatnqä tiinjä äwikqe. “Qokä-apäkä iuqä kñuä indqänqä duñi, Nyi Tqunqä?” ätukqe.

¹⁹ I tquaŋga iqua kimaŋi, “Hñqua, Jonä asnä-qäyqä iqueqä’ ätätqänuwiqä. Inäqe hñqua, ‘Laisa iqueqä.’ Hñqua, ‘Hiñuä-tqä hiñuiqändqä anŋi ävauqä hñqueqä’” ätukuwi.

²⁰ Iqua e tquaŋguwänŋa, Iqu “Hiyaqä kñuä duñi, Nyi Tqunqä?” ätukqe.

Pitä iqu kimaŋi, tii ätukqe. “Si Goti Hanjuwä Iqueqä Kraisi, ne äminesnqä ätekikqä Iqukiyqä” ätukqe.

²¹ Inŋaŋi Jisasi Iqu, kukñuä yänänäqñqä tiinjä ätukqe. “He täñqe, ämaqä huiw awä mätkuä pambiyä. ²² Ämaqueuqä Ymeqä Ekqä Iqu, hanjä-iqä naqänänä menqiyä. Ämaque ämiqä iquatä, hiqäva-imäkkä naqä iquatä, ämaqä kukñuä-suqenqä näqñqä iquatä, qu Ique tuwä äwiyäpu äpäknqäüä. Inji hea hñquaqui-hñquenänŋaŋi, Goti Hanjuwä Iqu, Ique anŋi ävauqumuätänqiyä” ätukqe.

Suqä, Jisasi Ique qänaknä wivändqenqä

²³ Inŋaŋi Jisasi Iqu eeqäpnänä iquau tii ätukqe. “Ii tiinjä. Ämaqä hñqu, Nyi qänaknä nyivändätñqä winŋanŋutqe, iqueqä äwinqä eeqänänä, kiuä mändi äkittqänätä, hiunji ique-iquenji, iqueqä zä-huätatä huñqe ämetä, Nyi qänaknä nyivändänä. ²⁴ Ii tiinjä. Ämaqä hñqu, iqueqä hänjä-pmeqe a yänänäqñqä äkiqätmitätqe, qui imäknäniqueqä. Inäqe ämaqä hñqu, Nyinyqä kñuä indqänätä, iqueqä hänjä-pmeqe ävquatämämitätqe, iqu hänjä pmetäniqueqä. ²⁵ Itanŋa ämaqä hñqu, nätmätqä qua täuñi eeqänä ämetä, iqueqä hänjä-pmeqe qui imäkñanŋutqe, iqueqä nätmätqä eeqänänä iinji, yätamakqä äänä väniqiyä? ²⁶ Itanŋa ämaqä hñqu, Nyinyqätä, Nyaqä kukñinqätä, womba winŋanŋutqe, Ämaqueuqä Ymeqä Ekqä Iqu, yänänäqñqä motqueqä Iqueqetä, Apiqueqetä, enätqä iquauqetä, ämetä äpätqänŋaŋi, Iqu ämaqä iquenyqe, womba inä yäniqueqä” ätukqe.

²⁷ “Nyi naqä-qakuä tiinjä etqänä. Ämaqä täqisaŋä hñqua, qu mapäkonqä hänjä yqänä äpmamitpqe, Goti Hanjuwä Iqunä miqe hiñuä qumbnuwiqä” ätukqe.

*Jisasi Iqueqä huiwi, huitanä inŋqenqä**

²⁸ Jisasi Iqu e ätukqeunji, wikä hñqunä päwqanŋa, Iqu Pitä ique, Jonä ique, Jemisi iquesänji, qoqonä yätunqä ätuma, Goti Hanjuwä Iqutä kukñuä anä siynqä ekqe. ²⁹ Inŋaŋi Iqu Goti Hanjuwä Iqutä kukñuä ätqämanäsiyänŋaŋi, Iqueqä hipenji, huitanä änyätä, Iqueqä gque, qäpaiqänänä we-huñqänänä inŋqe. ³⁰ E pmetanŋa, ämaqä hñquaqu, Mosisi iqutä Laisa iqutä, ätimäusinyä, Iqutä kukñuä anä

ätminjuwi. ³¹ Iquaqu Goti Hanjuwä Iqueqä we-hunqetä ätimävi, Jisasi Iqutä kuknuä anäni, Goti Hanjuwä Iqu ätukqä-ma, Jerusälemä du imäkätä, qua täu ävämetnqenqä ätnminjuwi. ³² Inğanj Pitä iquä, ämaqä huiziquaqutä quvaqä hinui hanj ämipu hiqaqänqä iqämanminjuwi, yäunjuä ipiyi, Jisasi Iqueqä huiwiunji we äunä, ämaqä hñquaqu Iqutä tqäutänqä äqunqguwi. ³³ E äqumbiyi, iquaqu Jisasi Ique äväma wenyäsinyä tii itqätänqiyängga, Pitä iqu Jisasi Ique tii ätukqe. “Naqä Iquki, ne täqi äpmenqque, ii änguiqä. Ne anj wänqä hnjuwa maqänä mätanä. Hñqu Tqänqä, hñqu Mosisi iqueqänqä, hñqu Laisa iqueqänqäuä” ätukqe. Pitä iqu iinjä ätuätäqä-qe, iqueqä-kiuänji kuknuä äkitanjätiyä-qe, iqu maqñqä eminqqe.

³⁴ Pitä iqu kuknuä yqänä tätqätänqä, qaquvqä hñqu ätimäuqe, iquauñi haqeqi äpatqäkqe. Iinjä wimeqänqä, iqua zä ikuwi. ³⁵ Inğanj qaquvqä yäpä imdanji, manj tii ätukqe. “Ämaqä Tqu, Nyaqä Ymeqeqä. Nyi ae ätekqä-queqä. He Ique qätä wipiyä” ätukqe. ³⁶ Manj qäpu tqanqgetäñi, Jisasi Iqu kiqä-kiuänä äyä pmetanji äqunqguwi. Ingata tiinj, iqua nätmätqä hinjuä e äqunqguwinqe, ämaqä hñque awä mätkuä da iminjuwi.

Jisasi Iqu, ymeqä qokä dnä quvqä-tänj hñque, ängüä iwimäkkqenqät

³⁷ Awinğanj, qu qoqonj iu ävämanji, qokä-apäkä kuapänä Jisasi Iqutä hänaqä awä iqi äminqguwi. ³⁸ Ämimbiiyi, quvaqä awä iqisanji, ämaqä hñqu tääqä tii ätukqe. “Näqñqä-vqä Iquki, nyi ymeqä kiuänänj-tänjunä etanji, Si ique hinjuä qundñqä yatñqä yänänäqñqä äkiyqänä. ³⁹ Dñä quvqä hñqu, iqueqä äwqä yäpä imä äpaquvätä, zääqä yänänäqñqä ätätñqeqä. Dñä iqu imäqanji, iqu yäunjuä-yäunjuä itä, makusewä iqueqä manjita ätimäutñqeqä. Dñä iqu ‘maqänä mävämeqä imä’ kñuä vqanji äpakänä äpme, iqueqä huiwiu quvqä imäkätñqeqä. ⁴⁰ Iinj, nyi Tqä ämaqä wäunjuänqä ämotquetqänj iquau, dnä quvqä huätä dowatpñqä yatñqä yänänäqñqä ae ävqeqä. Injñqe, iqua änä mimäqä da iquwiqä” ätukqe.

⁴¹ I tquanqä, Jisasi Iqu kimanji, tii ätukqe. “Ämaqä tänqä äpmenjuwä iquenä, he quuvqä maeqiyqä itqänjuwiqä. Hiqä kñuä indqänqetä, suqetänj, jänä hmanjqä. Nyi hesä anänj, squänqanqä pmetmqe? Hiqä quuvqä heqiyqe, yänänäqñqeqe, squänqä imäkmbnuwänqäwä? Tqä ymeqe, ätuma biyä” ätukqe.

⁴² Inğanj, ymeqä iqu äpätqätänqä, dnä quvqä iqu ique qua mänji mamäuqanqä, ymeqä iqu yäunjuä-yäunjuä ikqe. E iqanqä, Jisasi Iqu dnä quvqä ique kuknuä yänänäqñqä ätuätä, ymeqä ique ängüä iwimäkätä, kanique anji äwikkqe. ⁴³ Inğanj, qokä-apäkä eeqänänj, Goti Hanjuwä Iqueqä yänänäqñqenqä yäunjuä ikuwi.

Jisasi Iqu, äpakonäninjqä anji ätukqenqät

Iinj ipiyi qu, Jisasi Iqu wäunjuä eeqänänj imäkminqenqä kñuä kuapä indqänätqätänqguwängga, Iqu Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminjqä iquau, tii ätukqe. ⁴⁴ “He kuknuä tquenj, qätä ängüänä nyipiyä. Ämaqe, qu Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iquenj, ämaqä

hñquauqä hipa du wipñqäüä” ätukqe. ⁴⁵ Kukñuä iqueqä qakuinqe, Iqueqä ämaqä iqua maññqä emiñuwi. Kukñuä qakui, iquauñqä zä witañgi, iqua näññqä äñguä mämeqä imiñuwi. Ique yatñqä vqäñqe, iqua zä ipu, yatñqä mäwqä ikuwi.

Qu, “Neyaqä awä iqisani, yoqä naqä-täñi tqukä?” ätñguwiñqäs

⁴⁶ Hea hñqueñi, Iqueqä wäunjuäñqä ämotquaminqä iqua, kukñuä yänänäññqä, “Neyaqä awä iqisani, yoqä naqä-täñi tqukä?” ätñguwi.

⁴⁷ Iñqe Jisasi Iqu, iquauqä kñuä imñi näññqä ae ämeqe, ymeqä wäñqä hmbi ätuma äpäqe, Iqueqä-täñä qäqiqi ätqätekqe. ⁴⁸ I iäqe, iquau tii ätukqe. “Ämaqä hñqu Nyinyqä-pqe kñuä indqänätä, ymeqä tqu pqañgi yeeqä ävätmeqä-panä iñi, yeeqä inä änyiyätmetñqe. Itanga ämaqä hñqu Nyi äpqañgä yeeqä änyiyätmeqäqe, iqu Nyi äñändowatkqä Ique-pqe, yeeqä inä ävqiyä. Ii tiññqä. Heyaqä awä iqinji, ämaqä hñqu iqueqä yoqe mäñdi äkittqänätä äpmamitätqe, iqu yoqä naqä-täñä-quvi.”

*‘Ämaqä ne hñgisa minetqueqä iquwä iqua, neqä-quaiqä’ ätukqenqe**

⁴⁹ Inqani Jonä iqu, Jisasi Iqueqä kukñui qätä äwiyäqe, tii ätukqe. “Naqä Iquki, ämaqä hñqu Tqä yoqä ätätä, dnä quvqe huätä mamäuqanji äqunanitanji, iqu ne qänaknä mäneyqä etanji, ne iqenji, ‘Si iñi miqä panä’ ätququeqä” ätukqe.

⁵⁰ I tquanğa, Jisasi Iqu, “He ique pmua mimäkqä pambiyä. Ämaqä hñqu hñgisa metqueqä iqäqe, iqu hiqä-queqä” ätukqe.

Sämaliya pmeqä hñqua, Jisasi Ique tuwä äwikuwiñqä

⁵¹ Hea Jisasi Iqu qäukuä haqä yätunqä anqu yäñinqä qäqi pätkätanqani, Iqu Jerusälemä dunqä wätñqä kñuä yänänäññqä indqäñgqe. ⁵² Inqani, Iqu ämaqä kukñuä äma uwqä hñquau, hiñuiqä äñdowatkqe. Iqua äupiwi, Iquenyä nätmätqä nawenyä imäkññqä diñqä, Sämaliya pmeqä iquauqä anä-himqä hñque äpaqukuwi. ⁵³ Äwimeqanğuwänğa, ämaqä iqi äpmamiñuwä iqua, Jisasi Iqu Jerusälemänqä wätñqenqä näññqä ämapiyi, Iqu iquauqä anä du wimetñqä diñqe, mäwiñqä ikqe. ⁵⁴ I iqanğuwinqe, Iqueqä wäunjuäñqä ämotquaminqä iquacu, Jemisi igutä Jonä igutä, näññqä ämayi, Jisasi Ique tii ätukiyi. “Naqä Iquki, Si ye tääqä tenqä äkingiyä? Qäukuä haqä yätutanji, tä iwa äpätä, ämaqä täu tä näññqä diñqäüä.”

⁵⁵ I tquanğiyinqe, Iqu hiñuä ämoqunätä, “Iñi matqä panyinyqä” ätukqe. ⁵⁶ Iñä tquanğa, qu anä-himqä huiziññqä äukuwi.

Suqä, Jisasi Ique qänaki wivändqenqät

⁵⁷ Qu hänaqä awä iqi qañä wätqätanğuwänğa, ämaqä hñqu, Jisasi Ique tii ätukqe. “Si anä-himqä eeqänänä iunqä uwqanğtqe, Nyi qänaki kivändmqänä.”

⁵⁸ Jisasi Iqu kimanji, tii ätukqe. “Hiveqä hiqiyqä iqua, iquauqä anä-täñiqä. Yññä iqua, anä-täñiqä. I etanji, Ämaqeüqä Ymeqä Ekqä Iqu, Iqueqä anä hiqaqä wiqe, hmanjqä.”

⁵⁹ Ämaqä hñququqenji, Jisasi Iqu, “Si qänaki nyivändiyä” ätukqe.

I tquanğa, ämaqä iqu, “Naqä Iquki, apique ganä qua qäyä map-teumqä, Si hiñuinä nqänäwqatiyä” ätukqe.

⁶⁰ I tquanḡaḡi, Jisasi Iqu kimaḡi, tii ätukqe. “Qäyä eänä. Ämaqä ae äpäkombqä iqua, quwqä ämaqä pizqä iqueni, qua qäyä pteḡḡeqä. Si äwätinä, Goti Hanjuwä Iqunä miqeunqä, awä tuäkätḡeqä” ätukqe.

⁶¹ Itanḡa ämaqä huiziqu, Jisasi Ique tii ätukqe. “Naqä Iquki, nyi qänaki kivändmqä etanḡqä-qe, ḡqä ämaqä iquau yeeqä wimqä anämqä ganä umqe, Si hiḡuinä ḡqänawqatiyä.”

⁶² Iqueni, Jisasi Iqu tii ätukqe. “Ämaqä ḡḡqu wäunuä imäkätäqanḡaḡi, hea ique-ique iqueqä anämqä knuä yqänä vqanḡuti imitätqe, iqu Goti Hanjuwä Iqunä miqeunḡi, yätamakqä änä mäwqä yanḡiyä” ätukqe.

10

Jisasi Iqu, Iqueqä ämaqä kuapänänḡa iquau, wäunuänḡä ändowatkqenqä

¹ Qänakndaḡi Naqä Iqu, ämaqä 72 atäunuä itä, ḡḡquaqunä-ḡḡquaqunä ändowatkqe. Anḡa-himqä eeqänänḡa iunḡi, Iqu Iqueqä-kiuä äwäniḡqä diḡqä, iqua hiḡuiqä upḡqä ändowatkqe. ² Iinḡa mimäkqanḡaḡi, tii ätukqe. “Wäunuä iunḡi, ymisaḡä yäuä kuapänä iätanḡqä-qe, ämaqä wäunuä itqänuwi, kuapänä hmanḡqä. Iinḡiḡqe, wäunuä-tänḡa Kaniquenyqä tääqä ätuäpu, Iqu ämaqä wäunuä iqä ḡänḡa ḡḡquau ymisaḡä aquvä miḡḡqä dowatätḡqä diḡqä tupuiyä.”

³ E ätuäqe, “He upiyä. Nyi endowatkqe, ii tiinḡqä. Sipsipqä, hiveqä hiḡiyqä iquauqä awä imä upḡqä endowatkänä. ⁴ Hiḡä mbqä qaetä, hiḡä yquayä qa-mḡqetä, itanḡa hiḡä yukiu muasmäuqe, qäsä äma mäwqä pambiyä. Qanḡa äwäpiyä iunḡi, qokä-apäkä hui, hänaqä awä iqi äminäpiyi, ‘Hiunḡiyqä’ mätkuä pambiyä” ätukqe.

⁵ “He anḡa ḡḡqua-ḡḡquau äpaquväpiyi, tii ganä tquäḡḡqä. ‘Ämaqä anḡa täu äḡmeḡuwä iquenä, he äwqe, ḡanḡuä inḡqä ḡmapiyä.’ ⁶ Ämaqä äwqä ḡanḡuä inḡqä ḡḡqu anḡa iu äḡmamitätqe, ḡiyaqä kukḡuä anḡuanänḡi, iquenyqä wätḡeqä. Inḡaqe ämaqä äwqä ḡanḡuä inḡqä ḡḡqu, iu mäḡmeqä imitätqe, hiḡä kukḡuä anḡuanänḡi, hiḡä-hiuänḡä asunḡumä quveḡanḡiyä. ⁷ He buayä-sua, eqä-sua hitapqanḡuwi, änäpu, anḡa iquenyä ḡmapḡeqä. Quati tiinḡqä. Ämaqä ḡḡqu wäunuä imitätqe, iqu iqueqä mbqe ämeniḡä eänḡqe, ii anḡuiqä. I etanḡi, he anḡa huizi du mäḡmeqä pambiyä” ätukqe.

⁸⁻⁹ “Itanḡa he anḡa-himqä ḡḡqua-ḡḡquau timäuqanḡuwänḡaḡi, qu henyqä aquvänä ipu, ymisaḡä iwäsäuqanḡpqe, ämepu änäpu, ämaqä tänḡa-yaqä-tänḡa iqi ḡmetanḡpqe, anḡuä iwimäkäpu, kukḡuä awä tiinḡa tupḡeqä. ‘Goti Hanjuwä Iqunä miqe, hesänḡa qäqiqi ae äquveḡqiyä.’

¹⁰ Inḡaqe, he anḡa-himqä ḡḡqua-ḡḡquau timäuqanḡuwänḡa, qu aquvänä miqä iqanḡpqe, anḡa-himqä hänaqä iqi ätqäupu, tii tquäḡḡqä. ¹¹ ‘Qua ḡinyaḡa heyaqä anḡa-himqä täutanḡä, neyaqä yukä täu ämäkanḡqe, ne ḡtä quväteqäma yanḡunä, hiḡä suqä quvqenqä ämetquetunḡuanänḡyä. Inḡi, he näqḡqä tiinḡa ḡiḡḡqäuä. Goti Hanjuwä Iqunä miqe, qäqiqi ae äquveḡeqä’ tquäḡḡqä. ¹² Nyi he etqänä.* Qänakndaḡi, ḡiunḡi Goti Hanjuwä Iqu suqä quvqenqä iwäsäuqanḡqä ätekqeuḡi, ämaqä anḡa-himqä iqesaḡä iquauqä ḡanḡa-iqe, Sotomä äḡmamḡuwä iquauqä ḡanḡa-iqe ämäwqätäuniceqä” ätukqe.

* 10:12 Matiu 11:20-24

13 Iqu tiinjä-pqä inä ätukqe. “Ämaqä Kolasinä pmeqä iquendä, Betsaitä pmeqä iquendä, hiqä hanä-iqenqä ‘Oänä’ etqä. Tiinjqä. Nätmatqä ämaqä mimäqänäni, Nyi heyaqä awä iqisa imäkkqä-paŋi, ämaqä hŋqu Tayä pmeqä iquauätä, Saitonä pmeqä iquauätä, awä iqisa imäqkä-säpi, qu qänqanä tiinjä ae heqäpningä. Quwqä suqä quvqenqä womba ipu, tuwä äwiyäpu, quwqä huäqä-huŋqä qäki ämäyäpu, tä wätakiu pmeqäpningä. 14 Iinjŋqe, hiunji Goti Hanjuwä Iqu suqä quvqenqä iwäsäuqänqä ätekqeunji, heyaqä hanä-ique, Tayä pmeqä iquauqätä, Saitonä pmeqä iquauqätäni, ämäwqätäuniqeqä. 15 Itanqä Kapänamä pmeqä iquenyä, he qäukuä haqä yätunqä hip-nuwätanä? Oeyä, he ämaqä pizqä iquauqä anä bunqä wäpnuwiqä” ätukqe.

16 I ätuäqe, ämaqä, Iqu ändowatätŋqä iquaunji, Iqu tiinjä ätukqe. “Ämaqä hŋqu heyaqä kukŋuä qätä eyqäqe, Nyaqä kukŋuä-pqe, qätä inä änyiyqiyä. Ämaqä hŋqu he tuwä eyqäqe, iqu Nyi-pqe tuwä inä änjyiyqiyä. Ämaqä hŋqu Nyi tuwä änjyiyqäqe, Nyi änändowatkqä Ique-pqe, tuwä inä äwiyiyqiyä” ätukqe.

Jisasi Iqu, iquauqä wäunjuinjä yeeqä äwikqenqä

17 Qänakŋi ämaqä, Jisasi Iqu ändowatkqä iqua, aquvänä ipu, anqumä äppiijä, tii ätukuwi. “Naqä Iquki, ne Saqä yoqe tqanqwa, dnä quvqä iqua, neyaqä kukŋuii qänaknä iquwiqä.”

18 Iwä, Jisasi Iqu tii ätukqe. “Nyi hiŋuä äqunänqeqä. Setänä Goti Hanjuwä Iqutä himä-wiunqä iqu, gakuä haqä yätuta päkŋganqä, nyuauä enqä-pa iqanqä äqunänqeqä. 19 Qätä nyipiyä! Qämakitä, qänjuakätaitä qo äkitäupu, Setänä iqueqä yänänäqŋqe, ämäwqätäupunqä diŋqetäni, Nyi yoqä naqä ae etapqeqä. Iinjŋqe, nätmatqä kŋi emäkätŋqä di, aanqeqä. 20 Itanqä, ‘Dnä quvqä iqua, neyaqä kukŋuii qänaki iquwiqä’ ätäpu, aquvänä miqä pambiyä. Goti Hanjuwä Iqu heyaqä yoqe, qäukuä haqä yätu ae äqiyqäqenqä aquvänä ipiyä” ätukqe.

21 Inqanji, Dnä Anqwa Iqu yeeqä wimäqanqä, Jisasi Iqu tii ätkqe. “Apä, qäukuitä quaetä Miqä Iquki, ämaqä näqŋqätä kŋuä-tänqä iquaunqä, Si nätmatqä tä zä äkittqiyänä-qe, ymeqä dänä-suau enqä-pa, äyä ämotquenyä. Si e imäqanqänä, Nyi ‘änqwiqä’ äktqänä. Auä, Apä, Si Tqä äkinqeu qänaknä itnä imäkinyä.”

22 Ämaqeunji, tiinjä-pqä inä ätukqe. “Nqä Apiqu nätmatqä eeqänäni, Nqä hipa täu änjyiyqeqä. Ämaqe, Ymeqä Iquenyqä näqŋqe, aanqeqä. Apiqunänqä. Ämaqe, Apiquenyqä näqŋqe, aanqeqä. Ymeqä Iqutä, ämaqä Ymeqä Iqu ämotquetŋqä iquatä, iquanänqä.”†

23 Inqanji, Iqu tuwänqä hiŋuä ämoqunäqe, Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iquaunä tii ätukqe. “Ämaqä nätmatqä he hiŋuä äqunätqänjuwi hiŋuä qumbŋqä iqua, aquvänä ipŋqäuwä. 24 Tiinjä etqänä. Nätmatqä he hiŋuä äqunätqänjuwi, hiŋuä-tqä iquatä, ämaqä naqä iquatäni, qu hiŋuä quŋqänqä kuapänä winyätqätanqä-qe, hiŋuä mäqunqäwä iminjuwiqä. Kukŋuä he qätä äwiyätqänjuwi, qu qätä wiyqänqä winyätqätanqä-qe, qätä mäwiyqä iminjuwiqä” ätukqe.

Hänä hea ique-ique pmeqä meqenqä

† 10:22 Matiu 11:25-27

25 Ämaqä kuknuä-suqenqä näqñqä hñqu, Jisasi Ique yamwiqä ävätä, tiñjä ätukqe. † “Näqñqä-vqä Iquki, häñjä hea ique-ique pmeqä mamqe, nyi äänä imäkmqäwä?”

26 I tquanğa Jisasi Iqu, “Kuknuä-suqä iunji, äänä äqänänä? Si a äänä ätäutqänäwä?” ätukqe.

27 Iqu kimanji, “*‘Goti tqä Naqä Iquenji, tqä qeqä-quuvqetä, yänänäqñqetä, kñuitä, Ique äwitinä, itanğa Iquenyqänä kuapänä kinğuatñqeqä.*’ Tiñjä inänjqä. *‘Si tqä-täunqä äkinyätñqä-panji, ämaqä si-tänjä iqi äpmeñuwä iquauñqä-pqe, inä kinyätñqeqä*” ätukqe. §

28 Ga Jisasi Iqu kimanji, “I qäyunä ätnyä. Si e imäkätñji, hea ique-ique pmetñqinyä” ätukqe.

29 Itanji, ämaqä kuknuä-suqenqä näqñqä iqu, qu iquenyqä, ‘Iqu suqä äñğuanänjä iqä-queqä’ kñuä mapñqä wiñğanji, tii ätukqe. “Ämaqä nyi-tänjä iqi äpmeñuwi, tqukuakä?”

Kuknuä ktqä, ämaqä äñğüä Sämaliyatanjä iquenqä

30 Mä, Jisasi Iqu kimanji, tii ätukqe. “Ämaqä hñqu Jerusälemä ävämanji, Jerikonqä quveqätqätanğa, ämaqä quwä-meqä hñqua, iqueqä yquayä eeqä ämotaupu, äpäseqa weqanğuwänğa, iqu äpäkonmätä yäniqeqä. 31 Iqu e witanğa, hiqäva-imäkkä hñqu hänaqä asä iu äquveqätä, ique hiñuä äqunäqe, hänaqä hñğisa jänä mäwqätäuniqeqä. 32 Itanji ämaqä Goti Hanjuwä Iqueqä anjä iu wäunjuä iqä hñqu ätimäuqe, ique hiñuä äqunäqe, hänaqä hñğisa jänä inä mäwqätäuniqeqä. 33 Itanğa yäpaki, Sämaliyatanjä hñqu-pqe qanjä äpmitätqe, ique äwimeqe, hiñuä äqunäqe, iquenyqä huäqä kiñjä wunäniqeqä. 34 Iinjä itä, qäqiqi äwimeqe, olipqä eqä aowitä, wainqä-eqetä, ämaqä iqua äpäkpqeu equateqe, huäqä wotäniqeqä. Itanji, iqueqä donji iu ämäqumuuteqe, anjä ämaqä hiqaqä äwiqismipqä iunqä ätuma äwäqe, ique äminiqeqä. 35 Ziñuitänji, iqu ämaqä anjä miqä iquenji, mbqä kuapänä ävätä tii tuäniqeqä. ‘Si ämaqä tqenji, äñğuanä miyä. Itanğa si mbqä saqä-pqä hui äwisqä etanğutqe, nyi anji äquvepätmänğanji, nyaqä kima ktapqämqä’ tuäniqeqä” ätukqe.

36 I ätuäqetanji, ämaqä ique yatñqä tiñjä äwikqe. “Ämaqä tquaqi-tquenyqe, si kñuä äänä kiyqiyä? Ämaqä quwä-meqä iqua äpäsekuwä iquenyqe, ‘Tqu nyi-tänjä iqi pmeqä-queqä’ kñuä indqänätä, suqä qäyunä motqueniqe, tqukä?”

37 I tquanğa, ämaqä iqu tii ätukqe. “Ämaqä qeqä äwimänätä, ique yätamakqä väniqä iqueqä.”

Inğanji, Jisasi Iqu, “Si äwätinä, suqä asänänji imäkiyä” ätukqe.

Jisasi Iqu, Malaisä, Mäliyatä, äwimakqenqä

38 Jisasi Iqutä, Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iquatä, qu qanjä äupiyyi, anjä-himqä hñque ätimäukuwi. Iqi timäuqanğuwänğa, apäkä anjä-himqä iutanjä hui, Iquenyqä yeeqä itä, iyyqä anjuñqä ätuma äukqe. Iyyqä yoqe, Mala. 39 Malai, känapi huisänjiyi. Iyyqä yoqe, Mäliya. Ii Naqä Iqu-tänjä qäqiqi, Iqueä kukñui qätä äwiyä äpmaninqe. 40 Ii e pmetanğa, Malai, ymisänjä-sua näwinyä imäkätä, wäunjuä kuapänä etanji, kñuä indqänminqe. Iinqe, ii Jisasi Iquenyqä äwätä, “Naqä Iquki, ñqä napi nyivämeqanji, ñqä-näunä ymisänjä

näwinyä imäkätqāñänä. Si iinjñqe, kñuä äänä kiyqi? Si ñqä napini, tu. Ii äpätä, yätamakqä nyiyätñqäüä” ätukqe.

⁴¹ Iwä Iqu kimañi, tii ätukqe. “Ñqä näueqä Malaiki, si nätmatqä kuapänñinjñqä kñuä indqänätñä, hanjä-iqä ämetqäninyä. ⁴² Inäqe nätmatqä hñqu, huiziquau ämäwqätäunä. Mäliya nätmatqä qäyunñqä äwinyänä. Ye nätmatqä tä, huätä mämatnämäuqä yenqueä” ätukqe.

11

Suqä, Goti Iquenqä tääqä tqenqä

¹ Hiunji hñqueni, Jisasi Iqu hñqäqi äpme, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätqämanminñqe. Iqu tääqä ae ätqanğa, Iqueqä wäunjuñqä ämotquaminñqä hñqu, tii ätukqe. “Naqä Iquki, Jonä iqu iqueqä wäunjuñqä ämotquaminñqä iquau näqñqä äwiminñqä-pañi, ne-pqe neqä Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä tqenqe, Si mänätquayä” ätukqe.

² I tquanğa Jisasi Iqu, tii ätukqe.* “He Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätäpiyänğanı, tii tqäpñqä. ‘Apiquki, ämaqe, Tqä yoqe haqä yätqä äwi, pmua hitanği qumbnä. Sinä miqe, äpänä. ³ Hiunji ique-ique, buayä nätapqanğñä. ⁴ Ämaqä quvqä inetqueqanğuwä iquauñqä, ne äwqä hanjä imäknätunquetanji, Si nenyqä äwqä hanjä imäknätñä, neqä suqä quvqe huätä mänamäutñqe. Yamwiqä nemetñqä itñqä iunji, Si hiñuinä mäqunquä panä’ tqäpñqe” ätukqe.

⁵⁻⁷ Iqu tiinjä-pqä ätukqe. “Ämaqä hesanjä hñqu, iqueqä käyämaqä hñque heatqänğa äwimetä, ‘Nyämaqä iquki, ñqä näueqä hñqu qanjä äpätnqe, änyimeqanği, nyi ique buayä wimqe hma etanğqenqä, si buayä hñquaqi-hñque dapiyä’ tuññqiyä. I tquanğa, ämaqä anjä yäpä yänğisa äpmamitätqä iqu kimañi, ‘Si wäunjä yänänqñqä mänapqä manä. Nyitä ñqä ymeqä iquatä, ne qñqanjä ämeyätanä, hiqäqä ae äwiqeqä. Nyi ävautmä buayä mäktapqä ymqänä’ tuätñqätanä? ⁸ Nyi tii etqänä. Iqu ‘Ñqä nyämaqä-queqä’ kñuä vqanğuti, ävautä mavqä yänñqiyä. Inäqe, ämaqä yäpaqänğisa ätqäuqä iqu, qñqanjä ptqä yqänä äqäyätä, ymisänñinjñqä yatñqä vätqätanği, iqu enyqä qäyä wiñqanğuti, ävautä nätmatqä eeqänänji, iqu äwa iqanğutqe, ävänñqiyä” ätukqe.

⁹ “Iinjñqe, Nyi he etqänä. He Goti Hanjuwä Ique yatñqä vqanğpqe, Iqu nätmatqä etapänñqiyä. He qävqä ipiyi, he ämäqumuapñqäüä. He anjä qñqanjä ptqä päsqanğpqe, qñqanji äütänänñqiyä. ¹⁰ Ämaqä, Goti Hanjuwä Ique yatñqä vqanğpqa iqua, nätmatqä ämapñqäüä. Ämaqä qävqä ipiyä iqua, ämäqumuapñqäüä. Ämaqä qñqanjä ptqä päsqanğpqa iquauñi, Goti Hanjuwä Iqu qñqanjä äwuteyänñqiyä” ätukqe.

¹¹ “Ii tiinjñqä. Heyaqä ymeqetanjä hñqu, hämapäkänğqä tqanğutqe, kaniqu qämäkä quvqä momuayqä yänñqiyä. ¹² Iqu yññä quinjñqä tqanğutqe, kaniqu qänjuakäta momuayqä yänñqiyä. ¹³ Kaniquenyä, he suqä quvqä imäkqä-quenä etanğqä-qe, he nätmatqä anğui ämepu, hiqä ymeqä du inä ävätqänjuwiqä. Iinjñqe he näqñqä tiinjä hipñqäüä. Hiqä Hiniqu, Qäukuä Haqä Yätunjä Iqu, ämaqä ‘Tqä Dñä Anğua Ique dapiyä’ ätuäpu, yatñqä vqanğpqa iquauñi, Iqu ävänñqiyä” ätukqe.†

* 11:2 Matiu 6:9-13 † 11:13 Matiu 7:7-11

Jisasi Iquenqätä, Belsäpulä iquenqätä†

¹⁴ Hea hñquenji dnä quvqe, ämaqä hñqueä äwqä imä ämnä, ique kukñuä matqänqä imäkätqätançi, Jisasi Iqu “Huätä uvä” ätukqe. Dnä quvqä iqu ae ävämeqanğa, ämaqä iqu kukñuä tqançi, ämaqe yäunjuä ikuwi. ¹⁵ Iinjä ipiyitançi, ämaqä hñqua tii ätkuwi. “Belsäpulä, dnä quvqä iquauqä naqä iqu, yänänäqñqä vqançi, Iqu dnä quvqä iquau huätä ändowatätqänä.” ¹⁶ Itanğa huiziqua, yamwiqä ävapu tii ätukuwi. “Si wäunjuä hui imäkiyä. Ne Sinyqä, ‘Iqu Goti Iqueqä Wäunjuä Imäkqä-queqä’ kñuä neyätñqänänyä” ätukuwi.

¹⁷ Jisasi Iqu iquauqä kñuä iunçi, näqñqä eä tii ätukqe. “Ämaqä anä-himqä hñquesanä iqua, iwäsänäpu mäkä hunğanpçe, anä-himqä iquençi, qui imäknänqiyä. Itanğa ämaqä hñqueqä ymeqä iqua, iwäsänäpu mäkä hunğanpçe, iqua-pçe qui inä imäkmbñqäüä. ¹⁸ Iwä Setänä Goti Hanjuwä Iqutä mäkä-hunqä iqu, iqueqä ämaqä iqua iwäsänäpu mäkä humbqe, iqua äänä pmapnuwänqäwä? He Nyinyqä tii ätquwiüä. ‘Belsäpulä iqu yänänäqñqä vqançi, dnä quvqe huätä ändowatätqänä.’ Iinçe, Nyi yatñqä eyqänä. ¹⁹ He Nyinyqe, ‘Iqu Belsäpulä iqueqä yänänäqñqeta, dnä quvqä iquau huätä ändowatätñqeçä’ qäyunä tqanpçe, hiqä ämaqä iqua, dnä quvqä huätä ändowatätqänjuwi, yänänäqñqä tqueqeta, ändowatätqänjuwäwä? Hiqä ämaqä iinjä iqua, ämetquapñqeçä. Heyaätä kukñuä iinjä, ii qäyunä hmanjçä. ²⁰ I etanğqä-qe, Goti Hanjuwä Iqu yänänäqñqä dapqançi, Nyi dnä quvqä iquau huätä dowatqanğmdqe, he näqñqä tiinjä mapñqeçä. Goti Hanjuwä Iqunä miqe, ae emeqeçä.”

²¹ “Ämaqä yänänäqñqä hñqu, nätmätqä mäkä iqä-sua a äqätä, iqueqä anju ämitqätanğutqe, iqueqä nätmätqä eeqänänçi, äñguänä witänqiyä. ²² Itançi qänakñi, ämaqä aanä yänänäqñqänänä hñqu äpäqe, ämaqä iquençi ämäwqätäütä, iqueqä yänänäqñqä isuatä e äpmamitätqä-qe, iqueqä nätmätqä eeqänänçi ämotawançi, ämaqä hñquau-mända vänqiyä” ätukqe.

²³ “Ämaqä hñqu wäunjuä yätamäkqä manyqä imitätqe, iqu Nyaqä himä-wiunqä-queqä. Qokä-apäkä aquvä qiyqenqä yätamäkqä manyqä imitätqä iqu, ämaqä huätä im-imä ändowatäniqueqä” ätukqe.

Dnä quvqä ämaqä hñque ävämetä, ançi äwimakqenqäS

²⁴ “Dnä quvqä hñqu ämaqä hñque ävämançi, anä yenjuä dunqä äwäqe, iqu anä hapä pmeqä iunqä qävqä ikiquänqiyä. Itanğa hñque mämoqumueqä iäqe, ‘Nyi anä hñuiqänä ävämakqä dunqä, anğu umqänä’ tnänqiyä. ²⁵ I ätnäqe, iqu äwäqe, anä iquençi siyä äpipu äñguä imäkepçä qunänqiyä. ²⁶ Iinjä äqunäqe, iqu äwätä dnä quvqä 7 yätmenqiyä. Dnä iquauqä quvqe, dnä kinğanänä iqueqä quvqe, ämäwqätäunqiyä. Iquau yätmetä, qu anä yäpä yänğisa äpaquväpu pmapñqäüä. Ämaqä iqu hñuiqänänçi quvqä äpmamitätqe, täñgançi aanä quvqänänä pmenqiyä” ätukqe.

Suqä, aquvänä iqenqä

27 Jisasi Iqu e tuätqätanğa, apäkä hui, qokä-apäkä iuqä awä iqisani, manjä tiinjä ätukqe. “Apäkä, Si äkinyuätä anjuä äktapkqe, ii aquvänä yänqiyä.”

28 I etanği Iqu kimanji, tii ätukqe. “Si kuknjuä naqä-qakuä ätätñä qayuä. İnäqe ne iinj, matqä yanqunä. Tiinjä tatumqueqä. ‘Qokä-apäkä, Goti Hanjuwä Iqueqä kuknjuä qätä äwiyäpu, qänaknä itqänjuwä iqua, qu aquvänä iqäpñqäüä’ tatumqueqä” ätukqe.

*Jisasi Iqu, hinjuä-tqä Jona iquenqä ätkqenqä**

29 Qokä-apäkä kuapänä timäucanğuwänğa, Jisasi Iqu tiinjä ätukqe. “Qokä-apäkä tänğa äpmejuwi, quvqä-quaeqä. Iqua, ‘Ne Sinyqä näcñqä metunquä diñqe, wänuä hui imäkiyä’ ändquwä-qe, Nyi iinj mimäkqä imqänä. Iqua näcñqä mapñqä diñqe, hinjuä-tqä Jona iqu qeyqä. 30 Ii tiinjqä. Ämaqä hinjuiqänä, anä-himqä Ninipe äpmaminjuwä iqua, Jona ique hinjuä äqunäpu, näcñqä ämakuwä-panjä iinj, qokä-apäkä tänğa äpmejuwä iqua, Ämaqeüqä Ymeqä Ekqä Ique hinjuä äqunäpu, näcñqä asänänä iinj hipnuwiqä. 31 Hinjuiqänäni, apäkä, qua hitunjuä nämä pmeqä ämiqä naqä ii, Solomonä iqu iqueqä näcñqenqä awä tqanği qätä wiyätñqä äpkqeä.† İnäqe tänğanji, Ämaqä, Solomonä ique ämawqätäunqä Iqu, täqi qäyä äpmetanği, ämaqe, Ique qätä mäwiqä itqänjuwi. Iinjñqe hiunji Goti Hanjuwä Iqu qokä-apäkä iwäsäutqänğanji, apäkä naqä iinj ävautä, ämaqä tänğa äpmejuwä iquauqä suqä quvqenqä, awä täniqeä. 32 Asä iinj, ämaqä Ninipe äpmaminjuwä iqua, Jona iqueqä kuknjuä qätä äwipiwi, iquauqä knuä äkunmäknjuwiqä.‡ İnäqe tänğanji, Ämaqä Jona ique ämawqätäunqä Iqu, täqi qäyä äpmetanği, ämaqe, iquauqä knuä makunmäknqä iquwi. Iinjñqe, hiunji Goti Hanjuwä Iqu qokä-apäkä iwäsäutqänğanji, ämaqä Ninipe äpmaminjuwä iqua ävaupu, ämaqä tänğa äpmejuwä iquauqä suqä quvqenqä awä tpnuwiqä” ätukqe.

Hinjuä iqu, huiwä iqueqä hiqi-tä enqä-paniqä§

33 I ätuäqe, tiinjä-pqä ätukqe. “Ämaqe, hiqi-tä ämäsäpiwi, qu anä yäpä imä-qe, ä häkä yäpä imñä-qe, matqäteqä ipñqäüä. Ämäsäpiwi, qu kiqä ätqäüqä ätnänä iqi tqätepñqäüä. Ämaqä anä yäpä ingisa äyappiyä iqua, hinjuä qumbñqä diñqäüä. 34 Tqä hinjuä iqu, huiwä iqueqä hiqi-tä enqä-paniqä. Tqä hinjuä äñguä äqännä, si ämaqe yätamäkqä wiyquki hitanğutqe, tqä huiwä eeqänänä imñi, we äñguä äkunänä. İnäqe, tqä hinjuä quvqä äqännä yätamäkqä mäwquki hitanğutqe, tqä huiwi eeqänänä imñi hea äwinä. 35 Itanğa si äñguänä minğanğinyä, we-hunqä si-tänjä yäpä imä äyanänqä di, hea mäwiqä yätñqänänyä. 36 Inji tiinjqä. Tqä huiwä äwqä eeqänänä wenyä-hunqä eä, hea mäwiqä etanğutqe, inji tqä huiwä eeqänänäni we äünä, hiqi-tä enqä-pa yänätänqiyä” ätukqe.

*Wopqä ipu, kukñuinä tqä-quau, hanjä-iqä wimeninqä**

37 Jisasi Iqu kuknjuä qäpu tqanğa, Parisi hnqu, Iqu äpätä buayä anä nyiyänqä yatñqä äwikqe. Itanğa Jisasi Iqu anä yäpä ingisa äpaquvāqe, buayä nätnqä qua iqi eqäkñgqe. 38 Jisasi Iqu buayä

* 11:28 Matiu 12:38-42 † 11:31 1 Ämiqä Naqä 10:1-13; 2 Tiwiqä 9:1-12 ‡ 11:32 Jona 3:6-10 § 11:32 Matiu 5:15-16, 6:22-23 * 11:36 Matiu 23:13-36

nätŋqä itäqänŋani, eqä akiyā inqä du asnä ganä maŋŋqä iqanŋi äqunäqe, Parisi iqu kŋuä kuapanä indqänminŋe.

³⁹ Inŋani Naqä Iqu tii ätukqe. “He Parisi iquenyä, eqä-häkitä hevqetä haqänŋisanj, asnä äŋguänä äqäyāpiyā-qe, hiqä yāpā inŋisanj, quwā-meqetä suqä quvqä huitañä-huitañitā manŋuä äyā enyänä. ⁴⁰ He kŋuä qäyunäni, mindqänqä-quenjqä. Ämaqe qä huiwä yāpaqänŋisa imäkkqä Iqu, yāpänŋisanjā-pqe mimäkkqä ikqätanä? Iqu inä imäkkqe qä. ⁴¹ I etanŋi, nätmatqä buayä hevqä yāpänŋisanj, ämaqä äwa itqätanŋuwä iquau yätamäkkqä inä wipŋqe qä. He e imäkkqanŋpqe, hiqä nätmatqä eeqänäni, Goti Hanjuwä Ique qä hinuä iqinŋi äŋguänänä witänŋiyä” ätukqe.

⁴² “He Parisi iquenyä, hanjä-iqe tiinjqä emenŋiyä. Iwuneqätä, kuämiqätä, nätmatqä isuaqu-tänjä asänänä huizitä ämepu, iwäsäupu 10 imäkäpu, hŋqu Goti Hanjuwä Ique ävätqänŋuwä. I etanŋi suqä ämaqä qäyunä itqueqetä, Goti Hanjuwä Iquenyä hinŋetänj, he tuwä wiyquenjqä. Äŋguänänj, tiinjqä. Suqä he hiqä nätmatqä iwäsäupu, hŋqu Goti Ique vqe mäwquatämäuqä ipu, suqä he tuwä äwiyätqänŋuwä iquaqünjä-pqe qänaknä iqanŋpqe, ii äŋguä wänŋiyä” ätukqe.

⁴³ “He Parisi iquenyä, hanjä-iqe tiinjqä emenŋiyä. Anä aquväqänjqä iunj, zä-hawä äŋguänänä iqinyä pmapŋqä kiinj hinŋquenjqä. Ga, ququawä aquväqänjqä iu pmetanŋuwänŋga, ämaqe, ‘hiunŋinŋanjqä’ etŋqä kiinj hinŋquenjqä” ätukqe.

⁴⁴ “Ga hanjä-iqe tiinjqä emenŋiyä. He ämaqä qua maŋŋqä äptepqä enqä-paŋuenjqä. Ämaqä qua maŋŋqä äptepqe, ämaqä huiziqua maŋŋqä epu qanä haqeqi äwäpiyitanj, Goti Ique qä hinuä iqinŋi kiyä mätkä eänäuä” ätukqe.†

⁴⁵ Inŋanŋi kukŋuä-suqenjqä näqŋqä hŋqu, kima ävätä, “Näqŋqä-vqä Iquki, Si kukŋuä iinj ätätqänŋanŋani, ne-pqä qäsä qui in-emäkätqänŋiqä” ätukqe.

⁴⁶ Iqu e tquanŋa, Jisasi Iqu tii ätukqe. “Kukŋuä-suqenjqä näqŋqä iquenyä, hanjä-iqe he-pqe emenŋiyä. Ii tiinjqä. He ämaqe, yquayä hanjä änä mämeqänjqä ävätqänŋuwenjqä. Iinj etanŋi, he qu yätamäkkqä wipŋqä dinŋe, hipa hui mäwqä itqänŋuwä.

⁴⁷ Mä hanjä-iqe tiinjqä emenŋiyä. Hinuä-tqä, hiqä tawäka qänŋanä äpäkkuwi, he tänŋanŋi quwqä qua äptekuä iunj, äŋguänä imäkätqänŋuwenjqä. ⁴⁸ He suqä ii imäkäpiyänŋanŋi, tawäkaugä suqenjqä ‘änŋuiqä’ ätätqänŋuwä. Ii tiinjqä. Hinuä-tqä, tawäka äpäkkuwä iquauŋqe, he quwqä huiwä pŋqä wiqä anj imäkätqänŋuwä. ⁴⁹ Inj Goti Hanjuwä Iqu kŋuä jänänä äŋguänänä indqänätä tii ätkqe qä. ‘Hinuä-tqä iquautä, ämaqä Nyi wäunŋanŋqä ändowatqä iquautä, ämaqä iquauŋqä ändowatmniqe qä. Itanŋa iqua hŋquau äpäsäpu, huizi iquau quvqä itquapnuwiqä’ ätkqe qä. ⁵⁰ I etanŋi, Goti Hanjuwä Iqu qua tä änyä imäkkqanŋa, ämaqä, hinuä-tqä iquau pizqä äpäkkä äpminuwä iquauqä suqä quvqetanä kimanj, ämaqä tänŋga äpmeŋuwä iqua-mända mapŋqe qä. ⁵¹ Hinuä-tqä iquauŋj, qu Epo iquesa äpäsipäqäkanj, yäpaki Sakätiyasi ique äpäsätqutukuwi. Sakätiyasi ique äpäkkuwi, Goti Hanjuwä Ique qä anj iunj, hiqäva-imäkkqä ttawä iutä, hiqŋqä Goti Hanjuwä Iqunä

† 11:44 A Täuqä 19:11-22; Hiqäva-imäkkqä 21:1-3

pmeqä iutä awä iqi äpäkkuwi. Nyi heñi naqä-qakuä etqänä. Suqä quvqä eeqänänä iinqä kimanä hanjä-iqe, qokä-apäkä tänqa äpmeñuwi mapñqäüä” ätukqe.

⁵² Itanqa, “Kukñuä-suqenqä näqñqä iquenä, hanjä-iqe tiññqä-pqä inä emenqiyä” ätuätä, kukñuä ktqä tiññä ätukqe. “Goti Hanjuwä Iquenyqä näqñqä meqä anä hänaqä iutanä qñqanä hutäuqe, he ae ämakuwiqä. Hiqä-hiuä näqñqä mapñqe, anä yäpä yängisa mäpeyqä itqäñuwiqä. I etanqi, qokä-apäkä yängisa äpeyäpu näqñqä menätpu iqanquwä iquaunqe, he hänaqä qñqanä äyätqänäüä” ätukqe.

⁵³ Inqanji Jisasi Iqu iqisanji ävämeqanqa, ämaqä kukñuä-suqenqä näqñqä iquatä, Parisi iquatä äwqä quvqä wiñqanqa, qu nätmätqä huitañä-huitañä iunqä yatñqä ävqa-ävqa äuminuwi. ⁵⁴ Iqua tänññqä guä äquvütqänquwä-pa, Iqu kukñuä kimanji qäyunä mätmuqñutqe, iqua Ique guä kiqiyäupñqä ätuma wanä-tpu, iinqä ätuminuwi.

12

*Jisasi Iqu, Parisi iquauqä suqenqä awä ätukqenqä**

¹ Qokä-apäkä kuapänä ätimäupu, ätqäupu, quwqä yukä dunji qo ktäupäümä änyminuwi. Inqanji Jisasi Iqu Iqueqä wäunññqä ämotquaminqä iquaunji, kukñuä awä tiññi ganä ätukqe. “Parisi iquauä nätmätqä änyuämäuqä iinqe, he wa wipiyä. Quwqä suqä, wopqä ipu kukñuinä tqenqä etqänä. ² Nätmätqä eeqänänä huäqä äutnmitätqe, ätnänä iqi timäunqiyä. Itanqa nätmätqä eeqänänä zä äwämitätqe, ämaqä iqua näqñqä hipñqäüä. ³ Inji, he kukñuä eeqänäñi, hiawiqä imda ätmipqe, ämaqe, hiunjinqanä qätä wipñqäüä. He anä hiqñqä imda hiyäkakä ätmipqe, qu anä haqä yätqä ätqäupu, awä tññqäüä” ätukqe.

He ze, Goti Hanjuwä Iquenyqänä ipñqe qä†

⁴ “Nqä näueqä iquenyä, ‘He ämaqä huiwä dunä päsqä iquaunqä, zä miqä pambiyä’ sä etqänä. Iqua qanakndanji, nätmätqä hui mimäkqä ipnuwi. ⁵ He zä tqenyqä ipñqenqe, Nyi ämetquamqe qä. Goti Hanjuwä Iqu, ämaqä äpästätqanqanji, Iqu yänñänññqä-tänju eä, ique tä hea ique-iqe äsänqä du tnämäunqiyä. Auqä. Nyi he etqänä. ‘He ze, Goti Hanjuwä Iquenyqänä ipñqe qä.’”

⁶ He näqñqe qä. Ämaqe, qu yññä wänqä hipa hñginji eeqä hnjuauñqe, mbqä wänqä hnjuaqu ipñqäüä. Iinñä etanqi, Goti Hanjuwä Iqu yññä hmbinyqe, huäqä äumäkätä, kñuä huätä mäwquatämäuqä yänqiyä. ⁷ Tiññä-pqe inänji. Goti Hanjuwä Iqu, hiyaqä dä nyuänñä iunji, a ae ätäuqe qä. Iutanji, he zä miqä pambiyä. Goti Hanjuwä Iqu yññä kuapänä isuaunqe, huäqä wänqäpu äwunänä. Henyqe, huäqä aanñä kuapänä äwunänä” ätukqe.

Zä miqä, Jisasi Iquenqä awä-tqenqä‡

⁸ “Nyi tiññä etqänä. Ämaqä hñqu, zä miqä itä, huizi dunji, ‘Nyi Jisasi Iqueqä-qunjqä’ tqanqutqe, Ämaqe uqä Ymeqä Ekqä Iqu enätqä iquaunji, ‘Iqu Nyaqeqä’ tuänqiyä. ⁹ Inäqe ämaqä hñqu, zä itä, ‘Nyi Jisasi Iqueqä-qunä manä’ tqanqutqe, Ämaqe uqä Ymeqä Ekqä

* 12: Matiu 10:26-27 † 12:3 Matiu 10:28-31 ‡ 12:7 Matiu 10:32-33

Iqu enätqä iquauñi, 'Iqu Nyaqä hmanjqä' tuänjqiyä. ¹⁰ Ämaqä hñqu, Ämaqeüqä Ymeqä Ekqä Iquenyqä kukñuä quvqä tqanqutqe, Goti Hanjuwä Iqu iqueqä quvqä iinji, huätä mamauñqiyä. Inäqe ämaqä hñqu, Dñä Äñguä Iquenyqä kukñuä ququvqä di tqanqutqe, Goti Hanjuwä Iqu iqueqä quvqä iinji, huätä mämamäuqä yänjqiyä" ätukqe. §

¹¹ "Ämaqä hñqua he anä aquväqñqeu miqä iquauñqä-qe, ämaqä miqä naqä iquauñqä-qe, ämaqä yoqä-tänjä iquauñqä-qe, etma uwqanqppqe, 'Ne kukñuä kimanji, äki tuatunquäwä?' kñuä indqänäpu, zä miqä pa iqäpnä. ¹² Dñä Äñguä Iqu kukñuä tupñqe, inğanä ämetqueniqeqä" ätukqe.

Kukñuä ktqä, ämaqä yquayä kuapä-tänjä hñquenqä

¹³ Inğanji ämaqä hñqu, ämaqä awä iqisa ämävauqe, Jisasi Iqueni, "Näqñqä-vqä Iquki, nqä apiqu ae äpäkongqeqä. Nyi Si nqä tasipeque, yeqä apiqueqä nätmatqe yewäsautñqä, tutñqä änyingiyä" ätukqe.

¹⁴ I tquanqa Jisasi Iqu, "Ämaqä iquki, qe äqewäsäutmä, qeyaqä nätmatqe iwäsäumqe, tqu pmuatenjikkäwä?" ätukqe. ¹⁵ Iqu iinjä ätuäqe, qokä-apäkä iunji tii ätukqe. "Nätmatqä eeqänänjqä hinuä aowä mäqunquä ipñqä diñqe, he wa wipiyä. Ämaqä hñqu yquayä kuapä-tänju emitätqe, iqueqä yquayi hänjä-pmeqä mäwqä yänjqiyä" ätukqe.

¹⁶ E ätuäqe, Iqu kukñuä ktqe, tiinjä ätukqe. "Ämaqä yquayä kuapä-tänjä hñqueqä wäunjuä iunji, ymisanjä kuapänä witänjqiyä. ¹⁷ Inğanji iqu, 'Nyi anä naqä hma enqe, ymisanjä pñqä emqe, äänä imäkmqäwä?' kñuä indqänqunqiyä. ¹⁸ Iinjä itä, tii tnänjqiyä. 'Nyi tiinjä imäkmqänä. Nqä buayä pñqä maeqä anä äpnakmi, anä naqänänjä imäkätmä, ymisanjä eeqänänji aquvä äqiyätmä, anä iunji pñqä maemqeqä. ¹⁹ Nyi nqä-näuä tiinjä äyä ätnqänä. "Nyi yquayä kuapä-tänjunjqä, quväukuä kuapänänjä iunqäuä. Täñganji nyi hapä pmetmqeqä. Buayä eqä änätmä, yeeqä itmä pmetmqeqä" ätnqänä,' täñjqiyä. ²⁰ Iinjä iqanqutqe, Goti Hanjuwä Iqu, 'Si ämaqä qämä-qämänjqukiyyä' tuänjqiyä. 'Tänqa hea tqenji, äpäkondñqinyä. Itanqa nätmatqä eeqänänjä näwenyä imäkätqänjä iqu, tqu maqutnätñqäwä?' tuänjqiyä" ätukqe.

²¹ Jisasi Iqu kukñuä ktqä iinjä ätuäqe, tii-pqä inä ätukqe. "Ämaqä hñqu nätmatqä aquvä i äqäka äwätä, Goti Hanjuwä Iqueqe mäwqä iqanqutqe, kukñuä ktqä du ätimäukqä-panjä iinji, äwimenjqiyä."

*Ymisanjäqätä, gquenqätä, kñuä kuapänä indqänqenqä**

²² Inğanji Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminjqä iquauñi, Iqu tii ätukqe. "Iinjñqe, Nyi he tiinjä etqänä. He 'Ymisanjä squä natunquäwä?' ätäpu, hänjä pmapñqä diñqä kñuä kuapänä mindqänjqä pambiyä. 'Ne gque, squä ipnatunquäwä?' ätäpu, hiqä huiwiunqä kñuä kuapänä mindqänjqä pambiyä. ²³ Hänjä-pmeqe, buayinjänä pmeqä manä. Huiwi nätmatqä gquä iunqänä manä. ²⁴ He yññä iquauñqä kñuä indqämbyä. Qu ymisanjä vowä mamäuqä ipu, ymisanjä maptqä ipñqäuä. Itanqa qu anä ymisanjä pñqä hipñqe, anji hmanjqä. Inäqe Goti Hanjuwä Iqu iquauqä ymisanjä ävänjqiyä. Yññä iquanqe, Goti Hanjuwä Iqu huäqä wänqäpu äwunänä. Henyqe,

Iqu huäqä kuapänä äwunänä. ²⁵ Itanğa ämaqä hesanä hñqu, hñä-pmeqenqä kñuä kuapänä indqänätqe, iqueqä hñä-pmeqe haqä nänä imäkawatätñqä di, hmanjqä. ²⁶ He nätmatqä wänjqä iinjä ipu, änä mimäkqä ipiyitani, nätmatqä huizinqänäni, kñuä kuapänä sunjqä indqänätqänjäuä?” ätukqe.

²⁷ “I indqänäpiyi, he qätaqä hutqenqä, ‘Äänä ätätätiyä?’ tpu, kñuä indqämbiyä. Qätaqä isua, wäunjuä ipu gquä mimäkäyäuqä ipñqäuä. Itanği Nyi he etqänä. Solomonä, ämaqä naqä hiñuiqä äpmaminjqä iqu, iqu gquä hñä qeqätqä ii imäknminjqe, qätaqä hutqe, iqueni ämawqätäunä. ²⁸ Täñganji qätaqe, yqänä ätqäuqä-qe, awiñganji ämaqä ätäväpu, tä du tnämäuqäpñqäuä. Iinjä etanği, Goti Hanjuwä Iqu imäkqanji, qätaqe hutqä äñguänänjä ätänä. Iñinqe, ämaqä quuvqä wänjqäpu eqiyätqänjuwä iquenyä, he näqñqä tiinjä hipñqeqä. ‘Goti Hanjuwä Iqu ne-pqe gquä äneptätqänä’. ²⁹ Itanğa ‘Ne buayä eqä squä natuñquäwä’ kñuä indqänäpu, qundqändqä miqä pambiyä. ³⁰ Ämaqä eeqänänjä im-imä äpmeñuwi, qu quuvqä maeqiyqä da, nätmatqä iu mapñqenqä kñuä indqänätqänjuwiqä. I etanği, he nätmatqä iñinqä äwa itqänjuwinqe, hiqä Heniqu näqñqä eänä. ³¹ Itanji he Goti Hanjuwä Iqunä meyqeuñqä qävqä ipñqeqä. Inğanji Iqu nätmatqä iinjä-pqe etapänqiyä” ätukqe.

Hiqä Hiniqu, aquvänä itä, Iqueqä-kiuänä miqe etapätñqä, ae ätkqenqä

³² Iqu tiipqä ätukqe. “Sipsipqä iquenyä, he zä miqä ipñqe. Hiqä Hiniqu, aquvänä itä Iqueqä-kiuänä miqe etapätñqä, ae ätkqe. ³³ Nätmatqä he ämeñuwi, eeqänänjä mbqänjqä imäkäpu, mbqä ämapiyi, ämaqä äwa itqänjuwä iquau wipñqeqä. Itanğa qua täunji, he nätmatqä qui imäkñqä di aquvä maqiyqä ipñqe. Nätmatqä eeqänänji aquvi, qäukuä haqä yätunji qäpñqeqä. Yänjini, nätmatqä eeqänänji qui mimäkñqä itä, ämaqä quwä mämeqä ipu, imätanjuä maquvqä yäniqeqä. ³⁴ He iqini aquvä qäpñqe, tiinjä hitanjiyi. Ämaqe, anjä quwqä nätmatqä äñguänänjä pñqä witänjqä iunqänä winjuänqiyä” ätukqe.†

“Naqä Iqu anji päniqenqä, näwenyä pmapiyä” ätukqenqä‡

³⁵ Tiipqä inänji. “Hiqä wäunjuä iqä gquä ipnäpu, hiqi-tä ämäsäupu, näwenyä e pmapiyä. ³⁶ Tiinjä enqä-panji. Ämaqä naqä hñqu, apäkä ämetä ymisanä naqänänjä iuta äpätñqä iqanji, iqueqä ämaqä iqua, iquenyqä hiñjuä äqumbu pmepnä. Iwä iqu äpätä, qñqanjä ptqä qäyqanğanji, iqua qñqanjä maqänä wätepñqäuä. ³⁷ Ämaqä naqä iinjä iqu äpäqe, iqua hiqaqä mawiqä äyä etanğä qunğanğa, iqua aquvänä ipñqäuä. Nyi naqä-qakuänä etqänä. Ämaqä naqä iqu, gquä wäunjuä imäkätñqä näwe ipnätä, ‘He buayä hñqä quamä pmapiyä’ ätuätä, buayä äma äpätä vänqiyä. ³⁸ Ämaqä naqä iinjä iqu, heatqä quaesqänğa äpätqä, ä zä vätnjqä qäqiqiñinğa äpätqä-qe, iqua hiqaqä mäwiqä etanğpi qunğanğa, iqua aquvänä ipñqäuä.

³⁹ Itanğa he tiinjä-pqenqä näqñqä inä mapiyä. Ämaqä anjä-tänjä hñqu, ‘Quwä-meqä hñqu, hea inğa ti päñqiyä-qe’ näqñqä eä äpmamitätqe, iqu quwä-meqä iqueni, iqueqä anjä qäyä

† 12:34 Matiu 6:19-21 ‡ 12:34 Matiu 24:42-51

pänasqiyätä yäpä yängisa päyätñqe, hiñuinä mäqunquä yänqiyä.
 40 Iiññqe, he-pqe näwinyä imäkmbu pmapiyā! Hea hñqueni, he
 Ämaqeua Ymeqä Ekqä Iquenyqe, ‘Tänga mapqä yänqiyä’ kñuä
 indqänätqätanquwänqani, Iqu äpänqiyä” ätukqe.

41 Pitä iqu, kimanji, “Naqä Iquki, Si kukñuä ktqä iñji, nenyä änatnyä
 ä, ämaqä eeqänänqä änatnyä?” ätukqe.

42 I tquanqa, Naqä Iqu tii ätukqe. “Ämaqä wäunüä miqä
 kñuä äñguä ämetä, kiqä wäunui äñguä imäkqä iquenyqe, awä
 etmqe. Ämaqä naqä iqu ämaqä iññä iqueni, iqueqä wäunüä-
 wiyqä iquau ämitä, ymisañä hea qayunänänqä väniqä diñqä atäunüä
 vänqiyä. 43 Naqä Iqu anji äpäqe, iqueqä wäunüä imitätqä di hiñuä
 qunqanqani, iqu aquvänä yänqiyä. 44 Nyi naqä-qakuänä etqänä.
 Ämaqä naqä iqu, iqueqä nätmatqä eeqänänji mitñqenqe, iqueni
 atäunüä vänqiyä. 45-46 I etanqä-qe, wäunüä miqä tqe, ‘Nyaqä naqä
 iqu maqänä mapqä yänqiyä’ kñuä indqänätä, qokä-apäkä wäunüä-
 wiyqä huizi iquau äpäsätä, buayätä eqätä änatä, hiqiyqä imitätqe,
 hea hñqueni, iqu maqñqä etanqani, iqueqä ämaqä naqä iqu anji
 pänqiyä. Iqu quvqä imitätqä äqunäqe, iqueni mñä ätävätä, kukñuä
 qätä mawiyqä huiziqua pmetanquwä iunqä huätä dowatäniqueqä”
 ätukqe.

47 “Wäunüä-wiyqä, iqueqä naqä iqueqä äwiñqenqä näqñqä qäyä
 eäqä-qe, nätmatqä näwenyä mimäkqä itä, naqä iqueqä äwiñqeuñi
 qänaknä miqä imitätqe, ämaqä naqä iqu yänänänqñqä päسانیqeçä.
 48 Itanqa wäunüä-wiyqä huizi, naqä iqueä äwiñqä duñqä maqñqä eä,
 suqä äñguä miqä imitätqe, naqä iqu wänqäpu päسانیqeçä. Ämaqä
 nätmatqä kuapänä huizi iquauqä hipa iuta ämamipqä iqua, kimanji
 kuapänä wipnuwiqä. Qokä-apäki, ämaqä hñque nätmatqä kuapänä
 äwimitpqe, iqu qunji, kima kuapänä väniñqä tupnuwiqä” ätukqe.

“Ämaqe, Nyinyqä iwäsämbñqä äpçeçä” ätukqenqäS

49 “Nyi qua täunji, tä hänaqä ikävemqä äpçeçe. Tä iñji, hänaqä
 ae äsqä-säpi, Nyi aquvänä iqämingä. 50 Nyi asñä huiñanä hui
 mamqänä. Asñä iñji, mämeqä änyä etanqenqe, hanä änyiyqiyä.
 51 He Nyi äpçenqe, ‘Iqu ne ämaqä qua täu äpmenqu iquene,
 äwqä hanuä nemäkätñqä äpçeçä’ kñuä eyqiyä? Oeyä. Nyi he
 etqänä. Ämaqe, Nyinyqä iwäsämbñqä äpçeçä. 52 Tänganqätä,
 qänakñqätä, ämaqä hipa hñginä hñqua anä hñqueu äpmamipqe,
 Nyinyqä iwäsänäpu, hñquaqui-hñquenä iqua, hñquaquinä iquaqui
 äkasuwä tupnuwiqä. Hñquaquñä iquagu, hñquaqui-hñquenä iquau
 äkasuwä suinyiyiqä. 53 Iqua Nyinyqä tiññä iwäsämbnuwi. Kaniqutä
 ymeqä qokä iqutä, äkasuwä tninyiyi, känaisä kiqä meqisä, äkasuwä
 tninyiyi, itanqa ämaqä hñqueqä känaisä, iqueqä apäkisä äkasuwä
 tninyiyiqä” ätukqe.

*“Nätmatqä tänga ätimäuqäqä tññqe, äñguänä iwäsäupiyä”
 ätukqenqä*

54 Inqani, Jisasi Iqu qokä-apäkä kuapänänä iunji, tiññä ätukqe.*
 “He qaquvqä, mäptqä quveqäqä mäñgisa timäuqanji, hiñuä
 äqumbiyänqani, ‘piyä qiyätñqeçä’ ätätqänäüä. Ga, asä iñji

ätimäutqänä. ⁵⁵ He yuñuä, ämaqä mäpmeqä mäñgisa yapqanji, hiñuä äqumbiyänğanji, ‘mäptqä tnänä timäutñqeçä’ ätätqänäuä. Ga, asä iñji ätimäutqänä. ⁵⁶ He wopqä ipu, kukñuinä tqä-queenjqä. He nätmätqä qäukuä haqä yätutatä, qua täutatä ätimäuqäqenqä, äñguänä iwäsäutqänuwiqä. Nätmätqä täñga ätimäuqäqä täñqe, he miwäsäuqä iquwi, äänä etanjikä?

⁵⁷ Hiqä-hiuänä, ‘suqä äñgui äsqutiyä’ tpu, miwäsäuqä iquwi, ii sunqäwä? ⁵⁸ Ämaqä hñqu, si mäñdi äkikittqiyätä, guä kkiqäyäutñqä, hänaqä awä iqi äwäsiyänğanji, si ämaqä iqutä kukñuä jänä imäkiñqä diñqä yamwiqä isñqeçä. Ii, hanjä-iqä tiñji, mäkimēqä diñqeyi. Iqu ämaqä jänä imäkkä iquenyqä äktäma uwqanğa, jänä imäkkä iqu ämayukä-imanqä hñqueqä hipaeu kivqanğuti, iqu guä pmuateqä anjä du pmuatekiyqä inqäuä. ⁵⁹ Nyi si kukñui tiñjä äktqänä. Mbqä qu atäunjuä kipqä iqueni, eeçänä päsesñqä diñqe, guä pmeqä anjuñi, mäwquatämäuqä isñqeçä” ätukqe.†

13

Kñuä makunmäñqä iqua, qui imäkmbñqenqä

¹ Inğanji ämaqä iqi äpmamiñuwä hñqua, Jisasi Iqueni, ämaqä Galili pmeqä hñquauñqä ätukuwi. Galili pmeqä iñjä iqua, Goti Hanjuwä Iquenyqä hiqäwa imäkätqätanğuwänğa, ämaqä naqä Pailoti iqu, “He iquauñi pizqä päkpiyä” tqanğa, qu iquau äpäsqanğuwänğa, iquauqä häñqeçetä, hiqäwa iutanjitä, naqä-huinyä imäkñgqenqä ätukuwi.

² Jisasi Iqu kimañi tii ätukqe. “Nätmätqä quvqä Galili pmeqä iquau e äwimakqetani, he ‘Ämaqä e äpäkonğuwä iquauqä suqä quvqe, Galili pmeqä huiziquauqä suqeñi ämäwqätäunä’ kñuä indqänätqänäuä? ³ Oeyä, kñuä iñji mämeqä pambiyä. Nyi etqänä. He heqä kñuä makunmäñqä ipu, suqä quvqä huätä mäwquatämäuqanğppqe, hepqe qui inä imäkmbñqäuä. ⁴ Tiñjä-pqe. Ämaqä 18 iquauñi, hiñuiqänänñi Siloamä iuñi, anjä quäuqä iqu äpisäutä, ämaqä iu äpäkkqä iquauñqe, he ‘Ämaqä e äpäkonğuwä iquauqä suqä quvqe, ämaqä Jerusälemä iu inğa äpmamiñuwä huiziquauqe, ämäwqätäunä’ kñuä indqänätqänäuä? ⁵ Oeyqä. Nyi he etqänä. Heqä kñuä makunmäñqä ipu, suqä quvqä huätä mäwquatämäuqanğppqe, he-pqe qui inä imäkmbñqäuä” ätukqe.

Kukñuä ktqe, zä-eaqä iquenyqä

⁶ Inğanji Iqu kukñuä ktqä tiñjä hñqu ätukqe. “Ämaqä hñqu, zä-eaqä hñqu, iqueqä wainqä wäunjuä iqisa tqäutanği, häukuä wiqänqä-tä qävqä äpätqe, aanqä qunäniqeçä. ⁷ I äqunäqe, ämaqä wäunjuä iu miqä iqueni, tiñjä tuäniqe. ‘Quväukuä hñquaqui-hñquenjä iquauñi, nyi äpkqe, häukuä mäwitangi aanqä äqunğqeçä. Zä tqu, qua aowä hiñginä ämetñqä di, sunqäwä? Si zä iqueni huätä tävä’ tuäniqeçä.

⁸ I tqanğa wäunjuä-wiyqä iqu tii tuäniqe. ‘Naqä Iquki, qäyä eänä. Quväukuä hñqunä qäyä äpäwänä. Nyi kiqä hukä iqi qua mñjä yasäqi äuatmä, yaqueqä zä äkäka qakuä iqi qäyä emä. ⁹ Qanakndanji häukuä winiqätiyä, mäwiqä yaniqätiyä? Häukuä mäwiqanğutqe, si huätä inğa täumäuqätñqä’ tuäniqeçä” ätukqe.

† 12:59 Matiu 5:25-26

Jisasi Iqu, apäkä hui änguä iwimäkkqenqä

¹⁰ Sämbatqä hiunji hapä pmeqä hñqueni, Jisasi Iqu qokä-apäkä iquau, anä aquväqñqä hñqueu näqñqä äwikqe. ¹¹ Inğanj äpäkä dnä quvqä-tänjä hui äpmamñqe. Dñä quvqe, ii tänjä-yaqä vätqätanji, quväukuä 18 ae äpäukqe. Iiyqä tuwä-hiiki qui imäknätanji, pämä jänänänji matqäuqä iminqe. ¹² Jisasi Iqu ii hiñuä äqunäqe, tääqä ätuätumeqe, “Tqä yaqä quvqe, huätä ae äkivämeqiyä” ätukqe. ¹³ E ätuäqe, hipa haqeqi wiyqanğa, apäkä iinjä ii, maqänä jänä pämä ätqäuqe, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe, haqeu qe ämamäukqe.

¹⁴ Iinjä etanji, ämaqä naqä, anä aquväqñqä iu miqä iqu, Jisasi Iqu Sämbatqänğa, apäkä ii änguä wimäkkqanğqenqä äwqä tnänjä wiñqanğa, qokä-apäkiu tiinjä ätukqe. “Hiunji wäunjuä iqe, 6 inänjqä. Hiunji iquauji, Iqu yaqä änguä emäkätñqä pññqeqä. Hapä pmeqänğanji, iñqe mapqä ipñqeqä” ätukqe.

¹⁵ Kimanji, Naqä Iqu tii ätukqe. “He wopqä ipu, kukñuinä tqä-quenjqä. Hiunji hapä pmeqänğanji, he eequenä, bulumäka anä dunjqä äwäpu, bulumäkatä donğitä eeqänänji, eqä bñqä ätuma uwquenjqä. ¹⁶ I etanji apäkä, Aprähämä iqueqä meqä täsi, Setänä Goti Hanjuwä Iqutä mäkä-hunjqä iqu a äkiqätä pmetanji, quväukuä 18 ae äpäukqeqä. Itanğa hiunji hapä pmeqänğanji, Nyi nätmatqä ii a äkiqätänqe, huätä mämamäuqä imqe, ii sunqäwä?” ätukqe.

¹⁷ Iqu e tquanğanji, Iqueqä himä-wiunjqä iqua womba naqänänjä iqanğuwä-qe, qokä-apäkä eeqänänji, Jisasi Iqu e imäkätqätanğqenqä yeeqä naqänänjä ikuwi.

*Kukñuä ktqä hñjuaqñqä**

¹⁸ Inğanji Iqu kukñuä hui inä tii ätukqe. “Goti Hanjuwä Iqunä miqeunji, ii änäängä? Nyi kukñuä ktqe, äkitanji tmqäwä? ¹⁹ Ii tiinjäqä. Ämaqä hñqu zä-guawä† piikä wänqe ämetä, iqueqä wäunjuä du vowä meñqiyä. Qänakndanji, piikä iinjä ipu, zä enqä-pa naqä tqäuqanğqänğa, yññä iqua äpäpu, äpa du yuuwä imäkpñqäuä” ätukqe.

²⁰ Iqu tiinjä-pqe inä ätukqe. “Goti Hanjuwä Iqunä miqeunqe, Nyi kukñuä ktqe, äkitanji tmqäwä? ²¹ Ii tiinjäqä. Ii nätmatqä änyuämäutñqä imäkätñqä enqä-panjqä. Apäkä hui pälawä kuapänä ämetä, eeqänänji änyuämäutñqä diñqe, nätmatqä änyuämäutñqä imäkätñqä hmbunä ämetä, naqä-huinyä imäkänqiyä” ätukqe.

Qñqanjä wänjqä ique, yäpä inğisa peyqänjqä‡

²² Qänakñi Iqu Jerusälemä timäutñqä äwätäqänğanji, Iqu qokä-apäkä du näqñqä ävätä, anä-himqä naqeutä wänqeutä ikäminqe. ²³ Inğanji ämaqä hñqu, “Naqä Iqukiyä, mähäkonqä ipñqä häñä iqumu-atätñqe, Goti Hanjuwä Iqu ämaqä hmbunä anğu itmeniqätänä?” ätukqe.

I tquanğa, Iqu ämaqeunji tii ätukqe. ²⁴ “Nyi he etqänä. Qänakñi, ämaqä kuapänänji, Goti Iqunä miqeunqä yanä-tpu ipiyä di, änä mäyqä da ipnuwiqä. Iiññqe, he anä hänaqä wänqä iuta hipñqenqä yänjä qämbiyä. § ²⁵ Anä Kaniqu ävautä, qñqanjä ae ämäyeqanğa, he yäpaqä

* **13:17** Matiu 13:31-33; Makä 4:30-32 † **13:19** Jisasi Iqu guawä matqä ikqe. Iqu zä huizñjqä ätkqe. Kiqä yoqe, mastetqä. ‡ **13:21** Matiu 7:21-23 § **13:24** Matiu 7:13-14

mänggisa ätqäupu, qnqanä ptqä äqiyäpu tääqä tupnuwiqä. ‘Naqä Iquki, Si qnqanä nauteyä.’ Inäqe Iqu kimanj, tiinjä hetäniqeqä. ‘He änggisa ti äpquwätiyä-qe, Nyi maqnqeqä.’²⁶ Inganj he tii tupnuwiqä. ‘Ne Sitä buayä eqä anä äyä änminqueqä. Si neyaqä anä-himqä hänaqä näni ätqäunä, ne näqñqä äyä änätapminjia.’²⁷ Inäqe Iqu tii hetäniqeqä. ‘He änggisa ti äpquwätiyä-qe, Nyi maqnqeqä. He ämaqä suqä quvqä imäkquenjqae, huätä upiyä’ hetäniqeqä.²⁸ He Aprähama ique, Aisakä ique, Jekopä ique, itaŋga hiñuä-tqä iquau, Goti Hanjuwä Iqunä miqeu pmetanğä hiñuä ae äqunğanğuwänğanji, Goti Hanjuwä Iqu henyä hñqäqinyqä huätä hindowatäniqeqä. Iqinj he iinqe, kñuä äqäyäpu, hiqanğä manğtäsqukuä mäuqäpnuwiqä.²⁹ Inganj ämaqä mäptqä timäuqä inğisanğä, mäptqä quveqäqä inğisanğä, yuñuä yapqä inğisanğä, yuñuä quveqäqä inğisanğä iqua, qu äppi, Goti Hanjuwä Iqunä miqä iu buayä bñqä quamä pmapnuwiqä.³⁰ Qätä nyipiyä! Ämaqä täŋga qua täu yoqä maeqä äpmamipqä iquautanğä hñqua, qu yoqä naqä-tänğä timäupnuwiqä. Itaŋga ämaqä täŋga qua täu yoqä-tänğä äpmamipqä iquautanğä hñqua, qu yoqä maeqä timäupnuwiqä” ätukqe.

*Jisasi Iqu, Jerusälemänğä huäqä äwunminqenğä**

³¹ Inganj, Parisi hñqua äwimapiyi, “Heroti iqu äkpäsätñqä itñqä-qae, Si anğä täuñj äväma, anğä huiunğä uvä” ätukuwi.

³² Iqu kimanj tii ätukqe. “He täñğä hindqä iquenyqä äwäpu, Nyaqä kukñuä tä awä tupiyä. ‘Tänğatä äwiñğatänj, Nyi dnğ quvqä iquau huätä ändowatätmä, ämaqä täñğä-yaqä-tänğä iquau äñguä iwimäkmqänä. Inj hea hñquaqui-hñque päwqanğanji, Nyi Nqä wäunji qäpu imniqeqä’ tupiyä.³³ Inäqe tängatä, awiñğatä, ä awiñğamändanji, Nyi asänä iqa umqänä. Ii tiinjğä. Ämaq, Goti Hanjuwä Iqueqä hiñuä-tqä iquenji anğä hñqäqi päsqe qäyä etanğuti, Jerusälemä dunä päsqe qäyunğä” ätukqe.

³⁴ “Jerusälemä, Jerusälemä, Goti Hanjuwä Iqu Iqueqä hiñuä-tqä sinyñqä dowatqanğqä iquauñj, hikä pizqä päsqukiyyä. Hea kuapänänj, Nyi saqä ymeqä iquauñj, kukutakisqä kiqä ymeqä itmetä, hikuwä yäpä iqi ämoqumuatetänğqä-pa, naqä hmbinyä i moqumuatemätmä itñqeqä. Iinj etanğqä-qe, he iinqe maenğä enä.³⁵ Tiinjä timäuniqeqä. Goti Hanjuwä Iqu, heyaqä anj ävämeqanğa, ii aanğä hiäniqeqä. Itaŋga Nyi tiinjä etqänä. He qänaknda hiñuä äñqänäpu, ‘Ämaqä Goti Hanjuwä Iqueqä yoqeta pğanğqä Iquenji, nätmätqä äñgui äwimenqiyä’ ätäpiyanğanğqe, hiñuä manqñqä iqäpnuwiqä” ätukqe.

14

Hiunji hapä pmeqänğa, ämaqeu äñguä wimäkqenğä

¹ Sämbatqä hiunji hapä pmeqä hñquenji, Jisasi Iqu ämaqä naqä Parisitanğä hñqueqä anğä iu buayä nätnqä uwqanğa, qu “Iqu änä-änä imäkänğutiyä” tpu, hiñuä äñguänä äqumbu äpmaminuwi.² Inganj ämaqä huiwä ppkä päpmakeyqä hñqu, Jisasi Iqu-tänğä qäqiqi äpmaminqe.³ Jisasi Iqu ique hiñuä äqunäqe, ämaqä kukñuä-suqenğä näqñqä iquautä, Parisi iquautä, quwqä suqä du kimanj, yatñqä tiinjä äwikqe. “Hiunji hapä pmeqänğanji, ne ämaqä täñğä-yaqä-tänğä

* 13:30 Matiu 23:37-39

iquaunji, änguä iwimäkatunquätanä, qäyä hiätñqätanä?” ätukqe. ⁴ Iqu yatñqä e vqanğa, qu kima mätquä ipu äpmaminjuwi. Iwä Iqu ämaqä ique a äwqätätä, änguä iwimäkäqe, hiñuinä äqunäwatktqe.

⁵ Iiñä imäkäqetani, iquaunji tii ätukqe. “Ämaqä hesañä hñqu hiunji hapä pmeqänğanji, iqueqä ymeqä-pqä, ä iqueqä bulumäka-pqä qua hovqä eqä-huänjä täutanğqä bu äpäquveqätqe, iqu iquenji maqänä ioqäpimenğutiyä, ä hiñuinä qunänğutiyä?” ⁶ Iqu e tqanğa, qu kimañi änä mätquä ikuwi.

Kukñuä ktqe, zä-hawiu pmeqenqä

⁷ Inğanji Jisasi Iqu, ämaqä buayä bñqä ätimäukuwä iqua, zä-hawä änguä iunqä äyä wiñğanji äqunäqe, kukñuä ktqä tii ätukqe. ⁸⁻⁹ “Ämaqä hñqu apäkä metñqä itä, ymisanjä naqänänjä imäkätä, si hñquki tääqä ktqanğutqe, zä-hawä kiñganänjä iqueu, mäpmeqä pa iqätñqä. Si iu äpmeni, ämaqä yoqä naqä qonğqä hñqu ätimäuqanğutqe, ämaqä ymisanjä imäkätqä iqu, ‘Zä-hawi, yoqä naqä qonğqä ique wiyä’ ktäniqeqä. Inğanji si womba itnä, zä-hawä yäpakä bu pmatñqä utunjiqä. ¹⁰ Ämaqä hñqu si tääqä ktqanğa äunji, zä-hawä yäpakä bu pmeqätñqä. Itanğa ämaqä ymisanjä imäkätqä iqu, äpätä, ‘Nyämaqä iquki, si äpätnä zä-hawä kiñganänjä täu pmayä’ ktäniqeqä. Inğanji si ämaqä ymisanjä anä änäpiyä iuqä hiñuä iqisanji, yoqä naqä qonđñqä. ¹¹ Qakui tiinjqä. Ämaqä hñqu iqueqä yoqe haqeqä mamänğanğutqe, Goti Iqu iquenji mäñdi kittqiyänqiyä. Itanğa ämaqä hñqu iqueqä yoqe mäñdi äkittqänğqqe, Goti Iqu iqueqä yoqe, yänä imäkänqiyä” ätukqe.

Ämaqä ymisanjä naqä bñqä, tääqä tqenqä

¹² Inğanji, ämaqä ymisanjä imäkätä tääqä ätukqä iquenji, Jisasi Iqu tii ätukqe. “Si ymisanjä hui anğu imäkätñänğanji, tqä näueqä iquaunqä, tta-tunğuağaunqä, sämaqä iquaunqä, ä tqä anä-tänjä qäqiqinjä mbqä kuapänänjä-tänjä iquaunqä, tääqä matqä isñänqeqä. Si iquau tääqä tqanğtqe, qänakñi qu sinyñqä tääqä äktpu, buayä saqä äwisqenqä, qu kima ktappnuwiqä. Iiñinqe si iquaunqä tääqä matqä ma iqätñqä. ¹³ Si ymisanjä naqänänjä imäkätñänğanji, ämaqä nätmätqä maeqä iquaunqä, huiwä quvqä iquaunqä, yukä quvqä iquaunqä, hiñuä quvqä iquaunqä tääqä tquätñqä. ¹⁴ Ämaqä iqua, si kimañi änä mäktapqä ipnuwiqä. Iiñinqe, si aquvänä iqätñqä. Qakui tiinjqä. Ämaqä jänänänjä iqua anğu vauqanğuwänğanji, Goti Hanjuwä Iqu ymisanjä iinqe, kima ktapäniqeqä” ätukqe.

*Kukñuä ktqe, ymisanjä naqenqä**

¹⁵ Inğanji ämaqä, Iqutä buayä anä änäpu äpmapiyä hñqu, qätä iinjä äwiyäqe, Ique ätukqe. “Qokä-apäkä, Goti Hanjuwä Iqunä miqeu buayä änäpu pmapnuwä iqua, qu aquvänä ipñqäüä” ätukqe.

¹⁶ Iqu e tqanğa, Jisasi Iqu kimañi tii ätukqe. “Ämaqä hñqu ymisanjä naqä imäkäniqä dinqä kñuä indqänätä, ämaqä kuapänä ätimäuqu buayä bnuwä dinqä tääqä tquäniqeqä. ¹⁷ Hiunji atäunjuä itqä iqu, äyä timäuqanğanji, iqueqä wäunjuä-wiyqä iquenji, ämaqä, iqu ätuätqä iquaunqä äwätä, ‘He bpiyä. Ymisanjä näwinyänjqä’ tuäniqä dinqä dowatäniqeqä” ätukqe.

* 14:14 Matiu 22:1-10

18 “I etanġi ämaqä eeqänänġa iqua, qu hġqunä-hġqunä, ‘Nyi mapqä ymqänä’ tupnuwiqä. Ämaqä hġqu tiinġa tuäniqueqä. ‘Huäqä kiinġa änuñġiyä. Nyi äpmqä etanġqä-qe, wäunuä hġqu mbqä ae iqäqä etanġi, hinuä qunmqä umqänä.’¹⁹ Hġqu, ‘Huäqä änuñġiyä. Nyi äpmqä etanġqä-qe, bulumäka 10 wäunuänġqä mbqä ae iqäqä etanġi, nyi iquauqä wäunuinġqä yamwiqä wimqä umqänä.’²⁰ Hġqu, ‘Nyi apäkä ae ämeqä etanġi, mapqä ymqänä’ tuäniqueqä” ätukqe.

21 “Qu i tquanġuwänġani, wäunuä-wiyqä iqu äpäqe, iqueqä naqä iqueni, “Mapqä yanġunä” ändqäüä’ tuäniqueqä. Inġani naqä iqu äwqä tnänġa wiñġanġa, wäunuä-wiyqä iqueni, ‘Anġa-himqä täuñi, hänaqä naqä iutä, wänġqä iutä maqänä äwätinä, ämaqä nätmätqä maeqä iquau, huiwä quvqä iquau, hinuä quvqä iquau, yukä quvqä iquautänġi, ätuma yapiyä’ tuäniqueqä.

22 Itanġa qänakñi, wäunuä-wiyqä iqu, ‘Naqä iquki, si ändġä-panä iinġi, nyi ae imäkqänä. I etanġi, anġi yqänä iqänänä’ tuäniqueqä.²³ Inġani naqä iqu, ‘Anġa-himqä täutanġa yäpaqänġisanġi, hänaqä naqeutä, wänġeutä äwätinä, qokä-apäki, qu äppġänä kukñuä yänänäqñqä tuvä. Nqä anġa täuñi, ämaqä kuapänä pmapġqä änyinġiyä.’²⁴ Nyi si äktqänä, ämaqä nyi tääqä ganä ätukqä iqua, qu nyaqä buayi mämeqä naqä-qakuänä ipñqäüä’ tuäniqueqä” ätukqe.

Jisasi Ique qänaki wiñġqä iqua, kñuä ganä indqänqenqä†

25 Qänakndani qokä-apäkä kuapänänġi, Jisasi Iqutä qanä anä äwäpiyä iunġi, Iqu tuwänġi hinuä ämoqunäqe, iquau tii ätukqe.

26 “Ämaqä Nyinyqä äpätäqä hġqu, kunaqä-kunuñuauñqä, ymeqä-apäkiunqä, kätä-känġuäkaunqä, känanyi-känapqaunqä, iqueqä häñä-pmeqä-pqenqä kñuä kuapänä indqänätä, yqänä äpätġqe, iqu Nyaqä wäunuä-nyiyqe, mämpmeqä yänġiyä.”²⁷ Itanġa ämaqä hġqu, zä-huätatä huñqä iqueqe mämiwäuqä itä, Nyi qänaki mänyivändqä itqe, iqu Nyaqä wäunuä-nyiyqe, mämpmeqä yänġiyä” ätukqe.

28 “Ämaqä hesanġa hġqu, anġa quäuqä hġqu mätätġqä itqe, iqu änä imäkäniciyä? Iqu ganänġi, ‘Nyi anġa iquenqä mbqe, qäyunä ämetmdiyä?’ kñuä indqänätä, quamä äpme, anġa ique mätätġqä mbqe iwäsäunġiyä.”²⁹⁻³⁰ Ii tiinġiqä. Iqueqä mbqä homä etanġi, anġa ätenġinä iqutetqä etanġutqe, ämaqä hinuä äqumbiyä iqua, qu ique tä äsuäpu, äkasuwä tii tñqäüä, ‘Ämaqä tqu anġa ique imäkqe, iqu qäpunä mimäkqä iqueqä’ tñqäüä” ätukqe.

31 “Tiinġa-pqe inänġi. Ämaqä anġa-himqä hġquesanġa miqä hġqu, anġa-himqä huiziquestanġa miqä hġquenyqä mäkä huinyinġqä wätñqänġani, iqu äänä imäkäniciyä? Iqu quamä ganä äpme, ‘Nyaqä ämaqe, 10,000 inänġqä. Iqueui, 20,000 iquaiqä. Nyaqä ämaqä iquatä nyitä, ne ämawqätanquatiyä, mämawqätäuqä yanquatiyä?’ kñuä indqänänġiyä.”³² Itanġa iqu tiinġa yänġiyä. ‘Nyitä nyaqä ämaqä iquatänġi, ne änä mämawqätäuqä yanġunä’ kñuä vqanġutqe, iqueqä mäkä-hunqä iqua kinġa nämä pätkätanġuwänġani, iqu ämaqä hġquau kukñuä yamwiqä ipu, mäki mändi kittqäpñqä diñqä dowatanġiyä.

33 Inġaqe, heyaqä awä iqisanġa hġqu, iqueqä nätmätqä eeqänänġinġqä tuwä mäwiqä iqäqe, iqu Nyaqä wäunuä-nyiyqä mämpmeqä yänġiyä” ätukqe.

Hakä ätquänqe, maeqenqä†

³⁴ I ätuäqe, Iqu tiinjä-pqe inä ätukqe. “Haki, änguiqä. Iinj etanji kiqä ätquänqä qäpu heqanqutqe, hakä ätquänätqeqe, anqumä äänä timäuniqiyä?” ³⁵ Haki kiqä ätquänqeqe hma eqäqe, tä wätakä wäunuä iu ymisanjä haqeqä äquvatetunquä-pani, mäquvateqä yanqunä. Itanqa yaqeqä yäätä naqä-huinyä imäkätanä wäunuä iu buayä haqeqi mäquvateqä yanqunä. Hakä iinj, ne bi tnämanqunä. Ämaqä qätätänjä iqua, kuknuä iinqe knuä änguanä indqämbiyä” ätukqe.

15*Kuknuä ktqä, sipsipqä imatnqenqä*

¹ Hiunji hñqueni, ämaqä mbqä motauqä iquatä, suqä quvqä imäqkä iquatä, Jisasi Iqu-tänjä qäqiqi kuknuä qätä wipnqä äpkuwi. ² Inqanji Parisi iquatä, kuknuä-suqenqä näqnqä iquatä, Jisasi Iquenyqä manjä qeiqi tii ätminjuwi. “Ämaqä suqä quvqä imäqkä iqua, Iqu-tänjä qäqiqi wimeqanquwänqa, Iqu iquau yeeqä itmetä, buayä anä änatqänjuwiqä” ätnqewi. ³ Iinqe, Jisasi Iqu kuknuä ktqä tqe ätukqe.*

⁴ “Hesanjä hñqu sipsipqä 100-tänju emitätqe, hñqu imatnätqe, iqu hinjuinä qunäniqiyä? Oeyä, iqu huiziquaunji qamqä änmipqä iqi äväma, kiuanänjä ävämetqä ique ämoqumuetnqä dijqä, qävqänqä wäniqeqä. ⁵ Iqu ämoqumueqe, quamä äkiwäwa äpätä, aquvänä yäniqeqä. ⁶ Iqueqä anä iqi ätimäutäqänqanji, iqu iqueqä näueqä iquaunqätä, iqueqä anä-tänjä qäqiqinjä iquaunqätä, tääqä tii tuäniqeqä. ‘Nyaqä sipsipqä imatnqeqe, nqä-näuä ae ämoqumueqäqenqe, he nyitä aquvänä anä yatunqeeqä’ tuäniqeqä.

⁷ Nyi tiinjä etqänä. Iinjä iqua aquvänä kuapanä iquwä-pani, enätqä qäukuä yäninjä iqua, ämaqä suqä quvqä imäqkä hñqu, knuä äkunmäknätä, iqueqä suqä quvqe ävquatämäuqetanji, qu aquvänä kuapanä asä inä ipnqäuä. Ämaqä suqä jänänänjä imäqkä iqua, quwqä knuä makunmäknqä etanqä, kuapanänjä qäyä etanqä-qe, enätqä iqua iquaunqe, aquvänä asänänji miqä ipnqäuä” ätukqe.

Kuknuä ktqä, mbqä ätivämäuqenqä

⁸ “Tiinjä-pqä inänji. Apäkä hui iyyqä mbqä-hikä änguanänjä 10 ämamitätqe, hñqu ätivämäutqe, ii äänä yäniqiyä? Ii iyyqä mbqe anji metnqe, hiqi-tä ämäsäutä, tä äyäqunätä anji siyä äpitä, ique ämoqumuetnqänqanqe, hinjuä änguanänjä qunänqiyä. ⁹ Iiyqä mbqe ae ämetqänqanji, ii kiqä käyämaqä iuaunqätä, iyyqä anä iqinjünqätä, tääqä tiinjä tuäniqe. ‘Nyaqä mbqä ätivämäuqä-qe, ae ämeqänä. He nyitä yeeqä anä yatunqeeqä’ tuäniqeqä. ¹⁰ Nyi he etqänä. Iinjä iua aquvänä kuapanä iquwä-pani, enätqä qäukuä yäninjä iqua ämaqä suqä quvqä imäqkä hñqu knuä äkunmäknätä, iqueqä suqä quvqe ävquatämäuqetanji, qu aquvänä kuapanä asä inä ipnqäuä” ätukqe.

Kuknuä ktqä, kaniqenqätä, hiknuä iquaquinqätä

¹¹⁻¹² I ätuäqetanji, kuknuä ktqä hñquququ tiinjä-pqä inä ätukqe. “Ämaqä hñqu ymeqä qokä hñquaqu-tänjä emitätqe, ymeqä qänaknjä iqu kanmä tii tuäniqe. ‘Apä, saqä nätmätqe iwäsäutnä, nqe tänqä dapiyä.’ Inqanji kaniqu yquayi iwäsäutä, iqueqe äväniqe. ¹³ Inji

hŋganqä miqä, yquayä maqänä ämeqe, anjä kinä nämqä äwäqe, suqä quvqä iuta, iqueqä mbqä maqänä-maqänä tnämäuniqe. ¹⁴ Iqueqä mbqä qäpu eequnäqe pmetanğa, qua iunji buayä dä naqänänjä timäuqanğa, iqu nätmatqä eeqänänjinqä äwa yäniqeä. ¹⁵ Inğanj iqu ämaqä iqisanjä hŋqueqä wäunuä-wiyqä-qu hiätŋqä wimeqanğa, ämaqä iqu iqueqä yaqueqä miquätŋqä dowatäniqe. ¹⁶ Ämaqä, ique ymisanjä wipŋqe, aarqä etanġi, iqu yaqueqä täpqä-pa nätqätanġä äqunäqe, iqu hui ämetä nmätä yäniqe.

¹⁷ Inğanj iqu kŋuä jänäni indqänätä, iqueqä-kiuä tii tnäniqe. ‘Apiqueqä wäunuä-wiyqä eeqänänji, qu buayänqä äwa miqä ipu, kuapänä änätqänäuä. Inäqe nyi täu äpmamänğanj, buayä dä naqänänjä äpäkonätqänänä. ¹⁸ Nyi täqinji äväma, ŋqä apiquenyqä anġi äumi, tii tumqeä. “Apiquki, nyi suqä quvqe, Goti Hanjuwä Iqueuätä, saqätä hiŋuä iqinji ae imäkqeä. ¹⁹ Täŋğanj nyi tqä ymeqä äŋguä-qunä hmanjqä. Iinŋqe, ‘Si ŋqä ymequkiyä’ mandqä manä. Nyi tqä wäunuä-kiyqä hŋqunä-mända emqä pmuatenjitŋqeä” tumqeä’ tnäniqe. ²⁰ E ätnäqe, iqu anjä-himqä iunji ävämanj, kiqä kaniquenyqä wäniqeä.

Inğanj ymeqä-qu kinä nämä yqänä pädqätanğa, kaniqu hiŋuä äqunäqe, kiqä ymeqä iquenyqä huäqä kiŋä wuŋganġuti, tnänjä äwäqe, atukuä ämaitä, quneqä väniqeä. ²¹ Iqu i iqanğa, ymeqä iqu kanmŋi tii tuäniqeä. ‘Apiquki, nyi suqä quvqe, Goti Hanjuwä Iqueuätä, saqätä hiŋuä iqinji ae imäkqeä. Täŋğanj nyi tqä ymeqä äŋguä-qunä hmanjqä’ tuäniqeä.

²² Iinjä iäqe, kaniqu iqueqä ämaqä wäunuä-wiyqä iquau tuäniqeä. ‘He nyaqä gquä quäuqe, maqänä äma äpäpu, wiyätäpu, gue iqueqä hipa hitäunuä hŋque muasmepiyi, yukä qutatä huiqä bu hŋqu muasmepiyä. ²³ Itanji he äwäpu, bulumäka meqä yänänäŋqä ique, ätma äpäpu päkpiyä. Ymisanjä naqänänjä imäkätanä, hääwä ätätanä, aquvänä yatunquänänjä’ tuäniqeä. ²⁴ ‘Quati tiinji. “Nyaqä ymeqä tqü ae äpäkonänqä” tmä itŋqe, iqu anġu ävauqiyä. “Mämoqumueqänqä äukqeä” tmä itŋqe, iqu anġi ätimäuqiyä’ tuäniqeä. Qu iinjä ipiyitanji, himnuŋuä ipu aquvänä ipnuwiuä.

²⁵ Qu e imäkqanġuwänğanj, ymeqä hitmqä iqu wäunuä imä äpmamitätqe, anġi äpätä kiqä anjä-tänjä qäqi ätimäuqe, hääwä qätä äwiyätä, quvaqä himnuŋui qätä wiyäniqeä. ²⁶ E äwiyäqe, iqu wäunuä-wiyqä hŋque tääqä ätuätumetä, iqueni tii tuäniqeä. ‘Ii sunqä imäkätqänäuä?’ ²⁷ I tquanğa, wäunuä-wiyqä iqu kimanji, tii tuäniqeä. ‘Tqä tunġuequ anġumä pqanġi, tniqu bulumäka meqä yänänäŋqä ique äpäsqiyä. “Nyaqä ymeqä iqu äŋguä äpmenqä äpqiyä” kŋuä vqanġi, aquvänä itanjqä’ tuäniqeä.

²⁸ Ymeqä hitmqä iqu qätä iinjä äwiyäqe, äwqä tnänjä wiŋganġuti, anjä yäpä yänġisanj mäpeyqä yäniqeä. Kaniqu yäpaqänġisa ätimäuqe, ymeqä-queqä äwqe, yunuä itmäketŋqe, kukŋuä äŋgui ganä tuäniqeä. ²⁹ Inäqe kaniqueni tiinjä tuäniqeä. ‘Änäänġä? Quväukuä kuapänänji, nyi wäunuä-kiyqä henġŋqä enqä-panä äpmamä, saqä kukŋui huätä mämamäuqä itŋqeä. Inäqe nyi ŋqä nyämaqä iquatä, ymisanjä naqä imäkätanä himnuŋuä yatunġue, si yaqueqä meme meqä hŋqu, mändapqä itqänjiqä’ tuäniqeä. ³⁰ ‘Tänğanj tqä ymeqä nänju, saqä nätmatqä eeqänänji, apäkä qanjä

ikiqä iquau qäpunä äväqe, anju pqaŋga, si iquenyqä bulumäka yänänäqŋqä ique äyä päkinyä' tuäniqeqä.

³¹ I tquanğa kaniqu tii tuäniqeqä. 'Ymeqä iquki, hea ique-iqueni si nyitä anä äpmeniqa. Nyaqä nätmatqä eeqänäŋi, sitänä äyä äwinä. ³² Iiŋä etaŋi täŋgaŋi, ne äwqä yeeqä itanä pmetuŋqueqä. Ii tiinjqä. Tqä tunjuequ ae äpäkoŋgqe, anju ae ävauqiyä. Iqu mämoqumueqäŋqä äukqe, angi äpätä nesä anä äpmeqiyä' tuäniqeqä" ätukqe.

16

Kukŋuä ktqä, wäuŋuä miqä quvqä imitätqä iquenyqä

¹ I ätuäqetaŋi, Jisasi Iqu Iqueqä wäuŋuäŋqä ämotquaminjqä iquauŋi, tii ätukqe. "Ämaqä nätmatqä kuapänänjä-tänjä hŋqueqä nätmatqä iuŋi, ämaqä hŋqu ämitä pmetäniqeqä. Ämaqä hŋqua äquvepäpu, ämaqä naqä iqueni tii tupnuwiqä. 'Ämaqä tqä nätmatqä eeqänäŋi miqä iqu, hiŋginäwa eeqä änatqänä.' ² Inğaŋi ämaqä naqä iqu, iqueqä ämaqä iqueni tääqä ätuätumeqe, 'Änäänğä? Nyi sinyqä kukŋuä quvqä hui qätä äwiyänqeuä. Nyaqä nätmatqä eeqänäŋi, nyi saqä hipa iu ekqe, si äänä ämitqäŋiŋqe, anğuanänğä iwäsäutnä, pipa äqiyäma dapiyä. Nyi si quvqänänğä äkqänänğä-qae, nyaqä nätmatqä eeqänänğä iuŋi, ämiqä mäpmeqä isŋqinyä' tuäniqeqä.

³ I tquanğa iqu kiqä-kiuä tiinğä tnäniqeqä. 'Naqä Iqu huätä nändowätätŋqä iqäqe, nyi äänä imäkmqäwä? Nyi qua ptmqe, yänänäqŋqe maiquŋi. Nyi ämaqä hŋqua yätamäkqä nyipŋqä, yatŋqä imqe, womba nyinänqiyä. ⁴ Nätmatqä nyi täŋga imäkmqä diŋqe, näqŋqä ae ämeqä. Nyi nätmatqä hui imäkqanğmdqe, ŋqä naqä iqu nändowätqanğaŋi, ämaqä hŋqua indmepu, iquauqä anğä duŋqä ändma upŋqäuä' tnäniqeqä.

⁵ Näqŋqä ae ämeqetaŋi, iqu ämaqä quwqä naqä iqueqä nätmatqä hiŋginäwa ämakuwä iquauŋi, tääqä hŋqunä-hŋqunä tuätumeniqe. Ämaqä kiŋganä wimeqanğqä iqueni, 'Si nätmatqä hiŋginäwanı, äänä ämakŋäwä?' tuäniqeqä.

⁶ Yatŋqä iinğä vqanğa, iqu kimaŋi, 'Nyi nätmatqä hiŋgiŋi, kuatä-häkä olipqä eqä aowi, 100 täqä ämakqeqä' tuäniqeqä.

I tquanğa iqu, 'Si quamä maqänä äpmetnä, pipa nätmatqä hiŋginäwa meqanğnä äqiyäpu ekuwi, ämetnä, 50 qiyä' tuäniqeqä.

⁷ Qänakndaŋi iqu hŋque-pqä yatŋqä inä ävätä, 'Si nätmatqä hiŋginäwanı, äänä ämakŋäwä?' tuäniqeqä.

Iqu kimaŋi, 'Nyi kuä-witqä qae, hiŋginäwa 100 ämakqeqä' tuäniqeqä.

I tquanğa iqu, 'Si pipa maqänä ämetnä, 80 qiyä' tuäniqeqä.

⁸ Qänakndaŋi, ämiqä quvqä iqu kŋuä qeiqinyä indqänätä imäkqanğqeqä, iqueqä naqä iqu, iqueqä yoqe hageqä vauqumu-atäniqe. Ämaqä suqä qua täuŋiŋqä qänaknä itqänuwä iqua, kŋuä qeiqinyä indqänäpu imäkäpiyi, ämaqä qutänğä asänänğä iquau ämäwqätäutqänuwı. Ämaqä, suqä we-huŋqä-tänğiu qänaknä itqänuwä iqua, kŋuä qeiqinyä mindqänğqä ipu, imäkätqänuwıqä" ätukqe.

⁹ “Nyi he etqä. Mbqä quvqä qua täutanji ämapiyitanji, heqä näueqä imäkmbu. He iinjä imäkpiyä dutanji, mbqä hma eqanji, ga he anjä hea ique-ique pmeqä yätu timäuqanjuwänjanji, qu henyqä aquvänä ipnuwiqä” ätukqe.

¹⁰ “Ämaqä nätmatqä wänqä isuaunji änguänänjä ämitnqä iqu, iqu nätmatqä naqänänjä-pqä iunji, änguänänjä miqänä. Ämaqä nätmatqä wänqä isuaunji änä mämiqä iqu, iqu nätmatqä naqä-pqä iunji, änä mämiqä yänä. ¹¹ Inji tiinji. He mbqä quvqä qua täutanjä di änä mämiqä imipqe, nätmatqä änguänänjä mipnqe, tqu hitapäninqe? Aanqeqä. ¹² He ämaqä hñqueqä nätmatqä änguä mämiqä imitpqe, nätmatqä hiqä hiätnqä di, tqu hitapäniqäwä? Aanqeqä” ätukqe.

¹³ “Ämaqä kiuänänjä hñqu, ämaqä hñquaquinj, wäunjuä änä mäwiyqä yänä. Iqu iinjä itäqe, hñquenyqänä äwinyätä, huiziquenyqe, äkasuwä ätätä mäwinqä yänä. Hñqueni, iqueqä kuknui qätä äwiyätä, huiziqueni, tuwä wiyänä. Itanji he Goti Hanjuwä Iquenyqä qänaknä ipiyi, mbqä iquenyqe qänaknä miqä ipnqeqä” ätukqe.

Kukñuä-suqenqätä, Goti Iqunä miqenqätä

¹⁴ Jisasi Iqu e tqanqa, Parisi iqua, mbqenqä äwinyminqä etanji, qu kukñuä eeqänänji qätä äwipiyyi, tä sisäwqä ipu, Iquenyqä äkasuwä ätminjuwi. ¹⁵ Iqu iquauji, “Ämaqä qu henyqe, Ämaqä suqä jänänänji imäkqä-quaiqä” kñuä vätnqenqe, he kiinjä engiyä. Iinjä etanji nätmatqä eeqänänjä hiqä äwqä yäpä ingisatä, hiqä kñuä indqänqä iutä äwinqenqe, Goti Hanjuwä Iqu näqnqä eä. Nätmatqä ämaqä iqua ‘änguänänjiqä’ kñuä ävänqe, Goti Hanjuwä Iqu quvqä äqunänä” ätukqe.

¹⁶ “Hea Jonä iqu änyä mapqänqanqe, qu Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä-suqenqätä, iqueqä hinuä-tqä iqua äqäkuwinqätä, awä ätqa äpminjuwi. Iinjä etanji Jonä iqu äpkqeta tänganqe, qu Goti Hanjuwä Iqunä miqä iunqä awä ätqa äpätqänjuwi. Inji ämaqä eeqänänjä iqua, anjä Goti Hanjuwä Iqunä miqenqä pepnqä, yänä äqänätqänjuä.

¹⁷ Qäukuitä quaetanji, äwa yänä. Iinjä etanji Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä-suqä iutanji, hui qui mimäknqä yänqiyä. Oeyä.

¹⁸ Ämaqä hñqu iqueqä apäki ävquatämäuwa, apäkä hui-mända ämetqe, iqu suqä quvqä, huiwä yanä ikiqe imäkqi. Inji ämaqä hñqu iqueqä apäki ävquatämäuqanqa, qänakñi ämaqä huizi hñqu apäkä asä ii ämetqe, iqu-pqe asä inänji. Iqu suqä quvqä, huiwä yanä ikiqe, imäkiqiyä” ätukqe.*

Ämaqä mbqä-tänjä iquenqätä, Lasarusi iquenqätä

¹⁹ E ätuäqetanji, tii ätukqe. “Ämaqä nätmatqä kuapänänjä-tänjä hñqu äpmaminqe. Hea ique-iqueni, iqueqä ämuasmänqe, gquä ipisqetä†qäkä änguänänjitä imäknä äpme, buayä änguä dinä ängmanminqe. ²⁰ Iqueqä anjä qnqanä-tänjä iqinj, ämaqä nätmatqä maeqä, wätanqä kuapänä-tänjä hñqu äpmaminqeqä. Iqueqä yoqe, Lasarusi ique. ²¹ Iqueqä kñuä iqä imnji, ‘Ämaqä nätmatqä kuapänänjä-tänjä tqu, ymisanjä hitunjuä änänjuämäqanqutqe, ämetmä nmqeqä’

* **16:18** Matiu 5:31-32, 19:1-12; Makä 10:1-12 † **16:19** Ämaqä injä äpmaminjuwi, gquä ipisqenqä ‘Ii gquä änguänänjä, huiziquau ämävqätäunä’ kñuä indqänminjuwi.

knuä vqanji äpmaminqe. Iinjä pmetanğa, hiveqä iqua äpäpu, iqueä watanqe tewä äpnminjuwiqä.

²² Qänakndañi Lasarusi iqu äpäkonğanğa, iqueqä quuvqe, Goti Hanjuwä Iqueqä enätqä iqua ätuma äwäpu, Aprähamä iquä anä äpmuatekuwi. Itanğa qänakndañi, ämaqä nätmatqä kuapä-tänjä iqu äpäkonğanğa, qu iqueä huiwi qua äptekuwi. ²³ Iqueqä quuvqe, ämaqä pizqä iquauqä anä iu äpme, hanjä-iqä naqänänjä ämakmanminqe. Iqu injä itäqä imdañi, hinuä haqä yätu äqunätä, Aprähamä iqu kinä yämä, Lasarusi iquä anä äyä pmetanginyä äqunqce. ²⁴ Inğanji iqu, 'Iyää apä Aprähamä iquki, nyi tä täu äpmami, tänjä-hunqä naqänänjä ämetqänä. Si nyinyqä huäqä kunğanğuti, Lasarusi ique dowati, iqu iqueqä hipa hitäunüä hñqu eqä du äyämätä, nqä tewä täu ptqiyenjiyätñqäuä' ätukqeqä.

²⁵ Iinjä tquanğa Aprähamä iqu kimañi, tii ätukqe. 'Nqä ymeqä iquki, änä äpmaminjiyinqä knuä indqänä. Si qua bu äpmaminjanganji, nätmatqä änguanänjä ängmanätqätanğñanğa, Lasarusi iqu nätmatqä quvqe ämanminqe. Iinjñqe tänganji, anä täunji, iqu ängüä pmetanğa, si tänjä-hunqä naqänänjä injä makmanğtñqe. ²⁶ Tiinjä-pqe hinuä qunyä. Hesänjä nesänjä awä iqinji, suä naqänänjä iqu äptnä, ämaqä tängisanjä hñqu henynqä pätnqä wiñganğutqe, änä mapqä yänä. Itanğa ämaqä ingisanjä hñqu nenyñqä, änä mapqä yänqiyä' ätukqeqä.

²⁷⁻²⁸ I tquanğa, iqu kimañi, 'Apä, nyi si yatñqä äkiyqä. Lasarusi iqu nqä apiqueqä anä dunqä äwätä, nqä tatqä-guäka paipqä iquaunji, kuknuä tä awä tuätñqä dowati. Iqua-pqe anä nyi äpmenqä täunqä äpäpu, huiwä tänjä-hunqä meqä dinqä ätqänä' ätukqeqä.

²⁹ Ga, Aprähamä iqu, 'Qu bukä Mosisi iqu äqäkqetä, bukä Goti Hanjuwä Iqueqä hinuä-tqä iqua äqäkuwitä ämenjä. Qu kuknuä ii qätä äwiyäpu, qänaknä ipñqäuä' ätukqeqä.

³⁰ Iwä iqu tii ätukqe. 'Apä Aprähamä iquki, inji änä matimäuqä yänä. Ämaqä ae äpäkonätqä hñqu, ävautä iquau wimeqanğutqe, iqua hinuä äqumbiyi, knuä äkunmäknäpu, quwqä suqä quvqe ävquatämäupñqäuä.'

³¹ Inğanji Aprähamä iqu kimañi, 'Ii tiinj. Iqua Mosisi iqueätä, Goti Hanjuwä Iqueqä hinuä-tqä iquauqätä, kuknui qätä mäwiyqä iqanğpqe, ämaqä ae äpäkonätqä hñqu qua duta ivatuwänğanğa, qu quuvqä maeqiyqä ipñqäuä' ätukqeqä" ätukqe.

17

Suqä quvqenqätä, quuvqä heqiyqenqätä, wäunjuä-wiyqenqätänji

¹ Inğanji Jisasi Iqu Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iquaunji, "Ämaqe, qu suqä quvqä du quanjä päkmbñqenqe, nätmatqä huitanjä-huitanji wimeñqiyä" ätukqe. "Injäqe, ämaqä suqä quvqä injä äma äpätä ävätqä iqu, hanjä-iqä menä. ² Itanğa ii tiinj. Ymeqä täutanjä hñqu, ämaqä hñqueuä suqä quvqä imäkqanğqä du hinuä äqunätä, asä injä imäkätä quanjä päkñganğutqe, ämaqä suqä ipäqiyqä iqenji, hanjä-iqä naqänänji äwimenä. Ämaqä hñqua, hikä naqänänjä hñqu ämepu, iqueqä hiinjüä-qo iu guä äkiqiyepu, eqä-huänjä bu tnämäupqe, ii hanjä-iqä asänänjä hmanjqä. Injäqe hanjä-iqä ique äwimeniqä iqu, iqenji aanjä naqänänjä ämäwqätäunqiyä" ätukqe.

3 “He hiqä-hiuä hñqunä-hñqunä änguänä mimbiyä. Tqä tta-tunguequ suqä quvqä imäkqanğutqe, si, iqu iqueqä suqä quvqä imäkqenqä jänä imäknätñqä tutñqe. Iqu kñuä äkunmäknätä, suqä quvqe hämänä ävquatämäuqanğutqe, si äwqä hanuä imäknätñä, hui äkinyänä. 4 Ga hiunji hñqueñi, iqu suqä quvqä 7 ikimäkätä, 7 äkimetä, ‘Nyi kñuä ae äkunmäknğänä’ ktqanğutqe, si iqueqä suqä quvqä kuapanänğä iinqe, äwqä hanuä imäknätñä, hui kinyätñeqqä” ätukqe.

5 Ämaqä kukñuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä iqua, Naqä Iqueni, tii ätukuwi. “Si neqä quuvqä heqiyqe, yänänäqñqänänğä inemäkiyä.”

6 Iqu kimanji, “Hiqä quuvqä heqiyqe, guawä piikä isua enqä-panğä, wänğä iinğä etanğutqe, he zä-yänğä tqueni, tiinğä änguä tupñqäuä. ‘Si tqä hukä qäsä äyautñä, eqä-huanğä bunğä äwitñä, iqi tqävä’ tquanğpqe, qätä heyänqiyä” ätukqe.

7 “Ämaqä hesanğä hñqueqä wänuä-wiyqä hñqu, wänuä duta pğanğä, iqueqä naqä iqu iqueni, ‘Si maqänä äptñä, quama äpmetñä, buayä huinyä’ tuäniqiyä? 8 Oeyä, iqu iqueni, ‘Si nyinyqä ymisanğä näwinyä imäketñä, tqä gquä yappä änyätñä, nmayäqäsiyä. Nyi buayätä, eqätä ganä ganğä, si qänaki dñqänanyä’ tuäniqeqä. 9 Wänuä-wiyqä iqu ätquanğqä-pa iqanğani, naqä iqu ‘änğuiqä’ tuäniqi, ä matquä yäniqi? Iqu matquä yänä. 10 Iinğä etanği he-pqe, he nätmataqä eqänänğä Goti Hanjuwä Iqu etätqä-pa imäkäpiyi, ‘Ne ämaqä wänuä-wiyqä quvqä-quneyqä. Nätmatqä ne imäkätaqe, neqä Naqä Iqueqä kukñuä dunä imäkätunqueqä’ tññeqqä” ätukqe.

Jisasi Iqu, ämaqä wänyimänğä-tänğä 10 iquau, änguä iwimäkkqenqä

11 Inğani Jisasi Iqu Jerusälemänğä wätñqänä, qua Sämaliyatä, qua Galilisänğä, awä iqi qanğä äuminqe. 12-13 Iqu anğ-himqä hñque ti timäuqanğä, ämaqä wänyimänğä-tänğä 10 hñqua, Jisasi Iqutä äminanä-tpu äpminuwi, kinğä nänği ätqeppiyi, Iquenyqä tääqä yänänäqñqä, “Naqä Jisasi Iquki, Si nenyqä huäqä äkunänä” ätukuwi.

14 I tquanğuwänğä, Iqu iquau hinuä äqunäqe, “He äwäpu, hiqä huiwi hiqäva-imäkqä iquau motquapiyä” ätukqe. Iqu iinğä tquanğqe, qu qätä äwipiyyi, qanğä wätqätanğuwänğä, iquauqä huiwi änguä qe imänğqe. 15 I ipiyitanği, ämaqä iquautanğä hñqu, iqueqä huiwä iu hinuä iqänäqe, tääqä yänänäqñqä ätätä, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe haqeqä ämamäutä, anği äpkqe. 16 Iqu Jisasi Ique äwimeqe, hipenği Iqueä yukä-tänğä qua mäñi eätä, Ique “änğuiqä” ätukqe. Ämaqä iqu Sämaliyatanğä ique.

17 I iqanğä, Iqu tii ätukqe. “Ämaqä 10 iqua änguä ae imänğuiwi, huiziqua ängikä? 18 Iqua anği äpäpu, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe haqeqä mamäupñqe, hmandanä? Ämaqä yäpaqänğisanğä tqunä imäkqä-qeuä” ätukqe. 19 I ätuäqetanği, Iqu ämaqä iqueni, “Si pämä ätqäutñä, qanğä uvä. Tqä quuvqä heqiyqe, anğumä änguä ikimäkqiyä” ätukqe.

Goti Iqunä miqä iqueqä pqenqä

20 Hea hñqueñi Parisi iqua, Jisasi Ique yatñqä äwäpu, “Goti Hanjuwä Iqunä miqe, äknğä timäuninğäwä?” ätukuwi.

I tquanguwänga, Jisasi Iqu kimañi, “Goti Hanjuwä Iqunä miqe timäuqanğani, qokä-apäki, hiqñqä hui atäunüä eä timäuqanğqe, hiñuä mäqunquä ipnä. ²¹ Inji, qu ‘Hiñuä qumbiyä, täqi täsä äpmenä’ ä ‘Näñi äpmenä’ matqä ipnä. Ii tiñji. Goti Hanjuwä Iqunä miqe, hesä ae äpmenä” ätukqe.

Ämaqeüqä Ymeqä Ekqä Iqueqä pñeñqä

²² Inğani Iqu Iqueqä wäunüängqä ämotquaminğqä iquau ätukqe. “Hea qänakndani, he hea Ämaqeüqä Ymeqä Ekqä Iqu pmeniğä hñquenyqe, hiñuä qumbñqä kiññä hinyänä. Iiñä etañgi, he hiñuä moqunğqä da ipnä. ²³ Qu ‘Hiñuä qumbiyä! Iqu näñi äpmenä’ ä, ‘Täqi täsä äpmenä’ hitqanğuwängğani, he iquau qänaki mäwivändqä pa iqäpnä.* ²⁴ Iqu äpätnğänğani, nyuauä itä, qäukuä haqä yätuta we im-imä äunätñqä-pani, Iquesa we asä inä hunäniqe. ²⁵ Iiñä etañgi Iqu täññä-hunğqä kuapänä ganä menä. Ämaqä hea täñga äpmeñuwä iqua, qu Iqueni tuwä wipñqeğqä” ätukqe.

²⁶ “Ämaqe, Noa iqu pmetanğa imäkmiñuwä-panä iñji, Ämaqeüqä Ymeqä Ekqä Iqu äpätnğänğani, suqä asiqu timäuniqe.† ²⁷ Noa iqu pmetanğani, qu ymisañä äñäpu, eqä äñäpu, apäkä ämepu, apäkä yañä änyäpu, iqa wätqätanğuwängga, Noa iqu yimba yätu äpaqukkqe. Inğani eqä huakä naqänänğä ätimäutä, qokä-apäkä eeqänänğä qui imäkñguwi. ²⁸ Loti iqu-pqä pmetanğani, asä inä ätimäukqe. Inğani qu ymisañä äñäpu, eqä äñäpu, nätmätqä mbqä ipu, mbqänğqä imäkäpu, ymisañä vowä ikäpu, anğä ämätäpu imiñuwi. ²⁹ Itanği, Loti iqu anğä-himqä Sotomä iu ävämeqanğa, inğa qänğani, tätä hikätä qäukuä haqä yätutani, piyä enğqä-panä äquvepäqe, ämaqä eeqänänğä pizqä äpäkkqe. ³⁰ Iiñä etañgi, Ämaqeüqä Ymeqä Ekqä Iqu anğä ätnänğä inğisa timäuqanğani, asä iññä timäuniqeğqä” ätukqe.

³¹ “Hea Ämaqeüqä Ymeqä Ekqä Iqu anği timäuqanğani, ämaqä hñqu iqueqä anğä atäaqä yätu äpmamitätqe, nätmätqä anğä yäpä inğisa witanğqenqe, äpäkäwitä mämeqä yäniqe. Itanğa ämaqä hñqu iqueqä wäunüä imä äpmamitätqe, aniqinyqä mäwqä yäniqe. ³² He Loti iqueqä apäkinyqe, kñuä anğuanä indqämbu. ³³ Ämaqä hñqu iqueqä hänğä-pmeqenğqä äwinymitätqe, ga iqueqä quuvqe qui imäkñniqe. Ii etañgi, ämaqä hñqu iqueqä hänğä-pmeqe ävquatämäutqe, iqueqä quuvqe, qui mimäkññqä yäniqeğqä.

³⁴ Nyi he etqä. Ämaqeüqä Ymeqä Ekqä Iqu heatqanğa äpätnqe, ämaqä hñquau iquvanğä naqä-huinyä witanğiyä-qe, Goti Hanjuwä Iqu, hñque itmetä, hñqueni hiñuinä qunäniqe. ³⁵⁻³⁶ Itanğa apäkä hiaqu sñgumetqä quqowä qyätqätanğiyä-qe, Goti Hanjuwä Iqu hui itmetä, huiñi hiñuinä qunäniqeğqä” ätukqe.

³⁷ I tquanğa, Iqueqä wäunüängqä ämotquaminğqä iqua qätä äwipiñi, “Naqä Iquki, nätmätqä ii äkñgi timäuniñqäwä?” ätukuwi.

Iqu kimañi, “Nätmätqä äpäkonä pizqä witanğqä iunji, yññä quvqä iqua äpäpu, äpputmäupu anğpñqäwä” ätukqe.

18

Kukñuä ktqä, apäqñqä yatñqä iqa uwqä iinyqä

* 17:23 Matiu 24:23-27 † 17:26 Matiu 24:36-44

1 Iqua Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä hea ique-ique tqäpnuwä dinqätä, ‘Goti Hanjuwä Iqu qätä mäneyqä iqiyä’ ätäpu, enyqä miqä pa ipnuwä dinqätä, Jisasi Iqu kuknjuä ktqä tiinjä ätukqe. ² “Anjä-himqä hñqueunji, ämaqä kuknjuä jänä imäkqä hñqu pmetäniqe. Iqu Goti Hanjuwä Iquenyqä zä miqä itä, ämaqä huiunqä kñjuä mindqänqä-que. ³ Apäkä apäqñqä hui-pqä, anjä-himqä iu pmetäniqe. Hea ique-iqueni, ii ämaqä iquenyqä äwätä, ‘Ämaqä nyinyqä wiunqä itäqä iqu, qui inyimäkätñqä itqänä. Yätamakqä nyiyä’ tuäqisquäniqe. ⁴⁻⁵ Kinganäñji ämaqä jänä imäkqä iqu, qätä mäwiqä da iquäniqe. Inji qänakndani, iqu kñjuä tiinjä indqänäniqe. ‘Nyi Goti Hanjuwä Iquenyqä zä miqä itmä, ämaqä iquauñqä kñjuä mindqänqä qäyä pmetanqä, apäqñqä täsi, nyi hanjä-iqä dapäqisqä-qae, tängani, iyyqä kukñui qätä äwimä. Nyi iinjä miqä imqe, ii hea ique-ique ändäqisätä, enyqä nyimäkänqiyä’ kñjuä indqänäniqeqä” ätukqe.

6 Iñqe, tiinjä-pqä inä ätukqe. “Ämaqä kuknjuä jänä imäkqä quvqä iqueqä kukñui, he qätä wipiyä. ⁷ Qokä-apäkä, Goti Hanjuwä Iqu ‘ñqeqä’ ätkqä iqua, qu Iqueqä yätamakqenqä tääqä, hea ique-ique, hiunji ique-ique tätqätanqungwanñi, Iqu äpmaka äwäqe, iquauñi, yätamakqä maqänä mäwqä yäniqätanä? ⁸ Nyi he etqä. Iqu yätamakqä maqänä väniqe. Inäqe, Ämaquqä Ymeqä Ekqä Iqu äquvepätqänqani, ämaqä qua täu äpmenjuwi, quuvqä heqiyätqätanqä qunäniqätanä, quuvqä maeqiyqä itqätanqä qunäniqätanä?” ätukqe.

Kuknjuä ktqä, Parisi iquenqätä, mbqä motauqä iquenqätänji

9 Ämaqä hñqua, qu hñqunä-hñqunäñi, kñjuä tiinjä indqänminjuwi. “Nyi ämaqä huizi iqua enqä-panä hmanjqä. Nyi ämaqä anqä-qunjqä. Qu ämaqä quvqä-quaiqä.” Ämaqä iinjä iquauñi, Jisasi Iqu kuknjuä ktqe, tiinjä ätukqe. ¹⁰ “Ämaqä hñquaq, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä siynqä, Iqueqä hiqäva-imäkqä anjä yäpä ingisa penyiyi. Parisi hñqutä, ämaqä mbqä motauqä hñqutä. ¹¹ Parisi iqu pämä ätqäuqe, Goti Iquenyqä tääqe, iqueqä-kiuänqä tii ätukqe. ‘Goti Hanjuwä Iquki, nyi ämaqä huiziqua enqä-panä-qunä hmanji. Iññqe, nyi “änqiuqä” äktqä. Quwä-meqä iquatä, suqä quvqä imäkqä iquatä, ämaqä hñquauqä apäkitä ikiqä iquatä, mbqä motauqä nänju-pqä enqä-panä-qunä, hmanjqä’ tuäniqe. ¹² ‘Wikä eeqänänjä iquauñi, hiunji hñquauñi nyi buayä manqänqä imäkätñqe. Nätmatqä eeqänänjä nyi ämetñqe, 10 iwäsäutmä, hñqu Si äktapätñqeqä’ tuäniqe.

¹³ Itanqa, ämaqä mbqä motauqä iqu, kinjä näñi ätqäuqe, hiñui qäukuä yätu moqunqä da yäniqe. Iqu iqueqä suqä quvqenqä womba itä, quikuä ptqä äqänätä, tii tuäniqe. ‘Goti Hanjuwä Iquki, nyi ämaqä suqä quvqä imäk-qunji. Si nyinyqä qeqä äkimänänä.’ ¹⁴ Nyi tiinjä etqä. Ämaqä tq, anämqä angi äwätäqänqani, Goti Hanjuwä Iqueqä hiñuä iqinjä, aanjä qäyunänjä-qu hiäniqe. Itanqa ämaqä huiziqu, hmanji. Quati tiinjä. Ämaqä quwqä yoqe haqeu mamänqanqunguä iquauñi, Goti Hanjuwä Iqu mäñdi kittqiyenqiyä. Inäqe ämaqä iquauqä yoqe mäñdi kittqanqunguä iquauñi, Goti Hanjuwä Iqu haqä iqä mamänqiyä” ätukqe.

*Jisasi Iquenqätä, ymeqä wänqä iquauñqätä**

¹⁵ Inğanj gokä-apäki, ymeqä wänqä iquautä, dänj iquautä, Jisasi Iquenyñqä ätuma äpkuwi. Ii, Jisasi Iqu iquauñj hipa haqeqi wiyätñqänä. Inäqeq wäunuänqä ämotquamiñqä iqua, hinuä e äqumbiyi, “Ätuma mapqä pambiyä” ätukuwi. ¹⁶ I tquanquwänqä, Jisasi Iqu ymeqä iquau tääqä ätuätumeqe, Iqueqä wäunuänqä ämotquamiñqä iquauñj, tii ätukqe. “Iqua änyimapñqä qäyä äppu, ‘oeyä’ mätquä pambiyä. Goti Hanjuwä Iqunä miqeuñj, ymeqä täsua enqä-panä isuaueqä. ¹⁷ Nyi naqä-qakuä etqä. Ämaqä hñqu, ymeqä täsua enqä-panä eä, Goti Hanjuwä Iqunä miqe mämeqä imitätqe, iqu iunqe, mäwqä yäniqeqä” ätukqe.

Ämiqä, kuapänänj-tänj hñqu, Jisasi Iqutä kukñuä ätnjiyñqät

¹⁸ Ämiqä hñqu Jisasi Iqueni, “Ämotqueqä Änguänänj Iquki, nyi hänj hea ique-ique pmeqä mamqe, äänä imäkmqäwä?” ätukqe.

¹⁹ I tquanqä Jisasi Iqu kimañj, “Si ‘Änguänänj Iqukiyqä’ sunqä dnyä? Ämaqä änguänänj, Goti Hanjuwä Iqunänjqä” ätukqe. ²⁰ “Kukñuä-suqenqe, si näqñqä eänj. *‘Qokä-apäkä ämanqe, huizitä huiwi yanä mikiqä panä. Ämaqä pizqä mapäsqä panä. Quwä mämeqä panä. Kukñuä jänä imäkñä iqueni, qanqä mätquä panä. Tnaqä-tnuñuauqä yäpä iqi qänakñä iqätñeqä’*” ätukqe.

²¹ Ga ämiqä iqu kimañj, “Nyi ymeqänqatqä suqä täuñj qänakñä iqa äpätñqe, täñga täsuwänä” ätukqe.

²² Jisasi Iqu qätä iinj äwiyäqe, tii ätukqe. “Si nätmatqä hñquenyqä äwa yqänä itqänjnyä. Tqä nätmatqä eeqänänj, ämaqä hñqua mbqä ipñqä äma äwätñä, mbqä ämetñä, nätmatqä maeqä iquau iwäsäutñä, hmbunä-hmbunä wisñqe. Si iinj imäkätñj, qäukuä haqä yätuñj nätmatqä änguänänj ämatñj. Ii itnitani, Nyi qänakñä nyivändiyä” ätukqe.

²³ Ämiqä iqu iinj tqanqä äwiyäqe, iqueqä nätmatqä kuapänänj etanqçenqä, äwqä hanj äwikqe.

²⁴ Inğanj Jisasi Iqu iinj äqunäqe, tiinj ätukqe. “Ämaqä nätmatqä kuapä-tänj iqua, Goti Hanjuwä Iqunä miqä iu paquvqe, qeiqinyä manä, yänänäqñqeuta paquvqeqä. ²⁵ Kametqä hñqu, qäkä guä ktäpiqä yänj hovqä iu wätñqe, iqu yänänäqñqeutanä wänä. Inäqeq, ämaqä mbqä kuapä-tänj iqua, Goti Iqueqä miqeuñqä paqupñqä yänänäqñqe, kametqä iqueqeuñj ämäwqätäunä” ätukqe.

²⁶ I tquanqä äwiyäpiyä iqua, “Mbqä kuapä-tänj iqua yänänäqñqeuta paqupñqä etanqutqe, ämaqä qui imäknätqänjuwitani, hänj hea ique-ique pmeqe, tqu meniçiyä?” ätukuwi.

²⁷ Ga Jisasi Iqu kimañj, “Nätmatqä ämaqä iqua änä mimäkqä iqanqçpqe, Goti Hanjuwä Iqu qäyunä imäkänqiyä” ätukqe.

²⁸ Inğanj Pitä iqu, “Qätä nyi. Ne neqä nätmatqä eeqänänj ävämetanä, Si äkivändqä äquvepqueqä” ätukqe.

²⁹⁻³⁰ I tquanqä, Jisasi Iqu kimañj, “Nyi naqä-qakuänänj etqä. Ämaqe, Goti Hanjuwä Iqunä miqä iunqä indqänäpiyä di, quwqä anj, ymeqä-apäkä, kätä-känquäkau, kunaqä-kunuñuau, ävämequwä iqua, qu qua täu yqänä äpmapiyänqanji, nätmatqä kuapänänj mapñä.

* **18:14** Matiu 19:13-15; Makä 10:13-16 † **18:17** Matiu 19:16-30; Makä 10:17-31

Iinjä ävquatämäupqä diñqe, häñä mapñqä di ämäwqätäunä. Itanğa hea qänakñanğani, häñä hea ique-ique pmeqe mapnuwiqä” ätukqe.

Jisasi Iqu, äpäkonätñqä diñqä anğı ätukqenqä†

³¹ Inğanı Jisasi Iqu, Iqueqä ämaqä 12 iquau itmeqe, tii ätukqe. “Ne Jerusälemänqä watunqueqä. Itanğa nätmätqä Goti Hanjuwä Iqueqä hiñuä-tqä iqua, Ämaqeuaqä Ymeqä Ekqä Iquenyqä ätukuwi, eeqänäñi ätimäuniceqä. ³²⁻³³ Inji qu Iqueni, nokuiyqä iquauä hipa iu wipnuwiqä. Inğanı qu Ique ewiiqä kukñuä ämitäpu, quvqä imäkäpu, makukuä äwuqutäpu, guä yänñä-tänñi ämepu, täua ätäväpu, pizqä päkpnuwiqä. I etanğı hiunji hñquacu päwqanğa, hñquququeni ävauniceqä” ätukqe. ³⁴ Iinjä etanğı wäunüañqä ämotquaminqä iqua, kukñuä quatinqe, qu maññqä ekuwi. Kukñuä ii iquauñqä zä witanğı, qu iinqe näññqä anğuanä miqä imiñuwi.

Jisasi Iqu, hiñuä quvqä hñque anğua iwimäkkqenqä§

³⁵ Jisasi Iqu, anñä-himqä Jeriko timäutñqä wätqätanğa, ämaqä hiñuä quvqä hñqu, hänaqä manñä iqi mbqänñqä yatñqä iqämanminqe. ³⁶ Iqu ämaqä yukä äkakäqäqä pqañğä qätä äwiyäqe, yatñqä ävätä, “He squä imäkätqänäuä?” ätukqe.

³⁷ Qu kimanı, “Jisasi Nasäretqätanñä Iqu äquvepqiya” ätukuwi.

³⁸ Iwä, ämaqä hiñuä quvqä iqu tääqä yänñänäññqä, “Jisasi Dewiti iqueqä Ymeqä Iquki, Si nyinyqä huäqä äkunänä” ätukqe.

³⁹ I tqanğı äwipiya, ämaqä qanñä hiñuiqä äppiyä iqua, “Si manñä matqä panä!” ätukuwi.

Qu ii qäyä ätqanğä, iqu manñä yänñänäññqä, “Dewiti iqueqä Ymeqä Iquki, Si nyinyqä huäqä äkunänä” ätukqe.

⁴⁰⁻⁴¹ Inğanı Jisasi Iqu äpminqe, kinñä nämä ätqäutä, “Ämaqä ique ätuma bpiya” ätukqe. Ämaqä hiñuä pisqä iqu, Iqu-tänñä qäqici pqañğa, “Ny äänä ikimäkmqä kinñiyä?” ätukqe.

I tqanğa iqu kimanı, “Naqä Iquki, nqä hiñui anğua qänmqä änyinñiyä” ätukqe.

⁴² I tqanğa Jisasi Iqu kimanı, “Tqä hiñui anğua qändñqinyä. Tqä quuvqä heqiyqe, anğua ikimäkkqiyä” ätukqe.

⁴³ Inji maqänänñi, iqueqä hiñui anğua äqänñqce. Inğanı iqu Goti Hanjuwä Iqueqä yoqä haqeqä ämamäutä, Jisasi Ique qänaki äwivändqa äukqe. Qokä-apäkä hiñuä iinjä äqumbiyi, qu eeqänä Goti Hanjuwä Iqueä yoqe haqeqä ämamäukuwi.

19

Jisasi Iquenyqätä, Säkiyasi iquenyqätä

¹ Inğanı Jisasi Iqu anñä-himqä Jeriko iu yäpä inğisa äwäqe, jänänä hñğisanqä wätñqä äwiññqe. ² Iqinñi ämaqä hñqu äpminñqe. Iqueqä yoqe, Säkiyasi ique. Iqu ämaqä mbqä motauqä iutanñä iquauqä ämiqä eä, mbqä kuapä-tänñä-que. ³⁻⁴ Iqu Jisasi Ique hiñuä qunätñqä winyätanğqä-qe, qokä-apäkä kuapanä etanğuwinqä, ämaqä wänqäpu eä, Jisasi Iqueni hiñuä äñä mäqunquä itä, hiñuiqä tnänñä äwiqe, hänaqä Jisasi Iqu pätnqä iqanğqeu zä-eaqä haqeu äpäkekqe.

⁵ Inġaṇi Jisasi Iqu, Säkiyasi iqu zä haqä yätu pmetanġqä-tänjä iqi ätimäuqe, hiñuä haqä yätu äqunäqe, iqueni, “Säkiyasi iquki, si maqänä kapu. Täñġaṇi Nyi saqä anjä iu pmamqeġä” ätukqe.

⁶ Inġaṇi Säkiyasi iqu maqänä äkapäqe, aquvänä itä, Jisasi Iqueni, iqueqä anjä duñqä ätuma äukqe. ⁷ Ämaqä, hiñuä iinjä äqumbiyi, qu eeqänä Jisasi Iquenyqä äkasuwi, tiinjä ätkuwi. “Iqu ämaqä suqä quvqä imäkqä iqueqä anjä du pmetñqä, sunqä uwqiyä?”

⁸ Iquacu anjä du äpmayitani, Säkiyasi iqu pämä ätqäuqe, “Naqä Iquki, qätä nyi. Nqä nätmätqä eeqänänji, hñquacu iwäsämi, hñqu, ämaqä nätmätqä maeqä iquau wimqänä. Itanġa nätmätqä huizi, ämaqe quañġä ätuätmä ämotautñqe, nyi hñquacui-hñquacuiñi iwäsäutmä, anġumä wimqänä” ätukqe.

⁹ Jisasi Iqu kimani, “Ämaqä tqu-pqe, iqu Aprähämä iqueqä ymeqeġä ämänätqueġetani, täñġaṇi Goti Hanjuwä Iqu, ämaqä anjä täu äpmeñuwä iquauñi, anġu ae itmeqiyä. ¹⁰ Ämaqe uqä Ymeqä Ekqä Iqu, ämaqä qui ae imäkñguwä iquau qävqä itä, anġumä itmetñqä äpkqeġä” ätukqe.

*Kukñuä ktqä, ämaqä naqä hñqu wäunjuä-wiyqä 10 iquau mbqä äwikqeñqä**

¹¹ Inġaṇi qokä-apäkä, qu qätä iinjä äwipu pmetanġuwänġa, Jisasi Iqu Jerusälemä timäutñqä qäqiqi ti etanġi, ga qu, “Goti Hanjuwä Iqunä miqe, ätnänjä iqi maqänä timäutñqeġä” kñuä indqänätqätanġuwinqä, kukñuä ktqä tii ätukqe.

¹² “Ämaqä naqä hñqu, qu ique ämaqä miqänqä teġanġä, ga iqu anġi äpätä, iqueqä qua iunä miniqä diñqä, kiñä nämqä ganä wätñqä imäkñäniqe. ¹³ Inji iqu äwätñqä itäqänġaṇi, iqueqä wäunjuä-wiyqä 10 iquau tääqä ätuätumeqe, mbqä-hikä naqä qu ‘minaqä’† ätmiñuwi, hñqunä-hñqunä ävätä, tiinjä tuäniqe. ‘He mbqä tä ämepu, nyi anġu äquvepmqänġanqä wäunjuä mipiyä’ tuäniqe.

¹⁴ Iinjä etanġi ämaqä iqueqä anjä-tänjä qäqiqisanjä iquauqä äwqe, iquenyqä quvqä winyäniqe. Iutani, iqu ae äwqanġaṇi, qu ämaqä hñquau, ‘Ne ämaqä iqu ämineyätñqä diñqe, mäneñqä iqiya,’ tupnuwä diñqä dowatpnuwi.

¹⁵ Iinjä qäyä itanġuwä-qe, iqu iquau miqänqä heniqe. Itanġa qänakndanji iqu anġu äpäqe, tiinjä tuäniqe. ‘Ämaqä nyaqä wäunjuä imäkññqä mbqä äwikqä iquauñi, tääqä tupu. Nyi mbqä äwikqe, haqeġiñi äänä imäsäumequwäti, nyi hiñuä qunmqänänjä’ tuäniqe.

¹⁶ Ämaqä hiñuiqä äpätqä iqu, ‘Ämiqä iquki, si mbqä mina hñqunä ändapñi, haqeġiñi mina 10 inä imäsäumeqeġä’ tuäniqe.

¹⁷ I tquanġa, ämiqä iqu, ‘Täukue! Si nyaqä wäunjuä-nyiyqä anġuanänjukiyi. Si nätmätqä wänqä täpiñi anġuanänjä ämitqänñqe, nyi yoqä naqä, anjä-himqä 10 hñquau miññqä ktapmqänä’ tuäniqe.

¹⁸ Itanġa wäunjuä-wiyqä huiziqu äpäqe, ‘Ämiqä iquki, mbqä mina si ändapñi, haqeġiñi mina 5 inä imäsäumeqeġä’ tuäniqe.

¹⁹ I tquanġa, ämiqä iqu kimani, ‘Si anjä-himqä 5 hñquauñi ämiññqeġä’ tuäniqe.

* **19:10** Matiu 25:14-30 † **19:13** Ämaqä hñqu wäunjuä qanjuä hñquacui-hñque itäġetani, mina hñqunä menä.

20 Itanğa wäunüä-wiyqä huiziqu äyapäqe, ‘Ämiqä iquki, tqä mbqä täqi äwi. Nyi yutävqä huäqä äutätmä, imä zä ekqe. 21 Ii tiinji. Si ämaqä qeiqinyä mimäkqukiyi. Ämaqä nätmatqä pñqä epqe, ämequkiyi. Ämaqä buayä vowä ämäuepqe, äptqukiyi. Iutanji, nyi sinyqä zä nyinğanji, imä zä ekqeqä’ tuäniqe.

22 I tquanğa, ämiqä iqu kimanji, ‘Si wäunüä-nyiyqä quvqä iqukiyi. Si “Qeiqi mimäkqukiyqä” ändñi, tänğanji nyi si-pqe qeiqinyä mikimäqkä ymä. 23 “Nyi ämaqä qeiqi mimäkqä-qunä, nätmatqä pñqä epqe meqä-qunä, buayä vowä ämäuepqe ptqä-qunä” näqñqä iinñä enä etanğutqe, nyaqä mbqe, ämaqä ämiqä huiziquau mäwqe, sunqä iknäwä? Si iinñä imäkqä-säpi, nyi anğu äpmqe, mbqä haqeqñji qäsä meqäminğä’ tuäniqe.

24 I ätuäqetani, ämiqä iqu qokä-apäkä qäqiqi tqäutanguwä iunji, ‘He mbqä mina iqueqä hipa iuta ämotaupu, ämaqä mbqä 10-tänñä ique wipiyä’ tuäniqe.

25 Ga qu kimanji, ‘Ämiqä iquki, iqu mbqä mina 10 ae ämenä’ tupnuwi.

26 Iwä iqu kimanji, ‘Nyi he etqä. Ämaqä nätmatqä-tänñä eeqänänñä iquauñi, nyi hui inä wimniqe. I etanği, ämaqä nätmatqä maeqä eä, wänğäpu ämeñuwä iquauñi, nyi anği ämotaumqänä’ tuäniqe. 27 ‘I etanği, nyinğä himä-wiunğä ipu, “Ämaqä tqü ne ämineyätñqä diñqe mäneñqä iqiya” ätukuwä iquauñi, täqinyqä ätuma äpäpu, nyaqä hiñuä täqi pizqä päkpüyä’ tuäniqeqä” ätukqe.

28 Inğanji Jisasi Iqu kukñuä ktqä iinñä qäpu ätuäqe, Jerusälemänğä wätñqä pämä ätqäuqe, qanñä äukqe.

Jisasi Iqu, Jerusälemä yäpä inğisa, yoqä naqä qonqä-qu enqä-pa äpekqenqä†

29 Inğanji Jisasi Iqu anñä-himqä Betäpake iutä, Betani iutä timäutñqä äukqe. Iqu qoqonñä, qu ‘Olipä’ ätäminjuwä inğisa ätimäuqe, Iqueqä wäunüänğä ämotquaminğä hñquaqui ändowatätä tiinñä ätukqe.

30 “Qe anñä-himqä näñinyqä winyqä. Qe yäpä inğisa äwäsiyanğanji, donği hikñä hñque guä äkiqiyequwä qunyinyä. Donği iqueni, ämaqä hñqu haqeqi mäpmeqä iminğä iquvi. Guä ewesinyä, täqinyqä ätuma binyä. 31 I iqanğiyänğanji, ämaqä hñqu, ‘Qe donği gue, sunqä hiweqinyqä’ qesqanğutqe, qe kimanji, ‘Naqä Iqueqä wäunüä-tänñiqä’ tquinyqä” ätukqe.

32 Ämaqä, Iqu ändowatkqä iquaqu äwiyi, nätmatqä eeqänänñi, Iqu ätukqä-pa iinñä witanği äqunğiyi. 33 Iquaqu äwiyi, guä eweqanğiyänğa, donği iqueqä kawäkiqua iquaquñi, “Qe yaqueqä gue, sunqä hiweqinyqä?” ätukuwi.

34 Iquaqu kimanji, “Naqä Iqueqä wäunüä-tänñiqä” ätukiyi.

35 Inğanji, iquaqu donği, Jisasi Iquenyqä ätuma äpiyi, gquä äquvätäsinyä, donği iqueä haqeqi eiyi, Jisasi Iqu haqeqi pmetñqä yätamäkqä äwikiyi. 36 I qäpu etanğa, Iqu donği iqueä haqeqä äpmeqe äwqanğa, hñqua quwqä gque äquvätäpu, hänaqä iqi ekuwi. 37 Hänaqä qoqonñä Olipä-tänñä iunji ävquatämäutä, hänaqä mänği nyeäqätanğqeu, ququawä iqi ätimäukqe. Iqñi Iqueqä wäunüänğä ämotquaminğä kuapänänñä iqua, Iqu wäunüä ämaqä

† 19:28 Matiu 21:1-11; Makä 11:1-11; Jonä 12:12-19

änä mimäqänänjä di imäkqanji äqunminjuwiñqä kñuä indqämbiyi, aquvänä ipu, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe, haqeu ämamäupu, tääqä yänänäqñqä tii ätukuwi.

³⁸ “Ämiqä Naqä, Goti Hanjuwä Iqueä yoqeu äpqäqä Iqu, Goti Hanjuwä Iqu äñguä minä. Äwqä hanuä iñqe, qäukuä haqä yätuta pänä. Itanğa Goti Hanjuwä haqä naqä yämä äpmeñqä Iqu, yoqe naqänänjä äqonänä” ätukuwi. §

³⁹ I iqanğa äqumbiyi, Parisi, ämaqä kuapanänjä iñjitä anä äpmaminjuwä hñqua, qu Jisasi Iqueni, “Näqñqä-vqä Iquki, Si Tqä wäunjuäñqä ämotquetqänjä iquauñi, ‘Iñji mimäkqä pambiyä’ tuvä” ätukuwi.

⁴⁰ Iqu kimanji, “Nyi he etqänä. Iqua manjä matqä iqanğpqe, hiki manjä tññqäüä” ätukqe.

Jisasi Iqu, Jerusälemä iunqä kñuä äqäkqenqä

⁴¹ Iqu anjä-himqä Jerusälemä-tänjä qäqiqi ätimäuqe, anjä-himqä iqueni hiñuä äqunätä, kñuä äqäkqe. ⁴² Kñuä äqiyätä, tiñjä ätukqe. “Anjä-himqä Jerusälemä iquki, si tənğanji nätmatqä äwqä qeiqi ikimäkqä diñqe, näqñqä hisñqä änyinjiyä. Iñjä etanği nätmatqä iñji, zä witanğqe, si hiñuä mäqunquä itqäninyä. ⁴³ Iñi hea qänakndanji, tqä mäkä-hunqä iqua äpäpu, qua pñqä äkqumuatäpu, qäuiqä kktäupnuwi. ⁴⁴ Qu äkqäyäpnasäpu, tqä ymeqä täknjä yäpä ingisa äpmeñuwä iquauñi, qui imäkpnuwi. Itanğa tqä hikä hui, huizi iqueqä haqä yänñi, mäwiqä yäniqe. Si Goti Hanjuwä Iqu äkimeqäqenqä maqñqä etanğnä hanjä-iqe, ii kimeñqiyä” ätukqe.

*Jisasi Iqu, mbqä wäunjuä imäkminjuwä iquau huätä äpäsäwqatkqenqä**

⁴⁵ Itanğa Iqu hiqäva-imäkqä anjä täknjä yäpä ingisa äpaquväqe, ämaqä nätmatqä mbqänqä imäkätqätanğuwä iquauñi, huätä päpäwqatätñqä ipäqiyätä tii ätukqe. ⁴⁶ “Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunji, tiñjä äqänänä. ‘Nqä anji, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä tññqä mätnätätñqe qä.’† Iñjä etanğqä-qe, he quwä-meqä iquauqä anjä zä pmeqä enqä-panjä imäkätqänjäüä” ätukqe.

⁴⁷ Inğanji Iqu hiunji ique-ique, Goti Hanjuwä Iqueqä hiqäva-imäkqä anjä iu, qokä-apäkä iquau näqñqä äwiminqe. Iñjä etanği, hiqäva-imäkqä naqä iquatä, kukñuä-suqenqä näqñqä iquatä, qokä-apäkä iu miqä hñquatä, Ique pizqä päkñqä hänaqenqä qävqä iminjuwi. ⁴⁸ Qävqä ipiyä-qe, qokä-apäkä eeqänänjä iqua, Ique qätä tänä äwipu pmetanğä, hänaqe änä mämoqumueqä ikuwi.

20

*Jisasi Ique, “Yoqä naqe, ängisa ämeñäwä?” ätukuwiñqä**

¹⁻² Hiunji hñqueni Jisasi Iqu, qokä-apäkä iquau hiqäva-imäkqä anjä iunji näqñqä ävätä, kukñuä we-hunqä-tänñqä awä tuätqätanğa, hiqäva-imäkqä naqä iquatä, kukñuä-suqenqä näqñqä iquatä, ämaqä naqä iquatä, Ique äwimapiyi, “Ne natiyä. Wäunjuä Si imäkätqänñqe,

§ 19:38 Apqä Bukä 118:26 * 19:44 Matiu 21:12-13; Makä 11:15-17; Jonä 2:13-17 † 19:46

Asayä 56:7; Järämai 7:11 * 20: Matiu 21:23-27; Makä 11:27-33

yoqä naqä ängisa ämenäwä? ‘Si ii imäktñqe’ tqu äktkqäwä?’ ätukuwi.

³ Qu yatñqä ii vqanquwännga, Iqu kimañi, “Nyi-pqe, he kima dññqä, yatñqä inä emqe. ⁴ Jonä asñä-qäyqä iqu wäunuä imäkminñqe, yoqä naqe, qäukuä haqä yätuta ämaqäta, ä ämaqä iquauta ämaqätanä?” ätukqe.

⁵ Iqu kima ii tqannga, iqua, “Ne ‘Qäukuä haqä yätutanñqä’ tqanquuatqe, Iqu tiinjä natänqiyä. ‘He iquenyqä quuvqä maeciñqe, suñqä itqänuwäwä?’ ⁶ Itannga ne, ‘Ämaqä iquautanñqä’ tqanquuatqe, ämaqä eeqänänä iqua, ‘Jonä iqu hinuä-tqä-queqä’ näqñqä yänänqñqä ämapiyitanñi, hikä napäkññqäuä” ätñguwi. ⁷ E ätmbiyitanñi, Jisasi Iquenñi, “Ne maqñqe. Iqu ängisa ämaqätiyä?” ätukuwi.

⁸ I tqanquwännga, Jisasi Iqu kimañi, “Nyi-pqe inänji. Nyi yoqä naqä-tänjä eämä, wäunuä e imäkätñqenñqe, he awä maetqä ymqänä” ätukqe.

Kukñuä ktqä, wainqä wäunuä miqä quvqä iquauñqät

⁹ Jisasi Iqu ämaqä naqä iquau e ätuäqe, qokä-apäkä iquau kukñuä ktqä tqe ätukqe. “Ämaqä wäunuä itä, guä-wainqä vowä ikqä hñqu, kinjä nämqä näweqä wätñqä, iqueqä wäunui, ämaqä hñquau mbqä meqä imäkäpu, hui ique wipnuwänqä, yakuä äwimä wänñqe. ¹⁰ Qänakñännganñi zä-häukuä mmqä iqannganñi, wäunuä kaniqu, iqueqä wäunuä-wiyqä hñque, wäunuä miqä iqua, guä-wainqä häukuä hui iwäsäupu wipñqä, dowatänñqe. Wäunuä-wiyqä iqu äwimeqannganñi, äpäsäpu, nätmätqä maeqä hinñinäwa dowatpnuwi. ¹¹ E imäkqanquwännga, wäunuä kaniqu, iqueqä wäunuä-wiyqä huizi hñque, iquauñqä inä dowatänñqe. Iqua iquenä-pqe quvqä itquepu, äpäsäpu, hinñinäwa dowatpnuwi. ¹² Itannga qänakñi, hñque inä dowatqannga, iqu wäunuä miqä iquau äwimeqannga, qu ique ptqä äpäsäpu, ququawä mäñgisa matnämäupunwiqä” ätukqe.

¹³ “I iqanñä äqunäqe, wäunuä kaniqu, ‘Nyi äänä imäkmqäwä?’ kñuä vqannga, ‘Nqä ymeqä qokä, kiinjä änyinätñqä ique dowatmqänä. Qu iqueuä kukñui, qätä wipñqäpiyä?’ tnänñqe. ¹⁴ Inäqe, ymeqä iqu äpqannganñi, wäunuä miqä iqua hinuä äqumbiyi, tii tmbnuwi. ‘Wäunuä kaniqueqä ymeqä iqu äpqiyä. Kaniqu äpäkonngannganñi, nätmätqä eeqänänñi, tätqu-qäqu menñqe. Inññqe ne ique pizqä äpäsätanä, wäunui neqä nemänätñqe.’ ¹⁵ Qu e ätmbiyi, iquenñi wäunuä yäpaqä mäñgisa ämatnämäupu, pizqä päkpnuwiqä. Innganñi wäunuä kaniqu, iquauñi äänä imäkänñiqäwä? ¹⁶ Iqu äpäqe, ämaqä iquauñi, pizqä äpäsätä, wäunui, ämaqä hñqua-mända wänñqe’ ätukqe.

Itannga ämaqe, qu iinjä äwipiyi, “Nätmatqä iinjä, matimäuqä yänñeqä. Oeyä” ätukuwi.

¹⁷ Kimañi e tqanquwännga, Jisasi Iqu hinuä yqänä äqunä, tiinjä ätukqe. “He ‘oeyqä’ ätquwi, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä täu äqänänñqe, qakui äkikä?”

‘Ämaqä añä imäkqä iqua, “Hikä quvqeä” ätäpu, huätä ämatnämäuwuwi, hikä iqu añä quea eqqä-panä, añä yänänäñqä imäkqä-queä’ ätä äqänänä.†

¹⁸ Qokä-apäki, hikä iqueqä haqeqi päkmbqe, qui imäkmbñqäüä. Hikä iqu haqä yätqä äwämütätqe, äpäqe, ämaqä pizqä päsanñiyä” ätukqe.

¹⁹ I tquanğa, kukñuä-suqenqä näqñqä iquatä, hiqäva-imäkqä naqä iquatä, iinjä äwipiyyi, kukñuä ktqe, iquauqä-quwänqä äyä uwqanñi näqñqä ekuwi. Inğanj, qu Ique a maqänä kiqätanä-tpu ipiyä-qe, ämaqä huizi-pqä iquauñqä kñuä kuapänä indqänäpu, zä ipu, hiñuinä äqunñuwi.

Ämiqä naqä Sisa ique, mbqä takisi vqenqäš

²⁰⁻²¹ Inğanj, kukñuä-suqenqä näqñqä iquatä, hiqäva-imäkqä naqä iquatä, Jisasi Iqueä kukñui quwä mapñqä diñqä, hiñuä äñguänä äqumbu äpmaminuwi. Inğanj Ique yamwiqä ävāpu, ämaqä naqä Romätanä iqueä hipa iqi wipñuwä diñqä, iqua ämaqä tämaqä ipñqä hñquau ändowatkuwi. Tämaqä äukuwä iqua, quanñi, naqä-qakuä eqqä-pa imäkäpu, yatñqä tiñä äwikuwi. “Näqñqä-vqä Iquki, ne näqñqä ae ämequnä. Si kukñui, jänänñinä ätätnä, qokä-apäkiu naqä-qakuinä ämotquetqänñinyä. Itanğa iquau ämotquetñanğanj, Si iquauqä yoqenqä kñuä mindqänqä itnä, kukñuä naqä-qakuinä ätätnä, Goti Hanjuwä Iqueqä suqenqä ämotquetqänñinyä. ²² I etanñi Si kñuä äänä kiyqiyä? Mbqä takisi, Romätanä iquauqä ämaqä naqä Sisa iquenñi, ävquatuñquätanä, mäwqä iquatuñquätanä?” ätukuwi.

²³⁻²⁴ Iqu, qu kukñuä quanğä imäkäpu tquanñuwiñqä näqñqä ae eäqe, kimanñi, “He mbqä äma äpäpu, mändquapu. Mbqä iunñi, ktqetänä, yoqetänä, tqeqäwä?” ätukqe.

Qu kimanñi, “Sisa Romätanä iqueqeqä” ätukuwi.

²⁵ Ga, Iqu kimanñi, “Nätmatqä Sisa iqueqä etanñutqe, ii ique wipñqe. Inñi, nätmatqä Goti Hanjuwä Iqueqä etanñutqe, Ique wipñqeqä” ätukqe.

²⁶ Inñi, Iqu qokä-apäkä itä anä pmetanñuwänğanj, ämaqä naqä iqua, Ique kukñuä mitññqä diñqe, kukñui quwä mämeqä iminñuwi. Iqu kukñuä kimanñi äñguänänñä dinä tquanñi äwipiyyi, iqua yäunñuä ipu, kukñuä hui matqä ipu, qanyä äpmakuwi.

*Jisasi Iqu, ämaqä ae äpäkombqä iqua anñumä vauqenqä ätukqe**

²⁷ Qänakndanñi, ämaqä Satyusi hñqua, Jisasi Iquenyqä äpkuwi. Satyusi iqua, “Ämaqä ae äpäkombqä iqua, anñumä mävaucä ipñqäüä” tqä-qaee. ²⁸ Iqua äppiyyi, Jisasi Iquenñi, “Ämotqueqä Iquki, Mosisi iqu bukä iunñi, Israitqä iqunenyqä tiñä ätätä äqäkqe.

‘Ämaqä hñqu apäkä ämetä, ymeqä maeqä äpäkonätqe, iquenyqä tñänñqe, känñuequ apäññqä ämetä, ymeqä hemeñqiyä,† ätätä äqäkqeqä’ ätukuwi.

²⁹ “Itanğa hiñuicänänñi, ämaqä 7 hñguiqua äpmaminuwi. Itanğa inñuicauatanñi, kätequ apäkä ämeqe, ymeqä meämeqänğa äpäkonñqe. ³⁰ Itanğa apäññqä iinj, känñuequ ämeqe, iqu-pqä äpäkonñqe. ³¹ Itanğa, käunñua huiziqu apäññqä asä iinj ämeqe,

† 20:17 Apqä Bukä 118:22 Š 20:19 Matiu 22:15-22; Makä 12:13-17 * 20:26 Matiu 22:23-33; Makä 12:18-27 † 20:28 Kukñuä-suqä 25:5

iqu-pqä inä äpäkongqe. Ii tiini. Eeqänänjä inguiqua, apäkä iini ämapiyi, qu ymeqä meämeqängga äpäkonguwi. ³² Qänakndani apäkä ii, inä äpäkongqe. ³³ Inji, ämaqä äpäkombqä iqua angumä ävauqanjuwängani, apäkä ämaqä inguiqua eeqä ämaminuwä täsi, tveqä heäniqäwä?” ätukuwi.

³⁴ Iqu kimanji, “Qokä-apäkä ämanätqänjuwi, ii tänjanji. ³⁵ Itangi qokä-apäkä, Goti Hanjuwä Iqu iquauŋqe, ‘Qu anji ävaupu, Nyitä anä pmepnqä qäyunänjä iquaiqä’ täniqä iqua, qu ingani mämanqä ipnuwi. ³⁶ Goti Hanjuwä Iqu qunji angumä ae ävauqumuatätqä-qae, Iqueqä ymeqä eäpiyitanji, enätqä iqua enqä-panjä eäpu, anji mäpäkongqä da ipnuwiqä” ätukqe.

³⁷ “Inäqe, ämaqä ae äpäkombqä iqua, qua äptepqä duta anji ävaupunuwä diŋqe, Mosisi iqu-pqä ae ämänätquakqe. Tiinji. Iqu kuknuä, zä wänqä tä äsäminqenqä, bukiu äqiyätäqänjanji, tiinjä äqäkqe. ‘Naqä Iqu, Aprähämä iqueqätä, Aisakä iqueqätä, Jekopä iqueqätä, iquauqä Goti Hanjuwä Iqueqä.’[†] ³⁸ Itangi Goti Hanjuwä Iqu ämaqä pizqä iquauqä ma, hänjä äpmeŋuwä iquauqä-quvi. Goti Hanjuwä Iqueqä hiŋuä iqinji, qokä-apäkä eeqänänji, awäka iinjä iquatä qäsänji, hänjä äpmeŋäuä” ätukqe.

³⁹⁻⁴⁰ I tquanŋa, qu Iqueqä kimaninqä zä ipu, yatŋqä hŋqu inä mavqä ikuwi. Iutanji, kuknuä-suqenqä näqŋqä hŋqua, “Ämotqueqä Iquki, Si kuknui, äŋguanänjä ätunya” ätukuwi.

Kraisi Iqu, tveqä ymeqäwä?S

⁴¹ Injanji Jisasi Iqu tii ätukqe. “Ämaqä, Kraisi ne ämineyätŋqä Goti Hanjuwä Iqu Ique atänuuä ikqä Iquenyqe, ‘Dewiti iqueqä Ymeqä Iqueqe,’ näqŋqä äänä epu tätqänäuä? ⁴²⁻⁴³ I etanŋqä-qe, apqä bukä iunji, Dewiti iqu tiinjä ätkqe qä äqänänä.

‘Naqä Hanjuwä Iqu, ŋqä Naqä Ique tii ätukqe qä, “Nyi Tqä himä-wiunqä iquauŋi, Saqä yäpä iqi pmuatekimniqänjanŋqe, Si Nyaqä hipa ämuangisa pmatŋqinyä” ätkqe qä’ äqänä.*

⁴⁴ Inji änäänŋgä? Kraisi Iquenyqe, Dewiti iqu ‘Nqä Naqä Iqueqä’ ätqe uä. Inji ämaqä, Iquenyqe, ‘Dewiti iqueqä Ymeqä Iqueqe,’ änäänŋqä tätqänäuä?” ätukqe.

Wopqä ipu, kuknuinä tqä-quauŋqä, wa wipiyä†

⁴⁵ Itanŋa qokä-apäkä iqua qätä yqänä pänätanjuwänga, Iqu Iqueqä wäunuänqä ämotquaminqä iquauŋi, tiinjä ätukqe. ⁴⁶ “Kuknuä-suqenqä näqŋqä iquauqä suqä quvqenqä, wa wipiyä. Qu suqä tquanŋqe, kiinjä äwinyänä. Gquä quäuqä ipmbu qanä upŋqäuä. Ququawä aquväqŋqeunji, ämaqä iquauŋi, ‘hiunjinjanjqä’ tupŋqäuä. Anjä aquväqŋqeunji, anjä äŋguä iqinyä pmapŋqäuä. Ymisänjä naqä imäkqänjanjä-pqe, anjä äŋguä iqinyä pmapŋqäuä. ⁴⁷ Inji qu apäqŋqä iuauŋi, quanŋä ätuäpu, quwqä anji quwä mapŋqäuä. Qu tääqä quäuqä ätäpu, Goti Hanjuwä Iquenyqä quanŋä tquäpŋqäuä. Iqu suqä quvqä iwäsäuniqänjanji, ämaqä iinjä iqua, quwqä hanjä-iqe, ämaqä huizi iquauqe, ämäwqätäuniceqä” ätukqe.

† 20:37 Angumä Itmakqä 3:6 S 20:39-40 Matiu 22:41-46; Makä 12:35-37 * 20:42-43 Apqä Bukä 110:1 † 20:44 Matiu 23:1-7; Makä 12:38-40

21

*Apäqñqä nätmatqä maeqä hui, mbqä ätnämäukqenqä**

¹ Inğanj Jisasi Iqu hinuä ämoqunäqe, ämaqä mbqä kuapätänjä iqua äpäpu, mbqä pñqä-wiqä ipñä iu mbqä tnämäuqanğä äqunğqe. ² Inğanj apäqñqä mbqä maeqä hui, mbqä wänqä hnjuaqu tnämäuqanği äqunğqe. ³ E äqunäqe, tii ätukqe. “Nyi naqä-qakuä etqä. Apäqñqä mbqä maeqä ii mbqä ätnämäuqe, qokä-apäkä eeqänänji, ämäwqätäuqi. ⁴ Ämaqä eeqänänjä iqua, quwqä mbqä kuapä iutanji, wänqä hmbu ätnämäuqä. I etanği ii äwa itä, ‘buayä mbqä inğmqä’ tä ämenğqe, ätnämäuqiyä” ätukqe.

Hanä-iqä hea yäpakänğa timäuniqenqät†

⁵ Inğanj ämaqä hnqua, hiqäva-imäkqä anjä iunğä kukñuä tii ätminjuwi. “Ämaqä anjä ämätkuwä iqua, qu hikä änguanänğitä, nätmatqä ämaqe Goti Hanjuwä Ique äwiminjuwitä ämepu, anjä tä änguanänjä ämätkuwiqä” ätminjuwi.

⁶ I tqanğä äwiyäqe, Jisasi Iqu tii ätukqe. “Nätmatqä he hinuä äqunäjuwä tä, qänakndanji hikä hnqu, huizi iqueuä haqä yänji mäwiqä yäniqeqä. Qu eeqänänji ämisqiyäpu, qua mäñji tnämäupnuwiqä” ätukqe.

⁷ Iqu e tqanğanji, qu yatñqä äväpu, “Näqñqä-vqä Iquki, nätmatqä ii, hea äkñğa timäuniğawä? Hiqñqä äsque ganä timäuqanğuti qunaninğuwä?” ätukuwi.

⁸ Iwä, Iqu kimanji, “Qu qanğä etäpu, hiqä kñuä indqänğä qui emäkqänğqe, he mimbiyä. Ii tiinğä. Ämaqä kuapanä hnqunä-hnqunä äpäpu, Nyaqä yoqe etäpu, ‘Nyi ämaqä qäqunğqä’ hitpnuwiqä. Mä, ‘Hea qäqiqinğä’ hitpnuwiqä. I etanği he iquauñi, qänaknä mäwivändqä iqäpñqä. ⁹ Itanğa he, ‘Ämaqä qua huitanğä-huitanğä iutanji mäkä äunğäuä’ ä ‘Ämaqe, quwqä ämiqä iquau huätä dowatpñqä mäkä itqänäuä’ tqanğä qätä äwiyäpiyanğanji, he zä ipu, yäunjuä-yäunjuä miqä pa iqäpñqä. Nätmatqä tä ganä timäuniqä-qe, hea yäpaki maqänä matimäuqä yäniqeqä” ätukqe.

¹⁰ I ätuäqetanji, tiinğä ätukqe. “Ämaqä hnqua, ämaqä huiziquatä mäkä humbnğä ipäqäpnuwi. Itanğa qua naqä iu miqä hnqueqä ämaqe, huizi iqueqä iquatä mäkä humbnğä ipäqäpnuwi. ¹¹ Qua huiunji, ekä itä, yäunjuä-yäunjuä naqänänğä timäuniqe. Hñqäqinji, buayä dä naqänänğä timäuniqe. Hñqäqinji, täñğä-yaqä naqänänğä timäuniqe. Itanğa qäukuä yätutanji, hiqñqä naqänänğä ätimäutä, he zä emäkäniqeqä.

¹² I etanği nätmatqä iinji änyä etanğanji, qu a ekiqätäpu, quvqä emäkpnuwi.‡ Qu Nyaqä yoqä mäñdi äkittqäpñqä dinğä indqambu, anjä aquväqñqä iunji, kukñuä ätäpu guä hikiqiyäpnuwiqä. Itanğa etma äwäpu, ämaqä naqä huitanğä-huitanğä iquauqä hinuä iqi hekitqätepnuwi. ¹³ Nätmatqä iinji emeqanğutqänğanji, ii hiqä kukñuä ängüä we-hunğä-tänji awä tpnuwänğä-ganji. ¹⁴ Iinğä emäkqanğuwänğä, he kukñuä kima tupnuwä dinğqe, kñuä ganä

* 21: Makä 12:41-44 † 21:4 Matiu 24:1-51; Makä 13:1-37 ‡ 21:12 Matiu 10:16-22; Makä 13:9-13

mindqänqä pa iqäpnä. ¹⁵ Nyi kukñuitä, näqñqetä, Nqä-näuä hitapmnige. Ga ämaqä qui emäkätqänuwä eeqänäni, qu huätä ämaemäupu mändi maekittqiyqä ipnuwiqä” ätukqe.

¹⁶ “Hiqä hinaqä-hinuuatä, hita-hingukatä, itanqa näueqä iquatä, qu hiqä mäkä-hunqä iquauä hipa du hewipnuwi. Ga qu hesanjä hñquau pizqä päkpnuwi. ¹⁷ He Nyaqä yoqä-tänuenä etanqä, ämaqä eeqänäni äwqä quvqä emäkpnuwi. ¹⁸ Inäqce heyaqä nyuänä iunji, dä hui qui näweqä mimäkñqä yäniqe. ¹⁹ Inganji he yänänäqñqä äpmamipqe, he hänjä änguänä pmepnuwiqä” ätukqe.

²⁰ I ätuäqetani tiinjä-pqä inä ätukqe. “Jerusälemäni, mäkä-iqä iqua äpäpu, qäuiqä ktäuqanqä hinuä qumbiyänqani, he näqñqä tiinjä hipnuwi. ‘Anjä-himqe qui imäkñqä hea, qäqiqinjqä’ kñuä heyquänä. ²¹ Inganji qokä-apäkä qua Jutiya iu äpmeñuwä iqua, ze, qoqonjä yätunqä hipnuwi. Qokä-apäkä anjä-himqä Jerusälemä iu äpmeñuwä iqua, anjä-himqä iunji äväma, huiunqä upnuwi. Itanqa ämaqä Jerusälemä iu yäpaqänqisa äpmeñuwä iqua, yäpänqisa mäpaquvqä ipnuwi. ²² Hea inganji, Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä kukñuä ätänqä-pa, naqä-qakuä iinjä timäutñqä diñqe, iquauqä suqä quvqenqä iinjä väniqe. ²³ Itanqa, apäkä äwqä-tänjä iuaunqätä, ymeqä anjuänqä-tänjä iuaunqätänji, huäqä kiinjä hunqeqä. Ii tiinji. Hanjä-iqä naqänänjä qua täu ätimäutä, Goti Hanjuwä Iqueqä äwqä tnänjä iinjqe, qokä-apäkä inqa pmamipqä iquau wimeniqe. ²⁴ Itanqa hñquauñi ipäqäyünätä päkpnuwi, huiziquauñi, ämaqä huiziquauqä wäunjuä hinginäwa äwiyäpu pmepñqä diñqä, ätuma upnuwi. Itanqa Jerusälemäni, Israitqä iquauqä nokuiyqä iqua, mändi äkittqiyäpu, hea Goti Hanjuwä Iqu iquauñqä ätekqä iqu qäpu heqanqanqe, qui imäkqänqä pmetpnuwiqä” ätukqe.

²⁵ I ätuäqetani, tiinjä-pqä inä ätukqe. “Hea inganji, mäptqä iuta, qanjuä iuta, qätäqueqä iuta, hiqñqä huitanjä-huitanjä timäuniqe. Itanqa qokä-apäkä qua täu im-imä äpmeñuwä iqua, eqä-huänjä äsuuätä ämñga peyqanji äqumbiyänqani, quwqä kñuä indqänqe qui iwimäkqanquti, yäunjuä-yäunjuä ipnuwi. ²⁶ Itanqa nätmätqä qäukuä haqä yätutanji ävämapñqä imäkqanji äqumbiyi, qokä-apäki, ‘Qua täutanji squä timäutñqätiyä?’ kñuä indqänäpu, yäunjuä-yäunjuä ipu, hinuä qanä äma ikäpnuwi. ²⁷ Inganji qu, Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iqu qaquvqä iu äpme, Iqueqä yänänäqñqetä, Iqueqä we-hunqä naqänänjä itä pqanji qumbnuwi. ²⁸ Hea nätmätqä tä änyä qe ipäqiyqanqani, pämä yänänäqñqä ätqäupu, hinuä haqä yätu qunqñqä. Goti Hanjuwä Iqueqä etmetñqe, qäqiqinjqä” ätukqe.

²⁹ I ätuäqetani, Iqu kukñuä ktqä tiinjä ätukqe. “He zä-eaqä iutä, zä huizi iquautä hinuä äqunäpu, näqñqä mapiyä. ³⁰ He zä-mñjä änyä-hänjä inganqce hinuä äqumbiyi, näqñqä äyä etqänjuwiqä. ‘Ii hea mäptqä äñguä tätñqänqanqä.’ ³¹ Inji Goti Hanjuwä Iqunä miqä timäutñqe, asä inänqä. Nätmätqä Nyi täñga etqe, ipäqiyqanqani hinuä äqumbiyänqani, he näqñqä hipnuwi. ‘Goti Hanjuwä Iqunä miqe, timäutñqänqanqä.’

³² Nyi he naqä-qakuä etqä, qokä-apäkä hea inqa pmapnuwä iqua, qu mapäkonqä yqänä pmetanqunwänqga, nätmätqä eeqänänjä iinjä timäuniqe. ³³ Qäukuitä, quaetä qui imäknäniqä-qe, Nyaqä kukñui, qui mimäkñqä yäniqeqä” ätukqe.

³⁴ I ätuäqetani, tiinjä-pqä inä ätukqe. “He änguänä mimbiyä. Eqä änäpu, hea ique-ique qämä-qämä iqe, ii quvqe. Nätmatqä hiqä huiwiñqä kñuä kuapä indqänqe, ii-pqe quvqe. He suqä iinjä imäkqanqpe, hea iquenji, guä enqä-pa maqänä heuniqeqä. ³⁵ Ii tiinji. Hea injani, nätmatqä Nyi etqe, qokä-apäkä qua täu äpmenjuwä eeqänänjä iquauñi äwimeniqe. ³⁶ Inji, nätmatqä eeqänänjä iinjä iqua, ämäequtäupnuwänqätä, Ämaqeucä Ymeqä Ekqä Iqueuä hiñuiqi tqäpnuwä diñqetäñi, he hea ique-ique änguänänjä äminyäpu, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä tqäpñqä” ätukqe.

³⁷ Injani hiunji eeqänänjä iunji, Jisasi Iqu, hiqäva-imäkqä anjä ququawä iqi ämotquaminqe. Heatqänjani Iqu qoqonjä Olipä iu hiqäqä äwiqisminqe. ³⁸ Itanja qokä-apäkä eeqänänji, Iqueqä kukñui qätä wipñqe, zinuänja äquvepminjuwi.

22

*Qu Jisasi Ique pizqä päkñqä ätkuwiñqä**

¹ Hiunji naqänänjä qu “Bretqä yenjuä qo matäucä bñqänjanjqä” ätminjuwä iqu, ätimäutñqä qäqi ekqe. Hiunji iquenyqe, qu Pasopa ätminjuwi. ² Injani hiqäva-imäkqä naqä iquatä, kukñuä-suqenqä näqñqä iquatä, qokä-äpäkiunqä zä ipu, Jisasi Ique äpäkñnuwä diñqä hänaqänqä qävqä ämävqänminjuwi. ³ Injani Setänä Goti Hanjuwä Iqutä mäkä-hunqä iqu, Jutasi iqueqä äwqeu äpaqukqe.† Qu iqueqä yoqe, “Iskarioti iqueqä” ätuminjuwi. Iqu ämaqä 12 iquautanjä ique. ⁴ Iqu äwäqe, hiqäva-imäkqä naqä iquautä, hiqäva-imäkqä anji qui mimäkqänqä miqä naqä iquautä, Jisasi Ique iquauqä hipa iu vätnqä hänaqä diñqä ätukqe.

⁵ I tquanja, iqua aquvänä ipu, “Mbqä hui ktapatunqeeqä” ätukuwi.

⁶ Ita Jutasi iqu “änguiqä” ätuätä, Jisasi Iqueni iquauqä hipa iu vätnqä diñqä hea qäyunänjanqñqä, qokä-apäki Jisasi Iqutä anä mäpmeqä etanjuwänjanqñqä, hiñuä äqunä äpmaminqe.

Jisasi Iqu, Iqueqä wäñjuä yätquakä iquatä, ymisanä yäpakä änguwänjanqä‡ (22:7-38)

⁷ Hiunji naqänänjä bretqä yenjuä qo matäucä bñqä iqu ätimäukqe. Quväukuä ique-ique hiunji iqueni, Israitqä iqua Pasopanqä kñuä indqänäpiyanqñqä, sipsipqä hui äpäpäpu gpnä. ⁸ Hiunji iqu ae ätimäucanqñqä, Jisasi Iqu, Pitä iquesä, Jonä iquesä ändowatatä, “Hiunji naqänänjä tqueni, qe äwäsinyä, neyaqä buayi näwinyä nemäkinyqä” ätukqe.

⁹ I tquanja, iquaqu yatñqä äwikiyi, “Ye näwinyänji äñgi imäkenqäwä?” ¹⁰ Mä Iqu kimanji, “Qe anjä-himqä yäpä ingisa äyäsianqñqä, ämaqä eqä-häkä qondä a qätqä hñqu ämimbñqäuä” ätukqe. “Qe ique qänaki wivändiyinqe. Anjä iqu paquvqanqñqä iqueni, eequenä paqupiyä. ¹¹ Itanja anjä kaniqueni, Ämotqueqä Iqu, si yatñqä kiyenqä äyandowatqiyä’ suinyqä. ‘Nyitä, Nqä ämaqä wäñjuänqä ämotquetñqä iquatä, hiunji naqä tque, buayä natunquä anjä hiqñqä äñgikä?’ äyatqiyä’ suinyqä. ¹² Injani iqu, anjä

* 22: Matiu 26:1-5; Makä 14:1-2; Jonä 11:45-57 † 22:3 Matiu 26:14-16; Makä 14:10-11

‡ 22:6 Matiu 26:17-30; Makä 14:12-26; Jonä 13:1-17:26

hiqñqä naqänänjä haqä yätqä ämatnänqä iqueni ämäqesquenqiyä. Iquvanätä, buayä nqätä, näwenyä imäknänä. Qe iqñji, buayä näwenyä inemäkinyqä” ätukqe.

¹³ I tquanğa, iquaqu äwiyi, nämatqä eeqänänjä Jisasi Iqu ätukqä-pa witanği äqunyiyi, buayä näwenyä imäkkiyi.

¹⁴⁻¹⁵ Jisasi Iqutä, Iqueqä ämaqä wäunüanğqä ändowatmiñqä iquatä, buayä bñqä äpmapiyänğani, iquvanjä iu äwi tii ätukqe. “Hi-unji naqänänjä tä ätimäuqä tqueni, Nyi buayä Pasopa tä, hesä natunquenğqä kuapanä nyinätanği äpmenänä. Buayä qäpu änani, Nqä huiwä täñä-hunğqä mamqänä. ¹⁶ Nyi he etqä. Buayä Pasopa iqueqä quati, Goti Hanjuwä Iqunä miqä iunji naqä-qakuänänjä timäuqanğanqe, Nyi ique anğu manğqä iqämqänä” ätukqe.

¹⁷ Inğani,§ Iqu wainqä-eqä-häkä ämeqe, Goti Hanjuwä Iquenyqä “änğuiqä” ätuäqe, tii ätukqe. “He wainqä-eqä-häkä tä ämepu, wänğäpu-wänğäpu biyä. ¹⁸ Nyi he naqä-qakuä etqä. Täñğata tiñji, Goti Hanjuwä Iqunä miqe äpçanğanqe, wainqä-eqä tä anğumä manğqä iqämqänä” ätukqe. ¹⁹ Iinji qäpu ätuäqe, Iqu bretqä ämeqe, Goti Hanjuwä Iquenyqä “änğuiqä” ätuäqe, äkutätä, iquau ävätä tii ätukqe. “Tä Nqä huiwä, he yätamäkqä hiyätñqä etapqänä. Nyinyqä kñuä indqänäpu, iinjä imäkqäpñqä” ätukqe.

²⁰ Qu buayä qäpu ganğuwänğga, Iqu wainqä-eqä-häkä ämeqe, bretqeu imäkkqä-pa imäkäqe, tii ätukqe. “Wainqä-eqä-häkä tä, kukñuä Goti Iqu hesä guä ämäsäuqä hänjiyi. Ii naqä-qakuä imäkätñqe, Nqä häneqe, he yätamäkqä hiyquäninğqä equatemqänä.

²¹ Inäqe qätä nyipiyä. Ämaqä, Nyi bäkññqä iquauqä hipa iu nyivätñqä iqu, Nyitä iquvanjä täunji anä äpmenue. ²² Ämaqeüqä Ymeqä Ekqä Iqu, hänaqä Goti Hanjuwä Iqu, Iquenyqä ätekqä iu wänğqiyä. Inäqe ämaqä Nyi ämbäkññqä iquau nyivätñqä iquenyqe, huäqä-hunqe naqänänjiqä” ätukqe. ²³ I tquanğa, Iqueqä wäunüanğqä ämotquaminğqä iqua, iquauqä quwä yatñqä änyäpu, “Suqä tä imäkäninqe, tqukinğqä tqiyä?” ätnğuwii.

“Nesanä naqe, tqukinğqäwä?” ätnğuwinğqä

²⁴ Inğani wäunüanğqä ämotquaminğqä iqua, “Neqä naqe, tqu pmeniqätiyä?” tpu, kukñuä mäkä äunmiñuwii.

²⁵ E hunğanğuwänğga, Jisasi Iqu tiñjä ätukqe. “Ämaqä huizi iquauqä ämiqä naqä iqua, qokä-apäkiu wäunüä vqä iquaiqä. Inji naqä iquauñqe, qu ‘Ämaqä yätamäkqä anğguä vqä-quaecqä’ ätätqänuwii. ²⁶ I etanği he iinji mimäkqä pambiyä. Hiqä hitmqä iqu, hiñgua yäpakä, yoqä maeqä-qu enqä-panjä äpmenä. Hiqä ämeyqä iqu, wäunüä-eyqä-qu enqä-panjä äpmenä. ²⁷ Inji ämaqä buayä nätnğqä iquvanjä iu äpmenğqä iqu, ämaqä buayä meqisqä ique ämäwqätäunä. Iinjä etanği, Nyi hiqä wäunüä heyqä enqä-panjä äpmenänä.

²⁸ Hanjä-iqä nyimeqanğani, he manyivämeqä Nyitä anä äpmenquä iquenyqä. ²⁹ Iutanji Nqä Apiqu Nyi ämaqeu mimqä yoqä naqä ändapqä-panji, asä iinji Nyi he etapqä. ³⁰ Inji Nyaqä ämaqeu miqä iunji, he Nyaqä iquvanjä iu äpmapu, buayätä eqätä änäpu, itanğa Israitqä iquauqä hueqä-himqä 12 iquau iwäsäupu, zä-hawä anğuanänjä iu pmeqäpñqä” ätukqe.

*Jisasi Iqu Pitä iqueni, “Nyi Iquenqe änyä maqñqeqä’ ttñqinyä” ätukqenqä**

³¹ I ätuäqetani, Iqu “Saimonä iquki, qätä nyiyä” ätukqe. “Setänä iqu, ämaq kuä-witqä hinoqukuä huätä ämamäutqäñuwä-pa, heqä quuvqä heqiyqe yamwiqä hiyätñqenqä, Goti Hanjuwä Ique yatñqä ae ävqe. ³² Iinjä etanji, tqä quuvqä heqiyqe qui mimäkñqä yätñqe, Nyi Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ae ätqe. Itanğa si anğu äpätñanğanj, tqä tta-tunğaukäu yänänäqñqä wisñanqeqä” ätukqe.

³³ Pitä iqu kimanj, “Naqä Iquki, Sitä guänqä anä äwita, anä päkonenqä, näwinyä imäknmä äpmenänä” ätukqe.

³⁴ I etanji Jisasi Iqu, “Pitä iquki, Nyi jänä äktqä. Heatqä tqenji, kukutakisqä äkakä matqanğa, si Nyaqä yoqe, zä hñquaqui-hñque hisñqinyä” ätukqe.

³⁵ Ita, eeqänänä iquauñj, “Nyi hiqä mbqä qa mñqetä, qa-pqetä, yukä ämuasmäuqetä, maeqä hendowatkqanğanj, he nätmätqenqä äwa ikuwätanä, äwa miqä ikuwätanä?” ätukqe.

Iqua, “Äwa miqä ikqueqä” ätukuwi.

³⁶ Ga Iqu tii inä ätukqe. “Iinjä etanji, täñğanj, ämaqä mbqä-qa mñqä-tänj iqu, äma wätñqe. Ämaqä qa-tänj iqu, äma wätñqe. Itanğa ämaqä ipäqäyunä maeqä iqu, iqueqä gquä quäuqä ämetä, ämaqä hñque mbqänqä imäkätä, ipäqäyunä mbqä yätñqe. ³⁷ Ii tiinjä. Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunji, ‘*Qu iquenyqä “Ämaqä quvqueqä” ätkuwiqä*’ ätä äqänänä.† Nyi jänä etqä. Kukñuä iinj, Nyinyqä anji päñqiyä. Kukñuä eeqänänj, Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iu Nyinyqä ätänqe, naqä-qakui täñğa ätimäunqiyä” ätukqe.

³⁸ Inğanj iqua, “Naqä Iquki, ipäqäyunä hñquaqu täqiyqä” ätukuwi. Iqu kimanj, “Ii qäyunqä” ätukqe.

Jisasi Iqu, qoqonä Olipä iu, Goti Iquenyqä tääqä ätkqenqä‡

³⁹ Inğanj, Jisasi Iqu anj-himqä iunji äväma, qoqonä Olipä, inga-inga iqisminqeuñqä ekqe. Itanğa Iqueqä wäunjanqä ämotquaminqä iqua qänaki äwivändkuwi. ⁴⁰ Iu ätimäupiyi, Iqu iquauñj, “Yamwiqä iqe, he mäñdi maekittqiyqä yätñqä diñqe, Goti Iquenyqä tääqä tupiyä” ätukqe. ⁴¹ E ätuäqetani, äväma äwäqe, ämaqä hikä tnämäuqä-panj iinjäqi ätqäwäqe, qonj äuktäutä, tääqä ätukqe. ⁴² “Apiquki, Si äkinğanğutqe, häkä hanj-iqä-tänj tqu huätä mäñdavä. Iinjä etanji Nyaqä änyinqeuñj, qäyvä enä. Tqä äkinqeu ätimäunä” ätukqe. ⁴³ I tquanğanj, enätqä qäukuä haqä yätutanj hñqu äwimeqe, Ique yänänäqñqä äwikqe. ⁴⁴ Itanğa Jisasi Iqu hanj-iqä naqänänj ämetä, tääqä yänänäqñqä tquanğa, Kiqä dnj, häñeqä enqä-panj, qua mäñj iokqe. ⁴⁵ Iqu tääqä qäpu ätuäqe, pämä ätqäutä, Iqueqä wäunjanqä ämotquaminqä iquauñqä äukqe. Iquau äwimeqe, iqua äwqä hanj naqänänj vqanji, hiqaqä witanğä äqunqqe. ⁴⁶ E äqunäqe, “Sunqä hiqaqä winäüä? Ävaupu, yamwiqä iqe, he mäñdi maekittqiyqä yätñqä, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä tupiyä” ätukqe.

Jutasi iqu Jisasi Iqueni, himä-wiunqä iquau äwikqenqä§

* **22:30** Matiu 26:31-35; Makä 14:27-31; Jonä 13:36-38 † **22:37** Asayä 53:12 ‡ **22:38** Matiu 26:36-46; Makä 14:32-42 § **22:46** Matiu 26:47-56; Makä 14:43-50; Jonä 18:1-11

47 Jisasi Iqu kuknuä yqänä tätqätanğa, ämaqä kuapanä äpkuwi. Iqueqä ämaqä 12 iutanä hñqu, iqueqä yoqä Jutasi, iqu iquau ätuma äpkqe. I ätuma äpäqe, Jisasi Iqu-tänä qäqiqi, quneqä vätnqä äpkqe. 48 I iqanğanı, Jisasi Iqu, “Jutasi iquki, si quneqä ävätnä, Ämaqueqä Ymeqä Ekqä Iqueni ämaqä iuqä hipaeu wisñqätanä?” ätukqe.

49 Ämaqä Iqutä anä äpmamiñuwä iqua, nätmätqä ii timäucanğı äqumbiyi, “Naqä Iquki, ne ipäqäyunitä ämaqä äpäsatunquätanä?” ätukuwi. 50 E ätupiyi, iquautanä hñqu, hiqäva-imäkcqä naqä iqueqä wäunjuä-wiyqä hñqueni, ipäqäyunitä iqueqä qätä ämuangisa mñä hämänä ätqavämäukqe. 51 E iqanğa, Jisasi Iqu “Qäyä enä” ätuäqe, qätä a ämaqätätä, anğu ämäqumuatekqe.

52 Inğanı Iqu hiqäva-imäkcqä naqä iquatä, hiqäva-imäkcqä anä qui mimäkcqänqä miqä naqä iquatä, Israitqä iquauqä ämaqä naqä iquatä, qu Ique a kiqätñqä äpkuwä iquauñi, “He ipäqäyunitä, jävqätä a äqätqä äpquwi, ämaqä äpästätä quwä-meqä hñque a äkiqätätqänuwä-pa, Nyi-pqe, iñunä etanğı ängiqätqäuä? 53 Hiunji ique-ique Nyi hesä hiqäva-imäkcqä anä ququawä iqi pmetanğanı, he a manğıqätqä itqänuwicqä. Iñä etanğı heatqä yänänäñqä ätimäucäqe, ii hiqänğanjqä” ätukqe.

*Pitä iqu, ‘Nyi Jisasi Iquenyqä maññeqä’ ätkqenqä**

54 Iqu i tquanğa, iqua Ique a äkiqätäpu ätuma äupiyyi, hiqäva-imäkcqä naqä iqueqä anä yäpä inğisa ätuma ekuwi. E wätqätanğuwänğanı, Pitä iqu kinä nänı ti ätqawäwätä, qänaki äukqe. 55 Inğanı qu täknä yäpä yänğisa tä ikepu quamä pmeqanğuwänğa, Pitä iqu quvaqä awä iqi äpmakqe.

56 Qu e äpmetanğuwänğa, wäunjuä iqä apäkä hui, Pitä iqu tä ttawä iqi pmetanğı äqunäqe, hiñjuä yänänäñqä äqunä, “Ämaqä tqu, Jisasi Iqutä anä äpmeniyyiqä” ätukqe. 57 I tquanğa Pitä iqu, “Apäkä iiki, nyi Iquenyqe, maññeqä” ätukqe.

58 Ga wänqäpu äpmapiyyi, ämaqä hñqu ique äqunäqe, “Si-pqä iquautanju-kiyqä” ätukqe.

I tquanğa Pitä iqu, “Ämaqä iquki, nyi hmanjqä” ätukqe.

59 Mä quäucänä hmbu äpmapiyyi, ämaqä huiziqu yänänäñqä ätukqe. “Ämaqä tqu, Galilisanä-qu hitanğı äqunätmä, ‘Iqu Jisasi Iqutä anä äpmeniyyi-qe’ naqä-qakuä etqänä.”

60 I tquanğa Pitä iqu, “Ämaqä iquki, si kuknuä ii ätnı, nyi maññeqä” ätukqe. Iqu kuknuä yqänä tätqätanğa, kukutakisqä äkakä ätkqe. 61 Asä qänğanı, Naqä Iqu hiqumuanä äwiyätä, Pitä ique hiñjuä ämoqunğqe. Inğanı Pitä iqu, Naqä Iqu, “Heatqä tqueni, kukutakisqä äkakä matqänğa, si Nyinyqe, ‘Maññeqä’ hñquaqui-hñque ttñiqä” ätukqenqä kñuä äwikqe. 62 Iñä iqe, yäpaqä mäñğisa äwätä, kñuä naqänänğä äqäkcqe.

Qu Jisasi Ique tä säwqä äväpu, äpäkkuwiñqät

63-64 Inğanı ämaqä Jisasi Ique a äkiqätkuwä iqua, Ique kuknuä quvqä ätuäpu, jävqä äpäkkuwi. Ga, tapätapi Iqueqä hiñjuu ktqä

* 22:53 Matiu 26:58,69-75; Makä 14:54,66-72; Jonä 18:15-18,25-27 † 22:62 Matiu 26:57-68; Makä 14:53,55-65; Jonä 18:12-14,19-24

äpmuatepu, tiinjä ätuminjuwi. “Si ‘Iqu bäsquiyä-qe’ hiñuä enqä-pa natiyâ.”⁶⁵ Itanğa iqua kukñuä quvqä huisä qäsä ätuminjuwi.

Ämaqä naqä iquauqä hiñuiqi, Ique kukñuä ämitkuwiñqä[†]

⁶⁶⁻⁶⁷ I imäkätqätanğuwänğa, mäptqä timäuqanğani, qokä-apäkä iquauqä ämaqä naqä iqua, qu eeqänä aquvä äqänğuwı. Ii hiqäva-imäkqä naqä iquatä, kukñuä-suqenqä näqñqä iquatänji. Aquvä e äqämbiyi, Jisasi Iquenı iquauqä aquväqñqä iunqä ätuma äupiı, “Si Kraisi ne äminesñqä Goti Hanjuwä Iqu atäunjuä äkikqä Iquki sätäti, ‘Nyi Qäqunjqä’ natiyâ” ätukuwi.

Iqu kimañi, “Nyi he etqanğmdqe, he quuvqä maeqiyqä ipñqäuä.⁶⁸ Nyi he yatñqä heyqanğmdqänğani, he kimañi mandqä ipñqäuä.⁶⁹ İnjä etanği, tängata tiñji, Ämaqeucä Ymeqä Ekqä Iqu Goti Hanjuwä Iqueqä hipa ämuangisa pmetänqiyâ” ätukqe.

⁷⁰ I tquanğa, ämaqä eeqänänğä iqua yatñqä tiñjä äwikuwi. “Si Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä Iqukitanä?”

Iqu kimañi, “Hiqä-hiuä ae äyä ätqäuä. Nyi Qäqunjqä” ätukqe.

⁷¹ I tquanğa, iqua “Ne Iqueqä suqenqä awä-tqä hñquauñqä tääqä matqä yatunque. Iqueqä-kiuä, manjuta tqanği qätä qe äwiyänunä” ätukuwi.

23

*Jisasi Iqu, Pailoti iqueqätä, Heroti iqueqätä, hiñuä iqi ätqäukqenqä**

¹ İnğanı ämaqä naqä eeqänänğä iqua ävaupiyi, Jisasi Iquenı, Pailoti iquenyqä ätuma äukuwi. ² Äwimapiyi, Ique kukñuä mitpñqä ipäqiyäpu, Pailoti iquenı tiñjä ätukuwi. “Ne Ämaqä Tqu quvqä tiñjä imäkätqätanği äqunätunque. Neyaqä ämaqä iquauqä kñuä indqänqe qui iwimäkätä, ‘He Romätanğä ämiqä Sisa iquenı, mbqä takisi mäwqä pambiyä’ ätuätä, itanğa Iqueqä-kiuänğqe, ‘Nyi Kraisi, Goti Hanjuwä Iqu he ämemqä atäunjuä änyikqä Iqunä, hiqä Ämeyqä Naqä Iqunjqä’ ätuätñqeğä” ätukuwi.

³ I tqanğuwänğa, Pailoti iqu Jisasi Iquenı, yatñqä tiñjä äwikqe. “Si Israitqä iquauqä Ämiqä Naqä Iqukitanä?”

Ga Jisasi Iqu kimañi, “Si qe ätnyâ” ätukqe.

⁴ İnğanı Pailoti iqu, hiqäva-imäkqä naqä iquautä, qokä-apäkä iquautänji, “Ämaqä Tque kukñuä mitmqä diñqe, Iqueqä suqä quvqe, hiñuä mäqunquä eänänä” ätukqe.

⁵ İnğäqe, qu kukñuä yänänäqñqä tiñjä hui ätukuwi. “Iqu anğä-himqä eeqänänğä qua Jutiya iunji, qanğä yäkenä itä, ämaqeu näqñqä ävätä, quvaqä äwqe, ävauquumatätqänä. Iqu qua Galili iu ganä iäqetani, täqinyqä äpqäqeğä” ätukuwi.

⁶ Pailoti iqu, ii tqanğä äwiyäqe, “Ämaqä Tqu, Galilisanğä Iqutanä?” ätukqe. ⁷ Qu “Nñqä” tqanğuwänğa, iqu, “Jisasi Iqu Heroti iqueqä ämitñqeuta äpqäqeğä,” kñuä vqanği, Heroti iquenyqä ändowatkqe. Hea inğanı, Heroti iqu Jerusälemä iu yakuä pmetanğanı.

⁸ Heroti iqu Jisasi Ique hiñuä äqunäqe, iqu aquvänä ikqe. Ii tiñji. Hiñuiqänänğä Iqu ämaqä mimäkqänänğä di imäkqanği qätä

[†] 22:65 Matiu 26:69-75; Makä 14:66-72; Jonä 18:15-18, 25-27 * 23: Matiu 27:1-2,11-14; Makä 15:1-20; Jonä 18:28-19:16

äwiminqenqä, Ique hiñuä qunätñqä äwinyätä, “Iqu nyaqä hiñuä iqi, ämaqä mimäkcänänä di imäkänä” kñuä vqançi äpmaminqce. ⁹ Ique äwimeqanğa, nätmatqä kuapänäninçqä yatñqä vqançqä-qe, Jisasi Iqu kimañi mätquä ikqe. ¹⁰ E tuätqätanğa, hiqäva-imäkcä naqä iquatä, kukñuä-suqenqä näcñqä iquatä, qäqi ätqäupu, Ique kukñuä yänänäcñqä ämitkuwi. ¹¹ Inğanj Heroti iqtä, iqueqä mäkä-iqä iquatä, Ique quvqä imäkäpu, kukñuä quvqä ätuäpu, gquä hämänänä äñguänänä hñqu ämepu äwiyätäpu, Pailoti iquenyqä anğu ändowatukuwi. ¹² Hiñuiqänänj Heroti iqtä, Pailoti iqtä, himä-wiunqä äpmaminçiyä-qe, hiunçi iquençi, iquaqu näueqä imäkñgiyi.

¹³⁻¹⁴ Ique ançi wimeqanğa, Pailoti iqu hiqäva-imäkcä naqä iquauñqätä, ämaqä naqä iquauñqätä, qokä-apäkä iquauñqätä, tääqä ätuätä aqvä ämaqiyäqe, tii ätukqe. “He Ämaqä Tquenyqä nyitä kukñuä jänä imäkatunquä ätuma äpäpu, tii ändquwiqä. ‘Ämaqe, qu gapmanqä iquauñ hñgisanä itquapñqe, Ämaqä Tqu quvaqä kñuä indqançe qui imäkätqänä.’ Inäqe, nätmatqä he ändquwinçe, nyi hiqä hiñuä iqiñi yatñqä ämitmänğanj, Iqueqä suqä quvqe mämoqumueqä iqänä. ¹⁵ Itanğa Heroti iqu-pqe mämoqumueqä itä, nenyqä ançi ändowatçiyä. Ne Ique pizqä päsatunquä diñqe, Iqueqä quvqe, hma etançi äqunäñueä. ¹⁶⁻¹⁷ Iinçqe, nyi täñä-hunçenä äwimi, hiñuinä qunäwatmqänä.”

¹⁸ I tquanğa, qu eeqänänj, manä yänänäcñqä ätäpu, “Ämaqä Tquençi, pizqä äpäsatnä, Baräpasi iquençi nenyqä vquatäwätiyä!” ätukuwi. ¹⁹ Baräpasi iqu, Jerusälemänj, gapmanqä iquatä mäkä äunäpu, ämaqä pizqä päsqançi, guä äpmuatekuwä iquvi.

²⁰ Inğanj, Pailoti iqu Jisasi Ique ävquatäwatätñqenqä wiñğançi, anğu ätukqe. ²¹ Inäqe qu manä yänänäcñqä tiñj ätukuwi. “Zä-huätatä hueyä! Zä-huätatä hueyä!”

²² Ga anğunçi, “Sunqäwä? Iqu suqä quvqe, äki imäkätñqäwä? Ne Ique pizqä päsatunquä di, nyi Iqueqä suqä quvqä hui mämoqumueqä iqä-qae, täñä-hunçenä ävätmä, hiñuinä qunäwatmqänä” ätukqe.

²³ I tquançqä-qe, qu manä yänänäcñqä, “Jisasi Iquençi pizqä päkiyä!” ätqua äupiçi, iqueqä mançi mäñdi äkittqäkuwi.

²⁴ Inçi Pailoti iqu, “Iquauä äwiñqä dunä qänaknä wimqeqä” ätnçqe. ²⁵ Ämaqä, gapmanqä iquatä mäkä äunäpu, huizique äpäkkqä iquenyqä ätukuwinçe, Pailoti iqu iquençi ävquatäwatqce. Itanğa Jisasi Iquençi, iquauä äwiñqä iu qänaknä itä, ämaqä päsqä iquauqä hipa iu äwikqe.

Qu Jisasi Ique zä-huätatä äuekuwinçqä†

²⁶ Qu Jisasi Ique ätuma äwäpu, ämaqä Saimonä Sairinisanä iqu, anä-himqä iunqä tä pätcätançi a äkiqätäpu, zä-huätatä hunçe, ique quamä äwivätäpu, “Jisasi Ique qänaki wivändiyä” ätukuwi. ²⁷ Iqua Ique ätuma wätqätançuwänğanj, qokä-apäkä kuapänä Ique qänaki äwivändkuwi. Iquautanä apäkä kuapänänä hiua, pmapqä ipu, kñuä äqiyäpu, qänaki äwivändkuwi. ²⁸ Qu iinä iqançuwänğa, Iqu qänaki hiñuä ämoqunätä, “Apäkä Jerusälemätanä iuenä, Nyinyqä kñuä maqiyqä pambiyä! Hiqä-hiuänqätä, hiqä ymeqänqätä qäpiyä”

† 23:25 Matiu 27:32-44; Makä 15:21-32; Jonä 19:17-27

ätukqe. ²⁹ “Qakui tiinjä. Hea qänakndanängani, qu tii tpuwi. ‘Apäkä qokitqä iuatä, ymeqä manyquä iuatä, ymeqä anuä mävvä iuatä, qu quwqä-quwä aquvänä iqäüä.’ ³⁰ Hea ingani, ‘*Qoqonä iquenä, he qua täqi äpänäpu, ktqä naqumuätäpiyä*’ tpuwiqä.† ³¹ Ii tiinjä. Tängani qu zä eqä-tänä enqä-panä-qunä, suqä tä nyimäkätqänjuwi, inji suqä quvqä imäkqä, zä yäüä äpitiqä enqä-panä iquauni, suqä äki iwimäkpnuwängqäwä?” ätukqe.

³² Itanja Iqutä anäni, qu suqä quvqä imäkqä hñquaqui-pqe, pizqä päkpñqä ätuma äukuwi. ³³ Qu äupiwi, hipkä ‘Ämaqä nyuänjiqä’ ätmijnuwä iu ätimäupiwi, Jisasi Iquesä, suqä quvqä imäkqä iquaquisä, zä-huätatä äuekuwi. Ämaqä hñquququ, Iqueqä hipa ämuangisa, huiziqueni, hipa qunamäuqängisa äuekuwi.

³⁴ Ae äueqannguwängani, Jisasi Iqu, “Apiquki, iquauqä suqä quvqe, huätä mamäuvä. Nätmatqä tä nyimäkquwiñqe, qu maqñqeqä” ätukqe. Inngani qu Iqueqä gquetä ämuasmänqetä iwäsäupu, kikiñä mapñqä häñä ikuwi. ³⁵ Jisasi Iqu zä-huätatä hunnganngani, qokä-apäki hinuä äqumbu ätqäuminjuwi. Ämaqä naqä iqua, Ique äkasuwä ätuäpu, “Iqu ämaqä huiziuni häñä iqumuätqä-queqä. Itanja Iqu Kraisi, ne mineyätñqä Goti Hanjuwä Iqu Ique atäunuä ikqä Iqu etanngutqe, Iqueqä-kiuä häñä iqumuätñänä” ätukuwi. ³⁶⁻³⁷ Itanja mäkä-iqä iqua-pqe, Iqu-tänä qäqiqi äpäpu, äkasuwä ätupiwi, wainqä-eqä yänänäqñqä äväpu, “Si Israitqä iquauqä Ämiqä Naqä Iquki etanngutqe, Tqä-täuä yätamäkqä inyä” ätukuwi.

³⁸ Itani Iqueqä nyuänä haqä yänjini, tuwanuä tiinjä äqäkuwi. “Ämaqä Tqu, Israitqä iquauqä Ämiqä Naqä Iqueqä.” ³⁹ Itanja ämaqä quvqä Jisasi Iqutä zä-huätatä anä äuekuwä iquauqu, huiziqu äkasuwä tiinjä ätukqe. “Si Kraisi, ne äminesñqä Goti Hanjuwä Iqu atäunuä äkikqä Iqukitanä? Si Qäquki etanngutqe, yätamäkqe, Tqä-täuä änyätñä, yepqe inä yesñqeqä” ätukqe.

⁴⁰ I tquannga, ämaqä huiziqu qätä äwiyäqe, äkasuwä tii ätukqe. “Hanä-iqä Iqu ämeqä-pa, si-pqä inä ämenyä. Si iinjä ätätñängani, Goti Hanjuwä Iquenyqä zä makinqä iqiyä? ⁴¹ Yeqä suqä quvqä imäkqeuta, hanä-iqä tä meqanngueetani, qu qäyunä yemäkqäüä. Inäqe Ämaqä Tqu, suqä quvqä maiqueqä” ätukqe. ⁴² Iqueni qäpu ätuäqe, “Jisasi Iquki, Si Ämiqä Naqä äpmetñängani, nyinyqä knuä indqängtñqä” ätukqe.

⁴³ Ga, Jisasi Iqu kimanji, “Nyi naqä-qakuä äktqä. Tängani, si Nyitä qäukuä yänjini anä pmenqeeä” ätukqe.

Jisasi Iqu äpäkonngqenqäS

⁴⁴⁻⁴⁵ Hiunji quemisqeuta, awiyqä 3 kloknganqä, mäptqä we maunqä itä, qua eeqänänä iunji hea äwäkqe. Inngani, yuä naqänänä hiqäva-imäkqä anä yängisa imaknminñqe, inji-inji äpkñga äpäwäkqe. ⁴⁶ Inngani, Jisasi Iqu tääqä yänänäqñqä ätätä, “Apiquki, Nqä quuvqe, Tqä hipa iqä eqänä” ätukqe. E ätuäqe, qe äpäkonngqe.

⁴⁷ Ae äpäkonngannga, mäkä-iqetanä naqä iqu, hinuä e äqunäqe, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe haqeu ämamäutä, “Ämaqä Tqueä suqä quvqä imäkqe, aanqeqä. Ämaqä Jänänänä-queqä” ätkqe.

† 23:30 Hosiya 10:8 S 23:43 Matiu 27:45-56; Makä 15:33-41; Jonä 19:28-37

48 Ämaqä eeqäpnä hiñuä qumbñqä aquvä äqänmiñuwä iqua, nätmatqä ii timäuqanñi äqumbiyi, huäqä kiññ wuñganñqetani, quwqä quikuui ptqä äpäknäpu, anämqa anñi äukuwi.

49 Inäqe Jisasi Iqueqä käyämaqä iquatä, apäkä ique Galilisa äwivändkuwä iuatä, qu nätmatqä tä timäuqanñqenqä kiññ näñisa hiñuä äqumbu ätqäumiñuwi.

*Jisasi Iqueqä huiwi, pñqä ekuwiñqä**

50-51 Inñanñi ämaqä hñqu äpmamiñqe. Iqueqä yoqe Josepä ique. Iqu Israitqä iquauqä anä-himqä Arämatiyatanä ique. Iqu ämaqä jänä-nju eä, Goti Hanjuwä Iqunä miqeunqä hiñuä äqänä äpmamiñqe. Iqu Israitqä iquauqä ämaqä naqä iquautanä-qe. Inäqe, ämaqä naqä huizi iqua, Jisasi Ique qui imäkñqenqä kñuä indqänätqätanñuwänñga, iqu, “änñuiqä” matqä imiñqe. 52 Jisasi Iqu ae äpäkonñanñga, iqu Pailoti iquenyqä äwäqe, Jisasi Iqueä huiwiñqä ätukqe. 53 Pailoti iqu, “Yqä mayä” tquanñga, iqu Jisasi Iqueä huiwi zä-huätatä äuekuwiuta äma äpäta, yuä huäqä äutätä, ämaqä qua ptñqä iu ekqe. Ämaqä wiqä iunñi, hikä mñä ae ätäpqiyanñuwä-qe, iunñi ämaqä hñque pñqä maeqä iñuwi.

54 Hiunñi iqueni, Sämbatqä hiunñi hapä pmeqä näwenyä imäkqänñanñi. Mä Josepä iqu ii imäkqanñanñi, Sämbatqä timäutñqä ikqe. 55 Itanñga apäkä Galilisa Jisasi Iqutä anä äpkuwä iua, “Josepä iqu, Jisasi Iqueä huiwi qua äkiu pñqä eänñqutiyä. Ä äänä itä eänñqutiyä” tpu, hiñuä qumbñqä, Josepä ique qänaki äwivändkuwi. 56 Hiñuä ae äqumbiyi, äväma äwäpu, marasiñqätä, wetqä jinänä-weqätä näwinyä imäkepiyi, hiunñi hapä pmeqänñanñi, suqä ätäñqä dunñi qänaknä ipu, hapä äpmamiñuwi.

24

*Jisasi Iqu, qua buta anñi ävaukqenqä**

1 Hiunñi hapä pmeqä ae äpäwqanñanñi, zinñuä matqänñanñi, apäkä iua nätmatqä näwinyä ae imäkekuwi ämapiyi, ämaqä qua ekuwä dunñqä äukuwi. 2-3 Qu iqi ätimäupiyi, hikä qua hovqä iunñi mäpmäwanätanñi äqumbiyi, yäpä yänñisa äpeyäpu, Naqä Jisasi Iqueqä huiwi mäwiqä itanñi äqunñuwi. 4 Qu iinñä äqumbiyi, kñuä kuapanä indqänäpu pmetanñuwänñga, ämaqä hñquaqu, gquä hämänänñä we-hunñqä ipñqä, qäqiqi maqänä ätqäukiyi. 5 I tqäuqanñiyänñga, apäkä iua zä ipu, hipenñuä qua bu epu äpmakuwi. Itanñga ämaqä iquaqu tii ätukiyi. “Ämaqä häññä Iquenyqe, he ämaqä pizqä iqua wiqeunñi, sunñqä qävqä itqänäüä? 6 Iqu täqi mäwiqä inä, ae ävauqe qä. Mä Galili du yqänä äpmeqänñga, kukñuä etkqenqä kñui anñi hiyätñqe qä. 7 Iqu tiinñä äyä etkqe qä. ‘Qu Ämaqe uqä Ymeqä Ekqä Iqueni, suqä quvqä imäkqä iquauä hipa iqi wipnuwiqä. Itanñga qu Ique zä-huätatä huepnuwiqä. Hea hñquaqu äwitqe, hñququqenñi anñi vauniqe qä.’” ätukiyi. 8 I tquanñiyänñga, iua Jisasi Iqu ätukqenqä kñuä äwimakqe.

9 Iua iunñi äväma äupiyi, ämaqä 11 iquautä, ämaqä huizi iquautä, nätmatqä hiñuä äqunñuwiñqä awä ätukuwi. 10 Apäkä, ämaqä Jisasi Iqu kukñuä awä tuäkiqänñqä ändowatkqä iquau, kukñuä ätukuwä

* 23:49 Matiu 27:57-66; Makä 15:42-47; Jonä 19:38-42 * 24: Matiu 28:1-15; Makä 16:1-11; Jonä 20:1-18

iuä, ii tiinji. Mäliya Maktälatañä ii, Jonai, Mäliya Jemisi iqueqä känäu, itaŋga apäkä huizi iuautä anä äpmamiñuwä iuatä, iuayi. ¹¹ Apäkä iuaugä kukñuinje, ämaqä iqua, “Kukñuä qämä-qämä inqä änatqäuä” kñuä vqanji, quuvqä maeqiyqä ikuwi. ¹² Quuvqä maeqiyqä ipiyitani, Pitä iqu pämä ätqäuqe, qua ekuwä iunqä tnänä äwäqe, qonä äuktäutä, yuä huäqä äutäpu ekuwinä witaŋgi äqungqe. Ingañi iqu nätmätqä iinjä äqunätäqñqä kñuä kuapanä indqänätä, anji äukqe.

Ämaqä hñquaqu, Emiyasiñqä äukiynqä†

¹³ Itaŋga hiunji asä iqueni, wäunuänqä ämotquaminqä hñquaqu, anä-himqä hmbinyqä äuminjiyi. Anä ipiyqä yoqe, Emiyasiyi. Jerusälemätani, kinä namji (11 kilomita). ¹⁴ Iquaqu qañä äwäsiyänğanji, nätmätqä eeqänänä ii ätimäukqenqä kukñuä ätqämuinjiyi. ¹⁵ Iquaqu yatñqä ingäwätqätanjiyänğa, Jisasi Iqu iquaqu-tänä qäqiqi äpätä, qañä anä äuminjuwi. ¹⁶ Iquaqu Jisasi Ique hiñuä äquniyä-qe, “Tä, Jisasi Iqueqä” kñuä mindqänqä ikiyi. ¹⁷ Inji Iqu iquaqu tii ätukqe. “Qe qañä äpäsiyänğanji, squä-suanqä tätqäninyqä?”

Iqu yatñqä e vqanğa, iquaquvqä hipenji huäqä-hunqä-quaqu ätqäukiyi. ¹⁸ Itanji, iquaquisanä hñqu, iqueqä yoqe Keleopasi iqu, kukñuä kimañi tii ätukqe. “Ämaqä, anä-himqä huitanä-huitanä Jerusälemänji kuapanä äpmeñuwä iutani, nätmätqä tänğa ätimäuqenqe, Sinä qätä mäwiyqä inätanä?” ätukqe.

¹⁹ Iqu i tquanğa, Jisasi Iqu, “Squä nätmätqäwa?” ätukqe.

Iquaqu kimañi, “Nätmätqä Jisasi Nasäretqätanä Ique äwimeqenqä ätqueä” ätukiyi. “Iqu hiñuä-tqä-qu eä, Goti Hanjuwä Iqueqä hiñuä iqisä, qokä-apäkä iugä hiñuä iqisä, wäunuätä kukñuätä, yänänäqñqä imäkqä Iqueqä. ²⁰ Neyaqä hiqäva-imäkqä naqä iquatä, ämaqä naqä huizi iqua-pqätä, qu Ique päkñqä kukñuä ämitäpu, ämaqä iquaquä hipa iu ävquwiñqätä, Ique zä-huätatä äuequwiñqätä, ätäqänueä. ²¹ Kinğanäñi ne Ämaqä Iquenyqe, kñui tiinjä indqänätunqe. ‘Ämaqä Tqu, qokä-apäkä Israitqä igune anji inätumeqä Iquvqä.’ Itaŋgi kukñuä hñqu inänji. Qu Ique äpäsquwanğanji, hea hñquaqu ae äpäwqe, hñqu täsuänä. ²²⁻²³ Inji tänğanji, apäkä nesanjä hnjuä, yänuä-yänuä inqä inemäkqäuä. Zä-hiñuä maqñqänğa, qua equwä dunqä äwäpu, Iqueqä huiwi hiñuä moqunqä ipiyi, ne änemepu tii änatqäuä. ‘Ne Goti Hanjuwä Iqueqä enätqä hñquaquänä äqunänjunä. Iquaqu, “Iqu häñä äpmenä” änatqinyqä’ änatqäuä. ²⁴ Itaŋga ämaqä nesanjä hñqua, qua equwä iunqä äupiyyi, apäkä iua änatquwä-pa, e äqunänäuä. Iqua Iqueni hiñuä mäqunquä iqäuä” ätukiyi.

²⁵⁻²⁶ I tquanjiyänğa, Iqu kimañi, “Qeyaqä kñuä indqänqe, hmanjqä” ätukqe. “Kukñuä hiñuä-tqä iqua ätkuä eeqänänji, naqä-qakuä ätimäuqenqe, sunqä maqñqä eninyqä? Qu Kraisi, Goti Hanjuwä Iqu ämineyatñqä ätekqä Iquenyqe, “Tänä-hunqä tä ganä ämeqe, qänakndanji yoqä naqä meniçeqä’ äqäkuwiqä” ätukqe. ²⁷ I ätuäqe, Iqu kukñuä Mosisi igutä, hiñuä-tqä eeqänänä iquatä, bukiu äqiyäunjuwiñqä ätipäqiyätä, awä ätukqe. Goti Hanjuwä Iqueqä bukiu iu Iqueqä-kiunqä ätä äqänänqenqä, qakuä eeqänänji ämotquakqe.

28-29 Inġaṇi qu aṇä iquaqu pmayṇqä-täṇä qäqiqi ätimäupiyyi, Jisasi Iqu äwätṇqä imäkṇgaṇga, iquaqu, “Mäptqä ae äwiqe, hea hiätṇqä iqäqä-qae, Si yesä anä pmetuṇqueqä” ätukiyi. I tquanġiyäṅga, Iqu iquaquä anä pmapṇqänä, aṇä yäpä yäṅgisa äpaqukkqe. ³⁰ Qänakṇi, Iqu buayä bṇqä, iquaquä iquvaṇiu anä äpmapiyi, Iqu buayä ämeqe, Goti Hanjuwä Iquenyqä ‘äṅguiqä’ ätäqe, äkutätä, iquaqui väṇqä ipäqäkqe. ³¹ Iqu äväṇqä iqanġa, iquaquiyqä hiṇui äṅguä äqänyiyi, “Tqu, Jisasi Iqueqä” näqṇqä ämakiyi. Inġaṇi Iqu maqänä imatneqanġa, iquaqu Iqueni, hiṇuä mäquṇquä ikiyi. ³² E imatneqanġa, iquaqu, “Ne hänaqeu äpätaqanġaṇi, Iqu ye kukṇuä äyätapätä, Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iuṇi kukṇuä qakui ämäyätqueqanġqanġa, yeyaqä äwqe, tä hänaqä eṇqä-pa äyasqeäqä” äṇṇiyi. ³³ I äṇniyi, iquaqu Jerusälemänqä anġumä maqänä äukiyi. Iqi ätimävi, wäunjuänqä ämotquaminqä 11 iquatä, ämaqä huizi iquatä, aquvä äqämbu pmetanġä äwimakiyi. ³⁴ Äwimeqanġiyänġa, qu iquaqui, “Naqä-qakuiqä. Naqä Iqu anġu ävautä, Saimonä ique äwimeqiyä” ätukuwi.

³⁵ Itanġi, iquaqu nämatqä eeqänänä hänaqä du äwimakqenqä awä ätukiyi. Itanġa iquaqu, “Ye Iqueni, buayä yätapqanġanä hiṇuä äqunäṇueä” ätukiyi.

Jisasi Iqu, Iqueqä ämaqä iquau äwimakqenqä†

³⁶ Qu kukṇuä i tqämanätqätanġuwänġa, Jisasi Iqu iquauä awä iqi ätqäukqe. I ätqäuke, “Heqä äwqä hanuä enyänä” ätukqe. ³⁷ I tquanġa iqua yäunjuä ipu, ‘Hikuapqeäqä’ ätäpu, zä ikuwi. ³⁸ Iwä Iqu tii ätukqe. “Äwqä hanuä minqä, kṇuä kuapanä sunqä indqänäpu pmeṇäuä? ³⁹ Nyaqä hipaitä, yukitänġi, hiṇuä qumbiyä. Ii nyinjä. Nyaqä huiwiu a äminiyäpu, näqṇqä mapiyä. Nyi guwä-tänä, yänä-tänjunqä. Hikuapqä iqua, iinäqua manä” ätukqe. ⁴⁰ Iqu iinä ätuäqe, Iqueqä hipaetä, yukitä ämotquakqe. ⁴¹ Iqua aquvänä ipiyä-qe, “Naqä-qakuätiyä? Quanġitiyä?” kṇuä indqänätqätanġuwänġa, Iqu, “He buayä hui ämeṇäuä?” ätukqe. ⁴² Iqu e tquanġa, iqua hämapäkä häkiyä äyäqäkuwi, hṇġiṇi, Ique äwikuwi. ⁴³ Iqu ämotauqe, iquauqä hiṇuä iqisa äṅqqe.

⁴⁴ Inġaṇi, Iqu tii ätukqe. “Nyi hesä yqänä äpmamänġaṇi, ‘Kukṇuä eeqänänä Nyinyqä, bukä Mosisi iqu äqäkqeutä, hiṇuä-tqä iqua äqäkuwiutä, apqä tqä iqua äqäkuwiutänġi, ii naqä-qakuinä timäuniquaqä’ äyä etminqeqä” ätukqe. ⁴⁵ Iinä ätuäqetanġi, iqua Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iu äqänänqenqä qakuä eeqänänṇinqä näqṇqä mapṇqä yätamakqä äwikqe. ⁴⁶ Ga tiinä-pqä inä ätukqe. “Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iuṇi, tiinä ätä äqänänä. ‘Krais, Goti Hanjuwä Iqu ämeyätṇqä ätekqä Iqu, täṇä-huṇqä meṇqiyä. Itanġa qua äptepqä duṇi, hiunġi hṇquaqu äwitqe, hṇququqenġi, anġi ävaunqiyä. ⁴⁷ Itanġa ämaqä eeqänänä iuṇi, qu Iquenyqä awä tpuṇqäuä. Ämaqä, quwqä kṇuä äkunmäkmbu, suqä quvqe ävquatämäquqenqätä, Goti Hanjuwä Iqu äwqä hanuä imäknätä, quwqä suqä quvqe huätä mamäquqenqätä awä tpuṇqäuä. Kukṇuä awi, Jerusälemä iu ganä tpuṇqäuä’ ätä äqänänä. ⁴⁸ He nämatqä tä hiṇuä äquṇquwinqä, awä-tqä-quenä epṇqeäqä. ⁴⁹ Nämatqä äṅguänänä Apiqu etapäninqä

† 24:35 Matiu 28:16-20; Makä 16:14-18; Jonä 20:19-23

ätkqe, Nyi henyqä ändowatmqänä. He, yänänäqñqä qäukuä haqä yätutani emetqänqanqä, anä-himqä täu pmetñqeqä” ätukqe.

Goti Iqu, Jisasi Ique, qäukuä yätunqä ätuma ekqenqäS

⁵⁰ Jisasi Iqu Iqueqä wäunüanqä ämotquaminqä iquauñi, anä Betani iunqä ätuma äukqe. Iqi ätimäupiyi, Iqueqä hipa haqä yätqä eätä, Goti Hanjuwä Iqu, iquau änguä miwiyätñqenqä tääqä ätukqe. ⁵¹ Iqu e ätuäqe ävämeqanqa, Goti Hanjuwä Iqu qäukuä haqä yätunqä ätuma qe ekqe. ⁵² Inqani iqua qonä äuktäupu, Iqueqä yoqe haqeu ämamäupiyi, aqvanä ipu, Jerusälemänqä anqi äukuwi. ⁵³ Inqata-tiñi, iqua hiunji ique-ique, hiqäva-imäkkä anä ququawiu äpmapu, Goti Iquenyqä “änquiqä” ätäpu, Iqueqä yoqe, haqeqä ämamäuminjuwi.

Kuknuä änguä we-hunqä-täni, Jonä iqu äqäkqe

Yätamäqkä kuknuä hinuiqänä iquvi

Kuknuä änguä we-hunqä-tänä ique äqäkqe, Jonä iqu, Jisasi Iquenyqe, “Goti Iqueqä Kuknuä Iqu ämaqä-qu eätä, neyaqä awä iqi äpmenä” ätkqe. Itanğa Jonä iqu, tiinjänqä äwiŋqqe. Qokä-apäki, qu Jisasi, Goti Iqueqä Ymeqä Iquenyqe, quuvqä eqiyäpu, ga qu näqŋqä tii hepŋqänänyä. Ämaqä, Goti Iqu kuknuä guä ämäsäueqkä iuta, ämaqä-qune aŋgi inetmetŋqä ändowatkqä iqu, ii Jisasi Iquvi. Itanğa Jonä iqu näqŋqä tii eä, Iqueqä tuwanuä tä, i äqäkqe. Ämaqe, qu Jisasi Iquenyqä quuvqä eqämitpqe, qu häŋä hea ique-ique änguänä pmeqe mapnuwänqä. (20:31 hinuä qunyä).

Hinuiqänä Jonä iqu, “Jisasi Iqu, Kuknuä Goti Iqutä kiŋganä anä äpmamiŋqä Iquvqä” änatkqe. Iwä qänakŋi Jonä iqu tiwiqe, Jisasi Iqu nätmatqä ämaqä mimäkqänänä, imäkmiŋqenqä ätkqe. Ii ne hinuä näqŋqe, tii eatuŋqe. Jisasi Iqu, ämaqä, Goti Iqu kuknuä guä ämäsäueqkä iuta, ämaqä-qune aŋgi inetmetŋqä ändowatkqä Iquvqä. Ga Iqu, Goti Iqueqä Ymeqä Iquvi. Itanğa Jonä iqu, Jisasi Iqu, ämaqe mimäkqänänä di imäkmiŋqä iutanä qakuŋqä-pqe, inä änatkqe. Iutanä ne hinuä tii ae äyä äqunänqqe. Ämaqä hui, Jisasi Iquenyqä quuvqä heqiyäpu, Ique qänaki äwivändkuwi. Ä ämaqä hui, quuvqä heqiyqänqqe, mäwiŋqä ikqe.

Itanğa saptä 13-17 iuni, Jonä iqu tiwiqe, Jisasi Iqueqä himä-wiuŋqä iqua, a kiqätŋqä ikuwänğa, nätmatqä heatqä inğa ätimäukqenqä ätkqe. Inğanä Jisasi Iqu, Iqueqä wäunuänqä ämotquamiŋqä iquatä äpme, iquaunä, kuknuä änguä hui inä ätumiŋqe. Qänakŋi, himä-wiuŋqä iqua, Jisasi Ique a äkiqätäpu, kuknuä ämitäpu, Iqueni zä-huätatä äuekuwi. Itanğa kuknuä yäpaki, Jisasi Iqu aŋgi ävauqanğanä, wäunuänqä ämotquamiŋqä iqua, Ique hinuä äqunquwiŋqeyi.

Nätmatqä hŋquenyqe, ne Jonä iqueqä bukä iu hinuä kuapä äqunätuŋqe, ii qokä-apäkä iuqä suqä häŋä pmapŋqä dutanä, Jisasi Iqu kuknuä ktqä enqä-pa ätkqeyi. Inä kuknui, yuŋuŋqä, eqenqä, bretqenqä, we-hunqenqä, guä wainqenqä, itanğa, sipsipqä miqenqe, ne hinuä äqunätquju.

Kuknuä häŋä-pmeqä-täniŋqä

¹ Qua tqi mimäkqä änyä etanğanä, Kuknuä Iqu ganä äpmamiŋqe. Itanğa Kuknuä Iqu, Goti Hanjuwä Iqutä anä äpmamiŋqe. Kuknuä Iqu, Goti Hanjuwä Inänä-quvi. ² Äinğa nätmatqä mimäkqä änyä etanğanä, Kuknuä Iqu, Goti Hanjuwä Iqutänä anä äpmamiŋqe.

³ Iinjä etanği, Goti Hanjuwä Iqu nätmatqä imäkätäqanğanä, nätmatqä eqänänä Kuknuä Iquesanä imäkkqe. Hänäqä huiziu-tanä, nätmatqä hui, mimäkqä pa ikqe. ⁴ Iinjä etanği Kuknuä Iqu, häŋä-pmeqä quatä Iquvi. Itanğa häŋä-pmeqä tqi, qokä-apäkä

iuqä We-hunqä Vqä Iquvi. ⁵ We-hunqä Iqu, hea witanqqeuni, we eumäkätqätanga, hea iqu, Iqueni mämäwqätäuqä itnqe.

⁶ Goti Hanjuwä Iqu ämaqä hñque ändowatkqe. Iqueqä yoqe, Jonä iquvi. ⁷ Jonä iqu inqani, We-hunqä Iquenyqä qokä-apäkiu awä tquanqi, qu iqueä kukñui qätä äwiyäpu, We-hunqä Iquenyqä quuvqä heqäpnqenqä äpkqe. ⁸ Jonä iqu We-hunqä Iqu maetqe, iqu We-hunqä Iquenyqä awä tuätñqä iquvi. ⁹ I tätqätangani, We-hunqä naqä-qakuä qokä-apäkä eeqänänä we wumäkquätñqä Iqu, qua täunqä pätnqä iminqe.

¹⁰ Kukñuä Iqu qua täu äpmeñqe, qua tqü Goti Hanjuwä Iqu Kukñuä Iquesanä qäyä imäkkqänqä, qua täu äpmapiyä iqua Kukñuä Iquenyqe, yoqä mäwqueqä ikuwi. ¹¹ Iqu Iqueqä quae qäyä timäuqanqi, quvamaqä iqua, Iqueni mitmeqä danä ikuwi. ¹² Inäqe, Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, itmakuwä iquauni, Kukñuä Iqu qu Goti Hanjuwä Iqueqä ymeqä timäupñqä imäkkqe. ¹³ Qu Goti Hanjuwä Iqueqä ymeqä ätimäuquwi, qu hinqi ämaqä qua täutanä hñqu hemeqanqi ätimäuquwä maetqe, Kaniqu Goti Hanjuwä Iqu imäqqanqi ätimäuquwi.

¹⁴ Kukñuä Iqu, täkä ämaqä ne enqä-panä-qu imänätä, neyaqä awä iqi äpmaminqe. Iqu ämaeqñqä kuapä äwinyätä äñguä Iwimäkkqä-qu eä, itanga naqä-qakuänänñqä Motqueqä Iquvi. Itanga Ymeqä Kiuänänä Iqu, Iqueqä Kaniquesa yänänäqñqä ämeqäqä di, ne hinuä äqunäñqe.

¹⁵ Iinjä etanqi, Jonä iqu Iquenyqe awä-tqä-quvi. Manä yänänäqñqä tii ätukqe. “Ämaqä nyaqä tuwiu qänaki pätnqä Iqu, Iqueä yoqe, nyaqeuni ämäwqätäunqiyä’ etätñqä Iqu, Iqu tä Qäquvi. I ätätñqe, quati tiinjä etanqiyi. Nyi nipai manyinyquänqani, Iqu äpmaminqe qä” ätukqe. ¹⁶ Iqu ämaeqñqä kuapä äwinyätä äñguä Iwimäkkqä-qu eä, neñi nätmätqä äñguänäñi, tätä änätapätqäuä. ¹⁷ Kukñuä-suqenqä näqñqe, ne Mosisi iquesa ämequä äyuwä. Goti Hanjuwä Iqueqä ämaeqñqä äwinyätä äñguä iwimäqqenqätä, Iqueqä suqä naqä-qakuñqätä näqñqe, Jisasi Kraisi ne ämineyätñqä Goti Hanjuwä Iqu atäunüä ikqä Iquesa ämeque. ¹⁸ Ämaqä-pqä hui Goti Hanjuwä Iqueni hinuä ae äqunätqänuwä hmanji. Inji Iqu Goti eä, Ymeqä Hñqunänä, Kaniqutä anä äpmanyä Iqu, neñi Goti Hanjuwä Iquenyqä ämänätqueqi.

*Jonä asñä-qäyqä iquenqä**

¹⁹ Israitqä Jerusälemä iu hiqäva äqämiñuwä iquauqä naqä iqua, ämaqä Goti Hanjuwä Iquenyqä hiqäva-qäyqä hñquatä itanga, Iqueqä anju wäunüä imäkkqä hñquatä, Jonä iqueni, “Si tqukikä?” ätuäpu, ique yatñqä wipñqä, Jerusälemäta dowatqanqiwänqä, Jonä iqu awä tii ätukqe. ²⁰ Iqu qätenä mäwiyqä itä, äti tii ätukqe. “Nyi Kraisi ne ämineyätñqä Goti Hanjuwä Iqu atäunüä ikqä iqunä maetqenä” ätukqe.

²¹ “Inji si tqukikä? Si Laisa iquki maeqä enä?” ätuäpu yatñqä äwikuwi.

I tquanqiwänqä, Jonä iqu, “Nyi Laisa iqunä maetqenä” ätukqe.

* 1:18 Matiu 3:1-12; Makä 1:1-8; Lukä 3:1-18

“Inji Mosisi iqu hinuä-tqä hñquenyqä ätkqe.† Si qäquki maeqä enä?” ätuäpu yatñqä vqanquwännga, iqu “Oeyä” ätukqe.

22 Iqu “Oeyä” i tquanğanji, “Ämaqä ne äñandowatquwä iquau anğumä äwätanä tuatunquenqe, si tqukiyi? Inji si tqä-täunqe, äänä tñqäwä?” ätukuwi.

23 I tquanquwännga, Jonä iqu kukñuä hinuä-tqä Asayä iqu ätkqeñji, ämetä ätukqe.

“Nyi ämaqä anä avqñqä imda manä ätätmä, ‘Naqä Iqueqä hänaqe jänänä imäkpiyä’ tqä iqunjqä.”‡

24-25 I tquanquwänğanji, ämaqä i äñdowatkuwä Parisi iqua, iqueni yatñqä ämipu tii ätukuwi. “Si Kraisi Iquki maeqä eänä, Laisa iquki maeqä eänä, itanğa hinuä-tqä iquki maeqä eänji, inji si ämaqä asñi, sunjqä qäyätqäninyä?” ätukuwi.

26 I tquanquwännga Jonä iqu, “Nyi asñi, eqetä äqäyätqänänä. Inäqe, heyaqä awä iqinji, hñqu ätqäuä. Iquenyqe, he änyä maqñqä eänäuä. 27 Iqu nyaqä tuwiu qänaki pätnqä Iquvi. Itanğa Iqueä yukä muasmänqä quvätmñqe, nyi anğuanänjunä maeqä inänä” ätukqe.

28 Kukñuä iinji, eqä Jotänä yätäqä nänğisa anä-himqä Betani iu ätnğuwi. Iqinji, Jonä iqu ämaqä asñä äqäminqe.

Goti Iqueqä Sipsipqä Meqä Iquenyqä

29 Kukñuä i ätnğuwä awinğanji, Jonä iqu, Jisasi Iqu iquenyqä pñanği äqunäqe, “Goti Hanjuwä Iqueqä Sipsipqä Meqä, ämaqä qua täutanä iquauqä suqä quvqä huätä mamäuqä Iqu, Täsqukanä” ätukqe.

30 “Ämaqä nyaqä tuwiu qänaki pätnqä Iqu, Iqueä yoqe nyaqeñji ämäwqätäunä’ ätätmä, itanğa ‘Nyi nipai manyinyquänğanji, Iqu ganä äpmaminqe’ ätätñqä Iqu, nyi Ämaqä Tquenyqä ätätñqe’ ätukqe.

31 “Ämaqä Tquenyqe nyi maqñqä ekqä-qe, Israitqä iqua Iquenyqä näqñqä hipñqenqä äpätmä, eqetä asñi i äqäyätqänänä” ätukqe.

32 Jonä iqu iqueqä hinuitä hinuä äqunğqenqä, “Qäukuä yätutanji, Dñä Anğüä Iqu ynñä-heeqä enqä-pa äpäqe, Iqutä pmeqanği§ äqunänqe’ ätukqe. 33 “Ämaqä Tquenyqe nyi änyä maqñqä ekqä-qe, nyi asñi eqetä qämqä äñandowatkqä Iqu tii ändkqe. ‘Si tqä hinuitä Dñä Anğüä Iqu äpätä, ämaqä hñqutä pmeqanği äqunänji, Ämaqä ii Qäqu, ämaqe Dñä Anğüä Iqutanä asñä qiyäninqe, Qäqueyqä,’ ändkqe’ ätukqe. 34 “Nyi nqä hinuitä hinuä äqunänqä etanği, nyi he i etqä, ‘Tqu Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä Qäquvqä’ ” ätukqe.

Ämaqä hñqua, Jisasi Ique qänaki äwivändkuwinqä

35-36 Anğumä awinğa-mändanji, Jonä iqu iqueqä wäunünqä ämotquaminqä hñquaqutä ätqäupu, Jonä iqu, Jisasi Iqu sä mäwqätäuqanği äqunäqe, “Goti Hanjuwä Iqueqä Sipsipqä Meqä Iqu, Nänqiyqukuänä” ätukqe. 37 Itanji wäunünqä ämotquaminqä iquaqu i tqanği äwiyi, iquaqu Jisasi Ique qänaki äwivändkiyi.

38 Inğanji Jisasi Iqu qänaki hinuä ämamäukqe, iquaqu Ique qänaki äyä wivändätanğinyä äqunäqe, “Qe sunqä qeñganğikä?” ätukqe.

I tquanğa iquaqu, “Lapai iquki, si anği äpmanä ikitqäninyä?” ätukiyi. Kukñuä ‘Lapaiqä’ ätnänqä tqqu, ‘Näqñqä-vqä iqukiyā’ ätnä.

† 1:21 Kukñuä-suqä 18:15, 18 ‡ 1:23 Asayä 40:3 § 1:32 Matiu 3:16; Makä 1:10; Lukä 3:22

³⁹ I tquanġiyänġa, Iqu iquaquini, “Qe Nyi äpmenġeuni, hinuä qunyyänġänä äwanä” ätukqe.

I tqanġi äwiyi, 4 klokä iunġi, iquaqu Iqutä äupiyyi, Iqu äpmaminġeuni hinuä äqunäsinyä, hiunġi iqueni Iqutä äpmakiyyi.

⁴⁰ Jonä iqu i tqanġi äwinyä Jisasi Ique qänaki äwivändkiyyä iquaqu, hñqu Endru iquvi, Saimonä Pitä iqueqä kätä-känġuequ. ⁴¹ Endru iqu Jisasi Iqueni äväma, Saimonä iquenyqä ganä äwäqe, “Ne Mäsayä iqueni hinuä äqunänġunä” ätukqe. Kuknuä Mäsayä ätnänġä iqu, ‘Krais i ne ämineyätñqä Goti Hanjuwä Iqu atäunüä ikqä iqueqä’ ätnä. ⁴² I ätuäqe, Endru iqu iqueni Jisasi Iquenyqä ätuma äukqe.

Äwimeqanġiyänġa, Jisasi Iqu Saimonä ique äqunäqe, “Si Saimonä iqukiyyä. Tqä tniueqä yoqe, ‘Jonäuä’ ätmiñuwi. Tqä yoqe, ‘Sipasiuä’ qondñqe qä” ätukqe. Yoqä iinġi, Pitä-qe, asä qeyi. Yoqä iquaquvqä quati, hikä äknänä ätnä.

Jisasi Iqu, hñquaqui tääqä ätuätumakqenqä

⁴³ Awinġani, Jisasi Iqu Galinġä wätñqä itä, Iqu Pilipä iquenyqä qävqä äwäqe, iqueni, “Nyi qänaki nyivändiyä” ätukqe. ⁴⁴ Pilipä iqu anä-himqä Betsaitä pmeqä-quvi. Inġi Endrutä, Pitätä, anä asitanä iquaquvi.

⁴⁵ Itanġa Pilipä iqu, Nataniyoli iquenyqä qävqä äwäqe, tii ätukqe. “Mosisi iqu, bukä kuknuä-suqenqä ätnä qänätanġqä iu, ämaqä hñquenyqä äqäkqe. Itanġa hinuä-tqä-pqä iqua, asä iquenyqä tuwanüä äqiyekuwi. Ämaqä iqueni ae ämäqumuequnä. Iqu Jisasi, Josepä iqueqä hikñä, anä Nasäretqä-tanä-queqä” ätukqe.

⁴⁶ I tquanġa Nataniyoli iqu, “Änäändiyä? Anä Nasäretqätani, nätmätqä anġuä hui timäunqutiyä?” ätukqe.

I tquanġa, Pilipä iqu, “Si äpätnä hinuä qunyä” ätukqe.

⁴⁷ Jisasi Iqu, Nataniyoli iqu Ique wimetñqä iqanġi äqunäqe, Iqu iquenyqe, “Israitqä naqä-qakui täsqukänä. Iqu suqä quanġä ði, mimäkqueqä” ätukqe.

⁴⁸ I tquanġa, Nataniyoli iqu, “Inġi Si nyinyqe, näqñqä äänä ämanä tnyä?” ätuätä, Jisasi Iqueni yatñqä äwikqe.

Yatñqä e vqanġani, Jisasi Iqu iqueni, tii ätukqe. “Pilipä iqu si änyä äkimetñqä iqanġani, Nyi si zä-eaqä iqueä quatä iqi pmetanġnä äkqänänġeqä.”

⁴⁹ I tquanġani, Nataniyoli iqu, “Näqñqä-vqä Iquki, Si Goti Hanjuwä Iqueqä Ymequki eänä, itanġa Israitqä iqueneqä Ämäneyqä Naqä Iqukiyyä” ätukqe.

⁵⁰ I tquanġa, Jisasi Iqu, “Nyi sinġi, ‘Zä-eaqä iqueä quatä iqi pmetanġnä äkqänänġeqä’ ktqanġqenqä, si quuvqä i eqinyä. Nyi iinġä äktqe, ii wänqe. Nätmätqä naqänänġä hñquaunġi, si qänaki hinuä qundñqinyä” ätukqe. ⁵¹ Jisasi Iqu i ätuäqe, tii-pqä inä ätukqe. “Nyi he naqä-qakuä etqä. Qäukuä qñqanä äutänätä, Goti Hanjuwä Iqueqä enätqä iqua, Ämaquqä Ymeqä Ekqä Iqueä haqeqisa äyäpu, äpäpu itqätanġpi, qumbñqäuä” ätukqe.

2

Jisasi Iqu, wainqä-eqä imäkkqenqä

¹ Awiŋgatanjä huiziunji, anjä-himqä Kana, qua Galili iunji, qokä-apäkä hiyaqu ämanyiyŋqä iqanġinyä, Jisasi Iqueqä kănae iu äpmaminqce.
² Itanġa Jisasi Iqutä, Iqueqä wăunjuänqä ämotquaminqä iquatä, i manġanġinyä iunqä kukŋuä tquanġä, iqua-pqe iu anä äpmaminwi.
³ Wainqä-eqe qăpu hiqanġa, Jisasi Iqueqä kănae, “Qu wainqä-eqe qăpu äŋġăuä” ätukqe.

⁴ I tquanġani, Jisasi Iqu, “Naye, si iinji sunqä dnyä? Nqä ii imăkqenqce, änyänjqä” ätukqe.

⁵ Inġani Iqueqä kănae wăunjuä imăkqä iquaunji, “He Iqu het-qanġutqeunä imăkpiyă” ätukqe.

⁶ Israitqä Jerusălemä iu hiqăva äqăminuwă iquauqä suqä hŋqu ti-inji. Goti Iqueqä hinuä iqi äŋguä hipŋqä dinqce, qu asŋä äqănăpu akiyă änyminwi. Eġetăni, iinjä imăkmbŋqce, hikiu iquqonămăupu, eqă-hăkă imăkkuwă 6 iqi ätqăuminwi. Eqă-hăkă iinjä hŋqu iomăupqe, ämaqä hŋqu kiqä-kiuănă mămepqe, 100 lită-quayi.

⁷ Kănae i tquanġa, Jisasi Iqu wăunjuä imăkqä iquaunji, “He hăkă tquau eqä equatimepiyă” ätukqe. I tquanġa, iqua hăkă iquaunji, manġuä equatimăukuwi. ⁸ Iqua eqä i iomeqanġuwăŋġa, Jisasi Iqu, “He tănġani eqä hui iopu, ämaqä ymisanjă miqä ique äma wipiyă” ätukqe. I tquanġa, iqua Iqu tquanġqă-pa ikuwi.

⁹ Inġani aanjä eqe, wainqä heqanġi, ämaqä ymisanjă miqä iqu yamwiqä ikqe. Wăunjuä iqä eqä iopiyă iqua, qu wainqä-eqä hiqanġqenqä năŋŋqä etanġuwă-qe, ymisanjă miqä iqu maŋŋqä eä, iqu ämaqä apäkă meqanġqä ique kukŋuä ätuätumeqe, tii ätukqe.

¹⁰ “Ämaqe tii iqe. Wainqä-eqä äŋġuănăni, gană maepnă. Itanġa qu eqä kuapană änăpu, hiqiiyqä heqanġuwăŋġa, wainqä-eqä huizi di inġa mapŋqănănyä. Iinjä qăyă etanġi, si wainqä-eqä äŋġuănănjă ză eŋi, tănġa äyă ämaenyă” ätukqe.

¹¹ Nătmatqä ämaqä hui mimăkqä iminwi, Jisasi Iqu anjä-himqä Kana, qua Galili iunji, i qe imăkătä, Iqueqä yănănăqŋqce ämotquetä ipăqăkqe. I äqumbiyi, Iqueqä wăunjuänqä ämotquaminqä iqua, Iquenyqä quuvqä eqăkuwi.

¹² Jisasi Iqu i imăkăqetani, Iqutä, kănaisă, kăŋġuăkatä itanġa Iqueqä wăunjuänqä ämotquaminqä iquatăni, qu anjä Kapănamăŋqä äwăkuwi. Itanġa qu iqinji, hiunji hatŋă hmbu äpmakuwi.

*Jisasi Iqu, hiqăva-imăkqä anji jănă imăkkqenqă**

¹³ Israitqä Jerusălemä iu hiqăva äqăminuwă iquauqä hiunji naqănănjă, Pasopa ätătqănuwă iqu qăqi etanġi, Jisasi Iqu Jerusălemăŋqä ekqe. ¹⁴ Äyăqe, iqinji Iqu Goti Hanjuwă Iqueqä hiqăva-imăkqä anjä ququawă iqinji, ämaqe qu bulumăka-sua, sipsipqă-sua, itanġa yŋŋă-heeqă-sua mbqăŋqä imăkăpu, ga hŋqua quamă äpmapu mbqă yanjä nyătqătănġă äqunġqe. ¹⁵ Iinjä äqunăqe, Iqu guä hui ämeqe, äqăyăkoquvătä jăvqä imăkăqe, hiqăva-imăkqä anjä iutanji eeqănănjă huătä äpăsăwqatkqe. Bulumăka-pqă, sipsipqă-pqă qăsănji. Itanġa ämaqä mbqă huitanji tŋăŋqä imăkăpu vătqătănġuwă iquauä mbqe bi ämăquvatămăutä, mbqă hevqe yiwanjä ämamăukqe.
¹⁶ I ită, ämaqä yŋŋă-heeqă mbqăŋqä imăkătqătănġuwă iquaunji,

* 2:12 Matiu 21:12-13; Makä 11:15-17; Lukä 19:45-46

“Täqinji huätä äma äupiya. Nqä Apiqueä anji, he mbqä meqä anä mimäkqä pambiyä” ätukqe.

¹⁷ Jisasi Iqu i imäkqanğa, Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iqua, Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunji, “Goti Hanjuwä Iquki, saqä anijqä kuapänä änyinätäqe, nyaqä yäpä tämñi änä manyimänqä iqiyä”†

¹⁸ Jisasi Iqu i imäkqanqenqä, Israitqä Jerusälemä iu hiqäva äqäminjuwä iquauqä naqä iqua, Iquenji, “Si nätmatqä ämaqä mimäkqä di äki imäktnqäwä? Si nätmatqä imäknä tä, yoqä naqe äkita ämanä imäkinyä, ne mänätquayä” ätukuwi.

¹⁹ I tquanğuwänğa, Jisasi Iqu ätukqe. “Hiqäva-imäkqä anä tqe huätä äpnemäpqe, anğumñi Nyi hiunji hñquacu-hñquenyä mätmqänä.”

²⁰ I tquanğa, Israitqä iqua tii ätukuwi. “Hiqäva-imäkqä anä tqe määtqätanğä quväukuä 46 ämäwqätäukqä enqe, Si ‘Nyi anğumñi hiunji hñquacu-hñquenyä mätmqänä-qe,’ änäänqä tnyä?” ätukuwi.

²¹ Jisasi Iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä anä iquenyqä ätukqe, Iqu Iqueqä huiwiñqä ätkqe. ²² Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iqua, kukñuä i ätukqä iquenyqe, hui äwinyminqä-qe, Jisasi Iqu qua buta hänä vauqanğa, qu kñuä inğa äwikqe. Inğanji iqua Goti Hanjuwä Iqueqä bukiu tnätanqenqätä, Jisasi Iqu ätkqenqätäni, quuvqä eqiyäpu naqä-qakuä imäkkuwi.

Jisasi Iqu, ämaqeqä suqenqä näqnqä ekqenqä

²³ Israitqä iqua hiunji naqä Pasopanğa, ämaqä kuapänäni, Jisasi Iqu Jerusälemä iqi äpme, hiqnqä ämaqä hui mimäkqä imäkätqätanği äqumbiyi, Iquenyqä quuvqä eqäkuwi. ²⁴ I iqanğuwä-qe, Jisasi Iqu ämaqä eeqänänänqä näqnqä äñğänänğä eäqä-qae, Iqu qunqä quuvqä maeqiyqä ikqe. ²⁵ Jisasi Iquenji, ämaqä hñqu-pqe ämaqä hñquenqe, ‘Iinjä-iinjqe’ mätkuä yänä. Iqu ämaqeuqä suqä eeqänänänqä näqnqä hiänä.

3

Jisasi Iqu, Nekitimäsi iqtä, kukñuä ätnğiyinğä

¹ Parisi iquautanğä hñqu, iqueqä yoqe Nekitimäsi iquvi. Iqu Israitqä Jerusälemä iu hiqäva äqäminjuwä iquauqä naqä ämiqä iquautanğä hñquvi. ² Iqu Jisasi Iquenyqä heatqanğa äpäqe, “Näqnqä-vqä Iquki, ne näqnqe, si näqnqä motqueqä Goti Hanjuwä Iqu äkndowatqä Iqukiyqä” ätuätä, tii ätukqe. “Ämaqä hñqu nätmatqä ämaqä hui mimäkqänänji Si imäkätqänğä-panğä iinji, mimäkqä danä yänä. Goti Hanjuwä Iqu iqtä anä sätäti, i imäkänqiyä” ätukqe.

³ I tquanğa, Jisasi Iqu ämävauqe, “Nyi naqä-qakuänänğä ktmqeqä. Ämaqä hñqu, anğumä* ymeqä dänğä hayuqä ii enqä-panğä mimänqä itqe, iqu Goti Hanjuwä Iqunä miqä dunji, hiñuä mäqunquä danä iquänqiyä” ätukqe.

⁴ Itanji Nekitimäsi iqu yatnqä tii äwikqe. “Iqu ae ämaqä naqä qoyanğä enqe, ymeqä dänğä hayuqä ii enqä-panğä, äänä itä imänätñqäwä? Iqu

† 2:17 Apqä Bukä 69:9 * 3:3 Kukñuä Jonä iqu täqi äqäkqe, kiqä quati hñquacuvi. Hñqu ‘anğumä’, huiziqu ‘haqä yätuta’. Hiqnqä 3:7 iunğä-pqeyi.

känai iqueni anğumä nyuettqä dinqe, känäwä äwqä imni anğumä mamnqä yänqiyä” ätukqe.

⁵ Ga Jisasi Iqu ämävauqe, “Nyi naqä-qakuänänjä ktmqeä” ätukqe. “Ämaqä hñqu eqetä, itanğa Dñä Änguä Iquesatä, ymeqä dänjä hayuqä enqä-panjä mimänqä itqe, iqu Goti Hanjuwä Iqunä miqä duñi mäpeyqä danä iquänqiyä. ⁶ Ämaqä huiwiqı änyuetqe, iqu huiwä-quvi. İnäqe Dñä Änguä Iqu änyuetqe, iqu quuvqä-quvi. ⁷ Si Nyaqä kukñui, ‘He anğumä ymeqä dänjä imämbñqeä’ tqanğqenqä, yäunjuä miqä isñqeä. ⁸ Yunjuä kiqä äwinyätanğqä du äqunätä, huuwqä tqanğqenä äwiyätñanğani, ängisa äpätä, ängi äwqutiyä-qe, si maqñqä esnä. İnı ämaqä Dñä Änguä Iqu änyueqäqe, qu eeqä asänänjä iinjqä” ätukqe.

⁹ İi tqanğa, Nekitimäsi iqu, “Si e ätni, änäänqä tnyä?” ätuätä yatñqä äwikqe.

¹⁰ Yatñqä i vqanğa Jisasi Iqu ämävauqe, “Si İsraitqä iquauqä näqñqä motquequki eni, nätmatqä tññqe näqñqä mämeqe, äänä itnä inyä?” ätukqe. ¹¹ “Nyi naqä-qakuänänjä ktmqe. Ne näqñqä eanä hinjuä äqunätunquä duñqä etätqänju. İnäqe he neyaqä kukñuä duñi, naqä-qakuä mimäkqä iqäüä. ¹² Nyi nätmatqä qua täunñqä tqanğqe, he quuvqä maeqiyqä iquwi, ga Nyi nätmatqä qäukuä yätunñqä hetqanğundqe, he quuvqe äänä ipu heqäpnqäwä? ¹³ Ämaqä hñqu qäukuä yätunqä mäyqä inqe. Ämaqeüqä Ymeqä Ekqä Iqunä, qäukuä yätu äpme äpqeä. ¹⁴⁻¹⁵ İnı ämaqä quuvqä eqämipqä eeqänänjä iqua, hññä hea ique-ique pmeqe mapnuwä dinqe, İi tiinji. Anjä avqñqä imä, Mosisi iqu qämäkä imäkätä, zä imasätä, äma äpekqä-pa,† Ämaqeüqä Ymeqä Ekqä Iqueni, qu i äma pepñqäüä” ätukqe.

¹⁶ “Goti Hanjuwä Iqu ämaqä qua täunñqä huäqä kiinjä wunğanği, Iqu Iqueqä Ymeqä Kiuänänjä Ique äwikqe. Ga İnı, ämaqä tqu-tqu Iquenyqä quuvqä eqämipqe, qu eeqänä qui mimäkñqä danä, hññä hea ique-ique pmeqe mapnuwi. ¹⁷ Goti Hanjuwä Iqu Iqueqä Ymeqä Iqueni, ämaqä qua täunä iuqä suqä quvqe iwäsäutñqä ändowatkqä mäetqe, Iqu iquauñi hññä iqumuatätñqä ändowatkqe. ¹⁸ İtanğa ämaqä tqu-tqu Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä Iquenyqä quuvqä eqämipqe, iquauñi suqä quvqenqä miwäsäuqä yäniqe. İtanğa ämaqä tqu-tqu Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä Kiuänänjä Iqueqä yoenqä quuvqä maeqiyqä imitpqe, iquauñi İuta suqä quvqenqä ae iwäsäüä. ¹⁹ We-hunqä Iqu qua täunqä qäyä äpqañğqä-qe, ämaqe, suqä quvqä imäkäpiyñqä We-hunqä Iqueni tuwä äwiyäpu, hiawiqä imqä äwinyä. Suqä İnı İuta iwäsäünä. ²⁰ Ämaqä suqä quvqä imäkätqänjuwä iqua, suqä quvqe ätnänäqi äti witñqä etanğqenqä, qu eeqänänji, We-hunqä Iquenyqä mäwınğanğuti, Iquenyqä mapqä ipnä. ²¹ İnäqe, Goti Hanjuwä Iqueä suqä naqä-qakuä İu qänaki itqänjuwä iqua, quwqä wäunjui Goti Hanjuwä Iquesa imäkqanğpqe, ätnänäqi äti timäutñqänä, We-hunqä Iquenyqe äppñqäüä” ätukqe.

Jonä iqu, Jisasi Iquenyqä ätkqenqä

²² İi iqe, Jisasi Iqu Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iquatä qua Jutiya İunqä äupiı, İqıñı qu ämaqä asñä äqiyäpu äpmaminjuı.

† 3:14-15 A Täuqä 21:9

23-24 Inḡaṇi Jonä iqu guä änyä pmetṇqāṅga, iqu-pqe anä-himqä Ainonä, Salimä-tāṇä qäqiqi, ämaqä asṇä äqämiṅqe. Iqini eqä kuapä päṭqätāṅgi, ämaqä kuapänä iquenyqä äpāpu asṇä ämamiṇuwi.

²⁵ Hiunji hṇqeni, Jonä iqueqä ämotquamiṅqä hṇquatä, Israitqä huizi hṇqutä, suqä eqetä akiyā änyimiṇuwä iquenyqä kukṇuä nāṇi-täqi ämamäumiṇuwi. ²⁶ Inḡä ipiyi, qu Jonä iquenyqä äpāpu, “Näqṇqä näṭapqä iquki, eqä Jotänä ique yätäqä nāṅgisa, Ämaqä sitä anä äpmanyä, itaṅga Iquenyqä ‘Inḡä-iinḡäqueqä’ ätmiṇä Iqu, tāṅgaṇi ämaqä asṇä qäyqāṅgi, ämaqä kuapänä Iquenyqä äwqäüä” ätukuwi.

²⁷ I tquāṅguwāṅga Jonä iqu, “Ämaqä hṇqu näṭmatqä hui hiṅgi mämeqä danä yänä. Goti Hanjuwä Iqu ique vqāṅgutqenä ämenä. ²⁸ ‘Nyi Kraisi, ämaqä mitṇqä Goti Hanjuwä Iqu Ique atäunüä ikqä iqunä maetqenä. Nyi Iquenyqä hiṇuiqä änāndowatqä iqunjqä’ tqāṅgqe, hiqä-hiuä qätä äyā änyikuwiqä. ²⁹ Ämaqä hṇqu apäkä tuwakṇä änyuätqe, apäkä ii iqueqä apäkiyi. Inḡäqe ämaqä apäkä metṇqä iqueqä näueqä iqu, iqi ätqäütä apäkä meqāṅgqä iqueqä quväki qätä äwiyäqāṅgaṇi, iqu yeeqänāṇä yänä. Ga nyaqä yeeqä iqe, aanḡä naqänāṇä asä iinḡäqä. ³⁰ Nyi yoqä maeqä quvqä hiqāṅga, Iqu ämaṇqutäütä, yoqä-tāṇä hiāṅqiyä” ätukqe.

³¹ “Ämaqä haqä yätuta äpqäqä Iqu, ämaqä huiziquaṇi ämäwqätäunä. Itaṅga ämaqä qua täutaṇä iqu, iqu täutaṇä-qu eä, kukṇui näṭmatqä qua täutaṇiṅqä tänä. Inḡäqe qäukuä yätuta äpqä Iqu, eeqänāṇi ämäwqätäunä. ³² Iqu hiṇuä äqunätä, qätä äwiyätṇqä iu qäyā ätqāṅgi, qu Iqueä kukṇui naqä-qakuä mimäkkqä danä itqāṇäüä. ³³ Inḡäqe ämaqä Iqueqä kukṇuä qätä äwiyätä ämeqä iqu, iqu ämaqä huiziquaṇi, Goti Hanjuwä Iqueä kukṇui naqä-qakuänāṇä etaṅgi ämotqenä. ³⁴ Goti Hanjuwä Iqu, Ämaqä Iqu ändowatqäqä Iqueni, Iqueqä Dṇä Äṅguä Ique aanḡä kuapänāṇä vqāṅgqetani, Iqu Goti Hanjuwä Iqueä kukṇui awä tänä. ³⁵ Kaniqu, Iqueqä Ymeqä Iquenyqä kuapänä wiṅgaṅgi, ga Iqu näṭmatqä eeqänāṇi Iqueä hipa iqi ekqe. ³⁶ Ämaqä tqu-tqu Ymeqä Iquenyqä quuvqä eqiyqäqe, hāṇä hea ique-ique pmeqe äme. Inḡäqe ämaqä tqu-tqu Ymeqä Iquenyqä quuvqä maeqiyqä iqäqe, hāṇä-pmeqe mämeqä, Goti Hanjuwä Iqueqä äwqä äkasuwi, iquṭä hea ique-ique witāṅqiyä” ätukqe. †

4

Jisasi Iqu, Jutiyaṇi äväma äukqenqä

¹⁻³ Parisi iqua Jisasi Iquenyqe, “Iqu Jonä iqueni ämäwqätäütä, iqueqä wäunüāṅqä ämotquamiṅqä iqua kuapänāṇä eäpu, asṇi iqueqä hipa iuta ämetqāṇä” tqāṅgä äwikuwi. Iquenyqä iinḡä ätmiṇuwä-qe, ämaqe asṇi, Iqu maqiyqä, Iqueqä wäunüāṅqä ämotquamiṅqä iqua äqämiṇuwi. I tqāṅgä qätä äwiyäqetani, Iqu qua Jutiyaṇi äväma, anḡumä qua Galili iunḡä äukqe.

⁴ I äwätäqāṅgaṇi hänaqe, qua Sämaliya, anḡ-tāṇä iu wätṇqä indqänätä, äukqe. ⁵ Iu äwätäqāṅgaṇi, Sämaliya pmeqä iquauä anḡ-himqä hṇqu, yoqe ‘Sikauä’ ätmiṇuwä ique ätimäukqe. Ii qua Jekopä iqu iqueqä hikṇä Josepä ique äwikqä-tāṇä qäqiqiyi.

† 3:36 Ämaqä näqṇqä-tāṇä hui, kṇuä tiinḡä indqänätqāṇä Hiqṇqä 31-36 iunji, Jonä asṇä-qäyqä iqueqä kukṇuä ma, Jonä tuwanüä äqäkkqä iqueqäqä.

Jisasi Iqu, apäkä Sämaliyatanä huisä, kuknuä ätkiyinqä

6-8 Mäptqe awänä pmetanğa, Jisasi Iqu hänaqe qanä iminçenqä yänä-a tänänqä hapä äpmaminqe. Jekopä iqu eqänqä qua hovqä iqiyätä, eqä esquä imäkänqä iqi hapä äpmaminqe. Iqueqä wänuänqä ämotquaminqä iqua, buayä mbqänqä anä-himqä dunqä äukuwi. Iqu i pmetanğanı, apäkä Sämaliyatanä hui eqä euätinqä pqaŋga, Jisasi Iqu iinji, “Eqä hui nmqä dapiyâ” ätukqe.

9 I tquanğa, ii ämävauqe, “Nyi Sämaliyataninyä etanğa, si Israitqä Jerusälemä iu hiqäva äqäyätqänuwä iutanä-quki eäni, si nyinji, ‘Eqä hui nmqä dapiyâ’ ätätnä, yatnqä änänqä nyinyä?” ätukqe. Kuknuä iinji, Israitqä Jerusälemä iu Goti Iqueqä yoqe haqeu ämamäuminuwä iqua, Sämaliya iquatänji naqä-huinyä mäpmeqä iminuwä etanği, i ätukqe.

10 İi i tquanğanı, Jisasi Iqu iinji tii ätukqe. “Si nätmätqä Goti Hanjuwä Iqu qanyinä vqenqä maqnqä enjinyä. Itanğa Ämaqä, ‘Nyi eqä hui nmqä dapiyâ’ äktätinqä Iquenyqä-pqe, maqnqä enjinyä. Si näqnqä eänä, Ique yatnqä vqanqtqe, Iqu eqä hänä-pmeqe ktapanqiyâ” ätukqe.

11 I tquanğa ii, “Naqä Iqukiyâ, quae kinä mämä äptnä, eqe mämä enqe, ga Si eqä-häkä-pqä mämeqä danä inji, eqä hänä-pmeqe äknğisa iutnqäwä?” ätukqe. 12 I ätuätä tii ätukqe. “Neyaqä awıqu Jekopä iqu, eqä qua äptesqiyätä, ga eqä täu anğqe. Ga iqueqä ymeqä-pqä, hiveqä-yaqueqä-pqe, täu änminuwı. Itanğa kaqä-kawukäne änätapqä Jekopä iquenji, si ämäwqätäunyä?”

13 İnğanı Iqu, “Ämaqe, eqä esquä täu iopu ämbqe, anğumä eqänqä quväkä ye vquänqiyä. 14 İnäqe ämaqä, eqä Nyi vqanğundi änätqä iqu, anğumä eqänqä quväkä ye mäwqä iquänä. Itanğa eqä Nyi äwımqä iinji, ämaqä iqesanji eqä esquä enqä-pa, hea ique-ique esuätä, itanğa hänä hea ique-ique pmeqe vqänqeçqä” ätukqe.

15 I tquanğanı, ii Iquenji, “Naqä Iquki, eqä ätnji, yqä dapiyâ. Nyi eqänqä quväkä ye manyiyqanğuti, nyi anğumä eqä täu iumqe, mapqä iqämqänänyä” ätukqe.

16 İnğanı Iqu iinji, “Tqä qokique kuknuä ätuätinä, asä täqinyqä ätuma ptqnänä uvä” ätukqe.

17 I tquanğa, ii “Nyi qokä mäeqinjqä” ätukqe.

Iwä Iqu, “Kuknuä ii, si naqä-qakuä ätnyâ” ätukqe. 18 “Si ämaqä hipa hnğinä eeqänänğä iu ämuannä, itanğa ämaqä tänğa anä äpmejniyâ iqu, naqä-qakuä tqä qokiqu maeqä eänä-qae, inji si naqä-qakuänänğä ätnyâ” ätukqe.

19 I tquanğanı apäkä ii, “Naqä Iquki, Si hinuä-tquki äkqänänğänä. 20 Ne Sämaliyatanä iquneqä awäkiqua, Goti Hanjuwä Ique qonä äwoktäupu, Iqueqä yoqe haqeqä mamäuqänqä aquvi, qoqonä tquesa qänätqätanğa, he Israitqä huiziquenä, ‘Goti Hanjuwä Ique qonä äwoktäupu, Iqueqä yoqe haqeqä mamäuqänqä aquvi, Jerusälemä iunä qänğpnqä,’ ätätnqänäuä” ätukqe.

21 Ga Iqu iinji, “Apäkä iiki, si nyaqä kuknui naqä-qakuänänğä imäkiyâ. Hiunji, ämaqe Apique qonä äwoktäupu, Iquenyqä aquvi, qoqonä tquesänä-pqä, itanğa Jerusälemä dutänä-pqä maqnqänqä iqu ätimäunqiyâ” ätukqe. 22 “He Sämaliyatanä iquenä, Goti, Ique qonä äwoktäutqänuwä Iquenyqe, näqnqä maeqä ipu hinji itqänjuwiqä.

Ne Israitqä iutañä, Jerusälemä iu itunquä iqunenji, Goti, ne qonä äwoktäutanä, yoqe haqeu ämatnämäutunquä Iquenyqe, näqñqä eanä itqununä. Äpäkonqä witañgi häñä iqumuatqenqä hänaqe, Goti Hanjuwä Iqu Israitqä iqunesa imäuqäqeqä. ²³ Inäqe hiunji hñqu timäutñqä itñqe, ae qe ätimäuqi. Inji ämaqä, Apique qonä äwoktäupu Iqueqä yoqe haqeu naqä-qakuänänjä mamäupñqä iqua, qu Iqueqä Dñä Äñguä Iqueä yänänäqñqä ditä, suqä naqä-qakuänänjitäni, iinjä ipnä. Ämaqä, iinjä iqänqe, Apiqu äwinyänä. ²⁴ Goti Hanjuwä Iqu huiwä maeqä, quuvqä-qu enqä-qae, ämaqä, Ique qonä äwoktäupu, Iqueqä yoqe haqeu mamäupñqä iqua, qu Iqueqä Dñä Äñguä Iqueä yänänäqñqetä, suqä naqä-qakuänänjitä, iinjä ipñqeqä” ätukqe.

²⁵ Inğanji apäkä ii Iqueni, “Nyi näqñqä eäqä. Ämaqä Mäsayä Kraisi ne ämineyätñqä Goti Hanjuwä Iqu atäunüä ikqä Iqu äpäñqiyä. Iqu äpätäqänğanji ‘Nätmatqä eeqänänjä iinjä-iinjäqä’ natänqiyä” ätukqe.

²⁶ I tquanğanji, Iqu iinjä, “Kukñuä äktätñqä Tqunä, Nyi tä Qäqunä äktätqänänä” ätukqe.

Jisasi Iqu buayänqätä, wäunjuänqätä, ätkqenqä

²⁷ I tuätqätanğanji, Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iqua anqumä ätimäupiyi, Iqu apäkä huisä quea tätqätanqinyä äqumbiyi, iqua yäunüä ipu, ‘Änäändiyä’ tpu ipiyä-qe, hñqu-pqe, “Si sunqä kinğanjikä-qe?” mätquä danä ipu, ä “Si apäkä iinjä sunqä tnyüä-qe?” ätuäpu, yatñqä miqä ikuwi. ²⁸ Inğanji apäkä ii, iyyqä eqä-häki iqi emä, anqumä anä-himqä duñqä äwäqe, ämaqeunji tii ätukqe. ²⁹ “Ämaqä nätmatqä nyi imäkätñqenqä eeqänänjä ändqäqä Ique, hiñuä qumbñqänä äwanä! Iqu Kraisi ämaqeu ämitñqä Goti Hanjuwä Iqu Ique atäunüä ikqä Iqu heqänänjiqä?” ätukqe. ³⁰ I tquanğanji, qu anä dutanji äqiyätimäwa, Jisasi Iquenyqä äpäukuwi.

³¹ Apäkä ii, i äväma uwqanğanji, Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iqua Jisasi Iqueni, “Näqñqä Motqueqä Iquki, buayä hui huinyä” qäyä ätuäpu, änäänä ätuminjuwi.

³² I tquanqawänğa, Jisasi Iqu iquaunji, “Nyi buayä he änyä mañqä etanqawä hui-tänjunqä” ätukqe.

³³ Ga iqua, “Iqueni, ämaqä hui buayä äma ävqäuä?” ätnäpu, iquauqä-quwä yatñqä inqawi.

³⁴ Yatñqä i inqäwqanqawänğa, Jisasi Iqu “Nqä buayi, Nyi änändowatkqä Iqueqä äwinqä iunä qänaknä itmä, itanğa Iqueqä wäunüä ändapqäqe qäpu imäkqeqä” ätukqe. ³⁵ “He ymisanä yäuä iqanquti mapñqe, tii ätätqänä. ‘Qanui hñquaqu-hñquaqu änänjqä.’ He i ätätqänuwä-qe, Nyi ‘He wäunüä iunji, hiñuä yasämä qumbñqä’ etqänä. Täñğanji ymisanji ämapñqe, ae yäuä iqäwanä. ³⁶ Ymisanji yäuä etanqä, qanyä ämetä ämapqä iqu, mbqä menä. Itanğa iqu ymisanä iinjä, häñä hea ique-ique pmeqä duñqä aquvä äqiyänä. Ga ymisanä vowä qutqä iqutä, ymisanä meqä iqutä, qäquaqu yeeqänä inyiyiqä. ³⁷ Iinjä etanqä ämaqeugä kukñuä tqu, naqä-qakuä timäunä. ‘Ymisanä vowä ämaqä hñqu iqanquti, itanğa ämeqe, ämaqä hñquvqä’ tpnä. ³⁸ Nyi he wäunüä ipu tuwä-yawä tmimiqä mämeqä ikuwä iunqä ymisanä mapñqä endowatkqeqä. Wäunui, ämaqä hñqua dñä-huqä ikuwä iu, he ymisanä qanyinä mapñqeqä” ätukqe.

Ämaqä Sämaliyatanjä iquauñqä

³⁹ Ämaqä Sämaliyatanjä anjä-himqä Sika iu pmeqä kuapänäni, apäkä ii Jisasi Iquenyqe, “Iqu nätmatqä nyi imäkätñeñqä eeqänänjä ändqiyä” tqanñqeta, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqäkuwi. ⁴⁰ Iwä iqua Ique äwimapiyi, “Si nesä pmayä” tquanñqä, Iqu qutäni hiunji hñquaqu äpmakqe. ⁴¹⁻⁴² Iqu kukñuä vqanñqetani, ämaqä kuapänänjä quuvqä inä eqiyäpu, apäkä iini tii ätukuwi. “Si änatñä iunä maetqe, tñganñi neqä-neuä qätä äwiyätanä, quuvqä eqiyqunä. Ne näcñqe, Iqu ämaqä qua täutanñi Hänjä Iqumuatqä Iquvqä” ätukuwi.

Jisasi Iqu, Galilinqä äukqenqä

⁴³ Jisasi Iqu iqinñi hiunji hñquaqu ae äpmeqe, Iqueqä qua Galil-iunqä äukqe. ⁴⁴ Iqu Iqueqä-kiuä awä äti tii ätkqe. “Ämaqe, hiñuä-tqä quwqä anjä-himqä iutanjä iquenyqe, qu ‘änñuä-queqä’ matqä ipñqäüä.” ⁴⁵ Inñäqe hiunji naqä Pasopañga ymisanjä imäkqanñuwänñani, Galili pmeqe Jerusälemä iu äpmapu, Jisasi Iqu nätmatqä iqi imäkätqätanñqe hiñuä äqunñuwi. Iutanñi, Iqu Galili du timäunqanñani, qu Iquenñi yeeqä itmakuwi.

Jisasi Iqu, ämiqä hñqueqä ymeqe, äññuä iwimäkikqenqä

⁴⁶ Galili dunñi, Jisasi Iqu anjä-himqä Kananñi, aanjä eqe wainqä imäkkqä iunqä äukqe. Inñanñi, ämiqä naqä iqueqä wäunñuä miqä hñqueqä ymeqe, anjä-himqä Kapänamänñi, tññä-yaqä äwäminñqe. ⁴⁷ Ämaqä iqu Jisasi Iquenyqe, ‘Jutiyatanñi Galilinqä äpñiyä’ tqanñqä äwiyäqe, iqu Iquenyqä äwäqe, yatñqä tii äwikqe. “Si Kapänamänñqä äwätñä, nyaqä ymeqä tññä-yaqä qäyu äpäkonätñqä äwiñqä iquenñi, äññuä iwimäkiyä.”

⁴⁸ I tquanñani, Jisasi Iqu iquenñi, “He Nyi nätmatqä ämaqä mimikqänänñi mimäkqä iqanñmdqe, he quuvqä maeqiyqä danä ipñqäüä” ätukqe.

⁴⁹ Inñäqe ämaqä naqä iqu, “Naqä Iquki, nyaqä ymeqe qäyu äpäkonätñqä etanñi, iyää, Si nyitä anä wenñeqä!” ätukqe.

⁵⁰ Inñanñi, Jisasi Iqu iquenñi, “Tqä ymeqä iqu äññuä hänjä äpmenñqiyä. Anñamqä mänä” ätukqe.

I tquanña, ämaqä iqu Jisasi Iqueä kukñuä du quuvqä eqiyätä, iqueqä anñamqä äukqe. ⁵¹ Iqu hänaqä tämä änä wätqätanña, iqueqä wäunñuä-wiyqä hñqua ämimbiiyi, “Tqä ymeqä iqu ae äññuä hänjä eqiyä” ätukuwi.

⁵² Inñä tquanñuwänñani, iqu iqueqä ymeqä iquenyqe, “Äññuä äkñga eqäwä?” ätuätä, yatñqä äwikqe.

Iqua kimanñi, “Tqä ymeqä iqu yaqä dñi qäpuñi, huäqi awiyqeu wanä kloknja eqeqä” ätukuwi.

⁵³ I äwiyäqetani, kaniqu, “Jisasi Iqu ‘Tqä ymeqä iqu äññuä hänjä äpmenñqiyä-qe,’ mäptqe i pmetanña äyä ändqäqätanä” knuä ämakqe. Inñqe, ämaqä iqtä iqueqä anjä iu anä äpmaminñuwä eeqänänñi, qu Iquenyqä quuvqä eqäkuwi.

⁵⁴ Jutiyata Galilinqä äpkqänñani, Jisasi Iqu nätmatqä Iqueqä yänänäñqä ämotquetñqä hñqu ae imäkkqeu, tä huiziqu imäkkqe.

5

Jisasi Iqu, Betesa iu ämaqä änguä iwimäkkqenqä

¹ I imäkätä äpmaminqetani, Israitqä Jerusälemä iu hiqäva äqäminuwä iqua, Goti Iquenyqä ymisanä naqä bñqä aquvä qngangä, Jisasi Iqu Jerusälemänqä ekqe. ² Jerusälemäni, täknä hänaqä ‘sip-sipqeudeqä’ ätminuwä-tänjä qäqiqini, eqä-huänä anä mätävätinjä hipa hñgisani eeqänänjä-tänjä hñqu itäumäkekuwä iqi ätuminqe. Israitqä iquauä kukñuiunji, kiqä yoqe ‘Betesauä’ ätminuwi. ³⁻⁴ Iqini ämaqä tänjä-yaqä huitanjä-huitanjä iqä iqua, kuapänä äwäminuwi. Tänjä-yaqä hinuä mañqä iquau, ä yänä quvqä iquau, ä ññuä ämenä miqä iqua, äwäminuwi.*

⁵ Jisasi Iqu timäuqanğani, ämaqä tänjä-yaqä quväukuä 38 mäwqätäuqä hñqu iqi äwäminqe. ⁶ Jisasi Iqu ämaqä iqu tänjä-yaqä ainqatqä witanği äqunäqe, iqueni, “Si änguä imändñqä äkingiyä?” ätukqe.

⁷ Kimani, ämaqä tänjä-yaqä-tänjä iqu “Naqä Iquki, eqä ämenä iqanğani ämaqä hñqu nyi ännmetä eqä bu mäyenjiyqe, täqini aanqe. Nyi eqä bunqä wämätmä itqätanğani, ämaqä hui ganä ae äpäwiqanğa, nyi mäpäwiqä itñqeçä” ätukqe.

⁸ E tquanğani, Jisasi Iqu iqueni, “Pämä äpmetnä, tqä yquvanji ämetnä, qanjä uvä!” ätukqe.

⁹ Ätquanğanä, iqueä tänjä-yaqe qäpu heqanği, iqu änguä-qu, iqueqä yquvanji ämetä, qanjä äukqe. Hiunji iqu, Sämbatqä hapä pmeqänğani.

¹⁰ Inğani Israitqä Jerusälemä iu hiqäva äqäminuwä iquauqä naqä iqua, ämaqä änguä imänğqä iqueni, “Tä hiunji hapä pmeqänğa enqe, si yquvanjä hanä ämenätä, neyaqä suqä duñi pmua imäknänä” ätukuwi.

¹¹ I tqanguwänğani, iqu ämävauqe, “Ämaqä nyi änguä iny-imäkätäqä Iqu, ‘Tqä yquvanji ämetnä qanjä uvä’ dqanğiyqä” ätukqe.

¹² I tqanği äwipiyyi, iqueni, “Ämaqä ‘Tqä yquvanji ämetnä qanjä uvä-qe’, tqu ktqiyä?” ätukuwi.

¹³ Jisasi Iqu ique änguä iwimäkkqanğa, ämaqä kuapänänjä iqi etanğä, Jisasi Iqu quvaqä awä imda mañqä äukqe. I iäqetani, ämaqä tänjä-yaqä änguä i imänğqä iqu, Iquenyqä mañqqe, “Nyi ängui, Tqu inyimäkkutiyä” tä itä, quvaqä yatñqä kimani, mätquä ikqe.

¹⁴ Qänakñi, Jisasi Iqu iqueni hiqäva-imäkkqä anä ququawä du ämäqumueqe, “Si änguä ae enjä-qae, suqä quvqä hui imäkätqänji, anğumä mimäkkqä panä! Nätmatqä quvqä naqänänjä di kimeqänqäuä” ätukqe.

¹⁵ I tquanğani, ämaqä iqu anğumä äwäqe, ämaqä naqä iquauñi, “Ämaqä nyi ängui, Jisasi Iqu inyimäkkqeçä” ätukqe.

Jisasi Iquenyqätä, Kiqä Kaniquenyqätä

* 5:3-4 Pipa Grikä pmeqeuçä kukñuä iu äqänänqä huiunji, kukñuä tiinjä-pqä inä ätä äqänä. “Qu eqä-huänä iqu ämenä iqanğanqä hinuä äqumbu äwäminuwi. Tiinjä eminqe. Naqä Iqueqä enätqä hñqu ängati äpätä, eqä-huänä iqueni ämenä miqanğani, ämaqä eqä-huänä bunqä kinganä äpäwitqä iqu, tänjä-yaqä äki-äkitanä imänänqe, qäpu änguä eminqe.” Kukñuä ii, Jonä iqu äqäkkätiyä, ämaqä hñquququ qänaknda äqäkkätiyä? Ne mañqqe.

16 Jisasi Iqu hiunji hapä pmeqänga wäunuä iinjä di imäkätqätangqenqä, ämiqä naqä iqua Iquenyqe, äwqä tnänjä äwinyätä, hanä-iqä ävqa upnqä ipäqäkuwi. 17 Inganji Jisasi Iqu ämävaucqe, Iquenyqä äwqä tnänjä imäkqanquwä iquauñi, “Nqä Apiqu wäunuä änguaä tiinjä, iqa äpätñqe, hiunji tqe timäucanji, ga Nyi-pqe wäunuä tiinjä i imäkätqänänä” ätukqe.

18 Jisasi Iqu i tqanjanji, Israitqä Jerusälemä iu hiqäva äqäminjuwä iquauqä naqä iqua, Iquenji pizqä päsqa dunqä itquaka upnqä ipäqäkuwi. Iqu Sämbatqä hiunji hapä pmeqä miqä suqä dunji mämiqä iqangqä dunqänä hmanji. Goti Hanjuwä Iquenyqe, “Iqu Nqä Apiqueqä” ätätä, Qämataqi asänänjä eyñqä tqangqenqä ipäqäkuwi.

19 Inganji Jisasi Iqu kimanji, “Nyi naqä-qakuänä etqä. Ymeqä Iqu nätmätqä hñqu Iqueqä-kiuänänji, änä mimäkqä danä yänä. Iqu Kaniqu imäkqanji äqunäqä dunä imäkänä. Nätmätqä äki-äkitanjä Kaniqu imäkätñqe, Ymeqä-pqä Iqu asä inä imäkätqänä” ätukqe. 20 “Kaniqu Ymeqä Iquenyqä winqanji, nätmätqä eeqänänjä Iqu imäkätäqä di, Ymeqä-que ämotqueqiyä. Tä wänqeqä. Naqe änyä motqueqanqa, he yäunuä ipu, miñqä yänjä ipñqäuä. 21 Kaniqu ämaqä pizqä dunji ävauqumuätätä hänjä-pmeqä ävätñqe, ga Ymeqä-pqä Iqu, Iqueqä äwinyätangqä iquauñi, hänjä-pmeqä asä inä ävätqänä. 22 Inji Apiqu, ämaqä hñquenji miwäsäuqä danä yänä. Ämaqä iwäsäuqä wäunuä eeqänänji, Ymeqä Iqueqä hipa iqi eeqäqä. 23 Iinjä eätqe, tiññanqeyi. Qu Kaniqueqä yoqe haqeu ämamäupu, Ique änguaä itquetqänjuwä-pa, Ymeqä Iquenjä-pqe, asä iinjä itquapñqeqä. Ä Ymeqä Iquenji änguaä mitqueqä ipu, Iqueqä yoqe haqeu mämamäuqä iquwä iqua, Kaniqu Ymeqä ändowatkqä Iqueqä yoqä-pqe, haqeu mämamäuqä danä ipu, änguaä mitqueqä iqäuä” ätukqe.

24 “Nyi naqä-qakuänänjä etqä. Ämaqä Nyaqä kukñui qätä änyiyäpu, Nyi änändowatkqä Iquenyqä quuvqä eqiyquwä iqua, hänjä hea ique-ique pmeqä-tänjä iquayä. Iqua äpäkonqä dunji ämäwqätäupu, hänjä hea ique-ique pmeqe ämequwä-qae, iquauñi miwäsäuqä danä yänä. 25 Nyi naqä-qakuänänjä etqä. Hiunji hñqu timäutñqä itñqe, ae qe ätimäuqi. Ämaqä pizqä äpäkonätqänjuwi, Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä Iqueä manjä tqanqce, qätä wipñqeqä. Itanqa qätä i äwipiyä iqua, hänjä vaupñqeqä. 26 Apiqu Iqueqä-kiuä hänjä-pmeqänqä Quati-quvi. Ga Iqu, Iqueqä Ymeqä Iquenjä-pqe, hänjä-pmeqänqä Quati asä inänjä-qu etanji imäkkqeqä. 27 Ymeqä Iqu, Ämaquqä Ymeqä Ekqä Iqu etanji, Apiqu Iquenji, ämaqä iwäsäutñqä yoqä naqä ävqäqce. 28-29 Kukñuä tññqe, he yäunuä ipu miñqä yänjä miqä danä ipñqeqä. Ämaqä qua äptnänjuwä iqua, Ymeqä Iqueä manjä tqanji äwipiyänqanji, qua äptñgäwänjuwä iutanji, anqumä hänjä vaupñqä hiunji iqu äpqiya. Suqä änguaä imäkätqänjuwä iqua, anqumä hänji, hänjä hea ique-ique pmeqenqä vaucanqppi, itanqa suqä quvqä imäkätqänjuwä iqua anqumä hänji, iquauqä sugenqä iwäsäutä hanjä-iqä meqänqä vaupnuwiqä.

30 Nyi nätmätqä hñqu Nqä-näuänänji, mimäkqä danä ymä. Nyi Goti Hanjuwä Iqu dqangqä dunä iwäsäutqänänä. Nyi änyinqä Nqä duta mimäkqä itmä, Nyi änändowatkqä Iqueqä äwinqä dunä imäkätñqä-qae, Nyaqä ämaqä iwäsäuqce, waqiyä maitqenä” ätukqe.

“Jisasi Iqu iinjä-iinjä-queqä” tqukua awä ätkuwinjqä

³¹ “Nyinä Nqä-näuänqe, ‘iinjqä-iinjqä’ etmqe, Nyaqä kuknjuä iinj, he naqä-qakuä mimäkkqä ipnjäuä. ³² Inäqe Nyinä manä, Hnqu-pqe Nyinyqe, ‘iinjä-iinjä-queqä’ inä ätätñqe. Nyi näqñqe, Iqu iinj, naqä-qakuänänä ätätñqeä.

³³ Ämaqä naqä iqenä, he ämaqä hnquauji, Jonä asnä-qäyqä iqueqä kuknjui mapñqä ändowatkuwi. Iqu Nyinyqe, naqä-qakuänänä ätkqe. ³⁴ Iqu iinjä qäyä iqanji, kuknjuä Nyaqä ätätñqeunji, yänänäqñqä nyimäkätñqä diñqe, ämaqä hnqueqä kuknjuä tqanqqe, Nyi mämeqä ymä. Nyi Jonä iquenyqä tä etqe, he qui mimäkñqä hänjä pmapñqä diñqä etqä. ³⁵ Jonä iqu, tä äyanätä we äunätñqä-pañjä iinjä-quvi. He iqueä we-hunqenqe, yeeqä hnqanqä miqä danä, wänqänänäpu itqänjuwi.

³⁶ Iinjä etanji, wäunjuä Apiqu Nyi imäkmqä ändapkke, Nyi wäunjuä i itqänjä. Ga wäunjuä iutanji, Apiqu Nyi ändowatkqä Iquenyqe, he näqñqä mapñqäuä. Inji Nyaqä wäunjui, Jonä iqueqä kuknjuä iunji ämäwqätäunä.

³⁷⁻³⁸ Apiqu Nyi ändowatkqä Iqu kuknjuä ätätñqe, Iqu Nyinyqä ‘iinjä-iinjä-queqä’ ätätqänä. He ändowatkqä Ique qätä mäwiyqä iqanqä, Nyi tii etqänä. ‘He Apiqueä manä-wiunjui qätä mäwiyquenä, Iqueä himä-huiwä-a hinjuä mäqunqä-quenä ipu, itanga he Iqueqä kuknjui hiqä quuvqä imñi mämaeqä danä itqänjuwenjqä’ etqänä.

³⁹ Hänjä hea ique-ique pmeqe, Goti Iqueqä bukä iuta mapñqä kjuä heyqanji, qävqä yasämänä äyä itqänjuä. Ga bukä iunä-pqe, kuknjui Nyinqä ätnänä. ⁴⁰ Inäqe, he hänjä hea ique-ique pmeqe mapñqä diñqe, Nyinyqe mapqä danä itqänjuä.

⁴¹ Nyi yoqä naqe, ämaqä qua täutanä iuta meqänqe, kjuä manyqä enä. ⁴² Inäqe henyñqä di, Nyi näqñqä änguanänjä enä. ‘He Goti Hanjuwä Iquenyqä enqe, heyaqä quuvqä yäpä imñi, aanqä etanqqe’ Nyi näqñqä enä. ⁴³ Nyi Nqä Apiqueä yoqä iuta qäyä äpqänqä, mindmeqä danä iqä. Ämaqä hnqu yoqe, iqueqeta pqanqanji, he iqueni itmapñqäuä. ⁴⁴ Goti Hanjuwä Kiuänänä Iqunä heyaqä yoqe haqä yätu maetñqä diñqe maenqanji, yoqä naqe, ämaqeutänä ämetqänjuwi, ga he quuvqe, äänä ipu heqänqäwä? ⁴⁵ He Nyinyqe, ‘Iqu Kaniqueä hinjuä iqisanji nenyqe, “Iqua suqä quvqä imäkkqä-quaiqä” tuänqiyä’ kjuä maeyqä pa eä. He Mosisi iquenyqe, ‘Iqu ne yätamäkkqä neyänqiyä’ kjuä ämaka äpänuwä-qe, iqu henyqe, ‘Iqua suqä quvqä imäkkqä-quaiqä’ tqä-quvqä. ⁴⁶ Mosisi iqu Nyinqä ätätä tuwanjuä äqiyekqä-qae, he iquenyä naqä-qakuä imäkkqä-säpi, Nyinyqä-pqä naqä-qakuä imäkätqäpningä. ⁴⁷ Inji Mosisi iqu tuwanjuä äqiyätä ekqä dunji, naqä-qakuä mimäkkqä iquwi, ga nätmätqä Nyi tqanqqenqe, he naqä-qakui äänä ipu imäkpñqäwä?’ ätukqe.

6

*Jisasi Iqu, ämaqä kuapänänjä iquau, buayä äwikqenqä**

¹⁻⁴ Israitqä Jerusälemä iu hiqäva äqäminjuwä iquauqä hiunji naqänänjä, Pasopa ätätqänjuwä iqu qäqi eminqe. Inqanji, Jisasi Iqu eqä-huänjä Galili, ‘Taipiriyasiuä’ ätminjuwä iqueni, äkitä nänqisanqä

* 6: Matiu 14:13-21; Makä 6:30-44; Lukä 9:10-17

äukqe. Ämaqä aanä kuapänäni, Jisasi Iqu nätmatqä ämaqä mimäkqänäni, ämaqä tänjä-yaqä-tänjä iu änguä imäkätqätanji äqunquwitanji, qu Ique qänaki äwivändkuwi. Jisasi Iqu qoqonjä yätunqä äyäqe, Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iquatä quamä äpmakuwi.

⁵ Jisasi Iqu ämaqä aanä kuapänänjä Iquenyqä äyä pqanğä äqunäqe, Iqu Pilipä iqueni, “Ämaqä tä ymisanjä bñqe, ne ymisanjä mbqe, äkñgi yatunquäwä?” ätukqe. ⁶ Jisasi Iqu Iqueqä imäkätñqä diñqe, Iqueqä-kiuänä näqñqä ämeqä-qe, Iqu Pilipä iqueqä quuvqä heqiyqe, yamwiqä äwikqe.

⁷ Iwä Pilipä iqu ämävauqe, “Ämaqä eeqänäni, ymisanjä meqä-meqäpu bñqenqä, buayä mbqe, 200 dunji ämäwqätäuqä iqueqä” ätukqe.

⁸⁻⁹ Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä Endru, Saimonä Pitä iqueqä kätä-känğua iqu, Jisasi Iqueni, “Ymeqä hñqu bretqä kuä-balitä äyäqiyquwä 5 eäqe, hämapäkä hñquaqutä täqi eä pmetanğqä-qe, ga iinjä ipu ämaqä kuapänänjä täunji qäyunänğqätanä?” ätukqe.

¹⁰ Iqini qätaqä hioätqä änguänänğäqi etanji, Jisasi Iqu “‘quamä pmapiyä’ tupiyä” ätukqe. Ga iqua quñi, “He quamä pmapiyä” tquanğa, qu eeqänänjä quamä äpmakuwi. Ämaqä qokä iquanäni, 5,000 äpmakuwi. ¹¹ Jisasi Iqu bretqä ämeqe, Goti Hanjuwä Ique ‘änğuiqä’ ätuäqe, ämaqä iqi quamä pmetanğuwä iu yanjä ikqe. Hämapäkä-pqe i imäkätqä-pa imäkqanği, qu eeqänä änguä kuapänänjä änguwi. ¹² Qu änguä änäpu änätquteqanğuwänğani, Jisasi Iqu Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iquauñi, “Änätqutequwi qui mimäkñqä yätñqä, he ämayäkäpiyä” ätukqe. ¹³ I tquanğani, iqua bretqä kuä-balitä äyäqäkuwä 5 isuatani änätquteqanğuwä, qa naqä 12 manğua ämamikuwi.

¹⁴ Jisasi Iqu nätmatqä ämaqä mimäkqänänjä i imäkqanği äqumbiyä iqua, “Ämaqä Tqu naqä-qakuä, ‘hijuä-tqä qua täunqä pänğiyä’ ätnänğqä† Iqueqä” ätkuwi. ¹⁵ I ätäpu, Iqu ‘oeyä’ qäyä ätqanğuti, qu Ique a äkiqätäpu, ämaqä naqä ämiqänğqä imäkñqä äyä iqanğä näqñqä eäqe, Iqu quñi anğumä äväma, qoqonjä imä kuäquväkiquätñqä ekqe.

Jisasi Iqu, eqä haqeu qanä äukqenğä†

¹⁶⁻¹⁷ Hea wiqanğani Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iqua, eqä-huänjä buñqä äpäwäpiyi, yimba ätkamäupu, eqä-huänjä yätäqä nänğisa anä Kapänamänğqä äväma äukuwi. Jisasi Iqu iquauñi mäwimeqä änyä etanji, hea qe ekqe. ¹⁸ Inğani yunğä yanğänäqñqä hñqu äqunätä, eqe yäyänji qoqonjä ätqäwa äpeminqe. ¹⁹ Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iqua, yimba iqu eqä iqi wätñqe, iqua eqä buñi ämiqa-ämiqa, awänäni (4 o 5 kilomita) ti äwäpiyanğani, Jisasi Iqu yimba-tänğä qäqi, eqä haqeqä qanä pqanği äqumbiyi, iqua zä kiinjä ikuwi. ²⁰ E iqanğuwänğani, Jisasi Iqu iquauñi “Tä Nyinğä. He zä miqä pambiyä!” ätukqe. ²¹ Inğani iqua Iquenyqä yeeqä ipu, yimba inğisanğä itmakuwi. Iwä inğani yimba anjä-himqä iqua timäupñqä äwäpiyä-tänjä iu, qäqi maqänä imänğanği iuäqämakuwi.

† 6:14 Kukñuä-suqä 18:15 ‡ 6:15 Matiu 14:22-33; Makä 6:45-52

²² Hiunji buayä i änäpu äpmakuwä äwijnäni, ämaqä kuapänänjä huänjä yätäqä ingisa iqi yqänä äpmaminuwä iqua, “Täqini yimba kiuänänjä hmbunä pmetangi, Iqueqä wäunjuänqä ämotquetnqä iqua, Jisasi Iqu maeqä, quwqä-quwänä yimba ipi äyä äwquwätanä!” kjuä ämakuwi. ²³ Yimba huiziqua Taipiriyasitani, Naqä Iqu buayä änguiqä tqanqa, ämaqä kuapänä änguwä-tänjä qäqiqi iuäqämakuwi. ²⁴ Ämaqä kuapänänjä iinji, Jisasi Iqutä Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iquatä, iqini heaqiyä äyä nyätanqä äqumbiyi, qu yimba iquau ätkamäupu, Jisasi Iquenyqä qävqe, anä Kapänamänqä äukuwi.

Buayä hänjä-pmeqä vqenqä

²⁵ Ämaqä kuapänänjä iinjä iqua, qu Jisasi Iqueni huänjä yätäqä nänngisa ämäqumuapiyi, Iqueni, “Näqñqä-vqä Iquki, Si täqinyqe, äknqa äpnjäwä?” ätukuwi.

²⁶ I tqanguwänqani, Jisasi Iqu ämävauqe, “Nyi naqä-qakuänänjä etqä. He Nyinyqä qävqä ikiquwi, Nyi nätmätqä ämaqä mimäqkänänji imäqanqenqä manä, Nyi buayä hetapqanqä äwqä ängüä änäpäsäpiyinqänä ikiqäuä. ²⁷ He wäunui, ymisanä qui imäknätä pizqä iqä dunqä miqä ipu, hänjä hea ique-ique wiqä dunqä ipñqeqä. Goti Hanjuwä Apiqu, Ämaqeüqä Ymeqä Ekqä Iqueqä yoqe, yänänäqñqä witñqä imäkkqe. Ga ymisanä iinji, Ämaqeüqä Ymeqä Ekqä Iqu hetapaniqeqä” ätukqe.

²⁸ I tqanqa qu Iqueni, tiinjä ätukuwi. “Goti Hanjuwä Iqu, ne squä wäunüä imäkatunqä äwinyätqänä?”

²⁹ Ga qu iinjä tqanguwänqanqa, Iqu kimanji, “Goti Hanjuwä Iqu, he Ämaqä Iqu ändowatkqä Iquenyqä quuvqä heqäpnqä äwinyänä” ätukqe.

³⁰ Quvage, Iqueni tii ätukuwi. “Si nätmätqä ämaqä mimäqkänänji äki imäktñqäwä? Ga ne iu äqunanä, Tqä kukñui naqä-qakuä imäkatunqä, äänä isñqäwä? ³¹ Neyaqa atqä-awäkiqua, anä avñqä maeqä duñi, buayä mana Mosisi iqu äwikqeu ängüwi. § Goti Hanjuwä Iqueqä tuwanüä iunji, *Iqu buayä qäukuä yätutanji bnqä äwikqeqä** ätnänqä-panjqä” ätukuwi.

³² I tqanguwänqanqa, Jisasi Iqu quñi, “Nyi he naqä-qakuänänjä etqänä. Qäukuä yätutanjä buayä naqä-qakui, Mosisi iqu etapänqä maetqe, Nyaqä Apiqu etapätqänä. ³³ Buayä Goti Hanjuwä Iqu vqe, ii qäukuä yätuta äpätä, qua täunjä iu Hänjä-pmeqä-vqä Iquvqä” ätukqe.

³⁴ I tqanqani, qu Iqueni, “Iyää, Naqä Iquki, buayä iinji, Si ne hea ique-ique nätapqa uwqätñqeqä” ätukuwi.

³⁵ Inqani, Jisasi Iqueä kimanji, “Nyi Buayä Hänjä-pmeqä Iqunjqä” ätukqe. “Ämaqä Nyinyqä äpätä quuvqä heqiyqä iqu, buayänqätä, eqänqätä dä mäwqä itä, quväkä-ye, mäwqä yänqiyä. ³⁶ Injä etanqä-qe, Nyi tii etqänä. ‘He Nyi hiñuä äñqämbiyä-qe, Nyinyqä quuvqä maeqiyqä äyä itqänäuä.’ ³⁷⁻³⁸ Apiqu Nyi ändapkqä iqua, qu eeqänänji, Nyinyqä ppñqäuä. Nyi qäukuä yätuta qua täunqä äpqe, änyinqe, Nqä du imäkmqä manä, Nyi änändowatkqä Iqueqä dunä imäkmqä äpqä-qae, Nyinyqä i pqanquwä iquañi, hñqueni bi mämamäuqä danä

ymqänä. ³⁹ Nyi änändowatqä Iqu, ämaqä Nyi ändapqä iquauñi, hiunji yäpakängani Nyi hñqueni hiñuinä mäqunquä itmä, eeqänänjä iunji hñjä vauqumuatmniñqä äwinyänä. ⁴⁰ Nyaqä Apiqu tiññiqä äwinyä. Ymeqä Ique äqunäpu, Iquenyqä quuvqä eqämipqä iqua, hñjä hea ique-ique pmeqe, ämepu pmetanñpi, ga hiunji yäpakängani, Nyi quñi hñjä vauqumuatmniñqänänyä” ätukqe.

⁴¹ Inñani Israitqä Jerusälemä iu hiqäva äqämiñuwä iqua, Jisasi Iqu “Nyi bretqä qäukuä yätuta äpqä Iqunjqä” tqanñqenqe, qu kukñuä kuapänänjä ätkuwi. ⁴² Inñä ätäpu, “Ämaqä Tqu Josepä iqueqä hikñä Jisasi Iqutanä, ä äsqukä? Iqueqä kaniquenyqätä, känäunqätänji, ne näqñqä eññque. Iqu tanñani, ‘Nyi qäukuä yätuta äpqä Iqunjqe’ änänñqä ätqiyä?” ätkuwi.

⁴³ Inñani, Jisasi Iqu ävauqe, “He kukñuä kuapä matuwänñqä pam-biyä” ätukqe. ⁴⁴ “Ämaqä hñqu Nyinyqe, hññgi mapqä yänä. Apiqu Nyi änändowatkqä Iqu, ämaqä ique Nyinyqä pätnqä ämäqipmeqanñguti, iqu i pänä. Ga Nyi iqueni, hiunji yäpakängani, hñjä vauqumuatmniqeqä. ⁴⁵ Hiñuä-tqä iquauä tuwanñuä iunji, ‘Qu eeqänänjä iquauñi, Goti Hanjuwä Iqu näññqä vññqiyä’ ätä äqänänä.† Ga ämaqä Ique qätä äwiyäpu, Iquesa näññqä ämepiyä iqua, qu eeqänänji Nyinyqä pññqäuä. ⁴⁶ Inñä etanñi, ämaqä-pqä hui Goti Kanique hiñuä ae äqunätqäñuwä hmanji. Ämaqä Goti Hanjuwä Iquesa äpqäqä Iqunä, Kaniqueni, hiñuä äqunätñqe. ⁴⁷ Nyi naqä-qakuänänjä etqänä. Ämaqä quuvqä eqiyätäqä iqu, hñjä hea ique-ique pmeqe, ämenñqiyä. ⁴⁸ Bretqä hñjä-pmeqä iqu, ii Nyinjqä. ⁴⁹ Heyaqä hewäkiqua, anñ avññqä dññi, buayä mana äññuwä-qe, qu äyä äpäkonñuwiqä. ⁵⁰ Inñäqe bretqä qäukuä haqä yätuta äpqä tqeni, ämaqä hñqu ique äññqeqe mapäkonñqä yänñqiyä. ⁵¹ Bretqä hñjä-pmeqä qäukuä yätuta äpqä iqu, ii Nyinjqä. Ämaqä hñqu buayä ique äññqeqe, iqu hñjä hea ique-ique pmeniqeqä. Buayä Nyi ämaqä qua täu äpmeñuwäu hñjä-pmeqä mapñqä wimqe, ii Nyaqä huiwiyqä” ätukqe.

⁵² I tqanñqenñqä iqua quwqä-quwä, “Ämaqä Tqu, Iqueqä huiwi ne änatunñque, äänä nätapätñqäwä?” ätäpu, himänä ipu ätnñuwäu.

⁵³ I tnñanñuwänñga, Jisasi Iqu ivatuwänäqe, tii ätukqe. “Nyi he naqä-qakuänänjä etqänä. He Ämaqeupä Ymeqä Ekqä Iqueä huiwitä, hññeqetä manqä ipqe, hñjä-pmeqe hesänji aanñeqä. ⁵⁴⁻⁵⁵ Buayä naqä-qakuänänñi, Nyaqä huiwiyi. Itanñga eqä naqä-qakuänänñi, Nyaqä hññeqeyi. Inñä-qae, ämaqä Nyaqä huiwitä, hññeqetä änmipqä iqua, hñjä hea ique-ique pmetpñuwiqä. Itanñga Nyi iquauñi, hiunji yäpakänñga hñjä vauqumuatmniqeqä. ⁵⁶ Ämaqä tqu-tqu Nyaqä huiwitä, hññeqetä äñmitätqe, iqu Nyi nyinätanñi, Nyi ique änyänänä. ⁵⁷ Nyinji, Apiqu hñjä-pmeqä Iqu änändowatqanñi, ga Nyi hññi Iquesa äpmeñqä-pa, ämaqä Nyi äñmitätqä iqu, hññi, Nyita pmeniqeqä. ⁵⁸ Buayä qäukuä yätutanñä äpqäqä Tqunänji, Iqu buayä heyaqä taqä-tawäkiqua mana äñäpu, äpäkonñuwä ii enñqä-pañä manä. Ämaqä, Buayä Tqunä äññätqä iqu, hñjä hea ique-ique pmetäniqeqä” ätukqe. ⁵⁹ Jisasi Iqu kukñuä iinji, anñ aquvñññqä Kapänamä du näññqä ävätä ätkqe.

† 6:45 Asayä 54:13

Ämaqä kuapänä, Jisasi Ique tuwä äwikuwiŋqä

⁶⁰ Iqueqä wänuänŋqä ämotquamiŋqä kuapänänä hui, Iqu i tqanŋi äwipiŋi, “Iqueqä kuknuä, ne kŋuä änä mämeqänänä ätqäqe, qäte tqu wiyätŋqäwä?” ätkuwi.

⁶¹ Qu kuknuä kuapänä tqanŋuwiŋqä, Jisasi Iqu, Iqueqä-kiuä näqŋqä eäqe, tii ätukqe. “Kuknuä tqe he qui emäkqiyä? ⁶² Ämaqeua Ymeqä Ekqä Iqu, anä änyänänŋa äpmamiŋqä yätuŋqä yqanŋi äqumbqe, äänä ipnuwäwä? ⁶³ Hänä-pmeqe, Dŋä Änguä Iqu ävätqänä. Ämaqeua yänänäqŋqä duta, maetqenä. Iiŋä etanŋi Nyi kuknuä etqä tä, quuvqä vqenqätä, hänä-pmeqä vqenqätä etqänä. ⁶⁴⁻⁶⁵ Iiŋä qäyä etanŋi, hŋquenä quuvqä maeqiyqä itqänäuä. Ga Nyaqä kuknuä ‘Ämaqä hŋqu Nyinyqe, hŋgi mapqä yänä. Apiqu, ämaqä ique Nyinyqä pätnqä ämäqipmeqanŋuti, iqu i päŋqiyä’ etqe, ii hŋquenä quuvqä maeqiyqä itqätanŋuwita etqeä” ätukqe. Iiŋä ätukqe, ämaqä Iquenyqä quuvqä maeqiyqä ipnuwä iquaunqätä, ä Iqueni ämaqä iquau täkqä ätuätä hipa iu väniŋqä iquenyqetä, Jisasi Iqu Iqueqä-kiuä änyänänŋa näqŋqä eä, i ätukqe.

⁶⁶ Inŋanŋi Iqueqä wänuänŋqä ämotquamiŋqä kuapänänŋi, qu Ique tuwä äwiyäpu, Iqutänŋi anä mikiqä danä qe ikuwi. ⁶⁷ I iqanŋuwänŋanŋi, Jisasi Iqu Iqueqä ämaqä 12 iquauŋi, “He-pqe Nyi inä nyivämapŋqätanä?” ätukqe.

⁶⁸ Iwä Saimonä Pitä iqu, “Naqä Iquki, Si kuknuä hänä hea ique-ique pmeqe ämenä. Ne tquenyqä watuŋquäwä? ⁶⁹ Inŋi, ne näqŋqä ämenä quuvqä eqiyqu. Si Ämaqä änguä jänänänä Goti Hanjuwä Iqueqä atänuä äkikqä Iqukiyqä” ätukqe.

⁷⁰ I tquanŋa Jisasi Iqu ämävauqe, “Nyi henŋi, 12 etmakqeunŋi, hŋquki dŋä quvqä-tänä äyqukitanä?” ätukqe. ⁷¹ Kuknuä iinŋi ätkqe, Saimonä Iskarioti Iqueqä hikŋä Jutasi iquenyqe. Iqu ämaqä 12 iutanä-qu qäyä eä, Jisasi Iquenyqe, täkqä tuäniqä etanŋi, ii ätkqe.

7

Israitqä iqua, ittänä anŋu yakuä äpmapu, ymisanä imäkuwiŋqä

¹ Itanŋi, Israitqä Jerusälemä iu hiqäva äqämiŋuwä iquauqä naqä iqua, Jisasi Ique äpäkŋqä iqanŋuwiŋqä, Iqu qua Jutiya iu ikiqänqä mäwiŋŋanŋi Galili dunä ikämiŋqe.

²⁻³ Hiunŋi naqänänä Israitqä Jerusälemä iu hiqäva äqämiŋuwä iqua, ittänä anŋu yakuä äpmapu, yeeqä ipu aquväqŋqä hiunŋi iqua timäutuŋqä qäqi etanŋi, Jisasi Iqueqä känŋuäkiqua Iqueni, “Si anä täqinŋi äväma, qua Jutiyanqä uvä. Tqä ämaqä wänuänŋqä ämotquetqänä iqua, Si nätmätqä imäkqanŋtqe hiŋuä kqämbŋqänänä. ⁴ Ämaqä hŋqu ämaqä eeqänänä im-imŋi, iquenyqä näqŋqä hipŋqä etanŋutqe, iqu nätmätqä eeqänänŋi, ktqä nämä mimäkqä yänä. Si nätmätqä iinŋi imäkätqänŋi, ämaqä eeqänänŋi hiŋuä kqämbŋqänä ämotquatŋqeä” ätukuwi. ⁵ I ätukuwi, Iqueqä känŋuäkiqua-pqe Iquenyqä quuvqä maeqiyqä ipiyitanŋi.

⁶ Iqua i tquanŋuwänŋa, Jisasi Iqu, “Hiunŋi Nqe, änanŋqä. Henyqe, hiunŋi eeqänänä iqua, änguänänŋiqä” ätukqe. ⁷ “Nyi ämaqä, qu suqä quvqä imäkätqätanŋuwiŋqe, ‘Ii suqä quvqä imäkätqänäuä’ tuätqätanŋqenqä, qu Nyinyqä wiunqä itqänä. Iiŋä etanŋi, qu henyqe,

iini miqä ipnqäüä. ⁸ Nqä hiunji änyä enqä-qae, Nyi aquvâqñqä naqänänjä iunqä mäyqä yimä. Henyâ epiyâ” ätukqe. ⁹ Iqu qunji i ätuätä, mäwqä danä, Galili bu äpmakqe.

¹⁰ Inäqe, Iqueqä känguäkiqua aquvâqñqä yätunqä ae ävâma yqanquwänqä, Jisasi Iqu qänaki maqñqä ekqe. ¹¹ Aquvâqñqeuñi, Israitqä Jerusälemä iu hiqäva äqäminuwä iquauqä naqä iqua Jisasi Iquenyqä, “Ämaqä Iqu äñgi pmenä?” ätäpu, qävqä ikäminuwi. ¹² Inqanji ämaqä kuapä äpmapiyâ iunji, hiyäkakä ätnqäukuwi. Hñqua Iquenyqe, “Ämaqä äñguänänqeuqä” tqanquwänqä, hñqua “Oeyä, Iqu ämaqä kuapänänjä hänaqä huii-mända ätuma äwqiyâ” ätkuwi. ¹³ Inqanji, qu iquauqä naqä iqua hanä-iqä vqenqä zä winqanji, Iquenyqe, ätnänäqi äti matqä danä ikuwi.

Qu ymisanjä näqtanquwänqä, Jisasi Iqu näqñqä äwikqenqä

¹⁴ Qu aquvâ äqambu hiunji hñqua ae pmetanquwänqanji, Jisasi Iqu hiqäva-imäkqä anjä mätnätanqä ququawä yänqisa äpeyâqe, qokä-apäkiu kukñuä näqñqä äwikqe. ¹⁵ I iqanqanji, iquauqä naqä iqua yänuä ipu, “Iqu näqñqä-vqä hñquenyqä mäwqä iminqe, näqñqä ii, äänä itä ämeqätiyâ” tpu ikuwi.

¹⁶ I iqanquwänqanji, Jisasi Iqu kimanji, “Kukñuä tä ämetqueqe, kñuä indqänqä Nyaqeta maetqe, Goti Nyi änändowatkqä Iquesayqä” ätukqe. ¹⁷ “Ämaqä Goti Hanjuwä Iqueä äwinqe qänaknä yätñqä itäqä iqu, Nyaqä kukñuinqe, ii Goti Hanjuwä Iquesatiyâ, ä kñuä indqänqä Nyaqä iuta tqändiyä-qe näqñqä hiänä. ¹⁸ Ämaqä kukñui, kñuä indqänqä iqueqä iuta ätqä iqu, yoqä iqueqe haqä yätu maenätñqä winqanjiyi. Inäqe ique ändowatkqä iqueqä yoqe haqä yätu maetñqä äwinqñqä iqu, suqä quanji mämeqä, naqä-qakuänänjä tqä-quvqä. ¹⁹ Mosisi iqu kukñuä-suqä metapqä inqäta? Iqu etapqä-qe, he eeqänänji, suqä iunji, qänaknä miqä itqänäüä. Ga he Nyinji sunqä pizqä bäkpnqä itqänäüä?” ätukqe.

²⁰ I tqanqanji, ämaqä kuapänänjä iinji, ämävaupiyyi, “Penqä dnä kinyasäuqanji ätnyâ. Sini, tqu kpäsätñqä itqänä?” ätkuwi.

²¹ Kimanji, Jisasi Iqu ätukqe. “Nyi wänuä naqänänjä iqu imäkqenqä, he miqä yänä inqä ikuwiqä. ²² Mosisi iqu qokä iquauä huiwä häuä ktäupñqä ätukqeuñi, Sämbatqä hiunji hapänqä qäyâ etanqñqä-qe, he ymeqä qokä hñquauqä huiwi, häuä ktäupnä. Suqä iinji, Mosisi iqu mikutäuqä ikqe, atqä-awäka ikutäukuwi. ²³ He Sämbatqänqanji, ymeqä hñquauqä huiwä häuä äktäutqänjuwi, ii he Mosisi iqu kukñuä-suqä ekqä iquenji qui mimäkqä itqänjuwi. Inji Nyi Sämbatqänqä ämaqä iqueä huiwi, eeqänänjä äñguä iwimäkqanqenqe, he Nyinyqe sunqä äkasuwä tätqänäüä? ²⁴ Ämaqeüqä suqe, hinjuä äqumbiyâ dunqänä hinji miwäsäuqä pambu. Suqä naqä-qakuä jänänänänjä duta iwäsäupiyâ” ätukqe.

“Jisasi Iqu, Kraisi Iqu etanqitiyâ?” ätkuwinqä

²⁵ Inqanji ämaqä Jerusälemätanjä hui, “Ämaqä neyaqä naqä iqua pizqä päkpnqä itqänjuwi, Tä Qäqu maendiyâ?” ätnjuwi. ²⁶ “Hinjuä qumbu. Iqu ätnänä iqä qäyâ ätqäüä ätqanji, qu Iquenji manjä hui mätkuä danä iqäüä. Ämaqä Kraisi Ne ämineyätñqä Goti Hanjuwä Iqu atänuä ikqä Iqu etanji, qu näqñqä ämapu maeqä inä? ²⁷ Kraisi

Iqu āpqaŋgani āmaqā-pqā hui nāqŋqā māmeqā ipu, ‘Iqu ākiuta pāniqātiyā’ tpu ipnuwiqā. Ināqe Āmaqā Tqueqā āpqāqenqe, ne nāqŋqā āmenūnā” ātŋguwi.

²⁸ Jisasi Iqu hiqāva-imākqā anā mātnātāŋgqā ququawā iqi ātqāuā nāqŋqā evātāqāŋgani, maŋā yāŋānāqŋqā tii ātukqe. “He Nyinyqā nāqŋqā epu itaŋga Nyi āpqenqā-pqā nāqŋqā yasāmā eāŋāuā. Ga Nyi kŋuā indqāŋqā Nqā duta mapqā iqāqe. Nyi ānāndowatkqā Iquenyqe, he ānyā maŋqā eāŋuwi. Iqu naqā-qakuānāŋā Iquvqā. ²⁹ Nyi Iqu ānāndowatqāŋgi Iquesa āpqāqā-qae, Nyi nāqŋqā Iquenyqā eāŋānā” ātukqe.

³⁰ I tqāŋgqenqā, qu Jisasi Ique a ākiqātāpu itmenātpu ipiyā-qe, hiunji i imākqā iqu, Jisasi Iqueni māwimeqā ānyā etaŋgi, āmaqā-pqā hui Iqueni hipa hui mitmaŋqiyqā ikuwi. ³¹ Ināqe, āmaqā iu āpmamiŋuwitanā kuapānāŋi, Jisasi Iquenyqā quuvqā eqiyāpu, “Kraisi Iqu āpātqāŋgani, Iqu nātmatqā āmaqā mimākqānāŋā, Āmaqā Tqu imākātŋqeunji āmāwqātāuniqātānā?” ātŋguwi.

³² Parisi iqua āmaqā kuapānāŋā Jisasi Iquenyqe, “Iiŋi-iinjiqā” hiyākakā tnātqātāŋgā qātā āwipiŋi, iquatā, hiqāva-imākqā naqā iquatā, Ique a ākiqātāpu itmaŋqe, āmayukā-imaŋqā hŋquau āndowatkuwi.

³³ Inŋani Jisasi Iqu, “Nyi hesāŋi quāuqā māpmeqā danā wāŋqāpu āpmami, ānāndowatkqā Iquenyqā umqānā. ³⁴ He Nyinyqā qāvqā ikipiyā-qe, Nyi pmetāŋgqeunji ānā māwqā ipiyā-qae, Nyiŋi māmāŋqumueqā ipŋqāuā” ātukqe.

³⁵ I tquanŋani, Israitqā iqua, “Ne Iqueni māmāqumueqe, Iqu ākŋŋinyŋqā uwqāŋguti yāŋquatiyā? Iqu Israitqā iquneqā neyāmaqā im-imā āpmakāwāŋuwā iuŋqā āwātā, nāqŋqe āmaqā Israitqā ma huiŋi iqi āpmeŋuwiu vātŋqā ātqutiŋi? ³⁶ Iqu nenji, ‘He Nyinyqā qāvqā ikipiyā-qe, Nyi pmetāŋgqeunji ānā māwqā ipiyā-qae, Nyiŋi māmāŋqumueqā ipŋqāuā’ ātqāqe, Iqu kukŋuā iinji ānāāŋqā tqiyā?” ātŋguwi.

³⁷ Hiunji yeeqā ipu aquvāqŋqā yāpakā naqānāŋā iqueni, Jisasi Iqu pāmā ātqāuqe, maŋā yāŋānāqŋqā, “Āmaqā tqu-tqu quvākā ye āwiyqāqe, eqā nātŋqānā Nyinyqā āpānā” ātukqe. ³⁸ “Āmaqā āsqu-āsqū Nyinyqā quuvqā eqiyqe, *eqā esquā hāŋā-pmeqā-tāŋi iqueqā yāpā iunda pquānā.* Inji Goti Hanjuwā Iqueā tuwaŋuā iu ātnāŋqā-pa* pquāŋqiyā” ātukqe. ³⁹ Jisasi Iqu kukŋuā iinji, Dŋā Āŋguā Iquenyqā ātkqe. Dŋā Āŋguā Iqueni, āmaqā Jisasi Iquenyqā quuvqā eqiyāpiyā iqua mapnuwāŋqeyi. Inŋani, Goti Hanjuwā Iqu Jisasi Ique ātuma āyātā, yoqā naqā vqe ānāŋjqae, Dŋā Āŋguā Iqu iquaunji, wimeqāŋqā-pqe, ānāŋji.

⁴⁰ Jisasi Iqu i tqāŋgi āwipiŋyāŋgani, āmaqā iqi āpmamiŋuwi, “Āmaqā Tqu naqā-qakuā, Hiŋuā-tqā Qāqueqā” ātkuwi. ⁴¹ I tqāŋguwāŋga, hui “Kraisi Ne āmineyātŋqā Goti Hanjuwā Iqu atāuŋuā ikqā Qāqueqā” ātkuwi. Ināqe, huiŋi iqua “Oeyqā” ātkuwi. “Kraisi Iqu Galilisa pqāŋqā hmanjāqā. ⁴² Goti Hanjuwā Iqueqā tuwaŋuā iunji, ‘Kraisi Iqu

* **7:38** Jisasi Iqu Goti Iqueqā kukŋi āsqūenyqā kŋuā indqāŋgqātiŋi? Nāqŋqā-tāŋā hŋqua Asayā 58:11 iquenyqā ātqā. Hŋqua Sakātiŋi 14:8 iquenyqā ātqā.

Dewitiquesanjä hueqä-himqä henique,[†] itanğa ‘*anjä-himqä Dewiti iqu äpmamiŋqä Betlemä iutanäqu heniquä*[†] ätkqeqä” ätukuwi. ⁴³ I ipiyi, Jisasi Iquenyqe, quwqä-quwä inği-inği ändmäŋguwi. ⁴⁴ Inğa ipu, hui Iqueni a kiqätanä-tpu ipiyä-qe, ämaqä-pqä hui Iqueni hipa hui mitmaqiyqä ikuwi.

Ämaqä naqä iqua, Iquenyqä quuvqä maeqiyqä ikuwiŋqä

⁴⁵ Ämayukä-imanqä iqua, Parisi iquautä, hiqäva-imäqkä naqä iquautä anğumä wimeqanğuwänğa, “He Iqueni ätuma mapqe, sunqä iqäuä?” ätukuwi.

⁴⁶ I tquanğuwänğa, iquauä kimaŋi, “Ämaqä-pqä hui kukŋui, Ämaqä Tqu ätätnqä-pa, matqä itqänjuwiqä” ätukuwi.

⁴⁷ Itanğa, Parisi iqua iquauŋi, “Hejä-pqe, Iqu qäyasäqi etuma äwqiyä?” ⁴⁸ He ämaqä naqä yoqä-tänğä-pqä hŋqu, itanğa Parisi-pqä hŋqu, Iquenyqä quuvqä heqiyätqätanği äqunänjuwätanä? ⁴⁹ Ämaqä kuapänänğä tä, suqä Goti Hanjuwä Iqu Mosisi ique äwikqenqä änyä maŋqä enjuwä iquauŋi, Goti Hanjuwä Iqu qui iwimäkätŋqä ae ätkqeqä” ätukuwi.

⁵⁰ Inğa tquanğuwänğani, iquautanğä hŋqu, iqueqä yoqe Nektimäsi, hiŋuiqänänğanğa Jisasi Ique äwimakqä iqu, huizi iquauŋi tii ätukqe. ⁵¹ “Neyaqä suqä duŋi, ne ämaqä hŋqueä kukŋui qätä äwiyätanä, itanğa iqueqä wäunjuä imäkätŋqä duŋi, qävqä ganä iani, inğa iwäsäuatunqueqä” ätukqe.

⁵²⁻⁵³ Quwqä kimaŋi, “Äi! Si-pqä Galilisanğä iqukitanä? Goti Iqueqä tuwanjuä iu qävqä anğuanä itnä, näqŋqä tii esŋqe. Galilisanği, hiŋuä-tqä hŋqu mapqä yänqiyä. Hmanjqä” ätukuwi.

8

*Apäkä qokä-tänğä hui, iyyqä huiwi ämaqä hŋque mäŋgi yanğä äwikqenqä**

¹ Inğanği ämaqä eeqänänği quwqä anjuŋqä ae äweqanğuwänğa, Jisasi Iqu qoqonğä Olipä yätunqä ekqe.

² Zinuitänği Iqu iqi ävämetä, hiqäva-imäqkä anjuŋqä anğumä äukqe. Iqu ququawä iqi pmetanğa, qokä-apäkä eeqänänği Iquenyqä äpqanğuwänğa, Iqu quamä äpme näqŋqä motquetŋqä ipäqäkqe. ³ Iqu i motquetqätanğa, ämaqä kukŋuä-suqenqä näqŋqä iquatä, Parisi iquatänği, apäkä hui ätuma äpäpu, qokä-apäkä iuqä hiŋuä iqi äkitqätekuwi. Apäkä ii, qokä-tänğä eäqä-qe, ämaqä hŋqutä-mända huiwä yanğä inğanğinyä äqunğuwu. ⁴ Iwä inğanği Jisasi Iqueni tii ätukuwi. “Ämotqueqä Iquki, apäkä qokä-tänğä täsi, qokä huizitä huiwä yanğä inyätqätanğinyä äqunänjuwiqä. ⁵ Kukŋuä-suqä Mosisi iqu änatapkqä iunği, ‘Apäkä suqä inğa iqanğuwä iuaunği, hikä pizqä päsqanğä’ ätnänqe,[†] si änäänğä ätnä?”

⁶ Qu kukŋuä i ätukuwi, Iqu kukŋuä äänä ätätnqä Iquesa ämapu, kukŋuä mitpnuwä inğä yamwiqä äwikuwi. Inğa tquanğuwänğa, Jisasi Iqu äuesäuä, Iqueqä hipaitä qua hiŋä bu tuwanjuä äqäkqe.

[†] 7:42 2 Samueli 7:11-14; Asayä 9:6-7; Järämai 23:5-6 † 7:42 Maika 5:2 * 8: Pipa Grikä pmeqeueqä kukŋuä iu äqänänğä huiunği, kukŋuä 8:1-11 iunği maŋqä eä. † 8:5 Kukŋuä-suqä 22:22, Hiqäva-imäqkä 20:10

⁷ Qu yatnqä äpakänä vqanquwännga, Iqu pämä ätqäuqce, tii ätukqe. “Ämaqä hesanä hnqu suqä quvqä mimäkcqä itnqä etanqutqe, iqu apäkä täsinji, hikä kinqanäni, iqu-ganä äpäsänä.” ⁸ Iwä Iqu kuknuä iinjä ätuäqce, anji äuesäuqce, qua hinä bu tuwanuä äqäkqce.

⁹ I tqanji äwipiyyi, qu eeqänänji hnqunä-hnqunä iqinji äväma äukuwi. Ga ämaqä quväukuä kuapänänä-tänjä iqua hinuiqä äwqanquwännga, ämaqä huizi qänaki äukuwi. Mä Jisasi Iqu iqi yqänä äuesäutangji, apäkä ii Iqueuä hiqenjuä iqi yqänä ätqäuminqce. ¹⁰ Itanji Iqu pämä ätqäuqce, tii ätukqe. “Apäkä iiki, ämaqä eeqänänä täqi ätqäunjuwi, anji uwqäüä? Si kuknuä mikitätnqce, hmanda?”

¹¹ I tqannga, ii ätukqe. “Naqä Iqukiyä, oeyä, hnqu hmanjqä.”

Ga Jisasi Iqu iinjä tii ätukqe. “Nyi-pqce kuknuä mämiktqä da imqänä. Si äunji, qänaknji suqä quvqce mimäkcqä pa iqätnqä” ätukqe.

Jisasi Iqu qua täu We-hunqä Vqä Iquvi

¹² Anqumnji Jisasi Iqu qokä-apäkä iunji tii ätukqe. “Qua täu we-hunqä vqce, Nyi Qäqunjqä. Ämaqä Nyi änyuvändmitätqä iqu, qanji heawiqä du mäwqä itä, iqueqä quuvqceunji we-hunqä-tänjä-queyqä.”

¹³ I tqannga, Parisi iqua qätä äwipiyyi, Iquenji tii ätukuwi. “Si kuknuä awi, Tqä-täunqänänä ätätqäninyä. Iinqce ämaqce, quuvqä makiqiyqä ipnqäüä.”

¹⁴ Ga kimanji, tii ätukqe. “He ‘Si Tqä suqenqä änatnyä’ ändquwi, naqä-qakuänänä ändqäüä. I etanji Nyi Nqä-näuänji, anä äväma äpqcenqätä, nq anä äumqceunqce näqncqä enänä. Nyi näqncqä iinjä ämenqetani, ämaqce Nyaqä kuknui quuvqä eqäpnqce. Inäqce he Nyaqä anä qakuinqetä äkiunqä-pqä uwqanqundqce, he änyä maqncqä ipnqäüä. ¹⁵ He ämaqce iwäsäupiyänqanji, suqä qua täutaninqänä näqncqä epu, iwäsäuqenjqä. Inäqce Nyi ämaqä hnqenji, miwäsäuqä danä itnqceqä. ¹⁶ Inji Nyi ämaqä hnqceqä suqenqä iwäsäuqanqundqce, he Nyaqä iwäsäuqä iinjä iquenqce, quuvqä heqäpnqänänji. Ii tiinjä dutayi. Nyi Nqä-näuänä miwäsäuqä iqä. Apiqu änändowatkqä Iqu, Nyitä wäunjuä anä itqäüä. ¹⁷ Kuknuä-suqä he Mosisi iquesa ämepu qänaknä itqänjuwä iunji, kuknui tii ätnä. *‘Ämaqä hnquaqu kuknui asitaninä ätqiyyi, iquaquiyqä kuknuinqce quuvqä heqäpnqce!’*†
¹⁸ Nyi Nqä-näuänqä awä ätätnqä Iqunji. Itannga huiziqu, Apiqu Nyi änändowatkqä Iqu, Nyinqä awä inä ätätqäüä.”

¹⁹ Inqanji Parisi iqua yatnqä tii äwikuwi. “‘Nqä Apiqueyqä’ ätnji, ga Iqu anji pmenä?”

Itanji Jisasi Iqu ivatuwänäqce, kima tii ätukqe. “He Nyinyqätä, Nqä Apiqueyqätänji, änyä maqncqä yqänä eänqäüä. Inäqce he Nyinyqä näqncqä hiqä-säpi, Apiqueyqä-pqce näqncqä inä iqäpninqä.”

²⁰ Hiqäva-imäkcqä anä ququawä iqinji, Jisasi Iqu mbqä pnqä witanqä-tänjä qäqi äpme, qokä-apäkä iunji näqncqä ävätä, kuknuä iinjä ätmuinqce. Iqu ätnänä iqi qäyä pmetanji, inqanji Iqueqä hanä-iqä meqce, qäyü matimäuqä änä etanji, ämaqä hnqu Iquenji, a makiqätqä ikqce.

Jisasi Iqu, “He anä Nyi umqä iunji, matimäuqä ipnuwiqä” ätukqenqä

† 8:17 Kuknuä-suqä 17:6; 19:15

²¹ Anġumġi Jisasi Iqu ġuġi tii ätukqe. “Nyi eväma umġänä. Hnġamändani, he Nyinyġä qävġä yanä-tpu ipqe, hiġä suġä ġuvġe yġänä äwiġġä iutanä päkombnuwiġä. He anġä Nyi umġä iuġi, matimäuġä ipnuwiġä.”

²² Israitġä Jerusälemä iu hiġäva-imäkġä naġä iqua, ii tqanġi äwipiġi, ġuwġä-ġuwä tii ätnġuwi. “‘He anġä Nyi umġä iuġi, matimäuġä ipnuwiġä’ ätqe, äänä etanġi tqiyä? Iqueġä-kiuä päknätġä ätġutiġä?”

²³ Itanġa Iqu tii ätukqe. “He ġua butanġenä etanġä, Nyi haġä yätutanġunġä. He ġua täutanġä iquenä etanġä, Nyi ġua täutanġunä manä. ²⁴ Iiġä etanġi ‘Hiġä suġä ġuvġä yġänä äwiġġä iutanä päkombnuwiġä’ ae etqeġä. Ii tiinġä etanġiġi. Nyi Nġä-näuä äpmenġä Iġunänġä^S ġuuvġä manġiqiyġä iġanġpġe, he heġä suġä ġuvġe yġänä wiġä, äpäkombnuwiġä.”

²⁵ Iqu kukġuä i tqanġa, “Si Tġuki natnyä?” ätuäpu, yatġġä äwikiwi.

Iwä Iqu, “‘Nyi Iġunġä’, ae äyä etqe. ²⁶ Nyi heġä suġä ġuvġenġe, kukġuä ġuapänä ätätmä ewäsäumätmä, itmä-qe, Nyi änändowatkġä Iqu, aanġä naġä-ġakuinä Tġä-ġu etanġi, Iqueġä kukġui Nyi ġätä äwiyätġenä, ġokä-apäkä ġua täuġiu ätuätġeġä.”

²⁷ Iqu Iqueġä Kaniġuenyġä tuätġätanġġä iinġe, ġu kġui mämeġä ikuwi.

²⁸ Iutanġi Iqu tiinġä ätukqe. “He Ämaġeuġä Ymeġä Ekġä Iġunä indmepu, haġeġä ämanġiyäpiġanġanġi, he Nyinġe, Nyi Nġä-näuä äpmenġä Iġunänġä näġġä epġäuä. Ga tiinġä-pġenġä näġġä inä epġäuä. Nyi nätmatġä hui Nġä kġuä iutanä mimäkġä danä itġeġä. Oeyä. Nyi kukġuä eeġänänġi, Apiġu ämändġuakġenä ätätġeġä. ²⁹ Nyi änändowatkġä Iqu, Nyitä anä äpmenä. Nyi nätmatġä Iqueuä äwiġġeu ġäyunä imäkġġä iutanġi, Nġä-näuänä pmetmġä hiġuinä manġänġä itġeġä.” ³⁰ Jisasi Iqu kukġuä ii tätġätanġa, ġuapänänġi Iġuenyġä ġuuvġä eqäkuwi.

Kukġuä naġä-ġakuä iqu, he ämiġä huiziqueġä äwiġġä iuta huätä ewewġatänġiyä

³¹ Inġanġi Iqu Israitġä Jerusälemä iu hiġäva-imäkġä iġuautanġä Iġuenyġä ġuuvġä heġiyġanġuwä iġuauġi, tii ätukqe. “He Nyaġä kukġui mävwatämäuġä, a yänänäġġä äkiġätpġe, ga he Nġä wäunġänġä ämetġeġä-ġuenä pmeġäuä. ³² Ga inä ma, kukġuä naġä-ġakuinġä näġġä eäpu, itanġa kukġuä iinġä iqu, he ämiġä huiziqueġä äwiġġä iuta huätä ewewġatänġiyä.”

³³ I tqanġa, ġu kimanġi tii ätukuwi. “Ne awiġu Aprähama iqueġä hueġä-himġä iġuneyġä. Hea hnġanġä-pġe, ämaġä hnġeġä wäunġä-wiyġä hiġi eätanä, iqueġä äwiġġä yäpä imä mäpmeġä danä itunġeġä. I hitanġi ‘Kukġuä naġä-ġakuä iqu, he ämiġä huiziqueġä äwiġġä iuta huätä ewewġatänġiyä-qe,’ sunġä natnyä?”

³⁴ Iqu iġuauġä kukġui kimanġi, tiinġä ätukqe. “Aanġä naġä-ġakuänänġä etġä. Ämaġä eeġänänġä suġä ġuvġä imäkätġanġuwi, ġu suġä iqueġä äwiġġeunġi ġänaki vġä iġuaiġä. ³⁵ Ga ämiġä hnġeġä äwiġġeunġi ġänaki vġä iqua, iġuauġä ämiġä iqueġä anġunġi näweġä mäpmeġä

^S 8:24 Jisasi Iqu “Nyi Nġä-näuä äpmenġä Iġunänġe” ätqe, ii Goti Hanġuwä Iqueġä yoġä enġä-panġä. Yoġä iinġi, Goti Iqu Mossi iġuenġi awä ätukqe. (Anġumä Itmakġä 3:14)

itqänjuwiqä. Oeyqä. Ymeqenä pmetpñqäüä. ³⁶ Inäqce Ymeqä Iqu he ewewqatqanğuti, he suqä quvqä iqueqä äwiñqeunji qänaki mäwqä pmetpñuwiqä. ³⁷ Nyi näqñqe. He Aprähamä iqueqä hueqä-himqä iqenä etanğqä-qe, Nyaqä kukñui heyaqä äwqä yäpä hieqanji mäwiqä etanği, he Nyi ämbäkñqä itqänjuä. ³⁸ Nyi Nqä Apiqu ae ämändquakqeunji, kukñuä awi nätmatqä iinğä ätätqänänä. Nñ he heqä suqä Nyi ämbäkñqä itqänjuwi, ii hiniqu tqanği äwikuwiunä imäkätqänjuä.”

³⁹ Inğanji iqua kima tii ätukuwi. “Neqä awiqu, Aprähamä iqueqä.”

Ga Jisasi Iqu iquauñi ätukqe. “Iñji naqä-qakuä he Aprähamä iqueqä kawäkenä hiqä-säpi, suqä asänänğä Aprähamä iqu iminğä-pa, ii itqäpningä. ⁴⁰ Kukñuä naqä-qakuä Nyi Goti Hanjuwä Iquesa qätä äwikqe, eeqänänji qäyä etätñqä-qe, tänganji he Nyi pizqä bäkñqä itqänjuä. Suqä iinğä ii, Aprähamä iqueqä suqä manä. ⁴¹ He hiqä hiniqueqä suqä iunä imäkätqänjuä” ätukqe.

Iwä qu Iquenji tii ätukuwi. “Ne neqä nipaqa qokitä hinqi hiqaqä äwäyäkipu mänanyquä ikuwiqä. Oeyqä. Neqä Apiqu, Goti Hanjuwä Iqunänğä.”

⁴² Inğanji Iqu tii ätukqe. “Goti Hanjuwä Iqu heqä hiniqu etanğutqe, he Nyinğä enğuanänğä. Ii tiinjuata etqä. Nyi Goti Iqutä anä äpmaminueä, äyä äquvepkqe. Nyi änyinğä Nqä dutanä äquvepkqä ma, Goti Hanjuwä Iqu änändowatqanği äquvepkqe. ⁴³ Ga kukñuä Nyi tqanğqe, he näqñqä äñğuanä maeqä iquwi, ii he Nyaqä kukñui meqänqe, maenğanğqä iutayi. ⁴⁴ He Setänä, heqä heniqueqä ymeqä-quenji. Ga he iqueqä äwiñqeunä yänğä äqänäpu qänaknä iquenğä. Inğata tii tänganqe, iqu ämaqä päsqänğä äpmenä. Itanğa iqu suqä naqä-qakuä iunji qänaknä miqe, tiinğä dutayi. Suqä aanğä naqä-qakuä di, iqutä mäwiqä iminğe. Kukñuä quanğä ätminqe, ii aanğä iqueqä yänğiyi. Iqu ämaqä quanğä kukñuä tqä-qu eä, itanğa iqu quanğä kukñuä tqeutanğä kaniquwi. ⁴⁵ Iinğinqe Nyi kukñuä aanğä naqä-qakuänänğä di etqanğqetani, he Nyaqä kukñui quuvqä maeqiyğä da äyä itqänğä. ⁴⁶ He ‘Iqu suqä quvqä imäkqä-queyqä’ kñuä eyätñqä etanğutqe, ga Nyaqä suqä quvqä imäkätñqe, ätnänğä iqi ätäpu, maepiyä. Ä Nyi kukñuä awä naqä-qakuä dinä ätätñqä etanğundqe, inji Nyaqä kukñui quuvqä maeqiyqe, sunğä itqänjuä? ⁴⁷ Goti Hanjuwä Iqueqä ymeqä iqua, Iqueä kukñui qätä äwiyätqänjuwi. Ä he Iqueä kukñui qätä mäwiqä iquwi, ii tiinğä etanğiyi. He Iqueqä ymeqä-quenä maeqä epiyä dutanji.”

Jisasi Iqu Iqueqä-kiuänğätä, Aprähamä iquenyqätä, ätkqenğä

⁴⁸ I tqanğa, Israitqä Jerusälemä iu hiqäva-imäkqä naqä iqua, Iquenji kima tii ätukuwi. “Ne tii äktqunä. ‘Si ämaqä Sämaliyatanğä* Iqukiyğä. Ga dnğä quvqä hñqu äktqäunä.’ Iinji ne naqä-qakuä äktqu?”

⁴⁹ Itanji Jisasi Iqu kimanji tii ätukqe. “Nyi dnğä quvqä hñqu mandqäuqä inä. Hmanğä. Itanği Nyi Apiqueä yoqenä haqeu mamäutqätanğa, he Nyaqä yoqe mändi ängittqäyätqänjuä. ⁵⁰ Nyi Nqä yoqe, haqeu mamamänğä itqänänä. Nñ, Nyi yoqä naqä mamqenğä äwinyänqe, Hñqunänğä. Iqu ämaqä eeqänänğä iquau

* 8:48 Israitqä Jerusälemä iu hiqäva-imäkqä iqua, Sämaliyatanğä iquauñqe, “Ämaqä quvqä iğä iquaiqä” kñuä indqänminjuwi.

Iwäsäuqä Iqueyi. ⁵¹ Nyi aanä naqä-qakuänänjä etqänä. Ämaqä hñqu Nyaqä kukñui qänaknä imitätqe, mapäkonqä hea ique-ique pmetäniqeqä.”

⁵² Inğanji iqua kima tii ätukuwi. “Si e änatnä imñi, tänğanji, tiinji. Dñä quvqä hñqu Si äktqäunqä iinqe, ne näqñqä ae equnä. Aprähämä iqu-pqä, Goti Iqueqä hiñuä-tqä iqua-pqe, ae äpäkonquwä-qe, Si tii änatnyä. ‘Ämaqä hñqu Nyaqä kukñui qänaknä imitätqe, iqu mapäkonqä hea ique-ique pmetäniqeqä.’ ⁵³ Änäängä? Si neqä awiçu Aprähämä, ae äpäkonqqä iqueni ämäwqätäutnä, änatnä? Ä Goti Iqueqä hiñuä-tqä iqua-pqe ae äpäkonquwiqä. Si ‘“Nyi tqunä” ätqänä,’ kñuä kiyqiyä?”

⁵⁴ Jisasi Iqu kimanji tii ätukqe. “Nyi Nqä yoqe haqeu ämamänmitmqe, ii nätmätqä hiñginqä enqä-pani. Inäqe Nqä Apiçu, Iqu Nyaqä yoqe haqeu ämanmäutqänä. Iquenyqe, he ‘Neqä Goti Hanjuwä Iqueqä’ äyä ätqäuä. ⁵⁵ Inäqe he Iquenyqe maqñqä epu ätqäuä. Nyi, Nqä-näuñji Iquenyqe näqñqä eänänä. Ga ‘Nyi Iquenyqe maqñqeqä’ etmqe, ii Nyi ämaqä quanqätqä he enqä-panunä emqänä. Itanji Nyi Iquenyqä näqñqä ae eämä, itanğa Nyi Iqueqä kukñuä iunä qänaknä itqänä. ⁵⁶ Heqä tawicu Aprähämä iqu, Nyaqä hiunji hiñuä qunäniqenqä kñuä indqänätäqänğanji, iqu yeeqä äwinyminqeqä. Itanji iqu hiñuä i äqunäqe, aquvänä ikqeqä.”

⁵⁷ Iwä iqua qätä i äwipiwi, tii ätukuwi. “Si Tqä quväuukui 50 änä qäyä etanji, Aprähämä iqueni Si hiñuä äqunqñätanä?”

⁵⁸ Ga Jisasi Iqueä kimanji, “Nyi naqä-qakuänänjä etqänä, Aprähämä iqu matimäuqänğanji, Nyi Nqä-näuä Äpmenqä Iqunjqä” ätukqe.

⁵⁹ I tquanqqenqä, qu hikä ämepu Ique päsänä-tpu iqanquwänğa, Iqu zä imäknä hiqäva-imäkqä anä täkñiunji äväma, yäpaqänğisa äukqe.

9

Jisasi Iqu, ämaqä hiñuä maqñqä hñque äñguä iwimäkkqenqä

¹ Jisasi Iqu qanä äwätäqänğanji, ämaqä hiñuä maqñqä hñque äqunqqe. Ämaqä iqu känäwqä äwqä imdanji, hiñuä maqñqä iinäqu ätimäukqe. ² Inğanji Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iqua Iqueni, “Näqñqä Motqeqä Iquki, ämaqä tqe hiñuä maqñqä imänqqe, suqä quvqe tqeqäwä? Iqueqä-kiuätanä, kanä-känaisändanä?” ätukuwi.

³ Yatñqä i vqanquwänğa, Jisasi Iqu, “Ämaqä iqu hiñuä maqñqä inqe, suqä quvqe, iqueqä-pqä ä iqueqä kanä-känäwqä-pqä duta hmanji. Ämaqe, qu ämaqä tqe hiñuä äqunäpu, Goti Hanjuwä Iqueqä yänänäqñqenqä näqñqä mapñqä diñqeqä. ⁴ We yqänä tii hunätanğanji, ne Nyi änändowatkqä Iqueä wäunui imäkatunqwe. Ämaqe wäunüä miqä ipñqe, hea heätñqe qäqinji. ⁵ Nyi qua täu äpmenqe, qua täu We-hunqä Vqä-qunjqä” ätukqe.

⁶⁻⁷ Iinä ätuäqe, Iqu qua bu makukuä äquteqe, makukuitä quae ättäqe, ämaqä iqueä hiñuii qua äwqäyätä, iqueni, “Eqä-huänä Silomä du asñä qänämändñqä uvä” ätukqe. (Yoqä ‘Silomäuä’ ätnänqä iqu, ‘ändowatqäuä’ ätnä.) Inji iqu äwäqe, asñä qänämänğanğa, iqueä hiñui äñguä heqanji, iqu hiñuä äñguä qñqä-qu äpkqe.

8 Inġani ämaqä, iġutä anä asä iġi äpmaminuwitä, ämaqä, iġu hiġuä maġġqä äpme mbġänġqä nätmätqä isuanġä tänuuä tätġätanġi äġunminuwitäni, qu, “Ämaqä tġu mbġänġqä tänuuä ätġämanätġqä iġutanä?” ätäpu yatġqä inġäukuwi. ⁹ Yatġqä i inġanġuwänġa, ämaqä hui, “Auġä, ämaqä iġu qäqueġä” tġanġuwänġa, hui, “Oeyä, iġu maetġe. Ämaqä iġu enġä-panä hġqueġä” ätkuwi.

I tġanġuwänġa, ämaqä iġu iqueġä-kiuä, “Nyi ämaqä iġunä qäġunġä” ätukġe.

¹⁰ Qu iqueä kimanġi, “Si hiġui äänä itnä qänġinyä?” ätuäpu, iġe yatġqä äwikuwi.

¹¹ Yatġqä i vġanġuwänġa, iġu, “Ämaqä ‘Jisasiuä’ ätätġänuwä Iġu, qua ättäġe, nyaġä hiġuii qua äġġiyätä, ‘Asġi, eqä-huanä Silomä du qänämändġqä uvä’ dġanġi, nyi äumi, asġä tii äqänämänätmänġanġi, hiġuä ġe äqänġänä” ätukġe.

¹² I tġanġanġi, qu, “Ämaqä Iġu äġġiwä?” ätukuwi. Iġu, “Nyi änyä maġġeġä” ätukġe.

Parisi iġua, hanä-iġä äwikuwiġqä

¹³ Inġanġi qu ämaqä hiġuä maġġqä iminġä iinä iġuenġi, Parisi iġuaunġä ätuma äukuwi. ¹⁴ Jisasi Iġu qua ättätä ämaqä iqueä hiġuä äġġui, Sämbatqä hiunġi hapä pmeġänġa iwimäkġe. ¹⁵ Iinġe, Parisi iġua-pġe, ämaqä iġuenġi, “Si hiġui, äänä itnä äqänġinyä?” ätuäpu, yatġqä ämikuwi.

Iġu ġunġi, tii ätukġe. “Iġu nyaġä hiġuä tänuġi, qua ġġäyġanġi, nyi asġä äqänämänätmä, täġġanġi hiġuä äġġuä sä äqänänänä” ätukġe.

¹⁶ I tġanġanġi, Parisi hġġua, “Ämaqä hiunġi hapä pmeġä dunġä suġe, qänaknä miġä iqäqä Tġu, Goti Hanjuwä Iġuesanä-qu maetġenä” tġanġuwänġa, hġġua, “Ämaqä suġä ġuvġä imäkġä-qu eäġe, nätmätqä ämaqä mimäkqänänä tiiġi, äänä imäkätġqäwä?” ätkuwi. I ätnäpiyitanġi, naġä-hġġunä mäpmeġä danä inġi-inġi äktġänġuwi. ¹⁷ Iinä ipu, qu iġuenġi, anġumä yatġqä tii äwikuwi. “Ämaqä saġä hiġui, äġġuä ikimäkġä Iġuenyġe, si ‘tġeġä’ ttġqäwä?”

Yatġqä i vġanġuwänġa, ämaqä iġu tii ätukġe. “Iġu Ämaqä Hiġuä-tġä-queġä.”

¹⁸ Inġe, Israitġä Jerusälemä iu hiġäva imäkminuwä iġuaunġä naġä iġua, “Ämaqä iġu hiġuä maġġqä-qu enġe, täġġanġi iġu hiġuä äyä äqänġiyä” ġġuä mämeġä ipu, ämaqä iqueġä kaniġesä känäutä kukġuä ätuätumepu, yatġqä tii äwikuwi. ¹⁹ “Ämaqä tġuenyġe, ġe, ‘Yeqä ymeġä hiġuä maġġqä imänġġeġä’ ätġiyä iġutanä? Ga iġu täġġanġi hiġuä äġġui, äänä itä äqänġiyä?” ätukuwi.

²⁰ Qu yatġqä i vġanġuwänġa, ämaqä iqueġä kaniġutä känaisä ämävayi, “Ye näġġe. Iġu yeqä ymeġä-qu etanġi, iġu hiġuä maġġqä imänġġeġä” ätukiyi. ²¹ “Inġe, ye änyä maġġe. Iġu täġġanġi hiġui, äänä itä äġunġuti. Ämaqä iġe äġġuä imäkätä hiġuä qänätġqä imäkġä Iġuenyġe, ye maġġeġä. Iġu ae naġä enġä-qae, yatġqä iqueġä-kiuä wipu. Ga iġu ‘iinġä-iinġä’ hetätġqänänyä” ätukiyi. ²²⁻²³ Iyaġu ii ätukiyi, ämaqä naġä iġuaunġä zä etanġiyi. Ämaqä iinä iġua, näwinyä pmua imäkäpu tii ätkuwi. “Ämaqä hui Jisasi Iġuenyġe, ‘Iġu Kraisi ne ämineyätġqä Goti Hanjuwä Iġu Iġe ätekġä Iġeġä’

tqanḡpḡqe, anä aquväqḡḡeu aquvä äqänäpu, Goti Hanjuwä Iqueä yoqe haqä mämamäuqä ipḡḡäuä.” Iiḡḡḡḡḡḡ, ämaqä iqueqä kaniqutä känaisäḡi zä isinyä, “Iqu ae naqä-queqä. Yatḡḡḡḡḡḡ, iqueqä-kiuä wipiyä” ätukiyi.

24 Iqu ämaqä hiḡuä maḡḡḡä imiḡḡä ique, anḡumä kukḡuä ätuätumapiyi, “Ämaqä si äḡḡuä ikimäkḡä Iquenyqe, ne näqḡḡḡḡḡḡ. Iqu suqä quvqä Iqä-quvi. Iḡi, si Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe, haqeqä ämamäutnä, naqä-qakuänäḡä natiyä” ätukuwi.

25 I tquanḡuwänḡa, ämaqä iqu, “Nyi maḡḡḡḡḡḡ. Iqu suqä quvqä Iqä-quti, miḡä-quti? Nyi ḡḡä hiḡui, maḡḡḡä iḡḡä-qe, täḡḡaḡi nyi hiḡuä äqänmä, näqḡḡḡḡḡḡ, iḡḡḡänä eqänä” ätukqe.

26 I tquanḡa, qu iqueni, “Si hiḡuä maḡḡḡä eḡḡi, saqä hiḡui äḡḡui, Iqu äänä itä ikimäkḡiyä?” ätuäpu yatḡḡä äwikuwi.

27 Iḡḡaḡi, “Nyi iqi ae etqanḡa, he qätä mänyiyḡä iquwi. Iḡi, anḡumḡi qätä suḡḡä nyipḡḡäwä? Iḡi he-pqe, Iquenyḡä quuvḡä heqänḡqätanä?”

28 I tquanḡqetani, qu iqueni kukḡuä quvqä tii ätukuwi. “Ämaqä Iquenyḡä quuvḡä heḡiyqe, si äyuwä. Ne quuvqe, Mosisi iquenyḡä heḡiyḡä iquenyḡä. 29 Ne näqḡḡḡḡḡḡ, Mosisi iquenyḡä eḡḡu. Goti Hanjuwä Iqu iqueni kukḡuä ätumiḡḡḡḡ. Iḡäqe, Ämaqä Tqu äḡḡḡḡä äḡḡḡḡḡḡḡ? Ne Iquenyqe, änyä maḡḡḡä eḡḡunä” ätukuwi.

30 Iḡḡaḡi iqu, “Ämaqä Iqu nyaqä hiḡuä äḡḡuä änyimäkḡḡḡḡḡḡ, he ‘Ne Iquenyḡä änyä maḡḡḡä eḡḡunä-qe,’ änäänḡḡä tqäuä? 31 Ne näqḡḡḡḡḡḡ äyuwä. Goti Hanjuwä Iqu ämaqä suqä quvqä imäkḡḡḡḡḡḡ, qätä mäwiyḡä danä yänä. Ämaqä Ique qätä äwiyäpu, Iqueqä äwiḡḡḡḡḡḡ du imäkḡḡḡḡḡḡ iunä wiyätḡḡḡḡḡḡ äyuä. 32 Qua tqu imäkḡḡḡḡḡḡḡ, täḡḡaḡḡḡḡḡḡ, ‘Ämaqä ḡḡḡḡ, ämaqä hiḡuä maḡḡḡä imänḡḡḡḡḡḡ ḡḡḡḡḡḡḡḡ, äḡḡuä hiḡuä qänätḡḡḡḡḡḡ imäkḡḡḡḡḡḡ’ matḡä itḡḡḡḡḡḡḡ. 33 Iḡi Ämaqä Tqu Goti Hanjuwä Iquesa mapḡä-säpi, Iqu nätmätḡä ḡui mimäkḡḡḡḡḡḡ iquänḡḡḡḡḡ” ätukqe.

34 I tquanḡa qu, “Si suqä quvqä du imänḡḡḡḡḡḡ, iunä yqänä äḡḡḡḡḡḡḡḡ, iḡi si täḡḡaḡi, ne näqḡḡḡḡḡḡ mänätapḡä isḡḡḡḡḡḡ” ätuäpu, qu iqueni, anä aquväqḡḡḡḡḡḡḡ, huätä ändowatkuwi.

Hiḡuä maḡḡḡḡḡḡḡ, tqukuakä?

35 Jisasi Iqu ämaqä iquenyqe, “Anä aquväqḡḡḡḡḡḡ iutani, huätä ändowatḡäuä” tqanḡä äwiyäqe, Iqu ämaqä iquenyḡä qävqä ikitä, ique äwimeqe, “Si Ämaḡḡḡḡḡḡ Ymeḡä Ekḡä Iquenyqe quuvḡä eqinyä?” ätukqe.

36 I tquanḡaḡi, ämaqä iqu ämävauqe, “Ämaqä Naqä Iquki, Ämaqä Iqu äsque, nyi di. Ga nyi Iquenyḡä quuvḡä heḡämḡänänyä” ätukqe.

37 I tquanḡa Jisasi Iqu ämaqä iqueni, “Si Ämaqä Iqueni hiḡuä ae äqunänḡinyä. Ämaqä Tä äktätḡḡḡḡḡḡ Tqu, ii Qäqueqä” ätukqe.

38 Iḡḡaḡi ämaqä iqu, “Naqä Iquki, nyi quuvḡä eqiyḡänä” ätuätä, Jisasi Iqueä yukä iqi qonä äuktäutä, Iqueä yoqe haqeqä ämamäukqe.

39 Iḡḡaḡi Jisasi Iqu, “Nyi qua täuḡḡḡḡḡḡ, ämaḡḡḡḡḡḡ suqä iwäsäuḡḡḡḡḡḡ äḡḡḡḡḡḡḡ. Iḡi ämaqä hiḡuä maḡḡḡä iḡuwi, hiḡuä qänḡḡḡḡḡḡḡḡ, hiḡuä äqänänḡuwi, hiḡuä maḡḡḡä ipḡḡäuä” ätukqe.

⁴⁰ Parisi Jisasi Iqutä iqi anä ätqäpiyä iqua, i tqanji äwipiysi, “Ne-pqe hinuä maqñqä-qune etanji ätätqäninyä?” ätukuwi.

⁴¹ I tquanquwitanji Jisasi Iqu, “He hinuä maqñqä hinuä pisquenä epqe, hiqä suqä quvqetanji hanjä-iqä mämeqänqe. Inäqe he, ‘Ne hinuä äqänänunä’ ätquwä-qae, hiqä suqä quvqe, täka yqänä himäkätänqiyä” ätukqe.

10

Jisasi Iqu, Sipsipqä-miqä Änguänänjä-quvi

¹ Jisasi Iqu, “Nyi naqä-qakuänä tii etqänä. Ämaqä sipsipqä iquauqä täknjä yäpä yängisani, hänaqeta mäpeyqä, awä hñqäqisa äpäkeyätä äpeyqä iqu, quwä-meqä-quvi. ² Ämaqä täknjä hänaqeta äpeyqä iqu, iqu sipsipqä iquau miqä iquvi. ³ Itanğa ämaqä täknjä hänaqä miqä iqu, iquenji qñqanä wuteyqanğuti, sipsipqä iqua ämiwiyqä iqueqä quväki, qätä wipnä. Ga iqu iquauqä yoqe, kikinä ätuätä, yäpaqä mängisa ätuma wänä. ⁴ Inji iqu iqueqe, eeqänä ätuma äwätä, hinuiqä wimenä. Sipsipqe, qu iqueä quväkinqä näqñqä epiyä-qae, ique qänaki wivändpnä. ⁵ Ämaqä huitanä hñqu tquanğutqe, qu iqueqä quväkinqä änyä maqñqä epiyä-qae, iquenji qänaki mävändqä danä zä upñqäüä” ätukqe.

⁶ Jisasi Iqu kuknuä ktqä iqu tquanğqe, qu knuä änguä mämeqä ipu, “Iqu sunqä ätqutiyä” tpu ikuwi.

⁷ Qu näqñqä änguänä mämeqä iqanquwinqä, Iqu anğumñi, “Nyi naqä-qakuänänjä etqä, Nyi sipsipqä iquauqä Täknjä-hänaqä Iqunjqä. ⁸ Ämaqä Nyi änyä etanğa hinuiqä äpätqänuwi, qu quwä-meqä-qua etanji, sipsipqä iqua qunji qätä mäwiyqä danä itqänuwi. ⁹ Nyi Täknjä-hänaqä Iqunji. Ämaqä hñqu Nyita äpeyätqe, hanjä änguä iqumuatnä äpme, iqu tängisa äyapätä mängisa äwätä itä, itanğa iqu qätaqä näqisquänqiyä. ¹⁰ Quwä meqe äpquwi, quwä ämepu, pizqä äpäsäpu, itanğa qui imäkqä dinänji. Nyi iinjä maetqe. Nyi äpkqe, qu hanjä-pmeqenqe äwa miqä, kuapänä mapñqä dinqe.

¹¹ Nyi Sipsipqä-miqä Änguänänjä-qunji. Inji ämaqä sipsipqä änguänä miqä iqu, sipsipqeuñqä yänjä winä. ¹² Ämaqä mbqä metñqä sipsipqä qanyinä yakuä miqä iqu, hiveqä hiqiyqä pğanji äqunäqänğani, iqu sipsipqä-miqä naqä-qakuä-qu hma etanji, itanğa sipsipqe, iqueqä maeqä etanğä, inji iqu qunji äväma zä wänä. Ga hiveqä hiqiyqä iqu äpäqe, qunji ändämiqanğuti, qu näñä-täqi upnä. ¹³ Ämaqä iqu mbqä metñqänä wäunjuä itä, sipsipqenqä knuä mämeqä iqä-qae, zä wänä.

¹⁴⁻¹⁵ Nyi Sipsipqä-miqä Änguänänjä-qunji. Apiqu Nyinyqä näqñqä etanji, ga Nyi Apiquenyqä-pqä näqñqä enä. Asä inji, Nyi Nqä sipsipqenqä näqñqä etanğä, qu-pqe Nyinyqä näqñqä enä. Inji Nyi sipsipqä yätamäkqänğä päkonmä. ¹⁶ Täknjä huiziunji, Nyaqä sipsipqä hui-pqe äpmeñä. Ga Nyi qunji ätuma pmqänä. Inji Nyi ‘daanä’ tquanğani, qu Nyaqä quväki qätä änyiyäpu äppñqäüä. Ga sipsipqä inji, naqä-hñqunä etanğpi, ga quwqä Ämiqe, Hñqunä hiäniqe. ¹⁷ Nyaqä hanjä-pmeqe anğumä mamniqä etanji, Nyi sipsipqeuñqä yänjä wämä. Ga iinjä imqä itqätanğqetanji, Apiqu Nyinyqä äwinyä.

18 Nyaqä hänjä-pmeqe, ämaqä hui hingi quwqä äwiñqä dutanä, qui mimäqkä ipnä. Nyi änyinqä Nqä duta, yänä wämqe. Nyi Nqä hänjä-pmeqe ävätmä, itanğa anğumä meqanqe, yänänäqñqä ämenä. Nqä Apiqu Nyi iinä imäkmqä ändkqeçä” ätukqe.

19 Jisasi Iqu i tqanğqençä, Israitqä Jerusälemä iu hiqäva imäkminuwä iqua anğumä inği-inği äktqanğuwı. 20 Kuapänänjä hui, “Iqu dnjä quvqä-tänju eä, qämä-qämä itä i ätqi. He Iqueni qätä sunqä wiyqäuä?” ätukuwi. 21 Itanğa hui, “Ämaqä dnjä quvqä-tänjä hñqu, kukñuä tiñji matqä danä yänä. Dnjä quvqe, ämaqä hiñjuä maññqä itanğuwä iunji, hiñjuä qämbñqe äänä imäkäniqiyä?” ätukuwi.

Israitqä iqua, Jisasi Ique äpäsanä-tpu ikuwiñqä

22 Inğanji qu hiunji naqä, hiqäva-imäkqä anji Goti Iqueni anği imäkkuwiñqä kñuä indqänäpu, yeeqä ipñqä Jerusälemänji aquvä äqanğuwı. Inji hiunji dnjä maenqä, isqanğa imäkminuwı. 23 Jisasi Iqu Goti Hanjuwä Iqueä hiqäva-imäkqä anjä täknjä yänğisa, Solomonä iqueqä anjä mätävätinjqä ätminuwä iu ikäminqe. 24 I ikitqätanğa, Israitqä iqi hiqäva imäkminuwä hñqua, Ique aquvä äwqämbiyi, “Ne Sinyqä kñuä qämä-qämä inqä ämetunque, Si awi äknğa nat-tñanğawä? Si Kraisi Ämaqä ne ämineyätñqä Goti Hanjuwä Iqu ätekikqä Iquki eänji, Si kukñuä ktqä matqä, naqä-qakuänänjä natiyä” ätukuwi.

25 I tqanğuwänğa, Iqu kimanji, “Nyi ‘Iinjçä-iinjçä’ etqanğa, he Nyi tqanğqä duñji, qätä männyiqä ipu, quuvqä maeqiyqä äyä itqänä. Nyi nätmätqä Apiqueä yoqeta imäkätñqe, ga ii Nyinyqe, qe ämetquetqänä. 26 I metqueqanğa, he Nyaqä sipsipqä-quenä maeqä ipu, Nyinyqe quuvqä maeqiyqä äyä itqänä. 27 Sipsipqä Nyaqä di, qu Nyaqä quvaki qätä nyiyqanğä, Nyi qunqä näññqä enjä. Inji qu Nyi qänaki nyivändpnä. 28 Ga Nyi qunji, quuvqä hea ique-ique pmeqe vqanğmdi, qu mapäkonqä danä iqänqe. Itanğa ämaqä-pqä hui, Nyaqä hipa iutanji huätä mämändauçñqe. 29 Apiqu sipsipqä Nyi ändapqä Iqu, Yänänäqñqä-qu eä, eeqänänji ämäwqätäuä. Inji ämaqä-pqä hui, Apiqueä hipa iutanji mämotauqä ipnä. 30 Nyitä Apiqutänji, Ye naqä-hñqunäyqä” ätukqe.

31 I tqanğqençä, Israitqä iqua anğumä hikä ämepu, Ique päsanä-tpu ikuwi. 32 I iqanğuwänğa, Jisasi Iqu qunji, “Nyi wäunjuä anğuanänjä Apiqu ändapqä, heyaqä hiñjuä iqisa kuapänä imäkätñqe. He hiki, wäunjuä iquautanjä äkisquenqä bäkññqäwä?” ätukqe.

33 I tqanğa qu, “Ne Sinji, hiki wäunjuä anğuanänjä imäkätqänjqä kpäsatuñquä miqä iqu. Si Ämaqä hingänğuki qäyä eänä, Goti Hanjuwä Iqu enqä-pa etnä, Ique äkittiyqanğññqä ii kpäsatuñquä iqunä” ätukuwi.

34 Inğanji Jisasi Iqu qunji, “Heqä kukñuä-suqenqä tuwanjuä äqänänğeuñji, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui tii äqänä. *‘Nyi henyqe, “goti-quenjqä” ätkqeçä.*” 35-36 Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä tuwanjuä äqänänğqe, hea ique-ique naqä-qakuänänjä äqänä äwi. Inji Goti Hanjuwä Iqu ämaqä Iqueqä kukñuä äwikqä iquañji, ‘he goti-quenjqä’ ätukqe. Inäqe Nyi Ämaqä Goti Hanjuwä Iqu atäunjuä ändeetä,

* 10:34 Apqä Bukä 82:6

qua täunqä änändowatkqä Iqunä, ‘Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä-qunjqä,’ tqangqenqä he, ‘Si Goti Hanjuwä Iqu enqä-pa etnä, Iquenj äkittqiyenyä’ ätquwi, äänä etangj ätqäüä? ³⁷ Nyi wäunui, Apiqueä di mimäkqä-säpi, he Nyinyqe quuvqä maeqiyqä iqäpninji. ³⁸ Inäqce, Nyi imäkqce, he Nyaqä kuknjui naqä-qakuä mimäkqä ipiyäqce, Nyi wäunua imäkätjqeuñi quuvqä heqäpñqce. Inä iutanji he näqñqä ämepu, Apiqu Nyi nyinätangj, Nyi Ique änyänqä iunqce, näqñqä änguanänjä epñqceqä” ätukqce.

³⁹ Inganji qu angumä Iquenji a kiqätanä-tpu iqangä, Iqu quvaqä hipa iuta äutakñga äukqce.

⁴⁰ Iqisanji, Iqu angumä eqä Jotänä ique nängisanqä äwäqce, Jonä iqu änyänänqä ämaqä asñä äqäminqä iqi äpmaminqce. ⁴¹ Iqinji, ämaqä kuapänänji, “Jonä iqu nätmätqä ämaqä mimäkqänänjä di mimäkqä qäyä itä, Ämaqä Tquenyqä ätkqce, eeqänänji naqä-qakuicqä” ätäpu, Ique äwimakuwi. ⁴² Inganji ämaqä kuapänänji, Iquenyqä quuvqä eqäkuwi.

11

Lasarusi iqu äpäkonjqenqä

¹ Inganji, ämaqä anä-himqä Betani pmeqä hñqu, yoqä Lasarusi, iqu täñä-yaqä ämakqce. Betani, Mäliya Mala näsuaqiyqä anä-himqce. ² Apäkä Mäliyai, qänakñi eqä sisnyanä-weqce ämetä, Naqä Iqueä yukä bu äwiqatätä, iyyqä detä yemä iwimäkkqä iyyi. Lasarusi täñä-yaqä ämakqä iqu, iyyqä kasiqä-quvi. ³ Inganji iqueqä kasiqä-uaqu Jisasi Iquenyqä, “Naqä Iquki, Tqä näueqä Si kiinjä äkinyätñqä iqu, täñä-yaqä äwinä” ätäsinyä, kukñua ändowatkiyi.

⁴ I äwiyäqce, Jisasi Iqu, “Täñä-yaqce, näwinyä päkonjqänqä maetqce, Goti Hanjuwä Iqu yoqä naqce, iuta meqanguti, ga Iqueqä Ymeqä-pqä Iqu inä meñqiyä” ätukqce.

⁵ Iqu Mala, Mäliya, Lasarusi näsqanqä kiinjä äwinyminqce.

⁶ Jisasi Iqu Lasarusi iquenyqe, “Täñä-yaqä äwinä” tqangä äwiyäqce, Iqu mäwqä danä hiunji hñquaqu, iqi inä äpmakqce. ⁷ I äpmeqce, Iqueqä wäunuanqä ämotquaminqä iquaunji, “Ne angumä qua Jutiyänqä äwanä” ätukqce.

⁸ I tquangä iqua, “Näqñqä-vqä Iquki, Israitqä Jerusälemä iu hiqäva-qäyqä iqua, qu hikä kpäsanä-tpu iquwi, hñga hma enqce, Si angumä asä dunqä utñqä inyä?” ätukuwi.

⁹ Iqu kimanji, “Hiunji ique-iquenji, wenji hñganqä äunga mäwqä iqi maeqä inä?” ätukqce. “Inji ämaqä äsqu-äsqwe hunätanqä äwqce, iqu we-hunqä ique äqunä äwqi. Näñi-täqi äqutäutä, quanjä mapäkñqä danä iquänä. ¹⁰ Inäqce, hea witanqä äwqä iqu, iquesanji we maunqä etanguti, näñi-täqi qutäuqäniqeqä” ätukqce. ¹¹ I ätuäqetanji, tii ätukqce. “Neqä neyämaqä Lasarusi iqu hiqäqä äwinä. Inäqce Nyi ique ävauquumatmqä dinqä umqeqä” ätukqce.

¹² I tquangani iqua, “Naqä Iquki, iqu hiqäqä äwinqce, ängüä henqiyä” ätukuwi. ¹³ Jisasi Iqu Lasarusi iqu pizqä etangqenqä tquanji, iqua, “Qanyä hiqäqä witanqä ätqiyä” tpu ikuwi.

14 I iqanġuwänġa Iqu awä jänä tii ätukqe. “Lasarusi iqu ae äpäkonġqeġä. 15 Inäqe, he Nyinyqä quuvqä heġäpñqä diñqä indġänätmä, Nyi iqtäni mäpmeqä iqenqä yeeqä iqä. Täñġani ne iqenyqä yqä äwanä” ätukqe.

16 I tquanġani, Tomasi “Ymeqä Qäyawiġä”^{*} ätumiñuwä iqu, wäunġänqä ämotquamiñqä huizi iquauñi, “Ne-pqe, neqä Naqä Iqutä anä päkonatunquänä äwanä” ätukqe.

Jisasi Iqu, Mala näsuaqisä kukñuä ätnġuwiñqä

17 Jisasi Iqu ätimäutäqänġani, “Qu Lasarusi iqueä huiwi, hikä himañu equwi, hea hñquaqu-hñquaqu ae äpäwqiyä” tqanġä äwikqe. 18 Betanisañi Jerusälemänqce, kiñämä maetqe, qäqiqinji (3 kilomita). 19 Iinä etanġi, Israitqä kuapänäñi, Malaqätä Mäliyaqätä kasiqäqu pizqä etanġqenqä, “aueqä” ätuäpu, äwqä hanjuä iwimäkpnqä äpkuwi.

20 Malai “Jisasi Iqu äpqiyä” tqanġä äwiyäqe, Mäliya anä yäpä yämä qäyä äpmetanġi, ii Ique wimetnqä ätimäwa äpäukqe. 21 Ii Jisasi Ique äwimeqe, “Naqä Iquki, Si täqi pmeqä-säpi, nyaqä nyiqäqu mapäkonqä iquäniyqä” ätukqe. 22 “Inäqe, nyi näqnqe. Täñġanä-pqe, Si Goti Hanjuwä Ique, nätmätqä hnjanqä yatnqä vqanġtqe, Iqu äktapänqiyä” ätukqe.

23 I tquanġa, Iqu Malanġi, “Tqä siqäqu hänä vaunqiyä” ätukqe.

24 Ii kimanġi, “Nyi näqnqe, hiunji yäpakä qokä-apäkä anġumä vauqanġuwänġani, iqu ävauniqeġä” ätukqe.

25 Inġani, Iqu iinji, “Nyi ämaqe u anġi ävauqumuatätmä, Hänä-pmeqä Iqunqä” ätukqe. “Ämaqä Nyinyqä quuvqä eqämitätqä iqu, äpäkonätqä-qe, hänä pmeniqe. 26 Itanġa ämaqä hänä äpmapu Nyinyqä quuvqä eqämipqe, mapäkonqä danä iqänqe. Inji si kukñuä täñqe quuvqä eqänä?”

27 I tquanġa ii, “Naqä Iquki, nyi quuvqä eqiyqänä” ätuätä, “Si Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä-quki eänä, ga Kraisi ne äminesnqä atäunjuä äktekqä Iquki eänä, itanġa Goti Hanjuwä Iqu, ‘Qua täunqä äpäñqiyä’ ätkqä Iqukiyqä” ätukqe.

28 Mala ii ae ätuäqetanġi, Iquenġi äväma, Mäliyanqä äwäqe, kukñuä ätuätumetä, iinji qeiqinyä, “Näqnqä-vqä Iqu nänisa sinyqä ätqiyä” ätukqe. 29 Mäliyai iinä äwiyäqe, äpakä miqä Jisasi Ique wimetnqä maqänänä äukqe. 30 Jisasi Iqu anä-himqä Betanisañi, nänġisa Mala äwimakqä iqi yqänä äpmamiñqe. 31 Ämaqä Mäliya ‘aueqä’ ätuäpu, iisä anġu anä äpmamiñuwi, ii häuququenyä itä, ätimäwa uwqanġi äqumbiyi, qu, “Ii knui, qua equwä duta qäyätñqä äwqiyä” knuä vqanġi, ii qänaki äwivändkuwi.

32 Mäliya Jisasi Iqu pmetanġqä iqi ätimäutä, Ique äqunäqe, Iqueqä yukä iqi qonä äwoktäutä, “Naqä Iquki, Si täqi pmeqä-säpi, nyaqä nyiqäqu mapäkonqä iquniñgä” ätukqe.

33-34 Jisasi Iqu Mäliyatä, ämaqä iisä anä äpmapiyitä, qu ka ipu knuä qäyqanġä äqunäqe, Iqu äwqä tnänä imäkätä, quvepki hikänä uwqiyqanġi, Iqu änä miqä itä, “He iqenġi quae äknġi equwäwä?” ätukqe.

I tquanġani, “Naqä Iquki, Si hinjuä qundnqä äwanä” ätukuwi.

^{*} **11:16** Wiyä kukñuä iunji, yoqä Ditimasi äqänä. Kukñuä Ditimasi, ii Grikä pmeqä iquauqä kukñuä. Kiqä quati, Ymeqä Qäyawiġä.

³⁵ Inḡaṇi, Jisasi Iqu knuä äqäkqe. ³⁶ Inḡe Israitqä iqua tii ätnḡuwi. “Hinüä qumbu. Iqu Lasarusi iquenyqä kiinjä wiṅḡaṅgiyi.” ³⁷ I tqaṅḡuwäṅḡa, hḡqua, “Ämaqä hinüä maḡḡqä ique aṅḡuä imäkqä Tqu, Lasarusi iqu mapäkönqä yätḡqä yäṅänäḡḡqä maeqätanä?” ätkuwi.

Jisasi Iqu, Lasarusi ique aṅḡu häṅä ävauqumuatkḡeṅqä

³⁸ Inḡaṇi, Jisasi Iqu aṅḡumä äwqä tnäṅä imäkätä, quvepki hikänä uwqiyḡaṅḡa, hikä himañä iqueqä huiwi pḡqä ekuwä iunqä äukqe. Hikä himañä iunji, hikä hḡqu qḡḡañä äptänminḡe. ³⁹ Iqi ätimäuqe, “Hiki huätä hutepiyā” ätukqe.

I tqaṅḡaṅi, Mala, pizqä iqueqä kasiqi, “Naqä Iquki, hea hḡquaqu-hḡquaqu ae äpäwqe, pizqä piyaṅä qäyāḡḡiyä” ätukqe.

⁴⁰ Ga, Iqu iinj, “Nyi tii äyā äktqe. ‘Si quuvqä eqiyqäti, Goti Hanjuwä Iqueä yäṅänäḡḡe hinüä qundḡḡinyä.’” ⁴¹ Qu inḡaṅi, hikä qḡḡañi huätä äutekuwi. I huteḡaṅḡuwäṅḡaṅi, Iqu hinüä haqä yätu äqänä, “Apiquki, Si Nyi qätä nyiyḡaṅḡiṅḡqä, Nyi ‘aṅḡuiqä’ äktqä. ⁴² Nyi näḡḡe. Si hea ique-ique qätä änyiyätqänä-qe, ämaqä täqi ätqäunuwä tä, Si änändowatkḡiṅḡqä qu näḡḡqä hipḡḡeṅqä i äktqänä” ätukqe. ⁴³ Iqu i ätuäqe, tääqä yäṅänäḡḡqänä, “Lasarusi iquki, täṅḡisa biyā!” ätukqe. ⁴⁴ I tqaṅḡaṅi, iqu yukä-hipa-himiu, yuä huäqä huätḡqä-qu, täṅḡisa äpkqe. I pḡḡaṅaṅi, Jisasi Iqu qunji, “Yuä huäqe, huätä vasqiyäwqatpiyā” ätukqe.

Qu Jisasi Ique pizqä päkḡḡqä ätkuwiṅqä†

⁴⁵ Inḡaṅi ämaqä Mäliyatä äpkuwi, Iqu i imäkḡaṅḡi äqumbiyäṅḡaṅi, kuapänäṅi, Iquenyqä quuvqä eqäkuwi. ⁴⁶ Inḡäqe, hḡqua aṅḡumä äwäpiyāṅḡaṅi, Parisi iquau äwimepu Jisasi Iqu i imäkḡaṅḡeṅqä awä ätukuwi. ⁴⁷ I äwipiyyi, hiqäva-imäkqä naqä iquatä, Parisi iquatäṅi, ämaqä yoqä-täṅä huizi iquau aquvā qämbḡqä itmakuwi. Aquvā äqämbiyi, “Ämaqä nätmätqä ämaqä mimäkqänäṅä du imäkätḡqä Tquenyqe, ne äänä yatunquäwä?” ätnḡuwi. ⁴⁸ “Iqu i qäyā iqanḡuti ne hinuinä äqumatqe, ämaqä eeqänäṅä Iquenyqä quuvqä heqiyḡaṅḡpi, ämaqä Romätanä iqua äpäpu, neyaqä hiqäva-imäkqä anjitä ämaqetäṅi, qui inemäkḡḡqäüä” ätnḡuwi.

⁴⁹ Iquautanä hḡqu, iqueqä yoqe, Käyāpasi iquvi. Quväukuä iqueni, hiqäva-imäkqä naqä iquau miqä äpme, qunji, “He knuä maeqä itqänä. ⁵⁰ Ämaqä eeqänäṅi qui mimäkḡḡqä ipḡqä diḡḡe, ämaqä hḡḡunä qḡḡqä päkönqe, aṅḡuiqä.† He iṅḡe maḡḡqä eäḡäuä” ätukqe.

⁵¹ Iqu iinj, knuä indqänqä iqueqeta ätkqä hmanji. Iqu quväukuä iqueni hiqäva-imäkqä naqä iquau miqä äpmeqä-qae, Jisasi Iqu Israitqä iquaunqä päkonätḡqä etanḡeṅqä, hinüä ätätä i ätukqe. ⁵² Itanḡa Jisasi Iqu iquaunqänä päkonätḡqä maetqe, Goti Hanjuwä Iqueqä ymeqä im-imä äpmakäwonuwi, aquvā naqä-hḡḡunä maqiyätḡeṅqä päkonätḡqä etanḡeṅqä, Käyāpasi iqu hinüä ätukqe. ⁵³ Hiunji iquesaṅi, iqua Jisasi Ique päkḡḡeṅqä hänaqänqä qavqä imiḡuwi.

⁵⁴ Qu i iqanḡuwiṅqä, Jisasi Iqu Israitqä iquauqä hinüä iqi äti mikiqä danä imiḡe. Iqu iqinj äväma, anä avḡḡqä iqueqä hitunuä iqi

anä-himqä hmbu, kiqä yoqe Eplaimnqä äukqe. Iqini Iqu Iqueqä wäunuänqä ämotquaminqä iquatä anä äpmaminuwi.

⁵⁵ Israitqä Jerusälemä iu hiqäva äqäminuwä iquauqä hiunji naqänänä Pasopa ätätqänuwä iqu qäqi timäutnqä ikqe. Ga Israitqä im-imä äpmakäuminuwä kuapänäni, qu suqä piyanä-weqä imäkminuwi, jänä imäkñqä du imäkäpu hiunji inganqe jänä imäkmbñqä, Jerusälemä yätunqä ekuwi. ⁵⁶ Qu Jisasi Iquenyqä hinuä aanqä äqumbiyi, hiqäva-imäkqä anä täknä yängisa äpeipiyi, quwqä-quwä, “Si Iquenyqe, hiunji aquväqñqä naqä täunqe, ‘ätimäunqiyä’ kñuä äkiyqiyä, äänä äkiyqiyä?” ätnqäukuwi. ⁵⁷ Inganji, hiqäva-imäkqä naqä iquatä, Parisi iquatä, Jisasi Ique a kiqätñqenqe, “Hesanä hnqu Iqu pmetanqdeunqä näqñqä eänqe, awä natänä” ae ätukuwi.

12

*Mäliyai, eqä sisnyanä-weqe, Jisasi Ique äwiquatqenqä**

¹ Hiunji naqänänä Pasopa ätätqänuwä iqu timäutnqe, hea 6 änyä etanqi, Jisasi Iqu Betaninqä äukqe. Betani, Lasarusi, Jisasi Iqu qua buta angumä hänä ävauqumuatkqä iqueqä anä-himqe. ² Ämaqä Betani pmeqe, Jisasi Iquenyqä yeeqä ipu, ymisänä imäkkuwi. Malai ymisänä ämetä vqanqa, Lasarusi iqu ämaqä Jisasi Iqutä pmetanquwitä anä äpmaminqe. ³ Inganji Mäliyai eqä sisnyanä-weqä mbqä naqä iqä häkä manguä inqä hui ämeqe, Jisasi Iqueqä yukä bu äwiquatätä, yemäni iyyqä detä iwimäkkqe. Sisnyanä iinji, anä imñi iqunä a änduekqe.

⁴⁻⁵ I imäkqanqenqä, Jisasi Iqueqä wäunuänqä ämotquaminqä hnqu, Jutasi Iskarioti, Jisasi Iquenyqä täkqä tuätñqä iqu, “Eqä sisnyanä-weqä tä, mbqä 300 ämetä, mbqe ämaqä nätmätqä maeqeu yätamäkqänqä mimäkqe sunqäwä?” ätkqe. ⁶ Iqu iinji, naqä-qakuä ämaqä nätmätqä maeqeuñqä kñuä äme ätkqä ma, iqu quwä-meqä-qu eä, i ätkqe. Mbqä qae iqu imanäqä-qae, iqu mbqä iunji hui quwä ätaminqe.

⁷ I tqanqgänqa, Jisasi Iqu ämävauqe, “Nyi qua jipqänqanqä ämeqä di, iinji hinuinä qunyä. ⁸ Ämaqä nätmätqä maeqe, hiunji eeqänänä iunji hesä pmepnä. Nyi hesä äpakänä mäpmeqä imqänä” ätukqe.

Qu Lasarusi ique-pqä qäsä päkñqä ätkwinqä

⁹ Inganji Israitqä Jerusälemä iu hiqäva imäkminuwä iquautanä kuapänä, “Jisasi Iqu Betani äpmenä” tqanqä äwipiyyi, qu iqinyqä äukuwi. Qu iqinyqe, Jisasi Iquenyqänä mäwqä ikuwi. Lasarusi Jisasi Iqu qua buta angumä hänä ävauqumuatkqä iquenyqä hinuänqätä qäsä äukuwi. ¹⁰⁻¹¹ Lasarusi iquesa, Israitqä kuapänänä iqua hänaqä yäue ävämepe, Jisasi Iquenyqä quuvqä heqiyqanquwitani, hiqäva-imäkqä naqä iqua, Lasarusi iquenä-pqe, qäsä päsqänqä kukñuä imäkkuwi.

Jisasi Iqu, ämiqä naqä enqä-pa äpekqenqä†

* **12:** Matiu 26:6-13; Makä 14:3-9; Lukä 7:36-50 † **12:10-11** Matiu 21:1-11; Makä 11:1-11; Lukä 19:29-40

¹² Awınǵanı, ämaqä kuapänänjä hiunji naqä iquenyqä aquvä äqǵıǵuwä iqua, “Jisasi Iqu Jerusälemänqä äpqiyä” tǵanǵä äwikuwi. ¹³ E äwipiyyi, qu haapqä-quwqä ämepu, Jisasi Iqutä mimbıñqä äukuwi.

“Goti Hanjuwä Iqueä yoqe haqeqä äwinä! Itanǵa Ämaqä naqä Israitqä iqune ämineyqä Iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqeta äpätqäuä. Goti Hanjuwä Iqu Iqueni, äñǵuä iwimäkqiyä”†

ätäpu, awqä ätqä äuminjuwi.

¹⁴⁻¹⁵ Jisasi Iqu donǵi änyä hipkä hñqu ämeqe, Goti Hanjuwä Iqueqä tuwanjuu ätnänqä-pa, iqueu pmeqä äukqe.

*“Anjä-himqä Sayonäs pmeqä iquenä, zä miqä pambu! Hiqä ämiqä naqä iqu, donǵi änyä hipkä iqueu pmeqä äpätqäuä”** ätnänqä-pa äpkqe.

¹⁶ Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iqua, iınqe kñui, qǵnǵa mämeqä ikuwi. Iqua, Goti Hanjuwä Iqu Ique hänjä ävauqumuatätä, yoqä naqä vqanǵa, tuwanjuä Iquenyqä ätnänqä-pa, qäyunä ätimäukqenqä kñui, inǵanä ämakuwi.

¹⁷ Jisasi Iqu, Lasarusi iqu qua witanǵa tääqä ätuätumetä hänjä vauqumuatqanǵi äquñǵuwä iqua, ämaqä huiziquaunji, “Iqu iınjä imäkqanǵi äqunänqeqä” ätuminjuwi. ¹⁸ “Nätmatqä ämaqä hui mimäkqänänji, Jisasi Iqu imäkqiyä” tǵanǵä äwipiyitanji, ämaqä kuapänänji Iqutä ämimbıñqä äukuwi. ¹⁹ Inǵanı Parisi iqua e äqumbiyi, “Hiñuä qumbu! Ämaqä eeqänänji, Ique qänaknä äyä äwivändqäuä. Ne ‘I yanqunä’ ätätanä equque, matimäuqä yätñqänä äyä iqiyyä” ätnjuwi.

Ämaqä Grikä iquautanjä hñqua, Jisasi Ique wimapñqä ikuwinqä

²⁰ Qu Goti Hanjuwä Ique qonjä äwoktäupu, Iqueqä yoqä haqeu mamäupñqä hiunji naqänänǵanǵanı, ämaqä Grikä iquautanjä hñqua, aquvä anä qämbıñqä ätimäukuwi. ²¹ Ämaqä iınji, qu Pilipä anjä-himqä Betsaitä, qua Galili iu pmeqä ique äwimepu, “Naqä iquki, ne Jisasi Ique hiñuä qunatuñquä äneñgiyyä” ätukuwi. ²² Pilipä iqu qätä i äwiyäqe, äwätä, Endru ique tquanǵi, iquaqu äwiyyi, Jisasi Ique ämaqä iquauqä äwinqenqä ätukiyyi.

²³ Inǵanı Jisasi Iqu kimanı, “Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iqu yoqä naqetä, yänänäqñqetä metñqe, hiunji tä qǵnǵa qe ätimäuqiyä” ätukqe. ²⁴ “Nyi naqä-qakuänä etqänä. Kuä-witqä uwqä hñqu qua bu mapäkñqä itä mapäkonqä itqe, iqu kiqä-kiuänänñqe. Inäqe, uwqä iqu qua bu äpäknätä äpäkonqge, iquesanı kuapänänjä qäyanä. ²⁵ Ämaqä tqu-tqu hänjä-pmeqä iqueqe a kiqätinämitätqe, i äpäkonqǵanqe. Itanǵa ämaqä tqu-tqu qua täu äpme, hänjä-pmeqä iqueqe a makiqätñqä imitätqe, iqu hänjä hea ique-ique pmeqe ämenä. ²⁶ Ämaqä äsqu-äsqu wäunjuä nyiyätñqä äwinyänqä iqu, Nyi qänaki nyivändätñqe. Inji Nyi pmetanqgeunji, Nqä wäunjuä-nyiyqä iqu, iqi anänñqe. Ämaqä tqu-tqu Nyaqä wäunjuä änyiyätñqä iqueä yoqe, Apiqu haqeu muämäuñqiyä” ätukqe.

Jisasi Iqu, äpäkonätñqenqä ätukqenqä

† **12:13** Apqä Bukä 118:25-26 § **12:14-15** Sayonä, anjä-himqä Jerusälemä iqueqä yoqä huizi.

* **12:14-15** Sakätiyasi 9:9

²⁷ “Tängani Nyi Nqä qeqä-quuvqä tämñi, hanjä naqänänjä ämeqä. Inji Nyi Apiqueni, ‘Hanjä-iqä änyimeqä tquesani, hänjä inqumuatiyā’ tmqäta, ä änännyä tmqe? Inäqe, Nyi hanjä-iqä tä ämeqäqä tqu qäqu mamqä äpqäqe. ²⁸ Inji Apiqui, Tqä yoqe haqä yätu mayä!” ätukqe.

I tquanğani, kukñuä hñqu qäukuä yätutanji, “Nyi Nqä yoqe haqä yätu ae ämaenğqäqe. Itanga Nyi anğumä maenmqänä” ätkqe. ²⁹ Ämaqä häukuä qäsäñi iqi ätqäpiyi, kukñuä i tqanği äwipiyä iquenyqe, “Mmqä kăkaqä ätqiyä” tqanğuwänğa, hui, “Enätqä hñqu kukñuä ätquiyä” ätukuwi.

³⁰ I tqanğuwänğa, Jisasi Iqu ämävauqe, “Kukñuä iqu yätamäqä Nyi nyiyätñqä matqä iqi. He heyätñqä ätqiyä” ätukqe. ³¹ “Qua täu äpmenjuwi iwäsäuqe, tanga qe ätimäuqi. Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä himä-wiunğqä vqä qua täu ämitñqä iqueni, tängani huätä qe mamäunqiyä. ³² Nyini, qu qua täutanji haqä yätqä änma peyqanğppqänğani, ämaqä eeqänänji Nyi ämäqepmamqänä” ätukqe. ³³ Kukñuä iini, Jisasi Iqu Iqueqä äpäkoñqe, iinjä päkonätñqä etanği, i ämotquetä ätukqe.

³⁴ Iwä, qu tii ätukuwi. “Neyaqä kukñuä-suqä iunji, ‘Kraisni ne ämineyätñqä Goti Hanjuwä Iqu ätekqä Iqu, hea ique-ique pmequeqä’ tnätanği äwiyätunque, ‘Ämaqeueqä Ymeqä Ekqä Iqu haqä yätqä äma pepñqäüä-qe’ änä-änänğqä tnyä?” ätuäpu, “Ämaqeueqä Ymeqä Ekqä Iqu tqukä?” ätukuwi.

³⁵ Jisasi Iqu, “We-hunğqä Iqu hesänji äpakänä mäpmeqä yänä. He We-hunğqä Iqu-tänjä epiyä tängani, heawiqä iqu mämaequtäuqä danä yätñqe, we-hunğqä äwquwä iunä upiyä. Heawiqä imä äwätñqä iqu, ‘äkñgi wänğutiyä?’ änyä mañqe. ³⁶ We-hunğqä iqu-tänjä epiyä tängani, Iqueqä ymeqä epñqe, Iquenyqä quuvqä heqäpiyä” ätukqe. Iqu kukñuä iini qäpu ätqua äwäqe, qu Iqueni hinjuä mäqunğquä ipñqe, zä imäknä äpmaminğqe.

Israitqä kuapänänji, Jisasi Iquenyqä quuvqä maeqiyqä ikuwinğqä

³⁷ Jisasi Iqu nätmatqä ämaqä hui mimäqänänji, quvaqä hinjuä iqisa qäyä imäqanği, qu Iquenyqä quuvqä maeqiyqä äpmaminjuwi. ³⁸ Hinjuä-tqä Asayä iqu kukñuä tii ätätä äqäkqe.

“Naqä Iquki, neyaqä kukñuä tqanğque, ‘naqä-qakuiqä’ kñui tqu meqiyä? Naqä Iqu imäqanği äqunäqe, Iqueqä yänänäqñenqe, näqñqä tqu meqiyä?”†

Ämaqe Jisasi Iquenyqä quuvqä maeqiyqä äpmaminjuwi, Asayä iqueqä kukñui, naqä-qakuä ätimäukqe.

³⁹⁻⁴⁰ Asayä iqu kukñuä-pqä hñqu tii ätkqe.

“Naqä Iqu, ‘Qu hinjuä mañqä danä ipu, kñuä mämeqä danä ipu, Nyi anğüä iwimäkmqenğqä mapqä danä ipñqe’ ätätä, Iqu quvaqä hinjuä hea iwimäkätä, kñuä indqänğqe, qñqanğ äyekqe.”‡

Inä-qae, qu quuvqä maeqiyqä ipñqä etanği, quuvqä maeqiyqe i äpmaminjuwi. ⁴¹ Asayä iqu, Jisasi Iqu yoqä naqätä, yänänäqñqä-tänjä-qu etanği äqunäqetanji, iqu Iquenyqänänji i ätkqe.

⁴² Inäqe, Israitqä Jerusälemä iu hiqäva-imäqä iquauqä naqä iquautanji, hui-pqe Iquenyqä quuvqä eqiyäpiyä-qe, qu Parisi iquauñqä zä ipu, awä matqä iminjuwi. Qu ze, Parisi iqua anjä aquvāqñqeutani,

† 12:38 Asayä 53:1 ‡ 12:39-40 Asayä 6:10

aquvä qämbñqe mapqänqä huätä mamäupñqä etangi, i imiñuwi. ⁴³ Qu i imiñuwi, quvaqä yoqä haqä yätunji, Goti Hanjuwä Iqu maetñqä miqä da, ämaqe maepñqä duñqä imiñuwi.

Jisasi Iqu ämaqe, häñä iqumuatäniñqä äpkqenqä

⁴⁴ Jisasi Iqu manjä haqeqäta tii ätkqe. “Ämaqä Nyinyqä quuvqä heqiyqä iqu, Nyinyqänä maeqiyqä iqi. Nyi änändowatkqä Iquenyqä-pqätä qäsä eqiyqiyä. ⁴⁵ Nyi hiñuä äñqänäñqä iqu, Nyinä manqänätqenä, Nyi änändowatkqä Iquenä-pqe, kekutäuku äyaqänänä. ⁴⁶ Nyinyqä quuvqä eqiyquwi, qu eeqänäñi heawiqä imä yqänä mämpmeqä danä ipñqä iñqe, Nyi qua täu äpmeñuä iunji, we weumäkmqä äpkqe. ⁴⁷ Nyi qua täu äpmeñuä iu iwäsäumqä maetqe, qunji häñä iqumuatmqä äpkqe. Inji, Nyaqä kukñuä qätä änyiyätäqä-qe, qänaknäñi miqä danä iqäqe, Nyi iqueni miwäusqä danä iqä. ⁴⁸ Nyitä Nyaqä kukñuitä tuwä äwiyätä mämeqä itñqä iqueni, hiunji yäpakängañi, Nyaqä kukñuä ätätñqä iqu, iqueni iwäsäutä qui imäkäniqe. ⁴⁹ Ii tiñä etangi. Nyi iñji, kñuä Nqä duta matqä iqä. Apiqu Nyi änändowatkqä Iqu, ‘kukñuä ii ätätñä awä tiy’ dqañgi iutanji. ⁵⁰ Inji Nyi näqñqe, Iqueä kukñui häñä hea ique-ique pmeqä vqätäñi. Iñä etangi, Nyi kukñui, Apiqu ändapqä dunä ätätqänänä” ätukqe.

Jisasi Iqu, Iqueqä wäñuä yätquakä iquatä, ymisañä yäpakä äñguwängañqä* (13:1-17:26)

13

Jisasi Iqu, Iqueqä wäñuänqä ämotquamiñqä iquauä yukä bu, asñä äwqäkäukqenqä

¹ Israitqä iquauqä hiunji naqänänä Pasopa ätätqänuwä iqu timäutñqängañi. Inqañi, Jisasi Iqu qua täu äväma, Iqueqä Kaniquenyqä yqä äyä etangqenqä näqñqä emiñqe. Iqu Iqueqä ämaqä qua täu pmetanguwä iquauñqe, Iqueqä qua täu pmeqe qäpu etñqängañä-pqe, kiñä yqänä äwinymiñqe.

² Heaitäñi, Jisasi Iqutä Iqueqä wäñuänqä ämotquamiñqä iquatä buayä bñqä pmetanguwängañi, Setänä Goti Hanjuwä Iqutä mäkhunqä iqu, Jutasi iqu Jisasi Iqueni, ämaqä huiziquauä hipa iqñi, täkqä tuätñqenqä kñuä iqä äwikqe. Jutasi iqu Saimonä Iskariotitanjä iqueä hikñä iqueyi. ³ Jisasi Iqu, Kaniqu nätmataqä eeqänäñi, Iqueä hipa iqi ämitñqä eqäqä etangqenqe, näqñqä emiñqe. Ga Iqu Goti Hanjuwä Iquesa äpkqenqätä, Iquenyqä angumä yätñqenqetä, näqñqä inä emiñqe. ⁴ Iñä etangi Iqu pämä ätqäuqe, Iqueqä qäkä quäuqä haqäqñiqu huätä äquväteqe, huiwä ye imäkqe ämetä, äwqä iqi guä ämäsäñgqe. ⁵ Itañi Iqu eqä hevqä equatiquteqe, Iqueqä wäñuänqä ämotquamiñqä iquauä yukä bu asñä äwqäkäuätä, huiwä ye imäkqetä, yeemä iwimäkqäumiñqe.

⁶ I imäkqañi, Saimonä Pitä ique wimeqanqa, iqu, “Naqä Iquki, Si nyaqä yukä bu asñä ñqätñqätanä?” ätukqe.

⁷ Jisasi Iqu ämävauqe, “Nyi täñga imäkqä täñqe, si täñgani näqñqä änä mämeqä inyä. Si näqñqe, inqa matñiqä” ätukqe.

*

13: Matiu 26:17-30; Makä 14:12-26; Lukä 22:7-38

⁸ Ga Pitä iqu “Si nyaqä yukä bunji, asnjä manqiyqä danä iqätñqinyä” ätukqe.

Iwä Jisasi Iqu ämävauqe, “Nyi si asnjä makqiyqä imqe, si Nyaqä ämaquki maetqenä” ätukqe.

⁹ I tquanğanj iqu, “Iinjä sätäti, Naqä Iquki, yukä bunä manqiyqä panä. Nyuänjä-hipa qäsänqeqä” ätukqe.

¹⁰ Jisasi Iqu kimanji, “Ämaqä asnji, qäsä ae äqänqä iqu, kiyä maeqä näwinyä änguänänjä enqä-qae, asnjä anqumñi, yukä bunä qänätñqeqä. He kiyä maeqä näwinyä änguänänjuenä epiyä-qe, eegänänjuenä maetqänä” ätukqe. ¹¹ Jisasi Iqu ämaqä Iquenyqä täkqä tuätñqä iquenyqe ae näqñqä eäqetani, qunji, “He kiyä maeqä näwinyä änguänänji, eequenä maetqenä-qe,” iinjä ätukqe.

¹² Yukä asnji qäpu äwqäyäqe, Iqueqä qäkä quäuqä imäknätä, anqumä quamä äpmeqe, “Nyi tä emäkqä täñqe, he näqñqä ämeqäuä?” ätuätä yatñqä äwikqe. ¹³ Yatñqä i äväqetani, “He Nyinji, ‘Näqñqä-vqukiyqä’ ändäpu, ‘Naqä Ämiqukiqä’ ändätqänjuwi, iinj qäyunjqae, Nyi Injunqä” ätukqe. ¹⁴ “Nyi Naqä Ämiqä-qunä eämä, ga näqñqä Vqä-qunä qäyä emä-qe, heyaqä yukä bunji asnjä eqiyqä-qae, he-pqe hiqä yuki asä ii qänqäwqänqä” ätukqe. ¹⁵ “Nyi tä imäkqe, he Nyi imäkqä-pa imäkqänjuwänqä ämetquetmä i imäkqä. ¹⁶ Inji Nyi naqä-qakuänänjä etqä. Wäunjuä-wiyqä hñqu, iqueqä naqä ämiqä iqueni mämäwqätäutqe, itanqa kukñuä äma uwqä hñqu, ‘kukñuä äma uvä’ ätuätä dowatqä iqueni mämäwqätäuqä yänä. ¹⁷ Täñganji, he Nyi imäkqenqä ae näqñqä änguänä equwä-qae, he asä ii imäkpqe, yeeqä iqäpnuwiqä” ätukqe.

¹⁸ “Nyi he eequenqä matqä iqä. Ämaqä Nyi atäunjuä eyätmä etmeqä iquenqce, näqñqce ae enjä. Inäqce, Goti Hanjuwä Iqueä tuwanjuu ätnänqce, naqä-qakuä ätimäutñqä injä imäkmä. Kukñui,

‘Ämaqä Nyaqä buayi anä änatqänjuä iqu, Nyi qonjqä nyätñqä yukä äyawa äpeyqiyä’ äqänä.†

¹⁹ Inji ätimäutñqä änyä etanji, Nyi täñga näwi etqä. Iwä ätimäutqanjanji, he Nyinqä näqñqce, Nyi hea ique-ique Pmequnä äyä etanqenqce, epñqeyi. ²⁰ Naqä-qakuänänjä etqä. Ämaqä tqu-tqu, ämaqä Nyi ändawatqanqundqä hñque yeeqätä itmeqe, Nyi-pqä qäsä indmeqi. Itanqa tqu-tqu Nyi indmetqe, iqu Nyi änändowatkqä Ique-pqä inä itmeqiyä” ätukqe.

Jisasi Iqu, “Hesanjä hñqu Nyinyqä täkqä tuänqiyä” ätukqenqä†

²¹ Injä ätuäqetani, Iqueqä qeqä-quuvqä imñi, änä mäwimänqä iqanji, Iqu injanji ätnänqä äti, tii ätukqe. “Nyi naqä-qakuänänjä etqä. Hesanjä hñqu Nyinyqä täkqä tuänqiyä.” ²² I tquanğanji, Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iqua, “Iinj tquenyqä tqutiyä” tpu ipu, iqua quwqä-quwä hiñuä ämiqänqäukuwi.

²³ I ipiyitani, iquautanjä Jisasi Iqu iquenyqä kuapanä äwinyminqä iqu, Jisasi Iqutä qäqiqi äpmaminqce. ²⁴ Ga Saimonä Pitä iqu, “Tquenyqä tqutiyä” tä itä, ämaqä iqueni, Jisasi Ique yatñqä vätnqä himitä äwikqe. ²⁵ Iwä iqu Jisasi Iqueni qäpisa, “Naqä Iquki, Si iinj, tquenqä tnyä?” ätuätä, yatñqä äwikqe.

† 13:18 Apqä Bukä 41:9 † 13:20 Matiu 26:20-25; Makä 14:17-21; Lukä 22:21-23

²⁶ Yatnqä i vqanqa, Jisasi Iqu ämävauqe, “Ämaqä Nyi bretqä tä hevqä bu äyämetmä wimqä iqu, qäquvqä” ätukqe. Iwä Iqu bretqe hevqe ayämeqe, Jutasi Saimonä Iskariotitanä iqueqä hiknä ique äwikqe. ²⁷ Jutasi iqu bretqe tii motauqanqani, Goti Hanjuwä Ique himä-wiunqä vqä Setänä iqu, Jutasi ique äpaqukqe. Iinjä itanqi, Jisasi Iqu iqueni, “Si nätmätqä hui imäktñqä etanqutqe, maqänä imäkiyā” ätukqe. ²⁸ Iqu kukñuä tquanqi äwipiyä iqua, “Kukñuä ii, sunqä tqutiyā” tpu ikuwi. ²⁹ Mbqä qae, Jutasi iqu mitqätanqqä-qae, hñqua “Ymisanä imäktñqä nätmätqä aanqä etanqi hui mbqä yätñqä tqutiyä, ä ämaqä nätmätqänqä äwa iqanquwä iu vätñqä tqutiyä” tpu ikuwi. ³⁰ Itanqi, Jutasi iqu bretqe ämotauqe, yäpaqä mängisa äukqe. Ii heatqänqayi.

Jisasi Iqu kukñuä-suqä änyä-hänjä äwikqenqä

³¹ Jutasi iqu ätimäwa uwqanqani, Jisasi Iqu tii ätukqe. “Ämaqeüqä Ymeqä Ekqä Iqueä yoqä naqe, tänga ätnänäqi winqiyä. Ga Ymeqä Iquesani, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqä naqä-pqe, ätnänäqi inä winqiyä. ³² Goti Hanjuwä Iqueä yoqä naqe, Ymeqä Iquesa ätnänäqi wiqanqutqe, Iqu Iqueqä-kiuä Ymeqä Iqueä yoqä naqe, ätnänäqi maqänä imäkänqiyä. ³³ Nqä ymeqä iquenä, Nyi hesäni äpakä mäpmeqä imqänä. Nyi äwqanqani, he Nyinyqä qävqä ikäpnuwi. Nyi Israitqä iquauqä naqä iquau ätukqe, tängani he etqä. ‘Nyi umqä iunji, he mäwqä danä ipnuwi.’ ³⁴ Tängani Nyi kukñuä-suqä änyä-hänjä tiinjä etapqä. He hñqunä-hñqunä hiqä-hiuänqä enqä di, aanä kiinjä henquätñqe. Nyi henyqä änyinqe, aanä kiinjä änyinyätñqä-pa, he-pqe hiqä-hiuänqä aanä kiinjä henquätñqe. ³⁵ He injä iqanqqe, ämaqä eeqänä qu näqñqe iuta hepnqäuä. He Nyaqä wäunüä yätquakä-qunenä äyä etanqi heqämbñqänänyä” ätukqe.

Jisasi Iqu Pitä iqueni, “‘Nyi Iquenqe, änyä maqnqeä’ ttñqinyä” ätukqenqäS

³⁶ I tquanqa, Saimonä Pitä iqu, “Naqä Iquki, Si äkñginqä utñqäwä?” tquanqa, Jisasi Iqu, “Nyi umqä iunji, tängani si qänaki mapqä isñqinyä. Si Nyinqä inja ptñiqä” ätukqe.

³⁷ Kimani, Pitä iqu tii ätukqe. “Naqä Iquki, nyi Siñi tängani qänaki makivändqe, sunqä imqäwä? Nyi Siñqä yänjä wämqä näwi äpmenänä.”

³⁸ I tquanqa, Jisasi Iqu, “Si naqä-qakuä Nyinyqä yänjä wätñqätanä? Nyi naqä-qakuä tii äktqä. Kukutakisqä äkaki, änyä ätätñqä etanqa, si Nyinyqe, ‘Nyi Iquenqe änyä maqnqeä,’ hñquaqui-hñque ttñqinyä” ätukqe.

14

Jisasi Iqu, Apiqueñqä Huänqä-quvi

¹ Jisasi Iqu tii-pqä inä ätukqe. “He injä äwqä hanjä heyqanquti, qundqändqä miqä ipu, Goti Hanjuwä Iquenyqätä, Nyinyqätä quuvqä heqäpnqeä. ² Nyaqä Apiqueä anijuni, hiqñqe, kuapänä imäknänä. Iinjä naqä-qakuä maetanqutqe, Nyi heñi, ‘Henyqä anä näwi imäkmqä umqe-qe,’ maetqä iqämninji. ³ Nyi äwätmä, henyqä anji näwi

imäkemi, aṅgumä äpmqe, he Nyitä anä pmetuṅquä etma umniqueqä. Iwä anä Nyi äpmeṅqä iuṅi, he-pqe anä pmeniqueqä. ⁴ Anä Nyi umqä iqäqä iuṅqe, he huāṅqenqe näqṅqä ae äyā ämenäüä” ätukqe.

⁵ I tquanḡa, Tomasi iqu, “Naqä Iquki, si utṅqä iuṅqe, ne änyä maṅḡqä equnä. Inḡi ne huāṅqenqe, näqṅqe, äänä heatuṅquäwä?” ätukqe.

⁶ Jisasi Iqu kimanḡi tii ätukqe. “Nyi Nqä-näüä Huāṅqä-qunä, Naqä-qakuä-qunä, itaṅḡa Hāṅä-pmeqä Iqunḡä. Apique wimeqe, huāṅqä hṅqu miṅqä inä. Oeyqä. Nyitanāṅji. ⁷ He Nyinyqä näqṅqä āṅguä eāṅuwi, ga Nqä Apiquenyqä-pqe näqṅqä āṅguä asä ii hipṅqäüä. He Iquenyqe näqṅqä tāṅḡa qe eāpu, Iqueni hiṅuä äyā äqunāṅäüä.”

⁸ I tquanḡa, Pilipä iqu, “Naqä Iquki, neyaqä änenḡä qāpu hiātṅqenqe, Apiqueni mänätquayä” ätukqe.

⁹ Jisasi Iqueä kimanḡi, “Pilipä iquki, Nyi hesāṅi hṅḡaṅqä äpmaka äpātṅqe, Si Nyinyqä maṅḡqe, äänä heṅinyä?” ätukqe. “Ämaqä Nyi hiṅuä āṅḡänāṅuwi, Apique-pqe inä äqunāṅäüä. Inḡi si ‘Apique mänätquayä-qe,’ anāāṅqä tnyä? ¹⁰ Nyi Apique nyätanḡä, Iqu Nyi änyinyä äpmeṅqä iṅḡqe, si quuvqä maeqiyqä äyā itḡāṅäta? Nyi etātṅqe, Nqä kṅuitanä maetqä itṅqe. Oeyä. Apiqu Nyi änyinyāṅqä Iqu, Kiqä-kiuä Iqueqä wāuṅuinä äyā imäkātṅqe. ¹¹ He kukṅuä tāṅḡe quuvqä heḡäpṅqe. Nyi Apique nyätanḡä, ga Apiqu Nyi änyinyänä. Nyaqä kukṅui quuvqä maeqiyqä iḡaṅḡqe, he wāuṅuä Iqu Nyita imäkātṅqä iuṅqä kṅuä indḡänāpu, ga iuta quuvqä heḡäpṅqe. ¹² Nyi aanä naqä-qakuänāṅä etḡänä. Ämaqä Nyinyqä quuvqä eqiyātṅqä iqu, iqu-pqe wāuṅuä huitanä-huitanä Nyi imäkātṅqä-pa imäkquātṅqe. Wāuṅuä iqu iṅḡä imäkquātṅqe, Nyi Apiquenyqä uwḡaṅḡqetanḡi, wāuṅuä Nyi imäkātṅqeṅi ämäwḡätāuṅḡiyä. ¹³ Itaṅḡa nātmatqä eeqänāṅiṅqä, Nyaqä yoqeta yatṅqä iquwi, Nyi imäkḡänä. Iutanḡi Apiqu, Hikṅuesa yoqä naqä meṅḡiyä. ¹⁴ I etanḡi, nātmatqä eeqänāṅiṅqä Nyaqä yoqeta yatṅqä nyiyḡaṅḡqe, ga Nyi imäkḡänä.”

Jisasi Iqu, Dṅä Äṅḡuänāṅä Iquenyqä ätkqenḡä

¹⁵ “He Nyinyqä aanä kiṅḡä hinyätḡätanḡutqe, ga Nyi, ‘He iṅḡä-iṅḡä imäkḡiyä’ etḡqä iuṅi, ḡänaknä iqäpṅqe. ¹⁶ Iwä Nyi Apique yatṅqä vḡaṅḡundi, Iqu heṅi Yätamakqä Eyqä Huiziqu, hesä hea ique-ique anä äpme, yāṅänāṅqä emäkātṅqä iṅḡqä etapātṅḡänānyä. ¹⁷ Yätamakqä Eyqä Iṅḡä Iqu, kukṅuä naqä-qakuänāṅä iutanḡä Dṅä Iquwi. Qokä-apäkä qua tāutanḡi, qu Ique hiṅuä māḡuṅquä ipu, Iquenyqä anä maṅḡqä ipiyitanḡi, Iqueni mämeqä ipṅqäüä. Ināqe, Iqu hesä anä äpmaka äpātṅqe, ḡänakṅi heyaqä yāpā iṅḡisa inyāniqeqä. Iutanḡi he Iquenyqe, näqṅqä äyā eāṅäüä.

¹⁸ Nyi he ymeqä kanä-kāna maeqä enḡä-parḡä, anä mevquatämāuqä imḡänä. Oeyä. Nyi he emamniqeqä. ¹⁹ Hea wāṅḡäpu päwḡaṅḡanḡi, ämaqä qua iutanḡi hiṅuä maṅḡāṅqä ipnuwiqä. Ināqe, Nyi hāṅḡä yḡänä pmetanḡumdḡetanḡi, he hiṅuä āṅḡāmbu, hāṅḡä yḡänä pmetḡnuwi. ²⁰ Hiunḡi iqueni he näqṅqä tiṅḡä hipnuwi. Nyi Apiqueu nyätanḡundi, he Nyi nyinātanḡpi, ga Nyi he hinyätḡniqe.

²¹ Itaṅḡa ämaqä hṅqu, Nyi ‘He iṅḡä-iṅḡä imäkḡiyä’ etḡqä iu ḡänaki imitātḡä iqu, Nyinyqe aanä kiṅḡä äwinyātṅqä iquwi. Ga

ämaqä Nyinyqä kuapänä äwinyänqä iquenyqe, Nqä Apiqu kuapänä äwinyänqiyä. Itanğa Nyi-pqe iquenyqä kuapänä nyinganğuti, Nyi Nqä-näuä ique ämitquatnmqänä.”

²² Jisasi Iqu kuknuä iinjä tquanğa, Jutasi huizi Iskariotitanä matimäuqä ikqä iqu, Jisasi Ique yatnqä tii äwikqe. “Naqä Iquki, änänänğqäwä? Si Tqä-täuä nenyä mänetquatnätinä, ga qokä-apäkä qua iutanjä iunji, mämitquatnqä isnqätanä?”

²³ Iwä Jisasi Iqu kimanji tii ätukqe. “Ämaqä Nyinqä kiinjä äwinyätnqä iqu, Nyaqä kuknuä iunji qänaknä änguanä iqanğuti, Nqä Apiqu iquenyqe kiinjä winyänqiyä. Itanğa Yämätqäye iquenyqä äpäta, iqtä näweqä pmetenyue. ²⁴ Ämaqä tqu-tqu Nyinyqä mäwinqä iqä iqu, Nyaqä kuknui qänaki miqä yänqiyä. He kuknuä qätä tä äwiyquwi, ii Nyaqä manä. Nqä Apiqu Nyi änändowatkqä Iqueqä kuknuiqä.

²⁵ Nätmatqä iinqe, Nyi hesä yqänä äpmamä, awä äyä etätnqeqä. ²⁶ I etanği Yätamakqä Eyqä Iqu, Dnjä Änguanänjä Iqu eä, itanğa Nqä yoqetani, Apiqu Iqueni ändowatämepäniqeqä. Iqu nätmatqä eeqänänğqä ämetquetä, heqä kjuä evauqumuatqanğuti, kuknuä eeqänänjä Nyi he etminqe, kjuä heyäniqeqä.

²⁷ Nyi he äwqä hanjä inqä pmeqanğpi evämamqä iqänä. Nyi äwqä hanjä inqä äpmenqä-pa, he asä iinjä inqä pmapnqä etapqänä. Itanğa Nyi äwqä hanjä inqä etapqe, ii ämaqä qua iutanjä iuqä ävätqänuwä itänji asänänjä manä. I hitanği he äwqä hanjä eyätä kjuä kuapä indqänäpu, zä miqä pambiyä. ²⁸ ‘Nyi he eväma äumi, anği emamniqeqä’ etqanğa ae äyä änyiyänuwä. He Nyinyqä aanjä kuapänä hingangutqe, Nyi Nqä Apiquenyqä umqä iqanğqeutani, he äwqä yeeqä hinguatnqeqä. Ii tiinjä iutanji. Apiqu Nyi ämanğutäuä äyä äpmenä. ²⁹ Nätmatqä iinji matimäuqanğa, Nyi-ganä ae äyä etqänä. I etanği qänakni, iqu ätimäuqanğani, he Nyaqä kuknuä etätnqä iinqe, quuvqä heqiyqänğqä. ³⁰ Ga ämaqä nyuänjä qua täu ämitnqä iqu änyimetnqä pättätanği, Nyi he kuknuä kuapänä maetqä imqänä. Iqu Nyi squä nyimäkätnqe, yänänänğqä maequeqä. ³¹ Inäqe, qokä-apäkä qua iutanji, qu Nyi Nqä Apiquenyqä kiinjä änyinänğenqä nänğqä ipnqe, Nyi nätmatqä eeqänänjä Apiqu ändkqä iunji imäkätqänjä. Inäqae, he ävaupu, ga ne eeqänänji äwatunquänänjä” ätukqe.*

15

Jisasi Iqu Guä-wainqä Naqä-qakuä-quvi

¹ Itanği Iqu tii ätukqe. “Nyi Nqä-näuänji Guä-wainqä Naqä-qakuä Iqunğqä. Itanğa Nqä Apiqu, wainqä wäunuä iu miqä Iqueqä. ² Nyaqä hutäknä iunji, häukuä mäwiqä inqä iqua, Nqä Apiqu huätä ätävämäunige. Nn hutäknä eeqänänjä häukuä äqäyänğqä iqua, häukui aanjä kuapänä qäyätnqe, Apiqu quwqä-hutäknä quvqä iqua huätä ätävämäutä, änguanänjä imäkänige. ³ Kuknuä Nyi etapqe, heyaqä quvqe huätä emamäutä, änguanänjä ae emäkqiyä. ⁴ He Nyi nyinätanğpi, Nyi he hinyätmgeqä. I etanği guä-wainqä hutäknä kiqä känäu mauqnqä enqe, hutäknä iinji, häukui maqäyqä yänqiyä. Ga asä iinji, he Nyi manuqnqä injuwi, häukui maqäyqä ipnä.

* **14:31** Iqua anju maqänä ävämakuwäti, kuknuä hui inä ganä ätäpu ävämakuwäti? Jonä 18:1 hinjä qunyä.

⁵ Nyi Nqä-näuäni guä-wainqä iqunä etanji, he hutäknä iquenjqä. Ämaqä tqu-tqu Nyi nuqänätanjudi, Nyi ique äuqänmitmqe, iqu häukui, kuapänä qäyänqiyä. Iwä he Nyi änyivquatämäuquwi, nätmätqä hñqu he änä mimäkkqä ipñqäüä. ⁶ Ga ämaqä hñqu Nyi manuqñqä inqä iqu, guä hutäknä huätä tävämäuqanğä yäüä äpiqä-panğä iquvi. Iwä hutäknä e ätävämäpğä iquauñi, ämepu tä bu tnämäuqanğpi, tä näñqiyä.

⁷ He Nyi nuqänätanğä, Nyaqä kukñui he euqänänğqe, ga he hiqä enğeta yatñqä iquwi, ii i timäuñqiyä. ⁸ He Nyaqä wäunüä yätquakä iquenğqä motquapñqä diñqe, häukuä kuapänä qäyqäpñqe. Iwä suqä iinğä iutanji, Nqä Apiqu yoqä naqä menqiyä. ⁹ Nqä Apiqu Nyinyqä kuapänä äwinyätñqä-pa, ga suqä asä iinjiutani, Nyi henyñqä-pqe inä änyinätqänä. He Nyaqä änyinğeunä pmetpñqeğä. ¹⁰ Nyi Nqä Apiqueuä suqä ändkqä iu qänaki yasämä itmä, ga Iqueğä Nyinyqä äwiñqä iu äpmenğä-pa, He Nyaqä suqenğä etätñqä iu qänaknä ipu pmamitpqe, iinğandi Nyaqä henyqä änyinğä iunä pmapñqäüä. ¹¹ Yeeqä Nyi änyinätñqä-panji, he-pqe inä hinguätñqe. Ga yeeqä inqä iinji, inä imänämätñqeğä. I etanji Nyi kukñuä ae etätñqä iunğä anği etqänä. ¹² Nyi suqä tiinğä äyä etapätñqe. Nyi henyñqä kiinğä änyinminğqä-panji, he hñqunä-hñqunänğä iquenä, hiqä-hiuänğqe asä inä hinguätñqe.

¹³ Ämaqä hñqu käyämaqä iquauñqä äwinymitätqä iuta äpäkonğqe, suqä äwiñqä iinğä iqu, ii suqä äwiñqä huizi iquauñi ämäwqätäüä. ¹⁴ Itanğa he Nyi 'suqä i imäkkqäpñqeğä' etätñqä-pa ii ipqe, iinğä dutanji he Nyaqä nyämaqä-quenä hiätätpnä.

¹⁵ Wäunüä imäkkqä iqua nätmätqä quwqä naqä iqu imäkkqanğutğenğqe, maqñqä ipnä. Inğäqe, kukñuä eeqänänğä Nqä Apiquesa qätä äwiyqe, Nyi ae äyä etqäqe. Iinğä iutanji Nyi, 'He wäunüä imäkkqä-quenjqä' maetqä, 'Nqä nyämaqä-quenjqä' etqä. ¹⁶ He Nyi atäunüä manyqä ikuwiqä. Oeyä. Nyi he atäunüä eyqäqeğä. Itanğa Nyi he wäunüä etapkqe, he äwäpu häukuä äpakänä witäninğä qäpñqeğä. Iinğä ipiyä iutanji, he Nyaqä yoqeta, Apique nätmätqä hñquenğä yatñqä vqanğpqe, Iqu hämä etapänqiyä. ¹⁷ Nyi kukñuä-suqä tiinğä ae äyä etapätqänğä. He hñqunä-hñqunänğä iquenä, hiqä-hiuänğqä aanğä kiinğä henguätñqeğä" ätukqe.

Ämaqä qua iutanğä iqua, wäunüä yätquakä iquau himä-wiunğqä wipnuwänğqä

¹⁸ I ätuätäqänğani, tii-pqe inä ätukqe. "Ämaqä qua iutanğä iqua he himä-wiunğqä heyqanğpqe, 'Neqä Naqä Iquenä-pqe, himä-wiunğqä äyä äwikuwä mändanä' kñuä heyquänğä. ¹⁹ Nñ he ämaqä qua täutanğä iqua enğä-panğä pmeqä-säpi, ämaqä qua täutanji, quwqä käyämaqä iunğä aanğä kuapänä äwinyätñqä-pa, henyqä-pqe inä winyätqätäninji. Inğäqe, he qua täutanjenä manä. Oee. Nyi he suqä qua täutanji, huätä vquatämäupñqä diñqe, ae atäunüä äyä ekqe. Iinğä iutanji, qokä-apäkä qua täutanji, he himä-wiunğqä eyätqänğäüä. ²⁰ Nyi, 'Wäunüä-wiyqä hñqu, iqueğä ämaqä naqä iquenji mämwqätäüqä yänqiyä' etqenqe,* kñuä anğuanä metanğpiyä. Inji ämaqä Nyi quwqä indquequwä iqua, he-pqe asä i etquapñqäüä. Nñ Nyaqä kukñuiunä qänaknä iquwä iqua, heyaqä-pqe qänaknä ipñqäüä. ²¹ Iinğä iquwä iqua, Apiqu Nyi

* 15:20 Jonä 13:16

änändowatkqä Iquenqä änyä maqñqä epiyä-qae, he Nyaqä yoqe metanquwitani, suqä ququvqä eeqänäni emäkqäpnuwiqä.

²² Inji Nyi äpätmä iquau kukñuä hui mätquä-säpi, quwqä suqä quvqenqe, äwqä yäpä imñi hanjä mäwqä iquäninji. I etanji Nyi iinjä ae ikqä-qae, iqua, 'Ne suqä quvqä imäkätunquenqä maqñqä equeqä' matqä ipnuwi. ²³ Ga ämaqä hñqu Nyi himä-wiunqä indquetñqe, Nqä Apiquenä-pqe inä itquetqä. ²⁴ Nyi iquauä awä iqinji, wäunüä yänänäqñqä ämaqä hñqu qänğanä mimäkqä iminjqä di, ae imäkkqe. Nyi iinjä mimäkqä-säpi, qu quwqä suqä quvqenqe, äwqä yäpä imñi hanjä mäwqä iquäninji. I etanji qu Nyaqä wäunui hiñuä ae äqunäpu, Qämätqiye himä-wiunqä äyekuwi.

²⁵ Suqä ii imäkkuwi, kukñuä hñqu quwqä kukñuä-suqä iu äqänänqce, naqä-qakuä timäutñqä iiyi. Kukñui tiinjä iquvi. 'Ämaqe, qu Nyi hiñgi himä-wiunqä änyiyätqänäuä.'†

²⁶ Dñä Yätamäkqä Eyqä Iqu Apikutä äpmeñqe, Nyi Iqueni henyñqä dowatmniqe. Iqu kukñuä naqä-qakuänänjä iutanjä Dñä Iqu eä, ga Apikutä äpmeñqä-qae äquvepänä. Iwä äquvepätä, Nyaqä wäunuiñqätä, suqenqätä awä ätnänjä iqi täniqe. ²⁷ Itanğa he-pqe kukñuä awä inä tqäñqänänji. Tiinjä duta. Nyi wäunüä ipäqäkqeta, he Nyitä anä äpmaka äpätunqce, täñga täsuwänä" ätukqe.

16

¹ "Nyi kukñuä iinj, heqä quuvqä heqiyqe ävquatämäuqänqä iinjä etqä. ² Ga Israitqä Jerusälemä iu hiqäva-imäkqä iqua henyqe, quwqä anä aquvāñqä iunqä matimäuqä ipñqä 'oeyqä' etpnuwiqä. Iwä qänakndani, suqä tiinjä-pqä iqua timäuniquc. He pizqä epäsäpiyänğanji, qu kñuä tii väniqe. 'Ne Goti Iqueqä wäunui, äñguä imäkätqunünä.' ³ Qu Apiquenqätä, Nyingätänji, änyä maqñqä epiyä dutani, suqä iinjä ii imäkpnuwi. ⁴ I etanji Nyi nätmätqä ii timäuninqenqe, ae etqäqe. Itanğa qänakñi qu suqä du emäkqanquwänğanji, kukñuä Nyi tä etqäqenqe kñuä eyquänä.

Dñä Äñguä Iqueqä wäunuiñqä

Qänğanäni Nyi hesä yqänä pmetmqä etanji, nätmätqä iinjce maetqä iminqe. ⁵ Ga täñğanji Apiqu, Nyi änändowatkqä Iquenqä umqe. Inji, 'Si äñginqä utñqäwä-qe?' hesanä hñqu yatñqä manyqä iqiyä. ⁶ Kukñuä Nyi täñga tä etqäqenqe, heyaqä äwqe, hanjä kiinjä äyā eyqiyä. ⁷ Itanji naqä-qakuänänji, tii hetmñqe. Nyi he evämeqe, ii yätamäkqä heyätñqeyi. Itanğa Nyi mäwqä iqäqe, Dñä Yätamäkqä Eyqä Iqu mapqä yänqiyä. Nñ Nyi äwqäqe, Iqueni henyqe, ändowatmä.

⁸ Täñğanji, ämaqä qua täutanjä iqua, suqä quvqenqä, suqä jänänäninjqä ä kukñuä mitqenqä, kñuä quvqä indqänätqänuwi, Dñä Äñguä Iqu äpäqe, quwqä kñuä quvqä iinj, jänä iwimäkäniquc. ⁹ Ämaqä Nyingä quuvqä maeqiyqä itqänuwitanji, Dñä Äñguä Iqu suqä quvqenqä awä täniqe. ¹⁰ Nyi Nqä Apiquenyqä umqe, ga he hiñuä manqänqä ipnuwä hitanğqetani, Dñä Äñguä Iqu suqä jänänänjä imäkqenqä awä etäniqe. ¹¹ Itanğa penqä qua täu ämitñqä iquenyqe,

† 15:25 Apqä Bukä 35:19; 69:4

Goti Iqu Iqueqä kuknuä mitqeunji, ‘Homä iqänqä’ ae iwäsäukqetani, Dnā Ängüä Iqu kuknuä mitqenqä awä täniqe.

¹² Nyi kuknuä hävemnäqñqä etmqä etanqä-qe, kuknuä etmqeunji he änä mämeqä ipnä. ¹³ I hitanji kuknuä naqä-qakuänänjä iutanä Dnā Injä Iqu äquvepätä, kuknuä ätätqe, Iqueqä kñuä iutanä matqä, kuknuä Apiquesa qätä äwiyätqä inä awä ätätä, nätmatqä qänaki timäuninqenqä-pqä inä täniqe. Iutanji, kuknuä naqä-qakuä eeqänänjä iinqe ämetqueniqe. ¹⁴ Ga Iqu Nyaqä kuknui ämetä awä etätäqänqanji, Nyaqä yoqä naqetä, ä yänänäqñqetäni, ätnänjä iqi maeniqe. ¹⁵ Iqu kuknuä Nyaqe ämetä etäniqenqä ätqäqe, ii Apiqueqä nätmatqä eeqänänjä, Iqueqänä ma, Qämätqiyeqä etanqä dutayi.

Heqä äwqe hanjä eyätqä-qe, anqinji yeeqä enyäniqeqä

¹⁶ Hea quäuqä maeqä wänqä hmbu tii päwqanqa, he hinuä manqänqä ipnuwi. Itanqa, hea quäuqä maeqä wänqä hmbu tii inä päwqanqanji, hinuä anqji nqämbnuwiqä” ätukqe.

¹⁷ I tquanqa, Iqueqä wäunüä yätquakä iquautanä hñqua, quwqä-quwä tii ätnquwi. “Iqu ne ‘Hea quäuqä maeqä wänqä hmbu tii päwqanqanji, hinuä manqänqä ipnuwiqä’ ätqenqätä, ä, ‘Hea quäuqä maeqä wänqä hmbu tii inä päwqanqanji, hinuä anqji nqämbnuwiqä’ ätqenqätä, nñ ‘Injä dutanji, Nyi Nqä Apiqueqä himqänä-qe’ inä äyä ätqe. Ga kuknuä tqauqä qakuinqä tä ätquque, äki etanqji ätqu?” ¹⁸ Itanqa quwqä-quwä yatñqä anqji inä tii inqwi. “Iqu, ‘Hea quäuqä maeqä wänqä hmbiyqä’ ätqe, nätmatqä äkinqä ätqäwä? Iqu ätqenqe, näqñqä mämeqä äyä iqunä.”

¹⁹ Jisasi Iqu, qu yatñqä wipñqä iqanqä äqunäqe, tii ätukqe. “He ‘Hea quäuqä maeqä wänqä hmbu tii päwqanqa, hinuä manqänqä ipnuwiqä’ etqenqätä, ä ‘Hea quäuqä maeqä wänqä hmbu tii inä päwqanqanji, hinuä anqji nqämbnuwiqä’ etqenqätänji, hiqä-hiuä yatñqe iinqä änyätqänä? ²⁰ Nyi naqä-qakuänänjä tii etqä. He kñuä naqänänjä äqäyäpu, huäqä-hunqä kiinjä metqätanquwänqa, qokä-apäkä qua täunji yeeqä iqäpnuwiqä. Heqä äwqe hanjä eyätqä-qe, anqinji yeeqä enyäniqeqä. ²¹ Itanqa apäkä hui, iiyqä ymeqä änyque qäqi quvepnanqanji, tänjä-hunqä menqiyä. Itanji ymeqä ae änyuäqe, tänjä-hunqä ymeqä änyuätñqänqa wimetqenqe, kñuä mäwiyqä, ymeqä qua täu timäuqanqenqe, yeeqä yänqiyä. ²² Ii enqä-parnä di, he tänganji, äwqä hanjä-iqä ämeqäuä. Inäqe anqinji, Nyi hinuä eqänqanqundqänqa, heqä äwqe yeeqä kiinjä enyäniqeqä. Heqä äwqä yeeqä inqä iinjä, ämaqä hñqu änä mämetauqä yäniqe. ²³ Asä qänqanji, he Nyi yatñqä manyqä ipnuwiqä. Nyi naqä-qakuänänjä tii etqä. He Nqä Apiqueñi nätmatqä huiñqä, Nyaqä yoqeta yatñqä ävquwä di etapänqiyä. ²⁴ Qänqatqä nängisati tängä tinqe, he Nyaqä yoqetani, nätmatqä huiñqä yatñqä miqä itqänquwiqä. Inäqe tänganji, he yatñqä vqanqpu. Ga he ämepiyitanji, yeeqä inqä iqu, heqä äwqeunji manquä emnätätñqä mapñqänänjä” ätukqe.

Jisasi Iqu, qua tqueqä yänänäqñqeunji ae ämäwqätäukqenqä

²⁵ Injä ätuätäqänqanji tii ätukqe. “Nyi kuknuä ktqä dunä etqa äpätnqä-qe, qänakñi asä iinjä, awä maetqä imniqeqä. Naqänä etqänä. Nyi Apiqueñe, awä ätnänjä iqi etmniqeqä. ²⁶⁻²⁷ Hiunji iqueni he Apiqueñi, Nyaqä yoqeta nätmatqänqä yatñqä wipnuwiqä. Itanqa he

Nyinyqä enyminqä iinjqätä, ä Nyi Goti Ique äväma äquvepkqenqä quuvqä eqäkuwä iinjqätä, iutani Apiqu Kiqä-kiuä henyqä äwingqetani, he yätamäkqä heyänä. Inji Iqu yätamäkqä heyätñqe, ii Nyi Iquenyqä tääqä tqeta ma, Iqueqä äwinqä iutanänji. ²⁸ Qänğanäni, Nyi Nqä Apiqutä äpmaminqetani, ävämanji qua täunqä äquvepkqeqä. Ga tänganji, Nyi qua täu äväma, Apiquenqä anji ymqänä” ätukqe.

²⁹ Inğanji Iqueqä wäunqänqä ämotquaminqä iqua, Jisasi Iqueni tii atukuwi. “Si tänganji, kukñuä ktqä hui mänatqä itnä, ätnänjä iqinyä änatnyä. ³⁰ Tänganji Si nätmätqä eeqänänjinqä näqnqä eänä, ämaqä hnqu yatñqä makiyqänqä, Si ganä ätätqänjinqe, ne näqnqä ae ämequnä. Iinjä itqänä iutani, ne Si Goti Iquesa äpnjinqe näqnqä eätanä, quuvqä eqiyqunä.”

³¹ I tquanquwänqä, Jisasi Iqu kimani tii ätukqe. “He tänganji quuvqä ae eqiyqä? ³² Qätä nyipiyä! Ämaqe he, heqä anjuñqä im-imä zä upñqä emäkññqe, hea iqu ae qe ätimäuqiyä. He täqñ Nqä-näuänä pmaminqä änuväma weqanquwänqanji, Nyi Nqä-näuänä mäpmeqä danä imä. Apiqu Nyitä pmetanji ii pmamä.

³³ He Nyinyqä quuvqä eqiyätqänjuwitani, heqä äwqe hanuä imbu pmepñqä diñqe, Nyi kukñuä tä iinqä etqänä. Iwä he qua tqe äpmapiyänqanji, hanä-iqä qäyä emeqanquti, zä miqä, pemänä tqäuqäpnä. Nyi qua tqe qä yänänäqñqeuni, ae ämäwqätäuqe.”

17

Jisasi Iqu, Kaniquenyqä tääqä ätkqenqä

¹ Jisasi Iqu kukñuä iinj, ae ätuäqetani, Iqu hinuä qäukuä haqä yätu äqunäqe, tii ätkqe. “Apiquki, Si ätkñi, tängä täsuänä. Yoqä naqe, Tqä Ymeqä Iqunä dapiyä. Iutani Ymeqä Iqunä, asä ii ktapmqänännyä.

² Si Tqä Ymeqä Iqunji, ämaqä eeqänänä iu ämimqñqä yänänäqñqe ändapknä-pa, yoqä naqä-pqe, inä dapiyä. Yänänäqñqä ändapknji, ii, Nyi qokä-apäkä Si Nqänqä ändapknä iquauji, hanä hea ique-ique pmeqänqä iwimäkmqeyi. ³ Itanqä hanä hea ique-ique pmeqe, ii tiinji. Ämaqä eeqänänji, hanä-pmeqä ique ämequwi, qu ‘Si Goti Tqä-täuänänjinqe’ näqnqä hepnqäuä. Itanqä Jisasi Kraisi, Si änändowatkñä iqunqä-pqe, näqnqä inä epñqäuä. ⁴ Wäunqä Si ändapknji, qäpu ae imäkqetani, Nyi qokä-apäkä qua täunji, Tqä yoqä naqe ae ämotqueqeqä. ⁵ Apiquki, qua tä mimäkqä ikñänqatqä, Nyi Sitä yqänä äpme, yoqä naqä ämaminueä-pa, tänganji Nyi Sitä anji pmenqä yoqä naqä dapiyä.

⁶ Ämaqä qua täutanä Tqä eminjuwä ändapknä iquauji, Nyi Saqä yoqe, awä ae ätuätñqeqä. Ga iqua Tqä kukñuä iunä qänaknä itqänä. ⁷ Tänganji natmatqä eeqänänä Si Nyi ändapknjinqe, ‘Ii Sitanä äpqiya-qe’ näqnqä ae eqäuä. ⁸ Tqä kukñuä Nyi awä tmqä ändapknji, Nyi ätquanqä, ga qu ae ämequwiqä. Inji Nyi Sita ätimäukqenqe, näqnqä naqä-qakuä ämepu, itanqä Si Nyi änändowatkñinqe, qu quuvqä ae eqiyquwi.

⁹ Nyi qu yätamäkqä wisñqenqä tääqä äktqänä. Nyi tääqä äktqä ii, qokä-apäkä eeqänänä qua täunjinqä manä. Oeyä. Tqä Nyi ämimqä ae ändapknä iqua, ga Tqä yqänä etanqñqä, iquauñqänä iqänä. ¹⁰ Eeqänänä Nqä eänjuwi, qu Tqeqä. Itanqä eeqänänä Tqä eänjuwi,

qu Nqä-pqä inänjqä. Itanğa iinjä iqua, Nqä yoqä naqe, huizi iquau ämotquetqänä.

¹¹ Nyi tänganji qua täu äpakä mäpmeqä, Sinqä yapmqä iqänä. Inäqe, qu qua täu yqänä pmapnqäüä. Ga Apiquki, Si aanä ikikinyäni, itanğa hñqu Si enqä-panä asänänjä manä, Si iquauñi Tqä yoqä naqetanjä yänänäqñqetä miyä. Yoqä naqä iinjä, Ye naqä-hñqunä ämuänjna äpmeñueä-pa iqua-pqä pmapnqä iinjä Nyi ändapknjqä.

¹² Iwä Nyi qutä äpmamänğanji, Nyi qunji Saqä yoqä naqä ändapknitanjä yänänäqñqetä ämitñqeqä. Nyi hñqu imä ändakñga äwetä qui imäkñqänqä, yataukuä itñqeqä. Inji qutanji, hñqu qui mimäkñqä iqe. Ämaqä tä du qui imäknäninjä äwätñqä iqunä,* qui imäkñqge. Ii kukñuä Tqä bukiu ätnänqge,† naqä-qakuä timäutñqeyqä.

¹³ Tänganji Nyi Sinqä äyapmqä itmä iutanji, qua täu yqänä äpmamä tääqä tä äktqe, Nqä yeeqä iinjqe, quvaqä äwqeu manguä munätñqä äktqänä.

¹⁴ Saqä kukñui, Nyi ae ätquanğä, ga qu quuvqä eqiyätqänjuwiqä. Itanğa qokä-apäkä qua täutanji, qunqge himä-wiunqge tiinjä duta wiyätqänjäüä. Nyi qua täutanänänjä-qunä maeqä imä, ga Nyinyqä quuvqä eqiyätqänjuwä iqua-pqe, qua täutanjä hmanjqä. ¹⁵ Nyi Si qunji, qua tquesanji, yäpaqänğisa ätuma utñqä yatñqe, ii makiyqä iqä. Oeyä. Ämaqä quvqä iqä iqu, qunji qui imäkqä dinqä, Si ämisñqä äkiyqä. ¹⁶ Nyi Nqä-näuänji, qua täutanänänjä-qunä hma enqä-qae, ga asä qu-pqe, qua täutanänänjä-qua hmanjqä. ¹⁷ Tqä kukñui quanğä maeqä, aanä naqä-qakuänänjä-qae, quvaqä äwqä yäpä inğisa mñganğuti, itanğa qu Tqä ämaqä epñqä ikikinyänjä iwimäkiyä. ¹⁸ Si Nyinjä ämaqä qua täu äpmeñuwä iunqä änändowatkñä-manjä iinjä, Nyi qunji asä ii ändowatkqe. ¹⁹ Itanğa, qu yätamäkqä wimqe, Nyi Nqä-näuänji, Si äktapñgä. Ga asä iinjä, Tqä kukñuä naqä-qakuä iutanji, qu-pqä Tqä ämaqä ikikinyänjä epñqänänji.

²⁰ Ga Nyi tääqe, ämaqä tquaunä yätamäkqä wisñqänä maktqä iqä. Oeyä. Qokä-apäki, tqua kukñuä awä tqanğä qätä äwiyäpu, Nyinyqä quuvqä eqiyqanğuwä iquauñä-pqe, yätamäkqä wisñqä äktqä. ²¹ Nyi tääqä tä äktqe, qu naqä-hñqunä ämuänjmbu pmapnqä iinjä äktqä. Tiinjä duta, Si Apiquki Nyi nyinätanğnä, ga Nyi Si äkinyänqä-panä iinjä, qu-pqe, Ye ii yemämbñqä iinjä äktqä. Itanğa qu e pmetanğuwitanji, qokä-apäkä qua täutanji, Si Nyi änändowatkñinjqe, quuvqä heqäpñqe, yätamäkqä wisñqä äktqä. ²² Itanğa qu naqä-hñqunä Ye ämuänjna äpmeñueä-pa pmapnqä iinjqe, Si Nyi yoqä naqetä, yänänäqñqetä ändapknji, Nyi qu ae ävqeqä. ²³ Nyi qu nyätanğmdi, ga Si Nyi nyinätanğti, iwä suqä iinjä iutanji, qu naqä-hñqunä aanä yänänäqñqä ämuänjmbu pmapnqänänjä. Itanğa qu e pmetanğuwitanji, qokä-apäkä qua täutanji, näqñqä tiinjä hepñqä. Si Nyi änändowatkñinjqetä, ä Si Nyinjä kuapanä äkinyänqä-panä iinjä, Nqä ämaqä iinjä iunqä-pqe, inä äkinyätñqä.

²⁴ Apiquki, Si qua tä mimäkqänğanji, Nyinjä kinğanji, yoqä naqetä, yänänäqñqetä, äyä ändapknjqä. Inji, ämaqä Si ändapknjä iqua, qu yoqä naqetä, yänänäqñqetä, hiñuä qumbunqä dinqge, Nyi äkisqi pmetanğundqe, qu anä pmeqänqä änyinğiyä.

* 17:12 2 Tesälonaika 2:3 † 17:12 Apqä Bukä 41:9; Jonä 13:18

²⁵ Apiqu jänänänä imäkqä Iquki, qokä-apäkä qua täutanj, Sinqe änyä maqñqä etanquwä-qe, Nyi Sinqe näqñqä enä. Itanğa ämaqä Nysisä äpmeñuwä iqua, Si äñändowatkñijñqe näqñqä ae eänäuä. ²⁶ Itanğa Nyi Saqä yoqe, qu näqñqä epñqä ämotquamiñqe, ga inä motqueqämqe. Ga Tqä suqä Nyinyqä äkinyätñqä-parjä iinj, qu ämeqanğpi, ga Nyi-pqe qu inyätmqänänyä.”

18

*Jutasi iqu Jisasi Iqueni, himä-wiunqä iquau äwikqenqä**

¹ Jisasi Iqu tääqä ae ätäqetani, Iqutä, Iqueqä wäunjuänqä ämotquamiñqä iquatäni yäpaqanğisa† ätimäupiyyi, eqä Kitronä äkipu, yätäqä nängisanqä äukuwi. Eqä yätäqä inğisanj, wäunjuä hñqu nyätanği, Iqutä Iqueqä wäunjuänqä ämotquamiñqä iquatäni, wäunjuä yäpä inğisa äpekuwi. ² Qu wäunjuä iunji kuapänä äpmeqäsminiuwä iinğe, Jutasi, Jisasi Ique mäkä-hunqä iquauqä hipaeu ävätnqä iqu, wäunjuä iquenqe näqñqä emiñqe.

³ Ga qu iqi pmetanğuwänğa, Jutasi iqu ämaqä hävemnäqñqä hñquau, ätuma äpkqe. Ämaqä iinjä iquauta kuapänänj, ämaqä Romätanjä mäkä-iqä iquayi. Huiziqua, ämayukä-imanqä, hiqäva-imäkqä naqä iquatä, Parisi iquatä ändowatkuwä iquayi. E äpäpiyänğanji, hiqi-tä suatä, ä nätmatqä mäkäñqä iqetänj, a äqätqa äpkwi.

⁴ Jisasi Iqu nätmatqä eeqänänä Ique wimetnqenqe, näqñqä ae ekqä iunji, Iqu qutanjä qäqiqi äwäqe, yatñqä tii äwikqe. “He tqenqä qävqä itqänäuä?”

⁵ Qu Iqueni kima tii atukuwi. “Ne Nasäretqätanjä Jisasi Iquenqä qävqä äpqunä.”

I tquanğuwänğa, Iqu kima tii ätukqe. “Nyi qe äpmeñänä Iqunä. Nyi Qäqunjqä.”† (Jutasi, mäkä-iqä iquauqä hipa iu ävätnqä iqu, qutä anä ätqäuminjuwi.)

⁶ Jisasi Iqu, qunji, “Nyi qe äpmeñänä. Nyi Qäqunjqä” tqanğa, qu nändi ätqepuiyyi, qua ipe äqäyäpäkñguwi.

⁷ Anği ävawäwqanğuwänğa, Jisasi Iqu yatñqä anği äwikqe. “He tqenqä qävqä äpquwäwä?” Qu anğumä tii ätukuwi. “Nasäretqätanjä Jisasi Iquenqeqä.”

⁸ Itanğa Jisasi Iqu, anği kima tii ätukqe. “Nyi tä Qäqunjqe, ae etqäqeqä. He Nyinğä qävqänqä äpquwä-qae, Nyitä anä äpmeñquä tqauñji hinuinä äqunäwatpiyä.” ⁹ Iqu iinjä ätukqe, Iqueqä kukñuä qänğanä tii ätätä äyä ekqe. “Ämaqä Nyi ämimqä ändapknä tqau, qutanjä hñqu qui mimäkñqä eänä-qe.”

¹⁰ Qu Ique a kiqätqanğuwänğa, Saimonä Pitä iqu, iqueqä näpqä-hionaqe ämäkäqäyäqe, hiqäva-imäkqä iquau miqä iqueqä wäunjuä-wiyqä, Maläkusi iqueqä qätä ämuangisanj, huätä ätävämäkqe. ¹¹ Pitä iqu i iqanğa, Jisasi Iqu tii ätukqe. “Tqä näpqä-hionaqe, kiqä qa

* **18:** Matiu 26:47-56; Makä 14:43-50; Lukä 22:47-53 † **18:1** Iqua inğanji Jerusälemä iu ävämakuwä. Iqua anä buayä anğuwuuta inğanä ävämakuwäti hinuiqänä ävämakuwäti? Jonä 14:31 hinuä qunyä. ‡ **18:5** Jisasi Iqueqä kima ätukqe, ii Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä yoqe Mosisi ique äwikqä-payi. Anğumä Itmakqä 3:14

mŋgeu anŋi nyueyã. Si iini sunqã inyã? Si Nyi, Nqã Apiqu eqã-hãkã imãñqã ändapkqe, § änmqenqã makinqã iqi?”

Qu Jisasi Ique, Anasi iquenqã ganã ätuma äukuwiñqã

¹² Inji ae iqanŋa, Romãtanã mãkã-iqã iquatã, quwqã naqã ämiqã iqu anã, ä Israitqã iquauqã ämayukã-imanqã iquatãñi, Jisasi Iquenji a äkiqãtpiyi, guã äkiqiyãukuwi. ¹³ Guã ae äkiqiyepiyi, Anasi iquenqã ganã ätuma äukuwi. Anasi iqu, Käyãpasi, quvãukuã ique hiqãva-imãkqã iquau miqã iqueqã kãnequvi. ¹⁴ Käyãpasi iqu, Israitqã iquau tii ätukqã iquvi. “Qokã-apãkã eeqãnanã iunqe, ämaqã hñqunãnä pãkonqe, anŋuiqã.”*

Pitã iqu, “Nyi Jisasi Iquenyqã änyã mañqe qã” ätkqenqã†

¹⁵ Qu Anasi iqueqã anjunqã ätuma uwqanŋuwanŋa, Saimonã Pitã iquã, Jisasi Iqu wãunuanŋqã ämotquaminqã huiziquãtãñi, qunqã qãnaki äukiyi. Huiziquenyqe, hiqãva-imãkqã iquau miqã Anasi iqu nãqñqã etanŋqã-qae, iqu Jisasi Iquenyqã, tãkñã yãpã yãñgisanã ququawã iqinyqã qãnaki äpaqukqe. ¹⁶ Pitã iqu, tãkñã-hãnaqã-tãñã qãqiqi yqãnä ätqãuminqe. Iutanji, wãunua yãtquakã tãkñã yãpã yãñgisa äpekqã iqu, anŋi äpãqe, apãkã tãkñã-hãnaqã miqã ii kukñua nãqñqã ganã ätuãqe, Pitã ique yãpã yãñgisa ätuma äpekqe.

¹⁷ Pitã iqu ae ämãwqãtäuqanŋa, apãkã tãkñã-hãnaqeu ämiminqã ii, iquenji tii ätukqe. “Si Ämaqã Nãñueqã wãunua yãtquakã iqukitanã?”

Inŋanji Pitã iqu tii ätukqe. “Oeyã, nyi qãqunã ma!”

¹⁸ Iinã inŋanji, iiqã naqãnanã tãtqãtanŋi, ämaqã anju wãunua iminuwã iquatã, ämayukã-imanqã iquatãñi, tã änyuasepu, huiwã dnã imãkmbñqã ktãmãti äqãminuwi. Inŋanji, Pitã iqu-pqe, huiwi diyeqã änyãtä, anã ätqãuminuwi.

Anasi iqu, Jisasi Ique kukñua ämitkqenqã‡

¹⁹ I itqãtanŋuwãñŋa asã qãñŋanji, hiqãva-imãkqã iquau miqã iqu, Jisasi Ique, qokã-apãkã Iqueqã kukñua qãtä äwiminuwã iquauñqãtä, kukñua äki-äki ätuminqenqãtãñi, yatñqã äwikqe.

²⁰ I tqanŋa, Jisasi Iqu, kimanji tii ätukqe. “Nyi qokã-apãkã iu kukñua ävãtmãñŋanji, zã maeqã, ätnãñã iqinyã ätuãtñqe qã. Inŋanŋa Nyi qokã-apãkã kukñua ävãtmãñŋanji, anã aquvãqñqã imimã ämãtñgãwãñqã iutã, hiqãva-imãkqã anã Israitqã eeqãnanã iqua aquvã äqãnãqãsäťqãñuwã yãpã yãñgisa ävãtñqe qã. ²¹ Iinã enqã-qae, si sunqã yatñqã nyinyã? Nyi kukñua ätuminqe, qu qãtä ae änyiminuwã-qae, yatñqã qu wiyã.”

²² Jisasi Iqu i tqanŋa, ämayukã-imanqã iqi ätqãuqã hñqu, Ique hipã äpãsätä, tii ätukqe. “Si hiqãva-imãkqã iquau miqã iquenji, kima iinã di ätunji, äänã etanŋiwã?”

²³ Inŋanji Jisasi Iqu kima tii ätukqe. “‘Nyi kukñua tã quvã ätqiyã’ kñuã kiyqanŋutqe, ga si ‘e tiyã’ mandqe, waqiyãñi ‘äkiumãnda ätnyã’ ändãtnã, diyã. Ä kukñua qãyu tqanŋundqe, ga Nyi sunqã bãkinyã?”

§ 18:11 Matiu 20:22; 26:39; Itkimãkqã 16:19 * 18:14 Jonã 11:50 † 18:14 Matiu 26:69-75; Makã 14:66-72; Lukã 22:54-62 ‡ 18:18 Matiu 26:59-68; Makã 14:55-65; Lukã 22:66-71

24 Jisasi Iqu kuknuä iinji ae ätqanğa, Anasi iqu, Iqueni guä yqänä qiyäunqu-que, hiqäva-imäkkä iquau miqä Käyäpasi iquenqä ändowatkqe.

Pitä iqu, “Nyi Jisasi Iquenyqä maqñqeqä” anğumä ätkqenqä

25 Jisasi Ique iinjä imäkätqätanğuwänğani, Saimonä Pitä iqu tä ttawiu ätqäuä, diyeqä imäknminqe. Iqu qutä ätqäuä diyeqä nyätqätanğa, qu inğani tii ätukuwi. “Si Ämaqä Nänueqä wäunüä yätquakä iqukitanä?”

Ga iqu tii ätukqe. “Oeyä. Nyi qäqunä manä.”

26 I tqanğa, hiqäva-imäkkä naqä iqueqä wäunüä-wiyqä, ämaqä Pitä iqu qätä mñä ätävämäukqä iqueqä käyämaqä iqu, tii ätukqe. “Nyi si Iqutä wäunüä du anä pmetanğnä äkqänänqe, tä qäqukiyqä?”

27 Pitä iqu anği “Oeyä” tqanğqe-tänji, kukutakisqe äkakä ätkqe.

Jisasi Iqu, Pailoti iqueqä hiñuä iqi ätqäukqenqä^S

28 Zi-hiñuä pisqanğani, iqua Jisasi Iqueni, Käyäpasi iqueqä anjuñqä ätuma äukuwitani, anğini, ätuma, ämaqä Romätanğa qua Jutiya iu ämiqä iqueqä anğä naqä hiqñqä-tänğä iunqä äukuwi. Qu, “Ne Goti Iqueä hiñuä iqini kiyä mätqä ätimäutanä,* itanğa neqä hiunji naqänänğä Pasopa iutanä nanui, mañqä yanğunä” kñuä wiyqanği, ämiqä iqueqä anjuñji mäpeyqä, yäpaqä mänji yqänä ätqäuminjuwi.

29 Qu iqi yqänä tqäutanğuwänğa, ämiqä Pailoti iqu qunqä äpäqe, yatñqä tii äwikqe. “He Ämaqä Tqueni, kukñui, äkinqä mitpñqäwä?”

30 Inğani qu ämävaupiyyi, iqueä kukñui kima tii ätukuwi. “Iqu suqä quvqä hui mimäkkä-säpi, ne Iqueni ätuma mapqä iquaningä.”

31 Iwä Pailoti iqu tii ätukqe. “He Ique ätuma, heqä kuknuä-suqä änänä äwiñqä iuta mitpiyä.”

I tqanğa Israitqä iquauqä naqä iqua tii ätukuwi. “Ne ämaqä hñque pizqä päsqanğqe, hiqä kuknuä-suqe pmua inemäkänä.”

32 Suqä ii iwimäkkuwi, Jisasi Iqu “Iinjä nyimäkkanğpi äpäkonmniqeqä” ätätä ätminqä iunji, naqä-qakuä hiätñqä ätimäukqe.

33 I tqanğuwänğa, Pailoti iqu, iqueqä anğä iu anği äpaquväge, Jisasi Ique tääqä ätuätumetä, yatñqä tii äwikqe. “Si Israitqä iquauqä Ämiqä Iquki, äyitanä?”

34 Iwä Jisasi Iqu tii ätukqe. “Si tqä kñuä iutanä indqänätnä ätnyä, ä ämaqä hñqua Nyinyqä äktquwätanä?”

35 Ga iqu kimanji, tii ätukqe. “Änäñqä tnyä? Nyi Israitqä pmeğundanä? Tqä sämaqä Israitqä iquatä, hiqä hiqäva-imäkkä naqä iquatäni, nyinğä ii äktma äpqäuä. Si squä iqanğnänğä?”

36 I tqanğa, Jisasi Iqu kima tii ätukqe. “Nyi ämaqä mimqä yänänäqñqe, qua täuta mämeqä iqäqe. Nyi qua täuta ämeqä-säpi, Nyaqä wäunüä imäkkä iqua mäkä iqanğpi, itanğa ämaqä hñqu Nyi Israitqä iquauqä hipaeu manyivqä iquäninji. Inğqe, Nyi ämaqä mimqä yänänäqñqe, qua täuta mämeqä iqäqe.”

37 Ga, Pailoti iqu tii ätukqe. “Ae! Si Ämiqä Naqä Iquki, äyämända?”

^S 18:27 Matiu 27:1-2, 11-31; Makä 15:1-20; Lukä 23:1-25 * 18:28 Israitqä iquauqä kñui tiinji. “Ne ämaqä Israitqä iqunesanğä ma huiziquauqä anjuñqä äpaquvatqe, ne Goti Iqueqä hiñui iqini, kiyä mätqä timanğunä.”

Kimani, Jisasi Iqu tii ätukqe. “Kuknuä si ‘Ämiqukiya’ ätnä iqu, ii tqä kuknuiqä. Nqä nipai Nyi kuknuä naqä-qakui awä tumqänä änmikqe. Itanğa Nyi qua täu wänuä asänä imäkmqä äquvepkqe. Qokä-apäkä, kuknuä naqä-qakuinqä äwinyätņqä iqua, qu eeqänäni Nyaqä kuknui qätä änyiyätqänuwiyi.”

³⁸ Ämiqä iqu tii ätukqe. “Kuknuä naqä-qakui, ii squäwä?” Ii ae ätuäqetani, Israitqä iquaunqä yäpaqä mäņgisanqä ätimäwa äpäwätä tii ätukqe. “Nyi suqä quvqä hui Iqu imäkkqe, mämäqumueqä iqänä. ³⁹ Inäqe, nyi suqä itņqenqe, he näqņqä äyä etqänuwiqä. Quväukuä eeqänänä hiunji naqä Pasopangani, nyi ämaqä guä kiquyäueqä anju äpmeņuwä iquaunji, hņque hiņgi qäyä wätņqä atäunqä täupņqä hiņuinä äyä eqänätņqeqä. I etanği, Israitqä iquau Miqä Tquenji, nyi he etapmqä diņqe engiyä?”

⁴⁰ I tquanğa, qu anği manä yänänäqņqä ätäpu, “Iquenqe, hmanjğä. Si Baräpasi ique hiņuinä qunäwatiyä” ätukuwi. Ämaqä iqu, mäkänqätä, quwänqätä iqä-quvi.

19

¹ Itanğa iinä tquanğuwänğani, Pailoti iqu tquanği, mäkä-iaqä iqua, Jisasi Iquenji ätuma äwäpu, hiqokä äpäkkuwi. ² Itanğa qu ämiqä iquaunqä yņņa nyuänju ämuasmäuqä enqä-pa guä yänä-tänji äkoqupiyi, Jisasi Iqueä nyuänju ämuasmekuwi. Ga gguä ipisqä quäuqä hņqu-pqe inä äwiputkuwi. ³ Inji ipiyi, qu Iqu-tänğä qäqiqi äquvepäpu, “Israitqä iquaunqä Ämiqä Iquki, hiunjiyqä!” ätuäpu, hipa äqäyäpäkkuwi.

⁴ Itanji Pailoti iqu ätimäwa äpäwäqe, Israitqä iquaunji tii ätukqe. “Nyi Iquenji suqä hui imäkkqe, mämäqumueqä iqä-qae, he iinğä näqņqä heņqenqe, ätuma pmqänä.” ⁵ Inji ätquanğa, Jisasi Iqu yņņa guä yänä-tänğä äkoqukuwitä, ä gguä ipisqetänji yqänä ämuasmäuqä-qu yäpaqänğisa pğanğqänğga, ämiqä iqu, “He hiņuä qumbņqe, täsuänä” ätukqe.

⁶ Iqu i tquanğa, hiqäva-imäkkqä naqä iquatä, ämayukä-imanğä iquatänji, Ique hiņuä äqumbiyi, manä yänänäqņqä tii ätukuwi. “Si zä-huätatä äuetnä, pizqä päkiyä! Zä-huätatä äuetnä, pizqä päkiyä!”

Inğani ämiqä iqu tii ätukqe. “Nyi Iquenji suqä quvqä hui mämäqumueqä iqä-qae, hiqä-hiuä itmepu, zä-huätatä äuepiyä.”

⁷ Iinğä tquanğa, Israitqä iquaunqä naqä iqua, iquenji kima tii ätukuwi. “Neqä kuknuä-suqä iunji tii ätnänä.* Iqu, ‘Nyi Goti Iqueqä Ymeqä-qunjqä’ ätätnqä-qae, äpäkonätņqänänjqä.”

⁸⁻⁹ Pailoti iqu qätä iinğä äwiyäqetani, aanğä zä kuapänä wiņğani, iqueqä anğä yäpä inğisa anği äpaquväqe, Jisasi Ique yatņqä äwikqe. “Si äņgi pmeqä-qukiyi?” I tquanğa, Jisasi Iqu, iquenji kima hņqu mätquä ikqe. ¹⁰ Iwä ämiqä iqu, “Äänä etanğiwä? Si nyaqä yatņqe, kima mandqä injuä” ätukqe. “Nyi Si hiņuinä kqänawatqenqätä, nņ zä-huätati hukiqenqätänji, yänänäqņqe nyi ämenänä. Äyoo, Si iinqe änyä maqņqä enjinyä?”

¹¹ Itanji Jisasi Iqu tii ätukqe. “Goti qäukuä yätu äpmeņqä Iqu, si yänänäqņqä mäktapqä yätqe, si Nyi qua iqinji änä mämänunğuatqä

* 19:7 Hiqäva-imäkkqä 24:16

isinä. I etanġi ämaqä Nyi saqä hipaeu äktapqä iqu, iqueqä suqä quvqe, aanjä naqänänjä, saqä dunji ämāwqätäunä.”

¹² Pailoti iqu qätä iinjä äwiyäqe, Jisasi Ique hiñuinä qunāwatätñqe, huänqä huiñqä qävqä iminqe. I indqänätqätanġa, Israitqä iqua manjä yänänäñqä ätkuwi. “Ämaqä hñqu kiqä-kiuä ‘Ämiqunjqä’ änyuätñgqe, iqu Sisa† iqueqä mäkä-huñqä iqueyqä. Si ämaqä tqeñi, hiñuinä äqunāwatätñqä etanġutqe, si Sisa iqueqä näueqä maeqä, iqueqä mäkä-huñqä esñqinyä.” ¹³ Ämiqä iqu qätä iinjä äwiyäqe, Jisasi Ique yäpaqänġisa ätuma äpäukqe. Itanġa iqu ququawä qu ‘Hikä Ququawiqä’ änyuätmiñuwä iqi ätqepäqe, kukñuä iwäsäutñqä zä-hawä iu qe äpmakqe. (Israitqä iquauqä anjä-kukñuä iunji, ququawä iquenyqe, ‘Gapätauä’ ätmiñuwi.) ¹⁴ Hiunji iqueni, Pasopa iutanjä Sämbatqänqä näwinyä imäkqänġanji. Ga hiunji quemisqänġanji, Pailoti iqu Israitqä iquauñi tii ätukqe. “Heqä Ämeyqä Iqu täsuwänä.”

¹⁵ Qu inġanji manjä tnänjä tii ätumiñuwi. “Iqueni ätuma äwätinä, zä-huätatä oeyä.”

I tquanġuwänġa iqu tii ätukqe. “He nyi heqä Ämeyqä Iqueni, zä-huätatä huemqä enġiyä?”

Itanġa hiqäva-imäkqä naqä iqua kima tii ätukuwi. “Neqä ämineyqä nage hñquququ hmanjqä. Sisa iqu kiqä-kiuänänjqä!”

¹⁶ I tquanġuwä iutanji, Pailoti iqu, qu Jisasi Ique zä-huätati hupnqänä, quwqä hipaeu äwikqe.

Jisasi Ique zä-huätati äuekuwinjqä‡

¹⁷ Quwqä hipaeu vqanġa, qu Jisasi Iqueni ätuma äukuwi. E ätuma äwäpiyänġanji, Iqueqä zä-huätati hunäninqe, Iqueqä-kiuä quamä iwäwa, anjä-himqä iqi äväma, qua kiqä yoqe, ‘Ämaqä nyuänjä-yänjqä’[§] änyuätmiñuwä iunqä äukuwi. (Israitqä iquauqä anjä-kukñuä iunji, ‘Golketayqä’ änyuätmiñuwi.) ¹⁸ Iqi ätimäupiyyi, Jisasi Iqueni zä-huätatä äuekuwi. Iqu zä-huätati awä iqi hunätanġi, ämaqä hñquaqi-pqe, inġi-inġisa äuekuwi.

¹⁹ Itanġa Pailoti iqu tqanġi, qu kukñuä hñqu äqiyäpu, Jisasi Iqu unätanġqä ique äqiyämasekuwi. Kukñuä iinjä iqu, tii ätäpinji. ‘Jisasi Nasäretqätanjä, Israitqä iquauqä Ämiqä Iqueyqä.’ ²⁰ Kukñuä iqueni, Israitqä kuapänänjä iqua a ätäuqäsmiñuwi. Ii tiinjä etanġiyi. Iqueni zä-huätatiñi, quwqä anjä-himqä ique qäqiqi äuekuwi. Itanġa kukñuä iinjä, Israitqä iquauqä anjä-kukñuä itä, Romä iquauqä itä, itanġa Grikä iquauqä itänji, hñquaqu-hñqme äqäkuwi. Qakuä iquaquisanji, Israitqä kuapänänjä iqua a ätäuqäsmiñuwi.

²¹ Itanji Israitqä iquautanjä hiqäva-imäkqä naqä iqua, Pailoti iqueni tii ätukuwi. “Si ‘Israitqä iquauqä Ämiqä Iqueyqä’ maqiyqä panä. Häe! Si tuwanji, ‘Ämaqä Tqu, “Nyi Israitqä iquauqä naqä Ämiqä Iqunjqä” ätätñqe qä’ ätätinä äqiyeyä.”

²² I tquanġuwänġa, ämiqä iqu “Qäyä enä” ätukqe. “Tuwanjuä nyi äqiyqä tänä, qäyä äqänänä.”

† 19:12 Sisa iqu, Romätanjä eeqänänjä iuqä ämiqä naqä eä, Romä iu ämiminqe. Inji iqu Pailoti iqueqä naqä iqueyi. ‡ 19:16 Matiu 27:32-44; Makä 15:21-32; Lukä 23:26-43 § 19:17 Näñqä-tänjä iqua, kñuä tii indqänätqänjä. “Ämaqä nyuänjä-yänjqä” ätqe, naqä-qakuä hma, ktqe hikä du imäkñätanġenqä ätmiñuwi.

23 Ámaqä mäkä-iqä iqua, Jisasi Iqueni zä-huätati ae äuepiyi, Iqueqä ämuasmänqe ämapiyi, kikinä mapnqä, hñquaqui-hñquaqui iwäsäupu, hñqunä-hñqunä ämakäukuwi. I ipiyänğanj, Iqueqä gquä quäuqä, nyuänj yätuta yukä bunqänä ipññqä iqu-pqe inä ämakuwī. Ámaqä gquä iinj ique guä äktäpäkqä iqu, yuä hui ämetä guä maktäpiqä, yuä iquesanänä imäkkqe. 24 Iinj äqumbiyi, mäkä-iqä iqua, tii ätnquwi. “Ne gquä tquenj, mapisqä ianä. Qäyä enä. Ne tquenj, nesanä hñqunä metñqänä, hññä iatunqueqä.” E ätmbiyi, iinjä ikuwi, Goti Iqueqä bukiu ätnänqeunj naqä-qakuä timäutñqä imäkkuwī. Kukñuä iinj iqu tii ätnä.

*“Qu nyaqä ämuasmänqe hñqunä-hñqunä yanä änyäpu, ämapiyi, itanğa nyaqä gquä quäuqe metñqe, hññä ipu imeqäüä.”**

25 Mäkä-iqä iqua i itqätanguwänğa, Jisasi Iqueqä känäu, känawqä känapi, ä Kelopasi iqueqä apäkä, Mäliya, itanğa Mäliya, anj Maktälatanj ii-pqe, qu eeqä Jisasi Iqu zä-huätati hunätanğqä qäqiqi ätqäumiñuwī. 26 Iqi tqäutanguwänğa, Jisasi Iqu Kiqä känatä, Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iquautanj, aanj kuapänä äwinyminqä iqutänj, qäqiqi tqäutanginyä äqunğqe. Itanj Iqu Kiqä känäunj tii ätukqe. “Apäkä iiki, ämaqä iqu, tqä ymeqä iqueqä.” 27 I ätuäqe, anğinj, Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iqueni ätukqe. “Apäkä ii, tqä tñaiyqä.” I tqanğa, ämaqä iqu iinj, iqueqä anjuñqä ätuma äwätä, anğuanä ämimiñqe.

Jisasi Iqu äpäkongqenqät†

28 Itanj Jisasi Iqu näññqä tii ekqe. “Nqä wäunjuä eeqänä imäkätñqe, ae qäpu eqiyä.” I indqänäqe, tii ätkqe. “Nqä quväki, yäkänj nyiyqiyä.” Iqu i ätkqe, ii Goti Iqueqä bukiu ätnä äwiñqä iqueni, † naqä-qakuä ätimäukqe. 29 Jisasi Iqu “Quväki yäkänj änyiyqiyä” tqanğa, mäkä-iqä iqua, qondä-häkä hñqu wainqä-eqä mäkä iqe, manğua injqä tqäutangj, ga yaanui ämepu, wainqä-eqä bu äyämepu, iwä yaanui eeqänänä piiyqä äyä iqanğa, hisopqä äpa iu äkoqupiyi, Jisasi Iqu kiqä eqe, hiiqä ätänätñqä manj iu äwisäukuwi. 30 Jisasi Iqu wainqä-eqä ae änäqe, “Tänğanj ae qäpu eqiyä” ätäqe, nyuänj ikuopäqe, Iqueqä quuvqe qe äwquatämäukqe.

31 Jisasi Iqu i äpäkongqä injanj, hiunji Sämbatqä hapä pmeqä iquenqä nätmätqä näwinyä imäkkqä injanj. Sämbatqä iinjä iqu, hiunji naqänänänğa etanğj, Israitqä iquautanj naqä iqua huiwä iquauñj, zä-huätatiunj yqänä unqenqe mäwiñqä ikqe. Itanj, qu Pailoti iqueni, “Quwqä yuki äquasqiyä. Ga maqänä päkonganğpi, quwqä huiwi huätä manätñqänänyä” ätukuwi. 32 I tqanğuwänğa, mäkä-iqä iqua äupiyyi, ämaqä Jisasi Iqutä anä äuekuwä iquaquiyqä yuki äquasqäkuwi. 33 Itanj Jisasi Iqueui äquasqiyänä-tpu indqänğa äpäukuwi, Iqu ae äpäkongqä äqunäpu, Iqueqä yuki mäquasqiyqä ikuwi. 34 Qu iinj qäyä ipu, qutanj hñqu Jisasi Iqueä mäwqä hñgisa zi äuganğa, maqänänj hñneqetä, eqetänj, naqä-huinyä äkapkqe. 35 (Ámaqä tä hiñuä äqunğquä iqu, nätmätqä timäuqanğj äqunğqenqe, ae awä ätqiyä. Itanğa kukñuä iqu awä ätqäqä ii, qanğä manä, naqä-qakuänänj. Ga iqu kiqä-kiuä-pqe, ‘Nyi näññqe, kukñuä

* 19:24 Apqä Bukä 22:18 † 19:27 Matiu 27:45-56; Makä 15:33-41; Lukä 23:44-49 ‡ 19:28 Apqä Bukä 69:21

ätqäqä tä, ii naqä-qakuänäni ätqänä,' ätkqe. Iiñqce he quuvqä heqiyqäpñqe.)³⁶ Nätmatqä ätimäukqä ii, Goti Hanjuwä Iqueqä bukiu ätnä äwiñqeuni, naqä-qakuä imäkätñqä ätimäukqe. Itanğa kukñuä iini tiñji. "Iqueqä yäñi hui mamisqiyqä ikuwi."§³⁷ Itanğa kukñuä Goti Iqueä bukiu huizi ätnä äwiñqä iqu, tiñjqä. "Ämaqe, qu zi äukuwä iunä qumbunqäüä."*

Jisasi Iqueqä huiwi, pñqä ekuwiñqä†

³⁸ Qu iini ae iqanğuwänğa, Josepä Arämätiyatanä iqu, "Jisasi Iqueqä huiwi ämamqeqä" ätätä, Pailoti iquenyqä äukqe. Josepä iqu, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqämiñqä-qe, Israitqä Jerusälemä iu hiqäva imäkmiñuwä iquautanä naqä iquauñqä zä wiñganği, iqueqä quuvqä heqiyqe, zä emiñqe. Iqu iqueni i tquanğa, Pailoti iqu "Nñqä, si Jisasi Iqueqä huiwi yqä mayä" tquanğa, Josepä iqu äwäqe, Iqueä huiwi ämakqe. ³⁹ Itanğa Nekitimäsi, ämaqä qänğanä heatqänğa äpätä, Jisasi Ique hiñuä äqunätä, kukñuä anä ätkiyä iqu-pqe,‡ inä äpkqe. Iqu zä hñquaquisanä aowä imäkäpu yuqui-yaqui ikuwä, jinanä änguanänä weqe äma äpkqe. Zä eqä aowä iini, kiqä hanä-ıce, aanä naqänänä, 30 kilokremqä. ⁴⁰ Jisasi Iqueä huiwiñji, Josepä iquä, Nekitimäsi iquä, ämesiyänğanı, iquacu Israitqä iquä ämaqä pizqä iu imäkmiñuwä-pa, zä eqä aowä yuqui-yaqui imäkkuwi, Iqueä huiwiu eä isinyä, itanğa, yuä änguanänä hui äpisäsinyä, huäqä äutkiyi. ⁴¹ Jisasi Ique zä-huätati äuekuwä-tänğä qäqiqiñji, wäunjuä hñqu änyimiñqe. Wäunjuä iqueni, hikä hovqä änyä-hänğä, ämaqä pizqä pñqä maeqä imiñuwä hñqu omiñqe. ⁴² Hikä hovqä iqu qäqiqi vätanğqetani, iquacu Jisasi Iqueä huiwi maqänä äma äwiyi, iqi pñqä ekiyi. Maqänänji tiñjä iutayi. Hiunji qäquenji, Israitqä iquacuä Sämbatqä hapä pmeqä iquenqä nätmatqä näwinyä imäkqänğayi.

20

*Jisasi Iqu anği ävaukqenqä**

¹ Wikä iqueqä hiunji kiñganänä iqueni, Mäliya Maktälatanä ii zä we mauñqä, hea yqänä witanğqeuñji, Jisasi Ique pñqä ekuwä iunqä äpkqe. Ii äpäqe, hikä qñqanğä pmäukui mäpmäwänätanği äqunğqe. ² Iinä äqunäqe, ii Saimonä Pitä iquenqätä, Jisasi Iqueqä wäunjuä yätquakä huizi, Iqu iquenqä kiinğä äwinyimiñqä iquenqätä tnänğä äwäqe, iquacuñji tii ätukqe. "Qu Naqä Iqueqä huiwi, hikä hovqä duta ämepu, äkisqi-mända ämaequwätiyä? Ne änyä maqñqä equnä."

³ Mäliyai i tquanğa, Pitä iquä, wäunjuä yätquakä huiziqutäni, iquacu iqiñji äväma, hikä hovqä dunğä äukiyi. ⁴ Qäquacu tnänğä qäqasä-qäqasä äwiyi, Pitä iqueni, huiziqu ämäwqätäuäqe, Jisasi Ique pñqä ekuwä dunji, iqu ganä ätimäukqe. ⁵ Iqu hikä hovqä yämä hämä mäyqä, yäpaqä mänisanä nyuänğä quapi eäqe, hiñuä äqunaenğqe, yuä huiwiu huäqä äutkiyä iunä äqunğqe. ⁶⁻⁷ Iqu i itqätanğa, Saimonä Pitä iqu qänaki äpäqe, hikä hovqä yämä hämänä äpaquväqe, yuinä iqi witanğä äqunäqä-qe, mä Jisasi Iqueä nyuänjiu huäqä äütäsinyä

§ 19:36 Apqä Bukä 34:20 * 19:37 Sakätiyasi 12:10 † 19:37 Matiu 27:57-66; Makä 15:42-47; Lukä 23:50-56 ‡ 19:39 Jonä 3:1-2; 7:50 * 20: Matiu 28:1-15; Makä 16:1-11; Lukä 24:1-12

ekiyä iqu, huizi iquatäni mäwitangi äqunqce. Yuä iqu huizi iquatä mäwiqä, kiqä-kiui aanqä näni äkmäknäqänqa äwäminqce. ⁸ Inqani, wäunuä yätquakä kinqanä ätimäukqä iqu, qänaki äpaquväqe, yuinä iqi witanqi äqunäqe, quuvqä eqäkqce. ⁹ (Goti Hanjuwä Iqueä bukiunqi qäyä ätnä äwitanqi, qu inqani, Jisasi Iqu äpäkonätqeta angumä vauqenqce, näqñqä mämeqä ikuwi.) ¹⁰ Ii äqunyiyi, wäunuä yätquakä iquaqu qeqä äpmanyä äquvepkiyiunqä angumä äukiyi.

¹¹⁻¹² Wäunuä yätquakä iquaqu i itqätangiyänqa, Mäliya Maktälatanä ii, Jisasi Ique qua äptekiyä yäpaqä iqi ätqäuä kñuä äqäminqce. Ii kñuäqäqä nyuänä quapi eäqe, hinuä äqunaengqce, enätqä ämuasmänqä qäpaiqä-tänä hñquaqu, hñqu Jisasi Iqueä nyuänä eminqä inqi pmetanqa, ä hñquququ yukä ipminqä inqi pmetangi äqunqce. ¹³ Iquaqu Mäliyanqi yatñqce, “Apäkä, si sunqä kñuä qäyätqäninyä?” ätukiyi.

Ii iquaquini tii ätukqe. “‘Qu nqä Naqä Iqueqä huiwi ämepu, äkñqi ämaequwätiyä’ tmä, änyä maqñqä emä, kñuä äqäyätqänänä.” ¹⁴ Ii iquaqui i ätuäqe, hñgisa äkunmäuqe, Jisasi Iqu tqäutanqi äqunqquäqe, ‘tä Jisasi Iqueyqe’, näqñqä mäeqä ikqe.

¹⁵ Ii kñuä yqänä qäyätqätanqa, Jisasi Iqu yatñqä äwikqe. “Apäkä, si sunqä kñuä qäyätqäninyä? Ä si tqunenqä qävqä imätñgä?”

Mäliyai, ‘Tqu ämaqä wäunuä täu ämitñqä iqu ändqiyä’ kñuä wiyqanqa, tii ätukqe. “Naqä Iquki, Si Iqueä huiwi ämetnä, hñqäqi enä hitanqutqe, mändquayä. Ga nyi ämamqänänä.”

¹⁶ Itanqi Jisasi Iqu, “Mäliyuä” ätukqe.

Ga ii hiqumuanä äwiyäqe, Israitqä iquauä anä-kukñuii, “Laponai” ätukqe. Yoqä Laponai, kiqä qakui tiinji, “Näqñqä-vqä.”

¹⁷ Inqani Jisasi Iqu tii ätukqe. “Nqä Apiquenyqe mäyqä änänjqae, si mindmaqñqä panä. Si äwätinä, Nqä guäkaunqi tii tuvä. ‘Iqu Iqueqä Kaniquenyqätä, heqä Heniquenyqätä, ä asä Iqueqä Goti Iquenyqätä, ä heqä Goti Iquenyqätä, yänqiyä.’”

¹⁸ I tqanqa, Mäliya Maktälatanä ii äwäqe, Iqueqä wäunuänqä ämotquaminqä iquaunqi tii ätukqe. “Nyi Naqä Iqueni hinuä ae äqunänänä.” Itanqa ii kukñuä Jisasi Iqu ätukqe, awä äsuikqe.

Jisasi Iqu, wäunuä yätquakä iquau äwimakqenqät†

¹⁹ Wikä iqueqä hiunqi kinqanänä qäque, heatqeuñi, Iqueqä wäunuä yätquakä iqua, Israitqä Jerusälemä iu hiqäva imäkminjuwä iquauqä naqä iquauñqä zä ipu, quwqä anä äpmaminjuwä iunqi, anä qñqanqi ämatäkutepiyänqa äpmaminjuwi. Iqua i pmetanqwanqa, Jisasi Iqu quvaqä awä iqi maqänä ätimäuqe, pämä ätqäuä, “Heqä äwqe, hanuä enyänä” ätukqe. ²⁰ Iqu e ätuätä, Iqueqä hipa yunquitä, ä mäwqä yunquitä ämotquakqce. Itanqa, wäunuä yätquakä iqua, quwqä Naqä Ique hinuä äqumbiyi, yeeqä naqänänä ikuwi. ²¹ Itanqi Jisasi Iqu anqi tii ätukqe. “Heqä äwqe, hanuä enyänä. Apiqu Nyi änändowatkqä-pa, asä iinqi, Nyi he endowatqänä.” ²² Iqu e ätäqetanqi, Iqueqä mandñi iquau äwqatämäutä, “He Goti Iqueqä Dñä Äñguänänqi mapiyä” ätukqe. ²³ “He ämaqä hñquauqä suqä quvqe äwivquatämäuquwi, ga iquauqä suqä quvqe qäpu eqi. Itanqa he

† 20:18 Matiu 28:16-20; Makä 16:14-18; Lukä 24:36-49

hñquauqä suqä quvqe huätä mämuämäuqä iquwi, quwqä suqä quvqe, yqänä winiqeqä.”

Jisasi Iqu, Tomasi ique äwimakqenqä

²⁴ Jisasi Iqu wäunuä yätquakä iquau äwimakqä inğanj, Iqueqä ämaqä 12 iquautanjä Tomasi, iqueqä yoqä huizi, ‘Qäyawiqueqä’† ätumiñuwä iqu, qutäñi anä mäpmeqä da iminqe.

²⁵ Iinqe, huizi iqua Tomasi iqueni, “Ne Naqä Iqueni hiñuä ae äqunänqqueqä” tquanğuwä-qe, iqu qunji tii ätukqe. “Naqä-qakuä tii tmqeqä. Nyi Iqueqä hipa yunğui hiñuä äqunätmä, itanğa nqä huiqetä wätanqä yunğui a ämitmä, ä nqä hipaetä mäwqä inğisa zi äukuwä yunğua-pqe a ämiqäqe, nyi quuvqe inğa heqämqänä. Nyi iinjä miqä imqe, quuvqä maeqiyqä danä imqänä.”

²⁶ Wikä hñqu ae äpäwqanğa, Iqueqä ämaqä iqua anä asä ique, Tomasi iquä anä äpmamiñuwä. Qu anä qnğanjuni ae ämatäkutekuwä imñi, Jisasi Iqu quvaqä awä iqi maqänä ätimäuqe, pämä ätqäuä, “Heqä äwqe hanuä enyänä” ätukqe. ²⁷ I ätuätäqanğanj, Tomasi iquenä-pqe tii ätukqe. “Tqä huiqe, Nyaqä hipa täu ätutuväutnä, a ämitnä, hiñuä qunyä. Itanğa, tqä hipae, Nyaqä mäwqä täunji änunjutäutnä, kñuä hñquaqu-hñquaqu mämeqä itnä, quuvqenä heqiyä.”

²⁸ Iqu i tquanğa, Tomasi iqu tii ätukqe. “Si nqä Naqä eänyä, nqä Goti Iqukiyqä.”

²⁹ Ga Jisasi Iqu ämävauqe tii ätukqe. “Si Nyi hiñuä ae äñqänätnä, quuvqä eqinyä? Ämaqä Nyi hiñuä manqänqä ipu quuvqenä eqämipqä iqua, qu yeeqä iqäpnqä.”

Bukä tqueqä quatinqä

³⁰ Jisasi Iqu nätmätqä ämaqä mimäqkänänä di, Iqueqä wäunuä yätquakä iquauä hiñuä iqi kuapänä imäkminqe. Iinjä imäkminqenqe, bukä tqueni eeqänä ätätmä, maqiyqä iqe. ³¹ Nñ, nyi kukñuä tä äqiyqe, he Jisasi Iqueni, quuvqä tii heqäpnqe. Iqu Kraisi ne ämineyätñqä Goti Iqu Ique atäunuä ätekqä Iqu eä, Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä Iqueyqä. Itanğa he quuvqä e eqiyäpu, Iqueqä yoqetani, häñä-pmeqä mapnuwänqä iinjä äqiyqä.

21

Jisasi Iqu, wäunuä yätquakä hñquau, Galiliu äwimakqenqä

¹ Qänakñi Jisasi Iqu, Iqueqä wäunuä yätquakä iquau eqä-huänä Taipiriyasi* manjä iqi anğumä äwimakqe. Inğanj Iqu tii imäkätä, Kiqä-kiuä iquau ämitquatnqe.

² Saimonä Pitä ique, Tomasi, iqueqä yoqä huizi, ‘Qäyawiqueqä’ ätumiñuwä ique, ä Nataniyoli, anä-himqä Kana, qua Galili iutanjä ique, ä Sepri iqueqä hikñä inğueqi, nñ wäunuä yätquakä huiziquaqui, eqä-huänä manjä iqi anä äpmamiñuwä. ³ Itanj, Saimonä Pitä iqu, qunji tii ätukqe. “Nyi hämapäkänqä imqä umqänä.”

† **20:24** Wiyä kukñuä iunji, yoqä Ditimasi äqänä. Kukñuä Ditimasi, ii Grikä pmeqä iquauqä kukñuä. Kiqä quati, Ymeqä Qäyawiqä. * **21:1** Eqä-huänä Taipiriyasi, ii eqä-huänä Galili asänänjiyi.

Ga huizi iqua, “Ne-pqe anä watunqeqä” ätukuwi. I ätmbiyi, yimba hñquenqä äupiwi, ikuapmäupu äukuwi. Heatqä qäquenji, qu hämapäkä tutqä qäpu hmbu mapiqä ikuwi.

⁴ Zä vqanqa, Jisasi Iqu eqä-huänjä weä näñi tqäutangani, wäunüä yätquakä iqua Ique hinüä äqunäpiyä-qe, ‘Di, Jisasi Iqu ätqäunä-qe,’ näqñqä mämeqä ikuwi.

⁵ Jisasi Iqu ätqäuqä näñisa quñi yatñqä tii äwikqe. “Nqä nyämaqä iquenä, he hämapäkä hui äpiquwätanä?” Ga qu “Aañqeqä” ätukuwi.

⁶ Iwä Iqu anñi tii ätukqe. “He heqä hämapäkä-piqä qae, yimba iqueqä ämuangisa tnämäupqe, hämapäki kuapanä päpñqäüä.”

Inji, qu Iqu tquanqgä-pa ätnämäukuwi, hämapäkä aanjä hävemnäqñqä qae mñgangä, qu qa mñqe eyqiyäpu yimba yätu maenätpiyi, hämeqä ämikuwi. ⁷ Iinjä äqunäqe, wäunüä yätquakä Jisasi Iqu, iquenqä kiinjä äwinymñqä iqu, Saimonä Pitä iquenji tii ätukqe. “Di, Naqä Iqueyqä.” Inñani, Pitä iqu qätä i äwiyäqe, iqueqä gquä naqä hämapäkänqä itñqä äquvätekqe, ämipnätä, eqä-huänjä bu ikuapmäuqe, ängua Ique wimetñqä äukqe. ⁸ Itanqa wäunüä yätquakä huizi iqua yimba iu äpmapu, hämapäkä qae eyqiyäma äpkuwi. Eqä weä näñisati quwqä iminjuwä täqñqe, kiñä haqiqi ma, 100 mitäyi.

⁹ Qu iqi ae euqämapiyi, tä hñqu sätanñi, hämapäkä hui tä iqi tätanñi äqumbiyi, bretqä-pqe aanqäqi witanñi äquñguwi.

¹⁰ Itanji Jisasi Iqu tii ätukqe. “He hämapäkä täñga äpiquwi, hui ämappiyä.” ¹¹ I tquanqa, Saimonä Pitä iqu yimbaeu ikuapmäuqe, hämapäkä qa mñqe eyqiyäma hikä weä iqñqä äpekqe. Hämapäkä naqänänjä ämnminjuwä iqua, kuapanänjä 153 ämnminjuwä-qe, qa mñqe mändakmäuqä ikqe.

¹² Inñani Jisasi Iqu, quñi tii ätukqe. “He ymisanjä bñqä ppiyä.” I tquanqa, wäunüä yätquakä iqua ‘Tä Naqä Iqueqe’ näqñqä ae epiyä-qe, qundqändqä ipu “Si tqukikä-qe?” yatñqä vanä-tpu ipiyä-qe, pemä miqä ipu, yatñqä mäwqä ikuwi. ¹³ Inji, Iqu ävauqe, bretqetä, hämapäkä huisä ämetä äwikqe.

¹⁴ Iqu iinjä ikqe, ae äpäkonätä, anñi ävautä, Kiqä-kiuä iquau hñquaqu ae ämitquatñqçetani, ii huizi iqueyi.

Jisasi Iqutä, Pitä iqutä, kukñuä ätkiyñqä

¹⁵ Iqua ymisanjä ae ämbiyitani, Jisasi Iqu Saimonä Pitä iquenji yatñqä tii äwikqe. “Jonä iqueqä ymeqä, Saimonä iquki, tqä Nyinñqä äkinñqä di, huizi iquauqeunji ämäwqätäuninyä?”

Ga Pitä iqu ämävauqe ätukqe. “Auäqä, Naqä Iquki, nqä Sinñqä änyinätñqe, näqñqä äyä eninyä.”

I tquanqa, Jisasi Iqu tii ätukqe. “Si Nqä sipsipqä meqeunji, ymisanjä äñguä bñqä miqätñqe.”

¹⁶ Anñumñi, iquenji yatñqä tii äwikqe. “Jonä iqueqä ymeqä Saimonä iquki, si Nyinñqe kiinjä äkinyätqänä?”

Ga iqu, “Nñqä, Naqä Iquki, nqä änyinñqä Sinñqä änyinätñqe, näqñqä ae eninyä” tquanqa, Jisasi Iqu kima tii ätukqe. “Si Nqä sipsipqe, äñguänä miqätñqe.”

¹⁷ Itanji, yatñqä huiziqu tii äwikqe. “Jonä iqueqä ymeqä, Saimonä iquki, si Nyinñqe äkinyätqänä?”

Iqu, “Si Nyingqä äkinyätqänä-qe?” hñquaqu-hñque vqanqenqä, Pitä iqu äwqä hanä ämeqe, tii ätukqe. “Naqä Iquki, Si nätmatqä eeqänäninqe näqnqä eninyä. Inä-qae, nqä Sinqä änyinätñqenqe, näqnqä ae äyä eninyä.”

I tquangä, Jisasi Iqu iqueni tii ätukqe. “Si Nqä sipsipqe, ymisanä änguä bnqä miqätñqeqä. ¹⁸ Nyi kukñuä naqä-qakuänäni, tii ktmqe. Si hikñä yqänä äpmanänqani, tqä qäkä kitokutäuqe, ätokutäunätinä, itanqä anä äkiunqe tqä äkinqä iutanä imäknätinä äyä äumiñi. Iwä si qoyanä etnänqani, tqä hipae haqä etnä, itanqä ämaqä hñqu guä äkikiqiyäutä, anä si mäwqä imätinä imitätqä iunqä äktma wäniqueqä.” ¹⁹ (Jisasi Iqu kukñuä i ätukqä ii, Pitä iqu äpäkonätä, Goti Ique yoqä naqä väniñqä iinqe, qu suqä äki-äkitanñ motquapnuwä diñqä kñuä äme ätukqe.) I ätuäqetanñ, Iqu Pitä iqueni, “Si qänaki nyivändqätñqeqä” ätukqe.

Ämaqä, bukä tqe äqäkqä iquenqä

²⁰ Inqani Pitä iqu tuwänqi hinuä ämaqunqge, wäunuä yätquakä Jisasi Iqu iquenyqä kiinä äwinyminqä iqu, iquaquinqä qänaki äquvepqanqi äqunqge. (Ämaqä iqu, qu buayä änäpiyänqä iqueqä nyuäni Jisasi Iqueqä quikuä-tänä qäqi eä, Ique yatñqä tii äwikqä iquvi. “Naqä Iquki, mäkä-iqä iquauqä hipa iunñ, ämaqä äkisqu kiväniqäwä?”†) ²¹ Pitä iqu ique hinuä äqunäqetanñ, Jisasi Ique yatñqä äwikqe. “Naqä Iquki, ämaqä näñuenqe, änäñqäwä?”

²² Itanñ Jisasi Iqu, iqueni kima tii ätukqe. “Nyi iqu anqi äquvepmqänqanqä qäyä pmetñqä nyinganqutqe, ii nätmatqä tqätanä? Si qänaki dinä nyivändqätñqeqä.”

²³ Inñ etanqi, wäunuä yätquakä iquenyqe, kukñui im-imä tii äwekqe. “Jisasi Iqueqä wäunuä yätquakä iqu mapäkonqä yäniqueqä.” I etanqä-qe, Jisasi Iqu, iquenyqe, “Mapäkonqä yäniqueqä” ätätä, matqä ikqe. Ii ma. Iqu tii ätkqe. “Nyi iqu anqi äquvepmqänqanqä qäyä pmetñqä nyinganqutqe, ii nätmatqä tqä manä.”

²⁴ Ii wäunuä yätquakä, nätmatqenqä tänqä awä ätätä, kukñuä tä äqäkqä iqu, ii qäqueqä. Ga ne näqnqä tii enu. Kukñuä iqu awä ätqäqä tä, ii naqä-qakuänäni. ²⁵ Itanqä nätmatqä hui-hui-pqä di, Jisasi Iqu inä imäkminqe. Inäqe qu nätmatqä iinñ hñqunä-hñqunä äqäpqe, ga qua täunñ bukä pñqä eqänqe, hiqnqe etäti, maeqä etäti?

† 21:20 Jonä 13:23-25

Ämaqä Jisasi Iqu kuknuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä iquauqä Wäunjuinqä (2 Lukä) Yätamäkkqä kuknuä hinjuiqänjä iquvi

Lukä iqu kuknuä ängüä we-hunqä-tänjä iqu, Jisasi Iquenqä äqäkkqe, bukä täunji, wiyä inä ikqe. Iqu bukä qäquaqu äqäkkqä iquvi. Bukä täunji, Dñä Ängüä Iqu, ämaqä Jisasi Iqu kuknuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä iquau, näqñqetä, yänänäqñqetä vqanqñqetäni, iqua Jisasi Iqueqä kuknuä ängui awä ätuäkäminjuwi iunji, ne a ätäutqänju. Iqua anä-himqä Jerusalemä iutä, qua Jutiya anä eeqänänjä iutä, qua Sämaliya anä eeqänänjä iutä, itanqa qua eeqänänjä hituñuä äwinqä-ma, awä ätuäkäminjuwi. (1:8 hinjuä qundñqe.)

Bukä iunji, suqä Jisasi Iqueqä yoqä haqä mamäupñqä aquväqñqä iqu, Israitqä iquauqä awä iqisa ätimäuqetäni, qänakndäni naqä ätimäutä, qua eeqänänjä iu hinjinäwa äwekqenqä kuknuä quea iyyi. Lukä iqu tiñjä motquetñqä äwinqñqe. Wäunjuä Jisasi Iqu imäkkqä iutä, ämaqä, Iqueqä kuknuä iu qänaknä iqä iquauqä hänjä-pmeqä iutäni, nätmätqä iquaqu kuknuä Goti Iqu Israitqä iquatä qänqanä guä ämäsäukqe, qäyunä ämotquakiyi.

Bukä iutanjä kuknuä naqänänjä hñqu, Dñä Ängüä Iqueqä wäunjuä inqeyi. Dñä Ängüä Iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä Dñä Iquvi. Kinqanäni, hiunji hapä pmeqä naqänänjä, qu 'Pendikosinqanqä' ätminjuwänqanji, Iqu ämaqä Jisasi Iqu ämotquaminqä iquau, äwimakqe. Inji qänakndäni, Dñä Ängüä Iqu kñuä änguitä, yänänäqñqetä, iquau ävqa-ävqa äukqe.

Ga bukä iutanji, ne näqñqä tiñinqä ämequ. Ämaqä, Jisasi Iqu kuknuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä iqua, qokä-apäkä iu, Jisasi Iqueqä kuknuä ängui awä ätuäpiyänqanji, qu kuknuä quäuqä kuapänä ätuminjuwi. Inji, qokä-apäkä kuapänäni, kuknuä ängui yeeqä ipu itmeqanquwitanji, ämaqä Jisasi Iqueqä yoqenqä, aquvä äqänätqänjuwä iqua, hävemnäqñqä ätimäupu, yänänäqñqä ekuwä iunñqä, ne hinjuä äqunätqänju.

Itanqa bukä iunji, ämaqä Jisasi Iqu kuknuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä iquauñqä tiwiqe, kuapänä äyuänä. Itanqji iquatanji, Pitä iqutä, Poli iqutä imäkkiyä inqñqe, tiwiqä aanjä kuapänänjä äyuänä. Pitä iqu, Jisasi Iqutä qanjä ikipu, wäunjuänqä näqñqä ämaminjuwä iquautanjä iquvi. Inäqñqe Poli iqu qänqanäni, Jisasi Iquenyqä quuvqä maeqiyqä itä, Iqueqä kukñuii qänaknä miqä iminqñqe. Iqu ämaqä, Jisasi Iqueqä yoqenqä aquvä qänätanquwä iquau, mändi kittqiyätñqä wäunjuä yänänäqñqä ikäminqñqe. I etanqji Jisasi Iqu, Poli ique tääqä ätuätumetä, Iqueqä wäunjuä imäkätñqä kinqanänjä-que iwimäkkqe.

Bukä iutanjä hñqäqinji, Lukä iqu, tiwiqä Poli iquenqä ätätäqänqanji, "Ne iinjä-iinjä imäkkqueqä" ätätä äqäkkqe. Ämaqä näqñqä-tänjä kuapänänjä iqua, kñuä tiñjä indqänätqänjä. Lukä iqu hea hñquauñji, Poli iqutä iqueqä näueqä iquatä, qanjä anä äyä ikäminjuwi. Inji iqu

tiwiqä hea iqu anä ätuäkäminjuwiñqä ätuätäqängani, iqu, “Ne iinjä-iinjä imäkkqueqä” ätätä äqäkqe.

Jisasi Iqu, Dnjä Ängüä Iqu äquvepäniqenqä ätukqenqä

¹⁻² Tipilusi iquki, nyi bukä huiziqu äqäkqä iunji, Jisasi Iqu imäkminqenqätä, näqñqä äwimiñqenqätä, hiunji Goti Hanjuwä Iqu, Ique ätuma ekqänganqe, eeqänäñi ae äqäkqe. Goti Hanjuwä Iqu, Ique änyä mätuma mayqänga, Iqu ämaqä, kukñuä awä tuäkiqäpñqä dowatätñqä atäunjuä ikqä iquauñi, qu wäunjuä imäkpnuwänqä diñqe, Dnjä Ängüä Iquesa ätukqe. ³ Iqu täñjä-huñqe qäpu ae ämeqe, qänakndani, ämaqä iquau äwimeqe, iqua, “Iqu ävautä, häñjä äpmenä” kñuä vätnqä diñqe, nätmätqä kuapänäñi imäkkqe. Hea 40 iunji, Iqu äwimeqisätä, Goti Hanjuwä Iqunä miqä iunqä ätumiñqe. ⁴ Hea hñqueni, Iqu iquatä buayä anä änäpu, tiinjä ätukqe. “He Jerusälemäñi, mävämeqä iqäpñqä. He nätmätqä äñgüanänjä, Apiqu ‘Äwimniqeqä’ ätkqenqä, hiñjuä äqämbu pmeqäpñqä. Hiñjuäqänäñi Nyi iinjä awä ae etkqeqä. ⁵ Ii tiinjä. Jonä iqu ämaqe, eqetä asñä äqämiñqe. I etanji hiunji kuapänänjä maeqänga, he asñi, Dnjä Ängüä Iquesä mapñqäüä” ätukqe.

*Jisasi Iqu, qäukuä haqä yätunqä ekqenqä**

⁶ Iqua aquvä äqämbu anä äpmapiyi, Ique yatñqä tii äwikuwi. “Naqä Iquki, tängani Si Israitqä iqua, Romätanä iquauä yäpä imä mäpmeqä ipñqä, anji yänänäqñqä iwimäktñqätanä?”

⁷ Kimani, Iqu tiinjä ätukqe. “Hiunji Apiqu ätekqenqe, he näqñqä maeqä ipñqäüä. Näqñqe, Apiqu Kiqä-kiuänä enä. ⁸ Injäqe Dnjä Ängüä Iqu emeqänga, qänakndani, he yänänäqñqä ämepu, Nyaqä kukñuä awi, Jerusälemä iutä, qua Jutiya anä eeqänänjä iutä, qua Sämalia anä eeqänänjä iutä, qua eeqänänjä hitunjuä äwiñqä-ma, tuäkiqäpñuwanqeqä” ätukqe.

⁹ Iqu iinjä ätuäqe, iquauqä hiñjuä iqisa yändi-yändi peyätqätanğa, qaquvqä hñqu Ique itmakqe. Itmeqänga, iqua Iqueni, hiñjuä mäqunquä ikuwi. ¹⁰ Iqu äyätqätanqä yätu, iqua hiñjuä yqänä qunätanquwanğa, ämaqä qäpaiqä imäkñqä hñquaq, iquatä maqänä qäqi anä ätqäukiyi. ¹¹ Inğanji iquaq tii ätukiyi. “Ämaqä Galilisanjä iquenä, he qäukuä yätunji, sunqä hiñjuä äqumbu tqäunäüä? Goti Hanjuwä Iqu, Jisasi Iqueni, hesa haqä yätunqä itmeqanji ii äqunänjuwäpa, anğumñi iinjä päniqeqä” ätukiyi.

Iqua, Jutasi iquenyä tñänqä hñque, atäunjuä ikuwiñqä

¹² Inğanji iqua qoqonjä Olipä iu ävämani, Jerusälemänqä anji äukuwi. Kiqä qanä uwqe, wanä kilomita. ¹³ Qu iqi ätimäupiyi, anä hiñqä haqä yätqä imäknätanji, äpmamiñuwä-tänjä ique äpaqukuwi. Pitä ique, Jemisi ique, Jonä ique, Endru ique, Pilipä ique, Tomasi ique, Batromi ique, Matiu ique, Jemisi, Aläpiyasi iqueqä hikñä ique, Saimonä, Selotqä iquautanä ique, Jutasi, Jemisi iqueqä hikñä ique, iqua iqi äpmamiñuwi. ¹⁴ Qu äwqä naqä-hñqunä imbu, Goti Hanjuwä Iqutä kukñuä anä ätqämanmiñuwi. Inğanji apäkä hiuatä, Mäliya Jisasi Iqueqä känaisä, Iqueqä känguäkatä, anä äpmamiñuwi.

* 1:5 Makä 16:19-20; Lukä 24:50-53

15-16 I pmeqisätqätanjuwängga, hea hñqueni, ämaqä Jisasi Iquenyqä quuvqä eqäminjuwä kuapänänjä iqua, aquvä äqänguwi. Ämaqä 120 inji. Inğanji Pitä iqu, iquauqä awä iqi pämä ätqäuce, “Nqä nyämaqäüä, kukñuä Dñä Äñguä Iqu vqanji, Dewiti iqu ätätä, Goti Hanjuwä Iqueqä tuwanuä iu äqäkqce, ae ätimäuceqä” ätukqce. “Iqu Jutasi, Jisasi Ique a kiqätñqä iquau hänaqä motqueqä iquenyqä ätukqceqä. 17 Iqu nesanä-qu eä, wäunuä anä itunqueqä” ätukqce.

18 (Jutasi iqu, mbqä iqueqä suqä quvqeuñqä äwikuwi, iqu ämeqe, qua hñqu mbqä ikqce. Qänakndanji iqu qua iqi päkñganğa, iqueqä äwqce äpkmäütä yäpaqängisa ätimäukqce. 19 Inññqce, ämaqä Jerusälemätanjä eeqänänjä iqua, näqñqä e ämapiyi, quwqä anä-kukñuä iu, qua iunqce yoqä ‘Akätamäüä’ änyuätkuwi. Kukñuä iqueqä quati, ‘Qua häñeqä-tänjiqä.’)

20 “Ii apqä bukä iunji, tuwanuä tiinjä äqänänqä-payi.

‘Iqueqä anji, ämaqä hñqu mäpmeqä etanqqä, aanqä iqi ämätnänä.’†

Itanğa tiinjä-pqä inä äqänänä.

‘Ämaqä hñqu-pqe iqueuä yoqä naqetä, wäunjuitä, ämenjiyüä.’‡

21-22 Kukñuä ii äqänänqetani, Naqä Jisasi Iqu anji ävaukqenqä kukñuä awi, nesä anä tuaniñquenqä, ämaqä hñque atäunuä yatunqueqä. Ämaqä iinjä iqu, hea Jonä iqu asnjä äwikqä iutati, Jisasi Iqu ne äneväma ekqänganqä, Jisasi Iqu wäunuä imäkätqätanqqä iu nesä anä äpmenquä iutanjä hñque, atäunuä iatunqueqä” ätukqce.

23 Inğanji iqua hñquaqui atäunuä ikuwi. Hñqu Josepä Basäpasi, iqueqä yoqä huizi, Jastusi iquvi. Hñquququeqä yoqce, Matiyasi ique. 24 Qu ii imäkäpu, Goti Hanjuwä Iqutä kukñuä tiinjä ätukuwi. “Naqä Iquki, ämaqä eeqänänjä qua täutanjä tqune, neyaqä qeqä-quuvqenqä näqñqä Iqukiyi. Ämaqä tquaquinjä, äsque ätekñinqä, mänätquayä. 25 Inji, Jisasi Iqu, ne Iqueqä kukñui awä tuäkiquatunquä änändowatkqä iutanjä wäunui, ämaqä iinjä iqu, Jutasi iquenyqä tñänqä pmetñqä. Jutasi iqu wäunuä ii äväma, iqueqä anä näweqä iunqä äukqeqä” ätukuwi. 26 E ätpiyi, ‘yoqce hinjuiqänji tqueqä timäunqutiyä’ tpu, hikä hñquaqu zä ekuwi. I etanji, hikä, Matiyasi iqueqä yoqä-tänji, ätimäukqce. Qu iqueni, ämaqä 11, kukñuä awä tuäkiqänqä ändowatkqä iquatä, anä äpmuatekuwi.

2

Dñä Äñguä Iqu äquvepkqenqä

1 Hiunji hapä pmeqä naqänänjä, qu ‘Pendikosinğanjqä’ ätminjuwi, ätimäukqce. Inğanji qokä-apäkä Jisasi Iquenyqä quuvqä heqiyqä iqua, anä hñque äpmaminjuwi. 2 Inğanji qäukuä haqä yätutani, häänqä ätäqe, yunuä yänänäqñqä enqä-panjä maqänä äpäqe, anä qu pmetanjuwä iqueni kuapänä äwimakqce. 3 Injä iäqetani, tä hänaqä enqä-panji äququeqäkani, iquauqä haqeqä äpmakäwqanji iqänguwi.

4 Inğanji Dñä Äñguä Iqu, qokä-apäkä iquauñi kuapänä munğanji, qu anä-kukñuä huitanjä-huitanjä ätipäqäkuwi.

5-6 Ämaqä Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä qätä wiyqä Israitqä hñqua, qua eeqänänjä iuta ätimäupu, Jerusälemä iu äpmaminjuwä iqua,

† 1:20 Apqä Bukä 69:25 ‡ 1:20 Apqä Bukä 109:8

nätmatqä iinji qätä äwipiyyi, äpäpu aquvä äqänguwi. Jisasi Iqueqä ämaqä iqua kukñui, quwqä anä-kukñuä iu tqäwqanquwiñqe, qu yäunjuä ikuwi. ⁷ Qu yäunjuä ipiyyi, tiinjä ätnjuwi. “Ämaqä kukñuä tä ätätqänjuwä tqua, eeqänäñi Galilisanä-queeqä. ⁸ Inji änäänjāwä? Ne hñqunä-hñqunäñi, qu neyaqä anä-kukñui qäyunä tqanğä äwiyqueuä” ätnjuwi. ⁹⁻¹¹ “Ne ämaqä Patiya pmeqä, Mindiya pmeqä, Elamä pmeqä, Mesäpotemiya pmeqä, Jutiya pmeqä, Kapatosiya pmeqä, Pondusi pmeqä, Eesiya pmeqä, Pälenğiya pmeqä, Pambiliya pmeqä, Isipä pmeqä, Limbiya iunji anä-himqä Sairini ingisa pmeqä, anä-himqä Romä pmeqä, Kritä pmeqä, Arepiya pmeqä iqune, ne ämaqä Israitqä iqunesä, ämaqä huizi, Goti Hanjuwä Iquenyqä qonjä anä äuktäutunquä iquatä, äpätanä äpmeñunä. Iinjä etanği Goti Hanjuwä Iqu, wäunjuä yänänäqñqä imäkätñqenqe, qu awi, neyaqä anä-kukñuä huitanjä-huitanji tqanğä qätä äwiyqunä” ätnjuwi. ¹² Inğanji qu yäunjuä ipu, kñuä kuapänä indqänäpu, tiinjä ätnjuwi. “Nätmatqä tä ätimäuqäqe, quati änäänğä?” ¹³ Iinjä etanğqä-qe, ämaqä hñqua, quuvqä heqiyqä iquauñqä tä äsäpu, tiinjä ätkuwi. “Tä qu wainqä-eqä kuapänä änäpu, hiqiiyqä iqäuä.”

Pitä iqu, kukñuä awä ätukqenqä

¹⁴ Inğanji Pitä iquä, 11 iquatä, pämä ätqäpiyyi, iqu manjä yänänäqñqä ätätä, qokä-apäkä iunji tii ätukqe. “Qua Jutiya iutanjä iquendä, ämaqä kinjä imdanjä äpäpu, Jerusälemä täu äpmeñuwä iquendä, nyi kukñuä tä tmqä iqäqe, he qätä äñğuanä änyiyäpu, nätmatqä täñqe, näqñqä äñğuanä mapñqeqä. ¹⁵ ‘Qu wainqä-eqä änäpu hiqiiyqä iqäuä’ kñuä maiyqä pa inä, oeyä! Zinuitä, 9 klokñganjqä” ätukqe. ¹⁶ “Tä ätimäuqäqe, hiñuä-tqä Joeli iqu, ätkqä-panjqä. Iqu tiinjä äyä ätkqeqä.

¹⁷ ‘Goti Hanjuwä Iqu tiinjä ätätqänä. “Hea yäpakängani, Nyi qokä-apäkä eeqänänjä iunji, Nqä Dñä Äñğua Ique äwiquatmniqeqä. Itanji hiqä ymeqä qokä iquatä, ymeqä apäkä iuatä, hiñuä tñnuwiqä. Hiyaqä hikñä iqua-pqe, wätqä enqä-panjä qumbnuwiqä. Itanğa hiyaqä qoyanä iqua wätqä qumbnuwiqä. ¹⁸ Tiinjä-pqä inänji. Nyi qokä-apäkä wäunjuä-nyiyqä iquau-pqe, Nqä Dñä Äñğua Ique äwiquatmniqeqä. Inji qu-pqe hiñuä tñnuwiqä. ¹⁹ He hiunji iquenqä näqñqä hipñqenqe, qäukuä yätutä, qua butäñi, Nyi nätmatqä hiutanjä-huitanjä tii imäkmniqeqä. Häñeqätä, tä suakä naqänänjätä timäuniqeqä. ²⁰ Itanğa mäptqe hea äwitä, qanji häñeqä enqä-panjä imäkñganğa, inğanji Naqä Iqueqä hiunji, Iqueqä yänänäqñqetä, wehunqä naqänänjitä, ämaqe yäunjuä wimäkqänğä timäuniqeqä. ²¹ Inji inğanji, qokä-apäkä, Naqä Iqu yätamäkqä vätnqä tääqä tquanğqä eeqänänjä iqua, Iqu anju itmetä häñä iqumuatäniqeqä” ätätqänä* ätkqeqä” ätukqe.

²² “Ämaqä Israitqä iquenä, nyi Jisasi Nasäretqätanjä Iquenyqä hetmqä iqäqe, qätä nyipiyyä. Goti Hanjuwä Iqu, Ique yänänäqñqä iwimäkqanği, Iqu ämaqä mimäkqänänjä huitanjä di heyaqä awiqisa imäkqanğqe, he hiñuä äyä äqunänjuä. Hiñuä iinjä äqumbiyyi, ‘Iqu Goti Hanjuwä Iquesa äquvepqiyä’ kñuä äyä ämeqäuä” ätukqe. ²³ “Goti Hanjuwä Iqu, hiñuiqänä kñuä indqänätä ‘imäkmniqeqä’ ätkqä-pa, Ämaqä Tquenji hiyaqä hipa iu äyä etapkqeqä. Inji he Iquenji, ämaqä

* 2:21 Joeli 2:8-32

ququvqänänä iquauqä hipa iu äväpu, zä-huätatä äuepu, pizqä ae äpäkkuwiqä. ²⁴ Iinjä etanji Iqueni, äpäkonqe a makiqätqä iqanji, Iqu äpäkonätä tänjä-hunqä meqanqa, Goti Hanjuwä Iqu hiñuinä mäqunquä itä, anju ävauqumuatkqeqä” ätukqe. ²⁵ “Ii äwimakqe, Dewiti iqu iquenyqä tiinjä ätkqäqä-paniqä.

‘Naqä Iqu, nyaqä hiñuä iqi hea ique-ique pmetanji äqunänänä. Iqu nyaqä ämuangisa äpmeñqe, nyi yäunjuä-yäunjuä miqä ymqänä. ²⁶ I etanji nyi äwqä yeeqä itmä, ñqä kukñuä ätätmi, yeeqä iñqe, Iquenyqänä tqämqänä. ²⁷ Nyi ämaqä, Si “Ñqe qä” ätätnä ätenjikñä iqunä etanjä, nyi ämaqä ae äpäkonjuwä iquauä anjä iunji äpmetmä, piyanjä wamqe hiñuinä manqänqä isinjia. Inji nyi nätmätqä Goti Hanjuwä Iqu iinjä inyimäkäniqä iñqä, kñuä ganä indqänätmä, anjuänä pmamqänä. ²⁸ Hänjä-pmeqeunqä hänaqe, Si ae ämändquakñiqä. Itanqa nyi Sitä anä äpmetayitani, Si yeeqä iñqe daptñiqä’ ätkqeqä” ätukqe.†

²⁹ “Tatqä-guäkenä, nyi kukñuä awi qäyunä tiinjä hetmqänä. Neqä awi iqu Dewiti iqu ae äpäkonqanqa, qu ique qua äptekuwi. Itanqa ique qua äptekuwi, tänganä-pqe neyaqä awä täqi äyä äptnänä. ³⁰ Iinjä etanji Dewiti iqu hiñuä-tqä-qu eä, iqu näqñqä tiinjä eminqe. Goti Hanjuwä Iqu, ‘Qänakndani Nyi tqä tawäkatanji, ämaqä naqä si enqä-panjä hñqu imäkmiñeqä’ ätätäqänqanji,† Iqu naqä-qakuä ätukqeqä. ³¹ Iutanji, Goti Hanjuwä Iqu, Kraisi neyaqä Ämineyqä Ique, anju vauqumuatäniqä diñqe, Dewiti iqu, hiñuä ganä äqunätä, tii ätkqe. ‘Ämaqä ae äpäkonjuwä iquauqä anju äpmetmä, piyanjä wamqe hiñuinä manqänqä yäniqeqä.’§ ³² Iinjä etanji Jisasi Iqueni, Goti Hanjuwä Iqu qua äptekuwa iuta ae ävauqumuatkqe. Ne eequne hiñuä iinjä äqunqunqenqä awä tqüä-neyi. ³³ Tänganji Iqu qäukuä haqä yätunqä äyätä, Goti Hanjuwä Iqueuä hipa ämuangisa äpme. Inji Goti Hanjuwä Iqu hiñuiqänä ätukqä-pa, Iqu Dñä Anjuä Ique, Kaniqueqä hipa iuta ämetä, nätmätqä tä he hiñuä äqunäpu qätä äwiyätqänjuwi, ae äyä änequatqiyä. ³⁴⁻³⁵ Dewiti iqu, qäukuä haqä yätunqä mäyqä itäqä-qe, iqu tiinjä ätkqe.

*‘Naqä Iqu nyaqä Naqä Iqueni, “Nyi Tqä himä-wiunqä iquauñi, mändi äkittqäyätmä, Saqä yäpä iqi pmuatemqänqanqe, Si Nyaqä hipa ämuangisa pmayä,” ätukqeqä’ ätkqe.**

³⁶ Iinjä etanji Israitqä eeqänänä iquenä, he näqñqä anjuänänjä mapiyä. Jisasi he zä-huätatä äuekuwä Iqueni, Goti Hanjuwä Iqu iwimäkqanji, Iqu neqä Naqä-qu etä, Kraisi ne Ämineyqä-qu ekqeqä” ätukqe.

Qokä-apäkä kuapänänji, kñuä äkunmäknäpu, asñä ämakuwiñqä

³⁷ Qokä-apäkä iqua, Pitä iqu kukñuä tqanqce qätä äwipiyyi, quwqä äwqä hanä kiinjä vqanqa, yäunjuä ipu, kñuä kuapänä indqänqjuwi. Iinjä ipiyyi, qu Pitä iquesä, ämaqä kukñuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä huizi iquautä, yatñqä tiinjä äwikiwi. “Tatqä-guäkenyä, ne äänä imäkatanjuquäwä?”

† 2:28 Apqä Bukä 16:8-11 † 2:30 Apqä Bukä 132:11; 2 Samueli 7:12-13 § 2:31 Apqä Bukä 16:10 * 2:34-35 Apqä Bukä 110:1

³⁸ Iqu kimanji tii ätukqe. “Goti Hanjuwä Iqu hiqä suqä quvqe huätä maemäutnqä dijqe, he eeqänänjä hñqunä-hñqunäñi, kñuä äkunmäknäpu, hiqä quvqe ävquatämäupu, ga Jisasi Kraisi ne ämineyqä Iqueuä yoqeta, asñä mapiyä. He iinjä imäkqanjuwanñanji, Goti Hanjuwä Iqu Dñä Ängüä Ique etapänñiyä. ³⁹ Ii, tiinji. Hiñuiqänänji, Goti neqä Naqä Iqu, Dñä Ängüä Ique hitapaniñqä kukñuä quti ämäsäutäqanñanji, Iqu qokä-apäkä, Iquenyqä ppñqä tääqä ätuätumeniqä eeqänänjä iunqä, kñuä indqänätä ämäsäukqe. Qu hesanätä, hiqä ymeqä iquautanätä, itannga qokä-apäkä eeqänänjä kinä nämä äpmeñuwitanätä, iquayqä” ätukqe.

⁴⁰ Ga Pitä iqu kukñuä kuapänänji inä ätuätä, itannga, “Suqä quvqä imäkqä täqi äpmeñuwä iquatä, qui anä imäkñqä dijqe, hiqä-hiuä äñguänänjä mimbiyä-qe,” yänänäqñqä ätukqe.

⁴¹ Inñanji Pitä iqueqä kukñui, qokä-apäkä iquauqä äwqeuñi, äñguänänjä ämunñqä iqua, qu asñä ämakuwi. Hiunji iqueni, qokä-apäkä 3,000, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, quuvqä eqäminuwä huiziquau äwimakuwi.

Quuvqä heqiyqä iqua, äänä-äänä ipu pmeqenqä

⁴² Itannga qu eeqänänjä iqua, kukñuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä iqua, näqñqä vqanñqä qätä äwiyäpu, yätamakqä änyäpu, buayä anä änäpu, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätäpu, äpmamiñuwi.

⁴³ Inñanji qokä-apäkä iqua, Goti Hanjuwä Iquenyqe, “Iqu aanä yänänñqä” kñuä indqänäpu zä imiñuwi. Itannga Goti Hanjuwä Iqu ämaqä kukñuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä iquau iwimäkqanñi, qu nätmätqä ämaqä mimäkqänänjä di kuapänä imäkmiñuwi. ⁴⁴ Qokä-apäkä Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyäpiyä iqua, äwqe naqä-huinyä imbu, nätmätqä eeqänänñiqä “Nqeqä” matñqä ipu, “Neyaqeqä” ätnmiñuwi. ⁴⁵ Quwqä quaetä, nätmätqä quwqä ämamiñuwitä, mbqänñqä imäkäpu, mbqä ämapiyi, iwäsäupu, ämaqä äwa iqanñuwä iquau äwimiñuwi. ⁴⁶ Qu hiunji ique-iqueni, äwqä naqä-huinyä imbu, hiqäva-imäkqä anä ingisa aquvä äqänäqisäpu, ga ymisanji “ñqänänñqä” matqä ipu, yeeqänä ipu, anä hñque-hñque buayä anä änakämiñuwi. ⁴⁷ Qu iinjä imäkäkipiyänñanji, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe haqeu ämamäumiñuwi. Ämaqä huiziqua ii iqanñqä äqumbiyi, qu “Ii äñguiqä” ätmiñuwi. Itannga hiunji ique-iqueni, Naqä Iqu qokä-apäkä qui imäkñätqätanñuwä hui anñumä inä itmetä, quuvqä eqämiñuwä iquatä anä äpmuatemiñqe.

3

Pitä iquä, Jonä iquä, yukä quvqä hñque äñguä iwimäkkiyiñqä

¹ Hiunji awiyqä hñqueni, Israitqä iqua quwqä tääqä tqännga etanñi, Pitä iquä Jonä iquä, hiqäva-imäkqä anä iunqä äukiwi. ² Inñanji ämaqä hui, yukä quvqä-tänñä hñque isuänñä äqännga äpkuwi. Ämaqä iqu, kënai yukä quvqä iinjäque änyuekqe. Qu iqueni, hiunji ique-iqueni hiqäva-imäkqä anä hänaqä hñqu, “Qeqätqeqä” äqonätanñqä-tänñä qäqñi, qokä-apäkä anä yäpä yänñisa peyqanñuwä iquau, mbqänñqä tääqä tqämanñuätñqä, äpmuatemiñuwi.

³ Inğanı ämaqä iqu, Pitä iqutä, Jonä iqutä, hiqäva-imäkqä anä yängisanqä peyinqä iqanğinyä äqunäqe, “Mbqä hui dapinyqä” ätukqe.

⁴ Iqu i tqanğa, Pitä iqutä Jonä iqutä, ique hinuä yänänäqñqä äqunıyiyi, Pitä iqu, “Si hinuä yaqänyä” ätukqe. ⁵ Iwä ämaqä iqu, “Iquaqu nätmatqä hui dapiyñqeqä” kñuä vqanği, iquaqi hinuä yänänäqñqä äqunmıñqe. ⁶ I iqanğa, Pitä iqu tiñjä ätukqe. “Nyi mbqä maiqunjqä. Itanğa nätmatqä nyi ämenqe, äktapmçänä. Inji Jisasi Kraisi Nasäretqätanä Iqueqä yoqetanı, nyi si äktqänä. Pämä ätqäutnä, çanä uvä” ätukqe. ⁷⁻⁸ E ätuäqe, iqu iqueqä hipa ämuangisa a ämawqätätä, pämä ävauqumuatkqe. Ii iwimäkqanğa, iqueqä yukitä, qoiqetä, maçänänji anğua wimänğanği, pämä yänänäqñqä ätqäutä, çanä ikäkqe. Inğanı iqu çanä tkamä-tkamä äwätä, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe haqeqä ämamäutä, iquaqutä hiqäva-imäkqä anä yäpä yängisa anä äpekuwi.

⁹ Qokä-apäkä eeqänänä iqua, iqu çanä äwätä, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe, haqeqä mamäuqanği äqunğuwı. ¹⁰ E äqumbiyi, qu näqñqä tiñjä ekuwi. “Ämaqä tqı, hea ique-ique hiqäva-imäkqä anä hänaqä qeqätqä iu äpme, mbqänqä tääqä änatqämanätñqä iquvqä.” Itanğa qu, yäunjuä ipu, “Tä änänjätiyä” tpu ipu, kñuä kuapänä indqänmıñuwı.

Pitä iqu kukñuä awı, hiqäva-imäkqä anä yäpä inğisa ätkqenqä

¹¹ Qu iñjä ipiyi, maçänä äpäpu, ‘Solomonä iqueqä anä mätävätinjqä’ ätmıñuwä iqi ätimäupiyi, yukä quvqä iqu, Pitä iqueätä, Jonä iqueätä, hipa a äqätä tqäutangı äqunğuwı. ¹² Pitä iqu i iqanğä äqunäqe, “He Israitqä iquenyä, nätmatqä tä timäuqanğqenqä yäunjuä ipu, hinuä yänänäqñqä sunqä yaqänänjuä?” ätukqe. “He kñuä tiñjä maeyqä pa inä! ‘Ämaqä tqı çanä äwqäqe, iquaquvqä yänänäqñqä iutatä, suqä jänänänä imäkqä iutatä, imäkqinyqä.’ Oeyä! ¹³ Ii tiñji. *Aprähämä iqueqä, Aisakä iqueqä, Jekopä iqueqä, neqä awäkaqä Goti Hanjuwä Iqu,** Iqueqä Wäunjuä-wiyqä Jisasi Iqueni, yoqä naqä äyä äwikqeqä. Iqueni, he pizqä päsçä iquauä hipa iu vqanğuwänğanı, Pailoti iqu, Ique hinuinä qunäwatmätä iqanğa, he Ique tuwä äwiyäpu, Pailoti ique, ‘Ne Jisasi Iquenyqe, mänenqä iqiyä’ ätukuwiqä. ¹⁴ Ämaqä Iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä yäpä iqinyä äpme, suqä jänäninä imäkqä-qu çäyä etanğqä-qe, he Iqueni tuwä äwiyäpu, ‘Ämaqä päsçä iqueni, hinuinä qunäwatiyä’ ätukuwiqä. ¹⁵ I etanği he Ämaqä, hanjä-pmeqä mitimäuqä Iqueni, äpäsçanğuwänğa, Goti Hanjuwä Iqu Iqueni anğı ävauqumuatkqeqä. Ye, iñjä timäuqanği hinuä äqunğueetanı, awä-tqä-qoyeyi. ¹⁶ Ye Ämaqä Iqueqä yoqenqä quuvqä eqiyänueä-qae, ga ämaqä, he hinuä äqunäpu näqñqä equwä iqu, yänänäqñqä ätimäuqe, ii Qäqueqä yoqetanji. I etanği, iqu anğua imänğanği äqunänjuwi, ii Jisasi Iqu yeqä quuvqä heqiyqe yänänäqñqä yemäkqanğqä iutanjqä” ätukqe.

¹⁷ “Nqä nyämaqäüä, hesä heyaqä ämaqä naqä iquatä, he änyä maçnqä epu, Jisasi Ique ii iwimäkkuwiñqe, nyi näqñqä enänä. ¹⁸ Injäqe Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä hinuä-tqä iquau kñuä iqä vqanği, iqua ‘Kraisi ne ämineyqä atäunjuä ikqä Iqu, hanjä-iqä meniqeqä’ ätäpu

* 3:13 Anğumä Itmakqä 3:6

hinuä ätmiñuwi. Ga Iqu, he Jisasi Ique päsqañgä hinuinä eqänätä, Iqueqä kukñuä iñi, qäyunä äyä ätimäukqeqä. ¹⁹⁻²⁰ Goti Hanjuwä Iqu hiqä suqä quvqe huätä maemäutñqä engangutqe, hiqä kñui äkunmäknäpu, suqä quvqe ävquatämäupu, Iqu-tänjä qäciqinyqä angi bpiyā. Iinjä iquwi, Naqä Iqu hiqä hapä pmeqä änyä-hänjä etapätä, Jisasi Kraisi hiqä ämeyätñqä ätekqä Iqueni, angu dowatänñqiyā. ²¹ I etanji täñganji, Goti Hanjuwä Iqu nätmätqä eeqänänji, angu änyä-hänjä imäkätqänñqä, Jisasi Iqu qäukuä haqä yätu pmetätñqe. Hea inñganqe, Goti Hanjuwä Iqu, hinuä-tqä, Iqueqä wäunjuänñqä ätekqä iqua, awä tññqä hinuiqänä ätuänñqeqä. ²² Hinuiqänänji Mosisi iqu tii ätkqeqä.

‘Hiqä Goti Naqä Hanjuwä Iqu, heyaqä awiqisanjä hñque, hinuä-tqä nyi enqä-panjä-qu hiätñqä atäunjuä yäniqeqä. Inji iqueä kukñuä eeqänänji, he qänaknä iqäpñqä.’† ²³ *‘Itanña hinuä-tqä iqueni, qätä mäwiyqä imipqe, qui imäknäpu, Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqetäni, anä mäpmeqä ipnuwiqä.’‡*

²⁴ I etanji Samueli iquätä, huizi iquätä, hinuä ätqa äpmiñuwä iqua, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui awä ätäpu, nätmätqä täñga tä ätimäuqenñqä ätmiñuwiqä. ²⁵ Kukñuä hinuä-tqä iqua ätmiñuwitä, kukñuä Goti Hanjuwä Iqu hiqä hewukaunñqä kukñuä quti ämäsäukqetä, emeqiyä. Kukñuä quti ämäsäutä, Aprähämä iqueni tii ätukqeqä. *‘Tqä taqä-tawäkatanji, qokä-apäkä qua täu pmapnuwä eeqänänjä iquauñi, Nyi äñguä iwimäkmniqeqä’* ätukqeqä. ²⁶ Inji he hñqunä-hñqunä, suqä quvqä huätä vquatämäupñqä yätamäkqä eyätä, äñguä emäkätñqä iunñqä, Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä Wäunjuä-wiyqä Ique ävauqumuätäqetani, henyqä ganä ändowatkqeqä” ätukqeqä.

4

Qu Pitä iquesä, Jonä iquesä, kukñuä ämitkuwiñqä

¹ Pitä iquätä, Jonä iquätänji, qokä-apäkiu kukñuä yqänä tuätqätanñqiyänñga, hiqäva-imäkqä iquätä, hiqäva-imäkqä anjutanjä ämayukä-imanñqä iquauqä naqä iquätä, Satyusi iquätä äwimakuwi. ² Inñganji iquauqä qokä-apäkiu näqñqä äväsinäy, “Jisasi Iqu ävauqä-panjä iñi, ämaqä ae äpäkonñuwä iqua-pqe anji i vaupnuwiqä” tquanñginyä äwipiyyi, qu äwqä tnänjä äwingqeqe. ³ Iinjä ipu, Pitä iquesä, Jonä iquesä a äkiqätpiyyi, mäptqä äwitñqä qäqä etanji, hea awinñganñqä guä äkiqiyekuwi. ⁴ Iinjä etanji qokä-apäki, qu iquauqä awä tqanñginyä qätä äwipiyyi, kuapanänji, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqäkuwi. Qokä, quuvqä eqäka äpmiñuwä iqua, eeqänänji 5,000.

⁵ Hea awinñganji, Israitqä iquauqä ämiqä iquätä, ämaqä naqä iquätä, kukñuä-suqenñqä näqñqä iquätä, Jerusälemä iu aquvä äqänñguwi. ⁶ Anasi hiqäva-imäkqä naqä ique, Käyäpasi ique, Jonä ique, Aleksandä ique, Anasi iqueqä käyämaqä huizi iqua-pqe, anä äpmakuwi. ⁷ Pitä iquesä, Jonä iquesä, iquauqä hinuä iqi ämatqätepiyyi, yatñqä tii äwikuwi. “Qe wäunjuä huäqi imäkqiyi, yänänäñqeqe äkita pñanji imäkqiyäwä? Tqueqä yoqeta imäkqiyäwä?” ätukuwi.

8-10 Injani Pitä iqu, Dnā Änguä kuapänä mungangi, tii ätukqe. “Israitqä iquau miqä iquendä, ämaqä naqä iquendä, ye suqä änguanänä, ämaqä yukä quvqä hñqe iwimäkquenqe, ‘Iqu ängui äänä imängutiyä’ tpu, näqñqä mapñqä etanjutqe, hesä, Israitqä eeqänänä iquatä, näqñqä tiinjä hipñqeqä. Jisasi Kraisi neqä ämineyqä, Nasäretqätanjä Iqueä yoqeta, ämaqä yukä quvqä änguä imängqä tq, heyaqä hinuä täqi äyā ätqäunä. Jisasi Iquenji, he äpäsäpu zä-huätati äuekuwi, Goti Hanjuwä Iqu anji ävauqumuatkqeqä” ätukqe. ¹¹ “Bukä iunji, tiinjä äqänänä.

*‘Anä imäkqä iquenä, hikä “quvqeqä” ätäpu huätä ämamäukuwi, anä quea enqä-pa, anä yänänäqñqä imäkqä iqueqä.’**

Hikä iqu, Jisasi Iqueqä. ¹² Ne anju inätmeqe, ämaqä hñqu hmanjqä. Jisasi Iqunänjqä. Qua täunji, Goti Hanjuwä Iqu ämaqä hñqueqä yoqe, mämänätqueqä enä, Jisasi Iqueqenänjqä” ätukqe.

¹³ Pitä iqutä, Jonä iqutä, zä miqä kukñuä awä yänänäqñqä tqanginyä qätä äwikuwä iqua, ämaqä iquaqu, näqñqä mayñqä mäwqä-quaqu äyā etangi äqumbiyi, kñuä kuapä indqänäpu, näqñqä tiinjä ämakuwi. “Hinjuiqänäñi, iquaqu Jisasi Iqutä anä äyā äpmaminjuwiqä.” ¹⁴ Ämaqä yukä quvqä änguä imängqä iqu, iquaqutä anä tqäutanqä äqumbiyitani, qu kukñuä matqä, qanyinä äpmakuwi.

¹⁵ Itani qu iquaqu anä aquvä äqänäpu, kukñuä iwäsäuqä iutanä yäpaqä mängisa ändowatpiyi, kukñuä tii ätñguwi. ¹⁶ “Ämaqä tqaquini, ne äänä imäkatunquäwä? Ämaqä mimäkqänänji imäkqanginyä, qokä-apäkä Jerusälemä pmeqä eeqänä näqñqä ae eqäuä. Inqe, ne ze, änä maeqä yanqunä. ¹⁷ Injä etangi qokä-apäkä huizi iqua, qätä mäwiyqä ipñqä dinqe, ne iquaquini, ‘Qe yoqä iquenji, ämaqä hñquau-pqe awä mätquä panyinyä-qe’ yänänäqñqä tuatunqueqä” ätñguwi. ¹⁸ E ätmbiyi, qu iquaqu tääqä ätuätumepu, qokä-apäkä iunji, Jisasi Iqueqä yoqe ätuäsinyä näqñqä mämotqueqä iynqä, pmua imäkuwi.

¹⁹ Injani Pitä iqutä, Jonä iqutä, iquaquä kukñui kimanji, tiinjä ätukiyi. “Goti Hanjuwä Iqueqä hinuä iqini, suqä jänänji äkikä? Hiqä-hiuä iwäsäupiyä! Ye qänaknänji, heyaqä kukñui yeqätanä, ä Goti Hanjuwä Iqueqeu yeqätanä? ²⁰ Suqä qäyunänji, tiinjä. Ye kukñuä awä mätquä pa, miqä yenyqueä. Nätmatqä eeqänänji, ye hinuä äqunäta qätä äwiyätqänuenqe, kukñuä awä tenyqueä” ätukiyi.

²¹⁻²² Ämaqä änä mimäkqänänjä iuta änguä imängqä iqu, iqueqä quväukui 40 ae ämäwqätäukqe. Inñqeqe, qokä-apäkä eeqänänjä iqua, Goti Hanjuwä Iqu imäkqangqenqä, Iqueä yoqe hageqä mamäuqangä, ämaqä naqä iqua, iquaqu quvqä imäkñqeqe, änä maeqä ikqe. Inji qu iquaquini, kukñuä yänänäqñqä dinä ätupiysi, qe ävquatäwatkuwi.

Qu pemä ipu, kukñuä awä yänänäqñqä tññqä tääqä ätukuwinqä

²³ I ävquatäwatqanguwännga, iquaqu quvämaqä iquauñqä angumä äwiyi, kukñuä hiqäva-imäkqä naqä iquatä, Israitqä iquau miqä iquatä, kukñuä ätukuwinqä awä ätukiyi. ²⁴ I tquanginyä äwipiysi, äwqä naqä-hñqunä imbu, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä tiinjä ätukuwi. “Naqä Iquki, Si qäukuitä, quaetä, eqä-huänitä, itanga nätmatqä eeqänänjä iu äwinqä-pqe, imäkñiqä. ²⁵ Hinjuiqänänji, Si Dnā Änguä Ique

* 4:11 Apqä Bukä 118:22

tquanğnä, Iqu neqä awıqu Dewiti, Saqä wäunjuä-kıyqä ique tquanğı, iqu tuwanjuä tii ätätä äqäkqe.

‘Qokä-apäki, qua eeqänänjä iunji, äwqä tnänjä sunqä imäkqäuä?

Huiwä huitanjä-huitanjä änyänjuwä iqua, suqä quvqä imäkpnqä, kuknuä hiñginäwa sunqä tqäuä? ²⁶ *Ämaqä anjä-himqä eeqänänjä iu miqä iquatä, quwqä ämaqä naqä huiziquatä, mäkänqä näwe imäkmbu, Goti Naqä Iquesä, Kraisi ämaqeu mitnqä ätekqä iquesä, mändi äkittqäpnqä, aquvä äqänğäuä’ äqänänä.†*

²⁷ Tiinji, naqä-qakuıqä. Jisasi, Tqä Wäunjuä-kıyqä Ique, äkittqıyepnqä diñqe, Heroti iqtü, Pondisi Pailoti iqtü, Israitqä iquatä, ämaqä Israitqä qäyä hitanğı huizi iquatä, anjä-himqä täu aquvä äqänğuwıqä.

²⁸ Qu iinjä imäkkuwi, Si Tqä yänänäqñqä dutatänä, Tqä äkinqä dutatänä, hiñuiqänä ätkñä-pa, qänaknä ipu imäkkuwiqä. ²⁹ Naqä Iqukiyä, qu kuknuä zä inemäkpnqä änatquwiñqä knuä indqänyä! Itanğa Tqä wäunjuä-kıyqä iqu-ne, Tqä kuknuı awä qäyunä tuatunquä diñqe, yänänäqñqä inemäkiyä. ³⁰ Iyää, Si ämaqä täñä-yaqä iquau, a äwqätätinä, anğüä iwimäkiyä. Jisasi, Tqä wäunjuä-kıyqä Iqueqä yoqeta, ämaqä mimäkqänänjä huitanjä-huitanji, imäkiyä” ätukuwi.

³¹ Qu tääqä qäpu tquanğuwänğa, anjä qu äpmaminjuwä iqu, yäunjuä-yäunjuä qe ikqe. Inğanji qu eeqänänji, Dñä Anğüä Iqu kuapänä muñğanğı, zä miqä ipu, Goti Hanjuwä Iqueqä kuknuı, awä yänänäqñqä ätukuwi.

Qu eeqänänjä hñqunä-hñqunänji, yätamäkqä änyminjuwiñqä

³² Qokä-apäkä Jisasi Iquenyqä quuvqä eqäkuwä iqua, qu qeqä-quuvqä naqä-hñqunä imbu äpmaminjuwi. Qu nätmätqä eeqänänjä iinğe, “Nqänänjqä” matqä ipu, eeqänänji quvaqä awä iqi äwäminğe.

³³ Itanğa ämaqä kuknuä awä tuäkiqäpnqä ändowatkqä iqua, yänänäqñqä-tänjä epu, Naqä Jisasi Iqu äpäkonätä, anğü ävaukqenqä, kuknuä awä ätuminjuwi. Iinjı Goti Hanjuwä Iqu iquauñqä äwinyätä, anğüä iwimäkminğe. ³⁴⁻³⁵ Ii tiinji. Ämaqä qua-tänjä, anjä-tänjä iquatä, ämaqä mbqä ipnqä imäkäpu, iuta mbqä ämepu, ämaqä kuknuä awä tuäkiqäpnqä ändowatkqä iquau äwiminjuwi. Iqua iwäsäupu, ämaqä äwa iqanğuwä iquau vätqätanğuwä iutanji, quvaqä awä iqisanjä hñqu, nätmätqänqä äwa miqä iminğe.

³⁶ Inğanji ämaqä hñqu äpmaminğe, iqueqä yoqe Josepä ique. Iqu hueqä-himqä Lipai iutanjä-qu etanğı, känai, Saplusi, qua eqä-pñä awä iqi äwiñqä iu ämikqe. Itanğa ämaqä kuknuä awä tuäkiqäpnqä ändowatkqä iqua, Josepä iqueqä yoqä huizi, “Banäpasiuä” änyuätminjuwi. Ii tiinji. “Ämaqeu yänänäqñqä iwimäkqä iqueqä.” ³⁷ Iqu iqueqä qua hui, ämaqä mbqä ipnqä imäkätä, iuta mbqä ämetä, äma äpätä, kuknuä awä tuäkiqäpnqä ändowatkqä iquau äwikqe.

5

Anänasi iqtü, Sapiraisä, suqä qäyunä mimäkqä ikiyiñqä

¹ Ämaqä hñqutä, iqueqä apäkisä äpmaminjiyi. Iyaquiyqä yoqe, Anänasi iqtü, Sapiraisänji. Iqu iqueqä qua hui, ämaqä mbqä ipnqä imäkätä, mbqä ämakqe. ² Iyaquiyqä äwiñqä iutanji, iqu mbqä iinjı,

† 4:26 Apqä Bukä 2:1-2

hui kiqä-kiuänqä pñqä etä, itanğa hui äma äpätä, ämaqä kukñuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä iquau äwikqe.

³ Iqu iinjä imäkqanğa, Pitä iqu tii ätukqe. “Anänasi iquki, iinjä änäänqäwä? Setänä, Goti Hanjuwä Iqutä mäkä-huñqä iqu ikimäkqanği, tqä quañqä mbqä ämeni, hui zä etnä, Dñä Ängüä Iqueni sunqä quañgä ätunya?” ätukqe. ⁴ “Si quae mbqänqä mimäkqanğanı, ii tqänänjä eänqeçä. Itanğa mbqänqä imäkätnä mbqä ämenänğanı, mbqe tqä-täuä ämitqänjä-qae, tqä äkinqä iunä imäktnä. Si kñuä quvqä indqänänği, äänä etanğiyi? Inji si suqä quañği, ämaqä iqune minetqueçä inyä, Goti Hanjuwä Ique itquenyä” ätukqe.

⁵ Inğanı Anänasi iqu kukñuä ii qätä äwiyäqe, qua iqi äpäknäqe, pizqä qe äpäkonğqe. Itanğa ämaqä nätmatqä tä timäuqanğqenqä qätä äwipiyä iqua, qu eeqänänjä zä ikuwi. ⁶ Hikñä iqua pämä ätqäumä äppiıyı, iqueçä huiwi yuä huäqä äutäpu, yäpaqä mänğisa äma äwäpu, qua äptekuwi.

⁷ Hmbu ti äpmapiyı, Anänasi iqueçä apäki nätmatqä iinjä timäuqanğqenqä mañqä eä, anjä yäpä inğisa qe äpekqe. ⁸ İi äpeyqanğa, Pitä iqu yatñqä tiinjä äwikqe. “Si diyä. Qeeçä quañqä mbqä ämeçiyı, tä qesanä?”

İi kimanı, “Auçä! İi qeyqä” ätukqe.

⁹ İi e tqañğa, Pitä iqu tii ätukqe. “Qe kñuä naqä-hñqunä indqänäsinyä, Dñä Ängüä Iqueni sunqä yamwiqä vqinyqä?” E ätuäqetanı, “Qätä nyiyä! Ämaqä tqä qokique qua äptequwä iqua äpäpu, anjä hänaqä iqi äyä ätqäunäuä. İqua si-pqe inä äkma upuñqeçä” ätukqe.

¹⁰ İ tqañğanä, ii Pitä iqueçä yukä-tänjä iqi äpäknäqe, pizqä qe äpäkonğqe. Hikñä iqua äppiıyı, pizqä witanği äqumbiyı, yäpaqä mänğisa äma äwäpu, qokique äptepiyä iqi, äptekuwi. ¹¹ Inğanı qokä-apäkä quuvqä heçiyqä iquatä, ämaqä suqä e timäuqanğqenqä qätä äwipiyä iquatä, zä kiñä ikuwi.

Qu wäunjuä ämaqä mimäkqänänjä huitanjä-huitanı, kuapänä imäkminjuwinqä

¹² Ämaqä Jisasi Iqu kukñuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä iqua, wäunjuä ämaqä mimäkqänänjä huitanjä-huitanä, qokä-apäkä iuqä awä iqi imäkminjuwi. Ämaqä quuvqä eqäkuwä iqua, äwqä naqä-hñqunä änyäpu, Solomonä iqueçä anjä mätävätinjä iqi, aquvü äqänäqisminjuwi. ¹³ Ämaqä huizi, qutä aquvü anä mañqä ipiyä iqua, quwqä yoqe haqeçä ävauqumuatäpiyä-qe, zä winğanği, anä mäpmeçä iminjuwi. ¹⁴ Inji qokä-apäkä kuapänänği, Naqä Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, Iqueçä ämaqä iquau äwimepu anä äpmaminjuwi. ¹⁵ İinjä timäuqanğqenqä, qu ämaqä tänjä-yaqä iquauñı, iquauqä anjıuta, yquvanju yäpaqänğisa äma äpäpu, hänaqä iqi äwäteminjuwi. İi iminjuwi, ii Pitä iqu ämawqätäutäqanğanı, iqueçä ktqe, ämaqä yaqä iquau ktqä ämuämä mäwqätäuqanğuti, ängüä imänbñqä dinğeyı. ¹⁶ Ämaqä anjä-himqä Jerusälemä-tänjä qäqiqi pmeqe, qu-pqe aquvü äqänäpu, ämaqä tänjä-yaqä-tänjä iquautä, dñä quvqä-tänjä iquautä ätuma äpminjuwi. Inğanı ämaqä iinjä eeqänänjä iqua, ängüä imänğuwı.

Enjätqä hñqu, guä pmetanquwä iquau, yäpaqängisa ätuma äukqenqä

¹⁷ Hiqäva-imäkkä naqä iqutänä, iqutä näueqä imäknminjuwä iquatänä, äwqä quvqä äwingqe. Iqua Satyusitanä iquayi. ¹⁸ Iqua äwqä quvqä winqanğa, ämaqä kuknuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä iquauñi, ämaqeuaqä hinuä iqi a äkiqätäpu, guä äpmuatekuwi.

¹⁹ Heatqä iqueni, Naqä Iqueqä enjätqä hñqu äpäqe, guä pmuateqä anjuñi qñqanä äwuteyäqe, iquauñi yäpaqängisa ätuma äpätä, tiñä ätukqe. ²⁰ “He äwäpu, hiqäva-imäkkä anä ququawä iu ätqäupu, qokä-apäkä iñi hññä-pmeqä änyä-hññinqä awä eeqäpnä tupiyä” ätukqe. ²¹ Iqua qätä e äwipiyyi, zinuä matqänğa, hiqäva-imäkkä anä duñqä äupiyyi, ämaqeuaqä nñqñqä wipñqä ipäqäkuwi.

Inğanj hiqäva-imäkkä naqä iqutä, iqueqä näueqä iquatä, aquvä äqämbiyyi, Israitqä iquau miqä naqä eeqänänj iquau, tääqä qe ätuätumakuwi. Aquvä äqämbiyyi, ämayukä-imanqä hui, kuknuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä iquau ätuma pññqä, guä pmeqä anä duñqä qe ändowatkuwi. ²² Iqi ätimäupiyyi, ämaqä kuknuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä iqua, mäpmetanğä äqunquwi. ²³ E äqumbiyyi, anju äupiyyi, “Ne anä qñqanji, yänänäqñqä yqänä hinätanji äqunänjunä” ätukuwi. “Itanğa ämaqä guä pmuateqä anä iu miqä iqua, anä qñqanä eeqänänj iñi, hinuä äqumbu tqäutanğä äqunänjunä. Inäqe ne qñqanä äutäuquque, ämaqä anä yäpä yänğisanji mäpmetanğä äqunänjunä” ätukuwi.

²⁴ Hiqäva-imäkkä anjuatanä ämayukä-imanqä iquauqä naqä iqutä, hiqäva-imäkkä naqä iquatänä, kuknuä ii qätä äwipiyyi, qu kñuä kuapanä indqänäpu, “Squä timäutñqäwä?” ätñquwi.

²⁵ Inğanj ämaqä hñqu äwimeqe, tii ätukqe. “He qätä nyipiyä! Ämaqä he guä äpmuatequwä iqua, tänganji qu hiqäva-imäkkä anä ququawä iu ätqäupu, qokä-apäkä iu nñqñqä ävätqänjuä” ätukqe. ²⁶ I tqanğa, ämayukä-imanqä iquauqä naqä iqutä, iqueqä ämaqä iquatä äwäpu, ämaqä kuknuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä iquauñi, qeiqinyä ätuma äpkuwi. Qokä-apäkä iqua hikä ämepu, pizqä puäsqä dññqä zä winqanji, iqua iquauñi, quvqä hui miwimäkkä da, qanyä ätuma äpkuwi.

Kuknuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä iqua, pemä ipu, kuknuä ätukuwinqä

²⁷ Iquau ätuma äppiyyi, Israitqä iquau miqä naqä eeqänänj iquauä hinuä iqi äkitqätakuwi. Itanji hiqäva-imäkkä naqä iqu, iquau tiñä qe ätukqe. ²⁸ “He ämaqeunji, Ämaqä iñj Iqueqä yoqe ätuäpu, nñqñqä mäwqä ipñqe, ne pmua emäkqueqä. Inäqe he nñqñqä yqänä vätqätanğä, ämaqä Jerusälemä pmeqä eeqänänji, heyaqä kukñui qätä ae eyquwiqä. Ne Ämaqä Ique pizqä äpäkkquenqe, he qanğä hingi änanyuätquwiqä” ätukqe.

²⁹ Iqu iñj tqanğa, Pitä iqutä, ämaqä Jisasi Iqu kuknuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä huizi iquatä, kuknuä kimanji, tiñä ätukuwi. “Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuitä, ämaqeuaqä kukñuitä, asänänj maeqä eqanjanji, inji ne Goti Iqueqenä qänaknä yanqunä. ³⁰ He Jisasi Iqueni, zä-huätatä äuepu, pizqä päsqanquwanğa, atqä-awäkauqä Goti Hanjuwä Iqu, Ique anğumä äyä ävauqumuatqeqä. ³¹ Iqueni,

Goti Hanjuwä Iqu ätuma äyätä, Iqueqä hipa ämuangisa, äyä äpмуatekqeqä. Inji Iqu neyaqä hänaqä Ämänätqueqä-qu eä, anqumä Inätmeqä-qu eä, äpmakqeqä. Ga e äpmeqetani, Israitqä iqune, neqä knui äkunmäknatunqä yätamakqä äneyätä, neqä suqä quvqä huätä mänatnämäuquätñqä diñqeyi. ³² Ne nätmätqä iinjä timäuqanji äqunani, awä ätätunqeqä. Itanğa Dñä Änguä Iqu-pqe awä inä ätätqänä. Dñä Änguä Iquenji, Goti Hanjuwä Iqu, qokä-apäkä qätä äwiyäpu, qänaknä itqänjuwä iquauñi, ae ävqeqä” ätukuwi.

³³ Ämaqä miqä iqua kukñuä tä qätä äwipiñi, quwqä äwqe tnänjä wiñganji, iquauñi pizqä päkññqä äwiñgqe. ³⁴ Iinjä ipiyitani, ämaqä miqä hñqu pämä ätqäukqe. Iqueqä yoqe, Gämeliyoli ique. Iqu Parisi iutanjä-qu eä, ämaqeuk kukñuä-suqenqä ämotqueqä ique. Iqueqä yoqe, qokä-apäki ävauqumuatminjuwi. Iqu pämä ätqäuqe, “Ämaqä tquauñi, yäpaqä mäñgisa wänqäpu pmapñqä ätuma upiyä” ätukqe. ³⁵ Qu yäpaqä mäñgisa ae äwqanjuwänğa, Gämeliyoli iqu, ämaqä miqä huiziquau tii ätukqe. “Israitqä iquenyä, he ämaqä iinjä iquau quvqä iwimäkññqä enqanqutqe, kñuä äñguänä ganä indqämbiyä. ³⁶ Quväuukuä kuapanä mäpäwqänğa, Teutasi iqu ätimäuqe, ‘Nyi ämaqä naqä, yoqä-tänjunqä’ tquanğa, ämaqä 400, iquenyqä qänaknä ikuwiqä. Qua miqä iqua, ique pizqä äpäsäpu, ga iquenyqä qänaknä iminjuwä iquauñi, äpäsändqiyäwqatqanjuwänğa, iquauqä wäunjui qui imäkñgqeqä. ³⁷ Iinjä ätimäuqeuñi, gapmanqä iqua ämaqeugä yoqä meqanjuwänqanji, Jutasi Galilisanä iqu ätimäuqe, ämaqä hñqua qua miqä iquatä mäkä humbnqä äwqä äwivauqumuatkqe. Iquenä-pqe, qu pizqä äpäsäpu, ga iquenyqä qänaknä iminjuwä iquauñi, äpäsändqiyäwqatkuwi. ³⁸ Täñganji nyi he etqänä. He ämaqä tquauñi, nätmätqä hui miwimäkqä ipu, hiñuinä qumbiyä. Ii tiinjqä. Ne maqñqe. Wäunjuä tä, iquauqä kñuä indqänqä duta timäuquti, ä Goti Hanjuwä Iqueqä duta timäuqutiya? Qu quwqä kñuä indqänqä duta imäkqanqppqe, qui imäknänqiyä. ³⁹ Iinjä etanji, Goti Hanjuwä Iqu Iqueqä-kiuä imäkqanqutqe, he a änä makiqätqä ipñqäuä. Iinjä, he Goti Hanjuwä Iqutä mäkä-hunqä enqä-panjä epñqäuä” ätukqe.

Inqanji, naqä iqua, Gämeliyoli iqueä manji qänaknä ipu, tiinjä ikuwi. ⁴⁰ Qu ämaqä kukñuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä iquau tääqä ätuätumapiyi, ämaqä hñqua, iquau jävqä päkññqä ätukuwi. E imäkpiyitani, qu iquauñi, Jisasi Iqueä yoqe anqumä matqä ipñqä pmua imäkäpu, hiñuinä äqunäwatkuwi. ⁴¹ Inqanji ämaqä Jisasi Iqu kukñuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä iqua, ämaqä miqä iquau ävämanji, aquvänä ipu yäpaqä mäñgisa äpäukuwi. Goti Hanjuwä Iqu, iqua Jisasi Iqueqä yoqä duta womba mapñqä, hiñuinä äqunqdenqä aquvänä ikuwi.

⁴² Itanji hiunji ique-ique, qu hiqäva-imäkqä anjütä, ämaqä hñquauqä anjütä, näqñqä äväkäminjuwi. Qu mäwquatämäuqä ipu, kukñuä äñguä we-hunqä-tänji, awä tiinjä ätuminjuwi. “Kraisni ne mineyätñqä Goti Hanjuwä Iqu ätekqä Iqu, Jisasi Iqu Qäqueqä.”

6

Iqua, yätamakqä vqä 7 iquau, atäunjuä ikuwiñqä

¹ Inğanj ämaqä Jisasi Iquenyqä quuvqä heqiyqä iqua, kuapanä timäutqätanġuwängganj, ämaqä kinä nämđanä, Grikä iquauqä anä-kukñuä tqä iqua, ämaqä Israitqä iquauqä anä-kukñuä tqä iquau, äkasuwä tiinj ätukuwi. “Hiunji ique-iquenji, he qokä-apäkä buayänqä äwa iqanġuwä iquau, yätamäkqä äväpiyängganj, nesanj apäqñqä iuaunji, mävgä itqänäuä” ätukuwi. ² Inğanj ämaqä, Jisasi Iqu kukñuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä iqua, quuvqä heqiyqä eeqänänj iquau tääqä ätuätumapiyi, tiinj ätukuwi. “Ne Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui, hiñuinä äqunätanä buayinä iwäsäumitatque, ii äñġuä hmanjqä. ³ Inji, tatqä-guäka iquenä, hiyaqä awä iqinj ämaqä suqä äñġuänänj iqä 7 iquau atäunjuä ipiyä! Qu yoqä äñġuänä äqombu, Dñä Äñġuä Iqu iquau kuapanä munätanġi epu, ä näqñqä äñġuä kuapä-tänj iquauñi, atäunjuä ipiyä. Inji ämaqä iqua, buayä iwäsäuqäpñqäuä. ⁴ Inäq ne neqä-neuänji, hea ique-ique Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätuätanä, qokä-apäkä iquau, Iqueqä kukñui awä tqauñqunä” ätukuwi.

⁵ Qu e tquanguwiñqe, qokä-apäkä eeqänänji kiinj qe äwiñgqe. Inji qu Stipenä iqu, quuvqä heqiyqä yänänäqñqä-tänj-qu eä, Dñä Äñġuä Iqu kuapanä ämunätanġqä ique, atäunjuä ikuwi. Iqutänji, qu Pilipä ique, Plokolusi ique, Nikanolä ique, Timonä ique, Pamnasi ique, Nikolasi ique, iquau atäunjuä ikuwi. Nikolasi iqu Andiyokätanj eä, Israitqä iquautanjä hma etanġqä-qe, Goti Hanjuwä Ique qänaknä iqä-qu qänġanä ätimäukqe. ⁶ Qu iquau atäunjuä ipiyi, kukñuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä iquauqä hiñuä iqi ätqätekuwi. Inğanj ämaqä kukñuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä iqua, qu wäunjuä tä imäkñqä ätepu, hipa haqeqi äwiyäpu, Naqä Iquenyqä tääqä ätkuwi.

⁷ Inğanj Goti Hanjuwä Iqueuä kukñui, im-imä äukqe. Itanj Jerusälemä iunji, qokä-apäkä quuvqä heqiyqä iqua, kuapanä ätimäukuwi. Hiqäva-imäkqä iquautanjä kuapanänj-pqe, quuvqä eqiyäpu, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuiñqä qänaknä ikuwi.

Qu Stipenä ique a äkiqätäpu, kukñuä ämitkuwiñqä

⁸ Goti Hanjuwä Iqu Stipenä iquenji, äñġuä iwimäkätä yänänäqñqä vqanġi, iqu wäunjuä ämaqä mimäkqänänj huitanjä-huitanjä di, qokä-apäkä awä iqisa imäkminjqe. ⁹ Inğanj ämaqä hñqua, Stipenä iqutänji, kukñuä mäkä enqä-pa äunminjuwi. Ämaqä iinj, Israitqä iquauqä anä aquväqñqä hñquesanj iquae. Anä iquenjqe, “ämaqä qänġanä wäunjuä hiñġinä äwiminjuwä iquauqä anä aquväqñqeqä” ätminjuwi. Anä iquenji, ämaqä anä-himqä Sairinisanj iquatä, anä-himqä Aleksandiyatanj iquatä, itanġa qua naqä Silisiyatanj iquatä, qua naqä Eesiyatanj iquatä äpaquminjuwi. ¹⁰ Kukñuä mäkä i hunġanġuwä-qe, Stipenä iquenji Dñä Äñġuä Iqu näqñqä äñġuänänji vqanġi, qu iqueuä kukñui mäñdi makittqiyqä iminjuwi. ¹¹ Inğanj iqua, ämaqä hñquau-mänđa kukñuä zä tquanġä, iqua kukñuä quanġi, “Ne Stipenä iqu, Mosisi iquenyqätä, Goti Hanjuwä Iquenyqätä, kukñuä quvqä tätqätanġi äwiyänunä” ätukuwi.

¹² Inğanj ämaqä, Stipenä iqutä äkasuwä ätñġuwä iqua, qu ämaqeuqätä, ämaqä naqä iquauqätä, kukñuä-suqenqä näqñqä iquauqätä, äwqe, äwivauqumuatkuwi. Inji qu äupiysi, Stipenä ique a äkiqätäpu, ämaqä miqä naqä eeqänänj iquauñqä ätuma äukuwi. ¹³⁻¹⁴ Iqi ätimäupiysi, qu ämaqä qanġä-tqä hui ätuma

ppanġuwänġa, qu Stipenä iquenyqä tiinjä ätukuwi. “Ämaqä tqu, tiinjä tqanġi äwiyänunä. ‘Ämaqä Jisasi Nasäretqätanä Iqu, anä tqueni qui imäkätä, suqä Mosisi iqu hiñuiqänä änätapkqeuñi, hui-mända iwäsäuniqeqä.’ Iqu iinjä ätqä äpätnqeqe, hiqäva-imäkkqä anjuñqätä, neqä kukñuä-suqenqätä, kukñuä quvqä ätätnqeqä” ätukuwi. ¹⁵ I tqanġuwänġa, ämaqä iqi äpmapiyä iqua, qu eeqänänji, Stipenä ique hiñuä yänänäqñqä äqunäpiyi, iqueqä hipenjuä iunji, enjätqä hñqueqä hipenjuä enqä-pa äqunġuwi.

7

Stipenä iqu, ique kukñuä ämitkuwä iquau, kima ätukqenqä

¹ Inġanji hiqäva-imäkkqä naqä iqu, Stipenä ique yatñqä tii äwikqeqe. “Ii naqä-qakuätanä, quanġätanä?”

²⁻³ Iqu e tquanġa, Stipenä iqu, “Tatqä-guäkendä apiqukuendä, qätä nyipiyä” ätukqeqe. “Neyaqä awiqu Aprähämä iqu, anä-himqä Harenä iunqä mäwqä, qua Mesäpotemiya iu yqänä pmetanġa, Goti We-hunqä Kuapä-tänjä Iqu, ique äwimetä, ‘Si tqä qua täütä, tqä näueqä täütä ävämetnä, qua Nyi ämäktquamqä duñqä uvä’ ätukqeqä. ⁴ Inġanji Aprähämä iqu, Kaländiya iquauqä qua iu ävämañi, iqu äwätä anä-himqä Harenä iu äpmakqeqä. Iqisanji, iqueqä kaniqu äpäkonġanġa, Goti Hanjuwä Iqu ique qua he äpmeñuä täunqä ändowatkqeqä. ⁵ Iqu täqi timäuqanġa, qua näweqä metnqeqe, Goti Hanjuwä Iqu qua hui mäwqä itä, ‘Qänakndanji Nyi qua tä tqätä, tqä taqä-tawäkauqätä hetapmñinqeqä,’ ätukqeqä. Goti Hanjuwä Iqu, Aprähämä iqu ymeqä maeqä pmetanġa, kukñuä iinjä, inġa ätukqeqä. ⁶ Itanġa iqueni, tiinjä-pqä inä ätukqeqä. ‘Tqä taqä-tawäka epqä iqua, qu äwäpu, qua ämaqä hñquauä-tänjä iqi pmapnuwiqä. Ämaqä iqiñä iqua, iquauñi, quwqä wäunjuä-wiyqä hiñġinqä-qua pmapñqä iwimäkäpu, quvqä itqueqäpnuwiqä. Inyänä wimetqätanġuti, quväukuä 400 e pmetpnuwiqä. ⁷ Qänakndanji ämaqä suqä quvqä e itquamipqä iquauñi, Nyi hanjä-iqä wimniqeqä. Inġanji tqä taqä-tawäka iqua, qua iunji ävämapiyi, täqinyqä äpäpu, Nyaqä yoqeqe, haqeqä ämamäupu, pmapnuwiqä’ ätukqeqä. ⁸ Iinjä ätuäqetani, tiinjä ätukqeqä. ‘Nyi kukñuä ätätmä eqäqä tä, i witäninqä, Nyi si suqä huiwä häuä ktäuge ktapmñänä.’ Aprähämä iqu näqñqä iinjä ämeqeqe, apäki Aisakä ique ämikqeuñi, hiunji 8 päwqanġa, ymeqä iqueqä huiwi häuä äktäukqeqä. Inji Aisakä iqu, Jekopä iqueni asänä imäkkqeqä. Itanji Jekopä iqu neyaqä awäka 12 iquauñi, asänä imäkkqeqä.

⁹⁻¹⁰ Jekopä iqueqä ymeqä iqua, qu kängua Josepä iquenyqä wiunqä ipu, ique, ämaqä huiziquau, mbqä mapñqä vqanġuwänġa, iqu Isipä iunji, wäunjuä-wiyqä hiñġinqä-qu äpmamiñqeqä. Inġanji Goti Hanjuwä Iqu, iqtä anä äpme, hanjä-iqä eeqänänji huätä ämätnämäütä, yätamäkkqä äwimiñqeqä. Iqu ique näqñqä anġuanänji vqanġi, ämiqä naqä Isipä iutanjä iqu, iquenyqä wiñanġi, ique atäunjuä äwikqeqä. Iqu Isipä iu ämaqä naqä äpmetä, ämiqä naqä iqueqä nätmätqä eeqänänjä anä iunjä-pqeqe, ämimiñqeqä.

¹¹ Qänakndanji qua eeqänänjä Isipä iunjitä, Kenanä-pqä iunjitä, buayä dä naqänänjä timäuqanġi, ämaqä-pqeqe hanjä-iqä naqä meqanġuwänġa, neyaqä atqä-awäka-pqeqe, buayä mämoqumueqä imiñuwiqä. ¹² Inġanji Jekopä iqu, ‘Kuä-witqä Isipä du äwinä’ tqanġä äwiyäqeqe, iqu neyaqä

awäkaunji, Isipä iunqe kinganäni ändowatkqeqä. ¹³ Qu angunji Isipä iunqä uwqanquwänqani, Josepä iqu qutaqaunji, ‘Nyi Josepä iquunqä’ ätukqeqä. Ämaqä miqä naqä iqu, Josepä iqueqä kanmqätä, kutaqä-känquäkaunqätänji, inganä näqnqä ekqeqä. ¹⁴ Inqani Josepä iqu, kaniquenyqä kuknuä ändowatätä, iqu iqueqä ämaqä iquatä, Isipä iu anä pmapnqä itumakqe. Qokä-apäkä eeqänäni, 75 äwokuwiqä. ¹⁵ Inqani Jekopä iqu, Isipänqä e äquveqäkqe, qanakndanji äpäkongqeqä. Itanqa neyaqä awiqukua-pqe, inä äpäkonguwiqä. ¹⁶ Iquauqä huiwi, anä-himqä Sekemänqä anqu äma äpäpu, qua äptekuwiqä. Ämaqä qua ptñqä Sekemä iunji, hinuiqänäni Aprähama iqu, Hamo iqueqä ymeqä iquau mbqä ikqeqä.

¹⁷ Nätmatqä tä, Goti Hanjuwä Iqu, Aprähama ique qänqinqa ätukqä-pa timäutñqä itqätanqa, Isipä iunji, ämaqä Israitqä iqua kuapanä eqiyämanquwiqä. ¹⁸ Inqani, ämiqä naqä, Josepä iquenyqä maqnqä hñqu, Isipä iu äpmakqeqä. ¹⁹ Iqu neyaqä atqä-awäkau quanqä enqä-panä imäkätä, suqä quvqä itquetä, yänänäqnqä tquanqgi, iqua ymeqä dänä iquaunji, yäpaqä mänqisa äpäkombñqä ämatnämäuminuwiqä.

²⁰ Hea inqani, Mosisi iqueqä känai, ique ämikqeqä. Goti Hanjuwä Iqu, ‘ymeqä tqu änguiqä’ knuä äwikqeqä. Qu iqueni, qanua hñquaqu-hñque päwqanqanqä, kaniqueqä anä iunji, ängüanänä ämiminuwiqä. ²¹ Qänakni, qu yäpaqänqisa matnämäuwqanquwänqä, ämiqä naqä iqueqä meqi ämetä, iqueni iyyqä ymeqä enqä-pa ämiminuqeqä. ²² Isipä pmeqä iqua, iquauä näqnqä eeqänäni ique ämotqueqanquwänqä, iqu naqä-qu eätä, kuknuä ängüanänä tqä-qu eätä, wäunjuä yänänäqnqä imäkqä-qu ekqeqä.

²³ Iqueqä quväukui 40 ae äpäwqanqani, iqu, iqueqä käyämaqä Israitqä iquaunqä knuä indqänätä, hinuä qunätñqä äukqeqä. ²⁴ Iqu äwäqe, ämaqä Isipätanä hñqu, Israitqä hñque quvqä itquetqätanqgi äqunäqe, Israitqä ique yätamakqä ävätä, Isipä pmeqä ique quvqä kima ävätä, pizqä äpäkkqeqä. ²⁵ Iqu e imäkätäqänqani, knuä tiñä äwiminuqeqä. ‘Israitqä iqua nyinyqe, näqnqä tiñä mapñqäuä. “Goti Hanjuwä Iqu Mosisi iquesa, ne änewewqatänqiyä.”’ Inäqe qu iñqe, maqnqä eminuwiqä. ²⁶ Hiunji awinqani, iqu Israitqä hñquaqu mäkä hunätqätanqinyä äqunäqe, iquaqu äwqä naqä-hñqunä nyinyqä itamakätñqä äwinyätä, ‘Äi, sunqä mäkä hunätqäninyqä? Qenquengiyqä’ ätukqeqä. ²⁷ I tquanqa, huizique quvqä itquaminqä iqu, Mosisi ique ävqutäwqatätä, ‘Si, ne ämineyätnä, jänä inemäkñqenqe, tqu äktqäwä? ²⁸ Huäqinji si ämaqä Isipä pmeqä ique äpäknä-pa, tängani nyi-pqe pizqä bäkñqätanä?’ ätukqeqä. ²⁹ Ii tquanqenqe, Mosisi iqu Isipä äväma, qua Mitianänqä zä äwäqe, qua huitanä-qu eä, iqi äpmaminuqeqä. Iqu iqi äpme, ymeqä qokä hñquaqu eämakqeqä.

³⁰ Inqani quväukuä 40 ae äpäwqanqa, enätqä hñqu, Mosisi ique wimetñqä äquvepätä, anä avqnqä imä, qoqonä Säna iunji, zä wänqä hmbiyqä äpa iuta, tä hänaqä sätqätanqä yäpä ingisa äpmakqeqä. ³¹ Mosisi iqu hinuä iñä äqunäqe, knuä kuapanä indqänqeqeqä. Iqu hinuä ängüanä qunmätä qäqiqi päwqanqa, Goti Hanjuwä Naqä Iqu, iqueni tiñä ätukqeqä. ³² Nyi tqä tawäka, Aprähama iqueqä, Aisakä

iqueqä, ä Jekopä iqueqä, Goti Hanjuwä Iqunjqä.’ I tquanqa, Mosisi iqu yäunjuä-yäunjuä itä, hinjuä quñqänqe zä äwinqqeqä.

³³ Iqu i imäkqanqa, Naqä Iqu tii ätukqeqä. ‘Qua si pämä ätqäunji, ii Nqeqä. Iiñjqä, si tqä yukä ämuasmäni huätä hiqveyä. ³⁴ Nyaqä ämaqä iqua, Isipä iunji, hanjä-iqä ämepu tääqä dqanquwi, Nyi hinjuä äqunätmä, qätä ae äwiyänänä. Iiñä etanji, Nyi, Isipä pmeqä iquauqä hipa iuta, anqu itmamqä äpqänä. Täñqanji si Isipänjqä anqu utnqä äkndowatkänä,’ ätukqeqä.

³⁵ Mosisi iqueni, Israitqä iqua kinjanäni hngisanä itquepu, ‘Si ne ämineyätinä jänä inemäktñqenqe, tqü äktqäwä?’ ätukuwä-qenä-qe, Goti Hanjuwä Iqu iqueni, iquau ämitä, anqumä ätuma päniñqä ändowatkqeqä. Enätqä, zä wänjqä iu ätqäukqä iqu, Mosisi iqu wäunjuä imäkätñqä yätamäkkqä vquätñqä, Iqu ändowatkqeqä. ³⁶ Isipä iutä, eqä-pñä häñesqä iutä, anjä avqñqä iutä, Mosisi iqu wäunjuä huitanä-huitanä ämaqä mimäqänänä di imäkätä, ämaqä iquau ämitimäukqeqä. Anjä avqñqä iunji, qu quväukuä 40 äpmamiñuwiqä.

³⁷ Ämaqä iinjä iqunä, Israitqä iquau tii ätukqe. ‘Ämaqä hinjuä-tqä nyi enqä-panjä-qu hiätñqenqe, Goti Hanjuwä Iqu, hiqä hita-hingua hñque, atäunjuä väniqeqä.’ ³⁸ Itanqa neyaqä atqä-awäkiqä, anjä avqñqä iunji, aquvä äqämbu pmetanquwänqanji, Mosisi iinjä iqunä iquatä anä äpmamiñuwiqä. Ga qoqonä Säna i yätunji, iqutä, enätqä hñqutä, kukñuä ätkiyiqä. Goti Hanjuwä Iqueuä kukñuä häñä-pmeqätänji ämakqe, ne awä änatqa pqäpnuwänjqä ämakqeqä.

³⁹⁻⁴⁰ Iqueni neyaqä awäkiqä, qätä wiyqänqä mäwiñqä itä, hngisanä itquepu, Isipä iunjqä anqu unjqä kiinjä äwinyätä, Aronä ique tiinjä ätukuwiqä. ‘Ne maqñqeqä. Mosisi, ne Isipä du in-etmakqä iqueni, squä wimequtiyä? Inji hinjuiqä nemepu, hänaqä duta näquataupunqä, si, nenyqä goti hñqua imäkiyä’ ätukuwiqä. ⁴¹ Inqanji qu golqä hui ämepu, goti qanqä bulumäka meqä enqä-panjä hñque imäkäpu, iquenyqä hiqäva äqiyäpiyitani, goti iquauqä hipaetä imäkkuwiñqä aquvänä imiñuwiqä. ⁴² Iiñjqe Goti Hanjuwä Iqu, iqua mäptqä iquenyqätä, qanjuä iquenyqätä, qätäqueqä iquauñqätä, aquvänä ipu, qonä qäyä woktäpñqänä tuwä äwiyätä, hinjuinä äqunqeqeqä. Ii ätimäukqenqe, hinjuä-tqä iquauqä bukä iunji, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui tiinjä äqänänä.

‘Israitqä iquenä, he anjä avqñqä du, quväukuä 40 äpmapiyänqanji, he bulumäka, sipsipqä, meme, tä ikepu, hiqäva äqämiñuwi, Nyinyqä äyä äqämiñuwätanä? Ii oeyqä. ⁴³ He goti qanqä iquaqiñyqä qonä woktäupunqe, Molekä iquenyqä namnä anjä ämätäpu, Repanä iquenyqä qätäqueqä enqä-panjä ktqä imäkkuwiqä. Nätmatqä iquaqiñji, he qäsä äma ikämiñuwiqä. Iinjä iqanquwiñqe, Nyi Babilonä-tänjä inqisanqä huätä hendowatmniqeqä,’ äqänänä” ätukqe.*

⁴⁴ “Neqä awäkiqä, qu anjä avqñqä iu äpmapiyänqanji, Goti Hanjuwä Iqueqä Iqueqä namnä anjä künjä-tänjä äpmamiñuwiqä. Namnä anjä iqueni, Goti Hanjuwä Iqu iquauñji, kukñuä naqä-qakui äwimiñqeqä. Qu anjä ique ämätäpiyänqanji, nätmatqä eeqänänji Goti Hanjuwä Iqu, Mosisi ique ämotquakqä-pa imäkmiñuwiqä. ⁴⁵ Qänakndanji iquauqä ymeqä iqua, anjä iqueni ämapiyi, qu Josuwa iqutä, ämaqä hñquauä qua mapñqä qäsä äma äpkuwiqä. Inqanji Goti Hanjuwä Iqu, ämaqä

* 7:43 Amosi 5:25-27

qua iu äpmamiñuwä iquau huätä väqiyqanğa, qu anı ii ämätkuwi, ämiqä naqä Dewiti iqu äpmetäqänğanğa ämimiñuwıqä. ⁴⁶ Dewiti iqu, Goti Hanjuwä Iqu äñguänänğä iwimäkätqätanğqenğä, iqu Iqueni, 'Jekopä iqueqä Goti Hanjuwä Iquki, nyi Sinyqä anğ äñguänänğä hñju mätmqänä, hiñuinä nğänyä,' ätukqeqä. ⁴⁷ Dewiti iqu iinğä ätukqä-qe, Solomonä iqu-mända Goti Hanjuwä Iqueqä hiqäva-imäkqä anı, qe ämätqeqä. ⁴⁸ Iinğä etanğqä-qe, ämaqä iqua anğ ämätppqä iunı, Goti Haqä Yätutanğ Naqä Iqu mäpmeqä yänä. Ii hiñuä-tqä iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä äqäqä-panıqä.

⁴⁹ *‘Ämaqä naqä iqua, zä-hawä iu quamä äpmeñuwä-pa, Nyaqä zä-hawi, qäukuiqä. Itanğa quae, Nqä yuki qutati haqeqi äumä äpmeñänä. He Nyinyqä anı, äkitanı mätpñäwä? Nqä anğ hapä pmeqänqe, äñgi mätnänä?’* ⁵⁰ *Nätmatqä eeqänänı Nyaqä hipaetänä imäkkqeqä,*† ätätä äqänänä” ätukqeqe.

⁵¹ Inğanı Stipenä iqu, ämaqä miqä naqä iquauñı, tiinı inä ätukqeqe. “He ämaqä hñgisana iquenıqä. He Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä maeqiyqä ipu, Iqueqä kukñui qätä mäwiyyqä iquenıqä. Ii tiinıqä. Hiqä tawäkiqua hiñuiqänä imäkmiñuwä-pa, he Dñä Äñguä Iqueni, hea ique-ique hñgisana itquetqänıwıqä. ⁵² Hiqä tawäkiqua, hiñuä-tqä hiñuiqänä äpmamiñuwä iquauñı, eeqäpnä quvqä iwimäkmiñuwıqä. Itanğa ‘Ämaqä Jänänänğ Iqä Iqu, äpäniqeqä’ ätmiñuwä iquauñä-ppqe, qu pizqä äyä äpäkkuwıqä. Inı Ämaqä Jänänänğ Iquenyqe, he täkqä ämaepu, pizqä ae äpäkkuwıqä. ⁵³ He Goti Hanjuwä Iqueuä kukñuä-suqe, enätqä iquauqä hipa iutani, ae qäyä ämakuwänğqä, qänaknänı miqä itqänıwenıqä” ätukqeqe.

Qu Stipenä ique, hikä äpäkkuwıñqä

⁵⁴ I tquanğı äwipiyyi, ämaqä miqä naqä eeqänänğ iqua, iquenyqä äwqä quvqä äwinyätä, hiqanı mañgtäsqukuä ämäukuwi. ⁵⁵ Ii iqanğuwänğa, Dñä Äñguä Iqu Stipenä iqueni kuapanä muñğanğa, iqu hiñui, qäukuä haqä yätu ämäqunäqe, nätmatqä, Goti Hanjuwä Iqueqä yänänänğqä motqueqä witanğqätä, Jisasi Iqu Goti Hanjuwä Iqueqä hipa ämuangisa tqäutanğqätä äqunğqe. ⁵⁶ I äqunäqe, “Hiñuä qumbiyä! Nyi qäukuä qñqanğ äütänätanğqätä, Ämaqeuyä Ymeqä Ekqä Iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä hipa ämuangisa tqäutanğqätä, hiñuä äqunänänğ” ätukqeqe. ⁵⁷ I tquanğa, iqua mañğä yänänänğqä ätäpu, qätä a äpmuäknäpu, pämä ätqäupu mağänä äupiyyi, Stipenä ique a äkiqätkuwi. ⁵⁸ Ique a äkiqätpiyyi, anğ-himqä yäpaqä mänggisa ätuma äpäwäpu, hikä pizqä äpäkkuwı. Qu iinı mimäkqänğa, ämaqä hññanğatqä qunğä ätukuwä iqua, iquauqä gquä quäuqe äquvätäpu, hikñğ hñqueqä yukä-tänğ qäqıqı ekuwi. Iqueqä yoqe, Soli ique. ⁵⁹ Qu Stipenä ique hikä pizqä pästätanğuwänğa, iqu tääqä ätätä, “Nqä Naqä Jisasi Iquki, nğä quuvqe indmayä” ätukqeqe. ⁶⁰ I ätuäqetani, iqu qonğä äuktäutä, tääqä yänänänğqä, “Naqä Iquki, Si iquauqä suqä quvqenqe, kima mäwqä panä!” ätukqeqe. E ätuäqetani, äpäkonğqe.

Qu Stipenä ique suqä tä iwimäkqanğuwänğanı, Soli iqu, “Qäyunä äyä imäkqäuä” kñuä äwikqeqe.‡

† 7:50 Asayä 66:1-2 ‡ 7:60 Kukñuä tqe, 8:1 iquesaniyyi. Näqñqä-tänğ iqua, ii 7:60 qäsä etanğqenqe, ii äñguänänıqä indğanätqänğä.

8

Soli iqu, quuvqä heqiyqä iquau qui imäkätñqä ipäqäkqenqä

¹ Hiunji Stipenä ique äpäkkuwängaḅi, Jerusälemä iunji, ämaqä, Naqä Iqueqä yoqeu aquväqñqä iquau, quvqä itquapñqä ipäqäkuwi. Quvqä e iwitqueqä uwqanḅuwänga, qu eeqäpnä, qua Jutiya iunqätä, qua Sämalia iunqätä, zä im-imä äwekuwi. Ämaqä Jisasi Iqu kukñuä awä tuäkiqäpnqä ändowatkqä iquanä zä mäwqä ikuwi. ² Qu Stipenä ique pizqä päsqanḅuwänga, ämaqä suqä Goti Hanjuwä Iqu äwinyätanḅqä iunä qänaknä iqä hñqua, iqueä huiwi qua äptepiyi, kñuä naqänänä äqäkuwi. ³ Inäqce Soli iqu, ämaqä, Naqä Iqueqä yoqeu aquväqñqä iquauñi, quvqä itquetñqä ipäqäkqce. Iqu iquauqä anä eeqänänä iu äwimayäkitä, yäpä inḅisa äwätä, qokä iquautä, apäkä iuautä, eyqiyäma äwätä, guä äkiqiyäminḅqce.

Qu, Sämalia iu kukñuä awä ätuminḅuwinḅqä

⁴ Qokä-apäkä zä äwekuwä iqua, kukñuä anḅuanänä awä ätuäkäminḅuwi. ⁵ Iquautanä Pilipä iqu, anä-himqä Sämalia iunqä äwiqce, Kraisi Iquenyqä kukñuä anḅui, iqi awä ätuminḅqce. ⁶ Qokä-apäkä kuapanänä, qu Pilipä iqueuä kukñuä qätä äwiyäpu, iqu nätmätqä ämaqä mimäkqänänä di imäkqanḅi äqumbiyinḅqce, iqueuä kukñui, qätä anḅuanä äwipu äpmaminḅuwi. ⁷ Ii tiinji. Dñä quvqä kuapanänä iqua, ämaqä iuta zääqä ätäpu ävämecauḅnḅua, ämaqä yänä-a quvqä iquatä, yukä quvqä iquatä, anḅuä qe inḅuwi. ⁸ E imänḅanḅä äqumbiyi, ämaqä anä-himqä iutanji, aquvänä qe ikuwi.

⁹ Anä-himqä iunji, ämaqä hñqu äpmaminḅqce. Iqueqä yoqce, Saimonä ique. Pilipä iqu matimäucänḅanḅi, iqu paaqä huitanä-huitanä imäkätä, Sämalia pmeqce yäunḅuä ipñqä iwimäkätä, “Nyi ämaqä naqunḅqä” ätminḅqce. ¹⁰ E imäkätqätanḅqenqä, ämaqä naqä iquatä, ämaqä hinḅinḅqä iquatä, qu, “Ämaqä tqce, Goti Iqueuä yänänäqñqceqä” ätnäpu, iqueqä kukñui qätä anḅuanä äwiminḅuwi. ¹¹ Iqu paaqä hñḅanḅqä imäkqca wätqätanḅqenḅqce, qu iinḅ iminḅuwi. ¹² Pilipä iqu, kukñuä anḅuä Goti Hanjuwä Iqunä miqä iunqätä, Jisasi Kraisi Iqueuä yoqeuñqätä, awä tuätqätanḅqenqä, qokä-apäkä qäsänji, qu ‘naqä-qakuiqä’ kñuä indqämbiyi, quuvqä eqiyäpu, asñä ämakuwi. ¹³ Itanḅa Saimonä iqu-pqce, “Naqä-qakuiqä” kñuä indqänäqce, asñä ämetä, Pilipä iqutä qanä anä ikäminḅiyi. E ikisiyanḅanḅi, Pilipä iqu nätmätqä ämaqä mimäkqänänä huitanä-huitanä imäkqanḅi äqunäqce, iqu yäunḅuä minḅqce.

¹⁴ Ämaqä, Jisasi Iqu kukñuä awä tuäkiqäpnqä ändowatkqä, Jerusälemä iu yqänä äpmaminḅuwä iqua, “Sämalia pmeqä iqua, Goti Hanjuwä Iqueuä kukñui ae ämeqäüä” tqanḅä äwipiyi, qu Pitä iqesä, Jonä iqesä, iquau wimayñqä ändowatkuwi. ¹⁵⁻¹⁶ Sämalia pmeqä iqua, Jisasi Iqueuä yoqeta asñä meqanḅuwänga, Dñä Anḅuä Iqu mäwimeqä yqänä etanḅi, Pitä iqutä, Jonä iqutä ätimäyi, Dñä Anḅuä Iqu iquau munätñqä, Goti Hanjuwä Ique tääqä ätukiyi. ¹⁷ Iquaqu tääqä äsuiyi, hipae ämaqä iquauqä nyuanḅä haqeqä hiqanḅiyänḅa, Dñä Anḅuä Iqu iquau qe äwimakqce.

¹⁸ Saimonä iqu, iquacu i iqanḅinyä, ämaqä Dñä Anḅuä Ique äyä meqanḅä äqunäqce, iqu iquacui mbqä wimätä ikqce. ¹⁹ Iqu iinḅä itä,

tiinjä qe ätukqe. “Nyi ämaqä hŋque hipae haqeqä eqaŋga, iqu Dŋä Äŋguä Ique meniqa diŋqe, qe yänänäŋqä tä, nyi-pqe inä dapinyqä” ätukqe.

²⁰ I tquanğa, Pitä iqu kimaŋi, “‘Nätmätqä Goti Hanjuwä Iqu ävätŋqe, nyi mbqä imqänä’ kŋuä äkiyqetani, tqä mbqetä, tqä-täuätä, qui anä imäknyiyŋqinyqä” ätukqe. ²¹ “Goti Hanjuwä Iqueqä hiŋuä iŋiŋi, tqä kŋuä indqänqe, jänä hma etaŋgi, Goti Hanjuwä Iqueqä wäunüä ne imäkätunqeuŋi, si anä mäpmeqänäŋiqä. ²² Tqä kŋui äkunmäknätinä, suqä quvqä tquenji, ävquatämäutnä, Naqä Iqueuä yätamäkqenqä yatŋqä wiyä! Si ii imäkŋi, Iqu tqä kŋuä indqänqä quvqe, huätä makmäunqutiyä, mämakmäuqä yänqutiyä? ²³ Si yänänäŋqenqä hiŋuä aowä qänätqätanğnä äkqänmä, ii äktqänä. Suqä ii, marasiŋqä quvqä eŋqä-pa, saqä kŋuä indqänqe qui ikimäkätqänä. Suqä quvqe, guä eŋqä-pa kikiqäyäutaŋgi äkqänänğnä” ätukqe.

²⁴ I tquanğa, Saimonä iqu kimaŋi, “Nätmatqä qe ändqiyi mänyimeqä yätŋqe, Goti Hanjuwä Iqu haŋuä nyimäkätŋqä, tääqä suinyqä” ätukqe.

²⁵ Inğani ämaqä kukŋuä awä siyŋqä ändowatkqä iquaqu, Pitä iŋutä, Jonä iŋutä, nätmatqä hiŋuä äqunmiŋiyiŋqätä, Goti Hanjuwä Iqueqä kukŋuŋqätä, awä qäpu äsuiyi, iquaqu Jerusälemänğqä aŋgi wiŋqä ävämäkiyi. Qaŋä äwäsiyänğani, Sämalıya pmeqä iuqä aŋä-himqä kuapanänğä iuŋi, kukŋuä aŋgui awä ätqäumiŋiyi.

Pilipä iqu, ämaqä Aprikatanä hŋque, kukŋuä awä ätukqenqä

²⁶ Naqä Iqueqä eŋätqä hŋqu, Pilipä ique tiinjä ätukqe. “Si pämä ätqäutnä, Sämalıyatana mäwqä inğisaŋqä äwitnä, hänaqä Jerusälemätani, aŋä-himqä Gasa buŋqä änyeacŋqeu ätimäutnä quveqäyäl!” ätukqe. Hänaqä iqu, qua aväqŋqä-tänğä iu änyeagenä. ²⁷ I tquanğa, Pilipä iqu pämä ätqäutä qe äukqe. Hänaqä iqu ätimäuqe, iqu Itopiya pmeqä ämaqä naqä hŋque äqunqce. Ämaqä iqu apäkä Itopiya iu miqä naqä iiyqä wäunüä miqetana ique. Ämaqä iu pmeqe, quwqä apäkä naqä iinyqe, “Ii kandisiyqä” ätmiŋuwi. Ämaqä tqy ya äyänğä-qu eä, iiyqä mbqä eeqänäŋi miqä ique. Inğani iqu Goti Hanjuwä Ique qonğä äwoktäutä, Iqueqä yoqä haqeqä mamäutŋqä Jerusälemänğqä äpkqe. ²⁸ Jerusälemä iu ae äpmeqetani, aŋgu wätŋqä imäkñätä, iqueqä kalisi haqeqi äpme, hiŋuä-tqä Asayä iqu bukä äqäkqe, a täuqämanmiŋqe.

²⁹ Inğani Dŋä Äŋguä Iqu Pilipä iqueni tiinjä ätukqe. “Si kalisi-tänğä qäqiqi äwätinä, qanğä anä winyqä.” ³⁰ I tquanğa, Pilipä iqu, iqu-tänğä qäqi maqänä äwäqe, ämaqä iqu, hiŋuä-tqä Asayä iqu bukä äqäkqe, a täutqätanği äwiyäqe, “Kukŋuä iuŋi kiqä quatiŋqe, si näqŋqä ae ämenyä, ä mämeqä inyä?” ätukqe.

³¹ Ga, ämaqä iqu kimaŋi, “Ämaqä hma eätqe, kukŋuä quatiŋqe, nyi näqŋqä äänä himqäwä? Si äyapätinä, kalisi täu, nyitä quamä anä äpmeyä” ätukqe. ³² Iqu bukä a ätäukqä iuŋi, tiinjä tnätanğiyi.

“Sipsipqä äpäkŋqä ätuma äwquwä-paŋi, qu iqueni, asä iinjä ätuma äukuwi. Itanğa sipsipqä meqä kiqä ae, ätävätqätanğuwänğga zääqä matqä iqäqä-pa, iqu kukŋuä matqä e ikqe. ³³ Qu iqueni, mäŋdi äkittqiyäpu, kukŋui qäyunä mämitqä ikuwi. Iqu ymeqä maeqänğga

*aanqä imäkqanjuwitani, iqueqä kaqä-kawäkaunqe, matqä ip-nuwiqä** ätä äyä äqänänä.

³⁴ Ämaqä iqu kuknuä tä a qäpu ätäuqe, Pilipä ique tiinjä ätukqe. “Nyi yatnqä äkiyqänä. Ämaqä hinuä-tqä iqu, tquenyqä ätkqäwä? Iqueqä-kiuänqä ätkqätanä, hñquenyqä ätkqätanä?”

³⁵ Itani, Pilipä iqu, Jisasi Iquenyqä kuknuä ängjuinqä awä ätukqe. Iqu kuknuä, ämaqä iqu a ae ätäukqä quatinqä ganä ätuäqe, kuknuä huizinqä-pqä inä ätukqe. ³⁶⁻³⁷ Iquaqu hänaqeu äwqinjaqänyiyi, eqä hñque ätimäyi, ämaqä iqu, “Hinuä qunya! Eqä täqinjä. Nyi asni, ämamqätanä, mämeqä imqätanä?” ätukqe.†

³⁸ I ätuäqetani, iqu kalisi miqä iqueni, “Si hosi eyqiyämetnä, iqi pmetnqä imäkiyä” ätukqe. Inğanj Pilipä iqtä, ämaqä iqtä, eqä bunqä äwäyi, ämaqä iqueni, Pilipä iqu asnä qe äqäkqe. ³⁹ Iquaqu eqä mämdani äyapätqätanğiyänğa, Naqä Iqueqä Dnjä Ängüä Iqu, Pilipä iqueni, maqänä ätuma äwekqe. Ämaqä iqu aquvänä itä, iqueqä hänaqeu äwäqe, iqueni anğumä hinuä maqunquä ikqe. ⁴⁰ Inğanj Pilipä iqu, “Tä nyi anä-himqä Asändotä iu ätqäuanänä” kñuä ämakqe. Iqisanj, iqu anä-himqä eeqänänä iunji, Jisasi Iquenyqä kuknuä änguanänä, awä ätuäkäminqe. Iqu awä e ätquani, anä-himqä Sisariya du ätuäqitimäukqe.

9

Soli iqu kñuä äkunmänkätä, quuvqä eqäkqenqä

¹ Inğanj Soli iqu Naqä Iquenyqä quuvqä heqiyqä iquau qui imäkätä pizqä päsätnqä kuknuä yänänäqñqä yqänä ätminqe. ² Itani, iqu hiqäva-imäkqä naqä iquenyqä äwäqe, “Si, Israitqä, anä-himqä Dämaskasi iu pmeqä iquauqä, anä aquväqñqä iu miqä naqä iquenyqä, pipa äqiyätnä dapiyä” ätukqe. Iqu iinjä tquanğa, iqu pipa iunji, kukñui tiinjä äqiyätä äwikqe. “Soli iqu, qokä-pqä apäkä-pqä Jisasi Iqueqä hänaqä iu wätqätanğuwä iquau ämoqumuetäqe, guä äkiqiyäutä, Jerusälemänqä ätuma päniqueqä” ätätä äqäkqe.

³ Inğanj Soli iqu, Jerusälemä iu äväma äwäqe, Dämaskasi iu timäutñqä qäqi wätqätanğa, maqänänji qäukuä haqä yätutanä we-hunqe, nyuauä enqä-pani, ique äwimakqe. ⁴ Wimeqanğa, iqu qua iqi äpäknäqe, ämaqä hñqueqä manitani, “Soli iquki, Soli iquki, si Nyi sunqä qui nyimäkätqänjinyä?” tquanği äwikqe. ⁵ Iinjä äwiyäqe, “Naqä Iquki, Si Tqukikä?” tquanğa, kimanji, “Nyi Jisasi Iqunjqä. Ämaqä si qui imäkätqänji, ii Nyinjqä” ätukqe. ⁶ “Inäqe si pämä ätqäutnä, anä-himqä yäpä ängisa paquvä! Iqinji nätmatqä si imäktñinqe, ämaqä hñqu si awä ktänqiyä” ätukqe.

⁷ Ämaqä, Soli iqtä anä äuminuwä iqua, qu ämaqä-que, hinuä maqunquä manjinä tqanği äwipiyyi, kuknuä matqä ätqäuminuwi. ⁸ Inğanj Soli iqu ivatuwänäqe, hinuä äqänäqä-qe, iqueqä hinui hea äwäkqe. Iinjä wimeqanğa, qu ique Dämaskasi iunqä, a qe

* 8:33 Asayä 53:7-8 † 8:36-37 Pipa Grikä pmegeuqä kuknuä iu äqänänqä huiunji, kuknuä tiinjä-pqä inä ätä äqänä. Pilipä iqu kimanji, “Si quuvqe, hämänänänä eqinji, asni iuta matñqinyä” ätukqe. Inji ämaqä iqu, “Nyi, Jisasi Kraisi Iqu, Goti Iqueqä Ymeqä Iqueyqe, quuvqä eqiyätqänänä” ätukqe.

ämäusqännga äukuwi. ⁹ Iqini, iqueqä hiñui hea yqänä witanği, iqu buayätä, eqätä, mañqä, hiunji hñquaqui-hñque äpmamiñqe.

¹⁰ Dämaskasi iunji, ämaqä Jisasi Iquenyqä quuvqä heqiyqä hñqu äpmamiñqe. Iqueqä yoqe, Anänasi ique. Iqu wätqä enqä-panjä äqunätä, Naqä Iqu, “Anänasi iqukiyä” tquanği äwiyäqe, “Nyi täqi äpmejänä” ätukqe.

¹¹ I tquanğa, Naqä Iqu, “Si pämä ätqäutnä, hänaqä qu, ‘Jänäñiqä’ ätätqänjuwä iunqä uvä” ätukqe. “Iqini, ämaqä, Jutasi iqueqä anju pmetanğqä hñquenyqä qävqä itnä wimayä! Iqu anä-himqä Tasusi iutañu eä, iqueqä yoqe, Soli iquvi. ¹² Iqu Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätätä, wätqä enqä-panji tiñjä äqunğqeqä. Ämaqä hñqu, iqueqä yoqe Anänasi iqu, yäpä yänğisa äwimetä, iqueqä hiñui anğumä anğua qänätñqä, hipae haqeqi wiyätqätanği äqunğqeqä” ätukqe.

¹³⁻¹⁴ I tquanğa, Anänasi iqu, “Naqä Iqukiyä, ämaqä iquenyqe, nyi, ämaqä kuapänänä iqua, tiñjä tqanğä äwiyänğeqä. ‘Iqu Jerusälemäñi, Tqä ämaqä iquauñi, suqä quvqä itquakanji, itanji täqinyqä pätrñqe, hiqäva-imäkqä naqä iqua, “änğuiqä” tqanğä, äpäqe, ämaqä, Tqä yoqenqä quuvqä eqiyäpu, haqeqä äkivauqumuatätqänjuwä iquau, guä kiyäutñqä äquvepğeqä’ tqanğä, äwiyänğeqä” ätukqe.

¹⁵ Iwä, Naqä Iqu, “Si qanä uvä” ätukqe. “Ämaqä iinjä iqu, Nyaqä wäunjuä-nyiyqä hiäninğqä, Nyi atäunjuä ae iqäqeqä. Iqu, ämaqä Israitqä iqua qäyä etanği huizi iquautä, anä-himqä iutañä miqä iquautä, Israitqä iquautänji, Nyaqä yoqenqä awä tquätñqeqä. ¹⁶ Iqu Nyaqä yoqenqä awä ätuätäqetanji, hanä-iqetä, täñjä-hunğqetä mequätñqä etanği ämotquamqeqä” ätukqe.

¹⁷ Inğanji, Anänasi iqu äwäqe, anä yäpä inğisa äpaquväge, iqueqä hipae, Soli iqueqä haqeqi äwiyätä, tiñjä ätukqe. “Tasi-gua Soli iquki, Naqä Jisasi, hänaqä si pätrqätanğnä iu äkimeqä iqu, sinyqä änändowatqi. Si hiñuä anğumä qnğanğti, Dñä Anğua Iqu kuapänä kimetñqä diñqä änändowatqiyä” ätukqe. ¹⁸ Iqu iinjä tquanğa, maqänänji, nätmätqä hiñuä hea iwomäkminğqe, qua mäñji päkñganğa, iqu hiñuä anğumä anğua qe äqänğqe. Inğanji iqu pämä ätqäuqe, asñä qe ämakqe. ¹⁹ Iinjä iaqetanji, iqu ymisarñä änätä, iqueqä yänänäqñqe, anğumä qe äwimakqe.

Soli iqu, kukñuä anğui, Dämaskasi iu awä ätumiñqenqä

Soli iqu hiunji hñquauñi, quuvqä heqiyqä iquatä, Dämaskasi iu anä äpmamiñuwi. ²⁰ Iqu äpakänä mäpmeqä maqänä ikitä, Israitqä iquauqä anä aquvəqñqä iu äpaquvätä, “Jisasi Iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqeqä” ätuäkäminğqe. ²¹ Ämaqä qätä äwiyäpiyä iqua, qu eeqänänji yäunjuä ipu, tiñjä ätmiñuwi. “Jerusälemäñi, ämaqä, Jisasi Iqueqä yoqenqä quuvqä eqiyäpu, haqeqä mamäuqä iquau, qui imäkätñqä iqu, ämaqä tä, qäqeqä. Itanji täqinyqä anğumñi, täqisanjä hñquau guä äkiqiyäutä, hiqäva-imäkqä naqä iquauñqä ätuma womätä, äquvepçiyä” ätmiñuwi.

²² Inğanji, Soli iqueqä kukñuä tqe, yänänäqñqä ätimäutä, Jisasi Iquenyqe, “Iqu Kraisi ämaqä mitñqä Goti Hanjuwä Iqu ätekqä Iquvqä,” awä jänä ii ätumiñqe. Iqu e tquanğqenqe, Israitqä Dämaskasi iu äpmamiñuä iquauä kñuä indqänqe, änä mindqänqä ipu, kukñuä matqä ikuwi.

Soli iqu, hanä-iqenqä mäwiŋganŋi, Dämaskasi iu ävämakqenqä

²³ Hiunji kuapänä ae äpawqanŋa, Israitqä iqua aquvä äqänäpu, Soli ique pizqä päkpnqä kuknuä naqä-hnqunä imäkkuwi. ²⁴ Nätmatqä iinqe, Soli iqu näqqä ämakqe. Hiunjuŋgatä, heatqänŋatä, Israitqä iqua, ique pizqä päkpnqenqe, anä-himqä iunji, hänaqä eeqänänä iu, wiwä äqiyäqämamiŋuwi. ²⁵ Iinjä etanŋi, ämaqä, Soli iqu ämotquamiŋqä iqua, iqueni heatqänŋa anä-himqä täknä quäuqänänä yätunqä ätuma epiyi, iqu hiqokä-qa naqänänä iu mŋganŋa, guä äqiyäpiyi, täknä yäpaqä mäŋgisa äqiyäumawatkuwi.

Soli iqu, Jerusälemä iu äpmamiŋqenqä

²⁶ Qänakndanji, Soli iqu, Jerusälemä iu ätimäuqe, iqu ämaqä Jisasi Iquenyqä quuvqä heqiyqä iquatä, aquvä anä qämbnqä imäkmiŋqe. Iqu injä itqätanŋa, iqua, “Iqu quuvqä eqiyqiyä” tqanŋä äwiyäpiyä-qe, eeqänänä, “Quanŋiqä” knuä vqanŋi, iquenyqä zä imiŋuwi. ²⁷ I etanŋi, Banäpasi iqu, ique, ämaqä Jisasi Iqu kuknuä awä tuäkiqäpnqä ändowatkqä iquaunqä, ätuma äwäqe, iqu iquaunji, Soli iquenyqä kuknuä awä ätukqe. Iqu hänaqä iqi äwätäqänŋa, Naqä Ique hiŋuä äqunŋqenqätä, Naqä Iqu ique kuknuä ätukqenqätä, itanŋa Dämaskasi iu äpmeqänŋa, Jisasi Iqueqä yoqenqä kuknuä awä yänänäqŋqä ätumiŋqenqätä, ätukqe.

²⁸ Inŋanji Soli iqu, iquatä Jerusälemä iu anä äpmapu, qanä ikipiyänŋanji, iqu zä miqä, Jisasi Iqueqä yoqenqä kuknuä awä ätumiŋqe. ²⁹ Iqu Israitqä Grikä iquauä kuknuinä tqä iquatä, kuknuä mäkä äunmiŋuwi. Iinjä ipiyitanji, qu ique pizqä päkpnqä imiŋuwi. ³⁰ Käta-känŋuäkiqua, qu iŋiŋqä näqŋqä ämapiyi, ique anä-himqä Sisariya buŋqä ätuma äwäpiyi, iqisanji anä-himqä Tasusi iunqä ändowatkuwi.

³¹ Inŋanji qua Jutiya pmeqä, qua Galili pmeqä, qua Sämalija pmeqä, Jisasi Iqueqä yoqenqä aquväqŋqä iquaunji, ämaqä huizi iqua hanä-iqe mäwqä iqanŋä, qu äwqä hanuä imbu, äŋguä äpmamiŋuwi. Dnä Äŋguä Iqu, iquauqä äwqeunji, yänänäqŋqä iwimäkkqanŋi, qu suqä Naqä Iquenyqä qänaknä iqä iunä, äpmaka äumiŋuwi. Itanŋa ämaqä kuapänä quuvqä eqiyäpu, huizi iquatä aquvä anä äqänmiŋuwi.

Pitä iqu, Aniyasi ique äŋguä iwimäkkqenqä

³² Pitä iqu, eeqänänä iu äkoquväkiqinjaqänäqe, anä-himqä Linda iu ätimäuqe, Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä iqi äpmamiŋuwä iquau äwimakqe. ³³ Anä iunji, iqu ämaqä hnqu, iqueqä yoqe Aniyasi iqu, pmetanŋi äwimakqe. Iqu yuki ŋnuä-tänä eä, iqueqä yquvanä iunä pmetanŋi, quvaukuä 8 ämäwqätäukqe. ³⁴ Pitä iqu ique äwimeqe, tiinjä ätukqe. “Aniyasi iquki, Jisasi Kraisi Iqu si anŋu äŋguä ikimäkkqiyä. Si ävautnä, tqä yquvanji, jänä imäkiyä.” I tquanŋanji, iqu maqänä qe ävaukqe. ³⁵ Inŋanji ämaqä eeqänänä, anä-himqä Lindatanä iquatä, quauŋuä Salonä pmeqä iquatä, Aniyasi ique hiŋuä äqumbiyi, qu knuä äkunmäknäpu, Naqä Iquenyqä quuvqä eqäkuwi.

Pitä iqu, Tapita ävauqumuatkqenqä

³⁶ Anä-himqä Jopa iunji, apäkä Jisasi Iquenyqä quuvqä heqiyqä hui äpmamiŋqe. Iiyqä yoqe, Tapita. Yoqä iinjä, Grikä iquauqä anä-kukŋuiu, qu “Dokasiyä” ätmiŋuwi. Hea ique-iqueni, ii suqä äŋguänänji imäkätä, ämaqä nätmatqänqä äwa iqanŋuwä iunji,

yätamakqä vqä iiyi. ³⁷ Pitä iqu, Linda iu yqänä pmetanğa, ii tññä-yaqä äwimeqe, qe äpäkönğqe. Itanğa qu iyyqä huiwi, asñä äqiyäpu, anä hiqnqä haqä imä ekuwi. ³⁸ Anä-himqä Jopa ii, anä-himqä Linda-tänä qäqiyi. Amaqä quuvqä heqiyqä iqua, “Pitä iqu Linda iu äpmenä” tqanği äwipiwi, qu ämaqä hñquaqui, “Linda pmeqä iqua, ‘Iyää, si äpakä miqä, nenyqä maqänä biyä’ ätqäuä” suiyñqä diñqä, ändowatkuwi. ³⁹ I tqanğiyänğa, Pitä iqu ivatuwänätä, iquaqtä qe äukuwi. Iqu äwimeqanğa, qu anä hiqnqä yätunqä ätuma äpekuwi. Yätqänji apäqnqä eeqänänä iua, Pitä iqu-tänä iqi pämä ätqäupu, kñuä äqiyäpu, gquätä, ämuasmänqätä, Dokasi hññä äpmeqanğa imäkkqe, ämotquakuwi. ⁴⁰ Qu i iqanğuwänğa, Pitä iqu eeqänänä iquaunji, yäpaqä mänğisa ändowataqe, qonğ äuktäutä, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätukqe. Inğanji iqu apäkä pizqä i witanğqä inği, hiqumuanğ äwiyäqe, “Tapitauä, si vayä” ätukqe. I tqanğa, ii hinuä äqänäqe, ique hinuä äqunätä, pämä qe äpmakqe. ⁴¹ Ii pmeqanğa, iqu hipae a maqätqanğa, ii pämä ätqäukqe. E tqäuqanğa, iqu Goti Hanjuwä Iqueqä qokä-apäkä iquautä, apäqnqä iuautä, tääqä ätuätumeqetani, Tapitai hññä pmetanği ämotquakqe. ⁴² Inğqe, Jopa pmeqä eeqänänji, qätä äwipiwi, kuapanänji Naqä Iquenyqä quuvqä eqäkuwi. ⁴³ Inğanji Pitä iqu Jopa iunji, hiunji kuapanä, ämaqä, yaqueqä huiwiu wäunjuä imäkkqä hñqu, iqueqä yoqe Saimonä iqutä äpmaminji.

Pitä iquenqätä, Koniliusi iquenqätä (10:1-11:18)

10

Enätqä hñqu, Koniliusi ique äwimakqenqä

¹ Inğanji ämaqä hñqu, iqueqä yoqe Koniliusi iqu, anä-himqä Sisariya iu äpmaminqe. Iqu Romätanğ mäkä-iqä, qu “Italisanğ iquayqä” ätminjuwä, ämaqä 100 iquau miqä naqä iquwi. ² Iqutä, ämaqä iqueqä anä iu anä äpmapiyä iquatä, qu Goti Hanjuwä Iqueqä äwinyänqeuñji qänaknä ipu, Goti Hanjuwä Iqueqä yäpä iqinyä äpmaminjuwi. Amaqä nätmätqänğqä äwa iqanğuwä iquaunji, iqu yätamakqä kuapanä ävätä, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä hea ique-ique ätätä äpmaminqe. ³ Hiunji hñqueni, mäptqä äwitñqä ti pmetanğa, iqu wätqä enğä-panğ iunji, Goti Hanjuwä Iqueqä enätqä hñqu ätnänqinğ quvepqnği äqunğqe. Enätqä iqu ique äwimeqe, “Koniliusi iqukiyä” ätukqe. ⁴ I tqanğa, Koniliusi iqu zä itä, hinuä yänänqñqä äqunäqe, “Naqä Iqukiyä, änäñqäwä?” ätukqe.

Kimani, “Si Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätätnä, ämaqä nätmätqänğqä äwa iqanğuwä iquau yätamakqä ävätqätanğni, Iqu hinuä äkqänätä, sinyqä kñui ae ämenä” ätukqe. ⁵ “Tanğanji si ämaqä hñquau, anä-himqä Jopanğ dowatiyä. Inji iqua, ämaqä hñque, iqueqä yoqe Saimonä ique, iqueqä yoqä huizi Pitä ique, ätuma pññeqä. ⁶ Iqu Saimonä yaqueqä huiwiu wäunjuä imäkkqä iqueqä anju äpme. Iqueqä anji, eqä-pñğ manğ iqi ämätnänä” ätukqe.

⁷ Enätqä e ätukqä iqu vämeqanğa, Koniliusi iqu, iqueqä anju wäunjuä iqä iquautanğ hñquaquisä, mäkä-iqä, ique yätamakqä vqä iquautanğ hñquesä, tääqä ätuätumakqe. Mäkä-iqä iinğ iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä äwinyänqeuñji qänaknä iqä-quwi. ⁸ Koniliusi iqu

iquaunji, nätmätqä eeqänäni, timäuqanngqenqä awä ätuäqe, Jopa iunqä ändowatkqe.

Pitä iqu, wätqä enqä-pa äqunngqenqä

⁹ Iqu iquaunji dowatqanğa, itanğa awinğanı, qu qanğa äwqinjaqämbiyi, hiunji quemisqanğa, anä-himqä Jopa-tänjä qäqi wätqätannguwänğa, Pitä iqu, anä atäuqä haqä yätqä, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä tuätñqä ekqe. ¹⁰ Iqu e iqetanji, buayä dä vqanğa, iqu buayä nmätä ikqe. Qu buayä näwenyä imäkätqätannguwänğa, wätqä enqä-pa äqunngqe. ¹¹ Qäukuä haqä yätunji qnqanğa äutännganji äqunngqe. Inğanı nätmätqä hñqu, yuä naqänänjä enqä-panä, kiqä hitunjä hñquaqui-hñquaquinä iunji, qua täunqä pätñqä ävquatäwatnğanji äqunngqe. ¹² Yuä iqueqä vawä iunji, hiveqä-yaqueqä, ynñä-tänjä, iwomä-qänakukuiqä, huitanä-huitanä iinji, vawä hiknätanji äqunngqe. ¹³ E äqunäqe, manitanji kukñui tiinjä tqanji äwikqe. “Pitä iquki, si ävautnä, nanji äpäsätnä huinyä!”

¹⁴ Iqu kimanji, “Ae! Naqä Iquki, nätmätqä Tqä hinjä iqi kiyä mätqä eänqe, nenyñqä pmua imäknänqe, nyi manqä itñqä-qae, oeyä manqä ymqänä” ätukqe.

¹⁵ E tqanğa, manä anji tii ätukqe. “Nätmätqä Goti Hanjuwä Iqu, kiyä maeqä imäkqenqe, si ‘kiyä mätqeqä’ matqä panä” ätukqe. ¹⁶ Hñquaqui-hñque e ätäqetanji, yuä vawä iquenji maqänänji, qäukuä haqä yätunqä anji äma ekqe.

Koniliusi iquesanä iqua, Pitä ique äwimakuwinqä

¹⁷ Pitä iqu, “Nyi wätqä enqä-pa äqunänqe, quati änääñgä?” knjä kuapänä indqänätqätanğanı, ämaqä Koniliusi iqu ändowatkqä iqua, “Saimonä iqueqä anji äñgikä?” ätuäpu, yatñqä ävqa äppiıy, iqueqä anä hänaqä iu ätimäukuwi. ¹⁸ Qu iqi ätqäpiıy, tääqä ätäpu, “Saimonä iqueqä yoqä huizi Pitä iqu, täqisanä?” ätukuwi.

¹⁹ Pitä iqu knjä yqänä indqänätqätanğa, Dnjä Ängüä Iqu tiinjä ätukqe. “Hinjä qunyä. Ämaqä hñquaqui-hñque, sinyqä qävqä iqapätqänäuä. ²⁰ İnäqe, si pämä ätqäutnä, äquveqesñqe. Nyi iquau ändowatqanğä äquvepquwinqe, si iquatä anä upñqenqe, knjä kuapänä mindqänqä panä” ätukqe.

²¹ I tqanğa, Pitä iqu, iquaunqä äquveqäqe, tiinjä ätukqe. “Ämaqä he qävqä iqapätqänjuwä iqu, ii nyinjqä. He sunqä quvepqäuä?” ätukqe.

²² Iqu i tqanğa, qu kimanji, “Koniliusi, mäkä-iqä 100 iquau miqä naqä iqu, änandowatqanği äquvepqunä” ätukuwi. “Iqu ämaqä jänänjä-qu eä, Goti Hanjuwä Iqueqä yäpä iqinyä pmetanği, Israitqä eeqänänjä iqua, ‘Ämaqä äñgüänänñueqä,’ ätätqänjuwiqä. Goti Hanjuwä Iqueqä enätqä hñqu, ique tqanngqetanji, iqu tqä kukñui qätä kiyätñqä dñqe, ne ikitmetanä, iqueqä anä iunqä watunquä änandowatqeqä” ätukuwi.

²³ İnji, Pitä iqu anä yäpä yänğisa ätuma äpeyäqe, hea iquenji, iquau ämiminqe.

Zinuitänji, iqu ävautä, iquatä, kätä-känğüäka, Jopa iu pmeqä hñquatä, anä äukuwi.

Pitä iqu, Koniliusi ique äwimakqenqä

²⁴ Äwqinjaqämbiyi, hiunji huizi iqueni, Sisariya iu ätimäukuwi. Iqua qanä pätqätanġuwänġani, Koniliusi iqu iquauŋqä hiŋuä äqunä äpme, iqueqä häneqä asä qäyutanä iquautä, iqueqä näueqä naqä-qakuänänä iquautä, tääqä ätuätumakqe. ²⁵⁻²⁶ Pitä iqu anä yäpä yänġisa peyqanġa, Koniliusi iqu, iqu-tänjä qäqi äpeyäqe, iqueuä yoqä haqeu mamäutnġä, iqueqä yukä-tänjä qäqi qonä äwoktäuqanġi, Pitä iqu ique ävauqumuätätä, “Nyi ämaqä, si enġä-panä iquŋqä” ätukqe. ²⁷ Ii iäqe, iqu iquä yäpä inġisa kuknuä ätqäyäsüyänġani, qokä-apäkä kuapanäni, aquvä äqämbu pmetanġä äqunġqe. ²⁸ Inġani, iqu iquauŋi, tiŋnä ätukqe. “He Israitqä iqueneqä kuknuä-suqenġä näqŋqä ae äyä eänäuä. Israitqä iquene qäyä etanġi huizi iquatäni, ne nätmätqä hui imäkätanä iquatä pmeqe, ii pmua imäknänä. Iiŋä etanġi, nyi ämaqä hŋquenyqe, ‘Iqu kiyä mätqä-queqä. Nyi iquäni, anä mäpmeqä yenyqueqe’ matqä imqä diŋqe, Goti Hanjuwä Iqu nyi ämändqueqeqä. ²⁹ Iiŋinġe, he tääqä dqanġuwinġe, nyi ‘oeyqä’ matqä itmä, äquewpänä. Iŋi nyi yatnġä eyqänä. He nyinyqe, sunġä ändowatquwäwä?” ätukqe.

³⁰ I tqanġa Koniliusi iqu, “Hiunji hŋquaqui-hŋque päwqanġeuni, mäptqä äwitnġä ti iqanġa, nyi nyaqä anä täu äpmamä, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätqäqeqä” ätukqe. “Nyi i pmetanġa, maqänäni, ämaqä hŋqu, iqueqä qäkitanġi tä naqänänä yänġä-qu, nyaqä hipenjuä iqi ätqäunġeqä. ³¹ Änyimeqe, iqu ‘Koniliusi iqukiyä’ ändqeqä. ‘Goti Hanjuwä Iqu, saqä tääqä ätätqäni, qätä ae äkiyätä, ämaqä nätmätqänġä äwa iqanġuwä iquau, yätamäkqä ävätqänġinġe, kjuä indqänänä. ³² Täŋġani si ämaqä hŋquau, anä-himqä Jopanġä dowatiyä. Iŋi iqua ämaqä hŋque, iqueqä yoqe Saimonä ique, ätuma pŋnġänänä. Iqueqä yoqä huizi, Pitä iqueqä. Iqu Saimonä huizi, ämaqä yaqueqä huiwiu wäunjuä imäkqä iqueqä anju äpmenä. Iqueqä anġi, eqä-pŋä manä iqi ämätänänä,’ ändqeqä. ³³ I dqanġa, nyi maqänänġi ämaqä hŋquau, sinyqä dowatqanġa, si suqä äŋguä inemäkätänä, äyä äpnyä. Iŋi täŋġani, ne eeqänänġi äpätanä, Goti Hanjuwä Iqueqä hiŋuä täqi äpmenqutä, kuknuä Naqä Iqu äktqäqe, eeqänä qätä äwiyänä” ätukqe.

Pitä iqu, kuknuä awä ätukqenġä

³⁴ Kimanġi, Pitä iqu tiŋnä ätukqe. “Naqä-qakui, nyi näqŋqä tiŋnä eqänä. Goti Hanjuwä Iqu, qokä-apäkä iquauqä häneqänġä kjuä mämeqä itä, eeqänänä iquauŋi, suqä asitanġi Iwimäkqä Iqueqä. ³⁵ Ämaqä häneqä äkitanä äsqu, Naqä Iqueqä yäpä iqinyä äpme, suqä jänänġinä imäkqanġutqe, Goti Hanjuwä Iqu iqueni itmenġiyä. ³⁶ Goti Hanjuwä Iqu, Israitqä iquene, kuknuä äŋguä we-hunġä-tänġi änatapqenġe, he näqŋqä ae äyä enä. Ii tiŋniqä. Jisasi Kraisi Iqu, ämaqä eeqänänä iuqä Naqä-qu eä, ne Goti Hanjuwä Iquä, äwqä naqä-hŋqunä änyanä pmetatunġuä, inemäkänġiyä. ³⁷ Nätmätqä eeqänänġi, qua Jutiya iu ätimäukqä-pqenġe, he näqŋqeqä. Jonä iqu, asŋä qŋqenġä awä ae ätukqänġa, nätmätqä iŋi qua Galili iu ganä ipäqäkqeqä. ³⁸ Iŋi Jisasi Nasäretqätanä Iqueni, Goti Hanjuwä Iqu ätetä, Dnä Äŋguä Iquesä, yänänänġetä ävätä, Iquä anä pmetanġi, Iqu ämaqä iu yätamäkqä ävätä, ämaqä Setänä iqu qui imäkkqä iquauŋi, äŋguä iwimäkätä, anä-himqä eeqänänä iu

ikäminqenqe, he näqñqä ae äyä enäüä. ³⁹ Nätmatqä eeqänänjä, Iqu Israitqä iquauqä qua iutä, Jerusälemä iutä imäkätqätangi, ne hiñuä äqunminqenqätä, ique zä-huätatä äuepu, pizqä äpäkkuiñqätä, awä-tqä-quneyqä. ⁴⁰ Iquenji, hiunji hñquaqui-hñque päwqanqa, Goti Hanjuwä Iqu, anqumä ävauqumuataqe, qokä-apäkiuqä hiñuä iqi timäutñqä äyä iwimäkkqeçä. ⁴¹ Iqu ämaqä eeqänänjä iquau mäwimeqä itä, ne, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä awä tquatunquä, atäunjuä ae änekqä iqunenyä änemakqeçä. Iqu qua äptekuwä iuta ävauqe, buayätä, eqätä anä ängqueqä. ⁴² Inqanji Iqu, ne ämaqä iunji, kukñuä tiñjä iqu, ätnänjä iqi awä tquatunquä änatkqeçä. ‘Goti Hanjuwä Iqu, Ämaqä Qäquenji, ämaqä hñnä äpmeñuwä iutä, pizqä ae äpäkonätqänjuwä iutä, iwäsäuqänqä ätekqäqä Iquvqä.’ ⁴³ Hiñuä-tqä eeqänänjä iqua, Iquenyqä awä tiñjä ätminjuwiqä. ‘Ämaqä, Iquenyqä quuvqä heqiyqä iqua, Goti Hanjuwä Iqu, Iñä Iqueqä yoqetani, äwqä hanjuä imäknätä, iquauqä suqä quvqe, huätä mamäunqiyä’ ätminjuwiqä” ätukqe.

Dñä Äñguä Iqu, Israitqä iqua qäyä etangi huizi iquau äwimakqenqä

⁴⁴ Pitä iqu, kukñuä yqänä tätqätanqa, Dñä Äñguä Iqu, ämaqä kukñuä qätä wiyätqätanquwä eeqänänjä iquauñqä äquvepätä, manjuä ämunqçe. ⁴⁵⁻⁴⁶ Itanji, qu anä-kukñuä huitanä-huitanä ätäpu, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqä haqeçä ämamäukuwi. Israitqä quuvqä heqiyqä, Pitä iquä anä äpkuwä iqua, qätä e äwipiyyi, yäunjuä ipu, tiñjä ätkuwi. “Ämaqä Israitqä iqune qäyä etangi huizi iquauñji, Goti Hanjuwä Iqu Iqueqä Dñä Äñguä Ique, iquau qanyä äyä ävqiyä.” ⁴⁷ Inqanji Pitä iqu tiñjä ätukqe. “Ämaqä huizi iqua-pqe, Dñä Äñguä Iquenji, ne ämakqu-panä asä iñji ämeqäüä. Iñä etangi ne eqätä asñä qiyatunqenqe, ‘Iñji miqä pambiyä-qe’ tqu natätñqäwä?” ätukqe. ⁴⁸ I ätuäqetani, iqu, “Ne iquauñji, Jisasi Kraisi Iqueä yoqeta, asñä uwqiyatunqeqä” ätukqe. Qu asñä ae ämapiyyi, Pitä iquenji, “Si hiunji hui, nesä anä pmayä” ätukuwi.

11

Pitä iqu, nätmatqä ätimäukqenqä, Jerusälemä iu awä ätukqenqä

¹ Ämaqä, Jisasi Iqu kukñuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä iquatä, kätä-känqguäka, qua Jutiya iu äpmaminjuwä iquatäñji, “Ämaqä Israitqä qäyä etangi huizi iqua-pqe, Goti Hanjuwä Iqueuä kukñui ae ämequwiqä” tqanqä äwikiwi. ² Iñinqe, Pitä iqu, Jerusälemänqä uwqanqa, ämaqä quuvqä heqiyqä suqä huiwä häuä ktäuqänqä yänänäqñqä imäkäpiyyä iqua, Pitä iquenji, kukñuä ämitäpu, äkasuwä tiñjä ätukuwi. ³ “Si ämaqä huiwä häuä maktänqä iquauqä anjuñqä äwätinä, iquatä buayä anä änatqänjuwä iqukiyyä.”

⁴ I tqanqguwänqä, iqu nätmatqä eeqänänjä, ique äwimakqenqä awä ätukqe. ⁵ “Nyi anä-himqä Jopa iu, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätuätmä äpmamänqanji, wätqä enqä-panä tiñjä äqunqçe. Nätmatqä hñqu, yuä naqänänjä enqä-panä, kiqä hitunjuä hñquaqui-hñquaquinä iunji, guä qäukuä haqä yätuta qäyämäwatñqanji äqunqçe. Ii qäyämäwatnäqe, nyinyqä äpkqe. ⁶ Nyi näqñqä äñguänä mamqä,

hiñuä äñguänä äqunäñqeqä. Vawä iunji, hiveqä-yaqueqä, yññätänjä, iwomä-qänakukuiqä, huitañä-huitañä iinji, vawä hiknätanji äqunqeqe. ⁷ Inğanji, nyi manjä hñqu, tiñjä tqanji äwikqe. ‘Pitä iquki, si ävautnä, nanui äpäsätinä, huinyä.’

⁸ Kimañi nyi, ‘Naqä Iquki, nätmätqä Tqä hiñuä iqi kiyä mätqä eänqeqe, nenyñqä pmua imäknäñqeqe, nyi manqä itñqä-qae, “oeyä” manqä ymqänä,’ ätukqeqä” ätukqeqe.

⁹ “Nyi kimañi e tquanğa, manjä qäukuä haqä yätutanji, anji ändkqeqä. ‘Nätmatqä, Goti Hanjuwä Iqu kiyä maeqä imäkqeqeqe, si “kiyä mätqeqä” matqä panä,’ ändkqeqä. ¹⁰ Hñquaqui-hñque e ätäqetanji, nätmätqä eeqänänji, qäukuä haqä yätunqä anji äma ekqeqä. ¹¹ Asä qänğanji, ämaqä hñquaqui-hñquenä, ämaqä anjä-himqä Sisariyatanjä hñqu nyinyqä ändowatkqä hñqua, anjä ne pmetanğquä iqi ätimäukuwiqä. ¹² Inğanji Dñä Äñguä Iqu, ‘Si kñuä kuapänä mindqänqä pa, iquatä anä upñqeqä’ dqanji, nyitä, neqä tatqä-guäka 6 täqi äpmeñuwä tquatä, Sisariyanqä anä äwani, ämaqä iqisanjä, Koniliusi iqueqä anjä yäpä inğisa, qe äpaqukqeqä. ¹³ Ique wimeqaunğua, iqu, enätqä hñqu, iqueqä anjä yäpä inğisa pämä tqäutanji äqunğqeqä, änatkqeqä. Enätqä iqu, iqueni, tii ätukqeqä. ‘Si ämaqä hñquau, Jopanğa, ämaqä Saimonä, iqueqä yoqä huizi Pitäüä ätminuwä ique, ätuma pññqä dowatiyä. ¹⁴ Ämaqä iqu, kukñuä Goti Hanjuwä Iqu, sitä, ämaqä tqä anjä iu anä äpmeñuwä iquautä, he hññä equmuatäninqä diñqeqe, ktänqiyä’ ätukqeqä. ¹⁵ Koniliusi iqu iinqä qäpu natqanğa, nyi kukñuä ti tipäqiyqanğanji, Dñä Äñguä Iqu, nenyqä äpätä änamğqä-panä asä iinji, iquau-pqä manğua inä ämunğqeqä. ¹⁶ Inğanji nyi, kukñuä Naqä Iqu hiñuiqänä ätkqä tiinñqeqe, kñuä anğumä änyimakqeqä. ‘Jonä iqu asñi, eqä ditänä äqäminqä etanğutqeqe, qänakñi he asñi, Dñä Äñguä Iquesä mapnuwiqä.’ ¹⁷ Ne Jisasi Kraisi, neqä Naqä Iquenyqä quuvqä heqiyqaunğua, Goti Hanjuwä Iqu Dñä Äñguä Ique änatapqeqe. Hea tänğanji Iqu iquau asä iinjä äwikqeqä. Goti Hanjuwä Iqu iquau wäunjuä ii iwimäkkqä iunji, a kiqätmqä iqundi? Oeyqä” ätukqeqe.

¹⁸ Pitä iqu e tquanğa, ämaqä iqua, äwqä hanuä imbu äpmapiyi, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqä haqeqä ämamäupu, tiñjä ätkuwi. “Täukue! Kñui äkunmäknäpu, hññä-pmeqä di meqeqe, Goti Hanjuwä Iqu, ämaqä Israitqä iquene qäyä etanji huizi iquau-pqeqe, inä äwikqeqä” ätukuwi.

Quuvqä heqiyqä, Andiyokä iu pmeqä iquaunqä

¹⁹ Qu Stipenä ique äpäsäpu, quuvqä heqiyqä huizi iquau, quvqä itqueqanğuwänğa, kuapänänji anjä-himqä hui-huiunqä imimä äwekuwi. Hui qua Ponisiyanqä, hui qua eqä-pñä awä iqi äwinqä Saplusinqä, hui anjä-himqä Andiyokänqä äukuwi. Qu äwäpiyanğanji, kukñuä äñguä we-hunqä-tänji, ämaqä Israitqä iquaunä awä ätqäuminjuwi. ²⁰ I etanğqä-qe, iquautanji, ämaqä, Saplusi iutanjä hñquatä, anjä-himqä Sairini iutanji hñquatä, Andiyokänqä äwipu, Naqä Jisasi Iquenyqä kukñuä äñgui, awä ätuäpiyanğanji, ämaqä Israitqä iquautanjä ma, Grikä iquauä anjä-kukñuä tqä iquau-pqeqe awä inä ätuminjuwi. ²¹ Inğanji Naqä Iqueqä yänänäñqeqe, iquatä pmetanji, qokä-apäkä kuapänänjä iqua, Naqä Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, Iquenyqä qänaknä ipñqä äkunmäknjuwi.

²² Quuvqä heqiyqä, Jerusälemä iu äpmaminuwä iqua, iinqä qätä äwipiyyi, qu Banäpasi ique, Andiyokänqä ändowatkuwi. ²³⁻²⁴ Iqu ämaqä änguänänju eä, iqueqä quuvqä heqiyqe yänänäqñqä etanji, Dñä Änguä Iqu iqueni, kuapänä ämunminqe. Inji iqu äwäqe, Goti Hanjuwä Iqu, iquau ämitä, änguä iwimäkqanji äqunäqetani, aquvänä itä, qu Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä yänänäqñqä eqiyäpu pmeñqä iinqe, iquauqä kñuä indqänqe, äwivauqumuatkqe. Inganji ämaqä kuapänä, Naqä Iqutä guä ämänguwi.

²⁵ Inganji Banäpasi iqu, anjä-himqä Tasusinqä, Soli iquenyqä qävqä ikitñqä äukqe. ²⁶ Ämoqumueqe, iqu Andiyokänqä ätuma äpätä, quväukuä hñqueni, ämaqä Jisasi Iqueqä yoqenqä aquvä iqi äqänminuwä iquatä, anä äpmaminuwi. Iqi äpmayi, iquaqu Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui, ämaqä kuapänänjä iu ämotquaminji. Andiyokä pmeqä iqua, ämaqä quuvqä heqiyqä iquauñqe, “Kraisi Iqueqä yoqä-tänä-quayqe” iqua-ganä ätipäqäkuwi.

²⁷ Inganji hiñuä-tqä hñqua, Jerusälemä iu äväma, Andiyokä iunqä äwokuwi. ²⁸ Iu ätimäupiyyi, iquatanä hñqu, iqueqä yoqe, Akipasi iqu, pämä ätqäuqe, Dñä Änguä Iqu kñuä vqanji, anjä-himqä eeqänänjä iu, buayä dä naqänänjä timäuniqenqä awä ätukqe. (Buayä dä naqänänji, Klotiusi iqu qua eeqänänjä iu miqä pmetanğa, ätimäukqe.) ²⁹ Quuvqä heqiyqä iqua, Akipasi iqueqä kukñui qätä äwipiyyi, kukñuä naqä-hñqunä ti ätkuwi. “Tatqä-guäka Jutiya iu äpmeñuwä iquauñi, ne yätamakqä ävätanä, mbqä väwqatatuñquä, aquvä qiyatuñqueqä.” E ätpiyyi, qu hñqunä-hñqunänji, iquauqä mbqä iwäsäupu, äwikiwi. ³⁰ E imäkäpiyitanji, Banäpasi iquesä, Soli iquesä, äväwatkuwi. Iquaqu äma äwiyyi, quuvqä heqiyqä iu miqä iquau, äwikiyyi.

12

Qu, Jemisi ique pizqä äpäsäpu, Pitä ique guä äpmuatekuwiñqä

¹ Inganji, hiunji naqänänjä, bretqä qo matäuqänğanji, qua Jutiya iu miqä Heroti iqu, ämaqä, Jisasi Iqueqä yoqenqä aquväqñqä hñquau, quvqä itquetñqä ikqe. ² Iqu tquanji, qu Jemisi, Jonä iqueqä kätäkänqeuqeni, ipäqäyujitä pizqä qe äpäkkuwi. ³ Heroti iqu, Israitqä iqua, iqu ii imäkqanqenqä aquvänä iqanğä äqunäqe, Pitä ique-pqe a kiqätñqä ätukqe. ⁴ Iqu iinjä imäkäqe, ique guä äkiqiyäutä, qu iqueni, ique-iqueqä ätqäuqisäpu mipñqä, mäkä-iqä 16 iquauqä* hipa iu äwikqe. Heroti iqu, kñuä tiinjä indqänqge. “Hiunji naqänänjä Pasopa iqu timäunqiyä. Hiunji iqu, ae äpäwqanğanji, nyi, Pitä ique itmetmä, qokä-apäkä iquauqä hiñuä iqi, kukñuä mitmqeqä.” ⁵ Inganji Pitä iqu, anju guä pmetanğa, ämaqä Jisasi Iqueqä yoqenqä aquväqñqä iqua, Goti Hanjuwä Iqu, ique yätamakqä vätnqä, tääqä ätqämanminjuwi.

Enätqä hñqu, Pitä ique, yäpaqänğisa ätuma äukqenqä

⁶ Hiunji Heroti iqu, Pitä ique kukñuä mitätñqä iqu timäutñqanğanji, heatqänğanji, Pitä iqu mäkä-iqä hñquaquiyqä awä iqi, hiqaqä guä hipa inği-inğisa äqäyänä witanğa, mäkä-iqä huiziquaqu, anä hänaqeu hiñuä äqunyinyä, yäpaqä mänğisa ätqäuminji. ⁷ Inganji maqänänji, Naqä Iqueqä enätqä hñqu ätimäuqanğa, guä kiqiyäueqä anjä yäpä

* **12:4** Qu aquväqñqä tquaqui-tquaqui imäkminuwä iqua, hea ique-iqueni, hñquaqui-hñquaquiñqä iqua, iqutä anä äpmaminuwi.

ingisañi, we qe äungqe. Enätqä iqu, Pitä iqueqä yawä iqi ptqä äpäsätä ävaucqumatäqe, tiinjä ätukqe. “Si pämä maqänä tqävä!” I tquanğa, guä iquaqu iqueqä hipa iu äqiyänminqe, qua mänji ewasqiyäukqe. ⁸ Inğanj enätqä iqu, “Tqä aquvä ämäyätinä, tqä yukä ämuasmänqe, muasmävä” ätukqe. Iqu iinjä imäkkqanğa, enätqä iqu, “Tqä gquä quäuqe, ämipnätinä, nyi qänaki nyivändiyä!” ätukqe. ⁹ I tquanğa, Pitä iqu, anä hiqñqä iqueni ävämanj, enätqä ique qänaki qe äwivändkqe. Nätmatqä enätqä iqu imäkkqenqe, “I naqä-qakuiqä” kñuä mämeqä itä, “Tä, wätqä äqunänänä” kñuä indqänngqe. ¹⁰ Iquaqu, qñqanä hñquaquini, mäkä-iqä hinjuä äqämbu ätqäuminuwä iquau maqñqä ämäwqätäyi, täkñä qñqanä yänänäqñqä, guä kiqiyäueqä iuta, anä-himqä dunqä uwqänqä ique timäucanğiyänğanj, qñqanä iqu kiqä-kuiä äütänngqe. Iquaqu yäpaqä mänğisa äwiyi, hänaqä hñqueu äwiyi, maqänänj enätqä iqu, Pitä ique äväma äukqe.

¹¹ Inğanj Pitä iqueqä kñuä indqänqe, ätnänä iqi wimeqanğa, iqu tiinji ätnngqe. “Nyi näqñqä tängganä eqänä. Ii naqä-qakuiqä. Naqä Iqu, Iqueqä enätqä ique ändowatätä, nyi Heroti iqueqä hipa du pmetanğa anğumä indmeqiyä. Nätmatqä, Israitqä iqua inyimäkpñqä kñuä indqänngwi, mänyimeqä yätñqä diñqä, indmeqiyä” ätkqe. ¹² Iqu näqñqä e ämeqe, Mäliya, Jonä Makä iqueqä känawqä anä iunqä äukqe. Inğanj iyyqä anä iunji, ämaqä kuapänänj, Naqä Iquenyqä tääqä ätäpu äpmaminuwi. ¹³ Pitä iqu yäpaqänğisa ätqäuä, anä qñqanä ptqä qäyätqätanğa, apäkä wäunjuä imäkkqä hui, iyyqä yoqe Rota, ii qñqanä wutemätä äpkqe. ¹⁴ Ii Pitä iqueqä manj qätä äwiyätä, aquvänä itäqä-qe, qñqanä mäwuteyqä itä, anğu maqänä äyäqe, “Pitä iqu äpätä, anä qñqanä-tänä täqi ätqäunä” ätukqe.

¹⁵ Kimanj qu, “Si qämä-qämä inyä” ätukuwi.

Ga, ii yänänäqñqä qe ätukqe. “Naqä-qakuänä etqänä. Iqu täqi ätqäunä.”

Ga qu, “Ii, iqueqä enätqä iqueqä” ätukuwi.

¹⁶ Qu e tätqätanğuwänğa, Pitä iqu anä qñqanä ptqä yqänä äqäminqe. Qu anä qñqanä äwuteyäpiyanğanj, ique hinjuä äqumbiyi, yäunjuä naqä-qakuänä ikuwi. ¹⁷ Inğanj iqu, qu kukñuä matqä qanyä pmapñqä hipaetanä imäkkätä, tiinjä ätukqe. “Guä äkiqiyäuenjiyquwä anä duta, Naqä Iqu iinjä-iinjä imäkkätä, ändma äpqiyä. He Jemisi† iquesä, tatqä-guäka iquautä, awä tupñqe qä” ätukqe. Iinjä ätuäqe, Pitä iqu iquau ävämanj, hñqäqinyqä äukqe.

¹⁸ Zinuitänj, Heroti iqueqä ämaqä mäkä-iqä iqua, Pitä iqu aanqä äqumbiyi, yäunjuä ipu, “Tä änäänäwä?” ätnngwi. ¹⁹ Inğanj Heroti iqu, Pitä iquenyqä qävqä ipñqä ätukqe. Qu iqueni, mämäqumueqä iqanğuwänğa, iqu ämaqä Pitä ique guä kiqiyäueqä anä iu ämiminuwa iquau, kukñuä ämitätä, “Iquaunji, pizqä päkpiyä” ätukqe. Qänakndanj, Heroti iqu qua Jutiya äväma, anä-himqä Sisariya iunqä äquveqätä, iu äpmakqe.

Heroti iqu äpäkonğqenqä

²⁰ Inğanj Heroti iqu, ämaqä, anä-himqä Tayä pmeqä iunqätä, Saitonä pmeqä iunqätä, äwqä tnänä äwinyminqe. Qu, qua Heroti iqu

† 12:17 Jemisi iqu, Jisasi Iqueqä känğuequvi.

ämiminqä iutañä ymisañä ämepu änminjuwinqä, kñuä indqämbiyi, aquvä äqänäpu, iqtä kukñuä tññqä äpkuwi. Qu ätimäupiyi, Blastusi, Heroti iqueqä anä hiqaqä wiqä iu miqä iqtä, äwqä naqä-hñqunä imbñqä kukñuä ganä ätukuwi. E imäkpuyi, qu Heroti iquenyqä äwäpu, iqu iquauñqä äwqä hanuä winyätñqä yatñqä äwikuwi.

²¹ Inñgani hea, Heroti iqu atäunüä ikqeunji, iqu ämaqä miqä iquauqä gquä äñguänänji ipnätä, zä-hawä äñguänänjä iqueqänä pmeqeu äpmeqe, ämaqä iunji, kukñuä naqänänjä ätukqe.

²² I tquanñgani, qu manä tiinjä ätkuwi. “Manä tä, ämaqä hñqueqä manä, goti hñqueqä.”

²³ Qu e tätqätanñguwänñgani, Heroti iqu qätä äwiyäqe, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe haqeqä mämamäuqä iqanñqenqä, maqänänji, Naqä Iqueqä enätqä hñqu, ique qui imäkkqe. Qui e imäqanña, piweqä hui, ique äñganñguwänña, iqu qe äpäkonñqe.

²⁴ Naqä Iqueqä kukñui, wäunüä yänänäñqä itñqänä imäknätä, anä-himqä im-imä wätñqä imäknñqe.

²⁵ Inñgani Banäpasi iqtä, Soli iqtä, iquaquiyqä wäunüä Jerusälemäñi qäpu iyi, iqi ävämanji, anä-himqä Andiyokä iunqä, anñgumä qe äukiyi. Iqi ävämesiyänñgani, iquaqu Jonä Makä ique, anä ätuma äukiyi.

Poli iqueqä qanä hñuiqä ikäminñqenqä (13:1-14:28)

13

Qu Banäpasi iquesä, Soli iquesä, wäunüanñqä atäunüä ikuwinqä

¹ Ämaqä, Jisasi Iqueqä yoqenqä Andiyokä iu aquvä äqänminjuwä iquauqä awä iqinj, Goti Iqueqä kukñui hñuä-tqä hñquatä, näqñqä-vqä hñquatä, anä äpmaminjuwi. Hñqu, Banäpasi ique. Hñqu, Simiyonä, ‘Hiawiqueä’ ätminjuwä ique. Hñqu, Lusisi, anä-himqä Sairini iutañä ique. Hñqu, Mänainä, Heroti iqtä ymeqänña anä ikämanñqä iminjyitanji, näueqä yqänä imäkñga äuminjiyä ique. Itanña hñqu, Soli ique, iquayi. ² Hiunji hñquenji, iqua, Naqä Iqueqä yoqä haqeqä ämamäupu, buayä manqä pmetanñguwänñgani, Dñä Äñguä Iqu, iquau tiinjä ätukqe. “Nyi, Banäpasi iquesä, Soli iquesä, wäunjuñqä äteqeqä. Wäunüä tä imäkiyñqä, he iquaqui atäunüä inä ipiyä” ätukqe. ³ Inñgani, iqua buayä manqä ipu, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätuäpu, iquaqui hipa haqeqä äwiyäpu, wäunjuanñqä ändowatkuwi.

Banäpasi iqtä, Soli iqtä, Saplusinqä äukiynñqä

⁴ Inji Dñä Äñguä Iqu, iquaqui dowatqanji, iquaqu anä-himqä Selusiya iunqä äquveqäkiyi. Iqi ätimäyi, yimba ätkamäusinyä, qua eqä-pñä awä iqinj hñquenyqä, kiqä yoqe Saplusi, iunqä äquveqäkiyi.

⁵ Qua iunji, anä-himqä Salamisi iu ätimäupiyi, iquaqu, Israitqä iquauqä anä aquväñqä iu ikisinyä, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui, awä ätuäkäminjiyi. Iquaqui yätamäkkqä vätnñqe, Jonä Makä ique ätuma ikäminjiyi.

⁶ Saplusi iunji, iqua, qua eeqänänjä iu qanä ikipu, anä-himqä Paposi iunqä äukuwi. Iqinj iquaqu, ämaqä Israitqä paaqä huitanñä-huitanñä imäkätä, hñuä quanñä-tqä hñque äwimakiyi. Iqueqä yoqe, Banjisasi ique. Iqu paaqä imäkminñqenqä, Grikä iquauqä anä-kukñuä tqä

iqua, iquenyqe, “Elimasiuä” ätmiñuwi. ⁷ Ämaqä iqu, ämaqeu miqä kinğanänä Sengius-Paulusi iqutä, anä äpmamiñiyi. Iqu ämaqä kñuä äñguä dinä indqänqä ique. Inğanj iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui qätä wiyätñqä winğanji, Banäpasi iquesä, Soli iquesä, tääqä ätuätumakqe. ⁸ Iinjä etanji, paaqä imäkqä Elimasi iqu, ämaqeu miqä iqu Jisasi Iquenyqä quuvqä heqiyätñqä mäwinğanji, iqu Banäpasi iqueqätä, Soli iqueqätä, wäunjuä qui imäkätñqä ikqe. ⁹ Inğanj Dñä Ängguä Iqu, Soli iqueni, kuapänä ämunqce. Iqueqä yoqä huizi, Poli* ique. Dñä Ängguä Iqu, kuapänä munğanja, iqu Elimasi ique, hinjuä yänänäqñqä äqunä, tiinjä ätukqe. ¹⁰ “Suqä quvqä eeqänänjitä, quanqitä, manqä äkmnänä. Si suqä äñguä eeqänänj iuqä mäkä-hunqä-quki eänä-qae, Setänä iqueqä ymeqä iqukiyqä. Naqä Iqueqä hänaqä jänänj iunji, qui imäkñqä itqäninyä. Suqä iinjä mäwquatämäuqe, sunqä itqäninyä? ¹¹ Qätä nyiyä! Täñğanj Naqä Iqu kima ktapätä, tqä hinji hea kuwimäkqanqa, si mäptqe, hinjuä mäqunqä yakuinä pmatñqinyä” ätukqe. Poli iqu iinjä tquanqa, maqänänji, qaquvqä enqä-panji, Elimasi iqueqä hinjuä iunji, hea qe iwimäkkqe. Inğanj ique a ämasquämbñqä asusua ikäminqce. ¹² Ämiqä naqä iqu, nätmätqä tä timäuqanji hinjuä äqunäqe, inğanj iqu, Naqä Iqueqä kukñuinqä, kñuä kuapänä indqänätä, iquenyqä quuvqä eqäkqe.

Poli iqutä, Banäpasi iqutä, qua Pisindiya iu äpmakiyinqä

¹³ Inğanj Poli iqutä, ämaqä, iqutä anä äpmakuwä iquatä, Paposi ävämanji, qua Pambiliya-tänj inginyqä, anj-himqä Peeka iunqä yimba äukuwi. Iqisanj Jonä Makä iqu, iquau ävämanji, Jerusälemänqä anqumä äukqe. ¹⁴ Qu Peeka ävämanji, qanj äupiyyi, qua Pisindiya-tänj iu, anj-himqä Andiyokä ätimäukuwi. Sämbatqä hiunji hapä pmeqänğanji, qu, Israitqä iquauqä anj aquväqñqeu äpaquväpu, quamä qe äpmakuwi. ¹⁵ Qu e pmetanquwänqga, hñqu, bukä, kukñuä-suqenqä äqäkqeuta a täuqanqa, ga hñqu, bukä, Goti Iqueqä kukñui hinjuä-tqä iqua äqäkuwä iuta a ätäukqe. Inğanj anj aquväqñqeu miqä iqua, ämaqä hñque, Poli iquesä, ämaqä iqutä anä äpmamiñuwä iquautä, tiinjä tuätñqä ätukuwi. “Nqä nyämaqäua, he ämaqä iuqä äwqe, yänänäqñqä imäkñqä kukñuä-tänjenä etanqutqe, he awä tñqeqä.”

¹⁶ Inğanj Poli iqu pämä ätqäuqe, qu kukñuä matqä pmapñqä, hipa itä ämenä ämitä, tiinjä ätukqe. “He ämaqä Israitqä iquendä, ämaqä huizi, Goti Hanjuwä Iqueqä yäpä iqi äpmeñuwä iquendä, qätä nyipiyä. ¹⁷ Israitqä iquauqä Goti Hanjuwä Iqu, neqä atqä-awäkaunji, Iqueqä ämaqä hipñqä ätekqe. Qu Isipä iunji, ämaqä yakuä pmeqä enqä-panj pmetanquwänqga, Iqu imäkqanji, qu kuapänä eqiyämanguwiqä. Qänakndanji Isipä iutanji, Iqueqä yänänäqñqä iuta itmakqe. ¹⁸ Iqu e itmeqanqa, qu quväukuä 40, anj avqñqä iu pmetanquwänqga, Iqu iquauqä suqä hñgisanä iqetani, hanj-iqä ämakmanminqce. ¹⁹ Inğanj qua Kenanä iunji, hueqä-himqä kui-kui 7 äpmakäwätanquwä iunji, Goti Hanjuwä Iqu qui imäkätä, iquauqä quae Israitqä iquauqä wimänätñqä qe äwikqe. ²⁰ Nätmätqä eeqänänji e imäkätqätanqa, quväukuä 450 inä äpäukqe. Iqu

* 13:9 Yoqä Poli, ii Grikä iquauqä anj-kukñuiyi. Yoqä Soli, Israitqä iquauqä anj-kukñuiyi.

qua ae äväqe, qänakndani Iqu ämiqä naqä yakuinä mipnqä iquau äteqa äuminqe. Iqu iini, Iqueqä kuknui hiñuä-tqä Samueli iqu pmetqänqanqä iminqe.

²¹ Inqani qu Samueli iqueni, tii ätukuwiqä. ‘Ne ämiqä naqä hñqueqä yäpä iqi näweqä pmetatunquänä, si ämaqä hñque atäunüä isñqeqä.’ Qu e tquanquwänqä, Goti Hanjuwä Iqu, Soli ique ätekqeqä. Iqu Kisi iqueqä ymeqä eä, awiqu Benjämenä iquesanä ique. Soli iqu iquauñi, quväukuä 40 iunji ämiminqeqä. ²² Goti Hanjuwä Iqu Soli iqueqä ämiqe, huätä ämamäutä, iqueqä anjä metnqe, Dewiti iquemända ätekqeqä. Iquenyqe, Goti Hanjuwä Iqu awä tiñjä ätukqeqä. ‘Nyi Dewiti, Jesi iqueqä ymeqä iqueni, hiñuä ae äqunänqeqä. Iqueqä qeqä-quuvqä iunji, Nyaqä enqä-panä eä, iqu Nyi änyinänqä dunä imäkquäniqeqä,’ ätukqeqä” ätukqe.

²³ “Iqu hiñuiqänäni kuknuä guä ämäsäutä ätkqä-pa, Israitqä-qune häñä anqu inemäkäqumuätetnqä diñqe, Dewiti iqueqä hueqä-himqä ekuwä iutanä hñque ändowatkqeqä. Ämaqä Iqu, Jisasi Iqueqä. ²⁴ Jisasi Iqu wäunüä mipäqiyqä änä etanqani, Jonä iqu Israitqä eeqänänjä iquauñi, knuä äkunmäknäpu, asñä qämbnqä awä ätuminqeqä. ²⁵ Jonä iqu, iqueqä wäunui qäpu imäkätñqä itäqänqani, iqu tiñjä ätukqeqä. ‘He knui, äänä hiyqiyä? Nyi tqunqä? Nyi ämaqä, he hiñuä äqämbu äpmeñuwä iqunä, hmanjqä. Inäqe, he qätä nyipiyä! Ämaqä Hñqu, nyinyqä qänaki änä äpäniqeqä. Iqueqä yukä ämuasmänqä gue, nyi meweqä yimniqeqä. Nyi ämaqä ängunä hmanjqä,’ ätukqeqä” ätukqe.

²⁶ Poli iqu tiñjä inä ätukqe. “Nqä nyämaqäüä. He Aprähamä iquesa eqiyämäñuwä iquendä, itanqä he ämaqä huizi, Goti Hanjuwä Iqueqä yäpä iqi äpmeñuwä iquendä, kuknuä häñä anqu inemäkäqumuätetnqä iqu, Goti Hanjuwä Iqu nenyqä ändowatkqeqä. ²⁷ Jisasi Iqu qua iu pmetanqani, ämaqä Jerusälemä iu pmeqä iquatä, iquauqä ämaqä naqä iquatä, Iquenyqe näqñqä äñguänänjä maeqä imiñuwiqä. Itanqä Goti Iqueqä kuknui hiñuä-tqä iquauqä bukä iuta, hiunji hapä pmeqä ique-ique a ätäuminuwä-qe, qu iñqä-pqe näqñqä äñguänänjä maeqä imiñuwiqä. Iñjä dutani, qu ‘Ämaqä Tqu äpäkonätñqeqä’ ätukuwä iunji, Goti Iqueqä kuknui hiñuä-tqä iqua äqäkuwi, naqä-qakuä imäkkuwiqä. ²⁸ Qu Ique pizqä päkñqe, Iqueqä suqä quvqä hui, mämqumueqä ipiyä-qe, ämaqä naqä kinqanänjä Pailoti iqueni, iqu äpäkonätñqä diñqä kiquätmä äwikuwiqä. ²⁹ Qu nätmätqä eeqänänjä, Goti Iqueqä kuknui hiñuä-tqä iqua, Iquenyqä hiñuiqänä äqäkuwä-pa imäkpiyi, Iqueuä huiwi zä-huätatä hunätanqqeta ämepu, äma äwäpu, qua äptekuwiqä. ³⁰ Iqu ae äpäkonqñqä-qe, Goti Hanjuwä Iqu anqu ävauqumuatkqeqä. ³¹ Huinji kuapänänjä iunji, ämaqä, Galili äväma Jerusälemänqä Iqutä anä äukuwä iquauñi, Iqu äwimeqisminqeqä. Täñqani ämaqä iqua, Israitqä iquauñi, Iquenyqä kuknuä awä ätuätqänäüä. ³²⁻³³ Kuknuä äñguä we-hunqä-täñi, ne awä tiñjä etqunä. Kuknuä, Goti Hanjuwä Iqu guä ämäsäutä, awiukuau ätukqeunji, iini naqä-qakuä imäkätä, awiukuautanä hueqä-himqä iquene yätamäkqenqä, Jisasi Ique anqumä ävauqumuatkqe. Iñqe, apqä hñquaqunjä iunji, Goti Hanjuwä Iqueqä kuknui tiñjä äqänänä.

‘Nqä Ymeqä Iqukiyqä, Nyi tänğanı Tqä Tniqunä eqänä.’†

³⁴ Goti Hanjuwä Iqu, Jisasi Ique qua pteqeuta anğu ävauqumuatkqetani, Iqu anğı mäwqä itä, pizqä miqä iquänä. Iınqe Goti Hanjuwä Iqu tiınä ätätä äqäkqeqä.

‘Nyi ämiqä naqä Dewiti ique anğuä wimäkmqä ätukqä-pa, Nyi henı-pqä inä etätqänänä. Kukıuä iıni, huizi iquau ämäwqätäutä, qäyunä timäunqiyä.’‡

³⁵ Iqu apqä huiziunı, tiınä-pqe ätätä äqäkqeqä.

‘Ämaqä, Si äteknä Iqu, pizqä yätıqä hiıuinä maqunğä isııqä.’§

³⁶ Dewiti iqu qua täu äpme, Goti Hanjuwä Iqueqä äwınqıeunä qänaknä iqänjaqänäqe, äpäkonganga, qu iqueqä huiwi, kawäkiqua qua äptnänıuwä iu pteqanğuwänğga, pizqä qe ikqeqä. ³⁷ Inäqe Ämaqä, Goti Hanjuwä Iqu qua iuta anğu ävauqumuatkqä Iqueni, Iqueqä huiwi pizqä miqä ikqeqä.

³⁸⁻³⁹ Nqä nyämaqäüä, iınqe he näqıqä anğuanänä tiınä hiııqeqä. Ämaqä Iınä Iqueqä wäunıuä dutani, ämaqıeqä suqä quvqe huätä mamäuqä iınqe, ne awä etätqänünä. Tiınä-pqenqä näqıqä anğuanänä hiııqeqä. Goti Hanjuwä Iqu henyqe, ‘ämaqä jänänänıuaiqä’ täniqä dınqe, kukıuä-suqä Mosisi iqu ätätä äqäkqıe qänaknä iquwi, hiyaqä suqä quvqe huätä mämaemäuqä yänqiyä. Inäqe, Ämaqä Iınä Iqu, ämaqä, Iquenyqä quuvqä heqiyqanğppqe, Iqu iquauqä suqä quvqä eeqänänı, huätä ämamäutä, ‘ämaqä jänänıuaiqä’ tänqiyä. ⁴⁰ Inı Goti Iqueqä kukıui hiııuä-tqä iqua, nätmatqä quvqänänıınqä, ‘Äpänqiyä’ ätkuwi, he emeqänqä, hiııuä anğuanä äqunäpu wimasıpiyä. ⁴¹ Qu tiınä ätkuwiqä.

*‘He ämaqä äkasuwä tqä iquenä, hiııuä qumbiyä! Nyi nätmatqä huitani, hiyaqä awä iqä imäkqänä. Nyi nätmatqä imäkqä iqanğmdqenqä, ämaqä hıqu etqanğutqe, he iınqe, “naqä-qakuiqä” knıuä mindqänqä ipııqeqä. Iınqe he yäunıuä ipu, qui imäkmbııqäüä,’ ätkuwiqä” ätukqe.**

⁴² Poli iqu kukıuä awä qäpu ätäqe, Banäpasi iqtä, yäpaqä mäıngisa wıynqä uwqanğiyänğga, qu iquaqıi tiınä ätukuwi. “Hiıınıi hapä pmeqä huiziqıeni, nätmatqä tänqe, qe anğu äquvepäsinyä, awä inä nasınyıynqeqä.” ⁴³ Qu anä aqıvänqıeunı ävämanı, Israitqä kuapänänä iquatä, ämaqä huizi-pqä Goti Hanjuwä Iqueqä kukıuä qätä äwıyäpu, Ique qonä anä woktäuqä iquatä, Poli iquesä, Banäpasi iquesä, qänaknä äwıvändkuwi. Inğanı iquaqu, iquauqä knıuä iunı, yänänänqıqä imäkäsinyä, “He Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä nätmatqä anğuanänä hiııninäwa etapätıneunä äpmeıuwä-pa, asä iunä pmeqäpııqä” ätukiyi.

⁴⁴ Hiıınıi hapä pmeqä huiziqıeni, Goti Hanjuwä Iqueqä kukıuä qätä wıpnqä, ämaqä anä-himqä iutani, hatııä aqıvä qe äqänğıuwi.

⁴⁵ Aqıvä iınä qänğanğä äqumbiyi, Israitqä iqua, iquauqä äwqe äkasuwä ämunätä, Poli ique quvqä ätuäpu, iqueqä kukıui mäıdı äkittqäkuwi.

⁴⁶ Qu iınä imäkqanğıuwänğga, Poli iqtä, Banäpasi iqtä, zä miqä kukıuä yänänänqıqä ätukiyi. “Naqä-qakuiqä. Goti Hanjuwä Iqueqä

† 13:32-33 Apqä Bukä 2:7 ‡ 13:34 Asayä 55:3 § 13:35 Apqä Bukä 16:10 * 13:41 Hapakükä 1:5

äwiñqä iunji, ye Iqueuä kukñui, Israitqä iquenä ganä awä etqueä. He iqueuä kukñui tuwä äwiyäpu, hiqä-hiuänqce, ‘Ne häñä hea ique-ique pmeqe, änä mämeqä yanqunä’ ätätqänjuwä-pa iguwiñqce, he qätä yepiyä! Täñganji ye heñji, kukñui awä maetqä, ämaqä hñquau-mända tuenqueä. ⁴⁷ Goti Hanjuwä Naqä Iqu, hiñuiqänä ätäñqce, täñga ye sä äyatqi.

‘Nyi si Israitqä iqua qäyä hitqanji huiziuqä hiqi-tä-quki ikimäkqänä. Inji, ämaqä qua täu äpmeñuwä eeqänänä iunji, Nyi anji häñä imäkäqumuatemniñqä yätamäkqä vqä-quki, esñqinyä’†äyatqiyä” ätukiyi.

⁴⁸ Ämaqä Israitqä qäyä etañgi huizi iqua, kukñuä tä qätä äwipiyyi, iquauqä äwqce äñguänänä wiñganğa, qu Naqä Iqueqä kukñuiñqce, “Äñguänänäñiqä” ätmiñuwi. Inğanji ämaqä, Goti Hanjuwä Iqu häñä hea ique-ique pmeqä mapñqä ätekqä iqua, qu eeqänänäñi quuvqä eqäkuwi.

⁴⁹ Inğanji Naqä Iqueqä kukñui, ämaqä, Pisindiya-tänä ingisa imimä äpmamiñuwä iqua, qätä äwikuwi. ⁵⁰ Inäqce Israitqä iqua, apäkä, yoqä naqä qonqä, Goti Hanjuwä Iqu qonä äwoktäutqänjuwä iuauqä äwqä iutä, anä-himqä iutanä qokä naqä iquauqä äwqä iutänji, äwivauqumuatkuwi. Ga eeqänänä iinä iqua, Poli iquesä, Banäpasi iquesä, quvqä itquepu, Pisindiya iunji huätä ändowatkuwi.

⁵¹ Inğanji iquaqi, anä-himqä Andiyokä iu ävämayiñqä isiyänğanji, quwqä suqä quvqenqä kima äväsinäy, qua hinoqukuä, yukiu täka ämäkmiñqce, iqi äquveteqiyemä äukiyyi. Iquaqi äwiyyi, anä-himqä Aikoniyamä iu ätimäukiyyi. ⁵² Itanğa, Andiyokä pmeqä, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqämiñuwä iqua, Dñä Äñguä Iqu manğuä munğanğa, aquvänä kuapänä imiñuwi.

14

Poli iqutä, Banäpasi iqutä, Aikoniyamä iu äpmamiñiyiñqä

¹ Inğanji Aikoniyamä iunji, Poli iqutä, Banäpasi iqutä, suqä asä ii imäkäsinyä, Israitqä iquauqä anä aquväqñqä yäpä yänğisa äpeyäsinyä, kukñuä awä ätukiyi. Iquaqi kukñuä äñguä tquanğinyä äwipiyyi, ämaqä kuapänä Israitqä hñquautanätä, ämaqä huizi iquautanätä, quuvqä eqäkuwi. ² I etañgi Israitqä quuvqä maeqiyqä iqua, qu ämaqä huiziuqä äwqceñji, äwivauqumuatqaungua qu ämaqä quuvqä eqäkuwä iquauñqä äwqä quvqä imäkkuwi. ³ Inä iqanğuwänğa, Poli iqutä, Banäpasi iqutä, zä miqä iqi hñğanqä äpmanyä, Goti Hanjuwä Iqu ämaqeuñqä äwinyätä, hiñginäwa äñguänänä vätñqenqä kukñuä awä ätumiñiyi. Iquaqi iinä itqätanğiyänğanji, Naqä Iqu, iquaqi wäunjuä ämaqä mimäkqänänä hui imäkiyñqä yänänäqñqä ävätä, ämaqceñji, ‘Iquaquvqä kukñui naqä-qakuiqä’ ämotquakqce. ⁴ Inji, ämaqä anä-himqä iutanji, awänä äpatmbiyi, hñqua, ämaqä Israitqä iquatä, äwqä naqä-hñqunä inganğuwänğa, hñqua, ämaqä kukñuä awä tuäkiqiyñqä ändowatkqä iquaqutä inguwi.

⁵ Qänakndanji Israitqä hñquatä, ämaqä huizi hñquatä, iquauqä ämiqä iquatä, qu Poli iquesä, Banäpasi iquesä, quvqä itquepu, hikä päkñqä äwqä naqä-hñqunä inguwi. ⁶⁻⁷ Iquaqi ii näqñqä ämayi, qua Likoniya-tänä ingisanqä zä qe äukiyyi. Likoniya ingisanji, iquaqi

† 13:47 Asayä 49:6

anä-himqä Listiyatä, Depetä, anä qäqinjä-pqä iunji, qanä inä ikisinyä, kuknuä ängui awä ätuäkämijiyi.

Poli iquä, Banäpasi iquä, Listiya iu äpmaminjiyinqä

⁸ Anä-himqä Listiya iunji, ämaqä hñqu, iqueqä yukä quvqä, yänänäqñqä maeqä, äpmaminjqe. Känai, yukä quvqä-tänjä-que änyuekqenqä, iqu qanä mäwqä iminjqe. ⁹⁻¹⁰ Ämaqä iqu, Poli iqu kuknuä tqanji qätä äwiyä pmetanqa, Poli iqu hiñuä yänänäqñqä äqunäqe, iqu äñguä imänätñqä quuvqä eqiyätä iqanji äqunäqe, “Si pämä tqäwä” haqeqäta ätukqe. Iqu e tquanqa, yukä quvqä iqu pämä yänänäqñqä ätqäuce, qanä ikäkqe.

¹¹ Inganji, ämaqä kuapanänji, Poli iqu iinjä imäkqanji äqumbiyi, qu Likoniya pmeqä iquauqä anä-kukñui ätäpu, manä tnänjä tii ätkuwi. “Goti hñquaqä, ämaqä enqä-panjä nenyqä äquvepqinyqä.”

¹² E ätpiyi, qu Banäpasi iquenyqe, “Iqu goti Susi* iqueqä” ätkuwi. Poli iquenyqe, “Iqu ämaqä kuknuä tqä-qu etanji, iqu goti Hemesi iqueqä” ätkuwi. ¹³ Anä-himqä täknjä qänätanqqä-tänjä iqinj, Susi iquenyqä hiqäva-imäkqä anji ämätñminjqe. Inganji Susi iquenyqä hiqäva-imäkqä iqu, pälawä-yatqä itä, bulumäka qokä hñquautä, anä qñqanjuñqä äma äwäqe, qokä-apäkä iquatä, Banäpasi iquenyqätä, Poli iquenyqätä, hiqäva imäkanä-tpu ikuwi. ¹⁴ Banäpasi iquä, Poli iquä, nätmätqä tä imäkanä-tpu iqanjuwinqä qätä äwiyi, iquaqu yäñuä isinyä, ämuasmänjqe äpisäsinyä, qokä-apäkä iquauä awä iqinyqä tnänjä äwiyi, tääqä yänänäqñqä tiinjä qe ätukiyi. ¹⁵ “Yeyämaqä iquenyä, he suqä tä, sunqä imäkqäwä? Ye ämaqä, he enqä-panjä quveyqä. Ye kuknuä äñguä we-hunqä-tänji, awä tii etätqänjqe. He nätmätqä hiñginqä iu qänaknä itqänjuwi, huätä ävquatämäupu, Goti Hea Ique-ique Pmeqä Iquenyqä qänaknä ipiyä! Goti Hanjuwä Iqu, qäukuitä, quaetä, egetä, nätmätqä eeqänänjä iu äwiñqetä, imäkkqeqä. ¹⁶ Hiñjuqändqä duta äpanjqe, tännga täsuänä. Iqu qokä-apäkä eeqänänjä iquauñi, hiñjuinä qunätanji, qu qänaknäñi, quwqä äwiñqä dunä imiñjuwiqä. ¹⁷ Iinj etanji, qu Iquenyqä maqñqä ipñqe, Iqu zä mäpmeqä iminjqe. Oeyqä! Iqu hea ique-iquenji, qokä-apäkä eeqänänjä, he-pqe qäsänji, äñguä emäkätä, qäukuä yätutanji, piyä äyä etapätñqeqä. Iqu iinjä imäkätqätanji, ymisanjä äñguänänji äyä ätimäutñqeqä. Itanji, he buayä kuapä äñäpu, heyaqä äwqä imä aquvänä ipñqä emäkätñqeqä” ätukiyi. ¹⁸ Qu iquaquinyqä hiqäva imäkññqä yänjä qänqanqä, iquaqu, iinjä äsuiyi, “oeyqä” ätuäsinyä, yänjä ämäwqänqänjiyiyi. Iinj iqanjiyinqä, mimäkqä ikuwi.

¹⁹ Qänakndanji, Israitqä Andiyokätanjä hñquata, Aikoniyamätanjä hñquata, Listiya iunqä äwäpu, ämaqä iqi pmeqeuqä kñuä indqänjqe äkunmäkpiyi, Poli iquenyqä hikä wapi ätnämäupu, “Pizqä qe äpäsqunä” kñuä indqänäpu, iqueqä huiwi eyqiyäma äpäpu, anä-himqä iquenyqä täknjä qänätanqqä yäpaqä mäñgisa ekuwi. ²⁰ E iqanjuwä-qe, qokä-apäkä, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqämijuwä iqua äppiyyi, ique yäkutäma uwqiyqanjuwänqä, iqu anqumä ävautä, anä-himqä yäpä inqisa ekqe. Awiñganji, iquä, Banäpasi iquä, anä-himqä Depe iunqä qe äukiyi.

* **14:12** Ämaqä Grikä iquauqä goti qanqä iquautanjä naqä iqueqä yoqe, Susi ique. Ga iquauqä goti hñquququeqä yoqe, Hemesi ique. Iqu quwqä goti eeqänänjä iquauqä kuknuä äma uwqä iqueyi.

Poli iquä, Banäpasi iquä, Andiyokä iunqä anji äukiynqä

²¹ Iqinj iquaqu, kuknuä änguä we-hunqä-tänj, awä tuätqätanjiyänga, ämaqä kuapanäni, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqäkuwi. Qänakni, iquaqu Listiya iunqätä, Aikoniyamä iunqätä, itanga Andiyokä iunqätä anjumä äukiyi. ²² Anä-himqä iquauji, iquaqu, quuvqä heqiyqä iquau yänänäqñqä iwimäkäsinyä, yänänäqñqä tiinjä ätukiyi. “He quuvqä eqiyäpu, yänänäqñqä pmepñqeqä. Ne Goti Hanjuwä Iqunä miqeu, yäpä ingisa yaniquä etanqä-qe, hanä-iqä naqänäni, ämaqä iquauqä hipa iuta, ganä meniqueqä” ätukiyi. ²³ Inganji anä-himqä ique-iqueni, Jisasi Iqueqä yoqenqä aquvä äqänminjuwä iquau mipñqenqe, iquaqu ämaqä hñquau atäunjuä ikiyi. E imäkiyi, iquaqu buayä manqä äpmanyä, tääqä äsuiyitanji, Naqä Iquenyqä quuvqä eqämijnuwä iquauji, Iqueqä hipa iu äpmuatekiyi.

²⁴ Inganji iquaqu, Pisindiya-tänjä iu qanjä qäpu ikäyi, Pambiliya-tänjä inji ätimäukiyi. ²⁵ Iqi ätimäyi, anä-himqä Peeka iunji, Goti Hanjuwä Iqueqä kuknuji awä äsuiyitanji, anä-himqä Ataliya iunqä äquveqäkiyi. ²⁶ Iqisanji iquaqu, Andiyokä iunqä yimba äukiyi. Ämaqä iqi pmeqe, hinjiqänäni, iquaquinj, Goti Hanjuwä Iqueqä qeiqinyänjä iunä äpmesinyä, wäunjuä imäkiynqe, Iqueqä hipa iu äpmuatekuwä iquayi. Iquaqu wäunjuä iinj ae imäkiyi, Andiyokä iunqä anjumä äpkiyi. ²⁷ Iqi ätimäyi, quuvqä heqiyqä iquau tääqä ätuätumesinyä, nätmätqä, Goti Hanjuwä Iqu iquaquiyqä hipa duta imäkkqenqe, eeqäpnä awä ätukiyi. Iquaqu tiinjä-pqä inä ätukiyi. “Ämaqä Israitqä qäyä etanji huizi iqua-pqe, Iquenyqä quuvqä heqiyqäpnqä iinj qe, Goti Hanjuwä Iqu hänaqä äwimeyqeqä” ätukiyi. ²⁸ Inganji iquaqu, quuvqä heqiyqä Andiyokä pmeqä iquatä, hiunji hatnjä äpmakiyi.

15

Quuvqä heqiyqeu miqä iqua, Jerusälemä iu kuknuä ätñguwinqä

¹ Inganji Israitqä hñqua, Jutiyata äppi, quuvqä heqiyqä Andiyokä pmeqä iquau, näqñqä tiinjä äwikuwi. “He Mosisi iqueuä suqä iunji, qänaknä miqä ipu, hiqä huiwi häuä maktänqanqgpqe, Goti Hanjuwä Iqu, anjumä metmeqä itä, hanä memäkäqumuateqä yäniqueqä” ätukuwi. ² Poli iquä, Banäpasi iquä, qätä iinjä äwiyi, kuknuä iinjä tquanjuwä iquatä, kuknuä mäkä naqänäni äunminjuwi. Qu i imäkqanqawänqä, quuyqä heqiyqä iqua, Poli iquesä, Banäpasi iquesä, ämaqä huizi iquautä, atäunjuä äwikuwi. Itanji, ämaqä iinjä iqua, Jerusälemänqä äyäpu, ämaqä, Jisasi Iqu kuknuä awä tuäkiqäpnqä ändowatkqä iquatä, quuvqä heqiyqeu miqä huizi iquatä, hanä-iqä ique jänä imäkpñqä diñqä, ätukuwi.

³ Quuvqä heqiyqä iqua, iquau e ändowatkqanqawänqä, iqua, Andiyokäni äväma, Ponisiya-tänjä ingisatä, Sämalija-tänjä ingisatä äwäpu, Israitqä qäyä etanji huizi iqua, kñuä äkunmäknäpu, Naqä Iquenyqä quuvqä eqäkuwinqä awä ätqäuminjuwi. Quuvqä heqiyqä qätä iinjä äwipiya iqua, aquvänä ikuwi. ⁴ Iqua Jerusälemä timäuqanqawänqä, ämaqä, Jisasi Iqueqä yoqenqä iqi aquvä äqänminjuwä iquatä, iquauqä ämiqä iquatä, ämaqä kuknuä awä tuäkiqäpnqä ändowatkqä iquatä, iquauñqä aquvänä ipu it-makuwi. Inganji, Poli iquä, Banäpasi iquä, nätmätqä eeqänäni,

Goti Hanjuwä Iqu, iquaquiyqä hipa iuta imäkminqenqä, awä ätukiyi.⁵ E tquanqiyängga, Parisitanä quuvqä heqiyqä hñqua, ivatuwämbiyi, tiinjä qe ätukuwi. “Ämaqä Israitqä iqune qäyä etanji huizi, quuvqä heqiyqanqä iquaunji, he iquauqä huiwi häuä äktäupu, ‘Mosisi iqueä suqeuwi qänaknä ipiyä’ tquäpnqä” ätukuwi.

⁶ Itannga, ämaqä Jisasi Iqu kuknuä awä tuäkiqäpnqä ändowatkqä iquatä, quuvqä heqiyqeu miqä iquatä, kuknuä iinji jänä imäkpnqä aquvä äqänguwi. ⁷ Qu kuknuä kuapänä ae ätpiyi, Pitä iqu pämä ätqäuce, tiinjä ätukqe. “Nqä nyämaqäüä, he näqñqeqä. Hinjuiqänänji, Goti Hanjuwä Iqu, wäunjuänqä änewäsäutä, nyi tiinjqä ätenjikkqeqä. Nyi, ämaqä Israitqä iqua qäyä etanji huizi iquau, kuknuä ängüä we-hunqä-tänji, awä tuätqätanqmd, qu qätä änyiyäpu, quuvqä heqäpnqänänjä. ⁸ Ämaqeuqä knuä indqänqä imnji, Goti Hanjuwä Iqu näqñqeqä. Iqu Dnjä Ängüä Ique, ne änatapqä-pa, ämaqä huizi iquaunji, inä äwikqeqä. Iqu iinjä imäkäqetani, iquaunjä-pqe itmetä aquvänä itäqenqä, äyä ämänätquakqeqä. ⁹ Iqu nesä, iquautänji, suqä huitanjä-huitanjä minetqeqä, asä inä inätquakqeqä. Iquauqä quuvqä heqiyqä iutani, Iqu qu kiyä mamätqänqä, ne inemäkkqä-pa, hipnqä iwimäkkqeqä. ¹⁰ Inji hanjä-iqä atqä-awäkiquatä, nesä änä mämiwäuqänänjä iqu, he tängänji quuvqä heqiyqä iquau wiwätanä-tpu iqäüä. Iinjä ipu, Goti Hanjuwä Iquenji, sunqä yamwiqä ävqäüä? ¹¹ Neqä quuvqä heqiyqä imnji, kuknuä tqu, naqä-qakuiqä. Ne, Mosisi iqueqä suqeu qänaknä iqetani, hänjä miqumuatnqä yanqunä. Inäqce, Goti Hanjuwä Iqu, nenyqä äwinyätä, nätmätqä ängüänänji, hinginäwa nätapqetani, anqumä inätmetä, hänjä inequmuatätñqeqä. Iqu iquau iwimäkkqä-pa, ne-pqä asä inä inemäkkqiyä” ätukqe.

¹² Pitä iqu iinjä tquannga, ämaqä kuapänä, aquvä äqämbu äpmaminjuwä iqua, kuknuä matqä ipu, Banäpasi iquesä, Poli iquesä, qätä dinä äwipu, äpmaminjuwi. Iquaqu, wäunjuä ämaqä mimäkqänänjä huitanjä-huitanjä di, Goti Hanjuwä Iqu, iquaquvqä hipa du vqanji, iquaqu, ämaqä huizi iquauä awä iqisa imäkminjiyinqä, awä ätukiyi. ¹³ Iquaqu, kuknuä qäpu tquanqiyängga, Jemisi iqu, tiinjä ätukqe. “Tatqä-guäkenä, qätä nyipu! ¹⁴ Goti Hanjuwä Iqu, hänjänqanji, ämaqä huizi iquautanjä hui, anqumä itmetä, Iqueqä ämaqä epñqä imäkätñqä, äwimakqenqce, Saimonä iqu, ae äyä ätqiyä. ¹⁵ Itannga hinjuä-tqä iquauqä bukä iunji, kuknuä asä inä ätätä äqänänä.

¹⁶ *“Naqä Iqu, “Qokä-apäkä Dewiti iquesanji, qu namnä anjä hñqu, qua iqi ae äpäknqä enqä-pañä-quaeqä” ätqiyä. “Iinjä etanji qänakndanji, Nyi anqumä äpmqänqanji, anjä iqueqä nätmätqä qui imäknätqce, Nyi änyä-hänjä imäkätmä, anji anqumä mätmniqeqä” ätqiyä. ¹⁷⁻¹⁸ “Nyi ii imäkmäninqce, qakui tiinjqä. Israitqä iqua qäyä etanji huizi iquautanji, Nyaqä ämaqä hipnqä tääqä ätukqä iqua, qu Naqä Iqunänqä qävqä nyipnuwänqceqä.” Ii Naqä Iqueqä kuknuiqä. Nätmätqä ünqce, Iqu ainqanji, ämaqä iqua näqñqä ipñqä ätkqeqä” ätätä äqänänä” ätukqe.**

¹⁹ Itanji Jemisi iqu tiinjä-pqä inä ätukqe. “Iinjqce, nyi knuä tiinjä indqänätqänjä. Ne, ämaqä huizi, iquauqä knuä äkunmäknäpu, Goti Hanjuwä Iquenyqä äwätqänjuwä iquaunji, hanjä-iqä mäwqä

* 15:17-18 Amosi 9:11-12; Asayä 45:21

pa ianä. ²⁰ Iinjä mimäkkä itaqe, ne iquauñqe, pipa iunä tiinjä qäyämäwatunqueqä.

Ämaqä hñqu, nanuä ämetä, goti quangä iquauñqä hiqäva-imäkke, nanuä ii Goti Hanjuwä Iqueqä hiñuä iqini kiyä mätqä-qae, he hui ämepu manqä ipnuwänqätä, suqä qokänqä apäkänqä iqe, mimäkkä pa ipnuwänqätä, nanuä ämaqä hiñuä a äkiyamäkäpu äpäkpqe, manqä ipnuwänqätä, itanga nanuä häñeqä yqänänjätäñi, manqä iqäpñqä, ätätanä qiyatunqueqä.

²¹ Qakui tiñjiqä. Hiñuiqändqä dutañi, qu Sämbatqä hiunji hapä pmeqä eeqänänjätä iunji, Mosisi iqueqä bukä, anä aquväqñqeuñi a ätäupiyitanji, anjähimqä eeqänänjätä iunji, qu iqueqä kukñui awä ätqa äpätqänjuwiqä” ätukqe.

Qu tuwanji, huiziquautanjä quuvqä heqiyqä iquauñqä äqäkuwiñqä

²² Jemisi iqu iinjä tquanga, ämaqä kukñuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä iquatä, quuvqä heqiyqä iquau miqä iquatä, Jisasi Iqueqä yocñqä iqi aquvä äqänmiñuwä eeqänänjätä iquatä, kukñuä naqähñqunä imäkäpu, iquauqä ämaqä hñquaqui, atäñuä ikuwi. Hñqu Jutasi, iqueqä yoqä huizi, Basäpasi ique. Huiziqu, Silasi iquvi. Iquaqui atäñuä miqänqani, quuvqä heqiyqä iquauqä awä iqisanji, ämaqä naqä äpmamiñyi. Qu iquaqui atäñuä ipiyi, Poli iquä, Banäpasi iquä, Andiyokä iñqä, anä wäpñqä ändowatkuwi. ²³ Iquaquvqä hipa iu, pipa hñqu, kukñuä tiñjätänjätä ändowatkuwi.

“Hiunjinqanjä. Ne ämaqä, Jisasi Iqu kukñuä awä tuäkiquatunquä ändowatkqä iqunesä, quuvqä heqiyqä iquau miqä iqunesäñi, hiqä hita-hiñguäkoneyi. Ämaqä Israitqä iqune qäyä etangi huizi, quuvqä eqiyäpu, anjähimqä Andiyokä iutä, qua Siliya iutä, qua Silisiya iutä pmeqä iquenä, ne pipa tä henyqä äwäwqatqunä. ²⁴ Ne qätä tiñjätä äwikqueqä. Nesanjä hñqua, henyqä äpäpu, kukñuä hanjä-iqä etäpu, hiyaqä kñuä indqänqä dñji, qui emäkuwiñqä äwikqueqä. Iinjä imäkkuwä iquauñi, ne iinjä imäkpñqä mätqä ikqueqä. ²⁵ Qätä iinjä äwikqenqe, ne äwqä naqähñqunä änyätanä, tiñjätä ätqueqä. ‘Nesanjä hñquaqui atäñuä itanä, iquauqä, Banäpasi iquä, Poli iquä, qunqä anä upñqä ändowatanä.’ ²⁶ Banäpasi iquä, Poli iquä, pizqä puäsqenqe, kñuä indqänäsiyä-qe, zä miqä isinyä, neqä Naqä Jisasi Kraisi Iquenyqä kukñuä awä ätuätqänjiñqe, ne iquaqiñqe, aquvänä iqueqä.

²⁷ Äwqä naqähñqunä änyätanä, iinjätänitanji, ne Jutasi iqunesä, Silasi iqunesä, henyqä pipa tqunesänä ändowatqunä. Itanga iquauqä, kukñuä asätä, iquaqiñqä manjitanji inä hisiyñqinyqä. ²⁸ Dñjä Äñguä Iqu, nesä pmetangi, ne kukñui naqähuiñyä imäkätanä, he hanjä-iqä metapqä yatunquä dññqe, suqä hñquaqi-hñquaqiñjätä iquauñqänä ätätanä äqiyqunä. ²⁹ Suqä iqua tiñji. ‘Ämaqä hñqu nanuä ämetä, goti quangä iquauñqä hiqäva-imäkke, he hui ämepu manqä ipnuwänqätä, nanuä häñeqä yqänänjätäñi manqä ipnuwänqätä, nanuä ämaqä hiñuä iu äkiquwäqiyäpu äpäkpqe, manqä ipnuwänqätä, itanga suqä qokänqä apäkänqä iqe, mimäkkä pa iqangpiyä,’ ätätanä äqiyqunä. Inäqe, he suqä tquauñi äwimasiyquwi, äñguiqä. Ne kukñuä ätätanä, pipa äqiyquque, qäpiyqä. He äñguänä pmapñqä änenjiyä,” ätäpu äqäkuwi.

³⁰ Qu iinjä imäkäpu, iquau dawatqanquwängga, iqua äväma, anä-himqä Andiyokänqä äquveqäkuwi. Iqini, iqua quuvqä heqiyqä eeqänänjä iquau, aquvä ämaqiyäpu, pipa qe äwikuwi. ³¹ Qokä-apäki, pipa a ae ätäupiyi, kuknuä änguänänji iquau yänänäqñqä iwimäkätñqä iqanqgä iutanji, qu aquvänä ikuwi.

³² Inganji Jutasi iqutä, Silasi iqutä, iquaqu hinuä-tqä-quaqunä enyä, quuvqä heqiyqä iquau, kuknuä kuapänänji äväsinyä, iquauqä äwqä iunji, yänänäqñqä iwimäkminjiyi. ³³⁻³⁴ Iquaqu hñganqä iinjä imäkäsinyä, pmetanqiyitanji, quuvqä heqiyqä iqua, “Qe äwqä qeiqi-inqetä winyqä” ätupiyi, ämaqä, iquaqu ganä ändowatkuwä iquauñqä, anqumä qe ändowatkuwi. ³⁵ Inganji Poli iqutä, Banäpasi iqutä, Andiyokä iu yqänä äpmanyä, ämaqä kuapänänjä huizi hñqatä, Naqä Iqueqä kuknuñqä näqñqä äväpu, awä ätqomanminjuwi.

Poli iqutä, Banäpasi iqutä, ändmäknjiyinqä

³⁶ Qänakndanji Poli iqu, Banäpasi ique tiinjä ätukqe. “Ye anqu äwäta, anä-himqä eeqänänjä iu, hinuiqänä Naqä Iqueqä kuknui awä ätuäkäminjueä, yeqä tatqä-guäka iquau, nanyi-napqa iuau, hinuä äqunäkeyä. ‘Qu änguä pmetpiyä, quvqä pmetpiyä’ ta, näqñqä hienqänänjä” ätukqe.

³⁷ Poli iqu iinjä tqanqa, Banäpasi iqu, Jonä Makä ique itmetä, anä upñqä äwiñqge. ³⁸ Poli iqu, “Ämaqä iqu, hinuiqänänji, ye Pambilyata äyävämetä, wäunjuñqä yesä anä mäwqä ikqä iquvqä. Iñinqe, iqu yesä anä mäwqä yänqiyä” ätukqe. ³⁹ Iquaqu nätmätqä täñqä äkasuwä kuapänä ätniyitanji, ändmäknjiyi. Iinjä iyi, Banäpasi iqu, Makä ique itmetä, yimba ätkamausinyä, qua eqä-pñä awä iqinjä, Saplusi iunqä äukiyi. ⁴⁰⁻⁴¹ Inganji Poli iqu, Silasi ique itmetä, äwiñqä iqanqiyänqanji, qokä-apäkä quuvqä heqiyqä iqua, “Goti Hanjuwä Iqu, qenyqä äwinyätä, änguänänji hinqinäwa qesapänqiyä” tqanquwängga, iquaqu qua Siliya iutä, Silisiya iutä ikisinyä, Jisasi Iqueqä yoqenqä iqi aquväqñqä iquauñji, Poli iqu kuknuä ätuätä, yänänäqñqä äwikqe.

**Poli iqueqä qanä Äkaiyänqä ikäminqenqä
(15:36-18:22)**

16

Timoti iqu, Poli iqutä, Silasi iqutä, anä äukuwinqä

¹ Poli iqu iqi qäpu ätuäkiqetanji, iqu äwäqce, anä-himqä Depe iu ganä ätimäukqe. Huizi, anä-himqä Listiya iu ätimäukqe. Iqini quuvqä heqiyqä hñqu äpmaminqe. Iqueqä yoqe, Timoti iquvi. Iqueqä känai, Israitqä iquautanä eä, ii Jisasi Iquenyqä quuvqä heqiyqä iyyi. Iqueqä kaniqu, ämaqä Grikä iquautanä iquvi. ² Iqueqä suqenqe, quuvqä heqiyqä Listiya pmeqä iquatä, Aikoniyamä pmeqä iquatä, tiinjä ätminjuwi. “Timoti iqu, ämaqä änguänänjueqä.” ³ Poli iqu, Timoti iqutä anä wiñqä wiñganji, ique itmetä, iqueuä huiwi häuä qe äktäukqe. Israitqä inqisa äpmaminjuwä iqua, “Timoti iqueqä kaniqu, ämaqä Grikätanä iqueqä” näqñqä iinjä etanquwinqä indqänätä, qu Timoti ique qätä wipnuwänqä, Poli iqu häuä i äktäukqe. ⁴ Iqi ävämapiyi, anä-himqä eeqänänjiu qanä ikipu, kuknuä, ämaqä Jisasi Iqu kuknuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä iquatä, quuvqä

heqiyqeu miqä iquatä, Jerusälemäta ätäpu tuwanjuä äqäkuwiñqe, “He kuknuä iunji, qänaknä ipu pmetanñpiyä” ätuäpu, awä ätuäkäminjuwi.⁵ Iinjä etanji anä-himqä eeqänänjä iunji, Jisasi Iqueqä yoqenqä iqi aquvä äqänminjuwä iqua, iquauqä quuvqä heqiyqä yänänäqñqänänjä ätimäutä, hiunji ique-iqueni, ämaqä hatnjä hui, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, huizi iquau äwimaminjuwi.

Ämaqä Masendoniyatanjä hñqu, Poli ique tääqä ätuätumakqenqä

⁶ Poli iquä anä ikäminjuwä iquatänji, Dñä Ängguä Iqu, qua Eesiya-tänjä ingisa kuknuä awä matqä ipñqä pmua iwimäkcqanji, iqua qua Pälenjiya iutä, qua Galesiya iutä ikäminjuwi. ⁷ Iqisanji iqua äwäpu, qua Misiya iu ätimäupiyyi, qua Bitiniya iunqä wanä-tpu iqanñguwännga, Jisasi Iqueqä Dñä Ängguä Iqu, pmua iwimäkkqe. ⁸ Iqua Misiya mäpmeqä hämänä ämäwqätäupiyyi, anä-himqä Troasi bunqä äquveqäkuwi. ⁹ Iqinji heatqanñganji, Poli iqu hiñuä wätqä enqä-panji tiinjä äqunñqge. Ämaqä, qua Masendoniya-tänjä ingisa pmeqä hñqu ätqäuä, Poli iqueni tiinjä ätukqe. “Iyää, si eqä-pñä iu äqiyäkämäutnä, Masendoniya täunjä iquene, yätamäkcqä nesñqä biyä.” ¹⁰ Poli iqu hiñuä iinjä äqunänqä diñqe, ne näqñqeqä, “Goti Hanjuwä Iqu, ne iquau kuknuä äñguä we-hunqä-tänji awä tuatunquä tääqä änatqiyä.” Näqñqä iinjä ämeni, ne Masendoniya du timäuatunquä diñqe, hänaqenqä qävqä maqänä ikque.

Letiya ii, Naqä Iquenyqä quuvqä eqäkqenqä

¹¹ Hänaqä ae ämoqumueni, ne yimba ätkamäutanä, Troasi ävämanji, qua eqä-pñä awä iqinjä Samotresi iunqä jänä äukqe. Zinuitänji ne yimba iunji, anä-himqä Neapolisi iunqä äukqe. ¹² Iqisanji ne anä-himqä Pilipai iunqä qanä ekque. Anä-himqä iinjä iqueunji, ämaqä, Romä-tanjä hñqua äpmapu ämiminjuwi. Itanga qua Masendoniya-tänjä inginji, Pilipai anä-himqä naqänänjä hñqunji. Anä-himqä iunji, ne hiunji hui äpmakque. ¹³ Itanga Sämbatqä hiunji hapä pmeqanñganji, ne, “Eqä manjä näñinji, ämaqä täqisanjä iqua, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätätqanñjuwä iqiyyä” kñuä indqänätanä, täknjä äqänänqä yäpaqanñgisa äwani, eqä manjä iqi ätimäukque. Iqinji, apäkä hiua aquvä qänätanqä äwimeni, ne iuatä anä äpmetanä kuknuä ätuminque. ¹⁴ Apäkä, ne kuknuä tqanñqge qätä änekqä hui, iyyqä yoqe, Letiya. Ii, anä-himqä Tayätila pmeqi eä, yuä häñesqä ämaqä mbqä ipñqä äma ikiqä iyyi. Ii, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe haqeqä mamäutñqä qonjä woktäuqä iyyi. Goti Iqu iwimäkcqanji, ii, Poli iqu kuknuä tqanji äwiyätä, näqñqä äñguä ämakqe. ¹⁵ Inñganji iisä, iyyqä anä iu äpmaminjuwä iquatä, asñä ämapiyi, ii nenji yänänäqñqä tiinjä änatkqe. “Hiyaqä kñui, ‘Apäkä täsi Naqä Iquenyqä quuvqä heqiyqe, naqä-qakuiqä’ kñuä hiyqanñgutqe, he nyaqä anä täu äpaquväpu pmapñqeqä.” Ii yänänäqñqä natqanqa, ne iyyqä kukñui, qätä qe äwikque.

Qu Poli iquesä, Silasi iquesä, guä äkiqiyäuekuwiñqä

¹⁶ Hiunji hñquenji, ne Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä tqä iunqä wätqätanqä, wäunjuä-wiyqä hinginñqä apäkä hui hänaqä awä iqi äminñqge. Apäkä iinjä, dñä huisänji eä, nätmätqä qänaknda timäuniquenqä awä ätminñqe. Iinjä etanji, ii wäunjuä i

imäkqanqgetani, iyyqä ämaqä naqä iqua mbqä kuapänä ämaminjuwi. ¹⁷ Äminanitanji, Poli iquesä, nesä, qänaki änavändä, tääqä tiinjä ätminqce. “Ämaqä tqua, Goti Haqä Yätutanjä Iqueqä wäunjuä-wiyqä-qua epu, hänaqä, Goti Iqu ämaqe anqumä itmetä hänjä imäkäqumuatqä iunqä etätqänuwä iquaiqä” ätminqce. ¹⁸ Hiunji kuapänänjä iunji, ii iinjä imäkätqätanqce, Poli iqu enyqä iäqe, hiqumuanjä äwiyätä, dnjä iquenji, “Nyi Jisasi Iqueqä yoqeta äktqänä. Apäkä täsinji, si huätä vämayä” tquanqga, maqänänji, dnjä quvqä iqu qe ävämaqce.

¹⁹ Inqanji apäkä iyyqä ämaqä naqä iqua e äqumbiyi, ii wäunjuä imäkqanqgi mbqä ämaminjuwi, aanqä hiqanqgi näqñqä ämapiyi, qu Poli iquesä, Silasi iquesä, a äkiqätäpu, ququawä aquväqñqceunqä eyqiyäma äwäpu, ämaqä naqä, anjä-himqä iu miqä iquauqä hipa iu wipñqä ätuma äukuwi. ²⁰ Qu iquaqunji, ämaqä suqä quvqenqä jänä imäkqä iquauqä ätuma äwäpu, tiinjä ätukuwi. “Ämaqä tquaqu, Israitqetanjä iquaquvqä. Iquaqu kukñuä ätäsinyä, anjä-himqä täunji, hanjä-iqä ämaiqinyqä. ²¹ Suqä Romätanjä iqunenyqä pmua imäknänqä iunji, ne iunä imäkatunqä awä änatätqäninyqä” ätukuwi.

²² Ämaqä iqi aquvä äqänqguwä iqua-pqe, iquaquninyqä kukñuä quanqä tqanqguwänqga, ämaqä jänä imäkqä iqua, iquaquninyqä qäki äquvätäpu, “Ämaqä tquaqunji, hiqokä päkpiyä” ätukuwi. ²³ Qu iquaqunji, ptqä ququvqä äpäsäpu, guä äpmuatepiyi, guä pmuateqä anjä iu miqä naqä iquenji, iqu iquaquninyqä hinjuä äqunä, yänänäqñqä tqätätñqä diñqce, kukñuä yänänäqñqä ätukuwi. ²⁴ Iqu kukñuä yänänäqñqce qätä äwiyäqe, iquaqunji, anjä hiqñqä yäpä yänqisanjä iu äpmuatetä, senqätä, ä zä-yänätä ämetä, iquaquniuä yukiu, guä yänänäqñqä äkiqäyäuqce.

Guä pmuateqä anju miqä iqu, quuvqä eqäkqenqä

²⁵ Heatqä quaqanqganji, Poli iqutä, Silasi iqutä, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätäsinyä, Iqueqä yoqä haqeqä ämamäusinyä, apqä ätqämanminjiyi. Itanqga ämaqä huizi iqua, qätä äwipu äpmaminjuwi. ²⁶ Inqanji eekä naqänänjä hñqu, maqänä timäuqanqga, guä pmuateqä anjä iqu, vänyqä naqänänjä itä, qñqanä qe äutänqgäukqce. Ämaqä guä äpmaminjuwä iquauqä yukä hipa iu senqä guä äqäyänqgäuminqce, qe ewasqänqgäukqce. ²⁷⁻²⁸ Inqanji ämaqä ämiqä iqu ävauqce, anjä qñqanjä eeqänänji äutänqgäwätanqgi äqunäqe, “Ämaqä guä äqiyänänjuwi, zä qe äweqäuä” kñuä vqanqga, iqueqä ipäqäyünitä iqueqä-kiuä päknmätä iqanqga, Poli iqu tääqä yänänäqñqä tii ätukqce. “Si tqä-täuä qui mimäkñqä panä. Ne eeqänänji-täqi äpmenjunä.”

²⁹ Poli iqu iinjä tquanqga, iqu hiqi-tänqä tääqä ätuäqe, anjä hiqñqä Poli iqutä, Silasi iqutä, pmetanqiyä iu tnänjä äpeyäqe, yäunjuä-yäunjuä itä, iquaquvqä yukä-tänjä iqi äpäknqgce. ³⁰ Inqanji iqu iquaqunji, yäpaqä mänqgisa ätuma äpäwäqe, yatñqä äwikqce. “Ämaqä naqä iquauqunqiyä, Goti Hanjuwä Iqu nyi anqumä indmetä, hänjä inqumuatätñqce, äänä imäkmqäwä?”

³¹ Iqu iinjä tquanqga, iquaqu tiinjä ätukiyi. “Si Naqä Jisasi Iquenyqä quuvqä heqiyä. Si iinjä imäkqanqgtqce, Goti Hanjuwä Iqu si anqumä ikitmetä hänjä ikiqumuatänqiyä. Itanqga tqä anjä iu anä äpmenjuwä iqua-pqeuä.” ³² Iquaqu iinjä äsuiyi, iquesä, iqueqä anjä iu pmetanqguwä

iquautäni, Naqä Iqueqä kuknjuinqä awä ätukiyi. ³³ Hea asä iingani, iqu iquaqi itmetä, iquaquiyqä wätanqe asnä äwqiyätä, maqänäni, iqutä, iqueqä ämaqä eeqänänä iquatä, asnä qe ämakuwi. ³⁴ Iqu iquaqi, iqueqä anä iunqä ätuma äwätä, buayä äwikqe. Ingani iqutä, iqueqä anä iu anä äpmaminuwä iquatä, “Ne tängani Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä eqiyqunä” ätäpu, yeeqä naqä-qakuänä ikuwi.

Poli iqu, kuknuä jänä imäqä iquau äkasuwä ätukqenqä

³⁵ Ziñuitäni, ämaqä kuknuä jänä imäqä iqua, qu ämaqä guä äkiqiyepqä iquau miqä ique, “Si ämaqä tqaquini, huätä vquatäwätiyä” tupnqe, ämaqä ämayukä-imanqä hñquau ändowatkuwi. ³⁶ Qu i imäqanqanuwänga, ämaqä ämiqä iqu äwäqe, Poli iqueni, “Ämaqä kuknuä jänä imäqä iqua, ‘Ämaqä iquaqi huätä dowatiyä’ ätäpu, ämaqä hñquau ändowatqäuä. Inji guä pmeqä anä täunji äväma, äwäsinyä, äwqä qeiqi inqä pmanyqä” ätukqe.

³⁷ I tquanğa, Poli iqu, ämayukä-imanqä iquauñi tiñä ätukqe. “Ye, ämaqä Romätanä-qoye qäyä etanque, ämaqä kuknuä jänä imäqä iqua, qätä qäyunä mäyeyqä ipu, ämaqä iuqä hinuä iqi äyapäsäpu, guä äyakiqiyäuwuwiqä. Änäñäwä? Tängani, ämaqe hinuä mäyaqñqä hitanqpi, yandowatpñqä äwiñgiyä! Oeyqä. Iquauqä-quwä äpäpu, yäpaqä mäñgisa äyätma upñqe” ätukqe.

³⁸ I tquanğa, iqua äwäpu, ämaqä kuknuä jänä imäqä iquau, iqueqä kuknuä ätukuwi. Qu, “Poli iqutä, Silasi iqutä, Romätanä iquaqiyyqä” tquanğa äwipiyyi, zä ikuwi. ³⁹ Zä e ipiyyi, iqua iquaqi äwimepu, “Oänä, neqä suqä quvqenqä, qe äwqä tnänä maqenqä pa inä” ätuäpu, yäpaqä mäñgisa ätuma äwäpu, anä-himqä äväma wiyñqä diñqä, yatñqä äwikuwi. ⁴⁰ Itanğa iquaqu guä pmuateqä anjuñi ävämani, Letiyaqä anä yäpä ingisa äpekiyyi. Iqñi, quuvqä heqiyqä iquau hinuä äqunäsinyä, iquauqä kñuä indqanqä iunji, yänänäqñqä iwimäkiyñqä kuknuä hui ätukiyi. E äsuiyyi, iquaqu anä-himqä iunji ävämani, qe äukiyyi.

17

Poli iqutä, Silasi iqutä, Tesälonaika iu äpmaminijiyñqä

¹ Iqi ävämani, Poli iqutä, Silasi iqutä, anä-himqä Ambipolisi iutä, Apoloniya iutä ämäwqätäwi, anä-himqä Tesälonaika iu ätimäukiyyi. Iunji, Israitqä iquauqä anä aquvāqñqä hñqu, ämätñminqe. ² Ingani Poli iqu, suqä hea ique-ique imäkmñqä-pa, asä iinä imäkätä, hiunji hapä pmeqä hñquaqi-hñquenä iquauñi, anä aquvāqñqä yäpä yänqgisa äpeyätāqanqani, Israitqä iquatä Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iu äqänāñqenqä ätminuwi. ³ Iqu Goti Hanjuwä Iqueqä kuknuä quatinqä awä ätuätä, iquauä kñuä indqanqe, yänänäqñqä iwimäkminqe. Kraisi, ne ämineyātñqä Goti Hanjuwä Iqu ätekqä Iqu, hanä-iqä ämetä, äpäkonätä, itanğa qänakndani, angumä ävauniqenqä, kñuä äwiminqe. Iqu tiñä-pqe ätukqe. “Jisasi, nyi Iquenyqä awä etqä Iqu, Kraisi, ne ämineyātñqä Goti Hanjuwä Iqu ätekqä Qäqueqä.” ⁴ I tquanğa, Israitqä hñqua quuvqä eqiyäpu, Poli iqutä, Silasi iqutä, quuvqä anä eqäkuwi. Itanğa Grikä iquauqä kuknuä tqä, Goti Hanjuwä

Ique qonä äwoktäutanguwä iquautanätä, apäkä yoqä naqä qonqä iuautanätä, kuapanänjä quuvqä anä eqäkuwi.

⁵ Inğanj, ämaqä Israitqä hñqua, qu e äyā iqangä äqumbiyi, äwqä quvqä winğanja, iqua, ämaqä suqä quvqä imäqkä, ququawä aquväqñqä iqi pmetanguwä hñquatä, aquvä ämaqämbiyi, ämaqä anä-himqä iutanä iquauqä äwqeunji, qe äwivauqumuatkuwi. E imäkpīyi, Jesonä iqueqä anä dunqä maqänä äupiyyi, Poli iquesä, Silasi iquesä, yäpaqä mäñgisa ätuma äwäpu, qokä-apäkä iquauqä hipa iu vanä-tpu, qävqä iminjuwi. ⁶ Inäqce, qu iquaquinji, mämoqumueqä ipiyyi, qu Jesonä iquesä, quuvqä heqiyqä huizi iquautänä itmepu, ämaqä naqä anä-himqä iu miqä iquauñqä eyqiyäma äwäpu, manä tiñjä ätukuwi. “Ämaqä qua eeqänänjä iu qanjä ikisinyä, hanä-iqä ämaeqiyä iquaqu äpäsinyä, täqi äpmeñinyqä. ⁷ Iquaquinji, Jesonä iqu, iqueqä anjuñqä ätuma äwätä, ämiqämenä. Itanga ämaqä eeqänänjä tqua, ämaqä ämiqä naqä Sisa iqueqä kukñui tuwä äwiyäpu, hñgisana ipu, ‘Ämaqä Ämiqä Hñqu, inänjqä. Iqueqä yoqce, Jisasi Iqueqä’ ätqäuü” ätukuwi.

⁸ I tqanguwängga, qokä-apäkä iquatä, ämaqä anä-himqä iu miqä iquatä, yäunjuä ipiyyi, manä hñginäwa ätkuwi. ⁹ Inğanji ämaqä ämiqä naqä iqua, Jesonä iquä, ämaqä huizi iquatänji, kukñuä mitqä mbqä ipñqä imäkpīyi, mbqä ae iqanguwängga, qe ävquatäwatkuwi.

Poli iquä, Silasi iquä, Beliya iu äpmaminjiyinqä

¹⁰ Hea ae eqanga, quuvqä heqiyqä iqua, Poli iquesä, Silasi iquesä, anä-himqä Beliya iunqä ändowatkuwi. Iquaqu Beliya iu ätimäyi, Israitqä iquauqä anä aquväqñqä yäpä yängisa qe ekiyi. ¹¹ Israitqä, Beliya iu pmeqä iquauqä suqe, äñguänä eä, Israitqä, Tesälonaika pmeqä iquauqä suqä iunji, tiñjä ämäwqätäuminqce. Iqua, Poli iqueqä kukñuä qätä äwipiyyi, kiñjä äwinyätä, hiunji eeqänänjä iunji, “Poli iqueqä kukñui, naqä-qakuätiyä, quangätiyä” tpu, Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iu qänätangqce a ätäpu, iwäsäuminjuwi. ¹² Ii imäkpīyitanji, Israitqä kuapanänjä hui, quuvqä heqiyqanguwängga, itanga ämaqä Grikä yoqä-tänjä iquautanji, qokä-apäkä kuapanänjä-pqce, quuvqä anä eqäkuwi. ¹³ I etangji, Israitqä Tesälonaika pmeqä iqua, Poli iqu Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui Beliya iuta awä ätuminqenqä qätä äwipiyanğanji, qu anä-himqä iunqä äupiyyi, qokä-apäkä iqinä iquauqä kñuä indqänqce, qui iwimäkäpu, äwqä tnänjä iwimäkkuwi. ¹⁴ Ii imäqanguwängganji, quuvqä heqiyqä iqua maqänänji, Poli iqueni, eqä-pñä-tänjä inji zä qe ändowatkuwi. Inäqce Silasi iquä, Timoti iquä, Beliya iu yqänä äpmaminjiyi. ¹⁵ Ämaqä, Poli ique ätuma äuminjuwä iqua, anä-himqä Atenisi iuta uwquatämäuqanguwängga, Poli iqu, Silasi iquenyqätä, Timoti iquenyqätä, tiñjä ätukqce. “Iquaqu, nyinyqä maqänä binyqä.” I tqanga, qu anju qe äukuwi.

Poli iqu, Atenisi iu äpmaminqenqä

¹⁶ Itanga Poli iqu iquaquinyqä hinuä äqänä äpmeqängganji, iqu Atenisi iu goti qangä iquauqä ktqä huitanä-huitanä hikä zä-yänjä ii, kuapanä tqäwäwätangji äqunäqce, iqueqä äwqce quvqä äwingqce. ¹⁷ Äwqä quvqä i winğanja, iqu Israitqä iquauä anä aquväqñqä iu, Israitqä iquatä, ämaqä Goti Hanjuwä Ique qonä äwoktäutqänjuwä huiz-iquatä, kukñuä anä ätminjuwi. Itanga hiunji ique-iqueni, iqu ququawä

aquvāqñqä iuñi, ämaqä iqi pmetanġuwä iquau äwimeqisätä, kukñuä anä inä ätminjuwi. ¹⁸ Iqu e ätäqisätäqāngani, Jisasi Iquenyqätä, qua iuta anġi vauqenqätä, ätuminqe. Ämaqä näqñqä-tāñä hñqua, qätä i äwipiyyi, iquä kukñuä tnāñä, mākä enqä-panä äunġuwi. Hñqua, ämaqä Epikuliya* iutanä iquai. Hñqua ämaqä Stoeki† iutanä iquai. Kukñuä tnāñä ätäpiyāngani, hñqua, “Kukñuä huitanä-huitanä tqä iqu, änänyä tqiyä?” ätkuwi. Itanġa huiziqua, “Iqu goti huitanä iquauñqä ätqutiyä?” ätukuwi. ¹⁹ E ätäpiyitanġi, iqueni qoqonä Areopakusi‡ yätunqä, anä-himqä miqä iquauqä hiñuä iqi tññqä ätuma ekuwi. Ätuma epiyyi, iqueni tiññä ätukuwi. “Saqä kukñuä häñji, qokä-apäkiu ätunġi, ne näqñqä metunqänä awä natiyā. ²⁰ Nätmatqä si ätñji, ii änyä-hāññāñiqä. Kukñuä tä, äänä tätätiyä? Kiqä quatinqe, ne näqñqä hiatunqä äneñġiyä” ätukuwi. ²¹ Atenisi pmeqä iquatä, ämaqä huizi äwimepu anä äpmaminjuwä iquatä, wäunjuä hui mimäqä ipu, kukñuä häññiqä aquvänä ipu, iwäsäupñqä kukñuä ätñgmanminjuwi.

²² I tqauñġuwāngga, Poli iqu, Areopakusi iu pmetanġuwä iquauqä awä iqisanä pämä ätqäuqe, tiññä ätukqe. “Atenisi pmeqä iquenyä, he nätmatqä eeqänāñä imäkätqāñuwi, goti iquauñqä kñuä indqänäpu, imäkätqätanġä hiñuä ae eqänāñänä. ²³ Nyi anä-himqä täu ikitmñgani, goti iquauqä ktqä näñji-māñji ätqätepu, iññä iquauñqä hiqäva imäkätqāñuwi, hiñuä äqunāñqeqä. Itanġa hiqäva imäkätqāñuwa hñqueuni, tuwanjuä tii äqänāñqeqä. ‘Tä, goti ne maqñqä iquenyqä hiqäva imäkñqeqä’ äqänātanġi äqunāñqeqä. Inġi goti he maqñqä epiyyä-qe, qonä äwoktäutqāñuwa iquenyqe, nyi awä hitmqänä. ²⁴ Goti qua tä imäkätä, nätmatqä eeqänä qua täu äwiñqä Imäkkqä Iqu, Iqunä qäukuitä quaetä Miqä-qu eä, i etanġi hiqäva-imäqä anä, ämaqe ämätppqä iuñi, mämpmeqä itāñqiyä. ²⁵ Hāñä-pmeqätä, yuñuätä, nätmatqä eeqänāñitä, ämaqä iu vqe, Goti Hanjuwä Iqueqeqä. Iññiqqe, ne ämaqä iqune, nätmatqä hñqu imäkätanä vatunque, Iqu äwa äkiñqä itqätanġikä? Aanqeqä! ²⁶ Goti Hanjuwä Iqu, ämaqä hñquenyä imäkätä äpmuatekqetani, ämaqä eeqänāñä iqiyämetä, qua eeqänāñä iu im-imä äpmuatekäkqeqä. Qokä-apäkä eeqänāñä iuqä äpmapiyānganqätä, quwqä anä hiqñqenqätāñji, Goti Hanjuwä Iqunä iwäsäutä äpmuatekäkqeqä. ²⁷ Qokä-apäki, Iquenyqä qävqä iqa äpäpiyāngani, qu Ique ämoqumuapnuwāñqä imäkkqeqä. Iqu kiñä nämä mämpmeqä eänä, nesä hñqunä-hñqunä äpmenä. ²⁸ Ne Ique änyanä, häñä-pmeqetä, qanä uwqetāñji, Iquesanä meniqueqä. Ämaqä hesanä apqä tqä imäqä hñqua, tiññä ätkuwa-paniqä. ‘Ne iqueqä ymeqä iquneyqä.’ ²⁹ Inġi ne Goti Hanjuwä Iqueqä ymeqä äpmentani, Iquenyqe, ‘Iqu, golqä, silpa, hikä enqä-panä-queqe’ kñuä mindqāñqä yatunqueqä. Ne ämaqä iqune, neqä kñuä indqāñqeta imäkätunqä-panä iññi, hmanjqä! ³⁰ Hiñuiqänāñji, ämaqä iqua, Iquenyqä maqñqä etanġuwāngga, Iqu quwqä suqä quvqenqe, kukñuä matqä iminqe. Inäqe täñgani, ämaqä qua eeqänāñä iuñi,

* 17:18 Epikulia iquauqä kñui tiññji. Aquvänä itanä pmeqāñqe, ii nätmatqä naqänāñä-qae, ne yqänä imäkqqa uwquatuñqce. † 17:18 Stoeki iquauqä kñui tiññji. Aquvänä itanä pmeqe, nätmatqä naqä ma, ne hanä-iqä ämetanä-qe, äwqä hanuä änyanä pmetatunqce. ‡ 17:19 Areopakusi i tiññji. Anä-himqä Atenisi ämiqä iqua, qoqonä Areopakusi iu aquvā äqänminjuwi.

suqä quvqenqä womba ipu ävquatämäupnqä diñqe, Iqu kukñuä yänänäqñqä ätätqänä. ³¹ Ii quati tiinjä. Iqueqä suqä jänänänä iuta, qokä-apäkiuqä suqä iwäsäuniñqe, Iqu hiunji hñque atäunüä ae ikqeçqä. Ii iwäsäuniqä diñqe, Ämaqä Hñque ae ätekqeçqä. ‘Ämaqä Tqu, Qäqueqä’ ämänätquetnqä diñqe, Ämaqä Iqu äpäkonqanji qua äptekuwiutani, Goti Hanjuwä Iqu anqumä ae ävauqumuatkqeça” ätukqe.

³² Ämaqä qua äptepqä iuta anqu vauqenqä tqanji äwipiyyi, ämaqä hñqua, Poli iquenji, kukñuä quvqä tqauñgua, hñqua, “Si qänakñi, kukñuä anji ttñqe, ne äneñgiyä” ätukuwi. ³³ E tqauñguwännga, Poli iqu qe äväma äukqe. ³⁴ Inqanji, ämaqä hñqua, iquenyqä äwäpu, quuvqä eqäkuwi. Iquautanä hñqu, iqueqä yoqe, Diyonisisi ique. Iqu ämaqä ämiqä, qoqonä Areopakusi iu aquvü äqänmiñuwä iutanä iquvi. Itanqa apäkä hui, iyyqä yoqe Dämarisi, ii-pqe quuvqä inä eqäkqe. Ga qokä-apäkä huizi-pqe, quuvqä eqäkuwi.

18

Poli iqu, Korinä iu äpmamiñqenqä

¹ Qänakndanji, Poli iqu, Atenisi iu ävämanji, anä-himqä Korinä iunqä äukqe. ² Iqini iqu, Israitqä hñque äwimakqe. Iqueqä yoqe, Akuila ique. Iquenji, känai qua Pondusi iu ämikqe. Anä-himqä Romä iu ämiqä naqä Klotiusi iqu, “Israitqä iqua, anä-himqä täunji huätä vämapiyä” tqanqa, Akuila iqu, iqueqä apäkä Presilaisä, iyaqu qua Itali iu ävämanji, anä-himqä Korinä iunji, änyä qe ätimäusinyä äpmakiyyi. Itanqa Poli iqu, Akuila ique äwimeqe, iyaquiuä anä iunqä äukqe. ³ Iqutä, iyaqutä, namnä anä imäkqänqä näqñqä epiyä-qae, iqu, iyaqutä wäunüä anä ipu äpmamiñuwä. ⁴ Itanqa hiunji hapä pmeqä eeqänänä iunji, iqu Israitqä iquauqä anä aquväqñqä iunji, iquatä kukñuä anä ätmiñuwä. Israitqä iquatä, Grikä iquatä, Jisasi Iquenyqä quuvqä heqäpnqä iinqe, iquauqä kñuä indqänqe ävauqumuatätñqä ätumiñqe.

⁵ Inäqe, Silasi iqu, Timoti iqu, Masendoniya iu äväma Poli ique wimeqanjiyännga, iqu Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui, hiunji ique-ique awä ätumiñqe. Iqu Israitqä iquauñi, “Jisasi Iqu, Kraisi ne ämineyätñqä Goti Hanjuwä Iqu ätekqä Iqueqä” ätuätä ämotquamiñqe. ⁶ I etanji Israitqä iqua, iqueuä kukñuñqä mäwiñqä iqanji, ique quvqä tqauñguwännga, iqu hinoqukuä, ämuasmänqä iu täka mäkatangqe, ptä quväteqämä imäutä, tiinjä ätukqe. “He qui imäkmbqe, ii hiqä-hiuänjqä. Nyi ququvqe, maequnjqä. Täñganji nyi kukñuä awi, Israitqä iquenä qäyä etanquti, hñquau-mända, tumqä umqänä.” ⁷ I ätuäqetanji, iqu anä aquväqñqä iu ävämanji, ämaqä hñqueqä anä iunqä äukqe. Iqueqä yoqe Tilus-Jastusi ique. Iqu Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe haqeqä mamäutñqä qonä woktäuqä ique. Iqueqä anji, Israitqä iquauqä anä aquväqñqä-tänjä qäqiqi ämätnmiñqe. ⁸ Anä aquväqñqä iu miqä iqueqä yoqe, Krispusi ique. Inqanji iqu, iqueqä anju äpmamiñuwä iquatä, quuvqä eqäkuwi. Itanqa Korinä pmeqä kuapänänä iqua-pqe, Poli iqueqä kukñui qätä äwipiyyi, qu quuvqä eqiyäpu, asnä qe äqänquwi.

⁹⁻¹⁰ Itanqa heatqä hñquenji, Naqä Iqu, Poli ique wätqä enqä-panä äwimeqe, tiinjä ätukqe. “Anä-himqä täunji, qokä-apäkä kuapänä

äpmejuwä tä Nqeqa. Inji Nyi sitä anä äpmamä, ämaqä hñqu quvqä ikitquetñqe, hiñuinä moquñqä imqänä. Inji, si zä miqä, manä matqä mäpmeqä, kukñuä awä tquanjinyä” ätukqe. ¹¹ Itanğa Poli iqu Korinä iunji, quväukuä hñqunä itanğa qanui 6 inä äpme, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuinqä ämotquaminqe.

¹² Iinjä etanği, Galiyo iqu qua Äkaiya iu mitqätanğanı, Israitqä iqua, kñuä naqä-hñqunä indqänäpu, Poli ique äpäsänä-tpu ipu, kukñuñqä ätuma äwäpu, Galiyo iquenji tiinjä ätukuwi. ¹³ “Ämaqä tqu, qokä-apäkä iunji, qu neyaqä suqä iunji hñgisänä ipu, Goti Hanjuwä Ique qonjä äwoktäupu, Iqueqä yoqe, haqeqänji suqä huitanjä-huitanjä iuta ämamäupñqä ämotquetqänä.”

¹⁴ Poli iqu kukñuä kima tumuätä iqanğa, Galiyo iqu Israitqä iquauñi tiinjä ätukqe. “He ämaqä Israitqä iquenä, ämaqä tqu suqe äवासätä quvqä iqä-säpi, nyi heyaqä kukñui qätä heyqäminjqa. ¹⁵ Itanği he kukñuinqätä, yoqenqätä, hiyaqä suqenqätänji, yatñqä änyiyquwi, ii hiqeqä. Hiqä-hiuä jänä imäkpiyä. Nyi nätmataqä iinjä isuanqe, qätä maeyqä imqänä” ätukqe. ¹⁶ I ätuäqetanjı, kukñuä mitqä anä iutanji huätä ändowatkqe. ¹⁷ Inğanji ämaqä eeqänänji, qu Sostenisi, Israitqä iquauqä anä aquväqñqä iu miqä ique, a äkiqätäpu, kukñuä mitqä anä-tänjä iqi ptqä äpäkkuwi. Iqua i imäkätqätanğuwänğa, Galiyo iqu hiñuinä äquñqqe.

Poli iqu, Andiyokänqä anği äukqenqä

¹⁸ Iqinji Poli iqu hea hatnjä hui inä äpmeqe, quuvqä heqiyqä iquau, “evämeqänä” ätuätä, iqu, Presila Akuila-yaqutä, anä-himqä Senğriyanqä anä qe äukuwi. Iqinji iqu Goti Hanjuwä Iquenji, “Iinjä-iinjä imäkmqänä” ätuätä, kukñuä guä ämäsäukqä-pa, qäpu imäkkqenqä motquetñqä, iqueqä dä qe äktänqqe. Inğanji iqua, qua naqä Siliya iunqä upñqä, yimba qe ätkamäukuwi. ¹⁹⁻²¹ Anjä-himqä Epäsäsi iu ätimäupiyi, iqu Israitqä iquauqä anä aquväqñqä iu äpaquväqe, iquatä kukñuä anä ätukuwi. Qu, “Si nesä täu anä pmetunqeeqä” tquanğa, iqu “Nyi änä maeqä injänä” ätukqä-qe, qu wivämetñqänğanı, “Goti Hanjuwä Iqu winğanğutqe, anğumä emamniqeeqä” ätukqe. Inğanji, iyaquini, iqi äwqatämäumä, Epäsäsi äväma, yimba ätkamäutä qe äukqe.

²² Poli iqu yimba äwätä, Sisariya iu iuqämeqe, Jerusälemänqä äyäqe, ämaqä Jisasi Iqueqä yoqenqä aquvä äqänminjuwä iquauñi, yeeqä äwätä, “Hiunjiyqä” ätukqe. Qänakndanji iqu iquau ävämanji, anä-himqä Andiyokä iunqä anğu äquveqäkkqe.

Poli iqueqä qanä Äkayänqä anği ikäminqenqä (18:23-21:16)

²³ Iqu iqinji, hea hui äpmeqe, qua naqä Galesiya iunqätä, Pälenggiya iunqätä äwätä, ämaqä Jisasi Iquenyqä quuvqä heqiyätanğuwä iquauqä quuvqe, yänänäqñqä imäkmñqä yätamäqä äväkäminqe.

Apolosi iqu, Epäsäsi iutä, Äkaiya iutä, kukñuä awä ätuminqenqä

²⁴ Poli iqu i ikitqätanğa, ämaqä Israitqä, anä-himqä Aleksandiyatanjä hñqu, Epäsäsi iu ätimäukqe. Iqueqä yoqe Apolosi ique. Iqu kukñuä anğuanä tqä-qu eä, Goti Hanjuwä Iqueqä bukinqä näqñqä anğuanänjä-tänue. ²⁵ Hänäqä, Naqä Iqu ämänätquakqenqe, iqu

näqñqä ae ämakqe. Iqu äwqä yänänäqñqä ävä, qokä-apäkiu ätuätä, nätmätqä Jisasi Iqu imäkminqeuñi, qäyunä motqueqä ique. Itanji asñä-qñqe, iqu Jonä iqu äqäminqenqänä näqñqä eminqe. ²⁶ Itanğa iqu äwätä, Israitqä iquauqä anä aquväqñqä iuta, zä miqä kukñuä awä ätukqe. Inğanji Presila Akuila-yaqu, iqueqä kukñui qätä äwiyi, ätuma äwäsinyä, hänaqä Goti Hanjuwä Iqu ämänätquakqenqä, näqñqä änguanñä äwiminjiyi.

²⁷ Qänakndanji, Apolosi iqu, qua naqä Äkaiya iunqä wätñqä itqätanğanji, quuvqä heqiyqä Epäsäsi pmeqä iqua, iqu ii imäkätñqenqä yänänäqñqä iwimakkuwi. Itanğa, quuvqä heqiyqä Äkaiya pmeqä iqua, ique itmapñqenqe, qu pipa hui äqiyäpu, iquau äväwqatkuwi. Inğanji iqu Äkaiya iu ätimäuqe, ämaqä, Goti Iqueqä qeqä imänätä hinji vqeta quuvqä eqäkuwä iquauñi, yätamakqä kuapänä tiñä äwiminqe. ²⁸ Israitqä, kukñuä quvqä ätminuwä iquauñi, iqu ämaqeufä hinuä iqinji kimanji yänänäqñqä ätuätä, mändi äkittqäuminqe. Iqu kukñuä Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iutani awä ätuätä, ätnänä iqi tii ätuminqe. “Kraisii, Goti Hanjuwä Iqu ne äminyätñqä ätekqä Iqu, Jisasi Iqu Qäquvqä.”

19

Poli iqu, Epäsäsi iu kukñuä awä ätukqenqä

¹ Apolosi iqu Korinä iu yqänä pmetanğanji, Poli iqu, hänaqä qoqonä iu änyätanqgeu äpäwitä, Epäsäsi iu ätimäukqe. Iqinji iqu quuvqä heqiyqä hñquau äwimakqe. ² Iqu iquauñi, yatñqä tiñä äwikqe. “He quuvqä eqiyäpiyanğanji, Dñä Äñguä Iqu he emakqätanä, memeqä ikqätanä?”

Qu kimanji, “Oeyqä. Kukñuä, ‘Dñä Äñguä hui äpmenä-qe’ tqanquwi, ne qätä mäwiyqä ikqueqä” ätukuwi.

³ Inji iqu tiñä-pqä inä ätukqe. “He asñi, äkitanji äqännguwäwä?”

Qu iquenji, “Ne asñi, Jonä iqu äqäminqetani, äqänngueqä” ätukuwi.

⁴ Inğanji Poli iqu tiñä ätukqe. “Jonä iqu, ämaqä kñuä äkunmäknäpu, suqä quvqe vquatämäutqätanquwä iquau, asñä äqiyätäqänğanji, tiñä ätuminqe. ‘He Ämaqä, nyi qänaki änyivändätqä Iquenyqä quuvqä heqäpñqeqä.’ Jonä iqu, Jisasi Iquenyqä ätkqeqä” ätukqe.

⁵ Qu kukñuä ii äwipiyyi, Naqä Jisasi Iqueqä yoqeta asñä qe äqänquwi.

⁶ Itanğa Poli iqu hipa haqeqi wiyqanğa, Dñä Äñguä Iqu iquauñqä äpkqe. Inğanji qu anä-kukñui huitanä-huitanä ätäpu, Goti Iqueqä kukñui hinuä tññqä ipäqäkuwi. ⁷ Ämaqä iñä iqua, 12 iquayi.

⁸ Qanüä hñquaqui-hñquenä iunji, Poli iqu, zä miqä itä, Israitqä iquauqä anä aquväqñqä yäpä inğisa kukñuä awä ätuäqisminqe. Iqu iquatä, kukñuä anä ätäpu, Goti Hanjuwä Iqunä ämitñqeuñqä kñuä indqänqe, jänä mapñqä ätuminqe. ⁹ Inäqe, hñqua, iquauqä äwqe makunmäkñqä, quuvqä maeqiyqä ipu, qokä-apäkiuqä hinuä iqisanji, hänaqä Goti Hanjuwä Iqu ämänätquakqenqä mändi äkittqiyäpu, quvqä ätukuwi. Inñqenji Poli iqu iquau ävämetä, quuvqä heqiyqä iquau itmetä, hiunji ique-iquenji ämotqueqä hñqueqä anä yäpä inğisa, iquatä kukñuä anä ätäqisminqe. Ämotqueqä iqueqä yoqe, Tiranusi

ique. ¹⁰ Itanġani iqu quväukuä hñquaqu e imäkätqätanġa, qokä-apäkä eeqänänġä, Israitqä iquatä, ämaqä yäpaqänggisaniġa Grikä iquatä, qua Eesiya iu pmeqe, qu Naqä Iqueqä kukñui qätä äwikuwi.

Skepa iqueqä, hiknä 7 inġuiquauñqä

¹¹ Inġani Goti Hanjuwä Iqu, Poli ique iwimäkätä, iqueqä hipa iunġi wäunjuä ämaqä mimäkqänänġä di yänänäqñqä imäkminġe. ¹² Inġinġe, ämaqe, qu tapätapä wänqä ämepu, Poli ique itmaqäpiyi, äma äwäpu, ämaqä täñä-yaqä-tänġä iquau äwimiñuwi. Itanġa ämaqä iqua äñġuä eqanġuwänġa, dñä quvqä-tänġä iqua-pqe äñġuä inä emiñuwi.

¹³ Ämaqä Israitqä, dñä quvqä huätä dowatpñqä ikämiñuwä hñqua, dñä quvqä-tänġä hñquau äwimapiyi, Jisasi Naqä Iqueqä yoqä ätäpu, dñä quvqä huätä dowatanä-tpu tii ätmiñuwi. “Jisasi, Poli iqu Iquenyqä awä ätuätñqä Iqueqä yoqä duñġi, ne kukñuä yänänäqñqä, ‘He vämapiyä’ etqunä.” ¹⁴ Inġani Israitqä iquauqä hiqäva-imäkqä naqä hñqu, ymeqä 7-tänġä-que. Iqueqä yoqe, Skepa ique. Ymeqä inġä iqua-pqe, Jisasi Iqueä yoqeta dñä quvqä huätä dowatanä-tpu ätmiñuwi. ¹⁵ Inġi hiunġi hñquenġi, qu e tqanġuwänġani, dñä quvqä iqu kimanġi, tiinġä ätukqe. “Jisasi Iquenyqätä, Poli iquenyqätä, nyi näqñqeqä. I etanġi he tqukuengä?” ¹⁶ Inġani ämaqä dñä quvqä-tänġä iqu ätkamäuqe, iquauqä huiwiunġi ququvqä imäkätä, gquä äqiyäpisätä, äpäsqanġa, qu anġä iunġi ävämanġi, ipä-tpqä zä qe äukuwi.

¹⁷ Ämaqä Israitqä iquatä, huizi iquatä, Epäsäsi iu pmeqä eeqänänġä iqua, ämaqä iqu e imäkqanġqenġä qätä äwipiysi, zä inġä naqänänġä wimeqanġa, qu Naqä Jisasi Iqueuä yoqe haqeqä ämamäukuwi. ¹⁸ Qokä-apäkä quuvqä ae eeqäkuwä kuapänänġä iqua, qu äpäpu suqä quvqä hiñuiqänä imäkmiñuwiñqä, ätnänġä iqisa awä ätukuwi. ¹⁹ Ämaqä iquautanġä paaqä huitanġä-huitanġä imäkqä hñqua-pqe, quwqä nätmätqä paaqä imäkmiñuwä itä, bukä paaqenġä näqñqä-vqä-pqetä, äma äppiysi, ämaqe uqä hiñuä iqisanġi, tä ikakuwi. Bukä inġä mbqe, eeqänänġi 50,000 mbqä-hikä ii täuqe. ²⁰ Nätmätqä yänänäqñqä eeqänänġä inġä ätimäumiñqetanġi, Naqä Iqu, Iqueqä kukñuä ii wäunjuä yänänäqñqä yätñqä imäkätä, anġä-himqä im-imä wätñqä imäkminġe.

Poli iqu, Epäsäsi vämetñqä näwe imäkñqenġä

²¹ Wäunjuä Epäsäsi iunġi, yänänäqñqä ae ätimäuqanġani, Poli iqu kñuä tii indqänminġe. “Qua Masendoniya iutä, qua Äkaiya iutä, qanġä ikitmä, qänakndanġi Jerusälemänġä umniqeqä.” Iqu tiinġä inä indqänminġe. “Ny iunġi qäpu ikämi, Romä iu-pqe yqänä qunm-niqe.” ²² Inġani iqu ämaqä, ique yätamäkqä äwimiñiyä hñquaqui, Masendoniyänġä hiñuiqä ändowatkqe. Ii, Timoti iquä, Erastusi iquätänġi. Poli iqu qua Eesiya iunġi, hea hui inä äpmakqe.

Epäsäsi pmeqä hñqua, kukñuä mäkä naqä äunġuwiñqä

²³ Hea inġani, ämaqä hñqua, Naqä Iqueqä hänaqeunġä mäwiñqä itä, kukñuä mäkä aanġä naqänänġä tii ipäqäkuwi. ²⁴ Ämaqä hñqu äpmamiñqe, iqueqä yoqe Demitriyasi ique. Iqu hikä silpa ämetä, nätmätqä imäkqä ique. Iqu silpatänġi, goti quanġä Atemisi iyyqä anġä enqä-panġi, ktqä wänqä inġä imäkminġe. Wäunjuä iutanġi, ämaqä, iquä asänä imiñuwä iqua, mbqä kuapänä ämamiñuwi. ²⁵ Inġani

iqu, ämaqä iquautä, wäunjuä asä imäkäpiyä-qe, huitanä-huitanä imäkqä huizi iquau-pqe, aquvä ämaqiätä, tiinjä ätukqe. “Ämaqä, wäunjuä nyi itnqetani iqä iquenä, he näqnqeä. Ne wäunjuä iinjä di itanä, mbqä kuapanä äyä ämetunqeä. ²⁶ I etanji Poli iquenyqe, he qätä äwiyäpu, hinjuä ae äyä äqunänjuwqä. Iqu anä-himqä Epäsäsi iutä, qua naqä Eesiya iutä, äpme, tiinjä ätätñqeä. ‘Ne goti hipaitä imäkätunqe, naqä-qakuä hmanjqä.’ Iqu e ätuätäqanjanj, ämaqä kuapanänji, knjuä asänänjä iinjä indqämbñqä iwimäkätñqeä. ²⁷ Poli iqueqä kuknjuä ii, neyaqä mbqä wäunjuä, neyaqä yoqetä, qui imäkätñqä äyä iqiyä. Itanga nätmätqä-pqä hui inänjqä. Goti naqä Atemisi iyyqä anjqe, qokä-apäki, ‘Ii nätmätqä hinjqñqeä’ knjuä indqämbñqäü. Qokä-apäkä, qua naqä Eesiya täu pmeqä iquatä, qua huiziu pmeqä iquauñä-pqe, apäkä täsiyqä yoqe, haqeqä mamäupñqä qonä äwoktäutqänjuwä-qe, Poli iqu kuknjuä ii ätätñqe, qui wimäkätñqä äyä iqiyä” ätukqe.

²⁸ I tqanji äwipiwi, qu äwqä tnänjä imäkäpu, manjä yänänäqñqä, “Epäsäsi pmeqä iqueneqä Atemisi, ii kinjanänjä iyyqä” ätkuwi. ²⁹ Itanji anä-himqä iu pmeqä eeqänänjä iqua, manjä yänänäqñqä ätqäwäpu, Gayusi iquesä, Aritakusi iquesä, eyqiyäma, quwqä aquväqñqä iunqä äukuwi. Iquaqu, qua naqä Masendoniya iutanjä-quaqu, Poli iquä qanä anä ikäminjuwä iquaquwi. ³⁰ Iinjä iqanjuwännga, Poli iqu iquau kuknjuä tumuätä iqanqa, quuvqä heqiyqä iqua, iqueni a äkiqätminjuwi. ³¹ Inji tiinjä-pqe inänji. Ämaqä, qua Eesiya iu miqä naqä hñqua, Poli iqueqä käyämaqä epu, iqu quvaqä aquväqñqeunji mäwqä yätñqä iinjä, kuknjuä ändowatkuwi.

³² Itanga ämaqä, aquväqñqä iu äpmaminjuwä iqua, quwqä knjuä indqänqe qui imäkñätä, kuknjuä huitanä-huitanä ätminjuwi. Kuapanänji, quwqä aquvä äqänjuwä iqueqä quatinqe, maqñqä eminjuwi. ³³ Israitqä iqua, iquautanä Aleksandä iqu, kuknjuä tuätñqänä, ämaqä iquauqä hinjuä iqi äyqutäwatkuwi. Ämaqä hñqua hinjuä iinjä äqumbiyi, “Nätmatqä tä, iquesanjqä” knjuä indqänjuwi. Inqanji iqu iquauqä kuknui kima tuätñqä winqanji, qu kuknjuä matqä ipñqä dinqe, hipa itänä ämenjinä qe ämikqe. ³⁴ Iinjä etanjqä-qe, qu iquenyqe, ämaqä Israitqä iutanjä-que äqumbiyi, eeqänänji manjä yänänäqñqä ätäpu “Epäsäsi pmeqä iqueneqä Atemisi, ii kinjanänjä iyyqä” ätkuwi. Qu iinjä, äpakänä ätminjuwi.

³⁵ Itanji ämaqä, anä-himqä miqä iquauqä wäunjuä-wiyqä hñqu, qu kuknjuä matqä ipñqä imäkäqe, tii ätukqe. “Epäsäsi pmeqä iquenä, ämaqä eeqänänji tiinjñqä näqnqeä. Epäsäsi pmeqä iquene, goti naqä Atemisi iyyqä anjitä, hikä pmua qäukuä haqä yätuta äpänjqä itänji, miqä-quneyi. ³⁶ Ämaqä hñqu, ‘Kuknjuä täunji, quanjiqä’ matqä yänqiyä. Iinjñqe, he kuknjuä matqä ipu, qämä-qämä maqänä miqä pambiyä! ³⁷ He ämaqä iquaqu ätuma äpquwä etanjqä-qe, iquaqu neyaqä anä hiqäva-imäkqä iutanji, nätmätqä hui quwä mämeqä iqiyiqä. Itanga neyaqä goti apäkä iinyqe, mändi makittqiyqä iqiyiqä. ³⁸ Inji Demitriyasi iquä, ämaqä wäunjuä anä iqä iquatä, qu ämaqä hñqutä kuknjuä-täunja etanjqutqe, hea kuknjuä ätäpu qätä wiyqänqanqeä. Itanga qua miqä naqä iqua, äyä äpnenä. Iqua jänänji, kuknjuä mitqännga imäkqäpñqä. ³⁹ Injqe, he kuknjuä hui yänänä etanjqutqe, hea hiqä aquväqñqä qäyunänännga tqäpñqä. ⁴⁰ Quati tiinji.

Ämaqä ämineyqä iqua, nätmatqä tänga imäkququenqä qätä äwipqe, qu ne, suqä quvqä naqänänjä imäkqä-qune änaqämbiyi, kuknuä ämänetäpu, hanjä-iqä nätappnqäüä. Ne aqvüä hiñgi äqänätanä, manä äyä ätqunä. Inji qu kuknuä ämänetqanquwanñgani, ne kuknuä kimanji, änä mätquä yanqunä” ätukqe. ⁴¹ Kuknuä iñji ätuäqe, qokä-apäkä iquauñi, huätä qe ändowatkqe.

20

Poli iqu, Masendoniya iutä, Grikä iutä, ikäminqenqä

¹ Qu manä hiñgi ätkuwi, hma äyä iqanñani, Poli iqu, quuvqä heqiyqä iquau tääqä ätuätumeqe, qu yanänäqñqä tqäutpñqänä, kuknuä hui qe ätukqe. Inñani iqu, “Äwqänä” ätuäqe, qua Masendoniyañqä wätñqä ävämakqe. ² Iqu iqini qanä äwätä, quuvqä heqiyqä iqua yanänäqñqä tqäutpñqä ätqäuminqe. Iqu iqisanji äwäqe, qua Grikä iu qe ätimäukqe. ³ Iqini iqu qanüä hñquaqu-hñque äpmakqe. Qänakndani, iqu yimba äwätä qua naqä Siliya iu timäutñqä kñuä indqänä pmetanña, Israitqä iqua ique pizqä päkñqä, kuknuä naqä-hñqunä imäkqanquwiñqe, qätä äwikqe. Inñinqe iqu hänaqä hui-mända wätñqä indqänätä, Masendoniyañqä anñumä qe äukqe. ⁴ Ämaqä hñqua, Poli iquä anä äukuwi. Anä-himqä Beliya iutanä Pilusi iqueqä ymeqä Sopate ique, itanña anä-himqä Tesälonaika iutanä Aritakusi iquä, Sekundusi iquä, itanña anä-himqä Depe iutanä Gayusi ique, Timoti ique, itanña qua naqä Eesiya iutanä Tikikusi iquä, Tropimusi iquä, iquayi. ⁵ Masendoniyatani, ämaqä tqua, qu hiñuiqä äwäpu, anä-himqä Troasi iu nenyqä hiñuä äqämbu äpmaminuwi. ⁶ Ne Pilipai iunji, hiunji naqänänjä bretqä yenüä qo matäuqä ique hiñuä ae äqunaqe, yimba ätkamäutanä, huiñji hipa hñgini eeqänä päwqanña, ämaqä iquauñi Troasi iu äwimakqe. Iqini ne wikä hñqu äpmakqe.

Poli iqu, Yuläkesi ique anñumä ävauqumuatkqenqä

⁷ Inñani hiunji kinñanänjä iqueni, ne ämaqä quuvqä heqiyqä iqi pmeqä iquatä buayä anä natunquä aqvüä qänätaqeunji, Poli iqu awinña wäniñqä etanñi, iqu qokä-apäkä iquau kuknuä awä ätukqe. Iqu kuknuä kuapänä ätqä wätqätanñi, heatqä quaesqä qe imänñgqe. ⁸ Anä hiqñqä ne aqvüä qänatunquä iqueni, yakä iu äpäkeyani, ätenä hñquaqu i ämäwqätäuani, hñququque pmeqanña, hiqi-tä kuapä äyanäminqe. ⁹ Inñani hikñä hñqu, iqueqä yoqe Yuläkesi iquwi. Iqu anä huätänñqä iu äpme, hiqaqñqä hipikutäwä iqämanminqe. Poli iqu kuknuä yqänä tätqätanña, iqu hiqaqä hämänä äwiqe, qua mänji äpäknñgqe. Inñani qu äpäwäpiyi, a ämaqätkuwi, iqu ae äpäkonñanñi äqunñuwi. ¹⁰ Poli iqu-pqe äpäwiqe, hikñä iqueuä haqeqi äpäknäqe, ique a äkiqätäqe, iquau ätukqe. “He yäunüä ipu, äwäwa miqä pambiyä. Iqueqä hññä-pmeqe, änänñqä.” ¹¹ Inñani Poli iqu iquatä anñi äpepiyi, iqu buayä äkutäqe, iquatä anä anñuwi. Buayä qäpu ämbiyi, iqu kuknuä kuapänä inä ätukqe. Zä äyä veqanña, iqu ävämakqe. ¹² Hikñä ique, hññä yqänä etanñi, qu ätuma äwäpiyanña, äwqä hanñuä äwiñgqe.

Poli iqu, Troasi iuta Miletusiñqä äukqenqä

¹³ Iqisanji ne Poli iqu änatkqä-pa, ique äväma, yimba iu äwätanä, anä-himqä Asosi iu ganä qe ätimäukque. Ii tiinji. Iqu Asosinyqä hänaqä iu qanä äwätä, yimba iqisa tkamäutnqä äwiŋgqe. ¹⁴ Iqu äpätä aquvā mänaqiyqanğa, ne ique itmeni yimba ätkamäutanä, anä-himqä Mitilini iunqä äukqe. ¹⁵ Awiŋganji, iqinji ävämaŋi, qua Kiyosi iu qe ämäwqätäuanani, awiŋga-mändanji, ne äwaqe, anä-himqä Samosi iu iuäqamakque. Itanji hiunji huizi iquenji, ne anğumä äwätanä, anä-himqä Miletusi iu iuäqamakque. ¹⁶ Poli iqu maqänä äwätä, hiunji hapä pmeqä naqänänjä qu ‘Pendikosiŋganjqä’ ätminjuwä iquenji, Jerusälemä iu hiŋuä qunätŋqä äwiŋgqe. Iinjqe, “Hea kuapänänji, qua naqä Eesiya iu mäpmeqä yaninjuä diŋqe, Epäsäsi iunji ämäwqätäuatunjqeqä” kŋuä ämakqe.

Poli iqu, Epäsäsi iutanjä quuvqä heqiyqeu miqä iquau ätukqenqä

¹⁷ Ne anä-himqä Miletusi iu ätimäuanani, Poli iqu, quuvqä heqiyqeu miqä iqua äpäpu, ique hiŋuä mäqumbŋqä diŋqe, kukŋuä Epäsäsi iunqä ändowatkqe. ¹⁸ Qu ae äyä timäuqanğuwänğa, iqu tiinjä ätukqe.

“Nyi kiŋganänjä Eesiya iu ätimäutmä, hesä äpmamänğa suqä ii imäkminjqenqe, hiqä-hiuänji näqŋqä enäüä. ¹⁹ Hea ique-iquenji, Israitqä iqua mändi äŋgittqiyänä-tpu itqätanğä, hanä-iqä ämetmä, kŋuä kuapänä äqiyätmä, nqä yoqe mändi äkittqänätmä, Naqä Iqueqä wäunjuinä äyä iminjqeqä. ²⁰ Nyi zä miqä itmä, nändi mäwqä äyä iminjqeqä. Aquväqŋqä iunä-pqä, hiqä anä hŋqunä-hŋqunänjä iu-pqe, nyi kukŋuä äŋğuanänjä he yätamakqä hiyqenqe, qäyunä etminjqeqä. ²¹ Itanğa hea ique-iquenji, Israitqä iquauŋä-pqä, itanğa Grikä iquau-pqe, tiinji inä äyä ätuminjqeqä. ‘Ne suqä quvqetanji, Goti Hanjuwä Iquenyqä kŋuä äkunmäknätanä, neqä Naqä Jisasi Iquenyqä quuvqä heqiyquatuŋqueqä.’ Iinjqe he näqŋqä äyä etqänjuwiqä” ätukqe.

²² “Itanğa qätä nyipiyä! Täŋganji Dŋä Äŋğüä Iqunä inyimäkqanği, nyi Jerusälemänqä umqä iqä. Iqinji suqä äki nyimenjqutiyä? Nyi maqŋqeqä. ²³ Näqŋqä tä qenyä eqänä. Dŋä Äŋğüä Iqu, awi tiinjä ändätŋqeqä. Nyi anä-himqä eeqänänjä iu qanä ikämqänğanji, qu guä äpmuatenjiyäpu, hanä-iqä dappnuwiqä.

²⁴ Inäqe nqä häŋä-pmeqenqe, kŋuä mindqänqä itqänänä. Oeyä! Nqä änyinjqe, hänaqä nqä äwätŋqä iunqä änyinätanği iu äwätmä, wäunjuä Naqä Jisasi Iquesa ämakqe, qäpunä imäkmqä itqänänä. Nqä wäunju, kukŋuä äŋğuanänjä Goti Hanjuwä Iqu ämaqeunqä qeqä imänqä iuta hiŋgi vqeunqä awä tquämqeqä. ²⁵ I etanği qätä nyipiyä! Nyi hiyaqä awä iqi ikitmä, Goti Hanjuwä Iqunä miqeunqä awä äyä etminjqeqä. Inäqe täŋganji nyi tiinjqä näqŋqeqä. Qänakndanji, he eeqänänjuenä, nyaqä hipenju, hiŋuä maŋqänqä ipnuwiqä. ²⁶⁻²⁷ Iinjqe nyi kukŋuä hämänä etqänä. Nyi Goti Hanjuwä Iqueqä äwiŋqä eeqänänjä iunqe, awä etmqä diŋqä zä miqä etminjqä iunji, ämaqä hŋqu, hiyaqä awä iqisa qui imäkŋgqä etanğutqe, ii nqä suqä quvqä manä.

²⁸ He hiqä-hiuänji äŋğuanä mimbiyä. Itanğa qokä-apäkä Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä häneqä iuta, mbqä itä aquvā ämaqäkqä eeqänänjä iquauŋä-pqe äŋğuanä inä mipiyä. Qu sipsipqä enqä-panä etanği, iquau mipŋqä diŋqe, Dŋä Äŋğüä Iqu he atäunjuä äyä ekqe. ²⁹ Nyi näqŋqeqä. Nyi eväma äumqänğanji, hiveqä hiqiyqä iqua, hiyaqä awä

iqi äpäpu, sipsipqä iquauñi qui imäkqäpnuwiqä. ³⁰ Itanğa ämaqä hiqä-hiuätanjä hñqqa ävaupu, Goti Hanjuwä Iqueqä qokä-apäkä hui, iquau qänaki äwivändqa upñqe, kukñuä quañgä tqupnuwiqä. ³¹ Iññiqe nyi imäkminqä iunji, kñui huätä mäwquätämäuqä ipu, hea ique-ique äñguänänjä mingpñqä. Quväukuä hñquaqi-hñquenjä iunji, nyi heatqänqatä, hiunjuñqatä, hanjuä mäwiqä itmä, ñqä hiñuitañi kñuä äqiyätmä, he eeqänänji näqñqä äyä ämetquaminqeqä.

³² Täñganji nyi heñi, Goti Hanjuwä Iqueqä hipa iu equmuateqänä. He yänänäqñqä emäkqä diñqe, Goti Hanjuwä Iqutä, Iqueqä qeqä imänqeta hiñginäwa vqenqä kukñuä iqutäñi, ii qäyunänjiqä. Itanğa qokä-apäkä, Iqueqänqä atäunjuä ikqä iquauñi, Iqu nätmätqä äñguänänji ävänqiyä. Inji he-pqe nätmätqä iñji mapnuwä iñqe, ii qäyunänjiqä.

³³ Ämaqä hñqueqä mbqenqätä, gquä-pqenqätä, nyi hiñuä aowi mäqunquä itñqeqä. ³⁴ Hiqä-hiuänji näqñqeqä. Ñqä hipa uita imäkätmä äyä äminyätñqeqä. Itanğa ämaqä nyitä anä pmetanquwä iquauñä-pqe ämitñqeqä. ³⁵ Nyi wäunjuä eeqänänjä heyaqä awä iqi imiñqe, äyä ämetquaminqeqä. Nyi ii imiñqä-panji, he-pqe wäunjuä yänänäqñqä ipu, ämaqä iquauqä-quwä yätamäkqä minqä iqanquwä iquauñi, yätamäkqä vqäpnä. Itanğa Naqä Jisasi Iqu ätkqenqä kñuä indqänqpnä. Iqu tiñjä äyä ätkqeqä. ‘Ämaqä nätmätqä ävätqä iqueqä aquvänä iqe, ämaqä nätmätqä ämetqä iqueqä aquvänä iqä iunji, ämäwqätäuniqeqä.’”

³⁶ Poli iqu kukñuä ii ae ätuäqe, inğanji iqu iquatä qonjä anä äuktäupu, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä qe ätkqe. ³⁷⁻³⁸ Iqua kñuä kuapänä äqiyäpu, ique a äkiqätäpu, quneqä äwikiwi. Inğanji iqu iquauñi, “Nyaqä hipenji, anğumä hiñuä manqänqä ipnuwiqä” ätukqenqä, qu eeqänänji huäqä kiñjä äwunqñqe. Inğanji qu ique yimba iunqä qe ätuma äukuwi.

21

Poli iqu, Jerusalemä yätunqä ekqenqä

¹ Inğanji ne ämaqä naqä iquau ävämetanä, yimbaeu äpaquvätanä, jänä äwätanä, qua Kosi iu ätimäukque. Itañi awiñganji, qua Londesi iu ätimäuani, iqisanji anjä-himqä Pätala iunqä äukqe. ² Pätala iunji, yimba hñqu, qua Ponisiya iunqä wätñqä iqanği ämoqumueni, ne yimba ique ätkamäutanä, iqinji ävämakque. ³ Ne äwani, qua Saplusi iquenji, hipa qunamäuqänğisanä äqunmäñi, qua Siliya iu ätimäutanä, anjä-himqä Tayä iunji, yquayä ämaipñqä iuäqämakque. ⁴ Iqinji ne, ämaqä Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä eqiyäpu iqi äpmaminjuwä iquau ämäqumueni, iquatä wikä hñqu äpmakque. Ämaqä iquauñi, Dñä Äñguä Iqu kñuä vqanği, qu Poli iquenji, “Si Jerusalemänqä mäwqä isñqeqä” ätuminjuwi. ⁵ Ne anjä-himqä iunji ävämetanä, qanjä watunquä iqanğua, quuvqä heqiyqä iquatä, ymeqä-apäkä iuatä anjä-himqä iquenji yäpaqä mänğisa änäquatämäukuwi. Ne äwani, eqä-pñjä manjä iqinji, qonjä äuktäutanä, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätkqe. ⁶ Inğanji ne, “Äquatnatunquä” ätuäqe, qu “Evämequnä” änatpiyi, anämqä uwqanğä, ne yimba iu äpaqukque.

7 Tayänji äväma äwani, anä-himqä Tolemesi iu ätimäukque. Iqini, ne quuvqä heqiyqä iquau yeeqä ävätanä, hiunji hñqunä anä äpmakque. 8 Awiñganji ne äväma äwani, anä-himqä Sisariya iu ätimäukque. Iqini ne Pilipä iqueqä anjuñqä äwätanä, iqtä hiqaqä anä äwokque. Iqu kukñuä äñguä qokä-äpäkiu awä ätuäkäminqä ique, itaŋga iqu ämaqä 7, buayä iwäsäuqanqä hiñuiqänä atäunüä ikuwä iutañä iquvi.* 9 Iqu iqueqä meqe, hñquaqui-hñquaquiwi. Iua qokä maeqä epu, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui hiñuä ätminüwi.

10 Ne iqi hiunji hui ae pmetanqä, Goti Iqueqä kukñuä hiñuä-tqä hñqu, qua Jutiya yätuta äquvepkqe. Iqueqä yoqe Akipasi† ique. 11 Iqu änemeqe, Poli iqueqä aquvi ätäuquvätä, yukä hipa iu hatñä äququätänäqe, tiñä ätkqe. “Dñä Äñguä Iqu tii ätqiyä. ‘Aquvä tqueqä kaniquenji, Israitqä iqua Jerusälemä iunji, guä tii äkiqiyäuäpu, Israitqä iqua qäyä etañgi huiziquauä hipa iu wipñqäuä,’ ätqiyä” änatkqe. 12 I tqanji äwiyaqe, nesä, qokä-apäkä anä iutañitä, Poli iquenji, “Si Jerusälemänqce, mäwqä isñqeçqä” ämäutqunqce. 13 Inganji iqu kimañi, tiñä änatkqe. “He kñuä äqiyäpu, äwqä hanä-iqe ändapquwi, ii sunqäwä? Nyi guä äñgiqiyäpñqä diñqe, kñui iquñä mindqanqä iqä. Kñui hñqu inänji. Nyi Jerusälemä iunji, Naqä Jisasi Iqueqä yoqeta-pqe inä päkonmqä diñqe, ‘ññqä’ ätqänä.” 14 Iqu yänä qanqanji äqunani, ne anqunñi mätkuä itanä, “Nätmatqä Naqä Iquesa ätimäuqe, qäyä ätimäuñä” ätkqe.

15 Hiunji hui ae äpäwqanqä, ne Jerusälemänqä watunqä näwinyä imäknani, ävämakque. 16 Quuvqä heqiyqä Sisariya iu äpmaminüwä hñqua, iqua nesä äwätanä, Nesonä iqueqä anju pmetunqce, iqinyqä änatma äkuwi. Iqu ämaqä, qua Saplusi iutañä-que, qanqanñi quuvqä heqiyqä-qu äpmaminqce.

Poli iqtä, quuvqä-heqiyqeu miqä iquatä, kukñuä ätkuwiñqä

17 Ne Jerusälemä timäuqanqä, quuvqä heqiyqä iqua yeeqä äneyäpu, qe inetmakuwi. 18 Awiñganji, Poli iqu, Jemisi iqtä kukñuä siñqä uwqanqä, ne-pqe anä äukqe. Itaŋga quuvqä heqiyqeu miqä eeqänänä iqua-pqe, inä ätimäukuwi. 19 Inganji Poli iqu iquau yeeqä ävätä, tii ätuminqce. “Nyi, Israitqä iqua qäyä etañgi huiziquauä awä iqisani wäunüä itqätanqanji, Goti Hanjuwä Iqu iquaunji, iinä-iinä iwimäkätñqeçqä.”

20 Iqua iqueä kukñui qätä ae äwipiwi, Goti Hanjuwä Iqueä yoqe haqeqä ämamäupiwi, Poli iquenji tiñä ätukuwi. “Tasi-gua iquki, si näqñqeçqä. Israitqä kuapanänä iqua, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyätqanjuwiqä. Eeqänänä iqua, kukñuä-suqä Mosisi iqu änatapqä iunji, a yänänäñqä äqätäunjuwiqä. 21 Itaŋga iqua sinyqe, qätä tiñä äwiyätqanjuwiqä. Israitqätanä, ämaqä huiziquauqä awä iqi äpmeñuwä iquaunji, si tii äyä ätuäkkitqanjiqä. ‘He suqä Mosisi iqu änatapqce, huätä vquatämäupu, hiqä ymeqä iquaunji, huiwä häuä maktäuqä ipu, atqä-awäkauqä suqä iunji, qänaknä miqä pambiyä’ äyä ätuäkkitqanjiqä. 22 Sinyqe, ‘Iqu ae äpqeçqä’ qätä äwiyäpiyanqanji, yeeqä miqä ipñqäuä. Iinqe ne äänä imäkatunquäwä? 23 Si tiñä imäkñqe, äneñgiyä. Ämaqä nesañä hñquaqui-hñquaquinä iqua, qu kukñuä guä ämäsäupu, Goti Hanjuwä Iqueä hiñuä iqi ekuwi, äwinä. 24 Ämaqä

* 21:8 Wäunjuinqä 6:1-6 † 21:10 Wäunjuinqä 11:28

iquauni si itmetnä, he eequenä, Goti Hanjuwä Iqueqä hinuä iqini, kiyä maeqä pmapnqe, suqä qäyunänjinä imäkpñqä änenjiyā. Itanğa huizi-pqe, qu quwqä dä inä täwämbñqe, si quwqä hiqäva-imäkqenqä mbqä isñqä änenjiyā. Si iinjā imäkqanqtqe, ämaqä eeqänänjā iqua, kukñuä quvqä sinyqä äwiyquwiñqe, näqñqä tiinjā hipñqäuwä. ‘Ii, kukñuä quanjiqä.’ Itanğa sinyqe, näqñqä tiinjā inä hipñqäuwä, ‘Iqu suqeuñi, qänaknä iqä-queqä.’²⁵ Itanğa Israitqä iqua qäyā etanği huizi quuvqä eqiyätqänjuwä iquauni, ne pipa iunji, kukñuä tiñji ae äyā äqiyätanä äwikqueqä.† ‘Ämaqä hñqu nanjuä ämetä, goti quanğä iquaunqä hiqäva-imäkqe, he hui ämepu manqä ipnuwänqätä, nanjuä häñeqä yqänänjā-tänji manqä ipnuwänqätä, nanjuä ämaqä hiñjuä iu äkiquwäqiyäpu äpäkpqä di-pqe manqä ipnuwänqätä, itanğa suqä qokänqä apäkänqä iqe, mimäkqä pa iqäpñqe’ äqäkqueqä” ätukuwi.

²⁶ Awiñganji iqu ämaqä iquaqui-iquaqui itmetä, iqutä, qutä, kiyä maeqä pmapñqä diñqä, suqä qäyunä imäkkqe. Inğanji iqu hiqäva-imäkqä anä täknä yäpā yänğisa äpeyätä, hiqäva-imäkqä iquau, qu hiunji äsqueñi kiyä maeqä anğuanänjā äpmapu, hiqäva hñqunä-hñqunä imäkpnuwänqä ätukqe.

Qu hiqäva-imäkqä anju, Poli ique guä äkiqiyäukuwiñqä

²⁷ Hiunji 7 päwätñqä iqanğa, Poli iqu, hiqäva-imäkqä anä täknä yäpā yänğisa äpekqe. Israitqä, qua Eesiya iutanä hñqua, iqu iqi pmetanği hinuä äqumbiyi, ique a äkiqätäpu, ämaqe, iquenyqä äkasuwä munätñqä imäkpñqä diñqä, tääqä yänänäqñqä tiinjā ätukuwi. ²⁸ “He Israitqä iquenyä, yätamäkqä nepiyä! Ämaqä anä-himqä eeqänänjā iu ätuäkitä, neyaqä ämaqä iquautä, kukñuä-suqä iutä, hiqäva-imäkqä anä täu-pqe, mäñdi äkittqiyäkñqe, ämaqä tä, qäqueqä. Itanğa tänğanji iqu tiñjā-pqe äyā imäkqiyä. Iqu ämaqä, ne Israitqä iqune qäyā etanği huizi iquauni, hiqäva-imäkqä anä täknä yäpā tänğisa ätuma äyapqiyä. Iqu e imäkqe, anji Goti Hanjuwä Iqueqänä qäyā etanği, Iqueqä hinuä iqini kiyä mäťqä imäkqiyä” ätukuwi. ²⁹ Qu kukñuä iñji, tiññqä ätukuwi. Kinğanänji Poli iqutä, Tropimusi, ämaqä Epäsäsi iutanä iqutä, hiqäva-imäkqä anä yäpaqänğisa ikitqätanğinyä äqunğuwä. Itanğa qu, Poli iqu anä täknä yäpā yänğisa äqumbiyänğanji, “Iqu Tropimusi iqueni, täknä yäpā tänğisanqä qäsä ätuma äyapqiyä” tpu ipu, e ätukuwi.

³⁰ Qokä-apäkä Jerusälemä iu pmeqä eeqänänjā iqua, kukñuä iñqä qätä äwipiñi, qu tnänjā äpäpu aquvä äqämbiyi, Poli ique a äkiqätäpu, hiqäva-imäkqä anä täknä yäpaqä inğisa eqiyäma äukuwi. Inğanji qu maqänänji, täknä hävqe qñqanä qe ämäyekuwi.

³¹⁻³² Qu Poli ique äpäkpñqä itqätanğuwänğanji, mäkä-iqä Romä iutanä iquau miqä naqä iqu, “Jerusälemä pmeqä eeqänänjā iqua, äkasuwä ätnäpu, mäkä hiñgi äunätqänjuä” tqanğä äwiyäqe, maqänänji iqueqä mäkä-iqä iquautä, iquauqä naqä iquautä, itmeqe, qokä-apäkä iqua pmetanğuwä iqinyqä tnänjā äquveqäkuwi. Qokä-apäkä iqua, iqutä, iqueqä mäkä-iqä iquatä äquvepñqanğä äqumbiyi, qu Poli ique äpäkmñuwi ävquatämäukuwi.

³³ Inğanji mäkä-iqeu miqä naqä iqu äpäqe, Poli ique a äkiqätäqe, iqueqä ämaqä iquau ique senqä hñquaqutä guä kiyäupñqä ätukqe.

† 21:25 Wäunjuinqä 15:29

Inganji iqu qokä-apäkä iquauñi, yatñqä ävätä, “Ämaqä tqu, tqukä? Iqu äänä imäkätqänä?” ätukqe. ³⁴ Inäqe, iqua kuapänä epu, manä näñi-mänjisa yänänäqñqä tätqätanquwitani, iqu kukñuä quati qätä mäwiyqä itä, iqueqä mäkä-iqä iquau, Poli ique iquauqä anä yänänäqñqä iunqä ätuma upñqä ätukqe. ³⁵⁻³⁶ Ique ätuma wätqätanquwännga, qokä-apäkä iqua qänaki äwivändäpu manä yänänäqñqä, “Iquenji pizqä päkpiyä!” ätminjuwi. Itannga iqua anä iqueqä hänaqä yakä iu ätimäupiwi, qu ique äpäkpñqä etanği, iqua iquenji haqeqä a äqätqä ekuwi.

³⁷ Mäkä-iqä iqua ique anä iunqä ätuma upñqä iqannga, iqu iquauqä ämiqä naqä ique, Grikä iquauä anä-kukñuä ätätä, “Nyi kukñuä hui ktmqätanä?” ätukqe. Iqu kimanji, “Si Grikä iquauä kukñui äänä dtñqäwä?” ätukqe. ³⁸ “Si qua Isipätanä iqukiyi. Hinjuqänänñi gapmanqä iquauñi, mäkänqä ävauqumuätätñä, ämaqä 4,000 iquau ipäqäyünitä päsqanquwä iquauñi, anä avqñqä yenüä iunqä ätuma äuminä iqukiyqä, kñuä änyiyqiyä” ätukqe. ³⁹ Inganji Poli iqu, tiñjä ätukqe. “Nyi ämaqä Israitqä iqunä, anä-himqä Tasusi iutanä, qua Silisiya iutanä iquñjyä. Nyaqä anä-himqe, yoqä naqä qonqä aniqä. Nyi ämaqä tqauu kukñuä tumqä, hinjuinä nqänäyä” ätukqe. ⁴⁰ Mäkä-iqeu miqä naqä iqu ‘ññqä’ tquannga, Poli iqu anä yakä iu pämä ätqäuge, ämaqä kukñuä matqä ipñqä, iqueqä hipae hiaqusqä qe ämikqe. Qu kukñuä matqä pmetanquwännga, iqu iquauqä anä-kukñuä iunä qe ätukqe.

22

Poli iqu, qokä-apäkiu, iqueqä-kiuänqä ätukqenqä

¹ “Tatqä-guäka iquendä, apiqukuendä, nyi suqä quvqä mimäkqä itñqä iinqe, awä hitqanqmdqe, he qätä nyipiyä” ätukqe. ² Qu Poli iqu, iquauqä anä-kukñuä iunä tqanği äwipiyänğanji, kukñuä matqä, qeiqinyä äpmakuwi. Inganji iqu ti ätukqe.

³ “Nyi Israitqä iquñjyä. Nqä nipai, qua Silisiya iu, anä-himqä Tasusi iu änmikqe. Inäqe nyi naqe, anä täuta ekqe. Nyi atqä-awäkauqä suqä eeqänänñinqä näqñqä himqe, Gämeliyoli iqu äñguänä ämändquakqe. Itannga he tannga tä imäkätqänjuwä-pa, nyi-pqe suqä Goti Hanjuwä Iqu äwinyänqä iunä imäkqämqä yänä äqänätñqe. ⁴ Nyi ämaqä, Jisasi Iqueqä hänaqä iu qäyü wätqätanquwä iqua äpäkombñqä diñqe, quvqä itquetmä, qokä-apäkä hui guä äkiqiyäutmä, guä kiqiyäueqä anä iu äyä äpmuateminqe. ⁵ Nyi suqä ii imäkminqenqe, hiqäva-imäkqä naqä iqtä, Israitqeu miqä naqä eeqänänñä iquatä, qu iinqe näqñqä eänjuwä-qae, he awä hitñqäüä. Nyi, Israitqä Dämaskasi iu pmeqä iquau motquamqñqe, qu pipa äqiyäpu ändapkuwi. Inganji ämaqä Dämaskasi iu äpmepu, Jisasi Iqueqä hänaqä iu wätqätanquwä iquauñi, guä äkiqiyäutmä, hanä-iqä mapñqänä iqisa ätuma quvep-mqä diñqe, nyi täqñi ävämakqe. ⁶ Nyi ätukqe.

⁶ “Hiunji quemisqä hiätñqäqñi, nyi qanä äwätmä, Dämaskasi iu timäumqä qäqiqi wätqätanğanji, maqänänñi qäukuä haqä yätutanji, we-hunqä naqänänñä hñqu nyuauä enqä-panji qe änyimakqe. ⁷ Änyimeqanğanji, nyi qua iqi äpäknmä witannga, Ämaqä Hñqueqä manjtani, ‘Soli iquki, Soli iquki, si Nyi sunqä qui nyimäkätqänjinyä?’

dqanji äwikqeqä. ⁸ Injä äwimi, ‘Naqä Iquki, si tqukikä?’ ätukqeqä. Kimanji, ‘Nyi Jisasi Nasäretqätanä Iqunjqä. Ämaqä si qui imäkätqäni, ii Nyinjqä’ ändkqeqä. ⁹ Ämaqä nyitä anä äuminquä iqua, qu we-hunqce äqumbiyä-qe, kuknuä dqanjqä Iqueqä manji, qätä mäwiyqä ikuwiqä. ¹⁰ Inqanji nyi, ‘Naqä Iquki, nyi äänä imqäwä?’ tquanqca, Naqä Iqu tiinjä qe ändkqeqä. ‘Si ivatuwänätnä, Dämaskasi iu yäpä yänqgisa huizä. Iqinji ämaqä hñqu, wäunuä eeqänänji Nyi sinyqä äteqeuñqce, si ktqonqä,’ ändkqeqä. ¹¹ We-hunqä naqänänjä Iquesanji, nyaqä hinjui hea inuwimäqanqceñqce, ämaqä nyitä anä äuminquä iqua, nyi a ämanjqänqca äwäpu, Dämaskasi iu äñquatämäukuwiqä” ätukqce.

¹² “Ämaqä hñqu, Dämaskasi iu äpmaminqce. Iqueqä yoqce, Anänasi ique. Iqu Goti Hanjuwä Iqueqä yäpä iqinyä iqä-qu eä, kuknuä-suqä iunji qänaknä iqä-quvi. Iquenyqce, Israitqä anä-himqä iu äpmaminjuwä iqua, ‘Ämaqä änguanänjä-qeqä’ ätminjuwi. ¹³ Iqu äpäqce, nyi-tänjä qäqci ätqäuepäqce, ‘Tasi-gua Soli iqukiyä, tqä hinjui, anqumä ängüä qändñqinyä,’ ändkqeqä. Qänqanji hinjuä äqänätmä, nyi ique hinjuä äqunqceqä.

¹⁴ Inqanji iqu tiinjä ändkqeqä. ‘Atqä-awäkauqä Goti Hanjuwä Iqu, si äyä ätekikqeqä. Si Iqueqä äwinjqä iunqänä näqñqä eätnä, Ämaqä suqä jänänji imäkätñqä Ique hinjuä qunätnä, kuknuä, Iqueqä-kiuä tqanqutqä iunä, qätä wisñqä ätekikqeqä’ ändkqeqä. ¹⁵ ‘Ii tiinjä. Nätmatqä si hinjuä äqunätnä qätä äwiyätñji, qokä-apäkä eeqänänjä iquau, Iquenyqä awä tuäkiqätñänqä hitanqiyqä. ¹⁶ Injä etanqci si squenqä hinjuä äqänänä, pmatñqäwä? Si ävauätnä asñä matñqeqä. Si Iqueqä yoqä tqanqti, Iqu asñä äkqiyätä, tqä suqä quvqce, huätä makmäutñqeqä,’ ändkqeqä” ätukqce.

¹⁷ “Qänakndanji nyi, Jerusälemä iunqä anqumä äyapätmänqanji, hiqäva-imäqä anä yäpä inqgisa äpeyätmä, tääqä ätätmä äpmamänqanji, nyi wätqä enqä-pa ae äqunqceqä. ¹⁸ Nyi Naqä Ique hinjuä qunqanqca, Iqu tiinjä ändkqeqä. ‘Si täqinji, Nyinyqä awä tquanqctce, qu qätä makiyqä ipñqä iquwä-qae, si Jerusälemä täunji maqänä ävämatñqeqä,’ ändkqeqä. ¹⁹ Kimanji nyi tii ätukqeqä. ‘Naqä Iqukiyä, oeyqä! Qu nyinyqä näqñqeqä. Nyi anä aquväqñqeuñqä ikitmä, qokä-apäkä Sinyqä quuvqä eqiyätqätanquwä iquaunji, guä äkiqiyäutmä, hiqokä täua ätävätmä imäkminqceñqce, qu näqñqä enäüä. ²⁰ Itanqca qu Stipenä, Sinyqä awä ätminqä ique, pizqä päsqanquwänqca, nyi “änqguiqä” ätätmä qäqiqci ätqäümä, ämaqä iquauqä gquä quäuqce ämiminqceñqä-pqce, qu näqñqä enäüä” ätukqeqä. ²¹ Inqanji Naqä Iqu, nyi tiinjä ändkqeqä. ‘Si äutñqinyä. Ämaqä Israitqä qäyä etanqci huizi, kinjä nämä pmetanquwä iquaunqä kndowatmqänä’ ändkqeqä” ätukqce.

Poli iquä, mäkä-iqeu miqä naqä iquä, kuknuä ätkiyinjqä

²² Ämaqä iqua, Poli iqueqä kuknuä qätä äwipiyä-qe, iqu ämaqä huizi iquaunqä tqanqceñqä mäwinjqä iqanqci, manä tnänjä ätäpu, “Pizqä päkpiyä! Ämaqä tqu, qua täunji mäpmeqä yätñqeqä” ätkuwi. ²³ E ätpiyi, manä hinqänäwa ätäpu, iquauqä gquä quäuqce bi äquvätämäupu, qua hinyanjä äuaquvämäukuwi.

²⁴ Injä äqunäqce, mäkä-iqeu miqä naqä iqu, iqueqä ämaqä iquaunji tiinjä ätukqce. “He iqueni, anä yänänäqñqä iunqä ätuma upiyä!

Iqini, he hiqoki, iqu, ‘Nyi suqä iinjä-iinjä imäkätņqeqä’ ätätä awä natätņqänä, täua täwipiyä!” Qokä-apäkä iqua äwqä tnänj imbu, Poli iquenyqä manj tnänj tqanjuwinqä näqņqä äņguänä metņqä, ii ätukqe. ²⁵ Itanğa qu hiqokä täua täwipņqä, yukä-hipa häundaqä itqätepu, guä kiqiyeqanğuwänğa, iquauqä ämiqä yäpä iqinjä iqu qäqiqi tqäuatänğa, Poli iqu iqueni tiinjä ätukqe. “Suqe, tiinjä ätnä äwinä. Ämaqä hņqu, iqueqä yoqe, pipa Romä iu äqänä witanğutqe, qu iqueni, ‘suqä quvqä-täņutiyä’ tpu, hiñuä qumbņqe, kukņuä ganä mitņqeqä. Inji tänğanj he nyi ämbäkņqä iquwi, änäññqäwä?” ätukqe.

²⁶ Mäkä-iqeu miqä yäpä iqinjä iqu, iinjä äyä tqanği äwiyäqe, iqu äwätä, iquau miqä naqä iqueni, tiinjä qe ätukqe. “Si äänä imäkätņqäwä? Ämaqä tqe, Romä iutañä-queqä.”

²⁷ Itanğa ämiqä naqä iqu äpäqe, “Si nyi diyä! Si Romä iutañä iqukitanä?” ätukqe.

Inji Poli iqu, “Auqä” ätukqe.

²⁸ Itanğa, ämiqä naqä iqu, “Ñqä yoqe, pipa Romä iu qäpņqä, nyi mbqä naqä äwikqeqä” tquanğa, Poli iqu, “Nyi oeyqä. Nipai äninğuanğa, nyi ämaqä Romä iutañä-qunä äyä ekqeqä” ätukqe.

²⁹ Mäkä-iqä, ique yatņqä äväpu, hiqokä täua tävanä-tpu imiñuwä iqua, iqu e tqanği äwipiyi, iqua zä ipu nändi maqänä ätqeukuwi. Itanğa iquau miqä naqä iqu, “Poli iqu ämaqä Romä iuta-ñueqä” näqņqä eäqe, iqu ique senqätä guä kiqiyäupņqä ätukqeutä, iqu-pqe zä inä qe ikqe.

Poli iqu, Israitqeu miqä naqä iquau kukņuä ätukqenğä

³⁰ Mäkä-iqeu miqä naqä iqu, Israitqä iqua, “Poli iqu, ququvqä imäkätņqä iqueqä” ätukuwinğä näqņqä äņguänä metņqä äwiñğqe. Inji awiñğanj, iqu Poli iqueni, guä ewewatäqe, hiqäva-imäkqä naqä iquautä, Israitqä iquau miqä naqä huizi iquautä, tääqä ätuätumeqe, Poli iqueni ätuma, iquauqä hiñuä iqi pämä ätqätekqe.

23

¹ Itanğa Poli iqu, Israitqä iquau miqä naqä iquauqä hiñuä iqi, hiñuä jänä äqunä ätqäüä ätukqe. “Ñqä nyämaqäüä, Goti Hanjuwä Iqu hiñuä ñqänätanği, iqa äpçinğaqänmi, hea tänğa täsuwänä. Nyi suqä quvqä hui, mimäkqä itņqä etanği, womba miqä itqänänä” ätukqe.

² Iqu iinjä tquanğa, hiqäva-imäkqä naqä Anänasi iqu, ämaqä Poli iqu-tänj qäqiqi pämä tqäutänğuwä iquauñj, “He manj iu päkpiyä!” ätukqe.

³ Itanğj Poli iqu iqueni tiinjä ätukqe. “Si häuiqä a kukuiñuä qu qua qäpaiqä haqeqä äqiyäqisätqänuwä-panj iñjukui etanği, Goti Hanjuwä Iqu si-pqe inä kpäsänğiyä. Si kņui, ‘Nyi kukņuä-suqä iuñj qänaknä iquñjçae, ique kukņuä mitmğeqä’ kņuä indqänätnä, täqi äyä äpmenjnyä. Inäqe, qu nyi ämbäkņqä täkqä ätuñj, ii si kukņuä-suqä iuñj hņğisanä inä inyä” ätukqe.

⁴ Ämaqä qäqiqi pämä ätqäuminjuwä iqua, qu kukņuä ii qätä äwipiyi, yatņqä tiinjä äwikuwi. “Si Goti Hanjuwä Iqueqä hiqäva-imäkqä naqä tqenji, kukņuä quvqä ätuñj, änäññqäwä?” ätukuwi.

⁵ Kimañj Poli iqu iquauñj, tiinjä ätukqe. “Tatqä-guäkauä, iqu hiqäva-imäkqä naqä iqueqenqe, nyi maqņqä eämä, quvqä iqänä. Goti

Hanjuwä Iqueqä bukä iunji, ‘*Ämaqä ämeyätñqä hñquenyqe, kukñuä quvqä matqä pambiyä,*’ äyä äqänänä” ätukqe.*

⁶ Israitqä iquau miqä naqä iqua, ämaqä yoqä hñquaqu qonqä iquautañä iquayi. Hñqua, Satyusi iqua hitanğa, hñqua, Parisi iquai. Poli iqu iinqä näqñqä eä, manä tiinjä ätukqe. “Tatqä-guäkauä, nyi Parisi iutanjä iqnä eämä, qutä anä ätqäunänä. Nyaqä knui, tiinjä indqänänänä. ‘Ämaqä ae äpäkoñguwä iqua anğumä vaupnuwiqä.’ Nyi knuä iinjä indqänätñqetani, täqi täsä ätqäunänä” ätukqe. ⁷ Poli iqu kukñuä iinjä tqanğani, Parisi iquatä, Satyusi iquatä, kukñuä mäkä äumbiyitani, awä qe iwäsänğuwı. ⁸ Kukñuä mäkä äunğuwı, kiqä quati tiinjä. Satyusi iqua, knuä tiinjä indqänminjuwi. “Ämaqä ae äpäkombqä iqua, anğumä mävaucqä ipñqäuä. Itanğa enätqä itä, dnä itä, mäpmetqänä, oeyä.” Inäqe, Parisi iqua nätmatqä iinjä iquauñqe, “naqä-qakuiqä” knuä indqänminjuwi.

⁹ Itanğa qu manä yänänäqñqä ätpiyi, Parisi iutanjä kukñuä-suqenqä näqñqä hñqua, pämä ätqäupu, äkasuwä ätäpu, kukñuä yänänäqñqä tiinjä ätukuwi. “Ämaqä tqeeqä suqä quvqe, hma etanği äqunänünä. Iquenji, dnä hñqu ätqutiyä, ä enätqä hñqu ätqutiyä? Ne maqñqeeqä.”

¹⁰ Inğani mäkä-iqueu miqä naqä iqu, quwqä kukñui mäkä enqä-pa hunğanğuwä di naqänänä äyä timäuqanği äqunäqe, qu Poli ique hiyqi-hiyqi ämipu, ique qui imäkññqä iinqe, zä kiinjä äwiñqce. Iutani, iqueqä mäkä-iqä iquau tiinjä ätukqe. “He äwipu, Poli ique, iquauqä hipa iuta itmepu, neqä anä yänänäqñqä iunqä ätuma upiyä!”

¹¹ Heatqä iquenji, Naqä Iqu, Poli iqu-tänjä qäqıqi pämä ätqäuä, tiinjä ätukqe. “Si zä miqä itnä, pämä yänänäqñqä tqävä! Si Nyaqä kukñui, Jerusälemä iu awä yänänäqñqä ätätqänä-pa, anä-himqä Romä iunä-pqe awä asä inä tññqeeqä” ätukqe.

Qu Poli ique, pizqä päsanä-tpu ikuwiñqä

¹² Itanğa zıñuitanı, Israitqä hñqua aquvä äqämbiyi, Poli ique äpäkññqä kukñuä naqä-hñqunä imäkkuwi. Inğani iqua, Goti Hanjuwä Iquenyqä kukñuä yänänäqñqä tiinjä hñqu, guä ämäsäupu ekuwi. “Ne iquenji pizqä äpäsätaqänğanqä, buayätä eqätä manqä yatunqeeqä” ätñğuwı. ¹³ Ämaqä kukñuä ii imäkkuwä iqua, kuapänänä eä, 40 qe ämäwqätäukqe. ¹⁴ Inğani, iqua äupiyi, hiqäva-imäkqä naqä iquautä, ämaqeu miqä naqä iquautanı, tiinjä ätukuwi. “Ne Goti Hanjuwä Iquenyqä kukñuä yänänäqñqä tiinjä hñqu ätätanä equqeeqä. ‘Ne Poli ique pizqä äpäsätaqänğanqä, ymisanä manqä yatunqeeqä.’ ¹⁵ Inññqe hesä, ämaqä mipñqä aquvä äqänätqänjuwä huizi iquatä, kukñuä ändowatäpu, mäkä-iqueu miqä naqä iquenji, quanğä tiinjä tupñqäuä. ‘Ne Poli ique yatñqä ävätanä, iqueqä kukñuä quatinqä näqñqä metunquä iinqe, si nenyqä ätuma biyä.’ Inji he iinjä imäkqanğpqe, iqu emamätä pättätanğa, ne iquenji äpäsatunquänänyä” ätukuwi.

¹⁶ Inäqe Poli iqueqä kasiqiyqä hikñiqu, iinjä imäkññqä tqanğä äwiyäqe, iqu äwäqe, mäkä-iqä iquauqä anä yänänäqñqä iu äpaquvätä, Poli ique awä ätukqe. ¹⁷ Inğani Poli iqu mäkä-iqueu miqä yäpä iqinjä hñque tääqä ätuätumetä, tiinjä ätukqe. “Hikñä tqı, kukñuä-tänjä-qu etanği, hiqä naqä iquenyqä ätuma utñqeeqä” ätukqe.

* 23:5 Anğumä Itmakqä 22:28

¹⁸ Injä etanji iqu ique ätuma äwätä, iqueqä naqä iquenji, tiinjä ätukqe. “Ämaqä, guä äkiqiyäquwä Poli iqu, tääqä ändätmetä dqanji, nyi hiknä tqe ätuma äquvepqänä. Iqu si kuknuä hui ktätñqäüä” ätukqe.

¹⁹ Inğanji ämiqä naqä iqu, iqueqä hipa iu a äkiqätäqe, manitä ätuma äwäqe, iquaquvqä-qeuänä ätqäunyä, yatñqä ävätä, “Si kuknuä äkitanji dtñqäwä?” ätukqe.

²⁰ Inji hiknä iqu tiinjä ätukqe. “Israitqä iqua yatñqä kipñqe, kuknuä naqä-hñqunä ae imäkquwiqä. Awiñganji si Poli ique, iquauqä ämaqä mipñqä aquvā äqänätqänjuwä iquauñqä ätuma wätñqä diñqä yatñqä kipñqäüä. Inğanji qu quañgä ikimäkäpu, ‘Ne Poli ique yatñqä ävatanä, iqueqä kuknuä quatinqä näqñqä metunqueqä’ ktpñqäüä” ätukqe. ²¹ “Inäqe si iquauqä kukñui qätä mäwiyqä panä. Iquautañä kuapanänä, 40 ämäwqätäquwä iqua, ‘Ne iquenji pizqä äpäsätaqänğanqä, buayä eqä mañqä yatunqueqä’ ätäpu, Goti Hanjuwä Iquenyqä kuknuä yänänäqñqä ii, guä ämäsäupu equwiqä. Si ätuma wiqanğa, iqua hänaqä awä iqi zä äpmapu, ique äpäkpñqäüä. Inji si iquau, ‘Auä, ique itumamqänä’ tquanğtqenqä, hiñuä äqämbu äpmeñäüä” ätukqe.

²² I tquanğa, ämiqä naqä iqu, hiknä ique, “Si kuknuä ii ändññqe, awä matqä panä” yänänäqñqä ätuäqe, qe ändowatkqe.

Qu Poli ique, qua miqä naqä, Peliksi iquenqä ändowatkuwiñqä

²³ Hiknä ique ändowätäqe, mäkä-ique miqä naqä iqu, ämiqä iqueä yäpä iqinjä iquautañä hñquaqui tääqä ätuätumeqe, tii ätukqe. “Qe mäkä-iqä 200 iquautä, mäki hosi iu äpmapu iqä 70 iquautä, itanğa mäkä-iqä zi quäuqä-tänä 200 iquautä itmesinyä, näwenyā imäkñäpu, heatqä 9 klokä iunji, Sisariya bunqä wäpñqe qä. ²⁴ He Poli iquenyqä hosi-pqe näwenyā imäkäpu, iqu qui mimäkñqä yätñqänä, neqä ämineyqä naqä Peliksi iquenyqä äñguänä ätuma wäpiyā” ätukqe. ²⁵ Inğanji iqu pipa hui tiinjä ätätä äqäkqe.

²⁶ “Nyi Klotiusi Lisiyasi iqunä, pipa tä äqiyätmä, qua ämiqä naqä Peliksi iqukiñqä äväwqatqänä. Yoqä naqä qonqä iquki, hiunjinganjqä.

²⁷ Ämaqä tqenji, Israitqä iqua a äkiqätäpu pizqä päkpñqä iqanğuwänğa, nyi, ‘Iqueqä yoqe, pipa Romä iu äqänä äwinä’ tqanğä äwimi, nyitä, ñqä mäkä-iqä iquatä äwätanä, iquauqä hipa iuta itmequeqä. ²⁸ ‘Iqu suqä quvqä äki imäkqanği ätqäpiyā’ tmä qätä wimqe, ique ätuma, quwqä ämaqä mipñqä aquvā äqänätqänjuwä iquauqä hiñuä iqi ätqäteqe qä. ²⁹ Nyi iquau yatñqä vqanğa, iqua iquauqä kuknuä-suqä iutanjinqä awä ändquwiqä. Inäqe, suqä iqu imäkqanğqenqä ätätqänjuwi, ne ique pizqä päsqänqätä, ä guä pmu-ateqänqätä, hmanjqä. ³⁰ Inji tänganji, qu ique päkpñqä kuknuä zä imäkätqätanğä qätä äwimi, nyi ique sinyqä maqänä ändowatqänä. Itanğa ämaqe, ‘Iqu suqä quvqä imäkqä-queqä’ tqanğuwä iquauñji, qu tqä hiñuä iqinjä ique kuknuä mitpñqä ätquäqe qä,” ätätä äqäkqe.

³¹ Itanji mäkä-iqä iqua, iquauqä ämiqä iqueüä manju qätä äwipiyyi, qänakñä ipu, heatqä iquenji, Poli ique ätuma, anjä-himqä Andipatrisi bunqä äwäkuwi. ³² Awiñganji, mäki hosi iu äpmapu iqä iqua, Poli iquenji anjä-himqä Sisariya iunqä ätuma wiqanğuwänğa, mäkä-iqä

huiziqua iquauqä anä Jerusälemänqä angumä ekuwi. ³³ Ämaqä Poli ique ätuma äwäkuwä iqua, Sisariya iu ätimäupiyi, qua ämiqä naqä iqueni, pipa äväpu, Poli ique-pqe, iqueqä hiñuä iqi ätqätekuwi. ³⁴ Inğanj ämiqä naqä iqu pipa a ätäuäqe, iqu Poli iqueni yatñqä tiñjä äwikqe. “Si qua äkitañukikä?” Yatñqä i vqanğa Poli iqu kimañi, “Nyi qua Silisiyatañä iqunjqä” ätukqe. ³⁵ Iñjä äwiyäqe, iqu tiñjä ätukqe. “Ämaqä si kukñuä mikitpñqä iquwä iqua ätimäuqanğuwänğa, kukñuä tqanğtqe, inğanä qätä kimqänä.” Iñjä ätuäqetani, Poli iquenyqä, “He anä, ämiqä naqä Heroti iqu ämätkqä iu pmuatepiyä” ätukqe.

24

Qu Poli ique, Peliksi iqueqä hiñuä iqi, kukñuä ämitkuwiñqä

¹ Hiunji hipa hñgini ae äpäwqanğanj, hiqäva-imäqä naqä Anänasi iqu, anä-himqä Sisariya iunqä äquveqäkqe. Iqutäñi, Israitqeu miqä hñquatä, ämaqä Romä pmeqä iquauä kukñuä-suqenqä näqñqä hñqutä, anä äquveqäkuwi. Ämaqä iqueqä yoqe, Tetulusi ique. Qu iqi ätimäupiyi, ämiqä naqä Peliksi ique äwimepu, Poli ique kukñuä mitpñqä iunqä awä näwe ätukuwi. ² Inğanj ämiqä naqä iqu, Poli ique täaqä tuätumeqanğa, Tetulusi iqu iquenyqä kukñuä ätipäqiyätä, ämaqä naqä iqueni tiñjä ätukqe. “Ämaqä naqä Peliksi iqukiyä, si yätämäqä äñğuanänjä äneyätnä, ämineyätqätanğnä, mäkä mauñqä äñğuanä äyä äpmeñunä. Nätmatqä äñğuanä mäwiqä imiñqe, täñğanj si kñuä äñğuanä indqänätnä suqä häñj maeqanğnä, eeqänänj äñğuanä äyä äwinä. ³ Ne iñjä äqunätaqänğanj, neyaqä äwqe äñğuanä änenyätñqe. Iñqe ne siñj äñğuiqä naqä-qakuänä äktqunä” ätukqe. ⁴ “Si wäunjuä hui-pqe inä imäktñqä etanji, nyi sitä äpakä matqäuqä imqä itmä, yatñqä tii äkiyqänä. Si qeiqinyä ämineyätnä, neyaqä kukñuä wänqä hmbu qätä neyä.

⁵ Ne ämaqä tqueni, hiñuä tiñjä äqunänjunä. Iqu ämaqä mäkänqä itä äkasuwä tqä-queqä. Iquesanji, Israitqä qua eeqänänjä iutanjä iqua, äkasuwä ätnäpu, mäkä äyä äunätqänjuä. Itanğa ämaqä, Jisasi Nasäretqätanjä Iquenyqä qänaknä itqänjuwä iquauñqe, ‘qu Nasäretqä iquayqä’ ätätqänjuwiqä. Ämaqä tq, iquauqä ämiqä naqä iquautanjä hñqueqä. ⁶⁻⁸ Iqu hiqäva-imäqä anj, kiyä mätkä imäkätñqä iqanji, ne ique a äkiqätqueqä.* I etanji ne ique kukñuä ämitquenyqä näqñqä matñqenqe, si tqä-täuä ique yatñqä ävätnä, iqueqä manjutani, nätmätqä eeqänänjñqä qätä wisñqinyä” ätukqe.

⁹ Inğanj Israitqä iqua-pqe, iqueuä kukñui yänänäqñqä imäkäpu, “Kukñuä eeqänänjä ii, naqä-qakuiqä” ätukuwi.

¹⁰ Qu iñjä tquanğuwänğa, qua ämiqä naqä iqu, Poli iqu kukñuä tätñqä, hipa ämenä ämikqe. Iñjä iqanğa, Poli iqu kimañi tiñjä ätukqe. “Quväukuä kuapanänjä iunji, si ämaqä qua täu äpmeñuwä iquau iwäsäutqänjä iñqe, nyi näqñqä eämä, nyaqä äwqe äñğuanänjä

* **24:6-8** Täñğanj ämaqä näqñqä-tänjä hñqua, kñuä tiñjä äyä indqänätqänjuä. Täqini Lukä iqu kukñuä huizi inä äqäkqe. Kukñuä ii, tiñjiqä. “Ne neyaqä suqetanä kukñuä mitanätanä iqanğua, mäkä-iqä iquauqä ämiqä naqä Lisiyasi iquä, iqueqä ämaqä hñquatä, änemapiyi, yänänäqñqä änavqutäpu, neyaqä hipa iuta ämänätaquwiqä. Itanji Lisiyasi iqu ‘Ämaqä tqe kukñuä mitpñqä iqua, si äkimepu tqä hiñuä iqisa mitpñqe’ ätqe.”

nyinjanji, nyi saqä hiñuä iqisa, ämaqä kukñuä mindqanquwä iquauñqä, kimañi ktmqeqä. ¹¹ Si yatñqä tiinjä imatñqeqä. Täñga qännga hiunji 12 ae äpäwqannga, nyi Jerusälemänñe, Goti Hanjuwä Ique qonä äwoktäutmä, Iqueqä yoqä haqeqä mamäumqä äyä äyqäqeqä. ¹² Injanji hiqäva-imäqä anä takñä yäpä yänjisatä, anä aquväqñgeutä, ä anä ququawä iutatäñi, nyitä, ämaqä hñqutä, kukñuä mäkä äunäta, mäkä vauqumuatqanngqe, hiñuä manqänñqä äyä itqänjuwiqä. ¹³ Inji kukñuä nyi täñga ämindquwi, naqä-qakui mämäktqueqä ipñqäüü” ätukqe.

¹⁴ “Kukñuä naqä-qakui, awä tii ktmqeqä. Nyi hänaqä Jisasi Iqu ämotquakqä iu qänaknä itmä, neqä atqä-awäkauqä Goti Hanjuwä Iqueä yoqe haqeqä ävauqumuatätñqeqä. Nyi kukñuä ämindquwä iqua, ämaqä hänaqä iu qänaknä itunquä iqunenyqe, ‘Ämaqä huitanuaeqä’ ätätqänjuwiqä. Inäqe nyi kukñuä-suqä Mosisi iqu äqäkqetä, Goti Iqueqä kukñuä hiñuä-tqä iqua ätäpu ekuwitäñi, eeqänänjä iinjqe nyi quuvqä eqiyätqänänä. ¹⁵ Itannga ämaqä suqä jänänänjä iqä iquatä, ququvqä iqä iquatä, pizqä ae äpäkonjuwä-qe, Goti Hanjuwä Iqu anñgumä ävauqumuatäñiqä diñqe, nyi kñuä yänänäqñqä äwimä, hiñuä äqänmä äpmenänä. Itanñgi ämaqä nyi kukñuä ämindquwä tqua-pqe, asä iinjñqeqä. ¹⁶ Iinjñqe Goti Hanjuwä Iqueqätä, ämaqä iquauqätä, hiñuä iqinji, nyi ämaqä jänänjunä himqä diñqe yänä äqänätqänänä” ätukqe.

¹⁷ “Nyi anä huizi iunji, quväukuä hui ae äpmitanji, Israitqä Jerusälemä iu äpmenjuwä iquauñqä anñgumä äyä äpqqeqä. Ämaqä nätmätqänñqä äwa iqanquwä iquau yätamäkqenñqä mbqä-sua äma äpätmä, itannga hiqäva imäkätmä Goti Ique wimqä äyä äpqqeqä. ¹⁸ Nyi suqä qäyunänjä iu qänaknä itmä, Goti Hanjuwä Iqueqä hiñuä iqinji kiyä mamätqä äpmamänñganji, hiqäva-imäqä anä iu hiqäva imäkmätmä itqätannga, qu änyimepu hiñuä äñqänñquwiqä. Qu hiñuä i äñqämbyänñganji, ämaqä kuapänänji nyitä anä mäpmeqä ipu, hoaqä maqñqä ikqqeqä. Oeyä. ¹⁹ Injanji Israitqä qua Eesiya iutanjä hñqunanä, a inñganä äñgiqätkuwiqä. Inji ämaqä iqua nyinyqä kukñuä-tänñe epu imäkqäpi, quwqä-quwä nyi kukñuä mindpñqe, saqä hiñuä täqi matqäuqeqe, sunqäwä? ²⁰ Iqua hma etanñgutqe, täqi ätqäuänjuwä tqua, nyi Israitqeu miqä iquauqä aquväqñqä hiñuä iqä tqäuätannga, nyaqä suqä quvqenñqä qävqä itqänjuwiñqe, awä ktpñqeqä. ²¹ Nyi iquauqä awä iqinji pämä ätqäumä kukñuä ätuätmänñganji, manñä yänänäqñqä tiinjä ätqqeqä. ‘Ämaqä ae äpäkonjuwä iqua, anñgumä ävaupnuwä iunñqe, nyi quuvqä eqiyätqänänä.’ Qu kukñuä iquenyqänä yeeqä miqä ipu, nyi kukñuä mindpñqä sä ändma äpçäuü” ätukqe.

²² Ämaqä, hänaqä Jisasi Iqu ämotquakqä iu qänaknä iqä iquauqä quuvqä heqiyqenqätä, suqenqätä, Peliksi iqu näqñqä äñguänänjä ae ekqe. Iinjñqe Poli iqu kukñuä ae äyä tqannga, iqu Israitqä iquau tiinjä ätukqe. “Nyi heyaqä kukñui qñqanñä hemqänä. Mäkä-iqeu miqä Lisiyasi iqu äquvepñqanñi, nyi hiyaqä kukñui, jänä inñga emäkiyqämqä” ätukqe. ²³ Itanji iqu iqueqä mäkä-iqeu miqä ique tiinjä ätukqe. “Poli iquenji guä kiyäueqä anä iu äpmuatetnä qeiqinyä miyä. Iqueqä käyämaqä iqua, ique yätamäkqä wipñqä, si pmua mimäkqä pa, hiñuinä qunyä” ätukqe.

Poli iqu, guä pmuateqä anju äpme, Peliksi iqtä kuknuä ätmiñiyinqä

²⁴ Hiunji hui ae äpawqanğani, Peliksi iqtä, iqueqä apäki Drusilaisä anä äpkiji. Drusilai, Israitqä iutanjiyi. Iqi ätimäyi, iqu Poli ique tääqä tuätumeqanğa, iqu Kraisi Jisasi Iquenyqä quuvqä heqiyqenqä tqanğı äwikiyi. ²⁵ Inğanji Poli iqu kuknu, suqä jänänänjuinqätä, äwqä äwivauqanğqä iunä mimäqkä iunqätä, Goti Hanjuwä Iqu qanakndanji eeqänänjune kuknuä minetäniqenqätä ätukqe. Poli iqu iinjä tqanğı, Peliksi iqu qätä äwiyäqe, zä itä tii ätukqe. “Si äutñqeğä. Qanakndanji, nyi hea hui eätmä, tääqä anğumä ktätmeqämqä.” ²⁶ Peliksi iqu nätmatqä huiñqä-pqe hiñuä inä äqunä äpmaminqe. Iqu knui, “Nyi Poli ique hiñuinä qunawatmqenqä, iqu mbqä hui dapätñqätiyä?” indqänätä, hea kuapänänjä iunji, ique tääqä ätuätumetä, iqtä kuknuä anä ätmiñiyi.

²⁷ Peliksi iqu Israitqä iquau aquvänä iwimäkätñqä diñqe, Poli ique guä kiyäueqä anä iunji hiñuinä äqunğqe. Itanğa, quväukuä hñquaqu päwqanğani, Posiyusi Pestusi iqu, Peliksi iquenyqä tñanğqä qe äpmakqe.

25

Poli iqu, “Nyi Sisa iqu nyiwäseyätñqä änyingiyä” ätukqenqä

¹ Pestusi iqu qua Jutiya iu ämiqä kiñganänğä-qu äpmakqä iunji, hiunji hñquaqui-hñque ae äpawqanğa, iqu anğä-himqä Sisariya iu ävämanji, Jerusälemänğqä ekqe. ² Iqini hiqäva-imäkqä naqä iquatä, Israitqä iquau miqä naqä iquatä, Pestusi ique äwimapiyi, Poli ique kuknuä mitññqä iunqä ätuäpu, yatñqä tiinjä ävqa äukuwi. ³ “Si ne yätamäkqä neyätnä, qu Poli ique ätuma pññqä tääqä tuvä.” Qu kuknuä iinjä ätukuwä-qe, ämaqä hñqua hänaqä awä imä äpmapu, Poli ique pizqä päkññqe näwe imäkmbu ätukuwi.

⁴ I tqanğuwänğga, Pestusi iqu kimanji tiinjä ätukqe. “Poli iqu Sisariya iunji guä äpmenä. Nyi iunqä wämqe, qäqiqinjqä. ⁵ Inji ämaqä iqu suqä quvqä hui imäkqä etanğutqe, hiqä ämeyqä iqua nyitä anä äwitanä, ique iqi kuknuä mitññqeğä” ätukqe.

⁶ Iqu iquatä anä äpmeqe, hiunji 10 mämäwqätäuqänğga, Sisariyanğä äquveqäkqe. Awinğani, iqu kuknuä iwäsäuqä anju äpmeqe, qu Poli ique ätuma pññqä ätukqe. ⁷ Iqu ae ätimäuqanğa, Israitqä Jerusälemä yätuta äpawäkuwä iqua, ique qäuiqä ämamäupu, ique kuknuä ämitäpu, “Iqu suqä quvqä huitanğä-huitanğä imäkätñqeğä” ätukuwi. Qu kuknuä iinjä tqanğuwinğqe, Pestusi iqu, “Quanğä ändqäpiyä, naqä-qakuä ändqäpiyä?” knuä indqänğqe.

⁸ Qu kuknuä ae ätqanğuwänğga, Poli iqu kimanji tiinjä ätukqe. “Nyi Israitqä iquauqä kuknuä-suqä iutä, hiqäva-imäkqä anğä iutä, itanğa Romätanğä ämiqä naqä Sisa iqesänji, quvqä mitqueqä iqeğä” ätukqe.

⁹ I tqanğı äwiyäqe, Pestusi iqu, Israitqä iquau aquvänä iwimäkätñqä winğanğı, iqu Poli ique yatñqä tii äwikqe. “Ne Jerusälemänğqä äyätanä, nyi saqä kuknu, iqi kiwäsemqe, anğuatänä?”

¹⁰ Inğqe Poli iqu tiinjä ätukqe. “Kuknuä iwäsäuqä anğä nyi pämä ätqäunğqä tä, ii Sisa iqueqä anğqä. Anğä tquenyä nyiwäsepnqeğä. Si näññqeğä. ‘Nyi Israitqä iquauñji, suqä quvqä hui mitqueqä itñqeğä.’”

¹¹ Nyi suqä quvqenqä päkonmqä sätäti, nyi iinğqe äpäkonmqeğä. Inğqe qu kuknuä nyinyqä ätquwi, naqä-qakuä hma sätäti, ämaqä

hñqu nyiñi, iquauqä hipa iunji, änä mänyivqä yänñiyä. Nyi Sisa iqu nyiwäseyätñqä änyinñiyä” ätukqe.

¹² I tqanğa, Pestusi iqu, iqueqä ämaqä kñuä iqä vqä iquatä kukñuä ätpiyi, iqu kimanji, “Si ‘Sisa iqu kukñuä nyiwäseyätñqä änyinñiyä’ ätnä-qae, si iquenyqä utñqe” ätukqe.

Pestusi iqu, ämiqä naqä Akripa iqu, kukñuä ätnñiyinçä

¹³ Hiunji hui ae äpäwqanğanı, ämaçeu miqä naqä Akripa iqu, kasiqi Benasisä, inäsuaqi Pestusi ique yeeqä wiyñqänä Sisariyançä qe äpkiyi. ¹⁴ Inäsuaqi hiunji kuapänä iqi pmetanñiyänğa, Pestusi iqu Poli iquenyqä kukñuä näññqä ävätä, ämiqä naqä iqueni tiñä ätukqe. “Ämaqä hñqe, Peliksi iqu guä äkiqiyäuekqe, guä yqänä äpmenä. ¹⁵ Nyi Jerusälemä iu pmetanğa, hiçava-imäkqä naqä iquatä, Israitçeu miqä naqä iquatä, ämaqä ique kukñuä mitññqä ändkuwiqä. Qu nyi iquenyqe, ‘Iqu suqä quvqä imäkqä-qae, hanñ-iqä naqänänä meññiyä’ tmqä äwiññqe. ¹⁶ Quvaqä äwiñqä iñä iunqe, nyi kimanji tiñä ätukqe. ‘Ne ämaqä Romätanñ iquene, ämaqä hñquenyqä iwäsäutaqanğanı, ‘iqu äpäkonanñiyä-qe’ maqänä matqä itunñqe. Iqu ämaqä, ique kukñuä ämitätqanuwä iquauä hinuä iqi ganä ätqäutä, iquauä kukñui kima tuanñiyä’ ätukqe. ¹⁷ Nyi iquatä täqinyqä ae äpani, äpakänä mäpmeqä imqä itmä, awinğanı kukñuä iwäsäuqä aniu äpmami, qu ämaqä ique ätuma pññqä ätukqe. ¹⁸ Ämaqä, ique kukñuä ämitminuwä iqua, pämä tqäuqanğuwinqe, ‘Iqu suqä ququvqänänä hui imäkqanñiyä’ kñuä änyikqä-qe, oeyqä! ¹⁹ Qu iqu, kukñuä mäkä äunğuwinçänä ändkuwiqä. Quwqä Goti Iqueä yoqe hageqä mamäupñqä suqençätä, ämaqä äpäkonğqä hñquenyqätä äunğuwiqä. Iqueqä yoqe, Jisasi Iqueä. Inäqe Poli iqu, ‘Ämaqä iqu hanñ äpmenä’ ätukqe. ²⁰ Qu kukñuä iñä tqanğuwinqe, nyi iwäsäumätmä itmä-qe, nyaqä kñuä indqanqe, ätnänä iqi matimäuqançi, ique yatñqä tii äwikqe. ‘Ne Jerusälemänçä äyätanä, nyi saqä kukñui iqi kiwäsemqençä äkinñiyä, makinçä iqiya?’ ²¹ Iqu kimanji, ‘Ämaqä naqänänä Sisa iqu kukñuä nyiwäseyqanğanqe, nyi guä yqänä pmamqänä’ dqanğa, nyi iquenyqe, ‘Nyi Sisa iquenyqä dowatmqä hänaqançä qävqä imqanğanqe, iqu guä yqänä pmetanñiyä,’ ätkqe” ätukqe.

²² Akripa iqu kukñuä ii qätä äwiyäqe, Pestusi iqueni tii ätukqe. “Nyi nqä-näuä, ämaqä iqueqä kukñui qätä wiyqamqä.”

Inji Pestusi iqu “Si iqueqä kukñui, awinğanä qätä wiyqätñqä” ätukqe.

Poli iqu, Akripa iquesä, Benasisä, kukñuä ätukqençä

²³ Awinğanı, Akripa iqu Benasisä inäsuaqi ämuasmänçä äñğuanänä ämipnäsinyä, yoqä naqe motquaynçä imäkiyi, mäkä-içeu miqä naqä iquatä, anñ-himqä iutanñ naqä iquatä, qu anñ aquvänçä iu yäpä yänğisa äpekuwi. Inğanı Pestusi iqu Poli ique ätuma pññqä tqançi, qu ique ätuma äpkuwi.

²⁴ Inğanı Pestusi iqu tii ätukqe. “Akripa iqukutä, huizi nesä äpmeñuwä eeqänänä iquendä, he ämaqä tqeñi hinuä qumbiyä! Iquenyqe, Israitçä Jerusälemätanñ iquatä, täqisanñ iquatänı, qu eeqänänı, ‘Iqu hanñ mäpmeqä itä, äpäkonanñiyä’ yänänançä ätäpu, nyi tääqä ändätqanuwiqä. ²⁵ Inñ etançi nyi hinuä

äqunätmängani, iqu äpakonätñqä diñqe, suqä hui mimäqkä itñqä äqunänñqeä. Iinjä äqunmä-qe, iqu kiqä-kiuä Sisa iquenyqä tääqä tqanji, nyi ique dowatmqä diñqe, kukñui naqä-hñqunä äyä imäkkeä. ²⁶ Injaqe, qu ique kukñuä ämitätqänjuwä quatiñqe, neqä naqä iqu naqä-qakuinqä näqñqä metñqä iññqe, pipae äänä qämqätiyä? Nyi maññqeä. Iinjñqe, ämaqeu miqä naqä Akripa iqukutä, ämaqä huizi-pqä iquendä, ne iqueqä manji qätä ganä äwiyätanä ämoqumuetunquä diñqe, nyi iqueni ätuma äpätmä, heyaqä hipenjuä iqi äyä ätqäteqänä. Iinjä imäkanitani, nyi pipa qämqenqä näqñqä äñguä mamqänä. ²⁷ Nyi kñuä tiinjä indqänqänä. Nyi ämaqä guä kiqiyäueqä hñque ändowatätmängani, qu ique kukñuä ämitpçenqä pipa ätnänäqi maqiyqä imqe, nyi qämä-qämä imqänä” ätukqe.

26

Poli iqu, Akripa iqueni, iqueqä-kiuänqä ätukqenqä

¹ Inqani Akripa iqu Poli ique tiinjä ätukqe. “Tqä-täuänñqe, si awä nattñqeä.” I tqanğa Poli iqu iqueqä hipa haqä yätqä äma äpeyätä, kukñuä awi tiinjä ätukqe.

² “Ämiqä naqä Akripa iquki, Israitqä iqua kukñuä ämindätqänjuwinñqe, nyi täñgani tqä hipenjuä iqisa kima ktmqe, ii äñguänäñiqä. ³ Ne Israitqä iquneqä suqenqätä, nätmätqä ne mikakä ätnätñquenqätäñi, si näqñqä äñguänä eninyä. Iinjñqe, si quama qeiqi äpmanä, nyaqä kukñui qätä nyisñqenqä änyingiyä” ätukqe.

⁴ “Nyaqä quama pmeqä hikñänğa äpmaka äpätnqenñqe, Israitqä eeqänänjä iqua näqñqä äñguänä eänjuä. Nyi ymeqänqani, ñqä ämaqä iquatä äpmeñqe, inji qänakndani Jerusälemä iu äyä äpmeñqeä. ⁵ Qu hiñuiqänäñi nyinyqä näqñqä ae ekuwitani, äwiñganğutqe, nyaqä suqenqä awä qäyunä tii ktpñqeä. Nyi hikñänğata ti ipäqäka äpätnqe, Parisi iquauqä suqä iunä qänaknä itñqeä. Parisi iquauqä qänaknä iqe, Israitqä huizi iquauqeunji ämäwqätäunä. ⁶ Iinjä etanji täñgani, Goti Hanjuwä Iqu neqä atqä-awäkau, ‘Iinjä timäuniceqä’ ätukqenqä nyi quuvqä eqiyätmä hiñjuä äqänmä äpmeñä. Inji nyi iinjä äpmeñqenñqe, qu kukñuä mindqanğä, nyi täqi täsä ätqäuänänä. ⁷ Israitqä iquneqä hueqä-himqä 12 iqua, qu Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe, mäptqänğatä, heatqänğatäñi, haqeqä ämamäupu, Iqueqä kukñuä asä iquenyqä quuvqä eqiyäpu, hiñjuä äqambu äpmeñjuä. Ämiqä naqä iqukiyä, nyi iinjä hiñjuä äqänmä äpmetñqenñqe, ämaqä iqua kukñuä äyä ämindätqänjuä. ⁸ Hesanjä hui, ‘Goti Hanjuwä Iqu, ämaqä ae äpäkonjuwä iquauñi, mävuqumuatqä yänqiyä-qe,’ kñuä iñji sunqä indqänätqänjuä?

⁹ Hiñuiqänäñi nyi-pqe kñuä tiinjä äyä änyiminqeqä. ‘Nyi Jisasi Nasäretqätanjä Iqueqä yoqe mäñdi kittqämqä diñqe, nätmätqä kuapänäñi imäqämqeä.’ ¹⁰ Itanğa Jerusälemä iñji, nyi nätmätqä tä imäkminñqeä. Hiqäva-imäkqä naqä iqua, ‘Si iinjä imäkqätñqeä’ dqanğuwänğa, nyi Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä kuapänänjä iquau, guä äyä äkiqiyäuminñqeä. Itanğa ämaqä naqä iqua, ‘Iquau pizqä päkpiyä’ tqanğuwänğa, nyi-pqä inä ätminñqeä. ¹¹ Nyi anjä aquväqñqä yäpä yänğisa äpaquväkitmä, iquau täñjä-hunqä ävätmängani, qu

Naqä Iquenyqä kukñuä quvqä tññqä kiqutätmä äwimiñqeqä. Tiinjä-ppqä imiñqeqä. Nyi iquauñqä äwqä tñññinä änyinätä, anä-himqä kinä nämñi, qävqä ikitmä qui iwimäkmiñqeqä” ätukqe.

¹²⁻¹³ “Nyi iinjä imäkätqätanğa, hiqäva-imäkqä naqä iqua, yoqä naqä änyinyuändäpu, ‘Si iinjä imäkiyä’ ändäpu änändowatqanğa, nyi anä-himqä Dämaskasi iu timäumätmä qanğa wätqätanğa, hiunji quemisqänğanji, qäukuä haqä yätutanji, we naqänänjä äyä hunğanji hiñuä äqunñqeqä. We yänänäqñqä äunätä, mäptqä iqueni ämäwqätäukqeqä. We-hunqä iqu, nyitä, ämaqä qanğa anä äumiñquä iquautä, iuäququasitä änaqäkqeqä. ¹⁴ Inğanji ne eeqänänji qua iqi äpäknäqe, nyi manä hñqu, Israitqä iquauqä kukñuä ätätä, tiinjä dqanği, qätä äwikqeqä. ‘Soli iqukiyä, Soli iqukiyä, si Nyi qui sunqä nyimäkätqänjinyä? Si yuki, yaqñquä iu äpäsätñä, ga tänjä-hunqeqe tqä-täuänä äyä ämenyä’ ändkqeqä.

¹⁵ I dqanğa nyi tiinjä ätukqeqä. ‘Naqä Iquki, si tqukikä?’

Nyi yatñqä e vqanğa, Naqä Iqu tiinjä ändkqeqä. ‘Nyi Ämaqä si qui inyimäkätqänjä, Jisasi Iqunä Qäqunñqä. ¹⁶ Inäqeqe tänğanji, si äväutñä pämä tqävä. Nyi si ätekimqä diñqä äkimeqänä. Si Nyaqä wäunjui a äqätätñä, nätmätqä tänğa hiñuä ae äqunänjñqätä, Nyi qänaki mäktquamniqenqätä, awä ttññqeqä,’ ändkqeqä. ¹⁷ ‘Saqä ämaqä Israitqä iquatä, ämaqä huizi iquatä, quvqä ikimäkqanğppqänğanji, Nyi hññä ikimäkäqumuatmniqeqä. Nyi si iquauñqeqe, tiinjä iwimäkqätñqänä äkndowatqänä’ ändkqeqä. ¹⁸ ‘Iqua hiñuä hiawiqä enqä-panä äpmeñuwi, hiñuä äñguä qämbñqä iwimäktñqeqä. Iinjä iwimäkqanğti, iqua hiawiqä inğisatä, Setänä iqueqä yänänäqñqetä, tuwä äwiyäpu, kñuä äkunmäknäpu, we-hunqä iqinyqätä, Goti Hanjuwä Iquenyqätä, ppñqeqä. Qu iinjä iquwi, Nyi iquauqä quvqeqe huätä ämamäutmä, ämaqä Nyinyqä quuvqä eqiyäpu, Nyaqä ämaqä epqä iquatä, anä pmetpñuwiqä’ ändkqeqä” ätukqe.

¹⁹ Inğanji Poli iqu kukñuä äpakänä tii, ätukqe. “Ämiqä naqä Akripa iquki, nyi nätmätqä haqä yätutanji hiñuä äqunñqä iunji, tuwä mäwiyqä itmä, kukñuä awä ätuäkämiñqeqä. ²⁰ Kinğanänji, Dämaskasi pmeqä iquau ätuätmä, qänakñi, Jerusälemä pmeqä iquautä, qua Jutiya iunji eeqänänjä iquautä, itanğa Israitqä qäyä etanği huizi iquautä, awä tiinjä ätumiñqeqä. ‘He heqä kñui äkunmäknäpu, Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä heqäpiyä. Inji ämaqeqe, he iinjä ae iquwiñqä näqñqä mapñqeqe, suqä qäyunä imäkpiyä’ ätumiñqeqä. ²¹ Nyi iinjä iwimäkqanğqenqeqe, Israitqä iqua, nyi hiqäva-imäkqä anä iu pmetanğa, a äñgiqätpiyi, pizqä bäsanä-tpu imiñuwiqä. ²² Nätmätqä eeqänä e ätimäukqetanj, Goti Hanjuwä Iqu yätamäkqä nyiyätqätanği, nyi awä ätuätmä, äpmaka äpätnqeqe, tänğa ämaqä yoqä maeqä iquauqätä, yoqä-tänjä iquauqätä hiñuä iqi yänänäqñqä ätqäumä kukñuä sä ätqänä. Nyi kukñuä huitanjä huisä mätkuä itñqeqä. Oeyä. Kukñuä nyi awi, Goti Iqueqä kukñuä hiñuä-tqä iquatä, Mosisi iquä hiñuiqänä, ‘Iinjä timäuniqeqä’ ätmiñuwä iunqänä ätuätñqeqä. ²³ Qu tiinjä ätmiñuwiqä. ‘Kraisi, ne ämineyätñqä Goti Hanjuwä Iqu ätekqä Iqu, tänjä-hunqä ämetä, äpäkonätä, qua äptepqä iutanji anğumñi Iqu-ganä vauäniqeqä. Iqu iinjä itä, Israitqä iquautä, ämaqä huizi iquautänji, Goti Hanjuwä Iqueqä we-hunqenqä awä tuäniqeqä’ ätmiñuwiqä. Nyi asä inä ätuätñqeqä” ätukqe.

24 Poli iqu kuknuä iinjä tuätqätanğa, Pestusi iqu manä yänänäqñqä tiinjä ätukqe. “Poli iquki, si näqñqä kuapanä ämetqänä iutanı, qämä-qämä itqäninyä.”

25 I tquanğa Poli iqu kimanı tii ätukqe. “Ämaqä yoqä naqä-tänğä Pestusi iquki, nyi qämä-qämä miqä iqänä. Oeyä! Nyi kñuä ängüä indqänätmä, naqä-qakuä ätqänä. 26 İi tiinjı. Nyi kuknuä ätuätñqe, eeqänänı zä mäwiqä etanğı, ämiqä naqä Akripa iqu-pqä qätä äwiyätä, hiñuä äqunäqe, näqñqä ae ämakqeğä. İinjñqe, nyi zä miqä itmä, kuknuä jänä äyä ätquänä. 27 Ämiqä naqä Akripa iquki, si Goti Iqueğä kuknuä hiñuä-tqä iqua äqäkuwiñqä quuvqä eqiyätqäninyä, maeqiyqä itqäninyä? Si quuvqä eqiyätqäninjçe, nyi näqñqä ae eänänä” ätukqe.

28 İnğanı Akripa iqu Poli iquenı, “Änäññqäwä?” ätukqe. “Hea wänğä ipinjı, nyi Kraisi Iquenyqä quuvqä eqiyätmä, Iqueğä yoqä-tänğä emqä nyimäkinyä?”

29 Poli iqu kimanı, “Nyi ‘Hea wänğäpñqätiyä, quäuqñqätiyä?’ kñuä kuapä mindqänğä iqänä” ätukqe. “Nyi Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä tiinjä tumqänä. ‘Si äminiyätqänä-panı, ämaqä naqä tqutä, ämaqä qätä änyiyätqänuwä iquatä, anä pmayä.’ İtanğa he eeqänänı, nyitänı, asänänä iinjä pmetunquä änyinğı. İnğqe he guä hikiqiyäuqanğpi pmapñqä diñqe, manyinğqiyä” ätukqe.

30-31 İnğanı ämiqä naqä Akripa iqu, qua iu miqä Pestusi iqu, Benasisä, itanğa ämaqä qutä anä äpmaminuwä-pqä iqua, pämä ätqäpiyi, anä hiqñqä ique äväma äwäpu tiinjä ätñguwi. “Ämaqä tqu suqä quvqä hui imäkqäqänğänä, äpäkonätñqä iunğätä, ä guä kiqiyäupñqä iunğqe, hmanjğä.”

32 İtanğa Akripa iqu, Pestusi iquenı tiinjä ätukqe. “İqu, ‘Nyi Sisa iqu nyiwäseyätñqä änyinğiyä’ matqä-säpi, guä kiqiyäueqä anı ävämetä, qanyinä pmequäninğä.”

Poli iqueğä qanğä Romänğä äukqenğä (27:1-28:16)

27

Qu, Poli ique Romänğä ätuma upñqä, yimbaeu ätkamäupu, äukuwi

¹ Qu nenyqe, “İqua qua İtali iunğä yimba iu inğanä upñqeğä” ätpiyi, Poli iquesä, ämaqä guä äkiqiyäukuwä huizi iquautänı, mäkä-iqeu miqä hñqueğä hipa iu äwikuwi. Iqueğä yoqe, Juliyusi ique. İqu Sisa iqueğä mäkä-iqä 100 iquau miqä ique. ² İnğanı ne yimba anğ-himğä Aträmitemätanğä hñque ätkamäukqe. Nesänı, ämaqä Tesälonaika qua Masendonıya iutanğä hñqutä anänı. Iqueğä yoqe Aristakusi ique. Yimba iqu, anğ-himğä, qua naqä Eesiya iu mätnätanğä iquauñqä wätñqä iqanğı, ne äväma äukqe. ³ Awiñğanı ne anğ-himğä Saitonä iu iuäqamakqe. İqinjı Poli iqu, iqueğä näueqä iquau äwimetä, iquauqä yätamakğä metñqä diñqe, Juliyusi iqu ique ängüänänğä iwimäkätä, ‘Nñqä’ ätukqe. ⁴ Ne Saitonä ävämeni, yunğä änavqutäwqatqanğa, yimba iqu qua Saplısi iunı tuwä inğisa äpäukqe. ⁵ İtanğa ne qua Silisiya inğisatä, Pambiliya inğisatänı, eqä-pñğä iunı äkeni, anğ-himğä Maira, qua Lisiya iu ätimäukqe.

⁶ İqinjı mäkä-iqeu miqä Juliyusi iqu, anğ-himğä Aleksandiya iutanğä yimba, qua İtali iunğä wätñqä iqanğqä hñque ämoqumueqe,

ne änätmanji, ique ätkamäukque. ⁷ Inğanji ne iqi ävämanji, hiunji hñquauñi yuñuä yänänäqñqä quñganqgä iutani, yimba iunji qañä qeiqi-qeiqi äukque. Yimba iu wäunjuä imäkqä iqua, wäunjuä yänänäqñqä iqanqä, ne anä-himqä Nindusi-tänjä ingisa ätimäukque. Iqisanji, yuñui a änakiqätätä, ne äwatunqque änä maeqä iqanqgi, eqä-pñä manä iuta äväma, eqä-pñä iu äwani, qua eqä-pñä awä iqi witanqgä ingisa ätimäukque. Qua iqueqä yoqe, Kritä. Ingisa äwaqe, Salmone iunqä äktäutangqä iu ämäwqätäuani, Kritä iunji mäwqä ingisa ätimäukque. ⁸ Ämaqä yimba iu wäunjuä imäkqä iqua, wäunjuä tnänjä imäkqanqä, ne eqä manji iu äwätanä, anä hñque qe ätimäukque. Kiqä yoqe, “Anä yimba iuäqämeqä äñguänänjiqä” ätminjuwi. Ii anä-himqä Lasea-tänjä qäqiqiyi.

⁹ Qañä qeiqi-qeiqi wätqätanqgu, hiunji kuapänä ae äpäwqanqani, itanqga hiunji naqä, Israitqä iqua buayä manqä ipñqä pmua imäkqä iqu* ae äpäwqanqga, hea yimba äñguä uwqe, qäpu ekqe. Iutani, Poli iqu iquauñi, näqñqä tiñjä äwikqe. ¹⁰ “Ämaqä iquenyä, nyi näqñqä ae ämenänä. Ne tänqga watque, hanä-iqä naqänänji ämoqumuetanä, nätmätqä kuapänänji qui imäknänqiyä. Yquayänqätä, yimba iinqätänä, matqä iqänä. Neyaqa häñä-pmeqä-pqe inanjqä.” ¹¹ Inäqe mäkä-iqueu miqä iqu, Poli ique qätä mäwiyqä itä, yimba iu miqä iquesä, yimba iutanjä kawiquesä, qätä äwikqe. ¹² Yimba iuäqämeqä anä iunji, yuñuä naqänänjä quñganqga, äñguänänjä hmanjqä. Iutani, ämaqä yimba iu äpmaminjuwä iutanjä kuapänänjä iqua, kukñuä naqä-hñqunä imäkäpu, tiñjä ätñguwi. “Ne anä täunji äväma, anä-himqä Piniksi iu ätimäuanä, yuñuä naqänänji qäpu quñganqanqä, ne iu pmetunqqueqä.” Piniksi, ii yimba iuäqämeqä anä äñguänänjä eä, qua Kritä mäptqä timäuqä mäwqä ingisanji. Iu timäuqanqge, yimba iquauqä hänaqe, inqgi-inqgisa änyä.

Yuñuä naqä äqunätä, eqä ämñga äpekqenqä

¹³ Yuñuä mäptqä timäuqä mäwqä ingisanji, hanuä äquñganqgi äqumbiyi, qu, “Ne äwatunqquenqge, qäyunjqä” ätnäpu, yimba a kiqätqä japiñi eyqiyämepu, Kritä-tänjä iu eqä manä iu äukuwi. ¹⁴ Inäqe ne kinä nämä mäwqanqga, yuñuä yänänäqñqä, qua Kritä-tänjä ingisa ätimäukque. Yuñuä iñqge, qu, “Yuñuä mäptqä timäuqä mäwqä awä iqisanä yuñuiqä” ätminjuwi. ¹⁵ Inğanji yuñui, yimba iqueni, yänänäqñqä yqutäuqanqga, yimbae yuñuä timäuqänqgisanjä yikti-yikti mianätani, änä mäwqä iani, ne yuñui yimba ique qäyä yqutäutñqä hiñuinä qe äquñqque. ¹⁶ Ne iinjä iqa äwani, qua wänqä hmbu eqä awä iqi witanqgä-tänjä qäqi ätimäukque. Kiqä yoqe, Kauta. Ipi ämäwqätäuani, qua ipu yuñui äminyeqanqga, ne wäunjuä tnänjä itanä, yimba wänqä qänaki äpminqä ique eyqiyämaqque. ¹⁷ Inğanji yimba iu wäunjuä imäkqä iqua, ique haqeqi ämaepiyi, guä yänänäqñqä äkiqiyäuekuwi. E imäkpiyi, yimba naqä iqu qui mimäkñqä yätñqä diñqge, guä äukoquväpu hatñä äquqotäuekuwi. Itanqga yimba iu wäunjuä imäkqä iqua, “Ne qua naqä Aprika-tänjä qäqiqi ätimäutanä, hikä weä eqä yäpä mäñgisa äwinjqä iu evqänätanä pmenqunä” kñuä indqänäpu, zä kiinjä ipu,

* 27:9 Hiunji iqueni, Israitqä iqua, Goti Hanjuwä Iqu hanä-iqä quwqä suqä quvqä iutani huätä ämamäukqenqä kñuä indqänäpu, buayä manqä iminjuwi.

tapätapä naqe mäнди äquvätqiyawatäpu, yuñui äyqutawatätñqänä hiñuinä äquñguwi. ¹⁸ Inğanj yuñuitä, eqä ämñga äpeyätäqetä, yänñänäqñqä äñäyqutawatätä, popuä qe äñakiqäqke. Iiñjñqe awiñganj, ämaqä yimba iu wäunjuä imäkqä iqua, yquayi eqä-pñj iu mamäupñqä ipäqäkuwi. ¹⁹ Itanğa awiñga-mändanji, iqua äwäwa kiñj ipu, nätmätqä yimba äñguä wätñqä imäkqä iutanji tñmäupñqä ipäqäkuwi. ²⁰ Hiunji kuapänänj iquauñj, mäptqetä, qätäqueqetä, qaquvqä ktqä pmuätäutqätanğa, yuñui yänñänäqñqä äñäyqutawatätä, popuä äñakiqäka uwqanğqenqä, ne kñuä tiñj indqänğqke. “Ne häñj mäpmeqä, eeqänänji qui imäkñanğunä.”

²¹ Ämaqä iqua buayä manqä äpmaka pätkätanğuwänğa, Poli iqu iquauqä awä iqisa pämä ätkäuqe, tiñj ätukqe. “Ämaqä iquenä, he nyaqä kukñui qänakñä ipu, Kritä iu mävämeqä-säpi, hanj-iqä naqänänj tä mänemeqä itä, itanğa nätmätqä eeqänänji, eqä ique mävvä iquaniñgä. ²² Injñqe täñganj, nyi tiñj hitmqeqä. He äwqä hanjuä enğanğuti pämä yänñänäqñqä tqäpiyä. Nesanj hñqu qui mimäkñqä yänqiyä. Yimba iqunä qui imäkñanğiyä. ²³ Nyi Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä iqunä, Iqueqä yoqe hageqä ämamäutñqeqä. Itanğa hea tqueni, Iqueqä enätqä hñqu äquvepätä nyi-tänj qäqä täqi ätkäuä, tii ändqiyä. ²⁴ ‘Poli iquki, si zä miqä panä! Si äwätñä, ämiqä naqä Sisa iqueqä hipeñuä iqi tqäutñqinyä. Qätä tiñj-pqä inä nyiyä! Ämaqä eeqänänj, sitä anä äpmeñuä iqua, qui mimäkñqä ipñqä diñqe, Goti Hanjuwä Iqu saqä tääqe qätä ae äkiyqeqä’ ändqeqä. ²⁵ Nyi Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä tiñj eqiyätqänänä. Iqu ändqä-pa eeqänänji ätimäunqiyä. Squ miqä yänqiyä. Iñj ändqenqe, he qokä iquenä, zä miqä ipu pämä yänñänäqñqä tqäpiyä. ²⁶ Yuñui yimba ique ävqutawatqanğa, ne qua eqä awä iqi äwiñqä hui evqänätanä pmeñqunä” ätukqe.

²⁷ Heatqä kuapänä 14 iunji, yuñui eqä-pñj naqä iu äneyqiyäma ikitqätanğj, heatqä quaesqä hiqanğanj, yimba iu wäunjuä imäkqä iqua, “Yimba iqu eqä manj-tänj qäqiqi ae ätimäunqiyä” kñuä indqänğguwi. ²⁸ Kñuä e indqämbiyi, qu, “Eqä-pñj yäpä mämñi, mämdiyä, qäqiqätiyä” tpu, iwäsäuqe ätnämäupiyi, kiqä hiqñqe 40 äquñguwi. Yimba wänqäpu nändi tii uwqanğa, qu iwäsäuqe anğumä ätnämäupiyi, hiqñqe 30 äquñguwi. ²⁹ Inğanj yimba iqu hikä kuapänänj knätanğqä iu evqänätä, qui imäkñqä iñqe, iqua zä wiñganğj, yimba a kiqätqä japiñj hñquaqi-hñquaqi yimba iqueä tuwä ingisa qe ätnämäukuwi. Iñj imäkpiyi, mäptqe maqänä timäutñqenqe, tääqä ätkämanmiñuwi. ³⁰ Inğanj iqua yimba ique quwqä-quwänä ävämapñqä ipu, “Ne yimba a kiqätqä japiñj iqueqä himänğisa tñämatuñqueqä” quanğä änatäpu, yimba wänqä ique mämä quveqätñqänä ävquatawatkuwi. ³¹ Qu iñj imäkätqätanğuwänğa, Poli iqu mäkä-iqeu miqä iquesä, mäkä-iqä iquautä, tiñj ätukqe. “Ämaqä nanua, yimba tqe ävämapñqä iquwi, he qui imäkmbñqäuä. Iqua yqänä äpmeñuwi, he qui mimäkñqä ipñqäuä.” ³² Iñj tquanğa, mäkä-iqä iqua, yimba wänqä iqu eqä-pñj iu äpäknätä hiñginäwa anğua wetñqä, guä ique a kiqätmiñqe ätäväwatkuwi.

³³ Mäptqä timäutñqä iqanğanj, Poli iqu ämaqä eeqänänj iqua buayä bñqä kñuä ävätä, tiñj ätukqe. “Hiunji 14 päwäqanğa, he ‘Ne äänä

nemenqutiyä' tpu hinuä äqämbu äpmapu, buayä manqä itqänjuwiqä. ³⁴ Iinjçe nyi he kuknuä yänänäqñqä etqänä. He hänä pmapñqä diñqe, buayä hui ämepu hñqäüä. Qätä nyipiyä! Hiqä nyuänj iutani, dä hñqu qui mimäkñqä yänä. Oeyä. He eeqänänj, hänä pmapñqäüä" ätukqe. ³⁵ Iqu iinjä ätuäqe, bretqä ämetä, eeqänänj iquauqä hinuä iqi, Goti Hanjuwä Iquenyqä 'änguiqä' ätuäqe, änätñqä qe ipäqäqke. ³⁶ Inğanj ämaqä huizi iqua-pqe äwqä änguanä imbiyi, buayä ämepu qe änguiwi. ³⁷ Yimba iunji, ne ämaqä 276 äpmaminque. ³⁸ Qu buayi äwqä änäpäkpiyitanj, yimba iqu hanj miqä itñqä diñqe, kuä-witqä yquayä pñqä wiqä iu äwaminqe, eqä-pñä bu ämatnämäukuwi.

Yimba iqu qui imäkñganğa, ne qua iu ängua ätimäukquenqä

³⁹ Mäptqä ae ätimäuqanğa, yimba iu wäunjuä imäqä iqua, qua iquenyqä maqñqä epu, "Äkiutiyä" tpu ikuwi. Itanj äuktäutangqä yäninj hikä weä äyä witanği äqunjuwi. E äqumbiyi, qu, "Yimba iqu äwätä iu evqänätñqä diñqe, ne qäyunä imäkatunquätiyä, ä mimäqä yatunquätiyä?" kñuä indqänjuwi. ⁴⁰ Yamwiqä ipñqä diñqe, qu yimba a kiqätqä japiñä† gue mñj ätäväpu, eqä-pñä iu ävquatämäukuwi. Inğanj yimba ique hänaqä ämotquaminjiyä iquaquiyqä gue ewepu, itanğa yunji yimba ique ätuma wätñqe qu tapätapä naqä ique anğumä ävatmäkäpu ävquatäwatkuwi. Qu iinjä ae imäkpiyi, yimba iqu hikä weä iqi timäutñqä äukuwi. ⁴¹ Inäqe, yimba iqu hikä weä eqä yäpä mängisa witanğqä iu evqänğqe. Itanğa kiqä himi hikä weä iu evqänätä iqi pmetanğa, kiqä tuwänğisanj eqä-pñä iqu ämnätä äpäsäqisätäqe qui imäkkqe. ⁴² Inğanj mäkä-iqä iqua ämaqä guä äqiyänminjuwä iquautanj hñqu eqä ängua äwätä, zä uwqenqä, iquau pizqä päkñqä kñuä indqänjuwi. ⁴³ Inäqe iquauqä ämiqä Juliyusi iqu, Poli iqu hänä-pmeqänğqä äwinyätä, iquauqä äwinğqä iutanj, mimäqä ipñqä iwimäkkqe. Ämaqä eqä-pñä iu ängua uwqänğqä näqñqä iquauñj, qu-ganä ikuapmäupu, ängua upñqä ätukqe. ⁴⁴ Itanğa ämaqä huiziquauñj, zä-yänjitä, yimba qui imäkñğqä itä, a ämaqätäpu, ängua äwäpu qänaki iuäqämapñqä ätukqe. Ne iqu änatqanğqä-pa iinjä imäkani, ne eeqänänj iquene eqä-pñä iutanj, änguanänj iuäqämakqe.

28

Poli iqu, qua eqä-pñä awä iqi, Malta iu äpmaminqenqä

¹ Änguanänj iuäqämeni, näqñqä tiinj ekqueqä. Qua eqä-pñä awä iqi, kiqä yoqe, Malta ivqä. ² Itanğa ämaqä qua iutanj iqua, suqä änguanänj tiinj inetquakuwi. Piyä äqiyätä, isqä imänätqätanğqenqä, iqua tä ikepu, ne yeeqä äneyätmakuwi. ³ Inğanj Poli iqu tä hui aquvä ämaqiyätä, tä hänaqä äsätanğqä iu äväuekqe. Qänjanjuä hñqu, tä yäpä inğisa äwaminqe, tä tnänj uwqanğanğa, yäpaqänğisa ätimäuäqe, Poli iqueä hipa iu hiqanä ätutquvä qe äqiyämaminqe. ⁴ Ämaqä iqisanj iqua, hinuä iinjä äqumbiyi, quwqä-quwä tiinj ätñjuwi. "Hinuä qumbiyä! Tqu, ämaqä pizqä päsqä-qu etanj, iqu eqä-pñä iu mäpäkonqä iqä-qe, neqä goti suqä quvqenqä kima vqä ii, iqu hänä yqänä pmetñqä iinjçe, mäwinğqä iqiya" ätkuwi. ⁵ Inğanj Poli iqu qämäkä iqueni, tä iunğqä qe atasäwqatqke. Inäqe nätmatqä

† 27:40 27:29

hui iqueni, mäwimeqä ikqe. ⁶ Qokä-apäkä iqua, “Poli iqueqä huiwi ppäkä nyquanquti, iqu qua iqi äpäknätä äpäkonänqiyä” tpu ipu, hiñui hñganqä äqumbu äpmamiñuwi. Iqueqä huiwiuñi, nätmatqä hui mäwimeqä äyā iqanji äqumbiyi, “Tqu, goti hñqueqä” ätñguwi.

⁷ Qua tqu-tänjä qäqiqiñi, ämaqä qua iu äpmamiñuwä iquau miqä iqueqä quae. Iqueqä yoqe, Pupulusi ique. Ämaqä iqu iqueqä anjuñqä änätma äwäqe, hiunji hñquaqui-hñquenjä iquauñi, äñguänä äminemiñqe. ⁸ Inğanji Pupulusi iqueqä kaniqu huiwä dnätä, zä-qunätä itä yaqä äwämiñqe. Poli iqu ique äwimeqe, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätuätä, hipae haqeqi äwiyätä, ique äñguä iwimäkkqe. ⁹ Iqu iinjä imäqqañga, ämaqä täñjä-yaqä äwämiñuwä, qua iutanjä huizi iqua-pqe, Poli ique äwimeqanquwänñga, iqu iquauñi äñguä inä iwimäkkqe. ¹⁰ Iqu quñi äñguä iinjä iwimäqqañqenqä, qu neni, suqä äñguänänñinä inemäkkwi. Qañuä hñquaqu-hñque ae äpäwqañga, ne yimba iu ävämetuñquä iquangua, nätmatqä äwa imiñquä isua yätamäkkqä änekuwi.

Poli iqu, Romä iu ätimäukqenqä

¹¹ Ne qua Malta iuñi, qañuä hñquaqui-hñque ae äpmentiñi, yimba anjä-himqä Aleksandiya iutanjä hñque ätkamäuätanä äukqe. Yimba iqu yuñuä naqänänñanñanji qua iu äpmamiñqe. Iqueqä himänñisani, goti Susi iqueqä ymeqä qäyawä iquaquiyqä ktqä-täñiqä. ¹² Ne äwani, anjä-himqä Sirakyusi iu ätimäuani, hiunji hñquaqui-hñque äpmakque. ¹³ Iqini ävämeni, anjä-himqä Rengiumä iu ätimäukque. Awinñanji yuñuä, mäptqä timäuqä mäwqä inñgisa qunñanñga, iqi ävämeni, hiunji hñquaqui qañä äwani, anjä-himqä Puteoli iu ätimäukque. ¹⁴ Iqini ne quuvqä heqiyqä iquau äwimeqanquua, qu ne hiunji 7 anä pmetuñquä yatñqä änekuwi. E äpmentiñi, ne iquau ävämani, anjä-himqä naqä Romänñqä äukqe. ¹⁵ Quuvqä heqiyqä Romätanjä iqua, qu nenyqä, “Qañä äpäqtqänñäuä” tqanñqä äwipiñi, hänaqä awä iqi äminatuñquä äpkuwi. Inñganji qutanjä hñquatä maketqä aquvāñqä, kiqä yoqe Apiyusi iu qe ämiñqque. Itanñga huizi iquatänñi, ne anjä, ‘Hiqaqä Yakuä Äwämä Uwqä Hñquaqui-hñqueyqä’ ätmiñuwä iu qe ämiñqque. Poli iqu iquau hiñuä äqunäqe, iqu Goti Hanjuwä Iquenyqä “äñguiqä” ätätä, iqueqä äwqe yanñänäñqä ämakqe. ¹⁶ Itanñga, ne Romä iu ätimäuani, yäpä inñgisa uwqaungua, ämaqä Romä iu miqä iqua, Poli iquenyqe, “Iqu anjä hñque kiqä-kiuänä pmetanñguti, mäkä-iqä hñqu hiñuä äqunä ämiqäñqenqä” ätkuwi.

Poli iqu, Romä iu kukñuä awä ätumiñqenqä

¹⁷ Poli iqu Romä iuñi, hiunji hñquaqui-hñque ae äpmeqetani, iqu Israitqä iqi äpmamiñuwä iquauqä naqä iquau tääqä ätuätumakqe. Qu aquvā ae äqänñanñanñanñanji, iqu iquauñi tii ätukqe. “Tatqä-guäkauä, Israitqä iquneqä yoqetä, neqä atqä-awäkauqä suqä-pqetänñi, mäñdi kittqämñqä diñqe, nyi suqä quvqä hui mimäkkqä imiñqeqä. Inñqe qu nyi Jerusälemä iu guä äññiqiyäupu, Romätanjä iquauä hipaeu äpmuatänñikuwiqä. ¹⁸ Itanñga Romätanjä iqua nyaqä manñi qätä änyiyäpu, nqä suqenñqä näqñqä mapñqä yatñqä änyipiñi, hiñuä tiñjä äñqänñuwiqä. Nyi pizqä bäkññqä diñqe, nyaqä suqä quvqe aanñqä etanñi, qu nyi huätä nyivquatämäpuñqä ikuwiqä. ¹⁹ Iinjä iqanñuwiñqe, Israitqä iqua, Romätanjä iquau äkasuwä

tquanjguwängani, nqä nyämaqeunji, nätmataqä huiñqä kukñuä mit-mqe hma qäyā hitanqqä-qe, hänaqä miñqä iqanji, nyi 'Nyaqä kukñui, ämiqä naqä Sisa iqu änyiwäseyätñqe' ätkqeä. ²⁰ Nätmataqä iinji, nyi näunänämä änyimakqä etanji, nyi he hiñuä eqänätmä kukñuä hitapmätmä tääqä iinqä etätmeqä. Israitqä eeqänänjä iqua, nätmataqenqä kñuä yänänäqñqä ämepu hiñuä äqämbu äpmeñuwä iunqe, nyi-pqe inä äqänmä äpmeñänä. Nyi a tä ängiqätänqe, kiqä quati, iquesanänjqä" ätukqe.

²¹ Iqu iinjä tquanqa, qu iqueni tiinjä ätukuwi. "Ämaqä Jutiyatanjä iqua, sinyqä awä natpñqe, pipa hui maqiyqä ikuwiqä. Itanqa Israitqä iquautanjä hñqu äpätä, sinyqä kukñuä quvqä hui mänaatqä ikqeäqä. ²² Israitqä iqunesanjä hñqua, kñuä änyä-häñi indqängangguwiñqä, ämaqä qua eeqänänjä iutanjä iqua, kukñuä ququvqä ätätqänjuwiqä. Ne iinjä näqñqä metunqe, si tqä kñuä indqänqe awä tqanqtqe, qätä kiyatunquä äpqunä" ätukuwi.

²³ Qu hiunji hñque atäunjuä ipiyi, ämaqä kuapänänji, anjä Poli iqu pmetanqqä iunqä inqa äpkuwi. Qu zinuitä äpmakuwi, awiyqeunqä äpmetqutpiyā iunji, Poli iqu Goti Hanjuwä Iqunä miqeunqätä, Jisasi Iquenyqätä, näqñqä qeiqinyä äwikqe. Qu Jisasi Iquenyqä näqñqä äñguä ämepu quuvqä hiqäpñqä iinqe, iqu kukñuä-suqä Mosisi iqu äqäkqeutatä, Goti Iqueqä kukñuä hiñuä-tqä iqua äqäkuwä iutatä, ämetä, awä ätuminqe. ²⁴ Iqu awä iinjä ätuminqä iinqe, ämaqä hñqua, "Kukñuä tä, qäyunä ätqiya" kñuä indqängangguwänga, huiziqua iqueqä kukñuñqä quuvqä maeqiyqä ikuwi. ²⁵ Iquauqä awä iqisani, qu kukñuä mäkä äunäpiyitanji, ävämapiñqä iqanjuwänga, Poli iqu kukñuä hui inä qe ätukqe. "Dñä Äñguä Iqu, kukñuä naqä-qakuänänji, tawäkau äyā ätukqeä. Iqu hiñuä-tqä Asayä iqueqä manjitanji, tiinjä ätukqeä.

²⁶ 'Qokä-apäkä iquauñqä äwätinä, tiinjä tuvä. "He kukñuä qätä äwika äwäpiyā-qe, kiqä quatinqe änyä mañqä hipnuwiqä. He hiñuä äqunqä äwäpiyā-qe, nätmataqä hñquenyqe näqñqä maeqä ipnuwiqä." ²⁷ Ämaqä iinjä iqua näqñqä äñguä mämeqänqe, quwqä nyuänji woyqä ae imaqundängqeä. Kukñuä qätä äñguä mäwiyqänqe, quwqä qäte, ae imaqundängqeä. Nätmataqä hiñuä äñguä maqunquä ipñqe, quwqä hiñuä-pqe, ae yämaqundi inqqeä. Qu iinjä mimäkqä-säpi, quwqä kñui äkunmäknäpu, Nyinyñqä angumä quvepqañgpi, ga Nyi iquauñi äñguä iwimäkqäminjqä.*"

²⁸ Inäqe he näqñqä tiinjä hipñqeä. Goti Hanjuwä Iqu ämaqä anju itmetñqä imäkätñqenqe, Iqu ne Israitqä iqune qäyā etanji huiziquaunqe, kukñuä ae ändowatkqeä. Kukñuä iinji, qu qätä wipnuwiqä." ²⁹ Poli iqu iinjä tquanji äwipiyyi, iqua iqueni ävämakuwi.

³⁰⁻³¹ Quväukuä hñquaquini, Poli iqu anjä ämätkqä kanique mbqä ävätä, iu äpmainqe. I pmetanqqänga ämaqä ique äwimeqanquwä iquauñi, iqu yeeqä ävätmetä, Goti Hanjuwä Iqunä ämitñqä iunqä kukñui, zä miqä, pemä itä, awä ätuätä, itanqa Naqä Jisasi Kraisi Iquenyqä näqñqä äwiminqe. Iqu iinjä tqanqenqe, ämaqä hñqu pmua mäwimäkqä iminqe.

* 28:27 Asayä 6:9-10

Tuwanuä, Poli iqu Romä pmeqä iquauñqä äqäkqe Yätamäkqä kukñuä hiñuiqänä iquvi

Poli iqu anjä-himqä Romä iunqä äwätä, ämaqä Kraisi Iqueqä yoqä-tänji, iqi pmetanquwä iquatä, anä pmapñqä winqanqçetani, tuwanuä tä äqäkqe. Iqueqä äwinqç, qutäñi wänqäpu ae äpmeçetani, qua naqä Spenqä iunqä äwätä, Jisasi Iqueqä kukñuä äñgui, awä tquatñqä iinç. Tuwanuä iquesani, Poli iqu kukñuä awi, Kraisi Iqueqä kukñuä äñguä we-hunqä-tänji ätnänjä iqinyä ätuätä, ämaqä Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyätqänjuwä iqua, suqä äkiu-äkiu ipu pmepñqä, ätätä äqäkqe.

Kinganäñi, Poli iqu qokä-apäkä Kraisi Iqueqä yoqä-tänjä Romä iu pmeqä iquauñi, “Nyi henyqä kñuä kuapä indqänätmä, Goti Iqu he yätamäkqä hiyätñqä yatñqä ävätmä, tääqä hea ique-ique ätuätqänänä” ätuätä äqäkqe. Iqu qänakñi, tuwanuä iqueqä qakuinç, tii äqäkqe. “Ämaqç, quuvqä eqiyquwitani, quuvqä eqäka upnuwänqä iquanä, Goti Hanjuwä Iqueqä hiñuä iqisani, jänänjä timäupñqä iinç.” (1:17) Iqu tiñjä-pqä ätkqe. Qokä-apäkä eeqänänji, Israitqä iquautanjä, ä yäpaqänqçisanjä iquautanjä qäyä etangi, qu eeqänänji, qokä-apäkä suqä quvqä imäkqä iquae. I etanqçetani, qu hänjä pmepnuwänqç, Goti Iqu qunqä qeqä ätumuäkätä, anqumä itmetñqä inç. Ämaqä Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyätqänjuwä iquauñi, Goti Iqu anqumä itmeqançi, ga iqua Goti Iqueqä näueqä-qua epu, Jisasi Kraisi Iqueqä känqçuäka ipñqä.

Goti Iqu ämaqä hñque ançi itmeqanqçutqe, iqueqä hänjä-pmeqç, hänji menä. Goti Iqu iquätä anä pmetanqçuti, Iqueqä Dñä Äñguä Iqu iqueni manqçä winyätänä. Iinjä etangi, yänänäqçñqä, suqä quvçetatä, äpakonqçetatänji, ämaqä ique mäñdi äkittqiyätä ique ämitñqç, hanjuä winä. Inji saptä 5 iquesa 8 dunqç, Poli iqu kukñuä-suqä Goti Iqu Mosisi ique äwikqçetanjä qakuinçqçetä, Dñä Äñguä Iqueqä yänänäqçñqä, ämaqä Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyätqänjuwä iquauqä hänjä-pmeqä iu äwitñqçenqçatä, ätätä äqäkqe.

Inji saptä 9 iquesa 11 iunqç, Poli iqu hanjä-iqä naqä ique äwimakqçñqä awä ätätä äqäkqe. Iqu ämaqä Israitqä iutanjä ique. Ga Israitqä iqua, Goti Iqu, Iqueqä ämaqä-qua hipñqä atäunjuä ikqä iquayi. Itangi iquautanjä kuapanänji, qu Jisasi Ique tuwä äwiminjuwä iquai. Israitqä iqua qäyä etangi huizi iquautani, kuapanänji Jisasi Iqueqä kukñui qänaknä iminjuwä-qç, Israitqä iquautani, kuapanä ma. Poli iqu, “Israitqä iqua qämä-qämä ipu, nätmätqä naqänänji, Goti Iqu iquau iwimäkäniqenqçä hiñuä äñguä mäqunqçuä iminjuwä iutayqä” ätätä äqäkqe. Itangi iqu kñui, qänakñi qokä-apäkä Israitqä iutanjä iqua, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, Iqueqä yoqç mapnuwänqçänä, indqänqçqe.

Yäpakä iqinji, Poli iqu ämaqä Kraisi Iqueqä yoqä-tänjä iqua, suqä äkiu-äkiu ipu pmepñqä, ätätä äqäkqe. Iqu kukñuä kuapanänji, suqä, ämaqä huiunqçä kiinjä äwinqçä iinqä, ätätä äqäkqe. Suqä huiziunqçä inä ätätä äqäkqe, tiñji. Goti Iqueqä wäunjui imäkqä inqçatä,

gapmanqä iquauqä yäpä injisa pmeqä injätä, itanğa ämaqä huizi iquau yätamäkqä iqa injätänji.

Kuknuä änguä we-hunqä-täninqä

¹ Poli iqunä, nyi Kraisi Jisasi Iqueqä wäunuä imäkqä iqunji. Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä kuknuä änguä we-hunqä-tänji awä tmqä dinqä atäunuä änyiyätä, Iqueqä wäunuä iinqä änändowatkqä iqunjqä. ² Hinjuqänänji, Goti Iqu kuknuä änguä we-hunqä-tänjä ii, guä ämäsuätä, Iqueqä kuknuä hinuä-tqä iquau tquanği, iqua Iqueqä bukä iu äqäkuwi. ³ Ii kuknuä änguänänji, Iqueqä Ymeqä Iquenyqeyi. Iqu ämaqä huiwä-tänju, Dewiti iquesa ätimäukqe. ⁴ Itanğa Ymeqä Iqu, quuvqe-qu Goti Iqueqänänjä etanği, Goti Iqu, Ique qua äptekuwä iuta ävauqumuatätä, Iqueqä Ymeqä yänänäqñqä-qu atäunuä äwikqe. Iqu Jisasi Kraisi neqä Naqä Iquvi. ⁵ Iqueqä hipa iutani, Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä qeqä imänqeta änguä inemäkätä, itanğa, Jisasi Iqueqä wäunuä imäkatunquä änandowatkqe. Wäunuä iinji, ämaqä eeqänänjä iutani, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, Iqueqä kuknui qänaknä ipñqe, awä tqueyi. ⁶ Amäqä iinjä iquautani, he-pqä inänqe. He Jisasi Kraisi Iqueqä tääqe qätä ae äwiyäpu, Iqueqänänänqä enjuwitayi. ⁷ Nyi tuwanuä tä, he ämaqä Romä pmeqä Goti Hanjuwä Iqu henyqä kiinjä wiñanği, Iqueqänänqä tääqä etätmakqä iquenyqä äqiyqä. Neqä Goti Apiqutä, itanğa Naqä Jisasi Kraisi Iqutä, qeqä imänqeuta hinji etapäsinyä, äwqä hanjuä imbu pmetpnqä emäkqinyä.

Poli iqu, Goti Iquenyqä tääqä ätminqenqä

⁸ Kinğanänji, tiinjä hitmqe. Qua eeqänänjä iunji, ämaqe, heqä quuvqä yänänäqñqä heqiyqanğuwinqä quea ätätqänjuwitani, nyi Jisasi Kraisi Iqueqä yoqeta Goti Iqueni, ‘änğuiqä’ ätuätqänä. ⁹ Nyi Goti Iqueqä wäunui, kuknuä änguä, Iqueqä Ymeqä Iquenyqä awä ätätmä, yänä äqänmä imäkätqänä. Inji nyaqä tääqä ätuätmänğanji, henyqä kñuä indqänätñqä iinqä kuknui, naqä-qakuä etanğqenqe, Iqueqä-kiuä näqñqä-tänjä Iquvqä. ¹⁰ Hea ique-iqueni, Iquenyqä tääqä tmqä imäkätmänğanji, Iqu äwiñanğutqe, nyi henyqä pmqä hänaqenqä qävqä nyiyätñqä, yatñqä yänänäqñqä ävätqänä. ¹¹ Yatñqä ii, nyi he hinuä hiqänmqä kiinjä änyinätñqä iutayi. He yänänäqñqä emäkätñqä iinqe, nätmätqä Dñä Änguä Iquesa hitapmqä änyinğiyä. ¹² Nqä kñuä indqänqe, tiinji. “Heyaqä quuvqä heqiyqä iunji, yätamäkqä hiyqanğundi, ga he nyaqeu nyiyqanğpi, iutani eequne yänänäqñqä imäknatunque.”

¹³ Nyämaqäüä, nyi he tiininqä näqñqä änguänä epñqä änyinği. Nyi wäunui, Israitqä qäyä etanği huiziuqä awä iqi imäkmqe, häukuä äwäkqä-pa, heyaqä awä iqinji, nyi wäunuä imäkmqe, häukuä witñqä iinqe, hea kuapänänji, nyi emamqä kñuä indqänätñqe. Inäqe hea ique-iqueni, nätmätqe ätimäüätä, hoptäwä änyiyätñqe. ¹⁴ Wäunuä Goti Iqu ändapkqe, ämaqä Grikä iquautä, ä huizi iquautä, itanğa ämaqä näqñqä-tänjä iquautä, ä näqñqä maeqä iquautä, awä tumqä iinä ändapkqe. ¹⁵ Itani, he Romä pmeqä iquenä-pqe, kuknuä änguä we-hunqä-tänji awä hitmqä iinqe, nyaqä äwqe änyivauqi.

Kuknuä änguä we-hunqä-tänji, ii Goti Iqueqä yänänäqñqeyi

16 Kuknuä änguä we-hunqä-täñiqe, nyi womba miqunji. Ii Goti Hanjuwä Iqueqä yänänäñqe, ämaqä quuvqä eqämipqä iquau anqumä itmeniä iñqeyi. Kinganäñi, Israitqä iquau-ganä, itanqa ämaqä huizi-pqä iquauñi, inä itmeniä. ¹⁷ Itanqa kuknuä änguänäñi, Goti Iqu, Iqueqä suqä jänänä iuta ämaqä-qunenyqe, ‘jänänänjuaiqä’ tätñqä iñqä ätnänäqi itkimäkqiyä. Ämaqe, quuvqä eqiyquwitanji, quuvqä eqäka upnuwänqä iquanä, Goti Hanjuwä Iqueqä hiñuä iqisanji, jänänä timäupñqä iñqe. Ii kukñui, Goti Iqueqä bukä iu äqänänqä-pa, “*Nqä ämaqä jänänänä iqu, quuvqä eqiyätäqetani, häñä pmenqiyä.*”*

Suqä quvqä huitañä-huitañi imäkqenqä

18 Ämaqe, suqä Goti Iqu äwinyätanqä iunji tuwä äwiyäpu, suqä quvqä imäkätqätanquwitanji, Goti Hanjuwä Iqu qäukuä yätu äpme, Iqueqä äwqä tnäñi, ätnänäqi itkimäkqiyä. Qu quvqä iñä imäkätqänjuwi, kuknuä naqä-qakuä iqueni mäñdi äkittqiyätqänjuä. ¹⁹ Iqueqä suqä kuapänänñiqe, Goti Iqu ämaqä tquau ae ämotquakqetani, qu näqñqä ae ekuwä-qe, mäñdi äkittqiyätqänä. ²⁰ Iqu nätmätqä eeqänänä ätimäutñqä ipäqäka äpätñqe, täñga täsä enqä-qae, ämaqä iqua, Iqueqä suqetä Iqueqä yänänäñqetä, hiñui änä mäqunquä ipiyä-qe, qu Iqu nätmätqä wäunjuä imäkkqä iunji, hiñuä äqunäpu, Iqueqä nätmätqä iquaquinyqe, näqñqä qäyunä mapnä. Iñä iutanji, qu “Ne Iquenyqä maqñqä itanitanji, quvqä maequneyqe” matqä ipnä.

²¹ Ii tiñä etanqiyi. Iquenyqä näqñqä iñä epiyä-qe, qu, ‘Iqu Goti naqä-qakuä Iqueqe’ kñuä mindqänqä ipu, Iqueqä yoqe haqeu mävaqumuatqä ipu, Iqueni, ‘änqñiqä’ mätquä iminjuwi. Oeyä. Iqua kñuä qämä-qämä ipu, kñuä indqänqetä, näqñqetä maeqä, hiawiqä inqisa äpmejuwä-pa ekuwi. ²² Iqua, ‘Ne näqñqä-tänuneyqä’ ätätqänjuwä-qe, maqñqä naqä-qakuänänä-qua ätimäukuwi. ²³ Qu Goti Hanjuwä Mapäkonqä Iquesä, nätmätqä Iqueqä yoqä naqe motqueqä iquesä, tuwä äwipiyi, ktqe, ämaqä äpäkonqä iquauqetä, yññä iquauqetä, yaqueqä huitañä-huitañä iquauqetä, qämäkä huitañä-huitañä iquauqetä imäkäpu, nätmätqä iquauñqe, qonjä wotäuqänqä ipäqäkuwi.

²⁴ Qu iñä imäkqanquwitanji, Goti Hanjuwä Iqu, quwqä quvqä imäkqänqä äwinyätñqä iu qänaknä ipñqä hiñuinä äqunqge. Itanji quwqä kñuä quvqe, suqä kiyä mätqä iquau imäkññqä indqänäpu, quwqä huiwi qäyunä mimiñqä ipu, iqa äuminjuwi. ²⁵ Qu Goti Iqueqä kuknuä naqä-qakuänänäñi, tuwä äwiyäpu, quanqä di ämakuwi. Itanqa qu qonjä äwotäupu, yäpä iqi äpmaminjuwi, Goti nätmätqä eeqänä imäkkqä Iquenyqä ma, nätmätqä Iqu imäkkqä iñqänä iqa äuminjuwi. Inäqe Goti Hanjuwä Iqu eeqänä imäkkqetani, hea ique-iqueni, ämaqä iquene, Iqueqä yoqe, haqeqä mamäuquatuñqänäyi. Ii naqä-qakui.

²⁶ Qu iñä imäkqanquwitanji, Goti Hanjuwä Iqu, suqä womba inqä ii, qäyä imäkqä uwqänñqä hiñuinä äqunqge. Ga apäkä iua, qoki-quatä hiqaqä anä wiqä suqä qäyunänäñi, ävquatämäupu, quwqä-quwä miquvänbñqä ipäqäkuwi. ²⁷ Asä inji, qokä iqua-pqe, apäkitä hiqaqä anä wiqä suqä iunji ävquatämäupu, quwqä-quwä miquvänbñqä

* 1:17 Hapakukä 2:4

iqu, yänänäqñqä ätimäukqe. Inji qokä iqua suqä womba meqä ii imäkmbiyi, quvqä iinjä iqueqä kimanji, qäyunä ämakuwi.

²⁸ Qu suqä Goti Iquenyqä kñuä indqänqä iunji, tuwä ävqanquwitani, ga Iqu, quwqä kñuä quvqä iu indqänäpu, suqä qäyunänjä iu mimäqkä pa ipñqä hinuinä äqunqce. ²⁹ Inji suqä Goti Iqu mäwinqä inqce, suqä quvqce, aquvü maqiyqä ique, nñ quvqä iwitqueqä itänji, kuapänä imäkätqänä. Itanqa suqä huiziuqä nätmatqenqä qeqä tqüä, ämaqä pizqä päsqä, kukñuä mäkä-hunqä, quanqä imäqkä, ä quvqä iwitquetä, ewiqä tqä-pqe, kuapänä itqänä. ³⁰ Huiziuqä sugenqä awä ätuäkipu, hñquenqä tuwänji kukñuä ätäpu qui imäqkä, mä Goti Hanjuwä Iquenqä wiunqä iqä, hñquau hñgisanä tqüä, ämaqä mänqce ‘quvqeqä’ ätäpu, quwqä yoqenä haqeu maeqä, suqä quvqä änyä-hänñqä indqänäpu imäqkä iu, itanqa kënaqä-kanunauqä kukñui qätä mäwiyqä ipu, itqänuwä iquayi. ³¹ Itanqa tii-pqä inänji. Kñuä indqänqä ängui mindqänqä ipu, quwqä kukñuä du qänaki miqä ipu, ämaqenqä qeqä mäwutqä, ä huäqä mäwunqä itqänuwä iquayi. ³² Goti Iqu qäyunä iwäsäutä, “Ämaqä iinjä imäkmpqä iqua äpäkombñqänänjqä” ätkqenqce, iqua näqñqä qäyä epu, quwqä-quwä imäkäpu, ämaqä huizi ii imäkmpqä iquauñi, “Yqänä imäkpiyä” tqä-quaiqä.

2

Goti Iqueqä iwäsäuqenqä

¹ Inji he huizi iquauñqce, “Quvqä-quaiqä” ätäpu iwäsäutqänuwä eeqänänjä iquenä, suqä quvqä iqua imäkätqänjuwi, he asä inä imäkätqänjuwitani, “Ne quvqä maquneyqce” matqä ipnä. He iquauñqce, “Suqä quvqä iinjä imäqkä-quaiqä” ätäpiyänqani, hiqä-heonqä-pqe inä tmbñqce. ² Ne näqñqce. Goti Hanjuwä Iqu, ämaqä suqä quvqä iinjä imäkätqänuwä iquauñi, kima ävätäqänqani, qäyunänä vänä. ³ Si huizi iquauñqce, “Iqua suqä iinjä imäqquaiqä” ätätnä, asänä imäqkä iquki, “Goti Iqu ämaqeu kukñuä mitqeuñi, ämäwqätäumniqeqä” kñuä kiyä? ⁴ Goti Hanjuwä Iqu ängüä ikitquetä, hea quäuqä sinyqä hinuä äqänä äpme, tqä suqä quvqenqä kima maqänä mäktapqä itñqce. Iqu ängüä kuapänä e qäyä ikitqueqanqenqce, ii nätmatqä hinñqñqä enqä-panä äqunänjä? Iqu ängüä iinjä ikitquetñqce, ii, si tqä kñuä äkunmäknätnä, suqä quvqä vquatämäutñqä iinñqce, äktma äwätñqceyi.

⁵ Si tqä kñuä iunji qñqanä äyetenä, suqä quvqä iuta makunmäkñqä itnänqani, Goti Iqueqä äwqä tnänji, aquvü ämaqiyätqäninyä. Hiunji Goti Iqu, Iqueqä äwqä tnänji ätnänä iqi ämaetä, kukñuä jänä imäkätqänqani, tqä kima qäyunänji, inqa matñi. ⁶ “*Goti Iqu qokä-apäkä hñqunä-hñqunäñi, suqä qu imäkätqänuwä iunqce kima äväniqeqä.*”^{*} ⁷ Ämaqä yänä äqänäpu, wäunjuä ängüä imäkäpiyitani, yoqä naqä ämepu, mapäkonqä ipñqä, Goti Hanjuwä Iqutä quamä anä pmeñqä hänaqenqä qävqä itqänuwä iquauñi, Goti Iqu häñä hea ique-ique pmeqä vänqiyä. ⁸ I etanqä-qe, ämaqä kñui, quwqä-quwänqänä indqänäpu, kukñuä naqä-qakuä iu tuwä äwiyäpu, suqä Goti Iqu mäwinyätanqä iu qänaki itqänuwä iquauñi, Iqueqä

* 2:6 Apqä Bukä 62:12; Quamä-pmeqä 24:12

äwqä tnänjä yänänäqñqänäñi, ävänqiyä. ⁹ Ämaqä eeqänänjä suqä quvqä imäkätqänjuwä iquauñi, hanä-ıqä naqänänjitä, tənä-hunqetänji, äwimeñqiyä. Israitqä iquau-ganä äwimeqetani, huizi Israitqä qäyä etanji huizi iquau-pqe inä wimeñqiyä. ¹⁰ İnjä etanji ämaqä eeqänänjä suqä äñguä imäkätqänjuwä iquauñi, quamä pmeqä äñguänänjitä, yoqä naqetä, itanga äwqä hanuä inqä itäñi, Israitqä iquau-ganä äwimeqetani, huizi Israitqä qäyä etanji huizi iquau-pqe inä wimeñqiyä. ¹¹ İi tiinjä etanjiyi. Goti Hanjuwä Iqu qokä-apäkä eeqänänjä iquauñi, asänänä iwäsäuänä.

Kukñuä-suqeqä

¹² Israitqä iqua qäyä etanji huiziqua, qu kukñuä-suqä Goti Iqu Mosisi ique äwikqe, maeqä-quai. Qutanä suqä quvqä imäkätqänjuwä eeqänänjä iqua, qu kukñuä-suqe maeqä ipiyä-qe, qui imäkmbnuwi. Itanga Israitqä kukñuä-suqä ämepu, suqä quvqä imäkätqänjuwä eeqänänjä iqua, Goti Iqu kukñuä-suqetä iwäsäuqanğa, qu qui imäkmbnuwi. ¹³ Ämaqe, Goti Iqueqä hiñuä iqi jänänänjä timäupñqä iqua, kukñuä-suqe qätä hinğinäwa äwiyätqänjuwä ma, qätä äwiyäpu qänaknä itqänjuwä iquayi. ¹⁴ Israitqä iqua qäyä etanji huiziqua, kukñuä-suqe maeqä epiyä-qe, quwqä kñuä indqänqä iuta ämepu, kukñuä-suqeu qänaknä ipiyänğani, iqua kukñuä-suqä ii maeqä qäyä epu, quwqä-quwä kukñuä-suqä eqqä-pañuayi. ¹⁵ İnjä ipiyä iutani, tiinjinqä motquapnä. Goti Iqueqä kukñuä-suqe, ämaqe uqä yäpä ingisa ae äqiyekqä äwi,† kiqä wäñui imäkänä. İñi quwqä suqä-iwäsäuqñqä kñuä imñä-pqe, asänä motquenä. Hnğanä-pqe ‘Suqä qäyunä imäkqe qä’ indqänäpu, hnğanji ‘Qäyunä manä’ kñuä indqämbnä. ¹⁶ Nyi kukñuä äñguä we-hunqä-tänji awä ätuätñqä-pa, hiunji qänakñanğani, Goti Iqu, Kraisi Jisasi Ique wäñuä vqanğa, Iqu ämaqe uqä suqä kñuä zä äwiñqä eeqänänjä inqä iwäsäunıqe.

Israitqä iquauqä suqä imänqä inqe

¹⁷ İtanji tənğani, nyi he, “Israitqä iquautanä iquneyqä” änyuätñatqänjuwä iquenä hitmqe. He imänäpu, “Kukñuä-suqä iqu yätamakqä neyänqiyä” kñuä indqänäpu, “Ne Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä iquneyqä” ätätqänjuwä iquenji. ¹⁸ Qu kukñuä-suqä iuta ämetquakuwitani, he Goti Iqueqä äwiñqä iinjä näqñqä ämepu, suqä qäyunänjä, huizi iquau ämäwqätäunqenqe, ‘äñguänänjiqä’ ätätqänä. ¹⁹⁻²⁰ İtanga näqñqetä, kukñuä naqä-qakuitä, kukñuä-suqä iu witanğqetani, he kñuä yänänäqñqe, “Ne ämaqä hiñuä pısqä iquauñi, hanaqe ämotquetanä, ämaqä hiawiqä imä pmetanğuwä iquauqä we-hunqä-qune eanä, ämaqä maqñqä itanğuwä iquau ämotqueqä-qune eanä, itanga ymeqä wänqä isuañi, kñuä vqä iquneyqä” indqänätqänä. ²¹ İñi he qokä-apäkä iunä motqueqä iquenä, hiqä-hiuänji mämitquatñqe, sunqä itqänjuwi? He awi, “Quwä mämeqä pambiyä” tqä iquenä, quwä ämetqänjuwäta? ²² “Qokä-apäkä ämanqe, huizitä huiwi yanä mikiqä ipñqe” tqä iquenä, he quvqä iinjä imäkätqänjuwäta? He goti quanğä iquauñqä maenqä itñqä iquenä, iquauqä hiqäva-imäkqä anä iuta quwä ämetqänjuwäta? ²³ He hiqä yoqe haqe qä ämamänäpu, “Goti Iqueqä kukñuä-suqe ämenunä” tqunenä, kukñuä-suqe ävasuäpiyitani, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe,

† 2:15 Järämai 31:33; Asayä 51:7

qui äyâ imäkätqänjä. ²⁴ Ii, Goti Iqueqä bukä iu, kuknjuä tiini ätä äqänänqä-payi. “Hiyaqä quvqä iutani, Israitqä qäyâ etangi huizi iqua, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqenqä äkasuwä kuknjuä ätäpu, mändi äkittiyätqänjä.”†

Suqä, huiwä häuä ktänqenqä

²⁵ Si Goti Iqueqä kuknjuä-suqä eeqänänjä iu qänaki iqanqtqe, Israitqä iquneqä suqä huiwä häuä ktäuqä iqu, yätamäqä kiyänä. Injqe, qu saqä huiwi häuä qäyâ äkktäukuwä-qe, si kuknjuä-suqe ävakutqe, ämaqä huiwä häuä maktänqä iqua enqä-panjä esni. ²⁶ Iutani ämaqä häuä maktänqä hñqu, kuknjuä-suqeu qäyunänä qänaki iqanqtqe, Goti Iqu iqueni, häuä ktänqä iquatänjä, asänänjä enqä-panjä qunänä. ²⁷ Itanğa kuknjuä-suqä-tänjä eänä, huiwä häuä ktänqä iquki, kuknjuä-suqe ävausqanqtqe, ämaqä huiwi häuä maktänqä, kuknjuä-suqeu qänaki imitätqä iqu, tqä suqä quvqe, ätnänjä iqi makiyänä. ²⁸ Nyi naqä-qakuä, “Israitqä iqunjqä” tqe, ii nätmatqä huiwitanjä manä. Itanğa suqä huiwä häuä ktänqä-pqe, ii nätmatqä huiwitanjinä manä. ²⁹ Israitqä naqä-qakuä-qu-tiyä-qe, iqueqä qeqä-quuvqä imñi, ne hinjä mäqunquä yanä. Itanğa, suqä huiwä häuä ktänqä naqä-qakuä iqu, kuknjuä-suqeu ma, Dnjä Ängüä Iqu qeqä-quuvqä imñi imäkänä. Ämaqä iinjä iqu, yoqä naqä meqe, ämaqä iquauqä hinjä iqisa ma, Goti Hanjuwä Iquesayi.

3

Goti Iqueqä suqä iwäsäuqenqä

¹ Nyi naqä-qakuä i tqanqundqe, änäänänqäwä? Israitqä iqua, iinjä eänuwitani, yätamäqä äki metqänjä? Suqä huiwä häuä ktänqä iqu, yätamäqä äänä väniqi? ² Täukue! Goti Hanjuwä Iqu, Israitqä iquauñi, nätmatqä huitanjä-huitanjä ängüänänjinä ävätqä. Kinganänñiqu, Iqu Iqueqä kukñui, iqua ämiqäpnjqä äwikqe. ³ Inji iquautanjä hñqua, kuknjuä täuñi qänaknä miqä iminuwitani, änäänänqäwä? Iutani Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä ämaqä iquau ängüä wimäkätñqä ätukqä iu mimäqä yäniqi? ⁴ Oeyä! Matimäuqä yänä! Ämaqä eeqänänjä quanğä tätqätanğuwä-qe, naqä-qakuä tqe, Goti Hanjuwä Iqunänjqä. Iqueqä bukä iu äqänänqä-pa,

*“Tqä kuknjuä naqä-qakuä etanğqenqe, qu hinjä qumbñqäuä. Itanğa qu Si quvqä imäkätqänñinqä ktqanğpqe, Si ämäwqätätñqinyä.”**

⁵⁻⁶ Inji, neqä suqä quvqä iquesa, Goti Iqueqä suqä jänänänji, ätnänjä iqi ämotquetñqe, änäänjä tatunquäwä? Goti Iqu, neyaqä suqä quvqä iqenqä äwqä tnänjä imäkätä, kima änätapätñqä iinqe, “Iqu, jänänänjä miqä itqänä” tatunquäta? Oeyä, kuknjuä iinjä, ii ämaqä iquneqä kñuä iutanäyi. Goti Hanjuwä Iqu suqä jänänjinä mimäqä-säpi, Iqu qokä-apäkä eeqänänjä iuqä suqenqe, miwäsäuqä iquänñgä. ⁷ Ämaqä iquneqä kñuä iutanjä yatñqä huiziqu, ti-iyi. “Nyaqä kuknjuä quanğä iunji, Goti Hanjuwä Iqueqä kuknjuä naqä-qakui ätnänjä ingisa ätimäuätä, Iqueqä yoqä naqä qonätñqä iwimäkätñqe, Iqu nyini, ‘Suqä quvqä imäkqä-qukiyqä’ änyuändätä,

† 2:24 Asayä 52:5; Esekiyäli 36:20 * 3:4 Apqä Bukä 51:4

kima quvqe sunqä dapätñqäwä?”⁸ Kukñuä iinj qäyunä etanjutqe, tiinjä tatumque. “Nätmatqä änguä hui timäuatñqe, ne suqä quvqä hñqu yqä imäkanä.” Ämaqä hñqua neqä yoqä mändi äkittqiyäpu, quangä tii ätätqänjä. “Iqua, kukñuä quvqä iinjä isua, ätätqänjuwä iquaiqä.” Ämaqä nenyqä ii ätätqänjuwä iqua, quvqä iquesa kima mapnuwänqe, ii qäyunäyi.

Eequne, suqä quvqä imäkätunqenqä

⁹ Änäñätiyä? Israitqä iqune, ämaqä huiziquaunji ämawqätäunju? Oeyä, ne ae äyä ätätunqne. “Israitqä iqunesä, Grikä iquatänji, eequne suqä quvqä iqueqä yänänäñqä iqueä yäpä iqä äpmenä, suqä quvqä imäkqämanätqunjunä.”¹⁰ Ii Goti Iqueqä bukiu äqänänqä-payi.

“Ämaqä suqä jänänänjinä imäkqe, aañä hma naqä-qakuä eänä.

¹¹ *Ämaqä näñqä änguänänjä-tänji, hma etangi, Goti Iqu qutä pmeqänqe, qävqä miqä itqänjä.* ¹² *Ämaqä, hänaqä änguä iinjä ävquatämäupu, eeqänänji, quvqenä ätimäukuwi. Auä, ämaqä suqä änguä imäkqe, aañä hma naqä-qakuä eä.”†*

¹³ *“Quwqä manitani quangä kukñuä kuapänä ätätqänjuwi, ii tiinjä enqä-manji. Qu ämaqä pizqä qua äptepu, hovqe mämatnyeqä itqänjuwä enqä-panji.”‡*

“Quwqä kukñuä ätäpiyi, qämakä iqua, ämaqeu qui imäkätqänjuwä-panji.”§

¹⁴ *“Quwqä äwqä tnäni äpakänä munätanqgetani, ämaqeu qui imäkñqä ätqa äwätqänjä.”*

¹⁵ *“Qu maqänä äwäpu, ämaqä pizqä äpäsätqänjuwi. ¹⁶ Ga im-imä äupiysi, nätmatqä qui imäkäpu, ämaqeu hanjä-iqä ävätqänjuwi. ¹⁷ Itangga, huiziquatä äwqä naqä-hñqunä änyäpu pmetñqe, mañqä enjuwä iquayi.”**

¹⁸ *“Qu Goti Iqu yoqä naqä ämenqä iinjqe, kñuä mämeqä ipu, zä mäwinqä itqänjä.”†*

¹⁹ Ne tiinjñqä näñqä äyuwä. Kukñuä-suqä Goti Iqueqä bukiu äqänänqä eeqänänji, ämaqä kukñuä-suqä iqueqä yäpä iqä äpmenjuwä iquau ätuätñqe. Iutani ämaqä im-imdanjä eeqänänjä iqune, Goti Iqueqä hinjuä iqinj, neqä suqä quvqenqe, “Iinjä-iinjicä” matqä itanä, Iqueqä änewäsäuqä iunä äpmenju. ²⁰ Ii tiinjä etangi. Kukñuä-suce, näyaqä suqä quvqä iinjänä ämänätquetqäuä. Itangi kukñuä-suqä iu qänaknä iqä iutani, ämaqe, Goti Hanjuwä Iqueqä hinjuä iqinj, jänänjua matimäuqä ipnä.‡

Goti Iqu, quuvqä eqämipqä iquau, jänänjua iwimäkätñqenqä

²¹ Itangi tänggani, Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä hänaqe, qokä-apäkiu jänänänjä wimäkätñqe, ae ämänätqueqe. Ii kukñuä-suqä iu qänaknä iqeuta, matimäuqä yänä. Hänaqä iquenyqe, kukñuä-suqä Mosisi iqu äqäkqä iutatä, bukä, Goti Iqueqä kukñuä hinjuä-tqä iqua äqäkuwä iutatä, äqänänä. ²² Hänaqä tä, tiinj. Qokä-apäkä, Jisasi Kraisi Iquenqä quuvqä eqiyätqänjuwä iquauñi, Goti Iqu eeqänänji, jänänänjä wimäkänä. Israitqä iqunenqä, ä huizi iquauñqä huänqe, qäqunäyi.

† 3:12 Apqä Bukä 14:1-3; 53:1-3 ‡ 3:13 Apqä Bukä 5:9 § 3:13 Apqä Bukä 140:3 * 3:17 Asayä 59:7-8 † 3:18 Apqä Bukä 36:1 ‡ 3:20 Apqä Bukä 143:2

²³ Ne eeqä asänänjä iqune, suqä quvqä imäkätunquä-qae, Iqueqä ktqä inemäkkqe, a maqätqä iñu. ²⁴ Itanğa Kraisi Jisasi Iqu anğumä mbqä äneyämäkqetani, Goti Hanjuwä Iqu, eeqä asänänjä iqunenyqe qeqä äwimänätä, hinđi änätapätä, jänänjä inemäkätqäuä. ²⁵ Iqu, Jisasi Iqu äpakonätä, Iqueqä häñgeqetä, quuvqä heqiyqä iquauqä suqä quvqetanjä kimanđi, huätä muämäütñqä atäunüä ikqe. Iqu iinjä imäkkqe, ii Iqueqä suqe, jänänänjä etanğqenğqä ämänätquetñqä dinğeyi. Hinđiqänänđi, ämaqe suqä quvqä imäkqanğuwänğa, Iqu qeiqinyä imäkätä, kimanđi maqänä mävwä qäyä iminğqä-qe, Iqueqä suqä jänänänjä iu qänaknä yqänä iminğqeqä. ²⁶ Iqu ämaqe uqä suqä quvqä iutanä kimanđi, Jisasi Ique äwikqetani, ne Iquenyqä näqñqä tiinjä ämetqänju. Iqu suqä jänänänđinä Imäkqä-qu eäqe, ga ämaqä Jisasi Iquenyqä quuvqä eqämipqä iquau, jänänänjä Iwimäkqä Inänjä-qu eänä.

²⁷ Itanđi ämaqä-qune, neqä yoqä haqeu ämamänätunque, iinğä änäänjä tatanque? Ii qäpu ae ekqe. Qäpunđi, suqä äsquesa ekqäwä? Kukñuä-suqä iu qänaknä iqä iquesa ma, oee. Yoqä haqeu mamänğqä iqu, quuvqä heqiyqä iqusanä qäpu ekqe. ²⁸ Ii ne näqñqä tiinğñqä ämakquä iutanđiyi. Ämaqe, Goti Hanjuwä Iqueqä hinđuä iqinđi jänänjä timäupñqe, kukñuä-suqä qänaknä iqä iqusanä hmanđi. Ii hänaqä quuvqä heqiyqä iqusanänđi. ²⁹ Kukñuä ii qäyuta, ä Goti Hanjuwä Iqu, Israitqä iquauqä Goti Iqunända? Iqu ämaqä huizi iquauqä-pqe, hmanda? Oee, Iqu, huizi iquauqä Goti inänđi. ³⁰ Goti Hanjuwä Iqu, Kiqä-kiuanänđi. Iqu, Israitqä huiwä häuä ktänğqä iquatä, huizi häuä maktänğqä iquatä, Iquenyqä quuvqä eqiyätqätanğuwitanä, jänänänjä iwimäkäniqe.

³¹ Ä ne quuvqä heqiyqenğqä iinjä ätätanitanđi, kukñuä-suqe mändi äkittqiyätanä, aanğqä äyä imäkätunquäta? Aanä oeyä! Ne kukñuä-suqä iqueni, yänänänğñqä ätqätetunque.

4

Aprähamä iqueqä quuvqä heqiyqenğqä

¹ I etanğqä-qe, Israitqä iquneqä awä kinğanänjä Aprähamä iquenyqe, ne suänjä tatanquäwä? Hänaqä Goti Iqueqä hinđuä iqi jänänjä timäuqänqe, iqu hinđuä äsque äqunğqäwä? ² Iqu suqä anğuinä imäkminğqeta, ämaqä jänänä-qu eqä-säpi, iqueqä yoqe, kiqä-kiuä haqeu vauqumuatuñğuaninđi. Itanđi Goti Hanjuwä Iqueqä hinđuä iqisanđi, iinjä mimäkqä yänä. ³ Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunđi, kukñuä äkinğqä ätnänğqenqe, kñuä mapiyä. “*Aprähamä iqu, Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä heqiyqanđi, Iqu ‘Ämaqä jänänjeqä’ ätkqeqä,*” ätä äqänä.*

⁴ Ämaqä hñqu wäunüä imäkätä, iuta mbqä ämeqä di, ii, wäunüä kaniqu qeqä imänğqeta mävwä iqi. Oeyä. Mbqä ii, wäunüä iutanä kimanđiyi. ⁵ Iinjä etanğqä-qe, ämaqä hñqu, Goti Hanjuwä Iqueqä hinđuä iqinđi jänänänjä-qu pmetñqä dinqe, hñjua-hñjua mimäkqä itä, quuvqe, Goti Iqu ämaqä suqä quvqä imäkqä iquauñđi, jänänänjä wimäkätñqenğqä eqiyätñqä iqueni, Goti Hanjuwä Iqu,

* 4:3 Ipäqäkkä 15:6

‘Jänänänjukuiyqä’ ätuätqäüä. ⁶ Dewiti iqu-pqä kuknuä asä ii enqä-ma, ätkqe. Ämaqä suqä änguä mimäkkqä qäyä etanğä, Goti Iqu, quņi, ‘Jänänänjuaiqä’ ätuätqä iqua, änguä äpmepu, aquvänä ipnqä iinğä tii ätätä äğäkkqe.

⁷ “Ämaqä, kuknuä-suqeu tuwä äwipu, quvqä imäkätqänjuwä iquauņi, Goti Iqu, quwqä quvqe hiņjuä anđi mäquņquä yätņqä, huätä muämäuqanğutqe, qu äņguä äpmepu, aquvänä ipnqäüä.

⁸ Naqä Iqu, ämaqä hñqueqä suqä quvqä diņqä kņuä anğumä mindqänğä iqanğutqe, iqu äņguä äpme, aquvänä iquätņqeğä” ätkqe.†

⁹ Äņguä äpme aquvänä iqä iinđi, ii ämaqä huiwä häüä ktänğä iquanğänändanä, ä ämaqä huiwä häüä maktänğä iquanğä-pqe, inändanä? Ne tiinğä äyä ätätqänju. “Goti Hanjuwä Iqu, Aprähamä iqueğä quuvqä heqiyqenğä kņuä indqänätä, ‘Ämaqä jänänueqä’ ätkqeğä” ätätqänju. ¹⁰ Inđi Goti Iqu iinğä ätukqe, Aprähamä iqu äänä pmetanğayi? Iqu huiwä häüä ae äktänğänğata, ä änä etanğata? Iqu huiwä häüä maktänğä änä etanğayi. ¹¹ Suqä huiwä häüä ktäuqe, kiqä quati tiinđi. Aprähamä iqu huiwä häüä maktänğä yqänä äpmeqänğani, iqu Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä eqiyqanđi, Goti Iqu, “Ämaqä jänänjukuiyqä” ätukqe. Itanđi Goti Hanjuwä Iqu suqä huiwä häüä ktäuqä ii, iqu ämaqä jänänğä-qu pmetņqenğä hiņğqä enğä-pa äwikqe. Iinğä etanđi Aprähamä iqu, ämaqä huiwä häüä maktänğä iqua, Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä eqiyäpiyä iuta, ämaqä jänänänğä ätimäupqä iquauqä kawä kinğanänğä iquvi. ¹² Itanğa iqu ämaqä huiwä häüä äktänäpu, quuvqe, neqä awä Aprähamä iqu huiwä häüä maktänğänğa, Goti Iquenyqä quuvqä eqäkkqä-pa, eqiyätqänjuwä iquayi.

Goti Hanjuwä Iqu, kuknuä guä ämäsäukqenğä

¹³ Hiņuiqänänđi Goti Hanjuwä Iqu, Aprähamä iquesä, iqueğä kaqä-kawäkautä, qua eeqänänđi iquau äväniğä diņqe, kuknuä guä ämäsäukqe. Inğe kuknuä guä i ämäsäukqe, ii Aprähamä iqu kuknuä-suqä hui qänaki imiņğä iuta ma, ii iqu Goti Iquenyqä quuvqä eqiyätä, jänänänğä-qu ätimäukqä iutayi. ¹⁴ Ii tiinğä etanđiyi. Ämaqä kuknuä-suqeu qänaki imipqä iqua, nätmatqä Goti Iqu äväniğä kuknuä guä ämäsäukqä iunđi ämeqä-säpi, Goti Iquenyqä quuvqä heqiyqe, hiņğinğä hetäninğä. Itanğa kuknuä Goti Iqu guä ämäsäukqe, aanğä inä hetäninğä. ¹⁵ Ne näqņqe. Kuknuä-suqä iquesanđi, ämaqe, ique ävausäpiyitanđi, Goti Iqueğä äwqä tnänđi ämapnä. I etanğqä-qe, kuknuä-suqe maeqä enqe, ämaqe ique mävausqä ipnä.

¹⁶ Goti Hanjuwä Iqu, Aprähamä iquenyqätä, kaqä-kawäka qänaki timäupnuwä iquauņğätä, qeqä wimänğanđi, nätmatqä hiņđi väniņğä, kuknuä guä ämäsäukqe. Inđi, kaqä-kawäka eeqänänğä iqua, mapņğä iinğä kuknuä guä ämäsäukqe, ii ämaqä, Goti Iquenyqä quuvqä eqäpğä iquauņğänänđi. Auä, kuknuä guä ämäsäukqe, ämaqä, kuknuä-suqä iqueğä yäpä iqđi äpmenjuwä iquauņğänä ma, ämaqä quuvqä Aprähamä iqu eqäkkqä-pa eqäpğä iquauņğä-pqe inäyi.

† 4:8 Apqä Bukä 32:1-2

Aprähamä iqu, eequneqä awä kinganänjä iquvi. ¹⁷ Ii Goti Iqueqä bukä iu tii ätänqä-payi. “*Nyi si hueqä-himqä kuapänänjä iuqä kawiquki ikimäkqeqä.*”[†]

Kuknuä tä, Goti Iqueqä hinuä iqi, guä yänänäqñqänqä ämäsänä äwi, qäyunä ätimäunqiyä. Goti Hanjuwä Iqu, ämaqä ae äpäkombqä iquauñi, hänä-pmeqä angi Vqu eä, itanğa nätmatqä matimäuqä yqänä etanğuti, tääqä Tuätumeqä Ique. Iqu iinjä itñqetani, Aprähamä iqu Iquenyqä quuvqä eqäminqe. ¹⁸⁻¹⁹ Goti Iqu ii ätukqänganji, Aprähamä iqu, iqueqä quvaukui 100 ae äpawätä, mändi eätä, äpakonätñqä iminqe. Itanğa iqueqä apäkä Serai, ii qokitqä ae ekqe. Inji, iqu, “Ye e äpmeyitani, äänä timäunqutiyä?” kjuä ii qäyä wiyqanğqä-qe, iqu quuvqenä eqiyätä, hinuä äqänä äpmaminqe. Ga Goti Iqu, “*Taqä-tawäka kuapänänjä timäupnuwiqä*”[§] ätukqä-pa, iqu hueqä-himqä kuapänänjä iuqä kawiqu ekqe. Auä, iqu iyaquiyqä huiwiñqä kjuä indqänätäqä-qe, iqueqä quuvqä heqiyqe, hanuä mäwiqä, yänänäqñqä eqäminqe. ²⁰⁻²¹ Goti Hanjuwä Iqu, kuknuä guä ämäsaukqenqe, Aprähamä iqu äwqä hñquaqu minqä itä, Goti Iqueqä yoqe haqeu ämamäutä, “Goti Iqu imäkäninqä kuknuä guä ae ämäsaukqe, qäyunä imäkänqiyä,” näqñqä änguanänjä ämetä, quuvqä eqiyätäqetani, yänänäqñqä imäknminqe. ²² Iinjä etanği, Goti Hanjuwä Iqu, Aprähamä iqueqä quuvqä heqiyqenqä kjuä indqänätä, iquenyqe, “Ämaqä jänäñueqä” ätkqe.

²³ Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iu, “*Iqueqä quuvqä heqiyqeta, ‘Ämaqä jänäñueqä’ ätkqeqä*” äqänänqe, Goti Iqu Aprähamä iquenyqänä matqä ikqe. Oeyä. ²⁴ Ii nenyqä-pqe inänji. Goti Hanjuwä Iqu, neqä Naqä Jisasi Iqu äpakonğanğa, Ique anğumä ävauqumuatkqetani, ne-pqe, Goti Iquenyqä quuvqä inä eqiyätqänju. Iutani Iqu, näyaqä quuvqä heqiyqenqä kjuä indqänätä, nenyqä-pqe, “Ämaqä jänäñuaiqä” tätnqeqä. ²⁵ Jisasi Iqueni, Goti Hanjuwä Iqu, näyaqä suqä quvqenqä qäyä päkonätñqä, hinuinä äqunğqe. Itani Iqu Iqueni, ne ämaqä jänänänjä nemäkätñqe, qua äptekuwä iuta äyä ävauqumuatkqe.

5

Goti Iqutä, äwqä naqä-hñqunä iñqenqä

¹ Inji ne quuvqä ae äyä eqiyätqätanğu, Goti Hanjuwä Iqu neñi, qokä-apäkä jänänjune äyä inemäkkqe. Iinjä etanği neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqu inemäkqanği, ne Goti Iqutäñi, äwqä naqä-hñqunä änyanä äpmeñu. ² Itani Jisasi Iqu neñi, hänäqe qñqanä enqä-pa nauteyqanği, ne quuvqä eqiyätanä, Goti Hanjuwä Iqueqä qeqä imänqeta hinği vqä yäpä inğisa äpaquvätanä, i äpmeñu. Itanğa ne, Goti Hanjuwä Iqu inätmetä, qäukuä yätunji, Iqutä quamä anä änguanänjä pmetunquä dinqä, hinuä äqänänä äpmeñu. Iñqe, ne aquvänä itanä, Goti Iqueqä yoqe haqeu ämamäutqänju. ³ Itanğa ne aquvänäñi, iñqänä miqä äyä itqänunä. Oeyä. Ne aquvänäñi, hanjä-iqä änemeqä iñqä-pqe, inä itqänunä. Ii ne tiinñqä näqñqä etanğiyi. Hanjä-iqä iqu, äpakänä tqäuatuñqenqä yänänäqñqä inemäkänä. ⁴ Itanğa ne yänänäqñqä e ätqäuätaqetani, ne suqä Goti Iqu äwinyänqä iu imäkätanä, Ique yeeqä iwimäkänä. Ga ne iinjä imäkätaqetani, Iqu ne yätamäkqä

† 4:17 Ipäqäqä 17:5 § 4:18-19 Ipäqäqä 15:5

neyätŋqä diŋqä, hiŋuä äqānanā pmetanā. ⁵ Itanğa Dŋä Äŋguä Goti Iqu ānātapkqä Iqu, Goti Iqueqä suqä āmaqeunqä kiinjä āwinyänqe, näyaqä äwqe änyuānaikqetani, ne Goti Iquenyqä hiŋuä äqānanā äpmetaqŋgani, hiŋgināwa äqunanā pmeqänqä manä.

⁶ Goti Iqueqä suqä āmaqeunqä kiinjä āwinyänqe, tiinj. Ne neqä suqä quvqe huätä mamānatonquä, yänänäqŋqä maeqä etanğani, hea Goti Hanjuwä Iqu atāunquä ikqänğani, Kraisi Iqu, āmaqä Goti Ique tuwä äwiyätunquä iqune, anğumä inetmeniğä iinjä äpākonğqe.

⁷ Āmaqä jänänğä hŋqueqä yätamäkqenqe, āmaqä nesanjä hŋqu äpākonätŋqe, äänä mäqumuetunquäwä? Aanqe! Āmaqä suqä aanğä anğuanğä imäkqä hŋqueqä yätamäkqenqe, hŋqu äpākonätŋqätiyā, ä mäpākonqä yätŋqätiyā? ⁸ Ii etanğqä-qe, ne āmaqä suqä quvqä imäkqune yqänä pmetaunğua, Kraisi Iqu ne yätamäkqä neyätŋqä äpākonğqe. Suqä iinjä iutani, Goti Hanjuwä Iqu, nenyqä kiinjä āwinyänqe, äyā ämänätquakqe. ⁹ Kraisi Iqu äpākonätä, Iqueqä häŋeqä äpāwäkqe, Goti Iqu, häŋeqä iuta ne jänänğune inemäkkqe. Iinjä etanği ne täŋğani, näqŋqä tiinjä hiatonqueqä. Goti Iqu, āmaqä suqä quvqä imäkqä iquauŋi, Iqueqä äwqä tnänğä iuta kima vqanğutqänğani, Kraisi Iqu ne qui mimäkŋqä anğuanğä pmetunquä, yätamäkqä neyänqiyä. ¹⁰ Auä, ne Goti Iqueqä himä-wiunğä änyätanä pmetanğqunğani, Iqueqä Ymeqä Iqu äpākonätä, himä-wiunğä iunği, qäpu imäketä, ne Goti Hanjuwä Iqutä äwqä naqä-hŋqunä änyanä pmetunquä, inemäkkqe. Inği ne äwqä naqä-hŋqunä änyanä e äpmetanitanği, näqŋqä tiinjä hiatonqueqä. Ymeqä Iqu häŋğä äpmetäqetani, ne qui mimäkŋqä anğuanğä pmetunquä inemäkāniqeqä. ¹¹ Itanğa nātmatqä hui-pqe inänjğä. Neqä Naqä, Jisasi Kraisi Iqu, ne Goti Iqutä äwqä naqä-huinyä nyatonquä imäkkqetani, ne aquvänä itanä, Goti Iqueqä yoqe, haqeu ämamäutqänği.

Atamä iquesanği, äpākonğqeyi. Jisasi Iquesanği, häŋğä-pmeqeyi.

¹² Iutani ne tiinjŋqä näqŋqeqä. Āmaqä hŋqunä, Goti Iqueqä kukŋui ävaukukqä iutani, suqä quvqe qua täu ätimäukqe. Iutani suqä quvqä iqueqä kimanği, äpākonqä iqu ätimäukqe. Asä iinj, āmaqä eeqänänği, suqä quvqä imäkqanğuwitanği, äpākonqä iqu wimeqanği äpākonätqänğä. ¹³ Goti Iqu kukŋuä-suqe mäwqä änä etanğani, āmaqe, qua täunği suqä quvqä imäkminjuwä-qe, kukŋuä-suqe aanğä etanği, Goti Iqu, “Qu kukŋui ävausätqänğäuä” matqä iminqe. ¹⁴ Inğaqe Atamä iqu äpmaminğeta, Mosisi iqu äpmaminğänğanqe, āmaqe, suqä quvqä Atamä iqu imäkkqä-pa asänänği mimäkqä itqätanğuwä-qe, äpākonqä iqu āmaqä eeqänänğä iquauŋi, äyā ämiminqe.

Atamä iqu, Āmaqä qānaki timäuniğä Iqueqä ktqä enğä-panğä-qe. ¹⁵ I etanği Atamä iqueqä suqä quvqä itä, nātmatqä Goti Hanjuwä Iqu qeqä imänğeta hiŋği äwikqetänği, asänänğä hmanği. Āmaqä hiŋuiqänğä iqueqä quvqetani, qokä-apäkä eeqänänği äyā äpākonätqänğä. Itanğa Goti Iqu qeqä wimänğeta yätamäkqetä, nātmatqä Āmaqä Qānakŋä, Jisasi Kraisi Iqu qeqä wimänğeta hiŋği äwikqetänği, äpākonqä iunği ämäwqätäutä, āmaqä kuapanä yqänä äwimetqäuä. ¹⁶ Tiinjä-pqe inänği. Nātmatqä anğui, Goti Hanjuwä Iqu hiŋği äwikqetä, itanğa nātmatqä hiŋuiqänğä iqueqä suqä quvqeta ätimäukqetänği, asänänğä hmanği. Oeyä. Āmaqä hiŋuiqänğä iqu, suqä quvqä hŋqunä imäkqanği,

Goti Hanjuwä Iqu kuknuä ämitätä, tii ätkqe. “Qu eeqänäni qui imäkmbñqeqä.” Itanji nätmätqä änguä, Goti Iqu hinji äwikqe, tiinji. Ämaqe, suqä quvqä kuapänä imäkqanquwängganji, Goti Hanjuwä Iqu qeqä wimänqanji, qokä-apäkä iunji, jänänä iwimäkkqe. ¹⁷ Itanğa ämaqä hinjuiqänä iqu, kuknui ävausätä quvqä imäkkqetani, äpäkonqä iqu ämiqä enqä-pa naqä ätimäutä, ämaqä eeqänänä iunji, ämiminqe. Naqä-qakuä qenä-qe, aanä naqä-qakuänänji, tiinji. Goti Iqu qeqä kiinjä wimänqanji, ämaqeu jänänänä hinji iwimäkkqe, äpäkonqä iqueni mändi äkittqiyänä. Ämaqä ii ämapqä iqua, qu hänjä äpmpu, ämiqä enqä-pa miqäpnuwi. Qu iinjä timäupñqe, Ämaqä Qänaknä, Jisasi Kraisi Iqueqä wäunjuä iutayi.

¹⁸ Anqumñi, ne tiinjinqä kñuä änguanänä indqänatunqe. Ämaqä hinjuiqänä iqu, Goti Iqueqä kuknuiunji ävaukukqetani, Goti Hanjuwä Iqu ämaqä eeqänänjinqe, “Qui imäkmbñqeqä” ätkqe. I etanji, Ämaqä Qänaknä Iqu, suqä jänänji imäkkqetani, Goti Iqu, ämaqä eeqänänä jänänä epu, hänjä yqänä pmepñqä, hänaqä imäuekqe. ¹⁹ Ämaqä hinjuiqänä iqu, Goti Iqueqä kuknui hñgisa ikqetani, qokä-apäki kuapänänji, suqä quvqä imäkkqä ekuwi. I etanji, Ämaqä Qänaknä Iqu, Goti Iqueqä kuknui qänaknä iminjqetani, Goti Iqu qokä-apäkä kuapänänji, jänänä iwimäkäniqe.

²⁰ Goti Iqu qänakñi, kuknuä-suqä äwikqe, ii ämaqe, kuapänä ävausqanquwinqä näqñqä mapñqä, iinjä äwikqe. Inäqce, ämaqe, suqä quvqä imäkkqa uwqanquwängga, Goti Hanjuwä Iqueqä qunqä qeqä wimänqeta hinji vqe, aanä yändiqä ävätqäuä. ²¹ Ii tiinjä iunqeyi. Suqä quvqä iqu, ämaqeu äpäkonqä iunqä ämiminqä-pa, Goti Iqueqä qeqä wimänqeta hinji vqe, iqueni ämäwqätäutä, neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqueqä wäunjuä iutani, ne jänänänä eätanä, hea ique-ique pmeqeuñqä ämineyäniqe.

6

Suqä quvqe, ämaqeu äpakänä mämiqenqä

¹ Iinjä etanqgetani, ne äänä tatunquäwä? “Goti Hanjuwä Iqueqä nenyqä qeqä imänqeuta hinji vqe, aanä yändiqä väniqä iinjce, suqä quvqä yqänä imäkatunqeqä” tatunquäta? ² Aanä oeyqä, änä matqä yanä. Suqä quvqä imäkkqä iunqce, ne ämaqä pizqä äpäkonquwä enqä-pañune eätanä, huätä ae ävquatämäukqe. Inji ne qänaknänji, suqä iqueni yqänänji, äänä iquatunqe? ³ Asnjä ämetanä, Kraisi Jisasi Iqutä ämuäññnänquä iquene, iinjä dutani, Iqutä anä äpäkonqce. He iinjce änyä maqñqä enjä? ⁴ Itani ne asnjä ämetanä, Kraisi Iqutä anä äpäkonqce, Goti Kaniqu nenji, Kraisi Iqutä qua anä äptänaiñqce. Inji Iqu Iqueqä yänänäqñqä naqänänä itänji, Kraisi Ique qua äptekuwä iuta ävauqumuatkqänqanji, ne-pqe, suqä qänqanä imäkmijnquä-pa mimikqä, hänjä-pmeqä änyä-hänä iquenyä metatunqenqä, inä änevauqumuatkqe.

⁵ Ne Kraisi Iqutä ämuäññanä, Iqu äpäkonqä-pa äpäkonqce, inji Iqu anqumä ävaukqä-pa, ne-pqä asä ii vauaniquc. ⁶ Ne tiinjinqä näqñqce. Neqä huiwä iqueqä äwinqce, ii Kraisi Iqutä zä-huätatä äunätä, anä äpäkonqiyi. Ii, suqä quvqä iqueqä yänänäqñqä neyaqä huiwä iu wäunjuä imitätqä di, qäpu eqanquti, ne suqä quvqä iqueqä

wäunjuä-wiyqä mäpmeqä yatuŋquä diŋqeyi. ⁷ Ii tiinjä etaŋgi. Ämaqä tqu-tqu ae äpäkonätqe, suqä quvqä iqueqä yäpä imdanj, huätä ae ävämeqe.

⁸ Auqä. Ne Kraisi Iqutä anä äpäkonŋquä iquene, Iqutä hänjä anä pmetuŋquenqä kuknuä iquenqe, quuvqä eqiyätqänju. ⁹ Quuvqä ii eqiyätuŋque, ne näqŋqä tii itanitanjiyi. Kraisi Iqu qua äptekuwä iuta aŋgumä ae ävaukqetani, äpäkonqä iqu, Iqueni mändi kittqiyätŋqä yänänäqŋqä hma etaŋgi, ga Iqu aŋgunji, mapäkonqä yäniqe. ¹⁰ Iqu hŋqunä qe äpäkonŋqe. Itani Iqu iinjä imäkätä, suqä quvqä iqueqä yänänäqŋqe aaqä imäkkqe. Itanŋi Iqu hänjä äpmeŋqe, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe, haqeu mamäutuŋqä äpme. ¹¹ Inji he kŋuä asä ii indqämbŋqe. He Kraisi Jisasi Iqutä ämuänmbiyitani, he-pqä inä äpäkonäpu, suqä quvqä iqueqä yäpä iqinyqä ma, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe, haqeu mamäupŋqä äpmeŋä.

¹² Iinjä etaŋgqetani, hiqä huiwi äpäkonätŋqä iqueni, suqä quvqä iqu ique ämitŋqä diŋqe, hiŋuinä mäquŋquä pambiyä. He ique hiŋuinä quŋgaŋgpqe, suqä quvqä iqu, huiwä iqueqä äwiŋqä du imäkŋqä, etma wänqiyä. ¹³ Itanŋa he suqä Goti Iqu mäwiŋqä itŋqä di imäkqänqe, hiqä yukä-hipa itä, huiwä iutanjä huizi itä, suqä quvqeu mäwqä ipŋqeqä. Oeyä. He ämaqä qua äptepqeuta aŋgumä ävauäpu, hänjä äpmeŋuwitani, hiqä-hiuä, Goti Hanjuwä Ique wimbijä. Itanŋa he suqä jänänji imäkŋqä iinjqe, Goti Hanjuwä Iqu hiqä huiwä iutanjä eeqänänji, ämitŋqä hiŋuinä qumbiyä. ¹⁴ He täŋganji, kuknuä-suqä iunji yäpä iqi mäpmeqä, Goti Hanjuwä Iqueqä qeqä imänqeta hiŋgi vqä yäpä iqi äpmeŋuwitani, suqä quvqä iqu, he mämeqä yänqiyä.

Goti Iqueqä wäunjuä-wiyqä hiŋginqä imäkqenqä

¹⁵ Inji ne iinjä äpmeŋquetani, änäänqä? Ämaqä hŋqqua, “Ne qeqä imänqeta hiŋgi vqä kuapanä metuŋquä diŋqe, suqä quvqe, yqänä imäkqä uwquatuŋqueqä” ätätqänä. Aaqqe, änä mimäkqä yanä. ¹⁶ Änäänänqäwä? He änyä maŋqä enä? He ämaqä hŋqueqä kuknui, qänaknä ipŋqä hiqä-hiuä äwimbqe, he iqueqä wäunjuä-wiyqä hiŋginqä pmeŋqäuwä. Ämaqä, suqä quvqä iqueqä wäunjuä-wiyqä äpmamipqä iqua, iuta pizqä päkombnä. Inäqe ämaqä, Goti Hanjuwä Iqueqä kuknui qänaknä iqä äpmamipqä iqua, iutani qokä-apäkä jänänjä timäupŋqäuwä. ¹⁷ Nyi Goti Hanjuwä Iqueni, ‘änqiuqä’ ätquä. Hiŋuiqänänji, he suqä quvqä iqueqä wäunjuä-wiyqä äpmamiŋuwi. Itanŋi qänakndani, he Goti Hanjuwä Iqueqä kuknui, ämaqä hŋquauqä maŋä iuta qätä äwikuwitani, qänaknä iqäpŋqä quuvqä äyä eqäkuwi. ¹⁸ He suqä quvqä iqu, guä enqä-pa ekiqiyämiŋqä iuta, Goti Iqu hiŋuinä eqänäwqatätä, suqä jänänjä iqueqä wäunjuä-wiyqä äyä epmuatekqe.

¹⁹ Hiqä huiwi yänänäqŋqä maeqä eäpu, kuknuä yänänäqŋqe mämeqä iqanguwitani, nyi suqä ne näqŋqä ämeŋquä iuta ämetmä, kuknuä ktqä etqänä. Hiŋuiqänänji, he suqä kiyämätqetä, kuknuä-suqeu hŋgisanä iqetä, hiqä huiwä iutanjä eeqänänju ämitŋqä hiŋuinä äqunäpu, kuknuä-suqe ävausäpu äyä äpmamiŋuwi. Itanŋi täŋganji, hiqä huiwi, suqä jänänjä iqueqä wäunjuä-wiyqä pmetŋqä hiŋuinä qumbiyä. Iutani, he Goti Iqu enqä-pa, jänänjuenä eäpu, Iqueqä qokä-apäkä-quenä pmeŋqänänjä.

²⁰ He suqä quvqä iqueqä wäunüä-wiyqä äpmapiyänggani, suqä jänänä iqueqä yäpä iqi mäpmeqä iminjuwi. ²¹ Suqä he inğa imäkminjuwä iinqe, tängani he womba enyanä. Itanga suqä inğa imäkminjuwä iutani, nätmätqä änguänäni äki ämaminjuwäwä? Aanqeçqä. Suqä iutani, ämaçe äpäkonäpu, Goti Iqutä anä mäpmeqä ipnä. ²² He, suqä quvqä iqu guä enqä-pa ekiqiyäminqä iuta, Goti Iqu hinuinä eqänäwqatätä, Iqueqä wäunüä-wiyqä äyä epmuatekqeçqä. Itanga iutani, he tängani nätmätqä tä ämenjä. He Goti Iqu enqä-pa, jänänuenä eäpu, Iqueqä qokä-apäkä-quenä äpmenjä. Itanga iutani, he hänjä hea ique-ique pmeçqäüä. ²³ Auä, suqä quvqä imäkätqänjuwitanjä kimanjä, äpäkonäpu, Goti Iqutä anä mäpmeqä iqä iiyi. Inqäçe nätmätqä Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä qeçqä imänqeta hinği änatapätñqe, ii ne hea ique-ique pmeçänqeyi. Hänjä-pmeçe, ne Kraisi Jisasi, neqä Naqä Iqutä ämuänñnanä iuta ämetqänju.

7

Kukñuä ktqe, suqä ämanqä iunqä

¹ Nyämaqäüä, he kukñuä-suçeqqä näçñqä änguä metangä, nyi kukñuä tä, etqä. Ämaqä mapäkonqä hänjä yqänä äpmenjuwi, qunä kukñuä-suçeu yäpä imä äpmenjä. ² Inji apäkä qokä-täñi, kiqä qokiqe hänjä yqänä äpmamitätqe, suqä qokä-apäkä ämanqä iqu kiqä qokiquesä ämuämuänñenqiyä. Itangqä-qe, kiqä qokiqu äpäkonätqe, suqä iinjä iqu, apäkä iinjä mämiqä iqanğuti, ii iyyqä äwinqeuñä imäkänqiyä. ³ Iinjä etangqetanjä, kiqä qokiqu hänjä yqänä pmetanğuti, ämaqä hñqu-mända ii meçanğutqe, qu, “Apäkä iinjä, hinğinäwa çanjä ikiqiyä” tññqäüä. Iinjä etangqä-qe, iyyqä qokiqu ae äpäkonätqe, ii suqä iinjä iqueqä yäpä imä mäpmeqä yänqiyä. Inji, ämaqä hñqu-mända inğa ämeçäqe, qu kukñuä iinjä, anğinji matqä ipñqäüä.

⁴ Nyämaqäüä, he iinjä enqä-panjiyi. He Kraisi Iqueqä huiwitä ämuänmbiyitani, he äpäkonäpu, kukñuä-suqä iqueqä yäpä inğisa mäpmeqä injä. Ii Ämaqä Hñqu-mända he apäkä enqä-ma emakqä iyi. Ämaqä Iqu, ne suqä änguä Goti Iqu äwinyänqä iunä imäkquatunquä iinqe, qua äptekuwä iuta anğumä ävaukqä Iquvi. ⁵ Ne Kraisi Iqutä mamuänñanqä, huiwä iqueqä äwinqä iunä çänaki iminquanğani, kukñuä-suqä ique çätä äwiyanitani, näyaqä huiwä eeqänänä iunji, äwinqä quvqe änevauqumuatqanği, ne suqä quvqä imäkätanä, äpäkonatunquä iunqä watunquä äpmaminque. ⁶ Itangi tängani, kukñuä-suqä ne a nakiqätätñqä iqu, äpäkonätanä ävämenitani, iqueqä yäpä iqi mäpmeqä inju. Iutani ne wäunüä imäkätunque, ii kukñuä-suqä bukä iu äçänänqeu çänaknä itanita ma, ii Dñä Ängüä Iqueqä suqä hänju çänaknä itunquä iutayi.

Kukñuä-suqä iqueqä wäunjuinqä

⁷ Itanga kukñuä-suqä iqu, äwinqä quvqe ävauqumuatqanği, ne suqä quvqä imäkminquä iinqe, “Kukñuä-suqä iqu, nätmätqä quvqä, suqä quvqä enqä-paniqä” tatunquäta? Oeyä, änä matqä yanä. Nyi suqä quvqä äki-äkinqä näçñqä ämakqe, kukñuä-suqä iquesanänji. Kukñuä-suçeuñi, tiinjä ätänä. “Si ämaqä hñqueqä nätmätqä iunji, hinjuä aowä mäqunquä panä.”* Iinjä matqä-säpi, suqä iinjä iquenqe,

* 7:7 Anğumä Itmaqä 20:17; Kukñuä-suqä 5:21

‘Ii quvqege,’ näqñqä maeqä iqäminji. ⁸ Kukñuä-suqeñi, hiñuä aowä-qñqäñqä ätnäñqä iquesañi, suqä quvqä iqu nyaqä kñuä indqäñqe, änyivauqumuatätä, nätmätqä kuapänäñiñqä hiñuä aowä qunmqä nyimäkkqe. Kukñuä-suqä iqu, aañqä hiqä-säpi, suqä quvqä iqu, ämaqä ae äpäkonjguwä-pa, yänänäqñqä maeqä hetäninji. ⁹ Kiñganäñi, nyi ymeqä wäñqä-qunä, kukñuä-suqä iquenqä maqñqä emä, häñä äpmaminqe. Itañgi qänakñi, nyi kukñuä-suqenqä näqñqä ämamitanji, suqä quvqä iqu ävauqangi, ga näqñqe, ‘Nyi Goti Iqueqä hiñuä iqini, pizqä-qunjqä’ ämakqe. ¹⁰ Kukñuä-suqä iqu, ämaqeu häñä-pmeqä vätnqä qäyä etañgqä-qe, nyi ique qänaknä vqä iinjqä yänänäqñqä maeqä eämä, iquesa äpäkonjgqenqä näqñqä ämakqe. ¹¹ Auä, suqä quvqä iqu, kukñuä-suqä iquesañi, qunqä nyimäkätä, pizqä ämbäkkqe.

¹² Inji kukñuä-suqä iqu, Goti Hanjuwä Iqueqänä etañgi, itanga kukñuä eeqänänä, iu äqänänqä-pqe, Goti Iqueqänänä eä, ga jänänänä äñguänänäyi. ¹³ Inji, nätmätqä äñguänänä, nyi pizqä ämbäkkqäta? Aañä hma eä. Inäqe suqä quvqä iqu, nätmätqä äñguänänä iquesañi, nyaqä yäpä imä nyimäkätä, pizqä ämbäkkqe. Ii ätimäukqe, suqä quvqä iqu, ätnänä iqi timäutñqä diñqeyi. Itanga kukñuä-suqä iquesañi, suqä quvqä iqu, nätmätqä aañä quvqänänäiqe, ne näqñqä metunquä iinjqeyi.

Suqä quvqä iqtä, mäkä hunqenqä

¹⁴ Ne tiinjqä näqñqe. Kukñuä-suqä iqu, Goti Iqueqä Dñä Iquesa äquvepkqe. Itañgi nyi qua täutanunä eämä, huiwä iqueqä äwinjqä iqu nyimäqangi, suqä quvqä iqueqä wäunuä-wiyqä hiñginjqä yqänä äpmeñä. ¹⁵ Nyi suqä imäkätñqä diñqe, ‘Kiqä quati äkitiyä’ tmä itqänä. Suqä, nyi imäqämqa nyinätangqä iunji, mimäqkä itñqe. Inäqe suqä, iinjqä manyinqä kiñä qäyä iqangqä iunji, ii nyi imäkätñqe. ¹⁶ Inji nyi, suqä manyinqä injqä iqua imäkätñqe, tiñä ämändqueqiyä. Nyaqä kñuä indqäñqä iunji, ‘Kukñuä-suqä iqu, äñguänäñiqä’ kñuä änyiyqi. ¹⁷ Iutanji, nyi quvqä imäkätñqe, ñqä qeqä-quuvqä iutanä ma, suqä quvqä nyaqä yäpä-tämä äwinjqä iquesa imäkätñqe. ¹⁸ Nyi näqñqe. Nätmätqä äñguänänä hui, nyaqä yäpä-tämñi mäwitqänä. Nyi, ñqä huiwä iqueqä äwinqenqä ätqä. Naqä-qaukui, nyi suqä äñgui imäkmqä änyinätangqä-qe, qäyunänä mimäqkä imä. ¹⁹ Suqä äñgui, ‘Nyi ii imämqänä’ kñuä änyätñqe, mimäqkä ma itñqe. Itanga suqä quvqe, ‘Ii mimäqkä imqänä’ kñuä änyätñqä iunji, imäkätñqe. ²⁰ Inji nyi suqä manyinqä iinjqä iqua imäkätñqe, ii tiinji. Nyi imäkätñqe, ñqä qeqä-quuvqä iutanä ma, suqä quvqä nyaqä yäpä-tämä äwinjqä iquesañi.

²¹ Iinjä etangqetanji, suqä nyi äminiyätñqä iquenqe, näqñqä ae ämakqe. Nyi suqä äñguä imäkmä-tmä iqangani, suqä quvqä iqu yqänä äpme, hoptäwä änyätñqe. ²² Nyaqä qeqä-quuvqä tämñi, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä-suqenqe, kiñä änyinätñqe. ²³ Iinjä etañgi, suqä huizi, nyaqä huiwä iutanä eeqänänä iu witanji äqunänänä. Suqä iqu, suqä nyaqä qeqä-quuvqä tämä äwinjqä iquenyqä mäkanjqä itqänä. Ga iqu, huiwä iqueqä äwinjqä iquesanä quvqä eä, guä äñgiqiyäutqäuä. ²⁴ Yää oänä! Nyi hanä-iqä iquesa qui imäknätqänä! Huiwä äpäkonjqä iunjqä ändma äwätñqä iquesañi, huätänji, tqu indmetñqäwä? ²⁵ Nyi

Goti Hanjuwä Iqueni, “änquiqä” ätuätqänänä. Iqu, Jisasi Kraisi, neqä Naqä Iqueqä yänänäqñqeta, yätamäkqä nyiyänqiyä.

Ini nqä-näuanji, tiinjä äpmenjä. Nqä qeqä-quuvqä imñi, kukñuä-suqä iqueqä wäunjuinä äwiyätñqä-qe, nqä huiwitäñi, suqä quvqä iqueqä wäunjuinä äwiyätñqe.

8

Dñä Ängüä Iqueqä yänänäqñqeqä

¹ Goti Iqu ämaqeu yätamäkqä iinjä ävätäqetani, qokä-apäkä Kraisi Jisasi Iqutä ämuänñanjuwä iquauñqe, Iqu, “He suqä quvqä imäkqanquwitani, hanjä-iqä meqäpnuwiqe” matqä yänä. ² Ii tiinjä etanjiyi. Dñä Ängüä, Kraisi Jisasi Iqueqä wäunjuä iuta, Hänä-pmeqä-vqä Iqu, suqä änyä-häñi imäkätä, ne suqä quvqä iqueqätä, äpakonqä iqueqätä, yäpä imä guä enqä-pa äpmaminquänqani, huätä änewewqatkqe. ³ Neqä huiwä iqueqä äwiñqä quvqä iutani, kukñuä-suqä iu qänaki qäyunä miqä itunqwe. Inji, kukñuä-suqä iqu, huätä mänewewqatqä yänä. Injäqe Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä Ymeqä Iqu, huiwä ne ämenä, suqä quvqä imäkätunquä-pa ämetä, neqä quvqä huätä mänamäutñqä ändowatätä, qäyunä imäkkqe. Inji Kraisi Iqueqä huiwä iunji, Goti Iqu suqä quvqä iqueqä yänänäqñqeqe, qui imäkkqe. ⁴ Iutani, ne qänaknäñi, huiwä iqueqä äwiñqä iunä ma, Dñä Ängüä Iqueqä äwiñqä iunä itanitani, suqä ängüä, kukñuä-suqä iqu ämänätquetñqä iunä pmetatunqwe.

⁵⁻⁶ Auä, ämaqä, huiwä iqueqä äwiñqä iunä qänaki itqänjuwä iqua, qu kñui, nätmatqä huiwä iqueqä äwiñqä iunä indqämbu, päkombnuwi. Itanji ämaqä, Dñä Ängüä Iqueqä äwiñqä iu qänaki itqänjuwä iqua, Iqueqä äwiñqä iunä kñuä indqämbu, hänä-pmeqetä, äwqä-qeiqi inqetä mapnuwi. ⁷ Ii tiinjä etanjiyi. Ämaqä nätmatqä huiwä iqueqä äwiñqä iunä kñuä indqänätqänjuwä iqua, qu Goti Iqueqä kukñuä-suqä iunji, yäpä iqi mäpmeqä ipiyä iutani, Iqueqä mäkä-hunqä äpmenjä. Qu Iqueqä kukñuä-suqeuñi, qänaknä änä miqä ipnä. ⁸ Ga ämaqä huiwä iqueqä äwiñqä iunä qänaki itqänjuwä iqua, Iqueni, yeeqä änä miwimäkqä ipnä.

⁹ Itanji Goti Iqueqä Dñä Ängüä Iqu, heyaqä yäpä inqisa äpmenqeqe, he qänaknäñi, huiwä iqueqä äwiñqä iunä ma, Dñä Ängüä Iqueqä iunä itqänä. Itanga Kraisi Iqueqä Dñä Ängüä Iqu, ämaqä hñqueqä yäpä inqisa mäpmeqä enqeqe, iqu Kraisi Iqueqä ämaqä-qu manä. ¹⁰ Ga Kraisi Iqu, hiyaqä yäpä inqisa äpmenqeqe, hiyaqä huiwi, suqä quvqeta äpäkonätñqä-qe, Kraisi Iqu he jänänänjuenä emäkqetani, heyaqä quuvqeqe, hänä yqänä äpmenjä. ¹¹ Goti, Kraisi Jisasi Ique qua äptekuwä iuta ävauqumuatkqä Iqu, Iqueqä Dñä Iqu hiyaqä yäpä inqisa äpmenqeqe, Iqu Dñä linjä Iquesa, Kraisi Ique imäkkqä-pa, heyaqä huiwä äpäkombqä iunji, asä ii hivauqumuatäñiqe.

¹² Iinjä iutani, nqä nyämaqäuä, ne huiwä iqueqä yäpä iqi mäpmeqä itanä, iqueqä äwiñqä iunä qänaki miqänqä, yänä qänquatuñqwe. ¹³ He, huiwä iqueqä äwiñqä iunä qänaki itqänjuwi, äpäkombñqäuä. Injäqe Dñä Ängüä Iqueqä yänänäqñqetä, he suqä quvqä, huiwä iuta timäuqanjuwä iquau, pizqä äpäkpqe, hänä pmapñqäuä. ¹⁴ Goti Hanjuwä Iqueqä ymeqe, ii qokä-apäkä, Dñä Ängüä Iqu hänaqä

ämotqueqanġqä iu qänaknä imipqä iquanänji. ¹⁵ Qokä-apäkä, ämaqä ämiqä hġqueqä wäunġui hiġi äwiyätqänjuwä iqu, quwqä ämiwiyätġqä iquenyqä zä itqänä. Inġaqe Dnġä, Goti Hanjuwä Iqu etapqä Iqu, he zä enyätġqä memäkqä yänä. Iqu he Goti Iqueqä ymeqä-quenä pmapġqä emäkänä. Ga Iquesanġi, ne Goti Hanjuwä Iquenġi, “Apä-qä” ätuätqänju. ¹⁶ Neqä quuvqä imġi, “Ne Goti Iqueqä ymeqä-qunenġqä” kġuä indqänätanġua, Iqueqä Dnġä Äġguä Iqu asänä änatätäqetanġi, kġuä iinġi, yänänäqġqä inemäkätqäuä. ¹⁷ Ga ne Iqueqä ymeqä-qune eänġue, neqä Apiquesa nätmätqä äġguänänġi, Kraisi neqä Tasipequtä meninġuä iquneyi. Itanġa täġganġi, ne täġnähunġe, Iqu ämakqä-pa ämetunġuetanġi, qänakndanġi, Iqu yoqä naqä äqonġqä-pa äqonätänä, quamä äġgui, Iqutä anä pmeninġue.

Qänakġi quamä äġguä pmeqenġä

¹⁸ Nyi kġuä tiinġä änyiyqi. Quamä pmeqä äġguänänġä iitä, yoqä naqä iitäġi, qänaknda ätnänġä iqi änemeniqä iqu, naqänänġä eä, täġnähunġä ne täġnga ämetunġue, ämäwqätäüniqe. ¹⁹ Nätmätqä eeqänänġä, Goti Hanjuwä Iqu imäkkqe, Iqueqä ymeqä iqune ätnänġä iqi imäkäqumuatänaeyätä, yoqä naqä nätapäniqenġä, qu kiinġä winġanġi, hiġuä äqämbu äwinġä. ²⁰ Auä, nätmätqä Iqu imäkkqä eeqänänġi, qäyunä mäwiqä, qui imäknätġqä ätimäukqe.* Tä quwqä äwinġä iuta ma, Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä-kiuä imäkqanġi, iinġä äwinġä. Inġaqe tiinġinġä hiġuä äqämbu äwinġä. ²¹ Goti Iqu qunġi, suqä, pizqä ipu qui imäkġqä yäpä iqisa ewewqatqanġuti, qu-pqe, Iqueqä ymeqä iqune äġguä pmeqanġquä-panġä wäpnä.

²² Ne näqġqe. Nätmätqä Goti Iqu imäkkqä eeqänänġi, apäkä ymeqä mipġqä iquwä-pa, täġnähunġanġi, zääqä ätqa, täġganġä äpätqänġä. ²³ Nätmätqä iinġä iquanä ma, ne-pqe, Dnġä Äġguä, nätmätqä Goti Iqu änätapäniqä iutanġä Kinġanänġä Ique, ae ämakquä-qe, neqä yäpä inġisanġi, zääqä ätätänä, tiinġinġä kiinġä nenġanġi, hiġuä äqänänä äpmenju. Goti Iqu ne Iqueqä ymeqä pmetunġuä inemäkätä, neqä huiwi pizqä itä, qui imäknätqä iuta, anġi inetmetä, huiwi huitanġä nyatunġuä inemäkäniqeyi. ²⁴ Goti Iqu ne hänġä inemäkäqumuatqanġqetanġi, iunä timäuniquenġä hiġuä äqänänä äpmenju. Inġaqe, ämaqä hġqu, “Nyi nätmätqä huiġqä hiġuä äqänmä äpmenänä” ätätqe, nätmätqä iinġi änä mämeqä iqenġä näqġqä menä. Ämaqä hġqu nätmätqä ae ämetqe, iqu iinġe hiġuä äqänä mäpmeqä yänä. ²⁵ Itanġi nenġi, nätmätqä änä mämeqä hġquenġä hiġuä äqänänä äpmenġuetanġi, iqenġä kiinġä nenġanġi, äwqä-qeiqinyä änyanä äpmenju.

²⁶ Asä iinġi, ne yänänäqġqä maeqä inġue, Dnġä Äġguä Iqu yätamäkqä äneyätqäuä. Ne tääqä qäyunänġi, äsqunenyqä tqenġe, maqġqä eänġue, Dnġä Äġguä Iqu, Goti Iquenġi kukġuä maeqä, zääqenä ätuätä, awä nasuiyänä. ²⁷ Itanġi Iqu, Goti Iqueqä äwinġä dunä, Iqueqä ämaqä iqunenyqä iinġä imäkätġqä iutanġi, Goti Apiqu, Ämaqä iquneqä qeqä-quuvqä imä hiġuä yasämä änaqänätġqä Iqu, Dnġä Äġguä Iqueqä kġuä indqänqenġä näqġqä eä.

* 8:20 Atamä iqu suqä quvqä imäkkqetanġi, Goti Iqu iqesä, quäetä, qui imäkkqe. Ipäqäkqä 3:17

²⁸ Itanğa ne tiinŋe, näqŋe. Goti Hanjuwä Iqu, ämaqä, Iquenyqä kiinjä äwinyätŋqä iquau, äŋguä iwimäkätŋqä iinŋe, nätmätqä eeqänäŋi, wäunuä anä imäkpŋqä imäkätqäuä. Ämaqä iinjä iqua, Goti Iqueqä äwiŋqe wimeniqä iinjä, tääqä ätuätumakqä iquayi. ²⁹ Iqueqä ämaqä iinjä iquauŋe, Iqu ainqaŋi näqŋqä eätä, atäunuä äväqe, Iqueqä Ymeqä Iqutä asänänä etanğa, ga Ymeqä Iqueni, kuapanänä iinjä iquauqä kätequ pmeniqŋqä, kŋuä guä ämäsäukqe. ³⁰ Itanğa ämaqä, Iqu iinjä atäunuä ikqä iquauŋi, Iqu tääqä ätuätumakqe. I ätuätumakqä iquauŋi, Iqu jänänä-qua ipŋqä iwimäkkqe. Ga iinjä iwimäkkqä iquauŋi, Iqu häŋä-pmeqä äŋguänänjitä, Iqueqä yoqä naqetä, äwikqe.

Goti Iqueqä ämaqeuŋqä äwiŋqeuni, nätmätqä hui hoptäwä miqenqä

³¹ Inŋi Goti Hanjuwä Iqu iinjä inemäkkqenqe, ne äänä tatuŋquäwä? Iqu yätamäkkqä neyqanŋutqe, tqü ämänaqutäutä, nakittqiyätŋqäwä? Aanqä eä. ³² Ga Iqu, Iqueqä Ymeqä Iqueni, hanjä-iqä wimetŋe, a makiqätqä itä, ne yätamäkkqä neyätŋqä diŋqe, mäkä-huŋqä iquau äwikqe. Iqu iinjä imäkkqetanŋi, ne näqŋqe tiinŋqä ämetqänju. Iqu nätmätqä eeqänäŋi, qäsä hiŋgi nätapäniqeqä.

³³ Itanŋi Goti Iqu ne Iqueqänqä atäunuä äneyätä, jänänjune inemäkkqetanŋi, ämaqä kukŋuä minetätŋqä hŋqu, aanqä eä. ³⁴ Ne suqä quvqä iuta kima metuŋqe, tqü täniqiyä? Kraisi Jisasi Iqu nenyqä äpäkonäqetanŋi, anŋuma ävauätä, Goti Hanjuwä Iqueqä hiŋuä iqi, Yoqä Naqä-tänjä-qu äpme, ne yätamäkkqä neyätŋqä, yatŋqä ävätqäuä.

³⁵ Kraisi Iqu nenyqä kiinjä äwinyänqä iunŋi, ämaqä huätä mänatnämäutuŋqä hŋqu, hmanjŋqä. Hanjä-iqä hui nemeqanŋutqä, ä tänjä-huŋqä nemeqanŋutqä, ŋŋ ämaqä hŋqua quvqä inetqueqanŋppqä, ä buayänqä dä neyqanŋutqä, qäkä-määnqä äwa iqanŋuatqä, nätmätqä quvqä qui inemäkkqanŋutqä, itanğa änapäsqanŋppqä iunŋi, nätmätqä iinjä iqua, Kraisi Iqueqä nenyqä äwiŋqä iunŋi, hoptäwä miqä ipŋqäuä. ³⁶ Nätmätqä iinjä nemetŋe, Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunŋi, tiinjä äqänänqä-payi.

“Ne Tqä ämaqä iquneni, qu hea ique-ique pizqä napäkpŋqä itqänäuä. Qu ne sipsipqä pizqä päsqä dunqänänä enqä-panä etanŋu, hiŋuä änaqänänäuä.”†

³⁷ Inäqe nätmätqä eeqänänä iinjä iqua, qäyä änemetqätanŋqä-qe, Kraisi nenyqä kiinjä äwinyätŋqä Iqueqä yätamäkkqeta, ne hämänänä ämäwqätäuqe. ³⁸⁻³⁹ Goti Iqu nenyqä kiinjä äwinyätŋqenqe,

nyi näqŋqä tiinjä ae ämenä. Äpäkonqä itä, häŋä-pmeqä itä, ynaunŋqä iquatä, dnä quvqä iquatä, nätmätqä tanğa äwiŋqä itä, nätmätqä qänaknda timäuniqä itä, nätmätqä yänänäqŋqä-tänjä huizitä, nätmätqä haqä yätutanjitä, nätmätqä yäpä butanjitä, nätmätqä Goti Iqu imäkkqä huizitäŋi, yänänäqŋqä maeqä-quayi. Iutanŋi, Goti Iqueqä nenyqä äwiŋqä, neqä Naqä Kraisi Jisasi Iqu ämänätquakqetanŋi, qu huätä mandumäkkqä iqäpŋqe.

9

Poli iqu, käyämaqä Israitqä iquauŋqä, huäqä kiinjä äwunŋqenqä

1 Nyi Kraisi Iqueqä ämaqä-qunä emä, quanqä matqä, naqä-qakuänänjä tmqe. Dnjä Änguä Iqu, yätamakqä nyiyqanji, nqä qeqä-quuvqä imnji, kuknuä tmqä itminqe, ii naqä-qakuiqä, näqñqä eqänä. 2 Nyi hea ique-iqueni, nqä äwqä imdani, nyämaqä Israitqä iquauñqe, huäqä kiinjä änunätä, qeqä ändätñqe. 3 Kraisi Iqu, nyi Iqueqä ämaqä iuta huätä änändowatätä, nqä hueqä-himqä Israitqä iquauqä suqä quvqä iutanjä kimanji, hanjä-iqä ändapätä, nyaqä anji iquau ävätñqenqä tääqä tumqä imäknätqänjä. 4 Nqä nyämaqä iinjä iqua, ämaqä Israitqä, Goti Hanjuwä Iqu Iqueqänqä atäunjuä itä, Iqueqä ymeqä näwinyänjä-qua epñqä itumakqä iquayi. Qunji, Iqu Iqueqä we-hunqetä, yanänäqñqetä, ämotquetä, qutänji kuknuä guä ämäsäutä, kuknuä-suqetä, suqä Iqueqä yoqä haqeqä mamäuqetä ävätä, ga änguä wimäkätñqä kukñui, iinjä ätuminqe. 5 Qu Aprähämä, Aisakä, Jekopä iquautanjä hueqä-himqä etanqä, ga Kraisi Iqu iquautanjä ämaqä-qu etñqä äyä ätimäukqe. Kraisi Iqu nätmätqä eeqänänjä iu Miqä, Goti etanji, ne Iqueqä yoqe, hea ique-ique haqeu mamäuquatuñquänänji. Ii, naqä-qakuänänji.

Goti Iqueqä kuknuä guä ämäsäukqenqä

6 Israitqä kuapänä, Jisasi Iquenyqä quuvqä maeqiyqä itqänjuwitani, ne, “Kuknuä Goti Iqu Aprähämä ique ätukqe, qäyu matimäuqä iqueqä” tatuñquäta? Oee. Ii tiinji! Awiqñ Jekopä iqueqä yoqä huizi, Israitque. Mä ämaqä iquesanjä eeqänänjä iqua, yoqä Israitqä äqonänjuwä-qe, qutanjä kuapänänji, Goti Iqueqä ämaqä Israitqä-qua ma. 7 Asä inji, Aprähämä iqu emakqä eeqänänjä iquauñqe, “Iqueqä ymeqä naqä-qakuä iquaeqe” matqä yanqunä. Oeyä. Hinjuiqänänji, Goti Iqu Aprähämä iqueni, “*Tqä hueqä-himqe, Aisakä iquesanä hipnuwiqä*” ätukqe.* 8-9 Kuknuä iqueqä quati, tiinjä. Ymeqä häñeqä iutanä ätimäquwä iqua, qu Goti Hanjuwä Iqueqä ymeqä manä. Goti Iqu, Aprähämä iqutänji, kuknuä guä ämäsäutä, “*Nyi hea atäunjuä ae ikqä ique, anqumä pqañga, Serai ymeqä qokä hñqe nyuäniqeqä*” ätukqe.† Inji, ymeqä kuknuä guä ämäsäukqä iuta ätimäquwä iqua, Goti Iqu, ymeqä näwinyänjä-qua qunänä.

Läpekaqä ymeqä iquaquinqä

10 Inä ma, Läpeka iinyqä-pqe, kñuä inä indqämbñqe. Iiyqä ymeqä qäyawä iquaqu, neqä awiqñ Aisakä iquesanä ätimäukiyi. 11-12 Iinjä etanji, Läpekai, ymeqä iquaqui maunyqä änä etanqä, iquaqu suqä äñguitä, quvqetä, änä mimäkqä yqänä etanqä, Goti Hanjuwä Iqu Läpekaunji, tii ätuke. “*Ymeqä hitmqä iqu, ymeqä qänaki ämisqä iqueqä wäunjuä imäkqä pmeniqeqä*.”‡ Iqu ii imäkkqe, ii Iqueqä suqä ämaqä atäunjuä ique, hea ique-ique qänaknä iqenqä, ämänätqetñqä iiyi. Iqueqä suqä iinjä, ämaquqä wäunjuä imäkqänqä kñuä mindqänqä, Iqueqä äwinqä iutanä, imäkänä. 13 Goti Iqueqä bukiunji, tii ätnänqä-payi. “*Nyi Jekopä iquenyqe, aanjä kuapänä änyinä, ä Iso iquenyqe, manyinqä yasämä eä.*”§

Goti Iqu, Iqueqä äwinqeutänä ämaqä atäunjuä iqenqä

* 9:7 Ipäqäqkä 21:12 † 9:8-9 Ipäqäqkä 18:10,14 ‡ 9:11-12 Ipäqäqkä 25:23 § 9:13 Malakai 1:2-3

14 Iinjä etanji äinäändiyä? Goti Iqu Iqueqä äwiñqeutana atäunüä iqenqe, ne änänyä tatanquäwä? “Iqu jänäni mimäqä itqänä” tatanquäta? Oeyqä. 15 Ii tiinji. Goti Iqu Mosisi iquenji, tiinjä ätukqe. “Nyi, ämaqä hñquenyqä qeqä tumuäkmqä nyinjanqutqe, nyi imäkmä. Itanğa nyi, hñquenyqä huäqä nunğanqutqe, ii-pqä inä imäkmä.”* 16 Iwä Goti Hanjuwä Iqu ämaqä atäunüä yätñqä itäqänğanji, ämaqä iqueqä äwiñqetatä, iqueqä wäunüä tnänjä iqä itatä, ma, ii Goti ämaqeu qeqä tumuäkmqä Iqueqä äwiñqä iutanänji. 17 Ii naqä-qakuinqä mänätquetñqe, Goti Iqueqä bukä iunji, Iqueqä kukñuä, Iqu ämaqä Isipä iu miqä† ique ätukqe, tii äqänä. “Nyi si ämaqä misñqä äpmuatekikqe, ii Nyaqä yänänäqñqä ämaqeu sita motqueqanğa, itanğa qu Nyaqä yoqä naqenqä, qua eeqänänjä iu awä tqüäpnuwänqä diñqeyi.”‡ 18 Iwä ne iutanji näqñqä tii ämenju. Goti Iqu ämaqä äsque-äsque qeqä tumuäkätñqä wiñganqutqe, Iqu ique wimäkänä. Itanğa Iqu ämaqä hñqueä nyuänji woyqä wimäkätñqä wiñganqutqe, Iqu imäkänä.

Kukñuä ktqä, qua-qondenqä

19 Iutanji hesanjä hñqu, nyinji tiinjä dänquti? “Goti Hanjuwä Iqueqä äwiñqä iunji, hñgisanä ävätä, iquegenä itñqe, tqukä? Hma naqä-qaku. Inji Goti Iqu nenyqe, ‘Suqä quvqä-tänjä-quaiqe’ sunqä ätqäwä?” 20 Itanji nyi kimanji, “Ämaqä iquki, si Goti Hanjuwä Iquenji, suqä Iqu imäkätñqä iunqe, äkasuwä tutñqe, änäñjukukuä?” ätquä. “Ämaqä hñqu, qua-kuäkä äkitä nätmätqä imäkqanqutqe, nätmätqä iinjä iqu, ämaqä iquenji, ‘Si iinji, sunqä nyimäkinyä?’ tuätñqäta?”§ 21 Itanğa ämaqä qua qondä imäkqä iqu, qua hui äkitä, iqueqä äwiñqä dunä, qondä hñquaqu imäkänä. Qondä hñqu, wäunüä äñguänänjä iunqe. Itanğa huiziqu, wäunüä hiñgänqä iunqe. Suqä iinji qäyuta, hmanda? Ii, qäyunji.

22 Goti Hanjuwä Iqu-pqe, ämaqä Iqueqä-kiuä imäkkqe wäunüä huitanjä-huitanjinqä atäunüä itäqänğanji, Iqueqä äwiñqeuä imäkänä. Iqu Iqueqä äwqä tnänjitä, yänänäqñqetä, ätnänjä iqi ämotquetñqä äwiñganqñqä-qe, ämaqä, iinjinqä atäunüä ikqä iquajni, quwqä hñgisanä iqe qäyä hitanji, Iqu äwqä-qeiqinyä änyä, äpakänä anä äpmaka äpätnqe. 23 Iqu iinjä itñqe, tiinjinqeyi. Nätmätqä Iqueqä yoqä naqe motqueqä hävemnäqñqä etanqñqä, ämaqeu näqñqä vätnqä äwiñqqe. Inji, qua qondä, Iqu qeqä ätumuäkätñqä iqua, nätmätqä äñguänänji mapnuwänqä, näwinyä imäkekqe. 24 Qua qondä qeqä ätumuäkätñqä iqua, ämaqä Iqu tääqä änatätmakqä iquneyi. Ne atäunji, Israitqä iquautanjä iqunenyä mäneyqä itä, Israitqä qäyä etanji huizitanjä iquau-pqe, qäsä inä ätäukqe.

Hiñuä-tqä iquauqä kukñuinqä

25 Ii enqä-panji, Goti Iqueqä kukñui hiñuä-tqä Hosiya iqueqä bukä iunji, tii ätä äqänä. “Qokä-apäkä, Nqä ämaqä mäpmeqä iminjuwä iquauñqe, Nyi, ‘Nqä ämaqä-quaiqä’ tñniqe. Auä, ämaqä, Nyi qunqä manyinqä iminqä iquauñqe, Nyi ‘Qunqä änyinjiyä’ tñniqe.”* 26 Itanğa

* 9:15 Anğumä Itmakqä 33:19 † 9:17 Ainğanji, Isipä pmeqä iqua quwqä ämiqä naqä eeqänänjä iquanqe, “Pero” ätminjuwi. ‡ 9:17 Anğumä Itmakqä 9:16 § 9:20 Asayä 29:16; 45:9 * 9:25 Hosiya 2:23

anji, “Nyi, ‘He Nqä ämaqä maeqä enäüä’ ätkqä iqini, ämaqä asä iqi pmeqä iquauŋqe, qu, ‘Iqua Goti Hänä Hea Ique-ique Pmeqä Iqueqä ymeqä-quaiqä’ tpuwiqä.”†

²⁷ Itanğa Asayä iqu, Israitqä iquauŋqä kŋuä indqänätä, tääqä yänänäqŋqä tiinjä ätkqe. “Israitqä, qu kuapänänjä, hikä weä eqä-huänjä manju äwiŋqä-paŋä qäyä pmetanğuwä-qe, Goti Iqu qutanji, wänqä hmbunä hänjä pmapŋqä itmeniqe. ²⁸ Ii tii etanği. Inğanji Naqä Iqu, ämaqä qua täutanjä iquau kukŋuä ae ämitkqä du, äpakänä mämpmeqä, qui hämänä imäkänä.”‡ ²⁹ Ii Asayä iqu ganä ae ätkqä-paŋiyi. “Naqä Yänänäqŋqä Eeqänänjä-tänjä Iqu, nesani hmbnänjä hui, hänjä pmapŋqä hiŋuinä mäqunqä-säpi, ne qui eeqänä, anjä-himqä Sotomätä§ Gomoratä qui imäkŋguwä-pa, imäkŋguaninjä.”*

Jänänjä timäuqenqe, quuvqä heqiyqä iutanänji

³⁰ Itanji ne änäänjä tatunquäwä? Ne tiinjä tatunqueqä. Israitqä qäyä etanği huizi iqua, qokä-apäkä Goti Iqueqä hiŋuä iqi jänänjä timäupŋqenqä, yänänäqŋqä miqä imiŋuwä-qe, qu Goti Iqueqä hiŋuä iqi jänänjä ae ätimäukuwiqä. Qu quuvqä heqiyqanğuwitanji, Goti Hanjuwä Iqu, “Qokä-apäkä jänänjä iquaiqä” ätkqe. ³¹ Inäqe Israitqä iqua, kukŋuä-suqä iu qänaknä ipu, Goti Iqueqä hiŋuä iqini jänänjä timäupŋqenqä, yänä äqänäpiyä-qe, homä yqänä itqänuwi. ³² Iinji sunqäwä? Qu quuvqä heqäpŋqenqä kŋuä mindqänqä ipu, wäunüä quwqä-quwä imäkäpiyita, hipnuwänqä kŋuä ätuqä ämepu, ii itqänuwi. Inji qu, hikiu äqutäümäupu, äqiyäpäkŋguwi. ³³ Ii Goti Iqueqä bukiu äqänänqä-payi. “Häe! Hiŋuä qumbu! Nyi hikä hŋque, Sayonä iunji äseqä. Iqu hikä, qokä-apäki äqutäümäupu qua iqi päkŋqä Iquvi. Ämaqä tqu-tqu, Iquenyqä quuvqä eqiyäpiyitanji, äwqä hanjä-iqä mämeqä ipŋqe qä.”†

10

Israitqä iquautanjä, quuvqä maeqiyqä iquauŋqä

¹ Nyämaqäüä, Goti Hanjuwä Iqu, Israitqä iqua qui mimäkŋqänqä, hänjä imäkäqumuatetŋqä kiinjä nyinğanği, hea ique-iquenji nyi Iquenyqe, ii imäkätŋqä tääqä ätätqänjä. ² Nyi iquauŋqä näqŋqä äŋğuanänjä emä, kukŋuä awi, tiinjä ätätqänjä. Iqua, Goti Hanjuwä Ique yeeqä wimäkŋqä kiinjä winğanği, yänä äqänätqänuwä-qe, näqŋqä yasämä maeqä injä. ³ Quwqä yänänäqŋqä iuta, jänänjä imäkmbŋqä kŋuä indqänäpu, Iqueqä suqä ämaqeu jänänänjä hipŋqä iwimäkätŋqenqe, maqŋqä epiyitanji, quuvqä maeqiyqä itqänä. ⁴ Ne näqŋqe, kukŋuä-suqä Goti Iqu Mosisi ique äwikqe, kiqä wäunui, Kraisi Iqu qäyunä ae imäkkqe. Inji qokä-apäkä eeqänänji, Iquenyqä quuvqä eqämipqä iqua, Goti Hanjuwä Iqueqä hiŋuä iqini, ämaqä jänänänğua timäupnä.

Goti Iqu anğu inetmetä, jänänänjä nemäkqenqä

⁵ Mosisi iqu, kukŋuä-suqeu qänaknä itä jänänänğtu timäutŋqä iinqe, tii ätätä äqäkkqe. “Ämaqä hŋqu suqä eeqänänjä iunji qänaknä imitätqe, iqu hänjä-pmeqe, ämeniqeqä.”* ⁶ Itanği ämaqä quuvqä eqiyäpu

† 9:26 Hosiya 1:10 ‡ 9:28 Asayä 10:22-23 § 9:29 Ipäqäqä 19:1 * 9:29 Asayä 1:9

† 9:33 Asayä 8:14; 28:16 * 10:5 Hiqäva-imäkkä 18:5

jänänänjua timäupnqä iqua, Mosisi iqueqä kuknjuä täunji qänaknä ipnä. “Si tqä-täuä tii matnqä pa. ‘Qäukuä haqä yätunqe, tqu yäninqäwä?’”† Kuknjuä haqä yätunqä iqu, ii Kraisi Iqueni, qua täunqä ätuma ppenqeyi. Inäqe Goti Iqu Iqueni ae ändowatkqe. ⁷ “Mä tiinjä-pqä matnqä pa. ‘Amaqä ae äpäkonjuwä iquauqä anjä bunqe, tqu witnqäwä?’”‡ Kuknjuä ii, Kraisi Iqueni, qua äptekuwä iuta, anju ätuma yappenqeyi. Inäqe Goti Iqu Ique ae ävauqumuatkqe. ⁸ Itanji hui inä tii ätqi. “Kuknui, hesänjä qäqiqi äwi. Hiqä qeqä-quuvqä yäpä imdä, itanga hiqä manjä iutänjä.”§ Kuknjuä ii, quuvqä heqiyqä kuknjuä ne awä tii ätuätunquä iiyi. ⁹ Si ätnänjä iqi, “Jisasi Iqu, Naqä-queqä” awä ätuätinä, ga Goti Iqu, Jisasi Ique qua äptekuwiuta anjumä ävauqumuatkqenqä näqñqä ämetnä, Iquenyqä quuvqä naqä-qakuänänjä heqiyqanqtqe, Goti Iqu, si qui mimäkñqänqä hänjä imäkäqumuaterkiyanä. ¹⁰ Ne Goti Iquenyqä quuvqä naqä-qakuänänjä heqiyqanqquetani, Goti Iqu jänänänjune inemäkänä. Itanga neqä quuvqä heqiyqänqä ätnänjä iqi awä tqunquati, Goti Iqu, ne qui mimäkñqänqä, hänjä imäkäqumuatänaeyänä.

Israitqä iquatä, huizi iquatä, Goti Asä Iquenyqä quuvqä heqiyäpñqenqä

¹¹ Nätmatqä täñqe, Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunji, tiinjä ätä äyä äqänä. “Amaqä tqu-tqu Iquenyqä quuvqä eqiyäpiyitani, äwqä hanjä mämeqä ipñqäwä.”* ¹² Israitqä iqua-tä, ämaqä huizi iqua-tä, asänä epu, eeqänänjä iquauqä Naqe, asä Qäqunänji. Ga yätamäkqenqä tääqä tqunqppqä iquauñi, Asi qu äñguänänjä iwimäkänä. ¹³ Auä, “Amaqä tqu-tqu Naqä Ique yätamäkqenqä tääqä tqunqppqe, Iqu qu, qui mimäkñqänqä, hänjä imäkäqumuaterqiyä.”†

¹⁴ Inäqe qu, Iquenyqä quuvqä maeqiyqä ikuwä iqua, yätamäkqenqe, Ique yatñqe, änä wipniqä? Änä maeqä enä. Ga qu, Iquenyqä kuknjuä qätä mäwiyqä ikuwä iqua, quuvqe, änä heqäpniqä? Änä maeqä enä. Itanga ämaqä hñqu, qunji äwimetä awä mätquä yätqe, qu Iquenyqe, qätä änä wipniqä? Änä matimäuqä yänä. ¹⁵ Mä hñqu, awä-tqä iquau mändowatqä yätqe, qu äwäpu awi, änä tupniqä? Äänä matimäuqä yänä. Iutani Goti Iqueqä bukä iunji, tii äqänä. “Amaqä hñqua kuknjuä we-hunqä-tänji äma äpäpu, awä ätuätqänjuwi, ii aanjä äñguänänji!”‡

Israitqä iquautanä, quuvqä maeqiyqä iquauñqä

¹⁶ Itanji qokä-apäkä kuknjuä äñguä we-hunqä-tänji qänaknä ikuwi, eeqänänjä-qua ma. Oeyä. Asayä iqu tiinjä ätkqe. “Naqä Iquki, kuknjuä ne iquau awä ätuätunque, quuvqä tqukua eqiyätqänjuwäwä?”§ ¹⁷ I etanqçetani, ne tiinjñqe näqñqe. Amaqä Goti Iquenyqä quuvqä eqiyätqänjuwi, ii qu kuknjuä Kraisi Iquenyqä qätä äwiyätqänjuwä iutayi.

¹⁸ Itanji nyi yatñqä tiinjä iqä. Änäängä? Kuknjuä äñguänänjä tä, qu qätä mäwiyqä itqänjuwäta? Oeyä. Qu qätä ae äwiyätqänjuwi.

† 10:6 Kuknjuä-suqä 30:12 ‡ 10:7 Kuknjuä-suqä 30:13 § 10:8 Kuknjuä-suqä 30:14

* 10:11 Asayä 28:16 † 10:13 Joeli 2:32 ‡ 10:15 Asayä 52:7 § 10:16 Asayä 53:1

Apqä Bukiuñi, tiinjä äqänä. *“Iquauqä kukñui, qua äwitqutänqä-pa eqiyqanñi, ämaqä eeqänänñi qätä ae äwiyätqänjuwiqä.”**

¹⁹ Itanğa nyi yatnqä huizi-pqe inänjqä. Änäänğäwä? Israitqä iqua kukñuä iinjä iqueqä quatiñqe, qu änyä maqñqäta? Oee. Kima kinğanñi, Goti Iqueqä kukñuä, Mosisi iqu tii äqäqä iutayi. *“Nyi ämaqä hingänqä im-imä äpmeñuwä iquautanñ hñquau äñguä wimäkqanğqetanñi, he Goti Iqunänqä, ‘Neqänänñiqänä’ ätäpu, äwqä quvqä imbñqäuä. Auä, Nyi ämaqä näññqä maeqä iinjä iquau it-metmänğani, he äwqä tnänñä imbñqä emäkmä.”†* ²⁰ Itanñi Asayä iqu-pqe pemänä itä, Goti Iqueqä kukñui, tii ätkqe. *“Ämaqä, Nyinyqä qävqä miqä imiñuwä hñqua, qu Nyi ae ämänqumuakuwi. Nñ, qu ämaqä hñquauñi, Nyinyqä yatnqä mäwqä ikuwä-qe, Nyi Nqä-näuänñi, ätnänñä iqi ämitquatñqge.”‡* ²¹ Inäqce Goti Iqueqä kukñuä Israitqä iquauñqe, Asayä iqu tii ätkqe. *“Hea quäuqänğa, Nyi qokä-apäkä hñgisanä ipu, Nqä kukñui tuwä ävätqänjuwä iquauñi, anğumä itmamqä nyinğanñi, Nqä hipai ävatmiñqe.”§*

11

Goti Iqu, Israitqä iutanñ hui, anñi itumakqenqä

¹ I etanğqetanñi, nyi yatnqä tiinjä imqe. Änäänğä? Goti Hanjuwä Iqu Iqueqä qokä-apäkä Israitqä iunñi, tuwä ae äwikqätanä? Aanñä oee. Nyi-pqe, Israitqä iutanñ inänñunñi. Nyi nqä-nuänä Aprähama iqueqä kawiqunä eämä, itanğa awiqu Benjämenä iquesanñä hueqä-himqä iqunñi. ² Ämaqä, Goti Hanjuwä Iqu Iqueqänqä hiñuiqänä a ätäukqä iquauñi, Iqu tuwä hämänä mäwiyqä ikqe.

He kñuä mämeqä inñä? Laisa iqu, *“Nyi Goti Iqueqä ämaqä yäpakä iqunjqä”* kñuä indqänätä, Israitqä iquauqä quvqenqä ätuätä, Goti Iquenñi, täaqä yänänäqñqä tii ätukqe. ³ *“Naqä Iquki, qu Tqä kukñui hiñuä-tqä iquau pizqä äpäsäpu, hiqäva-imäkkä ttawi äpnasäpu qui äyä ikimäkikuwi. Itanñi tänğani, nyi tqä ämaqä yäpakä iqunänñi, qu pizqä bäkññqä qävqä täsä änyätqänñä.”**

⁴ Itanñi Goti Hanjuwä Iqu iquenñi, kukñuä kimanñi, äki ätukqenqe, he kñuä mapiyä. *“Nqä ämaqä 7,000, goti quanğä Balä iquenyqä qonñä mäwoktäuqä itqänjuwä iquau, yqänä ämitqänñä.”†*

⁵ Itanğa Iqueqä ämaqä iutanñ hui, inğa yqänä äpmamiñuwä-pa, tänğanñä-pqe, Iqueqä ämaqä Israitqä iquautanñ hui yqänä äpmeñä. Ii, ämaqä, Iqu qeqä äwimänätä hiñgi vqeuta atäunñä ikqä iquayi. ⁶ Iqu qunñi atäunñui, Iqueqä qeqä äwimänätä hiñgi vqeuta ikqä etanğutqe, ii, Iqu quwqä wäunjuñqä kñuä indqänätä, atäunñä ikqä hmayi. Iqu, quwqä wäunjuñqä kñuä indqänätä, atäunñä ikqä-säpi, Iqueqä qeqä wimänğeta hiñgi vqe, naqä-qakuä maeqä hitäninñi.

⁷ Ii tiinjä etanğiyi. Israitqä iqua, Goti Iqueqä hiñuä iqi jänänänñä pmapiñqä hänaqenqä, qävqä imiñuwä-qe, mämaqumueqä ikuwi. Iquautanñä Goti Hanjuwä Iqu atäunñä ikqä iquanä ämaqumuakuwi. Itanğa huiziqua, iquauqä kñuä iqe, qñqanñä enqä-pa yänänäqñqä enätanñi äpmeñä. ⁸ Qu hanñä-iqä iinjä iu äpmeñuwi, ii Goti Iqueqä

* 10:18 Apqä Bukä 19:4 † 10:19 Kukñuä-suqä 32:21 ‡ 10:20 Asayä 65:1 § 10:21 Asayä 65:2 * 11:3 1 Ämiqä Naqä 19:10, 14 † 11:4 1 Ämiqä Naqä 19:18

bukiu tii äqänänqä-payi. “*Goti Iqu quñi iwimäkqanqi, qu popo ipu, kñuä mämeqä ipu, ä hiñuä maññä ipu, qätä mäwiyqä, iñä ätimäukuwi. Inñi qu ii äpmaka äpäñä.*”[†] ⁹ Itanğa ii, Dewiti iqu tii ätätä äqäkqä-payi. “*Quwqä ymisanä naqänänä äñqänğanı, ii nanuä meqänqä enqä-pa, quwqä-quwä guä äquvänäpu, ä hikiu äqutäumäpu, ga quwqä kimanı, i mapñqä iññä änyññi.*” ¹⁰ *Iwä qu hiñuä maññä ipñqä hea iwimäkiyä. Itanğa hanä-ıqä ämepiyitanı, iquauqä tuwi huakmä näwinyä imbñqä iwimäkiyä.*”[§]

Goti Iqu, ämaqä quvqä iquau hänä imäkäqumuatqenqä

¹¹ I etanğqetanı, nyi yatñqä tiñä imqe. Israitqä iqua, Kraisi Iquenqä quuvqä maeqiyqä ipu, quvqä iu äpäknquwi, hma ekuwäta? Aanä hma, naqä-qakuä eä. Qu Goti Hanjuwä Ique tuwä äwikuwitani, Goti Iqu Israitqä qäyä etanği huizi iqua, quwqä quvqä qeuta qui mimäkñqänqä, hänä imäkäqumuatekqe. Iqu ii imäkkqe, Israitqä iqua Iquenyqe, ‘Neqänänñiqänä’ ätäpu, äwqä quvqä winyätñqä iwimäkkqe. ¹² Itanği Israitqä iqua, Goti Ique tuwä äwiyäpu, jänänänñua matimäuqä iqanğuwänğa, Goti Iqu ämaqä huizi iquau suqä anğua iwimäkkqetanı, ne tiññiqä näqñqä ämenä. Israitqä iqua, Ique anğumä hämänänä wimeqanğuwänğa, Goti Iqu iquauñi, aanä anğuanänä iwimäkänä.

¹³ Tänğanı nyi, Israitqä iqua qäyä etanği huizi iquenä, etmqe. Jıası Kraisi Iqu heyaqä awä iqı wäunüä imäkqa uwqämqä änändowatkqetanı, nyi wäunüä iññi, naqä imäkqa ti peyqämqe. ¹⁴ Nyi nqä nyämaqä Israitqä iquautanä hñqua, Goti Iquenyqe, ‘Neqänänñiqänä’ ätäpu, äwqä quvqä winyätñqä iwimäkätmä, qu qui mimäkñqänqä hänä pmepñqä ätuma pmqä itqänä. ¹⁵ Goti Hanjuwä Iqu, Israitqä iquau huätä ändowätätäqänğanı, Iqu qua im-imdanä huizi iquautanı, hñquau itmetä, Iqutä naqä-huinyä pmapñqä imäkkqetanı, ne tiññiqä näqñqä menä. Iqu Israitqä iquau yeeqetä anğı itmetqe, ii Iqu ämaqä, qua äptepqä iuta anğumä ävauqumuatätñqä-panä iyyi.

Kukñuä ktqä, bretqenqätä, zä-olipqenqätä

¹⁶ Qu bretqä imäkäpiyanğanı, bretqä kinğanänä iquenı, Goti Hanjuwä Ique, Iqueqänä hiätñqä vqanğpqe, iutanı bretqä huizi iqua-pqe Iquenqänqänä timäupñqäuä.* Ga zä-huki Goti Iqueqänä etanğutqe, kiqä äpa-pqe Goti Iqueqänänñanqe.†

¹⁷ Israitqä Goti Iqu huätä ändowatkqä iqua, qu zä-olipqä anğua iqueqä äpa, Iqu äquakkqä iquayi. He Israitqä iqua qäyä etanği huizi iquenä, he zä-olipqä quvqä iutanä äpai, zä-olipqä anğua iu äuqänäpu, kiqä äpa huizitä, hukä iqueqä aowi ämepu, anğua eqä-panä iquenı. ¹⁸ Iññä etanği he hiqä-hiuä haqeu ämamäunäpu, zä-äpa Goti Iqu äquakkqä iquau ämävqätäupñqä iññä kñuä mindqänqä pambiyä! He hiqä-hiuä haqä mamämbñqä etanğutqe, kñuä tiññiqä indqämbiyä. He zä-äpa iquenä, hukä iquau aowä mäwqä, hukä iqua, aowä etapätqänäuä.

† **11:8** Asayä 6:10; Kukñuä-suqä 29:4 § **11:10** Apqä Bukä 69:22-23 * **11:16** A Täuqä 15:17-21; Esekiyäli 44:30 † **11:16** Kukñuä ktqä iquau, Israitqä iquau atäunüä vätätñqä iyyi. Bretqä kinğanänñitä zä-huki-tänñi, Israitqä iquauqä kawukiquayi.

19 Iutaŋi hesaŋä hŋqu nyiŋi, tiŋä dänquti? “Goti Hanjuwä Iqu, äpa hui äquakkqe, ii nyi quwqä anju tŋänqä mamqä iŋqeqä.” 20 Ii qäyŋunqae, qu quuvqä maeqiyqä etaŋgä, Iqu iquauŋi äquakkqe. Ga he quuvqä eqiyäpiyitaŋi, äŋguä äyä äpmeŋäüä. Iiŋä etaŋgi, he hiqä yoqe haqeu mämamänqä pambiyä. He ze, tiŋiŋqä hinyätŋqeqä. 21 Ii tiŋä etaŋgiyi. Hiŋuiqänäŋi Goti Iqu äpa naqä-qakuänäŋi, hŋgisana iqanqä hiŋuinä maqunquä itä, äyä äquakkqe. Inji he hŋgisana iqanqppqe, Iqu heŋi hiŋuinä eqänäniqätiyä? Oeyä.

22 Iutaŋi ne Goti Iqueqä suqä äŋguä itqueqä iŋqätä, suqä tŋänä itqueqä iŋqätä näqŋqä ämequ. Qokä-apäkä, Iqueqä suqe ävquatämäukuwä iquauŋi, Iqu suqä tŋäŋi ämotquakqe. Inäqe Iqu heŋi, suqä äŋguä etquakqe. He Iqueqä suqä iŋqä quuvqä heqiyqanqppqe, Iqu änäänä etquaka uwquäniqe. He ii miqä iqanqppqe, Iqu he-pqe i etevämäuniqe. 23 Itanqä Israitqä, Kraisi Iquenyqä quuvqä maeqiyqä iqanqä, Iqu zä-äpa enqä-pa ae ätävämäukqä iqua, qu quuvqä heqiyqanqppqe, Goti Iqu qunji anqä äuqiyeniqe. Iqu quwqä äuqinmitpqä iu anqä äuqiyetŋqä iŋqe, näqŋqätä, yänänäqŋqätä qäsäŋue. 24 He näqŋqe. Hiŋuiqänäŋi, heŋi Goti Iqu, zä-olipqä quvqä hŋquesa etävätä, mauŋŋqä imiŋuwä äŋguä ique-mända, äyä euqiyekqe. Iqu wäunüä naqä iŋä imäkkqetaŋi, Iqu wäunüä wänqä, zä-äpa Iqu ätäwikqä iqua, anqumä ämetä quwqä äuqinmitpqä iu äuqiyeniqe, änä mimäqä yäniqi? Iqu imäkänä.

Suqä hŋgisana iqenqä qäyä etaŋgi, Goti Iqu qeqä wimänqenqä

25 Nqä nyämaqäüä, he Israitqä maeqä enjuwä iquenä, “Ne näqŋqä naqänänqä-tänuneyqä” knüä eyqŋqe, he Goti Iqueqä kukŋüä zä äwiŋqä tquenyqe, näqŋqä mapŋqä änyŋgi. Israitqä iquautanqä hŋqua, iquauqä knüä iqe, qŋqanqä enqä-pa yänänäqŋqä enätanqä äpmeŋä. Iiŋä etaŋqä-qe, Israitqä qäyä etaŋgi huizi, Goti Iqu atäunüä ikqä eeqänänqä iqua, Iquenyqä pqanqppqanqanqä, Israitqä iqua kinqä nämä yqänä pmetpnuwi. 26 Itanqä hänaqä täutaŋi, Goti Iqu, Israitqä eeqänänqä iquauŋi, qu qui mimäknqanqä häŋä imäkäqumuateniqe. Ii Goti Iqueqä bukiu tii äqänänqä-payi. “Ämaqä, qui imäknanä-tpu iqanquwä iquau Anqumä Itmeqä Iqu, Sayonä iuta quvepänä. Ga Iqu, Jekopä iqueqä hueqä-himqä iqua, suqä Goti Iquenyqä hŋgisana iqe, huätä vquatämäupŋqä imäkänä. 27 Itanqanji hea inqanji, Nyi iquatä kukŋüä guä ämäsäutmä, iquauqä suqä quvqe, huätä mamäumqänä.”†

28 Israitqä iqua, kukŋüä äŋguä, Jisasi Iquenyqä tuwä wiyqanquwitaŋi, Goti Iqu qunji, Iqu Iqueqä mäkä-hunqä-qua äqunätä, ga he Israitqä maeqä enjuwä huizi iquenä, yätamäqä eyätŋqä äwiŋqqe. Inäqe Iqu Israitqä iquau Iqueqänqä atäunüä ekqetaŋi, Iqu kukŋüä quwqä kaqä-kawäkatä guä ämäsäukqe, qäyu timäutŋqä wiŋganqä, qunqe, Iqu aana kiŋä äwinyätŋqä iqua etaŋgä äqunätqäüä. 29 Iqu iŋä-qua äqunäqŋqe, ii Iqu ämaqä, Iqueqänqä tääqä ätuätumetä, nätmätqä äŋguänäŋi ae äwikqä iquauŋqe, qänakŋi, knüä hui-mända mindqanqä yätŋqä iiyi. 30 Hiŋuiqänäŋi he Goti Iqueqä kukŋui hŋgisana ikuwä-qe, täŋganji, Israitqä iqua hŋgisana i itqänjuwitaŋi, Goti Iqu qeqä wimänqanqä i emäkätqäüä. 31 Inji Israitqä iqua, kukŋui täŋga tuwä äwiyätqänjuwi, ii Goti Iqu qeqä

† 11:27 Asayä 59:20-21; Järämai 31:33-34

wimänġanġi emäkätŋqä-pa, qunä-pqe asä inä iwimäkätŋqä iiyi. § 32 Ii tiinji. Goti Iqu, ämaqä eeqänäni, Ique hŋġisanä itqueġanġuwitanji, ġuä äkiqiyäuekqe, ii Iqu ämaqä eeqänänä iunqä qeqä wimänġanġi, anġuä itquetŋqä diŋqeyi.

Goti Iqueqä yoqe, haqeu mamäuqenqä

33 Täukue! Goti Hanjuwä Iqueqä kŋuä iqä anġuanänitä, näqŋqä anġuanänitänji, aanä hävemnäqŋqä eä. Ne ämaqä-qune, Iqueqä kŋuä iwäsäuqenqätä, suqä Iqu imäkätŋqenqetä, qäquaquiyqä quatinqä näqŋqä metunque, änä maeqä inu. 34 “Naqä Iqueqä kŋuä indqänqä iinqe, näqŋqä ae eänqe, tqukä? Ä Iqu suqä imäkätŋqä iinqe, kŋui tqu vätnqe? Aanqe.”* 35 Itanġa, “Nätmatqä hui, Goti Iqu ämaqä ique kima vätnqä iinqe, tqu äwikqe? Aanqe.”† Nätmatqä eeqänäni, Iqu ae ämeqetanji, äwa miqä Iquvi. 36 Nätmatqä eeqänäni, Goti Hanjuwä Iquesa ätimäupu, Iqueqä yänänäqŋqä iuta äwäka äpäpu, ga Iqueqä näweqä wimänäniqe. Ne Iqueqä yoqe, hea ique-ique haqeu mamäuquatanque. Ii, aanä naqä-qakui.

12

Goti Iqueqä wäunui, qäyunä imäkätunqenqä

1 Nqä nyämaqäüä, nyi Goti Hanjuwä Iqu qeqä kiinänänä änatmäkäqtänqenqä kŋuä indqänätmä, kukŋuä yänänäqŋqä tiinä hitmqe. He heqä huiwi, hiqäva enqä-pa, Goti Ique wipiyä. Nyi huiwä pizqä päsqä iinqä maetqä iqä. He hänä äpmapiyänġanji, qokä-apäkä Iqueqänqänä epu, suqä Iqu äwinyätŋqä iunä imäkqäpŋqä etqä. He ii imäkäpiyitanji, Goti Iqueqä yoqe, haqeqä naqä-qakuä ämamäutqänä. 2 Itanġa ämaqä, qua täutanä quuvqä maeqiyqä iqua, quwqä suqä duŋqä eyqiyäma unqä, hiŋuinä mäqunquä pambiyä. He Goti Hanjuwä Iqu hiqä kŋuä indqänqe, änyä-hänä emäkätŋqä, hiŋuinä qumbŋqeqä. Iutanji hiqä suqä-pqe, hänä inä timäuanä. Iinä imäkäpiyitanji, he Goti Iqueqä äwinqenqä näqŋqä qäyunä ämepu, ga suqe, anġuinqätä, Ique yeeqä wimäkqenqätä, jänänänä pmeqenqätä näqŋqe, ämapŋqäüä.

Wäunuä huitanä-huitanä imäkqenqä

3 Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä qeqä imänqeta anġuä inyimäkätä, wäunuä imäkmqä änändowatkqetanji, nyi he eeqä hŋqunä-hŋqunäni, tiinä etqä. Si tqä näqŋqenqätä, sugenqätä, kŋuä indqänätmä, tqä yoqe haqeqä mämamäunqä panä! Si Goti Iqu quuvqä heqiyqä änänä äktapqenqä kŋuä indqänätmä, tqä-täuä iuta iwäsändŋqe. 4 Ne näqŋqe, neqä huiwi naqä-hŋqunä eäqä-qe, kuapanä äuqätänġawä.* Ga ii äuqätänġuwänqä iqua, wäunuä asitanjinä mimäkqä ipnä. 5 Ii enqä-pa, ne Kraisi Iqutä ämuänŋänqä iqune, kuapanä eanä-qe, Iqueqä huiwä naqä-hŋqunä enu. Iwä ne asänänji maeqä eaqä-qe, näueqä imäkänätänä, ne hŋqunä-hŋqunäni, yoqä haqeqä mämamäunqä yatanque.

§ 11:31 Näqŋqä-tänä hŋqua, Poli iqu tii ätqiyä ätätqänä. “Inji Israitqä iqua, Goti Iqu qeqä wimänġanġi emäkätqätänqetanji, Iqueqä kukŋui tänġa äwiyätqänuwi, ii Iqu qunji-pqe asä inä iwimäkätŋqä iiyi.” * 11:34 Asayä 40:13 † 11:35 Jopä 41:11 * 12:4 1 Korinä 12:12

6 Itanğa Goti Iqu, Iqueqä qeqä imänqeta, wäunüä huitanä-huitanä imäkatunqä näqñqe, ne hñqunä-hñqunäni hinqi änätapqce. Inji Goti Iqu ämaqä hñqce, Iqueqä kukñui hiñuä tuätñqä vqanğutqe, iqu quuvqä heqiyqä Goti Iqu änä-änä äwikqenqä kñuä indqänätä, kukñui iuta awä tuänqiyä. 7 Ämaqä tqu-tqu, huiziu yätamäkqä vqenqä näqñqä Goti Iquesa ämetqe, iqu yätamäkqä qäyunänä vänä. Ämaqä, huiziu näqñqä vqenqä näqñqä ämetqe, iqu, näqñqä qäyunänä vänä. 8 Ämaqä tqu-tqu, huiziu yänänäqñqä wimäkqenqä näqñqä ämetqe, iqu yänänäqñqä wimäkänä. Ämaqä tqu-tqu, iqueqä nätmatqetä, huiziu yätamäkqenqä näqñqä ämetqe, iqu äwqä hñquaqu änyä, mäwqä yänä. Ämaqä tqu-tqu, huiziu miqenqä näqñqä ämetqe, iqu yänä äqänätä, äñguä minä. Ämaqä tqu-tqu, huiziu qeqä tumuäkqenqä näqñqä ämetqe, iqu äwqä yeeqänä itä vänä.

Ne ämaqeu, suqä äñguä itqueqenqä

9 Hiqä ämaqeunqä enqe, kukñuinä matqä-quenä, aanä kiinjä enyätñqe. Suqä quvqe, tuwä hämänä äväpu, suqä äñguiu, muänmbiyä. 10 He hñqunä-hñqunäni, quuvqä anä eqiyätqänuwä iquauñqe, kiinjä henganguti, hiqä yoqä haqeu mämamäunqä, huiziuqä yoqe, haqeqä mamäupñqä yänä qänğpñqe. 11 He enyqä miqä ipu, äwqä naqä-qakuä äväpu, Naqä Iqueqä wäunui imäqğäpñqe. 12 He Goti Iqu äñguä emäkäninqä kñuä indqänäpu, hiñuä äqumbu äpmapiyitanj, aquvänä iqäpñqe. Hanjä-iqä emeqanğutqe, äwqä hanjä imbu, yänänäqñqä tqäuätñqe. Ga Goti Iquenyqä tääqe, mäwquatämäuqä ätqa uwqäpñqe. 13 Goti Iqueqä ämaqä hui nätmatqä huiñqä äwa iqanğpqe, he yätamäkqä vqäpñqe. Itanğa ämaqä kinjä-nämđanä hñqua emeqanğpqe, iquauñj äñguä itqueqäpñqe.

Suqä kima miwitqueqenqätä, asänä pmeqenqätä

14 Itanğa ämaqä quvqä etqueqanğppä iquauñj, Goti Hanjuwä Iquenyqä, äñguä iwimäkätñqä tääqä tupñqe. Auä, he Iquenyqä tääqe, Iqu qu qui imäkätñqä ma, äñguä iwimäkätñqä dinqä tupñqe. 15 Ämaqä aquvänä iqanğuwä iquatäni, he-pqe anä iqäpñqe. Itanğa ämaqä kñuä qiyqanğuwä iquatäni, he-pqe kñuä anä qäyqäpñqeqä. 16 Hiqä-hiuä iwäsänäpu, hñqua yändi, ä hñqua mändinqä mindqänqä pa ipu, eeqänä asänäñqe. Inji he “Ne ämaqä naqä äpmeñunä” kñuä mindqänqä pa ipu, ämaqä hinqinqä äpmeñuwä-pqä iquatä, näueqä imäkñğpñqe. Auä, “Ne näqñqä naqänänä-tänğuneyqe,” kñuä maeyqä iquätñqe. 17 Ämaqä hñqu quvqä etqueqanğutqänğani, he ique kima mitqueqä pa iqäpñqe. Oeyä. Suqä, ämaqä eeqänäni, ämaqä eeqänänä iquatäni, äkasuwä tñqetä, mäkä hunğetä, mimäkqä ipu, äwqä naqä-hñqunä imbnqä yänä qänğanğpu. 19 Nqä nyämaqä nyi kiinjä änyinätñqä iuenä, Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunj, tiinjä äyä ätnänä. “Quvqenqä kimanj, ii wäunüä Nqä enqä-qae, quvqä iqanğppä iquauñj, Nyi kima wimniqeqä.”† Iutanj, hiqä-hiuänj, suqä quvqenqä kima mäwqä pambu. Quvqä etquapqä iqua, Goti Hanjuwä Iqueqä äwqä tnänj kima mapnuwänqä hiñuinä äqunğa uwqanğpu. 20 Kima miqä ipiyä-qe, tiinjä äqänänqä du ipiyä.

† 12:19 Kukñuä-suqä 32:35

“Sitä mäkä-huñqä iqu, buayänqä dä vqanğutqe, buayä wisñqe. Ä iqu eqänqä wiñganğutqe, eqä iotnä wisñqe. Itani si iqueni ii iwimäkñi, iqu womba yänqiyä.”[†]

²¹ Suqä quvqä iqu mäñdi kikittqiyätñqe, si hiñuinä mäquñquä pa. Si suqä äñguä dinä imäkätñä iutani, suqä quvqeuñi mäñdi kittqätñqinyä.

13

Gapmanqä iquauqä yäpä ingisa pmeqenqä

¹ Ämaqä eeqänäñi, gapmanqä iquauqä yäpä ingisa pmetpñqe. Ii tiñjä etanğiyi. Ämaqeu miqänqä yoqä naqe, Goti Iqunä vänä. Ga gapmanqä tänğa ämitqänuwä iquauñi, Goti Iqu yoqä naqä ävätä, äpmuatekqe. ² Iutani ämaqä, gapmanqä iquau hñgisanä itquetqänuwä iqua, ämaqä, Goti Iqu äpmuatekqä iquauñi hñgisanä ävätqänäuä. Ii itqänuwä iutani, kukñuä mitqeu ätimäupu, hanjä-iqä mapnuwä iquayi. ³ Ämaqä suqä äñguä imäkätqänuwä iqua, gapmanqä iquauñqä zä miqä ipnä. Mä, suqä quvqä itqänuwä iquanä, zä ipnä. Inji he hñqunä-hñqunäñi, gapmanqä iquauñqä zä enqenqä maenğanğutqe, he suqä äñguä dinä imäkqanğpu. Ga iutani iqua, Goti Iqueqä wäñjuä-wiyqä he äñguä pmetpñqä emäkqä-qua epiyitani, qu hiqä yoqe, haqeu evauqumuatpñqäuä. ⁴ Inäqe he suqä quvqä imäkqanğpqe, iqua näpçä-hionaqä a äqätätanğuwitani, zä kiñjä ipnä. Iqua ämaqä suqä quvqä imäkätqänuwä iquauñi, Goti Iqueqä äwqä tnäñi, ätnäñä iqi ämotquepu, hanjä-iqä wipñqä wäñjuä-wiyqä iquayi. ⁵ Inji he gapmanqä iquauqä yäpä ingisa pmetpñqe, ii qakui, hñquaquisanji. Hñqu, Goti Iqueqä äwqä tnäñi, memeqä iqeyi. Huiziqu, hiqä suqä-iwäsauqenqä kñuä indqänqä iñji, hiqä suqenqä, äwqä hanjuä imbu pmapñqeyi.

⁶ Ga quati iquauquisanji, gapmanqä iqua quwqä wäñjuñqä mbqä metapñqä etqanğuwänğa, he mbqä ätnämäutqänuwä. Qu Goti Hanjuwä Iqueqä wäñjuä imäkqä-qua epu, ämaqeu miqenqä wäñjuñi, hea ique-ique yänänäqñqä ämitqänä. ⁷ He ämeyätqänuwä eeqänä iquauñi, nätmätqä äki-äkitanji, qäyunä äwipñqe. Auä, gapmanqä iqua wäñjuä huitanjä-huitanñqä mbqä metapñqä etqanğpqe, mbqä iñji äwipñqe. Ga he, ämaqä tqu-tqueqä yäpä iqi äpmerñuwä, qunji qätä yasämä äwiyäpu, yoqä naqe äwipñqe.

Ämaqñqä äwiñqe, kukñuä-suqä huiziu hatñä ququtäuqenqä

⁸ Mbqä-qe, yätamäkqä-qe, ä nätmätqä äki-äkitanjä-qe, huiziu kima vqänqe, äpakänä mäwiqä, maqänä qäpu imäkmäutñqe. Inäqe ämaqä huiziuñqä kiñjä wiñqe, qäpu mimäkqä itanä, äpakänä witätñqetani, ne iqa-iqa uwquatuñqe. Qakui tiñjä etanğiyi. Ämaqä hñqu, hñquaunqä kiñjä äwinyätñqe, iqu kukñuä-suqä eeqänänju qänakñä yasämänä itñqä iquvi. ⁹ Goti Iqu kukñuä-suqä Mosisi ique äwikqe, tii äyä ätnä. “Qokä-apäkä amanqe, huizitä huiwi yanä mikiqä pambiyä. He qokä-apäkä huiñi, pizqä mapäsqä pambiyä. Nñ, quwä mämeqä pambiyä. He ämaqä hñquauqä nätmätqenqe, hiñjuä aowä mäuqänquä ma ipiyä.”* Kukñuä-suqä iñjä iquautä, ä huizi iquautä,

[†] 12:20 Quamä-pmeqä 25:21-22 * 13:9 Anğumä Itmakqä 20:13-15,17

hatnja ämaququtäutnja iqu, tiinji. *“Tqä-täuänqä äkinyätjqä-panji, ämaqä hñquaunqä-pqe inä äkinnga uwquätjqe.”*[†] ¹⁰ Ämaqä hñqu, hñquaunqä kiinjä äwinymitätqe, iqu iquaunji, suqä quvqä miwitqueqä yänä. Iinjä iqanqgetani, iqu kuknuä-suqä eeqänänjä iunji, asännga qänaknä itqäuä.

Qani jänänänjä uwqenqä

¹¹ Ne inga-inga äpmaka äpätnqueta tänganqe, he näqñqä enjä. He näqñqä ii epiyitani, suqä injä iqua imäqçäpnqe. Ii he hiqaqä äwiñuwita vaupñqänğanji. Ne Kraisi Iquenyqä quuvqä änyä eqäkquänğanji, Goti Iqu nenji, suqä quvqä iuta anji hämänänä inetmeninqä hiunji iqu, kinä-nämä äwäminqä-qe, tänganji, hiunji iqu qäqä ti äpätqäuä. ¹² Hea qäpu hiätñqä itä, zä ävätñqä-panji, ne qua täu äpmenque qäpu hiätñqä itä, Kraisi Iqueqä äpqe qäqiqiyi. Iutanji, hiawiqä iqueqä suqä quvqeuñji, mäkiuta ämawqätäuätanä, we-huñqä iu pmetunquä näwe imäknatunque. ¹³ Heawiqä iqueqä suqä hñgisanä iqätä, eqä yänänäqñqä änäpu hiqiyiqä iqätä, qanä hinji ikiqätä, yññä-hiveqä iqua imäqçä-pa iqätä, kuknuä mäkä qäyäuñqätä, hñqueqä äpmeqä iunqä äwqä quvqä inqä iquaunji, ne miqä itanä, suqä jänänjä, ämaqä mäptqännga imäkätqänuwä-pa imäqquatunque. ¹⁴ Auä, he huiwä iutanä äwiñqe, hui imäupu, Naqä Jisasi Kraisi Ique, gquä quäuqä enqä-pa mipmbñqe.

14

Quuvqä heqiyqä iquauqä suqä iwäsäuqe, Goti Iqunänjqä

¹ Ämaqä Goti Iquenyqä quuvqe, hanjä eqämipqä iquaunji, he aquvä äqänäpiyänğanji, yeeqä vätmäpnqe. Itanji he qutänji, kñuä huitanä-huitanä iunqe, kuknuä mäkä maunqä pambiyä. ² Ämaqä quuvqä yänänäqñqä eqiyätqänuwä hui, ymisänjä eeqänänjä änatqänuwinqe, “Goti Iqueqä hinjä iqinj, ii qäyuvqä” kñuä ämetqänjä. Inäqe huizi-quauqä quuvqä heqiyqe, hanjä etanji, “Goti Iqu, ämaqä nanjä änatqänuwinqe, mäwiñqä inä” kñuä ämepiyitani, ii manqä itqänjä.* ³ Itannga ämaqä, ymisänjä eeqänänjä änatqänuwä iqua, ämaqä nanjä manqä itqänuwä iquaunqe, kñuä quvqä mindqänqä ipu, mändi makittqiyqä ipñqe. Ga ämaqä nanjä manqä itqänuwä iqua, ymisänjä eeqänänjä änatqänuwä iquaunqe, iwäsäupu, “Quvqä iqä-quaiqä” matqä ipñqe. Ii Goti Iqu iquaunä-pqe, yeeqä inä vätmäqä iutanji. ⁴ Inji Goti Iqueqä wäunjä-wiyqä injä iquaunji, miwäsäuqä panä. Wäunjä-wiyqä iqua, yänänäqñqä tqäutpiyä, ä quanänjä päkmbñqäpiyä-täqe iwäsäuqe, quwqä naqä iqunäyi. Itanji quwqä Goti Naqä Iqu, qu yänänäqñqä tqäpnqä wimäkätñqä iqanqgetani, qu pämä yänänäqñqä tqäpnuwi.

⁵ Ga ämaqä hñqua, hiunji hñque haqeqä ämamäupu, “Iqu hiunji huizi iquaunji ämawqätäunä” kñuä äwiyätqä. I etanji ämaqä huizi iqua, “Hiunji eeqänänjä iqua, asänänjiqä” kñuä indqänätqänjä. Itanji ämaqä eeqänänjä hñqunä-hñqunänjä iqua, qu kñuä hñquaqu mindqänqä, hñquerqänä anguänä indqämbrñqe. ⁶ Ämaqä, hiunji

[†] **13:9** Hiqäva-imäqçä 19:18 * **14:2** 1 Korinä 8:1-13 iunji, Polä iqu kuknuä kuapänäni, nanjä qu goti qanqä iquaunqä hiqäva imäkkuwitanä änatqänuwinqä ätkqe.

hñque haqeqä ämamäutqänjuwä iqua, Naqä Ique yeeqä äväpu, i itqänjä. Itanğa ämaqä, ymisanjä eeqänänjä änatqänjuwä iqua, Goti Ique, “änğuiqä” ätuäpiyitani, qu-pqe Naqä Ique yeeqä äväpu, i itqänjä. Itanğa ämaqä, nanjuä manqä itqänjuwä iqua-pqe, Naqä Ique yeeqä äväpu, manqä itqänjä. Qu-pqe, Goti Iquenji, “änğuiqä” inä ätuätqänjä. ⁷ Ne hñjä äpmenquä-qe, ä äpäkonatunquä iquä-qe, neqä-neuänji yeeqä inyatonquä miqä itqänju. ⁸ Iinjä itunque, hñjä äpmenquä-qe ä äpäkonatunquä iquä-qe, eeqä Naqä Ique yeeqä iwimäkatunquä iinjä itqänju. Inji, ne hñjä äpmenquä-qe, ä äpäkonatunquä iquä-qe, ne Naqä Iqueqänänjä-quneyqä. ⁹ Kraisi Iqu äpäkonätä, hñjä anğumä ävaukqe, ii Iqu ämaqä ae äpäkonjuwä iquauñqätä, hñjä yqänä äpmenjuwä iquauñqätänji, Naqä pmetñqä iinjeyi.

¹⁰ Itanğa hesanjä hui, hiqä tta-tunğaukaunqä iwäsäupu, “Qu quvqä iqä-quaiqä” sunqä ätätqänjä? Ga huizi iquenä, hiqä tta-tunğaukaunqä, kñjuä quvqe indqänäpu, mändi sunqä äkittqiyätqänjuä? Ne eeqänänji, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñjuä mitgeu tqäuaniqueqä. ¹¹ Ii Goti Iqueqä bukä iunji, tiinjä äyä ätnänqä-payi.

“Nyi, Naqä Hea Ique-ique Äpmenqä Iqunä, naqä-qakuä tii etqä. Ämaqä eeqäpnä Nqä yoqe, haqeu ämandnämäupu, qonjä nuäktäupnuwänqänäyi. Ga qu eeqänänji, Nyinyqe, ‘Si eeqänänjuneqä Naqä-qukiyqä’ ndpnuwänqänäyqä.”†

¹² Itanji eeqänänjä hñqunä-hñqunänjä iqune, Goti Hanjuwä Ique, suqä eeqänänjä imäkätunque, quatinqä awä tuaniñque.

Hñque, suqä quvqä iu päknätñqä, miwimäkqenqä

¹³ Goti Iqu, eeqänänjune änewäsäuniqä enqä-qae, ne neqä awä iqinjä hñquauqä suqenqä iwäsäutanä, “Quvqä iqä-quaiqä” matqä yatonque. Ne kñjuä änyä-hänjä tii indqänğuatunque. Quuvqä eqiyätñqä hñqu, ne suqä hui iqanğu änaqänätä, iutani iqu hikä enqä-pa äqutäumäutä suqä quvqä iu päkñqenqe, suqä iinjä miqä iquatonquä kñjuä guä mäsauatunque. ¹⁴ Nyi Naqä Jisasi Iqutä ämuännamitanji, nyaqä kñjuä indqänqe ätnänjä iqi eä, näqñqä anğua tii ämeqä. Ymisanji, kiqä-kiuä kiyä itmäkñqe, aanqeçqä. Iinjä etanğqä-qe, ämaqä hñqu, nätmatqä hñquenyqä, ‘kiyä mätqeçqä’ kñjuä vqanğutqe, iquenyqe, ii pnuä imäknä. ¹⁵ Si ymisanjä hui änätnä, iuta tqä sämaqä hñqueqä quamä pmeqe, qui iwimäkqanğutqe, ii tiinjä ämotquanä. Si iquenqä aanjä yasämä makinqä iqanğiyi. Tqä sämaqä hñqueni, Kraisi Iqu ique anğu itmetñqä ae äpäkonğqetanji, si ymisanjä hui änätnä, iuta qui miwimäkqä isnä. ¹⁶ Nätmatqä, ‘Ii anğuiqä’ kñjuä eyänqä hñquenyqe, he huizi iqua, ‘Iqua quvqä iinjä iqä-quaeqä’ tññqä iwimäkqenqe, quwqä hinjuä iqinjä, suqä ii anği miqä ipnuwänqä, yasämä iwäsäupu. ¹⁷ Goti Hanjuwä Iqu, neqä hñjä-pmeqeü ämineyätñqä iunji, ymisanjitä eçetä anqe, nätmatqä naqänänjä ma. Kiqä nätmatqä naqe, ne Goti Iqueqä hinjuä iqi jänänjä eätanä, äwqä naqä-hñqunä änyanä, ga aquvänä iqä iyyi. Iinjä pmetunque, Dñä Anğua Iquesanä äquvepänä. ¹⁸ Ämaqä hñqu, suqä iunji qänaknä itä, Kraisi Iqueqä wäunjuä imäkqanğutqe, Goti Iqu iquenyqe, aquvänä yänä. Ga ämaqe, ‘Iqu ii qäyunä itqänä’ kñjuä indqämbnä.

† 14:11 Asayä 45:23

¹⁹ Iinjä etanġi suqä äkiu-äkiutanä, ne äwqä naqä-hñqunä änyanä, neqä quuvqä heqiyqä yänänäqñqä inemäkätñqä iquauñi, iunä qänaknä iquatunqje.

²⁰ He ymisanä änäpiyä iuta, wäunuä Goti Iqu ämaqä hñque iwimäkmitätqä iu qui imäkqänqje, ii quvqä-qae, iu mimäkqä pam-biyä. Ymisanä eeqänä äñguä etanġqä-qe, ämaqä ymisanä änatäqä iuta huizique quannä päknätñqä iwimäkätqä iqu, suqä quvqä imäkqi. ²¹ He nanuä änäpiyäu, ä wainqä-eqä änäpiyäu, ä suqä huizi imäkäpiyä iutanġi, tqä sämaqä hñqu quannä päknätñqä iqe, ii quvqje. Suqä iinjä iqua mimäkqä iqe, ämäwqätäuänä. ²² Suqä iinjä iqua imäkqänqje, “Äñguätiyä, ä quvqätiyä-qe,” kñuä yänänäqñqä äänä eyqe, he hñqunä-hñqunäñi, huiziu awä mätquä, Goti Iquenyä tupñqe. Ämaqä, suqä hñquauñqje, ‘Ii äñguiqä’ kñuä yänänäqñqä indqänätä, suqä iunä imitätqä iqu, iqueqä äwqä imdanġi, iquenġi kukñuä mämitqä iqanġqetani, ämaqä iqu aqvänä yäniqe. ²³ Itanġi ämaqä hñqu, ymisanä huiunqje, “Ii äñguiqä” kñuä yänänäqñqä mäwiqanġi, ique änatqä iqu, suqä iuta hanä-iqä menä. Qakui tiinjä etanġi. Iqu ymisanä iinjqe, kñuä hñquaqu äme, Goti Iquenyqä quuvqä maeqiyqä itä, ae äñgqä iutanġi. Suqä äsque-äsquenqä, Goti Iqu, “ii äñguiqä” ätkqenqä quuvqä maeqiyqä itanä, ii imäkqje, ne suqä quvqä imäkätqänju.

15

Ne yänänäqñqä imäkñatanä, äwqä naqä-hñqunä änyanä pmeqenqä

¹ Iutanġi, ämaqä kñuä iqä yänänäqñqä-tänä iqune, neqä änenqä iunä miqä itanä, ämaqä kñuä iqä yänänäqñqä maeqä iquauqä kñuä qämä-qämä iqenqje, enyqä miqä, yätamäkqä vquatunqje. ² Ne hñqunä-hñqunäñi, ämaqä quuvqä heqiyqä nesä äpmeñuwä iquauñi, yänänäqñqä hipñqä yätamäkqä vatunquä iinjqe, quwqä äwiñqä du qänaknä iquatunqje. ³ Kraisi Iqu, Iqueqä äwiñqä du qänaknä miqä imiñqä-pa, ne-pqä inä imäkquatunqje. Iqu imäkkqje, ii Goti Iqueqä bukä iunġi, Iquenyqä tiinjä äqänänqä-payi.

*“Goti Iquki, ämaqä Si äkasuwä quvqä äktquwi, iquauqä kukñuä quvqje, Nyi-pqe inä änyimetñqe.”**

⁴ Goti Iqueqä kukñuä, qu hiñuiqänä äqiyekuwä eeqänäñi, ne näqñqä nätapätñqä äqiyekuwi. Ga Iqueqä bukä iquesanġi, ne pemä itanä yänänäqñqä ätqäuanitanġi, Goti Iqu ätkqä-pa inemäkäninjä hiñuä äqunanä pmetatunqje.

⁵ Ne pemä itanä yänänäqñqä ätqäunqje, ii Goti Iquesanänġi. Nyi Iquenġi tääqje, Iqu yätamäkqä heyqanġuti, he Kraisi Jisasi Iqueqä suqä iunġi, qänaknä ipu, kñuä naqä-hñquenyä indqämbñqä ätuätqänä. ⁶ Ii tiinjñqe. He äwqä naqä-hñqunä imbu äpmapiyitanġi, eeqänäñi Goti neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqueqä Kaniqueqä yoqe, haqeu mamäupñqe.

Kraisi Iqu, Israitqä iquautä, huiziquautä, yätamäkqenqä äpkqje

⁷ Inġi Goti Iqueqä yoqä haqeu mamäupñqä diñqe, Kraisi Iqu eeqänänñuenä yeeqä eyätmakqä-pa, he quuvqä heqiyqä huizi iquauñä-pqe ii vätmapñqe. ⁸ Kraisi Iquenqje, Nyi tiinjä etmqje. Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui, naqä-qakuä etanġqenqä motquetñqe, Iqu kukñuä Goti Iqu, Israitqä iquauqä kaqä-kawäkau ätuätä guä ämäsäukqje, qäyunä

* 15:3 Apqä Bukä 69:9

imäkätä, iquauqä wäunuä imäkqä-qu ekqe. ⁹ Iinqänä ma, tiinjänqä-pqeyi. Israitqä qäyä etanji huizi iqua, Goti Iqueqä qeqä-imänqje hinuä äqunäpu, Iqueqä yoqe haqeu mamäupnqä dinqeyi. Ii Goti Iqueqä bukä iu tii äqänänqä-payi.

“Tiñä etanji, Israitqä qäyä etanji huizi iquauqä hinuä iqini, nyi Sinyqä awä ätuätmä, ga Tqä yoqe haqeu ämamäutmä apqä tmqänä.”†

¹⁰ Itanğa kuknuä huizi, Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunji, tiinjä äyä äqänä.

“He Israitqä qäyä etanji huizi iquenä, Goti Iqueqä ämaqä iquatä, aquvänä ipnqe.”‡

¹¹ Itanğa hñqäqisanji, tiinji.

“He Israitqä qäyä etanji huizi iquenä, Naqä Iqueqä yoqe haqeu mamäupiyä. Ämaqä huiwä huitanä-huitanä änyänjuwä eeqänänquenä, Iqueqä yoqe haqeu mamäupiyä.”§

¹² Itanğa Asayä iqu-pqe, tiinji inä ätkqe.

*“Jesi iqesanjä hueqä-himqä iutani, ämaqä hñqu timäuniqe. Iqu Israitqä qäyä etanji huizi iquau ämininqä iquvi. Ga qu, iqu yätamakqä väniqqä, hinuä äqumbu pmepnuwänqje.”**

¹³ Goti Hanjuwä Iqu, yätamakqä Iquesa meninqüä hinuä äqänänä pmetatunquä änävauqumuatqä Iquvi. Nyi Iqueni, he Iquenyqä quuvqä eqiyäpityani, äwqä hanuitä, yeeqä inqetäñi, manğuä-mnqä pmetpnqä emäkätñqä, tääqä ätuätqänä. Ga iutani, he Dñä Ängüä Iqueqä yänänäqñqä ämepu, Iqueqä yätamakqenqä aquvänä ipu, hinuä äqambu pmetpnqä emäkätñqä, tääqä ätuätqänä.

Poli iqu, huizi iquauqä awä iqi, wäunuä imäkminqenqä

¹⁴ Nqä nyämaqäüä, nyi henyqe, knuä yänänäqñqä tiinjä indqänätqänä. He Goti Iqueqä äwinqenqje näqñqä ängüänä ämepu, ämitquatnqpnqä itqänuwitani, suqä ängui kuapanä itqänä. ¹⁵ Itanği kuknuä yänänäqñqä huiñqä, ätnänä iqi henyqä qämqä zä miqä itmä, heyaqä knui ävauqumuatmqä iinqä ae äqiyqe. Ii Goti Iqu, Iqueqä qeqä imänqeuta wäunuä ängüä tii ändapqetayi. ¹⁶ Iqu, nyi Kraisi Jisasi Iqueqä wäunui, Israitqä qäyä etanji huizi iquauqä awä iqi imäkqä-qunqä, atäunuä änyikqe. Hiqäva-imäkqä iqua, ämaqeu Goti Iquenyqä ätuma pñqä itqänuwä-pa, Israitqä qäyä etanji huizi iquau ätuma pmqe, Goti Iqueqä kuknuä ängüä we-hunqä-tänji awä ätuätñqe. Itani, nyi qunji, Goti Ique wimqä ätuma pñqä, Dñä Ängüä Iqu, iqua Goti Iqueqänänä hipnqä iwimäkqanqgetani, Goti Iqu iquau yeeqä vätumeniqe.

¹⁷ Inji nyi Kraisi Jisasi Iqutä ämuäñnmä, Goti Iquenyqä wäunuä ii imäkätñqä iinqe, yeeqä itmä awä ätätqänä. ¹⁸ Nyi nätmätqä huizinqe matqä, wäunuä Kraisi Iqu, nyaqä hipa iuta imäkätñqenqänä tqämqe. Israitqä qäyä etanji huizi iqua, Goti Iqueqä kuknui qänaknä ipnqä iinqe, Iqu nyaqä wäunuitä, kuknuitä, yänänäqñqä inyimäkätqäüä. ¹⁹ Iqu nyinji, wäunuä ämaqä mimäkqänänäñi imäkmqä yänänäqñqetä, Dñä Ängüä Iqueqä yänänäqñqetä, ändapätñqe.

† 15:9 Apqä Bukä 18:49; 2 Samueli 22:50 ‡ 15:10 Kuknuä-suqä 32:43 § 15:11 Apqä Bukä 117:1 * 15:12 Asayä 11:10

Iqu iinjä inyimäkqanqgetani, nyi Kraisi Iqueqä kuknjuä we-hunqä-täni awi, Jerusälemäta ti ätqa äwqänjaqänmi, qua naqä Ilirikumä ätimäutmä, iu ätuäkäminqe. ²⁰ Nyi kuknjuä ängua we-hunqä-tänjä awä ätuätmänqani, ämaqä, Kraisi Iquenyqä tqangä qätä mäwiyqä iminjuwä iquau tumqenqä, aanjä kiinjä änyinätqäua. Ii tiinjä etanqiyi. Kraisi Iqueä kuknui, hñqu ae ätumitätqeu, nyi asä iu tqenqce, manyinqä eä. Ii itmi, ämaqä huizi iqu anjä mätätñqä ipäqäkqeuñi, nyi qäpu mätmqä enqä-panjä iinqce, manyinqä iqi. ²¹ Nyi Goti Iqueqä bukä iu ätänqä-panqä änyinqi.

“Ämaqä hñqu iquauñi, Naqä Iquenyqä awä motquä iminqä iqua, Iqueni hinuä qumbnä. Nñ, Iquenyqä tqangä qätä mäwiyqä itqänuwä iqua, näñqä änguanä mapnä.”†

Poli iqueqä qanjä wätñqä iinqä, wäunua imäkkuwinqä

²² Nyi henqä äpätmä, hinuä maeqñänänjä di, wäunua iinjä iminqä iqu, a ängiqätätñqe. ²³⁻²⁴ Inäqce tängani, qua eeqänänjä ikäminqä iunji, anjä-himqä änyä-hänjä hui aanqä etanqiyi, nyi täqini, wäunua äpakä miqä imä. Itanqa quväukuä kuapänänjä iunji, nyi qua naqä Spenqä iunqä umqänqani, he emamqä diñqä kiinjä änyinätñqe. Nyi kñuä tiinjä änyiyqi. Spenqä iunqä äwätmänqani, he ganä hinuä ämaeqänätmä, hesä wänqä hmbu äpmetminqe, aquvänä imä. Itanqa ne anä ae äpmentani, nyi Spenqä iunqä uwqanqundqänqani, he nätmätqä qanjä ändma wäniñqe, yätamakqä nyipnuwänqä änyinqi.

²⁵ Inäqce tängani, nyi Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqeu yätamakqä ävätmä, anjä-himqä naqä Jerusälemänqä yämqä itqänjä. ²⁶ Ii tiinji. Naqä Iquenyqä quuvqä heqiyqä, qua naqä Masendoniya iutä, Äkaiya iutä, pmeqä iqua, iquauqä äwinqä iuta, mbqä hui aquvä äqiyäpu, Goti Iqueqä ämaqä, Jerusälemä iu pmeqä äwa itqänuwä iquauñqä väwqatpñqä, kñuä guä ämäsäukuwi. ²⁷ Mbqä ii, quwqä äwinqä iuta ängua ävätqänuwä-qe, qu kimanä-tänjä-qua etanqgetani, qäyunä äqiyäpu ävätqänuwä. Israitqä qäyä etanqiyi huizi iqua, Goti Iqueqä nätmätqä änguanänjä quwqä quuvqeu yätamakqenqce, Goti Iqueqä ämaqä iquauta ämotaukuwitanji, iqua kimanji, Iqueqä ämaqä iu, huiwä yätamakqä ävätqänuwä, ii qäyunänji. ²⁸ Itanqa nyi mbqce, ämaqä qäyunänjä iquau ävätmä, itanqa wäunua ii qäpu ae itmänqani, nyi Jerusälemä ävämetmä, Spenqä timäumqä äwätmänqani, he ganä emamniqe. ²⁹ Ga nyi näñqä tiinjinqä ae eqänä. Nyi emamqänqani, Kraisi Iqueqä suqä ängua wimäkqce, manqä nyinätanqiyi, Iqu he änguanä emäkänqiyä.

³⁰ Nqä nyämaqäua, neqä Naqä Jisasi Kraisi Iquenqätä, Dñä Ängua Iqu, suqä ämaqeuñqä kiinjä nenqä änätapkqenqätä, kñuä indqämbñqä änyinqi. Itanji Goti Iqu yätamakqä nyiyätñqä diñqe, he nyitä Iquenyqä tääqä yänänäqñqä tuatunqce. ³¹ Ne tääqce, ämaqä qua naqä Jutiya iu äpmapu, Goti Ique hñgisa itquetqänuwä iqua, nyi quvqä mindqueqä ipñqenqä tääqä tuatunqce. Ga Iqueqä ämaqä, Jerusälemä iu pmeqä iqua, nyi mbqä iquau wimqä äma äpqcce, yeeqä ipu mapñqä, tääqä inä tuatunqce. ³² Goti Iqueqä äwinqä iuta, iinjä iquaqu timäutñqenqä aquvänä itmitani, he emamniñqe. Ga yänänäqñqce, hesä iqi hapä äpmamä mamniñqe.

† 15:21 Asayä 52:15

³³ Goti, äwqä hanuä änyanä pmeqä nätapqä Iqu, he eeqänänjä iquendä pmetäniqä iinjä änyinji.

16

Poli iqueqä kuknuä, “Henyqä hui mimäuqä iqänä” ätkqenqä

¹ He neqä nanyi-napi Pipinyqe näqñqä mapñqe, nyi awä ängüä etmqä. Ii qokä-apäkä, Kraisi Iqueqä yoqenqä anä-himqä Sengriya iu aquvä äqänätqänjuwä iquau, yätamäqä vätnqe, wäunuä-tänji. ² He suqä Goti Iqu, Iqueqä qokä-apäki imäqäpñqä äwinyänqä iu qänaknä ipu, apäkä, neqä Naqä Iqutä ämuänñänqä iinj, yeeqä itmuapñqä änyinji. Ga ii, qokä-apäkä kuapänänjä iutä, ä nyitä, yätamäqä neyätqätanqä iutanji, ii hesa yätamäqä squä-squä dinqä äwiñqge, äwipñqänäyi.

³ Itanğa Kraisi Jisasi Iqueqä wäunuä nyitä anä iminqua, Presilaisä, Akuila iqesänji, “Nyi iyaquinyqe, hui mimäuqä inänä” ätqenqe, tupiyä. ⁴ Nyi hänjä yqänä pmamqenqe, iyaqu yänjä wiqänä ikiyi. Iinjä etanji iyaquinj, nyi “änğuiqä” tquanğundi, ga Israitqä qäyä etanji huiziqua, Kraisi Iqueqä yoqenqä aquvä äqänätqänjuwä iquapqe, “änğuiqä” inä tupñqänäyi.

⁵ Itanğa “Qokä-apäkä, iyaquiyqä anä iqi, Kraisi Iqueqä yoqenqä aquvä äqänätqänjuwä iquauñqe, hui mimäuqä inänä” ätqenqe, iquau tupiyä.

“Nqä näueqä, kiinjä änyinätñqä Epainetusi iquenqä-pqe, hui mimäuqä inänä” ätqenqe, ique tupiyä. Qua naqä Eesiya iu pmeqä eeqänänjä iquautanji, iqu-ganä Kraisi Iquenyqä quuvqä eqäkqä iquvi.

⁶ “Apäkä, wäunuä tnänjä itä, he yätamäqä eyätñqä, Mäliyanqe, hui mimäuqä inänä” ätqenqe, iinj tupiyä.

⁷ “Nytä, Israitqä iquautanjä Andronikusi iqutä, Juniyasänji, guä pmuateqä anju anä äpmaminqua iyaquinyqe, hui mimäuqä inänä” ätqenqe, iyaqui tupiyä. Iyaqu, ämaqä Jisasi Iqu kuknuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä iquautanjä yoqä naqä-tänjä esinyä, nyi Kraisi Ique änyä mamuänñänqänğa, iyaqu ganä ämuänñänğiyi.

⁸ Itanji, “Ambliatusi, Naqä Ique ämuänñänqeta kiinjä änyinätñqä iquenyqe, hui mimäuqä inänä” ätqenqe, iqueni tupiyä.

⁹ Huizi, “Kraisi Iqueqä wäunuä nesä anä itunquä Upanusi iqutä, ämaqä nyi kiinjä änyinätñqä Stakusi iqutanji, iquaquinyqä hui mimäuqä iqänä” ätqenqe, iquaqui tupiyä.

¹⁰ Itanğa, “Apelesi hanjä-iqä qäyä ämetä quuvqä yqänä eqiyätñqä iquenqe, hui mimäuqä inänä” ätqenqe, ique tupiyä.

Ga “Qokä-apäkä Aristombulusi iqueqä anju äpmenjuwä iunqe, hui mimäuqä iqänä” ätqenqe, quñi tupiyä.

¹¹ Itanğa huizi, “Nytä Israitqä iquautanjä Herotianä iquenqe, hui mimäuqä inänä” ätqenqe, ique tupiyä.

“Qokä-apäkä, Nasisusi iqueqä anju äpmapu, Naqä Iqutä ämuänñänjuwä iunqe, hui mimäuqä iqänä” ätqenqe, quñi tupiyä.

¹² “Apäkä Tripina, Triposa, inäsuaqi, Naqä Ique ämuännyinyä, Iquenyqä wäunuä itqänjiyä inäsuaqinyqe, hui mimäuqä iqänä” ätqenqe, tupiyä.

“Apäkä Pেসisi, ne kiinjä änenyätñqä, ga Naqä Iqueqä wäunju, tnänjä itñqä iinyqe, hui mimäuqä iqänä” ätqenqe, iinj tupiyä.

13 “Ämaqä, Naqä Iqutä ämuäñnä, suqä jänänänjä imäkqä Rupesi iqutä, iqueqä känaisä, imbaqinyqe, hui mimäuqä iqänä” ätqenqe, tupiyä. Iqueqä känai, ñqä nipai indquaminqä-pa, indquetñqä iyyi.

14 Itañi “Asingritusi ique, Plegonä ique, ä Hemesi, Patropasi, ä Hemasi iquau, itanğa kätä-känğuaqa iquatä anä äpmeñuwä iquauñqä-pqe, hui mimäuqä inänä” ätqenqe, iquau tupiyä.

15 Itanğa “Pilolongusi iqutä, Juliyaisä, Neleusi iqutä itanğa iqueqä kasiqisä, ga Olimbasi iqutä, qu Goti Iqueqä qokä-apäkä iquatä anä äpmeñuwä iquauñqe, hui mimäuqä inänä” ätqenqe, tupiyä.

16 He äminäpiyänğanji, Goti Iqueqä ämaqä iquneqä suqä iu quneqä änyäpu, yeeqä itmanğpñqe. Qokä-apäkä qua täuñji, Kraisi Iquenqä aquvä äqänätqänuwä eeqänänjä iqua, “Yäa neqäuä! Ne henyqä hui mimäuqä inünä” etqä.

Suqä äwimasiyäpu pmeqenqä

17 Yäa ñqä nyämaqäuä, nyi kukñuä yänänäqñqä tiñä hitmçe. Ämaqä, kukñuä ne ämetqueqanğqueu tuwä äväpu, he awä qäyäpatmbñqä, ä hikä enqä-pa äqutäumäupu, suqä quvqä iu päkmbñqä emäkanä-tpu iqanğuwä iquauñqe, hiqä-hiuä äñğuanä äminyäpu, äwimasiyäpu, heqäqi pmapiyä. 18 Ämaqä iinä iqua, neqä Naqä Kraisi Iqueqä wäuñuä mimäkqä ipu, qänaknänji, iquauqä huiwä iunqänä itqänä. Itanğa iqua kukñuä äwi-igetä kukñuä aowitä ätuäpu, ämaqä kukñuä iinñqä äñğua miwäsäuqä iquauqä kñui, qäyasäqi ätuma äwätqänä. 19 He Naqä Iqueqä kukñuinqä qänaknä äñğua itqänuwñqe, ämaqä im-imñä iqua näqñqä enä. Iinqe, nyi henyqä aquvänä itmä-qe, he nätmatqä äñğuinqe näqñqä yasämä ämepu, nätmatqä quvqeunji squä-squä hui, he täka maemäkqä yätñqä änyinji. 20 Itanğa Goti äwqä hanuä änyanä pmeqä nätapqä Iqu emäkqanji, he Setänä iquenji, heqä yukitä qonjuämä ipu, sisevqukuä imäkquwä-panji, iquenji mäñdi ii kittqänñqe.

Neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqu, Iqueqä qeqä imänqeta, he äñğua hinji emäkquätñqä änyinjiyä.

Huizi iquauqä kukñuä, “Henyqä hui mimäuqä iqunä” ätkuwinqä

21 Nyitä wäuñuä anä itqänueä Timoti iqu, “Nyi henyqe, hui mimäuqä inänä” etqi. Itanğa ñqä hueqä-himqä iquautanä iqua, Lusisi iqutä, Jesonä iqutä, itanğa Sosipate iqutä, anänji.

22 Nyi Tetiyusi, Poli iqueqä manä iuta ämetmä, tuwanuä tä äqiyätñqä iqunä, nyitä hesä, Naqä Ique ämuäñnauñquenqä kñuä indqänätmä, “Nyi henyqe, hui mimäuqä inänä” etqä.

23-24 Gayusi, iqueqä anä täu nyi äminiyätñqä iqu, “Nyi henyqe, hui mimäuqä inänä” etqi. Ämaqä Jisasi Iqueqä yoqenqä aquvä äqänätqänuwä iqua, iqueqä anä täu äqänätqänä.

Anä-himqä täu miqänqä mbqä ämitñqä, Erastusi iqu-pqe, “Nyi henyqe, hui mimäuqä inänä” etqi. Itanğa neqä neyämaqä Kowatusi iqu anänji.

Goti Iqueqä yoqe, haqeu mamäuqenqä

25-26 Goti Hanjuwä Iqu, he pämä yänänäqñqä tqänñqä qäyu emäkänñqä. Ne kukñuä äñğua we-hunqä-tänji, Jisasi Kraisi Iquenqä awä tuätqätanğua, Iqu ii emäkätqäuä. Hinjuiqänänji, kukñuä äñğua

tä, Goti Iqutä zä äpakänä äwäminqä-qe, tänğanı ätnänä iqi ämaeqiyä. Auä, Goti hea ique-ique pmeqä Iqu änatqanğı, ne tuwanuä hınuä-tqä iqua äqäkuwiu awä ätätunqıe. Ga iutanı, ämaqä huiwä huitanä-huitanä inqä iqua, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, Iqueqä kukıui qänaknä ipıqä inqıe, kukıuä zä äwäminqerqä näqıqä ae ämequwi.
²⁷ Inı Jisasi Kraisi Iqu yätamäkqä neyqanğqä iutanı, ne Goti Kıqä-kiuänä Näqıqä Eeqänänä-tänä Iqueqä yoqe, hea ique-ique haqıe mamäuquatanqıe. İi naqä-qakui.

Tuwaŋuä, Poli iqu kiŋganä 1 Korinā pmeqä iquauŋqä äqäkqe Yätamakqä kukŋuä hiŋuiqänä iquvi

Poli iqu qua täu äpmamiŋqänŋaŋi, aŋä-himqä Korinä, ii naqä eä, qua Äkaiya iuvi. Äkaiya, ii Grikä iquauqä qua naqänänä-tänä inŋiyi. Jisasi Iqueqä kukŋuä äŋgui, aŋä-himqä Korinä iuŋi, Poli iqu-ganä awä ätumiŋqe. Itanŋa qokä-apäkä iqisaŋä hŋqua, iqueqä wäuŋuä iuta, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, Iqueqä yoqenqä aquvä qämbŋqä ipäqäkuwi. Inäqe Poli iqu iquau ävämetä, wäuŋui hŋgi-mända yätŋqä uwqanŋa, haŋä-iqe quuvqä heqiyqä Korinä iu aquvä qänätqätanŋuwä iquau äwimakqe. Iiŋä etaŋgi Poli iqu tuwaŋuä tä, qunŋi kŋuä iqä äŋguä ävätä, quwqä haŋä-iqe jänä iwimäkätŋqä äqäkqe.

Ämaqä, Kraisi Iqueqä yoqä-tänä Korinä iu pmetanŋuwä iquauqä quuvqä heqiyqe, haŋuä witanŋi, quwqä suqä äŋgui qui imäkŋqä iinqe, Poli iqu äwäwa kiinä imiŋqe. Iqu kukŋui, qokä-apäkä ämanänjuwä iqua, suqä jänänŋi imäkäpu pmapŋqä iinqä ätätä äqäkqe. Ga Dŋä Äŋguä Iqu, quwqä qanä uwqeuŋi, jänä iwimäkätŋqä hiŋuinä mäquŋquä iqanŋpqe, haŋä-iqe wimeqä iunqä ätätä äqäkqe. Huizi, Goti Iqueqä yoqä haqeqä mamäupŋqä suqä äŋguänänŋi imäkqäpŋqä iinqetä, Dŋä Äŋguä Iqu näqŋqetä, yänänänqŋqetä, Kraisi Iqueqä yoqä-tänä iquau hiŋgi vätnqä iinqetä, ätätä äqäkqe. Inŋi yäpaki, iqu ämaqä ae äpäkonŋuwä iqua, aŋgi vaupnuwä iinqä äqäkqe.

Korinä pmeqä iqua, haŋä-iqä huitanä-huitanä ämamiŋuwiŋqe, Poli iqu kukŋuä äŋgui ätuätä, qu Goti Iqueqä äwiŋqä iinqä ätnänä iqä näqŋqä mapŋqä, yätamakqä äwikqe. Bukä tqesaŋä saptä 13 iquenyqe, ämaqä Kraisi Iqueqä yoqä-tänä kuapanänŋi, kiinä äwinyätqäuä. Iqinŋi Poli iqu suqä ämaqeunqä äwiŋqä iutaŋinqä ämotquakqe. Goti Iqu nätmatqä äŋgui qokä-apäkiu ävätnqä iutaŋi, suqä ämaqeunqä wiŋqe, kiŋganänä eä, huiziunŋi ämäwqätäuä.

Poli iqu, tuwaŋuä tqenqä kukŋuä ätkqenqä

¹ Tuwaŋuä tä, nyi Poli iqunä äqiyqä. Goti Hanjuwä Iqu Iqueqä äwiŋqä dutaŋi, tääqä ändätmetä, Kraisi Jisasi Iqueqä wäuŋuä imäkqämqä änändowatkqä iqunŋi. Itanŋa Sosteniŋi, neqä neyämaqä Jisasi Iquenyqä quuvqä anä eqiyätunquä iqu, nyitä anä äpmeŋue. ² He aŋä-himqä Korinä iu äpmapu, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqenqä aquvä äqänätqänjuwä iquenyqä äqiyqä. Goti Hanjuwä Iqu, he Kraisi Iqutä ämuänmbu, Iqueqä qokä-apäkänä pmetpŋqänä emäkkqe. Hesä, ämaqä eeqäpnänä im-imä äpmakäupu, Jisasi Kraisi Iquenyqä tääqä ätätqänjuwä iquatä, eequenä Iqueqänänqä emäkkqe. Jisasi Iqu, neyaqätä, quvaqätä, Naqä inänä-quvi. ³ Neqä Goti Apiqutä, itanŋa Naqä Jisasi Kraisi Iqutä, qeqä imänqeuŋta hiŋgi etapäsinyä, äwqä haŋuä imbu pmetpŋqä emäkqinyä.

Poli iqu, Goti Ique “äŋguiqä” ätukqenqä

⁴ He Kraisi Jisasi Iqutä ämuänätanguwitanj, Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä qeqä imänqeuta hinggi etapätñqä iinqe, nyi Iqueni, “Änguiqe” hiunji ique-ique ätuätqänä. ⁵ He Kraisi Ique ämuänätanguwitanj, Goti Hanjuwä Iqu he äwa miqänqä nätmatqä aanä kuapänä etapätqätangqetani, näqnqä änguanänä-tänä epu, kukñui awä iinä ätätqänä. ⁶ He iinjä imäkätqätanguwitanj, Kraisi Iquenyqä kukñuä ne awä etätunquä di, hesänji häukuä witanqqe äyä ämotquetqäuä. ⁷ Iutanj tänğanj, he neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqu anqumä quvepçenqä hinuä äqämbu äpmapiyänğanj, wäunuä imäkçenqä näqnqe, Goti Hanjuwä Iqu quuvqä imnä vqetani, he hñquenyqä äwa miqä pmetpnä. ⁸ Iqu anqumä äpätqänğanj, he quvqä maeqä pmetanqpi eqänäninqä diñqe, he quuvqä yänänäqnqä eqäka wätqätanqpi yätamäqkä eyqa uwquänä.

⁹ Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä Ymeqä, neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqutänj ämuännanä asänä pmetaninquä ae ätänaikqä eänqque, mänävquatämäuqä itä, Iqueqä ätätqä du qäyunä imäkäniqe. Goti Hanjuwä Iqu iinjä imäkätqätanqä iunqe, nyi Iqueni, “Änguiqe” hiunji ique-ique ätuätqänä.

Qu awä äpatñguwinqä (1:10-4:21)

Ämiqä huitañä iquauñqä, kukñuä mäkä hunqenqä

¹⁰⁻¹² Nqä nyämaqäuä, ämaqä, Kloisä iyyqä anju anä äpmeñuwä hui henyqe, tii ändquwi. “Ämaqä ii, qu äkasuwä ätnäpu iväqämbu äpmapiyitanj, hñqua tiinjä ätätqänäuä. ‘A, ne kukñuä qäte, Poli ique wiyänqunä!’ Itanqa hñqua, ‘Iyääi, ne kukñuä qäte, Apolosi* ique wiyänqunä!’ Itanqa hñqua, ‘Isäai, ne kukñuä qäte, Pitä ique wiyänqunä!’ Itanqa hñqua, ‘Oeyä, ne kukñuä qäte, Kraisi Ique wiyatunqeqä!’ ätätqänäuä.” He iinjä itqänjuwinqe, nyämaqäuä, nyi neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqueä yoqeta, manä yänänäqnqä tiinjä etqä. Mikakä ätnäpu, ioktämäkmbu mäpmeqä, äwqä naqä-hñqunä inqä äpmapu, knui naqä-hñqunä indqänäpu, nätmatqä eeqäpnänä imäkäpiyä iunji asänä imäkqanqpiyä.

¹³ Kraisi Iqu naqä-hñqunä enqe, he iinjä ändumäkmbu äpmeñuwi, äänä etanqiyi? Ä Poli iqunä heyaqä quvçenqä zä-huätati äunätmä äpäkonqgätanä? Aanqeqä! Ä he asñä ämakuwi, Poli iqunäuä yoqeta ämakuwätanä? Oeyä! ¹⁴⁻¹⁵ Nyi asñj, Klispusi iquesä, itanqa Gayusi iquesänä äwqäkqeqä. Itanqa huiziquenä, nyita mämeqä ikuwä imñj, tänğanj, ämaqä hui, “Ne asñj, Poli iqu iqueqä yoqeta änaqäkqetani, ique qänaknä ävätqänunä” matqä ipnä. Iinqe, Goti Hanjuwä Iqueni, “änguiqä” ätuätqänä. ¹⁶ A! Nyi Stepanasi iquesä ämaqä iqueqä anju anä äpmeñuwä iutanä äwqäkqe. Inäqe, nyi asñj, ämaqä hui-pqä inä äwqäkqäti, mäwqiyqä ikqäti? Nyi maqñqe.

¹⁷ Nyi ämaqä kuapänä asñä maqiyqä ikqe, ii tiininqe. Kraisi Iqu, nyi ämaqä asñä qäyäkqämqä mänändowatqä ikqe. Iqu nyi, Iqueqä kukñuä äñguä we-hunqä-tänj, awä täkiqämqänä änändowatkqe. Itanqa kukñuä iinjä iqueni, awä ätätmänğanj, nqä knuä iutanj, kukñuä äñguä äwi-iqe ämetmä, matqä itqänä. Nyi kukñuä iinj,

* 1:10-12 Wäunjuinqä 18:24-19:1

ŋqā kŋuā iuta tqā-sāpi, Kraisi Iqu zā-huātata äungqenqā kukŋui, yāñänäqŋqā maeqŋqā qui imäkqāmniŋi.

Goti Iqueqā yāñänäqŋqetā, suqā kŋuā äŋguā iwäsäuqetāni, ii Kraisi Iquvqā

¹⁸ Zā-huātata iquenqā kukŋuā awā tqanqce, ämaqā qui hämänä imäkmbnuwāŋqā äpmeŋuwi, qu qātā äwiyäpiyi, ii nätmatqā hiŋgiŋqā enqā-manā etanġi, äqunätqāŋä. Inäqce ne ämaqā, Goti Hanjuwā Iqu qui mimäkŋqāŋqā änyä-hāŋä inequmuätätŋqā iqune, kukŋuā iinġi, Iqueqā yāñänäqŋqā, anġumä äñävauqumuätätŋqā etanġi, äyā äqunätqāŋu. ¹⁹ Ämaqā, “Kukŋuā ii, nätmatqā hiŋgiŋqetā” ätätqāŋuwā iquauŋqce, Goti Hanjuwā Iqueqā bukā iunġi, kukŋuā tiinġä äqänä äwi.

“Nyi ämaqā, äŋguā iwäsäuqāŋqā näqŋqā-tāŋä iquauqā näqŋqā ii, nätmatqā hiŋgiŋqā enqā-pa imäkmä. Ämaqā, kŋuā qeiqinyä indqänäpu, ‘Tiŋä imākanä’ tqā iquauqā kukŋui, häukuā mäwiqā yätŋqā imäkmä.”†

²⁰ Itanġi ämaqā äŋguā iwäsäuqāŋqā näqŋqā-tāŋä iqua, änäänqce? Ämaqā kukŋuā-suqenqā näqŋqā iquauŋqce, äänä tmqāti? Ämaqā, kukŋuā äŋguā ätuäpu, huizi iquauqā kŋui mändi äkittqiyqā iquauŋi, squā wimeŋquti? Quwqā näqŋqā äŋguā iinġi, Goti Hanjuwā Iqu hiŋgiŋqā imäkquänä. ²¹ Goti Hanjuwā Iqu, Iqueqā suqā kŋuā äŋguā iwäsäuqā iutanġi, tiinġä imäkkqce. Ämaqā qua iutanġä iqua, iquauqā äŋguā iwäsäuqāŋqā näqŋqā iutanġi, Goti Hanjuwā Iquenyqce, näqŋqā maeqā itpnä. Itanġa Iqu tiinġäŋqā-pqā inä äwinyä. Kraisi Iquenyqā kukŋuiniŋqce, hŋqua hiŋgiŋqā qäyā äqunätqätanġuwä-qe, ämaqā suqā quvqā imäkmitpqā hŋqua, kukŋuā iinġä iquenyqā quuvqā heqiyqanġuwä iquauŋi, Iqu qu qui mimäkŋqāŋqā, häŋä imäkäqumuatequänä. ²² Quuvqā heqäpŋqā diŋqce, Israitqā iqua, nätmatqā yāñänäqŋqā ämaqā mimäkqänäŋä di-ganä hiŋuā qumbŋqā äwinyä. I etanġi Israitqā qäyā etanġi huizi iqua, qu kŋui-ganä, “Ne kukŋuā, äŋguā iwäsäuqāŋqā näqŋqā-tāŋi, tāŋga äwiyätunqce” mapŋqā äwinyä. ²³ Inäqce, ne kukŋuā awā ätäkitunqce, ii Kraisi Iqu zā-huātati äungqā iinġeyi. Iqu iinġä imäkkqā iinġqce, Israitqā iqua, yāñänäqŋqā maeqā äqumbiyitani, quuvqā maeqiyqā iquayi. Itanġa huizi iqua, qu kukŋuiniŋqce, “Qäyunäŋä hma eä, qäyasäqinġqā” indqänätqāŋuwitani, quuvqā maeqiyqā iquayi. ²⁴ Inäqce, Israitqā hŋqunesä, huizi iquautanġä hŋquatä, ne Goti Hanjuwā Iqu, Iqueqāŋqā tääqā ae änatätmeqā iqune, Kraisi Iqueqā zā-huātati hunqenqā qātā äwiyanitani, Goti Hanjuwā Iqueqā yāñänäqŋqenqätä, äŋguā iwäsäuqāŋqā näqŋqenqätāni, näqŋqā ämetqāŋu. ²⁵ Quuvqā maeqiyqā iquauqā kŋui, quvqā eänqce, tiinġä hitanġiyi. Hŋqua kŋui, “Goti Iqueqā näqŋqā hui, qäyunäŋä hma eä, qäyasäqinġqā” indqänätqāŋuwä-qe, iinġä ma, Goti Iqueqā näqŋqā iinġi, ii ämaqeuqce, ämäwqätäuä. Itanġa hŋqua kŋui, “Goti Iqueqā wäunġuä imäkkqā huiunġi, Iqu yāñänäqŋqā maequeqā ämänätquenä” indqänätqāŋuwä-qe, iinġä ma, Goti Iqueqā wäunġuä iinġi, ii ämaqeuqā yāñänäqŋqā iunġi ämäwqätäuä.

† 1:19 Asayä 29:14

²⁶ Nqä nyämaqäüä, Jisasi Iqu tääqä mänatqänga, ‘Äänä-äänä äpmaminquätiyā’ tpu, kñuä indqämbu. Kuapänänjä hñquenä, ämaqä qua iutanä iuqä hñjuä iqinj, näqñqä maeqä pmetanğä, kuapänänjä hñquenä yoqä naqä maeqä pmetanğä, itanğa kuapänänjä hñquenä, taqä-tawäka yoqä-maequa epu, eämeqanğä äpmaminuwi. He hñginqä iinjä pmetanğuwä iutanä iquenä, tääqä äyā etätmakqe. ²⁷ Goti Hanjuwä Iqu, ämaqä kñuä qäyasäqi meqä iquautä, yänänäqñqä maeqä, hanjuä iquautä, atäunjuä ikqe, ii, Iqu ämaqä qua iutanä näqñqä kuapä-tänjä iquautä, yänänäqñqä-tänjä iquautä womba vätnqä iinqeyi. ²⁸ Itanğa Iqu atäunui, ämaqä yoqä maeqä iquautä, ämaqä, qua iutanj quvqä enqä-panjä imäkätqänjuwä iquautä, äyā ikqe. Inj näqñqetä, yänänäqñqetä, yoqä naqetänj, ämaqe, ‘Nätmatqä iinjä iqua yätamäkqä neyänqiyä’ kñuä indqänätqänjuwä-qe, Iqu nätmatqä iinjä iqua, hñginqä enqä-panjä imäkätqä iinqe, ämaqä hñginqä hñquau atäunjuä ikqe. ²⁹ Goti Iqu iinjä imäkkqe, ii ämaqä hñqu, Goti Iqueqä hñjuä iqinj, kiqä yoqe haqeu mämatnämäunqä iquätñqeyi. ³⁰ Goti Iqu he tääqä i etätmakqetanj, Kraisi Jisasi Ique ämuänänjä. Itanğa Kraisi Iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä äñguä iwäsäuqänqä näqñqenqä Ämänätqueqä-qu eqäqe. Itanğa Iquesanji, Goti Iqu, ne Iqueqä hñjuä iqinj jänänänjä inemäkätä, Iqueqänqänä atäunjuä äneyätä, itanğa qui imäkñqä iuta anği inetmeqe. ³¹ Inj ne Goti Iqueqä kukñuä iunji, tii äqänänqä-pa imäkquatuñque.

“Ämaqä yeeqä itä, ‘Nyi iinjä-iinjä iqunjqä’ atätäqä iqu, ‘I, Naqä Iqu e inyimäkqe qä’ tätñqe qä.”†

2

Jisasi iqu, zä-huätatä äunätä, äpäkonğqenqä

¹ Nyämaqäüä, nyi he emetmä, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä zä äwiñqä awä etätmänganji, nyi kukñuä äwi-iqetä, kukñuä yänänäqñqä ämaqä, äñguä iwäsäuqänqä näqñqä-tänjä iqua ätätqänjuwitä, maetqä ikqä eä. ² “Nyi iquauñi, kukñuä awi, nätmatqä huitanğä-huitanğinğä qäyā eänä ätätmä, Jisasi Kraisi Iquenyqätä, ä zä-huätati äunätä äpäkonğqenqätänä ätumuä” kñuä indqänätmitanji, awä äyā etkqe. ³ Nyi hesä anä äpmamänğanji, yänänäqñqä maeqä eämä, zä itmä, yäunjuä-yäunjuä-pqe kiinj änyinminğe. ⁴⁻⁵ Itanğa nyi Jisasi Iquenyqä kukñuä etätmänganji, he Iquenyqä quuvqä heqäpñqe, ämaqe uqä näqñqä iuta ma, Goti Iqueqä yänänäqñqä iuta, heqäpñqenqä änyinğqe. Inj nyi nqä näqñqe ämetquetmä, he kñuä indqänqä tñanqä emäkmqä ma, Dñä Äñguä Iqutä, Iqueqä yänänäqñqetä, ämetquayñqä awä etkqe.

Dñä Äñguä Iqu, äñguä iwäsäuqänqä näqñqe Vqä-quvi

⁶ Äñguä iwäsäuqänqä näqñqe, ne ämaqä quwqä quuvqä heqiyqe, yäuä ae ikqä iquauñi, awä ätuätunğue. Näqñqä ii, ämaqä qua täu tänga äpmeñuwä iquauqetä, ä qua täu miqä, Goti Iqu hñgi iwimäkätñqä* iquauqetä, asänä hmanji. ⁷ Näqñqä ne kukñuä awä etätunğue, ii Goti Iqueqä eä, zä äwäminğä iiyi. Näqñqä iquesanji, qäukuä qua mimäkqänğa, Goti Iqu, ne Iqutä qäukuä yänj anä

pmeniquā diŋqā, atāuŋuā ae ekqe. ⁸ Nāqŋqā iinqe, āmaqā qua tāu miqā iqua, maqŋqā emiŋuwi. Qu nāqŋqā hiqā eqe, Naqā Aanā Yāŋānāqŋqā-tāŋjā Iqueni, zā-huātati maueqā iqāpninji. ⁹ Iqua maqŋqā emiŋuwā-qe, Goti Hanjuwā Iqueqā bukā iuŋi, tiinji āqānā āwi.

“Nātmatqā, āmaqe hiŋuā māquŋquā imiŋuwā, ā qātā māwiyqā imiŋuwā, ā quwqā kŋuā yāndqāŋqā imnā kiuā māwimeqā imiŋqā ii, ii nātmatqā Goti Iqu āmaqā Iquenyqā wiŋgaŋqā iquauŋqā nāwinyā ekqā iiyqā” āqānā.†

¹⁰ Goti Hanjuwā Iqueqā nāqŋqā zā āwāmiŋqā iinji, Iqueqā Dŋā Āŋguā Iqu inemākqanqā iutani, Iqueqā-kiuā nenyqā ātnāŋā iqi, ae āyā itkimākkqe. Dŋā Āŋguā Iqu, nātmatqā Goti Iqueqā kŋuā indqāŋqā yāpā imŋiŋqetā, nātmatqā eeqānāŋā huiziŋqetā qāvqā āŋguānā itā, nāqŋqā eāŋqetani, iinā inemākānā. ¹¹ Ii tiinji. Āmaqā hŋqu, hŋquququeqā kŋui ānā āmenqā iuŋqe, nāqŋqā maeqā yānā. Āmaqā hŋqueqā kŋuā indqāŋqenqe, iqueqā quuvqā, iqueqā yāpā inqisanā iqunā, nāqŋqā itānā. Inji Goti Iqueqā-pqe, asā iinji. Dŋā Āŋguā Iqunā, Iqueqā kŋuā iqenqe, nāqŋqā hiātānā. ¹² Itanji ne dŋā āmakque, ii dŋā qua tāutanā iquauta ma, Goti Hanjuwā Iquesanji. Iiŋiŋqe Goti Iqu nātmatqā āŋguā eeqānāŋā nātapātŋqā ekqā iuŋqe, nāqŋqā metatunquānānji. ¹³ Nātmatqā iinqe, ne kukŋuā awi āmaqā-qune neqā nāqŋqeta maetqā itqāŋu. Dŋā Āŋguā Iqu nāqŋqā nātapqanqeta etātqāŋu. Inji nāqŋqā Iqu ānātapkqe, āmaqā, Dŋā Āŋguā Iqueā yāpā iqi āpmeŋuwā iquauŋi, ne āvātqāŋu.

¹⁴ Itanġa āmaqā, Dŋā Āŋguā Iqueqā yāpā iqi māpmeqā inqā iqu, nātmatqā Goti Iqueqā Dŋā Āŋguā Iquesa āquvepātŋqā iinqe, “Nātmatqā iinji qāyasāqinjqā” indqānātŋqe, māmeqā yānā. Nāqŋqā iinā iwāsāuqe, Dŋā Āŋguā Iquesanā etanġi, āmaqā iinā iqu nāqŋqā maeqā etānā. ¹⁵ Āmaqā, Dŋā Āŋguā Iqueqā yāpā iqi āpmeŋqā iqu, nātmatqā eeqānāŋinjqā āŋguānā iwāsāutā nāqŋqā metānā. Itanġa Goti Iqueqā bukā iu āqākqā-pa, iqueni, āmaqā hŋqu, “Ānāandiyā” tā iqe, ānā miwāsāuqā yānā. ¹⁶ Tuwanui tii āqānā āwi. “*Āmaqā hŋqu, Goti Naqā Iqueqā kŋuā indqāŋqenqe, nāqŋqā maeqā itā, ‘Iinā-iinā imākiyā’ mātquā yāŋqiyā.*”‡ Ināqe Dŋā Āŋguā Iqueqā yāpā iqi āpmeŋquā iqune, ne Kraisi Iqu kŋuā ānā indqānāŋqā iuŋqe, nāqŋqā menā.

3

Goti Iqueqā wāuŋui, qāyunā imākqenqā

¹ Nyāmaqāuā, hiŋuiqānānji nyi kukŋuā awi, āmaqā, Dŋā Āŋguā Iqueqā yāpā iqi ae āpmeŋuwā iquau, ātuātŋqā du maetqā itmā, āmaqā, quwqā āwiŋqā dunā āpmeŋuwā iquautā, Kraisi Iquenyqā quuvqā ānyā qe eqiyātqāŋuwā iquautā, ātuātŋqā-pa, āyā etkqe. ²⁻³ Inġanji ymeqā dāŋā isua, ymisanā woyqe maŋqā iquwā-pa, he kukŋuā yāŋānāqŋqe, ānā māmeqā etanġuwinqā, nyi anuā enqā-pa kukŋuā haŋuinā āyā etapkqe. Ga he, hiqā enqā dunā pmetanġā eqānātmā, “Tāŋgaŋā-pqe he ymisanā woyqe maŋqā yqānā ipŋqāuā” etqā. Suqā, naqā pmeqāŋqātā, hiqā hita-hiŋgukuatā ākasuwā tŋqā

† 2:9 Asayā 64:4 ‡ 2:16 Asayā 40:13

iutani, he Dnã Änguã Iqueqã yãpã iqi mãpmeqã, ämaqã qua täutanã iqua enqã-panã asãnãnjã enã. ⁴ Ii tiinji. Hnquenã, “Nyi kuknuã qãte, Poli ique wimqãnã” tqangã, hnquenã, “Nyi kuknuã qãte, Apolosi ique wimqãnã” ätãtqãnuwi, ii ämaqã qua täutanã iqua enqã-ma äpmaka wãtqãtangpi ämotquequãnä.

⁵ Inji he yenyqã nãqñqã mapñqã dinqe, nyi tiinjã etmä, “Ye qãquye, yoqã maiquve etangi, Naqã Iqueqã wãunuã-wiyquveyi. Iqu Kiqã-kiuã wãunuã kikinã äyãtapkqã iutani, ye kuknuinqã awã hetqangueãnga, he Kraisi Iquenyqã quuvqã äyã eqiyãtqãnjã.” ⁶ Apolosi iquã nyitãni, yeqã wãunui tiinji. Nyi nãtmatqã piiki vowã mãwãwqã iqunã etangã, iqu zquvãtñqã eqã vqãwqã iquvi. Itanga Goti Hanjuwã Iqu bakã äukauãpu, naqã epñqã Imãkqã Iquvi. ⁷ Ämaqã piikã vowã mãwãwqã iquã, eqã vqãwqã iquã, iquaqu yoqã maeqã, hinjinqe. Mã bakã äukauãpu, naqã epñqã imãkqãwãtñqã Iqu, yoqã-tãnjã Iquvi. ⁸ Ämaqã piikã vowã mãwãwqã iquã, eqã vqãwqã iquã, qãquaqu Naqã Iqueqã wãunuã imãkqã-quaquvi. Inji mbqã meqãngani, iquaquvqã wãunui äãnã-äãnã imisiyqã iuta manyiyi. ⁹ Nyi Poli iqundã, itanga Apolosi iquãtãni, ye Goti Iqueqã wãunui anã imãkãtqãnjueã iquve etangi, he Iqueqã wãunuã enqã-ma änyãnuwã iquenji. Itanga he Iqueqã anã inãnjã etangã, Iqu yqãnã ämãtãtqãuã.

¹⁰⁻¹¹ He Iqueqã anã ämãtnãnuwinqe, tiinji. Goti Hanjuwã Iqu, Iqueqã Ymeqã Jisasi Kraisi Iqueni, anã siyaundqã enqã-pa etñqã, ae ätekqetani, ämaqã hnqu änyã-hãnjã hnqu-mãnda ämetã, haqeqi maquteqã yãñqiyã. Inji Goti Iqu, qeqã wimãnãtã hinji vqã iuta nyimãkqangji, nyi-ganã, kuknuã änguã Jisasi Kraisi Iquenyqã awã etkqe, ii nyi anã imãkqãngqe nãqñqã kuapãnãnjã-tãnjunã eãmã, anã siyaundqã yãnjãnãqñqãnãnjã äqutekqã enqã-paniqã. Itanga ämaqã, he nãqñqã haqeqi etapãtqãnuwã iqua, qu ämaqã siyaundqã iquesa anã ämãtãqisãtqãnuwã-panã iinjã-quayi. Inji, iqua hnqunã-hnqunãni, quvqã-pqã mãtqñqã, hinui änguãnä äqunãpu mãtqãpnã. ¹² Ämaqã anã siyaundqã tqueqã haqeqi ämãtäpiyãngani, hnqua golqetã, sil-paitã, hikã mbqã naqãnjã imãkãtqãnuwitã, mãtäpnã. Nãtmatqã iinjã iqua, änguãnjã eã, äpakãnã witãniqe. Itanga hnqua, zã-yãnjitã, qoetã, kuã-witqã yãnjitã mãtpnã. Iinjã iqua äpakãnã mãwiqã, qui maqãnã imãkmbnã. ¹³ Qãnakñi, hiunji, Goti Iqu atauñã ikqã iqu timãuqangani, quwqã wãunuã iinjã imãkmitpqe, ätnãnjãqi timãuãnä. Hiunji iqu, tä enqã-panã ätimãuãtã, ‘wãunui änguã imãkãtqãnuwiqã, ä quvqã imãkãtqãnuwiqe’, tä iqunã iqunãnä. ¹⁴ Ämaqã anã e imãkmitpqetanjã hnqu, iqueqã anji tä manqã änguã ämãtnãngqe, iqu iqueqã wãunuinqe, kimanji ämenã. ¹⁵ Inã-qe, ämaqã hnqu iqueqã anji quvqã etangi, tä hãmãnã änggqe, ii tiinji. Iqu iqueqã wãunui angji mimãkqã yãnjinqã, qui hãmãnã qe imãkñgi. Inãqe iqu iqueqã-kiuãni, tä manqã itã, quuvqenã äkitqã-qe, kima meqã maequ, hãnjã hea ique-ique pmetãnã.

¹⁶ Hiqã-hiuãni, he Goti Hanjuwã Iqueqã hiqãva-imãkqã anã tñãnjã etangã, Iqueqã Dnã Änguã Iqu, heyaqã yãpã imã äpmenqenqe, he maqñqãtanã? ¹⁷ Goti Iqueqã hiqãva-imãkqã anji, ii pmua eã, Iqueqãnjãnjã ämãtnãngqe, ii he qãquenji. Iinjã dutani, ämaqã hnqu, Goti Iqueqã anji qui imãkãtqã etangutqe, Iqu iquenyã-pqe qui inã imãkãnjãqiyã.

18 He quañgä ätnäpu, “Ne näqñqä-täñuneyqä” ätnätqäñuwä iqnenä, anğumñi matqñqä änyinğı. İnı ämaqä hiyaqä awä iqisanä hñqua, ämaqeuqä hinuä iqini, äñguä iwäsäucqñqä näqñqä-täñä-qua epiyinğqä wopqä imitpge, iqua, iguauqä hinuä iqini, näqñqe äwa ipu qämä-qämänjçä-qua äpmenjaqämbiyi, qänakñi Goti Iqueqä hinuä iqini, äñguä iwäsäucqñqä näqñqä-täñä-qua anğumä epnä. ¹⁹ İi tiinä dutanji. Qua täutanä äñguä iwäsäucqñqä näqñqe, Goti Iqueqä hinuä iqini, ii qämä-qämä iqä enqä-panä iini. Nätmatqä iinqe, Goti Iqueqä bukä iunji, kukñuä tiinji äqänä. “Ämaqä, ‘Ne äñguä iwäsäucqñqä näqñqä-täñuneyqä’ kñuä ävätñqä hñqua, huiziquau ämawqätäupñqä wäunjuä imäkätqäñuwä iunji, Goti Iqu hini-hini iwimäkqanğuti, quwä mäunğuatmbnä.”* ²⁰ İtanğa Iqueqä bukä iunji, kukñuä tiinä-pqä hñqu, inä äqänä. “Ämaqä äñguä iwäsäucqñqä näqñqä kuapä-täñä iqua, qu wäunjuä nätmatqä äänä imäkññqä kñuä indqñğanğuwinqe, Naqä Iqu, quwqä kñuä indqñqä iini, häukuä mäwqiyqä itñqä etanğqenqä, näqñqä ae äme.”† ²¹ İnä etanğı, he ämaqä hñqueqä yoqe haqeqä mamäucqñqe, vquatämäupu. Nätmatqä eeqänänji, ii hiqä yätamäkqñqä eä. ²² İi tiinji. Poli iqunñä-qe, Apolosi iqunñä-qe, Pitä iqunñä-qe, qua tqunñä-qe, häñä-pmeqä iqunñä-qe, äpäkoñqä iqunñä-qe, nätmatqä täñga äwiñqä-pqñqä-qe, qänaknda witäniqä-pqñqä-qe, eeqäpnänji hiqeqä, etqä. ²³ İtanğa he Kraisi Iqueqä etanğä, Iqu Goti Iqueqä-qu eä.

4

Ämaqä, Jisasi Iqu kukñuä awä tuäkiqäññqä ändowatkqä iguauqä wäunjuñqä

¹ Ämaqä, kukñuinğqä näqñqä etapätunğquä iqunenyqe, he kñuä tiinä indqñğpñqänänji. “Ämaqä iqua, Kraisi Iqueqä wäunjuä imäkqä-qua epu, Goti Hanjuwä Iqueqä kñuä indqñqä, zä äwäminğenqä awä ätätqäñuwä iquayqä.” ² Ämaqä, ämiqä hñqu, “Nyaqä wäunjui, iqua äñguänä imäkqäñqäuä” kñuä indqñänätä, quuvqä äwiyä ävätqä iquenyä imäkqäññqe, iqua iqueqä kukñuä eeqäpnänjä iunji, qänaknä iqäññqe. ³ İtanğa he nyaqä suğenqä änyiwäsäucquwi, ä ämaqä tqutqu kukñuä mitqä anä iunğqä ändma äwätä kukñuä ämindqe, nyi iinqe äwäwa miqä danä itmä, “İi nätmatqä aanä wänğänänğäpiyqä” kñuä änyänä. Nyi nğä-näuänji, nğä suğenqä miwäsäunğqä itñqä iqunji. ⁴ Nğä suqä-iwäsäunğqä tämñi, hanä-iqä maeqä, aquvä iqänätqänä. Nğä-näuänji, tiinji matñqä iqä. “Nyi ämaqä suqä quvqä maeqä, aanä jänänänğunğqä.” Oee. Nyi änyiwäsäuatñqä Iqu, ii Naqä Iquvi. ⁵ İtanğı täñğanji, ne ämaqä näqñqä ävätunğquä iquneyqä wäunjuñqe, he miwäsäucqä pambu. He, hea Naqä Iqu anğumä quvepğenqänä, hinuä äqämbu pmetpñqe. Iqu inğanji, nätmatqä eeqänänjä hea wiqä imdanji ämetä, Iqueqä we-hunğqä iqä ämaitä, ämaqeuqä äwiñqe, quwqä qeqä-quuvqä imdanji ämetä, ätnänğäqi mainiqe. İnğanji, Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä wäunjuä änätapqä imäkätunğquä iunqe, “Si äñguä imäkätqänji-qe,” awi inğa natäniqe.

⁶ Nyämaqäuä, he yesa näqñqä ämepu, Goti Iqueqä bukä iu äqänänğqe, hui wiyä iqa mäwqä, iunä imäkäpu, ga ämaqä

* 3:19 Jopä 5:13 † 3:20 Apqä Bukä 94:11

hņquenyqānā enyātā, huiziquenqe maenqā iqā diņqe, nyi kukņūā ii ātqā āquvepqe, ņqā-nāuāņqātā, Apolosi iquenyqātā, ātātmā, ktqenā āmetqueqā. ⁷ Āsquki, si ne ānewāsautņqe, naqe, tqū ikimākqeyi? Aanqe. Nātmatqā eeqānāņā āmeņūwi, he naqā-qakuā Goti Iquesa āmakuwā qāyā epu, heqā yāņānāqņqā iuta āmakuwāņqānā hiqā yoqe haqā mamānātqātāņgā eeqānātqāņā. Iiņi, qāyu hmanji.

⁸ He kņūā tiiņā eyātqāuā? “Ne nātmatqā āņgui, aanā kuapānāņā-tāņune qe eequnā. Huiziquau āmāwqutāutanā, nātmatqā āwa miqāņqā, āmiqā naqā iquatāņi, asānāņānāņā qe āpmequnā.” Auā, ne-pqe hesā āmiqā anā pmetuņquā iinqe, he āmiqā naqā-qakuā pmapņqe, nyi kiinā ānyinātqānā. Ho-ee, aanā aanqe. ⁹ Nyaqā kņūā tāņņi, tiinānāņā indqānātqāņā. “Goti Iqu, kukņūā awā tātunquā ānandowatkqā iquene, naqā pmeqāņqe māwiņqā itā, qua naqā māmā pmeqāņqā āyā āpmuatānaikqe qe. Iiņā pmetāņgquetāņi, āmaqā pizqā āpāsātqāņuwā iqinyqā qāyā ānātma āwāpu, āmaqā qua tāu āpmeņuwā iuqātā, ynaunjqā iquauqātā, hiņūā iqī pizqā qāyā, napāsāpņqā.” ¹⁰ Ne Kraisi Iqueqā yoqā haqeu āmamāutunqe, āmaqā huizi iquauqā hiņūā iqīņi, nāqņqā maeqānāņā pmetāņgquā-qe, he hiqā-hiuāņqe, “Ne Kraisi Iqutā āmuāņnanitāņi, āņguā iwāsāuqāņqā nāqņqe, aanā kuapānāņā-tāņā āpmeņunā” kņūā indqānātqāņā. Ne huizi iquauqā hiņūā iqīņi, yāņānāqņqe maeqā, haņūā witaņgquā-qe, he hiqā-hiuāņqe, “Ne yāņānāqņqā-tāņuneyqā,” kņūā indqānātqāņā. Āmaqe, neyaqā yoqe haqeu māmānatnāmāuqā ipu, yoqe heyaqenā haqeu āyā āmaetnāmāutqāņā. ¹¹ Hiņuiqāņā duta tāņga tiinji, hea kuapānāņāņgaņi, ne buayāņqā dā āneyātā, eeqāņqā quvākā hāuayqā āpmeņque. Itaņga neyaqā qākā gquā-pqe, yāuā itā āpknātņqe. Āmaqe, hiņgināwa ptqā ānapāsātqāņūwi. Ne quami āņguā pmeqā diņqe, aņi hma etņqe. ¹² Ymisaņā isuaunqe, neqā hipaitāņi wāuņūā yāņānāqņqā itunqe. Āmaqe, kukņūā quvqā natqāņguwāņgaņi, Goti Iqu āņguā iwimākātņqā diņqe, ne Iqueņi yatņqā āvātunqe. Qu quvqā inetqueqāņguwāņgaņi, ne qeiqinyā āmiwotunqe. ¹³ Qu nenyqā kukņui, quvqā tuātqātāņgā, ne kimāņi, āņguā dinā ātuātunqe. Qu neņi, nātmatqā tawā enqā-ma bi ae ānaquvasāmākuwitāņi, yqānā āpmaka āpāņū.

¹⁴ Nyaqā kukņūā yāņānāqņqānāņi, tuwaņūā iu i āqānāņqe, ii he wombā mapņqā maqņqā eā. Oee. He ņqā ymeqā, nyi kuapnā ānyinātņqā iquenā etāņguwiņqā, hiqā kņūā indqāņqe, we eomākmqā diņqā āqiyqā. ¹⁵ He āmaqā āmeyāpu, Kraisi Iqueqā kukņūā-suqenqā nāqņqā epņqā, yātamākqā eyqe, kuapānāņā-tāņuenā qāyā etāņguwā-qe, qu heqā hinuņua hmanji. Nyi-ganā kukņūā āņguā we-huņqā-tāņiņqā awā ti etqāņgqeta, he Kraisi Jisasi Iqutā āmuāņāņgaņguwāņga, iutaņi nyi heqā hiniqunā ekqe. ¹⁶ Itaņgi he nyaqā suqā duņi, qānaknā nyipņqā iinjqā evauqumuatqā. ¹⁷ He suqā iinā imākqāpņqā diņqe, nyi Timoti iqueņi henyqā ae āndowatqe. Iqu-pqe, ņqā ymeqā, nyi iquenyqā kiinā ānyinātņqā-qu eā, Naqā Iqueqā kukņūā eeqānāņā iuņi, qānaknā iqā iquvi. Nyi Kraisi Iqutā āmuāņāņqā iquā, nyaqā suqā āānā-āānā imākātņqenqā, āmaqā im-imņā Naqā Iqueqā yoqenqā aquvā āqānātqātāņguwā du, kukņūā awā ātuākītņqe. Iqu-pqe he suqā iinjqā awā inā etātņqā āndowatqe.

18 Āmaqā hesanji quwqā yoqenā āmaenātqānuwā hñqua, nyinyqe, “Iqu anji mänemeqā yāñqiyā” kñuā ävātñqe. 19 He kñuā iinji qāyā eyanqqā-qe, Naqā Iqu nyaqā hänaqe näwinyā imāueqanñutqe, nyi emamqenqe maqānāñi äquvepmā. He emetmānganji, āmaqā iinjā iqua, iquauqā kukñuā tqenqe, yāñänäqñqätā qāsā diyā-tmä, näqñqā ganā mamā. 20 Tiinjā eā. Goti Hanjuwā Iqunā miqā iunji, kukñuinā hiñgināwa tqāñqā ma, Goti Iqu yāñänäqñqā vqanğa, häukuā winā. Iutanji nyi, kukñuā yāñänäqñqānāñi, tuwanuā tāu äqiyātqāñā. 21 He iqi emetmānganji, nyi suqā äkisqu emäkmqā engji? Nyi he jänā inğa emäkmqe, jävqā āma pmqāta, ä, hiqā hñgisa iqe ganā vquatāmāuqanñuwāñga, henyqā naqānāñā nyingqetā äwqā hanjuā änyanā pmetunñqetā āma pmqāta?

5

Korinā iu pmeqā iquauqā awā iqñi, suqā quvqānāñi äwāminñenqā

1 Āmaqā hui, tiwiqā aanā naqā-qakuānāñā hñqu tiinjā iqanğā, nyi qātā äwiyāñqe. Suqā huiwā yanā inqā Goti Iqu äwikqe, tuwā ävātā aanā quvqānāñi, heyaqā awā iqñi äwinā. Tiinjā, hikñā hñqu, kaniqueqā apäkisā, qanā hiñgi ikitqāñiyi. Suqā quvqā iinji, āmaqā quuvqā maeqiyqā itqāñuwā iquau iämāwqātāuā. 2 Āmaqā huizi iquenā, āmaqā suqā quvqā ii ikutāuqā iqu, heyaqā awā iqi äpmeñqenqe, sunqā kñuā maqiyqā itqāñuwāwā? He, iqu hesā anā mämpmeqā yātñqānā, huātā mändowatqā ipu, qeqā äwutmäkpiyinqe, hiqā yoqā haqā ämamāunātqāñuwi, ii quvqe! Qāyā eā! 3 Nyi hesā anā mämpmeqā imā-qe, nyaqā quuvqe, hesā anā äpme. Iinjā äpmeqetani, āmaqā suqā aanā ququvqā iinjā imäkcqā iquenji, ae äwiwäsāuqe. 4-5 Naqā Iqueqā hiunji ätimāuqe, Goti Hanjuwā Iqu, āmaqā iinjā iqueqā quuvqā ique anji itmeninğā diñqe, he tiinjā imäkpñqā änyinği. He Naqā Jisasi Iqueqā yoqenqā aquvā äqānāpiyanğanji, nyaqā quuvqā iqu-pqe, neqā Naqā Jisasi Iqueqā yāñänäqñqetā, hesā anā äpme, āmaqā iinjā iqu hanjā-iqā metñqā diñqe, Setānā iqueqā huiqā iqi wipu.

6 Itanğa he iinji miqā ipu, hiqā yoqe haqeu ämamānātqāñuwi, qāyu hmanji. Yisā wāñqāpu bretqā du pñā ämāuepqe, naqānāñā äyā änyuāmāutñqe. Yisi, suqā quvqā iquenqā ktqeyi. 7 Ynaunjqā āmaqā pizqā päsqā iqu, sipsipqā iqueqā häñqe äqunātā, atqā-awākau mapäsqā ävaukukqā-pa, Kraisi Neqā Sipsipqā Iqu äpäkonātā, ne yisi maiqñqā inemäkkqe. Iinjā etanği, he bretqā yisā maeqā ii enqā-panjā enjuwi, yisā yāue bi tnämäupñqe. 8 Itanği Israitqā iqua quvāukuā ique-ique, hea naqā Pasopanganjqā ätātqāñuwā inğanji, yisi yāue bi ätnämäupu, buayā yisi maeqātāñā änatqāñuwā-panji, ne-pqe Kraisi Iqu äpäkonğqenqā kñuā indqānātanitanji, suqā quvqā eeqānāñi bi ätnämāutanā, neqā äwqā tämñi ikikinyāñā änyanā, kukñui naqā-qakuinā tqatunñqetā.

9 Nyi henyqā tuwanuā hiñuiqānā äqäkqā iquenji, he āmaqā, suqā huiwā yanā inqā Goti Iqu äwikqe, tuwā ävātqāñuwā iquautā, anā mämpmeqā ipñqā diñqā ätātmä, äyā äqäkqe. 10 Qua tāunji, āmaqā quuvqā maeqiyqā iquautanji, suqā huiwā yanā inqā Goti Iqu äwikqā iquenji, tuwā wiyqā iquatā, āmaqāyqā nātmatqe anğua witanği äqunāpu quwā-meqā iquatā, itanğa goti quanğā iquauqā yoqenqā aquvāqñqā iqua, qu hävemnäqñqā äpmeñā. He eeqānāñā iquatāñi,

anā mǎpmeqǎnqǎ maqiyqǎ ikqe. He iquatā anā mǎpmeqǎ ipnqǎ etanqutqe, qua tāunji hāmānānā āvāmapnqe. ¹¹ Nyi kuknuā tuwanuā ique iinjā ātātmā āqiyqǎ, kiqǎ quati tiinji. “He āmaqǎ Kraisi Iquesa, “Tasi-guaeā” ātumitpqǎ hnqu, suqǎ huiwā yanā injǎ Goti Iqu āwikqǎ iqueni, tuwā āwiyqǎ, āmaqǎyqǎ nātmatqenqǎ ānquā witangi āqunātā qeqǎ ātquā, goti quanqǎ iquauqǎ yoqenqǎ aquvā āqǎngqǎ, āmaqǎ huiziuñi quvqǎ imākqǎ kuknuā ātqǎ, wainqǎ-eqe ānātā hiqiyqǎ iqǎ, ā āmaqǎyqǎ nātmatqe quwā āmeqǎ, iquatāñi, anā mǎpmeqǎ ipu, ymisanji anā manqǎ pambiyā” ātātmā āyā āqǎkqe. ¹²⁻¹³ Āmaqǎ quuvqǎ maeqiyqǎ du iwāsāuqe, nyaqǎ wāunūā hmanji. Goti Iqu Kiqǎ-kiuā iwāsāuānā. Inǎqe he āmaqǎ Goti Iqueqǎ yoqenqǎ aquvā āqānātqǎnuwā iu iwāsāuqǎnqe, ānquā eā. Inji Goti Iqueqǎ bukā iunji kuknuā ātānqǎ-pa,* āmaqǎ suqǎ ququvqenāñjā itā hiqǎ awā iqi yqānā āpmenqǎ iqueni, huātā dawatpu.

6

Quuvqǎ anā eqiyātqǎnuwā iquauñi, kuknuā māmitqenqǎ

¹ Suqǎ iwāsāuqǎnqe, nyaqǎ kuknuā huiziqu tiinji. Āmaqǎ hesanǎ hnquenji, kiqǎ quuvqǎ anā heqiyqǎ hnqu quvqǎ iwitquetqǎ etanqutqe, iqueqǎ hanǎ-iqǎ ipiñi, Goti Iqueqǎ āmaqe jānā iwimākipnqǎ, iquau māwimeqǎ, āmaqǎ Goti Iquenyqǎ maqñqǎ enuwā iquau-mānda, “Jānā nyimākipiyā-qe” ānāñqǎ tuāniqi? He suqǎ iinjā, āngumā imākqǎnqe, manyinjǎ iqi. ² Tiinjā eā. Qānakndanji, ne Goti Iqueqǎ qokā-apakā iquene, āmaqǎ qua tāutanǎ iuqǎ suqǎ iunji, iwāsāuaniquā enqe, he maqñqāta? Ne qānaknda qu iwāsāuaniquā enqe, quvqǎ wāñqǎ isua tāngǎ itquatnāpiyi, hiqǎ-hiuā jānā imākñqānāñi, sunqǎ itqǎñāu? ³ Itanqǎ ne ynaunqǎ iquau-pqe, inā iwāsāuaniquā eā. Inji, quvqǎ qua tāu itquatnātunqe, jānā inā imākñatunquā eā. ⁴ Inǎ etangi he hanǎ-iqǎ iinjā-tāñuenā etanqutqe, quuvqǎ maeqiyqǎ iquauñqǎ āwāpu, qutanǎ hnque, hiyaqǎ awā iqi yoqǎ maeqǎ āpmenqǎ hnque, ewāseyqǎ pmetñqǎ atāunui, sunqǎ itqǎñǎ? ⁵ Nyaqǎ kuknuā i āqiyqe, he womba ipnqǎ diñqǎ āqiyqǎ. Quvqǎ itquatnāpiyāñganji, āmaqǎ heyaqǎ awā iqiñi, kuknuā ānquā iwāsāuqǎ hnqu, āmaqǎ quuvqǎ heqiyqǎ hnquaquiyqǎ hanǎ-iqe iwāsāutñqe, hma etangi hiwānyqe. ⁶ Iinjā miqǎ ipiyitani, quuvqǎ heqiyqǎ hnquki, huiziqueni, āmaqǎ quuvqǎ maeqiyqǎ hnquaunqǎ, jānā emākipñqānā, ātuma uwqueni.

⁷ Quuvqǎ heqiyqǎ iquendanǎ hnqua, huizi iquenā quvqǎ etqueqanquwinqǎ kuknuā iwāsāuqǎ iquauñqǎ hāmā ātuma āwātqǎnuwinqe, tiinjā āmānātqueqi. He Jisasi Iqueqǎ suqǎ iunji, qānaknā miqǎ ipu, quanñǎ qe āpākñǎ. Qu quvqǎ qāyā etquapñqānā āwimasipñqǎ āyuwā. Heqǎ nātmatqǎ qenqǎ-qe, “Neqeqǎ” etāpu qāyā āmetauqanqpi, hiñuinā qumbñqe. ⁸ Quvqǎ etquapñqǎ āwimasiyqe, ānquā qāyā etangi, hiqǎ-hiuāñi, quwā āmanāpu, quvqǎ nāñgi-tāñgi itquatunqueni. Itanqǎ āmaqǎ heqǎ quuvqǎ anā heqiyqǎ-pqǎ iquauñi, inā itquequeni.

⁹⁻¹⁰ Āmaqǎ suqǎ quvqǎ itqueqǎ iqua, qu Goti Iqunā miqeunji, yāpā injgisa mǎpmeqǎ itpnuwi. He iinjqe, maqñqāta? Āmaqǎ hnqu,

* 5:12-13 Suqǎ 17:7, 19:19, 22:21, 24, 24:7

“Qu aþepñqãuã” etqanþgutqe, qãtã yasãmã mãwiyqã pa iqãpnã. Suqã huiwã yanã inqã Goti Iqu áwikqã ique tuwã wiyqã iqua, goti quanþã iquauqã yoqe haqã mamãuqã iqua, hñquauqã apãki quwã äma ikiqã iqua, qokã hñqu qokã hñque meqã iqua, apãkã hui apãkã huizi meqã iua, quwã-meqã iqua, “ñqeçãnã” tqã iqua, eqã yãñãnãqñqe äñãpu hiqñiyqã iqã iqua, ämaqã hñque qui imãkqã kukñuã tqã iqua, itanþa quanþã imãkãpu quwã-meqã iqua, qu Goti Iqunã miqeunñ, yãpã inþgisa mãpmeqã itpnuwi. ¹¹ Hiñuiqãñãññi hesanþã hñqua, suqã iinþã imãkqã-qua äpmaminjuwi. Iinþã qãyã etanþi, neqã Goti Iqueqã Dñã Äñguã Iqueqã yãñãnãqñqeta, Naqã Jisasi Kraisi Iqutã ämuãñnãtanþguwitanñ, Goti Iqu, heqã quvqe, asñã eeqãpnã eqiyãmãutã, Iqueqã-quenã epu, Iqueqã hinjuã iqññi, ämaqã jãñãñãñã pmetþñqã äyã emãkkqe.

Huiwã iqutã, quuvqã iqutãññi, Naqã Iqueqã yoqe, haqã mamãuqenqã

¹² Ämaqã hui, “Ne nãtmatqã eeqãpnãññi imãkqe, pmua ma, äñguã imãkãtqãñunã” ätãtqãñã. Nyi kimanñ, “Kukñuã ii qãyunãñã-qe, hui yãtamãkqã neyqe, ä hui yãtamãkqã mãneyqeçã” ätqã. Iinþñqe, nyi ñqã-nãuãññi, nãtmatqã äkisqu naqã enqã-panþã eã äminyiyãtñqe, hinjuinã mãquñquã imã. ¹³ Itanþa ämaqã hui tiinþã tþnã, “Ymisanþã eeqãpnãññi, ii äwqã nãpãsqeqã. Itanþa äwqequ, ymisanþã iqueqã qaeqã.” Nyi kimanñ, “Auã, qãquaqu äñguã etanþqã-qe, Goti Iqu iquaquinñ, qui imãkãñiqeqã” ätqã. Inñi, neqã huiwi, suqã huiwã yanã inqã, Goti Iqu äñãtapkqã ique, tuwã wiyqãñqã matãtqe, Naqã Iquenyqã ätuma uwqãñqã ätã. Itanþa Naqã Iqu huiwã ique ämitqãuã. ¹⁴ Tiinþã-pqe inãññi. Goti Iqu Iqueqã yãñãnãqñqetanñ, Naqã Iqu ae äpãkõñqã iuta anþumã, änyã-hãñã äyã imãkãqumuatekqe. Iqu ne-pqe, asã iinþã inemãkãñiqã eã. ¹⁵ Hiqã huiwi, hñqunãñqã, huitanþã-huitanñ äuqãtãñãñqã-pa, Kraisi Iqueãtãññi asãñãñã eãñqenqe, he maqñqãtanã? Ga neqã huiwi, Kraisi Ique äuqãtãñãñã. Inñi Kraisi Iqueã huiwã äuqãtãñãñqã iutanñ, nyi ämetmã apãkã suqã qanþã ikiqãñqã hui, huiwã hñqunã etñqã imãkmqe, suqã iinþã äñguãta? Aanqeçã. ¹⁶ Suqã iinþqe, he maqñqãta? Goti Iqueqã bukã iunñ, kukñuã tiinþã äyã äñãtãtqãuã. “Iuaqu huiwã naqã-hñqunã i qe enñinyqã.”* Inñi apãkã suqã iinþã imãkqã iisãññi, ämaqã hñqu anã ikitqãññiyi, ii iqu iisã huiwã naqã-hñqunã eqinyã. ¹⁷ Itanþa ämaqã hñqu, Kraisi Iqutã ämuãññãññiyi, ii tiinþi. Ämaqã iqueqã quuvqetã, Kraisi Iqueqã quuvqetãññi, naqã-hñqunã qe eqinyã.

¹⁸ Iutanñ, suqã huiwã yanã vqã Goti Iqu äñãtapkqeu tuwã äwiyãpu quvqã imãkqeunñ, vquatãmãupu yavãki imbu pmetanþpu. Ämaqã hñqu suqã ii imãkãtñqe, ii iqu iqueqã huiwã iunñ, aanþã quvqã imãkenþi. Suqã quvqã huizi, ämaqã hñqu imãkãtñqe, iqua, suqã quvqã iinþã iqu enqã-panþã ma. ¹⁹⁻²⁰ Goti Iqu Iqueqã Dñã Äñguã Ique heyaqã yãpã imã äpãmuateqe pmetanþi, heyaqã huiwi iqueqã hiqãva-imãkqã anþã tñãñqã eãñjuwinþqe, he maqñqãta? Goti Iqu he nãtmatqã äñguã hñquesa mbqã eyãmãkqetanñ, hiqã huiwã ii änyãñjuwi, hiqã hma, ii Goti Hanjuwã Iqueqeqã. Iinþñqe, nãtmatqã eeqãñãññi, heqã huiwã iqutã imãkãpiyanþanñ, Iquenñ yoqã naqã vqãpñqãñãññi.

* 6:16 Ipãqãkqã 2:24

7

Suqä qokä-apäkä ämanqenqä

¹ Kukñui, “Qokä-qäqu apäkä-qei mitmaqñqäñqe,* ii äñguiqä”† ätquwiñqe, he yatñqe, “Ii qäyutanä, ä hmandanä?” ätäpu, pipa iu äqiyäpu nyinyqä äväwqatquwi, täñganñ kima etmqe. ² Ämaqä kuapänäñi, qañä hiñgi ikitqätanquwä iutanñi, tiññanqe. Ämaqä qokiqua, eeqänä apäkä ique-iqueqä täññanñqe. Itanğa apäkiaua, eeqänä qokä iyqä-iyqä täññanñqe. ³ Inñi qokä hñqu, apäkä kiqä-täñu enqe, iqueqä huiwi, apäkinyqä zä ämitä, “Oeyqä” mätquä pa yätñqe. Asä iññi, apäkä hui, qokä kiqä-täññi enqe, iyyqä huiwi, qokiquenyqä zä ämitä, “Oeyqä” mätquä pa yätñqe. ⁴ Tiññiqä hmanñi. Apäki, kiqä huiwi kiqä-kiuä äminyätä, nätmätqä eeqäpnäñi, kiqä äwiñqä iunä imäkqänqä hmanñi. Kiqä huiwi, ämaqä qokiqu ämitä, nätmätqä eeqänäñi, qäyaqu asänä imäkqänqä eä. Itanğa qokiqu-pqe, asä iññi imäkqänqe. Iqueqä huiwi, iqueqä-kiuä äminyätä, nätmätqä eeqänäñi, iqueqä äwiñqä iunä imäkqänqä hmanñi. Iqueqä huiwi, apäki ämitä nätmätqä eeqänäñi, qäyaqu asänä imäkqänqä eä. ⁵ Iyaqu ämanäsi, qokiquñäqe, ä apäkinqe, hiaqäqä anä wiqänqe mäwiñqä, miqä ma eä. Inñäqe qäyaqu, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä tqiyñqe, kukñuä ganä imäkäsinyä, “Yeqä huiwi, hapä wänqäpu ävayä” ätnäsinyä, hiaqäqä yakuinä mäwiñqe, ii äñgui. Iññä imäkuyqeunñi, iyaquvqä huiwä iqueqä äwiñqä duññi, qänaknä isinyä, Setänä iqueqä yamwiqe mäwimeqänqä hui imäusinyä, hiaqäqä anğumä wiqänqe. ⁶ Nyi kukñuä ii etqe, ii qanyä kukñuinä etqä. Mä nyi he qänaknä ipñqä suqä hñqu imäkätmä etmä maetqä iqä. ⁷ Nyaqä änyinqe, tiññi. Qokä-apäkä eeqänä yawiqä nyi äwiñqä-panñ iññä witanä. Inñäqe Goti Hanjuwä Iqu, ämaqä eeqäpnänñä iunñi, Iqueqä äwiñqeuta hñqunä-hñqunä hiñgi ävätqäuä. Itanği Goti Iquesanñi, ämaqä hñqu, iqueqä-kiui ämenqe, huiziqu iqueqä-kiui metänä.

⁸ Itanğa qokä-apäkä yawiqä äwiñuä iquendä, apäqñqä äwiñuä iuendänñi, nyi tiññä etmqe. He qokä muämuanqä, apäkä mämeqä, yawiqä, nyi äwiñqä-pa wipñqä etanğutqe, ii äñgui. ⁹ Inñäqe he hiqä huiwiqäqä äwiñqä iunñi, äñğuanä mäminqä ipñqä etanğutqe, mäñgi qokä muanäpu, apäkä mapu. Mä huiwi äñğua mäminqeuta, hiñgi qañä ikipu, imäkqä dinqä etqä.

¹⁰ Itanğa qokä-apäkä ae ämanänquwä iyäquvenä, manñä yänñanäqñqä etmqä tä iqe, ii Naqä Iqu Kiqä-kiuä kiñganä ätkqä† iuta etmqe. Tiññä ätkqe. “Apäkä huiki, ämaqä hñqueqä apäkiki ae eänñi, tqä qokiquenñi, mävämeqä isñqe.” ¹¹ Kukñuä tqu qäyä ätätanği, si tqä qokique ävämatqä etanğutqe, qokä änyänñä hñque muämuanqä, qanyä yawiqä enqä-pa pmetñqe. Iññiqe, makinqä iqe, tqä qokä ävämatqä iquenyqä anği äwätññi, äwqä naqä-hñqunä ganä nyiyñqe. Itanğa ämaqä quäyuwiqu-pqe, iqueqä apäkiññi, huätä mändowatqä yätñqe.

* 7:1 Näqñqä-tänñä iqua näñi-mänñi ätätqänñä. Hñqua, “Kukñuä tä, hiaqäqä anä mäwiñqe” tqanğä, hñquququa, “Ii suqä ämanqänqe” ätätqänñä. † 7:1 Näqñqä-tänñä iqua näñi-mänñi ätätqänñä. Hñqua, “Kukñuä tä, Korinä pmeqä iquauqä kukñuqä” tqanğuwänğa, hñquququa, “Ii Poli iqueqä kimanñiyqä” ätätqänñä. ‡ 7:10 Makä 10:5-12

12 Itanğa qokä-apäkä huiziquenä, nyi nqä-näuäni, tiinjä etmqe. Kuknuä tä, Naqä Iqu matqä ikqe. Ämaqä quuvqä heqiyqä hñquki, apäkä quuvqä maeqiyqä hui ämenji, ii sitänä äpmaka wätätñqänä äwinyänqe, si huätä mändowatqä isñqe. 13 Itanğa apäkä quuvqä heqiyqä huiki, ämaqä quuvqä maeqiyqä hñque ämuanäni, iqu sitänä äpmaka wätätñqänä äwinyänqe, si iqueni, mävämeqä pa isñqe. 14 Nyi kuknuä iinj, tiinjñqä etqä. Ämaqä quuvqä maeqiyqä hñqu, apäkä quuvqä heqiyqä hui ämenqe, qeyaqu naqä-hñqunä etanğiyitani, Goti Hanjuwä Iqu qokä iquenyqe, “Nqeçä” ätätä, “Jänänäjueqä” kñuä vätänä. Asä iinj, apäkä quuvqä maeqiyqä hui, qokä quuvqä heqiyqä hñqutä äpmenqe, qeyaqu naqä-hñqunä etanğiyitani, Goti Iqu apäkä iinyqe, “Nqeçä” ätätä, “Jänänäjyqä” kñuä vätänä. Kuknuä iinj, naqä-qakuä hma enqe, iuaquiyqä ymeqä iunqe, Goti Hanjuwä Iqu, “Nqeçä” kñuä mävgä itä, kiyä mätqä etanğä qunänä. İnəqe kandä känatä, Goti Iqueqä hiätanğiyitani, ymeqä-pqe Iqueqä inä hiätanğä, Iqu isuaunji anğuanä inä ämitqauä. 15-16 Quuvqä maeqiyqä qokiqunäqe, apäkinäqe, äwätñqä imäkñgqe, a makiqätqä ma, hiñuinä qunowqati. Quuvqä heqiyqä qokiqunäqe, apäkinäqe, suqä iinj imäkqe, pmua ma, qäyä imäkä. Apäkä quuvqä heqiyqä iiki, tqä qokique yätamäkqä äwiñi, iqu-pqe qui mimäkñqänqä quuvqä heqiyäniqi? Suqä asä iinj, qokä quuvqä heqiyqä hñquki, tqä apäkinji yätamäkqä äwiñi, ii-pqe qui mimäkñqänqä quuvqä heqiyäniqi? İnə etanğqä dunji, Goti Hanjuwä Iqu he ämaqä huizi iquatä, äwqä hanjuä imbu pmeqänqe, tääqä ae äyä etätmakqe.

Goti Iqu si äänä pmatññqä äwinyänqä du, qeiqi pmatñqenqä

17 Ne ämaqä hñqunä-hñqunäni, Goti Hanjuwä Iqu quamä äänä pmeqänqe, nenyqä atäunüä itä tääqä änatätmakqä sätäti, iunä äpmaka uwquatuñquänänji. Nyi ämaqä Jisasi Iqueä yoqenqä aquvä äqänätqänjuwä eeqänänä im-imñi, suqä ique a yänänäqñqä qätätññqä äväkitñqe. 18 İnji, ämaqä iqueqä huiwi häuä ae äktäunqä hñqu, Goti Iqu tääqä tuätumeqanği, Iqueqänä hiätñqä äpkqä etanğutqe, yunğüä äwiñqä iunqä tñänqä mimäkqä, ii pmetätñqe. Itanğa ämaqä iqueqä huiwi häuä maktäunqä hñqu, Goti Iqu tääqä tuätumeqanği, iqueqänä hiätñqä äpkqä etanğutqe, iqueqä huiwi häuä maktäunqänqä, ii pmetätñqe. 19 Suqä huiwä häuä ktäunqä iqutä, häuä maktäunqä iqtänji, Goti Iqueä hiñuä iqinj, ii nätmatqä hiññqe. İnəqe nätmatqä naqä-qakui, ii Goti Iqueqä suqä eeqänänä iunji qänaknä iqeyi. 20 Qänğanäni ne quami äänä pmetanğqunğa, Goti Iqu tääqä änatätmakqä iunji, mävämeqä, äpakä pmetatunqe. 21-22 Hñquki si hñqueqä wäunüä-wiyqä hiññqä pmetanğnä, Naqä Jisasi Iqu tääqä äktätmakqä iquki, si suqä quvqä iqueqä yäpä iqi mäpmeqä, Naqä Iqueqänä äpmenä. Asä iinj, hñquki si hñqueqä yäpä iqi mäpmeqä etanğnä, Naqä Iqu tääqä äktätmakqä iquki, si Kraisi Iqueqä wäunüä-wiyqä hiññqä-quki äpmenä. İinjñqe Goti Iqu tääqä maetätmeqänğani, hñqueqä wäunüä-wiyqä hiññqä äpmaminuwä iquenä, e äpmaminuwñqe, kñuä mequtqä ipu, äwäwa miqä pambu. İnəqe hiqä ämeyqä iqueqä yäpä iqisa vämeqänqä huänqä hiñuä äqunäpiyi, iqueni ävämapñqe. 23 Tiinjä eä. Goti Hanjuwä Iqu Kraisi Ique zä-huätatä dunqä ändowatätqeta, mbqä naqänänä enqäpanji, Iqueqänä hiññqänä ae äyä eyätmakqe. Itanği wäunüä-wiyqä

hijingqā iqua, āmaqā hñqueqā kukñuā dunā qānaknā itqāñuwā-pa, he-pqe iinjā miqā pambu. ²⁴ Nqā nyāmaqāuā, Goti Iqu tāāqā ānatātmakqāngga, ne āānā āpmaminquā iunji, māvāmeqā, Goti Iqutā iqi āpakā pmetatunquānānji.

Qokā-apākā māmanqā iunqā

²⁵ He nyi apākā hitqā tuwakñā ae āmñqā iuaunqā yatñqā ānyikuwinqā awā hetmqñqe, nyi Goti Naqā Iqueqā kukñuā-suqā hñqu āmamā, iuta ākitqāumā etmqā ma. Tiinjanānji. Goti Iqu nyingqā qeqā wimāngangqetani, kukñuā naqā-qakuinā tqā-qunā eāmā, nyaqā kñuā indqāñqā iutanā etmqe. ²⁶ Hañā-iqā aañā naqānāñā tāngga ātimāuqā tā, āpakā witāningqā ātimāuqi. Iiñingqe, nyaqā kñui, he quamā heqā tāngga āpmeñuwā iunji, yāñānāñqā ii pmetpñqā ānyingji. ²⁷ Si apākā-tāñkui eenji, huātā dowattñqā kñuā mindqāñqā pa. Itāngga si apākā maeqā yawiqā-quki eenji, apākāñqā qāvqā miqā pa. ²⁸ Inji qāyā etāngqā-qe, si yawiqā āwāñita apākā āmanji, ii si suqā quvqā mimākqā inyā. Asā apākā hitqā tuwakñā ae āmñqā hui qokā āmuangqe, ii-pqe, suqā quvqā mimākqā iqi. Iinjā āmanāpiyā iutani, quwqā quamā pmeqā iunji, hañā-iqā naqānāñā meqāpnā. Ii nyi he hañā-iqā hemeqāñqe, manyingāngi etqā.

²⁹ Nyāmaqāuā, ne qua tāu āpakānā māpmeqānāñā etāngi, iinjā etqā. Hiunji iinjā ipiñi, he āānā āpmeñuwñqe, kñuā mindqāñqā iqāññqe. Inji, āmaqā apākā-tāñā ae eñjuwā iquenā, apākā maeqā eñqā-pa pmetpñqe. ³⁰ Asā iinjā, āmaqā huāqā-huñqā āmepu kñuā āqiyātqāñuwā iquenā, yeñuā āpmeñuwenā pmetpñqe. Asā iinjā, āmaqā yeeqānā ipu āpmeñuwā iquenā, iinjā miqā itqāñuwenā pmetpñqe. Itāngga ii eñqā-panā asā iinjā, āmaqā nātmatqā mbqā kuapā itqāñuwā iquenā, iinjā maequenā pmetpñqe. ³¹ Ii eñqā-panji, tiinjā-pqe ināñji. Āmaqā wāñuñā naqā-naqā qua tāutanā iu imākātqāñuwā iquenā, iinjā nātmatqā wāñqānāñāpu eñqā-panā qunğpñqe. Qua tqutā kiqā nātmatqā haqeqi āwiñqetāñi, hea quāuqā maeqāñga qui imākñātñqā etāngi, iquaunqe kñuā pkāpkā mindqāñqā pambu.

³² Mā he āwāwa kuapānā iqāñqe, manyingqi. Āmaqā yawiqā āwiqā iqu, Naqā Iquenji aquvānā iwimākquātñqā, kñui iqueqā wāñuñqānā indqāñqā-qu eā. ³³ Ināqe āmaqā apākā-tāñā-qu, iqueqā apākinji yeeqā iwimākquātñqā iinjā, nātmatqā qua tāunñqā kñuā kuapānā indqāñgonā. ³⁴ Iqu iinjā imākātñqe, kñuā heuāñqā āmenji. Tiinjā-pqā ināñji. Apākā, qokā maeqā iuatā, apākā hitqā iuatā, “Nyi ñqā-nāuāñji, Goti Iqueqā huiqā iqi hāmānānā āwinyātmā, ñqā hui-wiqutā, quuvqetāñi ikikinyāñā enyqā” kñuā āmepu, kñui Naqā Iqueqā wāñuñqānā indqāñqā iuayi. Ināqe apākā qokā-tāñi, suqā iinjā miqā itā, iyyqā qokiquenji, yeeqā iwimākquātñqā, nātmatqā qua tāunñqā kñuā kuapānā indqāñguānā. ³⁵ Nyi suqā ii etqā iunji, he pmua memākqā itmā, yātamākqā heyqāngundi quami āñguānāñā pmapnā. Tiinñqā etqā. He kñuā heuāñqā mameqā ipu, suqā jāñānāñā Naqā Iqu āwinyāñqā iunā imākāpu, Iqueqā wāñuñinā imākqāñqeyi.

³⁶ Āmaqā hesañā hñqu, kiqā apākā hitqenji, qokā mapñqā ataunā ae epqā du, yāñā āmiqānātā āmimitātqe, iqisa qoyañā iwāñgāngga ‘qokiqu yqā āmenā’ kñuā āvātqe, iqueqā āwiñqā iunā imākātā, meqñji

ävquatāwatqanġi qokiqutā āmanġiyi, kaniqu suqā quvqā maeqā-quvi. ³⁷ Inġaqe āmaqā hesanġa hġqu, kiqā āwqeqe yānjānāqġqā imākñā, kiqā āwiŋqā dunā imākmātā iqanġqānġa, āmaqā hui, “Iiñā-iinġā imākiyā” ātuāpu jān-jānā māutqġqā, kiqā-kiuā, “Nyi iinġi imākmā, ā mimākqā imā” kġuā indqānġqā iunġi, “Nyi iinġi yqānā āmiqāmā” kġuā indqānġqeqe, ii suqā ānġgui. ³⁸ Iiñā etanġi, āmaqā hġqu kiqā apākā hitqā iinġi qokā āvqāqeqe, ii suqā ānġgui āyuā. Inġaqe āmaqā hġqu apākā hitqā iinġi qokā māvqā iqe, iqu suqā ānġguānānġinā imākqi.

³⁹ Itanġa apākā huiyqā qokiqu mapākonġā, hānġa yqānā pmetanġutqeqe, apāki iqtā guā yqānā āqiyāunā pmetātġqeqe. I etanġi iyyqā qokiqu pizqā etanġutqeqe, ii iqtā yqānā māpmeqā eā, kiqāqi ātqāuā. Iiñā ātqāuqetanġi, “Qokā ānyānġā āmuanmā” kġuā indqānātāqeqe, ii āmuanātġqeqe. Mā āmaqā hiŋġinġā hġque muāmuanġā yātġqeqe. Āmaqā, Naqā Jisasi Iquenyqā quuvqā heqiyātanġqā hġque, muanātġqeqe. ⁴⁰ Āmanġā iinġinġeqe, nyi nqā-nāuānġi, kġuā tiinġā ānyiyqi. “Ii ānġguā etanġqā-qeqe, itanġa ii qokā anġumā muāmuanġā, qanyā yawiqi āpmeŋqeqe, āmāwqātāunġiyā.”

Nyi kukġuā eeqānānġā ii ātqapqā iunġeqe, “Goti Hanjuwā Iqueqā Quuvqā Iqu, nyitā anā pmetanġi, kukġuā eeqāpnānġi, awā āyā ātqānā” kġuā indqānġā.

8

Nanġuā, qu goti quanġā iquauŋqā hiqāva imākquwi, ānatanġuāta?

¹ Āmaqeqe, nanġui goti quanġā iquauŋqā hiqāva ae āqāpġā iuta āma āpāpu ānātqānġuwiŋqā, he yatġqā āqiyāpu āvāwqatquwi, iinġeqe nyaqā kimanġi, tiinġi. Ne nāqġqeqe, “Āmaqā eeqāpnānġi nāqġqātānānānġā āpmakāwānġunā.” Kukġuā iinġi, naqā-qakuā ātātqānġuwāqeqe, nāqġqeqenānġi, ii suqā wopqā iqā iqu, yāndi-yāndi āpeyātqāuā. Inġaqe suqā āmaqenġā āwiŋqā iqu, ii Jisasi Iquenyqā quuvqā heqiyqā iquauŋi, yānjānāqġqā iwimākātqāuā. ² Āmaqā hġqu, “Nyi nāqġqātānġunġā” kġuā indqānātġqā-qeqe, iqueqā nāqġqeqe, homā yqānānġi. ³ Inġaqe āmaqā, Goti Iquenyqā āwinyātġqā iqu, āmaqā iquenyqeqe, Goti Iqu nāqġqā eā.

⁴ Nanġuā goti quanġā iquauŋqā hiqāva ae āqāpġā iutanġā āmepu ānātqānġuwiŋqeqe, tiinġi. Goti quanġā iquauŋqeqe, ne tiinġinġā nāqġqeqe. Ii āmaqeqe quwqā hipaitā imākqā eā, naqā-qakuā maetqeqe. Goti hġquahġqua inā ma, Kiuānānġā Iqu Qāqunānġi. ⁵⁻⁶ Naqā-qakui, āmaqeqe nātmatqā huiunġeqe, pmua enqā-panġā āqunāpu, “Ii goti-quaeqā” ātāpu, “Naqā-quaeqā” ātātqānā. Inġi goti iinġā iqua, qāukuā haqā yātunāqeqe, ā qua tāunā-qeqe āpmetpi, māpmeqā itpi? Mā neŋi, neqā Goti, hġqunānġi. Iqu neqā Apiqu eā, nātmatqā eeqānānġi āyā imākġqeqe. Itanġa Ique yeeqā iwimākatunġeqe, ne hānġā sā āpmeŋu. Itanġa, “naqeqe” ii nātmatqā hui-hui maetqeqe, Jisasi Kraisi Iqunānġi. Ique Qāquesanġi, nātmatqā eeqānānġā āyā ātimāuqeqe. Ga Iquesanġi, ne hānġā sā āpmeŋu.

⁷ Inġaqe āmaqā hui, nātmatqā naqā-qakuā iinġinġeqe, maqġqā yasāmānā enā. Āmaqā iinġi kiŋganānġi, goti quanġā iquauŋqā quuvqā eqiyāpu āpmaminġuwi. Inġi tānġanġi, nanġuā goti quanġā iquauŋqā hiqāva imākqanġuwitanġi āmepu ānāpiyānġanġi, iquauqā

kɲuä äŋgui änä maeqä etanɟi, “Tä ne suqä quvqä imäkqunä” kɲuä ävätqäuä. ⁸ Tiinɟi maeqä eä. Ymisanɟa iqu, Goti Hanjuwä Iqu nesä äpakä pmetätɲqä diŋqe, minetmeqä yänä. Buayä iinɟa pmua imäkñätqäŋuwä iquauɟi, Goti Iqu, iinɟa imäkqanɟuwiŋqe, mäñdi makittqiyqä yänä. Itanɟa buayä iinɟa äñätqäŋuwä iquauɟi, Goti Iqu, iinɟa imäkqanɟuwiŋqe, haqeqä mämuämäuqä yänä.

⁹ Suqenqä iwäsäuqanɟe näqɲqätänɟa iquenä, he buayä iinɟa äŋganɟuwanɟanɟi, ämaqä kɲuä iqä yänänäqɲqä maeqä iquauɟi, qui iwimäkqänqä äŋguänä mimbu. ¹⁰ Itanɟa ämaqä quwqä kɲuä indqänqe yänänäqɲqä mämeqä eänuwä hɲqua, he ämaqä näqɲqätänɟa iquenä, goti qanɟä iquauɟqä anɟa aquvädɲɲe äpaquväpu ymisanɟa äŋgmanätqätanɟä hiŋuä eqänänuwä, iqua-pqe ymisanɟa asä inä hɲqä diŋqä iquauqä äwiŋqä iunɟi, he äwivauqumuatqä. ¹¹ Inɟi he heqä heyämaqä, Kraisi Iqu ii qäquauɟqä äpakonɟqä iquauɟi, heqä kɲuä, “Ymisanɟa eeqänänɟi, äñmqänänɟqä” indqänqä iutanɟi, iquau yuuwä wutäupnä. ¹² He hiqä heyämaqä, kɲuä indqänqä yänänäqɲqä maeqä iquau, suqä quvqä i iwitquequwi, ii he iquauñä miwitqueqä iqä, Kraisi Ique-pqä inäyi. ¹³ Inɟi nyi ymisanɟa ganɟundgetanɟi, ɲqä nyämaqä iqua-pqe inä imäkäpu, suqä quvqä imäkqä etanɟetqe, nyi nanɟui anɟumɲi manqä imqä pmua imäkñmä. Mä nyi mɲä quapi äwitmä, iquau suqä quvqä mäwiqänqä.

9

Poli iqu, iqueqä wäunɟuä iutanɟa kimanɟi mämeqä ikqenqä

¹ He hiŋuä qumbu. Nyi ɲqä änyinɟä iunɟi, nätmätqä eeqänänɟa nyi imäkñqe, hoptäwä manyiyqä ipnä. Jisasi Iqu, nyi kukɲuä awä tmqä äñändowatkqä iunɟi. Ga nyi neqä Naqä Jisasi Iquenɟi hiŋuä äqunänqä iunɟi. He Iquenyqä quuvqä eqiyquwi, ii nyi Iqueqä wäunɟuä ämeqä imäkätqätanɟqä, iutanɟqä. ² He quuvqä heqiyqä ae äpmeɲuwä iutanɟi, nyinyqe, “Naqä Iqu iquenɟi, kukɲuä awä tuäkiqɲqä äñdowatkqeqä,” näqɲqä mapnä. Iutanɟi, ämaqä hui nyinɟe, “Jisasi Iqu ique kukɲuä awä tuäkiqɲqä mäñdowatkqä iqueqä” kɲuä qäyä indqänätqätanɟuwäqe, he nyinyqe, näqɲqä naqä-qakuänä enä.

³ Ämaqä nyinyqä, “Iqu kukɲuä awä tuäkiqanɟgetanɟi, mbqä kimanɟi mämeqä yänqiyä” ätäpu änyiwäsäutqätanɟuwä iquauɟi, ɲqä-näuä yätamäkqä änyätmä, kimanɟi tiinɟa ätuätqänä. ⁴ Hɲqueye wäunɟuä imäkenqe, buayitä eqetanɟi mäyätapqänqätanä? ⁵ Ye apäkä quuvqä heqiyqä ämeta, qanɟa anä mätuma mikiqänqätanä? Kukɲuä awä tuäkiqɲqä äñdowatkqä huiziquatä, Naqä Iqueqä kängukuatä, itanɟa Pitä iqutä, iquanä iinɟa imäkqäpɲqäta? Huiziquve hmanda? ⁶ Ä nyitä Banäpasi iqutä yenyä, yeqä quamä pmeqeuŋqä wäunɟi, yeqä-yeuänä yenqe, inɟi äñänänqe? Ii qäyunä hmanɟi. Huiziquatä, yesä, eequne asänä ikiqänqe.

⁷ Ämaqä mäkä iqetanɟa hɲqu iqueqä quamä pmeqä iunɟi, kiqä-kiuä yätamäkqä nyätɲqe, hma eä. Ämaqä hɲqu ymisanɟa vowä äqutätqe, yäuä ae etanɟanɟi, ämetä äñänä. Itanɟa ämaqä sipsipqä-miqä hɲqu, sipsipqä iquauä anɟi, äñänä. ⁸ Nyi kukɲuä iinɟa etqenqe, “Iqu ämaqeuqä kɲuä indqänqeuata ämetä äñätqiyä” kɲuä maiyqä ma eä. Kukɲuä-suqeuɟi, kukɲuä asiqu tätanɟi etqä. ⁹ Mosisi iqueqä

kuknuä-suqä bukä iunji, tuwanui tii äqänä. “*Bulumäkai, kuä-witqä wäunui yätamakqä eyqanjanj, uwqe manqä yätñqe, hinquä mäyeqä pambiyä.*”^{*} Kuknuä tqu, Goti Hanjuwä Iqu bulumäka iquauñqänä kñuä indqänätä ätkqäta, ä sunqä ätkqe? ¹⁰ Kuknuä iinji, Iqu ne ämaqä-qunenyqä indqänätä ätkqe. Auä, Iqu nenyqä ätkqe, suqä tiiniqu timäutñqä iutayi. Ämaqä wäunuanñqä qua ptqä iqutä, itanğa ämaqä kuä-witqä pa täkqä iqutä iquaq, ymisanji iuta mayinñqä diñqe, wäunua imäkätqäninyä. ¹¹ Inji ye nätmatqä Dñä Änguä Iquesanji, piikä enqä-ma, heyaqä awä iqi vowä ämeäqe, ämequeä-panji, yeyaqä huiwä dunä yätamakqenqä yätapqä-pqe, ii qäyunä hmada? ¹² Itanğa ämaqä huizi he yätamakqä eyäpiyita, heyaqä nätmatqe metauqanppqe, inji ye iquauñji, ämäwqätäuta haqä yändi metauenyä.

Hesanji ye nätmatqä iinji ämeqä etanñqä-qe, mämeqä itqänuee. Ämaqe, Kraisi Iqueqä kuknuä änguä we-hunqä-tänñqe quuvqä maeqiyqänñqe mäyenqä iqanñqetani, ye pmua imäknäta, hanjä-iqä kuapanä ämayäkitqänuee. ¹³ Tiinñqe, he näqnqä äyuwä. Ämaqä hiqäva-imäkqä anjä yäpä ingisa wäunua imäkätqänuwä iqua, qu ymisanji, anjä iquesanji ämepu änatqänä. Asä iinji, ämaqä wäunui hiqäva-qäyqä ttawä iu itqänuwä iqua, nanui qokä-apäki äma äppqe, hui iqua ämepu änatqänä. ¹⁴ Iinñqe, Naqä Iqu kuknuä tii ae ätkqä äyuwä. “Ämaqä kuknuä änguä we-hunqä-tänji awä ätätqänuwä iqua, iquauqä huiwä yätamakqänñqe, ämaqä kuknuä ique ämetqänuwä iquata meqänñeqä.” ¹⁵ Naqä Iqu suqä iinjä imäkqänñeqä ätkqä-qenäqe, nyi nqä-näuanji hesanji mämeqä itñqe. Ämaqä hñqu suqä nyi yeeqä itmä, nqä yoqe haqeu ämamänätñqä iunji huätä mamäunqänñqe manyinñqanñqä-qe, nyi-ganä päkonqe änguä eä. Inji nyi henyqä tuwanuä tä äqiyqä iunji, “Qu tanñganji, nyi yätamakqä iinjä nyiyqänñeqä” kñuä nyiyqanñgi, maqiyqä iqä. Oee. ¹⁶ Nyi kuknuä änguä we-hunqä-tänjä ique awä ätätmitanji, nqä yoqe haqeuñji, mämamäunqä iqämä. Nyi wäunua ique imäkqänñqe, Naqä Iqu ändapqä-qae, mäwquatämäunqä imä. Inji nyi wäunua iquenji mimäkqä imqe, nyi änguä tiinji mäpmeqä itmä. ¹⁷ Nyi nqä änyinñqä duta wäunua tä imäkmqä etanñqä-qe, kimanji äñgui ämamqänä. Itanğa nyi qänakñji, wäunuinñqä manyinñqä iqanñqä-qe, Naqä Iqu Kiqä-kiuä ändapqä enqe, nyi wäunua iinjä ique yqänänjä-tänjunä eämä, imäkqä umqänä. ¹⁸ Itanñgi nyi wäunua ique imäkätñqä diñqe, kimanji äkitanji mamniqe? Nyi wäunua iinjä itmä, iutanji mbqä nätmatqä isuanä mämeqä itmä-qe, yeeqänä itmä, ämaqeuñji kuknuä awä äyä ätuätqänä. Yeeqä inqä ii ämetñqe, ii nqä kimanjiyi.

¹⁹ Nyi ämaqä hñqueqä wäunua-wiyqä hinñinñqä-qunä ma, ämaqä hñqu hoptawä nyätñqe, hmanji. Inäqe ämaqä hatñä, Jisasi Iqu-tänjä qäqiqi ätuma pmqe, nyi nqä-näua imäknätmä, ämaqä eeqänänjä iuqä wäunua-wiyqä hinñinñqä-qunä emqä imäkñqge. ²⁰⁻²¹ Kuknuä-suqä Goti Hanjuwä Iqu, Israitqä iquau äwikqä iunji, nyi nqä-näuanji yäpä iqi miqä itñqe. Ii Nyi iquenji äwquatämäunqänñqä ma. Nyi Kraisi Iqueä suqä iunä yäpä iqi äpmamä, qänaknänji, iu itñqe. Itanğa nyi Israitqä iquatä anä äpmamänñganji, änaunji suqä qu itqätanñuwä iu yäpä

* 9:9 Kuknuä-suqä 25:4

iqi itnqã-panã-qunã eämä, iquau itmamqã dinqe, anã äpmetnqe. Inãqe ämaqã huizi suqã iinji maeqã etanquwã iquatã äpmamãnganji, nyi ämaqã sugenqã maqnqã-quvqã matmä, iquau itmamqã dinqã imäkätnqe. ²² Itanqã ämaqã quwqã quuvqã heqiyqe yãñänãqnqã maetanqã dunji, nyi qu enqã-pa asänãñã imäkñätmä, itmamqã dinqã itnqe. Suqã iinji, nyi ämaqã äki-äkitanã äpmetnuwã iunji, suqã qu imäkätqãtanquwã-pa imäkätmä, qu qui mimäkñqã ipu, hãñã pmepnqe, yãñã äqänãtnqe. ²³ Nyi wãunjuã eeqänãñi, e imäkätnqe, ii kukñjuã äñguã we-hunqã-tãñã iquesa itmã imäkätqãñã. Ii qutã nyitãñi, iquesa äñguã pmetunqweyi.

²⁴ Hãñã qanã tnãñã iunji, ämaqã hñqua qanã tnãñã äwãpiyã-qe, nãtmatqã, ämaqã hiñuiqã timãutqã iquenyqã nãñi epqe, hñqunã hiñuiqã ätimãutã ämenã. He iinqe, nãqnqã-qae, he-pqe nãtmatqã iinji, inã mapñqãnã yãñã qãnganqpu. ²⁵ Ämaqã hãñã huitanã-huitanã itqãñuwã iqua, qu kiqã suqã iunji qãnaknã ipu, yãñã qãngpnã. Nãtmatqã hãñã iu hiñuiqã e ätimãupiã iuta ämapqe, ii qui imäkñãniqe. Inãqe nãtmatqã äñguã, ne nãñi metunquenqã kñjuã indqãnatunquã ii, qui mimäkñqã yãniqe. ²⁶ I etanji nyi qanã tnãñi, hiñji uwqãmqã miqã itqãñã. Ämaqã hñqu nãtmatqã hmbinyqã, ipu metnqã kñjuã indqãnãtã imäkätñqã-pa, imäkätqãñã. Tiinjqã hmanji. Ämaqã hãñju mäkã-iqã hñqu huiziquenqã hipae, squnji yunjuinã ämeqãqã-panã iinjqã miqã itqãñã. ²⁷ Nyi nqã huiwã iquenji, iqu nyaqã änyinqã iunji, qãnaknã nyãtnqã dinqã ptqã hämänã äpãsatqãñã. Nyi iinji mimäkqã itmã, kukñjuã awi, ämaqã huizi dunã ätumuitmqe, mä nyi nãtmatqã äñguã nãñi äwiñqã di mämeqãñqã.

10

Israitqã iquauqã kaqã-kawãka quvqã imäkminjuwã-pa, mimäkqãñqã

¹ Nyãmaqãuã, neqã atqã-awãkiqua Mosisi iqueqã ämiqã yãpã iqi pmetanquwãngã, nãtmatqã äwimakqenqã kñjuã indqãmbñqã änyinji. Tiinji. Qu eeqãnã qaquvqã Goti Hanjuwã Iqu huãñqã motquetñqãnã haqeqã ekqã ique yãpã iqi äwãpu,* Eqã-pñã Hãñesqã ique qãyakãmã ikuwi.† ² Ga, qu eeqãnã Mosisi iqueã yãpã iqi iqãpnqã dinqã, qaquvqã iqesatã, eqã iqesatã, asñã ämakuwi. ³⁻⁴ Inganji qu eeqãnã ymisanã asitã,‡ eqã asitãñi,§ Dñã Äñguã Iqu vqangi äñguwi. Eqã i äñguwi, ii Dñã Äñguã Iqueqã hikã qutã qanã anã äumiñuwã iqesanji. Hikã iqu, ii Kraisi Iquvi. ⁵ Qu eeqãnãñã asãnã i meqanquwã-qe, Goti Iqu kuapãnãñã iunqe, yeeqã miqã iqangi, pizqã äpãkonãpu, quwqã huiwi, qua avãqnqeu im-imã äwokäuminqe.

⁶ Nyi nãtmatqã iinjqã awã etqe, ii ktqã naqã-qakuã ämänãtque. Mä ne iinqe kñjuã indqãnãtanã, qu nãtmatqã quvqe, äñguãnãñã witanji äqunãpu, äwqã äwivauqangi imäkminjuwã-panji, ne-pqã iunji mimäkqãñqe. ⁷ Itanji he goti quanqã iquauñqe, Israitqã hñqua qonã äwoktäuminjuwã-panji, he-pqe iinji mimäkqã iqãpnqe. Iinã imäkminjuwinqe, Goti Iqueqã bukã iunji, tuwanjuã tii äqãnã, “Ämaqë

* **10:1** Ängumã Itmakqã 13:21 † **10:1** Ängumã Itmakqã 14:22 ‡ **10:3-4** Ängumã Itmakqã 16:4, 35 § **10:3-4** Ängumã Itmakqã 17:6; A Täuqã 20:11

qu ymisaniṭā, equetā, bñqā quamā āpmakuwi. Ae āmbiyitani, yeewā quvqe ipñqā āvaukuwiqā.*⁸ Itanġa ne huiwā yanā hiñgi inqā, Israitqā hñqua imākkuwā-panā iinji, mimāqā ma iquanā. Suqā quvqā iinjā imākqanġuwānġa, hiunji hñqueni, qutanji 23,000 pizqā āpākonguwi.†⁹ Itanġa ne Kraisi neqā Naqā Iqueni, Israitqā hñqua yamwiqā āwikuwā-pani, māvqā iquatunġue. Qu iinjā iqanġuwānġa, qāmakiqwa pizqā āyā āpākkuwi.‡¹⁰ Anġumñi, he Israitqā hñqua, mañā kuapā ātuwānmiñuwā-pani, matqā iqāpnqe. Quñi, enātqā āmaqā qui imākqā iqu, pizqā āpākkqe.§

¹¹ Nātmatqā qu e āwimakqe, ii āmaqā huizi di, iu hiñuā qunġpnqenqā ktqā naqā-qakuiyi. Āmaqā, Goti Iqueqā bukā iu nātmatqā iinġā āqākuwi, ii ne āmaqā qua tqu qui imāknātñqā itqātanġqeu āpmenqūā iqune, suqā asā ique nemeqenqā kñuā indqānġuatunġuānāyi.¹² Inji āmaqā hñquki, “Nyi pāmā yāñānāqñqānāñā tā qe ātqāuāñāñā” kñuā indqānātqāñā etanġutqe, mā quanñā mapākñqā isñqe ānġuāñā mindñqe.¹³ Yamwiqā he ae emetñqe, ii āmaqā huizi iquau-pqā āwimetñqā-panā asānāñiyi. Goti Hanjuwā Iqu Iqueqā kukñuā ātātqā iunji, imākqā-qu eāqātani, yamwiqā iqā hñqu he āmenġuatātñqenqe, hiñuinā māqunquā yāñā. Inñqe yamwiqā iqā iqu inā emeqā-qe, he yāñānāqñqā āpakāñā tqāutpnqāñā, Iqu hānaqā emeyāñā.

Suqā goti quanġā iquaunqā qonā woktāuqenqā

¹⁴ Iinñqe, nqā nyāmaqā nyi kiinjā ānyinātñqā iquenā, he suqā goti quanġā iquaunqā qonā woktāuqe, wimasiyqāpnqā etqā.¹⁵ Nyi he āmaqā kñuā iqā ānġuāñāñā-tāñuenā etanġā eqānātmā etqā. Inji hiqā-hiuā nyaqā kukñui iwāsāupñqe.¹⁶ Eqā-hākā Jisasi Iqu āmetā, “āñguiqā” ātkqā iquenyqe, ne Goti Iqueni, “āñguiqā” ātuātqāñu. Ne hākā iquesa ānġquānġani, Kraisi Iqueqā hāneqetā naqā-hñqunāñqā aquvā āmānaqiyqi. Itanġa bretqā ne ākutātunġue, Kraisi Iqueqā huiwitā naqā-hñqunāñqā aquvā āmānaqiyqi.¹⁷ Bretqe, hñqunā etanġi, ga ne kuapāñāñā iqune, buayā iquenyā ānātunquā etanġi, ne qokā-apākā iqune, huiwi naqā-hñqunā āyā ānyāñu.

¹⁸ He Israitqā iquaunqā kñuā indqāmbu. Qu nanui hiqāva imākāpiyā iuta āmepu ānāpiyānġani, quwqā-quwā hiqāva-imākqā iquatā naqā-hñqunā epu, Goti Hanjuwā Ique qonā āwoktāutqāñuwi.¹⁹ Nyi kukñuā ii ātqā tquesani, goti quanġā iquaunqātā, ā ymisāñā iquaunqā hiqāva imākātqāñuwinqātāñi, iqua nātmatqā naqā-qakuiqā etqenā ātqā? Oee.²⁰ Nyi tiinjā ātqā. “Nātmatqā āmaqā quuvqā maeqiyqā iqua hiqāva āqiyquwi, ii qu Goti Iquenyqā maqiyqā ipu, dnā quvqā iquaunqā āqiyqāuā.” Itanġa, nyi “He dnā quvqā iquatā anā iqāñqe, manyinġā yāñqiyā” ātātmā etqā.²¹ He eqā-hāki, Naqā Iqueqetā, dnā quvqā iquauqetāñi, du-bu manākiqā ipñā. Tiinjā-pqe inā eā. He Naqā Iqueqā hiqāva-imākqā ttawā iutā, dnā quvqā iquauqā iutāñi, du-bu māpmayākiqā ipñā.²² Inji ne suqā iinjā imākatque, Naqā Iqu nenyqe, “He Nqāñāñuenjñqā” ātātqā-qe, ne Ique āwqā quvqā nyuewiyanā. Ii quvqe. Neyaqā yāñānāqñqe, Iqueqe māmāwqātāuqā eā.

* 10:7 Anġumā Itmakqā 32:6 † 10:8 A Tāuqā 25:1-9 ‡ 10:9 A Tāuqā 21:4-9 § 10:10 A Tāuqā 16:41-50

Suqä, Goti Iqueqä yoqe, haqeqä mamäupnqä imäkqenqä

²³ Ämaqä hui, “Ne nätmatqä eeqäpnäni imäkqe, pmua ma, ängüä imäkätqänunä” ätätqänä. Inäqe, hui yätamäkqä ängüä neyqe, ä hui yätamäkqä mäneyqe. Itanğa hui, ämaqä huiunı, yänänäqıqä tqäupnqe, yätamäkqä mävvqä yänä. ²⁴ Ämaqä hıqu yätamäkqe, kıqä-kıuänä mıñqä yätıqä itä, ämaqä hıqıe-pqä inä vquätıñqänänji. ²⁵⁻²⁶ Apqä Bukä iunı, kukıui tıınä äqänä. “*Qua iquä, itanğa nätmatqä eeqänänjä iu äwinqe, ii Naqä Iqueqänänjqä.*”^{*} Inı, nanuä mbqänqä imäkqanğuwı, he kıuä kuapänä eyqanğuti yatıñqä mıqä, hıñgi mbqä ipu bıñqe. ²⁷ Tıınä-pqe inänji. Ämaqä quuvqä maeqıyqä hıqu, buayä anä bıñqä tääqä etätmeqanği upnqä ipıyi, kıuä kuapänä indqänäpu yatıñqä mıqä, qanyä qeıqi äpmewäpu, buayä iqu äänä-äänä etapqe, qanyä bıñqe. ²⁸ Inäqe ämaqä hıqu, “Nanüä tä, goti quanğä iquauñqä hıqäva ae äqäyquwıqä” etätqe, he ämaqä iqu iınä etätqenqätä, suqä quvqä imäkqenqä äwäwa iqenqätä, kıuä indqänäpu, nanıui manğä ipıñqe. ²⁹ Nyi kukıui, “Suqä quvqä imäkqänqä äwäwa iqä iınqä” etqe, ii he hıqä-hıuä äwäwa iqä dıñqä kıuä ämamä matqä iqä. Ämaqä iınä etätqä iqu, henyqä, “Iqua suqä quvqä imäkqäüä” kıuä vqä iınqä etqä. Ii tıınji. Nyi nätmatqä eeqäpnäni hıñgi imäkmqä etanğqetanı, ämaqä huıziqu kıuä pkäpkä indqänätä, nyaqä kıuä indqänqeunı manğunmäkqä yänä. Inäqe nyi iquenqä kıuä indqänämıtanı, nanüä iını pmua imäknmä. ³⁰ Itanğa nyi buayä nmqä itmä, Goti Ique, “änğuiqä” tquanğundqe, ämaqä hıqu, buayä iquenyqe, “Iqu quvqä imäkätä äñgiyä-qe” mandqä yänä.

³¹ Iınqe tıınji. He buayä eqä änäpiyänğa, ä nätmatqä äki-äkıtanı imäkäpiyä iunı, hesä, huıziqua-pqetä, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe, haqeqä mamäupnqä imäkqäpnqe. ³² Nyi imäkätıñqä-pa, he ämaqä Israitqä iquauñä-qe, Grikä iquauñä-qe, ä Goti Iqueqä ämaqä iquauñä-qe, hanjä-iqä ämepu äwäwa iqä dıñqä miwımäkqänqe. ³³ Nqä-näuäni, Goti Hanjuwä Iqu, qu hanjä iqumuatätıñqä dıñqe, nyi wäunıui yätamäkqe, nqä-näuä inğmqä iunqänä mıqä, qu-pqä inä wımqä imäkätıñqe. Iıñıñqe, nyi suqä äñğüänänı, ämaqä eeqänä äwınyätıñqä iunqänä imäkätıñqe.

11

¹ Nyi suqä Kraisi Iqu imäkätıñqä iunı qänaknä itmä imäkätqänä. Ga he-pqe nyi imäkätqätanğqä iunı, qänaknä inä nyıyäpu imäkqäpnqe.

Suqä, Goti Iqueqä yoqenqä aquvä qıñqenqä (11:2-14:40)

Suqä, nyuänjä huäqä huätıñqenqä

² He hea ique-ıqueni, nyinyqä kıuä äpakänä indqänäpu, itanğa nyi kukıui ämetmä näqıñqä etapätıñqä iunı qänaknä iqanğuwıñqe, nyi heyaqä yoqe, haqeqä ämatnämäutqänä.

³ Itanğa nyi he tıınıñqä näqıñqä mapnqä änyıñgi. Qokä eeqänänjä iquauqä nyuäni, Kraisi Iquvi. Itanğa, apäkiyqä nyuäni, qokıqu etanği, itanğa Kraisi Iqueqä nyuäni, Goti Hanjuwä Iquvi. ⁴ Inı qokä hıqu, Goti Iquenyqä tääqä ätätäqänğa, ä Goti Iqueqä kukıuä hıñuä ätätäqänğa,

* 10:25-26 Apqä Bukä 24:1; 50:12; 89:11

iqueqā nyuāñi huāqā äutnāqāŋga ätqe, ii iqu iqueqā Nyuāñā Iqueni womba ävqi. ⁵ Itanğa apäkā hui, Goti Iquenyqā täāqā ätätāqāŋga, ä Goti Iqueqā kukñuā hinuā ätätāqāŋga, iyyqā nyuāñi huāqā mautñqā iqāŋga ätqe, ii iyyqā nyuāñā iqueni womba ävqi. Ii iinjā imäkqe, ii apäkā hui, iyyqā nyuāñā dä eeqāpnā häuā ämatnätqā nyuāñā huiwi, ätnāñā iqī änyāŋqā-panjä iinjyi. ⁶ Inji apäkā hui, iyyqā nyuāñi huāqā mautñqā itñqā etanğutqe, iyyqā nyuāñā de, häuā tävämäutñqe. Inäqe de häuā tävämäunğetä, hämänā ktämäunğetä womba meqā etanğgetañi, iyyqā nyuāñi huāqā hutnätñqānāñi.

⁷ Suqā iinjā iquauqā quati, tiinji. Qokā iqua, Goti Hanjuwā Iqueqā ktqā enqā-panjä epu, ga Iqueqā yoqā naqe ämotqueqāpnğetañi, qu iquauqā nyuāñi huāqā mautñqā ipñqe. Itanğa apäkā iua, qu qokā iquauqā yoqā naqe ämotqueqāpnğe. ⁸ Tiinjā-pqe. Qokā iqu, apäkisa ätimäukqā ma, oee. Apäki, qokā iquesa ätimäukqā eä. ⁹ Iinjā etanğqā-qe, tiinjā-pqe ināñji. Goti Hanjuwā Iqu kñui, apäkinyqā ganā indqānätä, qokā iqu, iinyqā imäkkqā ma, oee. Iqu kñui, qokā iquenyqā ganā indqānätä, apäki, iquenyqā imäkkqā eä. ¹⁰ Iinjā eāñqā-qae, apäkā iua, huiziqueqā yāpā iqī pmetñqā motquapñqe, quwqā nyuāñi huāqā hutmbñqe. Iua iinjā imäqāpnğe, enätqā iqua hinuā äqumbu pmetanğā iutayi.

¹¹ Inäqe, ne Naqā Ique ämuāññanğquetañi, apäkā iua, qokā iquauñqe, kiui matqāuqñqā etanğpi, itanğqāŋga qokā iqua-pqe, apäkā iuaunqe, iinjā matqāuqñqe. ¹² Ii tiinjā etanğiyi. Hinuiqānāñi Goti Hanjuwā Iqu apäkā timäutñqe, qokā iqueqā huiwi ämetä imäkkqe.* Itanğa tånğañi qokā iqua, apäkā iuaqā huiwā iuta äyā ätimäutqāñā. Itanğa nätmatqā eeqānāñā ätimäutqāñuwi, ii Goti Hanjuwā Iquesañi.

¹³ Inji tiinjñqe, hiqā-hiuā iwäsäupiyä. “Apäkā iua, quwqā nyuāñi huāqā mautñqā ipiyāŋga, Goti Iquenyqā täāqā tqe, ii äñguätiyä, quvqätiyä?” ¹⁴ Ämaqeucqā suqā iunji, näqñqā tiinjā äyā änätapqi. “Qokā hñqu dä quāuqā huiqñqā etanğutqe, yoqā naqā mämeqā yänä. ¹⁵ Itanğa apäkā hui dä quāuqā äuinqe, iyyqā detañi yoqā naqā menä.” Ii tiinjā etanğiyi. Goti Iqu, apäkā iua dä quāuqā huiqñqe, ii quwqā gquā enqā-panjä äwikqe. ¹⁶ Ämaqā hñqu, nyi kukñuā iinjā ätqā iunñqā yeeqā miqā itä, kukñuā-tāñu etanğutqe, iqu näqñqā tiinjā metñqe. Ne qānaknä yatunqe, suqā huizi aañqā etanği, itanğa Goti Iqueqā yoqenqā aquvāqñqā iqua-pqe qānaknä ipñqe, aañqā ināñji. Ii qāqunāñji.

Naqā Iqueqā ymisani, qäyunä ñqenqā

¹⁷ Nätmatqā nyi tånğa kukñuā tmqā iqā iunñqe, heyaqā yoqe haqeqā ämatnämäutnā matqā imä. Tiinjā dutañji. He aquvā äqānāpiyāŋğañi, qeiqi mäminğuenä, hanjä-iqā kuapanā änyätqāñuwenji. ¹⁸ Hanjä-iqā hinuiqāñi, nyi qāte tii äwiyāŋqe. He Goti Iqueqā ämaqā epu Jisasi Iqueä yoqenqā aquvā äqānāpiyāŋğañi, awä äqäyāpatnätqāñuwi. Itanğa nyi iinjñqe, “Ii naqā-qakuiqe” quuvqā wāñqāpu, tiinjā iuta eqiyqā. ¹⁹ He kiui-kiui iinjā äpmapiyitanji, “Suqā Goti Hanjuwā Iqu äwinyāñqā iunji, qānaki naqā-qakuinä itqāñuwi, ii tqukuatiyä” tpu, hinuā qumbñqe. ²⁰ He aquvā äqānāpu, suqā

* 11:12 Ipäqäkqā 2:21-22

ymisanã nqenqã Naqã Iqu ämänätquakqeu qänaki ipiyänğanji, naqã-qakui miqã itqänjuwi. ²¹ Ii tiinjã dutanji. He hñqunã-hñqunã, ymisanã mapñqã ipiyänğanji, “huiziqua äänã ipñqãpiyã” tpu hinuã ganã mäqunquã, maqänã meqã-quenji. Iutanji, hñqua buayã dä pmetanğuwänğga, itanğa hñqua eqã yänänäqñqce änäpu, hiqiyqã iqäpnã. ²² He buayätã eqätã bñqce, heqã anã yuuwiu äpmapu nğänänji, anã maequenda? Ä Goti Hanjuwã Iqueqã qokã-apäkã iquauñi, quvqã itquepu, ga ämaqã nätmatqã maeqã iquauñi, womba wipñqätanã? Iinçce nyi änänyã hetmqe? Nyi heyaqã yoqe, haqeqã mamäumqätanã? Oeyã, heqã suqã iinçce, nyi iinji, mimäkqã imã.

²³⁻²⁴ Inji nyi kukñuã awã qänğanã ae etmiñqce, ii nyi Naqã Iquesa ämakqeyi. Ii tiinji.† Heatqã Naqã Jisasi Iquenji pizqã päkñqã iquauqã hipa iu vqanğqã iquenji, Iqu bretqã ämeqe, Goti Hanjuwã Iquenji, “änğuiqã” ae ätuäqetani, äkutätã, tii ätukqce. “Tã Nqã huiwi, he yätamäkqã heyätñqã etapqänã. He Nyinyqã kñuã indqänäpu, iinjã imäkqäpnã.” ²⁵ Qu buayã qäpu ganğuwänğga, Iqu wainqã-eqã-häkiquenji, suqã asiqu imäkätã, tii ätukqce. “Wainqã-eqã-häkã tä, kukñuã änyã-hänã Goti Iqu guã ämäsäukqã iiyi. Ii naqã-qakuã imäkätñqce, Nqã häñeqe, equatemqänã. He eqã-häkã tqce äkñğa ti änäpiyänğanji, Nyinyqã kñuã ämepu, iinjã imäkqäpnqã.” ²⁶ Naqã Iqu anği äpäťqänğanqce, bretqã tätã, wainqã-eqã-häkã tätã, he äkñğa ti änäpiyänğanji, Naqã Iqu äpäkonğqenqã, suqã iuta ämaqeu motqueqäpnqce.

²⁷ Iinjã dutanji, ämaqã hñqu, Naqã Iqueqã bretqetã, eqã-häkã iunjitã kñuã qäyunã mämeqã eã änatqã iqu, Naqã Iqueqã huiwitã häñequetänji qui imäkätã, kukñuã menã. ²⁸⁻²⁹ Ämaqã hñqu, Naqã Iqueqã huiwinqã ganã miwäsäuqã, buayitã eqetã änatqce, iqueqã-kiuã iinjã änatã, hanã-iqã ämaenği. Iutanji, Naqã Iqu kimanji ävänã. Inji, ämaqã hñqu, iqueqã-kiuã ganã iwäsänäqetani, bretqetã, eqã-häkã iunjitã, inğa nätñqce. ³⁰ Ganã miwäsäuñqã iutanji, hiyaqã awã iqisanji, ämaqã kuapänã yänänäqñqã maeqã epu, täñã-yaqã wiqanğã, itanğa hñqua pizqã hämänã ae äyã äpäkonätqänjuwi. ³¹ Inqce ne bretqã iinjitã, wainqã iinjitã ämetunqunã, neqã-neuã ganã anğuanã iwäsänğqce, Naqã Iqu mänewäsäuqã itã, kimanji mänätapqänqce. ³² Itanği Naqã Iqu änewäsäutã, hanã-iqã iinjisua änatapqce, ii Iqu ämaqã qua iunji yuuwã ätäutäqänğanji, ne-pqe qäsã minemäkqã yäninğã, jänã inemäkätñqã änatapqi.

³³ Itanği, nyämaqäuã, nyi tiinjã etqã. “He ymisanã bñqã aquvã äqäyãqänäpiyänğanji, he ganã timäupqã iquenã, maqänã mämeqänqce, qänakñã iquauñqã hinuã äqumbu pmapñqce. ³⁴ Itanği hñqu buayänğã dä vqanğutqce, hiqã aquvãqñqã iqisanji hanã-iqã Goti Iquesanji matimäuqã itñqã diñqce, iqueqã anju anğga timäutñqeqã.”

Hanã-iqã änyã äwinqce, hinuã maeqänmqã anği äquvepmqänğga, jänänji inğa imäkmiñqce.

12

Dñã Änğüã Iqu, ne imäkatunquã inemäkqenqã

† 11:23-24 Matiü 26:26-28, Makã 14:22-24, Lukã 22:17-20

1 Nyämaqäüä, ämaqä quuvqä heqiyä iqua imäkpnqä iwimäkätñqenqä näqnqä mapñqä änyinji. ² He quuvqä maeqiyqä äpmapiyänğanj, goti quanqä manä matqä iquau gonä woktäupñqe, hiqä äwqe evauqanji imäkminjuwinqe, hiqä-hiuänji näqnqä ae äyä enä. ³ Iinñqe nyi tiinjä etmqe. Ämaqä hñqu, “Jisasi Iqueni, Goti Iqu qui iwimäkätñqä änyinjiyä” ätqe, ii Goti Iqueqä Dñä Änguä Iqu, iqtä mäpmeqä etanqqä iuta tänä. Itanqa ämaqä hñqu, “Jisasi Iqu, Naqä-queqä” ätqe, ii Dñä Änguä Iqu iwimäkqanqgeta tänä.

⁴ I etanji, ämaqä iqune wäunjuä huitanjä-huitanjä imäkquatuñquä näqnqetä, yänänäqnqetä, ne hinqi ämetunqne, ii dñä hñquauta ma, Dñä Änguä Kiuänänjä Iquesanji. ⁵ Itanqa ne wäunji huitanjä-huitanjä yätamakqenqä imäkätunqne, ii naqä huiziquaunqä ma, Naqä Kiuänänjä Iquenyqe. ⁶ Tiinjä-pqe inänji. Ne wäunji huitanjä-huitanjä imäkqanqgunqa ätimäutñqe, ii Goti Kiuänänjä Iqu imäkqanqqä iutanji. Nätmatqä eeqänänjä iinj, Goti Iqunä eeqänänjune in-emäkätqäüä.

⁷ Itanqa Dñä Änguä Iqu, nesä hñqunä-hñqunä äpmeqänqa, Iqueqä yänänäqnqä ämotquetñqe, ne inemäkätqätanquti, ga ne ämaqä eeqänänjä iunji, änguä iwimäkquatuñquänäyi. ⁸ Dñä Iqu ämaqä hñqueni, iqu kukñui, änguä iwäsäuqänqä näqnqeuta tquätñqä ävätä, itanqa hñququqenji, Dñä Asiqu kukñui näqnqä iuta tquätñqä ävätqäüä. ⁹ Itanqa hñqueni, Dñä Qäqu, iqu quuvqä yänänäqnqä heqiyätñqä iwimäkätä, ä hñququqenji, ämaqä tänjä-yaqä-tänjä iunji, änguä iwimäkätñqä iwimäkätqäüä. ¹⁰ Itanqa hñqueni, iqu nätmatqä ämaqä mimäkqänänji imäkquätñqä iwimäkätä, itanqa huiziqueni, iqu Goti Hanjuwä Iqueä kukñui hinjuä-tquätñqä iwimäkätqäüä. Itanqa hñqueni, iqu dñä huitanjä-huitanjä eeqänänjä iquau iwäsäuquätñqä iwimäkätä, itanqa hñququqenji, anä-kukñuä huitanjä-huitanjä tquätñqä iwimäkätqäüä. Itanqa hñqueni, iqu anä-kukñuä iinjä iquauñi, kiqä quatinqä äkunmäkätä tquätñqä iwimäkätqäüä. ¹¹ Dñä Änguä Kiuänänjä Iqu Qäqu, ämaqe, qu wäunjuä iinj eeqänänji imäkqäpnqä iwimäkätqäüä. Iqu Iqueqä äwinqä iutanji, Kiqä-kiuä ämaqä hñqueni, huizi ävätä, itanqa huiziqueni, huizimända ävätqäüä.

Huiwi naqä-hñqunä eänqu-qe, kuapänä äuqätänqäwänju

¹² Ämaqeucqä huiwi, naqä-hñqunä eäqä-qe, kuapänä äuqätänqäwä.* Itanqa iinjä äuqätänqäwänqne, kuapänänji qäyä etanqqä-qe, huiwi-qu naqä-hñqunä eä. Inji Kraisi Iqu-pqe, asä iinj. ¹³ Ii tiinjä duta etqä. Israitqä iquauñä-qe, ä Grikä iquauñä-qe, itanqa wäunjuä-wiyqä hinqinqä iquauñä-qe, ä ämaqä hñqueqä yäpä iqi mäpmeqä iquauñä-qe, ne eequne huiwi naqä-hñqunänqä, Dñä Asiqu asnjä änaqiyätä, itanqa eequne ique guatuñqne, Kiqä-kiuä änätapñqe. ¹⁴ Ne näqnqe, huiwi-qu nätmatqä hñqunänjä-tänjä maeqänqe, huitanjä-huitanjä äuqätänqäwäqä iuta hiätänä. ¹⁵ Inji yukiqu, “A, nyi hipa-qunä manä, nyi huiwi-queñi mauqätänqä inänä” qäyä ätätqä-qe, huiwi-queñi yqänä äuqätänä. ¹⁶ Itanqa qäte-qu, “Häwe, nyi hinjuä-qunä manä, nyi huiwi-queñi mauqätänqä inänä” qäyä ätätqä-qe, huiwi-queñi yqänä äuqätänä. ¹⁷ Inji huiwi-qu eeqäpnä

* 12:12 Romä 12:4

hijuinänjā etanġutqe, kuknuā qāte āänā wiyāniqi? Inji huiwi-qu eeqāpnā qātenänjā etanġutqe, nātmatqā sisnyani āänā wuweniqi? ¹⁸ Injāqe huiwi-qu iinjānjā ma, Goti Hanjuwā Iqu naqā-hġqunā hiātātġqā, āuqātānjāwānjāqā iquauñi, Iqueqā āwiñqā iuta iwāsāutā ekqe. ¹⁹ Injā āuqātānjāwānjāqā eeqānänjā iqua, asi-qunā etqe, huiwi-qu ātimāuniqi? ²⁰ Injāqe huiwi-qu, iinjāqu hmanji. Huitanjā-huitani eeqāpnā āuqātānjāwānjāqā, naqā-hġqunāñi, ii eā. ²¹ Itanġa hijui-qu hipae-queñi, “Nyi sitani manyiñġqiyā. Nyi ġqā-nāuānā enqe, ii āñguiqe” mātquā yānā. Itanġa nyuāñi-qu yuki-queñā-pqe “Nyi sitani manyiñġqiyā. Nyi ġqā-nāuānā enqe, ii āñguiqe” mātquā yānā. ²² Injā etanġqā-qe tiinji. Huiwiu āuqātānjāwānjāqā iquauñqe, ne “Yāñānāqġqā maeqā-quaēqā” kġuā āneyātġqe, iqua wāuñuā naqātāñi. ²³ Itanġa āuqātānānjāqā hġquauñi, ne iquauqā yoqe haqeqā māmamāuqānānjā iquauñi, qākāmā iwimākātānā, iquauqā yoqe haqeqā kiinjā āyā āmuāmāutqāñu. Itanġa āuqātānjāwānjāqā huizi, womba ānātapātqāñuwā iquauñi, ne qākāmā qeqātqetā zā kittġyquanā. ²⁴ Itanġa huiziquauñqe, ne, “Qeqātqeqā” kġuā neyqanġuti, qākāmā miwimākqā iquanā. Injāqe Goti Hanjuwā Iqu hġqunā-hġqunāñi, naqā-hġqunānjāqā yauqātā āmitāqāñġani, āwa itqāñuwā iquauñi, yoqā naqā āwikqe. ²⁵ Injā enqe, huiwi-qu ipipiyqġqā mandumākġqā itā, āuqātānjāwāñuwā hġqunā-hġqunānjā iqua, suqā asānāñinā imākāpu, āñguānā miñġpġqā imākġqe. ²⁶ Itanġi iutanjā hmbu hanjā-iqā āmeqāqe, huiziqua-pqe asānā mapnā. Itanġa isuautanjā hmbu yoqā naqā āmeqā-qe, huizisua-pqe iputā yeeqā anā ipnā.

²⁷ Itanġi he eeqāpnāñi, Kraisi Iqueqā huiwi naqā-hġqunā epu, hġqunā-hġqunāñi Ique qe āuqātānānjā. ²⁸ Itanġa Goti Hanjuwā Iqu, Iqueqā qokā-apākā iuqā awā imdani, wāuñuā tiñjā imākqāpġqā āwikqe. Hijuiqāñi, āmaqā kuknuā awā tquāpġqā dowatqāqā iqua etanġā, ita āmaqā Goti Hanjuwā Iqueā kukñui hijuā-tqāpġqā iquayi. Itanġa āmaqēu nāqñqā-vqāpġqā iqua etanġā, ita āmaqā nātmatqā ānā mimākqānāñi imākqāpġqāqā iquayi. Ita āmaqā tāñjā-yaqā huitanjā-huitanjā-tāñjā du, āñguā imākqāpġqāqā iqua etanġā, ita āmaqā huizi du yātāmākqā vqāpġqāqā iquayi. Itanġa āmaqā wāuñuā eeqānāñi āmiqāpġqāqā iqua etanġā, ita āmaqā kuknuā huitanjā-huitani tqāpġqāqā iquautā atāuñuā ikqe. ²⁹ Āmaqā eeqānāñi, kuknuā awā tqāpġqāqā dowatqġqe, hmanqe. Itanġa eeqānāñi, Goti Iqueqā kukñui hijuā-tqġqe, hmanqe. Itanġa eeqānāñi, nāqñqā-vqġqe, hmanqe. Itanġa eeqānāñi, nātmatqā āmaqā mimākqānāñi imākqāñqe, aanqāñqe. ³⁰ Itanġa eeqānāñi, yaqā-tāñjā iquau āñguā imākqāñqe, aanqāñqe. Itanġa eeqānāñi, kuknuā huitanjā-huitanjā tqāñqe, hmanji. Itanġa eeqānāñi, kuknuā iquauñi kiqā quatiñqā ākunmākqāñqe, hmanqe. Qu wāuñui, quwqā kiui-kiui imākqāñqā ekuwā eā.

³¹ I etanġi, wāuñuā iinjā imākqāñqā nāqñqetā, yāñānāqġqetā, Goti Iqu hiji āvātġqā iutanjā āñguānānjā, huiziu āmāwqātāuñuwā iquau mapġqe, he hiqā enqetā, kġuā āwqetā, yāñānāqġqā vqāñqe. Itanġa nyi tāñġani suqā huiziquau āmāwqātāuñqā hġquenyqā, awā tiñjā hetmqe.

13

Suqã, huiziuŋqã wiŋqenqã

¹ Nyi ämaqeunji, ämaqeugã kukŋuã huitañã-huitañitã, enätqã iquauqã kukŋuitã, ätuätmãŋganji, suqã ämaqeunqã nyiŋqe, mämeqã imã, tumqã etanqutqe, ii tiinji. Nyaqã kukŋuã iinji, makŋuã oonqã ätqa-panã iinjã ätqã. ² Itanqã nyi Goti Iqueqã kukŋuã hiŋuã-tqã-qunã eämä, Iqueqã nätmatqã zã wiqeunqätã, nätmatqã huiziuŋqätã, näqŋqã eämä-qe, qoqonã iquauŋi, “Zã enqã-pa äyawa, näŋinyqã upuiyã” tqãŋqã, quuvqã heqiyqã yãŋãnäqŋqã-tãŋunã eämä-qe, injãqe suqã ämaqeunqã nyiŋqe, mämeqã imã etanqutqe, ii nyi ämaqã aanã quvqunji. ³ Itanqã nyi ŋqã nätmatqã ae ämenqã eeqãpnãŋi, ämaqã äwa itqätanquwã iu ävãtmã-qe, ŋqã huiwi, tã qãyã ŋqãyikapŋqã äwinyãtmã-qe, suqã ämaqeunqã nyiŋqe, mämeqã imã etanqutqe, ii Goti Iqueqã hiŋuã iqinji, yãtamãkqã manyiyqã yãnä.

⁴ Ämaqã, ämaqeunqã äwinyãŋqã iqu, hanã-iqã qãyã äwimeqanqã äwqã hanuã änyã pmeqã-qu eã, ämaqã huiziuŋqã qeqã tmãkqã-qu eã, ämaqã hŋqueqã nätmatqã hiŋuã äqunãtã “Nyi ämamqeqã” matqã-qu eã, kiqã-kiuãŋqã awã matŋqã-qu eã, itanqã iqueqã yoqe haqeqã mãmamãunqã-qu eã hiätãtŋqe. ⁵ Itanqã suqã äŋguã iunji tuwã mäwqã-qu eã, iqueqã-kiuãŋqe, kŋuã pkãpkã mindqãŋqã-qu eã, äwqã tnãŋi maqãnä mimãkqã-qu eã, quvqe iwitqeqanqungwiŋqe kŋuã aquvã mämaqiyqã-qu eã hiätãtŋqe. ⁶ Suqã quvqenqã aquvãnä miqã itã, itanqã äŋguã naqã-qakuinqã, aquvãnä iqã-qu hiätãtŋqe. ⁷ Itanqã hanã-iqã eeqãnãŋi ique makittqiyqã iqanquti, iqu hea ique-iqenji, Goti Hanjuwã Iquenyqã quuvqã eqiyãtã, nätmatqã äŋguã wimetŋqã diŋqã kŋuã yãŋãnäqŋqã ävã äpme, itanqã quannã mapãkŋqã yãŋãnäqŋqãnãŋã tqãutãnä.

⁸ Suqã ämaqeunqã äwiŋqã tqã äwa miqã, äpakãnä witãniqe. Inãqe Goti Hanjuwã Iqueã kukŋui hiŋuã ätmitpqã itã, itanqã anã-kukŋuã huitañã-huitañã ätmitpqã itã, itanqã ämaqeugã näqŋqã huitañã-huitañã itãŋi, hma hiãniqe. ⁹ Ii tiinjã dutayi. Tãŋganji ne näqŋqe, du-du inqã ämenã, itanqã Goti Hanjuwã Iqueã kukŋuã-pqe, du-du inqã hiŋuã äyã ätãtqãŋu. ¹⁰ Inãqe qãnakŋi nätmatqã eeqãnãŋi, naqã-qakuã qãyunãnä ätimãuqãqe, inqãŋi nätmatqã du-du inqã iinjã, hãmãnãnä hma heqãŋqe. ¹¹ Ii tiinjã enqã-panji. Nyi ymeqã wãŋqã emãŋganji, nyaqã kukŋuã tqetã, iwãsauqetã, kŋuã indqãŋqetãŋi, ymeqã wãŋqã isua imãkqã du, imãkminqe. Itanqã nyi naqã-qunã ae etmãŋganji, ymeqã suqe ävquatãmãukqe. ¹² Tiinjã-pqeyi. Ämaqe, hiŋuã yãqŋqetã hiŋuã iqãnãtqãŋuwã-pa, ne tãŋganji, ätnãŋãqi mäqunquã itqãŋu. Qãnakŋi hea iinjã timãutqãŋganji, ämaqe anã äpmpu hiŋuã iqãnãtqãŋuwã-pa, ne naqã-qakui, ätnãŋãqi hiŋui iinjã qunanique. Itanqã nyaqã näqŋqã tãŋganji, du-du inqã enqe, injãqe inqãŋi, Goti Iqu nyinyqã näqŋqã äŋguãnä eqã äpãtŋqã-pa, nyi-pqe eeqãnãŋinqã näqŋqã iinjã emniqe.

¹³ Itanqã tãŋganji, suqã naqãnãŋã hŋquaqui-hŋquenã tiinjã iquã äwi. Suqã quuvqã heqiyqã ique, suqã Goti Hanjuwã Iqu nätmatqã äŋguãnãŋi nätapãtŋqenqã kŋuã iqã yãŋãnäqŋqã ävanã hiŋuã äqãnanã pmeqã ique, itanqã suqã ämaqeunqã äwiŋqã ique, iquayã. Inãqe suqã iquautañã ämãwqãtãunqã iqu, ii suqã ämaqeunqã äwiŋqã iquvi.

14

Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui hiñuä-tqe, suqä huiziquau ämäwqätäüä

¹ He suqä ämaçeunqä äwiñqä ique ämepu imäkqäpñqenqä, yänä qängangpu. Itanga wäunüä huitañä-huitañä imäkqänqä näqñqetä, yänänäqñqetä, Dñä Änguä Iqu hiñgi ävätñqä iquau mapñqä diñqe, he hiqä enqetä, kñuä äwqetä, yänänäqñqä vqangpu. Wäunüä huizi iqua e etangqä-qe, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui hiñuä-tqe ämäwqätäutñqe. ² Tiinjä dutanji. Ämaqä kukñuä huitañä hñque ätätqä iqu, ämaqe qätä änguä mäwiyqä iqangwitanji, iqu qu matquä itä, Goti Hanjuwä Iquenyä tuänä. Dñä Iqu iwimäkqangqä iuta, nätmätqä zä äwiñqenqä tänä.* ³ Inäqe ämaqä, Goti Iqueqä kukñui hiñuä ätätqä iqu, iqu ämaqeua quuvqä heqiyqe, yänänäqñqä iwimäkätä, suqä änguinä imäkqäpñqä äwivauqumuatätä, itanga äwqä hanüä imbu pmetñqä iwimäkätä tuänä. ⁴ Angumñi, ämaqä kukñuä huitañä hñque ätätqä iqu, iqueqä-kiuä yänänäqñqä imäknätqätangqä-qe, ämaqä kukñui hiñuä ätätqä iqu, iqu Goti Hanjuwä Iqueqä qokä-apäkiu yänänäqñqä iwimäkquänä. ⁵ Nyi he eeqänäñi, kukñuä huitañä-huitañä tqäpñqä nyinätangqä-qe, kukñui hiñuä-tqäpñqe, aañä kuapänä änyinätqäüä. Itanga ämaqä, kukñuä huitañä-huitañä ätqäqä iqu, iqueqä kukñuiñqä, “Nyi iinjä ätqänä” ätätqe, Goti Hanjuwä Iqueqä ämaçeunji yänänäqñqä iwimäkänä. Iqu iinjä mimäkqä etangutqe, ämaqä kukñui hiñuä ätätqä iqu, iquenyä ämäwqätäünä.

⁶ Nyämaqäüä, nyi äpätmä, kukñuä huitañä-huitañä etqangmdqe, he yätamäkqe, nyitanji äänä mapni? Mä nyi he yätamäkqä hemqä diñqe, nyi äpätmä, kukñui, Goti Hanjuwä Iqu ämändqueqenqätä, ä näqñqä änyä-hänä hñquenqätä, ä Goti Iquesañi hiñuä-tqenqätä, ä suqä qäyunä imäkqenqätä etmqe, ii qäyunänji äyuwä. ⁷ Asä iinjä, häawätä gitatä, hänä-pmeqä maeqä äkakinäqñqä tqua enqä-panjiyi. Iqua äkakä ätnänäqi maqängangutqe, apqä tqä iqua näqñqä ängui mämeqä ipu, hñqäqi-mända upunä. ⁸ Itanga, “Tä mäkänqä uwqängangqä” ätätä, awi ätnänäqi matqä iqe, ämaqe mäkänqä, nawinyä imäkmbni? ⁹ Ii enqä-panji, tiinjä inänji. He kukñuä awi, kukñuä huitañä-huitañä iunä ätqäupu ätquwi, ämaqä hñqu heyaqä kukñui änguänä äänä ekitä, näqñqä änguänä äänä meniñi? Hiyaqä kukñui, eeqäpnä yunüä ämamä wänä. ¹⁰ Qua täunji, kukñuä kuapänä äwiqetanji, eeqänäñi, qakuä-tänji. ¹¹ Inji ämaqä hñqu kukñuä dqangqä iunji, nyi kiqä quatinqä maqñqä iqangundqe, iqu nyinyqe, “Ämaqä hñqäqisanjä-queqä” kñuä vänä. Itanga nyipqe, iquenyqe, asä iinjä imä. ¹² Itanga he kukñui, huiziqua qätä epñqä ätäpiyänganji, he-pqe ätnänä iqi tqä-quenä asä iinjä epñqe. He wäunüä huitañä-huitañä imäkqänqä näqñqetä, yänänäqñqetä, Dñä Änguä Iqu ävätñqe mapñqä aañä kuapänä enyätñqetanji, he nätmätqä iinjä iquatanji, Goti Hanjuwä Iqueqä qokä-apäkä huizi iunji, yänänäqñqä iwimäkqäpñqä iquau mapñqe, wäunui yänänäqñqä imäkqangpu.

* 14:2 Korinä äpmaminuwä iqua, kukñuä huitañä hñque tqänqä näqñqetä yänänäqñqetänji, huiziu ämäwqätäukqenqä ätmiñuwi.

13 Inji āmaqā, kukñui huitañā hñque ātātāqā iqu, iqueqā kukñuā iinji aŋgumā ākunmākātñqe, Dñā Aŋguā Iqueqā yātamākqenqā tāāqā ganā ātātā yatñqā vqe. 14 Inji nyi kukñuā huitañi ātātmā tāāqā ātqāqe, ii nyi ñqā quuvqā iutanā ātqā. Ināqe ñqā kñuā indqāñqā iutanā matqā itmitanji, kñuā iqu wāñuā hñqu mimākqā yānā. 15 Itañgi nyi squā imākmqe? Tiinjiyi. Nyi Goti Iquenyqā tāāqe, ñqā quuvqā imdatā, ñqā kñuā indqāñqā imdatā qāsā imākmā. Itañga nyi apqe, ñqā quuvqā imdatā, ñqā kñuā indqāñqā imdatā qāsā tmā. 16 Inji si tāāqā ātātnā, Goti Hanjuwā Iqueā yoqe haqeu āmamāutñāŋgani, tqā quuvetānā tqāñgtqe, āmaqā kukñuā iquenyqā nāqñqā maeqā, hesā anā āpmeqā hñqu, saqā “āñguiqā” tqāñgññqe, qātā ānā ākiyātā, “Ii naqā-qakuiqā” tāniqi? 17 Si tqā-tāuāñi, Goti Hanjuwā Iqueni, “āñguiqā” qāyunā tqāñgññā-qe, āmaqā huiziqueni yāñānāqñqā miwimākqā yānā. 18 Nqā-nāuāñā āpmamāñgani, nyi heñi āmaiqtūtātmā, kukñuā huitañā-huitañā iutā kuapānā ātātqāñā. Nyi iinā imākñqā iinqe, ñqā Goti Hanjuwā Iqueni, “āñguiqā” ātuātqāñā. 19 Iinā qāyā etañgqā-qe, Goti Hanjuwā Iqueqā āmaqā, Jisasi Iqueā yoqenqā aquvāqñqā iunji, nyi kukñuā ātātmāñgani, kukñuā huitañā-huitañā iutāñi quāuqāñāñā† tumqñqe, manyingqi. Qu nāqñqā āñguāñā mapñqā diñqe, nyi kukñuā qu nāqñqā eāñuwā iutāñi, homā imākātātmā tumqñqā āñyñgi.

20 Nyāmaqāuā, heqā kñui indqāñqe, ymeqā wāñqā isuauqetāñi, asāñāñā māmēqāñqe. Ymeqā nandqā isua, suqā quvqenqā maqñqā eāñuwā-pa, iinā pmetñqe. Ināqe hiqā kñuā indqāñqe, āmaqā naqā kñui metñqe. 21 Kukñuā huitañā-huitañā tqāñqe, kukñuā-suqā iunji, tuwañuā tiinā āqāñā āwi.

“Nyi ñqā kukñui, āmaqā kukñuā huitañi tqā hñquau āwimā.

Itañga iqua quvaqā mañā iutāñi, āmaqā tāqi āpmeñuwā iquau awā tqāñguwāñga, qu nyaqā kukñui qātā wiyqāñqe, enyqā ipñqāuā.”‡

Kukñuā tā, Naqā Iqu Kiqā-kiuā ātkqe.

22 Itañgi Dñā Aŋguā Iqu, kukñuā huitañā-huitañā tqāñqā āvātñqe, ii āmaqā quuvqā heqiyqā iqua, hiñuā e āqunāpu, Goti Iquenyqā nāqñqā mapñqā maetqe, āmaqā quuvqā maeqiyqā iqua, hiñuā e āqunāpu, Iquenyqā nāqñqā meqāñqe. Ināqe Dñā Aŋguā Iqu Goti Iqueqā kukñui hiñuā-tqñqā āvātñqe, ii āmaqā quuvqā maeqiyqā iquauñqā maetqe, quuvqā heqiyqā iquauñqe.

23 Inji Goti Iqueqā qokā-apāki, qu aquvā āqāmbiyi, hñqunā-hñqunā kukñuā huitañā-huitañā tqāñguwāñga, ga āmaqā maqñqā hñquanā-qe, ā quuvqā maeqiyqā hñquanā-qe, yāpā iñgisa āyapāpu qātā āwipiyi, “He hiqiyqā itqāñuā” tupnā. 24 Ināqe qu iinā āpmapu kukñuā awi, hiñuā-tqā iqua tqā-panā tqāñguwāñga, āmaqā quuvqā maeqiyqā hñqunā-qe, ā āmaqā maqñqā hñqunā-qe, iquau āwimetqe, quvaqā kukñuā tnāmāuqāñguwi, iqu eeqāñāñi qātā āwiyāqe, iqueqā suqā quvqenqā kukñuā mitqāñāñā wiyāñā. 25 Inñgani āmaqā iinā iqu, iqueqā kñuā indqāñqā quvqā zā āwāmitātñqe, nāqñqā āmeqe, Goti Iqueqā yoqā haqeu mamāutñqā qonā āuktūtā, hipenji qua bu eātā, “Iyāā, aañā naqā-qakuāñāñi. Goti Hanjuwā Iqu hesā anā āpmenā” tāñā.

† 14:19 Poli iqu kukñui, 10,000 ātātā āqākqe. ‡ 14:21 Asayā 28:11-12

Jisasi Iqueä yoqenqä aquvä äqänäpiyänğanj, suqä qäyunä imäkqänqe

²⁶ Nyämaqäüä, iinj änäänqe? Ii, he Jisasi Iqueä yoqenqä aquvä äqänäpiyänğanj, suqä tiinjä imäkqänqe. Hñqua wäunui, apqä tqänqä meqanppi, hñqua qokä-apäkä iu näqñqä-vqänqä mapñqe. Itanğa hñqua wäunui, Dñä Ängüä Iqu motqueqanqge, awä-tqänqä meqanppi, hñqua kukñuä huitanä-huitanä tqänqä meqanppi, itanğa hñqua kukñuä iinj, äkunmäkqänqä mapñqe. Nätmatqä eeqänänğä he iinjä imäkpqe, ii Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä eeqäpnänğä iu yänänäqñqä iwimäkqäpnä.

²⁷ Kukñuä huitanä-huitanä tqä iquaunqe, ämaqä hñquaqunä-qe, ä hñquaqui-hñquenä-qe, iqueqänğa-iqueqänğa tqanppi, itanğa hñqua äkunmäkqänqe. ²⁸ Ämaqä kukñui äkunmäkqänqe hma etanğutqe, ämaqä kukñuä tätñqä iqu, qokä-apäkä huiziüqä awä imñi qanyä ämenämiqä äpme, kukñui Goti Hanjuwä Iquesä iqueqä-kiuätänä tqänqge. ²⁹ Itanğa Goti Iqueqä kukñui hiñuä-tqä iquaunqe, hñquaqunä-qe, ä hñquaqui-hñquenä-qe kukñuä tqanppi, huizi 'kukñui änä ätqäpiyä' tpu, iwäsäuqänqe. ³⁰ Itanğa ämaqä quama ii äpmamitätqä hñqu, Dñä Ängüä Iqu motqueqanqge, awä-tqänqä ämeqanğutqe, ämaqä kukñuä tmitätqä iqu, kukñuä matqä qanyä tqäutñqe. ³¹ Kiqä quati, tiinj. Inyänä timäuquätñqe, qokä-apäki, qu näqñqä ämepu quwqä äwqä imñi yanñanğä imäkänyuembñqe, hñqueqänğa-hñqueqänğa pämä ätqäuäqisäpu, kukñuä tqänqe. ³² Itanğa ämaqä Goti Iqueqä kukñui hiñuä-tqä iqua, wäunüä iinjä imäkqänqe, quwqä-quwänä ängüänä äminyäpu, qeiqinyä pmetpñqe. ³³ Ii tiinjä etanğiyi. Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä ämaqä iqua knui huitanä-huitanä quvqe mindqänqä ipu, äwqä hanjuä inqä pmetpñqä iwimäkqä-quvi.

Qokä-apäkä Goti Iqu Iqueqänqä ätekqä im-imä aquväqñqä iutanä iqua-pqe, asä tiinjä imäkqänqe. ³⁴ Jisasi Iqueqä yoqenqä aquväqñqä iunji, apäkä iua, kukñuä matqä qanyä pmeqänqe. Kukñuä-suqä iu äqänänqä-pa, iua kukñuä matqä, mändi äkittqänäpu yäpä iqi pmetpñqe. ³⁵ Iua, Jisasi Iqueqä yoqenqä aquväqñqä awä iqisa kukñuä ätquwi, änä mäwqä yänä. Apäkä hui nätmatqenqä näqñqä metñqä etanğutqe, anä yuuwä iunä iyyqä qokique yatñqä ävätä, näqñqä metñqe.

³⁶ Kukñuä iinjä iqua mämeqä iquwä iquenänji, nyi tii tmqänä. Goti Hanjuwä Iqueä kukñui, he ganä emetä, im-imä äwekqäta? Ä Iqueä kukñui, henyä ämakuwäta? Oeyä! ³⁷ Inji ämaqä hñqu, "Nyi Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuinqä hiñuä-tqä iqunjqä" ä "Dñä Ängüä Iqu inyimäkqanği itqänänä" knuä iinjä indqänqä-qu etanğutqe, iqu nyinyqe, näqñqä tiinjä hiätñqänänji. "Poli iqu nenyqä tuwanüä tä äqiyqe, ii Naqä Iqueqä suqä iutanjqä." ³⁸ Inäqe ämaqä hñqu, nyaqä kukñuä tuwanüä täu äqänänqe, qätä mänyiyqä iqe, qokä-apäki, iqueqä kukñui qätä mäwiyqä ipnä.

³⁹ Itanği, nyämaqäüä, he Goti Iqueqä kukñui hiñuä-tqñqe, hiqä enqetä, knuä äwqetä, yänänäqñqä vqäpnqe. Itanğa kukñuä huitanä-huitanä tqänqe, pmua mimäkqä pambu. ⁴⁰ Inäqe he aquvä äqänäpiyänğanj, kukñuä näuä-namä mäwqä, qänaknänji, suqä qäyunänğä iunä iqanğpu.

15

Jisasi Iqu äpākonätä, anġi ävaukqenqä

¹ Nyāmaqāuä, kuknuä anġuä we-hunqä-tānji, nyi awä hetqanġä qätä änyiyäpu, quuvqä eqiyäpiyā iuta yāñänāqñqänä tqäutaŋguwiŋqe, hiqä kñuä indqāñqe, anġumä evauqumuatmqe. ² He kuknuä nyi awä etkqä iinjā iqueni, a yāñänāqñqä qätātanġpqe, iquesanġi Goti Hanjuwä Iqu, änyä-hänä epñqä emäkätqāuä. Inäqe he iinjā mimäkqanġpqe, heqä quuvqä heqiyqe, nätmätqä hinġinqä enqä-paññqe.

³ Kuknuä aanġ naqänänġä nyi nqä-nāuä ämaqä huiziuta qanġanä ämakqä iqueni, awä tii äyā etkqe. Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iu äqänä äwiŋqä-pa,* Kraisi Iqu neyaqä suqä quvqä eeqāpnāni huätä mamäutñqenqä iinjā äpäkonġqe. ⁴ Itanġa tiinjā-pqä äqänänqä-pa,† qu Iqueni qua pteqanġuwānġa, hea hñquaqu äwiqe, hñquququeni, Goti Iqu anġi ävauqumuatkqe. ⁵ Itanġi Iqu Pitä ique-ganä äwimeqe,‡ huizi, Iqueqä ämaqä 12 iquau äwimakqe.§ ⁶ Itanġi Iquenyqä quuvqä heqiyqä 500 iquau, asānġa äwimakqe. Iquautanġi, hñqua ae äpäkonġuwä-qe, kuapänāni hänä yqänä äpmenä. ⁷ Iquau äwimeqetanġi, huizi Jemisi ique äwimakqe. Itanġi ämaqä huizi, Iqueqä kuknuä awä tuäkiqāpñqä ändowatkqä iquau eeqänänġä äwimakqe. ⁸ Itanġa aanġ yäpaki, nyi, ymeqä kiqä känai hea qäyunänġnġa maunyqä iqä enqä-panġ iinjā-qunñnġa, änyimakqe.* ⁹ (Ii qakui tiinjā iuta ätqä. Ämaqä kuknuä awä tuäkiqāpñqä ändowatkqä huizi iquauqä yäpā iqi, quvqä äpmenqä iqunjqä. Nyi hinġiqänänġanġi, Goti Hanjuwä Iqueqä qokä-apäkä iunġi, yuuwä äpästätäminqä etanġi, ämaqe, “Ämaqä kuknuä awä ttñqä ändowatkqä hñqukiyqä” ndqe, ii quvqe. ¹⁰ Iinjā qäyā etanġqä-qe, Goti Hanjuwä Iqu nyinyqä qeqä wimänġqetanġi, nyi sä äpmenä. Itanġa Iqueqä qeqä imänqä iinjā, qua aanqä iqi mapäkñqä ikqe. Inġi nyi iinjā emä, qua iqi mäpäwiqä itmä, wäunjuä yāñänāqñqä imäkätmä iutanġi, kuknuä awä tuäkiqāpñqä ändowatkqä huizi iquauñi, ämāwqätäuānġä. Wäunjuä iinjā, nyi nqä-nāuä mimäkqä pa itqänä, oee. Goti Iqueqä qeqä imänqä nyitä äpmenqä iqu, inyimäkqanġi imäkätqänä.) ¹¹ Inġi Kraisi Iquenyqä kuknuä iinjñqä näqñqä ämakuwi, ii nyitanä, ä huiziquatanä, qäyā enä. Nyitä, huiziquatä, asä iunqänä ätuätunqwe. Itanġa he iunqänä quuvqä äyā eqiyätqänġä.

Ämaqä ae äpäkonġuwä iqua, anġu vaupnuwänqäti?

¹² Ne kuknuä awi, “Kraisi Iqu äpäkonġanġqänġa, Goti Iqu anġi ävauqumuatkqe” qäyā ätuätqätanġu, ga ämaqä hesanġa hñqua, “Ämaqä ae äpäkombqä iqua, anġi hänä mävaugä ipñqäuä-qe” sunqä ätätqänġä? ¹³ Quvaqä kuknuä iinjā, naqä-qakuä etanġutqe, ii tiinjā. Kraisi Iqueni, anġumä hänä mävaugumuatqä iquänänġi. ¹⁴ Itanġi Kraisi Iqueni, qua buta anġumä mävaugumuatqä iqä-säpi, ne kuknuñi hinġi tätqätanġuati, ga he-pqe quuvqä hinġi heqiyätqätñinġi. ¹⁵ Itanġa ämaqä pizqä qua äptepqä iuta anġi mävaugñqä etanġpqe, ii tiinjā. Goti Iqu Kraisi Iqueni mävaugumuatqä iquänänġi. Iinjā sätäti, “Goti Hanjuwä Iqu Kraisi Iqueni, iinjā iwimäkqä-qe,” quanġä tqune

* 15:3 Asayä 53:5-12 † 15:4 Apqä Bukä 16:10 ‡ 15:5 Lukä 24:34 § 15:5 Makä 16:14

* 15:8 Wäunjuñqä 9:3-8

hiätaninji. ¹⁶ Ii tiinji. Ämaqä pizqä qua butañi mävuqñqä sätäti, Kraisi Iquenä-pqe mävuqumuatqä iquäninji. ¹⁷ Inji Kraisi Iqueni qua buta anji mävuqumuatqä ikqä etañgutqe, he quuvqä eqiyañuwi, yätamäqkä maiyqä itqätanjuti, hiqä suqä quvqeuunä yqänä pmetpninji. ¹⁸ Tiinjä-pqe inä eqi. Ämaqä Kraisi Iquenyqä quuvqä eqäminuwä pizqä ae äpäkoñguwä iqua-pqe, qui hämänä imäkñgpninji. ¹⁹ Itanja neqä knuä indqänqä yänänäqñqce, Kraisi Ique ävanä hinuä äqänanä pmeqe, yätamäqce, qua täu häñä äpmenängganäñqä etañgutqe, ämaqe, nenyänqce, huäqä kiinjä wunänä. Ga quwqä huäqä-huñqä iinj, eeqänäñi ämäwqätäunä.

²⁰ Inji hmanji. Ymisanjä wäunuä du yäüä kinganä iqäqäpanji, ämaqä pizqä äpäkombqä iqua anji vauqänqce, Kraisi Iqu äpäkoñqgetañi, Goti Hanjuwä Iqu Ique ganä anji äyä ävuqumuatkqe. ²¹ Ii tiinji. Äpäkoñqä ämaekqe, ämaqä hñqu etañqgeta, anji vauqänqce, ii ämaqä huiziquvi. ²² Ämaqä eeqänänä, Atamä iqesanä äpäkonätqänuwä-pa, anqumä häñä vauqumuatqänqce, Kraisi Iquesanänqce. ²³ Itanja eeqänänji, kiqänqä-kiqänqay. Ämaqä kinganänji, ii Kraisi Iquvi. Qänakndanji, Iqu qua täuñqä anqu quvepäniqänqä, ämaqä Iqueqänänä iqua, anji vaupnuwi. ²⁴ Itañi yoqä naqä-tänätä, yänänäqñqä-tänätä eeqänänä äpmeñuwä iunji, Kraisi Iqu qui imäkäqetani, nätmätqä eeqänanji miqänqce, Goti Kaniqueä hipa iu väniqe. Ii hiunji yäpakiyi. ²⁵ Ii tiinjä etanjy. Kraisi Iqu, Iqueqä mäkä-huñqä iquau, Iqueä yäpä iqinyä äpmeuatetqänqanqä, nätmätqä eeqänänjiu äpakänä ämiqa uwqäniqce. ²⁶ Mäkä iinj qäpu etanja, yäpaki äpäkoñqä ique hämänä hma imäkäniqce. ²⁷ Injqce, Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunji tii äqänä. “*Iqu nätmätqä eeqänänji, Iqueqä yäpä iqi ekqeqä.*”† Kukñuä iqu, tiinjä ätätä ätqi. Nätmätqä eeqänänji, Goti Iqu Kraisi Iqueqä yäpä iqi eätäqänqanji, Iqu Iqueqä-kiuänji yäpä iqinj maenqä ma ikqe. ²⁸ Itanja nätmätqä eeqänänji Iqueqä yäpä iqi wiqanqutqänqanji, Ymeqä Iqu Kiqä-kiuänji, Goti Iqueqä yäpä iqi enäniqce. Goti Iqu nätmätqä eeqänänä, Ymeqä Iqueqä yäpä iqi hinuiqänä ekqe, Ymeqä Iqu, Goti Iqu eeqänänä iunji äminiqñqä e imäkäniqce.

Ämaqä pizqä iqua, anqu mävuqñqä etañgutqe, änäñqce?

²⁹ Ämaqä hñqua, pizqä iquau yätamäkqenqce, asñä ämetqänä. Itanja ämaqä ae äpäkombqä iqua, anqu mävuqñqä naqä-qakuänä etañgutqe, ga ämaqä asñi, pizqä iquau yätamäkqenqä ämetqänuwä iqua, äänä imäkpnuwänqce? Inji iqua asñi, iinjä iquauñqce, suñqä ämetqänä? ³⁰ Tiinjä-pqä inänji. Ne kukñuä äñgui awä ätuätunquä imñi, qu qui nemäkñqä itqänuwitani, qae mäpmeqä, hanä-iqä qäpisa-qäpisanji, suñqä ämetqänu? ³¹ Nyämaqäuä, nyi hea iqueiqenji, pizqewä ae äyä äpäkonäqisätqänä. Inji neqä Naqä Kraisi Jisasi Iqu, hesä anä pmetanqenqä nyi yeeqä naqä-qakuä itmä, sä etqä. ³² Itanja nyi hiveqä-yaqueqä hiqiyqä Epäsäsi du äpmeñuwä itä mäkä äunqce, ii nyi nqä änyinqä dutanä imäkkqä etañgutqe, yätamäqkä iqesanji squä mamniqäwä? Ii tiinji. Ämaqä hñqua kukñuä tii ätätqänä. “*Awinnga päkonatunqeqä. Inji ne tänganji,*

buayätä eqätä gmanjuatunquänähniqä.”† Ämaqä, äpäkombqä iqua anġi mävuqunqä etanġutqe, kuknuä iinġi qänaknä ianä. ³³ Ämaqä hiqä knuä anġui qui emäkätqänuwä iquauġi, hiġuinä mäqunquä pambu. Kuknuä hġq tuinġä äwi. “He ämaqä ququvqänähġ hġquatä näueqä imäknäpu qanġä anä ikipiyitanġi, iqua hiqä suqä anġui yuwä hetäupnqäuä.” ³⁴ Hesanjä hġqqua, Goti Iquenyqä naqä-qakuä maġnqä etanġuwinqe, he suqä qäyunähġi ipu, knuä jänänähġinä indqänäpu, suqä quvqe vquatämäupu. Nyi kuknuä iinġi, womba etapätmä etqä.

Huiwä anġi vauqe, aanġä huitanġinqä

³⁵ Inġäqe ämaqä hġq yatu yatnqä tii iänä. “Ämaqä pizqä qua äptepqä butanġi anġumġi häġġä-pmeqänqe, Goti Iqu quġi, äänä imäkätä vauqumuätäniqäwä? Huiwi, äkitanġi nyqä vauqumuätäniqäwä?” ³⁶ Si kuknuä iinġi, qäyasäqä ätnä. Nätmatqä piikä hmbu qua mämä vowä ämäuesqe, piikipu pizqä ganä iqanġa, baki inġa äukauänä. ³⁷ Si snġumetqänä-qe, ä ipnqä käukuä piikänä-qe vowä ämäuesqe, si piikinä vowä ämäuenġi. Inġäqe kiqä baki, piikä ique asänähġä iinġnqä ma, huitanġä äukauänä. ³⁸ Piikä iinġä iquenġi, Goti Iqu Iqueqä äwinqä iuta, Kiqä-kieuä imäkqanġqetanġi, kiqä baki, huiwä kiqä-tänġä hiänä. Itanġa piikä ique-iquenġi, quwqä bakiuqä huiwi, aanġä qäyunähġnqä vquänä.

³⁹ Nätmatqä eeqänähġi, qu huiwi naqä-hġqunä minqä inġä. Ämaqä iqua, hiveqä-yaqueqä iqua, ynġä iqua, itanġa hämapäkä iqua, quwqä huiwi, huitänġä-huitanġä änyänġä. ⁴⁰ Itanġa, nätmatqä huiwä-tänġi, hui qäukuä haqä yätu witanġi, hui qua iu äwi. Itanġi nätmatqä qäukuä haqu yätu äwinqä iuqä qeqätqe, qua iu äwinqä iuqä qeqätqetanġi, asänähġä ma, huitanġä-huitanġiyi. ⁴¹ Mäptqe, qeqätqe, kiqä-tänġä etanġa, qanġui, kiqä qeqätqe, huitanġä-tänġiyi. Itanġa qätäqueqe, huitanġä-huitanġä epiyitanġi, qeqätqe, quwqä-quwqä-tänġiyi.

⁴² Huiwi huitanġä-huitanġä ii enqä-panġi, ämaqe pizqä äpäkonäpu anġu vauqe, asänähġä iinġi. Ämaqä huiwi qua äptepqe, piyanäweqe. Inġäqe huiwä qua-mända anġumä vauqe, piyanä mäweqä yänä. ⁴³ Ämaqä huiwä qua äptepqe, ii womba vqetä yänänähġnqä maeqätänqe. Itanġa huiwä qua-mända anġu vauqe, yoqä naqä-tänġätä, yänänähġnqä-tänġätänqe. ⁴⁴ Huiwä qua äptepqe, ii qua täu pmeqänqe. Itanġa huiwä anġumä vauqe, ii Dnġä Anġuä Iquesa eä, dnġä iquvi. Huiwä qua täu pmeqänqe, naqä-qakuä eänqetanġi, huiwä Dnġä Anġuä Iquesanjä-pqe, naqä-qakuä inä eä. ⁴⁵ Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunġi, kuknuä tiinġi tuwanuä äqänä äwi. “Ämaqä hiġuiqänġä Atamä iqu, häġġä-pmeqä-qu ekqeqä.”§ Itanġa Atamä Qänaknġä Iqu, dnġä eätä, ämaqä du häġġä-pmeqä-vqänqä äyä ekqe. ⁴⁶ Ämaqä Dnġä Anġuä Iquesanjä Iqu, kinġanä hiġuiqä ätimäukqä-ma, ämaqä qua täu pmeqänqä iqu ganä timäuqanġa, Dnġä Anġuä Iquesanjä Iqu qänaki ätimäukqe. ⁴⁷ Atamä hiġuiqä ätimäukqä iqu, Goti Iqu qua itä imäkkqä eä, qua iutanġä iquvi. Itanġa Atamä qänaki ekqä Iqu, qäukuä haqä yätutanġä Iquvi. ⁴⁸ Ämaqä eeqänähġä qua iutanġä eänuwä ii, qu ämaqä qua iuta ätimäukqä iqu enqä-panġä asänähġä iinġiyi. Itanġa ämaqä eeqänähġä qäukuä haqä yätutanġä eänuwä ii, qu Ämaqä qäukuä

† 15:32 Asayä 22:13 § 15:45 Ipäqäkqe 2:7

yänjisanä Iqu enqä-panä asänänjä iinji. ⁴⁹ Inji tänganji, ne ämaqä qua iutanä ekqä iqu enqä-panä, asänänjä eänque, inji qänakndanji ne Ämaqä qäukuä haqä yätutanä Iqu enqä-panä, asänänjä iinjä hianique.

⁵⁰ Nyämaqäuä, nyi, “Ii tiinjä etanji” etqä. Nätmatqä pizqä yätnjqä hui, nätmatqä pizqä miqä iqueunji, mämeqä itä, anä mäpmeqänjce. Iutanji huiwä pizqä yätnjqä itäqetani, Goti Hanjuwä Iqunä ämitnjqä yänjini, nätmatqä wänqä-qäpu mämeqä itä, anä mäpmeqänjce.

⁵¹⁻⁵² Nyi kuknuä zä äwinqä hnjqu hetmqä iqäqä-qae, qätä nyipu! Ne eeqäpnäni, pizqä hämänä mapäkonqä yaniquä etanqä-qe, hääwä yäpakiqum tii tämäuqanjanji, neqä hinji hikueä ptqä maqänä äqiyqupanji, neqä huiwi, iinjä itä kunmäknäniqce. Hääwi iinjä tqanjanji, pizqä äwämitpqä imdanji, pizqä anjgumnji mapäkonqänjce anji vaupnuwi. Injanji neqä huiwi änyä-hänjä kunmäknäniqce. ⁵³ Huiwä qui imäknätä äpäkonätnjqä tqum, qui mimäkñqä itä hänjä hea ique-ique pmetäniqä diñqce, änyä-hänjñqä äkunmäknänjciyä. ⁵⁴ Huiwiqum iinjä ae äkunmäknänjce, Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iu äqänänjce tiinji, qäyunä timäuänä.

*“Goti Iqu mäkä yänänäñqänänjä itä, äpäkonqä iqueni ämäwqätäuiyä.”**

⁵⁵ “Äpäkonqä iquki, tqä yänänäñqä ämaqe ämäwqätäutñqce, äñgiyi? Äpäkonqä iquki, si ämaqä zi miqutesinñqce, äñgiyi?”†

⁵⁶ Äpäkonqä iqueqä zi, ii suqä quvqce, qenyänji. Itanğa suqä quvqä iqu kiqä yänänäñqä meqce, ii kuknuä-suqä iquesanji. ⁵⁷ Injäqce Goti Hanjuwä Iqu, neqä Naqä Jisasi Kraisi Iquesanji, mäki ämäwqätatunjqä inemäkätñqce, ne “änjuiqä” ätuanä.

⁵⁸ Iinjñqce, njqä nyämaqä nyi kiinjä änyinätnjqä iquenä, nätmatqä hui ktäqä-ktäqä meqiyqänjce yänänäñqä tqäutñqce. He Naqä Iquenyqä wäunuä dnjä huqä ii imäkätqänjuwi, hinji meqänjce ma, qakuä-tänjä iiyi. Mä iinjñqce, hea etä zä ävätä, Naqä Iqueqä wäunjuinjänä knjuä neyquätñqänänji.

16

Jerusälemä äpmeqä iquau yätamäkqenqä, mbqä aquvä qänñqä ätukqenqä

¹ Tänganji nyi he Goti Hanjuwä Iqueqä qokä-apäkä Jerusälemä äpmeñuwä iunqä mbqä aquvä qänñqä iinjä kuknuä hetmqce. Ii imäkqänjce, nyi ämaqä Goti Iquenyqä qua naqä Galesiya iu aquvä äqänätqänjuwä iquau ämotquakqä-pa, he-pqce asänä imäkqänñqce.

² Nyi anjgumä äpmqänjanji, he iquau wipñqce aquvä maqiyäqisqä ipnuwänjce manyinjanqetani, wikä ique-iqueqä hiunji kinjanänjä iqueni, hñqunä-hñqunänjä-quenä, mbqä ämepiyi, iwäsäupu, hiqä anju pñqä eqänñqce. ³ Nyi iqi ae ätimäutmänjanji, ämaqä he atäunuä ipqä iquauñji, hiqä nätmatqä iinjitä, nyaqä tuwanjuä äqämqetä, äma upñqce, ävätmä Jerusälemänjce ändowatmniqce. ⁴ Itanğa nyi-pqce, du qäyunqä äwqñqce äñguä hiqanñqce, iqu nyitä anä wanique.

Poli iqu, Korinä timäuninjce ätukqenqä

* 15:54 Asayä 25:8 † 15:55 Hosiya 13:14

⁵ Itanğa nyi qua naqä Masendoniya iu äpmeñuwä iunğanä hiñuä äqunäkämitanji, qänaki, emamniñqe. ⁶ Nyi mañqä enä. Hesäñi hiunji hmbuñi anä pmeniquti? Ä äsqinyqä evämamqä iqanğani, he nätmatqä qanä ändma wätñqä iunji, yätamäkqä nyipnuwäñqä diñqe, yunüä naqänänjä äqunätä, iiqä qäpu päwqanğanqä, äpakänä hesä anä pmeniquti? ⁷ Nyi hñqäqinyqä äwätmänğanji, he kukñuinä etmä, maqänä maiqutäuqanñqe, manyiñqä. Inäqe Naqä Iqu nyi hesä anä pmeqänñqe, hiñuinä ñqanğanğutqe, nyi hesä anäñi, hiunji kuapänä pmamniñqä änyinji. ⁸ Nyi Epäsäsi täuñi, hiunji naqä “Pendikosiuä” ätmiñuwä iqu ätimäuqanğanqä pmetmä. ⁹ Äpmeñqä täqinji, ämaqä kuapänänji, nenyqä mäkänqä qäyä itqätanğuwä-qe, nyi qokä-apäkä huiñi, Goti Iqueqä ämaqänä epñqä yätamäkqä wimqä diñqe, nyinyqä hänaqä inji. Iinñqe, täqi pmetmä.

¹⁰ Timoti iqu henyñqä äquvepqe,* iqu henyqä zä miqä yätñqe, he yeeqä ävätmepu äñğuanä mipu. Nyi iinjä etqe, iqu Naqä Iqueqä wäunui, nyi itñqä-ma asänä imäkätñqä-qu etanji ätqä. ¹¹ Iqu iqi emeqanğanji, hesänä hñqua, ique yeeqä mävätmegä iqä diñqe, hiñuinä mäqunquä pa iqäpnä. Itanğa iqu, nyinyqä nyämaqä huiziquatä ppñqä diñqä hiñuä äqunmä pmamniqe. Injitanji iqu nyi anğumä änyimetñqänä evämeqanğanji, iqueqä qanä wätñqä iunji, äwqä hanuä änyä wätñqänä yätamäkqä väwqatqäpnä.

¹² Täñğanji nyi kukñui, neqä neyämaqä Apolosi iquenyqä hetmqe. Iqu neyämaqä huiziquatä henyqä quvepñqä, nyi iquenji kukñuä yänänäqñqänänjä ätuätñqä-qe, iqu täñğanñqe, mäwiñqä itqäuä. He emetñqe, hiunji hñque, iqu, ‘Täñğanji qäyunjqä’ kñuä vqanğa, inğa emeniqe.

Poli iqu, qu äänä ipnuwäñqä diñqä, kukñuä yäpakä ätkqenqä

¹³ He äñğuanä ätäuqämepu, quuvqä yänänäqñqä eqiyäpu, itanğa zä miqä, yänänäqñqä tqäutpñqe. ¹⁴ He nätmatqä eeqänänjä imäkäpiyä iunji, huiziunqä qeqä emänätäqä iuta imäkqäpnqe.

¹⁵ Nyämaqäuä, nyi he evauqumuatmqä änyinji. Stepanasi† iquenyqätä, huizi iqueqä anju anä äpmeñuwä iunqätänji, he näqñqe. Hiqä qua naqä Äkaiya iunji, iqua quuvqä ganä eqiyäpu, ga quwqä-quwä wäunui, Goti Iqueqä ämaqä iu yätamäkqä vqänqä, ämakuwi. ¹⁶ Itanğa he ämaqä iquautä, itanğa huizi, wäunüä asänä itqänuwä iquautänji, iquauqä yäpä iqi pmetpñqä änyinji. ¹⁷ Korinä iu äpmeñuwä iquenä, yätamäkqä nyiyqänänji hma etanğuwänğa, Stepanasi ique, Potunatusi ique, itanğa Äkaikusi ique, hesä änyimepu, heyaqä anji ämequwiñqe, nyi aquvänä iqä. ¹⁸ Iqua yänänäqñqä he emäkkuwä-panji, nyi-pqe inä nyimäkquwi. Inji he ämaqä iinjä iquauñqe, “Ämaqä qäyunänjä iquayqä” kñuä indqänäpu, äñğua itquapñqe.

“Ne henyqä hui mimäuqä injunä” tqenqä

¹⁹ Jisasi Iquenyqä qua naqä Eesiya täu aquvä äqänätqänuwä iqua, qu, “Ne henyqä hui mimäuqä injunä” etqä. Itanğa Akuilla iqutä, Presilatä, itanğa ämaqä Jisasi Iquenyqä iyaquiyqä anju aquvä äqänäqäsätqänuwä iquatä eeqänä, “Yäa ñquauä! Ne henyqä hui

* 16:10 1 Korinä 4:17 † 16:15 1 Korinä 1:16

mimäuqä injunä” etqä. ²⁰ Neyämaqä täqinjä eeqänänjä iqua, “Ne henyqä hui mimäuqä injunä” etqä. He äminäpiyänganji, quuvqä heqiyqä iquneqä suqä iunji, quneqä ingpñqe. ²¹ Poli iqunä, henyqä hui mimäuqä itmä, kukñuä tä, tuwanui nyi ñqä hipaitä äqiyqä. ²² Inji ämaqä tqu-tqu, Naqä Iquenyqä mäwiñqä iänqä iqueni, Goti Iqu qui iwimäkätñqä änyinji. Iyää, Naqä Iquki, si biyä! ²³ Naqä Jisasi Iqu, Iqueqä qeqä imänqeta, nätmatqä äñguänänji hinji vqe, etapquä. ²⁴ Itanğa nyi ñqä-näuänji, Kraisi Jisasi Iqutä ämuänmitanji, ñqä äwqe, he eeqänänjuenä etapqä. Ii naqä-qakuä eä, qäyä äpmetänä.

Tuwanuä, Poli iqu qänakñi 2 Korinã pmeqä iquauñqä äqäkqe Yätamakqä kukñuä hiñuiqänä iquvi

Ämaqä Jisasi Iqueqä yoqenqä anä-himqä Korinã iu äqänminjuwä iquatanjä hñqua, Poli iquenyqe kukñuä quvqä tätqätangä, iqu äwqä quvqä winganñi äpmakqe. Iqu quwqä kukñuä quvqä jänä wimäkätñqä tuwanuä tä äqäkqe. Iqu kñui, “Nyi qutä kukñuä jänä ae imäkanitanñi, qunqä yeeqä anğumä nyinyätñqeqä” indqänğqe.

Tuwanuä tä kiqä kukñuä kinğanñi, tiinji. Poli iqu kukñuä yänänäqñqä, Korinã pmeqä iquauqä suqä quvqä huiunqä hiñuiqänä äqiyämäukqenqä, anğumä ätuätä äqäkqe. Iqu tuwanuä hiñuiqänä äqiyämäukqä ique qiyätñqä mäwinganñi, qu ique hngisanä itquepu, kukñuä quvqä ätminjuwä itanğqä iutanñi, iqu qu jänä iwimäkätñqä kukñuä yänänäqñqe äqäkqe. Qu iquenñi qätä äwiyäpu, quwqä suqä quvqä jänä ae imäkqanğuwitanñi, täñğanñi iqu aquvänä kiñjä itä, tuwanuä tä äqäkqe.

Hea inğanñi, Kraisi Iqueqä yoqä-tänä, qua Jutiya iu pmetanğuwä iqua, nätmätqenqä äwa itqätangä, Poli iqu mbqä hui äma äwätä iquau väniqenqä aquvä äqäminqe. Iinjä etanği, tuwanuä awä iqinñi (saptä 8-9), qu-pqe wäunjuä tquenqä mbqä hui aquvä qäpñqä iinğqe, Poli iqu Korinã iquauqä äwqä vauqumuätätñqä ätuätä äqäkqe.

Kukñuä yäpaki, Poli iqu tii ätuätä äqäkqe. Ämaqä hñqua, “Jisasi Iqu ne wäunjuänqä änandowatkqeqä” quanğä ätuäpu, Korinã iu äpmapiyi, Poli iqueqä yoqe mäñdi äkittqiyäpu, ga wäunjuä Jisasi Iqu ique äwikqeu, qui iwimäkñqä iminjuwi.

Poli iqu, tuwanuä tquenqä kukñuä ätkqenqä

¹ Poli iquñä, nyi Goti Hanjuwä Iqueqä äwiñqä iutanñi, Kraisi Jisasi Iqu kukñuä awä tuäkiqämqä änandowatkqä iquñji. Ga nyitä, neqä neyämäqä Timoti iqutä, ye tuwanuä tä he Goti Iqueqä yoqenqä anä-himqä Korinã iu aquvä äqänätqänjuwä iquennqätä, Iqueqä ämaqä huizi, qua naqä Äkaiya im-imä äpmeñjuwä iquennqätä äqiyque. ² Neqä Goti Apiqutä, itanğa Naqä Jisasi Kraisi Iqutä, qeqä imänqeuta hiñgi etapäsinyä, äwqä hanjuä imbu pmetñqä emäkqinyä.

Poli iqu, Goti Iqu äwqä hanjuä iwimäkqanğqenqä, “änğuiqä” ätkqenqä

³ Goti Hanjuwä Iqu, neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqueqä Goti eäqäqe, Kaniqu inänñi. Itanğa neqä Goti Apiqu Qäqu, ämaqeuñqä huäqä äumäkätä, äwqä hanjuä imäkänyuewiyqä Iquvi. Iinğqe ne Iqueqä yoqe haqeqä ämamäutanä, anğua iwimäkqananä. ⁴ Ga ne hanjä-iqä äki-äki meqanğqeu, Iqu äwqä hanjuä inemäkqanği, ne iinñi ae ämakquä iutanñi, ämaqä hanjä-iqä äki-äki meqanğuwä iquauñji, quvaqä äwqe asä iinñi iwimäkqatunqeu. ⁵ Ii tiinji. Hanjä-iqä, täñjä-hunqä Kraisi Iqu kuapanä ämaminqä-pa, ne-pqe inä

āmetuŋque. Asā iinji, Goti Iqu Kraisi Ique āwqā hanjuā iwimākkqā-pa, Kraisi Iquesanji nenyqā āwqā hanjui āquvepātqāuā. ⁶ Ne hanjā-iqā āmequque, ii heyaqā āwqe hanjuā emākqanġuti, Goti Iqu anġumā hānjā emākāqumuatātŋqā iiyi. Ga Goti Iqu ne āwqā hanjuā inġā inemākqe, ii heyaqā āwqe, hanjuā emākātŋqā iiyi. Iutanji, he hanjā-iqā, tānjā-huŋqā, ne āmetuŋquā-pa āmepiyāŋġanji, yānjānāqŋqā āmapu tqāuqāpnā. ⁷ Inji ne henyqā kŋuā indqāŋqā yānjānāqŋqē tiinjā āmenju. “Hanjā-iqā ne āmetuŋque, qu asā ii āmetqāŋuwā-pa, āwqā hanjuā inġā-pqe, ne āmequ-pa āmepu, yānjānāqŋqānānjā tqāutpŋqānānyā.”

⁸ Nyāmaqāuā, hanjā-iqā ne qua naqā Eesiyau pmetanġua ānemakqā iquenyqe, he nāqŋqā epŋqā ānenġi. Inji hanjā-iqā naqānānjā ānemetā ānakittiqyqanġi, neyaqā yānjānāqŋqē aanġā etā, “Hānjā pmenġuatiyā, ā tāŋga tā qe pākonaŋquatiyā?” kŋuā āneminġe. ⁹ Naqā-qakuānānji. Ne neqā qeqā-quuvqā tāmdanji, hanjā-iqā āmitanā, “Ne nāwinyā āpākonaŋqunā” indqānminġe. Hanjā-iqā iinjā ānemakqe, ii ne neqā yānjānāqŋqēŋqā mindqāŋqā, Goti āmaqā pizqā anġi vauqumuatqā Iqueqenġānā indqānatuŋquānānji. ¹⁰ Hanjā-iqā aanjā ququvqānānjā iqu, ne pizqā ae ānapākmātā iqanġqā-qe, Goti Hanjuwā Iqu ne anġumā hānjā inemākqē. Ga Iqu asā iinjā, anġumā inemākānā. Auā, ne kŋui, yānjānāqŋqā tii indqānānā āpmenju. ‘Goti Iqu hānjā yqānā inemākquāniqeqā.’ ¹¹ Injāqē, he ne yātamākqā nepŋqē, Goti Hanjuwā Ique yatŋqā vqāpŋqānānji. Inji Iqu āmaqā kuapānānjā iuqā yatŋqē qātā āwiyātā, kimanji ne āŋġuānānjānā inetquequānā. Iwā āmaqā huizi, Goti Iqu, ne iinjā inemākqanġqenġā, qu Iquenji, “āŋġuiqā” tupunā.

Poli iqu, “Nyi emamniqeqā” ātukqe, quanġā mātquā ikqenġā

¹² Neqā suqenġā kŋuā tāunda iwāsāutanāŋġanji, yeeqā kiinjā, tiinjānjā ānenyātŋqē. Neqā suqā qokā-apākā eeqānānjā iuqā hiŋuā iqi ituŋque, ii suqā quanġi ma, suqā jānānānjitā, naqā-qakuitānji. Ne suqā tque imākquatunquā nāqŋqē, āmaqā qua iutanji āmetqāŋuwā-panā ma, Goti Iqu Iqueqā suqā nātmatqā hiŋġi vqā iuta ānātapkqe. I etanġi, suqā iinjā iqua, huiziuqā hiŋuā iqi imākātānā-qe, heyaqā awā iqi āpmenāŋġanji, ānānā imākminġe. ¹³⁻¹⁴ Ne henyŋqā tuwanjuā āqiyāmāuqisātunġe, ii kukŋuā hui zā māwitāŋġi, he a ātāupu nāqŋqā mapŋqā diŋqeyi. Ga he tāŋġanji neqā kukŋuŋqē, nāqŋqā hui ae āmepiyā-qae, ga he iinjā nāqŋqā yasāmānā etpŋqā ānyinjā. Iwā hiunji neqā Naqā Jisasi Iqu anġu āpātqāŋġanji, he nenyqā yeeqā kiinjā iqanġpi, ga ne henyqā-pqe asā ii yanique.

¹⁵ He Korinā pmeqā iquenā yeeqā iinjā qāyunā ipnuwāŋqā quuvqā eqiyātmā, heŋi hŋquaqu emamniqā iinjā kŋuā āmakqe. Itanġa iutanji, Goti Hanjuwā Iqu heŋi, āŋġui hŋquaqu emākāniqē. ¹⁶ Ii tiinjā. “Nyi Masendoniyāŋqā āumqe, he ganā emamitanji, ga iqisanji, nyi anġu emetmā, hesā iqi āpmamitmġetanji, qua naqā Jutiya iuŋqā umniŋqē, nātmatqā qanā āndma wāniŋqē yātamākqā nyipnuwāŋqeqā” kŋuā ānyikqe. ¹⁷ Nyi “iinjā imākmqānā” kŋuā indqāŋġqē, ii nyi kŋuā hŋquaqu-hŋquaqu nyiyqanġi, tuwanjuā qanyā iinjānā etātmā āqākqāta? Ā āmaqā qua iutanā enġā-panā eāmā, kukŋui, Auqātā, Oeyqātānji anā equmuākātā, quanġā etkqāta? Ii hmanji. ¹⁸ Goti Iqu Iqueqā kukŋuā eeqāpnānjā iunji qānāknā itŋqā-pa, ga nyi naqā-qakuānānji tiinjā etqā. Neqā kukŋuā he etātaqā iunji, Auqātā, Oeyqātā

anā maeguāknqā eā. ¹⁹ Ii tiinjā etanġi. Jisasi Kraisi, Goti Hanjuwā Iqueqā Ymeqā Iqu, Auqātā, Oeyqātā anā egumuākātā tqā-qu hmanġi. Iqutānġi, “Auqā” tqā iqunā äyā äwi. Iquenyqē, nyiu, Silasi ique, Timoti ique, ne kuknġi, heyaqā awā iqi ätqāuanā, awā äyā etminqē. ²⁰ Inġi Goti Hanjuwā Iqu, “Imäkmqānā” ätātā kuknuā guā ämäsäukqā eeqānānġi iunqē, Jisasi Iqu, “Nnqā” ätātā, naqā-qakuā imäkqā Iquvi. Iinġi, ne Iquesanġi, “Naqā-qakuiqā” ätātānā, Goti Hanjuwā Iqueni, yoqā naqā äyā ävātunqē. ²¹ Goti Iqu Kiqā-kiuā nesā, hesā, Kraisi Iqutā ämuāġnatunquā diŋqā yāñänāqñqā inemākātā, Iqueqāñqānā atāunquā ae änatākqē. ²² Itanġa ne Iqueqā etanġinquā ämänätquetā, itanġa nātmatqā ānġuā huizi pñqā mänaiyquātñqenqē, knuā ānġuā nātapatñqā hiñqā enqā-panġi, Iqu Iqueqā Dñā Ānġuā Iqueni, neyaqā äwqā yāpā tämä ae äpmuatānaikqē.

Poli iqu quñi, maqānā mäwimeqā ikqenqā

²³ Goti Hanjuwā Iqu, nyi kuknuā täťqātanġqenqā iwäsäutñqā tääqā ätuätmä, naqā-qakuānā tiinjā etmqē. “Nyi ‘Anġumä emam-niqeqā’ etkqenġi, memeqā ikqē, ii nyi he emetmä äkasuwā etqanġundqānġa, äwqā hanġa heyāniqā etanġiyi.” ²⁴ Ne hiyaqā quuvqā heqiyqā iu mämiqā itunquā-qae, nyi tiinjā maetqā imā. “Ne ämitqāñunā.” Oeyā. Hiqā-hiuāñi, quuvqā eqiyāpu, yāñänāqñqā ae äyā ätqāuāñā. Mā ne hesā wāunquā anā itunqē, ii he yeeqā ipu pmetpñqā itqāñu.

2

¹ Inġi, “Nyi anġumñi, quvaqā äwqē, täñā iwimäkqāñqā mäwimeqā imā” knuā indqāñgqē. ² Iwā nyi emetmä, äwqā hanġa etapqanġumdqē, nyi aquvānā imqā nyimäkqē, tqukā? Ämaqā nyi quvqā iinjā etquamqā iquenā, he qāquenāñi. ³ Nyi äpmqē, ämaqā nyi aquvānā imqā nyimäkqāñāñā iquenā, iinjā miqā ipnuwāñqē manyinġanġi, kuknġi hiqā suqā quvqenqē, tuwanuā äqiyätmä, hiñuiqāñāñi qē ätnämäukqē. Knuā yāñänāqñqā ti indqāñgqē. Nyi yeeqā itmā emeqanġundqē, heppqē yeeqā inā ipnuwāñqā. ⁴ Nyi henyñqā tuwanġi äqiyätmäñġanġi, äwāwa kiinjā itmā, nqā qeqē, piyāñqiyqanġi, knuā kiinjā äqiyätmä iminqē. Tuwanuā iinjā, nyi heyaqā äwqā imñi, hanġa-iqā etapmqenqā maqiyqā ikqē. Oee. Ii nyi henyqā aanġa kiinjā änyinātñqā diñqā, näqñqā mapñqenqā äqäkqē.

Suqā quvqā imäkqā iqueni, äwqā hanġuā iwimäkqenqā

⁵ Inġi ämaqā hesanġa hnqu, ämaqā hui-mānda quvqā itquetā, äwqā hanġa-iqā ävātqā sātāti, iqu hanġa-iqā iinjā, nyi mänapqā pa yānā. Iinġe nyi kuknġi, haqā nāñdi ätqā mäwqā ma imā. Inġaqē heyaqā awā iqi äpmenqā hnquesanġi, eequenā äwqā hanġa-iqā hui äyā ämakuwi. ⁶ Hesani kuapāñāñā hnqua aquvā äqāñāpu, “Ämaqā iqu, iqueqā quvqenqā kimani, hanġa-iqā iinjā ämetñqeqā” ätäpu, ii ävātqāñuwā-qae, qāpu tiinġe. ⁷ Inġaqē täñġanġi, ämaqā iqueni, hanġa-iqā naqāñāñi mattqiyqā yātñqē, he anġumñi, iquenyqā qeqā etqanġuti, iqueqā suqā quvqenqā äwqā hanġuā änyāpu, iqueqā äwqā-pqē hanġuā imäkānyuāwipñqē. ⁸ He ique iinjā iwimäkāpu, heqā iquenyqā kuapāñā enqā ämotquapñqā, yāñänāqñqā etqā. ⁹ Nyi henyqā tuwanuā hiñuiqāñā äqäkqā iqu, he nyaqā kuknuā nātmatqā eeqāñāñinġā

etqanqce, qänaknä ipnqäpiyã, ä hngisanã ipnqäpiyã-tmä, yamwiqã emqã äqäkqe. ¹⁰ Ämaqã hñqu suqã quvqã imäkqanqa, he iqueqã quvqenqã äwqã hanjuã hñganqutqe, nyi-pqe iinä imäkmã. Inji nyi, quvqã hñquenqã äwqã hanjuã imäknmqã etanqutqe, he yätamäkqã emqe, Kraisi Iqueã hinjuã iqisa imäkqe. ¹¹ Nyi iinjã imäkätñqã di, ii tiinjñqe. Ne Setãnä iqueqã knuã indqanqetã, suqenqätãñi näqñqã eätanitanji, yamwiqã äneyätã, ämänaqutãuqenqe, mänengqiyã.

Kukñuã awã tuãkiqäpñqã ändowatkqã iquauqã wãunñinqã

¹²⁻¹³ Inji nyi Kraisi Iqueqã kukñuã äñguã we-hunqã-tãñi awã tmqñqã, anã-himqã Troasi iu timãuqanqani, Naqã Iqu nyi wãunjuã iinjã imäkmqñqã qäyã äutenjikqã-qe, neqã neyãmaqã Talusi iqu iqi mäpmetanji äqunumi, äwãwa kuapãnã itmã, ämaqã iqi pmeqã iu ävãmanji, Talusi iquenqã qävqã, qua naqã Masendoniya-mãndanqã äukqe.

¹⁴ Inji nyi tãnganji, Goti Hanjuwã Iqueni, “Äñguice” tiinjñqã ätquã. Kraisi Iqu ne anji inetmetñqã wãunjuã yãñänãqñqã imäkminqenqã awã täkiquatunqe, Goti Hanjuwã Iqu hiunji ique-ique im-imã äñätma ikitñqenqã ätquã. Itanqa iutanji, kuãmiqã andñã tä ikeqanqã sisnyanã im-imã äweqã-panã iinjã, ämaqã im-imã äpmeñuwã iquauñi, Kraisi Iquenyqã näqñqã epñqã ätuãkitqãñu. ¹⁵⁻¹⁶ Ne nãtmatqã jinanã-weqã ii enqã-panã iinjã etanqu, Kraisi Iqu inetmetã, Goti Hanjuwã Ique äñawikqe. Ga ämaqã hãñã hea ique-ique pmeqã hãnaqã iqi pmetanquwã iquauñi, neyaqã jinanã-weqã äñguã enqã-pa iqu ämuãnyãqe, ätumanji, hãñã-pmeqenqã yãñqiyã. Itanqa qui imäkmbñqã hãnaqã iqi pmetanquwã iquauñi, neyaqã jinanã-weqã äñguã iqu, piyanã-weqã enqã-pa muãnyqanqa, ätumanji, äpãkonqenqã wãñqiyã. Ga wãunjuã tnãñã iinjã qäyã imäkätñqe, tqukã? ¹⁷ Ämaqã kuapãnãñi, mbqã mapñqã Goti Iqueqã kukñui awã ätuãtqãñuwã-pa, ne iinjã miqã itqãñu. Oee. Inãqe, Goti Iqu äñandowatkqanji, ne Kraisi Iqutã anã ämuãñnanã, Goti Iqueqã hinjuã iqiñi, Iqueqã kukñui äma, quanqñi matqã, naqã-qakuinã ätuãkitqãñu.

3

Goti Iqueqã kukñuã guã änyã-hãñã ämäsãukqã iqueqã wãunñinqã

¹ Ne neqã-neuãñqã iinjã ätãtunqe, ii he nenyqe, “Qu quwqã yoqe haqeqã ämamãñtqãñã” knuã heyãniqi? He ämaqã hñquauqã suqenqã näqñqã mapñqã diñqe, iqua tuwanui, huizi hñqu quwqã suqenqã äqäkqe, etapãtqãñã. Iwã ne ämaqã iinjã iqua enqã-pa eanã, he neqã suqenqã näqñqã mapñqã diñqe, ne tuwanjuã ämaqã huiziqua nenyqã äqãkuwi, etapatunquãta? Ä ne, tuwanjuã he nenyqã äqãkuwi, huiziquauñi ämotquetunquãta? Iinjã, aanqã eã. ² Ämaqã, neqã wãunñinqã näqñqã mapñqe, hiqã-hiuã neyaqã tuwanjuã enqã-panuenji. Itanqa kukñuã tuwanjuã iu äqãñãñqe, neyaqã äwqã yãpã tãmã äwi. Ga ämaqã eeqãnãñi, qu näqñqã epu, a täuqãpñqãñãnyã. ³ Inji ne wãunjuã imäkätunqetãñi, he Kraisi Iqu tuwanjuã ätnãñã iqi äqãkqã iquenji. Tuwanjuã iinjã, Iqu tuwanjuã-qiyqetã äqãkqã ma, Goti Hãñã Hea Ique-ique Pmeqã Iqueqã Dñã Äñguitã äqiyekqe. Mã hikã mñã äquvasãtã äqiyekqã ma, ämaqeuqã äwqã yãpã imã äqiyekqe.

4 Ne neqā wāunjuŋqā kuknuā iinjā ätquque, näqŋqā tiinjā eanā ätqu. “Kraisi Iquesanji, Goti Iqu Iqueqā wāunui, änguänänjä imäkquänŋqiyä.”
 5 Ga anġumä, “Ne wāunüä hui, neqā-neuänä imäkätqujunä” ätätanä matqā iqu. “Goti Hanjuwä Iqu, ne imäkquatunque inemäkquänŋqiyä,” ätätanä ätqu. 6 Ga Iqu kuknuä hŋganqā witätŋqā guä änyä-hänjä ämäsäukqā iqueqā wāunüä imäkqā pmetatunquä-pqe, Iqueqā-kiuä inä inemäkkqe. Nätmatqā änyä-hänjä iinjā iqu, kuknuä-suqā bukä iu äqänä äwiŋqā iuta ma, oee. Ii Dnjä Äŋguä Iquesanji. Kuknuä-suqā bukä iu äqänä äwiŋqā iqu, ämaqā pizqā päsqänänjä-quvi. Inäqce Dnjä Äŋguä Iqu, ämaqeunji hänjä hea ique-ique pmeqā Vqä-qu eä.

7 Kuknuä Goti Hanjuwä Iqu hikä iu äqiyätä, guä ämäsäukqā iqueqā wāunui, ämaqā pizqā päsqänŋqā qäyä etanġqä-qe, kiqā yänänäqŋqā motquetŋqe, ii we-hunġetä äpkqe. Iinjŋqe, Mosisi iqueqā hipenjiuta we yänänäqŋqā yqänä hunqā äquvepkqā iquenji, Israitqā iqua, hinüä qumbŋqā mäwiŋqā iminjuwi. Ii we-hunqā iqu qäpu eqanġanqe. 8 Kuknuä guä Goti Hanjuwä Iqu Dnjä Äŋguä Iquesä ämäsäuekqā iqueqā wāunui, asänänjä hmanji. Iqueqā yänänäqŋqe, aanjä hävemnäqŋqā witänä. 9 Kuknuä-suqā iqueqā wāunui, ii ne kuknuä äminetätä, qui inemäkqā qäyä etanġqä-qe, iqu Goti Iqueqā yänänäqŋqā motquetŋqä-tänjä äquvepkqe. Itanġi, kuknuä änyä-hänjä iqu, kiqā wāunui qokä-apäkä iqua jänänänjä enġä iwimäkqā iqueqā yänänäqŋqā motquetŋqe, aanjä naqänänji, huiziqueqe ämäwqätäuä. 10 Täŋganji aanjä hävemnäqŋqā iinjä äwiqä iutanji, we-hunqā wāunüä yäuä iqueqe, kiqā yänänäqŋqe hma etqäuä. 11 Wāunüä yäuä kiqā nätmatqā iinjä hma etŋqā iqu, hinjuiqänänji Goti Iqueqā yänänäqŋqetä äpkqe. Inäqce wāunüä hea ique-ique witäniqā iquenyqe, Goti Iqueqā yänänäqŋqā motquetŋqe, aanjä hävemnäqŋqā äpätqäuä.

12 Inji ne kuknuä änyä-hänjä tqi yänänäqŋqā eä, äpakänä witäniqŋqā, neqä kŋuä äwqe yänänäqŋqā ävanitanji, zä miqā pemänä itanä, iquenyqā ätnänjäqi awä ätätqänju. 13 Ne Mosisi iqu iminqä-pa, miqā itqänju. Iqu äpmaminqänġanji, Israitqā iqua, we-hunqā iqueä hipenji mändi hiqanġqe, hinüä mäqunquä ipŋqänä, iqu yuä ktqā äpmuätänġqe. 14 Inġata tii täŋganqe, Israitqā iquauqä kŋuä iqe, hikä enqä-ma yänänäqŋqā knätanġi, qu kuknuä yäuä iunji a ätäupiyä-qe, kiqā qakuinqe, maŋqā etqänjuwi. Ii tiinjä. Yui quwqä kŋuä indqänqä iu huäqä äutmbiyä enqä-panji. Yuä huäqä iinjä, huätä ävasqiyämäuqe, Kraisi Iquesanänji. 15 Inji täŋganqä-pqe, Israitqā iqua, Mosisi iqueä suqā yäuä iunji a yqänä ätäutqänjuwi, ii yuä iinjä, quwqä kŋuä iqä iu huäqä yqänä äutnäjuwi, kiqā qakuinqe, mämeqā ipiyä iutanji. 16 Inäqce ämaqā hŋqu iqueqā hŋgisänä iqe ävquatämäutä, Naqä Ique hiqumuanjä vqanġutqe, yuä huäqä iinjä, huätä ävasqänġi. 17 Naqä Iqu, ii Dnjä Äŋguä Ique. Inji Iqueqā Dnjä Iinjä Iqu äkisqi äpmeŋqe, iqinjä nätmatqā quwqä ämaqe u a kiqätqe, änä makiqätqä yänä. 18 Inji nenji, yuä neqä hipenji, ktqā mänaqumätäuqä-pa eä. Naqä Iqueqā wenyä-hunqce nenyŋqā äpätäqetanji, ne hinüä yäqŋqā enqä-panjä eanä, we-hunqā nesänji, ämaqä huiziunji äwiyänä. Ne we-hunqā iquenji aanjä hävemnäqŋqā ämetanita, änakunmäkätäqetanji, Naqä Iqueqā wätqä enqä-panjä iinjä eanä, suqä Iqu imäkätŋqä-pa imäkätqänju. Wāunüä iinjä, Naqä Iqu, Dnjä Iqu eä, i imäkätqäuä.

4

Hanjā-iqetani, hānjā-pmeqā meqenqā

¹ Wāunjuā, kukņui awā tquatunquā, Goti Iqu qeqā wimānganġi ānātapkqā iquenġi, ne māvquatāmāuqā itanā, yqānā imākātqāñu. ² Ne wāunġi, quanġitā miqā itanā, Goti Iqueqā kukņui qāyā itanġi huiumānda makunmākāwqatqā pa itqāñu, oee. Suqā womba meqā āmaqā zā imākātqāñuwā ii, ne tuwā āwiyātqāñu. Āmaqā eeqāpnāñi, qu ne kukņuā naqā-qakui awā tquauñgquetani, neyaqā sugenqā iwāsāupu, kņuā tiñjā indqāmbñqānā. “Āi, iqua Goti Iqueqā hiñuā iqinġi, wāunġi naqā-qakuānāñā āyā imākātqāñāuā.” ³ Inġi āmaqā hui ne kukņuā āñguā we-hunqā-tāñjā awā ātātunquā iunġinqe, quatinqā mañqā etanġpqe, āmaqā iinġi, qu Setānā iquesa qui nāweqā imākmbnuwāñqā imākñātqāñuwā iquae. ⁴ Setānā, goti quanġā qua tāu āpmeñqā iqu, āmaqā quuvqā maeqiyqā iquauqā kņuā indqāñqe, qñqanġ wiyqanġqetani, kukņuā āñguā Kraisi Iqueqā we-hunqā-tāñjā, qunġi māpatqāyqā itanġi, itanġa Kraisi, Goti Hanjuwā Iqu hiwānyqā Iqueqā ktqā naqā-qakuā Iquenġi, hiñuā māqunquā ipnā. ⁵ Ne kukņuā awā ātātānāñganġi, neqā-neuā haqeqā māmatnāmāñqā itanā, awā jānānā tiñjā āyā ātātunque. “Jisasi Kraisi Iqu, Naqā-queqā. Itanġi ne Ique wivāndqā eanā, heyaqā wāunjuā heyqā āyā āpmeñunā.” ⁶ Goti, “*Hiawiqā imdani we yqā āunānā*”* ātāñqā Iqu, Iqueqā we-hunqā iinġi, ne ānāpatqiyqanġa, ne Jisasi Kraisi Iquenġi hiñuā āqunātanā, Goti Hanjuwā Iqueā we-hunqenqātā, yoqā naqenqātāñi, nāñqā ekque.

⁷ Inġi Goti Iqueqā nātmatqā aañā āñguānāñi ne iinġā ānemakqe, ii ne aañā ququvqā, yāñāñāñqā maeqā, mbqā pātaunjuā isua qua qondā iu ānyāñuwā-panġā, etanġquā iqune ānemāñgqe. Ii āmaqēunġi, tiñjā motqueqāñqe. Yāñāñāñqā naqānāñā ii, ne āmaqā-qunesa manā, Goti Hanjuwā Iquesanġqā. ⁸ Neñi hanġā-iqe inġi-inġisa ānemetāqā-qe, qonġqā-aunġqā māneyqā itñqe. Itanġa nātmatqā kuapānāñi, neyaqā kņuā indqāñqe, popo nakiqāmātā iqanġqā-qe, yuuwā hāmānā mānatāqā itñqe. ⁹ Āmaqe quvqā inetqueqanġuwā qāyunġā-qe, Goti Iqu mānāvquatāmāuqā pa eā. Qu qua iqi mānāñguatqanġuwā-qe, qui minemākqā itqāñā. ¹⁰ Hinġui ique-iquenġi, ne neqā huiwiu hanġā-iqā iinġā āmetanā, Jisasi Iqueqā āpākonġqe āma ikitunque, ii āmaqe, qu Iqueqā hānjā-pmeqā-pqe, ātnāñā iqi hiñuā qumbñqeyi. ¹¹ Auā, ne hāñjā yqānā āpmeñāñganġi, Jisasi Iqueqā yoqetani, hanġā-iqe āpakānā āmetanā, āpākonanātanā itanā-qe, hmanġi. Ii tiñjā duñqe. Āmaqe, qu hiñuā ānaqāñāpiyi, neyaqā huiwā āpākonātñqā qāyā hiqanġi, Jisasi Iqueā hānjā-pmeqe āyā witanġi qumbñqā. ¹² Inġi ne hanġā-iqā āmetunque, neyaqā huiwi qui inemākātā, ā napākātā itāqā-qe, iutanġi he hāñjā hea ique-iqe pmeñqā, yātamākqā eyātqāuā.

¹³ Goti Iqueqā bukā iunġi, kukņuā tiñjā ātānā. “*Nyi Goti Iquenyqā quuvqā ae eqāmitanġi, awā ātkqeqā.*”† Ne quuvqā asānāñjā-tāñjā eanitanġi, quuvqā eqiyātanā awā ātātunque. ¹⁴ Ii ne nāqñqā tiñjā enquā iutanġi. Naqā Jisasi Ique qua buta anġi āvauqumuatkqā Iqu, ne-pqe Iqutā anġi ānāvauqumuātātā, hesā, nesā, Iqueqā-kiuā tāñjā iqi ānātma wāñqiyā. ¹⁵ Nātmatqā eeqānāñā ne iinġā ānemetñqe, ii he yātamākqā heyātñqeyi. Iwā he yātamākqā iinġā meqanġuwitanġi,

* 4:6 Ipāqākqā 1:3 † 4:13 Apqā Bukā 116:10

Goti Iqu Iqueqā nātmatqā hiŋgi ävātŋqā ii, qokä-apäkä kuapänänjā iu wimeqanğa, ga qu Iqueni, “änğuiqā” aañjā kuapänā tquanğuwitani, Iqueqā yoqe haqeqā peyuqātŋqe.

Goti Iqutā pmeqenqā

¹⁶ Goti Hanjuwä Iqu wäunjuä ängüä iinjā imäkätqätanğqetani, ne Iqueqā wäunjui mäwquatämäuqā itanä, yqänä imäkätqänju. Neyaqā huiwi qui imäknätŋqā iqanğqä-qe, neqā quuvqā qunujuä tämä äpmeŋqā iqu, hea ique-iqueni änyä-hänjā etqäuä. ¹⁷ Tiinjā etanğiyi. Ne tånğa tånjā-hunqā tā ämetunque, ii wänğäpu eä, äpakä mämeqā iquanä. Tånjā-hunqā iinjā, ii ne qäukuä yänjini äpmetanä, nātmatqā ängüänänjā, hanjā-iqā ique ämäwqätäunqe, näweqā ämeniquä diŋqā yätamakqā äneyätqäuä. ¹⁸ Nātmatqā ne neqā hiŋuitā hiŋjuä äqunätunque, ii hea quäuqā mäwiqe. Itanğa nātmatqā neqā hiŋuitā hiŋjuä mäqunquä itunque, ii äpakänä witäniqe. Iutani ne neqā hiŋju, nātmatqā hiŋjuä äqunätunquä iu mäqunquä pa itanä, nātmatqā hiŋjuä mäqunquä itunquä iu äqunäunju.

5

¹ Ne näqŋqā tiinjā, ae äyā enju. “Neqā huiwi, namnä añjā ne qua täu tånğa äpmeŋquä enqä-panjā iyyqā. Namnä añjā iqu, qui imäknätqā etanğutqe, Goti Hanjuwä Iqu kiqā tñanqe, änyä-hänjā ängüänänjā hñqu nätapäniqeğä. Huiwä iinjā iqu, ämaqā hipaitā imäkqā manä, qäukuä haqeu qui mimäkŋqā hea ique-ique witäniqeyi.” ² Ne añjā tånğa ämätnänqā ique äpmeänğani, añjā ängüä qäukuä yänjā ämätnänqā iqueni, gquä enqä-ma, mipnatunquä änenyätqätanği kuapänä ivqänätqänju. ³ Ne gquä iinjā ae ämipnatqā enqe, tpqäyāqā mänaqŋqā ipnä. ⁴ Ne namnä añjā qua täunjā ique yqänä äpmeänğani, hanjā-iqā ämetanä kuapänä ivqänätqänju. Ii ne äpakonätanä tpqäyāqā enqä-pa mäpmeqänqā, huiwä änyä-hänjā, gquä änyä-hänjā enqä-panjā mipŋqänqā änenyätqäuä. Injā nātmatqā hñqu, hñque-mända ämanyüäqäqä-pa, hänjā-pmeqā iqu, äpakonqā iqueni i ämanyüänä. ⁵ Ne änyä-hänjā iinjā hiatunque, Goti Iqu Kiqä-kiuä näwinyä imäkekqā iiyi. Itanğa Iqu Dnjā Ängüä Ique änätapkqetani, ne näqŋqā tiinjā enju. Nātmatqā ängui änätapäniqŋqā diŋqe, pŋqā ämänaiyätqänä.

⁶ Injā ne nātmatqā ii meqänqe, neyaqā äwqā di zä miqā itä, pemä kiinjā itqäuä. “Ne namnä añjā ique yqänä äpmeŋquänğani, Naqā Iqu-tånjā qäqiqinjā mäpmeqā, kiñänämä äpmeŋunä-qe,” näqŋqā ämetunque. ⁷ Ii neqā hiŋuitā hiŋjuä äqunätanä iuta ma, quuvqā eqiyätanä iuta äpmeŋju. ⁸ Nyi ätqäqä-pa, neyaqā äwqe pemä kiinjā itä, huiwä iqueni ävämetanä, Naqā Iqutā näweqā pmeqänqā änenği. ⁹ Injā ne huiwi äkisque tii äpmeŋque, neqā kñuä yänänäqŋqänänjā, Naqā Iqueni yeeqā iwimäkqenqā indqänätqänju. ¹⁰ Ii tiinjā etanğiyi. Ne eeqäpnä huiwä yäuä ique yqänä äpmenä, suqā ängüä, quvqā imäkmitatquä iuta, Kraisi Iqueqā änewäsäuqā iqinjā, neqā suqeta hñqunä-hñqunä iwäsäutä, kima nätapäniqe.

Kraisi Iquesani, ne Goti Iqutā äwqā naqä-hñqunä änyanä äpmeqänqā

¹¹ Iiñiqe, ne ze, Naqā Iquenyqānā itanā, Iqueqā yāpā iqi āpmenā, āmaqē quuvqā eqāpñqā diñqe, āwivauqumuātātunqē. Iñi ne suqā jānānā imākātñqenqē, Goti Iqu nāqñqā eā. Itanqa nyi quuvqā tiñā eqiyāñā. Korinā pmeqā iquenā-pqe, hiqā āwqā imñi, nāqñqā inā enjūā. ¹² Nyi kukñuā tā ātqā iquenī, he nenyqā, “Iqua āmaqā jānānāñāquaiqā” kñuā indqānātñqā diñqe, aṅgumñi maetqā ma itqāñā. Ii nyi tiñiqā ānyingī. He neyaqā suqā iñqe, yeeqenā ipu, itanqa āmaqā huizi, nenyqā kukñuā quvqā ātātqāñuwā iquau kima tupnuwāñqā ānyingī. Āmaqā iñā iqua, qu yeeqe, suqā āñguā āwqā yāpā iñgisanqā miqā, nātmatqā yāpaqāñgisanñiqānā ipu, tqā iquayi. ¹³ Iñi neyaqā suqetā, kukñuitāñi, āmaqā qāmā-qāmāñqā iqua ātātqāñuwā-panā etañgutqe, ii Goti Hanjuwā Ique yātamākqā vatunquā iyi. Itanqa neyaqā kñui, jānānāñā indqānātanā iuta sātāti, ii he yātamākqā eyatunquā iyi. ¹⁴ Ne kñuā tā indqānātñque, ii Kraisi Iqu nenyqā aanā kiñā āwiñqā iutayi. Ii ne nāqñqe, tiñā eanitanji. Āmaqā hñqu, āmaqā eeqānāñā iunqā āpākongqetani, ga qu eeqānāñi quwqā-quwāñqā āwiñqe ae āpākongqā-paniyi. ¹⁵ Kraisi Iqu iñā ikqā iunqē, āmaqā hāñā āpmapiyā di, kñui quwqā-quwāñqānā indqāmbu māpmeqāñqe. Kraisi, iqua-qāuquauñqā āpākonātā, qua buta aṅgi āvaukqā Iquenyqānā indqāmbu pmeñqe.

¹⁶ Iñi tāngata-tiñi, ne āmaqā hñqueqā suqe, kñuā indqāñqā qua tāutanā iuta miwāsauqā pa itqāñu, oee. Hiñuiqānāñi, neyaqā āwqe, āmaqā qua tāutanā iuqā āwqe yqānā ānyanā, Kraisi Iquenī qāyā iwāsaukquā-qe, tānganji ne āwqā iñi, yqānā mānyqā enu. ¹⁷ Āmaqā hñqu, Kraisi Ique guā enqā-ma ākiuāñqiyāñqe, iqu āmaqā ānyā-hāñā-qu eqi. Iñi suqā yāuā iqu hma etā, ānyā-hāñā iqunāñqā ipāqiyqi.

¹⁸ Hiñuiqānāñi ne Goti Iqutāñi, himā-wiunqā āpmaminque. Iwā Kraisi Iquesanji, Goti Iqu ne Iqutā, āwqā naqā-hñqunā inqāñqā inemākātā, nātmatqā āñguā eeqānāñā nyi ae ātqā i nemequātñqe, Kiqā-kiuā inemākkqe. Iñā inemākātā, āmaqā huizi iunji, Iqutā āwqā naqā-hñqunā inqāñqā wāunūā tqe ānātapkqe. ¹⁹ Kukñui ti āyā āwi. Goti Hanjuwā Iqu, Kraisi Iquenī guā enqā-ma ākiuāñqānātā, āmaqā eeqānāñi, qu himā-wiunqā āpmeñuwi, āwukunmākātā, quvaqā quvqenqā kñuā mindqāñqā, Iqueqā-kiuātāñi, āwqā naqā-hñqunā imbu pmetñqā imākkqe. Itanqa ne kukñuā awi, āmaqē, iñā epñqā diñqā tquatñqenqā wāunui, ānātapkqe. ²⁰ Itanji ne Kraisi Iqueā manji āmetanā, kukñui awā āsuiyātqāñu. Iñi, ii Goti Iqu Kiqā-kiuā āmaqā eeqānāñā iunqā tāāqā ātātñqā-paniyi. Ne Kraisi, Qāuqueqā kukñui āmaqā eeqāpnāñā iunji, awā āsuiyātanā, yāñānāqñqā tiñā ātuātqāñu. “Iyāā, he suqā hiqā-hiuā himā-wiunqā āpmeñuwā iquenī āvquatāmāupu, Goti Hanjuwā Iqutāñi, āwqā naqā-hñqunā imbiyā.” ²¹ Ne nāqñqe. Kraisi Iqu suqā quvqā mimākqā-qu etañqā-qe, Goti Iqu ne yātamākqā āneyātā, neyaqā quvqā eeqānāñi āmetā, Ique ākiqumuaseqāñgi, Iqu suqā quvqā imākqā-quñi, i ekqe. Iqu iñā imākkqe, ii ne Kraisi Iqutā āmuāñnanā, Iqueqā yāñānāqñqetani, Goti Iqueqā āmaqā jānānāñā inemākātñqeyi.

6

Hañā-iqā huitañā-huitañi meqenqā

¹ Ne Goti Iqutā wāuñuā anā itanita, yāñānāqñqā tiinjā etātqāñu. “Iyāā, Goti Hanjuwā Iqueqā qeqā imāñqeta, nātmatqā hiñgi vqe, ae āmepiyāñganj, yuuwā matāuqā, āñguānā miqanñpu.” ² Iiñqe, Goti Hanjuwā Iqu tiinjā ātkqe.

*“Nyi añgumā ākivauqumuatātmā āñguā ikimākmññqe, Nqā-nāuā hiunji hñqu ae ekqe. Inji iñga-qāñganji, Nyi saqā yatñqe qātā huinyā ākiyātmā, kimanji yātamakqā ākiyqe.”**

Itanñi qātā nyipu. Hiunji Goti Iqu añgumā ānevauqumuatātā, āñguā inemākātñqā ekqe, ii tāñganji.

³ Āmaqe, ne wāuñuā imākātunquā tquenyqe, kukñuā quvqā tqāñqe, mānenqā eā. Inji ne suqā āmaqā hñque qui wimāqāñqe, mimāqā itqāñu. ⁴ Nātmatqā āsqu-āsqu nemeqanñqā imñi, ne yāñānāqñqā ātqāutanā, qokā-apākā iunji, Goti Hanjuwā Iqueā wāuñuā imākātunquā iñqe, neqā-neuā āmotquetqāñu. Inji hanjā-iqā huitañā-huitañā isua, qāyā āmetanā-qe, ne yāñānāqñqā ātqāutqāñu. ⁵ Hñqāqñi ptqā ānapāsāpiyā-qe, hñqāqñi guā āmānāuqumuatāpiyā-qe, ita hñqāqñi, qāuiqā ānaktāupu, manjā yāñānāqñqā natqanñuwā-qe, imākātqāñu. Itanñga wāuñui, dnjā huqā aañjā naqānāñjā itanā-qe, heatqāñganji hiqāqā ānā māwiqā itanā-qe, ga buayā dā āpākonātanā-qe, imākātqāñu. ⁶ Ne suqā tiinjā itanā imākātqāñu. Ne suqā ikikinyāñinā imākātānā, nāqñqe āñguānāñjā-tāñjā eanā, ākasuwā maqānā matqā itanā, āmaqeunji āñguānā āmiwiyātanā, Goti Iqueqā Dñjā Āñguā Iquesa ātqāuanā, itanñga suqā qokā-apākā iunñqe, kukñuinā ma, aañjā kuapānā nenyātqātāñqā iuta imākātunñqe. ⁷ Inji ne kukñuā awi, kukñuā naqā-qakuinā ātātānā, Goti Iqueqā wāuñui, Iqueqā yāñānāqñqā iuta imākātunñqe. Neqā hipa āmuññisatā, qunamāññisatāñi, nātmatqā mākā-iqā enqā-panji, suqā āñgui a āqātānā, Goti Hanjuwā Iqueqā wāuñuiñqe, mākā yāñānāqñqā itunñqe. ⁸ Itanñga āmaqā hñqua, neyaqā yoqe haqeqā mātñmāuqanñuwāñga, hñqua māñdi ānakittqiyātqāñuwi. Ita nenyqe, hñqua quvqā tqanñgā, hñqua, “Āñguā-quayqā” ātātqāñuwi. Itanñga hñqua, “Iqua kukñuā quanñgā tquaiqā” tqanñuwā-qe, neqā-neuāñi, “Kukñuā naqā-qakuinā tquneyi.” ⁹ Suqā tiinjiqu āwi. Āmaqā hñqua, nenyqā maññqā etanñuwā-qe, hñquququa, nāññqā enjā. Ne pizqā ae āpākonātanā itaqā-qe, hāñjā yqānā āpmeñu. Āmaqe, pizqā napāsānā-tpu ipiyā-qe, pizqā hāmānā mānapāsā itqāñjā. ¹⁰ Ne huāqā naunātāññqā-qe, hiunji ique-iqenji yeeqānā itunñqe. Ne neqā-neuāñi, nātmatqā qua tāutanji maeqā quvqā āpmenā-qe, āmaqā kuapānāñi, qu nātmatqā naqā-qakuāññi, kuapānāñjā-tāñjā pmetññqā iwimākātunñqe. Ne nātmatqā qua tāutanji, maeqānāñjā āpmenā-qe, nātmatqā naqā-qakuinji, eeqāpnāñjā-tāñjā āpmeñu.

¹¹ Korinā pmeqā iquenā, neqā āwqe, he hāmānānā etapanā iutanji, kukñui zā maeqā ātnāñqñyā āyā etātunñqe. ¹² Neyaqā āwqe henññqā enqā iunji, māñdi makittqiyqā etanñqu-qe, he hiqe nenyqā enqā iunji, māñdi ākittqāññjā. ¹³ Inji, kaniqu iqueqā ymeqā du tqūā-pa, tiinjā etmñqe. “Neyaqā āwqe, he hāmānānā etapātunñquā iunji, heyaqā-pqe nenji, inā nātāpñqāñqe.”

Ne Goti Iquenyqā hiqāva-imākqā añjā āmātññu

* 6:2 Asayā 49:8

14 Qätä nyipu! Āmaqā quuvqā maeqiyqā iqua, ii qu quwqā hñquanjqae, he iquatā ikāmanqā miqā pambu. Inji āānā etanjikā? Suqā jānānānā iqutā, ā quvqā iqutāni, qāquaqu wāunui naqā-huinyā inyi? Ā we-huñqā iqutā, hiawiqā iqutāni, qāquaqu āmuñjinyinyā pmanyi? 15 Ā Kraisi Iqu, Setānā iqutāni āwqā naqā-hñqunā ānyinyā pmanyi? Ā quuvqā heqiyqā hñqutā, quuvqā maeqiyqā hñqutāni, kñuā indqāñqe asānāni mesinyi? 16 Ā, Goti Hanjuwā Iqueqā anitā, goti quanqā iquauqā anitāni, naqā-hñqunā mātnāsinyi? Aanā aanqānāni! Ii tiñjā etanjiyi. Ne Goti Hānjā Hea Ique-ique Pmeqā Iquenyqā hiqāva-imākkā anā āmātnāñu. Iqueqā-kiuā iñqe, tiñjā ātāqiyātā ekqe.

“Nyi quvaqā awā iqi āpakānā āpmamā, qañā uwqāmqānā. Nyi quvaqā Goti etanğundi, itanğa qu Nqā āmaqā hiätñqānānyā.”†

17 Iiñjā etanji, Naqā Iqu tiñjā-pqā ātkqe. “He quuvqā maeqiyqā iquau āvāmepe, heqā kiui ātqāupu, nātmatqā kiyā mātqā iuni, mitmaqāyqā pa iqanğpqe, † Nyi yeeqā itmā etmamqānā.”§

18 Iiñjā etanji, “Naqā Yāñānāññqā Eeqānāññ-tāñjā Iqu tiñjā ātātqānā. ‘Nyi heqā Heniqunā etanğundi, he Nqā ymeqā etñqānānyā.’”*

7

1 Nyāmaqā, nyi kiinjā ānyinātñqā iquenā, Goti Hanjuwā Iqu kukñuā iñji, nenyqā guā ae āmāsāuekqā iqua āmetanitanj, quvqā neqā huiwā iquesā quuvqā iquesā yuuwā ātāutunque, bi tnāmāuatunque. Iutanj Iquenqā zā nenğanğuti, Iqueni neqā Naqā enqā-pa āqunātanā, suqā ikikinyāñjinā imākquatunquānānji.

Korinā āpmeqā iqua kñuā ākunmākñğanğuwñqā, Poli iqu aquvānā ikqenqā

2 Heyaqā nenyqā enqe, kiinjā witātñqe. Ne āmaqā hñqueni, quvqā miwitqueqā itanā, ā hñqueni, qui miwimākkā itanā, itanğa hñqueni iqueqā nātmatqā eeqānāni, māmotaucā itunqe. 3 Nyi kukñuā tqua, henyqā māmamāucā iqā. Oee. Mā nyi tiñji ae āyā etqe. “Neyaqā āwqe, eeqānāni he etapāñunā. Inji, ne hesā anā pākonanğuatiyā, hāñjā anā pmenğuatiyā? Qāyā eā, ne hesā anā pmetunquā ānenğiyā.” 4 He suqā qāyunā imākātqāñuwñqe, āwqā hñquaqu miñqā itmā, hiqā suqā āñguñqe, nyi awā ātuātqāñjā. Ga hesāni, nyi nqā āwqā tāmñji, aanā hanjānāñjā ānyimitāni, hanjā-iqā qāyā ānemeqanğqā-qe, yeeqā hāvemñāññqā ānyinātqāuā.

5 Ne Masendoniyā iu ātimāutanāñğanji, hapā āñğuanāñji māpmeqāñğa, hanjā-iqā huitāñjā-huitāñjā ānemaminqe. Itanğa āmaqā-pqe qu nesā kukñuā mākāñqā iqanğuwitanj, yāunūā itanā, neyaqā āwqe yāñānāññqā māeqā itā, zā iminqe. 6 Inji qānakñji, Goti, āmaqā āwqā hanjā mitqātanğuwā iquauqā āwqe Hanjā Iwimākkā Iqu, Talusi iqueni nenyqā dawatqanğqetāni, neyaqā āwqe, hanjā ānenğqe. 7 Goti Hanjuwā Iqu neyaqā āwqā hanjū, Iqu nātmatqā iñjā imākqanğqā iquesanā ma, heqā suqā āñğūā, Talusi iqu ānyā ti emeqanğa, he iqueqā āwqe, hanjūā iwimākkuwā iutayi. Iqu awā tiñjā-pqe ānatkqe. “Āmaqā nāñjini, qu Poli iquki, saqā hipenui hinjūā

† 6:16 Hiqāva-imākkā 26:11-12; Esekiyāli 37:27 † 6:17 Asayā 52:11 § 6:17 Esekiyāli 20:34,41 * 6:18 2 Samuēli 7:8,14

kqāmbnjqā ipu, huāqā-hunqā kiinā āmepu, itanġa qāyqā-qāuquenā āwqā naqā hunqunā inqā pmapnjqā dinqe, kiinā āwinyātqānā.” Awā iinjā dqanġqetani, nyaqā yeeqā inqe, aanā hävemnäqñqā inyimākkqe.

⁸ Nyaqā tuwanui, * he huāqā-hunqā mapnjqā āqākqā qāyujā-qe, nyi nqā-nāuāni, iinjā ikqenjqā āwqā hanā-iqā māmeqā iqā. Naqā-qakui, nyaqā tuwanui, womba āmepu huāqā-hunqā etapqanġqanġani, he iinjā āpakānā māmeqā, wānqāpu qāyā meqanġuwā-qe, nyi hanā-iqe, inġanā āmakqe. ⁹ Ināqe tānġani nyi aquvānā itqānjā. Nyaqā aquvānā iqā iinjā, hiqā huāqā-hunqā āmakuwā iuta ma, iuta knuā ākunmāknāpu, suqā quyqe huātā ātnāmāukuwā iutayi. He huāqā-hunqā iinjā mapnqe, ne ma, Goti Hanjuwā Iqu emākkqe. Mā neyaqā kuknuā iqu, he qui memāqā āyā ikqe. ¹⁰ Goti Hanjuwā Iqu, āmaqē, womba āmepu huāqā-hunqā mapnjqā imākkqe, ii, knuā ākunmāknāpu, suqā quyqe vquatāmāupu, qui mimāknjqā anġumā ānyā-hānjā epnqā iunqā imākānā. Ināqe huāqā-hunqā āmaqā qua tāutanī āmetqānuwi, ii ākunmāknjqānjā ma, āpākonqā dunqeyi. ¹¹ Huāqā-hunqā Goti Iquesa iinjā āmakuwā iutani, suqā anġuā huitanjā-huitanjā tiinjā emetnjqā iqāqā tāunqe, knuā indqāmbu. Nyi suqā quvqā heqā awā iqi witanġqenqā āqākqānġani, he yāunūā ipu, quvqā imākkqā iquenqā ākasuwā ātāpu,† hiqā-hiuā quvqā mimākkqā ikuwinjqā āmotquapnjqā yānjā āqānġuwi. Ga ‘Ne quami āānā pmeniqutiya’ tpu ipu, suqā qāyūnā imākkqānjā enġanġi, suqā quvqā imākkqā ique, jānā iwimākkqānjā itqānjā. Suqā eeqānānjā iinjā imākātqānuwi, ii suqā quvqā nyi āqākqā iunġi, he quvqā maeqā epiyinjqā āmotquenā. ¹² Nyi tuwanūā i āqākqe, ii nyi āmaqā suqā quvqā ikutākqā iquenyqātā, hanā-iqā āmakqā iquenyqātā, knuā indqānātmā maqiyqā ikqe. Goti Hanjuwā Iqueqā hinuā iqinġi, heqā nenyinqā enqe, naqānānjā etanġi, hiqā-hiuānjā nāqñqā epnqā āqākqe. ¹³ Inġi tānġani, heyaqā suqā anġuā iutani, neyaqā āwqe, hanuā ānenyātqāuā.

He iinjā inemāqanġuwitanā ma, Talusi iqu yeeqā itāqetani, ne-pqe yeeqā aanā naqānanā yatunquā inemākātqātānġqā iutayi. Talusi iqu, he ānyā ti emeqanġa, he ique yeeqā āvātmepu, āwqā hanuā iwimākkuwā iutani, yeeqā kiinā itqāuā. ¹⁴ Qānġanānjā, nyi Talusi iqueni, heyaqā suqā anġuinjqā awā ātukqetani, he womba mādapqā ikuwi. Ne he kuknuā etkque, hñqu quanġā ma, eeqānā naqā-qakuinānjā. Itanġa asā iinjā, ne hiyaqā suqā iinjinqā, yoqā haqeu āmaetnāmāukquā inqā-pqe, Talusi iqu, kuknuā iinjā-pqe, quanġā hma etanġi āqunġqe. ¹⁵ Talusi iqu henyinqā quvepqanġani, he iquenyqā zā ipu, yāunūā-yāunūā ipiyā-qe, ique yeeqātā itmepu, iqueqā kuknui qātā āwikuwi. Iqu iinjā knuā indqānātā, iqueqā henyqā āwinqe, yāndi-yāndi āpeyātqāuā. ¹⁶ Inġi nyi nqā knuā indqānjā tāmñi, he suqā jānānānjā imākkqā uwqāpnjqā dinqā yānjānāqñqā āmetmā, aquvānā enā.

8

Āmaqā āwa iqanġuwā iquau, yātamākkā iqenjqā

* 7:8 2 Korinā 2:3-4 † 7:11 2 Korinā 2:5-6

¹ Neyāmaqäüä, Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä qokä-apäkä qua naqä Masendoniya im-imä aquvä äqänätqänjuwä iu, suqä Iqueqä qeqä imänqeta hiŋgi ävqenqe, he näqŋqä epŋqänä awä etatunqwe. ² Ii tiinji. Hanä-iqä naqänäŋi iquau äwimetä, yamwiqe, qui wimäkmatä qäyä iqanŋqä-qe, iquä aquvänä kiinjä itqänä. Qu mbqeta, nätmätqä huizitä maeqä, aanqänänä pmetanŋuwänŋgayi. Inäqe Goti Iqu iwimäkqanŋqetani, ämaqä huizi du yätamäkqä wipŋqä diŋqe, mbqä aquvä kuapanä äqäkuwi. ³ Qu suqä iinj, ämaqä hŋqu mätquanŋgi, quwqä äwiŋqä iutanä, quwqä-quwä äwa qäyä iqanŋä, hävemnäqŋqänänä äwikuwi. ⁴ Qu ämaqä quuvqä heqiyqä huizi iquatä wäunjuä anä ipu, Goti Iqueqä ämaqä qua Jutiya iu äpmeŋjuwä iquau yätamäkqä vqä iinjqe, kukŋuä yänänäqŋqä änatmiŋjuwi. ⁵ Ne, ‘Qu nätmätqä iinj mäwqä ipŋqäüä’ kŋuä neyätanŋqä iunji, ämäwqätäpiyanŋga, tiinjä äwikuwi. Goti Hanjuwä Iqueä äwiŋqe ämapiyä iutani, quwqä-quwä Naqä Ique-ganä äwimbiyitani, huizi ne änatapŋguwi.

⁶ Qeqä imänqeta, hiŋgi vqä wäunjuä iinjä iqueni, Talusi iqu-ganä ipäqäkqä-qae, ne iqu yämäkandumä yätŋqä yänä äwqänätanä ätätqänju. ⁷ He wäunjuä eeqänänä imäkäpiyä iunji, häukuä kuapanä wiqä-tänä tiinjä äyä imäkätqänä. He Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, kukŋuä awä ätäpu, näqŋqä-tänä epu, Iqueä wäunjuä imäkqänŋqe enyqä miqä ipu, itanŋa suqä ämaqenqä äwiŋqä he nesa ämequwi, imäkätqänä. Wäunjuä ii imäkätqänjuwä-pa, ga huiziqu, qeqä imänqeta mbqä hiŋgi vqä di, häukuä wiqä-tänä pmetpŋqä yänä qänŋanŋpu. ⁸ Nyi kukŋuä tä etqe. “He ämaqeu nätmätqä isua wipŋqenqä qäyä maenganŋutqe, vanŋpiyä-qe,” maetqä iqä. Mä nyi suqä Masendoniya pmeqä iuqä, ämaqä huiziunqä äwinyätä yätamäkqä vqä ique, äyä imäkqanŋä äqunätmä, ga ‘he-pqe, naqä-qakuä inä imäkŋqäpiyä’ tmä etqä. ⁹ Neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqueqä suqä qeqä imänqeta hiŋgi vqenqe, he näqŋqä ae äyä enä. Iqu nätmätqä kuapanänä-tänä eäqä-qe, he yätamäkqä eyätä, nätmätqä kuapanänä-tänä pmetpŋqä emäkätŋqe, Iqu Maeqä-qu ekqe.

¹⁰ Quväukuä ae äpäukqä iqueni, hiqä enqetani, mbqä aquvä qäyqänŋqe, he-ganä ikutäukuwi. Inji he tənŋa tiinjä imäkŋqenqe, ‘qäyuvqä’ kŋuä änyiyqi. ¹¹ Hiqä wäunjuä ipäqäkuwä-panji, tənŋanji qäpu imäkŋqenqe. Inji heqä äwipŋqä ipäqäkuwä ii enqä-pa, qäpu imäkmäupŋqä-pqe, asä iinjä imäkŋqenqe. Iinjŋqe, mbqä änä-änä ämeŋjuwi, äwipŋqänänji. ¹² Inji ämaqä hŋqu iqueqä nätmätqe ävqŋqä wiŋŋanŋutqe, Goti Iqu, ämaqä iqu ämeŋqä iutaninjä aquvänä yänä. Ä nätmätqä iqu mämeqä enqä iinjqe, Goti Iqu miwäsäuqä yänä. ¹³ He qokä-apäkä huizi du yätamäkqä vqanŋuwänŋga, qu anŋuä pmeqanŋpi, he hanä-iqä meqänŋqä matqä iqä. Oee. Ne ämaqä huizitäŋi, asänänä pmetatunqä ätqä. ¹⁴ Hea tənŋanji, he nätmätqä kuapanänä-tänä equwä-qae, äwa itqänjuwä iu, yätamäkqä vqäpŋqe. Ga he äwa iqanŋuwänŋanji, qu nätmätqä-tänä epunjqae, yätamäkqä epnä. Ga he yätamäkqä iinjä änyäpunjqae, äwa miqä asänänä pmetpnä. ¹⁵ Suqä iinjä imäkqänŋqe, Goti Hanjuwä Iqueqä kukŋuä iu ätänŋqe, tiinjä ätä.

“Ämaqä ymisanä aquvä kuapanä ämaqiyätqä iqu, äpakänä witätŋqä mämaqiyqä yänqiyä. Itanŋa wänqänänäpu ämaqiyätqä

*iqu, äwa miqä yänqiyä.”**

Poli iqu, Talusi iquesä, huizi iquaquisä, Korinā iunqä dowatätñqä ikqenqä

¹⁶ Nyi Goti Hanjuwä Iqueni, “Anguiqä” ätquä. Nyi he yätamakqä hemqä änyinätñqä-pani, Goti Iqu, Talusi iqueqä äwinqeuñi, asänä witñqä iwimäkkqe. ¹⁷ Inji, Ne iqueni, “Si qunqä utñqeqä” ätuätanä yatñqä vquauñgqetanä ma, iqu henyñqä yätamakqänqä kuapanä äwinyätä, iqueqä äwinqä iuta, äneväma pätñqä itqäuä. Iinqe, nyi Goti Hanjuwä Iqueni, “Anguiqä” ätquä. ¹⁸ Iqutä anäñi, neqä neyämaqä hñque dowatatuñquä itqänu. Iqueni, qokä-apäkä Jisasi Iqueqä yoqä du aquvä im-imä äqänätqänuwä eeqänänjä iqua, iqu kukñuä äñguä we-hunqä-tänji awä tuäkiqanñi äqumbiyi, iqueqä yoqe haqeqä ämatnämäutqänjuwi. ¹⁹ Tii-pqä inänji. Iqu nesä qanä anä ikitanä, mbqä ämaqe, suqä hiñgi vqeta, Jutiya pmeqä iquauñqä tnämäuqanñuwi, aquvä ämaqiyätanä ämiqatuñquänä, iqua ique atäunjuä ikuwi. Ne wäunjuä iinji, Naqä Iqu Kiqä-kiuä yoqä naqä metñqä iinqätä, itanğa ämaqeu yätamakqä äñguä vqä iunqä, neqä änenqe ämotquetuñquä iinqätä, imäkätunqeu. ²⁰ Ämaqä hñqu, mbqä kuapä iinjä tnämäuqanñuwi ämiqanñquä iinqe, kukñuä quvqä matqä iqä diñqe, ne neqä neyämaqä ique anä dowatatuñquä itqänu. ²¹ Ne suqä äñguinä imäkqänqe, Naqä Iqueqä hiñuä iqinñanñqä ma, ämaqeuqä hiñuä iqi-pqe, inä imäkqänqä änenyätqäuä.

²² Iquaqutä anä upunqä diñqe, ne ämaqä hñque-pqä inä dowatatuñquä itqänu. Ämaqä iqueni hiunji kuapanänñanñani, ne yamwiqä ävatanä wäunjuä huitanjä-huitanjä vqanñque, yänjä äqänätä qäyunä imäkqä iquvi. He iqueä hiñuä iqinji, suqä äñguänänñinä imäkqänñqenqe, näqñqä ae eä, ga iutanji iquaquiyqä wäunjuä yätamakqä vquätñqä diñqe, kiinjä äwinyä. ²³ Inji, Talusi iqu, nyitä anä ita, he yätamakqä heyqueanqä inqä wäunjui, imäkätqänueä ique. Itanğa neqä neyämaqä iquaqu, Jisasi Kraisi Iqueqä yoqenqä aquväqñqä iquauqä kukñuä ämapqä enyä, Kraisi Iqueqä yoqe haqeqä inä ämatnämäutqänñiyi. ²⁴ He ämaqä iquauñi, suqä äñguinä iwitqueqanñuwitani, ämaqä Jisasi Iqueqä yoqenqä aquväqñqä iunji, nätmätqä tquaqunñqä näqñqä mapñqe. Ii, hiqä suqä naqä-qakuänänjä ämaqeuñqä äwinqä iquesä, itanğa ne henyñqä aanjä yeeqä kiinjä itanä ätätunqä iunji, hiñginä matqä itqänu.

9

Suqä quuvqä heqiyqä äwa itqänuwä iquau qäyunä vqenqä

¹ Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä, qua Jutiya iu äpmenjuwä iquau yätamakqä i vqänqe, heqä äwqe etikatmäkqanñqä-qae, nyi iinqe tuwanjuä hämäusqä maqäyqä imä. ² Henyqä iinjä näqñqä ae ämamitanji, heyaqä yoqe, Masendoniya pmeqä iuqä hiñuä iqisanji, haqeu ämamäutmä, tii ätumiñqe. “Quväukuä ae äpäukqä iquesa tiinji, qua naqä Äkaiya pmeqä hñqua* imäkññqä iinqe, ipämambu tii äpmenäuä.” Nyi iinjä tquanñqenqä qätä änyipiyi, Masendoniya pmeqä kuapanänjä hñqua, iquauqä quuvqe äwivauqanñi, nätmätqä

* 8:15 Anğumä Itmakqä 16:18

* 9:2 Korinā, ii qua naqä Äkaiya iqueqä anjä-himqä naqä kinğanänjä iquvi.

hui inā vqānqā äwinqqeqä. ³ Itanġi ne heyaqä yoqe haqeqä ämamäutanä ätätunqwe, kuknuä hiñgi teqānqä manyinġanġi, nyi henyqä ätuätñqä-pa, he näwinyä ipämambu pmapñqe, neqä neyāmaqä iquauñi dowatmqä itqāñä. ⁴ Ga nyitā, Masendoniya pmeqä hñquata, äquvepätanä, he nätmatqä wipñqe, näwinyä mäpmeqä etañgä eqānatque, inġanġi ne, neqä kuknuä ätuätunquä iinġä womba meqanġua, he-pqe inä meqānqä ätqä. ⁵ Itanġi neyāmaqä iqua, hiñuiqä pñnqä kñuä ämakqe. Iwä iqua emepu, nätmatqä äñguä iwimäkqāñqä, he ätnämäupñqä ae ätukuwä-pa, qäyunänä ipñqä yätamäkqä epnuwāñqe. Itanġi, ne inġa timanä. Iutanġi he kuknuä yänänāñqä duta mäwqä, äwqä yeeqetä vqanġä hiñuä eqānġuanä.

⁶ Kñuä indqāmbu! Ämaqä ymisanä wowi, wāñqāpu äqutätñqä iqu, kiqä häukuä näñqe, wāñqānāñäpu menä. Ināqe ämaqä ymisanä wowi, hävemnäñqāñäñä äqutätñqä iqu, kiqä häukuä näñqe, aanä kuapāñänä mequänä. ⁷ Iinġñqe, he hñqunä-hñqunä nätmatqä wipñqe, heqä qeqä-quuvqä imda äñguänä indqāmbiyāñga wipñqe. Ämaqä hñqu, kuku äunätä vqānqä, itanġa “Hñqu ‘iinġä-iinġä iyä’ dätqätanġi ävqänä” tqāñqe, ii quvqe. Ämaqä nätmatqä vqāñqe, aquvänä itä ävqä iquenyqe, Goti Iqu kuapāñä winyänä. ⁸ Itanġa Goti Iqu, Iqueqä qeqä imāñqeta hiñgi ävätñqä iutanġi, Iqu hävemnäñqä etapquänä. Iinġñqe, hiqä äpmaka upñqä iunġi, he nätmatqä aanä qäyunänä-tāñä äpmepu, wāunüä äñguä eeqāñänä imäkqa uwqāñqä iunġe, nätmatqä eeqāñänä ämeqāpnä. ⁹ Suqä iinġe, Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunġi tii ätä. “Iqu, ämaqä nätmatqä maeqä iquauñi, iqueqä nätmatqe hiñgi ävqāwätñqe. Iqueqä suqä jänänāñä iinġi, hea ique-ique äpakänä witāñiqe.”† ¹⁰ Itanġa Goti Iqu, ymisanä piiki vowä mäuqāñqä ävätä, ymisanä bñqenqä Vqä-qu eä, ga he äwa miqāñqä, aanä qäyunänä-tāñä epu, hiqä suqä ämaqä huiziu yätamäkqä vqāñqe, aanä naqāñänä, piikä iqueqä häukuä enqä-pa, wiquätñqä etapquänä. ¹¹ Iqu äwa miqāñqä etapätqätanġqetanġi, ga he-pqe Jutiya pmeqä iquauñi, kuapāñä vqāñqe. Inġi ne mbqe äma vqanġqetanġi, Jutiya pmeqä iqua, he nätmatqä äñguä ii vqanġuwñqe, Goti Iquenġi, “äñguiqä” tupunä. ¹² He suqä yätamäkqä iqä ique, imäkquwä iutanġi, Goti Iqueqä qokä-apäkä huizi iqua, qu äwa miqä pmetpñqä yätamäkqä vqāñqä inä hmanġi. Ii, ämaqä iinġä iqua, Goti Hanjuwä Iquenġi, “Äñguiqe” aanä naqāñänä tquāñqä inänġi. ¹³ Heqä wāunüä yätamäkqä vqāñqä iqu, ii hiqä suqä äñguänāñi ätnāñä iqi maeqanġqetanġi, qu henyqe, “Qu Kraisi Iqueä kuknuä äñguinġe, awä-tqāñqä inqāñä manä, qānaknä inä iqä iquaiqä” tpnä. Itanġa he qutä, ämaqä eeqāñänä huizi iutä, nätmatqä yätamäkqä aanä kuapanāñä ävätqāñuwä iunġe, qu näñqä metpnä. Hiqä suqä iquaqñqä kñuä indqāmbiyitanġi, Goti Iqueqä yoqe, haqeqä mamäupñä. ¹⁴ Itanġa Goti Iqu, Iqueqä qeqä imāñqä iuta hiñgi vqä iunġi, he hävemnäñqä etapqenqä näñqä epiyitanġi, henyqä kuapāñä äwinyätä, Iqu he äñguä emäkquätñqä diñqe, yatñqä vqāpnä. ¹⁵ Iqu nätmatqä äñguä iinġi, aanä hävemnäñqä hiñgi qanyä äñätapätñqä iinġe, ne a äñä matauqä yanä. Iinġe, Iquenġi “äñguiqä” tquatunġuänänġi.

† 9:9 Apqä Bukä 112:9

10

Poli iqu, iqueqā wāunjuinqātā, yoqā naqenqātā, ātkqenqā

¹ Korinā pmeqā iquenā, nyi Poli iquā, suqā Kraisi Iqueqā du qānaknā itmā, nyaqā kukṅuā etmqe, qātā āṅguā ānyiyāpu, āṅguānā iwāsāupṅqenqā yatṅqā eyqā. Kraisi Iqu Iqueqā-kiuā ākittqānātā, āmaqeunī qe-qeiqi itquamiṅqe. Iiṅā iqā qāyā etāṅgi, āmaqā hṅqua nyiṅi, tiṅṅā ānyinyuāndātqāṅuwi. “Poli iqu, nesā anā āpmeqāṅgaṅi, pemā miqā, kukṅuā qeiqinyā tqueqā. Ā kiṅāmā āpmeqāṅgaṅi, kukṅui yāṅṅānāqṅqānā natqueqā.” ² Itāṅgi nyi yatṅqā eyātmā tiṅṅā etmqe. Nyi āquvepātmā hesā anā āpmamāṅgaṅi, kukṅuā tāqṅqānāṅi etmniṅqenqā manyiṅgaṅgi, he āṅguānā mimbu. Iṅāqe āmaqā nenyqe, “Iqua Goti Iqueqā suqeu qānaknā miqā, qua tāutanā iquauqā iunā, iqā-quaiqā” ātātqāṅuwā iquauṅi, nyi kukṅuā tāqṅqānāṅi tumniqeqā, kṅuā indqānātqāṅā. ³ Naqā-qakui, ne qua tāu āpmeṅquā iquneyi. Iṅāqe ne māki, āmaqā qua tāutanā iqua itqāṅuwā-pani, miqā ma itqāṅu. ⁴ Nātmatqā ne mākāṅqā āmeṅque, qua tāutanā hmanji. Ii Goti Iqueqā mākā-iqā yāṅṅānāqṅqā-tāṅā, neyaqā mākā-huṅqā iquauqā aṅā wākiqā iu āktāutanā, āqiyāpnasqiyqāṅqā iiyi. ⁵ Itāṅga āmaqe, quwqā kṅuā indqāṅqeu kukṅuā quāṅgi āma āpeyāpu, huizi iqua, Goti Iquenyqā nāqṅqā mapṅqā iuṅi, qṅqāṅā āyqāṅguwā iquauṅi, māndi ākittqiyātqāṅu. Itāṅga āmaqe uqā kṅuā indqāṅqā quvqā di, guā ākiqiyetanā, iquauqā kṅui, kiṅānāmā māwiqā, Kraisi Iqu-tāṅā qāqiqi āwitā Ique qānaki wivāndqāṅqā imākātqāṅu. ⁶ Ga hiunji he, Jisasi Iqueṅi hāmānānā qānaknā vqāṅṅpṅqāṅgaṅi, huizi ii miqā iqāṅguwā iquauṅi, haṅā-iqā kima vatunṅue, ne tāṅgaṅi nāwinyā imāknānā āpmeṅu.

⁷ He nātmatqā ātimāutqātāṅgi hiṅuā āqunāpiyā iuṅi, yāpāṅgisa ma, haqāṅgisanā āṅguā iwāsāutunṅue. Iiṅi hesāṅā hṅqu, “Kraisi Iqueqā āmaqā naqā-qakui, nyināṅjā” kṅuā indqānātqe, iqu, nenyṅqā-pqe tiṅṅā indqānātṅqe. “Poli iquā, huiziquatāṅi, nyi Kraisi Iqueqā-qunā āpmeṅqā-pani, eequne asānāṅā āpmeṅunā.” ⁸ Naqā Iqu ne yoqā-tāṅā hiatunṅquā inemākkqe, ii he qui emāqṅqāṅqā ma, yātamāqṅā heyqṅqā iiyi. I etāṅgi, nyi neqā wāunjuā itunṅquā tāunṅā aquvānā itmā, neqā yoqā haqeqā inā mamāmqe, womba miqā ymā. ⁹ Iṅāqe he nyinyqā kṅuā tiṅṅā indqāmbṅqā diṅqe, manyiṅqā yasāmānā iqi. “Iqu tuwaṅuā āqāyqe, ne zā nemākātṅqā āqāyqiyā.” Oee. ¹⁰ Āmaqā hṅqua tii ātātqāṅuwi. “Poli iqueqā tuwaṅuā iuṅi, kukṅuā yāṅṅānāqṅqā, haṅā-iqā-tāṅā ātātā qāyqā-queqā. Iṅāqe iqu iqueqā-kiuā, nesā anā āpmeqāṅgaṅi, haṅuā āwitā, kukṅuā hiṅṅiṅqā eṅqā-pa tquāṅqiyā.” ¹¹ Āmaqā iṅṅā ātātqāṅuwā iqua, nenyṅqā nāqṅqā tii mapṅqāuā. Suqā ne hesā māpmeqā eanāṅga, tuwaṅuā iutanā āmetquetqā ii, anā āpmeṅāṅgaṅi, asiṅu metquenā.

¹² Neqā-neuāṅi, ne āmaqā quwqā yoqā haqeu āmamānātqāṅuwā iquatā, anā māqāqasāuqā itanā, “Neqā suqā imākkqe, asānāṅiqā” matṅqā pa yanā. Iqua quwqā suqenqā iwāsāupiyāṅgaṅi, naqā-qakuā iutanā miqā, quwqā kṅuā iutanā iwāsāuqā iquayi. Āmaqā suqā iṅṅā imākātqāṅuwā iqua, kṅuā āṅgui maeqā iquayi. ¹³ Iṅāqe ne neqā yoqā haqeqā āmamānātanāṅgaṅi, ne wāunju, yāpaqāṅgisanji miqā, wāunjuā Goti Hanjuwā Iqu atāunjuā ātāutā, ānātapkqā ique

imäkätunquä iunqänä iwäsäutanä, ämamänätqänu. Itanğa Iqu ne wäunüä imäkätqutquatuunquä änätapkqe, he Korinä pmeqä iquenä yäpä inğisayi. ¹⁴ Ne-ğanä Korinä pmeqä iquenä emetanä, Kraisi Iquenyqä kuknuä ängui, äma äpkquetani, ga ne tånğa ämeyätanänğanı, neqä hiqıñqä Goti Iqu änätapkqä iunı ävausätanä, haqä nändi mäwqä itqänu. ¹⁵ Wäunüä ämaqä huiziquauqä imäkmitpqä iunqe, ne neqä hiqıñqä iunı mämwäwqätäuqä itanä, yoqä haqeuıi mämamäunqä pa itunqe. Heyaqä quuvqä heqiyqä di yänänäñqä timäutqänğanı, Goti Iqu wäunüä neqä änätapkqe, hiyaqä awä iqıñı naqänänä timäuquätıñqe, knuä yänänäñqä ämenü. ¹⁶ Itanğa iutanı, ne kuknuä ängüä tä, qua naqä hiyaqä tuwä inğisa äwiñuwä iunqä äma uwqänqe, knuä inä ämenü. Ga ne iinä imäkätanänğanı, neqä yoqä haqeuıi, wäunüi ämaqä huiziqua ae imäkkuwä iunqe, mämamäunqä yanä. ¹⁷ Yoqä haqeqä mamäuqänqe, Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunı, tiinä ätnä.

*“Ämaqä kiqä yoqe, haqeqä mamänätıñqä äwiñgqä iqu, yoqe, Naqä Iqueqenä mamäuquätıñqeqä.”**

¹⁸ İi tiinä etanğiyi. Ämaqä hıñqu yätqä-yätqänä itä, iqueqä yoqe, haqeqä ämamänğqä iqu, ämaqä yoqä maeqä hiñğıñqä iquvi. İñi Naqä Iqunä, ämaqä hıñqueqä yoqe haqeqä ämamäuqäqe, naqä-qakuä yoqä-tänı, iquvi.

11

Poli iqueqä suqenqätä, qanğä-tqä iquauqä suqenqätä

¹ Nyi kuknuä ängui matqä qämä-qämä inqä tmqä iqä-qae, hiñuinä nğämbu. He iinı imäkpnıqä? ² Goti Hanjuwä Iqu Iqueqä ämaqe, hıñqueqä yäpä-iqi mäpmeqä, Iqueqä yäpä-iqınyä pmeqänqä äwınyänqä-panı, ga nyi-pqe henyqe asä iinı. Nyi he Kraisi Iquenyqä tuwaknä ae enyuekqe. İñi, he apäkä, qokätä hiqaqä anä mäwiqä ii enqä-panä etanğpi, Iquenyänä muanätıñqä etma pmqänä. ³ Nyi kuknuı iinä etätmänğanı, ze tiinıñqä iqä. Qämakiqı, iqueqä näñqä qanğä huitanä-huitanä iutanı, İpä iyyqä knuä indqänqe, mñä-mñı äwikqä-panı, yamwiqä emeqanğa, heqä knuä indqänqä ängui, gi-mända ämequatätä, itanğa Kraisi Iquenyqänä ikikınyänä äpmeñuwi, endumäkqänqä diñqä ätqä. ⁴ Nyi zä änyıñqqe, tiinı hiñuä ae äqunğqä iutanı. Ne Jisasi Iquenyqä kuknuı, naqä-qakuä awä etätunqe qäyä etanğqä-qe, ämaqä hıñqua emeqısäpu, hui-mända etätqänä. Itanğa Dñä Änguiqutä, kuknuä ängüä we-hunqetänı, he nesa ämetqänuwä-qe, iqua dñitä, kuknuä ängüä we-hunqetänı, aanä hui-mändanıñqä etqanğuwänğa, he “Iquauqä kuknuı, naqä-qakuıqä” knuä heyqanğı, iquauñı hiñuinä äqunätqänä. ⁵ Ämaqä iquauñı, he haqeu muämäuqanğuwä-qe, nyaqä iwäsäuqä duñı, “Kraisi Iqueqä kuknuä awä tuäkiqäñqä ändowatkqä naqä-qakuä yoqä-tänä-qua hmanı. Nyi iquauqä yäpä iqi mäpmeqä enänä” knuä änyä. ⁶ Nyi kuknuä äwi-iqä matqä itmä-qe, nyaqä näñqä di äwa miqä eä. Hiunıi eeqänänä iunı, ne nätmatqä eeqänänä imäkätanä iunı, neyaqä näñqqe ämetqueqänqä äyä imäkätunqe.

* 10:17 Järämai 9:24

7 Itanğa, nyi kuknuä ängui awä etätmänğanı, “Mbqä dappiyä” maetqä iminçe. Inı nyi he naqä yoqä-tänjä emäkmqä dinqä, nqä-näuäni mändi i äkittqänminçe. Nyi iinjä imäkminqençe, he “İi suqä quvqeqä” knui, sunqä indqänätqänjä? ⁸ Nyi heyaqä awä iqi äpmamä, kuknuä awä etätqätanğa, Naqä Iqueqä yoqenqä aquväqñqä huizi iqua, nyi yätamäqä nyätñçe, mbqä ändnämäüminjuwi, inı nyi quwä-meqänänjunä ämotauminçe. ⁹ Nyi hesä anä äpmaminqänğanı, mbqänqä äwa itmä, “yätamäqä nyipiyä” ätätmä, hanjä-iqä metapqä iminçe. Nyi yätamäqä ämakçe, ii neyämaqä Masendonıya äväma, Korinä iu ätimäukuwä iquauta, nätmätqä äki-äkitanjä nyi äwa iminqä isua, qäyunä ändapkuwi. Iutanı, nyi he maeqäkñqä imä, hanjä-iqä metapqänqçe, nqä knuä iqu a äqätqca äpätñçe, yqänä äqätänjä. ¹⁰ Inı Kraisi Iqueqä kuknuä naqä-qakui nyitä witanğqetanı, nyi naqä-qakuänä tiinjä ätqä. “Nqä suqä ämaqä du maeqäkñqä itñçenqä yoqä haqeu mamänğanğundçe, ämaqä qua naqä Äkaiya ique imimä äpmakäwäunjuwitanı, hñqu manğiminyqä yänä.” ¹¹ Nyi he maeqäkñqä inqä iinjçe, he knuä tiinjı maeyqä ma eä. “A, iqu nenyqä mäwiñqä naqä-qakuänä itäqä iutanjqä.” Oee. Nyi henyqä aanjä kuapänä änyinätñqä iinjçe, Goti Hanjuwä Iqu näqñqä eä.

¹² Ga nyi he maeqäkñqä-pa itñqä iunı, yqänä iqämä. İi tiinjä dunqeyi. Ämaqä hñqua, nesä asänänjä epu, iquauqä yoqç haqeqä mamäumbñqä dinqçe, ämaqeuqä hinjuä iqinı, hänaqänqä qävqä itqänjä. İinjä timäuqänqçe, nyi qñqanjä äyätqänjä. ¹³ Ämaqä iinjä iqua, naqä-qakuä kuknuä awä tuäkiqäpñqä ändowätqä iqua hmanji. Quwqä-quwä imänäpu, Kraisi Iqu kuknuä awä tññqä ändowätqä-quanä epu, kuknuä quanği äma qanjäqñqä iquayı. ¹⁴ Qu iinjä iqanğuwinqçe, he yäunjuä miqä pa iqanğpu. İi tiinjä ätimäuqi. Setänä, Goti İqutä mäkä-hunqä iqu, iqueqä huiwä di huitanjä äkunmäknätä, ynaunjqä tä äyänätñqä iqua enqä-panjä timäutñqä imäknänä. ¹⁵ Setänä iqueä wäunjuä-wiyqä iinjä iqua, quwqä huiwi äkunmäknäpu, suqä jänänänjä iqueqä wäunjuä imäkqä-quanä eqanğpççe, ii yäunjuä inqä hmanji. Kimanı, qänakndanı, iquauqä wäunjuä äänä imäkmitpçä iuta hanjä-iqä mapnuwi.

Poli ique, hanjä-iqä kuapänä äwimakqenqä

¹⁶ Inı nyi kuknuä ängui maetqä, qämä-qämä inqä kuknui hñqu, anği etmçe. He, “Iqu qämä-qämä itñqä iuta ätqiyä” knuä eyätñçe, manyinğanğqä-qe, hiqä enqä dunä indqambu. Mä nyi, ämaqä qämä-qämä inqä itqänjuwä-pa, nqä yoqç haqä-iqä wänqäpu inä mamänmçe, hinjuinä nqambu. ¹⁷ Nyi nqä yoqç, haqeqä mamänqenqä kuknuä tä ätqçe, ii Naqä Iqueqä äwiñqä iuta hmanji. Qämä-qämä iqä iquauqä suqç ämetmä ätätqänjä. ¹⁸ Ämaqä kuapänänı, qu suqä qua täutanjä iunqçe, quwqä yoqç haqeqä ämamänätqänjuwä-qae, nyi nqä yoqç, haqeqä inä mamänmçe.

¹⁹ He hiqä-hiuänqçe, ‘Ne knuä iqä änguanänjä-tänuneyqä’ indqänätqänjuwä-qae, ämaqä hñqu qämä-qämä iqä kuknuä etqanğqä iinjçe, aquvänä ipu, hinjuinä äqunätqänjä. ²⁰ Tiinjä-pqä inänji. Ämaqä hñqeqä wäunjuı hinği wipñqä emäkqanğqä, ä nätmätqä heyaqenä metauqanğqä, ä he quwqä äwiñqä dunä imäkñqä emäkqanğqä, ä ämaqä naqä enqä-panjä imänğanğqä, ä hiqä

manju piya eqāyesqanqce, iqueqā āwinqā iuta qāyā emäkätñqā hiñuinā āqunātqāñuwā iquenji. ²¹ Ne hesā āpmaminqāñganji, yāñānāqñqā maequne, iquauqā suqā iinjā imäkqāñqe, asānā memäkqā iminquetani, “Nyi womba itqāñānā” etmqāta? Oeyqā.

Āmaqā hñqu yāñā āqānātā, iqueqā suqenqā awā tätñqā iqāqe, nyi-pqe zā miqā, nqenqā awā tmā. Nyi kukñuā iinjā, āmaqā qāmā-qāmā ipiyā iqua ātātqāñuwā-manā iinjā ātātminqā, ‘oānā’ etqā. ²² Hiqā kñuā indqāñqe qui imäkätqāñuwā iqua, Hipru iquatanā-quayqae, nyi-pqā ināñji. Ā Israitqā iquayqae, nyi-pqā asā ināñji. Qu Aprāhamā iquesanā iutanā hueqā-himqā iquayqae, nyi-pqā ināñji. ²³ Täñganji nyi āmaqā qāmā-qāmāñqā hāmānā epiyā iqua enqā-panā emā tmqe. Qu, “Kraisī Iqueqā wāñuā-wiyqā-quneyqā” etāpiyāñganji, naqā-qakuā etātqāñuwāta? Iqueqā wāñuā imäkqā naqā-qakui, ii nyinji. Nyi wāñuā iquenji, tnāñāñāñā itmā, guā kuapānā āpmeqisātmā, itanğa a āñgiqātāpu, ptqā kiinjā āmbāsātqāñuwā iutanā, qunji āmāwqātāñuā. Itanğa āpākonmātmā itmi, kuapānā iqāsātñqe. ²⁴ Israitqā iqua ikkuwitāñi, aanā kuapānā, 39* inā tāua āndowikuwi. Qu nyi ptqā iinjā, hipa hñginji eeqā iinjā āmbāsāqāsminjuwi. ²⁵ Hiunji hñquaqu-hñquenā inğa-inğanji, Romātanā hñqua, iquauqā-iquauqāñğa, jāvqetā ptqā āmbākkuwi.† Hiunji hñquenji, nyi hikinā nnāmbāsquānā ikqe.‡ Hiunji hñquaqu-hñquenji, nyi yimba ikāminqāñganji, yimba iqua qui inğa-inğa imākñāqiskuwi. Iutanā hñquenji, nyi hiunji hñque, heatqā hñque, eqā-pñā iu āpmakqe. ²⁶ Anā kiinjā imñā iunqā qanā ikitmāñganji, eqā huakā ānma uwqānā itā, itanğa quwā-meqā iqua, pizqā bāsқанā ikāminqe. Itanğa nyāmaqā Israitqā iquatā, ā huizi iquatā, pizqā bāsқанā iminjuwi. Anā-himqā naqā iutā, anā avqñqā iutā, itanğa eqā-pñā iutāñi, āpākonmātmā iminqe. Itanğa, “quuvqā eqiyātqāñunā” quanğa ātātqāñuwā iquauā hipa iutanā, qui imākñqāñā iminqe. ²⁷ Hea kuapānāñāñganji, nyi wāñuā huitanā-huitanā, dnā huqā imitmqe, hiaqāqā māwiqā iminqe. Hea kuapānāñāñganji, buayāñqā dā ānyātā, eqāñqā quvākā yākāñā ānyiyātāqā-qe, nyi isua mañqā iminqe. Hiunji kuapānāñāñganji, qākāmāñqā āwa itmā, iiqā āndminqe. ²⁸ Itanğa hanā-iqā ii qāyā āmetmā-qe, hiunji ique-iquenji, nyi āmaqā Jisasi Iqueqā yoqenqā aquvā āqānātqāñuwā eeqāñāñā iunji, āānā mimqāndiyā-tmā, āwāwa itmā itñqe. ²⁹ Inji āmaqā hñqu, iqueqā yāñāñāñqe hma etā hanjuā āwiqe, nyi iquenqā huāqā nunganji, hanjuā inā wāmā. Itanğa hñqu nātmatqā hmbu iwimäkqanqeta, suqā quvqā imäkqanjanji, nyi āwqā tā hānaqā jānā.

³⁰ He kukñuā qāte, āmaqā quwqā yoqe haqeqā āmatnāmāñāpu tqā iquaunā wiyqāñqā enyātñqe, inji nātmatqā nyi yāñāñāñqā maeqā emqā āmetqueqā iunqāñā, nqā yoqe haqeqā matnāmāñmā. ³¹ Goti Hanjuwā Iqu, neqā Naqā Jisasi Iqueqā Goti Iqu eā, Kaniqu inā eā, yoqā haqeuñi, hea ique-ique momuāqñqā Iquvi. Itanğa nyi nyaqā kukñuā iinjā, quanği matqā iqāñqe, Iqu nāqñqā eā. ³² Nyi anā-himqā Dāmaskasi du pmetanjanji, § anā-himqeutāñā gapmanqā, āmiqā naqā

* **11:24** Kukñuā-suqā 25:3 iunji, “āmaqe tāua ātāvāpiyāñganji, 40 māmāwqātāuqā pambiyā” ātānā. † **11:25** Wāñuñqā 16:22. Hiunji hñquaqu-hñquesanā hñqu, Poli iqu Piliipai iu āpmaminqāñganji. ‡ **11:25** Wāñuñqā 14:19 § **11:32** Wāñuñqā 9:23-25

Arestasi iqueä yäpä iqi äpmeqä iqu, ämaqä mäkä-iqä hñquau, nyi a ängiqätñqänä, anä-himqä naqä iqueuä täknä hävqä eeqänänä iu ätqäteqäukqe. ³³ Nyi iqueqä hipa iuta qupäwunmqe, ämaqe, hiqokä-qä iu äkiqumuatenjiyäpu, anä huä iutanji, täknä yäpaqä mänqisa guä äñqäyämawatqanqawänqa, zä ätawunmä äwekqe.

12

Poli iqu qäukuä yätunqä ekqenqä

¹ Suqä yoqä haqeqä matnämänqe, ii yätamäqä miqä etanqä-qe, he kukñuä iunä äwiyätqänqawitanji, nyi nqä yoqe haqeqänji, äpakä ämatnämänqmä. Täñqanji nyi kukñui, wätqä eqä-manjä äqunätminqätä, nätmatqä zä äwiñqä iinqä, Goti Iquesa näqñqä ämakqä iinqätä tmqe. ² Nyi ämaqä Jisasi Iqutä ämuänñnqä hñquenyqä näqñqä enä.* Quväukuä 14 ae äpäwqanqa, Goti Iqu ique, qua täuta qäukuä hñquaqunä iquaquvqä tuwä yänqisanä iquenyqä ämäkäqiyäma ekqe. Iqu huiwä qäsä ekqätiyä, ä quuvqenä ekqätiyä-qe, nyi maqñqä enä. Näqñqe, Goti Hanjuwä Iqunä eä. ³⁻⁴ Nyi anqumä tiinä ätqä. “Iqu huiwä qäsä ekqätiyä, ä quuvqe-qunä ekqätiyä? Nyi maqñqe, Goti Iqunä näqñqä eä.” Iqu yänji äpmeqe, kukñui ämaqä änä matqä ipu, pmua äwiñqä ii, tqanqä äwikqe. ⁵ Nyi ämaqä iqueqä yoqe haqeqä momuämä. Inäqe nqä yoqe, haqeqänji mämatnämänqä ymä. Nätmatqä nyi yänänäqñqä maequnä eämä, ämotqueqä diñqänä imäkmä. ⁶ Inji nyi nqä yoqenqä iinä iqä-qunä etanqundqe, nyi qämä-qämänji miqä, kukñui naqä-qakuänä tqä-qunä emä. Inji ämaqe, nqä yoqe haqeu hinqi mandnämäuqä diñqe manyinqä itñqe. Qu nyaqä suqä imäkätñqeutä, itanqa kukñuä nyi awä ätätñqä iutänji, kiqä quata-tänä äyä etanqi hinuä äqumbiyi, itanji nyaqä yoqenqe, inji inqa imäkqä eä. Iinqe nyi nqä yoqe, haqeu mämatnämänqä imä.

Goti Iqueqä yänänäqñqenqä

⁷ Nqä-näuänji, Goti Hanjuwä Iqu nätmatqä aanjä äñqunänänä zä wiqe, kuapanä ämändqueqanqgeta imänqä diñqe, Iqu mäwiñqä itqäuä. Iqu nyi iinji miqä imñqe, nqä huiwä täunji, täñä qäyä änunätñqä hinuinä äñqänqñqe. Hanä-iqä i ämetñqe, ii Setänä iqueqä wäunjuä-wiyqä hñqu, nyi quvqä nyimäkätñqä inqeyi. ⁸ Naqä Iqu nätmatqä nyaqä huiwä tämä änunänqñqe, huätä nyiyamäutñqe, nyi yatñqä hñquaqñi-hñque äwikqe. ⁹ Iqueqä kimanji, tii ändkqe. “Nyaqä yänänäqñqe, ämaqä yänä-maqñqä, hanuä iinä wiqanquwä iquau äwimetäqänqanji, wäunjui ätnänä iqi imäkänä. Iutanji, Nyaqä qeqä imänqgeta hinqi vqe, aanjä qäyunänä-tänä enä.” Inji nqä woyqä miqä, hanuä ii äwitñqä diñqe, nyi yeeqä itmä, awä tqämä. Ii Kraisi Iqueqä yänänäqñqe, nyitä pmetätñqä diñqeyi. ¹⁰ Iinä etanqi, nyi Kraisi Iqueä wäunuitanji, nyaqä yänänäqñqe aanqä etäqä-qe, ämaqä hui quvqä indqueqanquwä-qe, hanä-iqä huitanä-huitanä ämetmä-qe, itanqa ämaqä hui yuuwä gitäuqanquwä-qe, nyi yeeqänä itmä äpmenä. Ii nyi näqñqä tiinä emä iutanji. “Nyi hanuä äwitmñqanji, Goti Iquesa yänänäqñqä naqänänä-tänjunä pmetmqänä.”

Poli iqu quuvqä heqiyqä iquau yätamäqä vqenqä äwinymñqenqä

* **12:2** Näqñqä-tänä iqua, Poli iqu kiqä-kiuänqä ätkqä-qe, mändi äkittqiyenqñqenqä ätqä.

¹¹ Inji nyi qãmã-qãmã inqã kukñuã ii átqẽ, ii he inyimãkqanquwã iuta átqã. He nyinyqẽ, ãmaqeu awã änguã tquã etanqqã qãyunã-qe, inji mimãkqanquwã iuta ñqã-nãuã awã átqã. Nqã-nãuãni, nyi naqã-qakuã tiinjã etqã. “Nyi ãmaqã hinjinqã iquñqã. Injqe ãmaqe, he iquauñqã ‘Ãmaqã kukñuã awã tuãkiqãpnqã dowatqã naqã-qakuã iquaiqã’ kñuã indqãnãñuwã iquã, nyi mãmanqutãuqã inãuã.” ¹² Inji nyi, Jisasi Iqu kukñuã awã tuãkiqãmqã äñãndowatkqenqã, he ämetquamqẽ, heyaqã awã iqinjã, nyi nãtmatqã ãmaqã äñã mimãkqetã, ktqã yãunãuã iqetã, ktqã wãunãuã yãñãñãqñqã imãkãtmitãni, enyqã miqã äyã imãkminqẽ. ¹³ Inganji nyi suqẽ, ãmaqã Jisasi Iquenqã aquvã äqãñgãwãtqãñuwã huizi iquau ämotquaminqã-pa, he asã iinjã äyã ämetquaminqẽ. Injqe, nyi hanã-iqã metapqã imqã diñqẽ, “He nyaqã huiwi äminyipiyyã” ätãtmi, yatñqã maeyqã iminqẽ. Itãñgi he, “Iqu suqã iinjã, quvqã inetquaminqẽqã” kñuã eyquti, äwqã-hanã, ñqã suqã quvqeta ämetqãñuwi, huãtã manmãupu!

¹⁴ Tãñganji nyi tquaqui ae emakqã iunji, tqenji emamqã nãwinyã äpmeñã. Nyi äpmqãñganji, anqumãni, hanã-iqã metapqã imniqẽ. Nyaqã änyinqẽ, heyaqã nãtmatqã ämetaumqã ma, he Kraisi Iquenyqãtã, nyinyqãtã, quuvqã eqãpnqã inqeyi. Suqã tiinjinqe he nãqñqẽ. Ymeqe, kunaqã-kunuñuau yãtamãkqã wipñqẽ, ymisañã nãtmatqã isuanqã qãvqã ikipu, aquvã mãmaqiyqã ipnã. Suqã iinjã, kunaqã-kunuñuanã, ymeqã-quau yãtamãkqã wipñqã, imãkqãpnã. ¹⁵ Nyi he änguã äpmaka wãtñqẽ, yeeqãñã itmã, nãtmatqã eeqãpnãñi etapãtmã, itãñga ñqã-nãuãñi etapnmã. Nyi henyqẽ kiinjã änyinqẽ, yãndi pãyãtqãtanqgetãni, ga he nyinyqã enqẽ, mãñgi suñqã pãwiqã? ¹⁶ Injqe hñquenã, nyaqã suqenqã tiinjã ätãtqãñuwenji. “Ii qãyunqã. Iqu neyaqã nãtmatqã isua, ätnãñãqinjã mãmeqã itñqeqã. Iqu quanqã änatãtã, yamwiqã äneyãtã, qãmã-qãmã inemãkãtã, neyaqã nãtmatqẽ, ämãnãtautñqeqã.” ¹⁷ Äñãñqãwã? Nyi ãmaqã henyqã ändowatkqã iquautãni, hñque, “Si iquauñi quanqã yamwiqã ävãtnã, nãtmatqã ämãndauwa biyã” ätukqãtanã? Oee. Nyi iinjã mimãkqã iquñji. ¹⁸ ãmaqã iutanji, nyi kukñui Talusi iquenyã vqanqã, iqu i emakqẽ. Iqutã qanã anã ikãyinqẽ, nyi neqã neyãmaqã hñqutã äyã ändowatkqẽ. Inganji Talusi iqu quanqã yamwiqã eyãtã, heyaqã nãtmatqã hui, quwã ämetaukqãtã? Ä iqtã, nyitã, ye kñuitã, suqetãni, naqã-hñqunã mindqãñqã iqueãtanã? Oee, ye asãñã etqueque. ¹⁹ Ne hiqã-hiuã yãtamãkqã heyatunquã diñqẽ, Kraisi Iqutã naqã-qakuã ämuãñnanã, nãtmatqã eeqãñãñi, Goti Iqueã hiñuã iqisa imãkãtqãñu. Injqe, he neyaqã kukñuã tuwanãuã tãu äqãñãñqẽ, a ätäupiyyi, “Iqua quvqẽ qãyã imãkãpu, neyaqã hiñuã iqinjã, quwqã-quwã yãtamãkqã iinjã kukñuã isua änatãtqãñãuã” kñuã indqãnãtqãñuwãtã? Nqã nyãmaqã kiinjã änyinãtñqã iquenã, iinjã hmanji. Ne kukñuã eeqãñãñã ii etãtunqẽ, ii he yãtamãkqã eyãtanã, yãñãñãqñqã emãkatunquã iunqẽ.

²⁰ Ii tiinjã etãñgiyyi. “Nyi qunqã äumqẽ, qu suqã nyi manyinqã eãñqã iu itqãtanqã qunmniqãtiyyã?” ä, “He, nyi suqã, he maenqã eãñqã iu itqãtanqã ñqãmbnuwãtiyyã?” kñuã indqãnãtmã, äwãwa itqãñã. Heyaqã awã iqinjã, suqã kukñuã mãkã äqãyãunãpu, hñqeqã äpmeqã iunqã äwqã quvqã änyãpu, äwqã tnãñã maqãñã imãknãpu, huizi

māndi ākittqiyāpu, yānā-yānā ipu, āmaqā huiziunqā tuwāngi kukņua ātāpu, itaŋga wāunui, kņua huitaŋā-huitaŋā iuta qui imākqāŋqe, āwāwa itqāŋā. ²¹ Nyi henyqā aŋgi āquvepmqāŋgaŋi, ŋqā Goti Iqu, hiyaqā hiŋuā iqinji womba iqāŋqā inyimākqāŋqā-pqā diŋqe, āwāwa itqāŋā. Āmaqā hesaŋā hŋqua, suqā kiyā mātqā itā, suqā qokā-apākā hiaqāqā hiŋgi wāyākiqetā, itaŋga suqā yŋŋā-hiveqā iqua imākqā-pa qāŋgaŋā imiŋuwā iunqā, kņua makunmākŋqā yqānā itqātāŋgā qunmqe, iuta womba āmetmā, kņua qāmniqenqā etqā.

13

Hiqā-hiuāŋi, qāvqā inyāpu, yamwiqā iŋgpŋqe

¹ Tāŋgaŋi nyi emamqe, hŋquaqu ae āquvepkqe, huiziqu emamqā iqā.

*“Haŋā-iqenqā, āmaqā hŋquaqu, ā hŋquaqui-hŋquenāqua, kukņua asānāŋā dinā tqaŋgpqe, he qātā iunā āwiyāpu iwāsāuqāpnā.”**

² Nyi he aŋgu emetmā anā āpmamiŋquāŋga, kukņua yāŋānāqŋqā etkqā-pa, tāŋgaŋi qāqiqi māpmeqā, kiŋā-nāmā āpmamā etaŋgi, āmaqā suqā quvqā qāŋgatqā imākmiŋuwā iquautā, huizi eeqānāŋā iquendā, aŋgumā tiŋŋā etmqe. “Nyi henyqā aŋgumā āquvepmqāŋgaŋi, āmaqā suqā quvqā imākmitpqā iquenā, hiŋuinā maeqŋqā itmā, hāmā-hāmā emākmniqā eā.” ³ Iŋi he nyinyqe, “Kraisi Iqu kukņui, Poli iqesana ātātŋqāta, ā matqā itŋqātānā?” ātnāpu, nāqŋqā mapŋqā enyātqāuā. Iutaŋi nyi hāmā-hāmā emākmniqe. Ga he nāqŋqā tii mapnā. Kraisi Iqu heyaqā awā iqinji, haŋuā māwiqā itā, yāŋānāqŋqā tqāuānā. ⁴ Naqā-qakui, Iqu woyqā miqā, haŋuā-qu eqaŋga, zā-huātati āuekuwā-qe, Goti Hanjuwā Iqueqā yāŋānāqŋqetāŋi, hāŋā yqānā āpme. Itaŋga ne Iqutā āmuāŋnanā, Iqu haŋuā āwākqā-pa, ne-pqe asānā āwiŋquā-qe, Goti Iqueqā yāŋānāqŋqetāŋi, ne hiyaqā awā iqisa, Iqutā hāŋā anā āpmenitaŋi, yāŋānāqŋqā iŋŋā iqueni ātimāutŋqā imākqāŋguatqe, hiŋuā qumbnā.

⁵ Hiqā-hiuāŋi, “Ne quuvqā qāyu eqiyāŋuatiyā” tpu, hiqā kņua indqāŋqeutā, suqetāŋi, qāvqā inyāpu, yamwiqā iŋgpŋqe. Heŋi, Jisasi Kraisi Iqu, heyaqā yāpā iŋgisa āpmeŋqenqe, he maqŋqātānā? Iqu heyaqā yāpā iŋgisa māpmeqā itaŋgutqe, ii he quuvqā qāyunā maeqiyqā iutaŋi. ⁶ Itaŋgi nyi henyqe, kņua tiŋŋiŋqā yāŋānāqŋqā ānyiyqi. He, ne yamwiqā iuta quannā māpākŋqā, Kraisi Iqu kukņui nesāŋi etātŋqā qumbŋqāuā.

⁷ Iŋi tāŋgaŋi, he suqā quvqā mimākqā iqāpŋqe, Goti Iqu yātāmākqā heyquātŋqā yatŋqā āvātqāŋu. Ne ii imākātunqque, ii he nenyqe, “Iqua yamwiqā iuŋi āmāwqātāuquwiqā” kņua indqāmbŋqā hmanji. Hesaŋā hŋqua nenyqe, “Iqua Naqā Iqueqā wāuŋuā imākqā quāŋgā-quayqā” qāyā indqāŋgaŋguwā-qe, he suqā jānānāŋinā imākqāpŋqā ānenyātqāuā. ⁸ Qu nenyqā kukņua quvqā tqaŋguwiŋqā āwāwa miqe itunqque, ii ne, kukņua naqā-qakuā iqueni, māndi makittqiyqā iquatunqquā iutayi. Kukņua naqā-qakuā iqueni, yāŋānāqŋqenā imākquanā. ⁹ Ne woyqā māmētqueqā, haŋuā witaŋgua, he yāŋānāqŋqā tqāuqāŋgpqenqe, ne aquvānā itqāŋu. Itaŋga he Goti Iqueqā qokā-apākā aŋŋā qāyunānā aŋgi timāupŋqā

* 13:1 Kukņua-suqā 19:15

dinje, ne Goti Hanjuwä Iqueni, yatnqä ävätqänu. ¹⁰ Nyi kinätämä yqänä äpmamä, henyqä tuwanuä tä äqiyqe, ii nyi henyqä anji äpmqänğanı, “Heqä suqä jänä imäkmbiyä” etätmä, kuknuä täqñqä etqñqe, manyinğanıyı. Naqä Iqu nyi indmetä, wäunuä imäkqänqä yänänäqñqä ändapqce, nyi he qui emäkmqä ändapqä ma, yänänäqñqä emäkqämqä ändapqä eä.

Poli iqueqä kuknuä yeeqä inqä ätnämäukqenqä

¹¹ Nyämaqä iquenqä kuknuı, hitunıı iqi tii etqä. He aqvanänä ipu, Goti Iqueqä qokä-apäkä aanä qäyunänä anji ätimäupu, nyaqä kuknuä iutanı yänänäqñqä imäknäpu, hiqä knuä indqänqce, heuänqä manyüaktäuqä ipu, äwqä hanuä inqä pmeqänqce. İtanğa Goti, ämaqeuñqä äwinyätä äwqä hanuä inqä vqä Iqu, hesä anä äpmetätñqe.

¹² He äminäpiyänğanı, quuvqä heqiyqä iquneqä suqä iunı, quneqä inğpñqe. ¹³ Goti Iqueqä qokä-apäkä eeqänänı, “Yää nquauä! Ne henyqä hui mimäuqä inunä” etqä.

¹⁴ Naqä Jisasi Kraisi Iqu, Iqueqä qeqä imänqeta hinđi ävätñqä iunı etapätä, Goti Hanjuwä Iqu Iqueqä henyqä winqe hesä äpmuatetä, itanğa Goti Iqueqä Dñä Änguänänä Iqu äwqä naqä-hñqunä imbu pmetpñqä emäkquä.

Tuwanuä, Poli iqu Galesiya pmeqä iquauŋqä äqäkqe Yätamäkqä kuknuä hiŋuiqänjä iquvi

Ämaqä Jisasi Iquenyqä quuvqä kiŋganä eqämiŋuwä iqua, ii Israitqä iquautanänji. Itanŋi qänakŋi, Jisasi Iqu Poli wäunuä imäkqä ique, kuknuä äŋguä we-huŋqä-tänji, ämaqä Israitqä ma huizi iquau awä tuätŋqä ändowatkqe. Itanŋa huizi iinjä iquautanä hui, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, Iqueqä ämaqä hipŋqä ipäqäkuwi, hanä-iqe Iqueqä ämaqä iquau tii äwimakqe. Israitqä iqua kuknuä-suqä Mosisi iqu äwikqeu qänaknä imiŋuwä-pa, ämaqä yäpaqäŋgisanaä iqua, hiŋuiqänänji, qänaknä miqä imiŋuwi. Qutanä hŋqua Kraisi Iqueqä yoqä-tänjä epiyänŋani, qu-pqe kuknuä-suqä Mosisi iqu äwikqeu, qänaknä ipŋqä-ti, qänaknä miqä ipŋqä-ti?

Israitqä hŋqua, “Yäpaqäŋgisanaä Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyätqänjuwä tqua, Israitqä iquneqä suqä huiwä häuä ktäunqä iŋqe imäknäpu, kuknuä-suqä huizi Mosisi iqu äwikqeu qänaknä iqäpŋqeqä” ätmiŋuwi. Itanŋi Poli iqu ‘oeyqä’ ätuätä, tii ätmuiŋqe. “Ne quuvqä Jisasi Kraisi Iquenyqä eqiyätanitanji, Goti Iqueqä hiŋui iqi ämaqä jänänjä eätanä, hanä-pmeqä änyä-hänji ämetqäjunä.”

Näŋŋqä-tänjä hŋqua kŋuä tii indqänätqänjä. Israitqä iquautanä hui, qua Galesiya iunqä äupiwi, quuvqä heqiyqä iqi pmetanjuwä iquauŋi, qu kuknuä-suqä Mosisi iqu äwikqeu qänaknä iqä-qua hipŋqä iwimäkmiŋuwi. Poli iqu, iqua iinjä imiŋuwiŋqä qätä äwiyäqe, iqu Galesiya iquauqä quuvqä heqiyqetä, suqä iqeutä, jänä anŋu iwimäkätŋqä, tuwanuä tä äqiyämäukqe.

Kiŋganänji, Poli iqu tiinjä ätätä äqäkqe. Kuknuä äŋguä we-huŋqä-tänji awä tuäkiqäätŋqe, iqueqä äwiŋqä iuta ma, ä ämaqä hŋqueqä kuknuu qänaki iutanä ma, Goti Iqu Kiqä-kiuä iunqä atäunuä ikqeqä. Auä, Goti Iqu ique tääqä ätuätumetä, kuknuä äŋgui ämaqä Israitqä iquautanä ma, Jisasi Iquenyqä änyä maŋŋqä iquau awä tuäkiqäätŋqä äwikqe. Huizi, Poli iqu tii ätätä äqäkqe. Qokä-apäki Goti Iqueqä hiŋuä iqi jänänjä hipŋqe, ii ämaqä Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyätqänjuwä iquanänjqä. Kuknuä yäpaki ätätä äqäkqe, tiinjä. Kraisi Iqu ne suqä quvqä iqueqä hanä-iqeta huätä newequatqanŋgutqänŋga, Dŋä Äŋguä Iqu neyaqä qanä uwqeuŋi, jänä inemäkqanŋi, ne huizi-pqä iquauŋi, suqä äŋguinä iwitquetunŋqueqä.

Poli iqu, tuwanuä tquenqä kuknuä ätkqenqä

¹⁻² Ämaqä tuwanuä tque äqiyqä iqu, ii, nyi Poli kuknuä awä tuäkiqämqä änändowatkqä iqunji. Itanŋa Jisasi Iqueqä ämaqä nyitä anä äpmeŋquä iquatä ne tuwanuä tä, he qokä-apäkä Jisasi Iqueqä yoqenqä, qua naqä Galesiya im-imä aquvä äqänŋawätqänjuwä iquenŋqä ävawqatqu. Nyi wäunuä tque imäkqä-qunä emqe, ämaqä kiuänänjä hŋqu, ä kuapanänji atäunuä änyiyäpu, änändowatkuwä

hmanji. Jisasi Kraisi Iqutä, Goti Apiqu, Jisasi Ique, qua äptekuwä iuta anġumä ävauqumuatkqä Iqutä, ätenjijäsinyä, änändowatkijä iqunji.

³ Goti neqä Apiqutä, Naqä Jisasi Kraisi Iqutä, qeqä imänqeta anġuä etapäsinyä, heqä äwqe hanuä imbu pmetpñqä emäkkinyä. ⁴ Neyaqä suqä quvqe hma imäkätñqä diñqe, Jisasi Iqu Goti neqä Apiqueä äwiñqä iu qänaknä itä, Iqueqä-kiuä äwiñgqe. Iqu ne suqä quvqä qua täu äwiñqä iuta huätä inetmetñqerñqä, i imäkkqe. ⁵ Iqu Goti eä, neqä Apiqu eñqe, ne Iquenji hea ique-ique yoqä naqä vquatuñquänänji. Ii naqä-qakuä eä, qäyä äpmetänä.

Galesiya iqua, kukñuä naqä-qakui mäma hiñuä ämäqunġuwiñqä

⁶ Änäänqäwe! Kraisi Iqueqä qeqä imänqeta anġuä emäkkqä iquesa, Goti Hanjuwä Iqu, he Iqueqä hiätpnuwänñqä tääqä etätmakqä qäyä etañgqä-qe, Iquenji mäma hiñuä ämäqunäpu, kukñuä hui-mända äunjqua uwqanġuwitanji, nyi yäunüä naqänänjä eyätqänjä. ⁷ He qänakñi, kukñuä anġuä we-huñqä-tänji, naqä-qakuänänjä hma etañgi, hñque-mända äunjqua äwqä. Ämaqä, he kukñuä ique mapñqä emäkkuwä iqua, Kraisi Iqueqä kukñui, hñgi-mända äkunmäkäwqatäpu, hiqä kñuä indqänqe, yuuwä emäkpñqä etma uwqä. ⁸ Iinjä etañgqä-qe, neñä-qe, ä ynaunjqä qäukuä haqä yätutanjä hñqunjä-qe, kukñuä awi, neqä ätätunquä iutanji matqä hui-mända ätmitätqe, Goti Iqu ique qui imäkätñqä änyinġi. ⁹ Iinjñqe ne kukñuä ae etukquä iuvqae, täñganji anġumä tiinjä etqä. “Ämaqä hñqu kukñuä awi, he näqñqä ae ämetqänjuwä iu matqä, hui-mända etqä iqu, Goti Iqu ique qui imäkätñqä änyinġiyä.”

¹⁰ Nyi kukñuä tä etqe, ämaqeunä yeeqä iwimäkmqä matqä iqä. Goti Ique yeeqä iwimäkmqä iu ätqä. Inji nyi ämaqeunä yeeqä iwimäkkunä etañgundqe, nyi Kraisi Iqueqä wäunüä imäkkunä maeqä imä.

Poli iqu, kukñuä naqä-qakuinjqä näqñqä ämakqerñqä

¹¹ Nyämaqäuä, nyi naqä-qakuänä tiinjä etmqe. Kukñuä anġuä we-huñqä-tänjä nyi awä ae etätñqä ii, ämaqä hñqueqä kñuä indqänqä iuta hmanji. ¹² Kukñuä iquenyqä näqñqe, ämaqä hñqu dqanġi mämeqä ikqe. Jisasi Kraisi Iqu Kiqä-kiuä, kukñuä anġuä iquenji, ätnänjäqinyä ämändquakqe.

¹³ Nyi hiñuiqänänji, Israitqä iquauqä suqe a yqänä äqätmä äpmaniñqä iinjqe, he qätä ae äwimiñuwi. Inġanji ämaqä Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqerñqä aquvä qänġanġuwä iquauñi, hanjä-iqä hävemnäqñqä ävätmä, hämänänä yuuwä tämqä iminjqe. ¹⁴ Iinjä itmänġanji, nyi atqä-awäkauqä suqä iu yänänäqñqä imäknätmä, Israitqä iunji, ämaqä nyitä asänġatqä iquau ämäwqätäümänġa imänminjqe. ¹⁵⁻¹⁶ Injäqe, nyi nqä nipeuä äwqä imä yqänä mnätanġa, Goti Iqu Iqueqä qeqä imänqetani, nyi Iqueqänänjqä tääqä dätmetñqä ätenjikqe. Inji hea Iqu äwiñġanġqänġa, Iqu Iqueqä Ymeqä-quenji ämändquakqe. Iqu iinjä imäkkqe, kukñuä Jisasi Iquenyqä ätäñqe, Israitqä iqua qäyä etañgi, huizi iquau awä tqumqä indmakqe. Iqu iinjä inyimäkkanġa, nyi kukñuä anġuä we-huñqä-tänjinjqä näqñqä hui mamqe, ämaqä hñqutä kukñuä teenqä maqänä mäwqä ikqe. ¹⁷ Ä ämaqä Jisasi Iqu kukñuä awä tuäkiqäpñqä hiñuiqänä ändowatkqä iquau yatñqä wimqe, Jerusälemänjqä ekqä

ma, aanqe. Inäqe nyi maqänänji, qua naqä Arepiyanqä äukqe. Iqi äpmenjaqänmi, anä-himqä Dämaskasiñqä anqumä äpkqe.

¹⁸ Nyi Jisasi Ique hinuä ae äqunqänqa, quväukuä tquaqi-tque äpnamitanji, Pitä iqtä kuknuä teenqä Jerusälemänqä ekqe. Iqini nyi hiunji 15, iqtä anä äpmakqe. ¹⁹ Inganji nyi ämaqä kuknuä awä tuäkiqänqä ändowatkqä huiziquaunji, hinuä maqunquä itmä, Pitä iqesä, Jemisi, Naqä Iqueqä känguequtanä äqunqge. ²⁰ Nyi tuwanuä tä äqiyqe, Goti Iqueqä hinuä iqini, qanqgi matqä iqä, naqä-qakuänänji.

²¹ Iqini ävämetmä, qua naqä Siliya iunqätä, Silisiya iunqätä äukqe. ²² Inganji, Kraisi Iqueqä qokä-apäkä qua naqä Jutiya iu, im-imä aquvä äqänqawätqänuwä iqua, qu nyaqä hipenji hinuä manqänqä iminuwu. ²³ Iqua hinuä manqänqä ipiyä-qe, nyinyqe, “Ämaqä, ne hanä-iqä hävemnäqñqä änatapminqä iqu, tänganji, quuvqä heqiyqä yuuvä tämätä iminqä iquenyqe, awä ätätqänä” tätqätanqä, qätä äwiminuwu. ²⁴ Itanqa ämaqä Jutiya pmeqe, Goti Hanjuwä Iqu, nyi iinjä nyimäkkqenqä, änguiqä ätuäpu, Ique yoqä naqä äwiminuwu.

2

Quuvqä heqiyqeu miqä iqua, Poli iqueqä wäunjuñqä, ‘änguiqä’ ätkuwinqä

¹ Quväukuä 14 ae äpäwqanganji, nyi Jerusälemänqä anqumä umqä itmänqanji, Banäpasi iqtä anä äukue. Ye äwätayänqanji, nyi Talusi iquenä-pqä inä itmakqe. ² Goti Iqu nyi äumqä dinqe, ätnänäqi ämaetä, “Uvä” dqanqgi, Jerusälemänqä äwätmä, Iqueqä ämaqeugä hinuä iqi ämaqä yoqä-tänqä iquaunji, kuknuä änguä we-hunqä-tänji, Israitqä iqua qäyä etanqgi, huizi iquau näqñqä äwiminqenqä, awä maqñqä ätukqe. Awi, tiinjñqä ätukqe. Ämaqä naqä iqua, “Ämaqä huizi iinjä iqua, Israitqä iquene enqä-pa epiyä” ändpqe, ii nyaqä wäunji imäkqa äpätñqe, nätmatqä hinginqä enqä-pa uwqä dinqä ätukqe. ³⁻⁵ Ne kuknuä tätqätanqanji, ämaqä quuvqä heqiyqäqanä imäknminuwä hñqua, neyaqä kuknui qätä quwä wipñqä yäpä inqisa maqñqä äyapkuwi. Ämaqä iqua, ne Kraisi Jisasi Iquesa änguä pmeqä iunji ämänäquvasäpu, ne wäunjuä-wiyqä hinginqä enqä-pa, Israitqä iquauqä suqä iqueqä yäpä iqi pmeqänqä qui inemäknñqä äwinqge. Inäqe he quuvqe, kuknuä änguä we-hunqä-tänqä naqä-qakui, he ae ämetqänuwä iunqä eqiyqänqä nenganggi, iquauqä näqñqä qanqgä iunji, wänqäqäpu, “Änguä ätqäüä-qe” mätquä ikqe. Inji Talusi iqu, nyitä anä äpme, Grikä iquautanä-qu eäqä-qe, ämaqä yoqä-tänqä iqua, iquenyqe, “He Israitqä-quneqä atqä-awäkauqä suqä dunji, iqueqä huiwi häuä ktäupiyä” mänatqä ikuwi.

⁶ Goti Hanjuwä Iqueqä qokä-apäkä iuqä hinuä iqi, ämaqä yoqä-tänqä iqua, kuknuä nyi awä tquanqanji, hui-mända makunmäkäwquatqä ikuwi. (Ämaqä iquaunqge, nyi nqä-näuanji, “Iqua yoqä-tänqatiyä, ä yoqä maiquatiyä?” knuä pkäpkä mämetqänä. Goti Hanjuwä Iqu, ämaqeugä yoqenqätä, hipenjuñqätä, knuä miqä, asänä iwäsäuqä Iquvi.) ⁷ Ämaqä iquautanji, yoqä naqä qonqä, Pitä ique, Jemisi ique, Jonä ique, iqua näqñqä tiinjä ekuwi. “Wäunjuä Goti Hanjuwä Iqu, Poli ique äwikqe, Israitqä iqua qäyä etanqgi huizi iquau, kuknuä änguä

we-huŋqä-tänjinqä awä tquätŋqeyqä. Ii wäunüä Goti Iqu Pitä ique, iqu Israitqä iquaunä awä tquätŋqä, äwikqä-panä asänänjiaqä.”⁸ Goti Iqu, Pitä iqueni, iqu iqueqä wäunui, Israitqä iquauqä awä imä, äŋguä imäkätŋqä yänänäqŋqä iwimäkätŋqenqe, iqua näqŋqä qänğanä ämakuwi. Itanğa hea tänğanj, nyi-pqe, ämaqä huiziu imäkmqä, Goti asä Iqu nyimäkätqätanġi äqunġuwi.⁹ Iqua Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä qeqä imänqeta, nyi äŋguä i inyimäkqanġqenqä näqŋqä ämapiyi, ne eequne naqä-hŋqunä eatunqenqä, nyitä Banäpasi iquä, yeeqä äyekuwi. Näŋguiqune ae eanitanġi, tiinjä imäkatunqenqä ‘ŋŋqä’ ätunġque. Banäpasi iquä nyitä, ye wäunui, Israitqä iqua qäyä etanġi huizi iquauä yäpä imä imäkakitqätanġesi, iqua Israitqä iquauä awä imä imäkäkiqänqä.¹⁰ Inğanj iqua ye kukŋuä hŋqunä tiinjä äyatkuwi. “Qe Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä nätmätqä äki-äkinqä äwa ipu, täqi äpmeŋuwä iunġi, hui mimäuqä yätamäkqä vqanġinyqä.” Kukŋuä iinj, ii nyi wäunüä qänaki imäkmqä kŋuä indqänätanġqä qäyunä äyatkuwi.

Poli iqu, Pitä iqu suqä quvqä imäkqanġi, äkasuwä ätukqenqä

¹¹ Pitä iqu Andiyokä iu ae ätimäuä äpme, suqä quvqä imäkqanġi, nyi iqueni äkasuwi, iqueqä hiŋuä iqi jänänä ätukqe.¹² Tiinjä ätimäukqe. Pitä iqu änyä tii ätimäuä äpme, Israitqä iqua qäyä etanġi huizi iquä buayä anä änäqäsminqä. Inäqe ämaqä Jemisi ique äväma äpkuwä hŋqua, iqi timäuqanġuwänğa, iqu ämaqä huiwä häuä ktäupŋqä ätminuwä iquauŋqä zä itä, quvqä imäkätä, huizi iquau äväma, buayä anä manqä, kinänänġi ätqäukqe.¹³ Pitä iqu suqä kukŋuinä tqe imäkqanğa, Israitqä iutanġa quuvqä heqiyqä huizi iqua, inä imäkkuwi. Itanğa Banäpasi iqu, iqua iinjä äyä iqanġä äqunäqe, iqueqä kŋuä-pqe waqiyä uwqanġi, inä imäkkqe.¹⁴ Inġi nyi, iqua kukŋuä äŋguä we-huŋqä-tänġä naqä-qakuä iqueni, qänaki jänänä miqanġä äqunmitanġi, eeqänänjuauqä hiŋuä iqisanġi, Pitä iqueni, “Si Israitqetanġukui qäyä eänä-qe, iutanġa maeqänänġä eänä, huiziqua enqä-panä qäyunä pmetqätanġnä äkqänänġä. Inġi si tänğanj, quvqä imäkätnä, huiziqua, Israitqä iquauqä suqe imäkŋŋqä diŋqe, sunqä yänġä wqänätqänjinyä?” ätukqe.*

Jänänä eqänqe, Jisasi Kraisi Iquenyqä quuvqä heqiyqä iutanänġi

¹⁵ Naqä-qaku, ne Israitqä iuta änanjquwä iutanġi, ne huizi quvqä imäkqä iqua enqä-panä ma,† Israitqä qäyunänġä iquneyi.¹⁶ Inäqe ne tiinjinqä näqŋqe. Ämaqä, Goti Iqueqä hiŋuä iqinj jänänänġä epu pmeqe, Mosisi iqueqä kukŋuä-suqä iu qänaknä iqä iuta ma, Jisasi Kraisi Iquenyqä quuvqä naqä-qakuä heqiyqä iutayi. Inġi ne Israitqä qäyä eänä-qe, ne-pqe Jisasi Kraisi Iquenyqä quuvqä eqiyätqänġu. Itanġi Goti Iqu nenyqe, “Nqä ämaqä jänänänjuaeä-qe” kukŋuä-suqä asä ique qänaknä itqätanġquä iuta ma, Jisasi Kraisi Iquenyqä quuvqä heqiyätanġuatqä iuta tuänä. Ii tiinjä etanġiyi. Goti Iqu ämaqä hŋqenġi, “Nqä ämaqä jänänänjuaeä-qe” kukŋuä-suqä iu qänaknä itqätanġqä iuta, mätquä yänä. Aanqe.¹⁷ Ne Goti Iqueqä hiŋuä iqinj,

* **2:14** Näqŋqä-tänġä iqua, kŋuä huitanġä-huitanġä indqänätqänä. Poli iqueqä kukŋui, Pitä ique äwikqe, täqinyändanä, ä hiqŋqä 21 bunqätanä? † **2:15** Israitqä iqua kŋuä tii indqänminjuwi. “Qu Israitqä iqunesanġa ma, huiziqua, Mosisi iqueqä kukŋuä-suqä mämeqä ipiyitanġi, eeqänänġi quvqä imäkqä iquayi.”

ämaqä jänänä hiatunquänä, Jisasi Kraisi Iquenqä quuvqä eqiyätanä, kuknuä-suqä iqueni qänaknä miqä iquque, Israitqä hñqua nenqe, “Suqä quvqä imäkquaiqä” kñuä indqänqanqppqe, iinñqe ne, “Kraisi Jisasi Iqu Kiqä-kiauä suqä quvqe, yänänäqñqä imäkätñqä imäkqiyä” tatumquäta? Oee, Iqu iinñ quati squäta imäkätñqe? ¹⁸ Inñ nyi suqä yäuä kinğanä qänaki iminñqä ae ävquatämäukqä iunñ, anñi a ämaqätätmä imäkqce, ii nyi anñ äpnasätmä anñi ämätqä enqä-panñyi. Inñä imäkqä-säpi, Goti Iqueqä hinuä iqinñ, nyi suqä quvqä imäkqä-qunä etminñi. ¹⁹ Inñqce kuknuä-suqä iquesanñ, nyi pizqä äpäkonmä äwominñqe. Inñ qänakñi, kuknuä-suqä iqueqä yäpä iqi äpmenqetani, Goti Hanjuwä Iqueqä yäpä iqi pmamqä ävämakqce. ²⁰ Kraisi Iqu zä-huätati äunñqe, ii nyi-pqä anä äpäkonqceä enqä-panñqä. Itanqa nyi häñä-pmeqä änyä-hänñ ämakqce, ii Kraisi Iqu nyaqä yäpä-tämä häñä yqänä pmetanñi, nyi häñi iuta äpmenä. Itanñi täñganñi, nyi qua täu äpmenqce, ii Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä Iquenqä quuvqä naqä-qakuä heqiyqä iutanñi. Iqu Qäqu, nyinyqä aanä kuapänä äwinyätä, Iqueqä häñä-pmeqce nyi anñi indmetñqä, ävquatämäukqce. ²¹ Ne ämaqä jänänänä eatunqce, kuknuä-suqä yäuä iquesa etanqutqce, ii tiinñi. Kraisi Iqu äpäkonqce, nätmätqä hinñinñqä enqä-manñä eänä. Inñqce nätmätqä Goti Iqu, Iqueqä qeqä imänqeta nätapätñqe, nyi manñitä makitqäteqä iqämä.

3

Kuknuä-suqeu qänaknä iqenqätä, Goti Iquenyqä quuvqä heqiyqenqätä

¹ He ämaqä Galesiya pmeqä hinuä pisqä asusuainä itqänjuwä iquenä, ne Jisasi Kraisi Iquenyqä ämetquakqce, ii tiinñi. He Iqu zä-huätatä äunätä äpäkonqanqce, hinuä mäqunquä ikuwä-qe, ii he Ique hinuä äqunänä. Inñqce he hinuä maqñqä ipñqe, hiyaqä hinñi, paaqä tqe äteqäwä? ² Nyi nätmätqä hñquenyqä yatñqä emqe, he awä dpu. He Goti Hanjuwä Iqueqä Dñä Äñguä Ique ämakuwi, ii kuknuä-suqä ique qänaknä ipiyä iuta ämakuwätanä, ä kuknuä äñguä ique ganä qätä äwiyäpu, quuvqä eqiyäpiyä iutatanä? Ii he quuvqä eqiyäpiyä iutanñi. ³ He hinuä pisqä asusuainä äänä itqänñä? He änyä-hänñ pmeñqe, Goti Iqueqä Dñä Iqu emäkqanqceä ipäqäkuwä-qae, inñ täñganñi, yqänä pmeñqe, hiqä yänänäqñqä iutanä qäpu imäkmäupñqätanä? ⁴ Hanñ-iqä eeqänänä i ämakuwinñqe, yätämäkqä maeyqñqä ämakuwäta? He iinñ, quata-tänñ ämakuwiqä kñuä änyiyqi. ⁵ Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä Dñä Äñguä änyä-qe etapätä, nätmätqä ämaqä mimäkqänänñä i imäkkqce, ii he kuknuä-suqä iu qänaknä iqanjuwä iutandanä? Oee! Ii he kuknuä äñguä ique qätä äwiyäpu, ämepu, quuvqä eqäkuwä iutanñi.

⁶ He Aprähämä, Israitqä iquneqä awiçu kinğanänñä iquenyqä kñuä indqämbu. Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunñ, kukñui tiinñ ätä. “Aprähämä iqu, Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä heqiyqanñi, Iqu ‘Ämaqä jänänñeqä’ ätkqeqä” äqänä.* ⁷ Iutanñi, he näqñä tiinñ heñqe. Ämaqä Goti Iquenyqä quuvqä eqiyätqänjuwä iqua, qu Aprähämä iqueqä ymeqä naqä-qakuä iquayqä.† ⁸ Kinğanänñanñanñi,

* 3:6 Ipäqäkkä 15:6 † 3:7 Israitqä iqua, “Ne Aprähämä iqueqä ymeqä-quneyqä” ätminjuwi. Jonä 8:33.

Goti Hanjuwä Iqu, nätmatqä timäuniqä iu hiñuä äqunätä, Iqueqä bukä iuñi, tiñjä äqäkqe. “Ämaqä huitañä-huitañi, Goti Iquenyqä quuvqä heqiyqanğuwañğañi, Iqu ‘ämaqä jänänñä-quayqä’ tuäniqeqä.” Iñjä etañgi, Iqu kukñuä äñguä iqu änyä matimäuqanğa, Aprähämä ique awä tii ätukqe. “*Sitanji, Nyi ämaqä eeqäpnäñi, äñguä iwimäkmniqeqä.*”† 9 Inji Aprähämä iqu quuvqä heqiyqanği, Goti Iqu iquenji äñguä iwimäkkqä-panji, ämaqä tqu-tqu quuvqä eqiyqäqe, Iqu iquenjä-pqe, äñguä inä iwimäkänä.

10 Inäqe ämaqä hñqu, “Nyi kukñuä-suqä iu qänaknä itmä iutani, ämaqä jänänñunä himqänä” kñuä indqänätñqä etanğutqe, Goti Iqu ique qui imäkäniqe. Iñqe, Goti Iqueqä bukä iuñi, tuwanuä tiñjä äqänä. “*Ämaqä hñqu, kukñuä-suqä eeqänñä äqänñqä iuñi, hiunji ique-iquenji qänaknä miqä itñqe, Goti Iqu, ique qui imäkäniqeqä.*”§

11 Bukä iuñi, tiñjä-pqä äqänä. “*Ämaqä quuvqä eqiyätñqä iqu, Goti Iqu, Ämaqä jänänñueqä’ tquanğqetani, häñä äpmaka wätänä.*”* Iutani, ne näqñqä tii enju. Ämaqä hñqu jänänñä timäutñqe, kukñuä-suqä iu qänaknä itäqä iuta maeqä yänä. Aanqe. 12 Ämaqä kukñuä-suqä iu qänaknä iqä iqu, ii Goti Iquenyqä quuvqä heqiyqä iuta hmanji. Ii nätmatqä iqueqe. Iñqe, Goti Iqueä bukä iuñi, tuwanuä tiñjä äqänä. “*Nqä ämaqä jänänñä iqu, quuvqä eqiyätäqetani, häñä pmenqiyä.*”†

13 Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iuñi, tuwanuä tiñjä-pqe äqänä. “*Ämaqä tqu-tqu zä-huätati äunätqä iqu, Goti Iqu, ique qui imäkäniqeqä.*”‡ Inji, ämaqä-qune, kukñuä-suqä iu qänaknä miqä iqanğua, Goti Iqu ne qui inemäkäniqä iuta änetmetä, anğumä häñä inequmuatätñqä iñqe, Kraisi Iqu, Goti Iqu, Ique qui imäkäniqä-qu ekqe. 14 Kraisi Jisasi Iqu wäunjuä iñjä imäkkqe, ii kukñuä Goti Hanjuwä Iqu, Aprähämä ique, “Äñguä ikimäkmqänä” ätukqä iuñi, ämaqä eeqänñä iu äwimetñqeyi. Itanğa iutani, ne eeqänñäñi quuvqä eqiyqetani, Goti Iqu, “Nqä Dñi, äwimniqeqä” ätkqe, ne Ique ämenä.

Goti Iqu, kukñuä hñquaqi guä ämäsäuekqenqä

15 Nyämaqäüä, nyi suqä neqä äpmenä itunquä iquesa ämetmä, kukñuä ktqä tiñjä etmqe. “Ämaqä hñquaqu, nätmatqä hmbinyqä kukñuä ätäsinä, guä ämäsäuiyqe, ämaqä hñqu qui mimäqñqä eä, änyä-häñä hui masusueqanğqe.” Kukñuä Goti Iqu, Aprähämä ique ätukqä itäñi, asänäñi. 16 Itanği kiñganäñi, Goti Hanjuwä Iqu, kukñuä guä Aprähämä iquesä, itanğa iquesañä Hiätqä Iquesä ämäsäuekqe. Goti Iqueqä bukä iuñi, tuwanui, “Iquesañä hiätqä iquauä” ätnä, ämaqä kuapänñqä mañqä eä. Inäqe hñqunñqä, “Iquesañä Hiätqä Iqueä” äqänä. Ii Kraisi Iquvi. 17 Kukñuä nyi tä ätqä iqu, kiqä qakui tiñji. Goti Iqu kukñuä gue, Aprähämä iqutä ganä ämäsäuekqä etanğiyi. Inji quväukuä 430 ae äpäwqanğani, kukñuä-suqä iqu, qänaki ätimäukqe. Iqu iñjä ikqä-qae, Goti Hanjuwä Iqu, kiñganñanğa kukñuä ätätä guä ämäsäuekqä iuñi, huätä mewemäuqä yänä. Oee. 18 Inji ne, nätmatqä Goti Hanjuwä Iqu, ne ämeniqunquä näwinyä ioktäümäkekqä äwiñqä iuñi, kukñuä-suqä iquenji, a yqänä äqätanä, iuta meniqunquä etanğutqe, ii

† 3:8 Ipäqäkqä 12:3; 18:18; 22:18 § 3:10 Kukñuä-suqä 27:26 * 3:11 Hapakukä 2:4

† 3:12 Hiqäva-imäkqä 18:5 ‡ 3:13 Kukñuä-suqä 21:23

ne Goti Hanjuwä Iqu, kuknuä guä ämäsäuekqä iuta mämeqänqä qnqanä ämeyequ. Inäqce Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä qeqä imänqeuta, Aprähämä iqueni, “Nyi nätmatqä ängui äktapmniqeqä” ätuätä, guä ämäsäuekqeyi.

¹⁹ Inä etanqutqe, kuknuä-suqe, suqä äwi? Goti Hanjuwä Iqu iqueni, ämaqe suqä quvqä imäkätqätanquwitanji, ämaekqe. Aprähämä iquesa Hiätqä, Goti Hanjuwä Iqu, änguä wimäkätqä kuknuä guä ämäsäuekqä Iqu, ätnänäqi timäuqanqanqe, yakuinä ämaekqe. Kuknuä-suqä iqueni, Goti Hanjuwä Iqu, ynaunjqä iquau vqanqa, iqua ämepu, ämaqä awä iqi ätqäuminqä iqueš äwikiwi.

²⁰ Ämaqä awä iqi ätqäuqä iqueqä wäunui, hñquaquiyqä kñuä indqänqe, naqä-hñqunä wimäkätqeyi. Inäqce Goti Iqu, Aprähämä ique kuknuä guä ämäsäuetäqanqani, Iqu hñque mäwqä, Kiqä-kiuä imäkätä ekqe.

²¹ Kinqanäni, Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä kuknuä guä eeqänänä ämäsäuekqä iquauñi, mändi äkittqiyätä, kuknuä-suqä iqueni yänänäqnqänänä imäkkqäta? Aanqe. Kuknuä-suqä, Iqu änätapqce, hñä-pmeqä nätapqä-säpi, inji ne suqä ique qänaknä itanä iutani, Goti Iqueqä ämaqä jänänänä hiätaninji. ²² Inäqce Goti Hanjuwä Iqueqä buki, näqnqä tii äyä änätapä. “*Suqä quvqä imäkqänqe, ämaqä eeqänänä im-imñä iu guä äqiyänänä.*”^{*} Iutani, kuknuä guä ämäsänä äwinqä iu meqänqe, ämaqe Jisasi Iquenyqänä quuvqä naqä-qakuä eqiyätqänjuwä iuta mapnä.

²³ Suqä Jisasi Iquenyqä quuvqä heqiyqänqä iqu matimäuqänqani, kuknuä-suqä iqu, ne guä enqä-ma äpakänä änaqiyäminqe. Inji kiqä hea qäyunäni ätnänäqi timäuqanqanqe, ne guä enqä-pa äpmaminque. ²⁴ Ga ne Iquenyqä quuvqä heqiyqetanji, Goti Hanjuwä Iqueqä qokä-apäkä jänänänä hiatunqä dinqe, kuknuä-suqä iqu, neqä ämäneyqä enqä-panä eä, Kraisi Iqutä näquatämäutnqä ämäneminqe. ²⁵ Inji tänganji, hiunji ne quuvqä heqiyatunqä iqu, ae ätimäuqä-qae, neqä ämäneyqä yäua iqueqä yäpä iqini, anji mäpmeqänqe.

²⁶ Quuvqä eqiyätqänjuwitanji, he eeqänänjuenä Kraisi Jisasi Iqutä ämuänmbu, Goti Hanjuwä Iqueqä ymeqä qe eqä. ²⁷ Qokä-apäkä asñä ämepu, Kraisi Iqutä ämuänñanjuwä iquenä, he Iqueni gquä quäuqä enqä-pa ae ämipñguwi. ²⁸ Tiinji miwäsäunqänqe. Tqu Israitqä-quvqä, ä tqu Grikä-quvqä. Itanqa tqu wäunüä-wiyqä hinqinqä-quvqä, ä tqu huiziqueqä yäpä iqi mäpmeqä kiuänä pmeqä-quvqä. Itanqa tqu qokä-quvqä, ä tqu apäkä-quvqä. Ii he eeqänänäni, Kraisi Jisasi Iqutä ämuänmbu, naqä-hñqunä epiyitanji. ²⁹ Inji he tänganji Kraisi Iqueqä-quenä eänjuwi, ii he Aprähämä iqueqä ymeqä-quenä ätimäupu, Goti Iqu, “Nyi äwimniqeqä” ätätä kuknuä guä ämäsäuekqä iunji, nätmatqe, heqä himänätqce, ämapnä.

4

Kaniqueqätä, ymeqä iqueqätä, suqenqä

¹ Nätmatqä meqänqä ätqä iunqe, nyi tiinä etmqe. “Kanä hñqu ymeqä-tänä enqe, ymeqä iqu kanmä nätmatqä eeqänäni,

§ 3:19 Mosis iqu, Goti Hanjuwä iqueqätä Israitqä iquauqätä awä iqi ätqäuminqe. * 3:22 Apqä Bukä 14:3; Romä 3:9-19

iqueqänä wimänäniqe. Itanġi iqu, ymeqä wänġä äpmeqänġani, nätmätqä-tänġa-qu eäqä-qe, iqu kaniqueqä wäunuä-wiyqä iqua enġä-pa pmetäniqe. ² Iqu hiunġi kaniqu ae ätekqä iqu timäuqanġanqä hiñuä äqänä, ämaqä ique miqä iqueqätä, iqueqä nätmätqä miqä iqueqätä, yäpä iqinyä pmetänä. ³ Ne-pqe asänäni, ymeqä wänġä enġä-pa äpmenä, suqä qua täutanä iquauqä yäpä iqi äpmaminġqe. ⁴ Inġi hiunġi qäyunänġa iqu eqanġani, Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä Ymeqä Iqueni ändowatämepkqe. Iqueni, apäkä ne enġä-manġa ii änyueqanġa, Iqu Israitqä iquauqä suqä iunġi, yäpä iqi äpmaminġqe. ⁵ Iqu iinġa ikqe, ii ne ämaqä kuknuä-suqä iqueqä ämäneyqä yäpä iqi äpmenquä iqune, mbqä neyämetyqätä, itanġa Iqueqä ymeqä naqä-qakuä hiatunġuätänġi. ⁶ Inġi tänġani, he Goti Iqueqä ymeqänä ae äpmeqanġuwitanġi, Iqu, Iqueqä Ymeqä Iqueqä Dni, heyaqä äwqä yäpä imä äpmuatekqe. Itanġa Dnġa Iqu, ii Qäqu Kanmqä tääqe, ‘Apä-qä’ ätätġqä Iquvi. ⁷ Iutanġi he wäunuä-wiyqä hiñġinġä mäpmeqä epu, Goti Hanjuwä Iqueqä ymeqä äpmenä. He iinġa äpmenuwi, Iqu Iqueqä nätmätqä äñġuä eeqänäni etapänä.”

Poli iqu, qunġä huäqä wunġanġi, qundqändqä iminġenġä

⁸ Hiñuiqänäni, he Goti Hanjuwä Iquenyqä maġnġä epiyä iutanġi, nätmätqä Goti Iqu-tänġa asänäni hma etanġuwä iquauqä wäunuä-wiyqä äyä äpmaminuwi. ⁹ Inäqe tänġani, he Goti Iquenyqä näqġqä etanġuwä qenġ-qe, Iqueqä henyqä näqġqä eänġqe, heyaqä iunġi ämäwqätäuä. Inġi he tuwänġi qanġ äwäpu, suqä yänänäqġqä maeqä epu, yätamakqä meyqä iquau wimapġqe, sunġä anġi äwqä? He iquauqä wäunuä-wiyqä anġumä hepġqä hengänġitanä? Oee, änä mäwqä iqi. ¹⁰ He suqä, hiunġi naqänänġa huitanġa-huitanġa iquauñi, aquväqġqanġani, tuwä mäwiyqä, qänaknä iqä-quenġi. ¹¹ He iinġa itqätanġuwitanġi, nyi wäunuä yätamakqä hemqä imäkminġqe, yuuwä täñätqä knuä nyiyqanġi, henyqä qundqändqä kuapänä iqä.

¹² Nyämaqäuä, nyi kuknuä tä etqäqe, “Nyi nġä-näuäni suqä yäuä iunġi ävquatämäutmä he enġä-pa äpmenġqe, he-pqe nyi enġä-panġa pmapiyā” etqä. He nyinġi quvqä mindqueqä ma ikuwi. ¹³ Nyi tänġa-yaqä huitanġa hñqu inyimäkätqätanġi, hiunġi kinġanänġa ique emetmä, kuknuä äñġuä we-hunġä-tänġa ique awä etkqä iinġqe, he knuä yqänä ämenġä? ¹⁴ Täñä-yaqä nġä huiwä täutanġi, he hanġa-iqä naqänänġa äyä etapminġqe. Inäqe he nyinġi, tuwä manundmäuqä pa ipu, itanġa nyinyqä qäqiqi äpäpu anä pmeqänġqe, enyqä miqä äyä iminuwuwi. He nyi indmepiyänġani, Goti Hanjuwä Iqueqä ynaunġä hñque itmapqä-pa, ä Kraisi Jisasi Ique itmapqä-pa äyä indmakuwi. ¹⁵ He nyi änyä ti indmepiyänġani, aquvänä ipu indmakuwä-qe, ga tänġani hiqä aquvänä iqä iqu, äknġi äweqäwe? Nyi naqä-qakuä tii etqä. “Inġani, he nyinyqä yeeqä ipiyitanġi, nätmätqä äsque-äsquenyqä nyi äwa iqanġqe, yätamakqä äyä änyiminuwuwi. Nyi ‘He heqä hiñui qäquaqu ätqopu dappiyā’ etqä-säpi, he ‘oeyqä’ mandqä iqäpninġi.” ¹⁶ Inġi nyi kuknuä äñġuä we-hunġä-tänġa iutanġa naqä-qakuä ique ämetmä awä etkqeutani, he nyinġi, himä-wiunġä enġä-panġa-qunä äñqänġuwäta?

¹⁷ Ämaqä huizi, kuknuä-suqä iunġä ämetquetqänuwä iqua, he yätamakqä qäyunäni maiyqä ipu, he qunġi yeeqä wipġqä diñqänä, kuknuä aowä dinä etätqänġä. Suqä iinġi, ii he nyi-tänġa qäqiqinġi mapqänġä, änandumäkäpu, suqä iqua imäkqanġuwä iu, qänaknä

vqäpñqä emäkätqänä. ¹⁸ Ämaqä hñqua, hui-mända yätamakqä wipñqä yänä äqänätqänuwi, iqua yätamakqä qäyunäñi vqanpñqe, ii äñgui. Mä iñi, nyi hesä anä pmetanñdñqä-qe, ä mäpmetanñdñqä-qe, he qäyä imäkqäpñqe. ¹⁹ Nqä ymeqä isuenä, nyi nqä huiwi tmi-tmiqä anñumä tä ämeqätä, ii apäkä hñqu ymeqä nyuätñqänä tmi-tmiqä naqänänä ämeqä-pañä iñä ämeqä. Ii quati tiñä etanñiyi. He suqä Kraisi Iqu imäkätñqä-pa imäkäpu, Iqutä asänänä epñqä nyinñanñiyi. ²⁰ Nyi henyqe, “Yätamakqä äänä wimqä” tiyä kñuä ämetmä, qundqändqä kuapänä iqä. Iutanji, nyi hesä anä äpmetmä, kukñuä äñgui hui anñumä etätmä, yänänäqñqä emäkmqenqe, aanjä kiinjä änyinätñqe.

Aprähamä iqueqä apäkä iuaquinqä

²¹ Ämaqä kukñuä-suqä iu qänaknä iqänqä enyätñqä iquenä, nyi yatñqä hñqu hemqe. Kukñuä-suqä iunji, tuwanuä äänä äqänänä tqanñä, qätä äwiyätqänuwi? ²² Kukñuä-suqä Goti Hanjuwä Iqu Mosisi ique äwikqä iunji, tuwanui tiñä äqänä. Aprähamä iqu ymeqä hñquaqä-tänueqä. Hñqu apäkä wäunuä-wiyqä hinñinñä, Hekaiyqä iqueqä. Itanña hñquququ, iqueqä apäkä, huiuqä yäpä iqi mäpmeqä inñä, Serayqä iqueqä. ²³ Apäkä wäunuä-wiyqä hinñinñä iisanjä ekqä iqu, qokä-apäkiuqä äwinñä iutanji. Itanña apäkä huiuqä yäpä imä mäpmeqä enñä iisa ekqä iqu, Goti Hanjuwä Iqu hänaqä imäuetä, kukñuä guä ämäsäuekqä iutanji.

²⁴ Apäkä iuaqu, Goti Iqueqä kukñuä guä ämäsäñanñiyä iuaquvi. Apäkä Hekai atäunui, kukñuä gue, Goti Iqu Mosisi iquä, qoqonä Säñai iu ämäsäuekqä iunñä eä. Itanña kukñuä guä ämäsäñanñä iu yäpä iqi äpmetqänuä iqua, eeqäpnä wäunuä-wiyqä hinñinñänänä iquay. ²⁵ Inji Hekai, qoqonä Säñai, qua naqä Arepiya iu-pqenñä atäunüä enñä iyyi. Ii atäunui, Jerusälemä täñga qua täu äwinñä-pqä iinyqä eä. Itanña ämaqä Jerusälemä iu äpmetñuwi, eeqäpnä kukñuä-suqä iu qänaknä ipu, wäunuä-wiyqä hinñinñenä äpmetñä. ²⁶ Inäqe anñä-himqä Jerusälemä huiziqu, ii qäukuä haqä yätu äwi, Serai enñä-pa, huiziquaqä yäpä iqi mäwiqä eä. Itanña ii quuvqä eqiyätunñuä iquneqä nipayi. ²⁷ Inñqe, Goti Iqueqä bukä iunji, tuwanuä tii äqänä.

*“Apäkä ymeqä maunyñqä qokitqä enñä iiki, si yeeqänä iqanñinyä. Si iñi miqä itnä, tmi-tmiqe mämeqä isñqä iiki, yeeqätä ävautnä, apqä tqanñinyä. Iñi sunñqe? Apäkä qokä-tänji ymeqä kuapä-tänjä qenñä-qe, apäkä qokiqu ävämetqä ii, huizini ämäwqätäuä, aanjä kuapänänä-tänji etänä.”**

²⁸ Nyämaqäüä, täñganji he Aisakä iquäñi asänänä enñä. Iquä, hesä, Goti Iqu kukñuä guä ämäsäuekqä iutanji, Iqueqä ymeqä iquenji. ²⁹ Inñganji ymeqä qäquaqä ae eyitanji, ymeqä qokä-apäkiuqä äwinñä iuta ekqä iqu, ymeqä Dñä Äñguä Iqueqä yänänäqñqä iuta ekqä iquenji, quvqä ämotquakqe. Quvqä iñi, täñganñä-pqe yqänä äwi. Kukñuä-suqä yäpä iqä äpmetñuä iqua, quuvqä eqiyätunñuä iqune, quvqä ämänätquetqänä. ³⁰ Inñqe Goti Iqueä bukä iunji äñänänä äqänä? Ti äqänänä ätqä.

* **4:27** Asayä 54:1. Asayä iqu, Jerusälemänñä ätkqe. Poli iqu täqinji, Aprähamä iqu Serai ävämetä, Hekainyqä äukqänñanñä ätätä äqiyätqäuä.

“Apäkä wäunüä-wiyqä hiñginqä iisä, iyyqä ymeqä iqutäni, huätä dowatiyä. Apäkä iñiyqä ymeqä-qutä, apäkä huiuqä yäpä iqi mäpmeqä enqä iyyqä ymeqä-qutäni, kanmqä nätmatqä eeqäpnäni, miwäsäuqä iyinqe qä.”†

³¹ Nyämaqäüä, iutani, ne apäkä wäunüä-wiyqä hiñginqä iyyqä ymequne maeqä enju. Apäkä huiuqä yäpä iqi mäpmeqä enqä iyyqä ymequne enju.

5

¹ Kraisi Iqu ne kuknüä-suqä iu yäpä iqi guä enqä-ma pmetanqu huätä änequtäutä, hiñgi Iqutänä pmetatunquä inemäkkqe. Itanqa hiqä-hiuäni, he kuknüä-suqä iuqä yäpä iqi wäunüä-wiyqä hiñginqe anqumä pmeqanqe, yänänäñqä tqäupu.

Goti Iqueqä qeqä imänqce, mävämeqenqä

² Poli iqunä, nyi kuknüä tä etmqä iqäqä tqueni, qätä anquänä nyipu. He ämaqä jänänänqä timäupnqe, ämaqä hñqua heyaqä huiwi häuä qäyä ektäupnqänä hiñuinä qumbnqä sätäti, ii tiinji. Kraisi Iqu wäunüä ae imäkkqä iunji, yätamäkkqä maiyqä yänä. ³ Nyi anqumä tii etqä. “Ämaqä hñqua, heyaqä huiwi häuä qäyä ektäupnqänä hiñuinä äqunquwi, ii tiinji. He kuknüä-suqä eeqänänqä iunji, qänaknä iqa uwqäpnqä iunqeyi.” ⁴ Ämaqä hñquki, si kuknüä-suqä iunji qänaknä itnitanji, Goti Iqu, “Ämaqä jänänqeeä” ktqnqä äkinyätñqe, ii tiinji. Kraisi Iqutäni qñqanä enätinä, Goti Iqueqä qeqä imänqeta nätmatqä hiñgi ävätñqä iunji, qe ävämenyä. ⁵ Nyi ii ätqe, tiinä etanqiyi. Goti Iqueqä Dñä Iqueqä yänänäñqetani, Iquenyqä quuvqä jänänä eqiyätanä, neqä knüä indqänqä imñi, Iqu jänänänqä nemäkätñqä iunqä hiñuä äqänanä äpmenä etanqi, ätqä. ⁶ Inji ämaqä hñqu, Kraisi Jisasi Iqutä ämuänñnqce, suqä huiwä häuä ktäunqä iqutä, häuä maktäunqä iqutäni, nätmätqä hiñginqä enqä-panjä wänä. Inäqe hñqu, quuvqä eqiyätäqä iutani, suqä ämaqä huiziunqä äwiñqä iqueni, a yänänäñqä ämaqätqe, ii nätmatqä naqä-qakuänäni äyuwä.

⁷ He anquänä iqa äpätqänquwi, täñganji heyaqä himä heqanquwä iqini, kuknüä naqä-qakui hii eyäwqatätñqä hiñuinä mäqunquä ipñqe, hoptäwi tqe heyqanqikä? ⁸ He nätmatqä knüä indqänqä quvqä iuta timäuqanqenqä qänaknä i iquwi, ii Goti He tääqä etätmetñqä Iquesa hmanji. ⁹ Bretqä imäkqenqä knüä indqämbu. Si buayä iinji naqänänqä timäutñqä kinganqutqe, nätmatqä naqänänqä imäkqe, wänqäpu pnñä ämäuesqe, qo aanä naqänänqä äväunä. Ii enqä-panji, kuknüä quuvqä wänqänänqä ipu, naqänänqä imänätä, ämaqeüqä quamä pmeqä, qui imäkänä. ¹⁰ Nyi knüä tiinji yänänäñqä indqänqä. “Naqä Iqu qu yätamäkkqä vqanquti, knüä indqänqce, hui-mända mindqänqä ipñqäüä.” Inäqe, ämaqä heqä knüä anquä iu qui emäkkqä iquenyqe, nyi mañqä eämä-qe, “Iqu iqueqä quuvqä ii imäkkqänqä kimanji, hanjä-iqä meñqiyä” ätqä.

¹¹ Nyämaqäüä, nyi suqä huiwä häuä ktäuqänqä iqu anquänänqä äqunätmä, kuknüä awi iinqä tqä-säpi, inji qu hanjä-iqä äpakä tiinji, suñqä ändapqä pätnqänqä? Inji nyi kuknüä awi, suqä iquenyqä tätqäqä-qunä-säpi, qu kukñui zä-huätati iquenyqe, äkasuwä matqä

† 4:30 Ipäqäkkä 21:10

ipu, hanjä-iqä mänapqä itqäpninji. ¹² Ämaqä huiwä häuä ktäuqänqä etäpu, hiqä kñui qui emäkätqänjuwä iquauñqe, quwqä huiwinä häuä maktäuqä pa ipu, kiqä häukuä-pqe, qäsä yimäpnqä änyinji.

Suqe, huiwä iqueqätä, Dñä Äñguä Iqueqätä imäkqenqä

¹³ Nyämaqäüä, he kukñuä-suqä iqueqä yäpä iqi mäpmeqä hiätpnqä dinqe, Goti Iqu tääqä ae etätmakqe. Inji he suqä iqueqä yäpä-imä mäpmeqä ipiyä-qae, hiqä enqä dunä hinji mimäkäkiñqe. Inäqe, Goti Iqueqä ämaqä iquauñqä kiñjä enyätä, quwqä wäunuä-wiyqä pmetpnqe. ¹⁴ Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä-suqä hñqu, “*Si tqä-täunqä äkinyänqä-panji, sitä qäqiqi äpmeñuwä iquauñqä-pqe, inä kinyätñqänänji.*”^{*} Si ique qänaknä itqäñi, kukñuä-suqä huiz-iquauñä-pqe, qänaki inä itqäñnä. ¹⁵ Inäqe hiqä-hiuä qui mimäkñqä ipñqä dinqe, äkasuwä mäpätngeyqä ipu, kukñuä mäkä maqäyonqä iqäpnqe.

¹⁶ Nyi ii tiinñqä etqä. Hiqä huiwi quvqä imäkqänqä äwinyätñqä iu, qänaknä miqä ipñqe, Dñä Äñguä Iqueqä äwinqä iunä qänaknä ipu, pmetanppiyä. ¹⁷ Ne näqñqä äyä etqänju. Huiwä iqueqä äwinqeqe, Dñä Äñguä Ique päsättqämätä iqanqa, ga Dñä Äñguä Iqu, huiwä ique päsättqämätä itqäüä. Iutanji, iquaqu mäkä-hunqä pmetanngiyitani, hiqä hñjua-hñjua imakanä-tpu ipiyä iunji, mimäkqä itqänä. ¹⁸ Inäqe he Dñä Äñguä Iqu emäkqanqä iunä qänaknä iquwi, ii tiinji. He kukñuä-suqä iqueqä yäpä iqi mäpmeqä iqä.

¹⁹ Suqä, huiwä iqueqä äwinqeuta ätimäutñqenqä näqñqä äyä etqänju. Iqua tiinji. Suqä qanä hinji ikiqä, suqä kiyä mätpä huizi imäkqä, suqä quvqä imäkqänqä äwqä maqänä ävauqeyi. ²⁰ Ita, goti quanqä iquau qonä woktäuqä, paaqä häsuäwä huitanä-huitanä imäkqä, mäkä-hunqä imäkqänqä, kukñuä mäkä-hunqä, himä qui maqänä imäkqä, wiunqä äpakä ikiqä, huiwuä nätmätqenqä qeqä tquä, quwqä-quwänqänä äwinqä, äkasuwä ätnäpiyitani iväqñqänqä. ²¹ Itanqa ämaqä äñguä pmetanquwä iquauñqä äwqä quvqä hinji imäkqänqä, wainqä-eqä yänänäqñqe nqänqä, yewä iqä iu suqä quvqenä imäkqänqä, itanqa suqä huitanä-huitanä huizi isua-pqe inä imäkqänqä ätqä. Inji nyi qänqanä ae etqä imñi, anqumä tiinä etqä. “Ämaqä, suqä eeqänänä nyi tä etqä tquau imäkmitpqe, Goti Hanjuwä Iqunä miqä iunji, Iqutä anä mapmeqä ipnuwiqä.”

²² Inäqe Goti Iqueqä Dñä Äñguä Iqu, ne inemäkqanqetani, suqä tiinji imäkquatunqe. Ämaqä huizi iunqe aanä kuapanä winqänqä, yeeqänä iqänqä, äwqä hanuinä inqä pmeqänqä, äwqä tnänji maqänä mimäkqä iqänqä, ämaqä yätamäkqä vqänqä, suqä äñguinqä ämotqueqänqä, itanqa kukñuä ätätanä qäyunä imäkqänqä. ²³ Itanqa quami qeiqinyä pmeqänqä, neqä-neuä äñguänä minqänqe. Inji kukñuä-suqä iutanä hñqu, suqä äñguä tquauñi, pmua imäkqänqe, aanqe. ²⁴ Qokä-apäkä Kraisi Jisasi Iqueqänä ae enuwi, qu suqä huiwä iqueqä äwinqeuta ätimäutñqe, zä-huätati äuepiyitani, qäpu ae ekuwi.

²⁵ Ne hänä äpmeñque, Dñä Äñguä Iquesa äpmeñqu-qae, qanji, Iqueqä äwinqä iunä uwquatunqänänji. ²⁶ Inji ne quikuä ptqä äqänätanä, yoqä haqä mämmäunqä yatunqe. Neqä-neuänji, quvqä

* 5:14 Hiqäva-imäkqä 19:18

itquatnätanä, mäkänqä minqä pa iquatunqque. Itanğa hñquauqä äñguä äpmeñuwä iunqä, äwqä quvqä hiñgi mimäkqä pa iquatunqque.

6

Suqä yätamäkqä inqenqä

¹ Nyämaqäüä, heyämaqä hesañä hñqu suqä quvqä äyä imäkqanği äqunäñuwi, Dñä Äñguä Iqu he naqä yäüä ae emäkqä iquenä, ämaqä quvqä iinjä imäkqä iqueni, yätamäkqä qeiqinyä äväpu, jänä iwimäkñe. Itanği yamwiqe, he-pqe inä emeqä diñqe, äñguänä mimbu. ² Heyämaqä hñqua hanjä-iqä äki-äki ämequwi, he heqäänä imäkmbu, yätamäkqä imbñqe. Inji he iinjä imäkquwi, ii Kraisi Iqueä suqeñi, qänaknä qäyunä iqä. ³ Ämaqä yoqä maeqä hñqu, “Nyi yoqä naqä-täñunqä” kñuä indqänätñqä iqu, ämaqä naqä-qakuä-qu ma, iqueqä-kiuä quanğä imäkñgi. ⁴ Ämaqä hñqunä-hñqunäñi, iqu iqueqä wäunüä imäkätäqä iunji, ‘Äñguä imäkqändiyä, ä quvqä imäkqändiyä’ täqe, kiuä ganä iwäsänätñqe. Inji äñguä enqe, iuta aquvänä ipñqe. Hñquququauqä di, ‘Äänä imäkätqätpiyä’ tpu, hiñuä ämaqunäpu, miwäsäuqä ipñqe. ⁵ Ii tiinjä etanğiyi. Ämaqä hñqunä-hñqunä, iqueqä wäunüä-tänji. Wäunüä ique qäyunä imäkätñqe, ii kiqe.

⁶ Ämaqä hñqu, Jisasi Iqueä kukñuinqä näqñqä etapqanğutqe, heqä nätmatqä äñguä äänä ämeñuwitanji, hui yätamäkqä wipñqänänji.

Ymisanjä vowä äqutäupu äptqenqä

⁷ He hiqä-hiuä hiñi-hiñi imäknäpu, ‘Ne iinjä Goti Ique itquequnä’ kñuä heyäti. Hmanji, he iinjä änä mimäkqä ipnä. Tiinjä eä. Hñqu kiqä wäunüä iunji, ymisanjä uwqä wovi äkitañä äki äqutätqä enqe, kiqä häukui, qäyutanjinä wiqanğuti ämetä guänä. ⁸ Ämaqä hñqu, huiwä iqueqä äwiñqä iunä qänaknä imitätqe, zä-häukuä quvqä äwiqä-panjä iinjä etä, qui hämänä imäknäniqe. Injäqe iqu, Dñä Äñguä Iqueqä äwiñqä iunä qänaknä imitätqe, inji zä-häukuä äñguä äwiqä-manji, iquesañi, iqueqä hanjä hea ique-ique pmeqe ämeniqe. ⁹ Itanği ne suqä äñgui imäkqanğe, enyqä miqä iquatunquänänji. Inji Goti Iqu, Iqueqä hea qäyunä ätimäutqanğanqe, ne enyqä miqä imitatque, ymisanjä äñgui ämequä-panji, ämeniqe. ¹⁰ Itanği ne ämaqä hui, ique yätamäkqä vqenqä wiñğanği äqunğque, yipäqñqenä miqä, hämänä vquatunqque. Itanğa neqä Jisasi Iquenyqä quuvqä anä eqiyätunquä iquauñi, ne yänjä äqänänä yätamäkqä vquatunqque.

Huiwä häuä ktäunqätä, maktäunqätänji, hiñginqä enqä-paniqä

¹¹ Nyi henyqä tuwanüä ätnämäuqä iqueni, yäpakä mäñinji tuwanüä naqänänğä-quanji,* ñqä hipaitä äqiyqe.

¹² He qätä äñguänä nyipiyä. Ämaqä hiqä huiwi häuä ktäunqänğä kiquätmä eyätqänuwä iqua, “Ne Kraisi Iqueqä zä-huätatinqä awä ätuätunquä iutanji, hanjä-iqä metunqque mänenğanğiyqä” kñuä vqanği, ämaqä huizindi, qunqä yeeqä wipñqä diñqä, i eyätqänäuä.

¹³ Ämaqä iinjä iqua, huiwä yuunğüä-tänjä qäyä epu, kukñuä-suqeñi

* **6:11** Kukñuä tqe, Poli iqu kiqä-kiuä äqäkqe. Hitunğuita tqinyqe, iqueqä yätamäkqä vqä hñqu Poli iqueqä kukñuä äqäkqe. Näqñqä-tänjä hñqua kñui, Poli iqueqä hiñui quvqä etanği, tuwanüä naqänänğä-quau äqäkqeqä, indqänätqänjä.

qänaknäni miqä itqänäuä. Iqua heyaqä huiwi häuä hinginä ektäupiyä iuta, ämaqeuaqä hinuä iqini, yoqä naqä mapnqä äwinyätqänä. ¹⁴ Nqä-näuäni, nyi nqä yoqetä, ä ämaqä hñqueqetä, haqä mämaeqä itmä, neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqueqä zä-huätatiñqänä aquvänä itmä, Iqueqä yoqenä haqeqä mamäuqämqe. Kraisi Iqu, zä-huätati äunätä äpäkonätäqetani, nyi nätmatqä qua täutani, hinginqä enqä-panä äqunqce. Itanga, qua täutanä iquauqä hinuä iqini, nyi ämaqä hinginqunjqä. ¹⁵ Itanga suqä huiwä häuä ktäunqä iqtä, ä häuä maktäunqä iqtäni, ii nätmätqä hinginqä enqä-paniqä. Ne Goti Iquesa hñä-pmeqä änyä-häni ämetunqce, ii nätmatqä naqänäni äyuwä. ¹⁶ Ämaqä äkisqu-äkisqu, nätmatqä naqänänä ii a äqätpu, qänaknä itqänuwä iqua, Naqä Iqu, quwqä äwqä hanuä imbñqä iwimäkätä, Iqueqä qeqä-imänqeta, qeiqinyä iwitquequätñqä änyingiyä. Iqua Goti Iqueqä ämaqä Israitqä naqä-qakuä iquayi.

¹⁷ Nyaqä kuknuä yäpaki tiinjä. Ämaqä nyi nqä huiwä täu yuunguä ae ändapätqänuwi, ii Jisasi Iqueqä wäunuä-wiyqä-qunä etangqenqä ämotquenä. I etangi, ämaqä hñqu nyi hanä-iqä angumä dapqänqce, manyingqiyä. ¹⁸ Nqä nyämaqäuä, neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqu, Iqueqä qeqä imänqeta, hiqä quuvqe, äñguä hñgi emäkquätñqä änyingiyä. Ii naqä-qakuä eä, qäyä äpmetänä.

Tuwanuä, Poli iqu Epäsäsi pmeqä iquaunqä äqäkqe Yätamakqä kuknuä hinuiqänä iquvi

Tuwanuä Poli iqu äqäkqä tqueqä quati, tiinji. Goti Iqueqä äwinqe, Iqu nätmatqä qäukuä yätutanjita, qua iutanjita eeqänäni, Kraisi Iquesa aquvä äqiyätä, Kraisi Iqu nätmatqä eeqänänä iuqä Nyuänä Naqä-qakuä-qu hetnqä iwimäkätñqä iinqe. (1:10 hinuä qundñqä.) Itani, Iqu Iqueqä qokä-apäkä iu ävauqumuatätä, qu Kraisi Iqutä anä muänmbñqä iwimäkätñqä äwinqiyä.

Kinjanäni, Poli iqu tuwanuä iunji, Goti Iqu ämaqeunqä qeqä ätumuäkätä, qu Kraisi Iquenyqä quuvqä heqiyätqätanpqa iqua naqä-hñqunä epu, hueqä-himqä hñquesañä enqä-panä iwimäkätñqenqe, kuapanä ätätä äqäkqe. Kraisi Jisasi Iqueqä wäunuä iutani, Goti Iqu qokä-apäkä iu anqumä itmenä. Itanqa, Iqu kuknuä guä ämäsäuekqä-pa, qunji änguänänä itqeniqenqä näqñqä mapñqe, Iqueqä Dñä Änguä Ique ävänä. (1:14 hinuä qundñqä.) Itani huizi, Poli iqu tiinä ätätä äqäkqe. Ämaqä Jisasi Iqueqä yoqe ämepu, Iqutä anä ämuänñnuwä iqua, äwqä naqä-hñqunä imbu, Goti Iqueqä suqä iunä qänaki iqäpñqeqä.

Tuwanuä täunji, qokä-apäkä iqua, Kraisi Iqutä anä ämuänñnu, naqä-hñqunä enjuwinqä ätnänä iqi motquetñqe, Poli iqu kuknuä ktqä hñquaqi-hñque ätukqe. Ktqä kinjanäni, Goti Iqueqä qokä-apäki, anä kiuänänä hñqu enqä-panä etanji, Kraisi Iqu anä-siyandqä enqä-ma ätqäuä (2:19-22). Ktqä huizi, Goti Iqueqä qokä-apäki, ämaqä kiuänänä hñqueqä huiwä enqä-panä etanji, Kraisi Iqu huiwä iqueqä nyuänä-queqä (4:1-16). Ktqä yäpaki, Goti Iqueqä qokä-apäki, qu apäkä hui enqä-panä etanji, Kraisi Iqu, apäkä iyyqä qokiqu enqä-paniqä (5:22-32).

Iñi tuwanuä täunji, nätmatqä ängui, Goti Iqu Iqueqä ämaqeu iwimäkäninqä winqanqenqe, ne hinuä änguänä äyä äqunänunä.

Poli iqu, tuwanuä tquenqä kuknuä ätkqenqä

¹ Nyi Poli, Goti Hanjuwä Iqueqä äwinqä iuta, Kraisi Jisasi Iqu Iqueqä kuknuä awä tuäkiqämqä änändowatkqä iqunji. Nyi tuwanuä tä, he Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä epu, anä-himqä Epäsäsi iu äpmapu, Kraisi Jisasi Iqutä ämuänmbu, Iquenyqä quuvqä äpakänä eqiyätqänuwä iquenñqä äqiyqä. ² Goti Hanjuwä Apiqutä, itanqa neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqutä, qeqä imänqeta änguä etapäsinyä, heqä äwqe hanuä imbu pmetñqä emäkqinyä.

Goti Iqu, nätmatqä eeqäpnä qäukuä haqä yätu äwinuwi, änätapqenqä

³ Ne neqä Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe, haqeqä ämamäutanä, änguä iwimäkqunanä. Iqu neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqueqä Goti eäqäqe, Kaniqu inänji. Iqu Kraisi Iqutä ämuänñnqetanji, nätmatqä eeqäpnä qäukuä haqä yätu äwinuwi, neyaqä quuvqä du änguä inemäkquätñqä,

änätapätqäüä. ⁴ Iqu qäukuä qua mimäkkqängga, ne Kraisi Iqutä ämuännaninqüä diñqe, atäüñuä ae inaikqe. Iqu iinjä imäkkqe, ii ne Iqueqä ämaqänä eanä, Iqueqä hiñuä iqinj, suqä quvqä-tänjä maeqä, jänänänjä pmetaninqüä diñqeyi. ⁵ Iqu nenyqä aanjä kiinjä äwinyätäqä duta, kiñganä atäüñuä ae ätänaikqe. Quati tiinj. Jisasi Kraisi Iqu wäüñuä imäkäniqä iuta, Iqueqä ymeqänä naqä-qakuä eanä pmeqänqe. Goti Iqu iinjä imäkkqe, ii Iqueqä yeeqä inqeutatä, Iqueqä äwiñqeutatänji. ⁶ Iqueqä Ymeqä, Iqu aanjä kiinjä äwinyänqä Iquesani, Iqu Iqueqä qeqä imänqeta hiñgi vqe, ne ae änätapkqe. Ii naqänänjä hitanqenqä, ne knui, äñguänä indqänätanä, Iqueqä yoqe, haqeqä mamäuquatunqünänji. ⁷ Iqueqä Ymeqä Iqu äpäkonätä, Iqueqä häñeqä iuäkkqä iutani, ne anqumä häñä inequmuatätä, neqä suqä quvqä eeqänänji, huätä ae ämänatnämäukqe. Goti Hanjuwä Iqu iinjä itä, Iqueqä qeqä imänqeta hiñgi vqe, hävemnäqñqä etanji ämänätquakqe. ⁸ Iqu äñguä aanjä kuapänä inemäkätä, näqñqä äñguitä, knuä indqänqä huitanjä-huitanjä, änätapkqe. ⁹ Nätmatqä Goti Iqu, Kraisi Iqu wäüñuä imäkkqanqä iunji, Iqueqä yeeqä inqetä, Iqueqä äwiñqetä, imäkäninqä zä äwiñqä di, täñganji Iqu ätnänäqä ämänätquakqe. ¹⁰ Nätmatqä eeqänänji, hii ganä iwqatqanqani, nätmatqä eeqänänjä qäukuä yäninjitä, qua täunjitäni, Ämiqä Kiuänänjä Hñqueqä yäpä iqä pmetpnuwi. Ii Kraisi Iquvi.

¹¹ Inji ne Qäqutä ämuännanä, Iqueqä ämaqänä eqänqe, hiñqäñänäni Goti Hanjuwä Iqu Iqueqä-kiuä ätänaikqe. Iqu Iqueqä äwiñqä iutatä, Iqueqä knuä indqänqä iutatäni, nätmatqä eeqänänji timäutñqe, imäkänä. ¹² Iqu iinjä ätänaikqe, tiinjä imäkkqänqe. Ne Kraisi Iquenyqä quuvqä eqiyätanä, knuä iqä yänänäqñqä ganä ävätunqä iqunesani, Iqueqä yoqe haqeqä aanjä hävemnäqñqä muämuäqñqe. ¹³ Ga hepqä, nesänji asä iinjä epnä. He kukñuä, naqä-qakuä we-hunqä-tänjä eä, anqumä häñä equmuatqä iqueni, qätä ae äwiyäpiyitani, Kraisi Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, iutani Iqutä ämuänjängguwi. Iinjä eqanqunwännga, Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä ämaqä iquau väniñqä kukñuä guä ämäsäuekqä-pa, heñi, Iqueqä Dñä Äñguä Jänänänjä Ique inä etapkqe. Dñä Äñguä Iinjä Ique vqe, ii he Goti Hanjuwä Iqueqänänqä näqñqä hipñqeyi. ¹⁴ Dñä Äñguä Iqueni, ne ae ämakquä-qae, inji qänakndanji, nätmatqä huizi, Goti Hanjuwä Iqu Iqueqä qokä-apäkä iquau väniñqä kukñuä guä ämäsäuekqä-pqä ii, inä meniçuä-pqenqe, näqñqä enju. Goti Hanjuwä Iqu, Kiqä-kiuä anji inetmetä hapä mänäqumuatqanqä, inqä meniçuä eä. Iqu iinjä inemäkätä, Iqueqä yänänäqñqä ämänätquakqä diñqe, Iqueqä yoqe, haqeqä aanjä hävemnäqñqä muämuäquatunqä.

Poli iqu, qu näqñqä äñguänänjä mapñqä, tääqä ätukqenqä

¹⁵⁻¹⁶ Goti Iqu äñguä e inemäkätñqä iinjqe, he Naqä Jisasi Iquenyqä quuvqä naqä-qakuä eqiyäpiyä iutani, Goti Hanjuwä Iqueä ämaqä iquauñqä enyätñqä iunqe, nyi qätä änyä ti äwiyätmitani, henyqä knuä indqänätmä, Goti Hanjuwä Iqueni, 'änquiqä' ätuätmä, tääqä ätätmängganji, maqänäuqä äpakänä ätqua äwätqänä. ¹⁷ Nyi tääqe, neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqueqä Goti Hanjuwä, Äpiqu yoqä naqä-tänjä kiñganänjä äpmenqä Ique, ätuätñqe. Iqueqä-kiuä ätnänäqä

itkimäknätŋqä emäkätŋqä diŋqe, Iqu henji, kŋuä indqänqä jänänänjätänjä, itanğa Iqueqä kukŋuä naqä-qakuä iunji, qakuinqä näqŋqätänjä epŋqä iinqä, ätuätqänjä. ¹⁸ Itanğa Iqu hiqä kŋuä indqänqe we eumäkqanğuti, ga he tiinŋqä näqŋqä äŋguanänjä metpŋqä ätuätqänjä. Ämaqä Goti Hanjuwä Iqu atäunjä ae ekqä iquenä, nätmätqä äŋgui mapnuwänqä kŋuä yänänäqŋqä äwipu, hiŋuä äqambu äpmeŋuwi, nätmätqä iinqe, näqŋqä hipŋqä ätuätqänjä. Nätmätqä, Iqu Iqueqä ämaqä iqua mapnuwänqä ätätä ekqe, ii nätmätqä aañä äŋguanänjä isua etanğqenqä, näqŋqä mapŋqä ätuätqänjä. ¹⁹ Itanğa Goti Iqueqä yänänäqŋqe, Iquenyqä quuvqä eqiyätunğua iquneqä huiwä yäpä tämŋi wäunjä itŋqe, ii aañä hävemnäqŋqä etanğqenqä näqŋqä hipŋqä ätuätqänjä. ²⁰ Iqueqä yänänäqŋqä kätänänjä qäquesa, Goti Hanjuwä Iqu, Kraisi Ique qua buta aŋgi ävauqumuätätä, qäukuä haqä yätunqä ätuma äyätä, Iqueqä hipa ämuanğisa äpmuatekqä Iquvi. ²¹ Kraisi Iqu qäukuä yäŋi e äpmeŋqe, Iqu dŋä yänänäqŋqätänjä iquautä, ämaqä ämiqä iquautä, itanğa huizi yänänäqŋqätänjä qäquauñä-qe, Iqu eeqäpnä ämäwqätäuqänğa äpme. Yoqä naqätänjä tanğa äpmeŋuä iquautä, qänaknda pmapnuwä iquautä, Ämiqä-qu äpme. ²² Goti Hanjuwä Iqu nätmätqä eeqäpnäŋi, Kraisi Iqueä yäpä iqinyä witpŋqä eätä, itanğa, qokä-apäkä Iqueqä yoqenqä aquväqŋqä iquau yätamakqä väniŋqe, nätmätqä eeqäpnäŋi ämiqätŋqä ätekqe. ²³ Nyuänjä iqu, huiwi ämitŋqä-pa, Iqu iquau ämitqäuä. Iqu nätmätqä eeqäpnänjä iunji, ämiqä pmetanğqetani, qu qäyunänä enä. Ga huiwiq, Kraisi Iqueqä yäpä imä pmetanğqetani, Iqu, huiwiq äwa miqä, eeqäpnäŋi aañä qäyunänjä-tänänqä iwimäkquänä.*

2

Goti Hanjuwä Iqu, Kraisi Iqutä guä ämänaqiyätä, aŋgi häñä inemäkkqenqä

¹ Hiŋuiqänänji, heqä qätä mäwiyqä hŋgisana iqetatä, hiqä suqä quvqetatäŋi, he pizqä ae äpäkonğuwänänjä äpmamiŋuwi. ² He suqä quvqä ii imäkmiŋuwi, ii ämaqä qua täutanä iuqä suqä du qänaknä ipu, itanğa dŋä quvqä im-imä hiŋginäwa äpmeŋuä iquau miqä naqä iqueqä suqä quvqeu, qänaknä inä imiŋuwä iqenji. Dŋä iquau miqä tqu, täŋganji ämaqä Goti Iquenji hŋgisana itqueganğuwä iuqä qeqä-quuvqä imŋi, wäunjä yänänäqŋqä yqänä itqäuä. ³ Hiŋuiqänänji ne eeqänänjune, iqua enqä-ma, asänänjä äpmenä, suqä quvqe, neqä kŋuä indqänqä iutatä, huiwä iqueqä äwiŋqä iutatäŋi, äyä imäkmiŋque. Inğanji neqä suqä quvqenqe, kimanji qutä anäŋi, Goti Iqu äwqä tnänjä wiŋganğqä iutani, hanjä-iqä nätapätqätäniŋi. ⁴⁻⁵ Ne pizqä iinjä äpäkonanä qäyä äwitanğquä-qe, Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä huäqä-huŋqetä, nenyqä äwiŋqetä, äwa miqä, hävemnäqŋqä eäqä iutani, Kraisi Iqutä guä ämänaqiyätä, aŋgi häñä inemäkkqe. Inji Iqu he häñä iinjä emäkäqumuatkqe, ii Iqueqä suqä nätmätqä hiŋgi vqä iqesanji. ⁶ Goti Iqu, ne Kraisi Jisasi Iqutä naqä-hŋqunä guä ämänaqäkqe, ii ne Iqutäŋi, anğumä

* **1:23** Näqŋqätänjä hŋqua, kukŋuä tqe, ti äkunmäkätqäuä. “Ga huiwiq, Kraisi Iqueqä yäpä imä äpmeqetani, Iqu äwa miqä, eeqäpnäŋi aañä qäyunänjä-tänänqä iwimäkquänä.”

hänjä nevaucumuatätä, itanğa Iqutä qäukuä yänji, ämiqänqä zä-hawä ikikinyänjä iu, anä äpmuatänaikqe. ⁷ İnjä inetquakqe, ii tiinjänqe. Ämaqä qänaki epqä iqua, Goti Iqu, Kraisi Jisasi Iqutä guä ämänaqiyätä, qeqä inetmäkkqeunji hinuä äqumbiyitanji, Iqueqä qeqä imänqeuta hingi vqenqe, näqñqä mapnuwi. İi äwa miqänqä, aanjä hävemnäqñqä iinjeyi. ⁸ He Iquenyqä quuvqä heqiyqanğuwitanji, Iqu anji hänjä emäkäqumuatkqe, ii Iqueqä qeqä imänqeuta hingi vqä iqesayi. Nätmatqä iinj, hiqä-hiuä imäkñganğuwita emakqä ma, Goti Iqu hinğinäwa etapkqe. ⁹ İi he wäunjuä yänänäqñqä ipiyä iuta ämepunjqae, heqä quikui ptqä äqänäpu, hiqä yoqe haqeqä ämamänğuwä ma, oee. ¹⁰ Wäunjuä anğuanänjä nenyqä näwinyä ekqä iu imäkquatunquä iunqe, Goti Hanjuwä Iqu, ne Kraisi Jisasi Iqutä guä ämänaqiyätä, hänjä inemäkkqe. İnji ne tänğa hänjä tä äpmejqe, ii Goti Iquesanänji.

Jisasi Kraisi Iqunä, ne naqä-hñqunä pmetatunquä inemäkkä Iquvi

¹¹ İinjñqe, he hinğiqänä äpmamiñuwinqä kñuä indqämbu. Heqä hinaqä qanyä eunyäpu ämeekuä etanği, İsraitqä iqua henyñqe, “Iquauqä huiwi häuä maktänqä-quayqä” ätäpu, itanğa quwqä-quwänqe, “Ne huiwä häuä ktänquneyqä” ätätqänjuwä iquayi. Huiwä iu iinj imäkñqä suqe, ii ämaqeucä hipaitä imäkkqeyi. ¹² He inğa äänä äpmamiñuwinqe, kñuä indqämbu. He Kraisi Iqueni, mämeqä hingi äpmamiñuwi. He ämaqä Goti Iqu Iqueqänqä atänjuä ikqä, İsraitqä iquautanänänğuenä maeqä, ämaqä kinjä hñqäqisanğuenä etanğä, Goti Hanjuwä Iqu, iquau nätmatqä väniñqä kukñuä guä ämäsäuekqä iunqe, he evquatämäukqe. He qua iunji, iinj äpmapiyänğanji, Goti Hanjuwä Iquenyñqä maqñqä epu, heqä kñuä indqänqä yänänäqñqe, nätmatqä mapnuwänğenqä mämeqä, hingi äpmamiñuwi. ¹³ İnjäqe he ämaqä kinänänji iinj ätqäumiñuwä iquenä, tänğanji he Kraisi Jisasi Iqutä i ämuänñuwi, Iqueqä häneqetanji, Goti Hanjuwä Iqu, etma äpätä qäqiqi equmuatekqe.

¹⁴⁻¹⁵ Jisasi Kraisi Iqunä, ne äwqä hanjuä inqä pmetatunquä In-emäkkä Iquvi. Hinğiqänänji, İsraitqä iquatä, huizi iquatänji, mäkä-hunqä äpmamiñiyi. Mäkä-hunqä iinj, täkñjä naqä hñqu awä iqi äqiyenyä pmetanğiyänğa, Jisasi Iqu äpäkonätä anji ävauqe, huätä äväpnemäutä, itanğa Mosisi iqueä kukñuä-suqä yäua* eeqäpnänji hma imäkätä, naqä-hñqunä eenyä, äwqä hanjuä inqä pmayñqä imäkkqe. Iqueqä äwiñqe, tiinj etanğiyi. ¹⁶ Iqu zä-huätatä äunätä äpäkonğqetanji, mäkä-hunqe eeqänä hma imäkätä, mäkä-hunqä iquaqu, hueqä-himqä änyä-hänjä hñqu hiätñqä imäkätä, itanğa Goti Hanjuwä Iqutä, näueqä imäknyinyä pmesiñqä dinqä äwiñqe. ¹⁷ İnji Iqu äquvepätä, he kinjä nänji äpmamiñuwä iquendä, ne qäqiqinjä iqunesä, suqä äwqä hanjuä änyanä, naqä-hñqunä pmeqänqä iinjä awä ätkqe.† ¹⁸ Iqu ne äwqä hanjuä iinj inemäkkqetanji, Dñjä asänänjä-tänjä eanä, Goti Hanjuwä Iqueni, iuta wimenä.

* **2:14-15** İsraitqä iqua kñuä tii indqänmiñuwi. “Ne Goti Iqueqä suqä-tänjunä etanği, ne Iqueqä ämaqä-qunä eanä, huiziqau ämäwqätäunju.” † **2:17** Asayä 57:19

¹⁹ Täŋganji he ämaqä huiu ämuäŋqänänjä hmanji. He ämaqä qua iu qäyutanjä, Goti Hanjuwä Iqueqä qokä-apäkä qäqiqinjä iqua enjuwapanjä epu, Iqueqä anju äpmejuwä iquenji. ²⁰ He anjä, Goti Iqu imäkkqapanjä iinuenji. Amaqä kuknuä awä tuäkiqäpŋqä ändowatkqä iquatä, Goti Iqueqä kuknuä hiŋuä-tqä iquatäŋi, qu anjä-siyandqä enqä-pañä iquayi. Kraisi Jisasi Iqu, anjä vänyqä miqä yänänäqŋqä ämätänqä-pañä iinjä Iqueyi. ²¹ Iquenyqä quuvqä eqiyätqänjuwä eeqänänji, Ique ekunätanqä anjä ii ämätinä. Goti Naqä Iqu, anjä iquenji, hiqäva-imäkkqä anjä enqä-pa, Iqueqänqä mätquätŋqä itqäüä. ²² He-pqe, Kraisi Iqutäŋi, naqä-hŋqunä etanqjuwinqä, ga Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä ämaqä huizitä guä ämaiqiyätä, Iqueqä anji, Dnjä Äŋguä Iqu yäpä inqisa pmetätŋqä iinjä ämätätqäüä.

3

Poli iqu, kuknuä äŋguä we-huŋqä-tänjä tqueqä wäunjuä-wiyqä-queqä

¹ Goti Hanjuwä Iqu iinjä emäkkqanqgetanji, nyi Poli iqunä, Iquenyqä tääqä ätätqänjä. Israitqä iqua qäyä etanqji huizi iquenä, yätamäkkqä eyqämqä diŋqä, Kraisi Jisasi Iqueä wäunjuä imäkkätqätanqgetanji, guä äpmuatenjiyquwi. ² Goti Hanjuwä Iqu henyqä qeqä imänqceuta äŋguä hiŋgi etquetŋqä, nyi wäunjuä ändapkkqä iinqe, he qätä ae äwiyquwi. ³ Iqu Iqueqä kŋuä indqänqä zä wiqe, nyi näqŋqä hiätmqänä ändapkkqe. Iinqe nyi henyqä tuwanjuä wänqä ipu äqiyätmä, awä ae äyä etqe. ⁴ He pipa ipi a ätäupiyänqanji, näqŋqä tiinjä mapnä. “Ae! Iqu Kraisi Iquenyqä kuknuä zä witanqä iquenyqe, näqŋqä ae äyä eänä.” ⁵ Amaqä kinqanä äpmamiŋuwä iquauŋi, nätmatqä täŋqe, awä mätquä imiŋuwi. Inäqe, täŋganji, ämaqä kuknuä awä tuäkiqäpŋqä ändowatkqä iquatä, Iqueqä kuknuä hiŋuä-tqä iquatäŋi, Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqänqä atäunjuä ikqä iquauŋi, Dnjä Äŋguä Iqu iwimäkkqanqgi, iinqe iqua näqŋqä ae ämenäüä. ⁶ Iqueqä kŋuä indqänqä zä wiqe, tiinji. Amaqä Israitqä qäyä etanqji huizi iqua, kuknuä we-huŋqätänji ämepiyita, Kraisi Jisasi Iqutä ämuäŋnänjuwitanji, nätmatqä Israitqä iqua mapnuwä iunji, qu-pqä inä ämepu, qäyqä-qäqua naqä-hŋqunä eqanqpi, kuknuä Goti Iqu, ‘Iinjä imäkmniqeqä’ ätätä, guä ämäsäuekke, qu-pqe inä patqiyäniqe.

⁷ Nyi kuknuä äŋguä we-huŋqä-tänjä tquenqä wäunjuä-wiyqä-qunä emqe, ii Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä yänänäqŋqä iuta inyimäkkätä, Iqueqä qeqä imänqceuta hiŋgi ändapkkqä iiyi. ⁸ Nyi Goti Iqueqä qokä-apäkä iuqä yäpä iqinjä mänäqä mämä qäyä pmetanqä-qe, Iqu suqä hiŋgi vqä iuta wäunjuä tiinji ändapkkqe. Nyi Israitqä iqua qäyä etanqji huizi iquau, Kraisi Iqueqä nätmatqä eeqänänji, ne änä miwäsäuqä itä, a matäuqä itunquä iunji, qu-pqä inä mapnuwä iinjä kuknuä, awä ätuätqänjä. ⁹ Goti Eeqänänjä Imäkkqä Iqu, nätmatqä imäkäninqä zä äkittqiye äpmamiŋqä iunqe, nyi ämaqä eeqänänjä iu awä ätnänqäqi tquämqe, Iqu wäunjuä iinqe inä ändapkkqe. ¹⁰ Goti Hanjuwä Iqu iinjä, tiininqä imäkkqä. Dnjä nätmatqä qäukuä yäninjä miqä iqua, Goti Iqu Israitqä iquautä, huizi iquautä, Iqueqä ämaqänqä naqä-hŋqunä epŋqä maqiyqanqceue äqumbiyitanji, “Iqueqä kŋuä indqänqä, huitanjä-huitanjiqä” kŋuä indqämbŋqä imäkkqä. ¹¹ Goti Hanjuwä Iqu,

suqä tä imäkäninqe, knui aanä hinuiqänä iwäsäuekqeu qänaknä itä, Jisasi Kraisi neqä Naqä Iqu wäunuä imäkqanqä iutanj, naqä-qakui ae qe imäkkqe. ¹² Iinjä etanji ne Kraisi Iquenyqä quuvqä eqiyätunqetanj, zä miqä pemänä itanä, Goti Hanjuwä Ique wimenä. ¹³ Iinjäqä, “Nyi he yätamakqä hemqänä, wäunuä imäkätmä hanjä-iqä meqanqgeqä knuä kuapanä indqänäpu, heqä quuvqä heqiyqe mändi päwiqñqä, yänänäqñqä tqäpiyä” etqä. Nyi hanjä-iqä ii ämetñqe, ii he äñguä äpmepu, yoqä naqä mapñqeyi.

Poli iqu, qu yänänäqñqä iwimäkätñqä, tääqä ätukqenqä

¹⁴ Iqu nätmätqä eeqänänjä iinjä imäkätñqenqe, nyi neqä Apiquenji qonjä äwotäutqänä. ¹⁵ Iqu ämaqä qäukuä haqä yätu äpmeñuwä iquauqätä, qua iu äpmeñuwä iquauqätä Kaniqu eä, itanğa Iqueqä hiveymeqä inä etanquwinqä yoqe iuta ävätkäuä. ¹⁶ Nyi iinjä itmänğanj, henyqä tääqä tiinjä ätuätñqe. “Iyää, neqä Apä, Si nätmätqä aanä kuapanänjä-tänjä eänä, yänänäqñqä aanä naqänänjä-tänjä enjä Iqukiyä. Si iquauñj, nätmätqä ii ävätnä, iquauqä äwqä yäpä imñj, Tqä Dnjä Äñguä Iquesa yänänäqñqä iwimäkiyä. ¹⁷ Nqä Apä, qu Kraisi Iquenyqä quuvqä eqiyätqätanquwitanj, Iqu iquauqä äwqä yäpä imñj anjä näweqä imäkäqämetñqänä yätamakqä wiyä. Ga suqä ämaqenqä äwinqä iqu, zä enqä-pa hukä-tapiñä yänänäqñqä äuä ätqäunqä-pa, iinjä tqäutpñqänä iwimäkiyä. ¹⁸ Iyää Apä, iquatä, Tqä ämaqä eeqänänjä itänj, qu Kraisi Iqueqä suqä ämaqenqä äwinqe, aanjä naqänänjä eä, quapitä hiqotitä, itanğa haqä yätqätä mänäqä mämdä, im-imqä iquvanjä iptänänqä iquenyqe, näqñqä ämepu, a yänänäqñqä kiqätätñqä, inä iwimäkiyä. ¹⁹ Iyää Goti Apiqukiyä, Iqueqä suqä äwinqä iñqe, ämaqe qu änyä maqñqä etanqppä-qe, Si ämaqä tqauñj, näqñqä hiätñqänä iwimäkiyä. Iyää Apä, Si qunj iinjä iwimäkätqänj, ii tiinj. ‘Nätmätqä aanjä hävemnäqñqä äwinqe, qutä inä wiqänqä diñqeyqä’ äktätqänänä” ätuätñqe.

²⁰ Tiinjä eä. Goti Hanjuwä Iqueqä yänänäqñqä, neyaqä qeqä-quuvqä yäpä imä, iinjä itñqä iquesanj, ne, ‘Iinjä-iinjä inemäkiyä’ ätuätänä, yatñqä ävquque, Iqu ämawqätäutä, nänäqänänj inemäkänä. Itanğa ne qanyä knuinä indqänqguä-pqe, asä iinjä imäkänä. ²¹ Inj Goti Iqu, Iqueqä qokä-apäkä iquautä, Kraisi Jisasi Iquesä, wäunuä naqänänjä iwimäkätñqetanj, ämaqe Iqueqä yänänäqñqenqä näqñqä ämepu, Iqueqä yoqä naqe, hea ique-ique haqeqä ämuämuäqäpñqe. Ii naqä-qakuä eä, qäyä äpmetänä.

Ne Jisasi Iqueqä huiwä eänquä iquene, Goti Iqueqä suqä dunä imäkquatunque (4:1-6:24)

4

Ne Jisasi Iqueqä huiwi enqetanj, naqä-hñqunä pmetatunqenqä

¹ Poli iqunä, nyi Naqä Iqueä wäunuä iunä imäkätmä, guä äpmeñqä iqunä, manjä tiinjä etmqe. “Goti Iqu suqä äñgui näwinyä etä, tääqä etätmakqä enqe, iunä imäkäpu, suqä Naqä Iqu mäwinqä iinjä iquauñj, mimäkqä pambiyä” etqä. ² He hñqunä-hñqunä hiqä-hiuä mändi äkittqänäpu, huiziunj, quvqä miwitqueqä, qeiqinyä miñqñqe. Heyaqä awä iqinj, hanjä-iqä timäuqanğanj, äwqä tnänjä maqänä mimäkqä, suqä ämaqenqä äwinqä iquenji, a yänänäqñqä

äqätpu, hanjä-iqä eeqäpnäni ämeqäpnqe. ³ Dnä Änguä Iqu he äwqä hanjä imbu, naqä-hnqunä hiätpnqä emäkkqe. He äpakänä e pmetpnqe, yänä qänqanqpu. ⁴ He näqnqe, ne Jisasi Iquesani, huiwä naqä-hnqunä enju. Dnä nesä äpmeqnqe, Iqu Hnqunanäni. Itanqa nätmatqä änguänänä Goti Hanjuwä Iqu nätapaniqä dinqe, tääqä änatätmakqä-qae, ga ne asä iquenqä knuä yänänäqnqä indqänätanä, hinuä äqänanä, äyä äpmeju. ⁵ Itanqa neqä Naqä Iqu-pqe, Hnqunanäniqä. Neqä quuvqä eqiyätunquä-pqe, hnqunanäniqä. Itanqa asnä ämetunquä-pqe, hnqunä inänjqä. ⁶ Itanqa eeqänänuneqä Goti, Kiuänänä-qu eä, Iqu neqä Apiquvi. Iqu eeqänänuneqä haqä yäni äpme, eeqänänuneqä awä iqi äpme, itanqa eeqänänuneqä yäpä imä äpme.

⁷ Inäqe Iqueqä qeqä imänqeuta nätmatqä änguä hinqnä vqä iunji, Kraisi Iqu iwäsäutä, ne hnqunä-hnqunä änatapqäukqe. ⁸ Kuknuä iinjne, Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunji, tiinjä ätä äqänä.

*“Iqu, aanä haqä yäninyqä äyätäqänqani, ämaqä guä äpmaminuä kuapänänä iquau ätuma ekqeqä. Ätuma äyätä, ämaqeuñi, nätmatqä änguänänä äwikqeqä.”**

⁹ Kuknuä, “Iqu aanä haqä yäninyqä ekqeqä” ätäänqä iqu, ii Iqu yäninyqänä ekqänqä matqä iqi, oee. Kinqanäni, Iqu qua hnqne yäpä mäni äwinqä iquenqä ganä äwäkkqä eä. ¹⁰ Ämaqä qua iunqä äquveqäkqä Iqu, Asiqu, qäukuä aanä haqä yätunqä ekqe. Ii nätmatqä eeqänänä äsquä-äsqueni, qäyunänä witätnqä imäkätñqänä.

¹¹ Ämaqä Iqu Qäqu, Iqueqä ämaqä iquene, nätmatqä änguänänäni tii änatapqäukqe. Hnqua, Iqueqä kuknuä awä tuäkiqä epnqä, hnqua kuknuä hinuä-tqänqä epnqä, hnqua kuknuä ängui awä-tqänqä epnqä, itanqa hnqua, quuvqä heqiyqä iquau ämipu, näqnqä-vqänqä epnqä, äwikqe. ¹² Iqu iinjä imäkkqe, ämaqä Goti Iqu Iqueqänqä atäunjuä ikqä iquau, Iqueqä wäunui, qäyasäqi miqä, qäyunä iqänqä iwimäkqänqä eä. Wäunui qäyunä ämipiyitani, Kraisi Iqueqä huiwi naqä-hnqunänqä yändi-yändi imäkqä peyqänqe. ¹³ Iqua wäunjuä ique imäkqanqunwitanä, ne quuvqä anä eqiyätanä, naqä-hnqunä äpmenä. Ga, Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä Iquenyqe, näqnqä ämenä. Itanqa, ymeqä nandqä naqä hiätñqänä imänqa-imänqa äpeyqä-ma, ne asä ii iqa-iqa äwätanä, Kraisi Iqu suqä jänänänäni imäkätñqä-pa, qäyunänä hianä. ¹⁴ Ne iinjä ae ätimäququänqani, ymeqä wänqä isua iqä-ma mäpmeqä yatunqne. Ämaqä kuknuä quanqä ätuäpu, huiziquau qui imäkpnqä näqnqä huitanä-huitanä-tänä iqua, neqä quuvqä heqiyqe yuuwä natäpnqä dinqe, yunui ingi-ingisa äqunätä, nätmatqä näni-mäni ätpekiqä-pani, ne iinjä minemäkqänqe. ¹⁵ Iinjä maeqä itanä, ämaqeunqä änenqä iutani, kuknuä naqä-qakuinä tquatunqne. Ne iinjä imäkqanqatqe, neqä quuvqä heqiyqe yänänäqnqä eätä, neqä Nyuänä Kraisi Iqutäni, naqä-hnqunä hianä. ¹⁶ Wiikä qäpaiqä isua, yäni änguä äuqätänänqä imäkätñqä-pa, Iqu Iqueqä huiwä iquene iinjä inemäkänä. Ne qokä-apäkä iquene, suqä ämaqeunqä äwinqä iqueni, qänaknä itanä, neqä wäunjuä hnqunä-hnqunä imäkätunquä iunji, ne huiwi naqä-hnqunä änyanitanä, naqä-naqä imänqa peyänä.

Suqä yäüä huätä vquatämäupu, suqä änyä-häni a maqätñqenqä

* 4:8 Apqä Bukä 68:18

17 Iiñiqe, nyi Naqä Iqueqä yoqetani, kukñuä yänänäqñqänäñi tiñä etmqe. “Ämaqä quuvqä maeqiyqä iqua imäkätqäñuwä-pa, imäkqa mäwqä pambiyä” etqä. Iquauqä kñuä iqe, quwqä äpmeqä iuñi, häukuä äñguä uwqiyqe, aanqä eä. 18 Quwqä äwqe, ppinjqä yqänä imbu, kñuä indqänqä äñgui maeqä epiyitani, quwqä näqñqä meqänqe, we maunqä etanqçetani, Goti Hanjuwä Iqueqä häñä-pmeqe, mämeqä itqänä. 19 Iqua suqä quvqä imäkäpiyänqani, “Tä aanä quvqä di imäkätqänunä” kñuä iñi mindqänqä ipu, womba miqä ipnä. Iquauqä manä iuñi, nätmätqä äwi iqä hñjua änäpnä, äwi ae ävqäqä-qae mäwquatämäuqä yqänä imäkqäpnä. Iiñiqe, “He iqua imäkätqäñuwä-pa, imäkqa mäwqä pambiyä” etqä.

20 Ämaqä Kraisi Iquenqä näqñqä etapäpiyä iqua, he suqä quvqä iñä iquau imäkqäñqänä mämetqueqä ikuwi. 21 He Iquenyqä kukñui qätä äwikuwänqä, Iqueqä kukñuä naqä-qakuä, Iqueqä-kiuänqä ätäñqä iñqe, qu näqñqä ae etapkuwinqe, nyi näqñqä eänänä. 22-23 Iqueqä kukñui tiñji. “Suqä yäuä, huiwä iqueqä äwiñqä iuta, hikänänä iu ämequatätä, yätamäkqä mämeqänqä qui emäkqä iqueni, he huätä vquatämäupu, kñuä iqä änyä-hänä iqu imä mnätñqe, heqä äwqe, anä qñqanä enqä-pa hutepiyä. 24 Itanqä he suqä änyä-hänä, Goti Hanjuwä Iqu Kiqä-kiuä enqä-panä imäkätä ekqä iqueni, a maqätpiyä. Suqä tqi, Goti Iqueqä kukñuä naqä-qakuä iutanä eä, jänänänä ikikinyänä enqä iyyi.”

25 Iñi, he naqä-hñqunä ae eñuwi, hiqä heyämaqä iquauñi kukñuä quangi mätkuä, naqä-qakuinä tquäpñqe. 26 Itanqä he äwqä-tnänä enqçqe, suqä quvqä imäkqä diñqä wimasipu. Äwqä-tnänä, äpakänä, mäptqe känäwä äwqä mämä mñganqçänqanqä mimäkqä pambu. Inqä-qänqanä qäpu hiätñqe. 27 Äwqä-tnänä yqänä äwiñqe, Setänä Goti Hanjuwä Iqutä mäkä-hunqä iqu, ekittqiyätä ämaequtäñqä. 28 Si quwä mequki sätäti, anqumñi mämeqä, tqä-täuä wänuä imäkätnä, tqänqätä, ämaqä äwa iqanquwä du yätamäkqä vqänqätä, iqätñqe. 29 Hiqä manä iutani, kukñuä quvqä matqänqä. Kukñuä äñguä, ämaqä hanä-iqä metqätanquwä iu yätamäkqä äväpu, yeeqä iwimäkqäñqä dinä tquanqpu. 30 Itanqä Goti Iqueqä Dñä Äñguä Iqu, wiunqä yätñqä miwimäkqä pambiyä. Goti Iqu Dñä Iqueni, he Iqueqä ämaqä-quenä hiätanqçpi, itanqä hiunji qänakñänqä hanä-iqä mämeqänqä näweqä etmeninqä hiqñqä enqä-pa etapkqe. 31 Itanqä huizi, ti-ñji. Äwqä tptawä esqanquti, äkasuwä ätäpu, manä täqñqä ätäpu, kukñuä quvqä ämaqä mäñdi kittqiyeqetä, suqä quvqä huizi iquatäñi, ävquatämäupunqä etqä. 32 Ga hiqä-hiuänqä huäqä äumäkñäpu, qeiqi itquatnäpu, itanqä hñqu quvqä etqueqe, äñguä iwimäkäpu, hiqä äwqä tnänä, iqueqä quvqetani, iiqä itmäkmbñqe. Goti Hanjuwä Iqu, he Kraisi Iqutä ämuänqanqanquwänqä, Iqueqä äwqä tnänä iiqä itmäkñätä, hiqä quvqç huätä ämaemäkqä-panä iñi.

5

He nätmätqä eeqäpnänä imäkäpiyä iuñi, we-hunqä iqi itkimäkmbñqe

¹ Iiñiñqe he Iqueqä ymeqä naqä-qakuä pmetanğä, Iqu henyqä äwinyänqe, suqä eeqänänä imäkäpiyâ iunji, Iqueqä-kiuâ imäkätñqä-pa, asänä imäqäpnqe. ² Kraisi Iqu nenyñqä aanä kiinjâ äwinyatâ, yätamäqä neyätñqä Iqueqä-kiuâ äwiñgqä-ma, he nätmatqä eeqäpnänä imäkäpiyâ iunji, suqä ämaqeunqä kiinjâ äwiñqä iqu, hiñuiqä maeqäpnqe. Iqu iinjâ äwiñgqe, ii Goti Hanjuwä Ique yeeqä iwimäkätñqä diñqä, nätmatqä tä ikeqanğä jinanä äweqä-pani, hiqäwa äwqänğqe.

³ Iñi, suqä huiwä yanä-inğä Goti Iqu änätapkqe, tuwä äväpu, huitañä-huitañä imäkäkiqetâ, suqä kiyâ matqä eeqänänä imäkqetâ, suqä hiñuâ aowâ qñqetäñi, he iinjâ mimäkqä ipu, iinjâ kukñui wänqä qäpu tqä-pqe, qäyâ eänâ. He Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä ae enjuwä iquenâ, iinjâ imäkqänqe, pmua imäknänâ. ⁴ Ä kukñuâ womba inqe matqä ipu, kukñuâ anä miqänğqä tqe matqä ipu, itanğa qokä-apäkâ iuqä suqenqe hänä tamqä matqä ipñqänänä. Suqä ii he imäkqe, äñguänänä hmanji, quvqe. Hiqä kukñui, Goti Hanjuwä Iqueni, “äñguiqä” tquanğpu. ⁵ “He iinjâ mimäkqä pambiyâ” etqe, ii tiinjänqe. Ämaqä, suqä huiwä yanä-inğä Goti Iqu änätapkqe, tuwä äväpu, huitañä-huitañä imäkäkiqetâ, suqä kiyâ matqä eeqänänä imäkqetâ, suqä hiñuâ aowâ qñqetâ itqänjuwä iqua, anä Goti Hanjuwä Iqutâ, Kraisi Iqutâ, ämisinyâ äpmeniyâ yänñi, mäpmeqä ipu, nätmatqä anä mämiqñqä iinjqe, näqñqä äñguänänä mapu. Suqä hiñuâ aowâ qñqe, ii goti qanğä iu qonä woktäuqä enqä-panä asänänji.

⁶ Ämaqä huizi, kukñuâ quata maeqä hiñginğä isua etäpu, suqä iinjâ imäkpnğä etätma upñqä iquwi, wimasipu! Ämaqä hñgisanâ ipu, iinjâ imäkqanğuwâ iquauñi, Goti Iqueqä äwqä tnänjâ inqe, äwimenâ. ⁷ Iinjâ etanği, iquatâ näueqä imäknäpu, ikämanğä miqä pambu! ⁸ Hiñuiqänänji he hiawiqä imâ äpmamiñuwâ-qe, täñganji, he Naqä Iqutâ ämuäññuwi, ii he we-huñqä iqi qe äpmeqä. Itanji, he nätmatqä eeqäpnänä imäkäpiyâ iunji, we-huñqä iqi itkimäkmbñqe. ⁹ We-huñqä iqi äpmeñuwâ iquauñi, we-huñqä iqu, qu ämaqeu qeiqi iwimäkäpu, quvqä maeqä jänänänä epu, kukñuâ naqä-qakuinä tqäpnğä wimäkänâ. ¹⁰ Itanğa suqä äñguâ, Naqä Ique yeeqä iwimäkpnğä iunğä näqñqä mapñqänâ, yamwiqä iqanğpu. ¹¹ He ämaqä hiawiqä imâ äpmapu, suqä quvqä imäkätqänjuwâ iquatâ äktuwunğä mikiqä, hiqäpi yayuäki imbu pmetanğpu. Quwqä suqä iquesanji, ymisanjâ enqä-pa, häukuâ äñguâ wiganğuti ämepu, manğä ipnä, oee. Iinjâ imäkqe, qäyâ etanğuti, qanyâ äpmapu, quwqä suqä quvqe, ätnänjâ iqi maepñqe. ¹² (Suqä quvqä, hiawiqä imâ zâ äpmapu imäkätqänjuwñqe, womba meqä etanği, nyi awâ matqä imâ.) ¹³ We-huñqä iqu, nätmatqä zâ äwämitätqä iundanji, ätnänjâ iqi maeqanğuti, hiñuâ-quñqä eä. ¹⁴ Itanğa we-huñqä iqu iinjâ imäkqanğanji, nätmatqä iinjâ-pqä iqu, we asänâ hunänâ. Iinjâ etanği, iinjqe kukñuâ tiinjâ ätnâ äwi.

*“Ämaqä hiaqäqä äwiñjâ iquki, pämä pmayä. Ae äpäkonğñä iutanji, anği vayä. Anği vauqanğti, Kraisi Iqu, Iqueqä we-huñqetâ, tä enqä-ma äyäkqätänâ.”**

¹⁵ Iiñiñqe heqä qanğä ikipiyâ imñi, äñguänâ mimbu. Kñui qäyasäqä mindqänğqä, äñguinä indqämbu ikiqäpnqe. ¹⁶ Täñganji ämaqe, suqä

* 5:14 Asayâ 26:19; 60:1

quvqenä imäkqawätqanjuwä-qae, hea, suqä änguänänä imäkqanänjä iqua, he ämaequtauqanqä, änguänä mimbu. ¹⁷ Ga he ämaqä kjuä iqä änguinqä qämä-qämä miqä, suqä Goti Hanjuwä Iqu äwinyänqä iunqänä näqñqä meqanqpu.

¹⁸ He wainqä-eqä yänänäqñqä änäpiyi, hiqä kjuä indqänqä ängui qui emäkätñqä dunqe, manqä iqäpnqe. Suqä iinji, hiqä quamä pmeqä eeqänänjä äwinqä iunji, qui emäkänä. Iinqä tññqe, Dñä Ängüä Iqu, hesä manguä enyätätñqä, hiñuinä qumbñqe. ¹⁹ Dñä Ängüä Iqu manguä e emnätanqgetañi, he tiinjä imäkqäpnqe. Hiqä-hiuä kukñuä ätnäpiyänqanji, kukñui apqä bukä iutanitä, apqä huizi iutanitä, itanqa apqä Dñä Ängüä Iqu etapqanqgä iutanitä, ämepu, hiqä äwqä imñi, Goti Hanjuwä Iquenyqä yeeqä ipu tqäpnqe. ²⁰ Ga nätmätqä eeqänänñqe, Goti Hanjuwä neqä Apiquenji, he neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqueqä yoqetani, “änquiqä” tquäpnqe. ²¹ Itanqa, Kraisi Iquenyqe, “Iqu neqä Naqä-qu etanqi, ne Iquenji, yäpä iqñ vquanä” kjuä indqänäpu, hiqä-hiuänjä-pqe, yäpä iqinyä ingpnqe.

Qokä-apäkä ämanqawänjuwä iquaunqä

²² Hiqä-hiuä yäpä iqñ ingpnqä ätqäqe, ii tiinji. Apäkä iuenä, neqä Naqä Kraisi Iquenji, yäpä iqñ ävätqanjuwä-panji, heqä qokä iquaunä-pqe asänä e vqäpnqänänji. ²³ Tiinjä etanqi ätqä. Kraisi Iqu Goti Hanjuwä Iqueqä qokä-apäkä iuqä Nyuänä-qu eä, iqua Iqutä huiwi naqä-hñqunä etanqi, Iqu, huiwä iqu hññä-pmetätñqänä, anqi Vauqumuatqä-qu eä. Ii enqä-panji, qokiqu, apäkiyqä nyuänä-qu eä. ²⁴ Goti Hanjuwä Iqueqä qokä-apäki, eeqänänjä iunji, Kraisi Ique yäpä iqñ äpmenjuwä-panji, inji apäkä-pqä iuenä, heqä qokä iquauqä yäpä iqñ e pmetpnqänänji.

²⁵ Qokä iquenä, Kraisi Iqu Goti Iqueqä qokä-apäkä iunqä kiinjä äwinyätä, yätamäkqä vätnqänä Iqueqä-kiuä äwingqä-panji, hiqä apäkä iuaunqe, kiinjä iinjä enqatñqänänji. ²⁶ Iqu qunqä iinjä äwinyätä imäkkqe, ii iquaunji, quvqä maiqñqä, egetä, Iqueqä kukñuitä, asñä äwqiyätä, ikikinyänä iwimäkätä, Iqueqä qokä-apäkänä hiätñqä pmuatetñqä dinqeyi. ²⁷ Iqu iinjä iwimäkätñqä äwingqe, ii tiinjänqe. Qu Iqueqä hiñuä iqñi, nätmätqä qeqä bimbiqä tqä isua enqä-panjä epu, kiyä maeqä epu, huiwi yätäaqä, ä ppkä äki-äkitanji, maeqä epu, ämaqe, “Quvqä iinjä-iinjä iqä-quaiqä” mäutqñqä äwinyä. ²⁸ Kraisi Iqu, Iqueqä ämaqänqä aanjä kiinjä e äwinyätñqä-panji, qokiquenä, heqä huiwinqä kuapanä enyätñqä-panji, heqä apäkiuaunqä-pqe, asänä iinjä enqatñqe. Ämaqä iqueqä apäkinyqä aanjä kiinjä äwinyätä, änguä iwimäkätñqä iqu, iqueqä-kiuänqä äwinyänqä iquvi. ²⁹⁻³⁰ Ämaqä hñqu, iqueqä huiwinqä wi äuämäkätä, ymisanjä miinjä ma miqä yäniqi? Oee, iqu änguä äminyätä, ymisanjä inguanä. Suqä iinji, ii tiinjä enqä-panji. Ne naqä-hñqunä äuqätänänä, Iqueqä huiwä hñqunä etanqgetañi, Kraisi Iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä qokä-apäkä iquene, änguänä ämäneyätñqä-panjä asänänjä iinji. ³¹ Suqä ii, Goti Iqueqä bukä iu tiinjä ätnänqä-panji.

“Qokä hñqu, iqueqä kandä känatä ävämetä, iqueqä apäkisä guä ämaqänäsinyä, huiwä naqä-hñqunä änyinyä pmeqänqeqä.”†

³² Kuknuä iqu, qakuä aanä naqänänjä-tänjä etanji, zä äwinqä ique. Nyi nqä-näuanji, “Kuknuä tqu, ii Kraisi Iquenyqätä, Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä iquauñqätä, ätqiya” ätqä. ³³ Inji kiquä quati, tiinjä-pqä inänji. Ämaqä hñqunä-hñqunänjä iquenä, hiqä-hiuänqä enyätñqä-panji, heqä apäkä iuañqä-pqe, inä hinguätñqe. Itanğa apäkä hñqunä-hñqunänjä iuenä, hiqä qokiquauñqe, “Iqu nqä naqä-qu etanji, nyi iqueni yäpä iqi vqämqeqä” knuä indqängpñqe.

6

Ymeqä iquauñqätä, kunaqä-kunuñuauñqätä

¹ Ymeqä iisuenä, he Naqä Iqutä ämuänñuawä-qae, hiqä hinaqä-hinuñuau hñgisa mitqueqä, qänaknä vqäpñqe. Suqä tqueni, he imäkqä di, Goti Iqueqä hinuä iqini, äñguänänji. ² Suqä iquenyqe, Goti Hanjuwä Iqueqä kuknuä-suqä iunji, tiinjä ätnä. “*Si tqä tnäutä tniquesänji, yäpä iqi ävätnä, iyaquiuä kukñui qänaknä vqanginyä.*”* Goti Iqu suqä iqua ätuätäqängañi, Iqu suqä tque-ganä, kuknuä nätmätqä timäuniqä diñqä qäsä guä ämäsäuekqe. ³ Kuknuä gue, tiinjä äyä ämäsänä. “*Si iinjä itnä äñguänä äpmeñi, nätmätqä eeqäpnänjä si imäkätñä iunji, äñguänä timäutqätanğuti, itanğa qua iunji, hea quäuqä äpmaka utunqinyä.*”†

⁴ Kunuñuenä, hiqä ymeqä isuañji, quvqä itquepu, äwqä tnänjä miwimäkqä iqäpñqe. He isuañji, suqä Naqä Iqu äwinyänqä iunqä näqñqä äväpu, “Inji imäkäpu, iinjä mimäkqä pambiyä” ämotquepu, äñguänänjä miqäpñqe.

Wäunüä-wiyqä iquauñqätä, wäunüä miqä iquauñqätä

⁵ Wäunüä-wiyqä iquenä, hiqä ämeyqä, qua täutanjä iquauñqe, “Iqu nqä naqä-qu etanji, nyi iqueni yäpä iqi vqämqänä” knuä indqänäpu, hñgisa miqä, qänaknä vqäpñqe. He wäunui, quangä miqä, äwqä naqä-qakuänä äwipu, Kraisi Ique yäpä iqi äväätqänjuwä-pa, iinjä äwipu imäkqäpñqe. ⁶ Iquau yeeqä iwimäkqñqä wäunüä äñgui, iqua hinuä eqänätanğuwänğanä, miqä pambu. He Kraisi Iqueqä wäunüä-wiyqä eäñuwi, Goti Hanjuwä Iqu äwinyänqä iunä imäkäpu, iquau qänaknä vqäpñqe. ⁷ Ii ipiyänğani, “Nyi wäunui, ämaqeu wiyqunä manä, Naqä Ique wiyqunqä” knuä indqänäpu, aquvänä ipu imäkqäpñqe. ⁸ Ga he knui, tiinjä-pqe indqängpñqe. “Ämaqä, hñquququeqä yäpä iqi äpme, iqueqä wäunüä-wiyqä iquñä-qe, ä ämaqä qanyä äpme, kiquä-kiuänğänä indqänqä iquñä-qe, iqu äñguänänjä imäkmitätqe, Naqä Iqu kimanji, nätmätqä äñguänänji äväniqeqä.”

⁹ Ämiqä iquenä, ämaqä heqä yäpä iqi äpmapu, wäunüä heyqä iquauñji, zä epñqä kuknuä zä iwimäkqä iqua mätquä ipu, äñguä iwimäkqäpñqe. He knui tiinji indqängpñqe. “Wäunüä-neyqä iquautä, ämiqä-qunesä, ämäneyätñqä Iqu, qäukuä haqä yätu äpme, qokä-apäkä eeqänänjä iunji, yänä-mänä miwäsäuqä, asänä iwäsäuniqeqä.”

Quuvqä heqiyqä iqua, mäkä-iqä iquau enqä-paniqä

¹⁰ Nyaqä kuknuä yäpaki, tiinji. He Naqä Iqutä ämuänmbu, Iqueqä yänänäqñqä aanä naqänänjä iutani, yänänäqñqe, yändi-yändi imäkmbñqe. ¹¹ Setänä, Goti Hanjuwä Iqutä mäkä-hunqä

* 6:2 Äñğumä Itmakqä 20:12; Kuknuä-suqe 5:16 † 6:3 Kuknuä-suqe 5:16

iqueqä kuknuä quanqitä, yamwiqä iqetä, emeqangutqängani, he yänänäqñqä tqäpnuwä diñqe, ämaqä mäkä-iqä iqu imäknäñuwä-pani, Goti Hanjuwä Iqu heqä etapätñqe, imäkñgnä. ¹² Nyi ii etqe, tiinñqä etqä. Ne mäkä äunätunqwe, ämaqä nesä asänänä iquautä hmanji. Ne mäki, dnä quvqä, yänänäqñqä huitañä-huitañä-tänä, awä yeqä äpmenuwä, ä qua tqwe hiawiqä imä äpmenuwä iquatä, äuanätqänju. ¹³ Iinñqä nyi tiinjä etqä. Goti Hanjuwä Iqu, nätmätqä mäkänqä imäkñqä etapätñqe, eeqänä äñguänä imäkmbu, näwinyä pmetangpiyä. Inji mäkä ätimäuqäqe, pämä ätqäupu, mäkä yänänäqñqä ipñqä. Itanga mäki qäpu päwqanganqe, yänänäqñqä äpakänä e tqäutpñqe. ¹⁴ Yänänäqñqä iinjä tqäutpñqe, suqä kuknuä naqä-qakuä iqueni, qätä äñguänänä äwiyäpu, qänaknä iqe, aquvä enqä-pa, heqä quanuä iqi yänänäqñqä ämäsänäpu, itanga suqä jänänänä iu imäkqe, nätmätqä ktqä pmuätänqwe, quikuä iqi äpmuätänäñuwä-pa, iinjä pmuätänätangpu.† ¹⁵ Itanga Goti Iqueqä kuknuä, äwqä-qeiqi imbu pmeqänqä imäkqä iqueni, yukä ämuasmänqwe ämuasmäñuwä-pani, a yänänäqñqä äqätpu, näwi imäkmbu pmetangpu.§ ¹⁶ He iinjä imäkmbu, ga tiinjä-pqä iqueni, inä imäkñgnñqe. Suqä quuvqä heqiyqä iqueni, nikñqä enqä-ma ktqä ämaqumuätänäpu, Setänä, Goti Iqutä mäkä-hunqä iqueqä zi tä hänaqä sqe,* heyaqä huiwiunqä äumepqangutqe, huätä epmäkñqä. ¹⁷ Goti Hanjuwä Iqu, he hänä ae emäkäqumuutekqä iinqe, hiqä kñuä indqänqä imñi, nyuänä ktqä pmuätänqä ii enqä-pa ämimuasmäupu,† Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui, Dñä Äñguä Iqu etapätñqe, ii ipäqäyunuä enqä-panä-qae, a yänänäqñqä qätätpñqe. ¹⁸ Suqä iquau imäkñqä ipiyängani, Dñä Äñguä Iqu emäkqanguti, suqä Goti Hanjuwä Iqueqä yätämäkqenqä tääqä tqä iqueni, mäwquatämäuqä pa ipu, a yänänäqñqä qätätangpu. Tääqä ätäpiyängani, enyqä enganguti, ävquatämäuqä matqä, Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä eeqänänä iunqä-pqe, inä äpakänä tqangpu. ¹⁹ He yatñqä iinjä, nyinñqä-pqä inä iqäpñqä änyinñgi. Nyi kuknuä tmqñqe, kukñui kiqä-kiuä nyaqä quväkä tämä dqäucanguti, inji nyi Goti Hanjuwä Iqueqä kuknuä äñguä we-hunqä-tänä, kiqä quatä zä äwinñqä diñqe, zä miqä itmä, awä hämä-hämä tqämqänä. ²⁰ Nyi kuknuä ique-qäquenqä, Jisasi Kraisi Iqu, Kiqä-kiuä ätenjikqä iuta, awä tuätqätangqenqä guä äpmuatenjiyquwi. Inji nyi wäñuä Iqu ändapqwe, mäwquatämäuqä itmä, zä miqä pämä itmä, kuknuä awi yqänä tqämqänä, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä tqangpu.

Goti Iqu qunji, äñguä wimäkätñqenqä tääqä ätukqenqä

²¹ Tikikusi iqu, Kraisi Iquenyqä quuvqe, ne eqiyätunquä-pa eqiyätä, Naqä Iqueqä wäñui mäwquatämäuqä, nesä anä imäkätunquä iquvi. Ne iquenyqe, kuapänä änenyätqäuä. Iqu nyi täqi äänä äpmämä, eeqänänä imäkätñqä iinqe, awä etänä. ²² Nyi ique henyqä ändawatqe, quati tiinji. Iqu emetä, ne täqi äänä-äänä äpmenqwenqä awä etätä, heqä qeqä-quuvqä yäpä imñi, yänänäqñqä emäkätñqenqä ändawatqä.

† 6:14 Asayä 59:17 § 6:15 Asayä 52:7 * 6:16 Apqä Bukä 7:13 † 6:17 Asayä 59:17

²³ Iyää ηqä-quauä, neqä Goti Hanjuwä Apiqutä, itanga Jisasi Kraisi neqä Naqä Iqutäni, Iquaqu quuvqä heqiyqä iqueneuä äwqe, hanjuä imbu quuvqä yänänäqηqä eqiyäpu, ämaqä huiziunqä enguätηqänä emäkinyä. ²⁴ Iyää, ämaqä, neqä Naqä Jisasi Kraisi Iquenyqä äpakänä äwinyätηqä iquauni, Goti Hanjuwä Iqu, qeqä imänqeuta hingi vqe, ävquä.

Tuwanuä, Poli iqu Pilipai pmeqä iquauŋqä äqäkqe Yätamakqä kuknuä hinuiqänä iquvi

Poli iqu eqä-huänä iu äkitä, qua aanä naqänänä Yulopqä täŋä inġinyqä kiŋganä äwätäqänġa, iqu anä-himqä Pilipai, qua naqä Masendoniya iu ätimäutä, kuknuä äŋgui awä ätuminqe. (Wäunjuŋqä 16:8-15 hinuä qundŋqä.) Qänakndanġi, iqu anä-himqä huiunqä uwqanġa, iquenġi guä qe äkiqiyäukuwi. Iqu guä e äpmeqänġanġi, kuknuġi, ämaqä hŋqua, Pilipai pmeqä iquauqä quuvqä heqiyqä, qui iwimäkpnqä itqätanġuwinqä, qätä äwiyäqe, tuwanuä tä, i äqäkqe. Inäqe tuwanuä, iqu Pilipai pmeqä iquauŋqä ävawqatqä tque, a ätäutaqänġanġi, ne hinuä tii äqunänju. Hanä-iqä Poli iquesä, qutä, qäyä äwimakqä-qe, Poli iqu äwqä hanä mäwiyqä itä, Jisasi Iquenyqä quuvqä kiinä eqiyätäqetanġi, aquvänä itä äpmaminqe.

Hinuiqänänġi, Poli iqu nätmätqä huiunqä äwa itqätanġa, Pilipai pmeqä iqua mbqä hui, ique yätamakqä wipŋqä ätnämäukuwi. Itanġi tuwanuä täŋqe, Poli iqu, quwqä yätamakqenqä, 'äŋguiqä' ätuätä äqäkqe. Inġi huizi, iqu guä pmetanġqenqe, qu kŋuä kuapänä indqänäpu, äwqä hanä mäwinqä yätŋqe, iqu iquauqä quuvqä heqiyqe, yänänäqŋqä iwimäkätŋqä äqäkqe.

Itanġa Poli iqu iquauŋi, Goti Iqu nätmätqä naqänänä äwikqenqä ätuätä äqäkqe. Nätmätqä ii, hänä-pmeqä hänġi, qu Kraisi Jisasi Iquesa ämakuwä iiyi. Nŋ, qu nätmätqä ii ämakuwi, qu Mosisi Iqueqä kuknuä-suqä iu qänaknä iminuwita ma, Jisasi Iquenyqänä quuvqä eqiyäpiyä iutayi. Itanġa Poli iqueqä äwinqe, Pilipai pmeqä iqua, Kraisi Iqueqä suqe mapŋqä iinqeyi. Kraisi Iqu, "Nyi ämaqä naqä-qunqä" kŋuä indqänätä, Iqueqä äwinqä iunqänä qänaknä miqä iminqe. Oeyä. Iqu Iqueqä-kiuä mändi äkittqänätä, wäunjuä Goti Iqu Ique äwikqenä imäkkqe. Ga Poli iqu tiinä-pqe ätuätä äqäkqe. Qokä-apäkä Kraisi Iqutä naqä-qakuänä ämuänŋäpiyä iqua, qu äwqä hanġi, Goti Iquesa ämepu, yeeqä kuapänä iqäpnqäüä.

Ne tuwanuä tä a ätäutaqänġanġi, ne näqŋqe, tiinä hiatunqe. Qokä-apäkä Jisasi Iqueqä yoqenqä anä-himqä Pilipai iu äqänätqätanġuwä iquauŋqe, Poli iqu kiinä äyä äwinyminqe.

Poli iqu, tuwanuä tqenqä kuknuä ätkqenqä

¹ Nyi Poli iqundä, itanġa Timoti iqutä, Kraisi Jisasi Iqueqä wäunġi anä imäkätqänueä iquve, ye tuwanuä tä, he Kraisi Jisasi Iqutä ämuänmbiyitanġi, Goti Hanjuwä Iqueqä qokä-apäkänä epu, anä-himqä naqä Pilipai iu äpmeŋuwä iquenqä ävawqatque. Tuwanġi, ye henqänä maqiyqä ique, ämaqä he ämeyätqänjuwä iquauŋqätä, itanġa ämaqä hiyaqä awä iqi wäunjuä huitanä-huitanä imäkätqänjuwä iquauŋqätä, ävawqatque. ² Goti Hanjuwä Apiqutä, itanġa neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqutä, qeqä imänqeta äŋguä etapäsinyä, heqä äwqe hanjuä imbu pmetpnqä emäkcinyä.

Poli iqu, Pilipai pmeqä iquauñqe, 'änguiqä' ätukqenqä

³ Nyi henyqä kñuä indqänätmänğanj, Goti Hanjuwä Iqueni, "änguiqä" ätuätñqe. ⁴ Nyi Iqueni henyqä itmä, yatñqä ävätmä iunji, qanyä mäwqä, yeeqä aanä kuapänä itmä ävätñqe. ⁵ Nyi iinji, hinji miqä itqänä. Hiunji kinğanänä iuta ti iqa tänğanqe, he enyqä miqä, Goti Iqueä kukñuä äñguä we-hunqä-tänji, nyi awä tunqenqä yätamäkqä änyiyätqänjuwä iutayi.* ⁶ He suqä iinjä imäkätqätanquwitanji, Goti Hanjuwä Iqu, heyaqä quuvqä yäpä imä wäunjuä ae emäkätqätanqqä iunqe, nyi näqñqä tiinjä ämeqä. "Iqu wäunjuä ii imäkqe, mäwquatämäuqä, yqänä imäkqä äwätñqe, qäpñji Kraisi Jisasi Iqu, anqumä äquvepätqänqä, hiäniqeqä." ⁷ Nyi nqä äwqä tämdanji, henyqä aanä kuapänä änyinätñqetanji, henyqä kñuä iinjä indqänätmä, Goti Hanjuwä Iqueni, "änguiqä" ätquäqe, ii jänänänji. Quati tiinjä dutayi. Nyi wäunjuä äñguänänqä Goti Iqu ändapqqe, imäkqämqenqä yätamäkqä änyiyätqänjuwä iutayi. Yätamäkqe, nyi täqi guä pmetanqatä, itanqa kukñuä äñguä we-hunqä-tänqä iunqä himä-wiunqä iquau, mändi äkittqiyätmä, "Ii kukñuä naqä-qakuiqä" motqeqanqatä, änyiyätqänjuwä iutayi. ⁸ Kraisi Jisasi Iqu, henyqä aanä kuapänä äwinyätñqä-panji, nyi-pqe inä änyinätä, itanqa he hinjuä maeqänmqä diñqe, aanä kuapänä änyinätqäuä. Nyi nqä änyinqä dunqä ii etqäqenqe, Goti Iqu näqñqä eä, "Ii naqä-qakuiqä."

⁹ Nyi, Goti Hanjuwä Iqu henji, tii emäkätñqä yatñqä ävätñqe. Hiqä suqä ämaqeunqätä, Goti Iquenqätä äwinqä iqu, naqänänqä imänqä wätñqätä, he näqñqä äñguänä mapñqätä, itanqa he suqä äñguinqätä, quvqenqätä iwäsäuqäpñqe. ¹⁰ Inji he suqä äñguinqä enqanji, a ätäupu, nätmätqä eeqänänqä imäkäpiyä iunji, äñguinä imäkqäpñqe. Tiinjänqäuä. Hea Kraisi Iqu anji äquvepätqänqanqe, he suqä quvqä hui maeqä, ämaqä aanä äñguänänquenä pmetanqpiyä. ¹¹ He Jisasi Kraisi Iqueä yätamäkqetanji, suqä jänänänqinä imäkqenenä hiätanqpiyä. Nyi Goti Ique yatñqä iinji, tiinjñqä ävqä. Ämaqe, he iinjä äyä pmetanqä eqämbiyi, Goti Iquenyqä yeeqä ipu, Iqueqä yoqe haqeqä muämäuqäpñqänänqä.

Poli iqu guä pmetanqä-qe, kukñuä äñguä we-hunqä-tänqä iqu, naqänänqä äwqenqä

¹² Nqä nyämaqäuä, he näqñqä yasämä mapñqänä, nyi awä etmqe. Nyi guä pmetanqä-qe, kukñuä äñguä we-hunqä-tänqä iqu, qua iqi mäpäwiqä, yesäwä vqeta yänänäqñqä ätqäuä, im-imä naqänänqä tiinjä qe äwqi. ¹³ Nyi hanjä-iqä ii ämakqenqe, ämaqä mäkä-iqä, qu ämiqä naqä iqueqä anä ämimiñuwä iquatä, itanqa ämaqä huizi iquatänji, nyi Kraisi Iquenyqä quuvqä heqiyäqanqqeta guä enqanqenqe, qu näqñqä ekuwi. ¹⁴ Itanqa nyi guä pmetanqqetanji, ämaqä, Naqä Iquenyqä quuvqä heqiyqä kuapänänqä hñqua, Iquenyqä quuvqä yänänäqñqä eqiyäpu, ämaqä huizi dunqä zä miqä pemä ipu, Goti Iqueqä kukñui awä ätätqänjuwi.

¹⁵ Naqä-qakui, ämaqä iutanä hñqua, Kraisi Iquenyqä awä ätätqänjuwi, tiinjä dutayi. Ämaqe iquau wivändpñqä winyätanqä-qe, qu nyivändqanqä äqumbiyitanji, nyinqä kñuä quvqä ämepu, wiunqä ipu, Kraisi Iquenyqä awä ätätqänqä. Huiziqua, iinjä hmanji. Iqua kñuä

* 1:5 Pilipai 4:10-19

iqä änguä ämepu, Kraisi Iquenyqä awä ätätqänä. ¹⁶ Goti Iqu wäunui, nyi kuknuä änguä we-hunqä-tänä iqueqä mäkä-hunqä iquau mändi kittqämqä atäunüä ätenjikqenqä näqñqä ämepu, nyinyqä aanä kuapänä äwinyätä, Kraisi Iquenyqä awä ätätqänä. ¹⁷ Amaqä nyingqä wiunqä itqänuwä iqua, qämä-qämä ipu, nyi ämanqutäpnqenqä Kraisi Iquenyqä kuknui awä ätätqänä. Ii itqänuwä, nyi hanä-iqä ämetmä guä ae qäyä pmetanqä, quvqä iinjä imäkäpiyi iutanä, hanä-iqä naqänänä ändapqa upunqä itqänä. ¹⁸ Amaqä iinjä, quwqä knuä iqä imñi, hñqua knuä ängui metanqä, ä hñqua iinjä mämeqä eänuwi, nyi kuknuä matqä imä. Qu eeqäpnä Kraisi Iquenyqä awä ätätqänuwinqe, nyi ñqä äwqä tämđani aquvänä itqänä.

Poli iqu, äpäkonqenqätä, hññä-pmenqätä, knuä indqängqenqä

¹⁹ Auä nyi aquvänä äpakänäñi, tiinjñqä iqa uwqämä. He nyi yätamäqä nyipñqenqä, tääqä tätqätanguwä iutatä, itanga Jisasi Kraisi Iqueqä Dñä Änguä Iqu-pqä, yätamäqä inä nyiyätqätangqä iutatäñi, Goti Iqu yätamäqä änyiyätä, hanä-iqä eeqäpnänä ämetñqe, huätä manmäuniquenqä, näqñqä enänä. ²⁰ Iinjñqä, nyi ñqä qeqä-quuvqä tämñi, knuä iqä aanä yänänäqñqe, tiinjä indqänätqänä. Nyi ñqä wäunui qui mimäqä imqä dñqe, suqä quvqä imäkätmä, womba mämaenqä pa imä. Nyi kuknuä awä huizi zä miqä yänänäqñqä ätqäumä ätqa äquvepätñqä-panä, guä äpmamä-pqängani, awä yqänä ätmitmqä-qae, Kraisi Iqueqä yoqe haqeqä yqänä mamäuqämñiqe. Inä nyi hññä yqänä äpmamitmqä, ä ae äpäkonmqänga, nyi Kraisi Iqueä yoqe, haqeqä yqänä matnämäuqämñiqe. ²¹ Nyi knui, tiinjä ämetqänä. Nyi mapäkonqä hññä äpakä äpmetñqe, nyi Kraisi Iqueqä yoqe haqeqä ämamäuqämä. Itanga nyi äpäkonmqängani, qua täu quvqä tä äpmetñqä-pa mäpmeqä, aanä änguänänä pmetmñiqeqä. ²² Inä nyi qua iunä, hññä yqänä äpmamitmqä sätäti, nyi Kraisi Iqueqä wäunui, häukuä-tänñqä imäkqämqä. Inä nyi maqñqe, äsqenyqä nyinyänquti? ²³⁻²⁴ Nyi nätmäqä tquaqññi, änä miwäsäuqä imä. Nyi quami tänga tä äpmetñqä täunä ävämetmä, Kraisi Iqutä qäukuä yänä anä pmetñqä iqäqe, qua täu äpmetñqä iunä ämäwqätäuä. Nyi iinjñqä nyingangqä-qe, hññä äpakä äpmamä, he yätamäqä heyqe, ii änguä eä. ²⁵ Iinjñqe, nyi knuä ae ämetmä, näqñqä tiinjä enä. Nyi maqänä mapäkonqä, hññä yqänä pmamqänä. Nyi hesä äpakä äpmetmitani, he Goti Iquenyqä quuvqä yänänäqñqä eqiyäpu, yeeqä ipu pmetpñqä, yätamäqä heyqämä. ²⁶ Tiinjä-pqä inä eä. Kraisi Jisasi Iqu nyini, henyqä angumä indmeqangutqängani, he nyinyqä yeeqä ipu, Iqueqä yoqe, huizi ämamäutqänuwä-pa mämamäuqä, aanä haqä yätu mamäupunui.

Goti Iqu ne hiñuinäñi, Kraisi Iqueqä yoqä ämetanitanä, hanä-iqä metunqä-pqe naqänänä

²⁷⁻²⁸ Hanä-iqä äki-äkitanä emeqangqenqä, maqänä ävaqusqäyämepu, Kraisi Iqueqä kuknui mäwquatämäuqä, qänaknä ipu pmetpñqe. He iinjä imäkäpu pmetanquwä iqññi, nyi hiñuä maeqänmqä, ä kinä nämä qanyä kukñuinä qätä wimqä etangutqe, nyi henyqä näqñqä tiinjä emä. He, hiqä qeqä-quuvqä naqä-hñqunä imbu, ämaqä quvqenä etqueqanguwinqä zä miqä, huiwi naqä-hñqunä imbu, kuknuä änguä we-hunqä-tänä iquenyqänä quuvqä

heqiyqäpñqänä yänä äqänätqänäuä. He iinjä imäkqanguwitanj, ämaqä quvqenä emäkqä iqua, näcñqä tiinjä hipnä. Quwqä-quwänqce, quvqä iinjä emäkquwä-qae, yuuwä tämbñqäuä. Inäqce, heñi, Goti Hanjuwä Iqu yätamakqä eyätä, hänä emäkäqumuatänqiyä. ²⁹ Nyi ii etqäqce, tiinjñqä etqä. “Goti Iqu heñi äñguä emäkätä, hinuinänji, he Kraisi Iquenyqä quuvqä eqäpñqänä maeqänqä yänä, oee, Iqu he Iqueqä yoqä ämepiyitanj, hanä-iqä mapñqä-pqce, hinuinä inä eqänänä.” ³⁰ Iinjñqce, ämaqce he quvqä etquetqätanjä hanä-iqä ii ämetqänjuwi, ii nyi hesä Pilipai iu anä äpmenänqga meqanjä äñqänqguwä-ma, ämetqänä. Guä äpmam-pqä täunji, nyi hanä-iqce inä meqanjqce, he qätä äyä äwiyänä.

2

Hiqä ämaqä huizi duñqce, “Qu ämanqutäuñäuä” kñuä metanjpu

¹ He Kraisi Iqutä ämuänmbiyä iutanj, yänänäqñqä imäknätqänjuwäta? Iqu henyqä winyätanjqä iutanj, hiqä äwqce, hanuä enyätñqäta? Hiqä quamä pmeqä iunji, Dñä Äñguä Iqutä anä äpmetqänjuwäta? He hiqä-hiuänqce, huäqä äumäknäpu quvqä mitquatñqä itqänjuwäta? ² He yatñqä iinjä iquauñi “Nñqä” tqanjppqce, nyi yeeqänänä nyimäkñqä diñqce, tiinjä iqanjpu. Heqä kñuä indqänqä imñji, kñui naqä-hñqunä meqä epu, suqä ämaqenqä äwiñqä iquenji, yänä-mänä mämeqä asänä ämapu, itanja hiqä qeqä-quuvqä imñji, naqä-hñqunä metanjpu. ³ He hñqunä-hñqunä naqä imänäpu, hiqä ämaqä huizi duñji mäñdi äkittqiyäpu, heqä yoqce haqä mämaenqä pambu. He hñqunä-hñqunä mäñdi äkittqiyenäpu, hiqä ämaqä huizi duñqce, “Qu ämanqutäuñäuä” kñuä iinjä metanjpu. ⁴ He kñui, quamä pmeqä äñguä hiqä diñqänä, mindqänqä pambu. He hñqunä-hñqunä, ämaqä huizi iuqä-pqenqä inä indqänqanjpu.

Suqä Kraisi Iqu ämänätquakqenqä

⁵ Hiqä kñuä indqänqce, hui-hui mindqänqä, Jisasi Kraisi Iqu indqänminqä-pa indqänqanjpu. ⁶⁻⁷ Iqu Goti Naqä-qakuä-qu eäqä-qe, Iqu Goti Iqutä asänä pmeqänqce, kñuä iinjä yänänäqñqä mämeqä itä, yoqä naqetä yänänäqñqetä ävquatämäutä, wäunjuä-wiyqä hinñqä etä, ämaqä qua täunä iqune enqä-panä ekqce. ⁸ Iqu ämaqä-qu eätä, Iqueqä-kiuä mäñdi äkittqänätä, Goti Iqueqä kukñuä eeqäpnänji, qänaknä iqa äpçänjaqänäqce, äpäkonätñqä iunä ätimäuqce, zä-huätätä äunätä äyä äpäkonqce. ⁹ Iqu iinjä imäkminqetanj, Goti Iqu Iquenji, ämaqä huiziuqä haqä yänji äpmuatetä, ga Iqueqä yoqä Jisasi, yoqä huizi-huiziuñi ämäwqätäuqänqga äqonä pmetätñqä äpmuattekqce. ¹⁰ Iqu Iquenji tiinjñqä äpmuattekqce. Qu qäukuä yänji äpmenjuwä iquatä, qua täunä iquatä, qua yäpä mäñgisanjä iquatänji, qu eeqäpnä Iqueqä yoqce haqeqä ämatnämäupu, qonä woktäuqäpñqänänjä. ¹¹ Qu Ique qonä äwoktäupu, tiinjä tqäpñqce. “Jisasi Kraisi Iqu, eeqänänquneqä Naqä-queqä.” Qu iinjä imäkäpu, Goti Iqueqä yoqce, haqä mamäuqäpñqänänjä.

He ämaqä qua täutanjä iuqä awä iqinj, we-huñqä-tänä pmetñqä

¹² He nyi kuapanä änyinätñqäuä, Kraisi Iqu suqä iinjä ämänätquakqetanj, nyi manjä tiinjä etqä. Nyi hesä anä pmetanjgani,

he kuknuä eeqäpnä qänaknä iminuwä-pa, nyi hma etanqqä-pqānganä-qe, quannä päkñqāngqä zä ipu, Goti Ique yäpä iqi vqāngpi, Iqu henj angumä änyä-hänä emäkqānguti, häukuä wiqä-tānjä hipñqänä yānjä qāngāngpu. ¹³ Goti Iqu heyaqä yäpä imä äpme, he Ique yeeqä iwimäkñqe, suqä Iqu äwinyänqeu imäkqāpnqä, evauquumatätqäüä.

¹⁴ Inji nätmatqä eeqänänjä imäkäpiyā iunji, hmbinyqä manjä ätnäpu kuknuä mäkä maqäyāunqä, qeiqinyä äpmapu imäkqāngpu. ¹⁵⁻¹⁶ He iinjä äpmeñuwi, ii he Goti Iqueqä ymeqä jänänjuenä epu, suqä quvqä hui maeqä, ānguanänjä hiätpnä. Itānga he kuknuä hänjä hea ique-ique pmeqä-tānjä iqueni, mäwquatämäuqä a yänänäqñqä äqätānuwi, ii he ämaqä qua tāunji, suqä āngui ävquatämäupu, quvqä du-mānda äwätqānuwä iuqä awä iqiñji, he we-hunqä-tānjä pmetpnä. Inji hiunji Kraisi Iqu qua tāunqä āngumä äquvepätqāngani, nyi heyaqä suqä iinjñqe, yeeqä aanjä kiinjä itmä, näqñqä tiinjä emniqe. “Nyi qutä äpmamä wāunuä dnä huqä iqa äpätñqe, hinji yeemqä itñqä manä.” ¹⁷ He quuvqä eqäpiyita hanjä-iqä ämetqānuwi, ii he Goti Iquenyqä hiqäva enqä-ma äqänätqānjä. Inji, qu nyi pizqä bäsqañguwitanji, nyaqä häñeqe, wainqä tñāñqä* eä, hiqäva he äqänätqānuwä itä qäsāñji, hiqäva qänänquti? Iinjä sätāti, nyi yeeqä itmä, hesä yeeqä anä yanique. ¹⁸ He nyi iqāngqä-ma, iinjä ipqe, nyitä yeeqä anä yanique.

Timoti iquenyqätä, Epaplotitisi iquenyqätä

¹⁹ Nyi Naqä Jisasi Iqu hinuinä nqāngāngutqe, tiinjä imäkmqä änyinjji. He änä-änä ipu äpmeñuwinqe, Timoti iqu kuknuä äma äpätä, awä ändätä, yeeqä inä inyimäkäninjä diñqe, nyi iqueni henyqä maqänä dowatmqä itqānjä. ²⁰ Ämaqä nyitä anä äpmeñuee, henyqä qeqä bimbiqä tquangji yätamäkqä heyäniqe, hñqu-hñqu ma, Timoti iqunänji. ²¹ Ämaqä nyitä anä äpmeñquä tqua, Jisasi Kraisi Iqueqä wāunjuinqä tuwä äwiyäpu, quwqä-quwä minqä iunqänä äwinqä iquayi. ²² Itāngi Timoti iquenyqe, “Iqu ämaqä suqä ānguanänjä imäkqä-que-qe,” he näqñqä ae äyā enä. Ymeqä-qu kanmä yätamäkqä ävätä anä imäkätqāñiyä-panji, iqu nyi yätamäkqä änyiyätä, kuknuä āngua we-hunqä-tāñji awä inä ätätñqe. ²³ Iinjñqe, nyi tiinjä imäkmqä änyinjji. “Nyi äänä nyimeñqutiya” tmä, hinjä ganä äqunmitanji, iqueni qänakñji, henyqä maqänä dowatmä. ²⁴ Nyi nqä Naqä Iquenyqä quuvqä eqiyätñqä-qae, Iqu hinuinä nqāngānguti, hea kuapänä maiqānga, nyi-pqe emamä.

²⁵ Nyi iinjä imäkqāngqä änyingqä-qe, tñngani, Epaplotitisi iqu henyqä dowatmqä kñuä ämeqä. Iqu heqä heyämaqä, nyi yätamäkqä nyiyätñqä ändowatkuwä iquvi. Iqu nqä nyämaqä eä, Kraisi Iqueqä kukñuinqä mäkä ita, wāunuä anä itqāñueä iquvi. ²⁶ Iqu, “Nyi qunji hinjä äkñga qunmniqätiyä” tä itä, ä he iquenyqe, “Iqu tññä-yaqä äwinä” tqāngä qätä äwikuwinqätāñji, qundqāndqä kuapänä iqāngqenqä āngumä dowatmqä änyinjji. ²⁷ Naqä-qakui, iqu yaqä äwitä, ae äpäkonmätä iqāngqä-qe, Goti Hanjuwä Iqu, iquenyqä huäqä äumäkätä, yätamäkqä vqāngi, āngi mätānjä enqä-ma iuäqāmakqe. Auä, Goti Iqu iquenyqä huäqä e äumäkqqe, nyinjñqä-pqe inä itä, “Iqu iquenyqä-pqe huäqä-hunqä naqänänjä mequāñqiyä” kñuä indqänätä,

* 2:17 A Täuqä 15:7

yätamäkkä iini, nyi-pqe inä änyikqe. ²⁸ Iiñiqe, nyi iqueni henyqä dowatmqä kiinä änyingji. Inji he ique hiñuä anğumä äqunätmepu, yeeqä iqanğpi, nyi henyqä qundqändqä miqä imä. ²⁹⁻³⁰ He nyitä täqi anä äpmenjıqae, yätamäkkä nyipnä miqäqä, inäqce iqu hiqä anji ämetä, Kraisi Iqueqä wäunui imäkätäqetanji, yaqä ämetä, ae äpäkonmätä ikqe. Iiñiqe, he iqueni, Naqä Iqueqä yoqeta, yeeqä aanä naqänänjä vätmapu. Itanğa ämaqä iqu enqä-panä iquauñi, yoqä naqä inä wipu.

3

Kraisi Iquenyqä quuvqä heqiyqä iquanä, jänänänjuaiqä

¹ Itanğa nyämaqäuä, nyi kukñuä huizi tiinjä etqä. “He Naqä Iquenyqä yeeqä iqanğpiyäl!” Nyi henyñqä pipa anğ-u-anğ u äqiyäqäsñqce, enyqä miqä iqäqce. Ii, nikñqä enqä-ma, ktqä equmuätäunqce.

² Ämaqä huiwä häuä äktäupu, qui imäkkäñqä itqänuwä iquauñi, wimasipu! Ämaqä iqua, hiveqä suqä, aanä ququvqenänjä imäkätqänuwä iquayi. ³ Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä naqä-qakui, häuä ktäunqä iqua ma, ne tiinjä imäkkä iquneyi. Ne huiwiñqätä, wäunüä eeqäpnänjä imäkätunquä iunqätä, yätamäkkä neyñqä quuvqä maeqiyqä iñu. Goti Iqueqä Dñä Anğua Iqu inemäkkanği, Goti Iqueä yoqenqä aquvä äqänätanä, Kraisi Jisasi Iqueä yoqe, haqä ämamäutunquä iquneyi.

⁴ Nätmatqä huiwiñqätä, wäunüä anğuinqätänji, nyi eeqäpnänjä-tänunji. Inji ämaqä nätmatqä iinjä iquaquinyqä quuvqä eqiyätqänuwä iquauñi, nyi ämävqätäunä. ⁵ Ii tiinji. Nqä nıpai änmikqänğanji, hiunji 8 ae äpäwqanğa, qu nyaqä huiwi häuä anğtäukuwi. Nyi ämaqä Israitqä iutanä, Benjämenä iquesanä ekuwıuqä hueqä-himqä iutanä iqunji. Nqä nıpeu, apıque, nyitäñi, nämbqune Israitqä iquauqä kukñuitä, suqetä, a äqätänju. Nyi kukñuä-suqä Mosisi iqu äqäkkce qänaknänji, Parisitanä iqua* iqä-ma iinjä itñqä iqunji. ⁶ Nyi Goti Hanjuwä Ique aquvänä iwimäkmqä indqänätmä, ämaqä Jisasi Iquenyqä quuvqä heqiyätanğuwä iquauñi, qui imäkmıñqce. Inji ämaqe, qu kukñuä-suqä Mosisi iqu äqäkkä iuta änyiwäsäuquwi, qu nyi kukñuä-suqä iunji, hñque mävasquä-qunä mänğqumuapnä. Ämaqä iqua, nyi enqä-panä-qua ma, nyi ämävqätäunä.

⁷ Nyi kinğanäñi, “Suqä huiwiñqänänji iqua yätamäkkä nyipñqäuä” indqänminqä-qe, täñğanji nyi qänaknänji Kraisi Ique ävätmä, nätmatqä iinji, qua täutanä hiñğinqä etanği äqunätqänä. ⁸ Iiñqänä ma, Kraisi Jisasi nğä Naqä Iquenyqä näqnqce, ii nätmatqä aanä naqä-qakuä etanği äqunätmä, nätmatqä eeqäpnänjä qua täutanji, quvqänänjä etanği äqunätqänä. Nyi Ique qänaki wıvändmqä dıñqce, nätmatqä eeqänänji tuwä äwıyqce. Nyi iinjä imäkkce, Iqueqä-qunä eämä, Ique guä enqä-ma kiuänğqänätätmqä imäkkce. ⁹ Nyi ämaqä jänänänji, wäunüä itmä, suqä Mosisi iqu äqäkkä iu qänaknä itmä, iuta maeqä imä. Nyi ämaqä iinjä-qunñi, nğä Kraisi Iquenyqä quuvqä heqiyqä iuta emä. Inji Goti Hanjuwä Iqu, ne Iquenyqä quuvqä e heqiyätanğquä iutanji, nenyqce, “ämaqä jänänänjuaiqä” ätänä. ¹⁰ Nyi

* **3:5** Parisi iquauñqce, ämaqe tii ätmıñuwi. “Qu kukñuä-suqä Mosisi iqu äqäkkce, qänaknä anğuanänjä iqä-qaeeqä.”

Kraisi Iquenyqä näqñqe, tiinjä himqe. Iqu äpäkonätä, Iqueqä yänänäqñqeta anji ävaukqe, Iqu yänänäqñqä iitä, yänänäqñqä inyimäkätñqätä, ga Iqu täñä-hunqä ämakqe, qäquye anä menjqätä, itaŋga Iqu äpäkonqçqä-pa päkonmninjqätä, iinjqe näqñqä mamqe. ¹¹ Inji, nyi-pqe äpäkonätmä anji inä vamniqñqänä.

“Nyi hiqñqä du timäumqä diñqe, yänä äqännga äwätqänä”

¹² “Nyi iinjä ae imäkätmä, Goti Iqueqä hiqñqä iunji, ae ätimäukqä-qunä,” matqä iqä, oee. Nyi iu qäyu timäumqñqe, Kraisi Jisasi Iqu indmetä, a yänänäqñqä äñgiqätätqäuä. Iutañi, nyi iinjä timäumqe, yänä äqännga äwätqänä. ¹³ Nqä nyämaqäuä, nyi iunji matimäuqä iqäqä etañgqenqä näqñqä emä-qe, tiinjänä iqämä. Nyi nätmätqä hiñuiqändqänqe, kñui anqumä mämewqä itmä, hiñuiqänä näñi äwiñqä iunqä, yänä äqännga umqe. ¹⁴ Ämaq qanä tnänä äwätqänuwa-ma, nyi hiqñqä du ätimäutmä, nätmätqä Goti Iquesa mamqä diñqe, yänä äqännga äwätqänä. Goti Hanjuwä Iqu, nyi häñä-pmeqä qäukuä yäñi mamqä diñqe, Kraisi Jisasi Iqueqä wäunjuä iuta, tääqä ändätmakqe.

¹⁵ Ne neqä qeqä-quuvqä imñi, naqä ae imänätunquä iqune, ne eeqäpnä nätmätqä iunqe, kñuä indqänqe asänä meqänqe. Hesänä hñqua, iinjqe qämä-qämä iquwi, Goti Hanjuwä Iqu, ‘Qäyunäñi ti-injqä’ ätuätä, ämotquenä. ¹⁶ Itañgi täñganji, ne hñqunä-hñqunä näqñqä ämetanä, naqä äsqisa ti imängququä etañgutqe, näqñqä ii mäwquatämäuqä, qänaknä iqa uwquatuñque.

¹⁷ Nyämaqäuä, nätmätqä nyi imäkätñqä iunji, asänä imäkqanqpu. Itaŋga ämaqä, suqä ne imäkätunquä-ma asänä imäkätqänuwa iquauñi, hiñuä äqunäpu, iquautañi näqñqä ämepu, he-pqä inä imäkqanqpu. ¹⁸ Hiñuiqänä etmiñqä-ma, täñganji, huäqä nunqanqñi kñuä äqiyätmä iinä etätqänä. Ämaqä kuapänänji, Kraisi Iqueqä zä-huätati huñqenqä mäwiñqä itä, mäñdi äkittqiyäpu äpmenjä. ¹⁹ Ämaqä iinj, qu quwqä huiwiqeqä äwiñqä dunä imäkäpu, kñui nätmätqä qua täutañä iunqä indqänäpu, suqä quvqä imäkpnqänqanji, womba miqä, yoqä haqä ämatnämäunäpiyitanji, tä du qui imäkmbñqä upnuwi. ²⁰ “Nyi imäkätñqä iunji, asänä imäkqanqpiyä” etqäqe, ne qutäñi, asänänä ma, neqä quae, qäukuä haqä yätu etañgiyi. Inji Naqä Jisasi Kraisi, ne häñä inemäkäqumuatqä qäukuä yänjisa quvepäniqä Iquenyqe, hiñuä äqänänä äpmeñu. ²¹ Iqu neqä huiwä quvqä tä änyänqque, änakunmäkätä, Iqueqä huiwä äñguänänä, qua buta ävautä, ämakqä enqä-panä iinjä inemäkäniqe. Iqu nätmätqä eeqäpnänji, Iqueqä ämiqä yäpä iqi hiäniqä diñqä yänänäqñqä-tänjä eä, itaŋga yänänäqñqä asä iutañi, iinjä inemäkäniqe.

4

Suqä äñguä iquanä imäkqanqpu

¹ Iinjñqe, nqä nyämaqä, nyi henyqä aanä kuapänä änyinätä, hiñuä mäeqänmqä änyinätñqäuä, nyi kukñuä tiinjä etqä. “He Naqä Iquenji mäwquatämäuqä, Iqutä ämuänmbu, yänänäqñqä tqäutañqpiyä.” Nyi aquvänä inyimäkqetä, wäunjuä dnä huqä itñqe äñguä meqetänji, ii heyi.

² Yuliyaktä, Sindikektäñi, nyi manä tiinjä äqesqä. “Qe qävanjui, Naqä Iqueqä iuanjui eänjiyi, äkasuwä matñqä, quami qeiqinyä pmanyqä.” ³ Wäunjuä nyitä anä imäkätqäñueä iquki, si apäkä iuaquinjï, quami iinjä pmayñqä yätamäkqä wisñqä änyinjï. Nyi kukñuä äñguä we-hunqä-tänji, awä tätqätanjanï, iuaqutä, Kelemenä iqutä, itanğa ñqä ämaqä nyitä wäunjuä anä iqä iquatä yätamäkqä änyiminjuwi. Bukä, ämaqä yoqä häñä hea ique-ique pmeqä meqänqä äqänä äwiñqä yänjinï, quvaqä-pqe inä äqänä äwi.

⁴ He Naqä Iqueqä eänjuwi, hea ique-ique yeeqänä iqangpu! Nyi anğumä etqä, “Yeeqänä iqangpiyä!” ⁵ Ämaqä eeqänänjä iuqä hinjuä iqinjï, ämaqä hanuenä epu, iunqä qeiqi iwitqueqä-quenä hiätanğpu. Naqä anği quvepätñqä Iqu qäqiciyi. ⁶ He nätmatqä hmbinyqä äwäwa miqä pambu. Nätmatqä äki-äkitanji he emetqätanğqä iunqe, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätuäpu, ‘änğuiqä’ ätuäpu, hiqä enğenqä awä ätuäpu, yatñqä vqänqä. ⁷ Iinjä imäkquwi, Goti Hanjuwä Iqu, heqä äwqe hanjuä imbnqä emäkänä. Äwqä hanjuä Goti Iqu ävätnqe, he Kraisi Jisasi Iqutä ämuäñnätanğuwinqe, hiqä qeqä-quuvqetä, hiqä kñuä indqänqetä, äñguä nyätñqä emäkänä. Ne ämaqä-qune, äwqä hanjuä iquenqe, näqñqä äñguänänji, anä mämeqä yanä. Ii aanä äñguänänjiqä.

⁸ Nqä nyämaqäüä, kukñuä yäpaki, tiinjä etqä. Hiqä kñuä indqänqä imñi, kñui suqä äñguänänjä Goti Iqu äwinyänqä iquauñqä indqänğpñqe. Suqä iinjä iqua, naqä-qakui, jänänänji, ikikinyänji, itanğa yoqä naqä-tänjä eäpu, suqä huiziquaunji ämäwqätäunqä, iquayi. ⁹ Wäunjuä nyi imäkätqätanğä he hinjuä äñqänäpu, kukñuä nyi awä etätqätanğä qätä änyiyäpu, näqñqä nyita ae ämetqänjuwi, he-pqe yanwiqä inä imäkqäpñqe. He iinjä imäkätqänjuwi, Goti äwqä hanjuä änyanä pmeqä nätapqä Iqu, hesä anä pmetänä.

“Nyi eeqä-tänjä, ä maeqä-tänjä äpmenqä, iinjä qundqändqä miqunji”

¹⁰ Tänjanï he nyinjä kñuä heyqanği, yätamäkqä anğumä nyiyqanğuwinqe, nyi Naqä Iqueni yeeqä aanä naqänänjä ävqä. Awä iqänji, he nyi yätamäkqä ae änyipqä etanğqä-qe, hänaqä hma etanğqä iuta häpäqutäqutä ikuwi. ¹¹ Nyi nätmatqänqä ii etqe, aanqunä eämä maetqä iqä. Ii tiinjï. Nyi eäqä-tänjä, ä maeqä-tänjä äpmenqe, iinjä qundqändqä miqunji. ¹² Äwa iqänğatä, kuapanä-tänänğatä, nyi äñguä pmamqä diñqe, näqñqä enä. Nyi äwqä mbäsätanği äpmenqä ä, dä äpmenqä, nyi ‘squäüä-qe’ matqä imä, äwqä-qeiqinyä änymä pmetmä. Nyi kuapä-tänjä äpmenqä ä, äwa itmä äpmenqä, nyi asä iinjä pmetmä. ¹³ Nyi yänänäqñqä inyimäkätñqä Iqueqä yänänäqñqetani, nätmatqä eeqänänji imäkmä. ¹⁴ “Nyi äwäwa miqä iqänä” qäyä etqänqä-qe, hanjä-iqä nyimeqanğqe, ne anä metunquä iunqe, he yätamäkqä ätnämäuquwi, ii äñguänänji.

Poli iqu, iquauqä yätamäkqä vqenqä, “änğuiqä” ätukqenqä

¹⁵ Ämaqä Pilipai pmeqä iquenä, he näqñqä tiinjï ae äyä enä. Nyi wäunjuä kukñuä äñguä we-hunqä-tänji, heyaqä awä iqi änyä qe ipäqiyätmä, qua naqä Masendoniya iu ävämetmänjanï, ämaqä quuvqä heqiyqä huizi, suqä ävqä iqueni, qu mimäkqä iqanğä, ne yätamäkqä inğuatunquä diñqe, henyä änyikuwi. ¹⁶ Nyi anä-himqä Tesälonaika iu yqänä äpmamä, nätmatqänqä äwa

iqāmanātqātanganji, he yātamākqā hŋganā-hŋganā ānyiminuwi. ¹⁷ Nyi ii etqe, he nyi nātmatqā hui aŋgumā dappŋqā matqā iqā. “Heqā suqā āvqā iquenji, māvquatāmāuqā āpakānā imākātqānuwi, Goti Hanjuwā Iqu, āŋguā emākquāŋqiyā” etqā. ¹⁸ Nyi qāyunā ae āmetmā, nātmatqā kuapā-tāŋā eāqā. He āvāwqatquwi, nyi Eaplotitusi iquesa ae āmeqāqe. Inji tāŋganji nyi nātmatqā aanā kuapānāŋā-tāŋunji. Hiqā yanā iqe, Goti Iquenyqā hiqāva sisnyanā-weqā āŋguā āqiyātqānuwāpanā iinji. Hiqāva iunqe, Iqu kuapānā āwinyātā, henyqā aquvānā iqi. ¹⁹ Nqā Goti Iqu, nātmatqā āŋguānāŋā kuapānāŋā āmenqe, eeqāpnāŋā he āwa itqānuwā iunji, Kraisi Jisasi Iquesanji, āwa miqāŋqā qāyunānā etapānā. ²⁰ Goti Hanjuwā Iqu, neqā Goti Iqu eā, Apiqu enqe, Iqueqā yoqe hea ique-iquenji, haqeqā witātŋqānānaji. Ii naqā-qakuā eā, qāyā āpmetānā.

“Henyqā hui mimāuqā iqunā” ātkuwiŋqā

²¹ He Kraisi Jisasi Iqueqā qokā-apākā eeqānāŋā iquaunji, “Henyqā hui mimāuqā iqunā” tquāpnqe. Āmaqā quuvqā heqiyqā nyitā anā āpmenquā iqua-pqe, “Henyqā hui mimāuqā iqunā” etqā. ²² Goti Hanjuwā Iqueqā āmaqā tāqi āpmenuwā iqua, Romātanā āmiqā naqā Sisa iqueqā wānuā-wiyqā iquautanā hŋquātā, huiziquātānji, “Henyqā hui mimāuqā iqunā” inā etqā. ²³ Neqā Naqā Jisasi Kraisi Iqu, Iqueqā qeqā imāŋqeuta hiŋji etapquā.

Tuwanuä, Poli iqu Kolosi pmeqä iquauŋqä äqäkqe Yätamakqä kuknuä hiŋuiqänä iquvi

Anä-himqä Kolosi, ii qua Eesiya iu, anä-himqä Epäsäsi iuŋi, kiŋämä hmanji. Poli iqu, qokä-apäkä Jisasi Iqueqä yoqenqä iqi aquvä qänätanquwä iquau, mävaucumuatqä ikqe. Näqŋqä-tänä iqua kjuä tiinä indqänätqänä. Poli iqu Epäsäsi iu äpmeqänŋanji (Wäunuiŋqä 19:1-41 hiŋuä qundŋqä), iqu ämaqä hŋqua, anä-himqä im-imä, Goti Iqueqä wäunui, imäkŋŋqä ändowatkqe. Inji qutanä hŋqua, Kolosi iuŋqä äuminuwi.

Poli iqu, ämaqä hŋqua, Kolosi pmeqä iquauqä quuvqä heqiyqeu qui iwimäkätqätanquwiŋqä, qätä äwiyäqe, quwqä quuvqä heqiyqä, yänänäqŋqä iwimäkätŋqä, tuwanuä tä äqiyätä äväwqatkqe. “Kraisi Iqu eeqänänä iuŋqä nyuänä-qu etanŋi, ne anŋumä inetmeniqe, Iqunänŋqä” ätätä äqäkqe. “Hänaqä huiziqua, Kraisi Ique wimetuŋquä yätamakqä mäneyqä ipu, kiŋä nämä inetma upnä. Ga Kraisi Iquesanji, Goti Iqu nätmätqä eeqänänji imäkkqe. Itanŋa Kraisi Iqueqä wäunuä iutanji, Goti Iqu nätmätqä eeqänänji, anŋumä itmeniqenqä äwinyätqä. Kraisi Iqu näyaqä yäpä-ŋgisa pmetanŋqetanji, ne qokä-apäkä änyä-hänji äpmetanä, Iqueqä suqä eeqänänä iu qänaknä iqä-qune hiatuŋqueqä” ätätä äqäkqe.

Poli iqu tuwanuä tä äqiyätä, ämaqä hŋquaqi vqanŋa, iquaqi tuwanui Kolosi pmeqä iquauŋqä äma äukiyi. Ämaqä kiŋganänä iqu, Tikikusi iquvi. Huiziqu, Onesimusi iquvi. Ämaqä iquenyqe, Poli iqu kuknuä kuapanä äqiyitä, Pilimänä iquenyqä äväwqatkqe.

Poli iqu, tuwanuä tqenqä kuknuä ätkqenqä

¹⁻² Nyi Poli, Goti Hanjuwä Iqueqä äwiŋqä iuta, Kraisi Jisasi Iqu kuknuä awä tuäkiqämqä änändowatqä iquŋi. Nyitä, Timoti neyämaqä iquä, ye tuwanuä tä, yeqä yeyämaqä anä-himqä Kolosi iu äpmeŋuwä iquenyqä äväwqatque. He Goti Iqueqä ämaqä epu, Iquenyqä quuvqä hämänänä äwiyätqänjuwä iquenyqä. Goti Hanjuwä neqä Apiqu, qeqä imänqeta anŋuä etapätä, heqä äwqe hanjuä imbu pmetŋŋqä emäkquä.

Poli iqu, iqua quuvqä eqäkuwiŋqä, “änŋuiqä” ätukqe

³ Ye qäquye henyqä kjuä indqänäta, tääqä ätätayanŋanji, Goti neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqueqä Kaniquenji, “Änŋuä iwimäkinyä” ätuätqänue. ⁴⁻⁵ Ii tiinä etanŋiyi. He kuknuä naqä-qakuä we-huŋqä-tänä iquesa, nätmätqä anŋuä hiŋgi meqä qäukuä yänji äwiŋqenqä qätä äwikuwiŋqä, kjuä iqä yänänäqŋqä ämepu, Kraisi Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, itanŋa Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä eeqänänä iuŋqä kiŋä enyämŋqenqe, ye qätä äwikueetanji, “Änŋuä iwimäkinyä-qe,” iuta ätuätqänue. ⁶ Zä-piikä naqä etä, häukuä äwiqä-panji, kuknuä anŋuä we-huŋqä-tänä iqu, qua manä eqiyänqä-pa, im-imä äwätä, ämaqä suqä anŋuä imäkqäpŋqä iwimäkätqäuä. He

kukɲuä iqu änyä qe ämepu, Goti Hanjuwä Iqueqä qeqä imänqeuata hinqi vqenqe, näqɲqä äŋguänänjä ämakuwitanji, tänqanqe, kukɲuä iqu heyaqä awä iqi, wäunuä yqänä imäkätqäüä. ⁷ Goti Iqueä nätmätqä äŋguänänjä iinqe, he Eaplası iquesa näqɲqä ae ämakuwi. Iqu wäunui, ne imäkätunquä iutani inä imäkqä-qu etanqı, iquenyqe, kiinjä änenyätqäüä. Iqu yeyaqä anı ämetä, heyaqä awä iqinjı, Kraisi Iqueä wäunuiinqe, enyqä miqä itä, äŋguänänjä imäkätqäüä. ⁸ Tiinjä-pqä inänji. Dɲä Äŋguä Iqu emäkqanqı, he suqä ämaqeunqä hiqä qeqä-quuvqä yäpä imda enqwatɲqä ämakuwä iquenyqe, Eaplası iqu qäqu, awä äyatqke.

Poli iqu, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätkqenqä

⁹ Itanqı ye heyaqä suqä iunqä, näqɲqä änyä qe etayanqanji, ye Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä tii ätqa äpätqänue. “Si yätamäkqä vqanqti, ga qu Saqä äkinqä iunqe, Dɲä Äŋguä Iqu kɲuä indqänqä näqɲqä huitanjä-huitanjä vqanquti, näqɲqä aanjä kuapä-tänjä epiyä.” ¹⁰ Ye tääqä iinjı, he Naqä Iqueqä ämaqä aanjä naqä-qakuä iqua eänuwä-panjä iinjä eäpu, heyaqä suqä eeqäpnänjä iutani, he Iqueni, yeeqä iwimäkɲqenqä ätätqänue. Ii tiinjı. Wäunuä äŋguänänjä huitanjä-huitanjä isua, kuapanä imäkäpu, hiqä Goti Iquenyqä näqɲqä kuapanä ämepiyä iunji, häukuä witɲqä imäkqäpnqe. ¹¹ Goti Hanjuwä Iqueqä yänänäqɲqä naqänänji, he inä ämepu, hanjä-iqä eeqänänji qäyä emeqanquti, yänänäqɲqä ätqäupu yeeqänä iqäpnqe. ¹² Heqä heniqu, nätmätqä äŋguänänji, Iqueqä ämaqe mapnuwänqä, wehunqä iqi näwi äwinqe, he-pqe inä meqäpnqenqä aanjä qäyunänä emäkkqenqe, he Iqueni, “Äŋguä inemäkkɲiqä” tquäpnqe. ¹³ Hiawiqä iu miqä iqueqä yänänäqɲqä iu pmetaungua, Goti Iqu anqı inetmetä, Iqueqä Ymeqä Iquenyqä aanjä kuapanä äwinyätɲqä Iqueqä ämiqä iu äpmuatänäikqe. ¹⁴ Wäunuä, Ymeqä Iqu imäkkqetanji, Goti Hanjuwä Iqu, ne anqı inetmetä, neyaqä suqä quvqä eeqänänji, huätä ämamäukqe.

Jisasi Kraisi Iqueqä suqenqätä, wäunuiqnätänji

¹⁵ Ne Goti Iqueni hiñuä mäqunquä itunquä-qe, Iqueqä Ymeqä Jisasi Kraisi Iqu, Goti enqä-panä-qu eä, Iquenyqä näqɲqä änatapätqäüä. Iqu Goti Iqueqä Ymeqä Hitmqä eä, nätmätqä eeqänänjä Goti Iqu imäkekqä iuqä Ämiqä Naqä Iquvi. ¹⁶ Ymeqä Iqueqä hipa iutani, Goti Hanjuwä Iqu nätmätqä eeqänänji imäkkqe. Nätmätqä qäukuä haqä yätu äwinqetä, qua täu äwinqetä imäkätä, nätmätqä ne hiñuä äqunätunquä itä, hiñuä mäqunquä itunquä itä imäkätä, itanqı yoqä naqä-tänjä itä, yänänäqɲqä-tänjä itä, eeqänänji imäkkqä iunji, Ymeqä Iqueqä hipaitä imäkätä, Ymeqä Iquenyqänä imäkekqe. ¹⁷ Nätmätqä eeqänänji matimäuqänqı, Iqu äpmaminqe. Iqu nätmätqä eeqänänji, äŋguänä ämitä, qäyunä witɲqä iwimäkätqäüä. ¹⁸ Nyuänjä iqu huiwi ämitɲqä-panjä iinjı, Kraisi Iqu, ämaqä Iquenyqä quuvqä heqiyätanquwä iquau Miqä-qu eä. Quuvqä heqiyqä iqua, Iqueqä huiwä enqä-panä-quai. Itanqı hänjä-pmeqe qu Iquesa ämepu äpmeñä. Inji, äpakönäpu anqumä vauqeunji, Iqu ganä ävaukqä-qae, Iqueqä-kiuanji nätmätqä eeqänänjä iuqä Ämiqä-qu äpme. ¹⁹ Iinjı, tiinjäqä ätimäukqe. Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä suqetä, Iqueqä hänjä-pmeqetä eeqäpnänji, Iqueqä Ymeqä Iqutä qäpu maeqä, äpakä

witātḡqā äwīḡḡqe. ²⁰ Itanḡa Kraisi Iqu zā-huātati äunätä, Iqueḡä häḡeḡä iokḡetani, Goti Iqu mäki ḡäpu imäkätä, nātmatḡä qua iunjitä, ḡäukuä haḡä yāḡiñitä, eeqäpnāḡi, Iqueḡä-kiuä-tāḡä ḡäḡiqi inä maitḡä-pḡeḡḡä äwīḡḡqe.

²¹⁻²² He-pḡe, heḡä suḡä quvḡä dutani, Goti Hanjuwä Iqu-tāḡä ḡäḡiqi mäpḡeḡä, Iquenyḡä himä-wiunḡä imäkḡanḡuwä-qe, Kraisi Iqu huiwi ävätä äpakonḡḡetani, Iqu-tāḡä ḡäḡiqi pmetḡḡḡänä ae etmakḡe. Itani, he tāḡḡani, Goti Iḡutä äwḡä naḡä-hḡḡunä imbu, Iqueä hiḡuä iḡiḡi suḡä quvḡä hui mimäkḡāḡḡä, ḡanyä jānānāḡä pḡeḡāḡḡä emäkḡe. ²³ He kukḡuä āḡḡuä we-hunḡä-tāḡi, ḡätä äwiyāpu, nātmatḡä timäuningeḡḡä nāḡḡä ae ämakuwiḡḡä, kḡui äpakänä indḡānāpu, quuvḡä äpakä eqiyāpu, yāḡānāḡḡä tḡäupḡe, he Iqueḡä hiḡuä iḡiḡi, āḡḡuä epnuwi. Kukḡuä he ḡätä ae äwikuwä iqu, ämaqä qua täu äpḡeḡuwi, qu ḡätä inä äwikuwi. Kukḡuä ique awä tḡāmḡeḡḡe, nyi wāunḡä iqu ämakḡe.

Poli iqu, quuvḡä heḡiyḡä iquau, yätamäkḡä äwīkḡeḡḡä

²⁴ Tāḡḡani nyi he yätamäkḡä hemḡä, hanḡä-iḡä ämetḡeḡḡä aḡuvänä iḡä. Hanḡä-iḡä Kraisi Iqu, ämaqä quuvḡä heḡiyḡä Iqueḡä huiwä änyāḡuwä iu, yätamäkḡä vätnḡä ämakḡä-pani, nyi ḡḡä-nāuä, ḡḡä huiwä täuḡi, inä ämetḡāḡä. ²⁵ Nyi ämaqä iinḡä iuḡä wāunḡä-wiyḡä-ḡunä eämä, Goti Iqueḡä kukḡuä eeqäpnāḡi, quvaḡä hiḡuä iḡisa awä tḡumḡeḡḡe, Goti Hanjuwä Iqu, kiḡä-kiuä yätamäkḡä heyätḡḡä ätenḡikḡe. ²⁶⁻²⁷ Kukḡuä nyi awä ätātḡḡä tḡu, ämaqä kiḡḡanä äpmamiḡuwä iutanḡä hueḡä-himḡä äpmaka äpätḡāḡuwä iunḡä zä witanḡi, qu maḡḡä emiḡuwi. Iḡäḡe tāḡḡani, Goti Hanjuwä Iqu, ämaqä, Iqu Iqueḡāḡḡänä ätekḡä iuḡä hiḡuä iḡiḡi, ätnāḡāḡi timäutḡḡä imäkḡanḡi, qu nāḡḡä ämetḡāḡä. Kukḡuä iqu, aanḡä āḡḡuänāḡä eä, ne Israitḡä iḡunenḡä ḡäyä etanḡi, huizi iḡuaunḡä-pḡe, yätamäkḡä inä ävätḡāuä. Kukḡuä zä äwāmiḡḡä iqu, ii Kraisi, heyaḡä yāpā imä äpḡeḡḡä Iquvi. Iquesanḡi, he nātmatḡä āḡḡuänāḡä ḡeḡätḡä, henyḡä ḡäukuä yāḡi nāwinyä äwiḡḡä maḡḡe, hiḡuä äḡāmbu pmetḡḡe. ²⁸ Kraisi Iquenyḡe, ne ämaqä eeqānāḡä iunḡi, awä ätuätunḡe. Ii imäkätunḡe, ne neḡä kḡuä indḡāḡḡä āḡḡuänāḡä itä, nāḡḡeḡḡä, qu ämotḡetanä, kukḡuä yāḡānāḡḡä ätuätunḡe. Tiinḡḡä nenḡanḡiyi. Qu Kraisi Iquenyḡä quuvḡä heḡiyḡä, Ique ḡānaki wivāndḡetāḡi, naḡä-ḡakuä heḡanḡpi, ne Goti Iqueḡä hiḡuä iḡi ätuma uwḡuatunḡe. ²⁹ Iinḡä timäuḡuätḡḡä diḡḡe, nyi yāḡānāḡḡä Kraisi Iqu inyimäkḡetani, nyi enyḡä miḡä itmä, wāunḡä tnāḡä itḡḡe.

2

¹ Nyi iinḡä itḡeḡḡä etḡäḡe, he nyinyḡä nāḡḡä tiinḡä maḡḡä änyinḡi. “Poli iqu nenyḡätä, ä ämaqä anḡä-himḡä Latisiya iu äpḡeḡuwä iḡuaunḡätä, itanḡa ämaqä huizi, ique hiḡuä māḡunḡä itḡāḡuwä iḡuaunḡätä, ne yätamäkḡä neyätḡeḡḡe enyḡä miḡä itä, wāunḡä tnāḡä äyā itḡānā.” ² Nyi iinḡä imäkätḡe, ii he Goti Iqueḡä ḡokä-apäki, eeqäpnä yāḡānāḡḡä emäkḡanḡmdī, hiḡä-hiuāḡḡä kiinḡä enyätä, äwḡä naḡä-hḡḡunä imbu pmetḡḡeḡḡä, imäkätḡe. Itanḡa ämaqä iinḡä iḡenä, he Goti Iqueḡä kukḡuä zä äwiḡḡä iquenyḡä, nāḡḡḡä yasämä äḡepu, äwḡä hanḡä inḡä pmetḡḡä, imäkätḡe. Kukḡuä zä äwiḡḡä iqu, ii Kraisi Iquvi. ³ Nāḡḡeḡä, suḡä kḡuä āḡḡuä

iwäsäuqetä, eeqänäñi, qa enqä-pa Iqueni manguä ämnä zä witanji, Iqunä vquänä.

⁴ Nyi kukñuä tä etqäqe, ii tiinñqe. Ämaqä hñqu, kukñuä quangä iunji, naqä-qakuänä imäkätä etätä, hänaqä hui-mända etma uwqä diñqä, awä etqä. ⁵ Nyi hesä anä mäpmeqä imä-qe, nyi henyqe kñui hui mimäuqä, yqänä nyätanji äpmeñqe, ii tiinji. Nyi hesä anä äpmeñä. Itanğa he wäunjuä qäyunä imäkäpu, Kraisi Iquenyqä quuvqä yänänäqñqä eqiyätanğuwä diñqe, nyi äwqä yeeqä änyinji.

Goti Hanjuwä Iqu, he Kraisi Iqutä häñä anä pmepñqä, emäkkqenqä

⁶ Inji he Kraisi Jisasi Iqueni, hiqä Naqä enqä-panä ae itmakuwä enqe, Iqutä ämuänmbu, tii äpmaka uwqäpñqe. ⁷ Zä-hukä yänänäqñqä äunqä-ma iinä äupu, anji zä quea iuta yänänäqñqä ämätñqä-pa yänänäqñqä iinä ätqäupu, kukñuä awä tqanğä näqñqä ämetqänjuwä iunji, quuvqä yänänäqñqä eqiyäpu, itanğa eqä-häki manguä änyätä, äqutumäwa äpäwiqä-panä iinji, Goti Ique, “änğuiqä” kuapanä tquäpñqe.

⁸ Suqä quvqä tiinä timäuqä diñqä wimasipu! Ämaqä hñqua näqñqä eäpnä, iquauqä kukñui quati maeqä etanji, quangä tqanğuwä iquauñi, qätä äwiyäpu qänaki äwivändquwi, guä enqä-pa pmetpnuwi. Ämaqä iinä iqua, iquauqä kñuä imñi, Kraisi Iquesa mämeqä ipu, suqä kaqä-kawäka iminjuwä iutä, nätmätqä qua täutanä iunqätä, näqñqe inä ämapu awä ätätqänä. ⁹ He näqñqä äyuwä. Kraisi Iqu huiwi ne änyänqu-panä änyäqäqe, Goti Iqueqä suqetä, Iqueqä häñä-pmeqetänji, eeqäpnä Iqutäñi, eqä-häkä manguä änyänqä-pa, Iqueni manguä iinä änyä. ¹⁰ Iqu iinä eä, nätmätqä huitanä-huitanä eeqänänä yänänäqñqä-tänä iquau Miqä-que. Inji he Iqutä ämuänmbiyitani, he-pqe manguä iinä enyätanğuti, nätmätqä naqä-qakuä hñquenyqä äwa miqä ipñqe. ¹¹ He Iqutä ämuänänğanğuwitani, tiinä-pqe inä emäkkqe. Suqä yäuwä iqu, hiqä äwqä imñi, äpakä mäwiqä yätñqänä, huätä ätäwikqe. Iqu iinä emäkätä, suqä qokä iquauqä huiwä häuwä ktänqä enqä-panji, naqä-qakuä emäkkqe. Israitqä iquauqä suqä qokä iquauqä huiwä häuwä ktäuqe, ktgenä etanji, Kraisi Iqu häue, neyaqä äwqä yäpä imñi, ktäunä. ¹² He asñä änyä ti ämepu, Kraisi Iqutä anä equmäkñanğuwänğani, Goti Hanjuwä Iqu henji, Iqutä qua anä eptekqe. Itanğa Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä yänänäqñqeta, Kraisi Ique anji ävauqumuatkqenqä, he quuvqä eqiyäpu, asñä ämeqanğuwänğa, he Kraisi Iqutä, qua buta anji anä evauqumuatkqe. ¹³ Suqä yäuwä iqu, heyaqä äwqä yäpä imñi, huätä matuwänqä etanğqä iutani, he suqä quvqä huitanä-huitanä imäkäpu, pizqä enqä-panä witanğuwänğani, Goti Hanjuwä Iqu, neyaqä suqä quvqä eeqäpnäñi, huätä ämamäukqetani, Kraisi Iqutä häñä anä pmepñqä emäkkqe. ¹⁴ Pipa, neqä suqä quvqenqä äqänänqä, ne kukñuä mänetätñqä iqu, qäpu hiätñqänä, huätä ämamäutä, Kraisi Iqueqä zä-huätatä iu ae äuekqe. ¹⁵ Iqu dnä iquauqä yänänäqñqetä, huizi iquauqä yänänäqñqetänji, hma imäkkqe. Zä-huätatä iunji, ämaqä eeqänäñi, Iqu yänänäqñqä eeqänäñi, ae ämäwqätäukqä qumbñqä diñqä, ämotquakqe.

He qua täutanä kñuitä, suqetä, qänaknä miqä pambu!

¹⁶ Iiñiqe, suqä buayätä eqätä nqenqätä, hiunji naqanğa Goti Iqueä yoqenqä aquvä qänäqäsçenqätä, qanuçä manä pmeqanğa aquvä qänäqäsçenqätä, Sämbatqä hiunji hapä pmeqä timäuçanğanqätäni, ämaqä hñqu, “He kuknuä-suqä duñi, qäyunä miqä iqäüä. Iiñä-iinjä imäkqanğpiyä” etqäqe, hiñuinä äqunäpu, qänaknä miqä pa iqäpnä. ¹⁷ Suqä iinjä iqua, ii nätmatqä qänaknda timäuniqä diñqä ktqä enqä-pañiyi. Iñäqe nätmatqä aanjä naqä-qakuänäñi, Kraisi Iquesa meqä eä. ¹⁸ Ämaqä, “He mändi äkittqänäpu, ynaunjqä iquauqä yoqe haqeqä mamäuçapñqä” etquwä iquauñi, hiñuinä äqunäpu, qänaknä miqä pa iqäpnä. Ii he Goti Iquesañi, nätmatqä anğuanäñi mämeqä ipnuwänqä emäkpnä. Ämaqä ii ätäqtanğuwä iqua, qu wätqä enqä-pa äqunäpiyinqä, kuknuä kuapanä ätäpu, knui suqä qua täuñinqänä indqambu, “Ne näqñqä-tänuneyqä” knuä indqänäpu imäkätqänjä. ¹⁹ Itanğa qu Kraisi neyaqä Nyuänjä Iqutäñi, naqä-hñqunä mamuanğanğqä itqänä. Nyuänjä Iqu, ne quuvqä eqiyäunğquä Ique. Nyuänjä iqu, huiwiu ämitñqä-pa, Kraisi neqä Nyuänjä Iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä äwiñqä duta, ne naqä-hñqunä hiätatunğquä hatñä änaquqotäuä, itanğa naqä imänatunğquä ämäneyätä, yänänanğqä inemäkätñqä Iquvi.

²⁰ He Kraisi Iqutä anä äpäkonäpu, qua täutanjä knuitä, suqetä, mändi ae äkittqäkuwi. Iiñä etanği, he ämaqä qua täutanjä iqua enqä-pañuenä maeqä epiyi, suqä tiinjä iquauñi, qänaknä miqä pambu! ²¹ “He nätmatqä iuñi, a mämiqä pambu! Nätmatqä näñiñi, manqä pambu! Nätmatqä täqini, mitmaqñqä pambu!” ²² Suqä iqua ätquwi, nätmatqä iinjä iqua äpakä mäwiqä, qui maqänä imäkmbnä. Suqä iqua, ämaqä iquauqä knuä indqanğqä iutanä imäkäpu, “Iu qänaknä ipiyä” tpnä. ²³ Ämaqä suqä iinjä imäkätqanğuwä iqua, Goti Hanjuwä Iquenyqä yäpä iqi ipu, quwqä-quwä äkittqänäpu, quwqä huiwä iuñi, hanjä-iqä ämetqanğuwinqä motquapñqä, i imäkätqanğuwä. Iiñqe, ämaqä hñqua knuä tiinjä indqänätqanğuwä, “Suqä iinjä iqua, aanjä jänänänijqä.” Iñäqe ne suqä iinjä iqua qänaknä iqä-säpi, suqä yäuä neqä äwqä yäpä imä äwiñqä iuñi, huätä mämamäuçä, yqänä witäniyi.

3

Kraisi Iqu, hiqä hññä-pmeqä naqä-qakuä iutanjä Qakuä-quvi

¹ Iñäqe, Goti Hanjuwä Iqu Kraisi Ique anğumä ävauçmuatätäqanğanñi, he änyä-hänjä ae äyä emäkkqe. Iiñiqe, he knui, nätmatqä äki, Iqu ämitä qäukuä yänñi äpmeñqä iunğänä, witätñqä äyuwä. Iqu yänñi, Kaniqeqä hipa ämuanjisa äpme. ² He knui, nätmatqä qua täutanjä äki-äkiñqä maiyqä pa iquä. Qäukuä haqä yätutanñinqänä eyquätñqänänñi. ³ He Kraisi Iqutä anä äpäkonğuwä-qae, heqä hññä-pmeqe, Kraisi Iqutä zä witanği, ga he Goti Iqutä ämuänñänjä. ⁴ Kraisi Iqu, hiqä hññä-pmeqä naqä-qakuä iutanjä Qakuä-quvi. Iqu anği äquvepätä, yoqä naqä motqueqetä, ätnänğqi timäuçanğanñi, he-pqe asänä iinjä timäupnuwi.

Ämaqä, Goti Hanjuwä Iqu änyä-hänjä ae iwimäkqä iquauqä suqenqä

⁵ Iiñiqe, heqä qeqä-quuvqä imñi, nätmatqä qua täutanjä iunğä indqänänğuwä, anğumä aquvä mämaçiyqanğqä huätä hämänänä

vquatämäupu. Nyi ii etqe, suqä quvqä tiinjä iquauñqä etqä. Suqä huiwä yanä-inqä Goti Iqu änätpkqe, tuwä äväpu, huitañä-huitañä imäkäkiqenqätä, suqä kiyä mätqä eeqänänä imäkqenqätä, suqä quvqä iqu, huiwä iqueqä äwiñqä du imäkqenqätä, suqä hiñuä aowä qñqä iqenqätä, etqä. Suqä hiñuä aowä qñqe, ii goti quanqä iu qonjä woktäuqä enqä-panä asänäñi. ⁶ Ämaqä, suqä iquau äpakänä imäkqä äumitpqä iquauñi, Goti Iqu äkasuwä ätuätä, kimañi, hanä-icqä väñqiyä. ⁷ Kiñganäñi, suqä quvqä iqua imäkätqäñuwä iquauñi, he-pqe inä äyä imäkmiñuwi. ⁸ Inäqce tängañi, he suqä tiinjä tqua-pqe, gquä yäüä enqä-pa, hämänänä bi äquvätämäupu, añgi mimipñqänqä änyingi. Suqä himä qui maqänä mimäkqänqä, manä yänänäqñqä ätäpu mäkänqä miqänqä, ämaqä hñque mäñdi kittqiyqñqä, manjutanñi kukñuä quvqä tqänqä. ⁹⁻¹⁰ Heqä quuvqä anä eqiyätqäñuwä iquauñi, kukñuä quanqä mätquä pambu. I tiinjä etañgi etqä. He gquä yäue bi äquvätämäupu, änyä-hänä ämipñguwä-pani, qua täutanä suqä quvqä eeqänäñi, hämänänä ävquatämäupu, änyä-hänä ae äyä ekuwi. Inä eqanquwitani, Goti Hanjuwä Iqu henji, Iqueqä-kiuä enqä-pa emäkätä, hea ique-iqenji, näqñqä kuapanä etapätqäüä. ¹¹ Ne ämaqä iinjä ae eanä, asänänä äyä äpmenju. Iinjä etañgi, ne kñuä tiñji, mindqänqä pa yatunqce. “Ämaqä Grikä iquatä, Israitqä iquatäñi, huitañä-huitañiqä. Ämaqä qokä iquauqä huiwä häuä ktänqä iquatä, häuä maktänqä iquatäñi, huitañä-huitañiqä. Kukñuä huitañä-huitañä tqä iqua, huitañä-huitañiqä. Ämaqä qäüqä imdanä iquatä, anä äñguä iqisanä iquatäñi, huitañä-huitañiqä. Wäñuä-wiyqä hiñgingä iquatä, ämaqä wäñuñi quwqenä ämipu pmeqä iquatäñi, huitañä-huitañiqä.” Ne kui-kui e etanqä-qe, Kraisi Iqu eequneqä yäpä tängisa äpmenqce, ne kñui Iquenyqänä indqänqatunqce.

Suqä ämaqeunqä wiñqe, suqä huiziunji ämäwqätäünä

¹² Goti Hanjuwä Iqu, he Iqueqänä pmetpñqä atäñuä ae etetä, henyqä aanä kuapanä äwinyätqäüä. Iinjñqe, he änyä hänä iinjä ae imänquwitani, tiinjä imäkqäpñqe. Suqä ämaqeunqä huäqä eunqä iqutä, äñguä iwimäkqä iqutä, mäñdi äkittqänäpu qeiqi pmeqä iqutä, hanä-icqä ämepu äwqä hanuä inqä pmeqä iqutä, iquau imäkqäpñqe. ¹³ Hesanä hñqu, “Nyi ämaqä äti iquesa äwqä hanä-icqä ämenänä” ätqäqe, qäyä etanquti, kätä-känqgua iinjä iqueä suqä quvqenqä hui imäütä, äwqä hanuä imäkñätñqe. Naqä Iqu-pqe heyaqä suqä quvqenqä hui imäütä, äwqä hanuä ae äyä imäkñgqe. Itanqce he-pqe, suqä asä iñji imäkqäpñqänänji. ¹⁴ Suqä iinjä iqua e etanqä-qe, suqä ämaqeunqä äwiñqä iqu ämäwqätäüä. Suqä äwiñqä iqu, suqä äñguä huiziquatä guä äqänä, ämaqä quuvqä heqiyqä iquauñi naqä-hñqunä pmetpñqä iwimäkquänä. ¹⁵ Hiñuiqänänji Goti Iqu, he naqä-hñqunä epu, äwqä hanuä imbu pmetpñqänä ae äyä etekqe. Kraisi Iqueqä äwqä hanuä inqce, heyaqä qeqä-quuvqä imä qäyä pmetätñqänä, hiñuinä qunqanqpu. Itanqce Goti Iqueni, nätmätqä eeqänänñiqce, “änquiqä” tquäpñqe. ¹⁶ Kraisi Iqueä kukñui, hiqä qeqä-quuvqä imñi, meanqä manqä emnätätñqe, tiinjä imäkqäpñqe. He näqñqä äñguänänji, Kraisi Iqueqä kukñuä iuta ämepu, quuvqä heqiyqä iquau näqñqä mapñqänä yasämä ämotquepu, suqä äñguänänjinä imäkqäpñqä

ämotquepu, apqä huitanä-huitanä ätäpu, näqñqä-vqäpñqe. He apqe, Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iu äqänänqetä, apqä Goti Iqueqä yoqä hageqä ämamäupu ätätqänjuwitä, itanqa apqä huizi iquatä ätäpiyänqanji, hiqä äwqä imñi, Goti Hanjuwä Iquenyqä yeeqä ipu tqäpñqe. ¹⁷ He kukñuä ätäpiyä iu, wäunjuä ipiyä iu, nätmätqä äki-äkitanä imäkpnqe, Naqä Jisasi Iqueqä yoqä ämenjuwä iutanji, qäyunä imäkqanqpu. Iinjä imäkäpiyänqanji, Goti Hanjuwä Apiquenji, Jisasi Iquesa, “änquiqä” ätuäpu, imäkqanqpu.

Poli iqu imbquauñi, äänä pmeqenqä näqñqä äwikqenqä

¹⁸ Apäkä iuenä, hiqä qokä iquauñi, yäpä iqi vqanqpu. Suqä iinj, Naqä Iqueqä hinuä iqinji, jänänänjiyi. ¹⁹ Qokä iquenä, he heqä apäkä iuauñi, quvqä mitqueqä pa ipu, iuaunqe kiinjä enquatñqänänji.

²⁰ Ymeqä isuenä, hiqä hinaqä-hinunua nätmätqä äki-äkitanji, “imäkpiyä” etquwi, hñgisa miqä, qänaknä ipu imäkqäpñqe. Iinjä imäkqanqppqe, Naqä Iqu yeeqä naqänänjä iquänä. ²¹ Kanunjenä, hiqä ymeqä isuaquä quuvqä heqiyqe, qui iwimäkqänqä, nätmätqä hmbinyqä jänjänä ätuäpu, enyqä miwimäkqä pambu.

Poli iqu, wäunjuä-wiyqä iquautä, wäunjuä kanunjuautä, ätukqenqä

²² Wäunjuä-wiyqä iquenä, hiqä ämeyqä iqua nätmätqä äki-äkitanji, “imäkpiyä” etquwi, hñgisa miqä, qänaknä ipu imäkqäpñqe. Iqua iqi enjuwi, yeeqä iwimäkpnqänä wäunjuä äñgui inqanä imäkäpu, ä iqi hma enjuwi, wäunju iqi äquvatemä, enyqä mäwqä pambu. He Naqä Iquenyqä zä ipu, hea ique-iquenji, knui naqä-hñqunä ämepu, wäunju äñguänänjä imäkqanqpu. ²³ He wäunjuä eeqäpnänjä imäkäpiyä iunji, knui, “Nyi wäunju ämaqeu wiyqunä manä, Naqä Ique wiyqunjqä” indqänäpu, enyqä miqä äñguänänjä imäkqäpñqe. ²⁴ He Naqä Iquesa nätmätqä äñguänänji, hiqä ätnä äwiñqe, ämapnuwä diñqe, näqñqä ae ämakuiwi. Nätmätqä ii, Iqueqä qokä-apäkä iquauñqä, näwi iwäsäumäkekqe. Kraisi Iqu, hiqä Ämeyqä naqä-qakuä-qu etanji, he Iqueqä wäunjuä-wiyqä enä. ²⁵ Ämaqä hñqu, suqä quvqä imäkqa äumitätqe, iqu kimanji, hanjä-iqä menä. Goti Iqu ämaqeuqä suqä iunji, asänä Iwäsäuqä Iquvi.

4

¹ Ämaqä ämiqä iquenä, heqä Ämeyqä Iqu qäukuä yänji äpmenqenqä knuä indqänäpu, heqä wäunjuä heyqä iquauñi, suqä äñguitä, jänänjitä, motqueqäpñqe.

Suqä tääqä tqä iqueni, a yänänäqñqä qätätanqpu

² He suqä tääqä tqä iqueni, a yänänäqñqä qätätanqpu. Iinjä imäkäpiyänqanji, knui äñguänä indqänäpu, hea ique-iquenji, Goti Hanjuwä Ique, “änquiqä” tqanqpu. ³ He tääqä ätäpiyänqanji, nenyqä-pqä inä, tii timäutñqä tqäpñqe. Inji Goti Iqu hänaqä imäuanayqanquti, ne Kraisi Iqueqä kukñui, ämaqä du awä tquatuñque. Kukñuä iqu, hinjuiqänä zä äwämiñqe, ätnänäqi ae ätimäuqe. Nyi kukñuä ique awä tqanqenqä, guä äkiqiyenjikuwä äpmenä. ⁴ Tääqce, tiinjä-pqenqä inä tqanqpu. Nyi kukñuä awi, qu näqñqä ätnänäqinyä mapñqenqä, qäyunänä tqumqä diñqäuä.

⁵ He ämaqä, Kraisi Iquenyqä quuvqä maeqiyqä itqänjuwä iquatä, anä äpmapiyänqanji, hiunji qäyunänjä iqu hinqinä päwqenqce, he

kɲuä qeiqinyä indqänäpu, suqä jänänäni inğanä motqueqanɲpu. ⁶ He ämaqe u kukɲuä ätuäpiyänɲani, qeiqinyä ätuäpu, kɲui änguänä indqänäpiyä iuta, kukɲuä äwinyä iqä tquäpnqe. Inji qu yatɲqä eyqanɲpqnɲanɲi, he kima qäyunä tquäpnqe.

Poli iqu, ämaqä hɲquau, “Henyqä hui mimäuqä iqänä” ätukqenqä

⁷ Tikikusi iqu, neqä neyämaqä-qu eä, Naqä Iqueqä wäunui mäwquatämäuqä, nesä anä imäkätunqä ique. Ne iquenyqe, kuapänä änenyätqä. Nyi täqi änä-änä pmetanɲqenqe, iqu awä hetänä. ⁸ Iqu ne eequne täqi, änä-änä äpmeɲqenqe awä etätä, itanɲa heqä qeqä-quuvqä yäpä imɲi yänänäqɲqä emäkätɲqenqe, nyi iqueni henyqä ändowatqä. ⁹ Iqutäni, ämaqä hesanä Onesimusi, ne mänävquatämäuqä itɲqä iqu, anä quvepinyä. Iqu-pqe neqä neyämaqä-qu eä, iquenyqe kuapänä änenyätɲqä ique. Iquaqu nätmätqä eeqänänä täqi ätimäutɲqenqe, awä hesinyä.

¹⁰ Aritakusi guä anä äpmeɲueä iqu, “Henyqä hui mimäuqä iqänä” etqi. Itanɲa Makä, Banäpasi iqueqä kätänquequ-pqe, inä etqi. Makä iquenyqe, nyi he awä ae etkqe. Iqu iqä ätimäuqäqe, he iquenyɲqä yeeqä ipu itmeqäpnqä. ¹¹ Itanɲa Jisasi, iqueqä yoqä huizi, “Jastusiüä” ätätqänuwä iqu-pqe, inä etqi. Ämaqä Israitqä iutanɲi, ämaqä tquanä, Goti Iqunä miqeunqä awä-tqä iunɲi, yätamäkqä änyiyäpu, äwqä-qeiqi nyätätmqä inyimäkätqänuwä iquayi.

¹² Ämaqä hesanä Eaplasti, Jisasi Kraisi Iqueqä wäunuä imäkqä iqu-pqe, “Henyqä hui mimäuqä iqänä” inä etqi. Iqu hea ique-iqeni, henyqä tääqe, iqueqä qeqä-quuvqä imda ätätä, Goti Iqu yätamäkqä eyätɲqä, yatɲqä ävätqä. Inji he Kraisi Iquenyqä quuvqe, mäwquatämäuqä danä, a yänänäqɲqä äqätpu, Goti Iqueqä suqenqätä, äwɲqenqätä, näqɲqä änguänänä ämepu, yänänäqɲqä tqäutɲqä ätätqä. ¹³ Iqu yätamäkqä eyätä, quuvqä heqiyqä anä-himqä Latisiya pmeqä iquautä, itanɲa Helapolisi pmeqä iquautä vätnqe, wäunui dnä huqä itqätanɲi äqunmä awä etqä.

¹⁴ Lukä, duuta ne iquenyɲqä kuapä änenyätɲqä iquä, Demasi iquä iquaqu, “Henyqä hui mimäuqä iqueä” inä etqinyä.

¹⁵ Neqä neyämaqä anä-himqä Latisiya iu äpmeɲuwä iquautä, apäkä Nimbaisä, itanɲa quuvqä heqiyqä iyyqä anä iu aquvä äqänäqisätqänuwä iquauɲi, he “Poli iqu henyqä hui mimäuqä iqiyä” jipɲqä änyɲqi.

¹⁶ He tuwanuä tqu a qäpu ätäupi, quuvqä heqiyqä Latisiya iu äpmeɲuwä iquau vqanɲpi, iqua-pqe a inä täupɲqe. Itanɲa tuwanuä huizi, nyi Latisiya pmeqä iquauɲqä äqiyqäqä iqu, iqua henyqä tnämäuqanɲpi, he-pqe a inä täupnä. ¹⁷ He Akipusi iqueni, “Si Naqä Iqu wäunuä äktapkqe, änguänä ämitnä imäkätnä, qäpnä imäkmävä” tüpu.

¹⁸ Nyi Poli iqunä, “Henyqä hui mimäuqä iqänä” etätmä, nqä hipaitä tuwanuä hiqɲqä imäkqä. Täɲanɲi nyi guä yqänä äqiyänmä pmeɲqä tänqe, he nyinyqä kɲuä indqänqanɲpu. Inji Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä qeqä imänqeuta hinɲi etapqä.

Tuwanuä, Poli iqu kinganä 1 Tesälonaika pmeqä iquauḡqä äqäkqe Yätamakqä kukḡuä hiḡuiqänä iquvi

Tesälonaika ii anä-himqä naqänänä, qua Masendoniya iuvi. Poli iqu anä-himqä Pilipai ävämaḡi, Tesälonaika iuḡqä äwätä, qokä-apäkä Jisasi Iqueqä yoqenqä iqi aquvä qämbḡqä, ävauqumuatkqe. (Wäuḡuiḡqä 17:1-9, hiḡuä qundḡqä.) Inäqe, Israitqä iqi äpmamiḡuwä iqua, qokä-apäkä kuapänänä Poli iqueqä kukḡuii qänaknä ipu, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyätanḡä äqumbiyi, qu äwqä quvqä imäkkui. Iutaḡi, Poli iqu Tesälonaika ävämakqe. Qänakḡi, iqu anä-himqä Korinä iu pmetanḡi, iqueqä wäuḡuä anä imiḡiyä Timoti iqu äwimetä, nätmätqä, ämaqä Kraisi Iqueqä yoqä-tänä iquau, Tesälonaika iu äwimakqenqä awä ätukqe.

Poli iqu, Timoti iqueqä kukḡuä qätä äwiyäqanḡani, iqutä, Silasi iqutä, Timoti iqutaḡi, qu tuwanuä tä, ämaqä Kraisi Iqueqä yoqä-tänä, Tesälonaika iu pmetanḡuwä iquauqä quuvqä heqiyqe, yänänäqḡqä iwimäkḡḡqä äqäkuwi. Ämaqä näqḡqä-tänä kuapänänä iqua, kukḡuä tiḡnä ätmiḡuwi. Poli iqueqä tuwanuä, Goti Iqueqä bukä iu äqänänqä iutaḡi, tuwanuä tä, iqu kinganä äqäkqä iiyi. Poli iqu, ämaqä Kraisi Iqueqä yoqä-tänä Tesälonaika iu pmetanḡuwä iquauqä quuvqä heqiyqenqätä, suqä anḡuiḡqätä, aquvänä itä, tuwanuä tä äqäkqe.

Ämaqä näqḡqä-tänä iqua, kḡui tiḡnä indqänätqänä. Ämaqä Kraisi Iqueqä yoqä-tänä iḡnä iqua, Iqu anḡuḡi äänä pänqutiya-qe, kḡuä kuapänä indqänmiḡuwi. Qu näqḡqä ipḡqä iḡqä wiḡanḡi, Poli ique yatḡqä äwikiwi. Ämaqe, Jisasi Iqu anḡu mapqänḡa äpäkombqä iqua, qu häḡä hea ique-ique mapnuwänqätanä? Ga Kraisi Iqu äḡḡga päniqäwä? Poli iqu kimaḡi, tiḡnä ätukqe. Qu suqä anḡuä iu qänaknä iqäpnuwänqe. Inḡi, iqua Naqä Iqueqä päniqenqä näwe imäkmbu pmeḡḡqe.

Poli iqu, tuwanuä tquenqä kukḡuä ätkqenqä

¹ Nyi Poli iqundä, Silasi iqutä, itanḡa Timoti iqutä, ne tuwanuä tä henyqä äväwqatqu. He Goti neqä Apiqueqätä, itanḡa Naqä Jisasi Kraisi Iqueqätä, epu, anä-himqä Tesälonaika* iu aquvä äqänätqänuwä iquenyqä. Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä qeqä imänqeuta hiḡi etapätä, äwqä hanuä imbu pmetḡḡqä emäkquä.

Poli iqu, Tesälonaika iqua quuvqä eqäkuwiḡqä, yeeqä ikqenqä

² Ne hea ique-iquenḡi, Goti Iquenyqä tääqä ätuätanänḡani, henyqä kḡuä yqänä ipisanä, “änḡuiqä” ätuätunḡue. ³ He heqä quuvqä eqäpiyita, wäuḡuä itqänuwiḡqätä, heqä suqä ämaqenqä äwiḡqeta, wäuḡuä yänänäqḡqä imäkätqänuwiḡqätä, itanḡa heqä kḡui, neqä Naqä Jisasi Kraisi Iquenyqä indqämbu, hiḡuä äqumbu äpmapiyita, wäuḡui mäwquatämäuqä a yänänäqḡqä äqätänuwiḡqätäḡi, ne kḡuä ämetanä, Goti Apique, “änḡuiqä” ätuätunḡue. ⁴ Neyämaqä, Goti Iqu

* 1:1 Wäuḡuiḡqä 17:1-9

henyñqä äwinyänqä iquenä, Goti Iqu he atäunüä ae etekqenqe, ne näqñqä eanitanj, “änguiqä” ätuätunqwe. ⁵ Iqu iinjä etekqenqe, ne näqñqä hiñgi mämeqä iquque. Kukñuä äñguä we-hunqä-tänj iqu, ne hiñgi mäma mäyapqä ikque. Ne yänänäqñqetä, Dñä Äñguä Iqu yätamäqä neyqanqçetä, itanqa ne quuvqä yänänäqñqä eqiyanä, “Kukñuä iqu naqä-qakuicqä” ätätanä, awä etkque. Ne heyaqä awä imä äpmenä, yätamäqä heyatunquä suqä imäkminquä iunqç, hiqä-hiuäñj, näqñqä ae äyä enjä.

⁶ He kukñuä naqä-qakui ämakuwitanj, hanjä-iqä ämepiyänqça, Dñä Äñguä Iqu yätamäqä eyqanji, nesä, neqä Naqä Iqutä, hanjä-iqä ämetanä yeeqä iminquä-pa, he-pqçe asä inä iminuw. ⁷ He iinjä imäkäpiyitanj, ämaqä quuvqä heqiyqä, qua naqä Masendoniya iu pmeqä iquautä, qua naqä Äkaiya iu pmeqä iquautä, ämotqueqä enqä-parjä äpmenjä. ⁸ Ämaqä im-imä äpmenuw, Naqä Iquenyqä kukñui, hesa qätä ae äwikuwi. Qua Masendoniya iutä, Äkaiya iütänä ma, qua eeqänänjä iunji, he Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä eqäkuwinqç, qu qätä ae äwikuwi. Ne iinqç, awä inä matqä pa yanä. ⁹⁻¹⁰ Ne he emeqanqçua, he yeeqä änä-änä ipu äneyätmeqanqçä qätä äwikuwinqç, qu kukñuä tii ätätqänjä. “Ämaqä Tesälonaika pmeqä iqua, goti quanqä iquauñj ävquatämäupu, Goti Naqä-qakuä Hänjä-pmeqä Iqueqä yäpä iqinyä äväpu, itanqa Iqueqä Ymeqä qäukuä yäninjä Iquenyqä hinuä äqumbu äpmenäuä” ätätqänjä. Ymeqä Iqu, ii Jisasi Iquvi. Iqu äpäkonganqça, Goti Iqu, Ique anji ävauqumuatkqç. Itanqa Iqu, Goti Iqueä äwqä tnänj, suqä quvqä imäkqä iquauñqä äpäñqä ii, ne mänemeqä yätñqä, Yätamäqä Neyqä Ique.

2

Poli iqu, Tesälonaika iu wäunüä iminqenqä

¹ Neyämaqäüä, ne iqi emakque, hiñgi memeqä danä ikqenqç, he näqñqä äyä enjä. ² Ne henyqä äpatunquänä anjä-himqä Pilipai iu pmetanqquänqanji, ämaqç quvqä inetquepu, neyaqä huiwiunji täñä-hunqä naqänänjä änatapminuwinqç, he näqñqä ae enjä. Ne hanjä-iqä ii qäyä ämetanä-qç, neqä Goti Iqueqä yätamäqä iutanji, ne zä miqä danä, pemänä itanä, kukñuä äñguä we-hunqä-tänj, awä äyä etminqç. ³ Ne ämaqç, “He Jisasi Iquenyqä quuvqä heqäpiyä” ätuäkitunqç, suqä tiñjiqua qäsä imäkätanä, hmanji. Kukñuä quvqç matqä, quvqä imäkqänqä kñuä mindqänqä, kukñuä quanqç mäutqç. Oee. ⁴ Ne kukñuä iinj, hiñginä mätkuä itqänju. Goti Hanjuwä Iqu, neqä suqä yamwiqä ae äneyätä, Iqueqä kukñuä we-hunqä-tänj, awä tuäkiquatunquänä, quuvqä ae änaiqäkqä iuta, awi ii ätuäkitqänju. Ne wäunüä ii imäkätunqenqç, yeeqç ämaqç miqä ipnä. Goti, neyaqä qeqä-quuvqä imñj, Yamwiqä Neyqä Iquenyä, yeeqä iwimäkatunquä äyä imäkätqänju.

⁵ Ne emayäkitanä iunji, heyaqä nätkmatqä tämeqä kukñuä huitanjä-huitanji maetqä itanä, hinuä yqänä äqunanä, qeqä bimbiqä natqanqç kukñuä quanqç isua maetqä iminqenqç, Goti Hanjuwä Iqu näqñqä hiqanqç, hiqä-hiuä-pqä näqñqä ae äyä enjä. ⁶ Itanqa neyaqä yoqç, he-pqä, ämaqä huizi-pqä, haqçu mänamäuqanqç, mänenqä eä.

7 Ne Kraisi Iqueqä kuknuä awä tuäkiqñqä änanowatkqä eanä-qe, “He qätä äneyäpu, iinjä imäkäpiyä-qe” yänänäqñqä maetqä, ymeqä nandqä kânai, anuä ävätä änguänänjä ämitñqä-panjä iinjä eanä, qeiqinyä äyâ äpmaminque. 8 Ne henyqä kiinjä nenyätanji, qeqä etmäkätanitanji, Goti Iqueä kuknuä änguä we-huñqä-tänji awä etatuñquenqä, yeeqä änenyätäqä-qe, tiinjä-pqä inänji. Ne “Quñqä yänjä inä weniunqueqä” kñuä indqänanä äpmaminque.

9 Neyämaqäüä, ne wäunjuä dnjä huqä imäkminquä iunji, he hiñuä ae äqunquwi. Inğanji he nesa hanjä-iqä mämeqä ipñqä diñqe, ne hiunji-heatqä mbqä wäunjuä yänänäqñqä itanä, kuknuä we-huñqä-tänji awä etätanä, hesä anä äpmaminque. 10 He ämaqä Kraisi Iquenyqä quuvqä eqiyätqänjuwä iquendä, anä äpmenänğanji, ne Goti Iqueä yäpä iqi äpmenä, suqä quvqä hui mimäkqä jänänänjinä imäkätqätaunqçenqä näqñqe, henyä mämeqä, Goti Hanjuwä Iqu-pqe inä ämaminqe. 11 Kaniqu, iqueqä ymeqä du änguänänjä ämitñqä-ma, ne, he hñqunä-hñqunä, tiinjä ämeyätunquä iñqe, hiqä-hiuänji näqñqä enä. 12 Ne hiqä kñuä äwqe evauqumuätätanä, heqä qeqä-quuvqä imñji yänänäqñqä emäkätanä, manjä yänänäqñqä tiinjä äyâ etminqe. “Goti Iqu, ‘He Nyaqä miqeuñqätä, Nyaqä yoqä naqä äqonänqä iu ämotqueqänqä timäupnuwänqä’ tääqä etätñqe. Inji he Iqueqä äwinyänqä iunä pmetanqpiyâ.”

13 Goti Iqueqä kuknuä we-huñqä-tänji, ne äma äpätanä awä etqanqgua, qätä änekuwä iunqe, he kñui, “Ii ämaqeqä kuknuä ma, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuiqä” eyqanji ämakuwi. Iiññqe, ne hea ique-ique, Goti Hanjuwä Iqueni, “änqñiqä” inä ätuätqänju. Goti Iqueqä kuknuä ii qäqu, he ämaqä quuvqä heqiyqä iquenä, yätamäkqä heyätñqeyi. 14 Neyämaqäüä, he Goti Iqueqä ämaqä, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, qua Jutiya iu aquvä äqänäqisätqänjuwä-panjä-quenä etanquwinqe, ne näqñqä enju. Ämaqä iinjä iqua, quyämaqä Israitqä iquauta hanjä-iqä ämakuwä-panji, he-pqe, ämaqä heqä qua qäyutanjä iquauta, hanjä-iqä kiinjä äyâ ämaka äpätqänjä. 15 Ämaqä Israitqä iquautanjä hñqua, Naqä Jisasi Ique pizqä äpäkkuwi. Qänğanji iquautanjä huiziqua, Goti Iqueqä kuknuä hiñuä-tqä iquau pizqä äpäkkuwi. Itanğa neñji hñquququa, “He neyaqä qua täunji, mämpeqä pambiyä” änatäpu, huätä änanowatkuwi. Täñğanji Israitqä iqua, Goti Iqu äwinyänqä dunji, qänaknä miqä da, ämaqä eeqänänjä iunqä mäkanqä ipu, tiinjä itqänjuwi. 16 Ne, Israitqä qäyâ etanji, huizi iquauñji, quwqä suqä quvqä iuta, hänjä imäkäqumuätqñqä kuknuä tuqñqe, mäutqñqä inemäkpnqä itqänjä. Hea ique-ique iinjä imäkäpu, quwqä suqä quvqe yändi-yändi imäkqä peyätqätanquwitanji, Goti Iqueqä äwqä tnänji, kima qäqinyä wimetñqä itqäüä.

Poli iqu, Tesälonaika pmeqä iquau wimetñqä äwiñqçenqä

17 Neyämaqäüä, quvqä inetquepiyâ iqua, he evämetunquä inemäkqanquwitanji, ne hesä anä mämpeqä eanä-qe, henyqä kñui, maqänä indqänqçue. Ne hiñuä eqänatunquä kiinjä nenqanqçä-qe, henyqä anqumä quvepqe, ämävqänätunque. 18 Ne henyqe, mapqänqä ma quvepçänqä etanqçä-qe, Setänä iqu hoptäwä äneyätñqe. Poli iquñä, nyi aanä kuapanä emeqisqñqä änyinätñqe. 19 Neqä Naqä Jisasi Iqu anji äquvepätqänğanji, ne äsque meniunquä hiñuä äqänanä

äpmenä, yeeqä äkiuta yaniunquä äpmenä, yoqä naqä äkisquesa meniquä äpmeñu? Nätmätqä hui-huita maetqe, hesanäjqe. ²⁰ Ne yoqä naqä motqueqetä, yeeqä iqetäñi, he qäuquenji. Iiñjñqe, ne he emeqisqñqä änenyätñjqe.

3

Poli iqu, Timoti ique iquauñqä ändowatkqenqä

¹ Ne henyqä äwäwa itanitanji, äpakänä mäpmeqä yatunquä, tii ätñgquque. “Timoti iqu äyevämeqanğa, Poli iqundä, Silasi iqundä, ye Atenisi du pmeñqeqä.” ² Iiñä ätnanitanji, ye Timoti ique henyqä anđi ändowatkuee. Iqu neqä neyämaqä, Goti Iqutä wäunquä anä imäkäsinyä, kukñui Kraisi Iquenyqä awä ätuäkitñqä iquvi. Iqu heqä quuvqä heqiyqä iu yänänäqñqä emäkqanğuti, he pämä yänänäqñqä tqäpñqä ändowatkuee. ³⁻⁴ He tiñjä iqänqä, hanä-iqä emeqanğqenqä, äwäwa iqä diñqä, äpkqe. Ne hesä anä äpmenänğanji, “Eequne hanä-iqe änemequäniqeqä” etmiñquetanji, he iñjñqä näqñqä ae epu äpmeñuwitanji, ii tññğa sä änemetqäuä tä. He hiñuä ae äyä äqunänä. ⁵ “Nyi qunqä äwäwa äpakänä miqä imä” kñuä indqänätmä, Timoti ique ändowatkqe, heyaqä quuvqä heqiyqenqä näqñqä mamqä diñqe. “Ämaqä yamwiqä vqä iqu, hiqä quuvqä heqiyqe yamwiqä eyqanğa, he qua iqi päkñqänqätä, neyaqä wäunquä eeqänänä imäkätunque, hiñginäwa yeqñqätiyä, ä änäñqätiyä?” tmä, kñuä kuapanä indqänätmä iutanji.

Timoti iqu, Tesälonaika iqua äñguä äpmamiñuwinqä awä ätukqenqä

⁶ Timoti iqu hesä äpmeñqe, yenji tññğa-qänğa qe äyemetä, kukñuä yeeqä inqä, heyaqä quuvqä heqiyqenqätä, itanğa heqä suqä ämaqä huizi duñqä äwiñqä ämeñuwinqätä, äma äpätä awä äyatqi. Iqu kukñuä tiñj-pqe, inä äyatqi. “Ämaqä di, qu quwqä äwqä yeeqä inqetä, nenyqä kñuä indqänäpu, ne hiñuä naqämbñqe, ne qunqä änenyätñqä-pa, iñjñ äwinyätqänä” äyatqi. ⁷ Neyämaqäuä, ämaqä quvqä inemäkätqätanğä hanä-iqä ämetanä pmetanğa, heyaqä quuvqä heqiyqenqä qätä iñjñ äwiyätanitanji, neqä äwqä tämñji yänänäqñqä inemäkqi. ⁸ He Naqä Iqutä, yänänäqñqeqe, qänğanä ae ätqäukuwä du tqäutanğä, inji tññğanji ne-pqe, quami äñguänänä äpmeñu. ⁹ Ne neqä Goti Hanjuwä Iqueqä hiñuä iqñji, henyñqä kñuä indqänätanä, yeeqä aanä kuapanä itqänju. Iqu yeeqä naqänänä iñjñ änatapqenqeqe, “Äñguice” qäyunänä, äänä tätunquäwä? ¹⁰ Ne, he hiñuä anğumä ämaeqänätanä, heqä quuvqä heqiyqä imñji, äwa äkiñqä enuwi, yänänäqñqä emäkätunqenqeqe, qanyä mäpmeqä, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä hiunji-heatqä ätqa äwätqänju.

Poli iqu, Goti Ique tääqä ätukqenqä

¹¹ Ne tiñjñqä nengañgiyi. Goti Apiqu Kiqä-kiuätä, itanğa Jisasi neqä Naqä Iqutäñi, ne pe-hunqäqi quvepatunqenqeqe, hänaqä qanä watunquä iunji, huätä änduqiyäsinyä äñguä imäkiynqe. ¹² Tiñj-pqe inänqe. Naqä Iqu suqä ämaequnqä äwiñqä iquenji, hesä, manğua iñjñ ämnätätñqä emäkquänä. Iñjñ dutanji, ne henyqä änenyätñqä-pa, hiqä-hiuänqätä, qokä-apäkä eeqäpnänä iunqätä, enğuatñqe. ¹³ Iñjñ iutanji, tiñjñ timäutñqänä. Goti Iqu, heqä qeqä-quuvqä yäpä

imñi, yänänäqñqä emäkquätñqe. Itanğa hea neqä Naqä Jisasi Iqu, qokä-apäkä Iqueqänä atäunüä ätekqä eeqänänä iquatä, anđi anä quveppqanđanı, he Goti Apiqueä hinüä iqinđi, suqä quvqä hui maeqä, jänänänä imäkquenä pmetanđuwänđa, quvepäniñqä.

4

Suqä, Goti Ique yeeqä iwimäkqä dunä imäkqäpnqe

¹ Neyämaqäüä, ne heñi, suqä eeqäpnänđi, he Goti Hanjuwä Ique yeeqä iwimäkqäpnqenqe ae qe ämetquakque. Inđi tänđanı, he iunđi qänaknä ipu, quamä anđuanänä äyä äpmenä. Itanğa tänđanı, ne Naqä Jisasi Iqueä yoqeta manä etquque, suqä iinđi, heqä äwqä yäpä imñi, aanä yänänäqñqä witanđuti, äpakänä imäkqäpnqä nenđanı, manđi i etqu. ² He näqñqä ae äyä enä. He suqä äänä imäkqäpnuwänđä dinqe, ne Naqä Jisasi Iqueä yänänäqñqä iuta, kukñuä ae äyä etmiñque.

³ Goti Hanjuwä Iqueqä äwiñqä imñä di, tiinđinqä äwi. He heqä hänä-pmeqä eeqäpnä ique äwipu, suqä quvqä maeqä, ikikinyänä tii hiätpnqe. Suqä huiwä yanä-inqä Goti Iqu änatapqä iunä imäkäpu, suqä huiwä yanä-inqä huizi, mimäkqä pambu. ⁴ Qokä qäquenä ä apäkä qäquenä, suqä quvqä imäkpnqänä hiqä äwqe mevauqñqä, yänänäqñqä imäkmbu äpmapu, suqä jänänänä Goti Iqu äwinyänqä iunä imäkqanđpu. ⁵ Ämaqä Goti Hanjuwä Iquenqä maqñqä iqua, quwqä äwiñqä kñuä indqänqä imñi, kñui hiqäqä huisä-hñqutä hinđi wiqä, iinđänä ämapu, imäkätqänuwä-pañuenä mäpmeqä itanđpu. ⁶ Itanğa hiqä heyämaqä hñqueqä apäkä iinđi yuiqñqä itquepu, qui miwimäkqä pambu. Ämaqä hñqu suqä iinđä iqua imäkätqñqe, ne kukñuä yänänäqñqä tiinđä ae äyä etmiñque. Goti Hanjuwä Iqu ämaqä iinđä iquenđi, kima ävätä hanä-iqä väniqeçä. ⁷ Goti Iqu ne suqä quvqä imäkqänqä tääqä iinđä mänatätmeqä ikqe. Oee. Iqu ne, Iqueqä ämaqä jänänänä pmeqänqä tääqä änatätmakqe. ⁸ Inđi ämaqä hñqu, kukñuä täunđi tuwä äwiyqäqe, ämaqä du mitqueqä pa iqi. Iqu Goti, Iqueqä Dñä Anđuä Ique etapätñqä Ique, itqueqi.

⁹ Goti Hanjuwä Iqu, suqä hiqä-hiuänqä enqä iquenyqe, ae äyä ämetquakqä-qae, ga he ämaqä quuvqä eqiyätqänuwä huizi iquauñqä enyätñqä dinqe, tuwanüä maqiyqä yanä. ¹⁰ He näqñqä ae ämepu, ämaqä quuvqä heqiyqä eeqänänä, anä qua naqä Masendoniya iu im-imä äpmakäwänuwä iunqä enyätqäüä. Neyämaqäüä, he suqä iinđi äpakänä imäkqäpnqä nenđanı, manä yänänäqñqä, i etqu. ¹¹ He kñuä hñqunä-hñqunä wäunđi hiqe imäkäpu, itanğa hiqä quamä pmeqä du yätamakqä hiyquätñqä dinqe, hiqä hipaitä wäunüä iqäpnqe. Ne he iinđä imäkqäpnqä ae etmiñquä-qe, manä yänänäqñqä anđi etqu. ¹² He quami iinđä pmapqe, qokä-apäkä Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä maeqiyqä itqänuwä iqua henyqe, “Ämaqä anđuanänä-quaiqä” tqanđua, he nätmatqä hmbinyqä äwa miqä pmetpnä.

Naqä Iqu anđi äquvepätqänđanı

¹³ Ämaqä Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä maeqiyqä iqua, ämaqä ae äwekuwä iqua anđi vauqänqe, kñui mindqänqä ipu, hinüä äqämbu mäpmeqä, huäqä-hunqä ämepu kñuä äqiyätqänuwä iquayi.

Neyämaqäüä, he iinjä enqä-pa pmeqänqce, “Ämaqä quuvqä eqiyäpu, quwqä anä näweqämqä äwätqänjuwä iquauñi, squä wimeniqätiyä” tpiyä diñqce, he näñqñqä metpñqä äneñgi. ¹⁴ Iinjä iqänqce, ne eeqäpnä quuvqä tiinjä äyä eqiyätqänju. “Jisasi Iqu äpäkonätä anqumä ävaukqeqä. Iinjä dutañi, Iqueä yänänäñqceutanñi, ämaqä quuvqä eqiyäpu äpäkonätqänjuwä iquauñi, Goti Hanjuwä Iqu anqñi ävauqumuatätä, Jisasi Iqutä ätuma quvepäniqeqä.” ¹⁵ Iinjñqä, ne Naqä Iqueä kukñui ämetanä, awi tiinjä etätqänju. “Ne häñi, Naqä Iqu anqñi äquvepätqänqanqä yqänä äpmamitatqä iqune, ämaqä ae äpäkonätqänjuwä iquauñi, hiñuiqä mäwimeqä yaniqueqä.” ¹⁶ Ii tiinjä timäuniqce. Naqä Jisasi Iqu, Kiqä-kiuä manjä yänänäñqñqä tqanqca, Iqueqä ynaunñqä huizi iquautañä naqä iqu-pqce, manjä inä tqanqca, Goti Hanjuwä Iqueä hääwi äkakä inä tqanqca, Naqä Iqu qäukuä yänjisa quvepäniqce. Inqanñi ämaqä Iquenyqä quuvqä eqiyäpu äpäkonätqänjuwä iqua, qu-ganä anqñi vaupnuwi. ¹⁷ Inqanñi iquatä, ämaqä häñä yqänä äpmamitatqä iqunesä, Jisasi Iqutä qaquvqä yätqä minatunqünä yanique. Itanqca ne Naqä Iqutä, häñä hea ique-ique anä pmetanique. ¹⁸ Iinjä etanqñi, hiqä-hiuä kukñuä tqce ätnäpiyitanñi, yänänäñqñqä imäkñganqpu.

5

Naqä Jisasi Iqu anqumä quvepñqñqä, näwe pmetatunqce

¹ Neyämaqäüä, hiunñi nätmätqä iinjä timäuqänqce, ne tuwanjuä maqiyqä yanä. ² Iinjce, hiqä-hiuänñi näñqñqä äñguänä tiinjä ae ämakuwi. Hiunñi Naqä Iqu äquvepñqñqce, “Ämaqä quwä-meqä hñqu maquvepñqä yänqiyä” kñuä ämenä pmetanqca, maññqä äquvepñqä-panñi, maqänä ii timäuniqce. ³ Ämaqce, “Ne täñqanñi hanjä-iqä mänemeqä äñguä äpmeñunä” tätqätanqcuwänqca, apäkiqca ymeqä mipñqänä täñä-hunqñqä naqänänä maqänä äwimeqä-panñi, qui iwimäkätñqä-pqce maqänä ii wimeniqce. Inqanñi qu hanjä-iqä naqä iquenqce, zä mäpmeqä ipnuwi.

⁴ Ämaqce, quwä-meqä hñqu quvepñqñqñi äqumbiyänqca, iquenyqä yäunjuä ipnä. Inqäqce, neyämaqäüä, he suqä hiawiqä qua täutanñä iu mäpmeqä ipinjqca, hiunñi iqu quwä-meqä enqä-pa, quvepñqñqca, he yäunjuä ipnuwä ma, oee. ⁵ Ne hea witanqñi pisqä imä asusua itanä imäkätunqñuä iqune maetqce, oee. Ne hiunñi imänätanqñi, nätmätqä eeqäpnä we-hunqñä iqi hiñuä äqunanä, imäkätunqñuä iquneyi. ⁶ Inñi, ne hiaqäqce, ämaqä huizi äwiñuwä-panñi mäwiqä itanä, neqä Naqä Jisasi Iqu anqumä quvepñqñqä hiñuä äqänanä, kñuä yasämä ämetanä pmetatunqce. ⁷ Ii tiinjñi. Ämaqä hiaqäqenqänä äwinyätñqä iqua, qu heatqänqanñi hiaqäqä witpnä. Itanqca ämaqä wainqä-eqä yänänäñqñqeta, kñuä iqce qämä-qämä iwimäkätñqä iqua, qu heatqänqanñi i imäkpnä. ⁸ Inqäqce ne iinjä ma, we-hunqñä iutanñä eanitanñi, ne kñuä yasämä ämetanä tiinjä pmetatunqce. Ämaqä mäkä-iqä hñqu, nätmätqä quikuä iqi ktqä äqumuätänänqñqä-panñi, ne suqä quuvqä heqiyqä iqutä, ämaqä huizi iunqñä neqä qeqä-quuvqä imda änenyätñqä iqutä, iquacu mäwquatämäuqä, a yänänäñqñqä äqätanä. Itanqca ämaqä mäkä-iqä hñqu, nyuänä ämuasmänqce

nyuänjã qui imäkñqãñqã ämäunqã-pani, ne Jisasi Iqu anqumã änyã-hänjã imäkãqumuatãnaiyãñqã dinqe, knuã iqã yãñänãqñqã ämenã, hinuã äqãnanã äpmenã. ⁹ Ii tiinji. Goti Hanjuwã Iqu, Iqueqã äwqã tnãññqã zã iquatunqã mäñãtnaiyqã ikqe. Iqu ne, neqã Naqã Jisasi Kraisi Iquesa, hänjã inemäkãqumuatãniqã dinqã ätänaikqe. ¹⁰ Jisasi Iqu, ne hänjã yqãnä pmetanqquãñga, ä ae äpäkonatquãñga äpätqe, ne Iqutã hea ique-ique anã pmetaniquenqã, äpäkonqqe. ¹¹ Inji he suqã tãñga tä itqãñuwã-panã tiinji, hiqã-hiuã kukñuã tqe ätnãpiyitanji, yãñänãqñqã imäkñganqpu.

Suqã äñguänãñinã imäkqenqã

¹² Neyãmaqãuã, he tii imäkpnqã yatñqã iqu. Ämaqã, heyaqã awã iqi wãunüã dnã huqã ipu, Naqã Iqueã äwinqã dunã ämeyãpu, “suqã quvqã ii mimäkqã pambiyã” etãtqãñuwã iquauñi, heqã naqã enqã-pa qunqpnqe. ¹³ Iqua he yätamãkqã e eyãtqãñuwã iunqe, knui äñguänã indqãñãpu, heqã äwqã imda enqanquti, iquau mäñdi makittqiyqã, iquauqã yoqe, haqã muãmuãqãpnqe. Hiqã äwqe, hanjuã imbu, pmetpnqe.

¹⁴ Neyãmaqãuã, ne kukñuã tiinã-pqe, yãñänãqñqã etqu. Ämaqã wãunüãñqã enyqã itqãñuwã iquauñi, “Enyqã miqã wãunüã ipiyã” ätuãpu, ämaqã zã iqanquwã iquauñi, yãñänãqñqã iwimãkqã kukñuã isua ätuãpu, ämaqã aquvã-aquvã miqanquwã iquauñi, yätamãkqã ävãpu, itanqã ämaqã eeqãñãñã iinã iquauñi, qeiqi iwimãkqãpnqe. ¹⁵ Ämaqã he suqã quvqã etqueqã iqu, iinã emãkqanqñqe, kima miqã pambu. Inãqe, hea ique-iquenji, hiqã-hiuãtä, gokã-apãkã huizitã, äñguänã äminyãpu pmetpnqãñã, suqã äñguã dinã imãkqanqpu.

¹⁶⁻¹⁸ He hea ique-iquenji, yeeqãñã ipu, Goti Hanjuwã Iquenyqã täãqã tqe mäwquatãmãuqã ipu, nãtmatqã äki-ãkitanã emeqe, Goti Hanjuwã Iquenji, “äñguiqã” tquanqpu. Goti Hanjuwã Iqu, he Jisasi Kraisi Iqutã ämuãññãñuwã iquenã, suqã iinã imãkqãpnqenqã äwinyãtqãuã.

¹⁹ Hiqã hänã-pmeqã iunji, Dñã Äñguã Iqueqã tä äsãñqe, mequmuãkqã pambu. ²⁰ Dñã Iinã Iqu, ämaqe, Goti Iqueqã kukñui hinuã tñqã iwimãkqanqñi ätquwi, he iinqe, knuã quvqã ämepu, mäñdi makittqiyqã pambu. ²¹⁻²² Inãqe he nãtmatqã eeqãpnãñi iwäsãupu, äñgui, hiqã knuã iqã imã ämaipu, quvqã eeqãpnãñi, wimasipu.

Kukñuã yãpakiyi

²³ Goti äwqã hanjuã änyanã pmeqã nãtapqã Iqu, tiinã emãkãtñqã täãqã ätqu. Iqu he Iqueqãñã epu, aanã ikikinyãñã emãkãtñqã ätuãtqãñu. Inji neqã Naqã Jisasi Kraisi Iqu anqñi äquvepãtqãñga, heqã dnitã, quuvqetã, huiwitã, quvqã maeqã, aanã qãyunã imãkmbu pmetpnqã, yätamãkqã eyãtñqã, täãqã i ätuãtqãñu. ²⁴ Goti He täãqã etãtmãkqã Iqu, hingi-mãnda mimãkqã, Iqueqã kukñuã ätãtqã du qãyunã Imãkqã Iquvi. Inji Iqu he iinã pmetpnqe, emãkquänã.

²⁵ Neyãmaqãuã, Goti Hanjuwã Iqu, ne yätamãkqã neyquãtñqenqã täãqã tquanqpu. ²⁶ He äminãpiyãñganji, quuvqã heqiyqã iquneqã suqã iunji, quneqã ingpnqe. ²⁷ Nyi neqã Naqã Iqueqã yãñänãqñqã iuta, tiinã etqã. “He tuwanüã tä, ämaqã quuvqã heqiyqã eeqãñãñã iu a tuepiyã” etqã. ²⁸ Neqã Naqã Jisasi Kraisi Iqu, Iqueqã qeqã imãñqeuta hinqñi etapquã.

Tuwanuä, Poli iqu qänakni 2 Tesälonaika pmeqä iquauñqä äqäkqe Yätamakqä kuknuä hiñuiqänä iquvi

Näqñqä-tänä iqua, knui tiññqä indqänätqänä. Ämaqä, Jisasi Iqueqä yoqenqä anä-himqä Tesälonaika iu äqänminuwä iqua, “Jisasi Iqu anqumä päñqä itqätanqa, nätmätqä äkitanji timäunqutiya” tpu, knuä kuapanä indqänminuwi. Hñqua tiñä ätukuwi. “Naqä Iqueqä hiunji ae ätimäuqeqä.” Itanji Poli iqutä, Silasi iqutä, Timoti iqu-pqe, iqua quwqä knuä indqänqä iunji, jänä iwimäkñqä tuwanuä tä äqäkuwi.

Poli iqu, “Hiunji iqu, matimäuqä, yqänänjqä” ätätä äqäkqe. “Hiunji iquesa kinğanäñi, ämaqä, hñgisanäñi, kuapanä itqätanqä, suqä quwqä huitanä-huitanji, kuapanä timäunqiyä. Inğanji ämaqä kuknuä-suqeuñi hñgisanä iqä hñqu ätimäutä, Jisasi Iquenyqä mäkänjqä yäñiqeqä.”

Poli iqu, qokä-apäki quuvqä yänänäqñqä eqiyäpu, hanä-iqä mapñqä iñqä, ätukqe. Iqueqä äwiñqe, qu wäunüä yänänäqñqä ipu, quwqä-quwä mimbnqe. Ii, iqueqä-kiuätä, iqutä wäunüä anä iqä iquatä, imäkminuwä-panjiyi. Ga qu wäunüä imäkñqetä, hñquau yätamakqä wipñqä iñqetäñi, enyqä mäwimäkqä ipñqä äwiñqce.

Poli iqu, tuwanuä tquenqä kuknuä ätkqenqä

¹ Tuwanuä tä, nyi Poli iqundä, Silasi iqutä, itanqa Timoti iqutä, ne henyqä ävawqatqu. He Goti neqä Apiqueqätä, itanqa neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqueqätä, epu, anä-himqä Tesälonaika iu aquvä äqänätqänuwä iquenyqä. ² Goti Hanjuwä neqä Apiquä, itanqa Naqä Jisasi Kraisi Iqutä, qeqä imänqeuä hiñgi etapäsinyä, äwqä hanuä imbu pmeñqä emäkqinyä.

Poli iqu, Tesälonaika iqua quuvqä eqäkuwiñqä, yeeqä ikqenqä

³ Neyämaqäüä, heyaqä quuvqä heqiyqe, haqä yändi äpeyqenqätä, itanqa suqä ämaqenqä äwiñqä iquesanji, hiqä-hiuänqä kiñä enyätñqä iqu-pqe, yänä-yänä päyätqätanqenqe, ne Goti Hanjuwä Iqueni, “änqñqä” ätuätqänu. Suqä ne ii imäkätunquä iqu, aanä qäyunäñi. ⁴ He iñä itqänuwiñqe, ne ämaqä Goti Iqueqä yoqä du aquvä äqänätanquwä iu äwimayäkitanänğanji, ne henyqä yeeqä itanä, heyaqä yoqe haqeu ämaetanä, tii ätätunqce. “Ämaqä ii, quwqä itqueqanqä hanä-iqä huitanä-huitanä qäyä ämepu, quuvqä heqiyqe mäwqatämäuqä, a yänänäqñqä äqätänäuä.”

Goti Iqu, suqeu qäyunä iwäsäuniqenqä

⁵ He iñä imäkätqänuwiñqe, ämaqä näqñqä tiñä ämetqänä. Goti Iqu ämaqä eeqäpnä iwäsäutäqänğanji, suqä jänänänä iuta iwäsäuniqeqä. He hanä-iqe, hiñgi mämeqä, Goti Iqu henyqe, “He Nyaqä ämaqä naqä-qakuä epu, Nyaqä miqeu pmetñqce, qäyunänqenqä” etätänqä ämetqänä. He Iqueqä miqeu pmetanquwitani, hanä-iqe i emetqäuä. ⁶ Goti Hanjuwä Iqu, suqä

jänänäni, tiinjä imäkaniqe. Iqu ämaqä, he hanä-iquä etapäätqänjuwä iquauji, kimañi inä väniqe. ⁷ Itanğa Goti Iqu he hanä-iquä e ämetqänjuwä iquendä, nesä, hanä-ique huätä ämamäutä, hapä pmeqä nätapäniqe. Nätmatqä iinj, Naqä Jisasi Iqutä, Iqueqä ynaunjqä yänänäñqä iquatä, qäukuä yätutanji tä hänäqä sqä iu ätnänäqä äquvepqañguwänğa, imäkaniqe. ⁸ Iqu, ämaqä Goti Hanjuwä Iquenyqä maqñqä epu, itanğa neqä Naqä Jisasi Iquenyqä kukñuä äñgui qätä mäwiyqä itqänjuwä iunji, kima ävätä, hanä-iquä tiinjä väniqe. ⁹ Iqua, Jisasi Iqu-tänjä qäqiqi mäpmeqä, Iqueqä yänänäñqä aañä naqänänjä iqueni mämeqä, kiinjä näñi qui imäkmbu, hea ique-ique pmetpnuwi. ¹⁰ Hanä-iquä ii, Naqä Jisasi Iqu anđi quvepqañganä wimeniqe. Iqu ämaqä, Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, Iqueqänä ekuwä iqua, Iquenyqä yeeqä ipu, yäunjuä naqänänjä ipu, Iqueqä yoqe haqeqä mamäupnuwänğä quvepäniqe. Inğanji, he kukñuä ne awä etminque ämepu, quuvqä naqä-qakuä eqiyätqänjuwitanji, he-pqä qutä anä i ipnuwi.

¹¹ Iinjä timäutñqenqe, ne Goti Ique tääqä tii ätuätqänju. Iqu hiqä suqeu iwäsäuniqänğanji, “Nyi suqä äñguä imäkñqä tääqä etätmakqe, suqä iunji he qäyunä ae imäkätqänjuwiqä” etäñinqä tääqä ätuätqänju. Itanğa he wäunui, Iquenyqä quuvqä eqiyätqänjuwita imäkñqenqä äwinyätñqä iqu, Iqueqä-kiuä yänänäñqä emäkqañgi, wäunui äñguänänjä imäkpnuwänğä tääqä ätuätqänju. ¹² Ga, he wäunjuä iinjä imäkqañjuwitanji, neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqu, yoqä naqä metñqätä, he Iquesa inä mapñqätä tääqä ätätqänju. Goti Iqutä, Naqä Jisasi Kraisi Iqutä, henyqä qeqä ätmäkäsinyä, neyaqä tääqä tqetani, äñguä iinjä emäkinyä.

2

Ämaqä yänänäñqä hñgisanä iqu iquenyqä

¹ Neyämaqäüä, neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqu anđi äquvepätqänğa, Iqutä yätqä minaniñquä iunqe, ne kukñuä hui inä etqu. ² Ämaqä hñqu quañğä, “Hea qäyu timäucañgi, neqä Naqä Iqu anđi ae äquvepqe” etqañğqä iunqä, yäunjuä ipu, kñuä kuapänä mindqänğä iqäpnä. Ämaqä iinjä etätqä iqu nenyqe, “Dñä Äñguä Iqu kukñuä iinjä iquau äwikqe” qäyä etqañğqä-qe, ä “Iqua kukñuä iinj, awä ätkuwiqä” qäyä etqañğqä-qe, ä “Iqua tuwanjuä e äqäkuwiqä” qäyä etqañğqä-qe, qätä mäwiyqä pa iqäpnä.* ³ Ämaqä hñqu, he hingi-mända etma wätñqä iqäqe, wimasyqäpnä. Naqä Iqu anđi mapqänğa, tii ganä timäuniqe. Ämaqä aañä kuapänäñi, Goti Hanjuwä Ique tuwä äwiyäpu, hñgisanä itquetqätanğua, ämaqä, suqä eeqänänjä iu mäñdi äkittqiyätä, tä du qui imäkñäñinqä äwätñqä iqu,† ätnänäqä timäuniqe. ⁴ Iqu ätnänäqä ae ätimäutäqänğanji, Goti Hanjuwä Iquesä, goti quañğä, ämaqe qonjä äwoktäumipqä iutä, itanğa nätmatqä huizi iutänji, eeqäpnä mäñdi äkittqiyätä, ämaqeunji, “Nyi nätmatqä eeqänänjä ämäwqätäunänä” tuäniqe. Aañä ququvqänđi inä

* 2:2 Näqñqä-tänjä hñqu, kukñuä täu tii äkunmäkätqänjä. Ämaqä iinjä etätqä iqu, “Dñä Äñguä Iqu kukñuä iinjä ändapqe” qäyä etqañğqä-qe, ä iqu nenyqe, “Iqua tuwanjuä e äqäkuwiqä” qäyä etqañğqä-qe, qätä mäwiyqä pa iqäpnä. † 2:3 Jonä 17:12

timäutnjänä, Goti Iqueqä hiqäva-imäkqä anä iunji inä äpeyätä, zä-hawä iu äpme, “Goti hñqunqu maetqänä, nyi tä qäqunjqä” tuäniqe.

⁵ Nyi hesä anä äpmamänggani, “Nätmatqä iinjä-iinjä timäuniceqä” etmiñqenqe, he iinqe kñuä yqänä ämenä? ⁶ Ämaqä quvqä iinjä iqu ätnänäqi timäuqenqe, änä maeqä, qñqanä yätätñqä Iquenqe, hiqä-hiuäñi näqñqä ae äyä enä. Iqueqä äwiñqeunqä ma, Goti Hanjuwä Iqu hea iqueqä ätimäuqenqä imäkqanğa, inğanä timäunice. ⁷ He näqñqe, täñgani, yänänäqñqä hñgisanä iqä iqu, qua täuñi wäunjuä zä itqäüä. Goti Hanjuwä Iqu, qñqanä äymitätqä Ique nändi qutesiteqanğutqänğanqe, yänänäqñqä hñgisanä iqä iqu, wäunjuä zä yqänä iquänä. ⁸ Itanğa Goti Iqu, qñqanä äymitätqä Ique, nändi qutesiteqanğani, ämaqä, suqä eeqänänä iunji mäñdi kit-tqiyätñqä iqu, ätnänäqi timäunice. (Qänakñi, Naqä Jisasi Iqu anğı äquvepätqänğani, ämaqä iqueni, Iqueqä mandñitä äpäsätä, Iqueqä we-hunqetä iqueni qui imäkänice.)

⁹ Ämaqä quvqä iinjä iqu ätnänäqi timäuqanğani, Setänä iqu yänänäqñqä vqanğı, iqu wäunjui nätmatqä ämaqä mimäkqänänñitä, itanğa ämaqe yäunjuä ipu, “naqä-qakuä Goti Iquesa imäkqiyä” kñuä mapñqä diñqe, quanğä imäkänice. ¹⁰ Iqu iinjä imäkätä, suqä quanğä eeqäpnänñi, qokä-apäkä hänä-pmeqä mämeqä, äpäkonqe mapnuwänqä äpmeñuwä iqua, iquenyqä quuvqä wipñqä imäkänice. Iqua kukñuä naqä-qakuä, Jisasi Iquenyqä ätänqä iunji, yeeqä ipu mämeqä itqänjuwä iutani, äpäkonqe mapnuwänqä äpmeñä. Qu kukñuä iinqe, yeeqä ipu ämeqä-säpi, Goti Iqu qunji, hänä iqumu-atquäninji. ¹¹ Iinjä dutani, qu kukñuä quanğä iunä quuvqä heqiyqäpñqenqä, Goti Hanjuwä Iqu, qunqä nätmatqä qämä-qämä iwimäkätñqä, naqänänä dowatänice. ¹² Iqu iinji, tiññiqä imäkänice. Qu kukñuä naqä-qakui mämeqä danä, suqä quvqenänñi, anğua-anğua imäkäpiyinqä imäkmitpqe, hiunji Goti Iqu ämaqe iwäsäutäqänğani, qu kimanji hanjä-iqä mapnuwi.

Yänänäqñqä tqäutpñqenqä

¹³ Neyämaqä Naqä Iqu äwinyätñqä iquenä, he hänä emäkäqumuatäninqä diñqe, Goti Hanjuwä Iqu, nätmatqä mimäkqänğa, Iqueqä ämaqä epnuwänqä atäunjuä ae etekqe. Inji he ämaqä jänänänä epñqe, Dñä Anğua Iquesatä, naqä-qakuinqä quuvqä heqiyqä iutatänji. Iññiqe, ne Goti Hanjuwä Iqueqä äwiñqä du, hiunji ique-iqueni, Iqueni, “anğuiqä” ätuätqänju. ¹⁴ Iinjä emäkätñqenqe, Goti Hanjuwä Iqu, ne kukñuä anğua awä ätätunquä iquesani, täaqä etätmakqe. Inji he, neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqueqä nätmatqä eeqäpnänñi, Iqueqä yoqä naqä qonätanğqä iutani, he-pqe Iqutä anä meqänqe. ¹⁵ Neyämaqäüä, Jisasi Iqueqä kukñui, neyaqä manñitatä, ä tuwanjuä iutatä, etmiñquä iunji, mäwquatämäuqä, a yqänä äqätpu, aañä yänänäqñqä tqäutpñqe.

¹⁶⁻¹⁷ Neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqutä, Goti Apikutä, nenyqe äwqä imdanji kiinjä äwinyätä, itanğa qeqä ätmäkäsinyä hiñgi vqetani, neqä äwqä imñi, yänänäqñqä imäkñätanä, nätmatqä anğuanänñi nätapätñqä diñqä, kñuä iqä yänänäqñqä ämenä, hiñjuä äqänänä pmetatunquä inemäkätqäüä. Inji Iqu heqä äwqä imñi, yänänäqñqä

emäkätä, suqä änguä eeqäpnä ämepu, kuknuä ängui tqäpñqä emäkuä.

3

Goti Iqueqä yätamäkqenqä tääqä tqenqä

¹ Neyämaqäüä, Goti Hanjuwä Iqu, ne yätamäkqä neyquätñqenqä, tääqä tiñjä tquanqpu. Ne neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqueqä kukñui, ämaqä huizi dunqä äma äwätanä, awä tquanquati, qu he imäkminjuwä-pa, “Ii naqä-qakuiqä” quuvqä eqiyäpu, kuknuä iqueqä yäpä iqi pmetpñqänä. ² Itanqa ämaqä quvqä iqanquwä iquauqä hipa iuta, huätä inetmetñqä-pqe, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä tquanqpu. He Iquenyqä tääqä iñjä tqüäpñqe, ii ämaqä kuapänä hñqua, Jisasi Iquenyqä quuvqä maeqiyqä itqänjuwä iutayi. ³ Inäqe Naqä Iqu ätätqä-pa imäkätqätanqi, ne Iquenyqä quuvqä wiyquanä. Inji Iqu yänänäqñqä emäkätä, Setänä quvqä imäkqä iqu, quvqä memäkqä yätñqä, ämeyänä. ⁴ Naqä Iqu inemäkqanqi, ne henyqe, näqñqä tiñjä etqänju. “Ne iquau nätmätqä imäkñqä manjä yänänäqñqä ätuätunquä imñi, tñnqa-pqe, qänakndanä-pqe, äpakänä imäkqäpnuwiqä.” ⁵ Goti Hanjuwä Iqueqä suqä ämaqenqä äwiñqä iquenqätä, Kraisi Iqueqä suqä hanä-iqä qäyä ämetä yänänäqñqä tqäuqä iquenqätäñi, Naqä Iqu he näqñqä änguänänjä metpñqä emäkuä.

Ämaqä wäunjuä miqä, enyqä itqänjuwä iquauñqä

⁶ Neyämaqäüä, ne neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqueä yänänäqñqe ämenä, kuknuä yänänäqñqä tiñjä etqu. “Ämaqä hiqä quuvqä anä heqiyqetanä hui, wäunjuä miqä, enyqä ipu, itanqa kuknuä awä etminquä iunji, qänaknä miqä, hñgisa iqä-qua eñjuwi, iquatä ikämanqä ipu, anä mäpmeqä pambu.” ⁷ Ne ii etquqce, tiñjä iutayi. Ne suqä imäkminquä iunji, he qänaknä iqa uwqäpñqenqä, hiqä-hiuäñi näqñqä ae äyä enä. Ne heyaqä awä iqi äpmenänqanji, enyqä miqä iminque. ⁸ He nesa hanä-iqä mämeqä ipñqä dñnqe, ne heyaqä ymisanji mbqä miqä, qanyä ämetanä manqä, hiunji heatqe, mbqä wäunjuä yänänäqñqä itanä, änminque. ⁹ Ne yoqä naqä ämenä, “He yätamäkqä nepiyä” etatqä etanqqä-qe, mänenqä iminque. He nesa näqñqä ämepu, imäkqäpñqä dñnqe, ne wäunjuä yänänäqñqä ii iminque. ¹⁰ Ne hesä äpmenänqanji, suqä enyqä iqä iquenyqe, tiñjä äyä etminque. “Ämaqä wäunjuä miqä, enyqä itñqä iqu, ymisanjä hinñi mämeqänqeqä.” ¹¹ Inäqe, ämaqä hiyaqä awä iqinji hñqua, wäunjuä miqä, enyqä naqä-qakuänä ipu, huiziquauñqe, “Iinjä-iinjä imäkätqänjuä” tuäkitqätanquwiñqä, qätä äwiyätqänju. ¹² Ämaqä e itqänjuwä iquauñqe, ne neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqueä yänänäqñqe ämenä, kuknuä yänänäqñqä tiñjä etqu. “Ämaqä iqua, quamä qeiqinyä äpmepe, ymisanjä quwqänqä wäunjuä iqanqpiyä” ätqu.

¹³ Inäqe, neyämaqäüä, he wäunjuä änguä imäkätqänjuwä iunji, enyqä ipu mäwquatämäuqä pambu. ¹⁴ Ämaqä hesanjä hñqua, ne tuwanjuä äqiyquqce, qänaknä miqä, tuwä äwimä upqä iquauñi, he suqä hñjua miwimäkqä, atäunjuinä väqumuatepñqe. Inji qu, quwqä quvqenqä womba mapñqä dñnqe, he iquatänjä qäqi mäwqä, hiqäqi metpñqe. ¹⁵ Inäqe iquanji, hiqä mäkä-hunqä enqä-pa miwitqueqä,

“Neqä neyämaqä iqua, qui imäkmbnqä itqänäuä” knuä indqänäpu,
 “Iinjä mimäqä pambiyä” tquanqpu.

Poli iqu, “Henyqä hui mimäuqä iqänä” ätukqeqä

¹⁶ Neqä Naqä äwqä hanuä inemäqä Iqu, nätmätqä eeqäpnänä imäkäpiyä iuji, äwqä hanuä imbu pmetpñqä, emäkquä. Iqu ee-
 quendä anä pmetänä. ¹⁷ Nyi Poli iqunä, “Henyqä hui mimäuqä iqänä”
 etätmä, nqä hipaitä tuwanuä hiqñqä imäkqä. Tuwanuä eeqänänä
 iuji, ämaqe, qu nyinqe, “Tuwanuä tä, iqu äqiyqeqä” knuä vätnqä
 diñqe, nyi nqä hipaitä tiñä äqiyätñqe. ¹⁸ Eeqänänä iquenä, neqä
 Naqä Jisasi Kraisi Iqu, Iqueqä qeqä imänqeuta hiñgi etapquä.

Tuwaṅuä, Poli iqu kiṅganäñi 1 Timoti iquenqä äqäkqe Yätamäkqä kukṅuä hiṅuiqänä iquvi

Hikṅä Timoti iqu, anä-himqä Listiya, qua naqä Galesiya iutaṅä-qu eä, Kraisi Iqueqä yoqä-täñä ique. Kiqä kanoi, Israitqä iutaṅä iyyi. Kiqä kaniqu, Grikä iutaṅä ique. Poli iqu iqueni, qanä anä ikisinyä, Goti Iqueqä wäunuä imäkiyänqä itmakqe. (Wäunuiṅqä 16:1-3 hiṅuä qundṅqä.) Näqṅqä-täñä iqua kṅuä tiinä indqänätqänä. Qänakñi, Timoti iqu, quuvqä heqiyqä anä-himqä Epesisi iu pmetanṅuwä iquau mitṅqä pmetanṅi, Poli iqu, tuwaṅuä tä iquenyqä wätṅqä äqäkqe.

Nätmatqä kiṅganäñi, Poli iqu tuwaṅuä ätuätä äqäkqe, ii tiñi. Ämaqä hṅqua, qokä-apäkä iuqä quuvqä heqiyqe, qui imäkqä iuṅqe, Timoti iqu äṅguä wimasiyätṅqe. Ämaqä iinä iqua, nätmaqä qua täutaṅä eeṅänäñi, ii äṅgui maeqä etanṅi, ämaqä häñä-pmeqä naqä-qakuänänä ämetṅqä äwinyätṅqä iqu, ymisaṅä hui pmua imäknätä, apäkä mämeqä yätṅqä, kṅuä quvqe indqänätqänä.

Nätmatqä huizi, Poli iqu tuwaṅuä ätuätä äqäkqe, ii tiñi. Ämaqä Jisasi Iqueqä yoqenqä aquvä äqänätqänuwä iqua, Goti Iqueqä yoqe haqeqä ämamäupu, Iqueqä wäunuä imäkätqätanṅuwä mitṅqä, suqä äṅguänänä iuṅqeyi. Itanṅa quuvqä heqiyqä iquau mitṅqä wäunui, ämaqä äki-äkitaṅä iqu meniṅe. Ga quuvqä heqiyqä iuqä awä imä, wäunuä imäkätṅqä wäunui-pqe, ämaqä äki-äkitaṅä iqu meniṅe.

Nätmatqä yäpaki, Poli iqu tuwaṅuä ätuätä äqäkqe, ii tiñi. Timoti iqu Jisasi Kraisi Iqueqä wäunuä imäkqä-qu äpme, äṅguänä pmetätṅqe. Ga qokä-apäkä Jisasi Iqueqä yoqenqä aquvä qänätqätanṅuwä iquauñi, suqä huitanä-huitanä äkiutani motquetṅqä, ätuätä äqäkqe.

Poli iqu, tuwaṅuä tquenqä kukṅuä ätkqenqä

¹ Nyi Poli Jisasi Kraisi Iqu kukṅuä awä tuäkiqämqä änändowatkqä iquñi. Goti Hänä Inequmuatqä Iqutä, itanṅa Jisasi Kraisi neqä kṅui yänänäqṅqä ävanä äpmeṅquä Iqutä, Iquaqu änändowatkiiyi. ² Timoti, si quuvqe, nyi eqiyänqä-pa eqiyänqä-qae, si ṅqä ymeqä naqä-qakuä-qukiiyi. Nyi tuwaṅuä tä sinyqä ävawqatqä. Goti Hanjuwä Apikutä, itanṅa Jisasi Kraisi neqä Naqä Iqutä, Iquaqu nätmatqä äṅguänänä hiñṅi vqetä, qeqä-tmäkqetä, äwqä hanuä inqä pmeqetä ktapinyä.

Kukṅuä qäyasäqinä tqä iqua, mäñdi kittqiyqenqä

³ Nyi Masendoniyä-tänä inṅisaṅqä äwätmäñṅa äktkqä-pa, ämaqä, Goti Hanjuwä Iquenyqä näqṅqä ävätqänuwä hṅqua, kukṅuä qäyasäqi matqä ipṅqä diṅqä tutṅqe, anä-himqä Epäsäsi iu qae pma. Ämaqä iqua, kukṅuä naqä-qakuä Goti Hanjuwä Iquenyqä tnätanṅqe ämepu matqä, qämä-qämä ipu, ämaqeunji näqṅqä qäyasäqi ävätqänuwä iquayi. ⁴ Qu quwqä kaqä-kawäkauqä yoqenqätä, aeqä kukṅuiṅqätä, kuapanä ätätqänuwä, Goti Hanjuwä Iqu wäunuä imäkqeunji yätamäkqä miqä, kukṅuä hiñṅinä timäuqänqe, si kukṅuä

yänänäqñqä tu. Goti Iqueqä wäunui, quuvqä heqiyqä dutanä timäunä. ⁵ “Mañä tuvä” äktqe, suqä ämaqenqä äwiñqä iqu witñqä äktqä. Ämaqe, qeqä-quuvqä yäpä imñi ikikinyänä imbu, “Goti Iqueqä hiñuä iqi quvqä maequnjqä” knuä indqämbu, ga quuvqä naqä-qakuänänä eqiyätanğpçetani, suqä ämaqenqä äwiñqä iqu witänä. ⁶ I etanğqä-qe, ämaqä hñqua, suqä iunñi tuwä äwiyäpu, hänaqä hui-mända äwäpu, kukñuä hiñqinçqä dinä ätätqänjuwi. ⁷ Qu Goti Hanjuwä Iqueä kukñuä-suqenqä näqñqä wipñqä wiñğanğqä-qe, quwqä kukñuä ätätqänjuwiñqe, quwqä-quwänñi näqñqä maeqä ipu, näqñqä eäpnä, hiñgi ätätqänjuwi.

⁸ Ne näqñqe, ämaqe, Goti Hanjuwä Iqueä kukñuä-suqeta, wäunui wänğima mämiqä, qäyunä ämiquwi, kukñuä-suqe, äñğuanänñiyi. ⁹⁻¹⁰ Tiñä-pçqe ne näqñqe. Kukñuä-suqä iqu, ämaqä Goti Hanjuwä Iqueä hiñuä iqi, jänänänä äpmeñuwä iunçqä maetqe. Oee. Goti Iqu kukñuä-suqe, ämaqä suqä quvqä imäkätqänjuwä iqua, quwqä suqä iinçqä näqñqä mapñqä diñqä, imäkätä ekqe. Ämaqä qänaki miqä danä hñğisanä iqä iquaunçätä, Goti Hanjuwä Ique tuwä äwiyäpu, suqä quvqä imäkqä iquaunçätä, Goti Hanjuwä Iqueä yoqe, haqä mämamäuqä ipu, Iquenyqä wiunçqä iqä iquaunçätä, qunaqä-qununjuau pizqä päsqä iquaunçätä, ämaqä huiñ hiñginä pizqä päsqä iquaunçätä, suqä çokä apäkänçqä iqä iquaunçätä, suqä çokä hñqu, çokä hñqutä wiqä iquaunçätä, ämaqä huiñ du quwä äkipu, hiñgi wäunjuä-wiyqäpñqä imäkqä iquaunçätä, quanğä-tqä iquaunçätä, kukñuä iwäsäuqä iquauä hiñuä iqisanñi zä epu, quanğä-tqä iquaunçätä, itanğa ämaqä kukñuä naqä-qakuä Goti Hanjuwä Iquenyqä tnätanğqeunñi, tuwä äwiyäpu suqä huiñi imäkqä iquaunçätänñi. ¹¹ Kukñuä naqä-qakuänänä iinñi, ii kukñuä äñğua we-huñqä-tänä Goti Hanjuwä Iqu nyinyqä quuvqä eqiyätä, awä tqämçä ändapçqä-panä asä iinñi. Kukñuä äñğua we-huñqä-tänä iqu, “Goti Hanjuwä Iqu, yänänäqñqä naqänänä-tänä eä, äñğuanänä pmeqänçqä Iquvqä” änatätqäuä.

Krais iqu, suqä quvqä imäkqä iquau, hänä iqumuatätñqä, äpçqençqä

¹² Neqä Naqä Krais i Jisasi Iqu nyinçqe, “Nyaqä wäunui, iqu imäkänçqiyä” knuä äme, nyi yänänäqñqä ändapätä, ändenjikçençqä nyi yeeqä itmä, “äñğuiqä” ätquä. ¹³ Kiñganänñi, nyi Iquenyqä kukñuä quvqä ätätmä, ämaqä Iquenyqä quuvqä heqiyqanğuwä iunñi, quvqä itçuetmä, ptqä äqäyäpäsätmä iminçqe. Nyi suqä iinñi, Iquenyqä quuvqä maeçiyqä imä, qämä-qämä itmä, ii imäkätqätanğqä-qae, Iqu qeqä naqänänä änuämäkkqe. ¹⁴ Iqu qeqä e änuämäkätä, nätmätqä äñğuanänñi aañä kuapänä qäpu maeqä yätqä hiñginä ändapätä inyimäkqanği, nyi Iquenyqä quuvqä eqiyätmä, ämaqenqä ñqä qeqä-quuvqä yäpä tämda änyinätqäuä. ¹⁵ Kukñuä, “Krais i Jisasi Iqu, ämaqä suqä quvqä imäkqä iquau, hänä iqumuatätñqä, qua täunçqä äpçäqeqä” ätnänçqä iqu, aañä naqä-qakuänänä ätnä. Ämaqä eeqänänñi, qu kukñuä ique ämepu, quuvqä eqiyqäpñqe. Ämaqä suqä quvqä imäkqä huiñi iunñi, nyaqä suqä quvqä ämäwçätäutä, hiñjuiqä ätimäuä. ¹⁶ Nyi iinunä qäyä etanğqä-qe, Iqu nyinyqä qeqä änuämäkkqe, tiñänçqeyi. Ämaqe, qu Jisasi Krais i Iquenyqä, “Iqu ämaqä suqä quvqä imäkqanğuwä iunñi, qeqä imänçqeuta kima maqänä

mävqueqä” näqñqä nyita mapñqenqeyi. Ämaqä qänaknda epqä iqua, qu nyita Ique äqunäpu, Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, häñä hea ique-ique pmeqä mapnuwänqenqä. ¹⁷ Iqu Ämiqä Naqä hea ique-ique Pmeqä-qu eä, Mäpakoñqä-qu eä, ämaqä-pqe Iquenji, hinuä mäqunqe, Iqu Goti Hanjuwä Iqunä etanji, yoqä naqe, hea ique-ique Iqueqänä äwi. Iinj aañä naqä-qakuänäñi.

¹⁸⁻¹⁹ Nqä ymeqä Timoti iquki, nyi kukñuä tä äktapqä tä, ämaqä hinuä-tqe* si hinuä äktkuwinqä kñuä ämetmä, äktqä. Si iquauä kukñui, jävqä enqä-pa a yänänäqñqä äqätinä, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyätinä, suqenqä iwäsäutnä, “Nyi Goti Hanjuwä Iqueä hinuä iqinj, suqä quvqä hui maeqä äyitanä” kñuä ämetnä, äñguinqä mäkä yänänäqñqä iqätñqe. Ämaqä hui quwqä suqä quvqenqä näqñqä ämapiyä-qe, äwinqä quwqä dunä imäkäpu, quuvqä heqiyqe, qui imäkmbu äpmeñä. ²⁰ I äpmeñuwä iutañä hñquaquvi, Himeneasi iqutä, Aleksandä iqutäyi. Iquaqu, Goti Hanjuwä Iquenyqä kukñuä quvqä hui inä matqä danä inyiyänqä näqñqä mayñqe, nyi iquaquini, Setänä Goti Hanjuwä Iqutä mäkä-hunqä iqueä hipa iqi äwikqe.

2

Goti Iqu, eeqänänjuau yätamäkqä vätñqä, tääqä tqenqä

¹ Iinjä etanji, nyi mañä yänänäqñqe, huizi-huizi i etanqä-qe, “Ämaqä quuvqä heqiyqe, ämaqä eeqänänä iunqä kñuä indqänäpu, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätuäpu, Iqu iquau yätamäkqä vätñqänä yatñqä äväpu, ‘änquiqä’ ätuäpu ipñqä” ätqä. ² Qu tääqä e ätäpiyänqanji, ämaqä añä-himqä ämiqä iquaunqätä, ämaqä naqä yoqä-tänä iquaunqätä, tññqe. Tiinñqä, ne suqä jänänänä Goti Hanjuwä Iqu äwinyänqä dinä imäkätanä, hanä-iqä hui maeqä hinqi pmetatunqe. ³ Suqä tääqä tqä iinj, Goti Häñä inequmuatqä Iqueä hinuä iqinj, äñguänänä etanji, Iqu iinqe yeeqä eä. ⁴ Iqu ämaqä eeqänänä häñä iqumuatquätñqenqätä, qu kukñuä naqä-qakuinqä näqñqä meqäpñqenqätä, äwinyä. ⁵ Goti Hanjuwä Iqunä äyuwä. Ga Iquenyqätä, nenyqätä, awä iqi ätqäuä yätamäkqä itñqe, Hñqunänji. Iqu, Kraisi Jisasi Iquvi. ⁶ Iqu, ne ämaqä eeqänänä anqumä mbqä änäyämätä guä mänaqäyquätñqe, zä miqä danä, Iqueqä-kiauä äwimäkkqe. I etanji, Goti Hanjuwä Iqu, ämaqä eeqänänä anqumä mbqä imetñqä äwinyänqe, suqä iqu ätnänäqi ätini, “hea inqanqeqä” ätkqä du, qänqa ämaekqe. ⁷ Iinqä Iqu, nyi Iqueä kukñuä awä ätätmä, Iqueqä wäunjuä imäkqunä himqä, ätenjikkqe. (Quangä matqä, naqä-qakuänänä ätqä.) Itanqa nyi, ämaqä Israitqä qäyä etanji huizi iquaunji, quuvqä heqiyqenqätä, kukñuä naqä-qakuänäninjätä, näqñqä-vqänqä ätenjikkqe.

⁸ Iinjä etanji, nyi Poli iqunä, ämaqä quuvqä heqiyqe, añä äpmakäwänjuwä-pa, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä tññqä aquvä äqänäpiyänqanji, qokä iqua, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqe, Iqueä hinuä iqinj jänänänä epu, hipa kiyä mamätqe haqe epu, itanqa äwqä quvqä imbu, mañä qäyätñqä maeqä epu tññqä, änyinji.

* **1:18-19** 1 Timoti 4:14 iu-pqenji, Poli iqu Timoti iquenyqä hinuä-tqenqä äqäkkqe. Iqu kukñuä hinuä-tqe asä iquenyqä täqi äqäkkqäti, huitanji äqäkkqäti?

⁹ Itanğa nyi apäkä iuaunqä-pqe, quwqä qäkä meenqä, kñuä yasämä ämepu, qäkämä imäkñqä-pa imäkmbñqä änyinji. Dä huitañä imäknäpu, gquä yatqä golqä, qeqätqä isua ämepu, qäkämä mbqä naqä iqe ämepu, qeqätqe, itä mimäkñqä danä ipñqe. ¹⁰ Inäqe, “Ne apäkä, Goti Hanjuwä Iquenyqä qänaknä iqäneyqä” tññqe, qu qeqätqe, quwqä wäunüä huitañä-huitañä äñguänänjä imäkäpiyä duta imäkmbñqe. ¹¹ Goti Hanjuwä Iqueä kukñuinqä näqñqä meqänğanj, apäkä iua, quwqä-quwä äkittqänäpu, manjä matqä danä, qätenä äwiyäpu, näqñqenä meqänqe. ¹² Nyi apäkä hui, qokiquau äkittqiyetä, Goti Hanjuwä Iqueä kukñui ätätä motqeqänqe, qñqanjä äyqä. Ii kiqä qanyä pmeqänqe. ¹³ Tiinjä äyuwä. Goti Hanjuwä Iqu, Ipä ganä imäkkqä maetqe, Atamä ique ganä imäkkqä eä. ¹⁴ Ga kukñuä quanjä dunj, quuvqe, Atamä iqu maeqiyqä danä, Ipä ii eqiyätä, suqä quvqä ii äyä imäkkqe. ¹⁵ Inäqe, iua kñuä yasämä ämepu, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, ämaqänqä quwqä qeqä-quuvqä yäpä imda winyätä, suqä Goti Hanjuwä Iqu äwinyänqä dinä imitpqä sätäti, Goti Hanjuwä Iqu, ymeqä nyquä duta hññä iqumuatäniqe.

3

Quuvqä heqiyqä iquau, miqä iqueqä suqenqä

¹ Kukñuä tiinjä tä aanjä naqä-qakuänänji. Ämaqä tqu-tqu, ämaqä Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä eqiyätqänjuwä iquau mitñqä itñqä iqu, iqu wäunüä äñguänänji metñqä wiñganji itqäüä. ²⁻³ Iinjä etanji, quuvqä eqiyätqänjuwä iquau miqä iqu, ämaqä iinjüqä hinjuä iqinj, suqä quvqä mimäkqä-qu eä, apäkä hñqunänjiyqä qokä-qu eä, suqä quvqä huitañä-huitañj mitqäqä kñuä yasämä ämetä, quamä äñguänä pmeqä-qu eä, ämaqä iqueqä anju timäuqanjuwä iunji, äñguänä miqä-qu eä, Goti Hanjuwä Iqueä kukñuinqä näqñqä äñguänänjä vqä-qu eä, wainqä-eqä yänänäqñqe kuapänä manqä-qu eä, himä qui maqänä imäkätä manjä yänänäqñqä ätätä mäkänqä maqänä miqä danä, qae hanjuä pmeqä-qu eä, kñui mbqä dunqänä mämeqä-qu eä, hiätätñqe. ⁴ Iqueqä ymeqä-apäki äñguänänjä ämitä, iqueqä ymeqe, iqu kukñuä tquanñqä dunj qätä äwiyäpu, qänaknä iqäpñqä imäkkqä-qu hiätätñqe. ⁵ Iqueqä ymeqä-apäkä dunj, änä mämiqä-qu enqe, iqu ämaqä quuvqä heqiyqä dunj, äñguä äänä miniqi? ⁶ Ämaqä quuvqä heqiyqä dunj, ämaqä quuvqe tängga änyä qe eqiyätqä iqu, mämiqä yätñqe. Ii, iqu yänj-yänjnyä itä qunji äkittqiyätä, hanjä-iqä Setänä, Goti Hanjuwä Iqutä mäkä-hunqä iqu, ämaqä, meqänqeyi. ⁷ Iinjäqu eä, ämaqä quuvqä maeqiyqä iquauä hinjuä iqinj, suqä äñguänänjä iqä-qunä hiätänä. Iqu iinjä miqä iqäqe, “Quvqä-queqä” tqanñpi, iqu Setänä iqueä guä du äuenä.

Quuvqä heqiyqeuä awä iqi, wäunüä miqä iqueqä suqenqä

⁸ Suqä asä iinj, ämaqä huizi, ämaqä quuvqä heqiyqä iquauä awä iqi, wäunüä huitañä-huitañä ämipiyä iqua, kñui wäunüä ipiyä iunqänä yasämä ämepu, kukñuä quanj matqä-qua epu, wainqä-eqä yänänäqñqe kuapänä manqä-qua epu, womba miqä kñui mbqä dunqänä mämeqä-qua hiätñqe. ⁹ E ipiyä iqua, “Ne Goti Hanjuwä Iqueä hinjuä iqinj, womba maeqä äñguänänjä äpmeñunä-qe” näqñqä epu, Iqueqä kukñuä naqä-qakuänänji, Kiqä-kiuä ne quuvqä

heqiyatunquä ämänätquakqä iunji, a yänänäqñqä äqätpu pmeqä-qua hiätpñqe. ¹⁰ I pmapñqänä, wäunüä hñque ganä yamwiqä wipñqe. Iqua qäyunä imäkquwi, wäunüä miqänqä inğa pmuatepñqe.

¹¹ Suqä asä iinji, iquauqä apäkä iua-pqe, wäunüä imäkäpiyä iunji, kñui yasämä ämepu imäkqäpñqe. Qu ämaqä huizi dunqä, kukñuä quvqä matqä ipu, suqä huitañä-huitañä mimäkqä danä, quama änguanä pmetpñqe. Ämaqe, iquauqä kukñuitä, wäunuitä, eeqänäñi jänänänjä äyä etañgi äqumbiyi, quuvqä wipänä.

¹² Iinjä etañgi, ämaqä quuvqä heqiyqeuä awä iqi, wäunüä miqä-qu enqe, iqu apäkä kiqä-kiuanänñiyqä qokä-qu eä, iqueqä ymeqä-apäki, änguanä miqä-qu hiätätñqe. ¹³ Wäunüä iunji änguanänjä ipiyä iqua, haqä nändi-nändi iqa äwäpu, yoqä-tänjä equwi, ämaqe, iqua Jisasi Kraisi Iquenyqä quuvqä naqä-qakuänänjä äyä eqiyäpu pmetañgä qumbunä.

Goti Iqueqä kukñuä qaku, aanjä naqänänji

¹⁴ Nyi sinyqä, “Ique hinüä mäqunmqä maqänä umqeqä” kñuä indqänätmä-qe, kukñui tuwanüä iu inä äqiyqä. ¹⁵ Nätmatqä hui inğisäqumuatqañgi, nyi mapqä iqäqe, si tuwanüä täunä a ätäutnä, suqä ne Iqueqä ymeqä iqune, qänaknä iquatunqunqä näqñqä hiqätnä. Ne iinji, Goti Hea ique-ique Pmeqä Iqu, aquvä ämänaqiyätñqä iqune äyä äpmeñu. Zä-hawätä, queatä, anjä yänänäqñqä mätnätätñqä imäkquwä-panjä iinjä enu. Ne Goti Hanjuwä Iqu aquvä ämänaqiyqä-panjä eanä, kukñuä naqä-qakuänänjä iunji, yänänäqñqä imäkätqänju. ¹⁶ Ne eeqänäñi, näqñqä tiinjä äyä etqänju. Kukñuä qakuä, Goti Hanjuwä Iqueqä suqenqä ätänqe, ii nätmatqä aanjä naqänänjä eä, iunji Goti Hanjuwä Iqu, Kiqä-kiuä ae ämänätquakqe, tiinji.

Iqu ämaqe qä hinüä iqinji, Ämaqä-qu eätä ätnänjäqi ae ätimäukqe. Dñä Ängüä Iqu imäkqañgi, Iqueä suqä jänänänji eeqäpnä ätnänjäqi ätimäukqe. Ynaunjqä iqua-pqe, Ique hinüä inä äqunquwi. Iquenyqe, kukñui im-imä äma äwäpu, ämaqä Israitqä qäyä etañgi huiziu, awä tquanquwänğa, qu qätä äwiyäpu, Iquenyqä quuvqä ae eqäkuwi. Goti Hanjuwä Iqu, Iqueni, yoqä naqä ävätä, qäkuä yäninyqä ätuma ekqe.

4

Qokä-apäkä mämanqenqätä, ymisanjä hui manqenqätä

¹ Dñä Ängüä Iqu ätnänjäqinji tiinjä ätätqäuä. “Qänakndanji ämaqä hui, dñä quvqä, kukñuä quanğä-tqä iquauä manji qänaknä ipu, suqä quuvqä heqiyqä iqueni, ävquatämäpnuwiqä.” ² Ämaqä iinjä iqua, quwqä suqä quvqä imäkmpenqä kñuä indqänäpu, womba mämeqä danä, dñä quvqä iquauqä kukñuä ämepu, qokä-apäkä huizi dunji, kukñuä quanğä tqäpnä. ³ Iqua ämaqeñi, “He qokä apäkä mämanqä pambiyä” ätuäpu, itanğa, “Ymisanjä hñjuañi, he manqä pambiyä” tupnä. Inäqe ymisanjä iinji, Goti Hanjuwä Iqu imäkkqe, ämaqä quuvqä eqiyäpu, kukñuä naqä-qakuinğä näqñqä epiyä iqua, “änguiqä” ätäpu, ämepu gññenqä imäkkqe. ⁴ Nätmatqä eeqänänjä Goti Hanjuwä Iqu imäkkqe, quvqä maetqe, änguanänjä äyuwä. Inäqe ne ‘tä quvqeqä’ ätätanä, sunqä bi tnämatunqwe? Ne ‘änguiqä’ ätätanä, ämetanä,

guatunq̄ue. ⁵ Ii tiinji. Goti Hanjuwä Iqu kukñuä ätq̄etatä, ne Iquenyq̄ä tääq̄ä ätq̄etatä, Iqueä hinuä iq̄inji änguänänjã heätñq̄e.

Kraisi Iqueq̄ä wäunjuä q̄äyunä imäkq̄enq̄ä

⁶ Si nyi suq̄ä tä ätq̄a äpq̄äq̄ä tä, tq̄ä tta-tunq̄ukuau, tnanyi-tnapq̄au ämotq̄uetnä, itanq̄a kukñuä änguänänjã ne quuvq̄ä eq̄iyätunq̄uä itä, näq̄ñq̄ä änguänänjã tq̄ä-täuä ämetnä, q̄änaknä äwätq̄änjã itä, iquaq̄uisanji, si yänänäq̄ñq̄ä meq̄anq̄nä. Si iinjã imäkätq̄änji, Kraisi Jisasi Iqueä wäunjuä änguänänjã imäkq̄ä-q̄uki hisnä. ⁷ Inäq̄e ämaq̄ä huiwi, aeq̄ä kukñuä iunji, yätamäkq̄ä miq̄ä, hea iq̄änq̄ä tätq̄ätanq̄uwä-pa, si iinjã mimäkq̄ä pa itnä, Goti Hanjuwä Iqueq̄ä suq̄ä änguänänjã iunji, näq̄ñq̄ä yasämä meq̄ätñq̄e. ⁸ Ämaq̄ä hñq̄u, iqueq̄ä huiwä yänänäq̄ñq̄ä metñq̄enq̄ä hea ique-ique wäunjuä huitanä-huitanä im-itätq̄e, iqueq̄ä quamä pmeq̄eunji, yätamäkq̄ä wänq̄äpu vänä. Inäq̄e iqu Goti Hanjuwä Iqueq̄ä suq̄ä iunä imäkq̄anq̄utq̄e, Goti Hanjuwä Iqu yätamäkq̄ä aanjã kuapänä vänä. Iutanji iqu tängatä, q̄änakndatä-pq̄e, äwa miq̄ä hea ique-ique mequäniq̄e. ⁹ Kukñuä iinjã aanjã naq̄ä-q̄akuänänji. Inji ämaq̄ä eeq̄änänji, qu kukñuä iqueni ämepu quuvq̄ä heq̄iyq̄äpñq̄e. ¹⁰ Goti Hänjã hea ique-ique Pmeq̄ä Iqu, Iqu ämaq̄ä eeq̄änänjã Hänjã Iqumuatq̄ä-q̄ue, itanq̄i ämaq̄ä, Iquenyq̄ä quuvq̄ä naq̄ä-q̄akuä eq̄iyäpu äpmeñuwä iunji, Iqu anq̄umä änyä-hänjã iwimäkätq̄äuä. Iinjã ne neq̄ä kñuä iq̄ä yänänäq̄ñq̄e, Ique ävanä hinuä äq̄änänä äpmenä dunji, ne nätmätq̄ä änguänänjã ii meniñq̄enq̄e, wäunjuä dnjã huq̄ä äyã itq̄änju.

¹¹ Manjã ätuätnä, kukñuä tä ätq̄äq̄ä täunji, motq̄eq̄anq̄nä. ¹² Ämaq̄ä hui, si ymeq̄änänjã-q̄uki äkq̄änäpu, mändi makikittiq̄yq̄ä pa ipñq̄e. Qu iinjã mimäkq̄ä ipñq̄ä diñq̄e, si ämaq̄ä-q̄uki eänä, ämaq̄ä quuvq̄ä eq̄iyätq̄änjuwä iquauñji, tq̄ä kukñuä tq̄ä, quamä pmeq̄ä, suq̄ä ämaq̄enq̄ä äwiñq̄ä, quuvq̄ä heq̄iyq̄ä, itanq̄a suq̄ä jänänjinä imäkq̄ä-q̄uki eänji, qu saq̄ä suq̄ä iunji, hinuä äq̄unäpu, saq̄ä manji q̄änaknä ipu, näq̄ñq̄ä meq̄änq̄e. ¹³ Nyi äpmq̄änq̄anq̄ä, si Goti Hanjuwä Iqueä kukñuä a ätäutnä, ämaq̄eunji näq̄ñq̄ä ävätnä, kukñuä naq̄ä-q̄akuä iunji, kiq̄ä q̄akuñq̄ä motq̄eq̄anq̄nä. ¹⁴ Iinjã-q̄ae ämaq̄ä quuvq̄ä eq̄iyätq̄änjuwä miq̄ä iqua, si hiqa haq̄ä iq̄ä kiyq̄anq̄uwänq̄a, Dñjã Ängüä Iqu nätmätq̄ä änguänänjã iunq̄ä si hinuä ktq̄anq̄a* äktapq̄ä iunji, mäwq̄uatämäuq̄ä pa, a yänänäq̄ñq̄ä q̄ätätanq̄nä. ¹⁵ Tq̄ä kñuä indq̄änq̄ä imñji, nätmätq̄ä hui-huiunq̄ä mindq̄änq̄ä, kñuä wäunjuä eeq̄änänjã nyi ätq̄äq̄ä iunq̄änä ämetnä, änguänänjã miq̄ätñq̄e. Itanq̄a ämaq̄e, qu saq̄ä suq̄ä q̄äsä, wäunjuä q̄äsä, änguänänjã äyã itq̄ätanq̄nä kq̄änq̄pñq̄e. ¹⁶ Tq̄ä suq̄etä, ä kukñuä änguänänjã ne quuvq̄ä eq̄iyätunq̄uä q̄änaknä iq̄etä, iquaq̄u, qui imäkñq̄änq̄ä wa äunänq̄a, änguänänjã miq̄anq̄nä. Si suq̄ä iinjã imäkätq̄änji, tq̄ä-täuätä, ämaq̄ä saq̄ä kukñuä q̄ätä äkimipq̄etä, qui mimäkñq̄ä danä, quamä änguänänjã pmapnuwi.

5

Quuvq̄ä heq̄iyq̄ä iquau, tq̄ä sämaq̄ä enq̄ä-pa iwitq̄eq̄enq̄ä

¹ Ämaq̄ä naq̄ä iqua, suq̄ä q̄ämä-q̄ämä iqe imäkquwi, manjã yänänäq̄ñq̄e, jävq̄ä enq̄ä-pa mäpuäsq̄ä pa, kukñuä q̄eiq̄i, tq̄ä tñique

* 4:14 1 Timoti 1:18

ātuätqänä-pa, tquätŋqe. Suqä asä iinj, hikŋä iquaunä-pqe, tqä tta-tungukuau ätuätqänä-pa tquätŋqe. ² Suqä asä iinj, apäkä naqä iuaunä-pqe, tqä tnäu ätuätqänä-pa tquätŋqe. Itanğa apäkä hitqä iuaunä-pqe, Goti Hanjuwä Iqueqä hiŋuä iqinj, suqä quvqä hui miwitqueqä, jänänäjuki eänä, tqä tnanyi-tnapqau ätuätqänä-pa tquätŋqe.

Apäkä yawiqä iuauni, äänä mipŋqä?

³ Apäkä yawiqä hui, yänä aanä kiqä-kiuänä äpmeŋqe, si suqä äŋguänänä dinä motqueqätŋqe. ⁴ Inäqe apäkä iinj hui, ymeqä kiqä-tänä eä, itanğa kaqä-kawäka-tänä inä eŋqe, qu Goti Hanjuwä Iqueqä hiŋuä iqinj, äŋguänänä heätŋqä etanğutqe, quwqä keisä, känäutä, äŋguänänä ämipu pmetŋqe. Qu suqä iqueŋi a äqätänjuwi, ga kunaqä-kununua qu naqä imämbŋqä, wäunjuä dnä huqä ipu, yätamäqä äwimitpçenqä kimaŋi, iuau yätamäqä äväpu, äŋguänä miqänqe. Suqä iinjŋqe, Goti Hanjuwä Iqu aanä kuapänä äwinyä. ⁵ Apäkä yawiqä hui, yänä aanä kiqä-kiuänä äpmeŋqe, iyyqä kŋuä iqä yänänäqŋqe, Goti Hanjuwä Ique ävä äpme, Iqueqä yätamäqçenqä tääqä hiunji heatqe tquätŋqänänji. ⁶ Inäqe apäkä yawiqä hui, kŋui iyyqä huiwä dunqänä indqänä äpmeŋqe, ii tiinj. Ii häŋä äpmeqä-qe, pizqä ae äpäkombqä eŋqä-parä iinj äpme. ⁷ Itanği ämaqä quuvqä heqiyqä iunji, kukŋuä nyi tä ätqa äpqäqä ii vqätŋqe. Ämaqä huizi, “Ämaqä ii, suqä quvqä imäkqä äpmeŋäuä-qe” matqä pa ipŋqä dinqä. ⁸ Itanğa ämaqä hŋqu, iqueqä hiveymeqä itä, iqueqä kuvämaqä huizi itä, iunji mämiqä itŋqä iqu, iqueqä quuvqä heqiyqe, qui imäknätä, ämaqä aanä ququvqä-qu eänä. Inäqe ämaqä quuvqä maeqiyqä ipiyä iqua, qu suqä iinj, mimäkqä danä ipnä.

⁹⁻¹⁰ Apäkä yawiqä iuaucä yoqä äqänänqä iunji, si apäkä huiyqä yoqe, hiŋgnä maqiyeqä pa isŋqe. Iyyqä quväukui 60 eä, qokä kiuänänjue muanqi eä, ämaeqä hiunjuä iqinj suqä quvqä mimäkqä, quama äŋguänänä tiinj pmeqi hiätŋqe. Iyyqä ymeqeuni, suqä ävätä ymisanä tä äqiyätä, äŋguänänä miqi eä, ämaqä kinäqätanji äŋguänä itqueqi eä, määndi äkittqänätä ämaqä quuvqä heqiyqä iuqä yuki asŋä wuqiyqi eä, ämaqä hanä-iqä ämepu pmetanğuwä iunji yätamäqä vqi eä, itanğa wäunjuä huitanä-huitanä eeqänänä iunji, äŋguänänä ämitä imäkqi eŋqe, si iyyqä yoqe, pipa du qiyesŋqe.

¹¹⁻¹² Iinj etanği, si apäkä apähueqä yawiqä huiyqä yoqe, maqiyeqä pa isŋqe. Ii tiinj. Ii, “Nyi qokä anğumä muanmä” kŋuä vqanğanji, Kraisi Iqueŋi tuwä äwiyätä, itanğa, “Nyi qokä anğumä mämuanqä ymniqeqä” ätätä, kukŋuä guä ämäsekqä iunji, qui imäkätqe, kukŋuä meniqe. ¹³ Suqä ii ipiyä dutanji, tiinj iqäpnuwi. Anä huiwä wäka huiwä wäka ipu, enyqä imäkŋgpnuwi. Qu suqä tiinj-pqä inä imäkqäpnä. Suqä ämaqä huizi di imäkqanğuwä iunji, qu-pqe eeqänä näqŋqä mapŋqä äwinyätä, kukŋuä ätqä di matqä ipu, kukŋuä quvqä iqunä ätäkipu, ämaqä huiunqä tuwänği kukŋuä täkiqäpnuwi. ¹⁴ Iinjŋqe, nyi tiinj ätqä. “Apäkä apähueqä yawiqä iua, qu qokä anğumä ämuanäpu, ymeqä-tänä epu, itanğa anä yuwi ämipu pmetŋqä” ätqä. Iinj itqänjuwi, ämaqä wiunqä iqä hŋqu, “Qu suqä quvqä imäkätqänäuä” ätätä, kukŋuä quvqe matqä yänä. ¹⁵ Apäkä iuaunanji, hiua suqä äŋguä

dunji tuwä äwiyäpu, Setänä, Goti Hanjuwä Iqutä mäkä-hunqä ique, qänaknä ävätqätanquwä duta, ätqä.

¹⁶ Itanji apäkä Jisasi Iquenyqä quuvqä heqiyqä hui, apäkä yawiqä hiua iyyqä käyämaqä eänjuwi, ii iuaunji änguänä miqätñqe. Ii iinjä imäkqä, ämaqä quuvqä heqiyqä iqua-pqe, qu apäkä yawiqä eeqänänjä iuautanji, hanä-iqä mämeqä ipu, apäkä yawiqä yänjä aanjä kiqä-kiuänä äwinjuwä iuaunä ängguä miqäpnä.

Kukjuä quuvqä heqiyqeu miqä iquaunqä

¹⁷ Ämaqä quuvqä heqiyqeu miqä iqua, quwqä wäunjuä änguänä imäkqanpqe, he iquauqä yoqe haqä ämaipu, yätamakqä vqäpnqe. Iquautanji, Goti Hanjuwä Iqueä kukjuui awä ätäpu, näqñqä ävätqäñjuwä iquauñi, he mbqe, iquau ganä vqäpnqe. ¹⁸ Inji Goti Hanjuwä Iqueä tuwanjuä iunji, tiinjä ätnä.

*“Bulumäka hñqu, kuä-witqä häukui, pa haqeqäñi huätä päwätñqänä qonjqä-aunjqä itñqe, si hinqüä maeqä pa, uwqä hui qäyä manätñqänä hinqüinä qunyä.”**

Itanğa “Ämaqä wäunjuä itñqä iqu, iqu iqueqä mbqe ämenä.”†

¹⁹ Iinjä etanji ämaqä hñqu, “Ämaqä quuvqä heqiyqeu miqä tqü, suqä quvqä imäkqiyä” ätqäqe, he iqueä kukjuui qätä mäwiyqä pambiyä. Ämaqä hñquaqu, ä hñquaqu-hñquenä-qua, kukjuui asiqunä ätquwi, he qätä iunä wiyqäpnä. ²⁰ Inäqe hñqua, suqä quvqä yqänä imäkqä äwätqäñjuwi, ämaqä eeqänänjä iuqä hinqüä iqi, ätuma äwätñä, “He suqä quvqänänjä tä sunqä imäkqä äwätqäñjuä?” ätuätñä, äkasuwä tquätñä. Ii, ämaqä miqä huizi iqua-pqe, qu suqä quvqä asä iquenyqä uwqenqä, zä winyätñqä dinqeyi.

²¹ Nyi si manä äktqäqe, Goti Hanjuwä Iqueä, Kraisi Jisasi Iqueä, itanğa ynaunjqä atäunjuä ae ätekqä iquauä hinqüä iqinji, “Suqä ämaqä huiunqänä äwinqä, ä huiunqä mäwinqä iqu, huätä ävquatämäutñä, suqä nyi tä ätqa äpqä iunji, a yänänäqñqä qätätanqinyä” äktqä.

²² Si ämaqe miqä änyä-hänjä hñquenyqä qävqä itnänqanji, ämaqä hñquenji, “Ämaqä tqü, iqu Goti Hanjuwä Iqueä ämaqä quuvqä eqiyätqäñjuwä iquau mitñqeä” ätätñä, hipa haqeqä maqänä mäwiyqä pa, mä iqueä suqä quvqe, si-mända meqänqä. Si suqä quvqä eeqänänjä iunqe, wa äunänğa pmetanqä.

²³ Täñä-yaqä huitanä-huitanä, tqä äwqä yäpä imä äkimetñqenqe, eqenä manqä iqanqñä. Aanä eqä dunji, wainqä-eqä yänänäqñqe, wänqäpu qäsä naqä-huinyä imäkätñä, ängtñqe.

²⁴ Ämaqä hñquauqä suqä quvqe, ämaqä jänä imäkqä iqueqä hinqüä iqi matimäuqänğa, he näqñqä maqänä hipnä. Inäqe hñquau, zä imäkqipqe, qänakñi ätnänäqi timäunqiyä. ²⁵ Ii enqä-pañä iinj, suqä änggänänjä iquenji, hui ätnänäqi inä äwi. Inäqe, zä äwämitätqe, qänakñi ätnänäqi timäunqiyä.

6

Kukjuä wäunjuä-wiyqä hinqinqä iquaunqä

¹ Ämaqä quuvqä heqiyqä, ämiqä hñquauä wäunjuä-wiyqä hinqinqä äpmenjuwä eeqänänjä iqua, qu kñuä änguänä ämepu, ämiqä iinjä

* 5:18 Kukjuä-suqä 25:4 † 5:18 Kukjuä-suqä 24:15; Lukä 10:7

iquauä yoqe haqä ämamäupu, iquauä yäpä iqi iqäpñqe. Iqua iinjä imäkqanğuwänğa, ämaqä huizi iqua, Goti Hanjuwä Iqueä yoqetä, kukñuä ne awä ätatunquä itäñi, qu qui mimäkqä-pa ipu, mäñdi makittqiyqä danä ipñqe. ² Injäqe wäunüä-wiyqä hinğinjqä hñqueqä ämiqä iqu-pqe, quuvqä heqiyqä-qu eñqe, wäunüä-wiyqä iqu, “Ämaqä tqu, nğä tasi-guequvqae, nyi iqueni hñgisana itqueqämqeqä” kñuä iinjä mämeqä pa iquätñqe. Oee. Iqu, “Ämaqä nyi wäunüä äwiyätñqä tqu, quuvqä heqiyqä-qu äyä mäñdanä, nyi iquenyqä kiinjä änyinänä” kñuä iinjä indqänänğe, iqueqä wäunui, huizi iquauä wäunüä-pqe ämawqätäunä.

Nätmatqä Goti Iqu nätapqanğqenqä, yeeqä iqenqä

Nyi si kukñuä eeqänänğä tä äktqäqä iunji, qu iu qänaknä iqäpñqänä awä ätuätñä, mañä tquanğñä.

³⁻⁵ Kukñuä nyi tä etqäqe, ii neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqueä kukñuä naqä-qakuänänğä ii eñqä-panğä eä, quami, suqä Goti Hanjuwä Iqu äwinyänğqä iunä pmeññqä etqä. Ämaqä hñqua kukñuä iinjä mäwinğanği, hui-mända ävätqänjuwä iqua, “Ne ämaqä naqä eänjunä” tñä. Injäqe, qu maññqä yasämä epiyä-qe, hinği tñä. Ämaqä iinjä, qu nätmatqä wänğqä isuaunğe, nätmatqä naqänänğänä imäkäpu, yoqä hinğänğqä isuaunğe, kukñuä mäkä äqäyäunğpñä. Ii tqanğuwä iunji, qätä äwiyäpiyä iqua, qu hinğä aowä äqunäpu, mäkänğqä ipu, ämaqä huiunğqä kukñuä quvqä ätäpu, kñuä quvqenä indqänäpu, äkasuwinä tñğmanğpñä. Ämaqä iinjä, qu kukñuä naqä-qakuinjqä maññqä epu, qämä-qämä ipiyä dutanji, “Goti Hanjuwä Iqueä suqä quamä anğuanänğä pmeqä iutanji, ne nätmatqä kuapä-tänğ eanğunä” kñuä indqänätqänğä.

⁶ Injäqe ne quami, suqä Goti Hanjuwä Iqu äwinyänğqä iunä äpmenä, nätmatqä Iqu nätapqanğqenqä, yeeqä iinjä itanä äpmeñque, ii ne nätmatqä-tänğ äpmeñu. ⁷ Ne näññqä äyuä. Nipağä änanyuäpiyänğanji, nätmatqä qäsä equmuäkñqä mänanyquä pa ikuwi, oee. Aanğä huiwinänğyqä änamikuwi. I etanği äpäkonätaqä-pqänğanji, nätmatqä maeqä, aanğä wanique. ⁸ Injäqe ne ymisänğä qäkämä-tänğ eänğque, ii qeyi. ⁹ Ämaqä mbqä kuapänänğä-tänğ eññqänä äwinyätñqä iqua, yamwiqä äwimeqäqe, qu kñui, suqä quvqä imäkäpñqä duñqänä indqämbu äpmeñuwi, qui imäkmbñä. Tiiñä eä. Tänğänğqä guä äquvepqe äueqäqä-pa, ii äuenä. ¹⁰ Suqä quvqä eeqänänğä iuqä qakui, ii mbqenğänä äwinğqä iquvi. Ämaqä kñuä mbqä duñqänä ämenjuwä hñqua, quwqä quuvqä heqiyqe ävquatämäupu, huäqä-hunğqä iqu iquauqä äwqä yäpä imñi, zi eñqä-pa äuqanği kñuä äqäyätqänğä.

Anğä hänğä hea ique-ique pmeqeu matñqenqä, yänğä qñğanğñä

¹¹ Injäqe si Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä-quki eänji, suqä qu imäkätqänjuwä iunji, tuwä äwiyätñä, äwimasitñqe. Äwimasitñä, ämaqä aanğä jänänänğä-quki äpmanä, suqä Goti Hanjuwä Iqu äwinyänğqä dunä imäkätñä, quuvqä naqä-qakuä eqiyätñä, suqä ämaqeunğqä äwinğqä iqu a äqätñä, yänğänänğqä ätqänä, hanğ-iqä eeqänänği ämetñä, itanğa suqä ämaqeu qeiqinyä wimäkqä iqu ämanänğä iqätñqe. ¹² Si Kraisi Iquenyqä quuvqä naqä-qakuänänğä

eqiyäñi, ii ävquatämäutñqänä yamwiqä huitañä-huitañä isua kimenä. I kimeqä dinqe äwimasiyätñä, quuvqä yänänäqñqä eqiyätñä, anä hänä hea ique-ique pmeqe matñqenqä yänä qñganñä. Si tqä quuvqä heqiyqenqä, ämaqä kuapänänä iuqä hinuä iqi awä tquanññanqa, Goti Hanjuwä Iqu, si anä hänä hea ique-ique pmeqä iu matññqenqe, atäunjuä ae ätekqe.

¹³⁻¹⁴ Goti nätmatqä eeqänänä iu Hänä-pmeqä-vqä Iqueätä, itanqa Jisasi Kraisi, Pondisi Pailoti iqueä hinuä iqi yänänäqñqä ätqäüä, kukñuä zä maeqä, awä qäyunä ätkqä Iqueätä, hinuä iqini, nyi si tiinä ätätnä isñqä äktqä. “Nyi kukñuä eeqänänä ämetñqä iuni, ‘suqä quvqä hui miqä-qunä iunä qänakñäñi, hea neqä naqä Jisasi Kraisi Iqu anqumä äpätqänqanqä iqämqänä,’ ätätnä, kukñuä guä mäsaueyä” äktqä. ¹⁵ Jisasi Iqu anqumäñi, Goti Hanjuwä Iqu ätäta ekqä du ätnänäqñi inqa timäunice. Goti Hanjuwä Iqu Yänänäqñqä Naqänänä-tänä-qu eä, itanqa nätmatqä eeqänänä iuni anqunänänä inä Miqä-qu eä. Iqu anä-himqä miqä eeqänänä iquauqä Ämiqä-qu eä, ämaqä naqä äpmeñuä iquauqä Naqä-qu eä. ¹⁶ Iqu Iqueqä-kiuäñi mapäkonqä eä, Iqu we-hunqä aanä naqänänä iqi äpme, itanqa ne Iqu-tänä qäqiqñi mäwqä pa enu. Iquenji, ämaqe hinuä mäqunquä pa ipñä. Iqueqä yänänäqñqä naqänänä, qäpu maeqä yätqe. Inji ne hea ique-iquenji, Iqueä yoqenä haqä maeqe. Ii naqä-qakuä eä, qäyä äpmetänä.

Kukñuä ämaqä mbqä kuapä-tänä iquauñqä

¹⁷ Ämaqä mbqä kuapä-tänä iqua, qu suqä tiinä du iqäpñqä manjä tutñqä äktqä. Qu, “Ne naqä äpmeñunä” kñuä ämepu, yoqä haqä ämamänäpu, nätmatqä qui imäknäniqä dunqä, “Iutanji ne quami, anqunänänä pmeniqueqä” kñuä iini, mämeqä pa ipñqe. Oee! Inäqe qu iinä pmapnuwänqä etanqutqe, kñui Goti Hanjuwä Iquenyqänä indqänqñqe. Ne quamä anqunänänä pmeniqunqe, Iqu nätmatqä eeqänänä änatapanä. ¹⁸ Qu suqä anqunä dunji qänakñä ipu, ämaqä nätmatqänqä äwa itqätanquwä iuni, yätamäqä vqäpñqe. Qu kñuä tii indqämbñqe. “Nätmatqä anqunänäñi, ñqä mbqä manä. Nyi suqä ämaqenqä änyinyätä, yätamäqä vqä iquvi.” ¹⁹ Qu iinä ipu äpmeñuwi, nätmatqä anqunänäñi qänakñä yätamäqä väniqe, ämapñä. Iinä dutanji, qu quami, aanä anqunänänä du pmeñuwi.

Kukñuä yäpaki

²⁰ Timoti iquki, nätmatqä eeqänänä Goti Hanjuwä Iqu äktapqäqe, qui imäkñqänqä, anqunänänä mi. Ämaqe, qu maqñqä epu, kukñui, Goti Hanjuwä Iqueä naqä-qakui hma etanqñi, hinqñi qämä-qämä ipu ätäqänqunqñqe, “Tä qeyqä” ätäpu, tqanquwä dunji, qätä mäwiqqä pa iqätñä. ²¹ Ämaqä hñqua näqñqä iinä epu, suqä quuvqä naqä-qakuänänä heqiyqä dunji ävquatämäutqänä.

Inji Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä qeqä imänqeuta hinqñi etapquä.

Tuwanuä, Poli iqu qänakni 2 Timoti iquenqä äqäkqe Yätamäqä kuknuä hinuiqänä iquvi

Timoti iqu, Poli iquä wäunuä anä iminijä iinqe. Iinjä etanji Poli iqu, suqä änguä iu qänaknä iquätņqä motquetņqä, tuwanuä tä äqiyätä, Timoti iquenyqä äwäwqatkqe. Timoti iqu iqueqä-kiuänqe, “Nyi wäunuä tä imäkmqe, qäyunänjunä manä” kņuä indqänätä, hanjuä mäwiqä itä, ga Jisasi Iquenyqä kuknuä ängui awä tuätņqä wäunui, mäwquatämäuqä yätņqä, ätuätä äqäkqe. Iqu Goti Iqueqä kuknuä eeqänäni qänaknä itä, ämaqe hanjä-iqetä, tänjä-hunqetä, ique vqanņpqa qäyä etanğuti, wäunuä Goti Iqu ique äwikqe, yänjä äqänätä, imäkquätņqänänyä.

Timoti iqu, ämaqä kņuä änguä maeqä iquauqä kuknui, qätä mäwiyqä iquätņqä, ätuätä äqäkqe. Ämaqä iinjä iquauqä kuknuä iu qätä äwiyätqänuwä iqua, quwqä hänjä-pmeqe, qui imäknänqiyä. Inji, iquauqä kuknui qätä mäwiyqä itä, Poli iqueqä suqenqä kņuä änguä indqänätä, qänaknä iquätņqe. Poli iqueqä suqe, quuvqä yänjänaņqä heqiyqetä, äwqä-qeiqi inqetä, huiziuņqä kiinjä wiņqetä, itanğa hanjä-iqä äki-äkitanjitä meqä iyi.

Poli iqu, tuwanuä tqenqä kuknuä ätkqenqä

¹ Nyi Poli, Goti Hanjuwä Iqueqä äwiņqä iuta, Kraisi Jisasi Iqu, Iqueqä kuknuä awä tuäkiqämqä änändowatkqä iquņji. Iqu, “Ämaqä, Kraisi Jisasi Iquesanji, hänjä hea ique-ique pmeqe ämepu pmetp-nuwiqä” ätätä kuknuä guä ae ämäsäuekqenqä, nyi iinjä awä tqämqä änändowatkqe.

² Timoti, ñqä ymeqä enqä-panjä etanğnä, sinyqä kiinjä änyinätņqä iquki, nyi tuwanuä tä sinyqä äwäwqatqä. Goti Hanjuwä Apikutä, itanğa Jisasi Kraisi neqä Naqä Iqutä, Iquaqu nätmätqä änguänäni hinji vqetä, qeqä-tmäkqetä, äwqä hanjuä inqä pmeqetä ktapinyä.

Kuknuä änguä we-hunqä-täni a qätätņqe

³ Nyi ñqä awäka hinuiqänä iminuwä-pa, Goti Hanjuwä Iqueä hinuä iquņji, suqä quvqä hui maeqä änguä eämä, Iqueä wäunuä imäkätņqe. Nyi Iquenyqä tääqä hiunji heatqä ätätmängani, Timoti iqukiņqä kņuä ämetmä, Goti Hanjuwä Iqueni, sinyņqä ‘änğuiqä’ ätuätņqe. ⁴ Si nyi kņuä äņqäkņiņqä kņuä ämetmängani, “Nyi iquesa yeeqä nyinätņqe, anğumņji, hinui äkņga qunmniqätiyä?” kņuä indqänätņqe. ⁵ Si quuvqä naqä-qakuänä eqiyätqänijqä nyi kņuä yqänä indqänätqänä. Quuvqä naqä-qakuä iinj, tqä tai Loisisä, itanğa tqä tñai Yunisisä, imbaqi eqäminijä-panji, täņganji si-pqe asä ii inä etanği, näqņqä ämenä.

⁶ Si quuvqä iinjä eqiyätqänä iunji, mäwquatämäuqä pa itnä, ti-injä imäktnqä diņqä änyinği. Nätmätqä änguänänjä, nyi nyaqä hipa haqeqi kiyqanğa, Goti Hanjuwä Iqu äktapkqä ii, tä enqä-pa ekukua mäpäwiqä pa itä, hänaqä naqä sätnqänä anğumä

ikinjäu. ⁷ Si maqñqäta? Goti Hanjuwä Iqu dnä änätapkqä ii, ne nätmätqä hñquenyqä zä iqänqä mänätapkqä ikqe. Iqu yänänäqñqä inemäkätñqenqätä, suqä ämaqenqä kiinä äwiñqä iqu ämetunquenyqätä, itanğa neqä-neuä suqä quvqä mändi äkittqiyätanä pmetatunquenyqä, dnä ii änätapkqe. ⁸ Inä-qae si womba itnä, ämaqä dunji, neqä Naqä Jisasi Iquenyqä awä motquä miqä pa, awä ätuätinä, itanğa nyi Iqueqä wäunüä iuta guä pmetanğqenqä womba isi, oee. Si Goti Hanjuwä Iqueqä yänänäqñqä iuta ätqäunä, kukñuä äñguä we-huñqä-tänji, awä ätätinä, hanjä-iqe nyitä anä ämequa. ⁹ Iqu ne anğı hanjä inequmuatätä, Iqueqä ämaqä etatunquenyqä tääqä änatkqe. Iinä di, Iqu ne suqä äñguänänä di imäkätqätanğquä iuta minemäkqä ikqe. Oee. Iqueqä äwiñqä dutani, Iqu nenyqä äwinyätä äñgui hiñginä inemäkkqe. Iqu nätmätqä eeqänänji mimäkkänğa, Kraisi Jisasi Iqu äquvepätä, anğı änyä-hänjä inemäkaniñqenqä, kñuä ganä iwäsäuekqe. ¹⁰ Tängani Kraisi Jisasi Hänjä Inequmuatqä Iqu ätimäukqetani, Goti Hanjuwä Iqueä äwiñqä-pqe ätnänä iqi inä ätimäuqi. Äpäkonqä iqueä yänänäqñqä, Kraisi Jisasi Iqu mändi äkittqiyätä, ämaqä, qu hanjä hea ique-iqe pmeqä mapnuwänqenqä, kukñuä äñguä we-huñqä iquesani, näqñqä ae äwikqe.

¹¹ Itanğa kukñuä äñguä we-huñqä-tänjä iquenyqe, Goti Hanjuwä Iqu nyi, Iqueqä wäunüä-wiyqä-qunä eämä, Iqueqä kukñuä awä ätätmä, näqñqä-vqä-qunä emqä ätenjikqe. ¹² Itanğı hanjä-iqä eeqänänji, nyi ämetqänjä. I ämetminqä, nyi womba miqä pa itqänjä. Nyi womba miqä pemä itñqe, ii Ämaqä nyi näqñqä emä, Iquenyqä quuvqä eqiyätmä iutayi. Iquenyqe, nyi näqñqä naqä-qakuänä tiinjä enä. Iqu nyinqe, 'Nyaqä wäunui, iqu äñguä minqiyä' kñuä äme, nyaqä hipa iqi ekqä iunji, Iqu Kiqä-kiuä hea yäpakänğanqä äñguänä inä ämitñqe, qui mimäkñqä yänä.

¹³ Timoti iquki, nyi kukñuä eeqänänjä äktätñqä iunji, ävquatämäutnä, hänaqä huiu-mända mäwqä pa, a yänänäqñqä qätätñqe. Kukñui, hanjä tamqänänjä hmanji. Naqä-qakuä, Goti Hanjuwä Iquenyqä ätnä. Inji, quuvqä heqiyqetä, itanğa suqä ämaqenqä äwiñqetä, Kraisi Jisasi Iqu änätapkqä iunji, ii-pqe si a yänänäqñqä qätätñqe. ¹⁴ Goti Hanjuwä Iqu, kukñuä äñguä iqueni, "Iqu äminqiyä" kñuä vqanğı, saqä hipa iqi ekqe, si äñguänä miqätñqe. Si äñguä ämitqänji, Dnjä Äñguänänjä, neyaqä yäpä imä äpmeñqä Iqu, yätamäkqä kiyquänä.

¹⁵ Si näqñqe, ämaqä, qua Eesiya iu pmeqä iutanjä hñqua, eeqäpnä tuwä änmäuqanğa, Pikelusi iqutä, Hemokenesi iqutä, iquaqu inä änmäukiyi.

¹⁶ Onesipolusi imbquatä, ämaqä imbquauä anjä iu anä äpmeñuwä iquaunji, Naqä Iqu qeqä imänqeuta äñguä iwimäkätñqenqä, nyi tääqä ätuätqänjä. Nyi guä pmetanğqenqe, iqu womba miqä itä, nyinji, yeeqä aañä kuapanä inyimäkätqätanğqenqä, nyi tääqe iuta ätuätqänjä. ¹⁷ Iqu Romä ätimäuqe, nyinqä qävqä ikiqänjaqänäqe, hñga ämänqumuakqe. ¹⁸ Naqä Iqu, hea yäpakänğanji, iqueni, Iqueqä qeqä imänqeuta äñguä iwimäkäniqä dinqä tääqä i ätuätqänjä. Iquenyqe, si näqñqä äñguänänjä äyä eänjä. Iqu anjä-himqä Epäsäsi du äpmeqänğanji, huiñqä-huiñqä yätamäkqä nyiyqä-qu äpmaminqe.

2

Hanjä-iqä qäyä ämetnä, wäunui yänänäqñqä imäkqeqñä

¹ Timoti ñqä ymeqä iquki, si Kraisi Jisasi Iqutä ämuäñnätinä, Goti Iqueqä qeqä imänqçeuta hiñgi ämakqueu, aañä yänänäqñqänänä tqäutañgnä. ² Itañga si nyi ämaqä kuapänänä iuqä hiñuä iqisanji kukñuä awä tuätqätanjä qätä änyiyätqäñi, ii si ämaqä quuvqä äwiyänä iquau-mända awä tquätñqe. Iwä iqua ämepu, ämaqä huizi du-mända, awä inä tquäpñqä.

³ Si Kraisi Jisasi Iqueqä mäkä yänänäqñqä iqä enqä-panjä-quki eäñi, si-pqe hanjä-ique, qäyä kimeqançuti, wäunüä yänänäqñqä iqätñqe.

⁴ Ämaqä wäunui, mäkä-iqä iu imitätqä hñqu, iqueqä wäunüä iu äväma, huizi iqua imäkätqätanjguwä iu, anä miqä yänä. Iqu iqueqä ämiqä ique, yeeqä iwimäkätñqe, wäunui iqueqä itäqä iunä iquänä.

⁵ Itañi, ämaqä hñqu, hanjä qañä tnänä uwqä iunji, hanjä iqueqä suqä iu qänaknä miqä iqäqe, qu nätmätqä ämaqä hiñuiqä timäuqançqä iquenyqä epqe, iqu mämeqä yänä. ⁶ Ämaqä hñqu, enyqä miqä wäunüä itä, ymisanä äqutätä ämimitätqe, ämaqä huizi duqe änyä qäyä etañgi, iquee ganä yäüä iqançga ämetä äñguänä. ⁷ Iiñinqä, nyi si kukñuä tä äktqäqä iquauñi, mäwquatämäuqä kñuä yqänä metañgnä. Inji Naqä Iqu, kñuä iqä äñguä huisä, kiqä quatitä, inä ktapquänä.

⁸ Si kñuä maeqänä hiñgi mitqäqä pa, kñui Jisasi Kraisi Iquenyqä äpakänä metañgnä. Iqu Dewiti iquesañä Ique, Iqu äpäkonätä ançgi änyä-hänä äyä ekqe. Nyi kukñuä äñguä we-huñqä-täñi awä ätätmäñgani, “Iqu iinjä-iinçueqä” ae äyä ätätñqe. ⁹ I qeqqe, qu ämaqä quvqä iqançuwä iquau itqueqänänji, nyi hanjä-iqä ändapäpu, guä äpmuatenjiyätqänä. Inäqe qu Goti Hanjuwä Iqueä kukñui, guä makiqiyäueqä ipnä. ¹⁰ Nyi kukñuä iquesa yänänäqñqä ätqäümä, hanjä-iqä eeqäpnänji ämetänqe, qokä-apäkä Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä hitpnuwänqänä, Kiqä-kiuä atäunüä ae ätekqä iquau yätamäqänqä ämetqänä. Qu ançumä änyä-hänä eepu, hanjä hea ique-ique pmeqe, Kraisi Jisasi Iquesa inä ämepu, äñguänänä pmeqäpñqä kñuä nyiyqançgi iutayi.

¹¹⁻¹³ Kukñuä tiinjä tä, aañä naqä-qakuänänji.

Äyä, ne Iqutä anä äpäkonatque, ne Iqutä hanjä äpakä inä pmetaniqueqä.

Äyä, ne yänänäqñqä ätqäuanä, hanjä-iqä eeqänänji ämamitatque, ne Iqutä ämiqä anä inä pmeniqueqä.

Äyä, ne, “Ne Jisasi Iqueqä-qune hmanjqä” tqançuatque, Iqu-pqe nenyqä, “Iqua Nyaqä hmanjqä” täniqeçä.

Äyä, ne ätatqu-pa mimäkqä qäyä itañqçä-qe, Iqu Iqueqä ätätqä-pa imäkquäniqueqä. Iqu ätkqä iunji mäwquatämäuqä, kñui yqänä metäniqueqä.

Goti Hanjuwä Iqu tqä wäunuiñqä yeeqä yätñqe, yänä qänçtñqe

¹⁴ Qu nyi kukñuä tätqätanjqä iunji, mäwquatämäuqä danä, kñuä yqänä indqänätpñqänä tuätäqisqä iqätñqe. Qu kukñuiñqä mäkä maqäyäuñqä-pa iqäpñqänä, si Goti Hanjuwä Iqueä hiñuä iqinji, manjä tquançgnä. Qu iinçqä mäkä äqiyäunätqänçuwä, squä mapñqe? Nätmätqä hñqu mämeqä ipnä, ämaqä qätä äwipqä iunä qui imäkqä eä. ¹⁵ Goti Hanjuwä Iqu hiñuä äkqänätä, tqä wäunuiñqä yeeqä

yätŋqe, si wäunui yänänäŋqä iqätŋqe. Iiŋŋqe, si wäunüä imäktqänä iunqe, wombä miqä itnä, kukŋuä naqä-qakuinqä zä maeqä, awä jänänä tquätŋqe. ¹⁶ Ämaqe kukŋuä quvqe nätmatqä hŋqu tämapŋqänä ätäpu, Goti Hanjuwä Iqu mäwinyätanŋqeu ätquwi, si wa äunä, tqäqi tqäutanŋnä. Kukŋuä iinji, ämaqä qui imäkqanŋi, qu Goti Hanjuwä Iqu-tänjä qäqiqi mäpmeqä, Iquenji äväma, kinä näŋi upnä. ¹⁷ Kukŋuä quvqä iinji, mätääqä ämaqä hŋquesanji, hŋque-mända maqänä ätkamäuqä-panä asä iinji. Ämaqä kukŋuä quvqä i mŋqe, Himeneasi iqutä, Piletusi iqutä, iquaquvi. ¹⁸ Ämaqä iquaqu, “Goti Hanjuwä Iqu ne ae änevauqumuatkqä-qae, anŋumŋi iinji mimäkqä yäniqeqä” ätäsiyänŋanä qänŋanä, kukŋuä naqä-qakuä iunji ävquatämäusinyä, ämaqä quuvqä heqiyqä huizi dunji, qui imäkkiyi.

¹⁹ Inäqe Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä ämaqe, äpakä pmetŋŋenqä anä-siyandqä enqä-pa, yänänäŋqä ae äqutekqä yqänä ätqäuä. Siyandqä iunji, Iqu tuwanui tiinjä äqäkqe.

“Naqä Iqu, Iqueqä qokä-apäkä iunqe, Iqu Iqueqä-kiuä näŋŋqä eänä” itanŋa,

“Ämaqe, ‘Ne Naqä Iqueqä ämaqä eänunä’ ätätqänuwi, qu suqä ququvqä dunji, tuwä wiyqäŋqäuä” ätätä äqäkqe.

²⁰ Anä naqänänä iunji, hevqä häkä huitanä-huitanji witänä. Itanŋa hui hikä golqätä, silpatä, imäkŋqe witänä. Itanŋa zä-mŋjä ŋŋqetä, quaetä imäkŋqä-pqe witänä. Nätmatqä iinji, hui äŋguänänä eä, hiunji naqä-ganä meqänqä witänä. Itanŋa hui äŋguänänä ma, hiunji hiŋŋinqänŋa meqänqä witänä. ²¹ Iiŋqe, kukŋuä quati tiinji. Ämaqä hŋqu suqä quvqä dunji, tuwä äwiyätä, ikikinyänä äpmeŋqä iqu, nätmatqä hiunji naqä-ganqä ii äwiŋqä-panä iinji. Iqu Naqä Iqueä wäunüä iunä itä, wäunüä iunji äŋguä iqä-qu eä, itanŋa wäunüä huizi, Naqä Iqu Iqueqä hipa iu hiqanŋutqe, inä iquätŋqänä, näwi imäknä pmetänä.

²² Timoti iquki, hikŋä-hitqä iqua suqä quvqä imäkqäŋqänänä itqätanŋä äqunänji, si-mända tä enqä-pa kmänyämäŋqä, wa äunänŋa pmetanŋnä. Ämaqä aanä jänänänuki, quuvqä naqä-qakuä heqiyquki, suqä ämaqenqä kinqä iqu meqä-quki, itanŋa suqä äwqä hanüä inqe meqä-quki hiŋŋqe, yänä qänŋanŋnä.* Sitä anänji, ämaqä quwqä qeqä-quuvqä yäpä imŋi, äŋguänänä imbu, Naqä Iquenyqä tääqä ätätqänuwä iquatä iqäpŋqe. ²³ Ämaqä, nätmatqä hnjuahnjuaŋqä näŋŋqä maeqä, qämä-qämä ipu, kukŋuä quvqä tqanŋuwä iquaunji, qätä mäwiyqä eänänä, päkäpäkä iqätŋqe. Si näŋŋqe, ii ätäpiyä dutanji, äkasuwä tmbnä. ²⁴ Naqä Iqueqä wäunüä-wiyqä hŋqu, ämaqä eeqänänä iquatä, äkasuwä matŋqä iquänä. Oee. Iqu qunqä äwqä tnänä maqänä mimäkqä itä, äŋguä iwimäkätä, näŋŋqä vquänä. ²⁵ Ämaqä kukŋuä dunji qätä mäwiyqä ipu, wäunui mändi kittqiyqanŋpqa iquaunji, iqu qutä wäunüä qeiqinyä itä, quwqä suqä jänänänji hma etanŋŋenqä näŋŋqä vquänä. Iqu iinjä imäkqanŋutqe, Goti Hanjuwä Iqu yätamakqä vqanŋuti, qu quwqä suqä quvqenqä wombä ipu, kŋuä äkunmäknäpu, kukŋuä naqä-qakuiuqä qakuinqä näŋŋqä mapŋqäpi, ä mämeqä ipŋqäpiyä? ²⁶ Ämaqä tqua, qu Setänä,

* 2:22 1 Timoti 6:11

Goti Hanjuwä Iqutä mäkâ-hunqä iqueä guä du äupu, iqueä äwiŋqä dunä imäkätqänuwä-qae, qu kukŋui meqanŋppqe, kŋuä jänänäŋi äwimetä, anŋumŋi iqueä guä duŋi mauqä yänä.

3

Suqä quvqä, hea yäpakänŋa timäuniqenqä

¹ Iiŋä-qae, si näqŋqä tiŋä esŋqe. Hea yäpakä hiätŋqänŋani, hanjä-iqä aanä quvqä huitanjä-huitanjä di timäuniqe. ² Ii suqä tiŋi iutayi. Ämaqe, quwqä-quwänqänä äwinyätä, mbqä kuapä mapŋqä äwinyätä, quwqä yoqenä haqeu ämaenäpu, ämaqä mänŋqe, ‘quvqä-quaeqä’ ätäpu, quwqä kunaqä-kunuŋuauä kukŋui, qätä mäwiŋqä hŋgisana ipu, äŋguä iwimäkqä duŋi, ‘äŋguiqä’ mätquä ipu, itanŋa Goti Hanjuwä Iqenŋi tuwä wiyqäpnä. ³ Qu ämaqä huizi duŋqä huäqä maumäkqä ipu, iwäsäumämbiyänŋani ‘oänä’ ätnäpu guä mämaqŋqä ipu, ämaqä huiŋqä kukŋuä quvqä ätäpu, kŋuä ganä mämeqä äwqä äwivauqanŋqä iqinyä hämänänä imäkäpu, qui näwenyä iwimäkäpu, itanŋa nätmätqä eeqänänä äŋguä isuaŋqe, mäwiŋqä iquänä. ⁴ Itanŋa qu quwqä näueqä iquauŋqe, täkqä ämaepu, sugeu miwäsäuqä quvqä maqänä imäkäpu, ‘Huiziu ämäwqätäunünä’ kŋuä indqänäpu, nätmätqä qua iutanŋi yeeqä iwimäkqanŋqenqä kŋui inqänä ämapu, Goti Hanjuwä Iquenyqe mäwiŋqä iquänä. ⁵ Iqua quvqä iqinjaqämbiyi, äŋguä-quanä imäkmbu äwäpu, Goti Iqueä yoqe haqä maeqänŋqä ipiyä-qe, Iqueqä yänänäqŋqe, wänŋqä qäpu maeqä-quai. Iiŋä-qae, si iquatäŋi, anä mäpmeqä, tqäqi pmetanŋnä.

⁶ Ämaqä iutanä hŋqua, apäkä kŋuä iqä äŋgui maeqä iuauä anŋiu äpeyäpu, kukŋuä quanŋi, äŋguä enqä-pa ätäpu, iuauqä kŋui qui imäkätqänä. Apäkä iua, iuauqä kŋuä imŋi, kŋui suqä quvqä huitanjä-huitanjä imäkqänŋqenqänä ämapu imäkqänjaqämbiyi, buayä hikä enqä-pa ättqämbu äpmapu, hanjä-iqä naqänänjä ämetqänä. ⁷ Iua hea ique-iqenŋi, näqŋqä mapŋqänä, kukŋuä huitanjä-huitanjä qätä äwiŋqä ipiyä-qe, Goti Hanjuwä Iqueä kukŋuä naqä-qakuŋqe, näqŋqä äŋguänänŋi mämeqä itqänä. ⁸ Ämaqä suqä e imäkätqänuwä iqua, Janesi iqutä, Jambresi iqutä,* Mosisi iqueä wäunŋiŋqä enyqä imäkäsinyä, mändi äkittqäuminiŋyä-panŋi, Goti Hanjuwä Iqueä kukŋuä naqä-qakuŋqe, asä ii imäkätqänŋuwi. Itanŋa quwqä kŋuä indqänŋqä imŋi, kŋui suqä quvqä dinä imäkqänŋqänä äwinyä. Quwqä quuvqä heqiyqe, jänänänjä maeqä enqe, qu äŋguänänŋi matimäuqä ipnä. ⁹ Qu kukŋuä naqä-qakui kittqiyana-tpu itqätanŋuwä-qe, quwqä wäunŋuä quvqä iŋi, naqänänjä matimäuqä yänä. Ämaqe, iquauqä suqe aanä qämä-qämä inqä naqänänjä etanŋi qumbnuwi. Ii ämaqä hiŋuiqänä iqua, Janesi iqueqätä, Jambresi iqueqätä, suqe, aanä qämä-qämä inqä äqunmiŋuwä-payi.

Goti Iquenyqe näqŋqä ämakŋi, a yänänäqŋqä qätqenqä

¹⁰ Iiŋä etanŋqä-qe, si hiŋuä äŋqänmiŋiŋqe, näqŋqä tiŋi ae äyä eänä. Nyi qokä-apäkä du näqŋqä ävätnqenqätä, suqä äŋguä nyi imäkätqenqätä, qanä äänä ävätnqenqätä, quuvqä äänä eqiyätŋqenqätä, hanjä-iqä qäyä ämetmä, äwqä hanŋuä änymä äpmenqenqätä, ämaqenqä kiŋä änyinätŋqenqätä, hanjä-iqä

* 3:8 Anŋumä Itmakqä 7:11

ämetmä-qe, wäunui mäwquatämäuqä itnqenqätäñi näqñqä eäñnä. ¹¹ Itanğa nyi Andiyokä, Aikoniyamä itanğa Listiya du pmetanğa, ämaqe, suqä quvqä inyimäkäpu, täñä-hunqä ändapminjuwinqe, eeqänäñi si näqñqä ae äyä eäñnä. Nyi hanjä-iqä iuta hma emqä etanğqä-qe, Naqä Iqu yätamakqä änyiyätä, hänä inyimäkäqumuatekqe. ¹² Aanjä naqä-qakuänänji. Ämaqä, Kraisi Jisasi Iqueä epu, suqä Goti Hanjuwä Iqu äwinyänqä dunä imäkqäpñqänä winyätanğqä eeqänänjä iquauñi, qu quvqä itqueqäpnuwi. ¹³ Itanği ämaqä quvqä iqä iquatä, itanğa ämaqä “Nyi iñä-iñunjqä” quanğä-tqä iqua-pqe, iquauqä suqä quvqe wänqäpu äwämitätqe, aanjä quvqä di winiqe. Iqua ämaqeqä kñuä indqänqe, hiñgi-mända guä enqä-pa eyqiyäma äumipqe, iquauä-pqe asä e inä wäniqe. ¹⁴ Inäqe si kukñuä tä qeñqä näqñqä ämetnä, quuvqä yänänäqñqä ae eqiyätqänä iunji, enyqä itnä mäwquatämäuqä pa. Ne ämaqä näqñqä äktapqa äpätunqä iqunenqä näqñqä äñguänänjä eäñi, kukñuä iunji mäwquatämäuqä pa. ¹⁵ Itanğa, Goti Hanjuwä Iqueä bukä du äqänänqä iunqe, si ymeqä wänqänğa näqñqä ämakñiqä-pqe, näqñqä inä eäñnä. Inji kukñuä e ätnänqä iunji, si näqñqä äñguänäñi ämetnä, Kraisi Jisasi Iquenyqä quuvqä naqä-qakuä eqämättqe, Goti Hanjuwä Iqu anğumä ikitmetä hänä ikiqumuatäniqe. ¹⁶ Kukñuä eeqänänjä Goti Hanjuwä Iqueqä bukä du äqänänqe, Goti Iqu kñuä äme, Iqueqä yunui tuwanuä ii äqäkuwä iquau äwquatkqe. Itanğa Iqueqä kukñuä iñi, ne qokä-apäkä iqunenji, Iqueqä naqä-qakuñqä näqñqä nätapquänä. Neqä kñuitä, suqetä, jänä mäwiqä enqä dunji, ätnänäqi ämaitä, jänä inemäkquänä. Itanğa Goti Hanjuwä Iqueä hiñuä iqñi, suqä jänänänjinä imäkquatunqenqä näqñqä inä nätapquänä. ¹⁷ Inji ne Goti Iqueqä wäunüä imäkqä iqune, Iqu iñä inemäkätñqe, ne wäunüä äñguä äki-äkitanji eeqänänjä imäkatunqä, näwenyä inemäkänä.

4

Kukñuä äñguä we-hunqä-täñi awä tqätñqe

¹ Goti Hanjuwä Iqueä hiñuä iqisä, itanğa Kraisi Jisasi Iqueä hiñuä iqisänji, nyi manjä yänänäqñqä äktqä. Itanğa Jisasi, ämaqä ae äpäkonätqänjuwä iquautä, hänä äpmeñuwä iquautä, iwäsäuniqä Iqu anji äpätä, nätmatqä eeqänänji hea ique-ique miniqä etanği, nyi manjä yänänäqñqä ii, tiññiqä äktqä. ² Kukñuä äñguä we-hunqä-täñi awä tqätñqe. Ämaqä iqua qätä äkiyäpu ämapñqäpiyä, ä mämeqä ipñqäpiyä-qe qäyä etanği, si awä tqätñqe, näwi imäknnä pmetanğnä. Quwqä kñuitä, suqetä, jänä mäwiqä inqä dunji, jänä iwimäkñqe, ätnänäqi ämaitnä, äkasuwä tquanğnä. Suqä Goti Iqu äwinyänqä dunä imäkqäpñqänä yänänäqñqä iwimäkqanğnä. Si e imäkätñanğani, qunqä äwqä tnänjä maqänä mimäkqä pa itnä, qeiqinyä tquanğnä. ³ Ii imäkqätñqä äktqe, nyi tiñjä timäwäniqä duta äktqä. Qanakndanji ämaqe, qu kukñuä naqä-qakuñqä näqñqä wätqätanğuwä iquauñi, qätä mäwiqä danä iqäpnuwi, oee. Qu, “Ne kukñuä huitanjä-huitanjä tquanğuwä di qätä äpakä äwiyquanä” kñuä ämepu, ämaqä kuapanä itmepu, iquauä kukñui qätä wiyqäpñqänä äwqäqämetpnuwi. ⁴ Qu kukñuä naqä-qakuä ätnänqä iunji, qätä mäwiqä danä, tuwä äwiyäpu, qäte, aeqä kukñuä huitanjä-huitanjä iu-mända wiyqäpnuwi. ⁵ Inäqe si hea ique-iqenjä

di, kɲuä äŋguänänänänä indqännä pmetanğnä. Tängä-hunqä hanä-
iqä ämetqäni, meqanğnä. Wäunjuä kukɲuä äŋguä we-hunqä-täni,
awä-tqä eänä imäkätqänä iunji, imäkqanğnä. Itanğa wäunjuä huizi,
Goti Hanjuwä Iqu äktapätɲqä ii-pqe, ii si mäwquatämäuqä, eeqäpnä
imäkqätɲqe.

⁶ Nyinyqe si näqɲqe, nyi hänä mäpmeqänänä imänä, wainqä-
eqä Goti Hanjuwä Iquenyqä hiqäva yäpakä imäkɲqänä equa-
timäutqäɲuwä-pani, nyaqä häŋeqe, iinjä päwinä. Itanğa nyi ɲqä anä
näweqämqä umqenqä, kinä näni mäwiqä iqi, qäqiqi etanği ätqä.
⁷ Nyi Goti Iqueä wäunjuɲqä mäkä yänänäqɲqä iqa äquvepätɲqä-
qae, tänganji nyi wäunjuä iunji äpakä mimäkqänänäni, nyi kiqä hiqɲqä
iunji ae ätimäuqä. Hiqɲqä iu timäumqe, Goti Hanjuwä Iquenyqä
quuvqä yänänäqɲqä eqäka äquvepätɲqe. ⁸ Tänganji nätmatqä,
ämaqä hiɲuiqä timäuqanğqä iquenyqä äwinqä iunji, nyi ämamqänä
näwinyä äwi. Naqä Iqu, ämaqe qä suqenqä Jänänänä Iwäsäuqä-qu
etanği, hea iwäsäuqänğanji, Iqu nätmatqä iinjä nyi ändapätä, “Ämaqä
jänänänükuyqä” däniqe. Nätmatqä iinjä, Iqu nyinä mändapqä yäniqe,
oee. Ämaqä, Iqu ätnänäqä timäuniqenqä äwinyätä, hiɲuä äqämbu
pmamitpqä iquauɲi, Iqu inä väniqe.

Poli iqu, Timoti iqueni, “Maqänä nyimayä” ätukqenqä

⁹ Si nyi hiɲuä maqänä manqändɲqä yamwiqä i. ¹⁰ “Maqänä biyä”
ätqe, tiinjä etanği ätqä. Ämaqä hui nyitä anä mäpmeqä enju. Demasi
iqu nätmatqä qua täutanɲqä kuapanä winyätqätanği, anä-himqä
naqä Tesälonaikanqä änyivämaqä. Itanğa Klesensi iqu qua Galesiya
iunqä änyivämeqanğa, Talusi iqu qua Dalmesyanqä änyivämaqä.
¹¹ Nyitä täqi anäni, Lukä iqtä, yeqä yeuänä äpmeɲe. Si Makä ique
itmetnä, qäquauɲgui anä quvepinyä. Iqu wäunjuänqä enyqä miqä
itä, nyi yätamakqä nyiyquänä. ¹² Tikikusi iqueni, nyi Epäsäsi iunqä
ae ändowatkqe. ¹³ Si äquvepätɲänğanji, nyaqä gquä quäuqä, anä-
himqä Troasi du, Kapusi iqueqä anä iu äquväteqä äpkqe ämetnä,
itanğa tuwanjuä, yaqueqä huiwä du qɲqä iquatä, bukä huizi iqua-pqe
qäsä änma quvepu.

¹⁴ Ämaqä ainqä imäkätɲqä iqu, iqueqä yoqe Aleksandä ique, iqu
nyinji, aanä ququvqä indquaminqe. E indquaminqenqe, qänakndanji
Naqä Iqu kima väniqe. ¹⁵ Iqu neyaqä kukɲuä duɲi, äkittqämätä
iminqä-qae, si-pqe ämaqä iqueni wimasi.

¹⁶ Änyä haqänğa nyi kukɲuä jänä imäkqä iqueä hiɲuä iqi ätqäumä
kukɲuä tqanğanji, ämaqä hɲqu nyi yätamakqä änyiyätä, kukɲuä hui
kima tuätɲqe, nyaqä tuwä iqi matqäuqä ikqe. Oee, qu eeqäpnä zä
änyivämakuwä. Qu e indquakuwinqe, Goti Hanjuwä Iqu kima mäwqä
yätɲqe, nyi Iquenyqä tääqä ätätqänä. ¹⁷ Inäqe Naqä Iqu Kiqä-kiuä
nyitä anä ätqäua, nyi yänänäqɲqä inyimäkkqe. Iqu e inyimäkqanğa,
ny i kukɲuä äŋguä we-hunqä-täni, awä qäyunä tquanğa, itanğa
ämaqä Israitqä qäyä etanği huizi iqi ätqäuminjuwä iqua, qu eeqäpnä
qätä äwikuwi. Inji Goti Hanjuwä Iqu nyinji, laiyonqä iqueqä manä iuta
änuwetäutä hänä inqumuatkqe. ¹⁸ Itanğa Naqä Iqu ämaqä, qu quvqä
huitanjä-huitanjä indquenätpu iqanğuwänğanji, Iqu mändi äkittqiyätä
anğumä hänä inqumuätätä, Iqueqä anä Kiqä-kiuänä miqä yätunqä,

änguänä ändma yäniqe. Iiñiqe, ne Naqä Iqueä yoqe hea ique-iqeni, haqä mamäuquatunquänäñji. Ii naqä-qakuä eä, qäyä äpmetänä.

¹⁹ Timoti iquki, nyi “Henyqä hui mimäuqä inänä” tä ätqäqe, ämetnä, Presilai, Akuila iyaquisä, ga Onesipolusi imbquauä anä iu anä äpmeñuwä iquautä wi. ²⁰ Erastusi iqu, anä-himqä Korinä iu mävämeqä, yqänä äpme. Itanğa Tropimusi iqu, täñä-yaqä meqanği, nyi iqeni, anä-himqä Miletusi iu ävämakqe. ²¹ Si täqinyqe, yuñuä yänänäqñqänä äqunätä, iiqä tqänqä, maqänä quveptñqänä yamwiqä i. Yupulusi ique, Pundensi ique, Linusi ique, Klotiyae, itanğa quuvqä heqiyqä huizi iqua-pqe, “Ne sinyqä hui mimäuqä inunä” äktqä.

²² Naqä Iqu, tqä quuvqä imä äpmetänä. Iqu Iqueqä qeqä imänqeuta hiñgi etapquä.

Tuwanuä, Poli iqu Talusi iquenqä äqäkqe Yätamakqä kuknuä hinuiqänä iquvi

Talusi iqu, ämaqä Israitqä iutanä-qu hmanji. Itanji iqu Kraisi Iqueqä yoqä-tänä ae eäqetanji, wäunui Jisasi Iqu Poli ique äwikqeunji, yätamakqä äwiminqe. Näqñqä-tänä iqua, knui tii indqänätqänä. Poli iqu Talusi iquenji, qokä-apäkä Jisasi Iqueqä yoqenqä aquvä äqänminjuwä iquau mitñqä, qua eqä-pñä awä iqi äwinqä Kritä iu äwquatämäukqe.

Kinjanäni Poli iqu, tuwanui tii ätätä äqäkqe. Qua Kritä iu äpmejuwä iquauqä suqe, änguä manä. Iutanji ämaqä hñqu, qokä-apäkä Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyätqänuwä iquau mitñqä wäunuinqä winqanqutqe, iqu suqä änguänänä iunji qänaknä iquätñqeqä. Huizi Poli iqu Talusi iquenji, goyanä iquautä, äpäyanä iuautä, hikñä iquautä, ä ämaqä wäunua imäkqä hinqänqä iquautänji, quwqä suqä qäyunänji motquetñqä, ätätä äqäkqe.

Kuknuä yäpaki Poli iqu ätätä äqäkqe, Talusi iqu qokä-apäkiu suqä änguä pmeñqä motquetñqä iinqe. Qu äwqä naqä-hñqunä imbu, ämaqä huiziquau suqä änguä iwimäkäpu, äkasuwä matñqä ipu, itanqa kuknuä mäkä maunqä iqäpnqe.

Poli iqu, tuwanuä tqenqä kuknuä ätkqenqä

¹ Tuwanuä tä, nyi Poli Goti Hanjuwä Iqueqä wäunua-wiyqä iqunä, sinyqä äväwqatqä. Itanqa nyi Jisasi Kraisi Iqu, kuknuä awä tuäkiqämqä änändowatkqä Iqunji. Goti Iqu Iqueqä ämaqä ae ätekqä iquauñi, nyi quwqä quuvqä heqiyqä imñi yänänäñqä iwimäkqämqä wäunui ämamä, itanqa nyi iquauñi, kuknuä naqä-qakuä iunji kiquä quatinqä näqñqä vqanqmd, iqua näqñqä ämapiyä-qae, suqä quvqä mimäkqä, änguinä imäkäpu, Goti Iquenji yeeqä iwimäkqäpnqenqätä, inä ämenä. ² Iqua häñä hea ique-ique pmeqe, mapnuwänqenqä knuä indqänäpu, äwqä-qeiqi imbu pmetpnqänä, yätamakqe i ävätqänä. Iinqe Goti Quanqä Matqä Iqu, nätmätqä eeqänänji mimäkqänqa, “Nyi äwimniqeqä” ätätä, kuknuä guä ae ämäsäuekqe. ³ Goti Iqu, “Tänqanji tä qäyunqä” knuä indqänätä, ämaqe qu Iqueqä kuknuinqä näqñqä mapñqä winyätanji, Iqu nyi kuknuä änguä we-hunqä-tänji awä tmqä änändowatkqe. Wäunua tä, Goti Häñä Inequmuatqä Iqu nyinqe, “Iqu wäunui qäyunä imäkquänqiyä” knuä äme ändapqke. ⁴ Talusi si quuvqe, nyi eqiyänqä-pa eqiyänä-qae, si nqä ymeqä naqä-qakuä-qukiyi. Goti Hanjuwä Apikutä, itanqa Kraisi Jisasi Häñä Inequmuatqä Iqutä, Iquaqe qeqä imänqeuta hinji vqetä, äwqä hanuä inqä pmeqetä, ktapinyä.

Quuvqä heqiyqä iquau miqä iquauqä suqenqä

⁵ Qua Kritä iunji, si wäunua tiinji yqänä imäkätinä pmettnqenqä äkivämakqe. “Wäunua wänqä mimäkñqä yqänä äwinqä iunji, jänä imäkätinä, itanqa anä-himqä wänqä iquauñi, ämaqä quuvqä heqiyqä iu miqäpnuwänqe, ämaqä hñquau atäunua eqävä” äktätmä, äyä

äkivamakqe. “Iinjä imäktñqä” äktkqe, ii tiinjänqe. ⁶ Si hinuä änguänä äqunätnä, ämaqä suqä tiinjä imäkätqäjüwä iquau tesñqe. Ämaqeüqä hinuä iqini suqä quvqä mimäkcqä-qua eäpu, apäkä hñqunänñä-queqä qokä-qua eäpu, iquauqä ymeqe Jisasi Iquenyqä quuvqä heqiyqä eäpu, itanğa ämaqe, “Ymeqä iqua suqä ququvqenä imäkqä-quaiqä” matqä, ämaqä kukñuä tqanguwä iunji hñgisanä miqä qänaknä iqä-qua eäpu, hiätpñqe. ⁷ Ämaqä Goti Hanjuwä Iqueä wäunji a äqätätä, Iqueqä ämaqä iunä miqä iqu, ämaqä iinjüqä hinuä iqini, suqä quvqä hui mimäkcqä-qu hiätätñqe. Tiinjñqä hmanji. Iqu, “Nyi yoqä naqä täñä-qunä, ñqä änyinjä dunä imäkqämqeçä” kñuä mindqänqä-qu eä, äwqä tnänñä maqänä mimäkcqä-qu eä, wainqä-eqä yänänäqñqe kuapänä mañqä-qu eä, mäkänqä miqä-qu eä, womba miqä kñui mbqä dunqänä mämeqä-qu eä hiätätñqe. ⁸ Iqu ämaqä, iqueqä anju timäuqanğuwä iunji, änguänä miqä-qu eä, suqä änguä eeqänänñä iunqe äwiñqä-qu eä, kñuä ganä indqänätä imäkqä-qu eä, suqä jänänänñä iutä, Goti Hanjuwä Iqueqä suqä änguä eeqänänñiutä, qänaknä iqä-qu eä, kñuä quvqä äki-äkitanji wimeqanğqe, mändi äkittqiyätä qeiqinyä pmeqä-qu eä hiätätñqe. ⁹ Iqu kukñuä Jisasi Iquenyqä ätnänqä iunji näqñqä ae ämamitätqä iunji, mäwquatämäuqä danä, quuvqä yänänäqñqä heqiyätätñqe. Kukñuä iinji, naqä-qakuä eä, ämaqeçä kñuä indqänqä imñi, qui mimäkcqä yänä. Inji iqu näqñqä änguä ämeqä-qae, ämaqeunji näqñqä wänggima mäwqä, qäyunä ävätä, yänänäqñqä iwimäkänä. Ga qu kukñuñqä qänaknä iqäpñqänä. Hñqua, kukñuä iinji mändi kittqiyänätpu tqanğuwä iquauñi, iquauqä kñuä quvqe, iqu mändi äkittqiyätä, jänänä iwimäkänä. Ämaqä suqä änguä iinjä iqä iquau, atäunjuä eqävä.

Näqñqä quanğä vqä iquauqä kukñuñqätä, suqenqätä

¹⁰ Li nyi tiinjä etanği ätqä. Qua si äpmenä iunji, Goti Hanjuwä Iqueqä qokä-apäkä iutanji, kuapänänñi qätä mäwiyqä ipu, hñgisanä itquetqänä. Iqua kukñuä hinğinjä iqua ätäpu, quanğä ämaqä di quuvqä wipñqä ätätqänjuwä iquayi. Ämaqä ii itqänjuwä iutanñä kuapänänñi, qu Israitqä iquautanñä-qua epu, “Qokä eeqänänñi, huiwi häuä ktänqänqeqä” ätätqänñä. ¹¹ Quanğä e imäkäpiyä iutanji, mbqä kuapä-tänñä epñqänä, iqua ämaqä hmbquauqä quuvqä heqiyqä imñi qui iwimäkätqänjuwä-qae, hinjuinä mäqunquä pa. ¹² Hinjuiqänänñi hinuä-tqä qua iu qäyutanñä hñqu,* iqueqä ämaqä iunqe tiinjä ätäñqe.

“Ämaqä Kritä pmeqe, kukñuä quanğinä tqä-qua epu, hiveqä-yaqeçä hiqiyqä iqua itqänjuwä-pa iqä-qua epu, wäunjuä miqä enyqä äqämbu näänqenä ñquaiqä” ätäñqe.

¹³⁻¹⁴ Iqu kukñuä ii ätäñqe, aanñä naqä-qakuänänñi. Iinjä-qae si ämaqä suqä iinjä imäkätqänjuwä iquauñi, “He suqä ii imäkätqänjuwi, quvqä imäkätqänjuä” ätuätnä, manñä yänänäqñqä tu. Inji iqua Israitqä iquauqä aeçä kukñuä iutä, ä ämaqä kukñuä naqä-qakui tuwä äwiyätqänjuwä iquauä kukñuä iutanñi, qätä äpakä mäwiyqä ipu, kukñuä Jisasi Iquenyqä ätnänqä iunji, qätä äwiyäpu, quuvqä yänänäqñqä heqiyqäpñqänä, iwimäki.

* **1:12** Hinjuä-tqä tqu, Goti Hanjuwä Iquenyqä maqñqä eä, kukñui hñqäqisa ämakqe.

¹⁵ Āmaqä, Goti Hanjuwä Iqueä hiñuä iqinji ikikinyänä eñjuwi, inji nätmatqä eeqänäñi, quñqe ikikinyänä äwiqä-qae, nätmatqä hui iquaunji, piyañä-weqä miwimäqä yänqiyä. Inäqe qokä-apäkä, Goti Hanjuwä Iqueä hiñuä iqinji qui imäkñqänänä eäpu, quuvqä maeqiyqä eñjuwi, quñqe nätmatqä hñqu ikikinyänji mäwiqä eä etanji, qu ikikinyänä maeqä ipu, ga quwqä kñuitä, ä quwqä suqä äñguinñqätä quvqenñqätä iwäsäuqetänji, qui eeqänä imäknänä. ¹⁶ Iqua mañinä, “Ne Goti Hanjuwä Iquenyqä näqñqä eñjunä” ätätqäñuwä-qe, iqua suqä imäkätqätanquwi, ne hiñuä äqunätanä, näqñqä tii eñjunä. Iqua, Iquenyqe maññqä yasämä epu, hiñgi ätätqänä. Itanğa iqua ämaqä ququvqänä eäpu, kukñuä qätä mäwiyqä ipu, suqä äñgui mimäqä quvqenä imäkätqäñuwä iquayä.

2

Kukñuä qäyunä ätnänqä iutanä suqenqä, näqñqä vqanñnä

¹ Qu iinjä imäkätqätanquwä-qe, Talusi iquki, si kukñuä wänngima matqä, qäyunä ätnänqä iunji ämetnä, ämaqeunji suqä iutanä näqñqä vqanñnä. ² Qokä naqä iquautä, qoyanä iquautänji, suqä quvqä huitanä-huitanji mimäqä, kñuä yasämä ämepu, kñuä quvqä äki-äkitanji emeqanñqe, mändi äkittqiyäpu, quami qeiqinyä pmetpñqe. Quuvqä yänänäqñqä eqiyäpu, suqä ämaqenqä äwiñqä iquenji, a yänänäqñqä äqätpu, itanğa hanä-iqe qäyä emeqanñguti, yänänäqñqä tqäutpñqä tquanñnä.

³ Suqä asä iinji, si apäkä naqä iuautä, äpäyanä ipeutanji, näqñqä tiinjä vqanñnä. Iua Goti Hanjuwä Iqueqä yäpä iqi äpmepu, suqä äñguinä imäkqäpñqä tquanñnä. Ga iua iinjä epu, ämaqä huiunqä tuwänngi kukñuä matqä ipu, wainqä-eqä yänänäqñqe manqä, kñuä äñguä-tänä epu, itanğa ämaqä huizi dunji, suqä äñguinñqä motqueqäpñqänä näqñqä vqanñnä. ⁴⁻⁵ Itanji apäkä iinjä iua, apähueqä iuaunji, näqñqä tiinjä vqäpñqe. Suqä äñguä, iuaugä qokiquaunñqätä, ymeqenñqätä, wiñqänñqe ämepu, kñuä quvqä äki-äkitanji wimeqanñqe, mändi äkittqiyäpu, ikikinyänä pmeqänñqä ämepu, imbquauqä anji äñguänä ämipu pmeqänñqä ämepu, ämaqeunji äñguä itquepu, iuaugä qokiquaunji iuaugä naqä enqä-pa äqumbu pmeqänñqä ämepu hiätpñqä. Iinjä eñjuwi, ämaqä huizi, qu Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuinñqe, kukñuä quvqä hui matqä iqäpñqänä.

⁶ Suqä asä iinji, si hikñä iquaunji, kñuä quvqä huitanä-huitanji emeqanñguti, mändi äkittqiyäpu, qeiqinyä pmetpñqenñqä tquanñnä. ⁷ Inji si tqä-täuanji, ämaqä huizi dunji, suqä äñguinä äyä iwimäkätqätanñnä hiñuä äkqänäpu, iqua-pqe si imäkqanññä asä du, inä imäkqäpñqe. Si ämaqeun näqñqä ävätñänñanji, kñuä äñguänä ämanä, naqä-qakuä imäkätñä, näqñqe qäyunä vqätñqe. ⁸ Qu “Kukñuä tä quvqeqä” matqä ipñqenñqe, si kukñuä jänänänä iunä ämetnä, vqanñnä. Si näqñqä iinjä vqanññä-qae, ämaqä kukñuinñqä mäkä-iqä iqua, qu nenyqä kukñuä quvqä tutqä qäpu hui matqä ipu, quwqä suqä quvqä imäkmpñqenñqä wombainä iqäpnä.

⁹⁻¹⁰ Wäunjuä-wiyqä hiñginñqä iquaunji, si näqñqä tiinjä vqanñnä. “He hea ique-iquenji, heqä ämeyqä iquaunji, yäpä iqinyä äväpu, iquauä äwiñqä dunä imäkäpu, iquaunji äkasuwä mäunyewiyqä, yeeqänä iwimäkqänñqä epu, iquaunji manä quvqä kima mätkuänñqä

epu, iquauqä nätmatqä hui quwä mämeqänqä epu hiätprıeqä” tquangnä. Iqua iinjä eänıwi, iquauqä ämiqä iqua, ‘Ämaqä tqueni, nyi quuvqä naqä-qakuä äwıyqänä’ kjuä mapnä. İnji nätmatqä eeqänänjä iqua imäkäpiyä iunı, suqä iutanjqä-qae, ga ämaqe, qu ne kukjuä, Goti suqä quvqä iuta huätä İnetmeqä İquenyqä, ätnänqä näqıjqä ävätunquä iunı, qu ‘Naqä-qakuiqä’ kjuä meqänqänä.

¹¹ Si näqıjqe, iinjä wisıjqe, ii Goti Hanjuwä İqu, ämaqä eeqänänıunenjqä qeqä imänqeuta, ängüä hıngı inemäkätä, suqä quvqä iuta huätä inetmeqe, ätnänqäıi ae ätimäukqetanji. ¹² İqu ii inetmeqä dıjqä näqıjqä ämenitanı, ne suqä tiinjä imäkquatuıquenyqä näqıjqä mequanä. Suqä Goti Hanjuwä İquenyqä tuwä wıyqä iunı, mämeqä eanä, nätmatqä eeqänänjä qua täutanjä iunjqä kjuı mämeqä eanä, kjuä quvqä äki-äkitanı nemeqanqqe, mändi äkittıyätanä, ämaqä jänänänıune eanä, Goti Hanjuwä İqu ne imäkquatuıquä äwınyänjqä dunä imäkqänjqä eanä, qua täunı tängga pmetunquenyqä, näqıjqä mequanä. ¹³ Ne ängüä iinjä äpıenjqe, nätmatqä ängüänänıinjä kjuı yänänäqıjqä ämenännga, hıjuä äqänänä pmetatunjqe. Ne hıjuı Jııası Kraııı İqu, İqueqä yoqä naqä mänätquetyqä nätmatqä äme, anğumä quvepänıqä iinjä, äqänänä pmetatunjqe. İqu neqä Goti Naqä İnänjä-qu eä, ne suqä quvqä iuta Huätä İnetmeqä İquvi. ¹⁴ İqu ne suqä quvqä eeqänänjä iuta anğı inetmetä, ikikınyänjä inemäkätıjqenyqä, İqueqä-kiuä äwıngqe. İqu ii imäkqqe, ne İqueqä qokä-apäkä-qune eanä, suqä ängüınä imäkquatuıquänä, yänjä qänquatuıquä dıjqeyi.

¹⁵ İnji si ämaqä iunı, suqä nyi tä ätqä täunıjqä näqıjqä ävätinä, qu iunı qänaknä iqäpıqänä, yänänäqıjqä iwımäkqanğnä. İtanğa qu iunı, kjuä mämeqä, hığııanı iqanğpqe, manjä tquätıjqe. Si Goti Hanjuwä İqueqä yänänäqıjqe ae ämeıä-qae, iinjä imäkqanğnä. Ämaqe, saqä kukjuıjqä enyqä ipu quvqä imäkqanğpqe, hıjuınä mäqunquä pa isıjqe.

3

Goti İqu ängüä inemäkqetanı, suqä ängüınä imäkquatuıjqe

¹⁻² Si ämaqä quuvqä heqıyqä iunı, manjä yänänäqıjqä anğı-anğunı, tiinjä tquangnä. Iqua anjä-hımqä ämiqä iquauätä, yoqä naqä-tänjä iquauätä, yäpä iqı äpımapu, kukjuä qätä äwıyäpu, nätmatqä eeqänänıi imäkqäpıqänä näwi imäkmbu äpımapu, ämaqä hıquenyqä kukjuä quvqä matqä ipu, ämaqä eeqänänjä iunjqä kjuä yqänä ipkäpu, mäkänjqä mävqä, hanjuä pmetıjqe.

³ Quamä iinjä pmeqänjqe, kıqä quati tiinjı. Hıjuıqänänıi, ne-pqe kjuä quvqä indqänänä dutanı, Goti Hanjuwä İqueni hığııanı äwımıjqe. Neqä kjuä iqä ängüı, Setänä iqu hıngı-mända guä enqä-pa, äneyqıyäma äumıjqe. Suqä quvqä imäkqänjqä, neqä änenqä imda nemeqanqqe, mändi makittıyqä itanä, iinä imäkminjqe. Ämaqenjqä wıunjqä itanä, qu nätmatqä ängüä hui meqanğıwıjqe, “İi nyi ämeqänä” kjuä indqänätanä äpımıjqe. Ämaqe, qu nenı, quwqä mäkä-hunqä enqä-panjä inemäkqanğı, ga ne qunjqä-pqe, qutä mäkä-hunqä enqä-panjä inä emıjqe. ⁴ Suqä iunä pmetanğı, Goti Hänjä İnequmuatqä İqu, ämaqä ängüä iwımäkquätıjqetä, ämaqenjqä

qeqä imänqeuta winquätñqetä, ätnänäqi ämitimäutäqängani, Iqu anqumä hänä inequmuatkqe. ⁵ Iqu hänä inequmuatkqe, ne suqä jänänänä dinä imäkätqätanqcuä duta ma, oee. Iqu nenyqä qeqä ätmäkätä, neyaqä suqä quvqe huätä ämamäutä, hänä-pmeqetä suqä änguänänitä änyä-hänä inemäkkqe. Iqu iinj, Iqueqä Dñä Änguä Ique anätapätäqä iuta inemäkkqe. ⁶ Jisasi Kraisi Hänä Inequmuatkqä Iqu wäunüä imäqanqi, Goti Hanjuwä Iqu Iqueqä Dñä Änguä Iqueni, aanä hävemnäqñqä anätapqqe. ⁷ Iqu iinj, tiinjä timäutñqenqä imäkkqe. Iqu qeqä imänqä iuta hinqi nätapqanqi, ne Iqueqä hinuä iqinj jänänänä äpmenä, kñuä yänänäqñqe hänä hea ique-ique pmeqä meninquä iunqä, hinuä äqänänä pmetatunqce. ⁸ Kukñuä ii ätqa äpqä tä, aanä naqä-qakuänäñi.

Kukñuä nyi i ätqa äpqä iinqe, si ämaqeunji manä yänänäqñqä tquätñqä änyinqi. Itanqa iunqä näqñqä ämepu, Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä eqiyäpiyä iqua, quwqä-quwä kñui yasämä ämepu, suqä änguäñä imäqäpñqänä. Nätmatqä iinj, änguänänä eä, ämaqä iunji, yätamäqä vquätñqe. ⁹ Nätmatqä iunqä ätuätñängani, suqä ämaqä väqiyqä kukñuä tqä, kaqä-kawäkauqä yoqenqä tqä, kukñuä mäkä humbñqä tqä, itanqa suqä Mosisi iqu ekqä iqueqä quatinqätä tqä iunji, wimasiyqätñä. Kukñuä iinj iqua, häukuui maeqe, yätamäqä mäneyqä yänä. ¹⁰ Ämaqä quuvqä heqiyqä iquau äväqiyätñqä iqueni, “Suqä iinj miqä panä” hñqu ae ätutqä imñi, huizi hñqu inä ätunji, qätä makiyqä iqäqe, tuwä dumäqätñä. ¹¹ Ämaqä iinj itñqä iquenyqe, si näqñqä tiinjä esñqe. “Iqu kukñuä naqä-qakuä iunji, tuwä äwiyätä, hänaqä hui-mända äwätä, suqä quvqä imäqquätñqä äyä äwqiyä.” Iqueqä suqe, ‘nyi tiinjünä eänänä’ ätnätä, ätnänäqi mänätquenä.

Kukñuä yäpakiyi

¹² Nyi Atemasi iquenä-qe, ä Tikikusi iquenä-qe, sinyqä dowatmqänä. Iquaquisanä hñqu äkimeqanqani, si Kritä iu ävämetnä, ye anä-himqä Nikapolisi du minenqenqä yamwiqä iqätñä. Nyi kñuä tii ae ämenä. “Yunüä naqänänä äqunätä, iiqä tätqätanqa, iqi pmamäninqeqä.” ¹³ Senasi, kukñuä-suqenqä näqñqä iqtä, Apolosi iqtä, iquaqu äkivämesiyänqani, äwa miqä inyiyñqe, si yätamäqä änguänä vqätñä. ¹⁴ Neqä ämaqä quuvqä heqiyqä iqi äpmaminuwä iqua, qu suqä tññqe näqñqä meqanqpu! Suqä änguänänänä imäkäpu, ämaqä äwa itqätanquwä iquau yätamäqä vqäpñqe. Qu iinj imäkäpiyänqani, quwqä quamä pmeqä iunji häukuä winä. ¹⁵ Qokä-apäkä nyitä, täqi anä äpmenquä iqua, qu eeqänänäñi sinji, “Ne sinyqe, hui mimäuqä inünä” äktqä. Itanqa si ämaqä Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, nenyqä kiinj äwinyätñqä iquauñi, “Nyi henyqe, hui mimäuqä inänä” tu. Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä qeqä imänqeuta hinqi etapquä.

Tuwanuä, Poli iqu Pilimänä iquenqä äqäkqe Yätamakqä kuknuä hinuiqänä iquvi

Pilimänä iqu, ämaqä huiziu miqä-qu äpmminqe. Näqñqä-tänjä iqua, iqu Kraisi Iqueqä yoqä-tänjä-qu, anjä-himqä Kolosi iutanä etanji kñuä indqänätqänjä. Iqueqä wäunuä-wiyqä hinginqä hñqu, Pilimänä iqueni ävama, anjä-himqä huiziunqä zä äukqe. Iqueqä yoqe, Onesimusi iquvi. Anjä-himqä iunji, iqu Poli ique äwimeqetani, Kraisi Iqueqä yoqä-tänjä-qu ekqe.

Hea ingani, Poli iqu guä äpmeqetani, Pilimänä ique hinuä qunätñqä mäwqä iminqe. Itanji iqu tuwanuä tä äqiyätä, Onesimusi ique ävätä, iqueqä miqä iquenyqä angumä ändowatkqe. Poli iqu Pilimänä ique tiinjä ätukqe. “Tqä wäunuä-kiyqä hinginqä tqi äkivämaqä-qe, iquenyqä äkasuwä matqä panä. Täñgani iqu, Kraisi Iqueqä yoqä-tänjä äpmeqiyä. Iinjä etanji si iqueni, tqä tunjua naqä-qakuä enqä-pa, itmayä” ätukqe.

Poli iqu, tuwanuä tqenqä kuknuä ätkqenqä

¹ Tuwanuä tä nyi Poli, Kraisi Jisasi Iqueä wäunuä imäkätqätanqä, guä äkiqiyenjikuwä iqundä, neqä neyämaqä Timoti iqutä, ye Pilimänä iqukinqä äväwqatqe. Si yeyämaqä kiinjä äyenyätñqä eänä, wäunuä ye imäkätqänuee anä imäkqä iqukiyi. ² Tuwanuä tä, sinyqätä, neqä neyämaqä Apiya iinyqätä, nesä wäunuiñqä mäkä anä iqä äpmeñqä Akipusi iquenyqätä, itanqä qokä-apäkä quuvqä heqiyqä saqä anju aquvä äqänätqänuwä iquauñqätä, henyqä äväwqatqe. ³ Goti Hanjuwä neqä Apikutä, itanqä Naqä Jisasi Kraisi Iqutä, qeqä imänqeuta hinji etapäsinyä, äwqä hanuä imbu pmepñqä emäkqinyä.

Poli iqu, Pilimänä iqueqä suqenqä yeeqä ikqenqä

⁴ Hea ique-iqueni, nyi ñqä Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätätmängani, nyi Pilimänä iqukinqä-pqe kñuä indqänätmä, Iqueni, “änguiqä” ätuätñqe. ⁵ Nyi injä itñqe, ämaqe qu sinyqe, tiinjä ändätqänuwä iutayi. “Iqu Naqä Jisasi Iquenyqä quuvqä naqä-qakuänänjä eqiyätä, Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä iunqe kiinjä äwinyänä.” ⁶ Nyi tääqä tiinjä-pqe inä ätätñqe. “Iqutä, nesä, Jisasi Kraisi Iquenyqä quuvqe anä eqiyätanä, ikämanqä itanä äpmeñunä. Injä dutani, ne nätmatqä huitanjä-huitanjä äñguänänjä eeqänänjä, Kraisi Iquesa hinginä ämetunquä iunqe, näqñqä äñguänänji aanjä kuapänä mequaniqueqä.” ⁷ Si Goti Hanjuwä Iqueqä qokä-apäkä iunqä aanjä kuapänä äkinyätäqä dutani, quwqä äwqä yänänäqñqä imäkänuyewiyätqänjä. Suqä inji, nyi yeeqä inyimäkätä, ñqä quuvqä heqiyqe yänänäqñqä inyimäkätqäuä.

Si ñqä ymeqä Onesimusi iqueni, äñguänä misñqä änyingji

⁸⁻⁹ Pilimänä, si ämaqä injä-quki etanqñä-qe, nyi tii imäkmä. Nyi si Kraisi Iqueä yoqeta “Nätmatqä hñqu imäkiyä” äktätmä, yänänänqä ktmqä etanqñä-qe, qäyä eä. Suqä ämaqenqä äwinqä iqu, ye a

äqätänueä-qae, nyi qeiqinyä tiinjä äktmä. Nyi Poli iqunä qoyanjä eämä, itanğa guä äkiqiyenjiyätqänuwä iqunä inä eämä, yatnqä äkiyqä. ¹⁰ Si nqä ymeqä Onesimusi* iqueni, änguänä misnqä änyinjä. (Iqu tqä wäunuä-kiyqä hinğinqä-qu qäyä etanği, hngisanä äkiyätä, zä täqinyqä äpkqe.) Nyi guä äpmamä imni, iqu Kraisi Iquenyqä quuvqä heqiyätqänä yätamäqkä vqanğa, iqu nqä ymeqä naqä-qakuä-qu ekqe. ¹¹ Hinjuiqänänji iqu wäunuä yätamäqkä änguänänji makiyqä iminqe. Inäqe iqu tänganji, wäunuä saqä iutä, nyaqä täütänji, yätamäqkä änguänänjä yeyquänä.

¹² Nyi iquenyqä qeqä nyimänğanğqä-qe, tänganji nyi iqueni sinyqä ändowatqä. ¹³⁻¹⁴ Nyi kuknuä änguä we-hunqä-tänjinqä guä äpmamänğa, iqu saqä anji ämetä, yätamäqkä nyiyätnqä täqi täqumuatmqä itanğqä-qe, si “Njnqä” änä mandqä iqanğnjinqä, nyi ique, “Täqi pmayä” mätquä itmä, sinyqä anği ändowatqä. Nyi si manjä yänänäqñqä äktqenqä, “Njnqä” dtñqenqä manyinqä iqi. Si nyi yätamäqkä nyisñqenqe, tqä äkinqä iunä imäktñqä änyinjä.

¹⁵ Iqu hea wänğäpu pmetnqä äkivämakqe, kiqä quati, si ique anği itmeqanğnä, ga iqu sitä anänji, äpakä pmetäniqä diñqäti, ä änäändi? ¹⁶ Tänganji iqu tqä wäunuä-kiyqä hinğinqä qu eäqä-qe, iqu Jisasi Iquenyqä quuvqe ne eqiyätunquä-pa eqiyätäqetani, tatqä-guäka enqä-panä-qu inä eäqi. İinjä iutanji nyi iquenyqä kuapanä nyinätqätanğa, si-pqe iquenyqä aanjä kuapanä kinguäniqe. Iqu tqä wäunuä-kiyqä-qu eä, itanğa Naqä Iqueqä hueqä-himqä iutanjä tqä-täuä enqä-panä iinjä-que äqunätnä, iquenyqe äkinyanä.

¹⁷ İinjä etanği, si nyinqe, “Iqu Kraisi Iqueä wäunuä iunji, nqä-näueqä naqä-qakuä-quvqä” knuä indqänänji, si nyinyqä yeeqä itnä indmanjä-panji, Onesimusi iqueni iinjä itmatnqä inyä. ¹⁸ Iqu suqä quvqä hui ikitquetä, ä saqä nätmätqä hui mbqä miqä qanyä ämetqeta, iqueä yoqä qiyesqä sätäti, si iqueä yoqe, huätä äkutetnä, nyaqe-mända qiyeqätnä. ¹⁹ Tuwanuä tä, nyi Poli iqunä nqä hipaitä äqiyqä. Nätmatqä iinqe, mbqe nyi ktapmniqe. Nyi saqä hänjä-pmeqänğqä yätamäqkä äkikqenqä, ‘si kima nyisñqenqä’ ktmqä etanğqä-qe, änä maktqä imä. ²⁰ Nqä nyämaqä iquki, nyi sinyqä knuä tiinjä indqänätqänä. “Ye quuvqe, Kraisi Naqä Iquenyqä eqiyätqänueä-qae, iqu nyinjä änguä inyimäkätä, nyaqä äwqe yänänäqñqä imäkännyuenjiyänqiyä.”

²¹ Nyi sinyqe, “Iqu nyaqä kuknjuiunji, hngisanä miqä, qänaknä itä, ‘Si iinjä imäkiyä’ ätquäqä iunji ämawqätäunqiyä” näçnqe iinjä ämetmä, sinyqä quuvqä eqiyätmä, tuwanuä tä i äqiyqä. ²² Nyaqä kuknuä hñquququ tiinjä. He Goti Iqueni tääqä ätquwi, Iqu qätä eyqanğa, nyi anği emamqñqänä-qe quuvqä heqmä, “Saqä anjä iunji, nyinyqä hiqñqä hñqu, näwi imäkenjiyä” äktqä.

Kuknuä yäpakiyi

²³ Eaplasti iqu, qäquye Kraisi Jisasi Iqueä wäunuä imäkätqätanğue, guä äkiqiyäüäyakuwä, nyitä täqi anä äpmeñueä iqu, “Nyi sinyqe, hui mimäuqä inänä” äktqi. ²⁴ İtanğa ämaqä nyitä täqi wäunuä anä itunquä iqua, Makä ique, Alistakusi ique, Demasi ique, itanğa Lukä

* **1:10** Yoqä Onesimusi, kiqä quati tiinjä, ‘Wäunuä yätamäqkä iqä’.

ique, iqua-pqe asä e inä äktqä. ²⁵ Neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqueqä qeqä imänqeuta hiŋgi vqe, hesä inä witätŋqe.

Tuwanuä ämaqä hñqu Hipru iquauñqä äqäkqe Yätamäkqä kukñuä hinuiqänä iquvi

Tuwanuä tquenj, tqu äqäkqätiyä? Ne mañqce. Näñqä-tänä iqua kñuä huitañä-huitañä indqänätqänä. Tuwanuä tä, ämaqä Kraisi Iqueqä yoqä-tänä, iquauqä quuvqä heqiyqe ävquatämäupñqä itqätanquwä iquau, yätamäkqä vätñqä äqäkqe. Qu ävquatämäuanä-tpu iminjuwi, ii ämaqä huizi iqua iquau mäñdi äkittqiyäpu, hanjä-iqä äwiminjuwä iutanji. Qu quuvqä yänänäñqä heqäpñqä iwimäkätñqe, tuwanuä äqäkqä iqu wäunjuä naqänäñi, Goti Iqu Jisasi Kraisi Iquesa imäkkqenqä, ätätä äqäkqe. Goti Iqueqä suqä naqä-qakuinqä ne ämänätquetñqe, ii Kraisi Iqunänjqä.

Tuwanuä tä, kñuä indqänjqä naqänäñi, hñquaqi-hñque nätapänä. 1) Jisasi Iqu Goti Iqueqä Ymeqä naqä-qakuä-qu ekqe. Iqu qua täu äpmeqänqanji, Iqu hanjä-iqetä, tänä-hunqetä, kuapänä äyä ämaminjqeä. Goti Iqu iwimäkqanji, Jisasi Iqu hanjä-iqä iinjä ämeqetani, ämaqeu yätamäkqä vqä kinqanänjqä-qu ekqe (2:10). I etanqçetani, Jisasi Iqu, Goti Iqueqä kukñui hinuä-tqä hinuiqänä äpmaminjuwä iquautä, enätqä iquautä, itanqa Mosisi ique-pqe, ämäwqätäuqä-qu ekqe. 2) Goti Iqu-kiuä Jisasi Iquenji, Hiqäva hea ique-ique Imäkqä-qu hiätñqä atäunjuä ikqe. I etanqçetani, Jisasi Iqu Israitqä iquauqä hiqäva-imäkqä iquau, Ämäwqätäuqä-qu ekqe. 3) Jisasi Iqu, Hiqäva-imäkqä-qu qäukuä yätu äpme, qäyunä eä, qokä-apäkä Iquenyqä quuvqä heqiyqanqçpñqä iunji, anqumä itumenä. Ga suqä Goti Ique hageqä mamäupñqä Mosisi iqu ätätä äqäkqe, ii wäunjuä naqänäñi Jisasi Iqu imäkätñqä ktqeyi.

Tuwanuä tä, qokä-apäkä iqueneqä quuvqä heqiyqä yänänäñqä inemäkätñqä iinjqe, Israitqä hinuiqändqä iquautanjä kuapänäñi, quuvqä yänänäñqä eqäminjuwinjqä änatänä (11:1-40). Inji hanjä-iqe äkitanjä-äki nemeñqutiyä-qe qäyä etanji, ne neqä quuvqä heqiyqe, ne äpäkonatunquänqanqä a yänänäñqä kiqätatunqueqä. Ne hinui, Jisasi Iquenyä äqunanä, qänaknänji Iquenyqänä itanä, hanjä-iqetä, tänä-hunqetä, nemeqanqutqe, qanyä mequanä.

Goti Iqu kukñui, Iqueqä Ymeqä Iquesa änatkqenqä

¹ Ainqanji Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä kukñuä hui-hui hinuä-tqä iquau, neqä atqä-awäkau awä tquäpñqe, hänaqä huita-huita ätqua äpminjqe. ² Mä hea yäpakä ne äpmeñquä täunji, Iqu neñi, kukñui Iqueqä Ymeqä Iquesa änatkqe. Ymeqä Iquenji, nätmätqä eeqänä Iqueqä meninjqe, Goti Iqu atäunjuä ätekqe. Ga nätmätqä eeqänä äwäkäwänjqä-pqe, Ymeqä Iquesanä imäkkqe. ³ Goti Iqueqä Ymeqä Tqu, we naqänänjä äunätä, Goti Iqu yoqä naqänänjä meqanji i ämänätquetqäuä. Ga Iqu Goti Iqutänji hiweeqä maetqe, kiqä Goti Iqu qeyi. Iqueqä kukñuä aanjä yänänäñqä dutanji, nätmätqä eeqänänjä yqänä wäkawätätñqä imäkätqäuä. Iqu neqä suqä quvqä du huätä ämamäutä, jänänänjä inemäkqä wäunju qäpu imäkäqetani, Iqu Goti Haqä-yätu Äpmeñqä

Iqueqä hipa ämuangisa äpmakqe. ⁴ Iinjä äpmetä, enätqä eeqäpnänjä iquau ämawqätäutä e äpmakqe. Asä iinj, yoqä Kaniqu äwikqä iqu, yoqä enätqä iquauqä di ämawqätäuqä änyuätkqe.

Jisasi Iqu, enätqä iquau ämawqätäunqenqä

⁵ Hiñuiqänänji Goti Hanjuwä Iqu Iqueqä Ymeqä-queñi, “*Nqä Ymeqä Iqukiyqä, Nyi tänganji Tqä Tniqunä eqänä*”^{*} ätukqe. Ga Iqu angumä, “*Nyi Iqueqä Kaniqunä heqangundi, Iqu Nqä Ymeqä-qu enqiyä*”[†] ätkqe. Mä enätqä iquauñqe, Iqu kukñuä iinj, äkñga ätkqäwä? Näwi aanjä aanqe. ⁶ Itanga angumñi, Iqu Iqueqä Ymeqä Hitmqä Iqueni, qua täunqä dawatäniñqänqanqe, “*Goti Iqueqä enätqä eeqänänjä iqua, Iqueqä yoqe haqeu mamäupnuwähqä*”[‡] ätkqe.

⁷ Iwä Iqueqä enätqä iquauñqä kukñui, tii ätkqe. “*Iqu Iqueqä enätqä iquau yuñuä enqä-pa imäkätä, Iqueqä wäunjuä-wiyqä iquauñi, tä hänaqä enqä-pa imäkänä.*”[§]

⁸ Mä Iqueqä Ymeqä Iquenyqe, tiyi. “*Si Goti Iquki, ämaqeu miqä iqueqä zä-hawiu hea ique-ique pmettñi. Ämaq, Si qokä-apäkiu suqä jänänänjitä mitqätangnä hiñuä äkqänäpiyitanji, Tqä yoqä naqenqä näqqä mapnä.*” ⁹ *Si suqä jänänänñiqä kiñjä äkinyätä, quvqenqä makinqä yasämä itñqä iqukiyqä. Iinjä etangqenqä, Tqä Goti Iqunä, Si yoqä naqä-tänjä hisñqä atäunjuä ekikqe. Qu ämaqä hñqeqä nyuänñiu, olipqä eqä aowä equatepu, yoqä naqä-tänjä hetñqä imäkätqänjuwä-pa, Tqä yeeqä iñqe, huizi iquauqä durni ämawqätäuä aanjä naqänänjä hetñqä ikimäkkqe.*”^{*}

¹⁰ Ga tiñjä-pqe inä ätukqe. “*Naqä Iquki, nätmätqä eeqänä änyä etangani, Si qua tqutä, qäukuitänji, Tqä hipaitä imäkekñi.*” ¹¹ *Ä nätmätqä iñjä iquaqu, qäkämä yäuä itä äpkñgqä-pa, näwinyä aanqä heqangisi, mä Si yqänä pmettñi.* ¹² *Si iquaquinji, ämuasmähqä huakmä iquwä-pa, ii itnä, qäkämä yäue huätä ätäquvepu, änyä-hänjä imäkñguwä-pa ii iwimäktñqe. Inäqe Si huitanänänjä mikutänqä itnä, ga Tqä hänjä-pmeqe, qäpurni maeqä yäniqe.*”[†]

¹³ Itanga hiñuiqänänji Goti Hanjuwä Iqu Iqueqä Ymeqä-queñi, “*Nyi Tqä mäkä-huñqä iquauñi, Tqä yukä yäpä iqi imäkäqumuatemqänqanqä, Si quamänjä di, Nyaqä hipa ämuangisa pmayä*”[‡] ätukqe. Mä enätqä iquauñqe, Iqu kukñuä iinj, äkñga ätkqäwä? Näwi aanjä aanqe.

¹⁴ Enätqä iqua squäquay? Qu dnjä-qua epu, Goti Ique wäunjuä-wiyqä-quay. Iqu qunji, ämaqä qui mimäkñqä, hänjä-pmeqä änyä-hänjä Iquesa mapnuwähqä iquau, yätamäkkqä wipñqä ändowätätqäuä.

2

Kukñuä Goti Iqu anji inetmeniä iñqe, mäwquatämäuqänqe

¹ Goti Iqueqä Ymeqä Iqu e pmetangqenqä, ne kukñuä naqä-qakuänänjä qätä ae äwiyätunqeu, neqä kñuä indqänqä imñi, yänänänqñqä witanquti iunä qänaknä iquatuñquänänji. Mä ne

^{*} 1:5 Apqä Bukä 2:7 † 1:5 2 Samueli 7:14 ‡ 1:6 Kukñuä-suqä 32:43 § 1:7 Apqä Bukä 104:4 ^{*} 1:9 Apqä Bukä 45:6-7 † 1:12 Apqä Bukä 102:25-27 ‡ 1:13 Apqä Bukä 110:1

kukɲuɲɲqä miqä itanä iutanɲi, hämänä vquatämäuqänqä. ² Kukɲuä hiɲuiqänä Goti Iqu neqä atqä-awäkaunɲi, enätqä iquauqä manɲita ätumiɲqä ii, yänänäqɲqä witanɲi, ämaqä kukɲuä iunɲi ämäwqätäupu hɲgisanä imiɲuwä iqua, hanɲä-iqe quwqä suqä quvqä imäkäpiyä duta qäyunä äyä ämamiɲuwi. ³ Inɲi kukɲuä naqänänɲä tänɲga ämetuɲque, Goti Hanjuwä Iqu ne qui mimäkɲqä yatunquä anɲumä inetmetɲqä iu tuwä äwimitatque, ga neqä quvqenqä hanɲä-iqä kima meqä iunɲi, zä äwätanä, iuta mämwqätäuqä yanique. Goti Iqu iinɲä inetmeniɲqenqä kukɲui, neqä Naqä Jisasi Iqu ganä tqanɲi, ga ämaqä Iqu ii tqanɲi äwikuwä iqua, “Kukɲuä iinɲi naqä-qakuiqä” änatäpu, neyaqä quuvqä heqiyqe, yänänäqɲqä nemäkkuwi. ⁴ Ga Goti Iqu-pqe, nätmätqä ämaqä mimäkqänänɲä di huitanɲä-huitanɲä kuapanänɲi, ämaqe u yäunuä wimäkätä, yänänäqɲqä imäkätä, ga Dɲä Anɲguä Ique, Iqueqä äwiɲqä duta ävqäwätä, neqä quuvqä heqiyqe, yänänäqɲqä nemäkkqe.

Jisasi Iqu anɲu inätmetɲqä wäunuä imäkkqenqä

⁵ Ne qua änyä-hänɲi, Goti Iqu imäkqanɲi timäutuɲqenqä ätätqänɲu. Iqu qua iu miɲnuwänqce, enätqä iquau mäqumuateqä ikqe. ⁶ Goti Iqueqä bukiunɲi, ämaqä hɲqu kukɲuä tii ätkqä äqänä.

*“Si nenyqä kɲuä indqänätqänɲä diɲqe, ne ämaqä-qunenɲi, squä-qune etanɲikä? Ne nätmätqä hiɲɲinɲqä qäyä etanɲquä-qe, Si nenɲä di anɲuananɲi, sunqä mäneyätqänɲiyä?” ⁷ Si ne inemäkätänɲga, enätqä iquauqä yäpä iqi, wänqäpu pmetunquä äyä inemäkkɲi. Si ne yänä pmeqänqä naqä inemäkätänä, yoqä naqä äyä änatapɲi. ⁸ Itanɲga ne iu miqatunquä diɲqe, Si nätmätqä eeqänänɲi, neyaqä yäpä iqi wiqänqä imäkekɲi.”**

Kukɲuä, nätmätqä eeqänänɲä ämaqä-quneqä yäpä iqi wiqänqä imäkekqenqä ätqe, ii Goti Iqu huiunɲi ävquatämäutä, yäpä iqi mäwiqɲqä matqä iqi, oee. Inäqe tänɲganɲi, nätmätqä eeqänänɲi, ämaqe uqä yäpä iqi witanɲqce, ne hiɲuä mäqunquä yqänä iqa äpätqänɲu. ⁹ Inäqe ne tänɲganɲi, tii äqunänɲu. Jisasi Iqu, enätqä iquauqä yäpä iqi wänqä hmbu tii äpmeqetanɲi, Iqu Goti Hanjuwä Iqueqä qeqä imänqeta, ne eeqänänɲä iquneqä anɲi ämetä, yätamäqä neyätɲqce, tmi-tmiqä-tqä naqänänɲä ämetä, äpäkɲqce. Iutanɲi, Goti Iqu Iquenɲi, Naqä imäkätä yoqä naqä äwikqe. Ga ne tänɲganɲi, Jisasi Iqu Yoqä Naqä Meqä-qu pmetanɲi äyä äqunänɲu.

¹⁰ Goti Iqu nätmätqä eeqänänɲä iuqä Quatä-qu eä, eeqänänɲä imäkkqe. Ga Iqu, Iqueqä ymeqä kuapanänɲä qäukuä yätunqä ätuma äyätä, anɲuanänɲä imäkäqumuatetɲqä äwiɲqce. Qu qui mimäkɲqä ipɲqä anɲu itmetɲqä wäunuɲi, Jisasi Iqu imäkätɲqä äwiɲqce. Ga Goti Iqu, Jisasi Ique iunqä qäyu iwimäkätɲqce, Iqu Ique tmi-tmiqä-tqä qäyä metɲqä hiɲuinä äqunqce. Goti Iqu suqä iinɲi, qämä-qämä miqä, qäyunänä imäkkqe. ¹¹ Ga ämaqä, qokä-apäki Goti Iqueqänä hepɲqä iwimäkqä Jisasi Iqutä, itanɲga qokä-apäkä, Iqu Goti Iqueqänä hepɲqä iwimäkätɲqä iquatä, quwqä Kaniqu naqä-hɲqunäyi. Iutanɲi, Jisasi Iqu qunqä wombä miqä, ‘Nqä nyämaqä uä’ ätuätqä uä. ¹² Iqu tii ätkqe.

“Nyi Saqä Yoqe, nyämaqä iquauä awä iqisa awä tmqänä. Quwqä aquväqɲqetanɲi, nyi haqeu ämakmäutmä apqä tmqänä.”†

¹³ Iqu tiinɲä-pqe inä ätkqe.

* 2:8 Apqä Bukä 8:4-6 † 2:12 Apqä Bukä 22:22

“Nyi Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä eqämännga pmetmqänänjqä.” †
Itanğa anğumñi, “Goti Hanjuwä Iqu, ymeqä ändapqä tātä sä
pmeñänä” § ätkqe.

¹⁴ Ymeqä iinjä iqua, ämaqä huiwitä, häneqetä asänänğä änyqä
iquayi. Iwä Jisasi Iqu äpäkonätä, Setänä, dnjä quvqä äpäkonğeunqä
yänänäqñqä ämeñqä iqueni, qui imäkätñqä diñqe, Iqu Ämaqä-
qu eätä, huiwitä, häneqetä asänänğä Inqä-qu ekqe. ¹⁵ Iqu iinjä-qu
äpäkonätä, ique qui iwimäkkqe, ii ämaqä quwqä äpäkonğanğanqä
qua iu äpmapu, äpäkonğenqä zä ipu, guä enqä-pa äkiqäyambu
äpmeñuwä iu-pqä huätä iquäumakqä eä. ¹⁶ Jisasi Iqu iinjä ikqe, ii
Iqu yätamäkkqe, enätqä iquau vätnqä ma, Aprähämä iquesanğä hueqä-
himqä iu vätnqä ikqä äyuwä. ¹⁷ Iutanji, Iqu nätmätqä eeqänänğä
iunji, yänä-mänä maeqä, iquata asänänğä ekqe. Iinjä eäqetanji, Iqu
quwqä hiqäva-imäkkqä iquauğä Naqä-qu äpme, Goti Iquenyqä wäunui
qäyu imäkquätñqänänji. Wäunua iinji, Iqu qokä-apäkä duñqä qeqä
äwutätä, enyqä miqä kukñuä iunji qänaknä itä, ga Kiqä-kiuä hiqäva
enqä-pa äwinätäqetanji, Goti Iqu, ämaqeugä suqä quvqenqä äwqä
tnänğä äwiñqe, huätä eeqäpnä mamäquätñqänänji. ¹⁸ Iqu, Iqueqä-
kiuäni suqä quvqä iqänqä yamwiqä iqe, äwimeqanği tmi-tmiqä-tqe
ae ämakqä-qae, qokä-apäki, suqä quvqä imäkpñqä yamwiqä iqä
äwimeqäqä iquauñi, Iqu yätamäkkqä vänä.

3

Jisasi Iqu, Mosisi ique ämäwqätäuqenqä

¹ Nqä nyämaqäüä, Goti qäukuä yätu äpmeñqä Iqu, he-pqä nyi-
pqä Iqueqä heatunquä tääqä anatqä eänqque, Jisasi Iquenyqä kñuä
änğuanä meqanğpu. Jisasi Iqueni, Goti Iqu kukñuä awä tätñqä
ändowatkqä-qu eä, Goti Iquenyqä hiqäva-imäkkqä iquauğä Naqä-quvi.
Ga ne Iquenyqä quuvqä eqiyqä-qune, Iqueqä yoqe awä ätuätunquä
Iquvi. ² Mosisi iqu, Goti Iqueqä ämaqeugä awä iqi äpme, wäunuanğqä
enyqä miqä, kukñuä iunji qäyu imäkmiñqä-pa, Jisasi Iqu-pqe, Goti
Iqu wäunua imäkätñqä atäunua ätetä, kukñuä ätukqä duñji, enyqä
miqä, Qänaknä Iqä Iquvi. ³ Ne näqñqä äyä enu. Anğä qeqätqä iqueqä
yoqä naqä qäyä etanğqä-qe, ämaqä anğä ique ämätqä iqueqä yoqe,
nağänänğä eä, anğä iqueqe, ämäwqätäunä. Asä ii enqä-panji, Goti
Iqu Jisasi Iqueä yoqe, Mosisi iqueä iunji ämäwqätäutätñqä, nağänänğä
äwikqe. ⁴ Anğä ämätngäwänğqä iquau mätqe, ii ämaqeyi. Mä Goti Iqu
nätmatqä eeqänänğä Imäkkqä Iquvi. ⁵ Mosisi iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä
anğitunğä wäunua-wiyqä-qu eä, Goti Iqueqä ämaqeunji, wäunui enyqä
miqä itä, nätmätqä Goti Iqu qänaknda täniqä diñqä ätumiñqe. ⁶ Mä
Kraisii Iqu, Goti Iqueqä Ymeqä-qu eä, Iqu qokä-apäkä iquene, Goti
Iqueqä anğä ämätñänğquä duñji, Iqu enyqä miqä, Ämiqñqä Naqä-qu eä.
Itanğa ne pemänä itanä, Naqä Iqu anğua inemäkätñqä diñqä neqä
kñui yänänäqñqä ävanä, hiñuä äqunanä äpmeunque, ne Goti Iqueqä
anğä äyä ämätñänğ.

Goti Iqueqä ämaqe, hapä pmepnuwänqenqä

⁷ Iinjä dutanji, Dnğä Anğua Iqu tiinjä ätqä-panjiyi.

“Tänjanji he Goti Hanjuwä Iqueqä quväki, qätä wipnqenqä änyinji. ⁸ Heqä taqä-tawäkiqua anä avqñqä nämä äpmapu, yamwiqä änyiyäpiyänja, qu Nyi hñgisanä indquepu, quwqä äwqe ppinjqä inñuwä-pani, he-pqe iñä minqä pambiyä. ⁹ Iqñi qu, Nyaqä suqä äñänädiyä-tpu yamwiqä änyiyäpu, quväukuä 40 iunji, Nyi wäunjuä yänänäqñqä imäkqanqä di hinjuä äñqänminjuwi. ¹⁰ Iwä qu äwqä tnänjä nyimäkqanqä, Nyi tii ätkqe. ‘Qu hea ique-iquenji, Nyinjqä miqä ipu, huänjqä qunqä imäueqä iunji mäwqä itqänjä.’ ¹¹ Iinjä iutanji Nyi Nqä äwqä tnänjitanji, kukñuä yänänäqñqä tii ätkqe. ‘Iqua Nyaqä anä hapä pmeqä iunji matimäuqä ipnuwiqä.’”*

¹² Nqä nyämaqäüä, hesanjä hñqu iqueqä äwqä iunda knuä quvqä ämetä, quuvqä maeqiyqä iqetanji, Goti Hänjä-pmeqä-tänjä Ique ävquatämäuqanqce, yasämä mimbu. ¹³ Mä hesanjä hñqu, suqä quvqeuta knuä äñguä mämeqä itä, äwqä-ppinjqä inqanqce, Goti Iqueqä quväki qätä wipnuwänjqä hea iqu yqänä äwätänjqä-qae, he hiunji ique-ique yänänäqñqä tqäpñqä kukñuä äñguinä tmbiyä. ¹⁴ Ne Kraisi Iquenyqä quuvqä hinjuiqä yänänäqñqä eqäkquä-pa, neqä äpakonqä dunqä yqänä eqiyqä äwätunqce, ii ne Iqueqä näueqä iquneji. ¹⁵ Goti Iqueä kukñuiunji tii äyä ätnä.

“Tänjanji he Goti Hanjuwä Iqueqä quväki qätä wipnqenqä änyinji. Qu Nyi hñgisa indquepu, quwqä äwqe ppinjqä inñuwä-pani, he-pqe iñä minqä pambiyä.”†

¹⁶ Ämaqä, Goti Iqueä quväki qätä äwiyäpiyä-qe, Ique hñgisa itquaminjuwi, tqukuayi? Ii qokä-apäkä, Mosisi iqu Isipäta ätuma äpkqä eeqänänjiyi. ¹⁷ Ga Goti Hanjuwä Iqu äwqä tnänji, quväukuä 40 iunji, tqukuauñqä imäkminqce? Ii qokä-apäkä suqä quvqä imäkäpu, anä avqñqä iu äpakonquwä iquayi. ¹⁸ Itanqa Goti Iqu, “Iqua Nyaqä anä hapä pmeqä iunji matimäuqä ipnuwiqä” ätätä kukñuä yänänäqñqce, tqukuauñqä ätkqe? Iqu kukñuä iinji, ämaqä huiuhuiunqä matqä, Iqueä kukñui qänaknä miqä, hñgisa iqä iunqä äyä ätkqe. ¹⁹ Inji ne hinjuä tiinjä äyä äqunäñu. Qu anä hapä pmeqä iunji mäpaquvqce, quwqä quuvqä maeqiyqä iutanji.

4

¹ Goti Iqu, qokä-apäkä Iqueqä anä hapä pmeqä iu timäupnuwänjqä kukñuä-guä ämäsäuekqce, yqänä äütänä. Iinjä enqä-qae, hesanjä hñqu inñgisa mäpaquvqä iqanqce, neqä-neuä zä imäknätanä, yasämä minquatuñqce. ² Atqä-awäka, Goti Iqueqä yätamäkqenqä kukñuä äñgui qätä äwikuwä-pa, ne-pqe kukñuä äñgui qätä inä äwikque. Ga qu quuvqä qäyunä maeqiyqä ipu, qätenä äwiminjuwä iuta, yätamäkqä mäwqä ikqä eä. ³ Mä ne ämaqä Goti Iquenyqä quuvqä eqiyätunquä iqune, Iqueqä anä hapä pmeqä iu paquvanique. Ämaqä quuvqä maeqiyqä itqätanquwä iquauñqce, Goti Iqu tii ätkqe.

“Iinjä iutanji, Nyi äwqä tnänji nyinjanji, kukñuä yänänäqñqä tii ätkqe. ‘Iqua Nyaqä anä hapä pmeqä iunji, matimäuqä ipnuwiqä.’”* Iqu qua imäkätäqanqanji, wäunjui qäpunä äyä imäkmauqce, hapä pmeqenqä kukñui inñga ätkqe. ⁴ Goti Iqueqä bukä iunji, hiunji 7 iquenyqce, “Goti Iqu Iqueqä wäunjuä eeqänänji qäpu imäkäqetanji, hiunji

* 3:11 Apqä Bukä 95:7-11 † 3:15 Apqä Bukä 95:7-8 * 4:3 Apqä Bukä 95:11

7 *iqueni hapä äpmakqeqä*† ätnä. 5 Ga kuknuä tqueni, haqä yätqäni tii tqanji äyä äqunänu. “*Iqua Nyaqä anä hapä pmeqä iuni, matimäuqä ipnuwiqä.*”‡ 6 Iwä naqä-qakui tiinji. Ämaqä hui anä injiuni äpaquvqä yqänä äütänä. Mä ämaqä, Goti Hanjuwä Iqueä kuknuä ängui, hiñuiqänä qätä äwikuwä iqua, qänaknä miqä hngisanä ikuwä iutani, anä hapä pmeqä iuni, mäpaquvqä ikuwi. 7 Iinjä dutani, quväukuä hatnä ae äpäwqanqa, Goti Iqu, Dewiti iquesa anji tii ätkqe.

“*Tänqani he Goti Hanjuwä Iqueqä quväki qätä wipnqenqä änyinji.*

Hiqä äwqce, ppinjä minqä pambiyä.”§

Goti Iqu, ‘tänqanjä’ ätkqe, Iqueqä quväki qätä wipnuwänqä hea iqu, yqänä witanji iinjä ätkqe.

8 Hiñuiqänäni Josuwa iqu, ämaqeu hapä pmeqäpnuwänqä ätuma uwqä-säpi, Goti Iqu qänakni hiunji hapä pmeqä hñquenqä, matqä iquänänji. 9 Inji Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqce, quwqä Sämbatqä hapä pmeqä mapnqä iqu, änä matimäuqä yqänä äpätqäuä. Ii, Goti Iqu hiunji 7 ique hapä pmakqä enqä-paniyi. 10 Ne näqñqe, Goti Iqu Iqueqä wäunui qäpu itä, hapä äpmakqä-pa, ämaqä Goti Iqueä anä hapä pmeqä yänqisa äpeyqäqä iqu, iqueqä wäunui qäpu itä, hapä pmetäniqe.

11 Nesanä hñqu ämaqä hiñuiqänä hngisanä ikuwä-pa itä, anä injiuni mäpaquvqä iqänqce, ne anä hapä pmeqä yäpä yänqisa peyaninqüä wäunui, yänänäqñqä yatunqce. 12 Goti Iqueqä kuknui hñä eä, wäunüä yänänäqñqä imäkänä. Iqu näpqa-hionaqä inji-ingisa yanäqñquä enqä-panä itä, ämaqeuä qeqä-quuvqä hiñqä dñqätä, yänü ämisätäumämä yänä-gawä dñqätä huänä. Iinjä enqä-qae, iqu ämaqeuä knüä indqänqetä, äwinqetä näqñqä eä, iwäsäuänä. 13 Nätmatqä Goti Hanjuwä Iqu imäkkqä eeqänänä ii, Iqueä hiñuä iqini zä mäwiqä a ätänqäwäqanqa, ätnänäqi äwi. Neqä suqä imäkmitatquenqä kuknui, Iqueqä hiñuä iqi tanique.

Jisasi Iqu, neqä Hiqäva-imäkkä Naqä-queqä

14 Nenyänqce, hiqäva-imäkkä iquau Miqä Hñqu, qäukuä iu äpaquvätä, Goti Hanjuwä Iqueä hiñuä iqi äpme. Iqu Jisasi, Goti Iqueqä Ymeqä Iquvi. Iwä, “Ne quuvqä Iquenyqä eqiyäunünä” ätätanä awä ätätunqä iuni, a yänänäqñqä qätätatunqce. 15 Suqä quvqenqä yamwiqä änemetnqä eeqänänä ii, Ique qäyä ae äwimakqä-qe, Iqu suqä quvqä du miqä ikqe. Iutani, hiqäva-imäkkä iquauqä Naqä Tqu, ne neqä-neuäni yänä maqñqä iqanqquenqä, huäqä änaumäkätñqä Iquvi. 16 Iqu iinjä pmetanqgetani, ne zä miqä, Goti hiñgi nätapqä Iqu-tänqä qäqiqinyqä pemä itanä, uwquatuñquänänji. Inji ne hanä-iqä ämetanä, yätamäkkä meqä dñqä äwa etanqu änaqänänqce, Iqu Iqueqä qeqä-imänqgetani, yätamäkkä neyänä.

5

1 Hiqäva-imäkkä naqä ique-iqeni, Goti Iqu ämaqeuqä awä iqisanji atäunüä itä, iquau yätamäkkä vqänqä pmuatequänä. Ga nätmatqä qu Goti Hanjuwä Ique ‘änqiuqä’ ätuäpu hiñgi vqetä, itanqa quwqä suqä quvqä huätä motnämäuqänqä hiqäva-qäyqetä, äma äwätä vqä iquvi.

† 4:4 Ipäqäqä 2:2 ‡ 4:5 Apqä Bukä 95:11 § 4:7 Apqä Bukä 95:7-8

² Iqu, iqueqä-kiauñi, nätmatqä imäkqänqe, yänä-maḥḥqä-qu eäqä-qae, iqu, ämaqä änyä maḥḥqä epu, Goti Hanjuwä Ique ävämetqänuwä iquauñi, tnänä miwitqueqä, qeiqinyä itquequänä. ³ Ga iqu yänä-maḥḥqä-qu eäqetani, suqä quvqä huätä mamäuqänqä hiqäva-qäyqe, qokä-apäkiuñqätä, iqueqä-kiauñqätä qäsä qäyquänä. ⁴ Ini ämaqä hiqäva-imäkqä naqä äpmeqä iqu, yoqä naqä-tänue. Iqu wäunuitä, yoqä naqetäni, iqueqä äwiñqä iuta mämeqä yänä, oee. Goti Hanjuwä Iqu, ique ganä tääqä tuätumeqanḡuti, iqu inḡanä menä. Ii Goti Iqu, Aronä ique ätuätumetä äwikqä-panji.

⁵ Ga Kraisi Iqu-pqe inänji. Iqu, Iqueqä yoqe haqeu ämaenätä, hiqäva-imäkqä naqä pmetnqe, Iqueqä-kiauä imäkḡḡä maetqe. Aanqe. Goti Iqu, Iqueqä-kiauä Jisasi Iqu wäunuaä ii imäkqänqä ätekqe. Iqu Ique ätetä, tii ätukqe. “*Si Nqä Ymeqä Iqukiyqä. Nyi täḡḡani, Tqä Tniqunä eqänä.*”^{*} ⁶ Ga ḥḡqäqini, Goti Iqu, “*Si hiqäva-imäkqä hea ique-ique, Mekisetekä† iqu enqä-pa, pmettniqä*”[‡] ätukqe.

⁷ Jisasi Iqu, täkä ämaqä-qu qua täu äpmeqänḡani, Iqu Goti Iqueqä yätamakqenqä tääqä ätätä, yatnqä äwikqe. Goti Iqu yänänqñqätänä itanḡqenqä, näqñqä eä etanḡi, Iqu mäpäkoñqä ḥänä pmetäniqä diñqe, Goti Iquenyqä yääqä tnänä ätätä, kñuä kuapanä äqäkqe. Iqu mäñdi äkittqänätä, Goti Iqueä äwiñqä iunä ikqetani, Goti Iqu, Iqueä tääqe qätä äwikqe. ⁸ Jisasi Iqu Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä-qu eäqä-qe, Iqu tmi-tmiqä-tqä ämakqetani, suqä, Goti Iqueqä kukñuä iu qänaknä iqänqe, näqñqä ämakqe. ⁹⁻¹⁰ Iinä ikqetani, Iqueqä wäunui qäyunä imäkätñqä ekqe. Iwä Goti Iqu Ique atäunuaä itä, “*Si hiqäva-imäkqä iquauqä naqe, Mekisetekä Iqu äpmeñqä-panä ḥisñqinyä*” ätukqe. Ga Iqu qokä-apäkä, Iqueä kukñuä duñi qänaki iqä iquauñi, quwqä suqä quvqeuta anḡumä itmetä, ḥänä hea ique-ique iqumuateqänqä ekqe.

Ymeqä dänä mimänqä, naqä heqenqä

¹¹ Jisasi Iqu hiqäva-imäkqä naqä, Mekisetekä iqu enqä-panänqä kukñui, awä kuapanä hetatquä etanḡqä-qe, heqä kñuä indqänqe, ätnänäqi maeqä etanḡqä iutani, kukñuä iqueqä quati metquetunqenqe, ämävqänḡu. ¹² He Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui qänḡanä ämakuwä-qe, ämaqä huizi duñi, iinqä näqñqä äväpu, ämotqueqä qäyä etanḡi, aanqä äyuwä. Ii tiinji. Goti Iqueqä kukñuä he änyänḡḡa ämakuwä duñi, ämaqä huizi, qu ḥeni anḡumä näqñqä etapqa uwqäpnä. He ymisanä woyqä di mañqe, änä maeqä ipu, anui yqänä änätqänuwä ii, enqä-panuenji. ¹³ Ämaqä, ymeqä dänä enqä-pa, anuaä yqänä änätqänuwä iqua, suqä anḡuä jänänänñqä änyä maḥḥqä enä. ¹⁴ Mä ymisanä woyqe, ii ämaqä naqä ae equwä iquauqe. Ämaqä iinä iqua, qu suqä anḡuñqätä, quvqenqätä iwäsäuwa äupiyanñi, näqñqä qäyu ae ämakuwä iquayi.

6

Kukñuä anuaä enqä-panä iunqä

¹ Iinä dutani, Kraisi Iquenyqä kukñui, he anuaä enqä-pa änyänḡḡa ämakuwä duñqänä matqä, ne ämaqä naqä hiatunquä nemäkqä

* 5:5 Apqä Bukä 2:7 † 5:6 Ipäqäqä 14:18-24; Hipru 7:1-28 ‡ 5:6 Apqä Bukä 110:4

iunqä ätätanä, qänaki iunä iquatunq̄ue. Ne kuknuä qätä ae äwikquenq̄anä ätqa uwqe, ii ne anä siyaundqä angi-anqi äqutätanä, anji maqä mimäkkqä iququä enqä-pañiyi. Kuknuä anjuä enqä-pa he änyänänq̄a ämakuwi, tiyyi. Suqä äpâkonqä iunqä ânätma wq̄euni, ävquatämäupu, Goti Iquenqä quuvqä heqiyq̄änqä, kuknuiyi. ² Ga huizi, suqä asnjä-q̄nqä huitanjä-huitanjä iquauñqätä, ämaq̄eu hipa haq̄eqi wiyqä iunqätä, ämaqä pizqe, qua buta anqi vauq̄enqätä, ä neqä suqä änguinqätä, quvq̄enqätä kimanji, näweqä meq̄änqätä kuknuiyi. Iinjä iquauñqä kuknui, yq̄änä ätqa mäwqä itanä, ämaqä naqä hiatunq̄uä nemäkkqä kuknuä iunqä ätätanä, qänaki iunä iquatunq̄ue. ³ Goti Iqu ne iinjä, imäkatunq̄uä wiñganq̄utqe, ne imäkanä.

Tuwä mäwqä, yänänäq̄nqä tq̄auq̄enqä

⁴⁻⁶ Ämaqä hñqua, quwqä knui Goti Iqueqä we-hunq̄eu ätimäupu, qäukuä yätutanä hñgi vqä di ae yamwiqä ipu, Dñä Ängüä Ique ae ämepu, Goti Iqueqä kuknuä ängüänänqä etanq̄q̄enqätä, Goti Iqueqä yänänäq̄nqä qänaknda ätnänäqi äti timäutnqä iinqätä, näq̄nqä ae eätq̄änuwä iquayi. Ämaqä iquautanjä hñqua, ävquatämäupu, Goti Ique tuwä ae äwipqä eänq̄e, knuä anq̄umä kunmäkmbñq̄e, huänq̄e minqä da eä. Suqä iinjä iqu, ii qu Goti Iqueqä Ymeqä Iquenji, anq̄umä zä-huätati äuepu, ämaq̄euqä hinuä iqi wombä metnqä imasequwä-pañi. ⁷ Ämaqä iinjä iqua, qua quvqä enqä-pañä iquayi. Qua ängüä etanqi, ämaqä iu itq̄atanq̄uwä iquau yätamäkkqä vq̄änq̄e, piyä äqiyätäq̄eta eqä ämetä, ymisanä ängüä etnqä imäkätñqä iquenji, Goti Iqu ängüänänqä imäkäniq̄e. ⁸ Mä quae quvqä etanqi, guä yänä-tänitä, qätaqä quvq̄etanä äukatñq̄e, Goti Iqu ‘qui imäknänä’ tq̄anq̄uti, tä näniq̄e.

⁹ Neqä neyämaqä kiinjä änenyätñq̄äuä, hanjä-iqä iinjä etquque, he memeqä, Goti Iqu yätamäkkqä eyätä, anq̄umä etmeniq̄enqä knuä yänänäq̄nqä ämenju. ¹⁰ Goti Iqu Iwäsäuwä Jänänänqä-qu eä, hiqä wäunjuä ängüä imäkätq̄änuwä iunqätä, hiqä Iquenyqä enyätñq̄enqätänji, hui mimäuwä Iquvi. He Iquenyqä hennanq̄q̄etanji, qokä-apäkä Iqueqä dñji, yätamäkkqä ävqa äpätq̄änuwä. ¹¹ Ne he hñq̄unä-hñq̄unäni, suqä iinjä yänä äq̄änäpu imäkätq̄änuwä-pa, heqä quuvqä heqiyqä di, a yänänäq̄nqä äqätpu, he Goti Iqu ängüänä emäkäninqä knuä yänänäq̄nqä indq̄ambu, hiunji Iqu äteqäqä iquenqä, hinuä äq̄umbu pmetñq̄enqä änenqi. ¹² Inji, he yänä äq̄änäpiyä iutanji, enyqä miqä iq̄änq̄e. Ga suqe, ämaqä quuvqä naqä-q̄akuänänqä eqiyäpu, enyqä miqä ipu, nätmätqä ängüä, Goti Iqu iquau väniñqä kuknuä guä ämäsäuekkqä iunji, ämapñqä imäkätq̄änuwä-pa, iinjä imäkq̄änq̄e.

Goti Iqueqä kuknuä guä ämäsäuekkq̄e, a yänänäq̄nqä kiq̄ätq̄enqä

¹³ Hinuiq̄änänji Goti Iqu Aprähämä iquenji, kuknuä hñqu ätuätä, guä ämäsäuekkq̄e. Ga ämaqä naqä Goti Ique ämäwqätäuä äp̄menq̄e, hñqu maeqä etanqi, Iqu Iqueqä-kiuänqä, “Nyi, Nqä yoq̄eta kuknuä tii ätätmä eqänä”* ätätä, guä ämäsäuekkq̄e. ¹⁴ “Nyi si ängüä ikimäkätmä, saqä taqä-tawäka, aanjä kuapänä eqiyämambnuwänqä, ikimämq̄änä”†

* 6:13 Ipäqäkkqä 22:16 † 6:14 Ipäqäkkqä 22:17

ätukqe. ¹⁵ Ingata-tiñi, Aprāhamā iqu, Goti Hanjuwā Iqu iinä ätukqenqä, enyqä miqä itä hiñuä äqänä äpmaminqetanji, nätmatqä eqänäñi qäyunänä qe ämakqe.

¹⁶ Suqä kukñuä naqä-qakuä imäkqe, tiyyi. Ämaqä, iqueqä kukñui, ii naqä-qakuänänjä etanji, ämotquetñqä iqu, ämaqä naqä ämäwqätäunqä hñqueqä yoqe ätätä, “Nyi kukñui, ämaqä iqueqä yoqeta naqä-qakuä ätqänä” tänä. Huiziqwa, iñjä ätätñqä iqueqä kukñui, makittqiyeqä ipu, kukñuä hui matqä ipnä. ¹⁷ Goti Iqu Iqueqä kukñuä guä ämäsäutä enqä dunqe, Iqueqä kñuä indqänqä imñi makunmäkñqä danä yänä. Inji, ämaqä Iqu guä ämäsäutä enqä di mapnuwänqä iqua, suqä iñjä iquenqä näqñqä äñguänä mapñqenqä winğanji, Iqu Iqueqä-kiuänqä, “Nyi, Nqä yoqeta kukñuä tii ätätmä eqänä”[†] ätätä, guä ämäsäuekqe. ¹⁸ Ga Goti Hanjuwā Iqu, Kukñuä Quangä Änä Matqä-qu etanji, tänganji Iqueqä kukñuä hñquaqu makunmäkñqä iniyänqä äwi. Tiñjä, kukñuä guä ämäsäuekqä iquä, kukñuä “Nyi, Nqä yoqeta kukñuä tii ätätmä eqänä” ätkqä iquä, iquaquvi. Iutanji, ne ämaqä zä äwätanä, Iqu-tänjä qäqiqi äpmenquä iqune, nätmatqä meniñquenqä kñuä indqänätanä, hiñuä äqunanä pmetatunquenqä, yänänäqñqä nemäkänä. ¹⁹ Ne iñjä itanä äpmenqe, ii nätmatqä qätanä-tänji, hmbi-mända a yänänäqñqä äkiqätätä, ämenä-miqä äpmenqä-pa, ga neqä hñjä-pmeqä-pqe asä iñjä ämenä-miqä yätqä enqä-panä iquvi. Ga Qätanä-tänjä Iqu, yuä naqänänjä hiqäva-imäkqä anä yäpä ingisa imaknminqä ique äpaquvätä, hiqñqä anä pmua ique yäpä yängisa ätimäunqä-panä iññiyi. ²⁰ Anä hiqñqä pmua iqueä yäpä yängisanji, Jisasi Iqu ne yätamakqä neyätñqenqä, hiñuiqä äpaqukqe. Iqu iñjä ikqe, hiqäva-imäkqä Mekisetekä iqu enqä-pa, hiqäva-imäkqä naqä hea ique-ique pmetäniñqä ätimäukqä iutayi.

7

Mekisetekä iqu, hiqäva-imäkqä iquautanjä naqä äpmenqenqä

¹ Mekisetekä iqu, anä-himqä Salemätanjä ämiqä naqä-qu eä, ga iqu Goti Haqä Yätutanjä Iqueqä hiqäva-imäkqä iquvi.* Aprāhamā iqu mäkäñqä äwätä, anä-himqä huii ämiqä naqä iquau pizqä äpäseqanji, anämqä anqumä pätkätanğa, Mekisetekä iqu, iquä hanaqä awä-iqi äminiyiyi, Goti Iqu Aprāhamā ique äñguä pmetñqä wimäkätñqä, tääqä ätkqe. ² Ga Mekisetekä iqueni, Aprāhamā iqu nätmätqä äpäsätakqä eqänänji, 10 iwäsäueqäwäqe, hñqu äwikqe. Yoqä Mekiseteki, kiqä quati tiñji. “Suqä jänänänjä iu ämiqä naqä-quvqä” ätä äqonä. Nñ “Salemätanjä ämiqä naqä-quvqä” äqonänjqe, kiqä quati tiyyi. “Äwqä hanuä imbu pmeqä iu ämiqä naqä-quvqä” ätä äqonä. ³ Itanğa iqu, kanä-käna, kaqä-kawu maeqä-quvi. Iqueqä hñjä-pmeqe, äänä ipäqäqäti, ä qäpu äänä heniqäti? Ne maqñqe. Iqu Goti Iqueqä Ymeqä-qu enqä-panä eä, hiqäva-imäkqä naqä hea ique-ique pmetäniqe.

⁴ Täukue! Neqä awä hiñuiqändqä Aprāhamā iqu, nätmätqä äpäsamakqä äñguänänji, 10 iwäsäueqäwäqe, ämaqä tqe hñqu äwikqenqä kñuä indqänänjä? Iqu ämaqä yoqä naqä-tänjä-qu

† 6:17 Ipäqäqä 22:16 * 7:1 Ipäqäqä 14:17-20

äyüwä. ⁵ Lipai iqueqä hueqä-himqä iutanä hiqäva-imäkkä wäunui ämetqänuwä iquauñqe, kukñuä-suqe tiinjä ätnä äwi. “*Israitqä iutanä hueqä-himqä huizi, qu quwqä nätmatqe, 10 iwäsäueqäupiyi, hñqu Lipai iquau vqänqe.*”[†] Iwä Israitqä iqua, Lipai iquauqä kuta-kunguka epu, ga iqua Aprähamä iqueqä ymeqä-qua etanqqä-qae, Lipai iqua, iquauta ämotautqänä. ⁶ Inäqe Mekisetekä iqu, Lipai iquau-tanä-qu maetqe, iqu Aprähamä iqueqä nätmatqä iwäsäueqäukqä iutanä hñqu ämetä, Goti Iqu ique äñguä pmetñqä wimäkätñqä, tääqä ätkqe. Goti Iqu Aprähamä iqueni, “Nyi äñguä kimäkmniqeqä” ätuätä guä ämäsäuekqä iunji, qäyä etanqi, Mekisetekä iqu ii itquakqe. ⁷ Ämaqä hñqu hñquenqä, Goti Iqu ique äñguä pmetñqä wimäkätñqä tääqä ätqäqe, iqu ämaqä naqä, huizique ämawqätäunqä iquvi. ⁸ Ämaqä eeqänäñji, äpäkonqä iquanänji. Inji Israitqä iqua, quwqä nätmatqä iwäsäueqäupqä iutanä hñqu ämotautqänuwä iqua, asä e äpäkonqä iquanänji. Mä Mekisetekä, Aprähamä iqueä nätmatqä iwäsäueqäukqä iutanä hñqu ämakqä iqu, iinjä ma, Goti Iqueä buk-iunji, iqu hññä yqänä äpmenä ätänä. ⁹ Mä Lipai, Israitqä iquauta ämotautqänuwä iquauñqe, ne tiinjä-pqe inä tanä. “Iqua quwqä-quwä Aprähamä iquesa, 10 iutanä hñqu, Mekisetekä ique äwikuwiqä.” ¹⁰ Ii tiinjä etanqiyi. Mekisetekä iqu, Aprähamä iquä ämingiyänqanji, Aprähamä iquesanä hueqä-himqä Lipai iqua, iqueqä huiwä iu yqänä witanquwänqanji.

Hiqäva-qäyqä Hññä Iqu, yäuä iquau ämawqätäunqenqä

¹¹ Hññiqänänqanji, hiqäva-imäkkä wäunui, Lipai iquanä a äqätpu imäkätqätanquwä iutanji, Israitqä iqua kukñuä-suqe Mosisi iquesa ämakuwi. Inji Lipai iquauä hiqäva-imäkkä wäunui, qokä-apäki mäwaputäuwä jänänänä hipñqä yätamakqä mäwqä yänä. Qu iuta jänänänä qäyunä hipñqä-säpi, Goti Iqu, ‘Hiqäva-imäkkä änyä-hññä, Aronä iqu enqä-panä maeqä, Mekisetekä iqu enqä-panä hñqu, qänaknda timäuniceqe’, matqä iquäninqä. ¹² Hiqäva-imäkkä suqä hññi, huiziqueqä anji meqanqa, kukñuä-suqä-pqe huätä päwqanquti, hññä hñqu-mända meniqe. ¹³ Ämaqä, Goti Iqu, “hiqäva-imäkkä Mekisetekä iqu enqä-panä timäuniceqä” ätkqä iqu, hueqä-himqä Lipai iutanä-qu maetqe, huiziutanä-quvi. Ga hueqä-himqä iinjä iquesanä hñqu, hiqäva-qäyqä ttawiu ätqäukqä maetqe, oee. ¹⁴ Ne näqñqä äñguänänä tii äyä eññu. Neqä Naqä Iqu, Jutä iquautanä imänqqä-qu äyüwä. Ga Mosisi iqu, ämaqä iquautanä hñqu hiqäva-qäyqä-qu pmeniceqe, matqä ikqe.

¹⁵ Inji ‘hiqäva-imäkkä änyä-hññä hñqu, Mekisetekä iqu enqä-panä-qu timäuniceqä’ tqanqi äwiyäunqetanji, ne näqñqä äñguänänä tiinjä hiatunquänänji. “Iqu hiqäva-qäyqä Lipai iquauñji, ämawqätäunqä iquvqä.” ¹⁶ Lipai iquesanä hiqäva-qäyqä äpmenjuwi, ii hueqä-himqä iutanä iquanä hipnuwänqä ätnä witanqqä iutayi. Mä Jisasi Iqu, hiqäva-qäyqä äpmeqäqe, ii hññä hea ique-ique pmeqä iqueqä yänänäqñqä iutanji, Iqu ii äpmeqi. ¹⁷ Goti Iqueqä bukä iunji, Iquenyqe, “*Si hiqäva-imäkkä hea ique-ique, Mekisetekä iqu enqä-pa, pmetñjiqä*”[‡] ätä äqänä.

18-19 Kukñuä iquesañi, ne näqñqä tiinjä äyã equ. Kukñuä-suqä Goti Iqu Mosisi ique äwikqe, yänänäqñqä maeqä eä, ne mävaputäuqä jänänänjä hiatunquä yätamäkkä mäneyqä iquätñqä etañgi, Goti Iqu manitã ämaitã, hänaqä aanä änguänänjä, kukñuä-suqä ique ämäwqätäunqä hñqu imäueqäqe. Huänqä iquesañi, ne Goti Iquenyqä qäqiqi wanä.

²⁰ Ga Jisasi Iqu hiqäva-qäyqä ätimäukqe, Iqu hñgi qanyänä matimäuqä ikqe. Hiqäva-qäyqä huizi iqua, iinjä hepñqä dunqe, ämaqä hñqu, ämaqä naqä hñqueqä yoqe ätätäqeta, atäunquä miqä iminqe.

²¹ Mä Goti Iqu, Jisasi Ique hiqäva-qäyqänqä atäunquä itäqänqani, Iqueqä yoqä dutanä atäunquä yänänäqñqä ikqe. Iqueqä bukä iunji, ti ätänä.

“Naqä Iqu Iqueqä yoqä duta ätätä ätkqe. ‘Si hiqäva-qäyqä hea ique-ique pmettñiqä.’ Iqueqä kukñuä iinjä ätätqä duni, tñänqä miqä yänqiyä.”[§]

²² Goti Iqu, Iqueqä yoqä dutanä atäunquä yänänäqñqä ikqetani, ne näqñqä ti eänju. Jisasi Iqu hea ique-ique pmetäniqetani, kukñuä Goti Iqu änyä-hänjä ämäsäuekqe, änguänänjä eä, kukñuä yäuä iunji ämäwqätäuänä.

²³ Ämaqä kuapänänjä hiqäva-qäyqä äpmeqisäpiyã iqua, äpakonäpiyã iutani, äpakänä mäpmeqä iminjuwi. ²⁴ Inäqe Jisasi Iqu, hea ique-ique pmetäniqetani, hiqäva-qäyqä wäunui, mäwqautämäuqä, a äpakänä äqätqa wätäniqe. ²⁵ Inji Iqu hea ique-ique iinjä äpmetä, Goti Iqu qokä-apäkä angumä itmetñqä tääqä ätuätñqä-qae, qu Iqueä yoqeta, Goti Iquenyqä qäqiqi päqtätanquwä iunji, hänjä näweqä imäkäqumuatquänä.

²⁶ Ga neñi yätamäkkä neyätñä dinqe, hiqäva-imäkkä iquauqä naqe, Iqu Qäqunänji. Iqu Goti Iqueqänä äpme, suqä quvqä hui mimäkkä-qu eä, suqä quvqä hui Iqutä täka mamäkkä eä, ga suqä quvqä imäkkä iunqä qäqiqi mäpmeqä, Goti Iqu Ique qäukuä haqä yätunqä ätuma äpmuattekqe. ²⁷ Hiqäva-imäkkä iquauqä naqä huizi iqua, hiqäva hiunji ique-iqueni, suqä quvqä quwqe-ganä äqämbiyi, qänakñi qokä-apäkiuqe, inga äqäka äwätqänjuwi. Inäqe Jisasi Iqu suqä iinjä maeqä-que. Iqu hiqävae, hñqunä äqiyätä, Iqueqä-kiuä Goti Ique äwingqe.

²⁸ Auä, tiinjyi. Kukñuä-suqä Goti Iqu Mosisi ique äwikqe, ämaqä yänänäqñqä maeqä iquaunji, hñgi hiqäva-imäkkä iquauqä naqä pmapñqä atäunquä itñqe. Mä kukñuä-suqä iquesa qänakñi, Goti Iqu kukñui, Iqueqä yoqä dutanä guä yänänäqñä ämäsäuetä, Iqueqä Ymeqä Ique atäunquä ikqe. Ymeqä Iqu, huiñqä äwa miqä, ne Yätamäkkä Neyqä-qu qäyunänjä eä, hea ique-ique pmetäniqe.

8

Jisasi Iqu, Hiqäva-imäkkä Naqä, qäukuä haqä yätu äpmenqä Iquvi

¹ Kukñuä tä ätätunquä iqueqä yänji, tiinjä eä. Hiqäva-imäkkä iquauqä naqä ne ämenquä Iqu, änguä, yänänäqñqä-tänjä Iquvi. Iqu, Ämiqä Naqä, qäukuä yätu äpmenqä Iqueä zä-hawä hipa ämuangisañä ique ae äpmakqe. ² Iqu hiqäva-qäyqä wäunui, hiqñqä pmua yäpä ingisa, namnä anä naqä-qakuä iu itqäuä. Anjä iqu, ämaqe mätkä maetqe, Goti Naqä Iqu ämätkqe.

³ Hiqäva-imäkkä iquauqä naqä iqua, qu eeqänäni nätmatqä Goti Iquenyqä tä ikapnqä isua äma ppnä. Iutanj neqä Hiqäva-imäkkä Naqä Jisasi Iqu-pqe, nätmatqä hiqäva qäyätnqe, äma pänä. ⁴ Qua täunji, hiqäva-qäyqä hnqua ae äpmapu, suqä ätnä äwinqä-pa, qu Goti Ique hnjua-hnjua ae ävätqänjuwi. Iinjä iutanji, Iqu qua täu pmeqä-säpi, Jisasi Iqu hiqäva-qäyqä mäpmeqä iquäninji. ⁵ Qua täu hiqäva äqiyätqänjuwä iqua, quwqä wäunui, anä naqä-qakuä iu miqä, anä qäukuä yätu ämätänqä iqueqä wätqä enqä-panjä iu itqänjuwi. Mosisi iqu namnä anä mätätnqä itqätanjanji, Goti Iqu iqueni, “*Si qoqonä yätu äpmejänjanji, Nyi anji qäukuä yätu mätnätanji mäktquakqä-pa, hui mäwquatämäuqä, eeqänäni ii enqä-pa mätiyä*”^{*} ätukqe. ⁶ Jisasi Iqu, Goti Iqutä, nesä, awä iqi ätqäutä, kuknuä änyä-hänjä Goti Iqu ämäsäuekqe, qäyunä timäutnqä itqäuä. Goti Iqueqä yätamäkkä, kuknuä änyä-hänjä iquesa timäutnqä ämäsäuekqe, yätamäkkä kuknuä yäuä iquesa ätimäutnqä dunji ämäwqätäunä. Asä inji, hiqäva-qäyqä wäunjuä Jisasi Iqu tännga ämeqäqe, hiqäva-qäyqä huizi iquai, ämäwqätäuä.

⁷ Kuknuä Goti Iqu hinjuiqä ämäsäuekqä iqu, äwa miqä änguanänjä heqä-säpi, kuknuä änyä-hänjä hnqu mimäkkä iquäninji. ⁸ Mä Goti Iqu ämaqe, äwa itqätanqä äqunäqe, Iqu tii ätkqe.

“*Naqä Iqu, ‘Qätä nyipiyä’ ätqi. ‘Hiunji hnquenji, Nyi tiinjä imäkmninqe. Nyi qokä-apäkä Israitqä iquatä, Jutä iquatäni, kuknuä änyä-hänjä hnqu, mäsamniqe.* ⁹ *Hinjuiqänä Nyi hiqä hewäkiquau Isipäta itmetmä, a ämäsqännga äpätmännga, qutä kuknuä guä ämäsäuekqe. Qu Nyaqä kuknuä iinjä ävausäpu qänaknä miqanquwännga, Nyi qujqä huäqä manunqanji, tuwä äwikqetanji, kuknuä guä änyä-hänjä ämäsamqä tq, huiziqutäni asänänjä manä’ ätqi.* ¹⁰ *‘Mä injanji, kuknuä Nyi qokä-apäkä Israitqä itä guä mäsamninqe, tiinjyi. Nyi Nqä suqä eeqänänjä pnqe, quvaqä knuä indänqeu eätmä, ga Nqä kuknuä, Nyi tuwanui, quvaqä qeqä-quuvqä iu äqiyetmä, ga Nyi quwqä Goti-qunä pmetanqundi, qu Nqä qokä-apäkä hipnqänäyi.* ¹¹ *Iwä injanji, ämaqä naqä iquatä, ämaqä hinginjä iquatäni, qu eeqänänjä Nyinqä ae näqqä epiyä-qae, ämaqä hnqu, käyamaqä kätä-känqwa hnque, “Si Naqä Iquenyqä näqqä pmayä” ätuätä, mätkuä da yänä.* ¹² *Quvaqä suqä quvqä imäkätqänjuwä dinqe, qeqä ätmäkätmä, knui anji manyiyqä yänqiyä’ ätqi.*”[†]

¹³ Goti Iqu kuknuä iinjä ätätä, kuknuä guä änyä-hänjä ämäsäuekqe, ii Iqu kuknuä guä hinjuiqänä ämäsäuekqä iqu yäuä heqanji, ii imäkkqe. Nätmatqä yäuä etä, wäunjuä maeqä ii, aanqä hiätnqä itqäuä.

9

Kuknuä guä ämäsäuekqä yäuä iqueqä aninqätä, suqänqätäyi

¹ Kuknuä guä änyänännga ämäsäuekqä iqu, suqä Goti Iqueqä yoqe haqeu mamäunqenqätä, anä Iqueqänqä qua täu mätpnqenqätä ätnä. ² Inji namnä anä, hiqjqä hnquacu-tänjä hnqu ämätkuwi. Hiqjqä hinjuiqä iqueni, hiqi-tä-tqäuetä, hevqetä, bretqä Goti Iqueqä hinjuä iqi äwäminqetanji, iqi äwinä. Hiqjqä iqu, ‘Goti Iqueqänänjiqä’ ätminjuwi. ³ Yuä naqänänjä, hiqjqä hnquacu

* 8:5 Anqumä Itmakqä 25:40 † 8:12 Järämai 31:31-34

imäkätņqā imasekuwā iqueuā tuwā iņģisanā hiqņqā iqueni, ‘Aaņā nāwinyā, Goti Iqueqānāņiqā’ ātmiņuwī. ⁴ Hiqņqā iqueni, suakā sisnyāņā wetņqā iwamākqā ttawā itā, kukņuā guā-māsāņqā ipņā itā, iqi āwiņinyā. Iquauiņi, golqetā eēā ikuwi. Ipnā iqueqā yāpā imņi, golqā hākā, buayā mana hui hākā iņqā itā, Aronā iqueqā yākqā zā-hutākņā āuņqā itā, itaņga hikā tepquva Goti Iqueqā kukņuā guā-māsāņqā āqņqā itā, imā imānāņā. ⁵ Itaņga ipņā iqueqā pmāukuņqe, qu “Goti Iqu āmaqe uqā suqā quvqe huātā mamāutņqā pmeqe yqā” ātmiņuwī. Pmāukuā haqeqiņi, nātmatqā (qerupqā*) hņquaquvqā ktqe, ‘Goti Iqu naqānāņā eā, ga iqi āpmenā’ kņuā mapqāņqā āmotquanyā, qeeqā huqe āvayeyāņga, pmāukuā haqā yāņi āpatqāyāņinyā. Tāņgani nātmatqā iinā iquauņqe, “Ii iinī-iinīqā” ātātmā ātqa māvqā ymā.

⁶ Nātmatqā iinā iqua ae āwitanquwāņgani, hiqāva-qāyqā iqua, namnā aņā iqueuā hiqņqā hiņuiqāņā iqueni, qu Goti Iqueņqā wāuņuā imākāqāsātqāņuwī. ⁷ Mā hiqņqā huizi iqueni, hiqāva-imākqā iquauqā naqā iqu, quvāukuā ique-iqueni, kiqā-kiuānā, naqā-hņganā āpaquvātņqe. Iqu hiņgi qanyinā māpaquvqā, naņuitaņā hāņeqā hui āma āpaquvātā, suqā quvqā iqueqēņqātā, qokā-apākā nāqņqā yasāmā maeqā ipu imākātqāņuwīņqātā, Goti Ique āvātņqe. ⁸ Iwā suqā iinā iquautāņā di, Dņā Äņguā Iqu āyā āmānātquetņqe. Namnā aņā hiņuiqāņā iquātā, kiqā suqetā, yqānā māt nātāņqāņga, hānaqā Goti Iqueā aņā naqā-qakuānāņā iuņqe, ātnāņā iqi āti miņqā eā. ⁹ Namnā aņā iqueqā suqā iqua, ii wātqā eņqā-panā eā, ne tāņga āpmeņqueuņi, nāqņqā nātapanā. Āmaqe, suqā iinā iquau qānaknā imitp qā iqua, qu Goti Ique nātmatqā hņjua āvāpu, hiqāva āqāyāpu, naņuātā, tā iketqāņuwā-qe, quwqā suqā-iwāsāuqā duņi, “Ne Goti Iqueā hiņuā iqiņi ikikinyāņā āyā āpmeņunā” kņuā indqāmbņqā mimākqā danā yānā, aaņqe. ¹⁰ Suqā iqua, ymisāņā āņqāņganqā, eqā āņqāņganqā, nātmatqā huitaņā-huitaņā isua u asņā-qāyqāņqā iuvi. Iqua nātmatqā huiwā iqueqā duņqānā ātātqāņā. Goti Iqu suqā ii, nātmatqā eeqānāņi jānā imākāniqāņganqā yakuā āwikqe.

Kraisi Iqu, Iqueqā hāņeqetā, kukņuā guā āmāsāuekqā ānyā-hāņi, yāņānāqņqā imākqēņqā

¹¹ Mā Kraisi Iqu, hiqāva-imākqā iquauqā Naqā-qu eā, nātmatqā āņguānāņā ātimāutņqā iu Miqā-qu pmetņqā ae ātimāukqe. Iqu Goti Iqueqāņqā namnā aņā āņguānāņi, hiņuiqānā āmātnāmiņqā ique āmāvqātāuņqā ique āpaqukqe. Aņā iinā iqu, āmaqe quwqā hipaitā mātqe, qua tāuņi mamātņqā eā. ¹² Aņā ique āpaquvqā, Iqu meme hāņeqetā, bulumāka hipkā hāņeqetā, qāsā āmipaquvqā maetqe, Iqueqā hāņeqenā, aañā nāwinyā Goti Iqueqānāņā aņā ique, naqā-hņganā āmipaquvātā, iqi nāweqā āpme. Iutaņi Iqu neņi, suqā quvqā duta, hea ique-ique pmeņiņquā aņgumā mbqā āneyāmakqe. ¹³ Qokā-apākā Goti Iqueā hiņuā iqiņi, kiyā tmākmbqā eāņuwī, hiqāva-qāyqā iqua, meme hāņeqe, ā bulumāka qokā hāņeqe, ā bulumāka apākā tā ikapiyi, nāwinyā tā wātakā niqiyqāņga, wātaki† āuaqupuiyi, ga qokā-apākā du hmbunā-hmbunā pņqā-pņqā iqāņguwitaņi, qokā-apāki Goti Iqueā hiņuā iqiņi ikikinyāņā epu, Iqueqānāņā hepņqā iiyi.

* 9:5 Qerupqā ii, Israitqā iquauqā aņā-kukņuiyi. Iqua ynaunįqā huqā-tāņā eā, Goti Iquātā āpmeņā iquai. † 9:13 A Tāuqā 19:1-22

14 Mä Kraisi Iqueä häñeqä di, iuñi ämäwqätäuä. Iqu suqä quvqä hui miqä näwinyä aañqä eä, Dñä Änguä Hea Ique-ique Pmeqä Iqueä yänänäqñqetani, Iqu äpäkonätä, Iqueqä-kiuä Goti Ique äwiñgqe. Ga Iqueä häñeqe, ikikinyänä inemäkqe, neyaqä huiwä dunä ma, neyaqä suqä-iwäsäuqä duni, “Ne Goti Iqueä hiñuä iqñi, ikikinyänä äyä äpmeñunä” näqñqä metuñquä inemäkänä. Iiñä dutañi ne wäunui, äpäkoñqä duni ävämetanä, Goti hea ique-ique pmeqä Iqueqenä imäkqa uwquatuñque.

15 Jisasi Iqu ae äpäkonäqetani, Goti Iqutä, ämaqetä, awä iqi ätqäutä, kukñuä änyä-hänä Goti Iqu ämäsäuekqe, qäyunä timäutuñqä Imäkqä Iquvi. Auä, qokä-apäkä Goti Iqu atäunjuä ikqä iqua, nätmätqä äñguänänä Iqueqä ymeqeu, “He näweqä mapnuwänqeqä” ätukqä ii mapnuwä diñqe, quwqä suqä quvqä, qu kukñuä Goti Iqu hiñuiqänä guä ämäsäuekqe ävasäpu ikuwiuta, Jisasi Iqu angumä itmetñqä äpäkoñgqe.

16 Kukñuä guä ämäsäuekqä iinä iqua, tiinji. Ämaqä hñqu äpäkonätñqä itäqänğa, iqueqä nätmätqe, tqu-tqu meniñqenqä tuwanjuu ätätä äqäyekqä-payi. Tuwanjuä ii qäyu timäutuñqenqe, ämaq, qu iqu ae äyä äpäkoñganji qumbunä. 17 Tuwanjuä ii äqäyekqä iqu äpäkoñgqe, iqueqä kukñuä i ätätä äqäyekqe, inğa timäunä. Iqu hänä yqänä äpmeñqe, iqueqä kukñui, iqi hiñgi äwi. 18 Iwä suqä asä iinji, kukñuä guä hiñuiqä ämäsäuekqä yänänäqñqä imäkätñqä diñqe, häñeqetanä ätimäukqe. 19 Ii tii timäutuñqeyi. Mosisi iqu kukñuä eeqänänji, kukñuä-suqä iuta qokä-apäkiu ae ätuäqetani, iqu bulumäka hipkä häñeqetä, meme häñeqetä ämeqe, ga eqä ditä imäkäqe, hisopqä äpaitä sipsipqä a häñesqetä ämetä, äyämeqe, bukä, kukñuä-suqä tuwanjuä qänätanqeutä, ämaqeutä hmbunä-hmbunä pñqä-pñqä ikqe. 20 Iqu e imäkätä, “Kukñuä Goti Iqu he qänaknä ipñqä guä ämäsäuekqe, häñeqä tä, yänänäqñqä vätnqeä”† ätukqe. 21 Suqä asä iinji, iqu häñeqe ämetä, namnä anä Goti Iqueqänqä ämätñqä iutä, nätmätqä anä iu äwiñuwä eeqänänä-pqe, pñqä-pñqä iqäukqe. 22 Itanğa kukñuä-suqä duni, tii ätnä äqänä. Nätmätqä aañä kuapänänji, Goti Iqueqä hiñuä iqñi ikikinyänä timäutuñqe, ii häñeqä dinänji qenyänji. Ga qu nanjuä hui mapäsqa ipu, kiqä häñeqä mäpäwiqä iqäqe, Goti Iqu ämaqeuqä suqä quvqe, huätä mämamäuqä yänä.

Kraisi Iqu Iqueqä-kiuä äwinyätä, ämaqeuqä suqä quvqe, huätä ämamäukqenqä

23 Nätmätqä namnä anä iu imäknänqce, ii naqä-qakui qäukuä yätu imäknänqetanä kiqä ktqe imäknä. Iwä nätmätqä iinä iqua, Goti Iqueä hiñuä iqñi ikikinyänä hiätñqä diñqe, qu nanjuä häñeqenä äpñqäyämäñiwi. Mä nätmätqä naqä-qakuä qäukuä yätu äwiñqeunji, ikikinyänä hiätñqä diñqe, nätmätqä äñguänänji, huiziu ämäwqätäunqä dutanänji. Ii Kraisi Iqueqä häñeqeyi. 24 Kraisi Iqu anj, ämaqce Goti Iqueqänqä ämätkuwä yäpä inğisa mäpaquvqä ikqe. Anä iqu, naqä-qakuä iquesanä ktqä iquvi. Kraisi Iqu, Goti Iqueqä anä qäukuä yätu äpaquvätä, ga täñganji, yätamäkqä neyätñqä Goti Iqutä qäqiqi äpme. 25 Ga tiinä-pqä inänji. Hiqäva-imäkqä

† 9:20 Angumä Itmakqä 24:8

naqä huizi iqua, iquauqä häneqä ma, nanuä iquautanjä ämepu, hiqñqä aanä näwinyä Goti Iqueqänänjä iu, quväukuä ique-ique äma äpeminuwä-pa, Kraisi Iqu Iqueqä-kiuä, Goti Ique äwinyäqäsquätñqä, quväukuä ique-ique mäpaquvqä ikqe. ²⁶ Iqu änäänä äwinyäqäsquä-säpi, tmi-tmiqä-tqe, tätä kuapänä mequäni. Goti Iqu qua tqe änyä imäkänqä duta, täñganqeyi. Mä hea yäpakä hiätñqä tängani, Iqu Goti Iqueni, Iqueqä-kiuä äwinyätä, suqä quvqä huätä mamäutñqä diñqe, naqä-hñganä äpkqe. ²⁷ Ämaqä eeqänänji, hñqunä äpäkonqänqe. Iwä qänakndani, Goti Iqu kukñuä mitätñqä iu tqäuqñqe. ²⁸ Ii enqä-pa, Kraisi Iqu, qokä-apäkä kuapänänjä iuqä suqä quvqä huätä matnämutñqe, Goti Ique naqä-hñganä äwiñgqetani, anqumñi, suqä quvqenqä huätä matnämutñqä ma, ämaqe qu Iquenqä hiñuä äqumbu pmetanguwä iu hänjä iqumuatätñqä iunqä timäuniqe.

10

¹ Suqä Mosisi iquesa ätimäukqä iunji, nätmätqä anqunä qänaknda timäuniqä diñqe, yasämä mämänätqueqä da, hiñgi qanyinä ktqä inänji. Iutani, suqeu qänaknä ipu, hiqäva quväukuä ique-ique qäyä imäkäqäsäpiyä-qe, ämaqä Goti Iquenqä pätkätanguwä iquauñi, kiyä mamätqä ikikinyänjä miwimäkqä danä yänä. ² Ämaqe ikikinyänjä hepñqä wimäkqä-säpi, Goti Iqueqä yoqe haqeu ämamäutqänjuwä iqua, kiyä mamätqä epu, “Suqä quvqä yqänä ämenunä” kñuä mindqänqä ipu, hiqäva anqñi mimäkqä itqäpninji. ³⁻⁴ I etanqñi bulumäka qokiuqätä, meme iquauqätä häneqe, suqä quvqä huätäni, änä mämamäuqä etanqñetani, quväukuä ique-ique häneqe ämepu, hiqäva äqäyäqäsätqänjuwi, ii qokä-apäkiuqä suqä quvqeuñqä kñuä-iqä ävätñqä diñqeyi.

⁵ Iutani, Kraisi Iqu qua täunqä äquvepätäqänqani, Goti Iqueni, tii ätukqe.

*“Si qu hiqäva äqiyäpu ktapñqe, makinganqñi, Nyinyqä huiwi näwinyä äyä imäkeniqä. ⁶ Ga suqä, nanui wätakä niqiyätñqä tä hämänä ikeqenqätä, suqä quvqä huätä mamäutñqä hiqäva-qäyqenqätäni, yeeqä miqä isnä. ⁷ Iwä tängani, Goti Iquki, Nyi tii äktqä. Qu hiñuiqänänji bukä iu, Nyinqä tuwanuä äqäyäpu ekuwä-pa, Nyi äkinqä Sageunä qänaknä imñqä, ae sä äpqäqe qä.”**

⁸ Iqu i ätukqe, hiñuiqä iqisani, hiqäva-qäyqeuñqä kukñuä-suqä iuta tii ätkqe. “Qu hiqäva äqiyäpu ktapqänqetä, nanui wätakä niqiyätñqä tä hämänä ikeqenqätä, ä suqä quvqä huätä mamäutñqä hiqäva-qäyqenqätänjä-pqenqe, makinganqñi, yeeqä miqä yqänä isñqinyä.”

⁹ Iinjä ätuäqetani, “Nyi äkinqä Sageunä qänaknä imñqä, ae sä äpqäqe qä” ätukqe. Iqu iinjä itä, suqä hiñuiqändqä iqueni, huätä ämamäutä, änyä-hänjä imäkätä ekqe. ¹⁰ Ga Jisasi Kraisi Iqu, Goti Iqueqä äwiñqä dunä itä, Iqueqä huiwi hiqäva enqä-pa naqä-hñganä äwiñgqetani, ne qokä-apäkä Goti Iqueqänänjä heatunquä inemäkqqe.

¹¹ Itanqñi hiqäva-imäkqä eeqänänjä iqua, qu hiunji ique-iqueni, Goti Iquenyqä wäunjuä imäkäpu, hiqäva asiqwa äqiyäpu ätqäuwa wätqätanguwä-qe, hiqäva iinjä iqua, suqä quvqe huätä mämamäuqä ipnä. ¹² Mä Kraisi Iqu, qutä asänänjä ma, suqä quvqä huätä mamäutñqä hiqäva naqä-hñganä äqäkqetani, Iqu Goti Iqueqä hipa

* 10:7 Apqä Bukä 40:6-8

ämuangisa äpmakqe. ¹³ Inji hipa ämuangisa äpme, ämaqä, qu Iquenyqä mäkä-hunqä iquauñi, Iqueqä yukä yäpä iqi pmeqanqwanqanqä hinjuä äqänä äpme. ¹⁴ Quami, Iqu tiinjä etanji äpmakqe. Iqu hiqäva kiuänänjä hñqu imäkätä, qokä-apäki Goti Iqueqänänjä hipñqä iwimäkätñqä iquauñi, kiyä mamätqä ikikinyänjä näweqä pmetpñqä, qäpu iwimäkkqä iutanji.

¹⁵ Kukñuä ii yänänäqñqä imäkätñqe, Dñä Äñguä Iqu-pqe, awä änatqi. Ganäñi, tiinji.

¹⁶ *“Naqä Iqu tii ätqi. Inqanji, kukñuä Nyi qutä guä mäsamniñqe, tiinji. Nyi Nqä suqä eeqänänji, quvaqä qeqä-quuvqä iu pñqä eätmä, ga Nqä kukñui, nyi tuwanji, quvaqä kñuä indqänqeu äqiyemqänä.”*†

¹⁷ Itanqa anqumñi,

“Qu kukñuä-suqä ävasäpu quvqä imäkätqänjuwä diñqe, kñui anji manyiyqä yänqiyä.”‡

¹⁸ Goti Iqu, suqä quvqenqä äwqä hanjuä imäknätä, huätä ae ämamäutqe, suqä quvqä huätä mamäutñqä, hiqäva anqu imäkqe, hma hetñqe.

Goti Iquenqä zä miqä, qäqiqi waturquenqä

¹⁹⁻²⁰ Nyämaqäüä, yuä naqänänjä hiqñqä, ‘Aañä näwinyä Goti Iqueqänänjiqä’ ätminjuwä dunqä qñqanä enänqä iqu, Jisasi Iqueqä huiwiyi. Ga huänqä häñä-pmeqä-tänjä hñqu, ne yäpä yänqisa timatunqwe, Iqu yuä ique äpisiqiyätä, änyä-hänjä imäuekqe. Iqu Iqueqä häñegetä iinjä imäkqetanji, ne anjä hiqñqä ique yäpä yänqisa peyatunqwe, zä miqä pemä ianä. ²¹ Itanqa ne Ämaqä Hiqäva-imäkqä Aañä Naqänänjä, Goti Iqueqä ämaqä-qune Mäneyqä-qwe ämenju. ²² Iwä Goti Iqueqä hinjuä iqinji, Kraisi Iqueqä häñeque, neyaqä qeqä-quuvqeu pñqä-pñqä neyqanqgetanji, “Ne kiyä mamätquneyqä” näqñqä ämenä, ga neqä huiwi, eqä hinoqukuä maeqä itä, asñä äqänanitanji, ikikinyänjä imäkñgu. Inji huänqä äñguitä, Hiqäva-imäkqä Äñguä Iqutä, iinjä ae ämenqusetanji, ne qeqä-quuvqä imñi quanjä maeqä, aanjä naqä-qakuinä änyanä, Iquenyqä quuvqä eqiyätanä, yänänäqñqä imäknanita, zä miqä itanä, Goti Iquenqä qäqiqi wanä. ²³ Ga Goti Iqu, kukñuä guä ämäsäuekqä iunä Imäkqä-quvqae, ne “Iquenyqä quuvqä eqiyätanä, äñguä inemäkäninqä hinjuä äqänänä äpmenunä” ätätanä awä ätätunqwenqe, kñuä hñquaqu mindqänqä, a yänänäqñqä äqätqa wanä. ²⁴ Ne quuvqä anä eqiyätunquä hñqunä-hñqunänjä iqune, huizi iquauñqä kiinjä neñganquti, suqä äñguänänjä iunä itqueniñquä diñqe, ävauqumuatnatunquä hänaqenqä qävqä yanä. ²⁵ Iinjä itaqänqanji, ämaqä hui Goti Iqueqä yoqenqä aquväqñqeu ävquatämäutqänjuwä-pa, ne iinjä miqä, aquvä äqänätanä, yänänäqñqä imäkñguatunqwe. Hiunji Kraisi Iqueqä äpqe, qäqi päqtätanji hinjuä äqumbiyitanji, suqä iinjä änäänä imäkquatunqwe.

Neqä änenqä iunä, suqä quvqä imäkqa äwätunquä iutanjä kimanññqe

²⁶ Ämaqä-qunesanjä tqu-tqu, huänqä Jisasi Iqu imäuekqenqä kukñuä naqä-qakuinqä näqñqä ae ämakuwitanji, quwqä äwinqä

† 10:16 Järämai 31:33 ‡ 10:17 Järämai 31:34

iunä suqä quvqä imäkqa äwätqänuwi, quwqä suqä quvqe huätä mamäutnqe, hiqäva-imäkqe, näwi aanqä eä. ²⁷ Quvqe, tiinjä-pqe inänji. Qu zä kiinjä ipu, kukjuä mitqänqa, tä aanä tnänänänä, ämaqä Goti Iqutä mäkä-hunqä iquau tä näniqnqe pmeqnwanqä, hiñuä äqämbu pmeqnqänäyi. ²⁸ Ämaqä tqu-tqu, Mosisi iqueä suqeuñi ävakupqä iqua, ämaqä hñquaqunä-qe, hñquacu-hñquena-qe, “Qu iinjä-iinjä imäkquwiqä” tqanquwänqga, kukjuä mitqä iqua, quvqä huäqä mäwunqanqgetanji, qu äpakombnqänäyi. ²⁹ Inji he knui, äänä eyqi? Ämaqä, Goti Iqueqä Ymeqä Ique tuwä ävätqä iqu, kimanji hanjä-iqä äkisque meniçati? Ii itqä iqu, häñeqä Goti Iqueqä kukjuä guä ämäsauekqe, yänänäqñqä äwikqetanji, Goti Iqueqänänä hetnqä qäyä iwimäkkqä-qe, iqu häñeqä iinjä iquenqe, nätmätqä quvqä enqä-pa imäkätä, ga Dñä Ängüä, huäqä naumäkätä, Ängüä Inetqueqä Iqueni, suqä aanä quvqänänä, qäsä itquetqäuä. Iinjä itqä iutanji, hanjä-iqä aanä naqänänä meniçe. ³⁰ Ne näqnqä äyä ämenju. “*Quvqenqä kimanji, ii wäunüä Nqä enqä-qae, quvqä iqanqppqä iquauñi, Nyi kima wimniqeqä*”§ ätkqä iqu, ii Goti Iquvi. Ga tii-pqenqä näqnqä ämenju. “*Qokä-apäkä Iqueqänänä iquauñi, Naqä Iqu iwäsäunqiyä*”* ätä äqänä. ³¹ Goti Hänä Hea Ique-ique Pmeqä Iqu, ämaqä hñque hanjä-iqä naqänänä vätnqä a äkiçätqe, ämaqä iinjä iqu, zä aanä kiinjä winyänä.

Enyqä miqä, yänä äqänqga uwqänqenqä

³² Hiñuiqänänä, he Goti Iqueqä we-hunqenqä näqnqä ämepiyänqanji, qu hanjä-iqä kuapänänä hetapqanquwä iuta tmi-tmiqä-tqe ämepiyä-qe, yänänäqñqä ätqäumijnunqä knuä meqanqpu. ³³ Hñqanji, ämaçeuqä hiñuä iqi ämaetqätäpu, kukjuä quvqä etäpu, äyä etquetqänuwi. Hñqanji, ämaqä hanjä-iqä ii metqätanquwä iquauñi, he qutä anä äyä itqänuwi. ³⁴ Ga guä pmeqä anju pmetanquwä iquauñqe, he huäqä eunqanqgi, ängüä äyä itquetqänuwi. Itanqa qu heyaqä yquayä nätmätqä qua täu metauqanquwänqanji, heqä nätmätqä ängüänänä qäukuä yätu hea ique-ique yqänä witanqçenqä, näqnqä epiyä-qae, he iinjä qundqändqä miqä, yeeqänä äyä itqänuwi.

³⁵ Heqä suqä iinjä itqänuwi iquauñqä knuä ämapiyi, zä miqä pemä ipu, quuvqä yänänäqñqä yqänä heqiyqänqçe. Iinjä itqänuwitanä kimanji, Goti Iqu kuapänä etapäninqçe. ³⁶ Ii tiinjä. He Goti Iqueqä äwinqä dunä ipu, nätmätqä ängüänänä Iqu ätkqe mapnuwänqçenqçe, enyqä miqä, yänä äqänqga uwqänqçe. ³⁷ Ii tii äqänänqä-payi.

“*Äpakänä ma!† Ämaqä äpätnqä iqu, äpakä miqä äpäñqiyä.* ³⁸ *Nqä ämaqä jänänänä iqu, quuvqä eqiyätäqetanji, hänä pmenqiyä. Ga iqu pemä miqä itä, iqueqä quuvqä heqiyqä mäñdi imänqga-imänqga päwiqanqutqe, Nyi iquenyqe yeeqä miqä danä ymä.*”‡

³⁹ Ne ämaqä pemä miqä itanä, quuvqä heqiyqä mäñdi imänqga äpäwitä, qui imäknatunquä-qune ma, aanqçe. Ne quuvqe, hänjä-pmeqä meninqquä, eqiyqa uwqatunquä iquneyi.

11

Ämaqä hiñuiqändqä iuqä Goti Iqenqä quuvqä heqiyqenqä

1 Quuvqä heqiyqe, ii tiinji. Ne nätmatqä änguänänjä Goti Iquesa meninqüä hiñuä äqänanä äpmeñu. Nätmatqä iinjä iqu, naqä-qakuä witanqenqä näñqä ämenque, ii ne Goti Iquenyqä quuvqä eqiyätunqetayi. Auä, nätmatqä ne hiñuä mäqunquä enquä diñqe, quuvqä eqiyätanä iuta näñqä ämequ. 2 Ämaqä hiñuiqändqä iqua, Goti Iquenyqä quuvqä iinjä eqäminjuwä iutani, Iqu qunqe, “Ämaqä jänänänjä-quayqä” ätkqe.

3 Qäukuitä, quaetä, Goti Iqu Iqueqä kukñuä tqanqä duta ekiyinqä näñqqe, ne quuvqä eqiyätanä iuta ämetqänju. Iwä Iqu nätmatqä ne hiñuä äqunänqque ämetä, qäukuitä, quaetä, iuta imäkkqe, hmanji.

4 Epo* iqu, Goti Iquenyqä hiqäva äqäkqe, änguänänjä eä, Kenä iqueä ämawqätäukqe, ii iqu quuvqä eqäkqä iutayi. Ga iutani, Goti Iqu, nätmatqä Epo iqu hiqäva äqiyätä äwikqe, yeeqä imetä, “Iqu ämaqä jänänänjä-queyqä” ätätä ämänätqueqi. Itanğa Epo iqu ae äpakonqgä-qe, ne iqueqä quuvqä eqäminqenqä tqanji äwiyätunqque, ii iqu, iqueqä manitä kukñuä yqänä änatätñqä-payi.

5 Goti Iqu, Inokä† iqueqä huiwä qäsä mapäkonqä yätñqä diñqe, qäukuä yätunqä ätuma ekqäqe, ii iqu Goti Iquenyqä quuvqä eqäkqä iutayi. Goti Iqu itmakqetani, Inokä iqueqä huiwiñqä qävqä ikipiyä-qe, mämäqumueqä da ikuwi. Goti Iqueqä bukä iunji, “Goti Iqu ique änyä mitmeqänqani, Inokä iqu, Goti Ique yeeqä iwimäkminqeqä” ätä äqänä. 6 Mä ämaqä Goti Iquenqä quuvqä maeqiyqä ipiyä ii, qu Goti Ique yeeqä mäwimäkqä ipnä. Ämaqä Goti Iquenqä qäqi ppñqä äwinyätñqä ii, qu Goti Iqu äpmeñqenqä kñuä yänänänqñqä indqänäpu, ga “Ämaqä qu Iquenyqä näñqä mapñqä itqätanquwä iquauñi, Iqu kimani, äñguä väniqeqä” kñuä yänänänqñqä ämepu, ga Iquenyqä quuvqä heqäpñqe.

7 Goti Iqu Noa‡ iqueni, “Hanä-iqä naqänänjä qänqanä hiñuä mäqunquä iminjä di kimeñqiyä” tqanğa, Noa iqu Goti Ique yäpä iqi ävätä, imbqua qui mimäkñqä häñjä pmapñqä diñqe, yimba hñqu imäkkqe. Iqu iinjä imäkkqe, ii iqu Goti Iquenqä quuvqä eqäkqä iutayi. Iqueqä quuvqä heqiyqä iutani, qokä-apäkä qua täutanjuqä suqä quvqe, ätnänjä iqi äti ämaekqäqe. Ga tiinjä-pqeyi. Goti Iqu, qokä-apäkä Iquenyqä quuvqä eqiyätqänjuwä eqänänjä iquau itqueqä-pa, Noa iquenyqe, “ämaqä jänänänjä-queqä” ätminqe.

8 Goti Iqu Aprähämä§ iqueni, “Si qua, ‘tqeqä’ äktätmä äktapmqä iqä dunqä, uvä” ätuätä tääqä tuätumeqanqani, Aprähämä iqu Goti Ique qätä äwiyätä, äkiu ti wätñqe, änyä mañqä eäqä-qe, quuvqenä eqiyätä äuminqe. 9 Ga iqu äwäqe, qua Goti Iqu, ‘Tqä ktapmniqeqä’ ätuätä, kukñuä guä ämäsäuekqeu, anjä-himqä huitanänänjä-qu imänä äpmaminqe. Iqu iinjä äpmaminqe, ii iqu Goti Iquenqä quuvqä eqäkqä iutayi. Itanğa iqini, iqunä ma, Aisakä, Jekopä iquagu-pqe, qu ämaqä, Goti Iqu kukñuä asä ii guä ämäsäuekqä iqua, namnä anjä ämätepu, iu yakuinä äpmaminjuwi. 10 Ii tiinjä etanqiyi. Aprähämä iqu, anjä-himqä yänänänqñqä hñganqä, Goti Iqunä imäkätñqä kñuä ämetä, ämätkqä iu äpakänä pmeninqä quuvqä eqiyätä, hiñuä äqänä äpmaminqe.

* 11:4 Ipäqäkqä 4:1-5 † 11:5 Ipäqäkqä 5:21-24 ‡ 11:7 Ipäqäkqä 6:13-22 § 11:8 Ipäqäkqä 12:1-4

11 Sera* ii qokitqä ae ekqä-qe, ii Goti Iquenqe, “Iqueqä kuknjuä guä ämäsäuekgeu Imäkqä-queqä” knjuä indqänätä, quuvqä eqäqke. Iinjä ikqetani, Goti Iqu iwimäkqanji, ii äwqä ekqe. 12 Iinjä etanji, qoyanä äpäkonätñqä iminjä hñquesanji, kaqä-kawäka kuapanä eqiyämanjuwi. Qu hiinjä-qätäqueqä qäukuä yätunätä, hikä weä eqä manju äwiñqä-pa, a matauqänänä, aanä kuapanänä hepnuwi.

13 Ämaqä iinjä ii, Goti Iquenqä quuvqä yqänä eqiyäpiyä-qe, eeqänä äpäkonjuwi. Goti Iqu qunji, nätmätqä änguanänä dinä vqänqä kuknjuä guä ämäsäuekqe, qu qua täu yqänä äpmapiyänjanji, mämeqä danä ikuwi. Qu kinä tämä ätqäupu, nätmätqä iinjä kinä yämä witanji hinjuä äqunjuwä iutanä, yeeqä ikuwi. Ga qu womba miqä ipu, “Ne qua täunji, ämaqä anä-himqä huitanä-qune eanä, yakuinä pmetunquä iquneyqä” ätukuwi. 14 Ne ämaqä kuknjuä iinjä tqanqä äwiyaqetani, näqñqä tiinjä metunqe. Qu anä näweqä pmetpnuwä iunqä knjuä indqänqä äwätqänäuä. 15 Qu quwqä qua yäüä äväma äpkuwä iunqä knjuä yqänä ämeqä-säpi, qu iunqä anjumä uwqäpningä. 16 Ga iinjä ma, qu anä änguanänä, yäüä ique ämäwqätäutunqä hñque meqänqä, knjuä yänänäqñqä indqänätqänäuä. Ii qäukuä yätunä iqueyi. Ga Goti Iqu, qunqä anä-himqä näwinyänä ae ämätäwiyqä etanqçetani, tiinji. Qu Iquenqe, ‘Neqä Goti Iqukiyqä’ tqüä dinqe, Iqu womba miqä danä yänqiyä-qe, näqñqä ämetqänju.

17-18 Goti Iqu Aprähämä† iqueni, “Tqä taqä-tawäka kuapanänä, Aisakä iquesanä heqiyämambnuwiqä” ätuätä, kuknjuä guä ämäsäuekqe. Iinjä etanji Goti Iqu Aprähämä ique yamwiqä vqanqä, Aprähämä iqu Iquenqä quuvqä eqiyätä, iqueqä ymeqä Aisakä ique hiqäva imäkmätä äwikqe. Auä, ämaqä, Goti Iqu kuknjuä guä ämuäsäuekqä iqu, iqueqä ymeqä kiqä-kiuanänä ique hiqäva imäkmätä itä, knjuä yänänäqñqä tii ämaminqçe. 19 “Goti Iqu, ämaqä ae äpäkonjuwä ii, anjumä ävauqumuätätñqä Yänänäqñqä-tänä Iquvqä.” Iwä kuknjuä ktqä iutanä, “Aprähämä iqu Aisakä iqueni, äpäkonqçqä duta anjumä itmakqeqä” tatunqe.

20 Aisakä‡ iqu Goti Iquenyqä quuvqä eqiyätäqetani, iqu Jekopä iquenqätä, Iso iquenqätäni, Goti Iqu inqueqi ängüä pmanyiyänqä iwimäkätñqä tääqä ätukqe.

21 Jekopä§ iqu-pqe, Goti Iquenyqä quuvqä eqiyätäqetani, tiinjä ikqe. Iqu äpäkonätñqä, Josepä iqueqä ymeqä iquaquini, Goti Iqu änguanänä pmayänqä iwimäkätñqä tääqä ätkqe. Ga iqueqä yäqke, yqänä esänä, qonä äwoktäuqe, Goti Iqueqä yoqe, haqeqä ämamäukqe.*

22 Josepä† iqu Goti Iquenyqä quuvqä eqiyätäqetani, Israitqä iquesanä kaqä-kawäka Isipä äväma ppnuwänqä ätuätä, “Nqä yänä-yawi, injga qäsä äma uwqäpñqä” ätuätäqetani, äpäkonqçe.

23 Mosisi‡ iqueqä känai ique änyuäqe, iyaqu ymeqä iqueni qeqätqä äqunäsinyä, qua Isipä iu miqä naqä iqu ätkqenqä zä miqä, qanjuä hñquaqu-hñque zä maqñqä ämiminjiyi. Iyaqu iinjä ämiminjiyi, Goti Iquenyqä quuvqä eqiyäsinyä iutayi.

* 11:11 Ipäqäqä 17:9; 18:11-14 † 11:17-18 Ipäqäqä 22:1-10 ‡ 11:20 Ipäqäqä 27:27-29

§ 11:21 Ipäqäqä 48:1-20 * 11:21 Ipäqäqä 47:31 † 11:22 Ipäqäqä 50:24-25 ‡ 11:23 Anjumä Itmakqä 2:2-3

24 Itanğa MosisiŠ iqu naqä-qu ae eäqe, iqu Goti Iquenyqä quuvqä eqiyätä, “Ämaqä naqä qua iu miqä iqueqä meqiyqä ymeqä-queqä” tquä dinqe, “Oeyqä” ätkqe. 25 Iqu yeeqä inqe, suqä quvqeuta hñganqä iqa mäwqä, wänqäpu iqa iunqe, “qäyä hiätñqeä” ätätä, qu Goti Iqueqä ämaqä qui imäkminuwä-pa, iquenä-pqe qui imäkpnuwänqä dinqä atäunüä inqce. 26 Iqu, Goti Iqu kima änguänäñi väniqenqä hinüä äqänä äpmeqetani, “Ämaqä Goti Iqu atäunüä ikqä iqueä yoqä dunqä womba ämeqe, ii Isipätanä mbqä yquayä aanä hävemnäqnqä dunji ämäwqätäunä” knüä ämakqe. 27 Iqu Goti Iquenyqä quuvqä eqiyätäqetani, ämaqä naqä Isipä iu miqä iqueä äwqä tnäninqä zä miqä, qua iqueni ävämakqe. Ne Goti Iqueni hinüä mäqunquä itunquä-qe, Mosisi iqu Ique hinüä äqunätä iminqä enqä-panä-qu yänä äqänätä iinä iminqe. 28 Enätqä ymeqä hitmqä iquau päsqa iqu, Israitqä iquau qui miwimäkkqä yätñqä dinqe, Mosisi* iqu, Goti Iquenyqä quuvqä eqiyätä, “Sipsipqä äpäsäpu häñeqe, anä huä äyqä iu eä ipiyä” ätuätä, hiunji naqä ‘Pasopauä’ äqonänqe, inğa ipäqäkkqe.

29 Israitqä† iqua Goti Iquenyqä quuvqä eqiyäpiyä iutani, eqä-pñä ‘häñesqäüä’ äqonänqä iqueni, qua-ye enqä-panä iu äkäkuwi. Itanğa Isipä iqua asä iu äkenä-tpu iqanquwänqä, eqä änyuäpätäkqe.

30 Israitqä‡ iqua anä-himqä Jerikonji, hiunji 7 qanä koquvqanquwänqä, kiqä täkñi qua iqi äpäknqgqe, ii Goti Iquenyqä quuvqä heqiyqä iutayi.

31 LeopäŠ mbqä metñqä huiwä yanä vqä ii, ämaqä hinüä tämaqä iqä iquaqi, yeeqä itmetä yätamakä äwikqetani, qokä-apäkä Goti Iqueä kukñui hñgisanä iqetäñi, qui anä mimäkñqä danä ikqe, ii Goti Iquenyqä quuvqä eqäminqä iutanänji.

32 Nyi ‘iinjqä’ ätätmä tuwanui yqänä äqäka uwqämñqäta? Nyi kukñui Giriyonä* iquenqä, Barakä† iquenqä, Samsonä‡ iquenqä, ä JeptaŠ iquenqä, ññ Dewiti iquenqä, Samueli iquenqä, itanğa hinüä-tqä iquauñqä, tmqä dinqe, hea homä iqanji, änä maeqä iqi. 33 Goti Iquenqä quuvqä heqiyqä iutani, ämaqä iquautanä hñqua, qu ämaqä miqä kuapanänä iuqä mäkä-iqä iquauñi, ämäwqätäuminuwi. Hñqua, suqä quvqe jänä imäkminuwi. Hñqua, nätmätqä Goti Iqu, “Etapmqänä” ätukqeunä ämaminuwi. Hñqua, laiyonqä iqua manä mayauqä ipñqä imäkminuwi. 34 Itanğa hñqua, tä hänaqä naqänänñi equmuäkminuwi. Hñqua, mäkä-hunqä iquauqä hionaqeunji äwimasiyäpiyä iuta mapäkonqä iminuwi. Hñqua, yänänäqnqä maeqä epiyä-qe, qänakñi yänänäqnqä ämaminuwi. Hñqua, mäkä iqänqe, näqnqä ämaminuwi. Ä hñqua, mäkä-iqä qua huiziutanä iquauñi, anji unñqä ändowäkatminuwi. 35 Ga apäkä hñqua, käyamaqä ae äpäkonäpu, anqumä hänä vauqanquwä iquau, anji itmaminuwi.

Inäqe ämaqä hñquauñi, quwqä himä-wiunqä iqua, guä äkiqiyäuepu, “He Goti Iquenqä tuwä äwiyqäpi, ne henji evqatäwatatunqueqä” tquanquwänqä, qu, “Ne äpäkonätanä,

Š 11:24 Anqumä Itmakqä 2:11-15 * 11:28 Anqumä Itmakqä 12:21-30 † 11:29 Anqumä Itmakqä 14:21-30 ‡ 11:30 Josuwa 6:15-20 § 11:31 Josuwa 2:8-13; 6:25 * 11:32 Naqä-qua 6:11-8:35 † 11:32 Naqä-qua 4:6-5:31 ‡ 11:32 Naqä-qua 13:24-16:21 § 11:32 Naqä-qua 11:1-12:7

qua butaŋi aŋgumä hãñä ävautanä, hãñä pmeqä meniŋque, ii äŋguänãñiqä” kŋuä ämepu, himä-wiuŋqä iquau, “Oeyqä” ätumiŋuwi. Iutaŋi, himä-wiuŋqä iqua, iquauŋi äñäänä äpäsqa äwäpu, pizqä äpäkmiŋuwi. ³⁶ Huizi iquauŋi, himä-wiuŋqä iqua ewiŋqä ätuäpu, ikukuwä äpäsäpu, ga guä woyqä ämäsäupu, guä äpmuatemiŋuwi. ³⁷ Huiuŋi, qu hikä äpäsäpu, hŋquauŋi, huiwi awä äqäqatäupu, ä hŋquauŋi, hionaqetä pizqä äpäkmiŋuwi. Hŋqua, qäkämä maeqä, sipsipqä huiwitä, meme huiwitänä, imäkmbu ikämiŋuwi. Qu huiwä du yätamäkqenqe äwa kiŋä ipu, haŋä-iqä hävemnäqŋqä metqätanŋuwãŋga, suqä aanä quvqä di itquamiŋuwi. ³⁸ Quwqä suqe, äŋguänãñä eäqetani, qu qua täutaŋi huiziquauqä ämãwqätäupiyä-qe, qu qoqonä, qua yenüä, anä ämaqä maeqä imä äqäyänäkipu, hikä himañä iutä, qua hovqä iutä äwäyäkämiŋuwi.

³⁹ Ämaqä eeqänãñä iŋä iqua, Goti Iquenyqä quuvqä eqämiŋuwitani, Iqu quŋqe, “Ämaqä jänänãñä-quayqä” ätkqä-qe, qu qua täu yqänä äpmapiyãŋgaŋi, nãtmatqä Goti Iqu, “Nyi qu äwimniqe qä” ätätä guä ämäsäuekqe, mämeqä imiŋuwi. ⁴⁰ Ii tiŋä etaŋgiyi. Goti Iqu ne qänaki äpmeŋquä iquenyqe, nãtmatqä aanä äŋguänãñä, näwinyä imäkekqä iutaŋi, Iqu qokä-apäkä hiŋuiqändqe, qu-ganä qäyu timäuqä diŋqä mäwiŋgaŋgi, ne eeqänãñä ikikinyãñä anä timäuqãŋqä äwiŋqce.

12

Suqä enyqä miqä, yqänä imäkqa uwqenqä, ämänätqueqä iquauŋqä

¹ Ämaqä hiŋuiqändqä kuapänãñä iŋä iqua, änakuaqupu, quuvqä heqiyqenqä ämänätquetqãñä. Iŋä eãŋqe, suqä quvqä eeqänä, ne täka änamäkãŋqe, huätä equvämäutanä, haŋä maeqä eanä, qanä tnãñä äwätuŋquä-pa, suqä jänänãñä Goti Iqu ne imäkquatunquä äwiŋqä iunqä enyqä miqä, yqänä imäkqa uwquatunqce. ² Ne ii imäkquatunquä diŋqe, hiŋui Jisasi Iquenyä äquŋgua uwquatunqce. Iqu neqä quuvqä eqiyätunquä iu ävauqumuatätä, ikikinyãñä timäutŋqä Imäkqä Iquvi. Iqu yeeqä inqe qänakŋi wimeniqä etaŋqenqä kŋuä yãñänãqŋqä indqänätä, womba inqä zä-huätatä iu wimeqãŋqe äwäwa miqä, yãñä äqänätä tmi-tmiqä ämetä, zä-huätati äuŋqce. Inji, täŋgaŋi Iqu quami, Goti Iqueqä zä-hawiu hipa ämuãŋgisa äpme.

Goti Apiqu, ne suqä äŋguä imäkatunquä, inetqueqenqä

³ Iwä he hiqä-hiuä enyqä ipu mäwquatämäuqä ipŋqä diŋqe, Ämaqä, suqä quvqä imäkqä iqua, quvqä kiŋä qäyã itquamiŋuwä-qe, Iqu yãñä äqänätä äpmakqä, Jisasi Iquenyqe, kŋuä heyqutŋqänãñji.

⁴ He suqä quvqä ique ämãwqätäuanä-tpu mäkä ipiyä-qe, heyaqä häŋeqä kuapänãñi mäpäkãwiqä iqäqä änyãñji. ⁵ Goti Iqu henyqe, “Nqä ymeqeqä” kŋuä indqänätä, kukŋuä yãñänãqŋqä emäkätä etkqenqe, hui imäukuwä mandi? Iqu heŋi,

“Nqä ymeqä iquki, Naqä Iqu si äŋguä imäktŋqä, nãtmatqä hmbu ikitqueqäqe, ‘Tä nãtmatqä hiŋiŋqe qä’ kŋuä makiyqä yätŋqe. Itanŋa Iqu tqä qãmã-qãmã iqe, jänä ikimäktŋqä ikitqueqäqe, enyqä itnä mäwquatämäuqä panä. ⁶ Ii tiŋä etaŋgiyi. Naqä Iqu, ämaqä iquenyqä

äwinyätqä iquenji, änguä imäkätñqä ämotquenqiyä. Ga Iqu ämaqä hñque, Iqueqä ymeqä enqä-pa itmetqä iquenji, hiqokä päsänqiyä.”*

⁷ Hanjä-iqä äänä emeque, he, “Goti Iqu ne jänä nemäkätñqä inetquetqänä” knuä indqänäpu, yänänäqñqä tqäpñqe. Kaniqukua, quwqä ymeqä du itquetqänuwä-pa, Goti Iqu asä ii etquetqäuä. Ymeqä, kaniqu jänä miwimäkqä hinuinä äqunätñqe, äsqukä? Ymeqä iinji, aanqe. ⁸ Goti Iqu Iqueqä ymeqä eeqänänji, Jänä Iwimäkqä-qu etanqgetañji, heñi jänä memäkqä-säpi, he Iqueqä ymeqä naqä-qakuä maeqä, ä heniqu maeqä-quenä hetpñinji. ⁹ He tiñänqä-pqe knuä inä mapñqe. Apka äneemetqänuwä iqua, ne jänänä inemäkqanquwinqä yoqä naqänänjä äyä ämaetqänju. Itanqgetañji, Apiqu quuvqä änatapqä Iqueuä yäpä iqinyä itanä, iuta ne hanjä-pmeqä metunque. ¹⁰ Neqä apka, qu ne suqä jänänänjiu inemäkñqe, quwqä iwäsäuqä iuta imäkäpu, hñganqä mänetqueqä ipnä. Mä Goti Iqueqä jänänä inemäkqe, yätamäkqä äneyätä, Iqu suqä ikikinyänjinä itñqä-pa, ne-pqe asä iinjä nemäkätñqä inetquenä. ¹¹ Suqe, ne jänä inemäkqä iutañji, hanjä-iqä ämetanä, aquvänä miqä yanä. Ga qänakñji, ne suqä iquesa jänänä ae ätimäuanitanji, ne suqä aanjä jänänänji ämetanä, äwqä hanjuä-inqä pmenä.

¹² Iinjä iutañji, hanjä-iqä ämetqänuwita, hiqä hipa eqiyämäunqetä, yukä yäunjuä-yäunjuä inqä änyäunjuwitäñji, qäyä eänä, enyqä miqä, yänänäqñqä imäkmbu.† ¹³ Hänäqe, jänä imäupu upiyä.‡ Iwä yukä quvqä änyäunjuwä iqua, quanjä mapäkñqä ipu, änguä imämbñqänänjä.

Ne Jerusälemä änyä-hänjä iu timatunquenqe, yänjä qänquatuñque

¹⁴ He yänänäqñqe, ämaqä huizitä äwqä quvqä minqä, hanjuä imbu, suqä ikikinyänjä iunä iqäpñqe. Ämaqä ikikinyänjä matimäuqä enqä iqu, Naqä Iquenji hinjuä mäquñquä yänä. ¹⁵ Hesanjä hñqu, Goti Iqueqä qeqä imänqeuta hinñgi vqe mämeqä iqänqä, änguänä mimbu. Ga hesanjä hñqu, äwqä quvqä änyätä, huizi du yätquakä vqänqe, änguänä mimbu. ¹⁶ Itanğa hesanjä hñqu, suqä huiwä yanjä inqe, Goti Iqu änatapqä iu miqä, quvqä iqänqe, änguänä mimbu. Anğumä, hesanjä hñqu, Iso iqu Goti Ique tuwä äwiyätä, qua täu-tañinqänä indqänqgä-pa, indqänqänqä änguänä mimbu. Iqu ymeqä hitmqä-qu eä, kaniqueä nätmatqä iqu meqä iunji, ymisanjä naqä-hñganä äñqä di, mbqä ikqe. ¹⁷ He näqñqä äyä enjä. Qänakndanji iqu nätmatqä ii anğumä mamätä ikqe, änä mämeqä ikqe. Itañji iqu nätmatqä änguänänji anñgi metñqenqe, knuä kuapanä äqäminqä-qe, iqueqä suqä quvqenqä knuä kunmäkñqä ikqetani, huänqä minqä ikqe.

¹⁸ He Jisasi, Iquenqä quuvqä eqiyätqänuwä Ique ätimäuquwi, qo-qonjä naqä-qakuä itmaqänäpu a mipñqä hmanji. Isratqä iqua qoqonjä Säna iu ätimäukuwänğanji, tä naqänänjä äsätä, hea mäma naqänänjä äwita, yunjuä yänänäqñqä äqunätä, iqanñgi äquñguwi. ¹⁹ Itanğa häawä tätqätanñi äwipiwi, mä manjä tqanñgi äwiyäpiyä iquenqe, qu zä kiinjä ipu, Mosisi iquenji, “Ne Iqueä kukñui qätä wiyqänqe mänenqä iqiyä-qe,” änäänä ätqua äuminjuwi. ²⁰ Qu kukñui, ämaqä-qe, hiveqä-yaqueqä-qe, qoqonjä-eptänqgä täu qo äuiqäqä iquenqe, hikä pizqä päsqänqä tqanğa, zä ipu mämeqä ipiyitanji, “Ne Iqueä kukñui qätä

* 12:6 Quamä-pmeqä 3:11-12 † 12:12 Asayä 35:3 ‡ 12:13 Quamä-pmeqä 4:26

wiyqānqe mānenqā iqiya-qe,” atqua āuminuwi. § 21 Qu nātmatqā iinjā āwiyāpu, ga hiñuā āqunāpiyiñqā zā kiinjā ipiyā iutani, Mosisi iqu-pqe, “Nyi aanā zā kiinjā itmā, yāunūā-yāunūā iqānā” ātkqe.*

22-24 He iinjū matimāuqā, tiinjū ātimāuquwi. He qoqonā Sayonā iutā, Goti Hānā Hea Ique-ique Pmeqā Iqueā anā-himqā Jerusālemā qāukuā yātunā āmātnāñqā iutā, ātimāuquwi. Iqini, tiinjā iquau āwimequwi. Enātqā a ānā matāuqānāñā aquvā āqānāpu, yeeqā itqātanguwā iquautā, Goti Iqueqā ymeqā hitmqā, quwqā yoqe, qāukuā yātu āqānāñqā iuqā aquvāqñqā iutā, ā Goti āmaqeu kukñuā mitqā Iquesā, ηη āmaqā Goti “Jānānāñā-quaiqā” ātātā, ikikinyāñā ae iwimākkqā iquauqā quuvqā iquautā, ga Jisasi, Goti Iqutā, āmaqetā, awā iqi ātqāutā, kukñuā ānyā-hāñā Goti Iqu āmāsāuekqe, qāyunā timāutñqā imākkqā Iquesā, ga Jisasi Iqueqā hāñeqā ne pñqā-pñqā ānekqā iquesāñi. Hāñeqā iinjā iqueqā kukñui, āñguānāñā eā, hiñuiqānā Epo iqueqā hāñeqā ātmiñqā† iunji, āmāwqātāunā.

25 Naqā Iqu kukñuā tātqātangqe, hñgisa ipu, qātā māwiyqā danā iqānqe, hiñuā āqunāpu, āñguānā mimbu. Hiñuiqānāñi, Iqu Israitqā iquau qoqonā Sānai iu ātumiñqe, qu Iqueā kukñuā iunji, hñgisa ipu, qātā māwiyqā ikuwitanā hāñā-ique, zā āwāpu, māmāwqātāuqā ikuwi. Inji Iqu qāukuā yātuta kukñuā natātqātangqe, ne tuwā āwiyquque, iquesanā hāñā-ique, zā āwātānā māmāwqātāuqā yanqunā. 26 Goti Iqu, qoqonā Sānai iu kukñuā tquanga, quae āmenā ikqe. Mā Iqu tānganqe, kukñuā guā āmāsāutā, “*Anjiñi Nyi āmenā naqā-hñganā mimniñqe. Inganji qua iquenyā mimniqā ma, qāukuā iqueni qāsā mimniqeqā*” ātkqe. ‡ 27 Iqu “Naqā-hñganāyā” ātkqe, tiinjñqeyi. Goti Iqu iinjā imākātāqāngani, nātmatqā Iqu imākātā ekqe, āmenā āmitā huātā mamāuniqe. Mā nātmatqā āmenā-miqā yātqe, iinā yqānā witiñqā imākāniqe.

28 Goti Iqueqānā āmiqe, ne āmenque, ii āmenā-miqā yānā. Iqu qeqā wutqangi ii ānātapkqetani, ne Iqueni, “Si Anñguā Iqā Iqukiyqā” tquatuñque. Iutani, ne Iqu āmānaqutāutangi āqunātānā, Iqueqā yāpā iqinyā itanā, itanga, Ique yeeqā iwimākatunquā diñqe, Iqueqā yoqe haqeqā āmaequatuñque. 29 Ii tiinjā etanjiyi. Neqā Goti Iqu, tā tnāñāñā āsātā, nātmatqā eeqāñāñā tā ānātñqā-panā Iqueyi. §

13

Suqā Goti Ique yeeqā wimākqenqā

1 He hñqunā-hñqunāñi, quuvqā anā eqiyātqāñuwā iquauñqe, kiinjā henganguti, qutā iqa uwqāpñqe. 2 Ga āmaqā hñqāqisanā emequwā duñi, yeeqā āvātmepu, suqā, iquau heqā anā iu miqe, māvquatāmāuqā pambu. Ii tiinjā dutayi. Āmaqā hñqua iinjā ipiyāngani, qu “Āmaqā du āvātmequnā” kñuā āmakuwā-qe, enātqā iquau āvātmakuwi. 3 Goti Iqueqā āmaqā guā āpmeñuwā iquauñqe, he qutā anā āpmapiyā enqā-pa ipiyā diñqe, kñuā meqāpñqe. Āmaqe, huiziqua quvqā iwitqueqanñuwā iquauñqā-pqe, kñuā meqāpñqe. Ii he huiwi asitaninā imbu, tāñā-hunqā meqenqe, nāqñqā yasāmā etanñpiyā.

§ 12:20 Anñgumā Itmakqā 19:16 * 12:21 Kukñuā-suqā 9:19 † 12:22-24 Ipāqākkqā 4:10

‡ 12:26 Hakai 2:6 § 12:29 Kukñuā-suqā 4:24

⁴ He eeqänänjä, suqä, qokä-apäkä ämanqä ätnänqä iqueni, haqeqä ämamäupnqe. Iwä qokä-apäkä ämanqä iqu, Goti Iqueuä hinuä iqini, kiyä mamätqä, änguänänjä witätnqä imäkqangpu. He näqnqä äyuwä. Huiwä yanä hinji-hinji inqä iquautä, apäkä huiuqä, qokä huiuqä ditä ikiqä iquautäni, Goti Iqu quwqä suqenqä kuknuä ämitätä, kima väniqe. ⁵ Goti Iqu nenji, “*Nyi heñi, nätmatqä maeqä pmapnqä emäkmänqe, maevquatämäuqä ymqänä*”^{*} natqanqgetani, he mbqänqänä enqä iquenyä iqa mäwqä ipu, “Nätmatqä ne ae a äqätänque, ii neqä qäyunäni ämenunä” knuä ämepu, äwqä hanuä imbu pmeñnqe. ⁶ Ga Goti Iqueqä kuknuä yänänäqnqä nemäkqanji,

“*Naqä Iqu yätamäkqä nyiyqä-qu etanji, nyi zä miqä danä imqänä.*

Ämaqe, qu nyinji, äki-äki indqueqanqpä-qe, Goti Iqu nyitä yqänä äpmenä”[†] tatunque.

⁷ Ämaqä naqä he emeyäpu, Goti Iqueqä kuknuä etminuwä iquauqä knuä heyquätñqe. He nätmatqä eeqänänjä, quvaqä qanä äwätqätanquwä iuta ätimäukqenqe, knuä ämepu, qu quuvqä eqäminuwä-pa, asä inä eqiyqäpnqe. ⁸ Jisasi Kraisi Iqu, huäqinyqä, tänganqä, inga-inganqä huitanä makunmäknqä, asänänjä Iquvi. ⁹ Injä enqä-qae, kuknuä huitanä-huitanä yäpaqänqisanji ämeyätä, hänaqä Goti Iqueuä dunji ävquatämäuqä dinqe, änguänä mimbñqe. Neqä qeqä-quuvqä imñi yänänäqnqä hiätñqe, ymisanä iutanä ma, Goti Iqu qeqä imänqeuta yätamäkqä hinji äneyätñqä iutanänji. Ämaqä, ymisanä äñqä kuknuä-suqä iu qänaknä itqänuwä iquauñi, suqä ii yätamäkqä mäwqä itñqe.

¹⁰ Ne hiqäva-imäkqä ttawä ämenque, mä hiqäva-imäkqä namnä anä iu itqänuwä iqua, ymisanä ttawä iquesanji ämepu, manqä ipnä.

¹¹ Hiqäva-imäkqä naqä iqua, nanuä iutanä häñeqe, suqä quvqä huätä mamäutñqe, anä aanä näwinyä Goti Iqueqänänjünqä äma äpeminuwi. Inäqe, nanuä huiwä-guwä-yänä-manji, ämaqä hnqua-mända anä-himqä iunji yäpaqä mäñgisa äma äwäpu, tä ikaminuwi.‡

¹² Injä etanji Jisasi Iqu, Iqueqä häñeqeta, qokä-apäki Goti Iqueqänänjä hipñqä iwimäkätñqe, tmi-tmiqä-tqe, anä-himqä iunji yäpaqä mäñgisa ämakqe. ¹³ Mä tänganji, ne womba inqä Iqu ämakqe, ne-pqä inä metñque, anä-himqä yäuä iqueni,§ äväma yäpaqä mäñgisa äwätanä, Ique wimetunque. ¹⁴ Qua täunji, ne anä-himqä äpakänä wiqe, maeqä-quneyi. Ne anä-himqä qänaki pätnqä iquenyqä, hinuä äqunanä äpmeñu.

¹⁵ Mä Jisasi Iquesanji, ne hea ique-iqueni, Goti Iqueqä yoqä haqeu ämaetanä, Iquenyqä hiqäva qäyquatuñque. ¹⁶ He qokä-apäkiunji, suqä änguänänjä dinä itquepu, qu nätmatqä hnjuanqä äwa iqanqpqe, yätamäkqä wipñqe. Suqä iinji imäkqe, Goti Iqu hiqäva-imäkqetänji asänänjä äqunätä, yeeqä kiinjä äwinyätñqe.

¹⁷ Heqä quuvqä heqiyqe qui imäkqänqe, heqä ämeyqä iqua wäunui, hapä mäpmeqä itqänäuä. Ga qänakñi, quwqä wäunjuä injä iminuwä iquauqä quatinqe, Goti Iqueni awä tupnuwänqe. Iutanji he iquau qätä äwiyäpu, yäpä iqinyä iqäpnqe. Iqua hesa äwqä hanä-iqä mämeqä,

* 13:5 Kuknuä-suqä 31:6 † 13:6 Apqä Bukä 118:6 ‡ 13:11 Hiqäva-imäkqä 16:27 § 13:13 Täqinji, anä-himqä yäuä iqueni, kuknuä-suqä yäuä iquenyqä atäunjuä eä.

quwqä wäunui äwqä yeeqä-tänjä iqäpnqä diñqe, he iinjä imäkqäpnqe. Qu wäunui äwqä hanjä-iqä-tänjä ipqe, heñi yätamakqä meyqä yänä.

¹⁸ Ne hea ique-ique suqä jänänänjinä imäkatunquä änenyätñqä-qae, neqä suqä iwäsäuqä duñi, “Goti Iqueuä hinuä iqñi, jänänänuneyqe” knuä yänänäqñqä ämenju. Inji, he Goti Iqu yätamakqä neyätñqä tääqä tqanqpu. ¹⁹ Mä Iqu nyinji, henyqä anqumä maqänä änändowatätñqä, tääqä tññqä kiinjä änyinjiyä.

Goti Iqu qunji äñguä wimäkätñqä, tääqä tqenqä

²⁰ Täñganji, Goti äwqä hanuä änyanä pmeqä nätapqä Iqu, yätamakqä eyätñqä tääqä ätuätqänä. Iqu neqä Naqä Jisasi Ique qua buta anqumä hanjä ävauqumuatkqe. Jisasi Iqu, Iqueqä hanqe, kuknuä guä ämäsäuekqä qäpu maeqä ique, yänänäqñqä iwimäkätñqä äwikqetani, sipsipqä iquau Miqä Naqä-quvi. ²¹ Goti Iqu he Iqueqä äwinqeunä qänaknä ipñqä diñqe, näwinyä äñguänänjä emäkätñqä tääqä ätuätqänä. Ga Iqu Jisasi Iqueqä wäunüä dutani, ne suqä Iqu äwinyätñqe, eeqänänjä metunquä inemäkätñqä-pqe, inä änyinji. Ga Jisasi Kraisi Iqueñi, ne yoqä naqänänji hea ique-ique vqatunque. Ii naqä-qakuä eä, qäyä äpmetänä.

Kuknuä yäpaki

²² Nqä nyämaqäüä, nyi tuwanuä wänqäpu äqiyqä-qae, kuknuä, heqä qeqä-quuvqä imñi, yänänäqñqä emäkätñqä ätqäqä täñji, qätä äñguänä wipñqä kiinjä änyinji. ²³ “Neqä neyämaqä Timoti iqu, guä pmaminqä iuta ae iqtäwatukuwiqä” etqä. Iqu nyi maqänä nyimeqanqutqe, qäquye henyñqä hinuänqä penyue. ²⁴ Heqä naqä ämeyätqänuwä eeqänänjä iquautä, qokä-apäkä Goti Iqueqä eeqänänjä iquautäñi, “Nyi qunqä hui mimäuqä iqänä” ätqenqe, iquau tupiyä. Ämaqä qua Italisänä äpkuwä iqua henyänqe, “Ne qunqe hui mimäuqä iqunä” ätqä. ²⁵ Goti Iqu, Iqueqä qeqä imänqeta, he äñguä hinji emäkätñqä änyinji.

Jemisi iqu tuwanuä äqäkqe Yätamakqä kuknuä hinuiqänjä iquvi

Jemisi iqueqä tuwanuä täunji, iqu Goti Iqueqä qokä-apäkä iqua suqä änguä iunqä qänaknä iqäpñqä motquetñqä, kuknuä kuapänä ätuätä iunqä äqäkqe. Qu näqñqä änguänänji ämepu, iqueqä kukñuinqä kñuä änguänä indqämbñqä iunqe, iqu kuknuä ktqä kuapänänji äqäkqe.

Jemisi Iqu kukñui yänänäqñqä tiinjä äyä ätkqe. Ämaqä, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyätäqä iqu, hinqänäwa mäpmeqä itä, ämaqä huizi-pqä iquaunji, suqä änguä iwimäkquätñqe. Ii tiinjñqä ämotqueqiyä. Iqu quuvqä yänänäqñqä hiäqiyätñqä inqeqä.

Jemisi iqu, tuwanuä tquenqä kuknuä ätkqenqä

¹ Nyi Jemisi Goti Hanjuwä Iqueqätä neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqueqätä wäunuä-wiyqä iqunji. Nyi tuwanuä tä, he, Israitqä iquauqä awäkiqua 12 iquauta eqiyämañgquä iqunesañä, ga añi, qua neqä du mäpmeqä danä, qua im-imä äpmakäwäñuwä iquennqä äqiyqä. Yäa ñqä-quauä.

Quuvqä heqiyqä dunqä yamwiqä iqenqä

² Ñqä nyämaqäüä, suqä quvqä hanjä-iqä imäkqä dunqä yamwiqä iqä huitañä-huitañä emetqätanqutqe, he iinqe yeeqä dinä ipu pmepñqe.

³ He näqñqe, hanjä-iqä hnjuä ätimäutä, hiqä quuvqä heqiyqä dunqä yamwiqä eyqäqe, hanjä-iqä iinj qäyä ämepu, yänänäqñqä tqäutñqä emäkqi. He iinqe, yeeqä iqäpñqe. ⁴ Heqä quuvqä heqiyqä yänänäqñqä hetñqä dinqe, he hea ique-ique hanjä-iqä qäyä ämepu, yänänäqñqä tqäutñqä. Inqanji he Goti Iqueä suqä änguänänjä dinqe äwa miqä ipu, hiqä suqä änguä ikikinyänjä dunä ipñqänä.

⁵ Yänänäqñqä iinj heqenqe, ämaqä hesañä hnqu, suqä, kñuä änguä iwäsäuqänqä äwa iqe, iqu Goti Iquenyqä tääqä ätätä yatñqä vätnqe. Iwä ämaqä, Goti Ique yatñqä vqanquwä iquauñqe, Goti Iqu, äkasuwä mätkuä itä, nätmätqä änguänänjä di, kuapänänjä Vqä-qu eä, Iqu iqueni näqñqä vänä. ⁶ Ga ämaqä Goti Iquenyqä tääqä ätätä yatñqä ävätäqä iqu, “Goti Iqu ändapänqutiyä, ä mändapqä yänqutiyä?” kñuä mämeqä danä yätñqä. Iqu quuvqä yänänäqñqe, “Goti Iqu dapänqiyä” heqiyätñqe. Ämaqä kñui, “Goti Iqu ändapänqutiyä?” indqänätñqä iqu, yunji eqä-huänjä nänji-täqi äqiyäuaquvämäuqäpaniqä. ⁷⁻⁸ Ämaqä iinj iqu, kñuä hnquaqu-tänjä-qu eä, suqä itqä iunä miqä-qu, “Naqä Iquesañi, nätmätqä hmbu mamqänä” kñuä di miqä yänä.

Nätmatqä maeqä iquä, nätmatqä kuapänänjä-tänjä iquätñqe

⁹ Ämaqä Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä heqiyqä, nätmatqä maeqä iqu, Goti Iqueä hinuä iqinj, yoqä naqä-tänjä-qu etanji, yeeqä itä, ‘änquiqä’ tätñqe. ¹⁰ Mä ämaqä nätmatqä kuapänänjä-tänjä-qu eä, yoqä naqä qunqä-qu, iqueä yoqä iinj mändi päwiqanqanji, iqu iinqe yeeqänä yätñqe. Tiinjä äyuwä. Ämaqä mbqä yquayä kuapä-tänjä iqu, qätaqä hutqä äteyqiyätñqä-pa, aanqänqä hiänä. ¹¹ Mäptqä haqä

yändi äpeyätä, tnänänänä tquanğanı, qätaqä hutqe yäüä ätäpäsenä. Ga hutqä qeqätqe, ändasnänä. Asä iinji, ämaqä nätmatqä kuapänänätänjä di, quwqä nätmatqä kuapänänä iu wäunuä yqänä itqätanğpi, qätaqä hutqä i ändasnänqä-pa, i dasmbnä.

Goti Iqu, suqä quvqä imäkkä duñqe, yamwiqä mäneyqä danä yänä

¹² Ämaqä, suqä quvqä imäkkä duñqä yamwiqä iqä iutanjä hanjä-iqä ämetä, yänänäqñqä ätqäunqä iqu, äñguänänjä äpme. Yamwiqä iqä wimeqanğqä du, iqu ämawqätäuqä duñqe, iqueqä kimae, Goti Iqu iquenji, hänjä hea ique-ique pmeqä vqänğisanğqe, iqu äñguä äpme. Ämaqä Goti Iquenyqä kiinjä äwinyätñqä iquauñi, Goti Iqu quwqä kimae, niqauqä hänjä hea ique-ique pmeqä-tänji ätenqä ii, vqänğqe. ¹³ Hñqu suqä quvqä imäkätñqä yamwiqä iqä äwimeqe, ga iqu, “Goti Iqu nyi suqä quvqä imäkmqänqä yamwiqä änyiyqiyä-qe,” matqä danä iquätñqe. Suqä quvqä iqu, Goti Ique yamwiqä mäwqä danä yänä. Ga Iqu, ämaqä hñqu suqä quvqä imäkätñqänä yamwiqä mäwqä danä iquänä. ¹⁴ Neqä suqä quvqä imäkkä duñqä neñqä iqu, ne quanğä ämäneqäpima, suqä quvqä imäkatunquä yamwiqä neyquänä. ¹⁵ Suqä quvqä imäkkänqä änenqä iqu, ii apäkä äwqä enqä-pa eä, ga suqä quvqä änyuequänä. Iwä suqä quvqä iqu, naqä yäüä eätä, äpäkonğqe änyuequänä.

¹⁶ Iyää nğqä nyämaqä nyi kiinjä änyinätñqäüä, he kukñui, “Goti Iqu yamwiqä änyiyqiyä” tqä iqu, iqu quanğä etätä, waqiyä etma uwqä duñqe, mäwimasiyqä iqäpnä. ¹⁷ Nätmatqä äñguänänjä qanyinä ämetunğqe, ii Goti, tä we qäukuä haqä yätu äunätñqä iquau imäkkqä Iquesa pätkätanğiyi. Ktqä tä we-hunqä inğisanji, naqätä, wänqätä, äyä mäüänä. Mä Goti Iqu iinjä ma, Iqu hea ique-ique suqä naqä-hñqunänji. ¹⁸ Äwiñqä Iqueqä dutanji, Iqu neñi, Iqueqä kukñuä naqä-qakuänänjä itänä änanynquäqe, iwä nätmatqä eeqänänjä duñi, ne ganä änaunyätä, ne Iqueqänänjä enju.

Goti Iqueä kukñui qätä äwiyäpu, qänaknä iqenqä

¹⁹⁻²⁰ Nğqä nyämaqä nyi kiinjä änyinätñqäüä, nätmatqä äti tänğqe, näqñqä äñguänänjä hipñqe. Ämaqeüä äwqä tnänji, Goti Iqueä suqä äñguä jänänänji, maeqä äyä etanği, he maqänänji qätä wiyqä duñqä ipu, ga kukñuä tqä duñqe, maqänä mäwauqä danä ipu, äkasuwä maqänä matqä danä iqäpnğqe. ²¹ Iinjä eänqä-qae, suqä kiyä mätketä, suqä quvqä huizitä, huätä ätnämäupu, hiqä-hiuä mänä äkittqiyenäpu, kukñuä Goti Iqu hiqä qeqä-quuvqä yäpä imä vowä ikeqe, metpnğqe. Kukñuä iqu, he hänji, qäuqu emäkäqumuatquänä.

²² Kukñuä ii ämequwä iunji, qänaknä miqä, qätenä äwiyquenä equwi, hiyaqä knui qui imäknäpu, nänjä-täqinji hiqä-hiuä äwätqänä. Kukñuiunji, qätä äwiyäpu, qänaknä iqä-quenä hipñqe. ²³⁻²⁴ Goti Iqueä kukñuä duñi, qätenä äwiyätä, iunji qänaknä miqä iqä iqu, ii ämaqä hinuä yäqñqä du hinuä iqänätñqä-pa iiyi. Iwä iqu hinuä iqänğga äwäqe, iqueqä himä-manji iinjä äyitanä iqänäqe, maqänä hui äwinyätñqä-panjä iinjäqä. ²⁵ Mä ämaqä, Goti Iqueqä kukñuä-suqe hinuä yasämä äqunätä, naqä-qakuänänjä du qänaknä iqä iqu, iinjä ma. Goti Iqueqä kukñuä-suqä iqu, ikikinyänjä eä, suqä quvqä iquesa ineqütawatquänä. Inji ämaqä iinjäqä hui mimäuqä danä, a yänänäqñqä äqätä, qänaknä itñqä iquenji, Goti Iqu, ämaqä iqueqä

wäunji, änguä imäkquänä. ²⁶ Ämaqä hñqu, “Nyi Goti Iqueä äwiñqä du qänaknä iqunjqä” kñuä äme, iqu iqueqä mañi änguä mäminjqä iñqe, iqueä-kñuä quanjä ätnätä, Goti Iqueä äwiñqä du qänaknä itñqe, ii hiñgi itqäüä. ²⁷ Goti neqä Apiqueä hiñuä iqñi, Iqueä äwiñqä dunä qänaknä jänänänñä iqe, ii tiñji. Apäkä gokä äpäkonjqä, ymeqä kánaqä-känunua äpäkonjqä äpmeñuwi, quñqä kñuä ämetanä, hañä-iqä metqätanquwä iunji, yätamakqä vquatuñque. Itanğa huizi, suqä quvqä qua täutanä iqu ne kiyä inatmäkqänqe, Goti Iqueä hiñuä iqñi kiyä mätcqä tqäuñqe, neqä qanjä uwqe, änguänänñä minquatuñqueqä.

2

Ämaqä huiunji himäqi ämipu, huizi dunji tuwä ämäupu, miqä iqenqä

¹ Nqä nyämaqäüä, he neqä Jisasi Kraisi, yoqä naqä-tänñä Iquenyqä quuvqä eqiyänjuwi, he ämaqä huiunji änguä ämipu, huizi dunji tuwä mäwiycqä pambu. ² Ämaqä qäkämä änguänänñä imäknä, anquä hipae hiñqä hñqu, heyaqä anñä aquvächñe hemeqanğa, ga ämaqä nätmätqä maeqä, qäkämä äqäyäpknjqä imäkñqä hñqu, iqu-pqe heyaqä anñä aquvächñe inä hemenä. Ga inğanji he äänä ipñqe? ³ Iwä iñji, he ämaqä qäkämä änguä imäkñqä iquenji, änguä itquepu, “Yquvanñä änguä täu pmayä” tupñqäta? Itanğa ämaqä nätmätqä maeqä iquenji, “Nänqäqä pämä ätcäucqäti, pämä tqävä. Ä nyaqä yukä yäpä täqi quamä äpmeqäti, quamä pmayä” tupñqäta? ⁴ He suqä iññä itqäpi, ii he hiqä kñuä iuta, hiqä-hiuä iwäsäupu, suqä asä iquenyä mitquatñqä itqänñä. He, ämaqä iwäsäucqä-qu eä, ämaqä dunji, iqueqä kñuä indqänjqä quvqä duta iwäsäutñqä-panuenji.

⁵ Nqä nyämaqä nyi kiññä änyinätñqäüä, qätä nyipu. Ämaqä qua täunji nätmätqä maeqä eänjuwä ii, Goti Iqu qu ae quuvqä heqiyqä naqänänñä-tänñä eäpu, änguä pmeqänjqä ätekqe. Ämaqä, Iquenyqä kiññä äwinyätñqä iquauñqe, “Qu nyaqä miqä iu pmeqänjqä” ätenqe, ämaqä qua täu nätmätqä maeqä eänjuwä ii-pqe “Inä pmeqänjqä” ätekqe. ⁶ Iqu iquau qäyä ätekqänjqä, he quñi womba ipñqä itquetqänñä. Kñuä mapu! Heñi ekittqiyäpu, hañä-iqä etapäpu, kukñuä metpñqä dunqe, tqukua ämeqepäma äwätqänñä? Suqä iñji, ämaqä mbqä yquayä-tänñä iqua, qäqua etquetqänjuwi. ⁷ Goti Iqu heñi, Kraisi Iqueqä yoqä änguänänñi enyuätqä-qe, ga yoqä iunqe, kukñuä quvqä ätäpu, quñi tqukua imäkätqänjuwi? Ii ämaqä mbqä yquayä-tänñä iqua, qäquayä.

⁸ Neqä Ämineycqä Iqueä kukñuä-suqä naqä hñquenyqe, bukiunji tuwanñuä tii ätätä äqäkqe. “*Tqä-täunjqä äkinyätñqä-pa, ämaqä huizi dunjqä-pqe inä kinquätñqäqä.*”^{*} He kukñuä-suqä iquenji, aanñä naqä-qakuänänñä itqäpi, he jänänänñä dunä itqänñä. ⁹ Iññä qäyä etanği, he ämaqä huiunji, änguä ämipu, huiziunji, tuwä mäucqä eänjuwi, he suqä quvqä imäkqä. Iwä kukñuä-suqä iqu, “He suqä qui imäkqä-quenjqä” ätätä ämetquenä. ¹⁰ Ii tiññä etanği. Ämaqä hñqu kukñuä-suqä eeqänänñä dunji qänaknä itä, hñquenä ävausqe, iqu ämaqä kukñuä-suqä eeqänänñä iunji, ävausqä enqä-panñä iquvi. ¹¹ Goti Iqu tii ätkqe.

* 2:8 Hiqäva-imäkqä 19:18

“Qokä-apäkä ämanqe, huizitä huiwi yanä mikiqä ipñqeqä.”† Itanğa iqu tiinjä-pqä inä ätkqe. “Ämaqä pizqä mapäsqa pambiyä.”‡ Iwä ämaqä hñqu, apäkä huisä, huiwä yanä mikiqä itqä-qe, iqu ämaqä pizqä äpäsqe, iqu ämaqä kukñuä-suqä eeqänänjä iunji, ävausqä-quvi. Ii enqä-pañi, he ämaqä huiunji, äñguä ämipu, huiziuñi, tuwä ämäuqä eäñuwi, he kukñuä-suqä ävausqä-quenji.

12 Goti Iqu kukñuä-suqä, ne suqä quvqä iquesa inequtawatqä ditäñi, neqä suqe iwäsäuniqe. Inji he kukñuä ätäpiyä iu, wäunjuä ipiyä iu, nätmätqä äki-äkitanä imäkññqe, he kukñuä-suqä iinjä iuqä yäpä iqä pmetanquwiñqä kñuä yasämä indqäñgpñqe. 13 Ii tiinjä itanğiyi. Ämaqä hñqu, hñquenyqä qeqä matmäkqä imitätqe, Goti Iqu iwäsäutäqanğani, Iqu ämaqä iquenyqe, qeqä matmäkqä yäniqe. Mä ämaqä, huizi dunqä qeqä ätmäkmitätqä iqu, iwäsäuqanğani, iqu ämäwqätäuniqe.

Quuvqä heqiyqä dunqä wäunjuä mimäkqä danä iqäqe, quuvqä heqiyqä ii pizqe

14 Nqä nyämaqäüä, ämaqä hñqu, “Nyi Kraisi Iquenyqä quuvqä eqiyätqänänä” ätätä, iqu suqä qäyunä miqä itñqe, iqueqä Kraisi Iquenyqä quuvqä heqiyqe, qäyuta? Quuvqä heqiyqä iinjä iqueni, anğumä häñä iqumuatäniqäta? 15-16 Tasi-gua, nanyi-napqa hui qäkämä aanqä eä, ymisanä dänqä itqätanğuti, ga hesanä hñqu kukñuinä, “Goti Iqu äñguä ikimäkqanğuti, si äwqä-qeiqä inqä äpmanä, dnä emäknnä, ymisanä dänqä miqä pmetätñqä änyinğiyä” ätuätqä-qe, nätmätqä äwa itanğqenqe, mäwqä iqäqe, iinjä qäyuta? Oeyä. 17 Quuvqä heqiyqä-pqe, iinjä. Quuvqä heqiyqä dunqä wäunjuä mimäkqä danä iqäqe, quuvqä heqiyqä ii pizqe.

18 Itanğa ämaqä hñqu, tii tuänğiyä. “Ämaqä hui quuvqä eqiyäpiyitanji, häñä pmapñqe. Hui suqä äñguä du imäkäpiyitanji, häñä pmapñqe.” Iqueni, nyi kima tii tumä. “Si, suqä äñguä du mimäkquki enqe, si quuvqä eqiyätqäninqe, nyi näqñqe äänä hemqe? Mä quuvqä heqiyqä nyaqe, suqä äñguä iqu qäsä enqe, ii ämäkätqenğiyä.” 19 Si quuvqe tii äyä eqiyätqänä. “Goti Kiqä-kiuanänjä Iquvqä.” Ii äñguä etanğqä-qe, dnä quvqä iqua-pqe, quuvqä asä ii eqiyäpiyä-qe, iqua zä kiinjä ipu, yäunjuä-yäunjuä itqänä. 20 Ämaqä hñqu quuvqä eqiyätä, wäunjuä mimäkqä etanğutqe, iqueqä quuvqenä heqiyqä iqu häukui maeqe. Ämaqä mnauä guä maeqä iquki, kukñuä iqueqä qakuinğä näqñqä hisñqä kinganğutqe, qätä wi. 21 Ainğani, neqä awiçu Aprähamä§ iqu, Goti Iquenyqä hiqäva imäkätñqe, iqueqä ymeqä Aisakä iqueni, hiqäva-imäkqä ttawä haqeqi äwäteqanğqenqä, Goti Iqu iqueni, “Ämaqä jänänänjukuiyqä” ätukqe. 22 Iunji hiñuä äqunänä? Iqueqä quuvqä heqiyqä dutä, ga iqueqä wäunjuä iqä ditäñi, qäquaqu naqä-huinyä äwiqetani, iqueqä quuvqä heqiyqe, naqä yäüä ekqe. 23 Goti Iqueä bukä iunji, “Aprähamä iqu Goti Iquenyqä quuvqä heqiyätqätanği, Goti Iqu iquenyqe, jänänänñeqä’ ätkqeqä” ätä äqänänñqe, * Aprähamä iqu Aisakä iqueni i imäkqanğa, häukui äqäkqe. Ga “Aprähamä iqu Goti Iqueqä käyämaqä-queqä” ätnä.

† 2:11 Anğumä Itmakqä 20:14 ‡ 2:11 Anğumä Itmakqä 20:13 § 2:21 Ipäqäkqä 22:1-10

* 2:23 Ipäqäkqä 15:6

²⁴ He qätä ae äyä äwiyqä. Quuvqä heqiyqä iinänqce, Goti Iqu ämaqä hñquenyqe, “Iqu ämaqä jänänänjueqä” matqä danä yänä. Iqu suqä ängüä itqätanguti, ga Goti Iqu iquenyqe, “Ämaqä jänänänjueqe,” qakuä iuta tänä. ²⁵ Ga apäkä Leopä, mbqä metñqä huiwä yanä vqä ii, ikqä-panä iini. Ämaqä Josua iqu hinuä tämaqä iynqä ändowatkqä iquaquini, ii yeeqä ävätmetä, hänaqä huiu-mända ändowatätä ikqenqce, Goti Iqu apäkä iinyqe, “Jänänänjyqä” ätkqe. ²⁶ Huiwiqqu quuvqä maeqe, ii pizqä ae eä. Ii enqä-pa, ämaqä hñqu, suqä ängui mimäkqä, quuvqä dinä eqiyätñqce, iqueqä quuvqä heqiyqe, ii pizqe.

3

Suqä waqiyä miqä danä, tewi änguänänjä minqenqä

¹ Nqä nyämaqäüä, Goti Iqu suqä du iwäsäutqängani, näqñqä-vqä iquneni, iqu häñä-hänjä mämäneyqä yäniqe. Ga hesani kuapänänjä hñquenä, “Nyi näqñqä-vqänqä emqänä” kñuä mämeqä pambu. ² Hea kuapänänjängani, ämaqä eeqänänjune qämä-qämä itanä, nätmatqä kuapänänjängqä waqiyä, suqä quvqä du äqutäumautunqce. Mä ämaqä hñqu iini miqä, iqueqä tewi änguänänjä äminyätñqä iqu, iqu iqueqä yukä-hipa-pqe ängüä iinjä eä, ikikinyänjä-queyi. ³ Tewi, tiinjä enqä-payi. Hosi, qu qañi ne änenyätangqä du upñqenqce, quvaqä manjä duñi ainqä wänqä hmbu äyä äktävetunqce. Quvaqä manjä duñi ne ämitaqä dutañi, hosi naqä-queñi inñi-inñinqä mäwqatatuñquänä. ⁴ Yimba-pqenqä kñuä mapu. Naqänänjä eä, yunuä naqänänjä iqu miqanñi äwätñqä-qe, inñi-inñinqä mäwqatqä ipu, aanä quvqä wänqänänjäpiyi. Iwä yimba miqä iqu, inñi wätñqä winqanñi, nätmatqä wänqä ipinjä inñi ämaiqäqe, ga inñi wänä. ⁵ Ga tewä ii-pqä, asä iinjä. Huiwitanä nätmatqä wänqänänjäpu eäqä-qe, ipu hngisa itä, kiqä yoqe haqä yätu ämaenätqä. Tä tmñä wänqänänjä hmbisani, qoä-qamqä* naqänänjä huiu tä ämänyätä, nätmatqä eeqänänñi tä nätnqä dñqce, kñuä mapu. ⁶ Ga tewä ipu, tä piyi. Ipu neyaqä yukä-hipa iutanä hmbu eäqä-qe, suqä quvqä huitañä-huitañä imäkätä, huiwä duñi, eeqänänjä quvqä kiyä imätmäkätä, ga quuvqä häñä-pmeqä iunji, tä enqä-pa evätäutqäüä. Tä ii, kiqä penqä iqueqä tä mäeusqä sqä dutañä te. ⁷ Ämaqce, qu hiveqä-yaqueqä, ynñä-tänjä, qämäkä, huängä-hämapäkä, guäkiqä imäkquwi, qu qänaknä ipnä. ⁸ Mä tewi guäkiqä imäkqä-pqe, aanqce. Tewä ipu, kukñuä quvqä duñqce a makiqätñqä danä yänä. Nätmatqä quvqä, ämaqä pizqä imäkqä di manguä ämnä. ⁹ Tewä asitänji, neqä Goti Apä Ämäneyqä Iquenyqä ‘änguiqä’ ätätanä, ga anqumä tewä asitänji, ämaqä Goti Iqu Iqueqä-kiuä enqä-panä imäkkqä duñqce, kukñuä qui imäkqä ätätunqce. ¹⁰ Tewä asä iquesani, änguinqätä, qui imäkqenqätä, qäquaqu ätimäutqä. Nqä nyämaqäüä, iinjä quvqe. ¹¹ Eqä esquä asiquesani, eqä änguitä, zä iqetä qäquaqu mapqä yänä. ¹² Nqä nyämaqäüä, zä-eaqi, zä-olipqä häukui qiyäniqi? Itanğa guä-wainqä-pqe zä-eaqä häukuä qiyäniqi? Itanğa eqä esquä, zä iqä äpätnqä di, anqumä eqä ängui mapqä yänä.

Suqä, kñuä ängüä iwäsäuqänqce, haqä yätuta mapiyä

* 3:5 Jemisi iqu ‘qoä-qamqä’ maqiyqä ikqe. Iqu ‘qäüqä’ äqäkqe.

¹³ Āmaqā hesanā hñqu, suqā, kñuā ānguā iwāsāuqetā, nāqñqā ānguānāñitā āmeqā-qu sātāti, ga iinjā iqu, iu qānaknā itā, iqueqā yoqe haqā māmaenqā danā, iqueqā qañi ānguānā ikiqūātñqe. Iwā āmaqā-pqe, ique āqumbiyi, iqu iinjāqu āyā etañguti qumbñqenqā. ¹⁴ Mā he āmaqā dunqā āwqā quvqā enyātā, himā quvqā imākāpu, yoqā naqā haqā yātunji hiqā dinā witñqā itqāñuwā iquenā, hiqā nāqñqenqā naqā-naqā ipu, naqā-qakuā dunji makittqiyeqā iqāpñqe. ¹⁵ Nāqñqā iinjā ii, qāukuā yātutanā maetqe, kiqā qua tāutanā eā, ga Goti Iqueqā Dñā Iqu māvqā danā, āmaqeucā yāpā imda, dñā quvqā iquauqā nāqñqā enqā-panā eā. ¹⁶ Āmaqā, āmaqeunqā āwqā quvqā āwinyātā, yoqā naqā haqā yātunji quwqā di, maembñqā ipiyā-tāñā ii, quamā yasāmā māpmeqā danā, suqā quvqā āki-ākitanji, imākqāpnā. ¹⁷ Mā āmaqā, suqā, kñuā ānguā iwāsāuqāñqe, haqā yātuta āmepiyā-tāñi, kiyā mātqā hñjua mamākqā eā. Iwā āmaqā huizi ditā āwqā naqā-hñqunā inqāñqā imākāpu, qeiqi itquepu, qātā ipu, āmaqā dunqā qeqā tquanğuti ānguā du iwimākāpu, āmaqā eeqānāñā dunji suqā asā inā itquepu, suqā ānguā dunqā mañinā matqā ipu, iqāpnā. ¹⁸ Āwqā naqā-hñqunā inqāñqā imākātqāñuwā ii, āwqā naqā-hñqunā imbu, suqā ānguā jānāññi quuvqā tāññi imākqāpnā. Ymisāñā hāukuā ānguā āqāyqā enqā-pa, ānguānāñā dinā mitimāunā.

4

Qua tāunjuñqā nāueqā mimākqā, Goti Iqueā yāpā imā pmeqenqā

¹ Heyaqā awā iqñi, kukñuā nāñi-tāqi ātāpu, ākasuwā mākā āunātqāñuwī, qakuī squāpisa timāutqāuā? Suqā iinjā henqā di, heyaqā āwqā imñi, mākā qiyāñganğuwā iuta, maeqā inā? ² He hñjuñqā kiinjā enyātangqā-qe, māmeqā danā itqāñuwī. Iwā iinjī, pizqā pāsqa dunqānā ipu, kukñuā nāñi-tāqi ātāpu, ākasuwā mākā āunātqāñuwī. Nātmaqā he enyātangqā isua, māmeqā danā ipu aañqā eāñuwī, he Goti Iqueni yatñqā māvqā itqāñuwituyi. ³ He yatñqā vqanğuwāñganji, māmeqā danā itqāñuwī, kñui qāyasāqi āmapiyāñga vqanğuwā dutayi. Kñui, āwqā yeeqā inqā hiqā iunqānā hiyātāñgi iyi. ⁴ Apākā qokiquau āvāma ikitqāñuwā-pa, he Goti Iqueni ii itquetqāñā! He ānyā mañqāta? Qeqā etqe, nātmatqā qua tāunjuñqā etqāqe, ii Goti Iquenyqā āwqā wiunqā-tāñi. Iwā āmaqā hñqu nāueqā qua tāunjuñqā imākqe, ii iqu Goti Iquenyqā āwqā wiunqā tāñā-qu imākñgi. ⁵ Goti Iqueā bukā iunji, kukñuā tii ātnā. “Goti Iqu quuvqe neyaqā yāpā tāmə āpmuateāñqā dunji, hiñgi ikiqāñqā māvqatāmāuqā, ne Iqueqānā hiatunqā kiinjā āwinyā.” He iinjqe, hiñgi ātnānā kñuā eyā? ⁶ I iāqāqe, Goti Iqu qeqā imāñqeuta, hiñgi nātapqā di, aañā naqānāñi. Iwā Goti Iqueā bukā iunji, kukñui tii āyā ātnā.

*“Goti Iqu, āmaqā yoqā naqā maenğanğuwā dunqe miqā itā, mā āmaqā yoqā naqā māmaenqā iqanğuwā iunji, Iqu iquauñqe, qeqā imāñqeuta hiñgi vānā.”**

⁷ Iinjñqe he Goti Iquenyqā ipu, Iqueuā yāpā iqi iqāpñqe. Setānā iquenyqe yāñānāñqā tqāpñqe. Iwā iqu iqi mikiqā, zā wānā. ⁸ He Goti Iquenyqā qāqiqi pññqe. Ga Iqu henynqā qāqiqi pātñqānā. Kñuā hñquaqu-hñquaqu āmapu, suqā quvqā iqā iquenā, hiqā hipainji, asñā

* 4:6 Quamā-pmeqā 3:34

huätä äqiyämäupu, hiqä qeqä-quuvqä imñi, ikikinyänjä imäkmbu.
 9 Hiqä suqä quvqenqä änä maemänqä iqäqce, huäqä-hunqä ipu, ka ipu, kñuä qäpñqce. Tã säwqä itqänjuwä ii, huätä ätnämäupu, ka ipu, kñuä qäpñqce. Yeeqänä itqänjuwä ii, huätä ätnämäupu, äsmanquenä pmetpñqce. 10 Goti Hanjuwä Iqueuä hinuä iqinji, yäñi-yäñi miqä- quenä, hanjuä pmetpñqce. He ii iquwi, Goti Iqu he yäñi-yänjinyä ipñqä emäkänä.

Hesanä hñquauñqce, kukñuä quvqä hui matqä iqäpñqce

11 Nqä nyämaqäüä, hesanä hñquauñqce, kukñuä quvqä matqä iqäpñqce. Ämaqä, hesä quuvqä anä eqiyätñqä hñquenyqä kukñuä quvqä ätätä iqueni iwäsäuqce, ii iqu tii iqi. Iqu Goti Iqueuä kukñuä-suqenqä kukñuä quvqä ätätä, ga kukñuä-suqä iqueni iwäsäuqi. Iinjä iqe, iqu kukñuä-suqä iqueuä yäpä iqi mäpmeqä, ique iwäsäuqä äpme. 12 Kukñuä-suqä-pqä imäkätä, eätä, iwäsäuqä-pqce, Kiqä Hñqunäyi. Goti ämaqä dunji, hñjä iqumuatqä-qu, ä qui imäkqä-qu, Qäquvi. Iinjä enqce, ga ämaqä huizi dunqä kukñuä ätätñä iwäsäuqce, tqukiyi?

Hiqä yoqce haqä ämaenjuwi, ii aanjä suqä quvqce

13 “Tänğanä-qe, awinğanä-qe, anä-himqä naqänänjä hñquenyqä äwätmä, quväukuä äpmamä wäunjuä itmä, mbqä kuapänänjä-tänjä himqänä” ätätqänjuwä iquenä, tänğanji nyi qätä nyipu. 14 Inji, he hiqä awinga pmeqä dunqce, änyä maqñqä enä. Hiqä quuvqä hñjä-pmeqä ipu, qaquvqä zinuitä äwitä, maqänä hma eqä-pa iinjä. 15 He tiinjä tñqce. “Naqä Iqu äwinyätanqutqce, ne hñjä yqänä äpmenä, nätmatqä ne kñuä ämenquä ii, imäkqäwqä-quneyqä” tñqce. 16 Mä he, “Ne nätmatqä naqä ii imäkkanqunä” ätäpu, hiqä yoqce haqä ämaenätqänjuwi. Suqä hñgisa iinjä iqe, ii aanjä quvqce. 17 Iinjñqce, ämaqä hñqu äñguä imäkqä dunqce, näqñqä yasämä eqä-qe, iqu ii miqä iqäqce, Goti Iqueä tänjängisanji, ämaqä iqu, suqä quvqä-tänqce.

5

Ämaqä nätmatqä aanjä kuapä-tänjä iqua, hanjä-iqä naqänänjä mapñqäüä

1 Ämaqä nätmatqä aanjä kuapä-tänjä iquenä, tänğanji qätä nyipu. Suqä hanjä-iqä naqänänjä hemetñqä iqäqce, kñuä zä-zääqä ivqänäpu qäyqäpñqce. 2 Heyaqä nätmatqä kuapänänji ae pizqä itä, kukuinjuä iqäqce. Heyaqä mñä guäqä qäkämä äñguänänji, imätanjuä ae äqukqce. 3 Heyaqä golqä-sua, silpa-sua, ikukua iwiqe. Iwä ikukua iwiqä di, ii heyaqä suqä quvqce ätnänäqi ämaetä, ga heyaqä huiwä iqueni, tä enqä-pa henäniqe. Yquayä pñqä kuapänänji, hea yäpaki ae qäqi hetqätanğa ämäqumuatätqänjä. 4 Hinjuä qumbu. Ämaqä heyaqä wäunjuä du ymisanjä emiyätqänjuwä iuqä mbqce, qäyunä mimäkqä iquwä mbqä iqu, Goti Iqu kima etquetñqä tääqä ätätqäüä. Ga wäunjuä heyqä iquauä zä-zääqä tqce, Naqä Yänänäqñqä Eeqänänjä-tänjä Iqueuä qätä huä dunji, ae äpaquvqce. 5 He hea ique-ique qua täunji, nätmatqä kuapä-tänjä eäpu, yeeqänä iqämanätqänjä. Ymisanjä änäpu, kätä nänyuämätqätanqawanğa, hea he pizqä emäkqä iqu, ae qeyi. 6 He ämaqä suqä quvqä miqä, jänänänjä iqä dunji, kukñuä ämitäpu, pizqä äqäyäpäsäpu itqänjuwä-qe, qu henyqce hoptäwä miqä itqänjuwi.

He hanjä-iqä ämepiyä-qe, qundqändqä miqä pmepñqe

⁷ Nqä nyämaqäüä, he hanjä-iqä qäyä ämepiyä-qe, Naqä Iqu äpqäñganqä qundqändqä miqä hinuä äqumbu pmepñqe. He näqñqä äyuä. Ämaqä wäunüä-tänjä iqu, ymisanä naqä yäüä äunyqñqä hinuä äqunä äpmeqäñganñ, “Piyä qiyänqutiyä, äänä yänqutiyä” tä, qundqändqä miqä, iqu qeiqi hinuätänä äqunä pmetänä. ⁸ Iwä Naqä Iqueqä äpätñqe, ae äpätä qäqi äwiqäqe, he-pqe hanjä-iqä qäyä ämepiyä-qe, pemä ipu, qundqändqä miqä, hinuä äqumbu pmepñqe.

⁹ Nqä nyämaqäüä, hesanä hñquaunqce tuwänñi kukñuä matuwänqä pambu. Kukñuä ämetätä iwäsäucäñqä-tänjä Iqu, ae qäqi näwi imäknä ätqäüä! ¹⁰ Nqä nyämaqäüä, ämaqä, kukñuä awä-tqä hinuäqändqä iqua, iminjuwñqä kñuä mapu. Qu Goti Iqueuä yoqenqä awä ätpiyänñganñ, hanjä-iqä quvqä ämepiyä-qe, qu qundqändqä miqä iminjuwi. He qu iminjuwä iu äqunäpu, ii iqäpñqe. ¹¹ Hinuä qumbu. “Qu suqä hanjä-iqä iinñ qäyä ämepu, yänänäqñqä ätqäüwa äwätqänjuwi, qu äñguänä pmeqä-quayqä” äyä ätätunqce. He Jopä iqu hanjä-iqä ämetäqä-qe, yänänäqñqä ätqäüwa wätqätanñi, hitunjuändqänñi Naqä Iqu nätmatqä äñguä äwikqenqce, näqñqä äyä enä. Naqä Iqu nenyqä huäqä äwunätä, qeqä äwimänätqäüä.

¹² Nqä nyämaqäüä, kukñuä, huiziu ämawqätäunqä iqu, he tii miqä ipñqe. He “Nyi naqä-qakuä äktqänä” ätäpiyänñganñ, he hñqueä yoqenqä matqä iqäpñqe. Qäukuä iqueqänqä, qua iqueqänqä, ä hñjuahñjuanqä matqä iqäpñqe. Naqä Iqu kukñuä ämetätä mewäsäucäñqce, he “ññqä” ätquwi, “ññqä” dunä tqäpñqe, ä “Oeyqä” ätquwi, “Oeyqä” dunä tqäpñqe.

Ämaqä jänänänjä iuä tääqä tqä di, aanjä yänänäqñqä eä

¹³ Hesani tqu-tqu hanjä-iqä ämetñqä sätäti, iqu Goti Iquenyqä tääqä tätnqce. Hesani tqu-tqu aquvanä itä äpmetäti, iqu Goti Iquenyqä apqä ätätä, Iqueuä yoqe haqä mamäucäütñqe. ¹⁴ Hesani tqu-tqu täñjä-yaqä-tänjä äpmetäti, iqu quuvqä heqiyqeu miqä iquauñi, tääqä tuätumetñqe. Iwä qu iqueni, olipqä eqä aowi äwiqutatäpu, Goti Iqu äñguä iwimäkätñqä tääqä tññqe. ¹⁵ Qu yatñqe, iquenyqä naqä-qakuä quuvqä eqäpu iquwi, Naqä Iqu iqueni äñguä iwimäkätä ävauqumuatänä. Ga iqu suqä quvqä imäkmitätqce etanñgutqce, Naqä Iqu iqueqä suqä quvqä iinñ, huätä ämuämäutä, äwqä hanjuä inyänä. ¹⁶ Iinñ enqä-qae, suqä quvqä dinqce, “Nyi iinñ itñqeqä” awä ätnäpu, Goti Iqu äñguä emäkätñqä dinqce, he Iquenyqä tääqä tqäpñqe. Ämaqä jänänänjä iquauä tääqä tqä di, hanjuä maetqce, aanjä yänänäqñqä eä, wäunüä itä häukuä qäyänä. ¹⁷ Laisa iqu ne enqä-pa iinñqu eäqä-qe, qua iunñ piyi maqiyqä yätñqe, iqu tääqce enyqä itä, matqä iänñqe. Ga piyä maqiyqce, quväukui 3, qanui 6 äpäwänñqe. ¹⁸ Ga iqu anñgumä tääqä tqanñi, qäukuä iqu piyä mequatawatqanñi, qua iunñ ymisanä ekqe.

¹⁹⁻²⁰ Nqä nyämaqäüä, hesanä hñqu, naqä-qakuänänjä dunñi, qäyunä mäpmetanñi, ga hñqu iqueni, anñgumä naqä-qakuinñqä ätuma äpqäqe, ii iqu suqä äñguänänjä iqi. Kukñuä tqenyqce, kñuä äñguänä eyä. Ämaqä hñqu, suqä quvqä imäkqä hñquenyqä äwätä, iqueqä suqä di ävquatamäutñqä yätämäkqä ävqäqe, ga suqä quvqä imäkqä iqueqä quuvqä ipu, äpäkonqä dutanñi hänjä iqumuatqänä. Iwä suqä

iiṅã dutaṅi, iqu suqã quvqã kuapãnãṅi, Goti Iqueuã hiṅuã iqi mãwiqã
yãtṅqã imãkquãnã.

1 Pitä iqu tuwanuä äqäkqe Yätamäqkä kuknuä hinuqänjä iquvi

Pitä iqu tuwanuä tä, ämaqä Kraisi Iqueqä yoqä-tänjä hanä-iqä naqänänjä metqätanquwä iquauqä äqäkqe. Ii iquauqä quuvqä heqiyqä yänänäqñqä iwimäkätñqä iinqä. Iqu qu kuknuä äñguä Jisasi Kraisi Iquenqä kñuä anqumä indqämbñqä ätukqe. Jisasi Iqu äpäkonätä anqumä ävauqetanji, Iqu anqumä päniqä iinqä kuknuä guä ämäsäuekqe. Inji iqua kuknuä guä ii ämäsäuekqenqä kñuä indqänäpu, Iqu äpqä iinqä hinuä äqämbu pmeñqe.

Ämaqä Kraisi Iqueqä yoqä-tänjä iqua, hanä-iqä mapnä. Ii naqä-qakuä etanqä-qe, ii iquauqä quuvqä heqiyqä iunji, yamwiqä vätnqä iunqä wimenä. Iinjä etanji, Kraisi Iqu anqumä äpätqänqanqe, qu quuvqä yänänäqñqä hiqäpñqe. Itanji hea inqanji, qu kima äñgui mapnuwänqe.

Pitä iqu, tuwanuä tquenqä kuknuä ätkqenqä

¹ Nyi Pitä ämaqä Jisasi Kraisi Iqu kuknuä awä tuäkiqämqä änändowatkqä iqunä, he qokä-apäkä Goti Hanjuwä Iqu atäunüä ekqä iquenqä nyi tuwanuä tiinjä äqiyqä. He anä-himqä naqä-qakuä hiqä maitanji, qua Pondisi iu, Galesiya iu, Kapatosiya iu, Eesiya iu itanqa Bitiniya iu äpmakäwänquwä iquenänqe. ² Goti eeqänänjuqä Kaniqu, nätmätqä änä timäutñqä iinqä näqñqä eä, atäunüä heyqanji, Dñä Äñguä Iqu, he Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä hipñqä emäkkqe. Iinjä etanji, he qätä äwiyäpu qänaknä ipu, itanqa he äñguänänjä hipñqä, Iqu Jisasi Kraisi Iqueä häñqetä emñqäyqänqä atäunüä ekqe. Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä qeqä imänqeuta hinji vqetä, äwqä hanuä inqä pmeqetä, aanjä kuapänä etapquä.

Hänä-pmeqä äñguänänji, qäukuä yäñi äwiñqenqä

³ Ne Goti Hanjuwä Iqueä yoqe, haqä matnämäuatunqe. Iqu neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqueqä Goti Iqu eä, Iqu Iqueqä Kaniquvi. Iqu nenyqä qeqä kiinjä natmäkätñqä-qae, neñi änyä-hänji änanyquäqe. Iqu Jisasi Iquenji, qua buta hänjä ävauquumatqeta, ne änyä-hänjä iinji, nätmätqä äñguänänjä Goti Hanjuwä Iqu nätapäniqñqä, kñuä iqä yänänäqñqä ämenä, hinuä äqänänä pmetatunquä, änanyquäqe. ⁴ Nätmätqä äñguänänjä iinji, Goti Hanjuwä Iqu hiyaqñqä qäukuä haqä yätu ämitqäüä. Qäukuä yäninji, nätmätqä iinji, qui mimäkñqä itä, pizqä miqä itä, qäpu maeqä yäniqe. ⁵ Henji, Goti Hanjuwä Iqueqä yänänäqñqä iqu, hiqä quuvqä heqiyqä dunji, qui mimäkñqä danä ipñqä, hänjä iqumuatqä dunqä ämeyänä. Hänjä iqumuatqe, ae näwi, ätnänjäqi yäpakänqga timäunä.

⁶ He iinqe aanjä yeeqä naqänänjä äyä itqänä. He tänganji hanä-iqä huitanjä-huitanjä etapätqätanquwi, qäyä ämepu, hanä-iqä iinji hñganqä mämeqä danä, yeeqä yqänä itqänä. ⁷ Hanä-iqä iinji, qu mbqä golqä yamwiqä tä du häkiyä äyäqiyätqänquwä-pa, heyaqä quuvqä heqiyqä yamwiqä eyätä, ii emetqäüä. “Naqä-qakuä mbqä golqä tiyä, hui tiyä” tpu, yamwiqä tä du häkiyä qäyä yäqäpñqä-qe, qui

imäknäniqe. Heyaqä quuvqä heqiyqe, mbqä golqä qui mimäkñqä äñguänänjä ämitqäñuwä dunji, ämawqätäuä. Ga heyaqä quuvqä heqiyqä yamwiqä iinji, tiñjä mänätquequänä. Jisasi Kraisi Iqu, hiunji yäpakä ätnänjäqi äti ätimäutäqanğanji, henyqä yeeqä naqänänjä itä, yoqä naqä etapätä, yäniqä iinqe. ⁸ Hinjuiqändä, tängatänji, he Iquenyqä hinjuä mäqunquä ipiyä-qe, hiqä äwqä imñji, he Iquenyqä henyätanği, quuvqä eqiyäpu, yeeqä naqänänjä äyä itqänjä. Yeeqä iqä iinji, aanjä naqänänjä, ämaqäpqqä hñqu, “Iinjqä-iinjqe” änä mätqä yänä. Ii yeeqä inqä qua täunji, näwinyä eeqänänji ämawqätäuä. ⁹ He hiqä Iquenyqä quuvqä eqiyätqätanğuwinqe, ga Goti Iqu heñi, anğumä hññä emäkäqumuatätqätanğqenqä, he yeeqä iuta itqänjä.

¹⁰⁻¹¹ Hññä iqumuatqä tquenyqe, Kraisi Iqueqä Dñä Iqu, hinjuä-tqä iquau änyä, “Kraisi Iqu hanjä-iqä huitanjä-huitanjä ämetä, itanğa qänakndanji, Iqu yoqä naqä meniçeqä” awä näwi ätuminqe. I tuätqätanğa, iqua, “Goti Iqu heñi, Iqueqä äwiñqä duta suqä äñguänänji emäkäniqe-qe” hinjuä ätmiñuwi. Ii ätäpiyä-qe, qu näqñqä äñguä mapñqe, “Iqu äññga äpätä, squäsua timäunqutiyä” tpu, qävqä yasämänä imiñuwi. ¹² Qävqä i iqanğuwänğa, Goti Hanjuwä Iqu iquauñi, kukñuä iinjä ätäpu, yätamäkqä quwqä-quwä imbñqä maetqe, he heyätñqä iinqä ämotquakqe. Täñğanji Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä Dñä Äñguä Ique qäukuä yätuta dowatämepqanği, ga Iqueqä yänänäqñqetani, ämaqä kukñuä äñguä we-hunqä-tänji, awä-tqä iqua, Goti Iqu anğumä hññä equmuatqäqenqä, ae awä äyä etätqänjuwi. Iinqe, enätqä iqua-pqe, näqñqä mapñqä äwinyä.

Goti Iqu İkikinyänjä-qu enqä-qae, ne-pqä e pmeqänqä

¹³ Iinjä etanğqä-qae, he hiqä kñuä indqänqe, wäunjuä iqäpñqä indqänäpu, hui äpipu hinqi päkärpäkä miqä danä ipñqe. Nätmatqä äñguänänjä, Jisasi Kraisi Iqu ätnänjäqi äti timäuqanğa Goti Hanjuwä Iqu etapäniqä iunqä, kñuä yänänäqñqä iqä ämepu, hinjuä äqämbu pmeñqe. ¹⁴ He ymeqä qätä ipu, qänaknä iquenyä-qae, he änyä maqñqä qämä-qämä ipiyänğa, qänaknäni enqä hiqä du imiñuwä-pa, miqä danä ipñqe. ¹⁵ Ga he tääqä etätmeqä Iqu, suqä ikikinyänjä imäkätñqä-pa, he-pqe iunä imäkqäpñqe. ¹⁶ Nyi iinjä, Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunji, “Nyi suqä ikikinyänjä imäkqunä enqe, he-pqe asä iinjä imäkqäpñqe qä,”* tnätanği i etqä.

Goti Iqu, mbqä naqänänjä itä, neyämakqenqä

¹⁷ Goti Hanjuwä Iqu, neqä yoqä naqe, himä-huiwä iuta minewäsäuqä yänä. Iqu ne hñqunä-hñqunä, neqä suqä imäkätunqueta, asänä newäsäunä. He Iquenyqä tääqä ätäpiyänğanji, “Apiqukiyä” äyä ätätqänjuwi. Iinjä etanği, he qua täu yakuä äpmapiyänğanji, Iqueqä yoqä naqenqä kñuä indqämbu, suqä äñguä du pmeñqe. ¹⁸⁻¹⁹ Suqä äñguä memäkqä, qui emäkqä, hiqä taqä-tawiqukua etapkuwä du pmetanğuwänğa, Iqu anğumä etmetñqä mbqä iqäqenqe, he näqñqä äyä ämenä. Silpa, golqä, nätmatqä quvqä qui imäkñqä iinjä itä, maetqe, Kraisi Iqueqä häñeqä itä, ne anğumä mbqä äneyämakqe. Iqueqä häñeqä mbqä iqänqe, mbqä dinä homä iqä eä. Kraisi Iqu, sipsipqä meqä, wätanqä yunğua squä

* 1:16 Hiqäva-imäkqä 11:45; 19:2; 20:7

hnjua maeqä, kiqä ikikinyänjä enqä-panjä iinjä-quvi.† ²⁰ Qua tqu änyä etanğa, Goti Hanjuwä Iqu, Kraisi Iquenyqä näqñqä eätä, atänuuä ikqä-qe, hiunji yäpakä tänğanji, henynqä ätnänäqı äti imäkqi. ²¹ Iqu yätämäkqä heyqanji, Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä eqiyätqänjä. Goti Hanjuwä Iqu Iqueni, qua buta ävauqumuatätä, yoqä naqä vqanğa, he Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, Iqu äñguä emäkäniqenqä, knuä iqä yänänäqñqä ämapu, hiñuä äqämbu äpmenjä.

Hiqä-hiuänqä enqä di, dnjä huqä ii yqänä iqa uwqäpñqe

²²⁻²³ Tängğanji, he hiqä quuvqä anä eqiyätqänjuwä iquauñqe, naqä-qakuä hiqä äwqä imda enqä dunqe, he naqä-qakuänänjä du qänaknä ipu, akiyä äyä änyämänguwi. Ga, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä hñjä hea ique-ique wiqä iqu, heñi änyä-hñjä enyquäqe. Inji he hiqä-hiuänqä enqä di, qeqä-quuvqä yäpä imda enğanğuti, dnjä huqä ii yqänä iqa uwqäpñqe. Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä enyquäqä iqu, piikä vowä mäuqä iqutänji, asänänjä ma. Piikä iqu, qui imäkñqä-quvi. Injäqe, Goti Iqueqä kukñuä iqu, qui mimäkñqä iquvi. ²⁴ Inñqe,

“Ämaqä eeqänänji, qätaqä enqä-pa yäuä päpnä. Itanğa quwqä yoqä naqe, qätaqä hutqä enqä-pa äteyqiyäuänä. ²⁵ Injäqe, Goti Hanjuwä Iqueä kukñui, qäpu maeqä hea ique-ique wiqeqä” ätnä.†

Kukñuä iqu, kukñuä äñguä we-huñqä-tänjä, he ae etätqänjuwä iquvi.

2

Suqä quvqä huätä vquatämäupu, Goti Iqueqä kukñuinqä kiinjä enquätñqe

¹ Injä eänqä-qae, he suqä huiziunqä wiunqä iqä, suqä quanji iqä, wopqä ipu kukñuinä tqä, hiñuä quwä qñqä, ämaqä hui äkittqiyeqänqä, e imäkätqänjuwi, huätä vquatämäupñqe. ² Huätä e vquatämäupiyi, ymeqä änyä nandqä isua knui, anjuinqänä ämenjuwä-pa, he-pqe änyä imänguwi, knui, quvqä maeqä anjuä äñguänänjä iquenyqänä mapñqe. Goti Hanjuwä Iqu hñjä imäkäqumuatqä iunji, naqä yänänäqñqä änimänğa uwqäpñqe, he anjuä Iqu änatapqä iunqänä knuä indqänğpñqe. ³ He hiqä-hiuä, Naqä Iqueqä kukñui yamwiqä ipu, Iqu suqä äñguä Iqä-qu etanğqenqä näqñqä eänjuwi, ii iqäpñqe.

Jisasi Iqu, hikä hñjä-pmeqä Iquvi

⁴⁻⁵ Naqä Jisasi Iqu, Hikä hñjä-pmeqä Iquvi. Iquenyqe, ämaqe, “Hikä quvqeqä” tpu, hiñuinä qunätanğä, Goti Hanjuwä Iqu Iqueni, qui mimäkqä, aanjä äñguänänjä Miqä-que äqunä, Iqueni i ätekteqe. He Naqä Jisasi Iquenyqä päqtätanğuwänğa, Goti Iqueqä Dñä Iqu, he-pqe hikä hñjä-pmeqä enqä-pa, Iqueqä anänqä emäkätqäuä. Inji he hiqäva, Goti Iquenyqänä imäkqä iquenä, Jisasi Kraisi Iquesanji, hiqäva Goti Hanjuwä Iqu, “Oeyä” matqä itñqä dunä imäkqänqe. ⁶ Goti Iqueqä bukä iunji, tuwanjuä tii ätnä.

“Häe! Hiñuä qumbu! Nyi hikä, qui mimäkqä äñguänänjä miqänqä hñqe ätemi, Sayonä iunji, anji hiqäva-imäkqä anjä-zä enqä-panjä,*

† 1:18-19 A Täuqä 6:14; Hipru 9:14 ‡ 1:25 Asayä 40:6-8 * 2:6 Qoqonjä Sayonä, anjä-himqä Jerusalemä iqueqä yoqä huizi.

iquesa ämätqa peyqämqa äseqä. Iquenyqa quuvqa eqiyäpiyitani, äwqa hanä-iqä mämeqa ipñeqä” ätnä.†

⁷ Inji quuvqa eqiyätqänuwä iquenäüä hinuä iqini, Hikä Iqueni, qui mimäkkä änguänä miqänqä-queqä. Inäqe, quuvqa maeqiyqä itqänuwä iquauñqe, tiinji.

“Anä mätqä iqua, hikä quvqa etanji hinuinä äqunätqänuwä-qe, hikä iqu, anä a yänänäñqä äqäyäqätäuqämenä.”‡ ⁸ Itanqa, *“Iqu hikä äqutäümäpu, qua iqi päkñqä iqueyi.”§*

Qu Goti Iqueä kukñui hñgisa itqänuwitani, hikä äqutäümäpu äqäyöpäknätqänä. Iinqe, Goti Iqu, qu inä ipnuwänqä ätekqe.

⁹ Inäqe, he, ämaqä Goti Iqu ätekqä iutanä himqe. He ämaqueu Miqä Naqä Iqueuätanä hiqäva-imäkkä yänä iquenji. He ämaqä huizi hñquenä maetqe, Goti Iqueqä ämaqä yänä-quenji. Goti Iqu heawiqä imda, Iqueqä we-huñqä naqänänä iunqä, etma äpätä, he Iqueqä suqä änguänänä iunqä awä tqäpñqä i emäkkqe. ¹⁰ He naqä-hñqunä maeqä danä enuwi, täñganji he naqä-hñqunä eäpu, Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä enä. Goti Iqueqä qeqä imänqeuta yätamäkkqe, mämeqä danä eänuwi, he täñganji ii ämenä.

Quuvqä maeqiyqä iquauä hinuä iqini, suqä änguänänä iqäpñqe (2:11-3:7)

¹¹ Nyi kiinä änyinätñqä iquenä, he anä-himqä naqä-qakuä hiqä ma etanji, yakuä anä täu äpmapu, qanäqñqä iquenä, nyi he evauqumu-atätmä, tii etqä. Suqä quvqä dunqä evautä, heyaqä äwqä imñi mäkä äqiyäunjuwi, qu mämaequtäuqä ipñqä, pmua imäkkqumu-atpñqe. ¹² Quuvqä maeqiyqä iquauä hinuä iqini, suqä änguänänä iqäpñqe. Inji qu henyqe, “Suqä quvqä ii iquenjqä” etmitpqa-qe, änguänänä itqätanppqä du eqämbqetani, Goti Iqu äpqañganji, qu Iqueqä yoqe haqä maepnuwänqä.

Ämiqä naqä äki-äkitanä äpmeñuwä iquauä yäpä iqi iqäpñqe

¹³⁻¹⁴ He Goti Naqä Iqueqä ämaqä eänuwitani, ämiqä naqä äki-äkitanä äpmeñuwä iquauä yäpä iqi iqäpñqe. Ämiqä iquauqä naqä iquesä, iqueqä yäpä iqinä, iqu ätetä ändowatkqä iquau-pqe, qätä äwiyäpu, yäpä iqi vqäpñqe. Iqu iquauñi, suqä quvqä imäkkqanuwä dunji, hanä-iqä äväpu, änguä iqanjuwä duä yoqe, haqä ämaepu imäkpñqä, ätetä ändowatkqe. ¹⁵ Goti Iqu, he suqä änguä ipiyä iquesani, ämaqä kñuä änguä mämeqä iquauä qui kukñui äminyeqänqä äwinyätqäuä. ¹⁶ Goti Iqu he huiziquauqä yäpä iqä mäpmeqä, qanyinä pmeqänqä emäkkä-qe, “Ne qanyinä äpmeqetani, suqä quvqä huitanä-huitanä imäkkatunqeqä” kñuä mämeqä danä ipu, Goti Iqueqä wäunjuä-wiyqänä pmetpñqe. ¹⁷ Iinñqe, ämaqä eeqänänä änguä asänä itquepu, ämaqä quuvqä hesä anä heqiyqä dunqä qeqä-quuvqä imda enqanquti itquepu, Goti Iquenyqä zä ipu, Iqueä yäpä iqi ipu, ämiqä iquauqä naqä iqueni, suqä änguänänä du itquepu, iqäpñqe.

Hanä-iqä Kraisi Iqi ämakqä-pa ämepu, hiqä naqä iquauqä yäpä iqä pmetanppu

¹⁸ Wäunjuä-wiyqä iquenä, wäunjuä äwiyäpiyä iquauñqä zä imäkkäpu, yäpä iqi iqäpñqe. Huäqä äumäkkäpu, änguä etqueqä iquanä maetqe,

† 2:6 Asayä 28:16 ‡ 2:7 Apqä Bukä 118:22 § 2:8 Asayä 8:14

huäqä mäumäkqä, quvqä etqueqä iquau inänqce. ¹⁹ Ämaqä hñqu, tmi-tmiqä-tqce hinqi ämetäqänqca, iqu Goti Hanjuwä Iquenyqä kñuä ämetä, äwqä-qeiqi inyä ämeqanqutqce, Goti Iqu iquenyqce, yeeqä yänä. ²⁰ He quvqä iqanqä ämaqce ptqä epäsqañguwänqca, he äwqä-qeiqi imbu meqanqppqce, he nätmätqä äñgui, äsque mapniqä? Inäqce he suqä äñgui qäyä imäkqanqä, qu tmi-tmiqä-tqä etapqanqca, he äwqä-qeiqi imbu meqanqppqce, suqä iñqce, Goti Iqu yeeqä yänä. ²¹ Hinuä qumbu! Kraisi Iqu he yätamäkqä heyätñqä, huiwä täñq-hunqä ämaqä-pani, he-ppqce inä meqanqce, Goti Hanjuwä Iqu tääqä ae äyä etätmakqce. Ini he Iqu iñqä ikqä iuta äqunäpu, asä iñqä imäkqänqce. ²² Iqu suqä quvqce mimäkqä itä, itanqca kukñuä quanqä-ppqce matqce. ²³ Ämaqce qu Ique kukñuä quvqä ätukuwä-qce, Iqu qunji, kimanji iñqä mätquä ikqce. Qu Ique tmi-tmiqä-tqä vqanquwä-qce, Iqu qu qui iwimäkqänqce matqä itä, Iqueqä-kiuä, Goti Jänänä Iwäsäuqä Iqueqä hipa iu äwiñqce. ²⁴⁻²⁵ Ne häñq, suqä quvqä iqueqä yänänäñqä yäpä imä mäpmeqä danä, suqä jänänänqä imäkaniqunquä iunä pmeqänqce, Kraisi Iqu Iqueqä-kiuä neyaqä suqä quvqce ämiwäutä, zä-huätati äyä äunqce. He sipsipqä enqä-ma, im-imä qanä hinqi dumetanquwänqcañq, Iqu ämaqeuqä hipa iuta tmi-tmiqä ämetä, he anqunä pmetñqä emäkkqce. Ini he Sipsipqeu Miqä, itanqca heqä quuvqce ämitñqä Ique, anqä äyä äwimequwi.

3

Kukñuä, qokä-apäkä ämanqä iunqä

¹ Asä ii enqä-pa, apäkä qokätänqä iuenä, he hiqä qokiquau qätä äwiyäpu, iquauä yäpä iqinyä iqänqce. Iwä hiqä qokä iqua, Goti Hanjuwä Iqueä kukñui hñqisanä imipqce, quuvqce heqänqceñqce, he iquauqä apäkiuenä kukñuä tquanquwä duta maeqiyqä danä, iqua quuvqce, he suqä äñqunänqä iqanquwä duta, i heqänqä. ² He apäkiuenä, suqä quvqä kiyä mätqä du mäwqä ipu, suqä jänänänqä dunä ipu, Goti Iqueä yäpä iqinyä itqätanqä eqämbiyä-qae, quuvqä heqänqce. ³ He qeqätqce, huiwä haqä täñqisa imäkñqetä, dä qeqätqä imäknäpu, gquä yatqä qeqätqä imäknäpu, qäkämä qeqätqä imäknäpiyi, huiwä haqä täñqisa mimäkñqä ipñqce. ⁴ He qeqätqce, suqä qae hanuä pmeqä iquä, itanqca äwqä quvqä maqänä minqä iquä, qeqä-quuvqä yäpä imda qeqätqce, imäkñqppñqce. Suqä ii qui mimäkñqä itä, Goti Iqueä hinuä iqñqä ämäwqätäuä. ⁵ Apäkä hinuiqänä, Goti Iqueqä hinuä iqñqä jänänänqä eäpu, Goti Iqu kukñuä ätätä ekqenqä hinuä äqumbu äpmaminuä iua, qu qeqätqce, suqä iitä imäkmbu, ga iua iuauqä qokiquauä yäpä iqinyä ipu äpmaminuwi. ⁶ Serai, apäkä iñqä eä, ii Aprähämä iqueni, “Nqä naqä iqukiyqä” ätuminqce. He nätmätqä hnqca-hnqcañqä zä miqä danä, suqä jänänänqä du itquetqänquwi, he Serayqä meqänä enä.

⁷ Asä ii enqä-pa, he qokiquenä, hiqä apäkiyqca, qu yänänäñqce heyaqetänqä asänänqä maetqce, häñqä hea ique-ique pmeqce, hesänq iua-ppqce inä mapnuwä etanqä, he iuaunqä kñuä äñqunänqä ämepu, suqä jänänänqä du itquepu, iuatä quamä qeiqinyä pmetñqce. Iñqä iquwi, hiqä Goti Iquä kukñuä tqä duñq, nätmätqä huiwä meqänqä yänä.

Suqä jänänänqä dunä imäkäpiyñqä, tmi-tmiqä-tqä meqenqä

⁸ Kukñuä eeqänänjä ii ätqa äpätñqe, qäpuni tiinjä ätätmä himqe. He qäyqä-qäquenä, äwqä naqä-hñqunä änyäpu äpmapu, hita-hinjuäkätä miñqä-pa, i äminyäpu äpmapu, Goti Iqueqä ämaqä dunqe qeqä hetqanquti, hñgisa ipu yänji-yänji miquenä, qae hanjuä pmeññqe. ⁹ Suqä quvqä etquepu, kukñuä quvqä isua hetqanqppqe, he kima miqä danä, Goti Iqu qunji äñguä iwimäkätñqä, Ique tquäpñqe. Goti Iqu heñi tääqe, iñqä etätmeqe, iwä he Iquesañi, nätmatqä äñguänänji mapnuwänqä. ¹⁰ Goti Iqueqä bukä iunji, kukñuä tiinjä ätnä.

“Ämaqä hñqu, iqueqä häñä-pmeqe, äñguä yeeqä iñqä pmeqänqä äwinyänqä iqu, kukñuä quvqä itä, kukñuä quanqä itä matññqe.”

¹¹ *Iqu suqä quvqä dunji, hinjuinä äqunätä, qänaknänji suqä jänänänjä du iquätñqe. Suqä hanjä-iqä maeqä, äñguänänjä pmeqä dunqä itä, ga iqu suqä iu ändämiqa uwquätñqe.* ¹² *Tiinjä äyuwä. Naqä Iqu qokä-apäkä jänänänjä eäñuwä iunji, Iqu ämitä itanqa quvaqä Iqutä kukñuä anä tqä iunji, Iqu Iqueqä qäte ävä, mä ämaqä suqä quvqä imäkqä iunqe, Iqu mäwiñqä danä eä, qätä äyü.”**

¹³ He hiqä enqä du, he suqä jänänänjä dinä imäkññqä enyänqe, ga heñi suqä quvqä etquetä, quñi, tqe emäkätñqe? Aanqe. ¹⁴ Inäqe he suqä jänänänjä dunä imäkäpiyinqä tmi-tmiqä-tqä ämeqäpi, he, “Neñi, Goti Hanjuwä Iqu äñguä inemäkätqänä” kñuä heyätñqe.

“Zä iñqä emäkänä-tpu iquwi, he iñqä zä ipu, qundqändqä miqä pambu.”†

¹⁵ Mä he hiqä qeqä-quuvqä imñi, Kraisi Ique itmepu, Naqe, Iquenyä imäkññqe. Nätmatqä kñuä yänänäqñqä ämapu äpmeñjuwinqä yatñqä heyqanqppänqä, tupñqä diñqe, näwinyä imäkmbu pmetññqe.

¹⁶ He kimanji, qae hanjuä ätuäpu, hñgisa mitqueqä ipñqe. He ämaqä jänänänjä pmeññqe, hiqä yäpä imñi, hanjä-iqä hui maeqä, äñguänänjä hetñqä. Inji ämaqe, he Kraisi Ique qänaknä äväpu, suqä jänänänjä imäkqanquwinqä, kukñuä quvqä etapqä-qua, iñqä womba winyätñqänänji. ¹⁷ Inäqe Goti Iqu neqä suqä dunqä tmi-tmiqä-tqe, qäyä metunquä winqanqutqe, tmi-tmiqä iñji, suqä äñguä dunqä meqe, quvqä iunji ämäwqätäunä. ¹⁸ Kraisi Iqu, Ämaqä jänänänjä-qu eäqä-qe, Iqu ämaqä jänänänjä maeqä quvqä iuqä anji ämetä, ga suqä quvqe huätä ämamäutä, i äpäkonqqe. Iqu iñji, hui mapakonqä yäniqe, Kiqä Iqunänji i qe äpäkonqgäqe. Iquenji pizqe, Iqueä huiwi äpäsquwä-qe, Iqu dnä-qu anqumä häñä eätä, heñi, Goti Hanjuwä Iquenyqä etma wätñqä eqäqe. ¹⁹ Iqu dnä-qu äpme, ga dnä guä pmetanquwä iunqä äwätä, Goti Iqueä kukñui awä ätukqe. ²⁰ Dñä ii, quwqä suqä quvqe Noa iqueänqanji, naqänänjä timäutqätanqgä-qe, Goti Iqu kimanji maqänä mitqueqä danä, hinjuinä qunätanqä, Iqueä kukñui hñgisanänji, hea Noa iqu iqueqä yimbae qäpu imäkqanqanqä iminjuwä iyi. Yimba yänqisanji, ämaqe atänqäpu, 8 iqua äpekuwi. Iwä, Goti Iqu qunji häñi, eqeta iqumuatkqe. ²¹ Eqä iñji, Goti Iqu heñi häñä di, tänqanji asñä meqanquwä duta emäkäqumuätätñqenqä ekqe. Asñä ämequwi, hiqä huiwä kiyi huätä päwätñqä mämeqä iqä. He asñä ämequwi, ii Goti Iquenji, “Ne saqä hinjuä iqinji, ämaqä jänänänjä heatunqeeqä” ätäpu, ämeqä. Heñi häñä di, Goti Iqu, Kraisi Jisasi Iquenji, qua buta anqumä häñä ävauqumuatkqä duta

* 3:12 Apqä Bukä 34:12-16 † 3:14 Asayä 8:12

emäkäqumuatqi. ²² Iqu qäukuä yätunqä äyäqetani, tängani Goti Hanjuwä Iqueä hipa ämuangisa äpme. Enätqä, dnä yänänäqñqä äki-äkitanä, yoqä naqä äki-äkitanä qonqä, qu eeqänäni, Iqueä yäpä iqi etanqä äpme.

4

Äwqä yäüä iqueqä suqe, ävquatämäupu, suqä huiziunqä heñqe a qätññqe

¹ Kraisi Iqu, Iqueqä huiwi tmi-tmiqä-tqä ämakqä-qae, kñuä iqä yänänäqñqä Iqu ämenqä iqueni, he-pqe kñuä yänänäqñqä asä iquenyä i mapñqe. Ämaqä, iqueqä huiwiunji tmi-tmiqä-tqä ämetqä iqu, iinjä ämetqä-qae, suqä quvqä imäkqä dunqe tuwä qe äwikqe. ² Iinjä etanqä, he tängata tiñi, qua täu äpmapiyängani, qänaknäñi suqä quvqä huiwi iqueqä äwinqä du miqä danä, äwinqä Goti Iqueqä iunä ipñqä diñqe, kñuä iqä asä iqueni, yänänäqñqä mapñqe. ³ He suqä, ämaqä Goti Iquenyqä quuvqä maeqiyä ipiyä i imäkätqänuwä ii, ae imäkqa äpminjuwi. Suqä tiinjä isua äyä iminjuwi. Huiwä yanä hiñgi änyäpu, suqä quvqä huiwä iqueqä äwinqä du ipu, eqä hiqiyqä iqe änäpu hiqiyqä ipu, ymisänä-eqä yänänäqñqä naqänänä imäkäpu, ga suqä quvqä huitanä-huitanä ipu, iwä iutani, suqä Goti Iqu pmua imäkqke imäkäpu, goti quangä iquauä yoqe, haqeqä ämamäupu äyä iminjuwi. ⁴ Iwä he tängani, suqä quvqä iinjä, qutä anä mimäkqä itqätanqawängani, henyqe qu “Tä änä-änänqä itqäpiyä” tpu ipu, qu henyqä qui emäkñqä kukñuä quvqe i ätätqänä. ⁵ Inäqe, Goti, ämaqä häñä äpmenjuwitä, pizqä äwinjuwitä, iwäsäuniqñqä näwinyä imäknä äpmenqä Iqueä hinuä iqini, qu ätqäupu, “Ne suqä iinjä, iinjä-iinjä imäkminqueqä” ätuäpu kukñuä tpnuwi. ⁶ Iinjä etanqñqä ämaqä pizqä eänjuwi, Goti Iqueä kukñuä we-hunqä-tänji qätä äwikuwi. Qu täkä ämaqä epiyitani, ämaqä eeqänänä suqä iwäsäuqeuñqä äwätqänuwä-pa, qu iu äupiyyi, iwä dnä epiyängani, Goti Iqu äpmenqä-pa, i pmepñqä diñqä qätä äwikuwi.

⁷ Hea nätmätqä eeqänänä qäpu hiätñqe, ae qäqiqiyi. Iñqe, he Goti Iqutä kukñuä tqänqe, hiqä suqenqä kñuä yasämä ämepu, änguänä äminyäpu pmapñqe. ⁸ Suqä, huiziu ämäwqätäunqä iqu, tiinji. He suqä, hiqä-hiuänqä äwqä imda heñqä ique, a qätññqe. *Suqä iqu, suqä quvqä dñji, huäqä kiuätenä.** ⁹ Ämaqä quuvqä heqiyqe emequwi, he qunqe wiunqä miqä, änguänänä mipñqe. ¹⁰ Goti Iqu heñi, wäunjuä hñqunä-hñqunä huitanä-huitanä qanyinä etapqä enqe, he ämipu, quuvqä heqiyqä huizi dñji yätamäkqä wipñqe. ¹¹ Kukñuä tqänqä ämequwi, qu Goti Iqueqä kukñui, awä tqäpñqe. Yätamäkqä inqenqä ämequwi, qu yänänäqñqä Goti Iqu ävqetani, yätamäkqä inqññqe. Iwä jisasi Kraisi Iqu he iinjä ipñqä emäkqetani, Goti Iqu yoqä naqä meniye. Yoqä naqetä, yänänäqñqetä, hea ique-ique Iqueqänä äwi. Ii naqä-qakuä eä, qäyä äpmetänä.

Tmi-tmiqä-tqä Kraisi Iqu ämakqä ique ämetqänjuwinqe, he yeeqä iqäpñqe

¹² Nqä nyämaqä nyi kiinjä änyinätñqäüä, he yamwiqä heyätñqä suqä hanä-iqä tmi-tmiqä-tqä-pqe ämepiyinqä, ‘Nätmatqä änyä-hänä

* 4:8 Quamä-pmeqä 10:12

hñqu ämequnä' tpu, miigä yänä ikäpi, oee. ¹³ Tmi-tmiqä-tqä Kraisi Iqu ämakqä ique ämetqänjuwinqe, he yeeqä iqäpñqe. Iwä Iqueä yänänäqñqetä, Iqueä yoqä naqänänjitä, ätnänäqi wiqanğanj, he hiqä äwqe, änguänänjä enyätä, he yeeqä kiinjä ipnuwänqe. ¹⁴ He Kraisi Ique qänaki vätqätanquwinqä kukñuä quvqä etquwi, he, "Nenji Goti Iqu änguä inemäkätqänä" kñuä heyätñqe. Goti Iqueqä Dñä, yoqä naqä-tänjä yänänäqñqä Iqu hesä pmetanji iyi. ¹⁵ Hñquenä ämaqä pizqä äpäsäpu, quwä ämepu, suqä quvqä imäkäpu, ämaqeçqä wäunjuänqä näqñqä ämenätpu hñgisanä ipiyita, tmi-tmiqä-tqä meqänqe, änguänä mimbu. ¹⁶ Mä, ämaqä Kraisi Ique qänaki vätqätanqçqä hñque tmi-tmiqä-tqä äwimeqe, iqu i ämetäqenqä, wombä miqä yätñqe. Kraisi Iqueqä yoqä-tänjä hetanqçenqe, iqu yeeqä itä, Goti Iqueqä yoqe haqeu maetñqe. ¹⁷ Goti Iqu, ne ämaqä, Iqueqä eänquä iqune, kukñuä mänetätñqä hea iqu, ae ätimäuqi. Kukñui, nesä ganä ämänetäqetanji, ämaqä, Goti Iqueä kukñuä änguänänjä iunji, hñgisa itqänjuwitänji, kukñuä mitqe, quta qäpu hiqanğanji, qu äänä pmepnuwäti? ¹⁸ Goti Iqueqä bukä iunji, yatñqä asä inä tiinjä ätnä.

"Ämaqä jänänäñji, häñjä iqumuatqe ämepiyi, hanjä-iqä qäsä mapñqäuä. I etanji, ämaqä Goti Ique tuwä ämuäpu, suqä quvqä itqänjuwä iqua, äänä pmepñqäpiyä?"†

Qu hanjä-iqä naqänänjä ämepu pmepñqäuä.

¹⁹ Iinjä etanji ämaqä, Goti Iqueqä äwiñqä duta tmi-tmiqä-tqä ämequwä ii, qu ämaqä huiziunji suqä jänänänjinä itquepu, quwqä quuvqe, Goti Hanjuwä Inemäkkqä Ique vqäpñqe. Iqu Iqueqä kukñuä ätätqä dunä imäkänä.

5

Quuvqä heqiyqeu miqä iquauñqä

¹ Tāñğanji nyi ämaqä quuvqä heqiyqeu miqä iquenänqä, kukñuä-tänjä etanji hetmqe. Nyi-pqe he enqä-pa, quuvqä heqiyqeu miqä-qunä emä, Kraisi Iqu tmi-tmiqä-tqä ämakqenqä näqñqä ämamä awä tqunä emä, ga Kraisi Iqueä yänänäqñqetä, yoqä naqetä, ätnänäqi timäuqanğanji, ne-pqe inä ämenique. Nyi he evauqumuatätmä, "Wäunjuä tiinjä ipiyä" etqä. ² Goti Iqu Iqueqä ämaqä heyaqä hipa iqi etapqä dunji, he sipsipqä-miqä enqä-pa, änguänänjä mipñqe. Goti Iqu wäunjuä iinjä äwqä hñquaqqu imbu iqänqe, mäwiñqä injä-qae, äwqä yeeqätä iqäpñqe. He wäunjuä iinjä, mbqänqä kñuä ämapu miqä ipu, hiqä äwqä imdanji, wäunjuä ii imäkqänqä enganguti imäkqäpñqe. ³ Goti Iqu ämaqä heyaqä hipa iqi etapqä i ämipiyänğanji, he naqä mimäkñquenä ämotquapñqe, qu he iqanquwä du eqänäpu, iu ipñqänä. ⁴ Iwä sipsipqä-miqä iquauqä Naqä Iqu ätnänäqi ätimäutäqänğanji, he yoqä naqä qombñqä motqueniçqä diñqe, Iqu niqauqä qui mimäkñqä hui etapäniqeçqä.

⁵ Ii enqä-panji, hikñä iquenä, he quuvqä heqiyqeu miqä iquau qätä äwiyäpu, iquauä yäpä iqinyä iqäpñqe.

Goti Iqueä hipa yänänäqñqä yäpä iqinyä pmepñqe

† 4:18 Quamä-pmeqä 11:31

Goti Iqueä ämaqä eeqänänjuenä, he yänji-yänji miqunenä äkittqänäpu, yäpä iqinyä ingpñqe. Goti Iqueqä bukä iunji, kukñui,

“Ämaqä yänji-yänji ipu, yoqä naqä ämaenmipqeunji, Goti Iqu mändi äkittqiyetä, ämaqä mändi äkittqiyenmipqeunji, nätmataqä änguanäni vñqiyä” äyä ätnä.*

⁶ Iinjä etanji hea Goti Iqu Iqueqä-kiuä ätätä ekqä iquenji, Iqu henji naqä emäkäninjä dinqe, he yänji-yänji miqunenä äkittqänäpu, Goti Iqueä hipa yänjänäqñqä yäpä iqinyä pmepñqe. ⁷ Goti Iqu henyqe huäqä äwunätä itñqä-qae, hiqä hanjä-iqä äki-äkitaninjä qundqändqä ipu ämenjuwi, Goti Iqueä hipa iqinyä tnämäupñqe. ⁸ Setänä henyqä himä-wiunqä iqu, laiyonqä enqä-pa, ämaqä hinjuä äqunäqä dunji, tä ätäütä äqiyändäutñqä, häwaqä yänjänäqñqä ätäkitñqä iquenqe, he wänä-wänä miqä, näwi imäkmbu, hinjuä äqumbu pmapñqe. ⁹ Inji he iquenyqe, hiqä quuvqä heqiyqä dunji a yänjänäqñqä äqätpu, hinjuä mäqunquä, qñqanä hipñqe. Ämaqä qua äwitqutänqä-pa, quuvqe he eqiyätqänjuwä-pa eqiyätqänjuwi, qu-pqe tmi-tmiqä-tqe, he ämetqänjuwä-pa, i metqätanjuwinqe, he näqñqä äyä etqänä.

¹⁰ Inäqce, Goti qeqä imänqceuta hinji vqänqä Quati-qu, he Kraisi Iqutä ämuänmbiyitanji, Iqueqä yänjänäqñqetä, yoqä naqetä inä ämepu, hea ique-ique pmepnuwänqä iunqä tääqä etätmakqe. He tmi-tmiqä-tqä hmbu ti meqanjuwänqanji, Iqu Iqueqä-kiuä ängüä emäkätä, hiqä quuvqä heqiyqä imñji yänjänäqñqä emäkätä, he hea ique-ique yänjänäqñqä tqäutñqä emäkänä. ¹¹ Yänjänäqñqä äki-äkitanji, ii Iqueqä eä, hea ique-ique äwi. Ii naqä-qakuä eä, qäyä äpmetänä.

Kukñuä yäpakiyi

¹² Nyi tuwanuä wänqä täpu, Silasi iqueä yätamäqçeta äwqiyäwatqä. Quuvqä heqiyqänqanji, iqu naqä-qakuä neqä tasi-guequ etanji äqunänjä. Goti Iqueqä qeqä imänqceuta hinji vqenqä näqñqä emä, “Ii naqä-qakuänänqia” ätätminqä äqiyqä. Itanğa he iu yänjänäqñqä tqäpñqä evauqumuatätmä äqiyqä. ¹³ Ämaqä anä-himqä Bapilonä täu pmeqä, Goti Iqu he atäunjuä eteqä-pa, äteqä ii, qu henyqä winqanji, “Ne henyqä hui mimäucqä injunä” etqä, ga nyaqä ymeqä Makä iqu-pqe asä inä etqi. ¹⁴ He äminäpiyänqanji, hiqä enqä muätquapñqe, quneqä ingpñqe. Kraisi Iqutä ämuänñnajuwä eeqänänjuenä, Goti Iqu suqä hanjä-iqä maeqä änguanänjä pmepñqä emäkquä.

* 5:5 Quamä-pmeqä 3:34

2 Pitä iqu tuwanuä äqäkqe Yätamakqä kuknuä hinuiqänä iquvi

Pitä iqu tuwanuä tä äqäkqeutana knuä indqänqä qakui, ämaqä Kraisi Iqueqä yoqä-tänä iqua, ämotqueqä hñquauqä kuknui, qätä mäwiyqä ipnuwä iunqeyi. Ämotqueqä iinjä iqua, huiziuqä quuvqä heqiyqetä, suqä änguitä, qui iwimäkpnqä qanä ikipu ätuäkiqä iqua etanji. Ga ämaqä Jisasi Iqu kuknuä awä tuäkiqäpnqä ändowatkqä iqua, kuknuä iquau ätumiñuwä ii, qu a yänänäqñqä kiqätpnqä ätukqe. Ii ipiyitani, qu Goti Iquenyqätä, Naqä Jisasi Kraisi Iquenyqätäni, näqñqä änguanä hipñqäuä. Ämaqä Jisasi Iqu kuknuä awä tuäkiqäpnqä ändowatkqä iqua, iquauqä hinuitä, Jisasi Ique hinuä äqunäpu, Iqu näqñqä motquetqätanji qätä äwimiñuwi.

Ämaqä hñqua tiinjä ätmiñuwi. “Jisasi Iqu angumä mapqä yänqiyä.” Pitä iqu tuwanui, tiinjä ätätä äqäkqe. “Naqä-qakuiqä, äpänqiyä.” Iqu maqänä mapqä yänqiyä-qe, kiqä qakui tiinjäqä. Ämaqä hñqu qui imäknätñqä iinjqe, Goti Iqu mäwinqä itä, ämaqä eeqänäni knuä äkunmäkmñqä iinjqe hinuä yqänä äqunä äpmenä.

Pitä iqu, tuwanuä tquenqä kuknuä ätkqenqä

¹ Nyi Saimonä Pitä, Jisasi Kraisi Iqu Iqueqä kuknui awä tuäkiqmqä änändowatkqanji, ga nyi Iqueqä wäunuä-wiyqä-qunä emä, nyi tuwanuä tä äqiyqä. Ämaqä, Jisasi Kraisi neqä Goti ne Hänä Inequmuatqä Iqu suqä jänänänä imäkkqetani, quuvqä heqiyqe, neyaqetäni asänänä ämeñuwä iunqä äqiyqä. ² Goti Iquenyqätä, neqä Naqä Jisasi Iquenyqätä, näqñqä ämequwitani, Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä qeqä imänqçeuta hinji vqetä, äwqä hanuä inqä pmeqetä, aanjä kuapanä etapqä.

Goti Iqueqä äwinqä iu pmepñqenqä, yänä qänqñqe

³ Iqueqä yoqä naqänänäita, Iqueqä yänänäqñqeta, itanqa Iqueqä suqä änguanänä suqä huizi du ämäwqätäunqä ita, neñi, tääqä natätmeqanji, ne Iquenyqä näqñqä i enju. Itani Goti Iqu, Goti eä, ga Iqueqä yänänäqñqä iqesani, ne hänä ängua äpmetanä, suqä Iqu äwinyätñqä di imäkatunquä diñqe, Iqu eeqänäni qäyunä änatapkqe.

⁴ Ga Iqu, “Nyaqä yänänäqñqeta, itanqa Nyaqä suqä änguanänäita, imäkkqanqmdi, he suqä qui emäkkqä qua täutanä hiqä enganqä dunä imäkkqä iqueni ätuakñga, suqä, Nyaqä dunä imäkkqäpnqeqä” ätkqe. Kuknuä tä, nätmätqä aanjä naqänänä, qui mimäkkqänqä änguanänä miqä hui enqä-pa etanji, ique a yänänäqñqä qätätpnqe.

⁵ Goti Iqu iinjä inemäkkqä-qae, he Iquenyqä quuvqä eqiyquwiñi, wäunuä tnänä ipu, suqä änguanänä suqä huiziquau ämäwqätäunqä iqu itmapñqe. Inji, suqä ique wimetñqe, Goti Iquenyqä näqñqä eqä iinjqe, yänä qänqñqe. ⁶ Suqä ique wimetñqe, äwqä evauqanqä iunä mimäkkqänqä, yänä qänqñqe. Iuta suqä ique wimetñqe, hanä-iqä ämepiyä-qe yänänäqñqä tqäuwä iinjqä yänä qänqñqe. Iuta suqä ique wimetñqe, he Goti Iqueqä pmeqä-pa pmeqänqä yänä qänqñqe.

7 Iuta suqä ique wimetŋqe, he Goti Iqueqä ämaqetä näueqä imäknäpu pmeqä iinŋä yänä qänŋpŋqe. Iuta suqä ique wimetŋqe, ämaqeunŋä kiinŋä enŋä iinŋä yänä qänŋpŋqe. ⁸ Suqä tquau ämepu, hiqä äwqä yäpä imŋi, naqänänŋä emäkqa uwqanŋutqe, neqä Naqä Ämäneyqä Jisasi Kraisi Iquenyqä näqŋqä eänjuwi, hiŋgi qanyinä meqä, häukuä kuapanänŋä-tänŋŋqe. ⁹ Mä ämaqä suqä tquau mämeqä ipiyä iqua, qu hiŋuä heawiŋä enŋä-pa, kiŋänänŋi hiŋuä mäqunŋuä danä, Goti Iqu quwqä suqä quvqä qänŋganä imäkmiŋuwi, huätä ämuämäutä, asŋä äwqiyäümäukqenŋqe, hui ae imäukuwi. ¹⁰ Iinŋä etanŋi, ŋqä nyämaqäüä, Goti Iqu heŋi ae tääqä etätmetä, he Iqueqänŋä atäunŋuä etekqä iunŋä näqŋqä yasämä heŋŋqe, wäunŋuä tnänŋä iqänŋqe. He suqä iqua iqäpi, qua iqi mapäkŋqä danä ipnä. ¹¹ Iwä i imipqenŋqe, neqä Naqä Jisasi Kraisi, ne Hänŋä Inequmuatqä Iqu, ämaqe hea ique-ique miqä iu paquvqenŋä, huänŋä qŋqanŋi naqänänŋä euteyänŋi.

¹² Nätmatqä eeqänänŋä iinŋqe, “Ii naqä-qakuänänŋiqä” hetqanŋuwitanŋi, he ae näqŋqä eäpu, iu yänänänŋqä tqäutanguwä-qe, nyi kŋuä etesätmä, anŋu-anŋu hetqämqe. ¹³⁻¹⁴ Neqä Naqä Ämäneyqä Jisasi Kraisi Iqu, nyi täqi änyä-hänŋä ti hŋganŋä mäpmeqä itätmqänä ändkqe. Iwä nyi täqi änyä ti äpmamänŋanŋi, nyi anŋumä kŋuä etesätmä, hetqämqä di, ‘ii äŋguiqä’ kŋuä nyqanŋiyi. ¹⁵ Iinŋä etanŋi nyi hanŋuä mäwiŋä itmä, i imäkmitmqä, iwä nyi qui imäkmitmqä-qe, nätmatqä nyi etmitmqä iunŋqe, he hea ique-ique kŋuä meqäpnuwänŋqe.

Kraisi Iqu yoqä naqä ämaqenŋätä, hiŋuä-tqä iquauqä kukŋuinŋätä

¹⁶ Neqä Naqä Ämäneyqä Jisasi Kraisi Iqueqä yänänänŋqä naqänänŋinŋätä, Iqu anŋumä päniŋqätä etkqe, ne queai hiŋginä, ämaqä huiuta ämetanä maetqe, Iqu Goti Iqueä yänänänŋqä naqänänŋi metanŋi äqunŋqenŋä, ii etkqe. ¹⁷ Goti Apiqu, Iquenŋi yoqä naqä ävätä, we-hunŋä naqänänŋä hŋqu, Iquesa we naqänänŋä hunätŋqä imäkkqä inŋanŋi, Goti Yoqä Naqänänŋä-tänŋä Iqu, Jisasi Iquenyqe, tii ätkqe. “Tä Nqä Ymeqä Iquvi. Nyi Iquenyqä kiinŋä nyinganŋi, yeeqä iqänä” ätkqe. ¹⁸ Iwä qoqonŋä Goti Hanjuwä Iqu ii imäkätŋqä ätekqä iunŋi, qäukuä yätuta kukŋuä ii Jisasi Iquenyqä tqanŋqe, ne Iqutä anä eanä äwikqe.

¹⁹ Ne iinŋä äqunŋque, ii Goti Iqueqä kukŋuä hiŋuä-tqä iquauä kukŋuä dunŋi, yänänänŋqä imäkqanŋi, ne quuvqä yänänänŋqä eqiyätqänŋu. Heawiŋä imŋi, we äumäkätŋqä tä a yänänänŋqä äqätqänjuwä-pa, he iquauä kukŋui äqätqänjuwi, ii aanŋä anŋuanänŋä eä. Zä hapqä äwuwätä, we hunätŋqä qätäqueqä iqu, heyaqä qeqä-quuvqä imä we äumäkqanŋanŋeqä. ²⁰ Iinŋä etanŋi, nätmatqä naqänänŋi, he näqŋqä tiinŋä dunŋä heŋŋqe. Goti Iqueqä kukŋuä hiŋuä ätkuwä bukä du äwiŋqe, kŋuä indqänŋqetanä, “Kukŋuä ii, iinŋä-iinŋänŋä ätnänä-qe” hiŋgi matŋŋqe. ²¹ Ämaqä Goti Iqueqä kukŋuä hiŋuä-tqe, qu hiŋui, äwiŋqä kŋuä iqä, quwqä duta matqä imiŋuwi. Dŋä Anŋuä Iqu qunŋi ämitqätanŋi, ga qu kukŋui, Goti Iquesa ämepu, awi i ätmiŋuwi.

2

Ämaqä hiŋuä qanŋä ätäpu, ämotqueqä iquauŋqä

¹ Hinjuiqänänjängani, ämaqeüä awä imdani, ämaqä hinjüä quangä tge hñqua inä ätimäuminjuwi. Ga ii enqä-pa, heyaqä awiqisani, Goti Iqueqä kukñuä dunqe, quangä ätäpu ämotqueqä hñqua timäupnä. Qu imä zä imäkäpu, kukñuä quangä heyaqä quuvqä heqiyqä du qui imäkqängqä tpnä. Quwqä Naqä Angumä Mbqä İmeqä İquenä-pqe, tuwä äwiyäpu, iwä iinjä dutani, qui imäkñqä maqänänänji quwqä-quwä maembnä. ² İwä, ämaqä quuvqä heqiyqä kuapanänji, ämotqueqä iinjä iquauqä suqä quvqä huiwä iqueqä äwiñqä du itqätanguwä iu äqumbiyi, qu-pqe suqä inä imäkpnä. İwä, iinjä imäkqanguwitani, ämaqä huizi di qu hänaqä naqä-qakuänänjä iquenyqe, kukñuä quvqä tpuwi. ³ İtañga quangä ätäpu ämotqueqä iqua, quwqänä hiätñqä wiñgani, nätmätqä naqänänji hesa quangä mapnä. İnäqe, Goti İqu, qu İqueä hinjüä iqi ätqäupu kukñuä ätäpu, qu mämäwqätäuqä ipnuwänqe, qängganä imäkenqe. Ga quñi qui imäkäniqä iqu, hiqaqä mäwitqe, hinjüä äqänä äpme.

⁴ Tiiñä äyuwä. Aanjä hinjuiqänänjängani, Goti İqueqä enätqä hñqua, suqä quvqä iqanguwännga, İqu qäyä ipñqä hinjuinä mäquñquä itä, huätä ändowatkqe. İinjä ikqe, İqu quñi, kukñuä mitqängangqä, qua hovqä hea naqänänjä wiqä iu guä äpmuatekqe. ⁵ Tii-pqä inäyi. Ämaqä hinjuiqänänjänga, Goti İquenyqä hma imäkätqätanguwä iunji, İqu hinjuinä mäquñquä itä, quñi eqä metñqä eqä huakä naqänänjä ätnämäütä, ‘Goti İqueqä hinjüä iqiñi jänänänänä pmapiyä’ ätuätä, awä ätumiñqä Noa iqtä, ämaqä 7 itä, quñi İqu häñä iqumuatkqe. ⁶ Tii-pqä inä äyuwä. Goti İqu, “Anjä-himqä Sotomätä, Gomoratäñi, hanjä-iqä mayiñqe” ätätä, anjä-himqä iquaqu wätakinä witäñiqä äniqäkqe. İinjä imäkkqe, ämaqä Goti İquenyqä hma imäkätqänguwä ii, qu-pqe qui imäkmbnuwä diñqä ämaqe näqñqä meqäpñqä imäkkqe. ⁷⁻⁸ İnäqe, ämaqä jänänänjä Loti iqueni, İqu huätä itmetä, häñä imäkäqumuatkqe. Sotomä pmeqä iuä awä imä äpmeqe, ämaqä iu pmeqeüqä suqe qänaknä miqä, qokä-apäkiñqänä ii itqätanguwä iunji, iqu hea ique-ique hinjüä äqunätä, qätä äwiyätäqetani, ämaqä jänänänjä-qu eäqä-qae, qundqändqä itä, äwqä tmi-tmiqä ämamiñqe. ⁹ Neqä Naqä Ämäneyqä İqu i imiñqenqä, kñuä tii metuñque. Ämaqä İque qänaknä vqä di, qu ämaqä huiziuqä suqä duta hanjä-iqä yäpä imä pmetanguwä iunji, huätä yätumeqängqä hänaqe, İqu näqñqä eä. İtañga ämaqä suqä quvqä iqä dunji, İqu quñi, kukñuä mitqängangqä hanjä-iqä du mäqumuateqängqä hänaqä-pqe, İqu näqñqä eä. ¹⁰ Ämaqä suqä kiyä mätqä ipu, Goti İqueqä ämitñqä du yäpä iqi mäpmeqä imipqä ii, İqu quñi, hanjä-iqä quvqänänjä du mäqumuatequänä.

Ämaqä Goti İqueä kukñuä iunqä quangä ätäpu, ämotqueqä iqua, qu zä miqä danä hñgisanä ipu, haqä yätu äpmerjuwä iquauñqe, kukñuä quvqä ätäpu äkittqiyätqänä. ¹¹ Mä enätqä yänänäqñqä naqänänjä-tänjä, quñi ämäwqätäunuwä iqua, Naqä İqueä hinjüä iqisani, quñqe kukñuä quvqä ätäpu, makittqiyqä itqänä. ¹² Ämaqä ii, qu suqä, hiveqä-yaqueqä yññä-tänjä enqä-pa, kñuä maeqä, huiwiueqä äwiñqä dunä itqänä. Nanjuä iuqä känai, ämaqe qu änduämipu päkññqä änyuekqä-panä iquayi. Nätmätqä qu änyä maqñqä epiyä dunqe, hinji kukñuä quvqä dinä ätätqänä. İwä Goti İqu quñi, nanjuä äpäsätqänguwä-pa, ii päsanique. ¹³ Ämaqä du hanjä-iqä ävätqänguwä, ga qu-pqe kimanji hanjä-iqä meqänqe. Yeeqä naqänänjä iqänqe, ‘ymisani,

hiunji mäptqä naqännga-pqe inä imäkqäpñqeqä' kñuä indqänäpu, ii imäkätqänjä. Qu ymisañi hesä anä änäpu, ga quañgä etquepiyinqä yeeqä kiinjä ipu, heñi kiyä mätpä emäkäpu, heyaqä yoqe, quvqä imäkätqänjä. ¹⁴ Quwqä hiñju, huiziuqä apäkä dunä äqumbu, iu-atänä iqänqä äqänänjä. Suqä quvqä iu imäkqänqce, dä yqänä ävä. Ämaqä Jisasi Iquenyqä quuvqe, yänä mañqä heqiyätqätanquwä iunji, qäyasäqi ätuma äwätqänjä. Qu nätmätqä ämaqeua dunqä wiñganquti, iñqä iqänqce, qu ae näñqä ämenä. Iñqce, Goti Iqu qunji, qui aanä naqänänjä imäkaniqñqä ätkqe. ¹⁵ Hänaqä naqä-qakuänänjä iunji tuwä äwiyäpu, Beo iqueqä hikñä Balamä iqu* äukqä-pa, qämä-qämä ipu iu äwätqänjä. Mbqänqä wiñganqgi, ga iqu suqä quvqä imäkätäqetani mbqä metñqä, suqä quvqe i imäkkqe. ¹⁶ Iqu i iqanqceñqce, Goti Iqu iquenyqe hoptäwä itä, donqgi kukñuä matqä-qe, Balamä iqueqä iqu, ämaqä-kukñuä ätätä, äkäsuwä tquanqgi, hiñjuä-tqä iqu, iqueqä suqä quvqä qämä-qämä inqä imäkmätä ikqä iqueni, mimäkqä ikqe.

¹⁷ Ämaqä äti ii, qu aanä näwinyä quvqä, eqä esquä ye inqä-pa inji. Itanqä tiwä itäqänqga, qaquvqä yuñuä ämamäutñqä-pañä iñji. Goti Iqu quwqä anji hea mämanä wiqä imä iqiyäwiyyqe. ¹⁸ Ämaqä ii, quwqä qui kukñuä tqä iquenyqe, vänyqä ipu ätätqänjä. Ämaqä yäpaqänqgisa äpmeñuwä Jisasi Iquenyqä quuvqä heqäpñqä änyä äyapquwä iunji, gokä apäkänqä ipu, qañä hiñgi ikiqä iunqä kukñui, qeqä äwuttäkätäpu, iunqä äwqä vqanquwänqga, waqiyä ätuma äwätqänjä. ¹⁹ Nätmätqä hñqu ämaqä hñque äminyasäua ämiwiyätñqä iqu, ämaqä iqu nätmätqä iqueqä-quvi. Iwä, ämaqä äti ii, "He qänaknänji ne äneyquwi, nätmätqä eeqänänjä enqä hiqä dutanä imäkqäpñqeqä" ätuätqänquwä-qe, qu quwqä-quwänji, suqä quvqä qui imäkñqä iqueqä äwiñqä iunä äpmapu, suqä quvqä iqueqä-quayii. ²⁰ Ämaqä Jisasi Kraisi neqä Naqä Ämineyqä-qu eä, ne anqumä Hänjä Inequmuatqä Iquenyqä näñqä epiyitani, qu qua täutanä suqä, qui iwimäkätä kiyä iwitmäukqä iunji ämäwqätäupqä-qe, qu anqumä suqä asä iunqä äwquwi, suqä iqu qunji äminyasäua ämiwiyätqce, qu hanjä-iqä naqänänji meqänqce. ²¹ Qu hänaqä jänänänñqä näñqä mämeqä hiqe, qu hanjä-iqä wänqäpu meqänqce. Qu hänaqä jänänänñqä näñqä ae ämepu, Goti Iqueqä suqä näñqä ae ämapiyä-qe, iunji tuwä äwiyquwi, hanjä-iqä naqänänjä meqänqce. ²² Qu i iquwi, ii kukñuä ktqä tii ätnänqcevi. "Hiveqä kiqä qutai ae ändetqä du, anqumä ämanänqiyä,"† itanqä "Yaqueqä eqä du ae asñä äqänätqce, anqumä ttakä du inqgi-inqgisa hea qänqguäqiyä" ätnänqce, ii naqä-qakuänänjä ätnä.

3

Naqä Iqu anqgi äpäñqiyä

¹ Nqä näueqä nyi kiinjä änyinätñqäua, tuwanuä hñqu ae äqäqkä, ga tä huizi iqu äqäyqä. Tuwanuä äqäyätminji, kukñui, nätmätqä tiñjä dunqä kñuä iqä äñqänänjä mapñqä, evauqumuatätmä äqiyqä. ² Goti Iqueqä kukñuä hiñjuä-tqä iqua, hiñjuä ätäñuwä iunñqätä, neqä Naqä Ämäneyqä, neñi anqumä Hänjä Inequmuatqäqä Iqueä

* 2:15 A Täuqä 22:5-24:25 † 2:22 Quamä-pmeqä 26:11

kukñuinçätä, hiçä kñuä iqä imñi, kñuä mapñçä nyingançi iyi. Iqueçä kukñui, ämaçä, Iqu kukñuä awä tuäkiqäpñçä ändowatkçä iquauä mañä iuta çätä äwikuwi. ³ Nätmatçä naçänänä tiinjä iquenyçä, näçñçä yasämä mapñçe. Hiunji yäpakänjançi, ämaçä, ämaçeunçä hänätamçä tqä-qua ätimäupiwi, çänaknäñi huiwä iqueçä äwiñçä du ipu, henynçä hänätamçä ätäpu, tä säwçä ipu, tii tpuwi. ⁴ “Iqu, ‘Nyi ançumä pmniçeçä’ ätkçe, kiçä häukui ançi çäyçiyä? Iqu mapçä danä yänçiyä” tpuwi. “Nätmatçä eeçänänä atçä-awäka äpmetançuwänça äwäminçe, ga iinjä çäukuä qua imäkätäçänça ençe, ii yçänä äwinä” tpuwi. ⁵⁻⁶ Ança-ainjançi, Goti Hanjuwä Iqu kukñuinä, ‘Çäukuä eänä’ tqançi, çäukuä eätä, itança Iqu eqä ämetä, qua imäkätä, itança quae eqä awä iqi äwätetä, itança ançumä çänakndançi, “Eqä ätimäunä” tqançi, eqä huakä naçänänä hñqu, qua täu ätimäutä, qua tquençi qui imäkçkençe, näçñçä epiyä-çe, qu täwäsi e tpuwi. ⁷ Itança Goti Iqu, “Tä näniçeçä” ätekçençä, çäukuitä, quaetä, tänça tä äwiñçä tä, iñçä pñçä äwi. Ämaçä Goti Iquenyçä hma imäkätçänuwä ii, qu Iqueä hiñuä iqi ätçäupu, kukñuä naçänänä ätäpu, näwinyä qui imäkmbnuwänçançä äwi.

⁸ Nçä näueçä nyi kiinjä änyinätñçäuä, qu täwäsi itçätançpçä-çe, nätmatçä tiinjä iquenyçe, hui imäupi. Naçä Iqueçä hiñuä iqiñi, hiunji kiuänänä hñçutä, quväuçuä 1,000täñi, hñqu huitanä maetçe, çäquachu asänänçi. ⁹ Iinjä etançi, Iqu, “Iinjä timäunçiyä” ätätä guä ämäsäuetñçä-pa, timäutñçençe, ämaçä hui, “Iqu hñçançä itçänä” ätätçänuwä-çe, Iqu hñçançä miçä itçäuä. Iqu ämaçä hui qui imäkñçänçe mäwinyätançi, Iqu ämaçä eeçänänçi kñuä äkunmäknäpu, suçä quvçe vçuatämäupñçä wiñçançi, maçänänçi mimäkçe, ii itçäuä. ¹⁰ Inäçe, Naçä Iqueçä hiunji iqu, ämaçä quwä-meçä ençä-pa timäuniçe. Hiunji iquençi, çäukuä iqu häänçä hoaçä naçänänä ätätä, tä änätä, çäpu hiänçiçe. Itança nätmatçä çäukuä haçä yätu äwäkäwänçe, te eeçänänçi qui imäkänçiçe. Nätmatçä qua täu äwiñçetä, qua içutänçi, aançä heniche. ¹¹ Nätmatçä eeçänänçi, quinjä di, ii itä imäkñänçiçe ençe, he ämaçe, suçä änääçe iqäpñçe? He hiçä hänä-pmeçe, Goti Hanjuwä Ique äväpu, itança he ämaçä huizi pmetançuwä-pa mäpmeçä, Goti Iqueçä suçä eeçänänçi çänaknä iqäpñçe. ¹² Suçä iinjä imäkäpu, Goti Iqueçä hiunji iquenyçä hiñuä äçämbu äpmapu, hiunji iqu maçänänä timäutñçänä, wäunjuä tnänä iqäpñçe. Hiunji, çäukui te çäpu änätä, itança nätmatçä çäukuä haçä yätu äwäkäwänçuwä, tä dñi, çänçança, eqä nyeniçe. ¹³ Inäçe, ne Goti Hanjuwä Iqu, “Nyi çäukuitä, quaetä, änyä-hänä imäkmqänä” ätätä guä ämäsäuekçä iunçä hiñuä äçänänä äpmeñu. Anä iu pmapçä ii, suçä jänänänä dunä ipu pmapnuwi.

Naçä Iquenyçä hiñuä äçämbu äpmapu, quuvçä heçiyçe ançuä mimñçe

¹⁴ Iwä nçä-näueçäuä, he nätmatçä ii timäuçänçä hiñuä äçämbu äpmapiyänjançi, he suçä kiyä mätkä hui maechä, ançuänänä eäpu, Içutänçi äwçe naçä-hñçunä iñçä äyä etançpi meçumueniçä dunçä yänä çänçpñçe. ¹⁵ Naçä Iqu maçänä mimäkçä, hiñuä äçänä äpmeñçänçe, kñuä tiinjä mapñçä. Iqu iinjä, ne ançumä hänä ineçumutätñçä dunçä itçäuä. Goti Iqu, neçä tasi-gua kiinjä änenyätñçä Poli iquençi näçñçä vçançi, ga iqu henynçä tuwanjuä asä ii inä äçäyätñçe.

16 Iqueqä tuwanuä eeqänänjä iquaunji, iqu tuwanji nätmatqä iinjä ätätä, äyä äqäyätņqe. Tuwanjuunji, kukņuä hņqua yänänäqņqä etanğä, iquauqä quatinğä näqņqä änä yasämänjä di, maqänä mämeqä äyä itunņqe. Inä-qae, ämaqä näqņqä maeqä eäpu, quwqä quuvqä heqiyqäpņqe, yänänäqņqä maeqiyqä ipiyä ii, kukņui wänğima näñitäqi ätätqänjä. Inä maetņqe, kukņuä, Goti Iqueä kukņuä tuwanuä äqänänņqe, äkunmäkätqänuwä-pa iiyi. Inä-qae qu näwinyä qui imäkmbnuwi. 17 Näueqäüä, he iinjä ae näqņqä äyä ämeņuwä-qae, ämaqä, Goti Iqueä kukņuä-suqä dunji hņğisa iqä iqua, näñitäqi etuma uwqanğpņqe, hiqä quuvqä heqiyqä yänänäqņqä, mändi päwiqņqä äņğüänä mimbņqä. 18 Jisasi Kraisi neqä Naqä-qu eä, ne anğumä Hänjä Inequmuatkqä Iqueyi. He Iquenyqä näqņqä änänä ämaka äwätqänuwitä, Iqueqä qeqä imänğeuta hiņgi etapätņqetä, ga iquaquisanji he yänänäqņqä ämaka uwqäpņqe. Täņga-pqä hea ique-iqenjä-pņqe, Iqueä yoqe naqänänjä äwi. Itanğa ne Iqueä yoqe, haqä yätu matnämäuquatunņqe. Ii naqä-qakuä eä, qäyä äpmetänä.

1 Jonä

iqu tuwanüä kinganä äqäkqe

Yätamäkqä kukñuä hiñuiqänä iquvi

Tuwanüä tä, kiqä kñuä indqänqä quati, hñquaquvi. Kinganänä iqu, ämaqä Kraisi Iqueqä yoqä-tänä iqua, Goti Iqutä, Kiqä Ymeqä Jisasi Iqutä-pqe, äwqä naqä-hñqunä imbu, anä pmapñqä yätamäkqä vqä iyyi. Huiziqu, qu ämaqä hiawiqä imdanä iqua, qunji quangi itqueqangpi, Goti Iqueni mävämeqä ipñqä iñqä, hiñuinä mäqunquä ipñqä iyyi.

Ämaqä hiawiqä imdanä iqua, tii ätmiñuwi. Nätmatqä qua täu äwiñqe, ii äñguä hma etanqgetañi, Jisasi Iqu, Goti Iqueqä Ymeqä-qu eä, ämaqä naqä-qakui änä matimäuqä itä, ne qua täutanitä ämuäññanqu-pa, mamuäññanqä yänqiyä. Tiiñä-pqe inä ätmiñuwi. Ämaqe, Goti Iqutä anä äñguänä pmapñqä wiñganppqä iqua, nätmatqä qua täutanññqä kñuä mindqänqä ipñqäüä. Suqä jänänjitä, hñquauñqä äwiñqä itä, ii nätmatqä qua iutanñqä. Iiñä etanji suqä täunji, qäyä enä. Ii, ämaqä hiawiqä imdanä iquauqä kukñuä quangä iyyi.

Jonä iqu, ämaqä Kraisi Iqueqä yoqä-tänji, kukñuä tä qätä mäwiyqä ipñqä diñqä äwiñqge. Iqu tii ätukqe. Jisasi Iqu ämaqä naqä-qakuänänjä-qu ätimäukqe. Ga qokä-apäkä Iquenyqä quuvqä eqiyätqänquwä iqua, Goti Iquenyqätä, ämaqä huizi iunqetä kiññä wiñquätñqeqä.

Kukñuä Hänjä-pmeqä-tänjä Iquenyqä

¹⁻² Ne ätnänjäqi ätiñä di, Kukñuä Hänjä-pmeqä-tänjä Iquenyqä ätätunqge. Kukñuä Hänjä-pmeqä-tänjä Iqu, aingä-aingä äpmamiñqe. Ne Iqueni, neqä qätetä qätä äwiyätanä, hiñuitä hiñuä äqunqge. Quangä maetqe, ne Iqueni qävqä yasämä ävätanä, neqä hipaitänji Iqueni itmaqiyätanä iminqge. Hänjä-pmeqä Iqu, ätnänjäqi äti timäuqanğa, ne hiñuä äqunänquä etanji, ga ne 'Iiññqä' ätätanä, Iqu Hänjä hea ique-ique Pmeqä Iquenyqe, ii etätqänju. Aingä-ainganji, Iqu Kaniqutä äpmamiñqe, iwä ätnänjäqi äti timäuqanğanji, ne neqä hiñuitä hiñuä äqunänqge. ³ Ne hiñuä ae äqunätanä, qätä ae äwiyänquä etanji, ga he nesä iquatuñquä ii etätqänju. Ga ne Apiqutä, Iqueqä Ymeqä Jisasi Kraisi Iqutä, Imätaqisä iqänqe. ⁴ Ga ne henynqä tuwanüä e ätätanä äqiyququä tä, neqä yeeqä iñqä du aañä naqänänjä hiätñqä iunqä äqiyqu.

Goti Iqu, we-hunqä-qu etanji, ne we-hunqä iu uwquatuñque

⁵ Kukñuä, Ymeqä Jisasi Kraisi Iqu tqanji äwiyänquä di, ne henji awi, ii etqu. Iqueqä kukñui tiyyi. Goti Iqu, we-hunqä-qu eä, Iqutänji, hea-pqä hmbu mäwitqe. ⁶ "Ne Iqutä itqänunä" ätätanä, neqä qanä di, heawiqä imä äwätunqge, ne kukñuä iñji, quangä ätätanä, ga suqä naqä-qakuänänjä iunji, miqä itqänju. ⁷ Mä Goti Iqu itñqä-pa, ne we-hunqä iu äwquque, naqä-huinyä etanquati, Goti Iqueqä Ymeqä Jisasi Iqueä hänqe, neyaqä suqä quvqä dunji, eeqänänjä

asnjä änaqäyämäutä hmbu-pqä iqä mamäkqä inemäkqänqe. ⁸ “Ne suqä quvqä maequneyqä” ätquque, quanjä kuknjuä iinj, neqä-neuä ätnätanä, ga kuknjuä naqä-qakuänänji, nesä mäwiqä danä iqi. ⁹ Mä, “Ne suqä quvqä iquneyqä” ätätanä, awä ätquque, Iqu ätkqä-pa itä, suqä änguanänjä dunä Iqä-qu eä, tii yänä. Neyaqa suqä quvqä di qäpu huätä ämänamäutä, äwqä hanjuä änyä, neyaqä suqä quvqä eeqänänji, asnjä änaqäyämäutä, hmbu-pqä iqä mamäkqä inemäkänä. ¹⁰ “Ne suqä quvqä miqä-quneyqä” ätquque, kuknjuä iinjä iqu, Goti Iqueni, “Si kuknjuä quanjä tqukiyqä” ätuätanä, ga Iqueä kuknjuä di, nesänji mäwiqä danä eä.

2

KraisI Iqu, nenyqä manjä Mäkä-iqä Iquvi

¹ Ymeqä, nqä enqä-panjäuä, nyi tuwanjuä tä he suqä quvqä miqä danä ipnqä dinqä äqäyqä. Inäqe ämaqä hnqua suqä quvqä imäkqanquwi, ne yätamäkqä äneyätä, nenyqä manjä Mäkä-iqä Iqu, Apikutä äpme. Iqu, Jisasi Kraisi, suqä Jänänänjä Iqä Iquvi. ² Goti Iqu, neyaqä suqä quvqä huätä ämamäutä, äwqä hanjuä nyätnqe, Jisasi Iqu hänaqä äpakonätnqä dunqe, Iqueqä-kiuä äukqe. Neyaqa dunqänä hmanji. Ämaqä eeqänänjä, qua äwitqutänqä-pa äpmenjuwä iuä-pqenqe.

Ämaqä äänä äpmenjuwinqe, quwqä suqä iuta näqhqä menä

³ Ne Goti Iqueä manji qätä äwiyätanä, qänaknä iquque, ii ne näqhqä tiinjä heanä. Ne Iquenyqe, näqhqä änguanänjä äyä eänjunä. ⁴ Ämaqä hnqu, “Nyi Goti Iquenyqe, näqhqä änguanänjä eänjänä” ätätä, Iqueä manji qätä mäwiqä iqäqe, ii ämaqä iqu, quanjä-tqä-quvi. Itanga kuknjuä naqä-qakuänänji, iqutä mäwiqä danä eä. ⁵ Mä ämaqä, Goti Iqueqä manjä dunji qätä äwiyqäqä iqu, ii iqu Goti Iquenyqä äwqä ävä, iwä naqä-qakuä Iquenyqä wiñguänä. Iwä suqä iinjä dutanji, ne näqhqä tiinjä heanä. “Ne Goti Iqutä ämuänjnjunä.” ⁶ Ämaqä, “Nyi Goti Iqutä, guä ämänänjänä” ätätqä iqu, iqu qanji, Jisasi Kraisi Iqu äuminqä-pa i uwqätnqe.

⁷ Nyämaqä nyi kiinjä änyinätnqäüä, nyi tuwanjuä äqäyqä tä, kuknjuä-suqä änyä-hänjä hnqu ätätmä maqäyqä iqä, oee. He änyänännga ae ämaminjuwä yäüä iqu äqäyqä. Kuknjuä-suqä yäue, ii Goti Iqueqä kuknjuä, he ae qätä äwiminjuwä iquvi. ⁸ Inäqe, nyi henyinqä tuwanjuä tä suqä yäüä iqesanjä-qe, änyä-hänjä-qunä äqäyqä. Itanga suqä naqä-qakuänänjä iqueqä quati, Kraisi Iqu itä, ämänätqueqäqe. Itanga he-pqä i ipu, ämotquetqänä. Heawiqä iqu huätä wätqätangi, we-hunqä naqä-qakuänänjä iqu ae we hunätanqä-qae, suqä iqueqä quati ae ätnänäqi ätimäutqäüä. ⁹ Ga ämaqä hnqu, “Nyi we-hunqä du äpmenjänä” ätätä, iqu ämaqä quuvqä heqiyqä dunqä wiunqä itnqe, heawiqä imä yqänä sä äpme. ¹⁰ Mä ämaqä quuvqä heqiyqä dunqä itä, qeqä ätmäkänqä iqu, iqu we-hunqeu äpme. Itanga ämaqä we-hunqä iqi äpmenqä iqu, qua iqi päknätnqä imäkänätnqe, suqä hnjuahnjua miqä yänä. ¹¹ Mä ämaqä quuvqä heqiyqä dunqä wiunqä iqä iqu, heawiqä imä äpme. Hea iqu iqueni, hinjuä hea iwimäkqä-qae, iqu hänaqä äkiu wätqänändiyä-qe änyä maqänqä eä, iqu qanji, heawiqä imä äwätqäüä.

¹² Nqä ymeqäüä, Jisasi Iquesani, Goti Iqu heyaqä suqä quvqä di qäpu huätä ämaemäutä, äwqä hanuä änyätangqenqä, nyi henyñqä tuwanuä tä ii äqäyqä.

¹³ Kanä iquenä, he Ämaqä ipäqäkqängata tänga-pqä yqänä äpmenqä Iquenyqe, näqñqä änguanänjä etanguwinqä, nyi henyñqä tuwanui ii äqäyqä.

Hikñä iquenä, he quvqä iqä iqueni, ae ämäwqätäuquwinqä, nyi henyñqä tuwanuä ii äqäyqä.

¹⁴ Ymeqä iquenä, he Goti Apiquenyqe näqñqä änguanänjä etanguwinqä, nyi henyñqä tuwanui ii äqäyqä.

Kanä iquenä, he Ämaqä ipäqäkqängata tänga-pqä yqänä äpmenqä Iquenyqe näqñqä änguanänjä etanguwinqä, nyi henyñqä tuwanuä tä ii äqäyqä.

Itänga hikñä iquenä, he yänänäqñqä ätqäupu, Goti Iqueä kukñuä di hesä yänänäqñqä witanji, ga he quvqä iqä iqueni, ae ämäwqätäuquwinqä, nyi henyñqä tuwanui ii äqäyqä.

¹⁵ Qua täunqätä, nätmätqä qua täunjä iunqätä ipu, qeqä matmäkqä iqäpñqe. Ämaqä qua täunqä itä, qeqä ätmäkänqä iqu, Goti Apiquenyqä di näwinyä qeqä matmäkqä eä. ¹⁶ Ämaqä qua täutanjuqä suqä dunqe ne näqñqe. Qu huiwi iqueqä äwinqeunä ipu, hinuä aowä äqänäpu, nätmätqä-tänjä epiyinqä yoqä haqä ämaenäpu itqänä. Suqä iinj, Goti Apiquesa mapätqe. Ii kiqä suqä qua täutanji. ¹⁷ Ga qua tqu qäpu hiñqe. Suqä quvqä qua täutanjä eeqänänji, qäpu qäsänqe. Mä ämaqä Goti Iqueä äwinqä dunä itñqä iqu, qäpu maeqä, yqänä pmetäniqe.

Kraisi Iquenyqä wiunqä iqä iquauñqä

¹⁸ Hikñä ymeqä ñqä enqä-panäüä, hea yäpaki, tänga ae ätimäuqi. Hinuiqänänjängani, “Kraisi Goti Iqu ätekqä Iquenyqä wiunqä iqä hñqu timäuniceqä” tqangä äyä äwikuwi. Ga tängani, Kraisi Iquenyqä wiunqä iqä ii, kuapänänjä qe ätimäuquwi. Ga iinjä dutani, hea yäpakä ae ätimäuqä iñqe, ne näqñqä äyä enu. ¹⁹ Ämaqä iinjä iqua, nesä äpmaminuwä-qe, änävamequwitani, qu naqä-qakuä, neyaqä mäetqänjä. Qu nesä naqä-qakuä neyaqä dutanjä hiqä-säpi, yqänä pmeqäpningä. Mä qu nenji, ae änävamequwä-qae, ne näqñqä änguanänjä heatunque, qu nesä naqä-qakuä maeqä enä.

²⁰ Inäqe henji, Kraisi Iqu Dñä Änguä Iqutä emñqäyätä äyä etekqe. Iwä iinjä dutani, he naqä-qakuñqe näqñqe enä. ²¹ Nyi henyñqä tuwanuä tä äqäyqä tä, he naqä-qakuä iquenyqe, änyä mañqä etangä ma, he iquenyqe näqñqä etanguwinqä ii äqäyqä. Iwä he näqñqä äyuwä. Naqä-qakuänänjä iquesani, quangä hui mapqä eä. ²² Quangä-tqä iqu tqe? Iqu tiinjä ätätñqä iquvi. “Jisasi Iqu, Kraisi ne mäneyätñqä Goti Iqu ätekqä Iqu, maetqänä.” Ämaqä kukñuä iinjä ätätñqä iqu, Apiquenyqätä, Ymeqä Iquenyqätä, tuwä äwiyätä, ga Kraisi Iquenyqä wiunqä iqä iquvi. ²³ Ämaqä Ymeqä-quenyqä tuwä äwiyyä iqu, ii Kaniquenyqä tuwä inä äwiyyi. Ämaqä Ymeqä-qe yeeqä itmeqä iqu, Kaniqenjä-pqä inäyi.

Dñä Änguä Iquenyqä

²⁴ Kuknuä änyänännga ae qätä äyä äwiyänuwi, hiqä knuä duñi, a yänänänqñqä qätñqce. He iinjä itqäpi, hea ique-ique Ymeqä-quesä, Kaniquesä, ämuänmbu, naqä-huinyä pmeñqce. ²⁵ Ga Kraisi Iqu hänä hea ique-ique pmeqä du nätapqänqce, kuknuä guä ae ämäsäueänqce. ²⁶ Nyi henyñqä tuwanuä tä, ämaqä he quangä etqueqä iuqä suqä dunqä ätätmä äqäyqä. ²⁷ Mä heñi, Kraisi Iqu Dñä Ängüä Iqutä emñqäyätä äyä etekqce. Ga Dñä Iqu enyätanqqetani, ämaqä hñqu, “Iinjä-iinjäqä” etätñqä diñqce, äwa miqä enä. Dñä Iqu, nätmätqä eeqänänqä ämetquetñqä äyuä. Ga Dñä Iqueqä kuknui, quangä ma, aanjä naqä-qakuänänñi. Dñä Iqu etätä ämetqueqä-pa, he Kraisi Ique ämuänmbu, naqä-huinyä pmeñqce.

Goti Iqueqä ymeqenqä

²⁸ Nqä ymeqäuä, he Kraisi Iqutä, yqänä ii pmetanqpu. Iwä Iqu ätnänäqi äti timäuqanqani, ne Iqueqä hinuä iqi tqäuqñqce, womba itanä, zä miqä danä, pemä itanä tqäuqñqce. ²⁹ Kraisi Iqu Jänänänñä-qu etanqi, he näqñqä äyä enä. Iwä he-pqce, näqñqä tii hipñqce. Ämaqä suqä jänänänñä imäkätqänuwä ii, qu Goti Iqueqä ymeqeqä.

3

¹ Häe, hinuä äqunänñä? Apiqu nenyqä winqanqi, Iqu nenyñqä kiinjä itä, “He Nqä ymeqeqä” änatätqäuä. Ga iinj, aanjä naqä-qakuänänñä eä, ne Iqueqä ymeqä enju. Ämaqä qua täu pmeqce, qu Goti Iquenyqce änyä maqñqä epiyä-qae, nenyqä-pqä di, änyä maqñqä enä. ² Nyämaqä nyi kiinjä änyinätñqäuä, tänganñi ne Goti Iqueqä ymeqä enju. Qänakñi ne änäaqä pmeniquti? Iinjä di ätnänäqi ätiñi, matimäutqce. Mä ne tiinjñqce, näqñqä enju. Kraisi Iqu ätnänäqi äti timäuqanqani, ne Iqueni hinuä äqunätanä, ga Iqu enqä-panjä heanique. ³ Ämaqä iinjä timäuniqñqä hinuä äqambu äpmapiyä di, qu quwqä-quwä, Goti Iqueä hinuä iqiñi, kiyä mitmäkñqä pmeñqä itqänjä. Ga iinj, qu Kraisi Iqu kiyä mamätqä äpmeñqä-pa, ii äpmeñä.

⁴ Ämaqä suqä quvqä itñqä iqu, Goti Iqueä kuknuä-suqä iunji, hñgisa itquetqäuä. Suqä quvqä iqä di, ii Goti Iqueä kuknuä-suqä duñi, hñgisa itqueqä äyuwä. ⁵ Kraisi Iqu, ämaqeüqä suqä quvqce huätä mamäutñqä, ätnänäqi äti ätimäukqä iñqce, he näqñqä äyuwä. Mä suqä quvqä hui, Iqueuä huiwiunji mamäkätqce, näwinyä aanqce. ⁶ Ämaqä Kraisi Ique ämuänänñqä iqu, suqä quvqä iunji, mandämiqä danä iquänä. Suqä quvqceu ändämitñqä iqu, Kraisi Iqueni hinui mäqunquä danä eä, Iquenyqce änyä maqñqce. ⁷ Nqä ymeqäuä, ämaqä quangä dunqä etma uwqänqce, äñguä mimbnqce. Ämaqä suqä jänänänñä du ändämitä imäkätñqä iqu, ii Kraisi Iqu enqä-pa, ämaqä jänänänñue. ⁸ Setänä, Goti Iqutä mäkä-hunqä iqu, suqä quvqce ainqa-ainqa inqä-qae, ämaqä suqä quvqä dunä imäkätñqä iqu, Setänä iqueqä-qu eä. Goti Iqueqä Ymeqä Iqu ätnänäqi ätiñi, ii Setänä iqueä wäunui, qui imäkätñqä ätimäukqce. ⁹ Ämaqä, Goti Iqu Iqueqä ymeqä hiätñqä iwimäkätqä iqu, Goti Iqueqä quuvqce, ique änyätanqutqä-qae, iqu suqä quvqce mimäkqä iquänä. Iqu Goti Iqueqä ymeqä etqä-qae, suqä quvqä imäkqä iqueqä suqä duñi, ändämitä mimäkqä danä yänä. ¹⁰ Goti Iqueqä ymeqenqätä, Setänä iqueqä ymeqenqätä, näqñqä heatunquä, suwä. Ämaqä, suqä jänänänñä iu ändämitä iu miqä

itnqä iqu, ii Goti Iqueqä ymeqä-qu maetqe. Itanqa ämaqä, quuvqä eqiyätqänjuwä iunqä itä, qeqä matmäkqä itnqä iqu, ii Goti Iqueqä ymeqä-qu hmayi.

Ne neqä-neuänqä itanä, qeqä tmäknguatunqwe

¹¹ He qänğanäni kukñui qätä tiinjä äyä äwikuwi. “Ne quuvqä eqiyätunquä iqune, neqä-neuänqä itanä, qeqä tmäknguatunqweqä” äyä äwikuwi. ¹² Ne Kenä* iqu ikqä-pa miqä yatunqwe. Iqu Setänä quvqä iqä iqueqä-qu eä, iqueqä kängueque pizqä äyä äpäkkqe. Iqu känguequeni, pizqä di sunqä äpäkkqe? Suqä iqueqä imäkminqe, quuvqä witanji, ga känguequeqä di ängüä etanqenqä, ii äpäkkqe.

¹³ Nqä nyämaqäüä, ämaqä qua täu äpmeñuwi, henyñqä wiunqä eyqanqwe, “Tä änäänqä inetqueqäpiyä” tpu ipu, miqä yänä mikiqä pambu. ¹⁴ Ne suqä äpäkonqä ingisanji ävämetanä, suqä häñä-pmeqä ingisanqä ämäwqätäukquä iunqä näqñqe, ämaqä quuvqä eqiyätqänjuwä iunqä itanä, qeqä ätmäkätunquä iuta enju. Ämaqä, quuvqä eqiyätqänjuwä iunqä itä qeqä matmäkqä itnqä iqu, ii äpäkonqä ingisa yqänä äpme. ¹⁵ Ämaqä, quuvqä eqiyätqänjuwä iunqä wiunqä itnqä iqu, ämaqä pizqä päsqä-quvi. Ga he näqñqä tiinjä äyä enä. Ämaqä du pizqä päsqä iqua, häñä hea ique-ique pmeqe maeqä-quayi. ¹⁶ Ga suqä Kraisi Iqu nenyqä huiwä äwiñgqä iquesanji, ne suqä ämaqä dunqä itanä, qeqä tmäkqenqä näqñqä äyä ämenju. Iinjñqe, ne Goti Iqueqä ämaqä dunqä itanä, qunqe huiwi äwiñguatunqwe. ¹⁷ Ämaqä nätmatqä qua täutanä kuapä-tänjä hñqu, quuvqä heqiyqä hñqu äwa itqätanji äqunäqä-qe, iqu iquenyqä qeqä matmäkqä iñqe, ii ne näqñqä tiinjä heatunqwe. Goti Iqueqä suqä ämaqä dunqä itä, qeqä tmäkqe, ämaqä iqtäni mäwiqä eänä. ¹⁸ Nqä ymeqäüä, ämaqenqä itanä, qeqä tmäkqä iunqe, kukñuinä ätatanä, manä dinä matqä iquatunqwe. Ne qunqä naqä-qakuänänjä nenqanquti qutä itanä, suqä äñguä du motquequatunqwe. ¹⁹⁻²⁰ Ne naqä-qakuä Iqueqä ämaqä-qune äyitanä-qe näqñqe, ne tiinjä itaqeta heanä. Neqä kñuä suqä-iwäsäuqä dñji, “Ne suqä quvqä imäkquneyqä” kñuä indqänätunquä-qe, Goti Iqueqä hiñuä iqinj, hanä-iqä maeqä, äwqä hanuä iñqä pmeqänqe. Goti Iqu neyaqä kñuä suqä-iwäsäuqä iqueni ämäwqätäüä, ga Iqu nätmatqä eeqänänñinqä näqñqä äñguänänjä eä. ²¹ Ämaqä nyi henyqä itmä, qeqä ätmäkätñqä iquenä, neqä kñuä suqä-iwäsäuqä iqu kukñuä mämanetqä iqäqe, ne Goti Iqueä hiñuä iqinj, womba miqä danä, yänänäqñqä tqäucñqe. ²² Iqueä manjunä qänaknä itanä, ga ne suqä Iqu äwinyätanqä di imäkätaqä-qae, nätmatqä ne Ique yatñqä ävatquä iunji, ii ämequanä. ²³ Iqueqä kukñuä-suqe tiinj. Ne Iqueqä Ymeqä Jisasi Kraisi Iqueä yoqenqä quuvqä heqiyquatunqwe. Ga Kraisi Iqu änatkqä-pa, ne neqä-neuänqä itanä, qeqä tmäknguatunqwe. ²⁴ Ämaqä Goti Iqueä manjunä qänaknä itä, qätä itnqä iqu, ii Goti Ique ämuänjä etanji, ga Goti Iqu ique änyä. Iqu neñi, änenyänqä dunqä näqñqe, Iqu Iqueqä Dñä Äñguä Ique änatapqä duta enju.

4

Dñä huitañä-huitañä iquañji äwiwäsäupñqä

* 3:12 Ipäqäqä 4:1-8

¹ Nyämaqä nyi kiinjä änyinätŋqäüä, ämaqä hinjuä quangä tqe, kuapänäni ae im-imä äwquwi. Iinjŋqe, ämaqä, “Goti Iqueqä Dŋä Iqu, nyi kukŋuä ändapqiyä” ätätŋqä eeqänänjä iunqe, quuvqä maeciŋqä pambu. He dŋä iquauni, “Goti Iquesa äpqäpiyä, ä änäändiyä” tpu, äwiwäsäupunqe. ² Goti Iqueqä Dŋä Iquenyqe, “Jisasi Kraisi Iqu, täkä ämaqä-qu äpqäqeqä” tqanŋutqä iquesa näqŋqä hipnä. ³ Mä ämaqä, Jisasi Iquenyqä kukŋuä iinj matqä danä iqäqä iqu, Goti Iqueä Dŋä-tänjä-qu maetqe, dŋä huitanä-tänjä-quvi. Dŋä iinj, Kraisi Iquenyqä wiunqä iqä iqueqä dŋä-quvi. “Kraisi Iquenyqä wiunqä iqä-qu äpäniqeqä” tqanŋä äwiminjuwä iqu, ae ätimäutä, tänŋanji qua täunji. ⁴ Nqä ymeqäüä, he Goti Iqueqänä eäpu, hinjuä quangä-tqä iquauni, qe ämäwqätäutqänä. Dŋä he enyänqä Iqu, Dŋä Yänänäqŋqä-qu eä, dŋä ämaqä qua täutanä iu änyäjuwä iunji, ämäwqätäutänŋqä-qae, he iinjä ii, ii itqänä. ⁵ Qu qua täutanä-qua eäpu, nätmätqä qua täutanŋqä tqanŋä, ga ämaqä qua täutanä huiziqua, qu tqanŋuwä duni qätä äwiyätqänä. ⁶ Mä ne Goti Iqueqä enju. Iinj ämaqä Goti Iquenyqä näqŋqä epiyä ii, qu ne qätä nepnä. Mä ämaqä Goti Iqueqä maeqä danä ipiyä iqua, qu qätä mäneyqä danä ipnä. “Dŋä naqä-qakuä iqu, iinjä äyitanä, ga quanŋi iqu äyitanä-qä” di, ne näqŋqe, suqä iinjä duta heanä.

Goti Iqu, ämaqä dunqä itä, qeqä tmäkkä suqä iqueqä quatä Iquvi

⁷ Nyämaqä nyi kiinjä änyinätŋqäüä, ne neqä-neuänqä itanä, qeqä tmäkŋquatunqe. Ämaqä dunqä itanä, qeqä tmäkkä suqä iqu, ii Goti Iqueqä suqä etanŋi, Iquesa äpä. Ga ämaqä, ämaqä dunqä itä, qeqä ätmäkätŋqä iqu, ii Goti Iqu Iqueqä ymeqä hetŋqä iwimäkkqä-qu eä, ga iqu Goti Iquenyqe, näqŋqä äŋŋuänänjä eä. ⁸ Suqä ämaqä dunqä itä, qeqä tmäkkä iquesanä quati, Goti Iquvi. Iinj etanŋqetani, ämaqä, ämaqä dunqä miqä danä itä, qeqä matmäkkä itŋqä iqu, Goti Iquenyqe, änyä maqŋqä eä. ⁹ Goti Iqu, Iqueqä Ymeqä Kiqä-kiuänänjä Iqueni, qua täunqä ändowatkqe, ii ne hänjä hea ique-ique pmeänä di, Iquesa meqänqe. Iqu iinjä ikqe, Iqu nenyqä itä, qeqä tmäkkä suqä ique, ätnänjäqi ämaekqe. ¹⁰ Ne Goti Iquenyqä itanä, qeqä ätmäkquque, suqä iinjä iqueqä quati maetqe. Goti Iqu nenyqä itä, qeqä ätmäkätä, Iqu Iqueqä Ymeqä Ique neyaqä suqä quvqe, huätä ämänamäutä, ne Iquenyqä anŋi inetmetŋqä ändowatkqe.

¹¹ Nyämaqä nyi kiinjä änyinätŋqäüä, Goti Iqu suqä iinjä itäqeta, nenyqä qeqä tmäkkä suqä ique ämänätquakqe. Iinj etanŋi ne neqä-neuänqä itanä, qeqä tmäkŋquatunqe. ¹² Ämaqä Goti Ique hinjuä qunqe, aanqä-qe, ne neqä-neuänqä itanä, qeqä ätmäkätunqe, ii Goti Iqu ne änenyä. Itanŋa Goti Iqu ämaqeunqä itä, qeqä tmäkkä suqä iqueni, nesänji yänänäqŋqä imäkkqi. ¹³ Goti Iqu ne nenyätanŋi, ne Ique änyänquä iinjä näqŋqe, äänä heatunqe? Ne iinjä näqŋqä meqe, Iqu Iqueqä Dŋä Ique änätapkqä iuta heanä. ¹⁴ Apiqu Iqueqä Ymeqä Iqueni, ämaqä qua täunju hänjä iqumuatätŋqä dowatqanŋi äqunätanä, ne ämaqä iunji, awi ii ätuätqänju. ¹⁵ Ämaqä, “Jisasi Iqu, Goti Iqueqä Ymeqä-queqä” ätätä, awä ätätŋqä iqu, ii Goti Iqu ique nyätanŋi, ga iqu Ique änyä. ¹⁶ Goti Iqu ämaqä-qunenyqä itä, qeqä iinjä änatmäkätŋqä iinjqe, ne näqŋqä ämetanä, quuvqä yänänäqŋqä eqiyänju.

Goti Iqu, ämaqä dunqä itä, qeqä tmäqkä suqä iqueqä quatä Iquvi. Iwä ämaqä suqä iinjä iu ämuänjä qänaknä itnjä iqu, ii iqu Goti Ique ämuänjätañgi, ga Goti Iqu ique ämuänjä. ¹⁷ Ne iinjä äpmetañguati, Goti Iqu ämaqenqä itä, qeqä tmäqkä suqä iquenji, nesänji yänänäqñqä imäqqañgi, iwä hiunji, Goti Iqu kukñuä ämänetätä änewäsauqañgani, ne pe-hunqä tqäuaniquä dunqä in-emäqki. Naqä-qakuä ne qua täu äpmeqä-qe, neqä äpmeqä di, Kraisi Iqueä enqä-pa äpmeñque, ne iinjä zä miqä yatunque. ¹⁸ Ämaqä, iqueqä suqä quvqenqä hanjä-iqä meniçenqä kñuä indqänätñqä iqu, zä itqäuä. Ämaqä, ämaqä dunqä itä, qeqä ätmäkätñqä iqu, zä miqä danä yänä. Ämaqä dunqä itä, qeqä tmäqkä suqä iqu, suqä zä injä iquenji, huätä iwataqñänä. Ämaqä zä itnjä iqu, iquesani suqä ämaqä dunqä itä, qeqä tmäqkä iqu yänänäqñqä mäwitqe. ¹⁹ Ne ämaqä dunqä itanä, qeqä tmäqkä suqä iqu itunque, Goti Iqu suqä iqu nenyqä ganä imäqkäqä etañgi, ii itunque. ²⁰ Ämaqä, “Nyi Goti Iquenyqä itmä, qeqä ätmäkänjä” ätätäqä-qe, ämaqä quuvqä heqiyqä dunqä wiunqä itnjä iqu, quañgä ätqi. Ne iinjänqä näqñqe, ii tiinji. Ämaqe, ne hiñuä äqunänju. Goti Iquenji, iinjä ma. Inji këta-kängua iquenyqä miqä itä, qeqä matmäqkä itnjä iqu, Goti Iquenyqä itä, qeqä tmäkqe, iqu miqä danä yänä. ²¹ Goti Hanjuwä Iqu, kukñuä-suqä tiinjä ätätñqe. “Ämaqä Goti Iquenyqä itä, qeqä ätmäkätñqä iqu, ämaqä quuvqä heqiyqä dunqä-pqe inä itä, qeqä tmäkquätñqe.”

5

Qua täutanjä iqueqä mäkä içenji, tqi kittqiyätñqe?

¹ Ämaqe, Jisasi Iquenyqe, “Ämaqä du anqumä itmeniçñqä, Goti Iqu ätekqä, Kraisi Qäqueqä” kñuä ämapu, Iquenyqä quuvqä eqiyänjuwä ii, qu Goti Iqueqä ymeqä enä. Ga ämaqä Kaniquenyqä ipu, qeqä ätmäkätqänjuwä iqua, qu Iqueqä ymeqä huizi iquauñqä-pqe, qeqä inä tmäkpñä. ² Ne Goti Iquenyqä qeqä ätmäkätanä, Iqueqä manjä du qätä äwiyquqe, ne Iqueqä ymeqä huizi iquauñqä itanä, qeqä tmäkqe qäyunä itunquenqä näqñqä di, suqä ii itanita heanä.* ³⁻⁴ Ne Goti Iquenyqä itanä, Iquenyqä qeqä tmäkqe, ii tiinji. Ne Iqueqä manjä dunji, qänaknä itqänju. Ämaqä Goti Iqueqä ymeqä enjuwä iqua, ii qu qua täutanjä iqueqä suqä iunqä mäkä ipu, mäñdi äkittqiyätqänjuwi. Ii ipiyitanji, ga Goti Iqueä manji, ne hanjä-iqä mänätapqä danä yänä. Goti Iquenyqä quuvqä eqiyätaqä dutanji, qua täutanjä iqueä mäkä iunji äkittqiyätunque.

⁵ Qua täutanjä iqueqä mäkä içenji, tqi kittqiyätñqe? Ämaqä, Jisasi Kraisi Iquenyqe, Iqu Goti Iqueqä Ymeqä-qu äyä etañgi äqumbu, Iquenyqä quuvqä eqiyätqänjuwä iquanänji.

Goti Iqueqä Ymeqä Iquenqä kukñuinqe

⁶ Jisasi Kraisi Iqu, eqä iqutänä äpkqä maetqe, häñeqä iqutä, qäsänji. Iqu qua täunqä äpätä, eqetä asñä ämetä, itañga zä-huätati äunätäqännga, Iqueqä häñeqe äpäwäkqe. Goti Iqueqä Dñä

* 5:2 Näqñqätänjä hñqua tii ätätqänjuwi. “Iinjñqe, ne Goti Iquenyqä qeqä ätmäkätanä, Iqueqä manjä du qätä äwiyätaqänngani, ne Iqueqä ymeqä dunqä-pqä qeqä inä tmäkquatuñquä, näqñqä ämenä.”

Iqu, Naqä-qakuinjä Quati etanji, Iqu Jisasi Iquenyqä awi, naqä-qakuänänjä ätätñqe. ⁷ Inji “Jisasi Iqu, Goti Iqueqä Ymeqä-queyqä” awi, hiuaqu-hñquenä iqua ätätqänjä. ⁸ Goti Iqueqä Dñä Ique, eqä ique, itanğa häneqä ique, iquayi. Iqua kukñui, kiqä naqä-hñqunä asiqunä ätätqänjä. ⁹ Ämaqe, “Iinjä-iinjäqä” tqanğuwä dunji, ne quuvqä äyä eqiyätunque. Mä Goti Iqueä ätätñqä ii, ämaqeuaqä iunji, ämäwqätäuänä. Iqueqe, aanjä naqänänjiqä. Goti Iqueqä kukñui, Iqu Iqueqä Ymeqä Iquenyqä äyä ätätñqe. (Iutanji, he Iqueqä kukñui, quuvqä heqäpñqe.) ¹⁰ Ämaqä, Ymeqä Iquenyqä quuvqä eqiyätñqä iqu, ii iqu Goti Iqueä kukñui ae ämeqäqä-qae, iqueqä qeqä-quuvqä imä ämnä. Mä ämaqä, Goti Iqueä kukñuiñqä, “Ii naqä-qakuiaqä” kñuä mämeqä iqä iqu, Goti Iqu Iqueqä Ymeqä Iqueqä suqä dunqä tqanğqä iunji, quuvqä maeqiyqä itqätanğqetanji, iqu Goti Iqueni, “Si quanğä tqukiyaqä” ätuätqäuä. ¹¹ Goti Iqueqä Ymeqä Iquenyqä kukñui, tiinji. Goti Iqu hänjä hea ique-ique pmeqe, äyä änätapñqe. Itanğa hänjä-pmeqä iinji, Iqueqä Ymeqä Iquesanji. ¹² Inji Goti Iqueqä Ymeqä Iqu, ämaqä hñque änyätanğutqe, ämaqä iqu hänjä hea ique-ique pmeqätänjä-quvi. Goti Iqueqä Ymeqä Iqu mänyätanğutqe, ämaqä iqu hänjä hea ique-ique pmeqe, maeqä-quvi.

Hänjä hea ique-ique pmeqä täññqä, näññqä meqenqä

¹³ He Goti Iqueqä Ymeqä Iqueä yoqä dunqä quuvqä eqiyätqänjuwä iquenä, nyi tuwanuä tä, he hänjä hea ique-ique pmeqätänjuenä etanğqenqä, näññqä hipñqä, henyqä äqäyqä. ¹⁴ Ga ne Iquenqä hññi zä miqä, qäqiqi pemä äwätanä, tiinñqä näññqä hianä. Ne Goti Iqueqä äwinqä dunä qänaknä itanä, nätamätqä hmbinqä yatñqä ävquque, Iqu ne qätä neyanä. ¹⁵ Ne Iqueni yatñqä vqanğuatqeuñqä, Iqu qätä äneyätñqä dunqe, näññqä eänñque, iwä ne näññqä tiinjä inä heatunque. Ne nätmätqä huiñqä yatñqä ävqäque, ne nätmätqä iinji ämenqunä.

¹⁶⁻¹⁷ Suqä quvqä eeqänänjä ämaqä-qune imäkätunque, ii ne Goti Iquenyqä hñğisanä itqänju. Suqä quvqä hui, ämaqeuaqä quuvqe, äpäkonqä dunqä mätuma mäwqä iqä dinqä äwi. Mä suqä quvqä hui, ämaqä iqueqä quuvqe äpäkonqä iunqä ätuma upnä. Inji, hesanjä hñqu, quuvqä heqiyqä huiziqu suqä quvqä imäkqanji äqunänñqe, iqu Goti Iqu iqueni, hänjä-pmeqä vätnqänä, yatñqä vätnqe. Nyi suqä quvqä iqueqä quuvqe qui iwimäkätñqä iquenqä matqä iqä. Nyi suqä quvqä, iqueqä quuvqe äpäkonqä iunqä änä matimäuqä itñqä iquenyqänä, ätqä.

¹⁸ Ne näññqä äyä enju. Ämaqä Goti Iqu änyquanğutqä iqua, suqä quvqä dunä mimäkqä iqäpnuwänqä. Ga qu qui imäkñqänñqe, ämaqä Goti Iqu änyquäqä iquauñi, Iqu ämiqa uwquäniqe. Itanğa dñä quvqä iqu, qunji qui miwimäkqä yänä. ¹⁹ Ne näññqä tiinjä-pqenqä äyä enju. Ne Goti Iqueqä-qune eänñquä-qe, ämaqä qua täutanjä huiziqua, qu dñä quvqä iqueä yänänäññqä yäpä iqä pmetpnuwänñqe. ²⁰ Itanğa ne tiinjä-pqenqä näññqä enju. Goti Iqueqä Ymeqä Iqu ae äyä äpñqe. Ga ne Goti Naqä-qakuänänjä Iquenyqä näññqä heatunquä, kñuä iqä änätapñqe. Neqä äpmeqä di, Goti Naqä-qakuänänjä Iqutä, itanğa Iqueqä Ymeqä Jisasi Kraisi Iqutä, anä ämuänñju. Iqu Goti Naqä-qakuänänjä-qu eä, itanğa Hänjä hea ique-ique Pmeqä-quvi.

21 Nqä ymeqäüä, goti qvanjä iqva qui emäkqänqä, änguänä
miᅅgäpᅅqä.

2 Jonä

Iqu tuwanuä äqäkqe

Yätamakqä kuknuä hiñuiqänä iquvi

Ämaqä anä aquväqñqä iutanä miqä hñqu tuwanuä tä äqäkqe. Ämaqä kuapänäñi kñuä indqänqä iunji, tiñä ämakuwi. “Iqu apäkä huisä, iyyqä ymeqetanqä qäyä ätätä äqäkqä-qe, naqä-qakui iqu tuwanui äqäyätä, qokä-apäkä anä aquväqñqä hñquesanä iquauñqä ändowatkqeqä.” Iqu qu ämaqä hñquaunqä-pqe kiñä äwinyätñqä iñqä äqäkqe. Itañi ämaqä quanqä-tqä-pqä iquauñqe äwimasipñqä. Ii ämaqä Goti Iqueqä kukñui qui imäkqä iquayi.

Jonä iqu, tuwanuä tquenqä kuknuä ätkqenqä

¹ Ämaqä quuvqä eqiyätqänjuwu miqä iqunä, nyi tuwanuä tä, apäkä Goti Iqu atäunüä ikikqä iikñqä-tä, tqä ymeqeuñqä-tä äqäyqä. Ne kuknuä naqä-qakuiu ämuänññqetani, henyqä kiñä änyinätñqe. Nyinä maetqe, qokä-apäkä kuknuä naqä-qakuñqä näqñqä etqänuwä iqua-pqe, henyñqä inä äwinyänä. ² Ii tiñä etanji. Kuknuä naqä-qakuänänä ii, nesä witanji, ga hea ique-ique i witaniqä dutayi. ³ Kuknuä naqä-qakuänänä iutatä, suqä ämaqä dunqä äwinqä iutatäñi, Goti Apikutä, Iqueqä Ymeqä Jisasi Kraisi Iqutä, nemäkqanqisi, suqä qeqä-imänqetä, hiñgi ävatanä äñguä itqueqetä, äwqä hanuä pmeqetä, nesä äpakänä witanñqe.

Suqä ämaqeuñqä äwinqenqä

⁴ Apiqu kuknuä naqä-qakuä-nänä änatqä-pani, saqä ymeqä hñqua iu qänaknä itqätanquwä iuta näqñqä ämami, yeeqä kiñä änyinätñqe. ⁵ Inäqe apäkä iiki, nyi himbquenä kuknuä hñqu tii etmqe. “Ne hñqunä-hñqunäñi, neqä-neuänqä itanä, qeqä tmäkñguatunqwe.” Suqä iñä iqu, nyi änyä-hänä mäktapqä iqä, ii ne Goti Iqueä ämakquä iquvi. ⁶ Suqä ämaqä dunqä änenqä iqu, ii ne Goti Iqueä suqä iu qänaknä itanä, iuta itqänju. Hiñuiqänänäñi, “He ämaqeuñqä enqanquti, qutä anä iqäpñqeqä” tqanqä äwiminjuwitanji, iu qänaknä iqäpñqe.

Ämaqä quanqä-tqä iquau wimasijqenqä

⁷ Ii tiñä etanjiyi. Ämaqä quanqä-tqä kuapänänäñi hñqua, huiz-iuqä kñuä qui iwimäkäpu huänqä hui-mända ätuma upñqä, qua äwitqutänqä-pa im-imä ikitqänä. Ämaqä iqua, Jisasi Kraisi Iquenqe, “Täkä Ämaqä-qu äpqäqä maetqenä” tqä iquayi. Ämaqä iñä iqua, quanqä, Kraisi Iquenyqä wiunqä ipu, mändi kittqiyqä iquayi. ⁸ Inji ne nämatqä wäunüä dnä huqä itunquä di, qua iqi mäpäwiqä da, Goti Iqu etapänñqä ätkqe, eeqäpnä mapnuwänqä diñqe, hiqä-hiuä hiñuä yasämä äqunäpu, wa wiyäpu iqäpñqe. ⁹ Ämaqä tqu-tqu, Kraisi Iqueqä kuknuä dunä qänaknä miqä da, kñuä iqueqä-pqä ditä qäsä ätätänqä iqu, Goti Iqu iqutäñi mäpmeqä eä. Tqu-tqu Kraisi Iqueqä kukñuinä a yänänäqñqä äqätänjuwä iquauñi, Goti Apikutä, Ymeqä Iqutä, Qämätaqi iquatä naqä-hñqunä äpmenä. ¹⁰ Ämaqä kuknuä iñä

matqä hñqu emeqanğutqe, he iqueni, yeeqä mäwqä ipu, heqä anıunqä mätuma mäwqä pa iqäpnä. ¹¹ Tqu-tqu, ämaqä iinjä iqueni, yeeqä ävätumeqä iqu, ämaqä iqueä wäunüä quvqä itñgeunı, yätamakqä ävqi.

Kukñuä yäpakiyi

¹² Nyi kukñuä kuapänä etmqä etanğqä-qe, tuwanüä bukiu qäyqänqe manyınğanğı, emetmänğanä, kukñuä anä taniñquenqä kñuä yänänäqñqä ämamä äpmeñä. Inğanı ne yeeqä naqänänä itanä pmeninque. ¹³ Sıqi Goti Iqu Iqueqänğqä atäunüä ikqä iyyqä ymeqä täqi äpmeñuwä iqua, “Ne henyqe, hui mimäüqä injunä” etqä.

3 Jonä

iqu tuwanuä äqäkqe

Yätamäkqä kuknuä hñuiqänä iquvi

Ämaqä Jisasi Iqueqä yoqenqä aquväqñqä iquau miqä hñqu, tuwanuä tä, ämaqä wäunüä asä ii imäkminqä huizi, kiqä yoqe Gayusi iquenyqä äqäkqe. Iqu Gayusi iqueqä yoqe haqeu ämamäukqe. Ii Gayusi iqu, ämaqä, Kraisi Iqueqä yoqä-tänqä iquau yätamäkqä vätqätanqi. Itanqa iqu Gayusi iquenji, “Si Diotrepesi iquenji, änguänä wimasiyä” ätukqe.

Jonä iqu tuwanuä tqenqä kuknuä ätkenqä

¹ Ämaqä quuvqä eqiyätqänjuwu miqä iqunä, nyi tuwanuä tä, nyämaqä kiinjä änyinätñqä Gayusi iqukinqä äqäyqä. Ye kuknuä naqä-qakuiu ämuänñanjetanji, sinyqä kiinjä änyinätñqe. ² Nqä nyämaqä iquki, tqä äpmeqenqä, nyi Goti Iqu äñguä kimäkätñqä tääqä ätätmä yatñqä ävätqänqä. Tqä qeqä-quuvqä imñi yänñänäqñqä imäknnä ätqäuänqä-pa, tqä huiwä-pqe asä i imäknnä tqäutätñqe. ³ Neqä neyämaqä hñqua ätimäupu, sinqe, “Iqu kuknuä naqä-qakuänänqä iunji, qänaknä itñqeqä” dqanqä, nyi sinyñqä aanqä yeeqä kiinjä ikqe. Nyi näqñqe, si hea ique-ique kuknuä naqä-qakuänänqä dunä äwätñä, iunä äpmenji. ⁴ Nqä ymeqä dinqe, “Qu kuknuä naqä-qakuänänqä iu qänaknä itqänäuä” tqanqä äwimänqanji, nyi yeeqä nqä hñjua-hñjua imäkätmänqä itñqä dunji, ämäwqätämänqä, kiinjä itñqe.

Kuknuä awä ätuäkitqänjuwä iquau, yätamäkqä vqenqä

⁵ Nqä nyämaqä nyi kiinjä änyinätñqä iquki, si näueqä Goti Iqueqä kuknuä awä ätuäkitqänjuwä iquauñqä änyä maqñqä qäyä eänä, yätamäkqä ävätnänqanji, kuknuä ätätñä imäkqukiyqae, ii ämänätquetqänqä. ⁶ Iquautanä hñqua, qokä-apäkä Goti Iqueqä yoqenqä täqi aquvä äqänätqänjuwä iu, suqä si qunqä kinqanqi yätamäkqä äwikñinqä awä änatkuwi. Qu evämapñqänqanji, si Goti Ique yeeqä ävätnä, nätmätqä hñjua, qu qäsä äma upñqä vqä di, ii änguänänji. ⁷ Qu Naqä Iqueqä wäunui imäkäkipiyä-qae, ämaqä quuvqä maeqiyqä dutanji, yätamäkqä hñjua mämeqä danä itqänqä. ⁸ Iutanji, ne Goti Iqueqä ämaqä iqune, ämaqä kuknuä awä ätuäkitqänjuwä iquauñi, yätamäkqä vqatunqae. Ne iinjä iquque, Goti Iqueä kuknuä naqä-qakuänänqä dunqä wäunui, yänñänäqñqä anä imäkquneyi.

Diotrepesi iqueqä hñgisanä iqenqä

⁹ Ämaqä, Goti Iqueqä yoqenqä aquvä äqänätqänjuwä iquau kuknuä ätuätmä, tuwanuä hui äqäkqä-qe, Diotrepesi, naqä ämiqä pmeqänqä äwinyätñqä iqu, neyaqä kuknuä tqanqquä dunji qätä miqä itñqe. ¹⁰ Nyi äpätmänqanji, nätmätqä iqu itñqä isuaunqae, eeqänänqänqä awä tmñqe. Nenyqe, mändi nakittqiyätñqä kuknuä quvqä ätätñqä inqä-tänqae. Ga inä maetqe, tasi-guäka awä ätuäkitqänjuwä iquauñi, yeeqä mävätümeqä itä, ga yeeqä vätumapñqä itqänjuwä iquauñi, ‘qäyä eänä’ ätuätä, Goti Iqueä yoqenqä aquvä maqñqä ipñqä ätuätñqä iquvi.

Demitriyasi iqueqä suqenqä

¹¹ Nqä nyämaqä nyi kiinjä änyinätŋqä iquki, suqä quvqä itqätanğä äqunänğä iu miqä-pa, mä suqä äŋguä itqätanğä äqunänğä iu, iqanğnä. Suqä äŋguä itqänjuwä iqua, qu Goti Iqueqe. Ämaqä, suqä quvqä itqänjuwä iqua, qu Goti Iquenji, hiŋuä mäqunquä danä itqänjuwä iquayi. ¹² Ämaqä eeqänänji, Demitriyasi iqueä suqä äŋguänänğä iqanğqenqä awä äyä ätätqänjuwi. Ga Goti Iqueqä kukŋuä naqä-qakuänänjiu-pqe, iqueqä suqenqä, äŋguä asä i etanği ämänätqueqi. Ga ne-pqe, iqueqä suqenqä, ‘äŋguänänjiqä’ ätätanä ätätqänju. Ga si näqŋqä äyuä, neqä kukŋuä ätätani, aanğä naqä-qakuänänğä dinänji.

Kukŋuä yäpakiyi

¹³ Gayusi iquki, nyi kukŋuä kuapänä ktmqä etanğqä-qe, tuwanğüä bukiu qäyqänqä, manyinğä iqi. ¹⁴ Hea quäuqä mäpawqänğä, äkimetmä hiŋuä kqänmçenqä, kŋuä yänänäqŋqä ämamä äpmenğä. Inğa ye anä äpmeta, kukŋuä tenyuenqä. ¹⁵ Goti Iqu äwqä hanğüä kimäkänä. Tqä näueqä iqua, “Ne sinyqe, hui mimäuqä injunä” äktqä. Ga ŋqä-näueqä hŋqunä-hŋqunänğä iquauŋi, “Iqu sinyqe, hui mimäuqä iqiyä” tu.

Jutä

iqu tuwanuä äqäkqe

Yätamakqä kuknuä hiñuiqänä iquvi

Kukñui tuwanuä tquenji, 2 Pitä iqueqetäñi, asänänji. Iqu Goti Iqueqä qokä-apäkä, ämaqä kuknuä äñguä we-huñqä iñqä mäkä-iqä iquauqä kukñui, qätä mäwiyqä ipñqä, ätätä äqäkqe. Tuwanui tiñjä ätnänä. “Kukñuä äñguä we-huñqä-tänji, Goti Iqu ämaqä Iqueqänänqä atäñuä ikqä iqune, quuvqä heqiyatunquä äñatapkqe. Iwä kuknuä iqu qui imäkñqänqä, heqä quuvqä heqiyqe a yänänäñqä qätätñqe.” (Jutä 1:3)

Jutä iqu, tuwanuä tquenqä kuknuä ätkqenqä

¹ Nyi Jisasi Kraisi Iqueqä wäñuä-wiyqä, Jemisi iqueqä kängua Jutä* iqunä, nyi tuwanuä tä, ämaqä Goti Iqu tääqä etätmakqä, henyñqä äqäyqä. Henyqe, Goti neqä Apiqu kiñjä wiñganñi, ga he Jisasi Kraisi Iquesa qui mimäkñqä äpmeñä. ² Goti Iqu suqä qeqä wutqetä, äwqä hañuä imbu pmeqetä, itanña huiziuñqä kiñjä äwiñqetäñi, hesä hävemnäñqä witätñqä emäkänä.

Ämaqä, kuknuä we-huñqä-tänjä iquä, mäkä-huñqä iquauñqe

³ Ñqä nyämaqä kiñjä änyinätñqä iquenä, nyi henyqe, tuwanui, Goti Iqu ne eeqänänji, qui mimäkñqä anñumä häñä inaqumuatätñqenqä tmqä, aanjä kiñjä änyinñganñi qämätmä itñqä-qe, iwä tänñanji, nyi knui huiziquenqä nyiyqanñi, yänänäñqä tii ätätmä äqiyqä. Kukñuä äñguä we-huñqä-tänji, Goti Iqu ämaqä Iqueqänänqä atäñuä ikqä iqune quuvqä heqiyatunquä äñatapkqe. Iwä kuknuä iqu qui imäkñqänqä, heqä quuvqä heqiyqe a yänänäñqä qätätñqe. ⁴ Ämaqä hñqua, ne iquauqä quuvqä heqiyqe yoqä mäwqueqä iququä iqua, qu ae äyapquwä, ga quuvqä eqiyätunquä iquneuä awä imä äpmeñä. Qu Goti Ique tuwä äwiyäpu, “Goti Iqu nenyqä qeqä wutätä, hañä-iqä mänätapqä, anñuinä hingi nätapänñiyä” ätäpu, quwqä äwiñqä duta suqä quvqänänä imäkätqänä. Ga qu Jisasi Kraisi Iquenyqe, “Neqä Naqä Ämäneyqä Iquenyä qänaknä vqänñqe, oeyqä” ätätqänä. Ämaqä iñjä iquauñqe, Goti Iqu qänñanä, “Nyi qunji kuknuä ämitätmä, hañä-iqä meqä-tänjä inñgisañqä dowatmniqeqä” ätkqe.

⁵ He näñqä qäyu etanñuwä-qe, nyi he knuä anñi etäsämänñqä tii etqä. Naqä Iqu Israitqä iquau häñä iqumuatätä, Isipäta ätuma qäyä äpkqä-qe, qänakndanji ämaqä qutanä quuvqä maeqiyqä iqanñuwä iquauñi, Iqu qui äyä äwimäkñqe. ⁶ Huizi, enätqä hñquauñi, wäñuä Goti Iqu äwikqeunji mämiqä ipu, quwqä anä pmeqe ävämeqanñuwänña, Goti Iqu, guä woyqä mäñdakmäuqä yäñiqetä äkiqiyäutä, heawiqä naqänänä imä äpmuatqeqe. Iqu qunji, hiunji naqänänä, Iqu eeqänänjiu kuknuä mitqänñanqä, iu äpmuatetä ämitqäüä. ⁷ Itanña qutä asänänä huiziqu, ämaqä anä-himqä Sotomätä, Gomorätä, ä huizi qäqiqi ämätñgäwänñuwä iu pmeqä

* 1:1 Matiu 13:55 iunji, Nasäretqätänä iqua Jisasi Iqueqä kängua hñqueqä yoqe, ‘Jutasi iqueyqä’ änyuätukuwi. Iqu kängua asä iqueyi.

iqua, suqä huiwä yanä-inqä Goti Iqu änätapkqe, tuwä ävāpu, huitanä-huitanä imäkqa äuminuwitanj, Goti Iqu qunji, Iqueqä kimanji, tä hea ique-ique sqä iu pmetpnqä ändowatkqe. Hanä-iqä qu ämakuwi äqunätanä, suqä qu iminuwä ii, miqä yatunquä dinqä imäkkqe.

⁸ Ämaqä ii iminuwä-panä asä iinj, ämaqä, neyaqä awä imä äpmeñuwä iquauñqä etqä iqua, qu suqä huitanä-huitanä kiinjä winñanñi imäkäpiyitanj, quwqä huiwiunji piyanä-weqä imäknäpu, huizi iqueqä yäpā imä mäpmeqä, hñgisa itquepu, ga enätqä yoqä naqä-tänñä iquauñqe, kukñuä quvqä ätäpu itqänñä. ⁹ Enätqä iquauqä naqä Maikoli iqu, Setänä Goti Iqutä mäkä-hunqä iqutä, “Mosisi iqueä huiwi, tqe metñqäwä?” ätnäsinyä, manä mäkä äunäsiyanñanji, iqu kiqä-kiuä Setänä ique kukñuä mitätñqä, kukñuä quvqä hui mätquä itä, “Naqä Iqu, Iqueqä-kiuä äkasuwä ktänñiyä” ätukqe. ¹⁰ Iinj etanñi, ämaqä iinjä iqua, nätmätqä äki-äkiñqä änyä maññqä epiyä iqua, qu iunji kukñuä quvqä hññi ätätqänñä. Mä hiveqä-yaqueqä hiqiyqä kñuä maeqä iqua enqä-pa, qu quwqä kñuinä indqänäpiyä dunä imäkäpiyitanji, qui aanä quvqä imäkmbnä. ¹¹ Oänä! Qu qanji, huññqä Kenä iqu† äukqeu äwätqänñä. Itanña Balamä iqu‡ kñui mbqenqänä ämetä ikqä-pa, nätmätqä äki-äkitanä mbqä meqeunqä imäkqänñqe, qu näwi imäkmbu äpmeñä. Itanña Kora iqu§ Goti Iquenji hñgisanä itquetäqeta qui imäkñgqä-pa, qu-pqe qui asä ii imäkmbnuwi.

¹² He naqä-hñqunä ipu hiqä-hiuññqä enyätä, ymisanä bnqä aquvä qänñanñuwänña, ämaqä iinjä iqua, hesä anä äqänäpu, quwqä-quwänñqänä indqänäpu, ymisanä womba miqä yaqäpiqä ipiyi, iutanji hiqä aquväññqä iunji, kukuewä ae itmäkquwä enqä-panä iquayi. Qu qäukuä zä, piyä maeqä etanñi, yunui ämamäutñqä-panä, ga ämaqe yätamäkqä mäwqä itqänuwä iquayi. Ga qu ze, kiqä häukuä qäyqänñanji, häukuä maqiyqä etanñqenqä, ämaqe, kiqä hukä bu qäsä äyakuwitanji, ga äpäkonñqe, hñquaqu e äpäkonñguwä-panä iinjä iquayi. ¹³ Itanña eqä huakä yäyänji ämñga äpeyätä, suetä äqäyätäqänña, hinoqukuä eqä yäpā mämä äwinñqe, haqänñgisanqä äma äpeyätñqä-pa, suqä quvqä ämaqä iinjä iqua womba miqä imäkätqänuwä, quvqe quwqä kñuä-äwqeuta ätnänñä iqi timäunä. Itanña ämaqä iinjä iqua, qätäqueqä heawiqä imä qanñ hññi ikitqänuwä-panä iinjä iquayi. Iwä Goti Iqu ämaqä iquauñqe, anä hea ique-ique pmetpnuwänñqe, hea mämanäwiqe, näwi imäkekqe.

¹⁴ Ämaqä asä iinjä iquauñqe, Atamä iquesa ti eqanji, 7 ekqä Inokä iqu, suqä hanä-iqä wimeninñenqä hññuä ätätä tii ätäññqe. “Qätä nyipu! Naqä Iqu, enätqä Iqueqänänñä aanä kuapanänñä-tänñä iquatä quvepänñiyä. ¹⁵ Iqu ämaqä eeqänänñä kukñuä ämitätä, iwäsäutä, itanña ämaqä Ique hñgisa itquepu, suqä quvqä itqänuwä iquauñqe, quwqä suqä quvqä itqänuwinqätä, kukñuä quvqä Iquenyqä ätätqänñuwinqätänji, näqñqä qäyä mapñqä, qunji hanä-iqä naqänänñä meqänñgisa mäwqatänñiqä quvepänñiyä” ätäññqe.

¹⁶ Ämaqä iinjä iqua, hea ique-ique nätmätqä hñjua-hñjua wimeqanñqenqe, äwqä quvqä änyäpu, kukñuä ämaqä dunqä ämamäutqänñä. Qu qänaknänñi, suqä quvqä quwqä kñuä-äwqeunä witanñqeunä itqänñä. Qu kukñuä hämä-hämänä ätäpu, quwqä yoqe,

haqeu ämaenätqänä. Ga äwiñqä iquauqä iunä qänaknä wipñqenqä kukñui, miqä-eqä-nyqä iquanä ätuätqänä.

Quuvqä heqiyqä a yänänäñqä äqätpu, iunä imäkñga peyqäpñqenqä

¹⁷ Inäqce, ñqä nyämaqä kiinjä änyinätñqä iquenä, kukñui, ämaqä, neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqu, kukñuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä iqua, nätmatqä qänaki timäutñqenqä ätäpu ekuwiñqä, kñuä mapiyä. ¹⁸ “Hea yäpakä iqu timäutñqä itäqänğanj, ämaqä kukñuä naqä-qakuinjä tä-säwqä ipu, Goti Iqueni hñgisa itquepu, qänaknäñi äwiñqä quwqä dunä iqä iqua, timäupnuwiqä” äyä etkuwi. ¹⁹ Dñä Äñguä Iqu qutä mäpmeqä etanji, qänaknäñi, kñuä indqänqä ämaqä qua täutanjä iquauqenä ipu, ämaqä huizi du awä qäyäpatmbñqä imäkqä iquayi.

²⁰ Inäqce, ñqä nyämaqä kiinjä änyinätñqä iquenä, he Dñä Äñguä Iqutä anä äpmepu, Goti Iquenyqä tääqä ätqä äwäpiyitanj, quuvqä heqiyqä Goti Iqu etapqe, a yänänäñqä äqätpu, iunä imäkñga peyqäpñqce. ²¹ He neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqu, Iqueqä qeqä imänqeuta, henj häñä hea ique-ique pmeqä hetapaninjä hinuä äqämbu äpmapu, Goti Iqu henynqä äwinyänqä iunä pmetpñqce. ²² Ämaqä ‘quuvqä heqämqändiyä, ä maeqiyqä imqändiyä?’ kñuä ävätñqä iquauñqce, qeqä hetätñqce. ²³ Itanğa tä maisquä duñqä uwqanğpñqä iquauñj, huätä maqänä itmepu, häñä iqumuatpñqce. Ga huiziquauñqce, qeqä ätumuäkäpu yätamäkqä äväpiyänğanj, zätä qäsä ipu, ipñqce. Goti Iqueqä hinuä iqinj, qu qänaknäñi suqä kiyä mätqä iu itqänuwä-qae, quwqä qäkämä-pqä kiyä mätqä enqä-qae, he-pqe, kiyä inä emätqñqä, zätä qäsä ipñqce.

Ne Goti Iqueä yoqe, haqeu maetunqenqä

²⁴ Goti Iqu, he qua iqi mäpäknqä ipñqä äñguänä ämeyätä, he suqä quvqä maeqä, aanjä yeeqänänä ipu, Iqueä yoqä naqänänä etanji äqämbu tqäpñqä, etma uwqä Iquvi. ²⁵ Iqu Goti Kiqä-kionänjä-qu äpme, neqä Naqä Jisasi Kraisi Iquesanji, nenj anğumä Hänä Inequmuatqä Iquvi. Ne Iqueä yoqe, haqeu maetunqce. Iqu yoqä aanjä naqänänä-tänjä-qu eä, ämiqä naqä iuqä Naqä-qu eä, ga yänänäñqä naqänänä äme, nätmatqä eeqänänä iuqä Ämiqä Naqä Iquvi. Iqu qänğanänqä, ä täñğanqä, qänakndanqä, ii äpmäka wätäniqe. Ii naqä-qakuä eä, qäyä äpmetänä.

Kukñuä zä wiqe, Ätnänäqi itkimäkqenqä Yätamäkqä kukñuä hinuiqänjä iquvi

Ämaqä quuvqä maeqiyqä iqua, ämaqä Kraisi Iqueqä yoqä ämakuwä iquauñi, quvqä itquaminjuwänğani, Jonä iqu bukä tä äqäkqe. Qu iquau quvqä itquaminjuwi, ii iqua Jisasi Iqu, iquauqä Naqä Iqu etanqgenqä, quuvqä heqiyätqätanjuwä iutayi. Buki, Kraisi Iqueqä yoqä ämakuwä iqua, hanjä-iqä naqä iqueni, mändi kittqäpñqä iinqeyi.

Bukä tä, nätmatqä qänaki timäuniqenqä ktqä kuapänänjä-tänjä iiyi. Ämaqä quuvqä eqiyäpiyä inğa äpmaminjuwä iqua, kukñuä ktqä iinqe, näqñqä eminjuwi. Itanği ämaqä quuvqä maeqiyqä iqua, qu maqñqeqä. Kukñuä ktqä iunqä quati, ii tiinji. Jisasi Iqu, Naqä-qu eä, Iqueqä hipaeta, Goti Iqu mäkä eeqänänjä itä, Setänä iquepqe, mändi kittqiyäniqeqä. Ga Jisasi Iqu Iqueqä wäunju qäpu imäkqanğani, Goti Iqu ämaqä quuvqä heqiyqä mäwquatämäuqä ipu, yänänäqñqä pmetanjuwä iquauñi, nätmatqä äñguä hui tii ävähqiyä. Iqu nätmatqä eeqänänjä änyä-hänji imäkäniqä iutani, qu Iqutä anä äpmapu, hanjä-iqä maeqä pmeñqäuä.

Jonä iqu, tuwanjuä tquenqä kukñuä ätkqenqä

¹ Kukñuä Jisasi Kraisi Iquenyqä tqu, zä äwäminqetani, Jisasi Iqu ätnänäqi ämaekqenqeyi. Jisasi Kraisi Iqu, nätmatqä maqänä timäuniqñqe, Iqueqä wäunjuä-wiyqä iquau ämotquetñqe, Goti Hanjuwä Iqu, Ique ganä ämotquakqe. Itani Jisasi Iqu Iqueqä enätqä hñque, Iqueqä wäunjuä-wiyqä Jonä iqunñqä dowatqanği, nätmatqä äki-äkitanjä timäuniqä iinqe, kukñuä wätqä enqä-panjä iu ämändquakqe. ² Itanğa nyi nätmatqä eeqänänji hinjuä äqunmitani, tiinjä ätukqe. “Tä Goti Hanjuwä Iqueä kukñuä naqä-qakui, Jisasi Kraisi Iqu ätqeqä.” ³ Ämaqä, Goti Iqueqä kukñuä tä, nätmatqä ätimäuniqenqä a ätäütä, awä ätunitätqä iquä, ä ämaqä, iqu kukñuä awä tqanği qätä äwiyäpu, ämepu äpmamitpqä iqua-pqe, nätmatqä tä qäpi ae ätimäutñqä iqanği, quñi Goti Iqu äñguä iwimäkqanği yeeqä ipñqäuä.

⁴ Nyi Jonä iquä tuwanjuä tä, qokä-apäkä anjä-himqä 7, qua Eesiya iu Jisasi Iqueqä yoqenqä aquvä äqänätqänjuwä iquenñqä äqäyqä. Goti Hanjuwä Iqu, täñğa äpmeñqä, qänğanä äpmaminqä, ä qänaki inä pmetäninqä-qu eä, heñi qeqä imänqeta äñguä etapätä, heqä äwqe hanjuä imbu pmetñqä emäkquä. Itanğa dnä 7, Goti Iqu zä-hawä hiqumuanjä eä pmetanqä iu äpmeñjuwä iqua,* qu-pqe asä ii emäkpnä. ⁵ Itanğa Jisasi Kraisi Iqu, Goti Hanjuwä Iqueä kukñuä naqä-qakuinä awä ätminqä Iqu, ae äpäkonqä iuta ganä ävaukqä Iqu, itanğa qua täu miqä naqä iquauqä Naqä-qu äpme. Iqu-pqä asä ii emäkätñqänänji.

Iqu nenyñqä kuapänä winğanği, Iqueqä häñqetä, neyaqä suqä quvqä eeqänänjä iutani, huätä äyä änewewqatkqe. ⁶ Iqu ne Iqueqä

* 1:4 Itkimäkqä 8:2

ämaqä naqä-hŋqunä eätanä, Kanä Goti Hanjuwä Iquenyqä hiqäva imäkquatuŋquä, inemäkkqe. Inŋitanj, yoqä naqetä, yänänäqŋqä nätmatqä eeqänänä iu miniŋqŋqetä, hea ique-ique Iqutänä witäniqe. Ii aanjä naqä-qakuä eä, qäyä äpmetänä.

⁷ Hinuä qumbiyä! Iqu qaquvqeu pmeqä quvepätŋqä itqäüä.† Itanj ämaqä eeqänäni, Iqu äquvepqaŋgutqe, hinuä qumbunqäüä. Ämaqä Ique zi äukuwä iqua-pqe, hinuä anä qumbnä.‡ Ga ämaqä eeqänä, huiwä huitanä-huitanä quaetanj, Iquenyqä kŋuä kuapänä qäpnuwi. Naqä-qakui. Inŋi ätimäuniqe!

⁸ Goti Naqä, Yänänäqŋqä Eeqänänä-tänä Iqu, tii ätqiyä. “Nyi hinuiqänqätä, yäpakiŋqätänj, Nqä-näuänjqä. Nyi täŋga äpmeŋqä, qänqanä äpmaniŋqä, ä qänaki inä pmetmniqä Iqunjqä.”

Jonä iqu, Jisasi Ique hinuä äqunqenqä

⁹ Nyi Jonä, heqä heyämaqä iqunänji. Nyitä hesä, ne eeqä Jisasi Iqueqä eanitanj, hanä-iqä asänä ämetanä, Naqä Iqunä miqeunji anä äpmetanä, inŋi ne eeqä yänänäqŋqä ätqäuanä hanä-ique äyä ämiwäutqänu. Nyi Goti Hanjuwä Iqueqä kukŋuinqätä, kukŋuä Jisasi Iqu awä ätumiŋqenqätä, tuäkitqätanqä, qu nyi qua eeqä huväkiyä, kiqä yoqe Patmosi iunqä huätä änändowatkuwi. ¹⁰ Naqä Iqueqä hiunji eqanqanj, Dŋä Äŋguä Iqu aanjä yänänäqŋqä nyimeqanqä, nyaqä tuwä inqisanj, ämaqä hŋqu manjä yänänäqŋqä, häawä enqä-pa, tii tqanji äwikqe. ¹¹ “Si nätmatqä äki hinuä äqunänä etanqutqe, bukä iu äqäyätinä, ämaqä anä-himqä 7 iu, Jisasi Iqueqä yoqenqä aquvä äqänätqänjuwä iunqä qäyämävä. Tuwanui, anä-himqä Epäsäsi, Samina, Pekamumä, Tayätilla, Satisi, Pilendopiya, ä Latisiya iu äqänätqänjuwä iquaunqäüä.”

¹² I tqanji äwimi, “Tqu dqutiä” tmä äkunmäkŋgqe, golqä hiqitä-tqäüqä 7 hŋqua tqäutanqä äqunqqe. ¹³ Hiqi-tä-tqäüqä iquauä awä iqinj, ämaqä enqä-panä Hŋqu, qäkä quäüqä yukä bu eeqä ämawqätäüqä äyäuä, Iqueqä quikuä iunji, golqä yauqä ipnätanji äqunqqe. ¹⁴ Iqueqä de, qatäwänänä aanjä yäkqänänä äui, ga Iqueqä hinui, tä äyänätŋqä-panä iinj. ¹⁵ Iqueqä yukä iunji, ämaqä hŋqu hikä hiuisqä äyänqä, tä tnänä du imäkävetqä-panä iinj äyänqiyä. Iqueqä kukŋuä-pqä ätätäqe, eqä äkakä kuapänä äqänqä-panä iinj. ¹⁶ Iqu Iqueqä hipa ämuŋqisanj, qätäqueqä 7 a äqätä, ŋŋ Iqueqä manjitanj, näpqä-hionaqä inq-iŋgisa häneqä-heŋqe ätimäumiŋqe. Iqueqä himä-hiqumuanjitanj, mäptqä tnänä ätä äyänqä-panä iinj äyänätanji äqunqqe.

¹⁷ Ique e äqunmitanj, nyi ämaqä pizqä enqä-panunä, Iqueuä yukä tänjä iqi päkŋganqä, Iqu Iqueqä hipa ämuŋqisanj, nyaqä huiwä haqeqi äŋjiyätä, tii ändkqe. “Zä miqä manä. Nyi hinuiqänqä qänakŋqä äpmeŋqä Iqunjqä. ¹⁸ Nyi Goti Hänä Äpmeŋqä Iqunjqä. Nyi hŋqunä äpäkonqqe, ga inqä-inqä hänä yqänä äpmaka uwqämniqä Iqunjqä. Nyi ämaqä äpäkonqä iunqätä, ae äpäkombqä iquauqä anjunqätä, qŋqanä hutäuqe,§ a äqätänä. ¹⁹ Iinŋitanj nätmatqä tqä hinuitä äqunänj, tuwanuä bukä iu qäyeyä. Nätmatqä täŋga ätimäuenqätä, qänaknda-pqä timäuniŋqätänj, bukä iu qäyeyä. ²⁰ Si

† 1:7 Wäunjuŋqä 1:9-11 ‡ 1:7 Sakätiyasi 12:10 § 1:18 Itkimäkqä 6:8; 20:13

qätäqueqä, Nyaqä hipa ämuangisanä iquatä, golqä hiqi-tä-tqäuqä iquatä, hiñuä äqunäñi, qakui tiinji. Hiqi-tä-tqäuqä iqua, ämaqä anä-himqä 7 iu aquvâ äqänätqäñuwä iqua etanğa, qätäqueqä iqua, quwqä enätqä 7 iquayqä” ändkqe.

2

Quuvqä heqiyqä Epäsäsi iu aquvâ äqänätqäñuwä iquauñqä tuwanui

¹ Enätqä, ämaqä quuvqä heqiyqä Epäsäsi iu ämitñqä iquenqe, kukñuä tii ätätñä qäyâ.

Nyi qätäqueqä 7 iquau Nqä hipa ämuangisa äqätmä, Nyi hiqi-tä-tqäuqä 7 iquauä awä iqi iktñqä Iqunä, kukñuä tä sinqä ändowatqä.

² Suqä eeqänänä he itqäñuwi, Nyi näqñqä eäñänä. He wäñuä tnänä ipu, hanä-iqe qäyâ ämepu, yänänäqñqä äyâ ätqäutqäñuwi. He ämaqä quvqä iqä iquauñi, hesä anä pmapñqe, hiñuinä mäqunquä itqäñuwi. Ämaqä hesä äpmepu, ‘Goti Hanjuwä Iqu, ne wäñuäñqä äñandowatqeqä’ quanğa etätqäñuwä iquauñqe, he kñuä äñguänä iwäsäupu, quanğa iquauñi, ae äyâ ämäqumuetqäñuwi. ³ Ämaqe, he Nyaqä yoqe a qätätanğa eqänäpu, ga he quvqä emäkätqätanğuwä-qe, he yänänäqñqä ätqäupu, hanä-iqä ii ämepu, wäñuä tnänä iquenqe enyqä miqä itqäñuwi. He iinä itqätanğuwñqe, Nyi näqñqä ae enä.

⁴ Iinä etanği Nyi hesäñi, kukñuä hui täñunjqä. He Nyinyqä quuvqä kinğanä eqiyäpiyanğanı, kuapänä enyämñqä-qe, täñğanı iinji hmanji.

⁵ Qänğanäñi, he suqä äñguä inä imäkminjuwi, huätä vquatämäupu, qua iqi ae äyâ äpäknjuwi. Iinä etanği hiqä suqä qänğanä imäkminjuwñqe, kñuä indqänäpu, hiqä kñuä äkunmäknäpu, suqä qänğanä äänä imäkminjuwä etanğutqe, asä iinä imäkqäpñqe. He iinä mimäkqä iqanğpqe, Nyi äpätmä hiqä hiqi-tetä kiqä ätqäuetä, huätä metaumqänä. ⁶ Ga hiqä suqä äñguä hñqu tiinji. He Nikolasi ique qänaki itqäñuwä iquauä suqenqe, yasämä maenqä eä. Nyi-pqe iquauä suqenqe, yasämä manyinjqä eä.

⁷ Ämaqä, Dñä Äñguä Iqu Nyaqä yoqenqä aquvâ äqänätqäñuwä iquau tquanği, qätä äwipqä iqua, qänakñä wipñqe. Ga ämaqä, mäkä äunäpiyâ iu ämäwqätäumipqä iqua, Nyi iquauñi, zä-häukuä hanä hea ique-ique pmeqä vqe, qäyâ dupñqä hiñuinä qunmniqeqä. Zä iinä iqu, qäukuä haqä Goti Hanjuwä Iqueä wäñuä iqi ätqäunä.

Quuvqä heqiyqä Samina iu aquvâ äqänätqäñuwä iquauñqä tuwanui

⁸ Enätqä, ämaqä quuvqä heqiyqä Samina iu ämitñqä iquenqe, kukñuä tii ätätñä qäyâ.

Nyi hiñuiqänjqä qänakñqä äpmeñqä,* ga hñqunä äpäkonğqä-qe, anğumä äväutmä hanä äpmeñqä† Iqunä, kukñuä tä sinqä ändowatqä.

⁹ Nyi he hanä-iqätä, täñä-hunqätä, emetñenqe, näqñqä ae emä, ga he nätmatqä qua täutanı, maeqä aanqä äpmeñuwinqe, nyi näqñqä ae eäqä. Iinä etanğqä-qe, he nätmatqä kuapänänä-tänuenä yqänä äpmeñä. Ämaqä hñqua, he kukñuä tuwängisa etätqäñuwñqe, nyi näqñqä ae enä. Ämaqä, ‘Ne Israitqä iquneyqä’ ätätqäñuwä-qe, oee, qu Setänä iqueqä-quayi. ¹⁰ He hanä-iqä emetñqä itñqe, zä miqä pambiyä. Qätä nyipu. Setänä iqu, “He Goti Iquenyqä quuvqä

* 2:8 Itkimäkqä 1:17 † 2:8 Itkimäkqä 1:18

ygänä eqiyätqänäpiyâ” tä yamwiqä hiyätñqe, hñquenä anä guä kiciyäueqä iunqä unñqä emäkänä. I hitanñi hanä-iqä, täñä-hunqä ämepu, hiunñi 10 enqä-pa pmapnuwi. Iinñ etanñi qu he pizqä qäyâ hepäkññqä-qe, quuvqä heqiyqe, a yänänäqñqä kiqätpiyâ. He iinñi ämäwqätäuqanñpqe, Nyi hanñä hea ique-iqwe etapmniqeqä.

¹¹ Ämaqä, Dñä Ängüä Iqu, Nyaqä yoqenqä aquvä äqänätqänjuwä iquau tquanñi, qätä äwipqä iqua, qänaknä wipñqeqä. Ga ämaqä, mäkä äunäpiyâ iu ämäwqätäumipqä iqua, äpäkonqä huiziqu† qui miwimäkqä danä yäniqeqä. Aanñä hma naqä-qakui.

Quuvqä heqiyqä Pekamumä iu aquvä äqänätqänjuwä iquauñqä tuwanñi

¹² Enätqä ämaqä quuvqä heqiyqä Pekamumä iu ämitñqä iquenqe, kukñuä tii ätätñä qi.

Nyi näpñä-hionaqä inñi-inñisa häñeqä-heñqä ämenqä§ Iqunä, kukñuä tä sinqä ändowatämepqä.

¹³ He anñ äpmenjuwinqe, Nyi näqñqä ae enä. Iqinñi, Setänä iqueqä anñ äquatäuqämenqä iuyi. Iinñä etanñi he Nyaqä yoqe a yänänäqñqä äkiqätäpu, hiqä Nyinyqä quuvqä heqiyqe, zä maeqä itqänjuwi. Qänñanñi, Andipasi iqu Nyaqä kukñui qänaknä itä, Nyinyqä awä-tqä-qu eä, anä äyâ äpmaminjuwi. Qu iquenñi, anñ Setänä iqu äpmenqä iqi päsqanñuwänñanñä-pqe, he Nyi tuwä manñiyqä ikuwi.

¹⁴ Iinñä etanñi Nyi hesänñi, kukñuä hui täñunñi. Hesänñä hui, Balamä* iqueuä suqe, a ygänä äqätpu äpmenñä. Qänñanñi Balamä iqu, suqä Israitqä iquau quanñä tquenqe, Balakä ique ämotqueqanñi, qu suqä quvqeu äpäknäpu, nanñuä goti quanñä iunqä hiqäva imäkpqe änanpu, huiwä yanñ hiññi inñä imäkminjuwi. ¹⁵ Asä iinñi, ämaqä hesä äpmenjuwä hui, Nikolasi iqueqä ämaqä iquauä kukñuä dunä qänaknä itqänñä. ¹⁶ Ii itqätanñuwitanñi, he täññanñi hiqä kñui äkunmäkmbiyä. Iinñi hma etanñutqe, maqänänñi, Nyi henqä äquvepätmä, ga Nyi, ämaqä iinñä itqänjuwä iquatä, näpñä-hionaqä yanäqñquä Nyaqä manñä täu äwinñetä, mäkä hunanä.

¹⁷ Ämaqä, Dñä Ängüä Iqu, Nyaqä yoqenqä aquvä äqänätqänjuwä iquau tquanñi, qätä äwipqä iqua, qänaki wipñqänäyi. Ga ämaqä, mäkä äunäpiyâ iu ämäwqätäumipqä iqua, Nyi buayä Mana† zä äwinñe ämuayätmä, hikä qäpaiqä yoqä änyä-hänñä äqänänñqä hñqu-pqe äwimniqe. Yoqä iinñä iquenqe, ämaqä hñqu änyä maññqä heniqe. Ämaqä, hikä qäpaiqä ämetqä iqunä, näqñqä heniqe.

Quuvqä heqiyqä Tayättila iu aquvä äqänätqänjuwä iquauñqä tuwanñi

¹⁸ Enätqä ämaqä quuvqä heqiyqä Tayättila iu ämitñqä iquenqe, kukñuä tii ätätñä qäyâ.

Nyi Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä Iqunä eämä, hiñuä tä äyänätñqä-panñitä, yukä hikä hiuisqä äyänqä-panñitä täñä Iqunä, kukñuä tä sinqä ändowatämepqä.

¹⁹ Nyi suqä eeqänänñä he imäkätqänjuwinqe, näqñqä ae ämenñä. He huiziuñqä henñanñi, Nyinyqä quuvqä eqiyäpu, ämaqä huizi

† 2:11 Itkimäkqä 20:14 § 2:12 Itkimäkqä 1:16 * 2:14 A Täuqä 22:5-24:25 † 2:17 Äñgumä Itmakqä 16:21; A Täuqä 11:8; Jonä 6:49

iquau yätamäkqä äväpu, itanğa hanä-iqä qäyä ämepu yänänäqñqä ätqänuwıñqe, Nyi näqñqä ae enä. Hiqä suqä qänğanä-pqä imıñuwä eeqänäñi, aañä äñguänänä ätimäüä.

²⁰ İñä etanđi Nyi hesäñi, kukñuä hui-pqä inä Täñunji. Apäkä Jesepetqi 'Hıñuä-tqıñqä' ätätñqä ii, hesä qäyä pmetñqä hıñuinä äqunätqäñuwıqä. Apäkä ii, Nyaqä ämaqä wäñuä imäkqäpqa iquauñi, quanğä ätuätä, suqä huiwä yanä hıñgi inğä ämotquetä, nanuä goti quanğä iquauñqä hiqäva-pqä imäkppqe, ämbñqä ätuätñqä iiyi. ²¹ Nyi, 'Iiyqä suqä quvqä hui äkunmäknänqutiyä' tmä, hıñuinä äqunmä pmetanğä, iiyqä knui makunmäknqä itä, suqä huiwä yanä hıñgi änäänä äväkitqänä. ²² E äväkitñqä-qae, he qätä nyıpiyä! Nyi apäkä iñi, täñä-hunğä naqänänitä, ä täñä-yaqä naqänänitä, metñqä wimäkmä. Itanğa ämaqä iisä hiqaqä anä äwäyakitqäñuwä iqua, quwqä knui makunmäknqä ipu, iiyqä suqeu qänaki yqänä itqätanğpqe, Nyi iquauñi täñä-hunğätä, hanä-iqä naqänänä wimä. ²³ Qokä-apäkä, ymeqä enğä-pa ii qänaknä ävätqäñuwä iquauñi, eeqänä pizqä päkmniqeqä. İñä imäkqanğqetani, ämaqä Nyaqä yoqenğä im-imä aquvü äqänätqäñuwä eeqänänä iqua, tiññqä, näqñqä mapnuwi. Nyi ämaqä eeqänänä iquenñqä knuiutä, äwqeutä iwäsäutmä, ga he suqä imäkätqäñuwä-pa kimani, hñqunä-hñqunä e hetapqäumnıqe.

²⁴ İñä etanđi qokä-apäkä huizi, Tayätıla äpmapu, apäkä iiyqä kukñuiu qänaknä miqä ipu, itanğa suqä qu, "Setänä iqueqä kukñuä ze eä-qä" ätätqäñuwıñqe, näqñqä mämeqä itqäñuwä iquenä, Nyi 'Hanä-iqä hñqu heyaqä haqeqi maeqä ymä' hitmñqeqä. ²⁵ İ etanđi nätmätqä eeqänänä he a äqätäñuwi, Nyi äquvepmqänğanqä a yänänäqñqä qätätanğpu.

²⁶⁻²⁷ Ämaqä, mäkä äunäpiyä iu ämäwqätäupu, Nyaqä suqeu hiunji yäpakänğanqä qänaknä imipqä iqua, iñi Nyi iquau-iquauqänı, Nqä Apıqu ändapqä-pa, *qokä-apäkä eeqänänä äpmakuwänjuwä iuqä nyuänä ämiqä pmeniqä iññqe, Nyi yoqä wımnıqe. Itanğa ämaqä hñqu qua qondä ämisqiyätä, zıñjuä imäkqä-panä iñi, iqu yäqä woyqä a äqätä iquau ämiñqiyä.* † ²⁸ İñä imitätqä iqueni, Nyi qätäqueqä zıñuitä ätimäutä äyänätñqä iquS wımnıqe.

²⁹ Ämaqä, Dñä Äñguä İqu Nyaqä yoqenğä aquvü äqänätqäñuwä iquau tquanđi, qätä äwıppqä iqua, qänaki inä wıpñqeqä.

3

Quuvqä heqiyqä Satisi iu aquvü äqänätqäñuwä iquauñqä tuwanıi

¹ Enätqä ämaqä quuvqä heqiyqä Satisi iu ämitñqä iquenqe, kukñuä tii ätätñä qäyä.

Nyi Goti Hanjuwä Iqueqä dñä 7 itä,* itanğa qätäqueqä 7 itänä Täñunä eämä, kukñuä tä sıñqä ändowatämepqä.

Suqä eeqänänä he itqäñuwıñqe, Nyi näqñqä ae enä. Qu henyqe, "Hänä äpmenäüä" ätätqäñuwä-qe, he ae äpäkönğuwä-panä iquenqä.

² Hiqä suqä eeqänänä imäkätqäñuwi, Nyi Nqä Goti Iqueqä hıñuä iqısanı, hñqu aañä jänänänä mäqunquä inğä-qae, he hiqaqä äwıñuwi ivatuwänäpu, hiqä suqä mapäkonqä yqänä äwıñqe, yänänäqñqä

an̄gi imäkqan̄ggu. ³ Qān̄ganāni, he kuknuā ānguā we-hun̄qā-tāni qātā āwiyāpu, ae āmakuwi, he iin̄qā kn̄uā indqānāpu, ānguānā āmipu, hiqā suqā quvqen̄qe, kn̄uā kunmākmbiyā. He māvaucā ipu, hiqāqā yqānā āwāmitp̄qe, quwā-meqā h̄n̄qu emeqān̄qe ānyā maqn̄qā eān̄uwā-pa, Nyi asā iin̄jā emamā.

⁴ In̄jāqe, he Satisi iu āpmen̄uwitan̄jā hui, quwqā āmuasmān̄qe, kiyā mātqā mimäkqā iquwi. Iqua qāyunā epiyitan̄jā, āmuasmān̄qā qāpaiqā āmipnāpu, Nyitā qan̄jā anā ikiquatun̄que.

⁵ Āmaqā, mākā āunāpiyā iu āmāwqātāumipqā iqua, Nyi āmuasmān̄qā qāpaiqā iin̄jā āwiptātmā, iquauqā yoqā bukā hān̄jā-pmeqā iun̄jā, huātā makutqā imniqe. Oeyqā. Nyi iquaun̄qe, Nqā Apiqueqā hiñuā iqisa, ā Iqueqā en̄ātqā iquauā hiñuā iqisa-pqe, 'Iqua Nqeqā' tmniqā iunān̄jā.

⁶ Āmaqā, Dn̄jā Ānguā Iqu Nyaqā yoqen̄qā aquvā āqānātqān̄uwā iquau tquan̄gi, qātā āwipqā iqua, qānaki wipn̄qānān̄jā.

Quuvqā heqiyqā Pilendopiya iu aquvā āqānātqān̄uwā iquaun̄qā tuwan̄jui

⁷ En̄ātqā, āmaqā quuvqā heqiyqā Pilendopiya iu āmitn̄qā iquen̄qe, kuknuā tii ātātnā qāyāmāvā.

Nyi suqā ānguā jānānān̄jā imākātmā, aan̄jā Naqā-qakuā-qunā eāmā, itan̄ga Nyi Dewiti iqueqā qn̄qan̄jā hutāuqe† a āqātān̄qā Iqun̄jā. Nyi an̄jā qn̄qan̄jā hutemqe, āmaqā h̄n̄qu an̄gi māmāyeqā yān̄qiyā. Itan̄ga Nyi an̄jā qn̄qan̄jā āmāyemq̄eun̄jā, āmaqā h̄n̄qu an̄gi mautāuqā yān̄qiyā. Nyi iin̄jā iqā iutan̄jā Iqunā, kuknuā tā sin̄qā āndowatqā.

⁸ Suqā eeqānān̄jā he itqān̄juwin̄qe, Nyi nāqn̄qā ae en̄jā. Hiñuā qumbiyā. Hiqā hipen̄uā iun̄jā, Nyi qn̄qan̄jā ae āuteqā-qae, āmaqā h̄n̄qu an̄gi ānā māmāyeqā yānā. Hiqā yān̄jānāqn̄qe naqā ma, wān̄qāpu witan̄gi, itan̄ga Nyaqā kukn̄ui, qānaknā ipu, Nyaqā yoqe, imā zā maeqā da itqān̄juwin̄qe, Nyi nāqn̄qā ae āmeqe.

⁹ Āmaqā Israitqā iquautan̄jā iqi āpmapu, “Ne Israitqā iqune, Goti Iqueqā āmaqā iquneyqā” ātātqān̄uwā iquaun̄qe, he nāqn̄qā ae en̄jā. Iqua quan̄gā iin̄jā ātāpiyā-qe, naqā-qakui, Setānā iqueqā āmaqā iquayī. I hitan̄gi qātā nyipiyā! Nyi iquau eyqiyāmeqan̄gundi, iqua Nyi henyqā kuapānā ānyin̄gan̄gutqen̄qe nāqn̄qā epu, hiqā yukā-tān̄jā qāqi āpāpu, qon̄jā qutaseppnuwi. ¹⁰ Nyi yān̄jānāqn̄qā tqāupn̄qā kuknuā etkqe, he qānaknā itqān̄juwitan̄jā, Nyi āmeyqan̄gundi, ga qokā-apākā eeqānān̄jā qua tāu āpmen̄uwā iu yamwiqā vāniqn̄qā timāutn̄qā itn̄qā iqu, he memeqā da yān̄qiyā. ¹¹ Nyi hen̄qā maqānā quvepmā. Mā heqā āmāwqutāuquwā yn̄nai‡ āmaqā h̄n̄qu huātā equvqn̄qe, nātmatqā he āmen̄uwā ii, a yān̄jānāqn̄qā qātātān̄ggu.

¹² Āmaqā, mākā āunāpiyā iu āmāwqātāumitp̄qā iqua, Goti Iqueqā an̄jā iun̄jā āvāma nāweqā uwqān̄qe, Nyi iquaun̄jā, an̄jā an̄jizā āqutnān̄qā en̄qā-pa, yān̄jānāqn̄qā qutemniqe. In̄jā Nyi yoqā h̄n̄quaqu-h̄n̄quen̄jā iqua, iquau pmutemniqe. Nqā Goti Iqueqā yoqetā, Iqueqā an̄jā-himqā naqetan̄jā yoqetā, itan̄ga Nqā yoqā ānyā-hān̄jā iqu-pqā qāsā. Nqā Goti Iqueqā an̄jā-himqā iqu, ii Jerusālemā Ānyā Hān̄jā, Iquesa qāukuā yātu āvāma pāniqā iquvi.

† 3:7 Asayā 22:22; Itkimäkqā 1:18 ‡ 3:11 Qān̄ganāni, āmaqā mākiutā, hān̄jā tnān̄jā wqeutā, āmāwqātāukqe iqu, mbqā māmeqā, yn̄n̄jā āmetā āmāumin̄qe.

13 Ämaqä, Dñä Ängüä Iqu Nyaqä yoqenqä aquvä äqänätqänjuwä iquau tquanji, qätä äwipqä iqua, qänaki inä wipñqe.

Quuvqä heqiyqä Latisiya iu aquvä äqänätqänjuwä iquauñqä tuwanui

14 Enätqä, ämaqä quuvqä heqiyqä Latisiya iu ämitñqä iquenqe, kukñuä tii ätätñä qäyämävä.

Nyi “Ii naqä-qakuiqä” Tqä Iqunä, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä awä ätätmängani, Iqueqä kukñuä eeqänäni aanä jänänä dinä ätätñqä Iqunjqä. Nätmatqä eeqänänjä Goti Iqu imäkkqetanjä Qakuä Iqunä, kukñuä tä sinyqä ändowatqä.

15 Suqä eeqänänjä he itqänjuwñqe, Nyi näqñqä ae enä. He tnänä-qe, isqä-qe mäpmeqä injuwinñqe, Nyi näqñqe ae ämeqe. Nyi he tnänä-qe, isqä-qe pmapñqä änyñqiyä. 16 Inji he tnänäjñqä, isqäjñqä, mäpmeqä, awänä pmetanjä eqänätmä, Nqä manita quta enjuuyqä. 17 “Ne mbqä kuapä-tänuneyqae, nätmatqä hävemnäqñqä ämetanä, hnjuahnjuañqä äwa miqä injunä” ätätqänjuwä-qe, oeyä. Nyaqä hinjuiqñi, he aanä ququvqä yqänä pmetanjguwinjqä, ämaqe, henyqä huäqä kiinjä wunäjñqiyä. He nätmatqä hesä näweqä winiqä iqu maeqä, hinjuä pisqä äpmapu, itanja he huiwinä imbu äpmenjä. Iwä hiqä-hiuäñi, iñqe änyä maqñqä yqänä enä. 18 I etanji Nyi kñuä iqä tii hetapmqe. Golqä, quvqä qäsä maeqä yätñqä tä äñqä hui, Nyita mbqä ipu, mbqä kuapänänjä-tänjuenä hipñqänänjä. Itanja ämuasmäjñqä qäpaiqä, hiqä huiwiu ktqä hiqumuätäutñqe, Nyita mbqä ipu, ämaqe he huiwinännyqä äpmapu, womba-tänjä pmetanjppi, hinjuä maiqñqä ipñqänänjä. Nñ marasingä aowä hui, hiqä hinjuu mäuepñqe, Nyita mbqä ipu, iwä hiqä hinjui, ängüä qämbñqänänjä.

19 Itanjanji Nyi ämaqä huiunjqä änyñgqe, Nyi iquauñi, quwqä suqä quvqenjqä näqñqä ävätmä, jänä iwimäkätñqe. I etanji he hiqä suqenqe kñuä äkunmäknäpu, jänä pmapñqä tnänjä imäkñganñpu.

20 He hinjuä ñqämbiyä! Nyi anjä qänqanjä-tänjä iqi ätqäümä, qñqanjä iu ptqä päsqanğa, ämaqä hñqu Nyaqä manji qätä änyiyätä, qñqanjä noteyätqe, ga Nyi yäpä yänğisa äpaquvätmä, ye buayä anä neñqueä.

21 Ämaqä, mäkä äunäpiyä iu ämäwqätäümipqä iqua, Nyitä ämiquatunjqä Nyaqä zä-hawä iunji, anä pmenique. Ii, qänğanä Nyi mäkä äunätayä iu ämäwqätäutmä, Nqä Apiqutä miqenqe, Iqueqä zä-hawä iu anä äpmakueä-panjä iyyqä.

22 Ämaqä, Dñä Ängüä Iqu Nyaqä yoqenqä aquvä äqänätqänjuwä iquau tquanji, qätä äwipqä iqua, qänaki inä wipnuwänñqe.

4

Jonä iqu, nätmatqä qäukuä yätu witanji äqunğqenqä

1 Nätmatqä tä qäpu ae äpäwqanğa, qäukuä haqä yänjini qñqanjä hñqu hutänätanji äqunğqe. Itanja manjä* nyi qänğanä hääwä enqä-panjä tqanji äwikkqä iqu, tii ändkqe. “Si täqinyqä yapiyä. Ga Nyi nätmatqä eeqänänjä qänaki timäuninqe, ämäktquamqänänjä.”

2 Itanja Dñä Ängüä Iqu yänjänäqñqä maqänä nyimeqanğa, qäukuä haqä yätunji, ämiqä iqueqä zä-hawä hñqu tqäutanji, ga iqi äpmenqä Iqu, tiinjä etanji äqunğqe.† 3 Zä-hawä iu äpmenqä Iquesani, qoqiyqä

* 4:1 Itkimäkqä 1:10 † 4:2 Esekiyäli 1:26-28. Itkimäkqä 7:10 iunji, Jonä iqu ‘Zä-hawä iu äpmenqä iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä’ ätkqe.

hioätqätä, hänesqätä, yänätanji, ga wäpinyiqukuä hñqu zä-hawä ique awä iqi ämamäuäqe, kiqä we-hunqe aanä naqänänä hunätanji äqunqge. ⁴ Ämiqä Iqueqä zä-hawä iinjä iqu, hawä 24 huizi iquauä awä iqi ätqäuminqge. Itanğa zä-hawä iquauji, ämaqä naqä iqua hñqunä-hñqunä äpmakäuminjuwi. Iqua ämuasmänqä qäpaiqä-tänjä-qua, itanğa quwqä nyuänä iunji, golqä ynğa mäuqä-quayi. ⁵ Zä-hawä iinjä iquesanji, we-hunqe nyuauä iqanğa, mmqä ätätä kakaqä tqanji äwikqe. Zä-hawä iqueqä hipenüängisani, tä hänaqä 7 äsminjuwi. Tä hänaqä iqua, ii Goti Hanjuwä Iqueqä dniji.† ⁶ Zä-hawä iinjä iqueqä hipenüä iqisanji, nätmätqä hñqu äwäminqge. Ii eqä-huänä naqänänä enqä-panä iqueyi. Nätmätqä iinjä iqu, aanä quvanyäqñqä kiinji.

Itanğa nätmätqä hänä-pmeqä-tänjä hñquaqui-hñquaquinä, zä-hawä hitunüä hñquaqui-hñquaquinä iu pämä ätqäuminjuwi. Iqua quwqä hiqumuanängisatä, tuwängisatänji, hinüä kuapanä äqängäuminjuwi. ⁷ Iquautanä hinuiqänä iqu, ii laiyoñqä enqä-panä iquvi. Ga huiziqu, bulumäka qokä enqä-panä iqueyqä. Itanğa huiziqu, iqueqä hiqumuanji, ämaqeüqä enqä-pa änyänä. Iwä aanä yäpakä äpmenqä iqu, ymäuäkä aanä naqänänä haqeu äwäwa ikitñqä iinjä enqä-panä iqueyi. ⁸ Nätmätqä hñquaqui-hñquaquinä hänä-pmeqä-tänjä iqua, huqä 6-tänjä iquayi. Itanğa hinüä kuapanänji, quwqä huiwiu, ä quwqä huqeunji-pqe inä ämuäpmuäminqge. Iinjä iqua heatqänqatä, hiunjinqatä, tii tqäpñqäüä.

“Naqä Iqu, ii Goti Yänänäqñqä Eeqänänä-tänjä Iqu, hñqutä enqä-panä manä, Kiqä-kiuänä, Kiqä-kiuänä, Kiqä-kiuänänjqä. Iqu qänğanä äpmaminqä, tänğa äpmenqä, itanğa qänaki pmetäniqeqä.”

Qu kuknuä iinjä di, mamäwänqä danä iqäpnä.

⁹ Nätmätqä iinjä iqua, zä-hawä ique äpmenqä, ga hea ique-ique pmetäniqä Iquenyqä yeeqä ipu, Iqueqä yoqe haqeu ämamäupu, ‘änqaiqä’ tqäpñqäüä. ¹⁰ Iinjä itqätanqppqänğa, ämaqä naqä 24 iqua, zä-hawä iu äpmenqä ga hea ique-ique pmetäniqä Iqueuä hipenüä iqi qonä äqutasepäpu, Iqueqä yoqe haqeu ämamäupu, quwqä ynñai equväpu, zä-hawä iqueä hipenüä näñi eäpu, tii tqäpñqäüä.

¹¹ “Naqä Iquki, Si neqä Goti Iqukiyqä. Eeqänä ämäwqätäunji, Tqä-täuanänjqä. Itanğa ämaqä eeqänänji, Sinyqä yeeqä ipu, Tqä yoqe haqeu ämamäupu, ‘Si Yänänäqñqä-kuiyqä’ tqäpñqäüä. Ii tiinjä etanjiyi. Nätmätqä eeqänänji, Si imäkätinä, itanğa äkinqä Tqä dutanä imäkqanğnä, ätimäutä, tänğanji äyä äwinä.”

5

Bukinqätä, Sipsipqä Meqä Iquenqätä

¹ Zä-hawä iu äpmenqä iqueqä hipa ämuangisani, bukä hñqu witanji äqunqge. Bukä iinjä iqu quäuqänänä-qu eä, qu tuwanüä inñi-ingisa äqäyäpu, itanğa äkuäpipu ekuwi. Itanğa ique a yänänäqñqä kiqätätñqge, qu nyunüä taki ändäupu, itanğa kiqä taki bukä iu 7 ändäupu, ämänyäpu, ekuwinä äqunqge. ² Asä qänğanji, enätqä yänänäqñqä hñqu, manä yänänäqñqä tii tqanji äqunqge. “Ämaqä huiziquau ämäwqätäutä, nyunüä takä bukä iu ämänyäpu equwi, anñi equvätä ävatätñqge, äsqukä?” ³ I etanji bukä ävatätä, yäpä ingisa

† 4:5 Itkimäkqä 1:4

hinuä qunätŋqe, ämaqä hŋqu qäukuä yätunä, qua täunä, ä qua yäpä mængisaŋä-qe, mäpmeqä danä eänä. ⁴ Ämaqä hŋqu bukä iqueni, ävatätä yäpä iŋgisa hinuä qunätŋqä hma etaŋgi, nyi kŋuä kuapänä äqämiŋqe. ⁵ Itanğa ämaqä naqä iquautanä hŋqu tii ändqiyä. “Si kŋuä maqiyqä panä. Hinuä qunyä. Laiyonqä Tqu, Jutä iqueqä hueqä-himqeta, * ämiqä naqä Dewiti iquesanä-queqä.† Iqu Iqueqä mäkä-hunqä iquauŋi mändi ämäunquatätä, itanğa Iqu nyunüä takä bukä iu ämänŋanqe, eqvätä, buki ävatänqiyä.”

⁶ I dqanğa, Sipsipqä Meqä Hŋqu pämä tqäutaŋgi äqunqce. Iiŋä Iqu tiinä-nänä-queqä. Qu ae pizqä äpäkkuwä-nänä-quvi. Iqu zä-hawä iqueuätä, nätmatqä hänä-pmeqä-tänä hŋquaqi-hŋquaqinä iquauätä, ämaqä naqä iquauätä awä iqi ätqäumiŋqe. Iqueqä nyuänä hänŋenätä, ä Iqueqä hinuätäni, 7 iquayi. Hinuä iini, ii Goti Hanjuwä Iqueqä dnä, qua eeqänänä iunqä im-imä ändowatkqä iquayi. ⁷ Itani, Sipsipqä Meqä Iqu, zä-hawä iu äpmeŋqä Iqu-tänä qäqiqi äpäqe, bukä iqueuä hipa ämuangisa äwiŋqe ämakqe. ⁸ Iqu bukä ae meqanğa, iŋganŋi nätmatqä hänä-pmeqä-tänä iquatä, ämaqä naqä 24 iquatä, qu Sipsipqä Meqä Iqu-tänä iqi äpäpu, qonä äwoktäukuwi. Iqua gitatä, golqä hevqä suakä jinanä-weqä-tänä itä, a äqätmiŋuwi. Jinanä-weqe, ii Goti Iqueqä qokä-apäkä iuqä tääqä tqeyqä. ⁹ Itanğanŋi qu apqä änyä-hänä hŋqu tii ätukuwi.

“Si bukä ämetnä, nyunüä takä iu ämänŋanqe anŋi eqvätinä ävattŋqe, anŋuanänä Iqukiyqä. Qu pizqä ae kpäsqanŋuwänğa, itanğa Tqä hänŋeqeta qokä-apäkä iu itmetnä, Goti Hanjuwä Ique äwikŋä-qae, Si anŋuä Iqukiyqä. Qokä-apäkä Si mbqä imakŋi, qu hueqä-himqä eeqänänä iutatä, anä-kukŋuä eeqänänä iutatä, huiwä huitanä-huitanä änyänuwä iutatä, itanğa qua eeqänänä iutatä imakŋä iquayi. ¹⁰ Si iquauŋi, neqä Goti Iquenqä hiqäva-imäkqä imäkqanŋnä, itanğa Iqu iquauŋqä ämiqä-qu pmetŋqänänyä. Itanğa qu qua tau miqäpnuwänqänänyä.”

¹¹ Itanğa nyi hinuä anŋi äqunqce, enätqä iqua, zä-hawä ique, nätmatqä hänä-pmeqä-tänä iquau, itanğa ämaqä naqä iquau awä iqi ämamäupu ätqäupu, manä tnänä tqanğä qätä äwikqe. Ynaunqä manä e ätmiŋuwä iqua, aanä qäqi hmanji. Qu aanä, aanä kuapänänä, a änä matäuqänänä. ¹² Qu e ätqäpiyänğanŋi, manä tnänä tiinä ätmiŋuwi.

“Sipsipqä Meqä qänğanä pizqä äpäkkuwä Iqu, yoqä naqetä, nätmatqä anŋuanänäitä, ä näqnqä-pqetä, itanğa yänänäqnqä naqänänä-pqetä meqänqce, anŋuanänä, ii Qäqueqä. Ga Iqu ämaqä eeqänänä, Iqueqä yoqe haqeu ämamäupu, yeeqä ipu, Iquenqä ‘änŋuiqä’ ätäpu, ävätqänuwä-pqenqce, anŋuanänä, ii Qäqueqä.”

¹³ Itani nyi nätmatqä huitanä-huitanä Goti Iqu imäkkqe, kukŋuä tqanğä qätä äwikqe. Ii nätmatqä qäukuä haqä yätu äwiŋqä, ä qua tau äwiŋqä, ŋŋ qua yäpä mængisa äwiŋqä, itanğa eqä-pŋä iu äwäkäwänqä-pqä iuä. Nŋqä, nätmatqä eeqänänä, eeqänänä iu äwäkäwänqce, qu tiinä tqanğä äwikqe.

“Zä-hawä iu äpmeŋqä Iqutä, Sipsipqä Meqä Iqutäni, Iquaqu ‘änŋuiqä’ eeqänänä ämesinyä, itanğa yoqä naqeu, yeeqä inqeu, yänänäqnqce, kiqä hea ique-iquenqä manyiyänqä.”

* 5:5 Ipäqäkqä 49:9 † 5:5 Asayä 11:1,10; Itkimäkqä 22:16

14 Itanğa nätmatqä häñä-pmeqä-tänjä hñquaqui-hñquaquiñä iqua, “İ naqä-qakuä eä, qäyä pmetänä” tätqätanğuwänğa, ämaqä naqä iqua qonjä äuktäupu, yoqä naqä äwimiñuwi.

6

Sipsipqä Meqä Iqu, nyuñuä takä iquau equkqänğanqä

¹ Nyi Sipsipqä Meqä Iqu, nyuñuä takä bukä iu ämänñanğqä iquautanjä hiñuiqänjä ique, huätä equvqanğı äqunğqe. Itanğa nätmatqä häñä-pmeqä-tänjä iquautanjä hñqu, “Si biyä” ätätäqänğanı, iqueqä quväkitanı qäukuä mmqä ätqä-pa tqanğı äwikqe. ² İñä äwimitanı, nyi hiñuä anğı äqunğqe, hosi qäpaiqä hñque äqunğqe. Ämaqä, hosiu äpmeqä iqu, yquakä a qätätanğa, qu mäkitanjä ämäwqätäuqä yññai vqanğuwänğa, iqu mäkä iuñi ämäwqätäutñqä kñuä äme, iqäukqe.

³ İñanji Sipsipqä Meqä Iqu, nyuñuä takä huizi huätä equvqanğa, nätmatqä häñä-pmeqä-tänjä iutanjä huiziqu, tii tqanğı äwikqe, “Si biyä.” ⁴ İtanjı, hosi häñesqä hñqu ätimäukqe. Ga ämaqä hosiu äpmeqä iqueni, yänänäqñqä äwikuwi. Yänänäqñqä ii, ämaquqä äwqä hanuä pmeqe huätä motaumäuqanğa, iwä ämaqe, quwqä-quwä pizqä päkmbnuwä diñqeüä. Itanğa wäñuä ii imäkätñqe, näpçqä-hionaqä naqänänjä hñqu, ique äwikuwi.

⁵ İñä äqunmitanı anğini, Sipsipqä Meqä Iqu, nyuñuä takä 3 ique equvqanğa, nätmatqä häñä-pmeqä-tänjä iutanjä huiziqu, tii tqanğı äwikqe, “Si biyä.” İtanğa anğni, nyi hosi hiawiqä hñqu timäuqanğa, ique äpmeqä iqu, nätmatqä kuä-sñgumetqä iwäsäuqä hñqu, iqueqä hipa iu a qätätanğı äqunğqe. ⁶ İtanjı, ämaqä hñqueqä manänänji, nätmatqä häñä-pmeqä 4 iquauä awä iqisanı, tii tqanğı äwikqe. “Ämaqe, ymisanññqä äwa ipñqe, si äwätnä, tqä wäñuä imäkiyä. İ hitanğı ämaqä hiunji hñque wäñuä ipu, mbqä ämepiyi, mbqä ii, kuä-witqä qondä wänqä hmbinä-qe, ä kuä-bali qondä hñjuaqu-hmbinä-qeyä. İtanjı si olipqä eqä aowitä, wainqetäni, qui mimäkqä panä.”

⁷ İtanjı, Sipsipqä Meqä Iqu, nyuñuä takä 4 ique equvqanğa, nätmatqä häñä-pmeqä-tänjä iutanjä yäpakä iqu, tii tqanğı äwikqe, “Si biyä.” ⁸ İi äqunmitanı, anğı hiñuä äqunğqe, hosi kukuatqä hñque äqunğqe. Ga ämaqä hosi ique äpmamiñqä iqu, iqueqä yoqe Äpäkonque. İtanğa Äpäkonquenyqe, Hikuapqä anjä iqu qänaki äpkqe. Ga iquaqu qokä-apäkä hiqñqä hñquaqui-hñquaqui iwäsäusinyä, hiqñqä hñqueni, pizqä päkiyanğqe, yänänäqñqä äwikuwi. Iquaqu qokä-apäkä iuñi näpçqä-hionaqä itä pizqä äpäsäsinyä, itanğa iquaqu buayä dä naqänänjä ävqumäkäsinyä pizqä äpäsäsinyä, itanğa täñä-yaqä naqänänjä äväsinyä, äpäkombñqä imäkäsinyä, ga nanuä hiqiyqä quaetanı, pizqä päkññqä dowasiyanğqinyqä.

⁹ İñä äqunmitanı anğini, Sipsipqä Meqä Iqu, nyuñuä takä 5 ique equvqanğa, nyi qokä-apäkä, Goti Iqueqä kukñui a yänänäqñqä äqätpu awä tquanğuwinğqe qu pizqä äpäkkuwä iquauqä quuvqe, hiqäva-qäyqä ttawä yäpä iqi pmetanğä äqunğqe. ¹⁰ Quuvqä iinjä iqua, zääqä tnänjä tiñjä ätmiñuwi. “Nätmatqä eeqänänjä iquauqä Naqä Iquki, Si hñqutä enqä-panä manä, Tqä-täuänänjä Iquki, itanğa Tqä suqe, aanjä naqä-qakuia. Si ämaqä qua täu äpmerñuä

iquau, kuknuä ämitätnä, neyaqä häneqänqä kima wisnä diŋqe, ne Sinyqä hiŋui, squänğanqä äqānanä pmetatunquawä?” ¹¹ Iiŋä tätqätanġuwāŋga, qokä-apākä iunġi ämuasmāŋqä qāpaiqe, hŋqunā-hŋqunā äväpu, tii ätukuwī. “He hapä wāŋqä hmbu-ganā pmapiyā. Ämaqä hesä, mākä-hunqä iqua epäkkuwä-pa, iqua heqä wāunuä anä itqänuwä iquautä, heqä tta-tŋguäkautä pizqä päkŋqāuä. Iquaunġi, Goti Hanjuwä Iqu atāunuä ae ekqe qä. Itanġa qu iquaunġi, pizqä ae äpäsqaŋguwāŋganġi, Goti Hanjuwä Iqu heqä häneqänqä kima väniqe.”

¹² Itanġi Sipsipqä Meqä Iqu nyunuä takä 6 ique eguvqanġa, nyi nätmätqä tiinā timāuqanġi äqunġue. Quaetanġi, eekä naqānāŋä itä, mäptqe we maunqä, heawiqä ätimäutä, itanġa qanġui aanä hänesqä, häneqä enqä-panä imäkŋqge. ¹³ Qätäqueqe, yunuä zä-eaqe hiaqusqä ämitä, kiqä häukui qua mäŋi äpäŋqä-pa, qäukuä yätutanġi e äpäŋqūwī. ¹⁴ Qäukui, yquvanä äkuäpiquwä-panä iinġi, kuäpiqanġa, qoqonitä, qua eqä huväkuyitä, quwqä anġi äväma, nāndi-nāndi tqāwāwqanġä äqunġge. ¹⁵ Itanġa qua iutanä ämiqä naqä, ämaqä yoqä naqä-tāŋä, ä mākāŋqä ämiqetanġi naqä iquau, ämaqä mbqä-tāŋä, ŋŋ ämaqä yāŋänāqŋqä-tāŋä iquau, wāunuä-wiyqä hiŋġinqä, ä ämaqä huiziquauqä yäpā iqī mäpmeqä inuwä iquau, qu eeqānāŋi, hikä hovqä imä äpmepu, qoqonä naqä hikä qāyātāŋqä iu zä äpmakāukuwī. ¹⁶ Iu äpmakāupiyita, qoqonä iquaunqätä, hikä iquaunqätä, tääqä tii ätminuwī. “Ne zä-hawä iu äpmeŋqä Iqueuä hiŋeunqätä, Sipsipqä Meqä Iqueqä äwqä tnāŋinqätä, zä äneŋqä-qae, he ne zä näpatqäpiyā. ¹⁷ Ii tiinā etanġi. Hiunġi Iquaquiyqä äwqä tnāŋä imäkäsinyä, qokä-apākä iu kimanä quvqä ävqe, ii tāŋga ae täsä äpqi yä. Ga Iquaquiuä yāŋänāqŋqge, huätä ätasämäutä äŋguä pmetŋqe, tqukä?”

7

Israitqä iquautanä 144,000, Goti Iqueqä hiqŋqä ämakuwinqä

¹ Iiŋi ae äqunmitanġi, nyi ynaunġqä hŋquaqui-hŋquaqui qua hitunuä hŋquaqui-hŋquaquinä iu tqäutanġä äqunġge. Yunuä tutqä qāpu mäqunquä yätŋqenqe, iqua yunġi hitunuä hŋquaqui-hŋquaquisa timāuminqeuŋi, a äqätpu ätqäuminuwī. ² Ynaunġqä iqua quaetä, eqä-pŋiutä, qui imäkŋqge, Goti Iqu yāŋänāqŋqge ae äwikqe. Iiŋä äqunmi huizi, ynaunġqä hŋqu mäptqä timāuqä bu ävämeqe, nätmätqä Goti Hänä Äpmeŋqä Iqueqä hiqŋqä imäkqe a äqätqä äyapqge. Itanġa iqu ynaunġqä hŋquaqui-hŋquaquinä iquaunġi, tääqä yāŋänāqŋqä tii ätukqe. ³ “He qua iu, eqä-pŋä iu, itanġa zä iu, qui maqānā mimäkqä pambiyä. Ne neqä Goti Iqueqä hiqŋqge, Iqueqä wāunuä-wiyqä iquauä hiŋeunä iu ganä qiyeqanġua, ga qānakŋi, he nätmätqä qui inġa imäkqāpŋqä.”

⁴ Iiŋä äwimitanġi, qānakŋi nyi Goti Iqueqä qokä-apākä hiqŋqä ämakuwīu atāunuä ikuwinqä qätä äwikqe. Qokä-apākä, hueqä-himqä Israitqä iqesanä eeqāpnāŋä iquauä awä iqisanġi, hävemnäqŋqä, 144,000 atāunuä ikuwī. ⁵⁻⁸ Iiŋä etanġi hueqä-himqä Jutä iqesanġi 12,000, Lupenä iqesanġi 12,000, Geli iqueuī 12,000, asi Aseli iqesanġi 12,000, ä Näptali iqueuī 12,000, Mānasa iqesanġi 12,000, ŋŋ Simiyonä iqesanġi 12,000, Lipai iqueuī 12,000, Isäka

iquesaŋi 12,000, Seplonä iqueui 12,000 inä iqäpiyi, Josepä iquesaŋi 12,000, itaŋga Benjämenä iquesaŋi 12,000, iqua Goti Iqueä hiŋŋqe ämakuwi.

Ämaqä kuapänänjä iqua, Goti Iqueqä yoqe haqeu ämamäumiŋuwiŋqä

⁹ Ii äqunmi qänakŋi, hiŋuä aŋgi äqunŋqe, ämaqä kuapänänjä hŋqua, zä-hawä iqueuä hipenjuä iqisä, ä Sipsipqä Meqä Iqueä hipenjuä iqisä, tqäutaŋgä äqunŋqe. Ämaqä iinjä iunji, ämaqä hŋqu a änä matauqänänjä hävemnäqŋqe. Iqua qua eeqänänjä iutata, hueqä-himqä eeqänänjä iutata, ä huiwä huitaŋä-huitaŋä änyänuwä iutata, ŋŋ aŋä-kukŋuä eeqänänjä iutaŋä iquayi. Ga ämuasmänŋqe, quäuqä qäpaiqä ämuasmämbu, quwqä yeeqä motquapŋqe, zäwqä tuwä hiiki a qätataŋgä äqunŋqe. ¹⁰ Qu iinjä ätqäupiyänŋaŋi, maŋä yänänäqŋqä tii ätmiŋuwi. “Neqä Goti, zä-hawä iu äpmeŋqä Iqutä, Sipsipqä Meqä Iqutä, aŋgi inetmesinyä, äŋguä pmetunquä inemäkiyi, Iquaqunänjčä.”

¹¹ Itani ynaunjqä eeqänänjä iqua, zä-hawä ique, nätmatqä häŋä-pmeqä-tänjä iquau, ämaqä naqä iquau, awä iqi ämamäupu ätqäpiyi, itaŋga qu zä-hawä ique hiŋuä äqumbu, qoŋä oesäpu, hipenjuä qua bu eäpu, Goti Iqueqä yoqe haqeu ämamäumiŋuwi. ¹² Qu ii ipiyänŋaŋi, tiinjä ätmiŋuwi.

“Ii naqä-qakuiqä. Ne neqä Goti Iquenqä yeeqä aañä hävemnäqŋqä itanä, Iqueqä yoqä naqe, awä tatuŋquänänjqä. Iqu kŋuä äŋguä iwäsäuqä-tänueqä, ga ne Iquenji, ‘äŋguiqä’ ätuätanä, itaŋgaŋi Iqueqä yoqe, haqeu ämamäuquatuŋquänänjqä. Auqä, Iqu Aañä Yänänäqŋqä-qu eä, eeqänänjä iu Miqä-queyqä. Hea ique-iquenji, nätmatqä eeqänänjä tä, ii Goti Iqueqänänjqä. Aañä naqä-qakuiqä.”

¹³ Iinjä tqänŋuwänŋa, ämaqä naqä iquautanä hŋqu, yatŋqä tii änyikqe. “Qokä-apäkä ämuasmänŋqä qäpaiqä ipnänuwä tä, ii tqukuakä? Qu äŋgisa äpquwäwä?”

¹⁴ Iinjä dqanŋa, nyi tii ätukqe. “Naqä iqukiyä, si tqä-täuä näqŋqä eänjinyä.”

Ga iqu tii ändkqe. “Ämaqä tä, qu haŋä-iqä, tänjä-hunqä naqänänjä* ämepu äpmamiŋuwä iuta äpquwä iquaeqä. Ga quwqä ämuasmänŋqe, Sipsipqä Meqä Iqueqä häŋequeu, qäpaiqä imäknätŋqä asŋä äqäyätqänjuwä iquaeqä. ¹⁵ Iinjä dutaŋi, qu Goti Iqueqä zä-hawä hipenjuä iqi ätqäuänjuä. Qu hiunŋingatä, heatqänŋgatä, Iqueqä aŋä iu äpmapu, Iqueqä yäpä iqi pmetanŋä, Iqu Iqueqä zä-hawiu äpme, qunji ämitqänä. ¹⁶⁻¹⁷ Sipsipqä Meqä zä-hawiuŋi awä iqi äpmeŋqä Iqu, quwqä Ämiqä äpme, iquauŋi eqä esquä hea ique-ique äŋqä dunqä ätuma wänŋqiyä. Itaŋga Goti Iqu, kŋuä äpakä maqiyqä ipŋqä, quwqä hiŋuä eqä ye esänŋqiyä. Iutaŋi buayä dä miqä ipu, quwqä quväki yäkänä mäwiyqä itä, mäptqetä, nätmatqä tnänjitä, tnänjä miwimäkqä yänŋqiyä.”

8

Sipsipqä Meqä Iqu, nyunuä takä yäpakä ique equkänŋaŋqä

* 7:14 Matiu 24:21

¹ Itanġanġi Sipsipqä Meqä Iqu nyuñuä takä 7 ique equvqanġa, qäukuä yätunġi imänġnġenġqä hmbu tii imänminġqe. ² Itanġi qänaknġi ynaunġqä 7, Goti Hanjuwä Iqueä hipenjuä iqi ätqäuminjuwä iqua, hääwä 7 hñqua meqanġä äqunġqe.

³ Iinä qunätanġa, ynaunġqä hñqu äpäqce, suakä äñġuä sisnyanä weniñqä golqä häkä a äqätä, hiqäva-imäkqä ttawä-tänä qäqiqi ätqepkqce. Qu ynaunġqä iqueni, sisnyanä-weqä aanä kuapanä äwikuwi. Iqu nätmätqä iitä, Goti Iqueqä qokä-apäkä eeqänänä iuqä tääqä tqetä qäsä, golqä hiqäva-imäkqä ttawä, Goti Iqueqä zä-hawä iqueä hipenjuä iqi ätqäunġeu, hiqäva imäkätñqä äwikuwi. ⁴ Ga jinanä-weqä äñġuä iinjitä, Goti Iqueqä qokä-apäkä iuqä tääqä tqetä, ynaunġqä iqueqä hipa iutanġi, Goti Iqueä hipenjuä iqinyqä äminmä äyminġiyi. ⁵ Itanġi ynaunġqä iqu, tä hiqäva-imäkqä ttawä iunġi ioätä, jinänäweqä hevqeu eoquteqce, qua bu ätnämäueqäkqce. Iqu ae ätnämäueqanġanġi, qäukui mmqä ätätä, kakaqä naqänänä äpneqetanġi, qaquvqetanä we-hunġce, im-imä äqiyändakqca uwqanġa, quae eekä ikqce.

Ynaunġqä 4 iqua, quwqä hääwi, hääwä ätkuwiñqä

⁶ Ga ynaunġqä 7 hääwä a äqätminjuwä iqua, hääwä tññqä näwinyä imäkminjuwi. ⁷ E imäkmbiyitanġi, ynaunġqä kinġanänä iqu, iqueqä hääwi, hääwä tqanġa, hiwiyä häukuitä, tetä, häñeqä ique yuqui-yaqui imäkmbiyi, qua bu äpäknġuwi. Qu quaqetä, zä eeqänänjitä, hñquaqu-hñque iwäsekuwä iutanġi, te qua iunġi hñġinänä änatä, zä eeqänänä-pqä iunġi hñġinänä äñġqce. Ga qätaqä hioätqä-pqce, te eeqäpnä äñġqce.

⁸ Itanġi ynaunġqä huiziqu, iqueqä hääwi, hääwä tqanġqänġa, nätmätqä qoqonä, naqänänä tä-tänä enqä-panä iinä hñqu ätimäutä, iqu eqä-pñä bu äpäknġqce. Qu eqä-pñä hñquaqu-hñque iwäsekuwä iquautanä hñquenġi, häñeqä ätuekqce. ⁹ Ga qu nätmätqä eeqänänä eqä-pñiu hänä äpmenjuwä ii-pqce, hñquaqui-hñque iwäsekuwä iutanġi, hñġinġi eeqä äpäknġuwi. Asä yimba ii-pqce, hñquaqui-hñque iwäsekuwä iutanä hñquesanġi, qui imäkñġuwi.

¹⁰ Iinġi ae äqunmi huizi, ynaunġqä 3 iqu, iqueqä hääwi, hääwä tqanġa, qätäqueqä naqänänä, hiqi-tä äyanätñqä-panä hñqu, qäukuä haqä yätuta äpäknġqce. Inġanġi qu eqä eeqänänä hñquaqui-hñque iwäsekuwä iutanä hñġinjitä, eqä esquä iquautänġi, qätäqueqä iqu haqeqi äpäknġqce. ¹¹ Qätäqueqä ii äpäknġqä iqueqä yoqce, “Marasinqä Zä-iqä Iqueqä.” Itanġa eqä, qätäqueqä e äpäknġqä iqua, marasinqä aanä zä kuapanä iqä ii ätimäukqce. Ämaqä kuapanänä, eqä iquau äñġanġuwänġa, eqce, quwqä äwqce häkiyä yäqiyqanġi, qu äpäknġuwi.

¹² Iinġi ae äqunmi, enätqä 4 iqu, iqueqä hääwi, hääwä tqanġa, tiinä ätimäukqce. Qu mäptqeu, qanġuiu, itanġa qätäqueqä eeqänänä iutanġi, hñquaqui-hñque iwäsäupu, hñġinġi qui imäkkuwi. Itanġi mäptqä iqtä, qanġuä iqtä, iquaquiyqä äyanqanġanġi, hñġanġi mäyanqä iminġiyi. Itanġa qätäqueqä iqua-pqce, hñġinġi mäyanqä iminjuwi.

¹³ Ique äqunmi huizi, ymäuäkä naqänänä hñqu qäukuä awä iqä äväwa päwqanġi äqunġqce. Iqä äväwa äpäwätäqanġanġi, manä yänänäqñqä tii tqanġi äwikqce. “Qokä-apäkä qua bu äpmenjuwä

iquenä, oänä, oänä, oänä!* Ynaunjqä huizi hñquaqu-hñquenä iqua, quwqä hääwi hääwä tqanquwänga, hanä-iqä naqänänñi qokä-apäkä iu äwimenqiyä.”

9

Ynaunjqä 5 iqu, iqueqä hääwi, hääwä ätkqenqä

¹ Itañi enätqä 5 iqu, iqueqä hääwi, hääwä tqanqa, nyi qätäqueqä hñqu qäukuä haqä yätuta äväma, qua täu päkñganñi äqunqge. Itanqa qu iqueni, qua hovqä täpänuä maeqä iguesanä qñqanä hutäuge äwikuwi. ² Qñqanä hutäuge ävqanquwänga, iqu hovqä iinjä ique hutäuqanqa, suakä, tä naqänänñä ikeqanqä ätimäuqä-pa ätimäukqe. Itanqqänqa suakä hovqä iinjä iguesa ätimäukqä iqu, mäptqä ique qaquvqä enqä-pa äkiptaqiyätä, hea iwimäkkqe. ³ Itañi, penjuä kuapänänñi, suakä ique äväma, yänänäqñqä qänjuekäta iquauqä enqä-pani ämapiyi, qua iunqä äwekuwi. ⁴ Itañi penjuä iquauñi, tii ätukuwi. “He qoä-qamqä, zä-yäunquä hioätqe, yuuwä matäuqä pambiyä. Oeyä. He yuuwä täupñqe, ämaqä, Goti Hanjuwä Iqueä atäunuä iinjqe, quwqä hipenjuu maqñqä iinjä iquauñä imäkp iyä. ⁵ He ämaqä iinjä iquauñi, qanua 5 täñä-hunqä äväpiyä-qe, pizqe mapäsqä pambiyä.” Itanqa penjuä iqua, im-imä äwäpu, täñä-hunqä äwimiñuwi, ii qänjuekäta ämaqeu täñä-hunqä ävquwä enqä-pani. ⁶ Ämaqeu iinjä wimeqanñi, qu äpäkonqänqä qävqä ipiyä-qe, mapäkonqä ipnuwi. Qu äpäkonqä iinjqe, aanä kuapänä äwinqanqä-qe, äpäkonqä iqu qunqe, zä wäniqe.

⁷ Nyi penjuä iquauñi, hiñuä tiñä-nänñä äqunqge. Qu hosi iqua enqä-panä, mäkänqä näwi imäkñganqä, ga quwqä nyuänjuñi, golqä ynña enqä-panä ämäupu, itanqa quwqä himä-hiqumuani, ämaqä änyänuwä-panä iinjä änyimiñuwi. ⁸ Itañi quwqä de, apäkä iuauqä dä enqä-panä iinjä äupu, quwqä hiqunä, laiyonqä iqua äuiñuwä-panä iinjäqä. ⁹ Itanqa quwqä quikui, nätmätqä ipññqä woyqä enqä-panä iinjä eä, quwqä huqe, ptäptäukuä äqäyäpiyi, kalisi kuapänänñä, hosi iqua mäkänqä qanä tnänñä eyqiyämeqanqa, äkakä äqänqñqä-panä iinjäqä. ¹⁰ Itanqqänqa iquauqä häwqetä, yänä marasinqä täñä-hunqä quvqä vqetänñi, qänjuekäta iquauä enqä-panä iinjäqä. I etanñi, quwqä yänänäqñqä, qokä-apäkä iu täñä-hunqä quvqe, qanua 5 wipñqe, ii quwqä häwqeu äwinä. ¹¹ Iquauqä naqä ämiwiyqä äpmenqä iqu, ii enätqä qua hovqä täpänuä maeqä iguesanä iqueyqä. Ga Israitqä iquauqä anä-kukñuä iunñi, enätqä iquenyqe, ‘Abätonäü’ änyuätkuwi. Itanqa Grikä iquauqä anä-kukñuä iunñi, ‘Apoliyonä’ änyuätkuwi. Yoqä iquaquiyqä qakui, ‘Qui Imäkqä Iqueyqä’.

¹² Itanqa hanä-iqä naqä hiñuiqänñä iqu qäpu eqäqe, qätä nyipiyä. Hanä-iqä naqä hñquaqu qänaki yqänä äquvepänqiyä.*

Ynaunjqä 6 iqu, iqueqä hääwi, hääwä ätkqenqä

¹³ Itañi ynaunjqä 6 iqu iqueqä hääwi, hääwä tqanqa, nyi manä hñqu qätä äwikqe. Manä tqu, golqä hiqäva-imäkqä ttawä, Goti Iqueä hiñuä iqi äwinqä iqueqä komqä-hänyenä hñquaqui-hñquaquinä iquautanä yäpä iqisa tqanñi äwikqe. ¹⁴ Manä iqu

* 8:13 Itkimäkqä 9:12; 11:14

* 9:12 Itkimäkqä 8:13; 11:14

enätqä 6 häwä qätatänqä iqueni, tii ätukqe. “Enätqä hñquaqui-hñquaquinä, eqä naqä Yupretisiu guä äqäyambu äpmeñuwä iquauñi, huätä iwasqiyäwätiyä.”¹⁵ Enätqä iinä iqua, “Hiunjinqä, qanjuinqä, quväukuinqä äkñganqätiyä” tpu, näwinyä imäkmbu, äpmamiñuwi. Manä iqu iinä tqanğa, iqu enätqä hñquaqui-hñquaquinä iquauñi, qokä-apäkä iuñi, hñquaqu-hñque iwäsäupu, iquautanjä hñqueni, pizqä päkpnqä diñqe, iwasqäyäwatqke.¹⁶ Itanğa quwqä mäkä-iqä hosiu äpmamiñuwä iqua, aanä kuapanä, 200 miliyanqä äpmamiñuwinqä qätä äwikqe.

¹⁷ Itanji wätqä enqä-pani, hosi iquatä, ä hosiu äpmamiñuwä iquatäñi, quwqä suqe, nyi hiñuä tiinä äqunqce. Iqua niqñqä woyqä quwqä quikuiu ämänänminqce, hui häñesqä, hui heawiqä, ä hui hiuisqe. Hosi iquauqä nyuänji, laiyonqä iquauqä nyuänjä-nänjiqä. Itanğa, teu, suakiu, hikä piyanä-weqä tä änätñqce, eeqänänjä iqua, quwqä manita ätimäwa äumiñuwi.¹⁸ Itanğa nätmatqä ququvqänänjä hñquaqui-hñqueni iqua, ämaqä kuapanänjä, hñquaqui-hñque iwäsekuwä iquautanjä hñqueni, pizqä äpäkkuwi. Ii teu, suakiu, hikä piyanä-weqä tä änätñqce, hosi iquauqä manjuta ätimäwa äukuwä iquayi.¹⁹ Itanğa hosi iquauqä häwqce, nyuänjätänjä qämäkä-nänjä eä, ämaqeñi iitä yuuwä ätämiñuwi. Quwqä yänänäqñqe, manjutä, häwqeutä, äwäminqce.

²⁰ Ämaqä huizi, nätmatqä ququvqä hñquaqui-hñqueni iquautani, mäpäkonqä imiñuwä iqua, qu nätmatqä quwqä hipaitä imäkmiñuwä iuñi, tuwä mäwiyqä, äwqä yqänä äwimiñuwi. Auqä, qu dnä ququvqä iquauqä yoqetä, goti quanğä iquauqä yoqetäñi, haqeu ämamäupu, qonjä woktäuqe, mäwquatämäuqä imiñuwi. Goti quanğä golqeu, silpaiu, brasiu, hikiu, zeu, ga nätmatqä iinä iqua, qu hiñuä-tänjä, qätä-tänjä, qanä uwqä-tänjä-qua hmanji.²¹ Ämaqä hänä yqänä äpmamiñuwä iinä iqua, ämaqä huizi iu pizqä äpäsäpu, paaqä imäkäpu, ä huiwä yanä hiñgi änyäkipu, itanğa nätmatqä quwä hiñgi ämayäkämiñuwä-qe, anği knuä äkunmäknäpu, suqä iinä iquauñi tuwä mäwiyqä imiñuwi.

10

Enätqä hñqu, bukä wänqä hmbu, Jonä iqu änätñqä äwikqenqä

¹ Nätmatqä iinä iqua ae äpäwqanğa, nyi enätqä yänänäqñqä hñqu, qäukuä haqä yätuta quvepqanği äqunqce. Iqueqä huiwä iuñi, qaquvqä patñqä, itanğa wäpinyikuwä iqueqä nyuänjä iu okäkasänminqce. Iqueqä himä-hiqumuani, we-hunqä mäptqä enqä-pani ätä, ga iqueqä yukä iquaqu tä sqä enqä-panä iinji.² Ga iqueqä hipa iuñi, bukä wänqä ävatñqä hmbu, a äqätqca quvepqanği äqunqce. Äquvepäqetani, iqueqä yukä ämuangisanji, eqä-pñä haqeu äui, qunamäuqänğisanji, quaeu äumiñqce.³ Itanji iqu aanä manä yänänäqñqä, laiyonqä zääqä ätqä-pa, e ätkqe. Iqu manä yänänäqñqä tqanğa, inğanji qaquvqä 7 iqua äuesäupu, kukñuä ätkuwi.⁴ Qaquvqä 7 iqua äpnapiyi, kukñuä qäpu tqanguwänğa, nyi kukñuä iinji, tuwanuä qämätmä imiñqce, qäukuä haqä yätutani, manä hñqu tii tqanği äwikqe. “Qaquvqä 7 iqua kukñuä ätquwinqce, tuwanui maqiyqä panä. Tqä knuä iunä äkiyanä.”

5-6 Iwä enätqä qonjqä eqä-pnjutä, quaeutä äuitanji äqunqä iqu, kuknuä hñqu guä mäsäuetñqe, iqueqä hipa ämuangisanji qäukuä haqä yätu eätä, Goti Aanjä Hännä Hea Ique-ique Pmeqä Iqueä yoqe ätkqe. Ii Goti qäukuä iu, qua iu, eqä-pnjä iu, nätmatqä eeqänänjä iu äwinuwä ii imäkqenqe, Iqueqä yoqe, i ätkqe. I ätätäqänğanji, tii ätkqe. “Tänğanji Goti Iqu hinuä äqänä mäpmeqä inqiyä. Hea qäpu eqiyä. ⁷ Nätmatqä Goti Iqu imäkäniqä iinjqä zä eminqe, Iqueqä wäunuä äwiyäpu, kuknuä hinuä-tqä iquau ätuminjqä-pa, qänakñi ynaunjqä 7 iqu hääwä tätñqä iqanqutqänğanji, nätmatqä iinji, naqä-qakuä timäutñqä, imäkäniqe.”

⁸ Ga nyi manjä qäukuä haqä yätuta tqanji äwikqä iqu, anginji tii ändkqe. “Si äwätinä, bukä enätqä eqä-pnjutä, qua iutä ätqäunqä iqueä hipaeu ävatnä äwinqe, motayä.”

⁹ Iinjä dqanğa, nyi enätqä iquenqä äumi, iqueni, “Bukä wänqä ipu nyi dapiyä” ätukqe.

Ga iqueuä kima nyi-mändanji, tii ändkqe. “Si bukä wänqä täpu, ämändautnä äänyä. Ga si ämändauñji, tptawä äsätnä ändqe, kñjuä enqä-pa äwi iqanqä-qe, änguneqäsqä äwqä bu ämnäqetanji, anginji kanqä enqä-pa zä-yänqiyä.”

¹⁰ Iqu iinjä ae ändqanğa, nyi bukä iinipu, iqueä hipaeuta ämotaumi, qe ängqe. Ga nyi änganğa, nyaqä manjuñji, kñjuä enqä-pa äwi ikqe. Iwä ae änguneqäqanğa, äwqä mändanji zä ikqe.

¹¹ Inğanji qu tii ändkuwi. “Si Goti Hanjuwä Iqueuä kukñui, nätmatqä qokä-apäkä kuapänänjä huiwä huitanjä-huitanjä iuta, anjä huitanjä-huitanjä iu pmeqä iuta, anjä-kukñuä huitanjä-huitanjä tqä iuta, itanğa ämiqä naqä kuapänänjä iuta timäuninqenqä awä suiyä.”

11

Goti Iqueqä kukñuä awä suiyqä iquaquinyqä

¹ Iwä hñqu nyinji, “Si ävauätinä, Goti Hanjuwä Iqueä hiqäva-imäkqä anjitä, hiqäva-imäkqä ttawitänji, kiqä naqenqä iwäsäwä” ändätä, iwäsäunqänqä yäqä hñqu ändapätä, tiinjä-pqe inä ändkqe. “Ae iwäsäunji, qokä-apäkä iqi, Goti Iqueqä yoqe haqeu ämamäupñqä qonjä äwoktäutqänjuwä iquauñji, a täwä. ² Iinjä itnänğanji, si Goti Iqueqä hiqäva-imäkqä anjä ämätänqä ququawä yäpaqä männgisanji, miwäsäuqä pa, hinuinä qunyä. Ii tiinjä etanji. Ququawä iqu ämaqä Goti Iquenqä änyä maqñqä eänjuwä iquauqä eä, ga qu Goti Iqueqä anjä-himqä iqueni, quwqä äwinqä dutanä qui imäkäpu mitqätanppi, qanjuä 42 päwäniqeqä. ³ Itanji ämaqä nyaqä kukñui awä jiyñqä hñquaqui yänänänqñqä vqanqä, iquaqu huäqä-hunqä ämuasmänqe äyäunyä, kukñuä hinuä tätqätanğisi, hiunji 1,260 iqua* päwäniqeqä.”

⁴ Ämaqä iinjä iquaqu zä-olipqä iquaqutä,† itanğa hiqi-tä-tqäuqä iquaqutä, qua eeqänänjä iuqä Aanjä Naqä Iqueqä hipenjuä iqi ätqäunjuwä enqä-panji. ⁵ Ga ämaqä hui iquaqui ququvqä itquenätpu iqanqppqe, te iquaquiyqä manjita ätimäwanji, mäkä-hunqä iquauñji tä ganquti, qu äpäkombnuwi. ⁶ Iquaqu kukñuä awä jiyñqänğanji, qäukuä yätutanji piyä maqiyqä yätñqä imäkiynqe, yänänänqñqä-tänjä-quaquiyi. Itanğa eqä häneqä-tänjä imäkinyiyänqätä, nätmatqä quvqä

* 11:3 Qanjuä 42 iquatä, hiunji 1,260 iquatänji, asänänji. † 11:4 Sakätiyasi 4:2-14

qua tâu qui imäkinyiŋqätäni, yänänäqŋqä-tänjä-quaquiyi. Iquaqu nätmatqä iinjä di, iquaquiyqä äwiŋqetanä imäkinyiyi.

⁷ Iwä iquaqu Goti Hanjuwä Iqueä kukŋui qäpu tqanŋiyänŋani, nanuä hiqiyqä hŋqu qua hovqä täpäunuä maeqä iuta äyapäqe, iquaqutä mäkä humbnuwi. Iquaqu iquenj yänjä mäwqŋqä iqanŋisi, pizqä päسانیqe. ⁸ Iquaqui pizqä päsqanŋa, iquaquiüä huiwä pizqe, anä-himqä naqä† iutaŋä huänqä iqi witäniqe. Anä-himqä iquenyqe, kukŋuä ktqä “Sotomätä Isipätä enqä-paniqä” ätkuwi. Iqini, qänŋanä iquaquiüä Naqä Ique, qu äpäsäpu, zä-huätati äuekuwä iqiyyqä. ⁹ Hiunji hŋquaqu-hŋque, itanŋa huizi iqueä, hiunji quemisqä iunji, ämaqä huiwä huitanä-huitanä nyqä eeqänänjä iutaŋä, hueqä-himqä eeqänänjä iutaŋä, anä-kukŋuä eeqänänjä tqä iutaŋä, itanŋa qua eeqänänjä iutaŋä iqua, qu iquaquiyqä huiwi, ämaqä hŋqua ämepu qua qäyä ptepŋqe, ‘ŋŋqä’ mätkuä, hiŋuinä äqumbu pmappnuwi. ¹⁰ Kukŋuä awä suiyqä iquaqu qokä-apäkä qua iu äpmerŋuwi, täŋä-hunqä quvqe ävätqänjyä iutaŋi, iqua, iquaqu e päkonŋanŋiyiŋqe, ewiqä ätäpu, nätmatqä yeeqä vqe, yanä imbnuwi.

¹¹ Nyi tiinjä-pqe wätqä äqunŋqe. Hiunji hŋquaqui-hŋque ae äpäwqanŋani, hiunji huizi iqueä hiunji quemisqänŋani, Goti Iqu iquaquinyqä yunuä hänjä anŋu ävauquumatqe, ändowatqanŋa, iquaqu ävauäsinyä pämä ätqäukiyyi. Ämaqä, hiŋuä ii äqumbiyi, zä aanä naqänänjä ikuwi. ¹² Iquaqu ae ävauvi, manä hŋqu qäukuä haqä yätutaŋi, tii tqanŋi äwikiyyi. “Qe täqinŋä yapinyqä.” Inŋani iquaqu qaquvqe, qäukuä haqä yätunqä yqanŋiyänŋa, iquaquiyqä mäkä-hunqä iqua hiŋuä äqunäwatkuwi. ¹³ Asänŋani, eekä naqänänjä hŋqu iiqe, anä-himqä 9 iquau hiŋuinä äqunätä, hiqŋqä huiziquenji qui imäkkqe. Inŋa qänŋani, eekä naqänänjä ikqä iqu, qokä-apäkä 7,000 ättqäkqe. Qokä-apäkä huizi iqi äpmamiŋuwä ii, zä kuapanä wiŋŋanŋa, Goti qäukuä haqä yätu äpmerŋqä Iqueqä yoqe, haqeu ämamäukuwi.

¹⁴ Qätä nyipiyä! Hanä-iqä tquaqu qäpu eqanŋa, itanji huizi iqu timäutŋqe, qäqi-iqiyqä. §

Ynaunjqä 7 iqu, iqueqä hääwi, hääwä ätkqenjqä

¹⁵ Itanji enätqä 7 iqu, iqueqä hääwi, hääwä tqanŋa, inŋani qäukuä haqä yätutaŋi manä hui yänänäqŋqä tiinjä ätkuwi.

“Qua eeqänänjä iu miqe, neqä Naqä Iqueqätä, Iqueqä atäunuä ätekqä Kraisi Iqueqätänjä, näweqä ätimäuqiyä! Itanŋa Naqä Iqu hea ique-ique miquäniqe.”

¹⁶ Itanji ämaqä naqä 24, Goti Iqueä hiŋuä iqi zä-hawiu äpmerŋuwä iqua, qonjä äqutasepäpu, Iqueä yoqe haqeu ämamäupu, tii ätukuwi.

¹⁷ “Aanä Naqä Iquki, Si Goti Yänänäqŋqä Eeqänänjä-tänjä Iqukiyyä. Si täŋga äpmerjä, qänŋanä äpmamiŋä Iqukiyyä. Si Tqä yänänäqŋqä naqe ae ämetnä, ämitqänjŋqe, ne ‘änŋuiqä’ äktqunä. ¹⁸ Ämaqä Sinyqä änyä maqŋqä eänuwä iqua, äwqä tnänjä imäkkqanŋuwä-qe, Tqä äwqä tnänjitä, hea qäyunänjitäni, ae ätimäuqe.” Täŋŋani

† **11:8** Näqŋqätänjä hŋqua tii ätätqänjä. Jonä iqu anä-himqä hŋquenqä naqä-qakuä matqä ikqe. Iqu ämaqä quuvqä maeqiyqä ipu, suqä quvqä imäkäpu, Goti Iquenji hŋgisanaä itquetqätanŋuwiŋqä kukŋuä ktqä e ätätä äqäkqe. § **11:14** Itkimäkkä 8:13; 9:12

ämaqä ae äpäkonjuwä iquauni, kuknuä mittnqängganjqä. Itanğa-pqe, Tqä wäunuä äkiyäpu, kuknuä hiñuä-tqä iquaunitä, qokä-apäkä Tqängqä atäunuä ae ikñä iquaunitä, ämaqä zä ipu Tqä yäpä iqinyä äpmeñuwä yoqä-tänä, ä yoqä maeqä iquaunitä, quwqä kima ävätnä yeeqä iwimäktñqängganjqä. Iwä, ämaqä qua qui imäktqänguwä iquauni, qui imäktñqe, tänğa täsuwänä.”

¹⁹ Ämaqä naqä iqua, kuknuä iñi ae ätqanğuwänğa, Goti Hanjuwä Iqueä anä qäukuä haqä yätu ämätnänqce, qñqanä hutänğanğa, itanğanı qu Goti Iqueuä kuknuä guä-mäsänqä ipñä iqu hiñuä qumbñqä, ätnänä iqı ätqäuminqce. Itanğa qaquvqetanä we-hunqce, im-imä ändakka weqanğuwänğa, häänqä naqänänä ätimäutä, qaquvqe osquanğa, quae eekä itä, piyä hiwiyä häukuätänı, kuapanä äpäknğqce.

12

Apäkä iinyqätä, qämakä naqänänä iquenqätä

¹ Itanğanı nyi ktqä nätmatqä yäunuä iqä hñqu, qäukuä haqä yätuta tii timäuqanğı äqunğqce. Ii apäkä enqä-panıyi. Iiyqä ämuasmänqä enqä-panı, mäptqe ktqä pmuätäutanğa, qanñu-pqä iqu, iiyqä yukä yäpä iqı pmetanğa, qätäqueqä 12 iqua, iiyqä nyuänğä iunı, yñña enqä-panä ämäuä äpmaminqce. ² Apäkä äwqä-tänä ii, ymeqä nyuätñqä itäqänğanı, tänğä kiñä wunğanı, zääqä naqänänä ätminqce.

³ Itanı ktqä nätmatqä yäunuä iqä huiziqu, qäukuä yätuta tii timäuqanğı äqunğqce. Qämakä häñesqä naqänänä hñqu äwäminqce. Iqu nyuänğä 7 inqä-qu eä, ga kiqä nyuänğä iquautanı, nyuänğä komqä-hänyenä 10-tänju eminqce. Itanı nyuänğä eeqänänä iquauni, ämiqä iquauqä yñña enqä-panı äpmakäuminqce. ⁴ Kiqä häwqce, qäukuitanä qätäqueqä kuapanänı, qua täunqä äqutäsitätumepkqce. Qätäqueqä hñquaqu-hñquenä iquautanä hñquaquini, hiñuinä äqunätä, hñquesanı qua täu äpäknğuwı. Itanğa qämakä iqu, apäkä ymeqä nyuätñqä iqanğqä iiyqä hipenüä iqı ätqäuä, iqu, ii ymeqä ae äyä nyquanğa, änatñqä äqunä ätqäuminqce.

⁵ Ga apäkä ii ymeqä e änyuekqä iqu, ii ymeqä yäqçä woyqä a äqätä, qokä-apäkä eeqänänä äpmakäwänjuwä iu mitñqce, Goti Hanjuwä Iqu atäunuä ikqä iquvi.* Apäkä ii ymeqä ae äyä nyquanğa, qu iquenı haqä yätunqä maqänä äma epiyi, Goti Hanjuwä Iquenqätä, Iqueqä zä-hawä iunqätä ätuma äukuwi. ⁶ Iu ätuma uwqanğuwänğa, apäkä ii anä avqñqä imñqä zä äukqce. Ga iqini, qu iñi ämipu, ymisanä äväpu, itqätanğpi, hiunji 1,260 päwätñqä iinğce, Goti Hanjuwä Iqu anä ae imäkekqce.

Qu qäukuä yätu mäkä äunğuwınqä

⁷ Itanğa qäukuä haqä yätutanı, mäkä naqänänä tiñä ätimäukqce. Maikoli† iquä, iqueqä enätqä iquatänı, qu qämakä naqänänä ique päsqanğuwänğa, ga qämakä naqänänä iquä, iqueqä enätqä iquatänı, mäkä kima ikuwi. ⁸ Ga qu mäkä kima i ikuwi, yänänäqñqä maeqä epu, mäki homä ikuwi. Iinğä iutanı, qu qäukuä haqä yätunı mäpmeqä ikuwi. ⁹ Itanı Goti Hanjuwä Iqueqä enätqä iqua, qämakä iquenı, qua täunqä ämatnämepkuwı. Ii qämakä qänğatqä qu, “Setänä,

* 12:5 Apqä Bukä 2:9 † 12:7 Jutä 1:9; Deniyäli 10:13

ämaqeu kuknuänqä ätuma uwqä iqueyqä” änyuätminjuwi. Iqu qokä-apäkä qua täu äpmakäwänjuwä iunji, quangä tqüä iqueyqä. Qu ique qua täu ämatnämepepiyänqani, iqueqä enätqä iquauñä-pqe qäsä ämatnämepekuwi.

¹⁰ Itani qäukuä haqä yätutani, nyi manjä yänänäqngä hñqu tii tqanji äwikqe.

“Tänqani, Goti Iqu Yänänäqngä-tänjä-qu eä, angi ae inätmetä, Iqunä ämäneyätñqe, ii ätnänä iqi ae ätimäuci. Itanga ämaqä Goti Iqu Iqueqä qokä-apäkä iu angi itmeninqä atäunjuä ikqä Kraisi Iqu, yoqä naqetä, yänänäqngä ämetñqe, ii-pqe ätnänä iqi ae ätimäuci. Ii tiinjä etanji. Setänä, neqä tatqä-guäkau hiunji heatqä ique-ique Goti Iqueqä hinjuä iqi kuknuä ämitätñqä iqueni, bi ämatnämepekuwi. ¹¹ Ga neqä tasi-guäka, iqua Sipsipqä Meqä Iqueqä häneqetätä, Iquenyqä kuknuä awä ätminjuwitatäni, yänänäqngä ämepu, mäkä-hunqä iqueni ämäwqätäupu, quwqä hänjä-pmeqä dinqe knjuä mämeqä ipu, quwqä mäkä-hunqä iqua pizqä päsqenqe zä miqä danä ikuwi. ¹² Iinjä etanqgetani, qäukuä iqukitä, qäukuä haqeu äpmeñuwä iquendä, he ewiqä tpiyä. Inäqe qua iqukitä, eqä-pñä iqukitä, oänä! Setänä iqu iqueqä quäuqä pmeqe, homä etanji näqngä eä, äwqä tnänä imäkätä, henynqä ae äquvepqiya,” tqanji äwikqe.

¹³ Ga qämäkä iqu, qu iqueni, qua bu ae äyä ämatnämepeqngä hinjuä äqunäqetani, iqu apäkä ymeqä qokä nyquangqä iinjä, ändämikqe.

¹⁴ Inqani, apäkä iinjä, iyyqä anä avqngä iunqä äväwa wätñqe, qu ymäuäkä naqänänä iqueqä huqä hñquaqu ämämuasmewikuwi. Iqinjä quväukuä 3 äpäwätä, qanjuä 6 päwqanqanqe, ii qämäkä iqu-tänjä qäqiqi mäpmeqä, kinä nämä pmetanqa, qu iinjä anqänä ämipu, ymisanä äväqisminjuwi. ¹⁵ Apäkä ii äväwa uwqanqa, qämäkä iqu, iqueqä manjita eqä quta dueqanqa, qa ege, aanjä naqänänä imäknäqetani, apäkä ii qänaki äunjqwa ikäminqe. Qämäkä iqu, eqä tqü apäkä iinjä, huakä ämetä, qui imäkätñqä äwingqe. ¹⁶ Eqä iqu e päwqanqa, qua iqu apäkä iinjä, yätamakqä ävätä, eqä qämäkä iqu quta ändomäukqe, hea enqä-pa äqäqauäqe, eqä iqueni yäpä imä ämäwqatqke. ¹⁷⁻¹⁸ I iqanqa, qämäkä iqu apäkä iinyqä äwqä tnänä winqanji, iqu äwätä, iyyqä ymeqä huizi iquau mäkä päkmätä ikqe. Qokä-apäkä i päkmätä ikqä ii, qu Goti Hanjuwä Iqueqä kuknuä-suqä iu qänaknä ipu, kuknuä Jisasi Iqu awä ätkqe, a äqätminjuwä iquayi. Itani qämäkä iqu, eqä-huänjä-tänjä hikä weä iqi, pämä ätqäukqe.

13

Nanjuä hiqiyqä hñqu ätimäukqenqä

¹ Qämäkä iqu iqi tqäutangä, nyi nanjuä hiqiyqä hñqu, eqä-huänjiuta timäuqanji äqunqqe. Iqu nyuänjä 7-tänjä-qu eä, itanga nyuänjä komqä-hänyerjä 10 hunätanji äqunqqe. Itani hänyerjä eeqänänä iquauñi, ämiqä iquauqä yñña enqä-pani äpmakäuminqqe. Itanga iqueqä nyuänjä iquauñi, yoqä Goti Iquenyqä äkasuwä quvqä tqänqä hui äqänminqqe. ² Ga nanjuä hiqiyqä nyi hinjuä äqunqqa tqü, ii lepatqä enqä-panjä iiyi. Itanga kiqä yuki, bea iquauqä enqä-panji. Itanga kiqä manji, laiyonqä iquauqä enqä-panji. Itani qämäkä iqu nanjuä iqueni, iqueqä yänänäqngä ävätä, yoqä naqänqä iwimäkätä,

itanğa ämiqe, iqueqä-kiuä enqä-panjä pmetnqä iwimäkkqe. ³ Itanğa nanjuä hiqiyä iqueä nyuänjä hnqueni, wätanqä-tänji. Ii pizqä äpäsänätpu ikuwä-qe, wätanqä ququvqä iinjä iqu, ae äsätä, änguä ekqe. Itanji qokä-apäkä eeqänäni, nanjuä hiqiyqä iquenyqä yäunjuä ipu, qänaknä äwikuwi. ⁴ Itanğa iqua, qämäkä naqänänjä iqu iqueqä yänänäqñqe, nanjuä hiqiyqä ique äwikqenqä näqñqä ae epiyitanji, qämäkä iqueqä yoqe haqeu ämamäupñqä qonjä äwoktäukuwi. Ga iqua, “Nanjuä hiqiyqä tqutä asänänji, tqukikä? Ä mäkä anänji, tqukitä hunyiyñqäwä? Aanqeqä” ätäpu, nanjuä hiqiyqä iqueqä yoqe, haqeu inä qe ämamäukuwi.

⁵ Inğanji Goti Hanjuwä Iqu nanjuä hiqiyqä iqueni, hinjuinä qunätanji, iqu kiqä yoqä haqeu ämamänätä, Goti Hanjuwä Iquenyqä äkasuwä quvqä ätätä, ga ämaqeu mitqätanji, qanjuä 42 äpäukqe. ⁶ Qanjuä iinjä päwätqätanğa, iqu Goti Hanjuwä Iquenyqä äkasuwä ätätäqänğanji, Iqueqä yoqenqätä, Iqueqä anjä qäukuä haqä yätunñqätä, nñ iu äpmeñuwä eeqänänjä iquauñqätä, tuwänğisa ätminqe. ⁷ E qäyä ätätqätanji, Goti Iqu iqueni, iqu qokä-apäkä Goti Iqu Iqueqänqä atäunjuä ikqä iunji äpäsätä, homä qäyä iwimäkätñqä hinjuinä äqunminqe. Itanğa iqu yoqä naqä ämetä, hueqä-himqä eeqänänjä iutä, huiwä huitanjä-huitanjä änyänjuwä iutä, kukñjuä eeqänänjä iutä, itanğa qua eeqänänjä iu pmeqä iutä ämitñqä hinjuinä äqunminqe. ⁸ Iutanji, ämaqä qua iu pmeqe, Goti Iqu qua mimäkqänğanji, quwqä yoqe bukä hea ique-ique pmeqeunji maqñqä iminjqä eeqänänjä iqua, qu nanjuä hiqiyqä iqueqä yoqe, haqeu matnämäupu qonjä woktäupnuwiqä. Bukä iqu, ii Sipsipqä Meqä qu qänğanä pizqä äpäsänjuwä Iqueqeqä.

⁹ Ämaqä qätä-tänju-qu etanğutqe, iqu kukñjuä tä qätä änguänä äwiyänä. ¹⁰ Ga Goti Hanjuwä Iqu ämaqä hnque, guä kiqiyäueqänqä atäunjuä itqätanğutqe, inji iqu guä kiqiyäueqä anju guä qiyänätñqä wänqiyä. Itanğa Iqu ämaqä hnque, qu näpçä-hionaqetä pizqä päkññqä atäunjuä itqätanğutqe, ga qu iqueni, näpçä-hionaqetä pizqä päkññqäuä. Ga suqä tiinjä tqi timäuqanğanji, Goti Iqueqä qokä-apäki, qu yänänäqñqä äpmapu, quwqä quuvqä heqiyqe, a yänänäqñqä kiqätqänqä.

Nanjuä hiqiyqä hnquququ ätimäukqenqä

¹¹ Itanji nyi nanjuä hiqiyqä hnquququ, qua iunda ävautä äyapqanji äqunğqe. Ga kiqä nyuänjä iunji, komqä-hänyenjä hnquaqu, sipsipqä meqä iquauqä enqä-panjä iinjä äunäqänğa, kiqä kukñui, qämäkä naqänänjä hnqueqä enqä-panjqä. ¹² Nanjuä hiqiyqä qua iuta ätimäukqä iqu, nanjuä hiqiyqä kinğanänjä iqueqä yänänäqñqeta äkitqäuä, iqueqä wäunjui imäkminqe. Nanjuä hiqiyqä kinğanänjä iqu, wätanqä ququvqä, ique pizqä päkmätä ekqä, ga ae äskqä iquvi. Itanji qua iuta ätimäukqä iqu, qua iu äpmeñuwä iqua, nanjuä hiqiyqä kinğanänjä iqueqä yoqe, haqeqä ämamäupu qonjä woktäupñqä, wäunjuä tii iminqe. ¹³ Iqu suqä naqänänjä, ämaqä mimäkqänänjä di huitanjä-huitanjä imäkätñqä yänänäqñqä ämakqe. Suqä hnqu tiinji. Qokä-apäkä iuqä hinjuä iqinji, iqu, tä qäukuä haqä yätuta äväma, qua täu päknätñqä imäkminqe. ¹⁴ Iqu nanjuä hiqiyqä kinğanänjä iqueqä yänänäqñqeta äkitqäuä, suqä iinjä iqua

qäyä imäkätñqä, Goti Iqu iqueni, hiñuinä qunqanqçetani, iqu qokä-apäkä qua täñji quangä ätuätä, tii ätumiñqe. “Nanua hiqiyqä, näpçä-hionqe qäyä äpäsçanqä, häñä yqänä äpmeñqä iqueni, he iqueqä ktqe imäkäpu, iqueqä yoqe haqe mamäupiyä.”¹⁵ Itani, iqu nanua hiqiyqä ktqä iqueni, yunua qäyä vätnqe, Goti Hanjuwä Iqu hiñuinä äqunqçqe. Inji ktqä iqu, kukñuä ätätä, ämaqä ktqä ique çonqä mäwoktäuqä iqanqçqä iquauñi, qu pizqä päkpnqä imäkkuwi.¹⁶ Itanqani, nanua hiqiyqä hñquaqunä iqu tqanji, qu qokä-apäkä eeqänänqä iuqä huiwiu atäñuä vqänqä äqäkuwi. Hñqua quwqä hipenñivqä. Itani hñquauñi, hipa ämuangisanjqä. Ga ämaqä hiñginqä, ä yoqä-tänqä, nñ mbqä kuapänqä-tänqä, nñ mbqä-nätmatqä jua-jua maiqä-tänqä, ä huizi iquauqä yäpä imä mäpmeqä inuwä, ä huiziquauqä wäñuä hiñginäwa äwiyätqänuwä-pqä iunji-pçeuä, qu eeqänänqä, atäñuä vqänqä kiqä hiqñqä iutani, äyä ämakuwi.¹⁷ Hiqñqçqe, ii nanua hiqiyqä iqueqä yoqenä-qe, nñ iqueqä yoqä iuta a täuqänqä. Inji ämaqä, nanua hiqiyqä iqueä hiqñqä mämeqä imipqä iqua, qu qokä-apäkä huiziuqä nätmatqçqe, mbqä miqä da iqanqçpi, ga huizi iqua-pçqe, quvaqä nätmatqçqe, mbqä miqä danä ipnuwi.¹⁸ Ga ämaqä hñqu knuä äñguä-tänqä eäqçqe, iqu nätmatqä täñqçqe, näqñqä äñguänänqä hetñqänänjqä. Ämaqä hñqu näqñqä-tänqä-qu eäqçqe, iqu nanua hiqiyqä iqueqä yoqeta a täutñqänänjqä. Ii ämaqä hñqueqä yoqçeta atäñuä enqä-paniqä. Ii 666 iqeyi.

14

Ämaqä 144,000 iqua, apqä änyä-hänqä ätkuwiñqä

¹ Ga nyi hiñuä angumä äqunqçqe, Sipsipqä Meqä Iqu çoqonqä Sayonä yätu tqäutangi äqunqçqe. Itanqa Iqutänji, qokä-apäkä 144,000 iqua, Sipsipqä Meqä Iqueqä yoqetä, Iqueqä Kaniqçqä yoqetänji, quwqä hipenñiu äqambu anä ätqäumiñuwi.² Itani qäukuä yätutani, häñqä äñguänänqä hui qänqanji äwikqe. Ii eqä naqä hñqueqä häñqätä, qaquvqä naqä hñqueqä äkakätä, enqä-panä iñä ätätä, ga ämaqä hui gita ätquwä-panä iñä tqanji äwikqe.³ Ga qokä-apäkä 144,000 iqua, Goti Hanjuwä Iqueä zä-hawä iqueuätä, nätmatqä häñä-pmeqä-tänqä hñquaqi-hñquaqiñä iquauätä, ämaqä naqä iquauätä hiñuä iqi ätqäupu, apqä änyä-hänqä hñqu ätkuwi. Apqä iquenqçqe, ämaqä huizi iqua-pçqe, maqñqä epnä. Ga ämaqä kuapänänqä iñä iqua, Goti Hanjuwä Iqu qokä-apäkä qua täu äpmeñuwä iuta anji mbqä imakqä iqua, quwqä-quwänä näqñqä eqäuä.⁴ Ämaqä iqua, apäkä iuatä hiqäqä anä äwipu, kiyä imätmäknätqänuwä enqä-panä iñä ma, ikikinyänqä äpmepu, anä eeqänänqä, Sipsipqä Meqä Iqu äwqanqçqeñi, qänaki äwivändätqänuwä iquayi. Goti Hanjuwä Iqu qokä-apäkä eeqänänqä qua täñuñuqä awä iqisa ae mbqä imetä, inji qu Iqueqänqätä, ä Sipsipqä Meqä Iqueqänqätä, qämätaqiyqä pmepñqä iñqçqe, qu, qu-ganänqä enqä-panä itmakqe.⁵ Qu kukñuä quangä matqä ipu, nätmatqä hñjua mimäkqä itqänuwä iquaiqä. Oeyqä.

Ynaunjqä hñquaqi-hñquenqä iquauqä kukñuñqä

⁶ Nyi iñä äqunmitani, huizi, ynaunjqä huiziqu qäukuä awä iqi äväwa päwqanji äqunqçqe. Iqu kukñuä äñguä hea ique-ique pmeqe, qokä-apäkä qua täu äpmeñuwä iunji, kukñui awä tuätñqä iquvi. Qua

eeqänänjä iutä, hueqä-himqä eeqänänjä iutä, ä anjä-kuknuä eeqänänjä iutä, ηη huiwä huitanä-huitanä iutänyä. ⁷ Iqu manä yänänäqñqä tii ätkqe. “Goti Hanjuwä Iqu, ämaqeuaqä suqe kuknuä tqeuta iwäsäutñqe, ae ätimäuciyä. I etanji he Iquenqä zä yasämä ipu, Iqueqä yoqe haqeu matnämäupñqä, qonjä woktäupiyä. He Goti qäukuiu, quaeu, eqä-pñiu, itanğa eqä esquä eeqänänjä imäkkqä Iqueqä yäpä iqi äpmepu, ‘änğuiqä’ tpiyä.”

⁸ Itanji ynaunjqä huiziqu, hiñuiqänjä ique qänaki äwivändqa äquvepätä, tii ätukqe. “Anjä-himqä naqänänjä Bapilonänji, qui ae imäkñgiyä! Anjä-himqä Bapilonänji, qokä-apäkä eeqänänji, wainqä yänänäqñqä vqanji qu änäpu, hiqiiyqä iquwä-pa, kiqä suqä yänänäqñqä iu, huiwä yanä hinji imbnqä iwimäkqe qä. Auä ii qui ae imäkñgiyä!”

⁹ Itanji ynaunjqä huiziqu, iquaquisanä qänaki äwivändqa äquvepätä, manä tnänjä tiinjä ätukqe. “Ämaqä, nanuä hiqiyqä iqueä yoqetä, iqueqä ktqetä, haqeu mamäupñqä qonjä äwoktäupu, iqueä atäunjuä iinjqe, hipenjuinjä-qe, hipaeunä-qe, ämapqä iqua, ii iqua wainqä aanjä huitanä di bnqäüä. ¹⁰ Wainqä ii ämbqe, ii Goti Hanjuwä Iqueqä äwqä tnänjiyqä. Itanji Goti Iqu wainqä-eqetä, aanjä eqetä, yuqui-yaqui mimäkqä da yänqiyä. Oeyä. Iqu Iqueqä äwqä tnänji, eqä-häkä imänqeu iquatimeqanğuti, ga ämaqä iqua, iquauqä ququvqenqä ämbñqänänj qä. Ii ämbqe, Goti Hanjuwä Iqueqä enätqä iquauä hiñuä iqisä, Sipsipqä Meqä Iqueä hiñuä iqisänji, ämaqä iqua täñjä-hunqä ququvqe, tä iutatä, hikä piyanä-weqä tä änätñqä iutatä, mapñqäüä. ¹¹ Iwä suakä, iquau täñjä-hunqä e vqä iquesa ätimäucqä iqu, iqu äpakä iquäniqeqä. Ga ämaqä nanuä hiqiyqä iquenqätä, iqueqä ktqenqätä, qonjä äwoktäupu, itanğa iqueqä yoqeta atäunjuä iinj qä ämequwä iqua, qu hiunjinğa, heatqänğa, hapä pmeqe, mämeqä danä ipnuwä iquayqä.”

¹² Itanğanji suqä iinjä iqua ätimäucanğanji, Goti Hanjuwä Iqueqä qokä-apäkä, Iqueä suqä eeqänänji qänaknä ipu, quwqä quuvqä heqiyqe, Jisasi Iquenyqä a äkiqätäunjuwä iqua, qu yänänäqñqä pmapñqänğanji.

¹³ Itanji qäukuä haqä yätutanji, nyi manä hñqu tii tqanji äwikqe. “Si tuwanjuä tii qäyä. ‘Ämaqä, qu Naqä Iquenqä quuvqä eqiyäpu, täñgatati nänğinqä äpakombnuwä iqua, yeeqä äwinyänä.’” Itanğa Dñä Änğüä Iqu-pqe, tii ätkqe. “Ii naqä-qakuiqä. Ii tiinjä etanjiyi. Quwqä suqä änğüä imäkmitp qä iqu, qutä anä wäniqetanji, quwqä wäunjuä dnjä huqä itqänjuwi, huätä ävquatämäupu, hapä pmapnuwiqä.”

Ymisanä mmqä iqanğa, tävqenqä

¹⁴ Iinjä äqunmitanji, huizi, nyi qaquvqä qäpaiqä hñque, ämaqä ne qua täutanä enqä-panä asänänjä hñqu pmetanji äqunqqe. Iqu iqueqä nyuänjuñji, golqä yñña enqä-pa ämäüä, itanğa iqueqä hipa iunji, hionaqä kuä-tävqä aanjä yanäqñque a äqätminqqe. ¹⁵ Itanji ynaunjqä huiziqu, Goti Hanjuwä Iqueä anjita yäpaqänğisa ätimäüqe, ämaqä qaquvqä ique pmetanğqä ique, manä yänänäqñqä tii ätukqe. “Ymisanä qua bu enqä eeqänänji, mmqä ae iqä-qae, ga täñğanji

ätävqänqanjqae,* tqä hionaqetä täwiyä.”¹⁶ I tquanqa, ämaqä qaquvqä iu äpmaminqä iqu, iqueqä hionaqetä, ymisanä ae mmqä itanqä-quau ätäwikqe.

¹⁷ Itani enätqä huiziqu, hionaqä kuä-tävqä yanäqñquä a qätqä-qu, Goti Hanjuwä Iqueä anä qäukuä haqä yätu ämätnänqetanji äväma, yäpaqänqisa ätimäukqe. ¹⁸ Itani enätqä asä hñqu hiqäva-imäqkä ttawiuta äväma äpkqe. Iqu tä iu ämitñqä yänänäqñqä-tänä iqueqä. Iqu enätqä hionaqä aanä yanäqñquä-tänä qätätanqä ique, tiñä ätukqe. “Wainqä qua bu enqä häukui, mmqä ae iqä-qae,† tqä hionaqä yanäqñquetä huätä ätävätnä, naqä-hñqäqinyä mäqumuatiyä.”¹⁹ Inä tquanqa, ynaunqä iqu iqueqä hionaqetä, wainqä häukuä mmqe ätävätä, aquvä ämaqäkqe. Itani iqu wainqä häukuä mmqä ätäwikqä ii ämetä, qonjqä ipu, kiqä eqä mapñqä hikä hovqä naqä ique ätnämäukqe. Hikä hovqä iqu, ii Goti Hanjuwä Iqueqä äwqä tnänñqä ätnä. ²⁰ Qu anä-himqä yäpaqänqisa ätimäupiyyi, wainqä häukui, hikä hovqä ique ätnämäukuwi, qonjqä iqanguwänqa, häñeqe, hovqä iquesa ätimäwa yäpaqänqisa äpäwäkqe. Häñeqä i äpäwäkqe, ätuwa äpeyätä, ämaqä iunji ämäpмуäqänänjä iñji, ii huakä enqä-pa, kinä haqä nämä‡ äquveqäkqe.

15

Enätqä 7 hñqua, nätmätqä ququvqä a äqätänjuwinqä

¹ Nätmätqä iñji timäuqanji hinuä äqunmitani, huizi, hiqñqä huitanä hñqu, qäukuä yätuta timäuqanji äqunätmä, “Squä-nänjä äqunänundiyä” tmä ikqe. Nyi tiñä äqunqge. Enätqä 7 hñqua, nätmätqä ququvqä 7, qokä-apäkä iu qui imäkñqä a äqätpu äpmaminjuwi. Nätmätqä quvqä iñji, Goti Hanjuwä Iqueuä äwqä tnänñiuta qäpu ätimäuqä-qae, anqñji hui matimäuqä yänqiyä. ² Itani nyi eqä-pñä naqänänjä hñqu, huiwä hiqumuanä hinuä iqänqä-nänji, tetä qäsä imäkquwä-panä iñjä äqunqge. Itanqa eqä-pñä iqueä manä iqñji, ämaqe, qu mäkä iunji ämäwqätaupu, nanuä hiqiyqä iquesä, iqueqä ktqetä, ä iqueqä atäunjuä iñqetä, mändi äkittqukuwä iqua, gita Goti Hanjuwä Iqu iquau äwikqe a äqätpu ätqäuminjuwi. ³ Qu iqi ätqäpiyanqanji, Goti Hanjuwä Iqueqä wäunjuä-wiyqä Mosisi iqueätä, Sipsipqä Meqä Iqueätä, apqä tii ätminjuwi.

“Naqä Iqukiyä, Si Goti Yänänäqñqä Eeqänänjä-tänä Iqukiyqä. Si wäunjuä yänänäqñqä, ämaqä mimäkqänänjä huitanä di, Imäkqä-quki etanji, ga ne hinuä äqunätanä änevauqumuatqiyä. Ga ämaqä eeqänänjä iuqä Ämiqä Iquki, Tqä suqä eeqänänji, jänänänjä eä, ga aanä naqä-qakuänänjiqä.

⁴ Naqä Iquki, Si aanä pmuai, Tqä-täuänänjqä. Ämaqä hueqä-himqä eeqänänjä iqua äpäpu, Sinyqä qonjä äuktäupu, ‘änqiuqä’ tñnuwänqänänjqä. Tqä suqä aanä jänänänji, ätnänjä iqi ae ätimäuqeqä. Tqä suqä iñjä iquautanji, qokä-apäkä eeqänänji, Sinqä zä ipu, Tqä yoqe, haqeu matnämäuqäpñqänänjqä.”

⁵ Nätmätqä iñjä iqua ae ätimäuqanqa, nyi anji hinuä äqunqge, Goti Hanjuwä Iqueqä namnä anä qäukuä yätu ämätnänqä yäpä imñi,

* 14:15 Itkimäqä 14:7 † 14:18 Itkimäqä 14:7 ‡ 14:20 Jonä iqu hiqñqä 1,600 äqäkqe. Hiqñqä iñjiqia, ii 300 kilomita enqä-paniqä.

hiqñqä pmua ique hinuäquva enminqe, ävatñganñi äqunñqe. Namnä anä iunñi, Goti Iqueqä kukñuä-suqe, äwäminqe. ⁶ Itañi enätqä 7, nätmätqä ququvqä 7, qokä-apäkä iu qui imäkpnñqä a äqätminuwä iqua, hiqñqä pmua iuta yäpaqänñisa ätimäukuwi. Iquauqä huiwä iunñi, ämuasmänñqä kiyä maeqä, aanä äyänñqä ipumbu, quwqä quikuiunñi, golqä yauqä enqä-pa äyiminuwi. ⁷ Itañi enätqä iquauñi, nätmätqä hänä-pmeqä-tänñä hñquaqui-hñquaquinñä iquautañä hñqu, golqä hevqä 7, iquau äwikqe. Itanña hevqä iinñä iquauñi, Goti Hea Ique-ique Pmeqä Iqueqä äwqä tnänñi, manñuä änyiminqe. ⁸ Itanña Goti Yoqä Naqetä, Yänänäqñqetä, Ämenqä Iqu pmetanñiyqä kñuä ävätñqe, hiqñqä pmua iunñi, suakä iqu, äkeikqe. Itanña enätqä iqua, quwqä nätmätqä quvqä qäpu equaseqanñuwänñanñqe, ämaqe hiqñqä iunñi, mäpaquvqä ipnuwiqä.

16

Enätqä iqua, Goti Iqueqä äwqä tnänñä iinñä hevqe, equasekuwinñä

¹ Itañi nyi Goti Hanjuwä Iqueä hiqñqä pmua yäpä yänñgisanñi, manñä hñqu tqanñi äwikqe. Iqu enätqä 7 iquauñi, manñä yänänäqñqä tiinñä ätukqe. “He äwäpu, Goti Hanjuwä Iqueqä äwqä tnänñä iinñä hevqä 7 iqua, qua bu eeqänä equasäpiyä.”

² E tquanña, enätqä hinuiqänñä iqu, Goti Iqueqä äwqä tnänñä iinñä hevqe, äma äwäqe, qua haqeqi equasekqe. Ga inñanñi, ämaqä, nanñuä hiqñyqä iqueqä atäunñuä imbu, iqueqä ktqenñqä qonñä äwoktäuminuwä iquauqä huiwiunñi, wätanñqä ququvqänänñi äwimakqe.

³ Itañi enätqä huizi iqu, Goti Hanjuwä Iqueuä äwqä tnänñä iinñä hevqe, eqä-pñä iu equasekqe. Equaseqanña, eqä-pñi, ämaqä ae äpäkombqä iquauqä hänñeqä enqä-pañä iinñä ätuekqe. Ga nätmätqä eqä-pñiu äpmeñuwi, eeqäpnä äpäkonñuwi.

⁴ Itañi huizi, ynaunñqä 3 iqu, iqueqe äma, eqä qanñä äpäwitñqä iquautä, eqä esquä iutä equasekqe. E equaseqanña, eqä iinñä iqua, eeqä hänñeqä imänñqe. ⁵ Ga inñanñi nyi ynaunñqä egeu miqä iqu, tii tqanñi äwikqe.

“Goti Tqä-täuänä Naqä-qakuä-quki eänä, Qänñanä Äpmaminñä, Tänña Äpmeñä, Iqukiyqä. Si ämaqä iunñi, quwqä suqe iwäsäutnä, nätmätqä quvqe wimetñqä ätñi, ii Tqä kukñuä ätñi waqiyä manä, aanä jänänänñqä. ⁶ Ga ämaqä Tqä kukñuä hinuä-tqä iquautä, qokä-apäkä Tqänñqä atäunñuä ikñä iquautä pizqä äpäsäpu, quwqä hänñeqe iotñqä imäkkuwitanñi, Si hänñeqe ämaqä quvqä tqua bnñä äwinñi, ii quwqä kimanñi, qäyunänñqä.”

⁷ I tquanña, nyi hiqäva-imäkqä ttawä iutanñi, manñä hñqu tii tqanñi äwikqe. “Goti Naqä Aanñä Yänänäqñqä Eeqänänñä-tänñä Iquki, Tqä qokä-apäkä kukñuä mitqe, quanñä manä, aanñä naqä-qakuä jänänänñiqä.”

⁸ Itañi enätqä huizi 4 iqu, Goti Iqueqä äwqä tnänñä iinñä hevqe, mäptqä ique equaseqanña, Goti Hanjuwä Iqu mäptqä iqueqä te, yänänäqñqä ätimäutä ämaqe te qäyä nätnñqä, hinuinä äqunñqe. ⁹ Itañi mäptqä iqueqä te, aanñä tnänñä imänätä, ämaqä iunñi häkiyä yäqiyqanña, qu Goti Hanjuwä, nätmätqä ququvqä qu äwimeqä ii ämitñqä Yänänäqñqä-tänñä Iqueqä yoqenñqä kukñuä ququvqä

ätminjuwi. Iinjä ätäpiyänggani, qu Iqueqä yoqe, haqeu mamäupnqe, knji makunmäknqä iminjuwi.

¹⁰ Itani huizi, ynaunjä 5 iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä äwqä tnänjä iinqä hevqe, nanuä hiqiyqä iqueä zä-hawä iu equasekqe. Itanga ämaqä nanuä hiqiyqä iqueä yäpä iqi äpmaminjuwä iunji, hea iwimäkkqe. Imä e äpmapiyänggani, tänjä aanä ququvqä wunqanji, quwqä tewi huakmä iminjuwi. ¹¹ Qu quwqä huiwiu tänjä-hunqätä, wätanqetä, wimeqanqgenqä Goti Hanjuwä Qäukuä Yätu Ämitnqä Iquenyqä kuknuä ququvqä ätminjuwi. Iinjä ätäpiyänggani, qu quwqä suqä ququvqä imäkminjuwi, tuwä äwiyäpu, knji makunmäknqä iminjuwi.

¹² Itani asä enätqä 6 iqu, iqueqä hevqe, eqä naqä Yupretisi ique haqeqi equasekqe. Ga ämiqä naqä mäptqä timäuqä injisanjä iquauqä hänaqe näwenyä imäkätngqe, eqä naqä iinjä iqu ye ikqe.

¹³ Iinjä iu äqunumi huizi, mätänjä enqä-panjä dnjä quvqä hnquaqu-hnquenä iqua, qu qämakä naqänänjä iqueqä manjutatä, nanuä hiqiyqä iqueqä manjutatä, ä hinuä-tqä quangä iqueqä manjutatä timäuqanjä äqunqge. ¹⁴ Ga dnjä ququvqä iinjä iqua, nämatqä ämaqä mimäkqänänjä di, huitanjä-huitanjä imäkäpu, ämiqä qua naqä äwäkäwänqä iu äpmejuwä iquau äwimayikitqänjuwä iquayi. Ii tiinjä etanjiyi. Dnjä iqua ämiqä naqä iquauqä knji ävauqumuatqanqppi, qu iquauqä mäkä-iqä iquau aquvä ämaqäyäpu, itanga hiunji naqänänjä, Goti Yänänäqngä Eeqänänjä-tänjä Iqu atänuä ae ikqä iqueni, Iqutä mäkä humbnuwänqänänjä.

¹⁵ (“Ga he qätä änyipiyä. Nyi henyqä äquvepätmänggani, quwä-meqä iqua äquvepätqänjuwä-pa, iinjä quvepmqänä. I hitanji ämaqä hnqu, hiqaqä mäwiqä itä, ga qokä-apäki, iqueqä womba iinqe, ätnänjäqi injä ikiqanquti hinuä qunquä iinqe, iqueqä ämuasmänqge, kiuätä qäqiqi emitätqe, itani ämaqä iinjä iqu, yeeqä iquänqä.”)

¹⁶ Itani dnjä quvqä iqua, ämiqä naqä iquauji ätuma, anä, Israitqä iquauqä kuknuä iunji, ‘Amaketonäuä’* änyuätkuwä iunqä, äquvepkuwi.

¹⁷ Itani enätqä yäpakä 7 iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä äwqä tnänjä hevqe, qäukuiu equatekqe. Ae equateqanqa, Goti Hanjuwä Iqueä anjitanji, manä hnqu, zä-hawä iuta yänänäqngä, “Qäpiyqä!” ätkqe. ¹⁸ I tqanqa, qaquvqetanjä we-hunqge, im-imä ändakka weqanqa, häänqä naqänänjä ätätä, qaquvqe osqanqa, itani eekä aanä naqänänjä ikqe. Ga eekä iinjä iqu, qänqanä qokä-apäkä qua täu äpmaminjuwänggani, naqä iinjä di miqä iminqe. ¹⁹ Iinjä iqetanji, anä-himqä naqä Bapilonä ii, hiqngä 3 äkutänqanqa, itanga ämaqeuqä anä-himqä huizi-pqe, qui eeqä imäkngqe. Goti Hanjuwä Iqu, anä-himqä naqä Bapilonä iyyqä suqenqä knjuä indqänäqge, Iqu anä-himqä iqueni, wainqä-eqe, Iqueqä eqä-häkä† imänqgeu equasimetä, änätngä imäkkqe. Ga wainqä-eqä ii, Goti Hanjuwä Iqueqä äwqä tnänjä naqänänjiyqä. ²⁰ Eekä iqanqa, qua eqä huväkiyä äwäkäwänqä isua eqä ämämpmuäqanqa, qoqonä-pqe matqäuqä ikuwi. ²¹ Itani, hiwiyä häukuä naqänänji, qäukuä yätuta äpäknqge. Iquauqä hanjä-iqe, aanä kuapanänji 50 kilo tqe. Inji ämaqäyqä haqeqi äqäyäpänätä, qunji aanä quvqä kuapanä

* **16:16** Yoqä ‘Amaketonä’ iqueqä quati, ‘Qoqonä anä-himqä Megito iu ätqäunqä’ iquwi. Qänqanänji, Israitqä iqua mäki, iqi äunqge. Tiwiqä hnqu 2 Ämiqä Naqä 23:29-30 iu äqänä.

† **16:19** Matiu 20:22; 26:39; Jonä 18:11

iwimäkkqe. Ququvqä iwimäkkqanqenqä, qu Goti Hanjuwä Iquenqä kuknuä ququvqä ätminjuwi.

17

Apäkä huiwä yanä hinji ikiqä iinyqätä, nanuä hiqiyqä iquenqätä

¹ Itani enätqä 7, hevqä a äqätänjuwä iquautanä hñqu, nyi änyimeqe, “Anä äwäta, ga apäkä huiwä yanä hinji kiinjä ikiqä, eqä kuapanänjä iquauqä haqeqi äpmenqä ii, iyyqä ququvqenqä kima metñqenqe, ämäktquamqänä” ändkqe. ² “Ga qätä nyiyä. Apäkä iinj, ämiqä naqä, qua täutanä iqua ätuma ikipu, huiwä yanä hinji inyäkitañjuwiqä. Ga aanä ämaqä qua täutanä-pqä iqua-pqe, asä inä inyäkipu, ga eqä yänänäqñqe änäpu, wänä-wänä iquwä-pa ipu, nätmätqä huiñqä änyä maññqä epiyanä itqänäuä.”

³ Kuknuä iinj ae ändäqe, iqu Dñä Ängguä Iqueqä yänänäqñqeta, anä avqñqä iunqä ändma äukqe. Iqinj, nyi apäkä hñqu nanuä hiqiyqä häñesqä hñqueä haqeqi pmetanji äqunqqe. Ga nanuä hiqiyqä iinj iqueqä huiwä iunji, Goti Hanjuwä Iquenyqä kuknuä tuwängisa tqä yoqenä, imueqänqä iquvi. Ga iqu nyuänä 7 änyqä-qu eä, iqueqä nyuänä iinj iquauñi, komqä-hänyenä 10 äunminqe. ⁴ Ga apäkä iyyqä ämuasmänqe, häñesqätä, ipisqätä, itanğa golqä quayunüä huitanä-huitanitä, ä hikä quayunüä änguanänjä huitanä-huitanitä, wimñä aanä qeqätqä imäkkuwi-tänä iyyi. Iyyqä hipa iunji, golqä häkä a äqätminqe. Suqä Goti Iqueqä hinuä iqi piyanä-weqätä, kiyä mätqätä, iyyqä huiwä yanä hinji äväkitäqänğa imäkäkäminqe, häkä iinj ique manguä änyminqe. ⁵ Ga iyyqä hipenüä iunji, qu iyyqä yoqä tii äqäkuwi. “Anä-himqä naqä Bapilonä, apäkä eeqänänä, hinji qñqä iuauqätä, suqä piyanä-weqä qua iu äwinqä eeqänänä iuqä känaiyi.” Yoqä iinj iqueqä qakui, zä äwäminqe. ⁶ Apäkä iinj ii, Goti Hanjuwä Iqueqä qokä-apäkä, qu Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, äpäkonguwä iuqä häñeqe änätä, ämaqä hñqu eqä yänänäqñqe, änätä wänä-wänä ikiqä-pa, e iqanji äqunqqe. Nyi hinuä iinj äqunmi, yäunüä itmä, kñuä kuapanä änyikqe.

⁷ Kñuä e änyätqätanğa, ynaunqä iqu tiinj ändkqe. “Si sunqä yäunüä inyä?” Iinj ändäqetanji, tiwiqe tii änyikqe. “Apäkä iisä, nanuä hiqiyqä, ii haqeqi pmeqä ätuma äwqä iqu, nyuänä 7-tänä ga kiqä komqä-hänyenji, 10 iqtänji, iquaquiyqä qakui zä witanqñqä-qe, nyi ämäktquamqeqä.” ⁸ Iinj ändäqetanji, tiinj ändkqe. “Nanuä hiqiyqä si hinuä äqunanä iqu, qänğanä äpmaminqä-qe, tänganji yqänä mäpmeqä enä. Ga iqu qua hovqä täpäunüä maeqä iquesa äväma, yäpaqä tängisa yapätñqä näwi imäknätqä. Ga, iqu hämä qui imäknänqiyä. Qokä-apäkä qua iutanä, ga Goti Hanjuwä Iqu qua mimäkkqänqatqä quwqä yoqe, bukä häñä-pmeqeu maññqä inqä iqua, nanuä hiqiyqä ique hinuä äqumbiyi, yäunüä ipñqäuä. Ii tiinjä dutanji. Qänğanänji iqu äpmaminqe, ga tänganji mäpmeqä inqe, iwä qänakndanji iqu ätimäunimeqä. ⁹ Ga ämaqä kñuä indqänqä ängguä-tänju etanqutqe, iqu nätmätqä täñqe, näqñqä ängguä henqiyä. Nyuänä 7 iqua, qoqonä 7 iquauñqä atäunüä änyänä. Itanğa apäkä ii, qoqonä iquauä haqeqi äpmenä. ¹⁰ Ga anji tiinjqä. Nyuänä kuapanä iqua, ämiqä naqä 7 iquauñqä, atäunüä inä änyänä. Iwä iquautanji, 5 iqua qui ae imäkñganğä, kiuänänjä hñqu yqänä pmetanji, ä huiziqu

matimäuqä yqänänjqä. Ga iqu ae ätimäuqetani, kuapanä mäpmeqä, wänqäpu pmenqiyä. ¹¹ Ga nanuä hiqiyqä qänganä äpmaminqä, tängga-pqä mäpmeqä da inqä iqu, ii iqu atäunui tiinjinqä eänä. Ämiqä 8 iqueyqä. Itanğani ämiqä iinjä iqu, huizi iquautanä anänğ-qu enğä-qae, ga iqu qui hämänä imäknäniqeqä.”

¹² Iinjä ändäqetani, tii ändkqe. “Komqä-hänyenä 10, si äqunänğ iqua, ii atäunui, ämiqä naqä 10 iquauñqeqä. Iinjä iqua, ämiqä naqä ae equwä ma, nanuä hiqiyqä iqutä yänänäqñqä anä ämapiyi, ämiqe zinuänggata ti mäptqä timäuqängganqä wänqäpu mipñqäuä. ¹³ Ga ämiqä iinjä iquauqä knui, naqä-hñqunänjqae, quwqä yänänäqñqetä, ä yoqä naqetä, nanuä hiqiyqä ique wipñqäuä. ¹⁴ Ga nanuä hiqiyqä iqutä, ämiqä iquatä, qu Sipsipqä Meqä Iqutä mäkä äumbiyi, ga Sipsipqä Meqä Iqu, ämaqä naqä iquauqä Naqä-qu eä, ämiqä iquauqä Ämiqä-qu etanğqä iutani, Iqu iquauñi mändi äkittqiyätä ämäwqätäunqiyä. Itanğa Iqu mäkä iqanğqeu anä iquwä iqua, ii ämaqä Iqu tääqä ätuätumetä, Iqueqänğqä atäunua itä, Iquenyqä quuvqä yänänäqñqä eqiyäpu, kukñuä qänaknä itqänuwä iquayi.”

¹⁵ Itani enätqä iqu kukñuä hui inä tii ändkqe. “Eqä naqä, apäkä huiwä yanğ hinqi ikiqä ii äpmenqä iqi pätkätanği äqunänğ iqua, ii atäunui tiinjinqä eä. Qokä-apäkä huiwä huitanğ-huitanğ iinjğ, kukñuä huitanğ-huitanğ mñqä, qua huitanğ-huitanğ iutanğ iinjğ, eeqänänği aquvä naqänänğ äqänäpu, äpmenuwä iunğ eänä. ¹⁶ Itani komqä-hänyenä 10 äqunänğ iquatä, nanuä hiqiyqä iqutä, tängganğ apäkä huiwä yanğ hinqi ikiqä iinyqä, himä-wiunğqä wipñqäuä. Qu apäkä iinjğ, iyyqä nätmätqä ämotaupu, qäkä tpqä iwimäkäpu, iyyqä guwä huiwä du ämäkänğqe änäpu, itanğa iinjğ, tä hämänä wätakä niqiyätñqä ikapñqäuä. ¹⁷ Suqä iinjğ imäkññqe, tiinjğ itanğiyi. Goti Hanjuwä Iqu, nätmätqä timäuniqä iinjğ qänganä ätätä eänğqeu timäutñqä dñqe, Iqu Iqueqä-kiuä ämiqä iquau knuä vqanği, ga qu knui, naqä-hñqunä indqänäpu, quwqä ämaqeu miqänğqä yänänäqñqä eeqänänği, nanuä hiqiyqä ique wipñqäuä. Qu Goti Hanjuwä Iqu nätmätqä eeqänänğ ätkqä dñqe, inyanä iqa uwqäpnuwiqä.”

¹⁸ I ändäqe, tii ändkqe. “Apäkä si hinuä äqunänğ ii, atäunua tiinjinqä eänä. Anğ-himqä naqänänğä, ämiqä naqä qua iunğ eeqänänğ iquau ämitñqä iinyqä ätnänä.”

18

Anğ-himqä Bapilonänği, apäkä hinqi ikiqä enğä-panğ itanği, qui imäkñğqenğä

¹ Nyi nätmätqä iinjğ iquauñqe, qätä ae äwimi, enätqä huiziqu qäukuä haqä yätunğ äväma, quvepñanği äqunğqe. Iqu aanğ yänänäqñqä-tänğ-qu, ga iinjğ motquetñqe, iqueqä huiwiutanği, qua iu we äunminğqe. ² Itani iqu manğ yänänäqñqä tiinjğ ätkqe.

“Anğ-himqä naqä Bapilonä ii, aanğeqä! Qui ae imäkñğiyä! Ii dnğ ququvqä iquauqä anğ ätimäuqe. Dnğ hñquata, ynğ hñquata, nanuä hiqiyqä hñquatänği, qu Goti Hanjuwä Iqueä hinuä iqi, kiyä imätmäkñğa äwätqänuwä, iqi äpmenäuä. ³ Ii tiinjğ duta itanği. Ämaqe, wainqä-eqä yänänäqñqe änatqänuwä-panğ iinjğ, hueqä-himqä eeqänänği, iisä huiwä yanğ kuapanä änyäpu, itanğa ämiqä naqä, qua iunğ iqua-pqe, iisänğ huiwä yanğ inä änyiminuwä. Ga

ämaqä quaeutanä, mbqä wäunuä iminuwä iqua, qu mbqä wäunuä ipu, iwä mbqä kuapänäni, ii suqä quvqä huitanä-huitanä womba minqä imäkminqeta, ämaminuwiqä.”

⁴⁻⁵ Inji ae ändqanğa, nyi manä hñqu-mända qäukuä yätuta tii tqanği äwikqe. “Nqä qokä-apäkäuä, anä-himqä iunji, iyyqä suqä ququvqä aquvä imäkqa-imäkqanji, qäukuä haqä täu etqutquiyä. Itanji Goti Hanjuwä Iqu, iyyqä suqä ququvqä eeqänänä imäkätñqenqä kñuä indqängiyä. Ga, suqä quvqä ii imäkätñqetä, iyyqä mbqä quvqä metñqä-pqe, hesä anä guäyamä maiqiyqe, qäyunä ma, quvqänänjiqä. Iñinqe, he anä iqinji, äväma ppiyä.

⁶ He apäkä hñgi ikiqä ii, huiziquau iwitquetñqenqä kñuä heyqanğutqe, ga suqä asä iñji, he witquapñqeqä. Ii iyyqä suqä quvqe, ämamonäka äpäyätñqä-pa, iyyqä mbqä quvqä metñqe, ämämonyqa äpäyäpu, kima wipiyä. Iñä itäqanğanji, ii eqä yänänäqñqä huitanä-huitanji, eqä-häkä inqeu, huiziquauñqä guäyamä äqiyimetä ävätñqä-pa, he eqä aanä yänänäqñqänänä eqä-häkä inqeu guäyamä äqiyimepu, ga ii änätñqä iwimäkpiyä. ⁷ Ii iyyqä-kiuänqe tii ätnätñqeqä. ‘Nyi eeqänänä iu ämiqä naqä äpmamä, itanğa ämiqä zä-hawä iu äpmenänä. Nyi apäkä yawiqinyä manä. Iwä hanä-iqä nyimeqanğutiyqae, kñuä qämqä manä. Nyi naqinjqä.’ Ii iñä ätnätä, kiqä yoqe haqeu ämamänätä, iyyqä-kiuä äminyätñqe, nätmatqä kuapänäni ämäqumuakka äpäyätñqeqä. Iñä imäkätñqenqä, he apäkä iñji, tñğä-hunqe kuapänä äväpu, kñuä kuapänä-pqä qiyätñqä inä iwimäkpiyä. ⁸ Iñä dutanji, hanä-iqä huitanä-huitanji, hiunji hñquenyä wimeñqiyä. Iwä tñğä-yaqe, hävemnäqñqä ätimäutä, ämaqä kuapänäni, kñuä kuapänä äqäyäpu, itanğa ymisänä dä naqänänä timäunqiyä. Itanji anä himqä naqä Bapilonä ii, tä wätakä iqiyämäunqiyä. Hanä-iqe naqänänä iñä wimetñqe, ii Goti Naqä, iyyqä suqe Iwäsauqä Iqu, yänänäqñqä eeqänänä-tñğä Iquvi.”

⁹ Itanğa ämiqä naqä qua iutanä, iisä huiwä yanä änyäpu, nätmatqä kuapänäni anä ämäqumuakka äpäyätqänjuwä iqua, iñji, tä änätäqeta suakä timäunqanği äqumbiyi, qu kñuä huäqä-hunqä äqäyäpu, äwqä hanä-iqä mapnuwiqä. ¹⁰ Qu ii tñğä-hunqä quvqe meqanği äqumbiyi, zä winğanji, iisänä qäqi matqäuqä, kinä haqä nänji ätqäpiyanğa tñnuwi.

“Oänä! Bapilonä iikinyqä, huäqä kinä änaunqiyä! Si anä himqä, aanä naqänänä yänänäqñqä iikiyi! Iñä etanği, tqä suqä quvqenqä kimanji, maqänä äyä äkimeqiyä!”

¹¹ Ga ämaqä qua iutanä mbqä wäunuä naqä imäkätqänjuwä iqua, ämaqä, quwqä yquayä mbqä ipnuwänqe, aanqä itanği, Bapilonä iinyqä kñuä äqäyäpu, äwqä hanä-iqä mapnuwi. ¹² Iquauqä yquayi, tiñä iquauñqeyi. Golqä, silpa, ññ hikä anğuanänä iu, wimñä qeqätqä iu, gquä-yatqä hui mimäunqänänä anğuanänä iu, ä yuä qäpaiqä anğuanänä iquau, ä yuä ipisqä iquau, ä yuä hänesqä, ññ yuä kakä iquau, ä zä eeqänänä huitanä-huitanä jinänä-weqä iquayi. Itanğa, nätmatqä huitanä qu eläpenqä iquauqä hiqanänä itä, ññ zä anğuanänä itä, ä brasi äyanğqä itä, ainqä änä moquasqänänä itä, ññ hikä anğuanänä tqätqäkä-tñğä itä imäkminuwä iquayi. ¹³ Itanğa yquayä hui-pqe, inänjqä. Ii nätmatqä huitanä-huitanä, buayi äwi yätñqä, anji jinänä-wetñqä imäkqeu, itanğa wainqä, olipqä eqä aowä,

ä bretqä imäkätñqetä. Ga qu bulumäkatä, sipsipqätä, hosi-pqä, ηη kalisi, hosi iqua eyqiyäma äumiñuwä iquau, wäunuä-wiyqä hingiqä iqua-pqe, itaŋga ämaqä mäkiu mändi äkittqiyäpu, ätuma äumiñuwä iquau, inäñä-täñuai. Nätmatqä eeqänänä ii, mbqä ipñqe, ämaqä hma etañgqeqä, äwqä hanä-iqä mapnuwi.

¹⁴ “Nätmatqä si kuapänä äkinyätñqä ii, eeqänäni sitäñä qäqiqi mäwiqä, kiñä nämä äwiqiyä. Huyä-quayunuä äñguänänä mbqä haqä yämä eñqä tä, eeqänäni hma eqäqe, si aŋgiñi hiñuä mäquñquä da isñqinyä.”

¹⁵ Inji, ämaqä, nätmatqä iinitä mbqä wäunuä imäkäpu, Bapilonä iyyqä suqä iutañi mbqä kuapänänä-täñä emitpqä iqua, ii, täñä-huñqä quvqe meqanñgqeqä zä wiñgani, kñuä huäqä-huñqä äqäyäpu, äwqä hanä-iqä ämepu, iisänä qäqi matqäuqä, kiñä haqä näñi tqäpnuwi. ¹⁶ E ätqäpiyänñgani, tii tñnuwi.

“Oänä, anä-himqä naqä iinyqe, huäqä kiñä änaunñiyä! Ii qäkä qäpaiqä äñguänäni äyäutä, yuä häñesqätä, ipisqätä ämetä, itaŋga iyyqä huiwä iunji, golqä, hikä hui mimäuqänänä äñguänänä, ä wimñä aañä qeqätqä imäkñätñqeqä. ¹⁷ Mbqä nätmatqä eeqänänä iinji, hanä-iqä ii wimeqanñganä, qui ae imäkñgqiyä.”

Ga yimbaeu ämitqäñuwä eeqänänä iquau, ämaqä eeqänänä yimba iu äqämbu, qua eeqänänä iunqä äwätqäñuwä iquau, ηη ämaqä eeqänänä yimba iu wäunuä itqäñuwä iquau, ηη mbqä wäunuä eqä-pñä du itqäñuwä iqua-pqe, Bapilonä ii-sänä qäqi matqäuqä, kiñä näñi ätqäukuwi. ¹⁸ Ga kiñä näñi ätqäupu, anä-himqä iinji, tä gannqä suäki hiñuä äqumbiyi, mañä yänänäqñqä tii ätkuwiqä. “Anä-himqe, naqänänä tqutänä asänäni, hñqu hmanjqä.” ¹⁹ Ga qu qua hiñä ämepu, nyuänñu äuaquvauqumuatñäpu, kñuä huäqä-huñqä äqäyäpu, äwqä hanä-iqä-täñä äpmepu, mañä yänänäqñqä tii tñnuwiqä.

“Oänä, anä-himqä naqä iinyqe, huäqä kiñä änaunñiyä! Iiyqä nätmatqä kuapänä ämäqumuatqä äpemiñqetani, yimba eeqänänä iquauqä kunuñu, eqä-huänñu ikipu, mbqä kuapänänä-täñä ekuwi. Hanä-iqä ii wimeqanñganä, qui ae imäkñgqeqä, huäqä kiñä änaunñiyä!”

²⁰ “Qäukuä Goti Hanjuwä Iqunä miqä iquki, hanä-iqä anä-himqä ique i äwimeqeqe, äwqä yeeqä iyä! Itaŋga, Goti Iqueqä qokä-apäkä iquendä, Jisasi Iqu kukñuä awä tuäkiqänñqä endowatkqä iquendä, ηη kukñuä hiñuä-tqä iquendä, he anä yeeqä ipiyä. Ii quvqä etquetñqeqä, Goti Hanjuwä Iqu ae iwäsäutä, kimañi, ävqiyä.”

²¹ Kukñuä ii ae ätqanñga, enätqä yänänäqñqä hñqu, hikä kuä-witqä quqowä qäyqä eñqä-panä, hikä kätanänä hñqu ämetä, eqä-pñä bu ätnämeqäkqe. I imäkätä, tii ätkqe.

“Ny i imäkqä-panä iinji, qu anä-himqä naqä Bapilonä ii, bi yänänäqñqä tnämeqäqanñuwänñga, iwä ämaqe, hiñuä aŋgiñi mäquñquä danä ipnuwiqä. ²² Iinñä etañgi, Bapilonä iiki, gita päsqä, häawä-tqä, ga äkakä huitañä-huitañä qñqä huizi iqua, tqä täkñä yäpä ingisañi, äkakä maqñqä da yänñiyä. Ga ämaqä wäunuä huitañä-huitañä imäkqänñqä näqñqä ae ämetqäñuwä iqua, qu saqä yäpänñgisañi mäpmeqä da ipñqäuä. Hikä kuä-witqä quqowä qäyqä iqueqä äkakä-pqe, saqä yäpänñgisa mäwiqä da yänñiyä. ²³ Hiqi-tä iqueqä we-huñqe, we maquñqä da yänñiyä. Ga qokä apäkä ämanñqä

kukñuä ii-pqe, saqä yäpäñgisa mäwiqä danä yänqiyä. Nätmatqä iinjä iqua, tiinjä duta kimenqiyä. Ämaqä, tqä mbqä wäunüä iqä iqua, qua täunji, ämaqä naqä, yoqä-tänjä-qua äpmaminjuwi. Ga si paaqä huitanjä-huitanjä imäkätinä, qokä-apäkä qua eeqänänjä iu qänaknä kipñqä, quanqä äyä ätuminji.”

²⁴ Itanqa, kukñuä hinjuä-tqä iquautä, Goti Hanjuwä Iqueqä qokä-apäkä iutä, ga ämaqä eeqä, quaeu mäkä-hunqä iqua äpäkkuwitanji, hanjä-iqä iqu, Bapilonänä äwiqi.

19

Qu, “Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe, haqeu ämamäuanä” ätkuwiñqä

¹ Iinjä ae ätimäucanqa huizi, nyi manä kuapanä qäukuä yätuta tii tätqätanqä äwikqe. “Ne Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe, haqeu ämamäuanä! Ämaqeu hanjä anqi iqumuatqetä, yoqä naqetä, yänänäqñqetäni, neqä Goti Hanjuwä Iqueqänänjqä. ² Ii Iqu qokä-apäkä iuqä suqä iwäsäucanqanji, hmbu kikiyanqä miqä, aanjä naqä-qakuänänjä Jänä Iwäsäucä Iqueyqä. Ga apäkä, huiwä yanjä hinji kiinjä ikiqä ii, qokä-apäkä eeqänänjä qua iunji, iyyqä ii ikiqeta qui iwimäkminqetäni, Goti Hanjuwä Iqu, iinjä iwäsäucqä. Ii Iqueqä wäunüä-wiyqä iquau pizqä äpäkkqenqe, Iqu iyyqä kimanji ävqiyä. Iinjä iutanji, ne Iqueqä yoqe, haqeu ämamäuanä!”

³ Iinjä ätpiyi, qu anqumñi tiinjä ätkuwi. “Ne Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe, haqeu ämamäuanä! Ii tä änatäqetanjä suaki, hea inqa-inqanqä iqa uwquätñqänänjä!”

⁴ Inqanji ämaqä naqä 24 iquatä, nätmatqä hanjä-pmeqä-tänjä hñquaqi-hñquaqiñä iquatä, qonjä äqutasepäpu, Goti zä-hawä iu Äpmeñqä Iqueä yoqe, haqeu ämamäupu, tii ätkuwi. “Ii naqä-qakuä eä, qäyä pmetänä. Ne Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe, haqeu ämamäuanä!”

⁵ Goti Hanjuwä Iqueqä zä-hawä iutanji, manjä hñqu tii ätkqe. “Goti Hanjuwä Iqueqä wäunüä imäkäpu, Iquenyqä zä ipu, yäpä iqinyä itqänjuwä iquenä, ämaqä hinjinqä-qe, yoqä-tänjä-qe, eeqänänjunä, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe, haqeu mamäupiyä!”

Sipsipqä Meqä Iqu apäkä metñqä, ymisanjä imäkkqenqä

⁶ Itanji nyi qokä-apäkä kuapanänjä hui, kukñuä ätäpu, aquvä äqämbu pmetanqä-nänjä äwikqe. Winüä ätimäukqä iqu, ii eqä hakuä enqä-pa äqäyätä, qaquvqä osquä-pa, yänänäqñqä iinjä osqanqä äwikqe. Häänqä-qua e osuäpiyanqanji, tnänjä tiinjä ätkqe.

“Goti, neqä Naqä Yänänäqñqä Eeqänänjä-tänjä Iqu, tänqa aanjä ämiqä yänänäqñqä äpmeñqä-qae, ne Iqueqä yoqe, haqeu ämamäuanä! ⁷ Tänqanji ne äwqä äñguä nenqanquti, aquvänä itanä, ga Iqueqä yoqe, haqeu mamäuatunqeqä. Ii tii etanqä. Sipsipqä Meqä Iqu apäkä metñqe, qäyu ätimäuciyä. Ga Iqueqä apäki, näwe imäknä äpmenä. ⁸ Ga Goti Hanjuwä Iqu apäkä ii, ämuasmänqä qäpaiqä, äñguä kiyä mamätqä wenyä-hunqä ipnätñqä hinjuinä äqunqä.” (Ämuasmänqä qäpaiqä äñguänänjä iinjä, ii Goti Iqueqä qokä-apäkä suqä jänänju itqänjuwiyqä.)

⁹ Iinjä etanqä, enätqä iqu tii ändkqe. “Si kukñuä tii qäyä. Ämaqä, Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä Sipsipqä Meqä Iqueä ämanqä ymisanjä

iunqä pññqä tääqä ätukqä iqua, yeeqä ipñqäuä.” Iiñä ätätäqanğanı, tii ändkqe. “Kukñuä tä, Goti Hanjuwä Iqueqä eä, aanjä naqä-qakuänänjiqä.”

¹⁰ I dqañga, nyi enätqä iqueuä yukä-tänä qäqiqi qonjä äuktäumi, iqueqä yoqe haqeu mamäümätmä iqanğa, iqu tii ändkqe. “Si nyinyqe, iinjä miqä panä! Nyi wäunüä sitä, tqä tta-tñguäka, kukñuä Jisasi Iqu awä ätuminqeuñqä quuvqä eqiyätqanjuwä iquendä, itqanjuwä-pa, asä iinjä itñqä iqunjqä. Si yoqä haqe, Goti Hanjuwä Iquenqänä mamävä.”

Ämaqe, Goti Iqueqä kukñuä hinuä tññqä ävauqumuatätñqe, ii kukñuä Jisasi Iqu awä ätuminqeyi.

Ämaqä, hosi qäpaiqä ique Äpmenqä Iquenqä

¹¹ Nyi iinjä äqunmi, huizi, qäukuä yätuta qñqanjä hutänğanğa, hosi qäpaiqä hñqu tqäutanği äqunqqe. Ga Ämaqä, hosi ique äpmenqä Iqueqä yoqe, tiinji. “Ämaqä Naqä-qakuä Ätätä, Imäkqä Iqueyqä.” Iqu gokä-apäkä iuqä suqenqä iwäsäutäqanğa-pqä, ä mäkä ämivauätäqanğa-pqe, Iqu suqä aanjä jänänñiu itä, imäkätñqe. ¹² Ga Iqueqä hinui,* tä hänaqä äsätä we-hunqqa-paniyi. Iwä Iqueqä nyuänñiuñi, ämiqä iquauqä yñña kuapanä äpmakäuminqe. Nñ Iqueqä huiwä iunji, yoqä hñqu äqänä. Huizi iqua yoqä iquenqe, maññqä etanğä, Iqueqä-kiuänä näqñqä eä. ¹³ Ga Iqueqä ämuasmänqä quäuqä iquenji, häñqe-nänjä ämuasmäuminqe. Ga qu Iqueqä yoqe, tii änyuätkuwi. “Goti Hanjuwä Iqueqä Kukñuiqä.” ¹⁴ Ga mäkä-iqä qäukuä yätutanjä iqua, hosi qäpaiqä iu äpmapu, Ique qänaki äwivändminjuwi. Iqua quwqä huiwä iunji, ämuasmänqä kiyä mamätqä, aanjä qäpaiqänänñinä imäknminjuwi.

¹⁵ Ämaqä hinuiqä äwimenqä Iqueqä mañitanji,† näpqa-hionaqä yanäqñquä hñqu ätimäukqe. Hionaqä iqu, hueqä-himqä eeqänänjä iu mäñdi äkittqiyätñqä iqueyqä. Ga yäqqa woyqä a äqätä, qunji ämitñqänännyä.‡ Itanji ämaqe, wainqä häukui hikä hovqä imepu qonjqä iquwä-pani, Iqu suqä iinjä, gokä-apäkiu asä ii itqueniqe. Kiqä qakui tiinjä. Goti Yänänäqñqä Eeqänänjä-tänä Iqueqä äwqä tnänjä iinjä ätnä. ¹⁶ Itanğa Iqueqä ämuasmänqä quäuqeutä, ä hawiutänji, yoqä tiinjä äqänminqe. “Ämiqä eeqänänjä iquauqä Ämiqätä, ämaqä naqä iquauqä Naqä-queqä.”

¹⁷ Inğanji, nyi enätqä hñqu, mäptqä iqueqä haqeqi tqäutanği äqunqqe. Iqu yñnä eeqänänjä, qäukuä awä iqä ävawa ikitqätanjuwä iquauñqe, manjä yänänäqñqä tii ätkqe. “He, Goti Hanjuwä Iqueqä ymisanjä naqänänjä imäkqanğqenqä äpäpu, aquvä qämbiyä. ¹⁸ Ga ymisanjä iunji, ämiqä iquauqätä, mäkä-iqä iquau miqä iquauqätä, ämaqä aanjä yänänäqñqä iquauqätä, hosi iquauqätä, itanğa ämaqä, hosi iquau haqeqi äpmenjuwä iquauätä huiwä iunjä guwi, he ämbñqänännyä. Ga he huizi iquauqä yäpä imä mäpmeqä injuwä, ä wäunüä-wiyqä hinği äpmenjuwä, nñ ämaqä hinginqä, itanğa ämaqä yoqä-tänä iquatä, eeqänänjä iquauqä huiwä iunjä guwi, ämbñqänännyä.”

¹⁹ Iinjä äwiyätmänğanji, nyi nanjuä hiqiyqä iquätä, ämiqä naqä qua iutanjä iquatä, quwqä mäkä-iqä iquatänji, aquvä ae äqanğanğä

* 19:12 Itkimäqä 1:14 † 19:15 Itkimäqä 1:16 ‡ 19:15 Apqä Bukä 2:9

äqunqge. Qu Ämaqä hosi iu äpmeñqä Iqutä, Iqueqä mäkä-iqä iquatä mäkä humbñqänänyä. ²⁰ Inğanj, qu nanuä hiqiyqä iqesä, hinuä-tqä quanğä iqesänj, guä kiqiyäuekuwi. Hinuä-tqä quanğä iqu, nanuä hiqiyqä iqueä hinuä iqi, nätmätqä ämaqä mimäkqänänj di imäkätä, ämaqä nanuä hiqiyqä iqueä atäunuä iinqe ämepu, iqueqä ktqenqä qonj äwoktäuminuwä iquauñi, quanğä ätukqä iquvi.[§] Iquauñi, hänj yqänänj-quaqui ämepu, hovqä naqänänj, hikä piyanj-weqä tä nättätanqgä bu ämatnämäukuwi. ²¹ Ga iquauñiqä ämaqä mäkä-iqä iquauñi, hionaqä Ämaqä hosi iu äpmaminqä Iqueqä mänjita ätimäuminqetä, pizqä äpäkkuwi. Itanğa yñj eeqänänj iqua, mäkä-iqä pizqä e äpäkkuwä iquauqä huiwä iunj guwi, änäpu äwqä änäpäkkuwi.

20

Jisasi Iqu, qua täunji, quyäukuä 1,000 miniqenqä

¹ Anğinj, nyi ynaunjqä hñqu, qäukuä haqä yätuta äväma quvepqañgi äqunqge. Iwä iqueqä hipa iunji, qua hovqä täpäunuä maeqä iqesänj hutäuqetä, guä woyqä naqä hñqutä, a äqätminqge. ² Iqu qämäkä hägesqä naqänänj ique a äkiqätqge. Ii qämäkä qänqatqä, qu, “Setänä, ämaqu kukñuanqä ätuma uwqä iquvqä” änyuätminjuwi. Iwä iqu quväukuä 1,000 pmetäninqä iinqe, ynaunjqä iqu guä woyqetä äkiqiyäuekqge. ³ E äkiqiyäueqetanji, iqu iquenji qua hovqä täpäunuä maeqä ique ätnämeqäqge, hovqä iquenji pmäukuä änä mautäuqä, hutäuqetä aañj yänänäqñqä ämäyekqge. Ga iinj etanji, Setänä iqu qokä-apäkä hueqä-himqä iunji, anğinj quanğä mätquä yätñqä diñqäuä. Iqu qua hovqä iquenji, quväukuä 1,000 päwqañqanqä, hinuä äqänä pmetñqänänyä. Ga qänakñi, iqu yäpaqänğisa wänqänänjäpu ikininqe, äwätepnuwi.

⁴ Nyi iinj ae äqunmi huizi, ämaqä, Goti Hanjuwä Iqu qokä-apäkä iu minqä wäunuä äwikqä hñqua, ämiqä iuqä zä-hawä iu pmetanğä äqunqge. Ämaqä iu äpmaminuwä iqua, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, Iqueqä yoqe awä ätäpu, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui, a yänänäqñqä äqätminjuwitanji, ämaqä mäkä-iqä iqua, iquauqä nyuänji huätä ätäväpu, pizqä äpäkkuwä iquayi. Itanğa iqua nanuä hiqiyqä iquenqätä, iqueqä ktqenqätä qonj mäwoktäuqä ipu, nanuä hiqiyqä iqueqä atäunuä iinqe, quwqä hipenjitä, hipaitänji, maqñqä iminqä iquayi. Ga qokä-apäkä ii, qu hänj-pmeqä anji ämepu, Kraisi, Ämaqä Goti Iqu atäunuä ätekqä Iqutä, anä äpmapu mitqätanğpi, quväukuä 1,000 päwaniqge. ⁵ Qokä-apäkä qua äptepqä duta anji vauqe, ii aañj kinganä änyä qe ätimäukqge. Itanğa qokä-apäkä ae äpäkonjuwä huizi iqua, quväukuä 1,000 ae äpäwqañqanqä, qu hänj-pmeqge mämeqä danä ipnuwi. ⁶ Ga qokä-apäkä äpäkonjuwä iuta kinganä anji ävaukuwä ii, Goti Hanjuwä Iqu Iqueqänqä atäunuä ae ekqä-qua eäpu, yeeqä ipñqäuä. Ga äpäkonqä huizi ätimäutqä iqu, iquauñi mäñdi äkittqiyqenqä yänänäqñqge, hmayqä. Aañj oeyqä. Hinjuiqä ävaukuwä iinj iqua, Goti Hanjuwä Iquenyqätä, Kraisi Iquenyqätä hiqäva imäkäpu wimeqä-qua hipñqäuä. Ga qu eeqä, Kraisi Iqutä quväukuä 1,000 iunji, ämiqä pmapñqäuä.

Setänä iqueqä mäkä yäpakiyi

⁷ Iwä quväukuä 1,000 ae äpäwqanġani, qu qua hovqä täpäunuä maeqä iqueni, qnqanġ hutäuqanġpi, ga Setänä iqu guä äkiqiyänä äpmamitätqä iundanġi, inġa ewasqänäniqeqä. ⁸ Iwä iqu yäpaqanġisa ätimäuäqe, Gokä iqueqätä, Manġokä iqueqätä, ämaqä eeqänänġä, qua hitunuä äwitqutänġqä-pa äpmeñuwä iunġi, quanġä ätuätä, mäkä ipäqäpnġqä aquvä maqiyäniqeqä. Ämaqä iinġä iqua, aanġä kuapänä, a änä matäuqänänġä, hikä weä enġqä-paŋiqä. ⁹ Qu qua eeqänänġä äwiñqä iu ikipu, Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä, anġä-himqä, Iqu kiinġä äwinyätġqä iu pmetanġuwä iquau qäuiqä ktäuqanġuwänġa, qäukuä yätuta te äpätä mäkä-iqä iquauñġi, te aanġä kuapänä ganġi äqunġqe. ¹⁰ Setänä ämaqe quanġä ätukqä iqueni, qu hovqä naqänänġä, hikä piyanġä-weqä tä nätkätanġqä, nanuä hiqiyqä iqutä, hiñuä-tqä quanġä iqutä ae äpmetanġinyä iu, ämatnämäukuwi. Ga iqua, hiunġi heatqeu, täñġä-hunġä naqänänġä hea ique-ique inä meqäpnuiwi.

Goti Iqu, ämaqä ae äpäkonġuwä iquauqä suqe, iwäsäukqenġä

¹¹ Itanġi nyi zä-hawä qäpaiqä naqänänġä hñqu witanġi, ga Zä-hawä Iu Pmetanġqä Ique-pqe, äqunġqe. Iwä quaetä, qäukuitänġi, Iquenyqä zä äwäsinyä, qäpu ekiyi. ¹² Itanġa, qokä-apäkä ae äpäkonġuwä, yoqä-tänġitä, yoqä maeqä-tänġitä, eeqänänġi, qu zä-hawä iqueä hipenüä iqi tqäutanġä äqunġqe. Iqi tqäutanġuwänġa, enätqä iqua quwqä suqä imäkmiñuwä buki ävatäpu, itanġa hänġä-pmeqä bukä iqu-pqe inä ävatkuwi. Ga Zä-hawä Iu Äpmeñqä Iqu, bukiu qänätanġqeuñġi hiñuä äqunäqe, Iqu ämaqä ae äpäkonġuwä iquauqä suqe iwäsäukqe. ¹³ Ämaqä eqä-pñä iu äpäkonġuwä iquauñġi, eqä-pñä iqu a äkiqätmiñqe, ewasqiyäwqatkqe. Äpäkonġuesä, wavä iqesänġi, iquaqu-pqe, qokä-apäkä ae äpäkonġuwänġa iquaquiyqä hipa iu äpmamiñuwä-pqe inä ewasqiyäwqatkiiyi. Itanġa qu eeqänänġi, Zä-hawä Iu Äpmeñqä Iqueä hipenüä iqi tqäutanġuwänġa, Iqu ämaqä hñqunä-hñqunä quwqä suqä imäkmiñuwionġä iwäsäukqe. ¹⁴ Ga äpäkonġqä iqutä, ä wavä iqutä, hovqä tä naqänänġä äsätanġqä ique ämatnämäukuwi. Hovqä tä naqänänġä-tänġä iqu, äpäkonġqä huizi iquvi. ¹⁵ Itanġa ämaqä, quwqä yoqe hänġä-pmeqä bukä iu mañġqä inġqä iqua, qu-pqe hovqä tä naqänänġä äsänġqä ique inä ämatnämäukuwi.

21

Qäukuä änyä-hänġinqätä, qua änyä-hänġinqätä

¹ Nyi ii iqanġi äqunmi, huizi, qäukuä änyä-hänġä hñqutä, qua änyä-hänġä hñqutä, äqunġqe. Qäukuä qua hiñuiqä äwämiñiyä iquaqu, hma ae eqanġiyänġa, ga eqä-pñä-pqä iqu, yqänä matuqä ikqe. ² Itanġa nyi anġä-himqä Goti Hanjuwä Iqu Iqueqänġqä atäunuä ikqä, Jerusälemä änyä-hänġä iunġi, hiñuä äqunġqe. Ii apäkä hñqu, kiqä qokique ämuanätġqä qeqätqä näwi imäkñqä-pa, qäkämä qeqätqä iinġä imäkñqä, Goti Hanjuwä Iqutä qäukuä haqä yätu äwiñqeutani, äväma quvepġanġi äqunġqe. ³ Itanġqänġa, zä-hawä iutanġi, manġä yänänäqñqä hñqu tii tqanġi äwikqe. “Qätä nyipiyä! Täñġanġi Goti Hanjuwä Iqueqä anġi, qokä-apäkä äpmeqi. Inġi Iqu quwqä awä iqi pmetänġiyä. Ga qu Iqueqä qokä-apäkä heqanġpi, Iqu Iqueqä-kiuä qutä anä äpme, quwqä Goti äpmeñqiyä. ⁴ Iqu, kñuä äpakä

maçiyqä ipnqä, quwqä hinuä eqä ye esänqiyä. Itanğa qokä-apäki, mapäkonqä danä iqäpnuwi. Nätmatqä qänqatqeta äwäka äpäñqe, täñgani, qäpu iqanqgetani, äwqä hanjä-iqä, kjuä qäyqä, itanğa täñä-hunqä mäwimeqä ta itanıneqä.”

⁵ Iwä Zä-hawiu Äpmeñqä Iqu tii ätkqe. “Qätä nyipiyä. Nyi nätmatqä eeqänäñi, änyä-hänjä imäkqänä.” Ii ätätäqänğa-pqe, tüpqe inä ändkqe. “Si kukjuä tä tuwanuä qäyeyä. Ii, aañä naqä-qakuänänjä etanği, ga ämaqä eeqänäñi, iquenyqe quuvqä heqäpnqänänyä.” ⁶ Itanğani, Iqu tii ändkqe. “Nätmatqä eeqänäñi ae ätimäuqiyä. Hinuiqänqätä, yäpakiñqätäñi, Nyi Nqä-näuänjçä. Nätmatqä eeqänäñiñqä Qakuä-qunä emä, eeqänäñi qäpu Imäkqä-qunjçä. Itanğa ämaqä hñqueqä quväki ye ävätnqe, Nyi iqueni, eqä esquä hea ique-ique pmeqä vqä iquesani, mbqä maeqä, hñgi guätñqä wimqänä. ⁷ Ga ämaqä hñqu mäkä äunäpiyä iunji ämäwqätäuqanğutqe, Nyi iqueni nätmatqä ii ävätmä, ga Nyi iqueqä Goti pmetanğundi, iwä iqu Nyaqä ymeqä pmetänqiyä. ⁸ I etanği, ämaqä pemä miqä itqänjuwä iquatä, quuvqä maeçiyqä itqänjuwä iquatä, suqä aañä itqänänjä imäkätqänjuwä iquatä, ämaqä pizqä äpäsätqänjuwä iquatä, huiwä yanjä hñgi äväkitqänjuwä iquatä, paaqä imäkätqänjuwä, ä goti quanğä iquaunqä quuvqä eqiyätqänjuwä iquatä, itanğa kukjuä quanğä ätätqänjuwä iutäñi, qu hovqä naqänänjä hikä piyanä-weqä tä nätqätanğqä iunqä upnuwiqä. Ii äpäkonqä huizi iquvqä.”

Jerusälemä änyä-hänjä iquenqä

⁹ Asä qänğani, enätqä hñqu nyinyqä äpkqe. Iqu enätqä 7, nätmatqä ämaqä qui imäkqä yäpakä hevqä manğua inqä, a äqätminjuwä iquautanjä iquvqä.* Itanğa enätqä iqu tii ändkqe. “Si biyä. Nyi apäkä Sipsipqä Meqä Iqu metñqä iqäqä iini, ämäktquamqänänyä.” ¹⁰ Itani iqu Dñä Äñğua Iqueqä yänänäqñqeta, qoqonä naqänänjä haqä yämñä hñquenqä änma äukqe. Qoqonä yänisani, iqu anjä-himqä, Goti Hanjuwä Iqu Iqueqänqä ätkqä Jerusälemä ii, Iqutä qäukuä haqä yätu äwinqçeta äväma quvepçanği, ämändquakqe. ¹¹ Goti Hanjuwä Iqu anä pmetanği, Iqueqä tä yänqä naqänänjä anjä-himqä iisa äyänminqe. Tä iqueqä we-hunqe, hikä jaspä äñğuanänjä kiqä mbqä haqä nändi ikutotqänjuwä-panä, huitanänjä, aañä quvanyäqñqe. ¹² Anjä-himqä iinjä ii, täknä naqänänjä haqä yämä äqänminqe. Täknä iqueni, kiqä hävqä qñqani, 12 imäknminqe. Ga qñqanjä iquautänjä qäqiqinjä, enätqä hñqunä-hñqunä ätqäuminjuwi. Itanğqänğa Israitqä iquauqä kawäka 12 iquauqä yoqe, hävqä qñqanjä iquauñi, hñqunä-hñqunä äqänminqe. ¹³ Itanğa täknä iinjä, mäptqä yapqä inğisa äqänminqeunji, kiqä qñqani, hñquaqui-hñqueyqä. Itanğqänğa täknä mäwqä inğisa äqänminqeunji, asä hñquaqui-hñqueyqä. Nñ asä täknä mäwqä huizingisa äqänminqeunji, hñquaqui-hñquenjçä. Itanğa mäptqä wiqä inğisa äqänminqeunji, asä hñquaqui-hñque inänjçä. ¹⁴ Anjä-himqä iinjä ique täknä äqänänqe, iwä täknä iqu yänänäqñqä qänätätñqe, hikä 12 iqua äknğäuminqe. Itanğqänğa ämaqä 12, Sipsipqä Meqä Iqu kukjuä awä tuäkiqäpnqä ändowatkqä iquauqä yoqe, hikä iquauñi hñqunä-hñqunä äqänminqe.

* 21:9 Itkimäkqä 15:1-7

15 Enätqä nyitä kuknuä anä ätkueä iqu, anä-himqä ii, itanğa kiqä täknä naqä ique, itanğa qnqanä täknä ique imäknänqä iquau, quwqä quäuqenqätä, homäninqätä iwäsäutnqä, golqä yäqke a äqätminqe. 16 Itanğa anä-himqä iutanä täknä mäwqä inği-inğisanä hiqñqe, asänänji. Iiyqä quäuqetä, naqetänji, hñqu mändi ma, iquaquiyqä hiqñqe asänänjqä. Itanğa enätqä iqu anä-himqä ii, iqueqä yäqketä hiqñqenqä iwäsäukqe, kiqä hiqñqe 2,200† ätimäukqe. Anä-himqä iiyqä inği-inğisanä iwäsäuqätä, kiqä haqä yäninjitä-pqä qäsä iwäsäukqe, eeqänänji hiqñqe asänä ätimäukqe. 17 Iqu anä-himqä iutanä täknä äqänänqä-pqe iwäsäukqe, iqueqä hiqñqe 144 ätimäukqe. Hiqñqä iinä iwäsäuqe, ii ämaqä hñqueqä äquanä iutanji, hipa pätäkiqä iunqä iwäsäutqutätqänuwä ii enqä-panji. Itanğa enätqä, täknä hiqñqä ique iwäsäukqä iqu, hiqñqä ii qesä iwäsäukqe.

18 Ga anä-himqä iutanä täknji, Goti Hanjuwä Iqu hikä jaspaitä täknä äqäyätä, itanğa Iqu anä-himqä iinji, golqä itänä ämätkqe. Ga kiqä äyänqä di, huiwä hiqumuanä hinuä iqänqä-panä aanä quvanyäqñqe. 19 Ga anä-himqä iutanä täknä iquvanä bunji, Goti Hanjuwä Iqu hikä huitanä-huitanä, mbqä naqänqä äwäminqe, ämetä huyä-quayunüä enqä-pa iwimäkkqe. Itanğa iquvanä bunji, hikä aanä äñguänänä jaspä iqu ganä äsekqe. Itanğqänğa huizi, hikä säpayä ique, äsekqe. Ga hikä huizi äsekqä yoqe, aketä iquvi. Itanğa hikä huiziqu iqueqä yoqe, emelatqä iquvi. 20 Nñ, hikä huizi, satonikisi ique äsetä, ä huiziqu, koniliyanä ique äsekqe. Itanğa hikä hñquququ, klisolaitä iqu etanği, itanğa huiziqu, kiqä yoqe, belitä iquvi. Ga hikä huizi iqu, topasi iqu etanğqänğa, nñ hikä 10 iqu, klisoplesi iquvi. Ä hikä huiziqu, hayäsinä iqu etanği, itanğa yäpaki, amelisi ique, iquau äsekqe. 21 Ga hävqä qnqanä 12 iqua, qu kamä naqänänä enqä-panjqä. Ga kamä iinä iqua, mbqä naqänqä imäkqä eä, aanä qäpaiqänänji. Ä hävqä qnqanä hñqunä-hñqunänä iquauñi, kamä hñqunä-hñqunä imäknminqe. Nñ anä-himqä yäpä yänğisanqä huänqe, golqetänä imäkänqe. Ga golqä iinji, kiyä mamätqä, aanä quvanyäqñqe.

22 Ga anä-himqä iunji, nyi hiqäva-imäkqä anä hñqu hinuä mäqunquä ikqe. Goti Naqä, Yänänäqñqä Eeqänänä-tänä Iqutä, Sipsipqä Meqä Iqutänji, hiqäva-imäkqä anä iquenyqä tnänqä Iquaquvqä. 23 Itanğa anä-himqä iunji, mäptqä, ä qanüä äyänätä we hunätñqe, hmanjqä. Goti Hanjuwä Iqueqä yoqä naqä motquetñqä tä-yänqä naqänänä iqu, anä-himqä iu yänğüniqe. Nñ Sipsipqä Meqä Iqu hiqi-tä enqä-pa, anä-himqä iu äyäwqätä pmetanği äqunğqe. 24 Iwä qokä-apäkä hueqä-himqä eeqänänjiutanji, qu qanji, Tä Iqu yänätanğqeu upnuwi. Itanğqänğa qua eeqänänä iu ämiqä naqä äpmakäwänuwä iqua, nätmätqä äñguänänä quwqä yoqä naqä motquapñqä isua, iqinyqä äma ppnuwi. 25 Ga heatqä hiawiqe, anä-himqä iunji, matimäuqä etanği, anä-himqä iutanä täknä hävqä qnqanä eeqänänä iquauñi, mämäyeqä, hiunji ique-ique hutänätäniqe. 26 Hueqä-himqä iquauqä nätmätqä äñguänänä, yoqä naqä ävätñqä eeqänänji, iqu anä-himqä yäpä yänğisa äma mipaqupnuwi. 27 Mä nätmätqä, Goti Iqueqä hinuä iqi äñguä maeqä, kiyä mätmä itä, ä ämaqä, suqä aanä quvqänänä imäkmpqä itä, ämaqä quanğa ätmipqä itänji, qu eeqä,

† 21:16 Kiqä hiqñqe 2,200 kilomita. Hänaqä Menyämata Lae bunqä änyänqä iqu, kiqä hiqñqe, 240 kilomita inänjqä.

añä-himqä yäpä yängisa mäyqä ipnuwi. Hma naqä-qakuqä. Nj qokä-apäkä quwqä yoqe, Sipsipqä Meqä Iqueä häñä-pmeqä bukä iu äqänäjqä iqua, qu quwänä añä-himqä yäpä yängisa pepnuwi.

22

Eqä häñä-pmeqä vqenqätä, zä häñä-pmeqä vqenqätä

¹⁻² Itanğa enätqä iqu, eqä naqä häñä-pmeqä-vqä hñqu ämändquakqe. Ga kiqä äyänqä di, huiwä hiqumuanä hinuä iqänqänänjä aanä quvanyäqñqä iniqä. Eqä iinjä iqu, Goti Hanjuwä Iqueqätä, ä Sipsipqä Meqä Iqueätä, zä-hawä iuta ekukua, añä-himqä iyeqä hänaqä awä iqi quvepqangi äqunqce. Itanğa eqä yätäqä inği-inğisanji, zä häñä-pmeqä-vqä hui ätqäunäüä. Ga zä häñä-pmeqä-vqä iinjä iqua, häukuä qañuä ique-ique wiqunqiyä. Itanğa kiqä quwqce, qokä-apäkä eeqänänjä iu äñguä iwimäkquänqiyä. ³⁻⁴ Itanğa nätmatqä eeqänänjä, Goti Iqu mäwinqä iqäqä iqua, iqinjä mäwiqä danä enä. Goti Hanjuwä Iqutä, Sipsipqä Meqä Iqutä, zä-hawä iu äpmanyä miqiyñqeqä. Iquaq u pmetanğiyänğani, Iqueqä wäunüä imäkqä iqua, Iqueqä yoqe haqeu ämamäpu, wäunui imäkqämanäpu, Iqueqä himä-hiqumuanjiu hinuä qumbnuwi. Itanğa, iqua quwqä hipenüä iunji, Iqueqä yoqä-tänjä-quayi. ⁵ Itanğa Goti Naqä Hanjuwä Iqu, qokä-apäkä iunji we-hunqce, Iqueqä-kiuä vqanğqetani, heawiqe matimäuqä da itä, hiqi-tetä, mäptqä iqueqä we-hunqeutänji, wäunüä imäkqänqce, maeqä danä yäniqeqä. Oeyä. Ga qu hea ique-ique ämiqäpnuwi.

Jisasi, si biyäl

⁶ Iqu iinjä ämändqueqetani, tii ändkqe. “Kukñuä tä aanä naqä-qakuänänjä etanği, ga ämaqä eeqänänji, kukñuä iquenyqce, quuvqä heqäpñqänänjä. Goti Naqä Iqu, kukñuä hinuä-tqä iquauqä quuvqce wivauqumuatqä Iqu, Iqueqä enätqä hñqu, Iqueqä wäunüä imäkqä iquauñi, nätmatqä eeqänänji, maqänä timäutñqä iinjä motquetñqä, ändowatkqe.* ⁷ Jisasi Iqu tii ätkqe.

‘Qätä nyipiyä. Nyi maqänä quvepmqänä.† Ämaqä, kukñuä nätmatqä timäuniquenqä bukä tqe äqänänqä iu qänaknä imipqä iqua, Goti Iqu äñguä iwimäkänqiyä.’ ‡

⁸⁻⁹ Nyi Jonä, nätmatqä timäuniquenqä, qätä äwiyätmä, äqunqçä iqunji. Nyi qätä äwiyätmä, hinuä ae äqunmitani, enätqä nätmatqä e ämändquakqä iqueuä yukä-tänjä qäqiqi qonjä äuktäumi, iqueqä yoqe haqeu mamäumätmä iqanğa, iqu tii ändkqe. “Si nyinyqce, iinjä miqä panä! Sitä, tqä tta-tñguäka kukñuä hinuä-tqä iquatä, ämaqä eeqänänjä, bukä tqe qänaknä itqänuwä iquatä, Goti Iqueqä wäunüä-wiyqä enuwä-pa, nyi asä iinjä iqunqçä. Si yoqä haqeu mamäutñqce, Goti Hanjuwä Iquenyä qonjä woktävä.”§

¹⁰ Ga hui-pqä inä tii ändkqe. “Kukñuä nätmatqä timäuniquenqä bukä tqe äqänänqce, qäqi ae ätimäutñqä iqä-qae, si imä zä makiptqäyqä panä. ¹¹ Ae ätimäutñqä iqä-qae, ämaqä suqä quvqä äki-äkitanjä imäkätqänjuwi, quwqä iunä äwäpu, qäyä imäkqä uwqanğpu. Nj qokä-apäkä Goti Iqu Iqueqänqä atäunüä iqanği, suqä jänänjä iunä imäkätqänjuwi, iunä qäyä imäkqä uwqänqceqä.”

* 22:6 Itkimäqä 1:1 † 22:7 Itkimäqä 3:11 ‡ 22:7 Itkimäqä 1:3 § 22:8-9 Itkimäqä 19:10

12 Jisasi Iqu tii ätqiyä. “Qätä nyipiyä. Nyi maqänä quvepmqänä. Ga maqänä äquvepätmäŋgaŋi, ämaqä hŋqunä-hŋqunäŋä iuŋi, quwqä suqä imäkätqäŋuwä-pa, kimaŋi wimqä iinqe, Nyi qäsä äma quvepmqänä. 13 Hinjuiqäŋqä, qänakŋqä, Nyi Nqä-näuanjqa. Nyi ganä äpmamä, yäpakäŋqä äpmeŋqä Iqunjqä. Nätmatqä eeqänäŋjqä Qakuä-qunä emä, qäpu imäqä Iqunjqä. 14 Qokä-apäki, quwqä ämuasmäŋqä asŋä äqäyätqäŋuwä iquauŋi, Goti Iqu äŋguä wimäqanquti, qu zä häŋä-pmeqä-vqä ique änäpu, anä-himqä iutaŋä hävqä qŋqanä äutemä yäŋgisa paqunqäüä. 15 Itanqa ämaqä, suqä aanä quvqenä imäqä iquau, paaqä imäqä iquau, huiwä yanä hinqi väkiqä iquatä, ämaqä pizqä päsqä iquau, ä goti quanqä iquauŋqä quuvqä heqiyqä iquatä, ŋŋ suqä quanqunqä äwinyätä, qänaki iqä iquatäŋi, qu eeqä, Goti Hanjuwä Iqueqä anä-himqä iuŋi, yäpaqäŋgisa pmapnuwiqä. 16 Nyi Jisasi Iqunä, Nyi Nqä enätqe, henyqä ändowatqanqä, ga iqu qokä-apäkä, Nyaqä yoqenqä aquvä äqänätqäŋuwä iquenä, Nyaqä kukŋuä tä awä äyä etätŋqeqä. Nyi ämiqä Dewiti iqesaŋä Zä-Hutäknä äunqä Iqunä,* ga iqesa ätimäukqeqä. Itanqa Nyi Qätäqueqä zinuitä ätimäutä, äyanätŋqä Iqunjqä.”†

17 Dŋä Äŋguä Iqutä, ä Sipsipqä Meqä Iqueqä apäkisäŋi, tii ätqinyä. “Si biyä.”

Ga ämaqä eeqänäŋä, kukŋuä tä qätä äwipqä iqua, qu-pqe tii tpuwi. “Si biyä.”

Itanqa ämaqä äkisqu-äkisqu, quväki ye vqanqi, eqäŋqä äwiŋqä iqu, äpätnqänänjqä. Ga tqu-tqu eqä häŋä-pmeqä vqe, nätnqä etanqutqe, iqu äpätä mbqä maeqä, qanyä ionätŋqeqä.

Jonä iqueqä kukŋuä yänänäŋqä yäpakiyi

18 Ämaqä eeqänäŋä, kukŋuä nätmatqä timäuniqenqä bukä tqe äqänäŋqe qätä wipqä iquauŋi, nyi Jonä iqunä yänänäŋqä tii tumqe. Ämaqä hŋqu kukŋuä tqeŋi, hui wiyä iqa uwqanqutqe, Goti Hanjuwä Iqu ämaqä iqueŋi, haŋä-iqä aanä quvqä iinqä bukä tqe ätä äqänäŋqe, wiyä iqa peyäniqe. 19 Nŋ ämaqä hŋqu, kukŋuä nätmatqä timäuniqenqä bukä tqe äqänäŋqeuta hui huätä mamäuqanqutqe, ga Goti Hanjuwä Iqu iqueqä nätmatqä äŋguänäŋä iinqä bukä tqe ätä äqänäŋqe, huätä mätnämäunqiyä. Nätmatqä äŋguä ii, zä häŋä-pmeqä-vqä iqutä, Goti Hanjuwä Iqueä anä-himqä iisä, iquaquvi.

20 Ga Ämaqä nätmatqä eeqänäŋä iinqä awä ätätŋqä Iqu, tii ätqiyä. “‘Nyi maqänä quvepmqänä-qe,’ naqä-qakuä etkqe.” Auä, yqänä! Jisasi Naqä Iquki, Si maqä quvepiyä!

21 Naqä Jisasi Iqu, Iqueqä qeqä imänqeta, nätmatqä äŋguänäŋi hinqi vqe, etapquä. Ii naqä-qakuä eä, qäyä pmetänä.

* 22:16 Itkimäqä 5:5 † 22:16 Itkimäqä 2:28